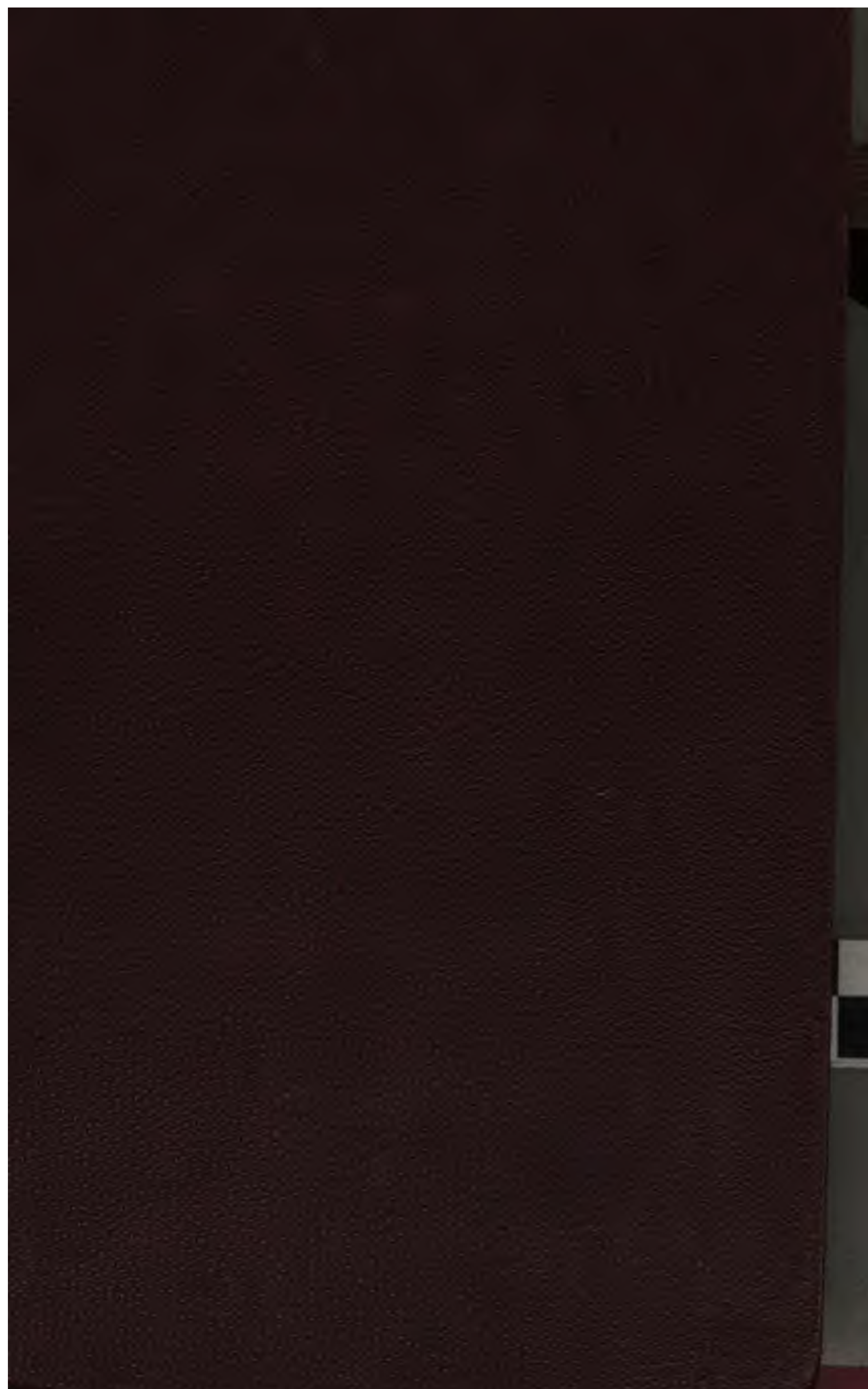
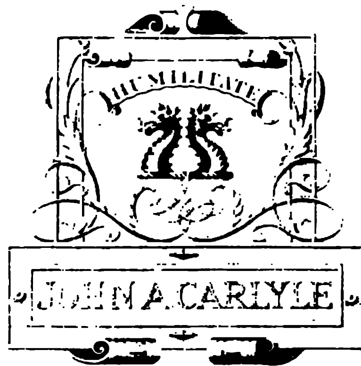

HUMILITATE
JOHN A. CARLYLE

600075488

HUMILITATE
JOHN A. CARLYLE

Det norske Folks Historie

fremstillet

af

P. A. Munch.

Anden Hovedafdeling. Unionsperioden.

Deyr fé
deyja frændr,
deyr sjálfr it sama;
ek veit einn
at aldri deyr:
dómr um dauðan hvern.

Hávamál.

Første Deel.

Christiania.
Chr. Tønsbergs Forlag.
H. Tønsbergs Bogtrykkeri.
1862.

Fortale.

Det Haab, som jeg udtalte ved at slutte den første Rekke af nærværende Værk, at det vilde blive mig forundt at fortsette det, er gaaet tidligere i Opfyldelse, end jeg dengang vovede at vente. Uformodet heldige Resultater af de Granskninger efter hidtil ubenyttede Kilder i fremmede Archiver, hvilke jeg ved en storartet Liberalitet fra det Offentliges Side saa mig istand til at foretage, og den Fordeel, at kunne anvende min Tid til hine og andre Kilders Bearbeidelse, eller til min fedrelandsk-historiographiske Virksomhed overhoved uhindret af de mig ellers paahvilende Embedsforretninger, som jeg ved en lignende Liberalitet af Styrelsen har opnaaet, i Forening med den Velvillje, hvormed mine Landsmænd fremdeles have omfattet denne min Forfatter-Virksomhed, have gjort mig det muligt, atter at optage den nedlagte Pen og allerede nu at kunne forelægge Almeenheden det første Bind af Værkets „Anden Rekke".

Som det allerede i min foreløbige Anmeldelse om at jeg vilde paabegynde denne Rekke er anført, vil den ikke komme til at omfatte mere end en enkelt Hoved-Afdeling af vort Folks og Fedrelands Historie, nemlig den egentlige **Unions-Tid**, fra Sommeren 1319, da den Personal-Union med Sverige allerførst knyttedes, som, ihvorvel senere oploest, dog forberedede den følgende Union mellem alle trende nordiske Riger, der siden fandt Sted, indtil 1536, da Unionen i sig selv allerede for længere Tid tilbage var opløst, og nu endog det politiske Princip, hvorpaa denne større Union havde været grundet, Sideordnetheden mellem de forbundne Riger indbyrdes, blev opgivet ved Norges Indlemmelse som Lydrige i den danske Stat. Hvorfor jeg for det første sætter mig dette Maal, uden noget bestemt Løfte om at ville gaa videre, naar jeg har naaet det, maa være saa indlysende for Enhver, at jeg neppe behøver at udtale mig udførligt derom. Ved et Arbeide af saa stor Udførlighed som dette, og hvorved der i saa høi Grad er Spørsmaal om Tid og Kræfter, tør man overhoved ikke sætte sig noget meget fjernt eller omfattende Maal, og end mere var-

som maa man være med at love for meget, hvor, som her, endog Materialiernes Fremfindelse ej alene er et vidtløftigt, men tildeels endog et meget prekært Foretagende, der under gunstige Omstændigheder maaskee kan gaa let fra Haanden, men under ugunstige — og dette lader sig ikke altid forud beregne — kan medtage en uforholdsmæssig og aldeles uventet lang Tid. Saaledes satte jeg mig da nærværende beskednere Maal, uden dog at opgive Haabet om, ogsaa med Tid og Stunder at gaa videre, idet jeg tillige havde for Øje den Fordeel, som det for Skriftets Læsere vilde medføre, at kunne anskaffe sig en enkelt Rekke deraf, uden at være bunden til at kjøbe saavel alle den foregaaende, som de muligtviis efterfølgende Dele af et Verk, der allerede nu er svulmet op til et betydeligt Omfang, og, hvis det nogensinde naar sin Fuldendelse, sandsynligviis vil være det vidtløftigste, og saaledes ogsaa vel det kostbareste, som nogensinde er kommet fra en norsk Presse.

Hvad de af mig benyttede Kilder angaar, da ere de for det meste de samme eller af samme Slags, som de, der ligger til Grund for min Bearbeidelse af første Rekkes syvende eller sidste Afsnit, og saaledes paa det nærmeste omtalte i Fortalen til fjerde Deels andet Bind. Jeg behøver derfor ikke her at udbrede mig vidtløftigt derover, især da jeg ogsaa i Noterne, hvor Kilderne paaberaabes, har anført hvad der er nødvendigt til at bedømme de enkelte Angivelsers Vegt og Paalidelighed. **Brevskaber og annalistiske Optegnelser** udgjør Hovedmassen. Saga-Rekken ophører, som bekjendt, først med Biskop Laurentius's Saga, ved Aar 1331; men da alt, hvad der i denne Saga ikke strengt taget vedkommer de kirkelige Anliggender, og navnlig alt, hvad der vedrører Norges verdslige Historie, kun er meddeelt i annalistisk Form, kan den fra vort Standpunkt ikke betragtes anderledes end som et Annalverk, navnlig hvad dens senere, os her nærmest vedkommende, Halvdeel angaar. Den hidrører desuden ogsaa fra en af de bekjendte Annalforfattere, nemlig den anseede islandske Prest **Einar Havlidesson**, hvorom der i dette i Bind oftere er Tale, og hvem vi ligeledes skylde de paalideligste Aarbøger over de islandske og tildeels norske Begivenheder, den senere saakaldte „Lagmands-Annal“. Af hvilken Vigtighed disse, saavelsom de øvrige endnu opbevarede islandske Annaler have været for os ved Udarbeidelsen af dette Bind, vil noksom sees af de hyppige Paaberaabelser. Skade, at Benyttelsen deraf endnu er forbunden med store Vanskeligheder, eftersom der ikke findes nogen nøjagtig og velredigeret Udgave af dem. To af de bedste Bearbeidelser, nemlig Annales regii, saaledes kaldte fordi de opbevares i det kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn, og Annales

vetustissimi, rettere Hr. Hauk Erlendssøns Annaler, ere vel særskilt udgivne af Langebek i Scriptores Rerum Danicarum, tredie og andet Bind, men de gaa ikke længer end til 1341 og 1313, og den af den Arnamagnæanske Commission i Kjøbenhavn 1847 besørgede Udgave af samtlige islandske Annaler kyler de forskjellige Notitser fra de enkelte særskilte Annalredactioner sammen i en saa haabløs Forvirring og Uorden, at der udfordres et eget møjsommeligt Studium til at udsondre, hvad der hører til hver især, og til hvilket Aar enhver meddelt Beretning rigtigst er at henføre; ofte lykkes det ikke engang med Sikkerhed at udfinde dette uden at gaa til selve Haandskrifterne, eller at benytte andre paalidelige Kilder: og den store Nytte, disse Annaler vilde kunde afgive for Chronoligen, er derved for en stor Deel gaaet til Spilde. Næst de islandske ere for denne — Unionsperioden — de svenske Annaler vor vigtigste historiske Kilde af dette Slags, saa kortfattede og mangelagtige de end ere. De ere alle — hvorvel ingenlunde med den ønskeligste Nøjagtighed — aftrykte i første Bind af Scriptores rerum Svecicarum, og de bedste af dem, nemlig de visbyske Minoriters, ogsaa i Langebeks Scriptores Rerum Danicarum, 1ste Bind. Den svenske Riimkrønike er allerede omtalt i Fortalen til forrige Bind. Det er der viist, at det Parti af den, som omtaler Hertug Eriks Tidsalder, aabenbart hidrører fra en af dennes egne Mænd og saaledes indeholder de mest authentiske Beretninger. Dette kan desværre ikke siges om det følgende Parti, der indeholder Kongerne Magnus's og Albrechts Historie, og som øjensynligt ikke er nedskrevet førend langt hen i det følgende Aarhundrede. Det er ej alene ufuldstændigt, fragmentarisk og uchronologisk, men de meddeelte Beretninger ere øjensynligt forvanskede for at stille Kong Magnus og hans Dronning i et hadefuldt Lys, og især dels for at vække Forbittrelse over hans Afstaaelse af Skaane. Af denne Mening er ogsaa den skarpsindigste og indsigtsfuldeste af de nu levende svenske Historieforskere, især hvad denne senere Deel af Middelalderen angaar, Magister Styffe, naar han i Fortalen til sine „Bidrag til Skandinaviens Historia" hvorom jeg nedenfor kommer til at tale nærmere, yttrer saavel om Riimkrønikens Fortsættelse, som om dens latinske Bearbeidelse af Ericus Olai, at „alt, hvad de vide at fortælle om Magnus Erikssøns og Albrechts Tid, er blot en uden Kunstning istandbragt Samling af løse Sagn fra det aristokratiske Parti, udstyret med nogle faa poetiske Tilsætninger". Der er saaledes just ikke stort Udbytte at hente derfra. Imidlertid er det øjensynligt at flere af hine Sagn have været temmelig authentiske og nøjagtige, saaat Samleren derved har været istand til at meddele nogle faa ret

interessante Enkeltheder, som f. Ex. om Kong Magnus's andet Tog til Rusland, og om Slaget ved Gaata; det er derfor ikke usandsynligt at han ej saa meget har manglet paalidelige Efterretninger, som Villjen til at meddele dem, naar de ej tjente til at understøtte hans Polemik. Af **danske** Annaler er der kun en eneste, som meddeler paalidelige Oplysninger til det her af hos behandlede Affnit, nemlig de fortrinlige, saakaldte sjælandske Annaler, egentlig en Fortsættelse af Rykloster's Annaler, der meddeles i Scriptores Rerum Danicarum, 7de Bind, S. 519—531 (til 1357) og i Michelsens og Asmussens „Archiv für Gesch. Schleswigs Holst. und Lauenburgs" 2det Bind S. 219 (fra 1357—1363) *. Endelig afgiver fremdeles den lübeckske Minoritermunks og Læsemester Detmars Aarbøger, der allerede i foregaaende Binds Fortale ere omtalte, vigtige Oplysninger, dog ikke af fuldt saa megen Verd, som i Tiden før 1350. Thi med Hensyn til Begivenhederne forud for dette Aar grunder Detmars Verk sig paa den officielle Lübeckske Stads-Chronica, hvori Raadet selv besørgede de vigtigste Begivenheder i Lübeck og andre i Berørelse med Lübeck værende Lande og Stæder Aar for Aar optegnede; men uheldigviis vare disse Optegnelser ophørte under Mandedøden, og først 35 Aar derefter overdroges det til Detmar at fortsette dem: han forfattede saaledes et heelt nyt Verk, hvori han ej alene optog, hvad der stod i Statskroniken, men forøgede det med Tillæg, især vedkommende Orienten, efter fremmede Kilder, og forsøgte endelig at udfylde Lacunen, hvorved han, idetmindste hvad Nordens Historie angaar, ikke altid har været heldig. Detmars Arbeide naar til 1395 og er fortsat af en ubekjendt Haand indtil 1400. Detmars Chronica benyttedes siden af den lübeckske Predikebroder Hermann Corner († 1438), just ikke altid med Skjønsomhed, til hans Chronica novella, (aftrykt i Eccards Corpus historicum medii ævi, I. II. col. 431—1344), hvilken naar til 1435, og for de sidste 40 Aar af denne Tid indeholder ver-

*) Det er Lappenbergs Fortjeneste at have fremdraget og i det ovenfor nævnte Tidskrift udgivet Slutningen af dette Chronicon, der i sin Tid var Huitfelds fornemste Kilde udenfor det diplomatariske Materiale, men som troedes at være tabt, indtil Lappenberg fandt det. Hovedmassen af Corners Beretning er ligefrem en Paraphrase af Detmars, kun stundom med enkelte Forvanskninger og Forrykkelse af den rette Tidsregning. Man behøver saaledes her ikke at tage synderlig Notits af Corner, der altfor ofte har været paaberaabt som selvstændig Kilde. Ved at følge Corner, der setter flere Begivenheder fra Midten af det 14de Aarhundrede et Aar for silvigt, og saaledes ogsaa Slaget ved Kjøbenhavn (se nedenfor S. 247) til 1343 istedetfor til 1342, er Suhm kommen til at omtale dette Slag som to forskjellige Begivenheder, den ene under 1342, den anden under 1343.

rifulde selvstændige Beretninger, især af Vigtighed for Danmarks Historie.

Blandt de diplomatariske Kilder, som til dette Bind ere benyttede, indtage de mange, hidtil ubekjendte Brevskaber og andre Optegnelser, som jeg i de sidst forløbne Par Aar ved den ovenberørte Liberalitet fra det Offentliges Side har kunnet samle og afskrive i det pavelige Archiv, en fremragende Plads. Det ligger vistnok i Sagens Natur, at de nærmest tjene til at kaste Lys paa den kirkelige Historie, men da denne just i den her behandlede Periode griber saa betydeligt ind i den verdslige, ere de allerede derved uundværlige ogsaa for denne, hvortil kommer, at de i mange Tilfælde bidrage til at berigtige Tidsregningen og meddele verdifulde Oplysninger vedkommende Personalhistorien og andre Specialiteter. Det er netop denne Periode, som vi her have behandlet, hvor denne Kilde flyder rigest. Fra og med Johannes den 22des Ophøjelse paa Pavestolen indtil Gregorius den 11tes Død eller Begyndelsen af det store Schisma ere nemlig de pavelige Regester eller Copibøger førte med største Omhu og mest fuldstændige. Efter den Tid ere ej de alene mere skjødesløst og mangelagtigt førte, men mangle endog nu og da aldeles, navnlig under Schismet. At de svenske Brevskaber og Actstykker fra denne første Unionstid med Sverige maa være uundværligere end nogensinde for Norges Historie, ligger i Sagens Natur. Men deres Benyttelse har ej længer været mig saa let, som hidtil, da nemlig den ypperlige Samling, hvori de efter Bestemmelsen alle skulle udgives ved Trykken i chronologisk Orden, „Diplomatarium Svecanum", endnu ikke har naaet længer end til 1344, hvormed dets 5te Bds. 1ste Hefte slutter. For at granske dem, der forefindes for de følgende Aar, har jeg saaledes allerede tvende Gange maattet opholde mig nogen Tid i Stockholm, hvor Originalbrevene opbevares i det svenske Rigsarchiv. De danske Diplomer og Actstykker, som det var nødvendigt at benytte ved Udarbeidelse af dette Bind, indeholdes fremdeles, tildeels udtogsviis, i Huitfelds Danmarks Riges Krønike og Suhms Historie af Danmark. Af større Vigtighed end de forhaandenværende danske Brevskaber ere alle de, der vedkomme Hansestæderne, hvis Historie fra det 14de Aarhundredes Begyndelse af mere og mere griber ind i Nordens, og navnlig i Norges. Som et uundværligt Kildeforraad maa især de saakaldte Hanse-Recesser ansees, det vil sige Protokollerne over Forhandlingerne paa Hansedagene eller Sammenkomsterne af de forbundne Hansestæders Deputerede til Raadslagning om felles Anliggender. Der gives flere gamle Samlinger af disse Recesser, og formodentlig har enhver af de forbundne Stæder besiddet en saadan; den vigtigste af dem alle er dog vistnok

den, som tilhørte Forbundets fornemste Stad, Lübeck, og denne, bekjendt under Navnet „Recessus Hansæ“, blev i forrige Aarhundrede — ubegribeligt med hvad Beføjelse — af den lübeckske Syndicus Dreyer foræret til Grev Holstein Lethraborg i Danmark og derved indlemmet i det lethraborgske Bibliothek, hvor den endnu forefindes og for ikke lang Tid siden paany er fremdragen, efterat den i mange Aar troedes tabt. Den omfatter Tiden fra 1361 til 1559. Alt, hvad den indeholder eldre end 1370, er aftrykt i den anden (diplomatariske) Deel af Lappenbergs Udgave af „Sartorius's Geschichte der deutschen Hansa“ tilligemed en heel Deel andre, i det lübeckske Archiv og andensteds opbevarede, Originalbreve fra samme Tid. Indeholdet af de enkelte Recesser er ogsaa udtogsviis meddeelt hos Suhm. Forresten skal en fuldstændig Udgave af den hele Reces-Samling med det første være i Vente. — Endelig følger det af den nøje Forbindelse, hvori Kong Magnus og hans Søn Haakon kom med det mecklenburgske Fyrstehuus ved Magnus's Syster Euphemias Giftermaal med Albrecht af Mecklenburg, og dennes derpaa grundede Bestræbelser for at sætte sin Søn Albrecht paa Sveriges Trone og siden befeste ham der, at ikke faa af de mecklenburgske Archivdocumenter fra den Tid oplyse Sveriges Historie og derved ogsaa blive uundværlige for Norges. Alle disse for Sveriges Historie vigtige mecklenburgske Brevskaber m. m. ere for et Par Aar siden blevne afskrevne og udgivne af den ovennævnte svenske Historiograph, Mag. Styffe, Bibliotheks-Amanuensis i Uppsala, under Titlen „Bidrag till Skandinaviens historia ur utländska arkiver“, Första delen, Stockholm 1859. Usandsynligt er det ej, at Eftergranskninger i flere norddydske Archiver vilde kunne fremskaffe lignende, om ikke just saa betydelige og verdifulde, diplomatariske Hjelpemidler.

Af tidligere Forarbeider over denne Periode af Nordens Historie har jeg kun havt tvende, hvorfra nogen Hjelp og Vejledning var at hente, nemlig **Lagerbrings** svenske Historie og den mesterlige historiske Udsigt, som Mag. **Styffe** har forudskikket den nysnævnte Samling. Lagerbring ragede uendelig langt over alle sine Samtidige i Anvendelsen af sund og skarpsindig historisk Kritik; han gik, naar han kunde, helst til Kilderne, og har ofte blottet sine Forgængeres Vildfarelser. Af disse er Messenius, Forfatteren af **Scondia**, idetheletaget den, som har gjort mest Skade, fordi han i dette Verk har sammenblandet sine egne Gjetninger og Antagelser med virkelige fra paalidelige Kilder hentede Oplysninger paa en saadan Maade, at det er umuligt at see, hvad der kun er af ham selv, og hvad han andenstedsfra har hentet; han anfører nemlig aldrig nogen Kilde, ej engang i den saa-

kaldte „Apologia", der dog skulde indeholde en nærmere Drøftning af de Beretninger, som han fremsætter i den egentlige historiske Deel. Da han nu længe stod i stort Ry for historisk Lærdom og vistnok ogsaa havde Adgang til ikke faa Kilder, som nu ere tabte, især diplomatariske, ere mange af hans selvgjorte og aldeles urigtige Beretninger blevne antagne af senere Forfattere som sikkre og paalidelige, medens de, saavidt vi kunne see, alle uden Undtagelse burde forkastes. I hans Spor gik senere Dalin, der med samme Hensynsløshed blandede egen Digtning og forefundet Materiale sammen, kun med den Forskjel, at han i Korthed citerede sine saakaldte Kilder. Lagerbring har paa mange Steder, endog med bitter Ironi, paavist saavel Messenius's som især Dalins Vildfarelser, og derved bidraget overordentligt til at forbedre den svenske Historiographie; men da han ikke paa langt nær havde Adgang til alle de Kilder, som senere ere komne for Dagen, er der ogsaa i hans Verk mange Steder, som trænge til Berigtigelse, og det afgiver saaledes ikke egentlig længer nogen Vejledning i Begivenhedernes Combination, men gavner hovedsageligt som en for sin Tid overmaade nejagtig og forstandig Samling af de forhaandenværende paalidelige Materialier. Man kan vistnok med god Samvittighed sige, at den korte Udsigt, som Mag. Styffe forudskikker sine „Bidrag", indeholder en langt rigere Masse af sikkre, ad Granskningens og Kritikens Vej vundne historiske Resultater, end det hele tredie Bind af Lagerbrings for sin Tid saa fortjenstlige Verk. Jeg har idetmindste tydeligen følt og er kommen til den bestemte Overbeviisning, at af samtlige nordiske Historieskriveres Arbeider, der ikke, som Huitfelds og Suhms, fornemmeligt maa ansees som Regester eller Kildesamlinger, kunde jeg ved Udarbeidelsen af nærværende Bind uden synderlig Ulempe have undværet dem alle, med Udtagelse af Styffes Udsigt, og min forrige højagtede Collega's, Professor Keyser's „Den norske Kirkes Historie". Disse to Verker have været mig uundværlige. End ikke Geijers ypperlige „Sveriges Historie" gjør her nogen Undtagelse, da den især i det Tidsrum, hvorom der her er Spørsmaal, er altfor kortfattet og indlader sig forlidet paa nogen selvstændig Kritik af de engang vedtagne Beretninger til at kunne afgive nogen Hjelp ved Udarbeidelsen af et efter sin Plan saa omfattende og i Enkeltheder gaaende Verk som nærværende.

Mangen En vil det maaskee ved første Øjenkast synes, som om jeg har befattet mig altfor meget med Sveriges Historie, og at Verket derved er blevet utilbørligt vidtløftigt. Jeg tvivler dog ikke om, at man efter omhyggelig Gjennemlæsning af det hele Bind vil være af andre Tanker. Efterat begge Riger engang var blevne forenede,

blev deres Historie ogsaa paa det nærmeste en Fælleshistorie, ligesom Norges og Danmarks efter Foreningen mellem begge disse Riger, og ligesom det for Eftertiden vil blive vanskeligt eller rettere umuligt at skrive Norges eller Sveriges Historie efter 1814, uden ogsaa tildeels at behandle Broderrigets. Statsforfatningen i Norge var desuden i Tidens Løb bleven saadan, at næsten alt drejede sig om Kongens egen Person. Da nu denne Konge tillige var Sveriges Konge, maatte det alene til Oplysning om hans Charakter og hele Personlighed være nødvendigt, ogsaa at følge ham under hans Virksomhed i Sverige, om end ikke — hvad vi dog altfor vel vide var Tilfeldet — hans Hendelser i Sverige før en stor Deel betingede hans hele Fremtræden og Virken i Norge, medens det omvendte Forhold i langt ringere Grad fandt Sted. Og det nærmere Forhold, hvori baade Sverige og Norge allerede siden Krigene ved det foregaaende Aarhundredes Slutning vare traadte til Danmark, har ogsaa hist og her gjort det nødvendigt at dvæle lidt nærmere ved de danske Begivenheder, end det maaskee ved første Øjekast kunde synes nødvendigt. Forresten indrømmer ingen villigere end jeg selv, at det mindre, end jeg kunde ønske, har lykkets mig at udviske Sporene af, at Bearbeidelsen af det her foreliggende Tidsrum af Norges Historie i næsten højere Grad end af de foregaaende har været en Fremtrængen paa aldeles ubanet Vej, etslags Oprydden af et fuldkomment Vildniss, hvor man kun med usigelig Møje kunde arbeide sig frem. Det tør vel derfor hende, at man oftere, end ønskeligt kunde være, seer Spor af denne Møje og Tegn til, at Vanskelighederne stundom have været nær ved at overvelde mig. Men just i denne Møje og Vanskelighed tør jeg haabe at finde min bedste Undskyldning.

Christiania, i October 1862.

P. A. Munch.

Stilling ved Haakon 5tes Død. Formynder-Regjeringen. 2. Forhandlinger med
Møde i Oslo. Foreningsact. 3. Magnus Eriksson høitideligt hyldet som Konge
rige og Norge. 4. Begivenheder i Danmark. Kong Eriks Død. Christopher
Konge. Kongesønnen Magnus Byrgessøns Henrettelse. Kong Byrges Død. 5.
kuns Tvistigheder med Apostelkirkens Klerker. Forbudet mod Valfarter til den
Margrete Eriksdatters Begravelsessted paa Nordnes. 6. Forhandlinger om Jo-
s Hyldings- og Troskabs-Eed. Biskops- og Høvdinge-Møde i Bergen. 7 Hertug-
ergs Anmasselser og Forbindelser med Knut Porse; Misfornøielse herover. 8.
ellem de forenede Riger og Henrik af Mecklenburg. Kongens Søster Euphemia
il Henriks Søn Albrecht. Hertugindens og Knut Porses Machinationer mod den
ge for at vinde Skaane m. m. 9. Hertugindens Indflydelse svækkes i Sverige ved
ernes Forening i Skara. Knut Porses uheldige Krig mod Danmark. 10. Norges
følge de Svenskes Exempel og fratage Hertuginden hendes selvtagne Myndighed
mødet i Oslo. Erling Vidkunnsson bliver Rigsforstander. 11. Erling Vidkunns-
forstander og Drottsete. Forandringer i Embedspersonalet. Biskopsskifter. 12.
ens og hendes Tilhængeres Skjebne i Sverige, og hendes langvarige Ophold i
13. Ufred med Rusland, Grændsestridigheder og Fredsslutning i Novgorod. 14.
Anliggender. Pavelige Sendebud skikkes til Norge. Halvdelen af Seraarstienden
Kongen til Krigshjelp. 15. Knut Porses og de øvrige danske Stormænds Opstand
Christopher og dennes Afsettelse. Valdemar af Jylland Konge i Danmark.
orge mellem Drottsetens Parti og de Misfornøiede. Forlig i Oslo. Knut Porse,
Halland, egter Hertuginde Ingeborg. Geistlighedens Opposition mod Drottseten.
rtsson Cantsler. 16. De pavelige Nuncierς Virksomhed i Norden. 17. Heftig
em Hoffet og Geistligheden, især Biskop Audfinn. 18. Uroligheder i Danmark.
r kommer tilbage og faar atter Kongedømmet. Knut Porses Død. 19. Formynder-
ns Ophør. Kong Magnus tiltræder selv Regjeringen over begge Riger som fuld-
20. Kong Magnus's Stilling som Unionskonge og de dermed forbundne Vanske-
Han erhverver Skaane. 21. Erkebiskop Eilivs Død. Paal Baardsson Erkebiskop.
Kunnsøns og Hafthorssønnernes Opstand. 22. Den pavelige Nuncius Petrus
i Norden. 23. Erkebiskop Paals Tilbagekomst. Provincialconcilium i Nidaros.
t for Seraarstienden afsluttet. 24. Kong Magnus's Charakter Hans Giftermaal
che af Namur. 25. Kongens Søster Euphemia gift med Albrecht af Mecklenburg.
Kroning i Sverige. Provincialconcilium i Tunsberg. 26. Høvdingemøde i Norge
eren 1337. Foreløbig Overeenskomst mellem Kongen og Erkebiskopen. Ulf Saxes-
til Raadet. Kongen kronet i Oslo? 27. Kongens Ophold i Norge 1337—1338.
z tiltager blandt Stormændene. 28. Et Parti af Stormændene reiser sig atter mod
Sammenkomsting i Skara. Kongesønnen Erik født. 29. Høvdingernes Raadslagninger

Første Afsnit.

Personal-Unionen med Sverige.

1. Norges Stilling ved Kong Haakons Død. Formynder-Regjeringen.

Ved Kong Haakons Død befandt Norge sig i en intet mindre end gunstig Stilling. Thronfølgeren, hans Datterson Magnus Eriksson, var et treaarigt Barn [1]), og hans Moder, under hvis Opsigt og Varetægt han efter den sedvanlige Tingenes Orden endnu en Tidlang maatte antages at skulle forblive, var en ung Kvinde, hvis hele følgende Liv og Handlinger altfor meget vidne om Letsindighed forbunden med Hensynsløshed og Herskesyge, til at man ej skulde være berettiget til at slutte, at hun var et af Faderen forkjelet Barn, hos hvilket hine Fejl tidligt kom til Udvikling, og som derfor vistnok allerede nu kunde vække bange Anelser hos alle forstandige og mere fremsynede Fædrelandsvenner, saameget mere som hun ej længer udelukkende tilhørte Norge, men ved sit Giftermaal med Hertug Erik var dragen ind i Sveriges Interesser, hvor hun, efter de sidste Begivenheder i dette Rige, endog indtog saagodtsom en Regentindes Stilling, saa at det høiligen var at befrygte, at den bestedne Plads, Kong Haakons Regjeringsanordning anviste hende i Norge, ikke vilde smage hende, og at hun derfor enten vilde søge at omstøde Forfatningen til sin Fordeel, eller blive aldeles ligegyldig og fremmed for sit Fædrelands Interesser, og paavirke sin Søn i samme Retning. Og i Sverige saa det meget uroligt ud. To Partier, Hertugernes og Kong Byrges, havde lige til for ganske kort Tid siden ligget i aabenbar Feide med hinanden, og uagtet vistnok det første, i hvis Spidse Hertuginden Ingeborg kunde siges at befinde sig, nu var saa overvejende, at det andet havde maattet nedlægge Vaabnene, kunde dette dog ikke siges ganske at være undertrykt, og havde desuden en Støtte i den forjagede Konges Svoger, Dankongen Erik. Og hvad mere

[1]) Han var nemlig født i April eller Mai 1316, see ovenfor IV. 2. S. 266.

er, den Fredsslutning, som denne nys havde indgaaet paa sine egne og Kong Byrges Vegne, gjaldt kun for tre Aar, og var ikke engang fuldstændigt traadt i Kraft, eftersom den endelige Afgjørelse af Tvistighederne mellem Kong Byrge og hans Brodersønner var henskudt til det Voldgiftsmøde, der om Sommeren 1319 skulde holdes i Helsingborg [1]). Med den Forbittrelse, som herskede paa begge Sider, var der altsaa mere end tilstrækkelig Grund til at frygte nyt Udbrud af Fjendtlighederne, helst da Kong Haakons Død vist ikke kunde andet end vekke nye Forhaabninger hos Kong Byrges Parti. Der var saaledes alle Udsigter forhaanden til, at en Krig snart vilde blusse op paany i Norden, og at Norge vilde blive revet med deri, netop som det havde nydt nogen Hvile og var kommet lidt til Kræfter efter de tidligere langvarige Krigs-Aar. Denne Fare kunde dog maaskee have været fjernet, eller Omstændighederne endog have været benyttede til Norges Fordeel, hvis en kraftig og talentfuld Styrer var kommen i Spidsen for Regjeringen efter Haakon. Men nu fandtes ikke nogen saadan, idetmindste for Øjeblikket, og desuden havde jo Kongen allerede for længe siden foreskrevet, at Interimsregjeringen skulde føres af et Raad eller en Regjeringskommission, der mere synes at have være beregnet paa en rolig og fredelig Tid, end paa saa farlige og indviklede Forhold, som de nuværende. Thi ogsaa indenlands maa der sikkert have været megen Gjæring. Medlemmerne af det Aristokrati, hvis nye Opkomst Kong Haakon havde kvalt i Fødselen, kunne ikke andet end have været misfornøjede, og med Længsel have ventet paa at kunne tage sin Mon igjen. Kong Haakon forstod med kraftig Haand at holde Bevægelserne tilbage, men der var ingen, som kunde udfylde hans Plads, og derhos havde saavel hans, som allerede hans Forgængeres Politik saaledes gaaet ud paa at concentrere al Magt i Kronen og gjøre Folket politisk umyndigt, at hans Død saaatsige maa have gjort det ganske haandfaldent, især da det uforudseede Tilfelde var indtruffet, at Tronarvingen befandt sig udenlands, tilhørende et fremmed Kongehuus, og paa gode Veje til ogsaa at blive Sveriges Konge. Folkets Kaar vare i det Hele taget vistnok kun saa som saa. Den vigtigste Velstandskilde var ophørt, siden Handelen for største Delen var kommen i de fremmede Kjøbmænds Hænder. Agerdyrkningen kastede ikke meget af sig, og egentlig Rigdom fandtes neppe uden hos de store Jordegodsejere og hos Geistligheden: der tales saa hyppigt i Breve fra de Tider om Landets Fattigdom, at man ej tør antage nogen almindelig Velstand. Vel havde Kong Haakon selv, en god Huusholder, opspart en, som det lader, ikke ubetydelig Beholdning af Penge, men disse kom i alle Fald

[1]) See sammestedsS. 638, 639.

ikke Folket selv til Gode. Ved Rigets nordøstlige Grændser var det nu altid uroligt og uhyggeligt: hvert Øjeblik skete der Indfald af Russer, Finner eller Kareler, og de norske Bosiddende følte sig aldrig trygge. Det var saaledes under temmelig mislige Omstændigheder, at Tolvmandsraadet tiltraadte Regjeringen.

Hvilke disse tolv Mænd vare, vides ikke ganske med Bestemthed, kun om de aatte af dem er man paa det Rene, nemlig dem, som den 20de April, atten Dage før Kongens Død, paa Tunsberghuus tilsvor ham at de vilde overholde hans Bestemmelser om Kongearven og Rigsstyrelsen, være enige og samraadige, styrke Kongens Arving, og ej indtage Udlendinger. De vare: Cantsleren **Ivar Olafsson**, Kongens Svigerson **Hafthor Jonsson**, Merkesmanden **Paal Eriksson**, **Bjarne Audunsson**, **Aunund Borgarsson**, **Guthorm Kolbjørnsson**, **Guthorm Helgesson** og **Thorgeir Simonsson** [1]). At kun disse aatte aflagde Eden, maa alene have sin Grund i den Omstændighed, at kun de have været tilstede. Af de øvrige fire synes det som Erkebiskopen, Rigets fornemste Mand næst Kongen, og den, der i visse Tilfelde ved Tronledighed havde at optræde som Rigsvikar, maatte have været een; men den Bestemmelse, at to Biskoper, ellers ikke hørende til Tolvmandsraadet, skulde deeltage i Kronens Guld og Sølv, gjør det troligere, at han alene paa denne Maade deeltog i Regjeringen, hvortil han ellers saaatsige var selvskreven. Dette skulde man ogsaa tro at maatte siges om Erling Vidkunnsson, en af Norges rigeste og megtigste Magnater, og i alle Fald den højbyrdigste, som Giske-, Bjarkø- og Stovreim-Ætternes Hoved, hvem Kongen neppe kunde have forbigaaet, men det synes dog temmelig afgjort, at han ej var med i Regjeringen, og det er endog ikke usandsynligt, at netop denne hans Magt og Anseelse har gjort Kongen mistænkelig imod ham. Derimod synes man med temmelig Sikkerhed at kunne gjette paa Hr. **Sæbjørn Helgesson**, der længe havde været en af Kongens højtbetroede Mænd, paa Magister Capellarum Provst **Finn Halldorsson** til Apostelkirken i Bergen, der som Hovedet for den kongelige Capelgeistlighed ikke godt kunde forbigaaes, og paa **Jon Bjarnesson**, den kongelige Fehirde i Bergen, der som saadan kaldte sig Fehirde i Norge, og altsaa betragtedes som Over-Fehirde; endelig paa **Finn Agmundsson** af Hestbø, Sæbjørn Helgessons Svigerson, der tilligemed sin Broder **Ivar Rova** idetmindste senere optraadte som Erling Vidkunnssons erklærede Modstander, og saaledes vel nu blev fremdragen, hvor denne tilsi-

---

[1]) See ovenfor IV. 2. S. 641.

er, den Fredsslutning, som denne nys havde indgaaet paa sine egne og Kong Byrges Vegne, gjaldt kun for tre Aar, og var ikke engang fuldstændigt traadt i Kraft, eftersom den endelige Afgjørelse af Tvistighederne mellem Kong Byrge og hans Brodersønner var henskudt til det Voldgiftsmøde, der om Sommeren 1319 skulde holdes i Helsingborg [1]). Med den Forbittrelse, som herskede paa begge Sider, var der altsaa mere end tilstrækkelig Grund til at frygte nyt Udbrud af Fjendtlighederne, helst da Kong Haakons Død vist ikke kunde andet end vekke nye Forhaabninger hos Kong Byrges Parti. Der var saaledes alle Udsigter forhaanden til, at en Krig snart vilde blusse op paany i Norden, og at Norge vilde blive revet med deri, netop som det havde nydt nogen Hvile og var kommet lidt til Kræfter efter de tidligere langvarige Krigs-Aar. Denne Fare kunde dog maaskee have været fjernet, eller Omstændighederne endog have været benyttede til Norges Fordeel, hvis en kraftig og talentfuld Styrer var kommen i Spidsen for Regjeringen efter Haakon. Men nu fandtes ikke nogen saadan, idetmindste for Øieblikket, og desuden havde jo Kongen allerede for længe siden foreskrevet, at Interimsregjeringen skulde føres af et Raad eller en Regjeringskommission, der mere synes at have være beregnet paa en rolig og fredelig Tid, end paa saa farlige og indviklede Forhold, som de nuværende. Thi ogsaa indenlands maa der sikkert have været megen Gjæring. Medlemmerne af det Aristokrati, hvis nye Opkomst Kong Haakon havde kvalt i Fødselen, kunne ikke andet end have været misfornøjede, og med Længsel have ventet paa at kunne tage sin Mon igjen. Kong Haakon forstod med kraftig Haand at holde Bevægelserne tilbage, men der var ingen, som kunde udfylde hans Plads, og derhos havde saavel hans, som allerede hans Forgængeres Politik saaledes gaaet ud paa at concentrere al Magt i Kronen og gjøre Folket politisk umyndigt, at hans Død saaatsige maa have gjort det ganske haandfaldent, især da det uforudseede Tilfelde var indtruffet, at Tronarvingen befandt sig udenlands, tilhørende et fremmed Kongehuus, og paa gode Veje til ogsaa at blive Sveriges Konge. Folkets Kaar vare i det Hele taget vistnok kun saa som saa. Den vigtigste Velstandskilde var ophørt, siden Handelen for største Delen var kommen i de fremmede Kjøbmænds Hænder. Agerdyrkningen kastede ikke meget af sig, og egentlig Rigdom fandtes neppe uden hos de store Jordegodsejere og hos Geistligheden: der tales saa hyppigt i Breve fra de Tider om Landets Fattigdom, at man ej tør antage nogen almindelig Velstand. Vel havde Kong Haakon selv, en god Huusholder, opspart en, som det lader, ikke ubetydelig Beholdning af Penge, men disse kom i alle Fald

[1]) See sammesteds S. 638, 639.

ikke Folket selv til Gode. Ved Rigets nordøstlige Grændser var det nu altid uroligt og uhyggeligt: hvert Øjeblik skete der Indfald af Russer, Finner eller Kareler, og de norske Bosiddende følte sig aldrig trygge. Det var saaledes under temmelig mislige Omstændigheder, at Tolvmandsraadet tiltraadte Regjeringen.

Hvilke disse tolv Mænd vare, vides ikke ganske med Bestemthed, kun om de aatte af dem er man paa det Rene, nemlig dem, som den 20de April, atten Dage før Kongens Død, paa Tunsberghuus tilsvor ham at de vilde overholde hans Bestemmelser om Kongearven og Rigsstyrelsen, være enige og samraadige, styrke Kongens Arving, og ej inddrage Udlendinger. De vare: Cantsleren **Ivar Olafssøn**, Kongens Svigersøn **Hafthor Jonssøn**, Merkesmanden **Paal Erikssøn**, **Bjarne Audunssøn**, **Anund Borgarssøn**, **Guthorm Kolbjørnssøn**, **Guthorm Helgessøn** og **Thorgeir Simonssøn** [1]). At kun disse aatte aflagde Eden, maa alene have sin Grund i den Omstændighed, at kun de have været tilstede. Af de øvrige fire synes det som Erkebiskopen, Rigets fornemste Mand næst Kongen, og den, der i visse Tilfelde ved Tronledighed havde at optræde som Rigsvikar, maatte have været een; men den Bestemmelse, at to Biskoper, ellers ikke hørende til Tolvmandsraadet, skulde deeltage i Kronens Guld og Sølv, gjør det troligere, at han alene paa denne Maade deeltog i Regjeringen, hvortil han ellers saaatsige var selvskreven. Dette skulde man ogsaa tro at maatte siges om Erling Vidkunnssøn, en af Norges rigeste og megtigste Magnater, og i alle Fald den højbyrdigste, som Giske-, Bjarkø- og Stovreim-Ætternes Hoved, hvem Kongen neppe kunde have forbigaaet, men det synes dog temmelig afgjort, at han ej var med i Regjeringen, og det er endog ikke usandsynligt, at netop denne hans Magt og Anseelse har gjort Kongen mistænkelig imod ham. Derimod synes man med temmelig Sikkerhed at kunne gjette paa Hr. **Sæbjørn Helgessøn**, der længe havde været en af Kongens højtbetroede Mænd, paa Magister Capellarum Provst **Finn Halldorssøn** til Apostelkirken i Bergen, der som Hovedet for den kongelige Capelgeistlighed ikke godt kunde forbigaaes, og paa **Jon Bjarnessøn**, den kongelige Fehirde i Bergen, der som saadan kaldte sig Fehirde i Norge, og altsaa betragtedes som Over-Fehirde; endelig paa **Finn Agmundssøn** af Hestby, Sæbjørn Helgessøns Svigersøn, der tilligemed sin Broder **Ivar Rova** idetmindste senere optraadte som Erling Vidkunnssøns erklærede Modstander, og saaledes vel nu blev fremdragen, hvor denne tilsi-

---

[1]) See ovenfor IV. 2. S. 641.

blev deres Historie ogsaa paa det nærmeste en Fælleshistorie, ligeso: Norges og Danmarks efter Foreningen mellem begge disse Riger, ligesom det for Eftertiden vil blive vanskeligt eller rettere umuligt skrive Norges eller Sveriges Historie efter 1814, uden ogsaa tildeel at behandle Broderrigets. Statsforfatningen i Norge var desuden Tidens Løb bleven saadan, at næsten alt drejede sig om Konger egen Person. Da nu denne Konge tillige var Sveriges Konge, maat det alene til Oplysning om hans Charakter og hele Personlighed vær nødvendigt, ogsaa at følge ham under hans Virksomhed i Sverig om end ikke — hvad vi dog altfor vel vide var Tilfeldet — han Hendelser i Sverige for en stor Deel betingede hans hele Fremtræde og Virken i Norge, medens det omvendte Forhold i langt ringe: Grad fandt Sted. Og det nærmere Forhold, hvori baade Sveri og Norge allerede siden Krigene ved det foregaaende Aarhundr des Slutning vare traadte til Danmark, har ogsaa hist og her gjo det nødvendigt at dvæle lidt nærmere ved de danske Begivenhede: end det maaskee ved første Ojekast kunde synes nødvendigt. Fo resten indrømmer ingen villigere end jeg selv, at det mindre, end je kunde ønske, har lykkets mig at udviske Sporene af, at Bearbeidelse af det her foreliggende Tidsrum af Norges Historie i næsten høje Grad end af de foregaaende har været en Fremtrængen paa aldele ubanet Vej, etslags Oprydden af et fuldkomment Vildnis, hvor ma kun med usigelig Møje kunde arbeide sig frem. Det tør vel derfi hende, at man oftere, end ønskeligt kunde være, seer Spor af denr Møje og Tegn til, at Vanskelighederne stundom have været nær ved overvelde mig. Men just i denne Møje og Vanskelighed tør jeg haab at finde min bedste Undskyldning.

Christiania, i October 1862.

P. A. Munch.

Indhold.

Første Afsnit. Personal-Unionen med Sverige. 1319—1381.

Første Afsnit.

Personal-Unionen med Sverige.

1. Norges Stilling ved Kong Haakons Død. Formynder-Regjeringen.

Ved Kong Haakons Død befandt Norge sig i en intet mindre end gunstig Stilling. Thronfølgeren, hans Datterſøn **Magnus Erikssøn**, var et treaarigt Barn [1]), og hans Moder, under hvis Opsigt og Varetægt han efter den sedvanlige Tingenes Orden endnu en Tidlang maatte antages at skulle forblive, var en ung Kvinde, hvis hele følgende Liv og Handlinger altfor meget vidne om Letsindighed forbunden med Hensynsløshed og Herskesyge, til at man ej skulde være berettiget til at slutte, at hun var et af Faderen forkjelet Barn, hos hvilket hine Fejl tidligt kom til Udvikling, og som derfor vistnok allerede nu kunde vekke bange Anelser hos alle forstandige og mere fremsynede Fedrelandsvenner, saameget mere som hun ej længer udelukkende tilhørte Norge, men ved sit Giftermaal med Hertug Erik var dragen ind i Sveriges Interesser, hvor hun, efter de sidste Begivenheder i dette Rige, endog indtog saagodtsom en Regentindes Stilling, saa at det højligen var at befrygte, at den beskedne Plads, Kong Haakons Regjeringsanordning anviiste hende i Norge, ikke vilde smage hende, og at hun derfor enten vilde søge at omstyrte Forfatningen til sin Nytte, eller blive aldeles ligegyldig og fremmed for sit Fedrelands Interesser, og paavirke sin Søn i samme Retning. Og i Sverige saa det meget uroligt ud. To Partier, Hertugernes og Kong Byrges, havde lige til for ganske kort Tid siden ligget i aabenbar Feide med hinanden, og uagtet vistnok det første, i hvis Spidse Hertuginden Ingeborg kunde siges at befinde sig, nu var saa overvejende, at det andet havde maattet nedlegge Vaabnene, kunde dette dog ikke siges ganske at være undertrykt, og havde desuden en Støtte i den forjagede Konges Svoger, Danekongen Erik. Og hvad mere

---

[1]) Han var nemlig født i April eller Mai 1316, see ovenfor IV. 2. S. 286.

er, den Fredsslutning, som denne nys havde indgaaet paa sine egne og Kong Byrges Vegne, gjaldt kun for tre Aar, og var ikke engang fuldstændigt traadt i Kraft, eftersom den endelige Afgjørelse af Tvistighederne mellem Kong Byrge og hans Brodersønner var henskudt til det Voldgiftsmøde, der om Sommeren 1319 skulde holdes i Helsingborg [1]). Med den Forbittrelse, som herskede paa begge Sider, var der altsaa mere end tilstrækkelig Grund til at frygte nyt Udbrud af Fjendtlighederne, helst da Kong Haakons Død vist ikke kunde andet end vekke nye Forhaabninger hos Kong Byrges Parti. Der var saaledes alle Udsigter forhaanden til, at en Krig snart vilde blusse op paany i Norden, og at Norge vilde blive revet med deri, netop som det havde nydt nogen Hvile og var kommet lidt til Kræfter efter de tidligere langvarige Krigs-Aar. Denne Fare kunde dog maaskee have været fjernet, eller Omstændighederne endog have været benyttede til Norges Fordeel, hvis en kraftig og talentfuld Styrer var kommen i Spidsen for Regjeringen efter Haakon. Men nu fandtes ikke nogen saadan, idetmindste for Øieblikket, og desuden havde jo Kongen allerede for længe siden foreskrevet, at Interimsregjeringen skulde føres af et Raad eller en Regjeringskommission, der mere synes at have være beregnet paa en rolig og fredelig Tid, end paa saa farlige og indviklede Forhold, som de nuværende. Thi ogsaa indenlands maa der sikkert have været megen Gjæring. Medlemmerne af det Aristokrati, hvis nye Opkomst Kong Haakon havde kvalt i Fødselen, kunne ikke andet end have været misfornøjede, og med Længsel have ventet paa at kunne tage sin Mon igjen. Kong Haakon forstod med kraftig Haand at holde Bevægelserne tilbage, men der var ingen, som kunde udfylde hans Plads, og derhos havde saavel hans, som allerede hans Forgængeres Politik saaledes gaaet ud paa at concentrere al Magt i Kronen og gjøre Folket politisk umyndigt, at hans Død saaatsige maa have gjort det ganske haandfaldent, især da det uforudseede Tilfelde var indtruffet, at Tronarvingen befandt sig udenlands, tilhørende et fremmed Kongehuus, og paa gode Veje til ogsaa at blive Sveriges Konge. Folkets Kaar vare i det Hele taget vistnok kun saa som saa. Den vigtigste Velstandskilde var ophørt, siden Handelen for største Delen var kommen i de fremmede Kjøbmænds Hænder. Agerdyrkningen kastede ikke meget af sig, og egentlig Rigdom fandtes neppe uden hos de store Jordegodsejere og hos Geistligheden: der tales saa hyppigt i Breve fra de Tider om Landets Fattigdom, at man ej tør antage nogen almindelig Velstand. Vel havde Kong Haakon selv, en god Huusholder, opspart en, som det lader, ikke ubetydelig Beholdning af Penge, men disse kom i alle Fald

[1]) See sammesteds S. 638, 639.

ikke Folket selv til Gode. Ved Rigets nordøstlige Grændser var det nu atter uroligt og uhyggeligt: hvert Øjeblik skete der Indfald af Russer, Finner eller Kareler, og de norske Bosiddende følte sig aldrig trygge. Det var saaledes under temmelig mislige Omstændigheder, at Tolvmandsraadet tiltraadte Regjeringen.

Hvilke disse tolv Mænd vare, vides ikke ganske med Bestemthed, kun om de aatte af dem er man paa det Rene, nemlig dem, som den 20de April, atten Dage før Kongens Død, paa Tunsberghuus tilsvor ham at de vilde overholde hans Bestemmelser om Kongearven og Rigsstyrelsen, være enige og samraadige, styrke Kongens Arving, og ej indtage Udlendinger. De vare: Cantsleren **Ivar Olafssøn**, Kongens Svigersøn **Hafthor Jonssøn**, Merkesmanden **Paal Erikssøn, Bjarne Audunssøn, Anund Borgarssøn, Guthorm Kolbjørnssøn, Guthorm Helgessøn og Thorgeir Simonssøn** [1]). At kun disse aatte aflagde Eden, maa alene have sin Grund i den Omstændighed, at kun de have været tilstede. Af de øvrige fire synes det som Erkebiskopen, Rigets fornemste Mand næst Kongen, og den, der i visse Tilfelde ved Tronledighed havde at optræde som Rigsvikar, maatte have været een; men den Bestemmelse, at to Biskoper, ellers ikke hørende til Tolvmandsraadet, skulde deeltage i Kronens Guld og Sølv, gjør det troligere, at han alene paa denne Maade deeltog i Regjeringen, hvortil han ellers saaatsige var selvskreven. Dette skulde man ogsaa tro at maatte siges om Erling Vidkunnssøn, en af Norges rigeste og megtigste Magnater, og i alle Fald den højbyrdigste, som Giske-, Bjarkø- og Stovreim-Ætternes Hoved, hvem Kongen neppe kunde have forbigaaet, men det synes dog temmelig afgjort, at han ej var med i Regjeringen, og det er endog ikke usandsynligt, at netop denne hans Magt og Anseelse har gjort Kongen mistænkelig imod ham. Derimod synes man med temmelig Sikkerhed at kunne gjette paa Hr. **Sæbjørn Helgessøn**, der længe havde været en af Kongens højtbetroede Mænd, paa Magister Capellarum Provst **Finn Halldorssøn** til Apostelkirken i Bergen, der som Hovedet for den kongelige Capelgeistlighed ikke godt kunde forbigaaes, og paa **Jon Bjarnessøn**, den kongelige Fehirde i Bergen, der som saadan kaldte sig Fehirde i Norge, og altsaa betragtedes som Over-Fehirde; endelig paa **Finn Agmundssøn** af Hestbø, Sæbjørn Helgessøns Svigersøn, der tilligemed sin Broder **Ivar Rova** idetmindste senere optraadte som Erling Vidkunnssøns erklærede Modstander, og saaledes vel nu blev fremdragen, hvor denne tilsi-

[1]) See ovenfor IV. 2. S. 641.

besattes [1]). Ifølge Acten af 1302 skulde alene fire, nemlig Cantsleren, Merkesmanden og to andre, residere i Kongsgaarden med den umyndige Tronarving, og besørge de løbende Regjeringssysler: af dem kjendes altsaa Cantsleren Ivar Olafssøn og Merkesmanden Paal Erikssøn: hvo de to øvrige vare, vides ikke, og i alle Fald synes det vist, at Hafthor Jonssøn, uagtet han var Kongens Svigersøn, ej hørte til deres Tal, da han ellers vilde have været tilstede paa det Rigsmøde, der halvanden Maaned efter Kongens Død holdtes i Oslo, saaledes som det nedenfor vil sees. De øvrige aatte skulde hver i sin Kreds have Overopsigt med Sysselmændene og disses Lensmænd: det forstaar sig derfor, at Kongen hertil maa have valgt anseede og indflydelsesrige Mænd hist og her i Landet. Af de to Biskoper, der skulde have Tilsyn med Skatkamret, var maaskee Biskop **Haakon** af Stavanger den ene, eftersom han var med at besegle den paa det samme Rigsmøde udstedte Foreningsact; ellers maa man næsten antage, at Kongen har tænkt sig dette Hverv skifteviis udført af Biskoperne, da det ej var rimeligt, at en enkelt Biskop Aar efter Aar skulde kunne være borte fra sit Sæde.

Om ingen af de her nævnte Regjeringsmænd er der levnet os tilstrekkelige Meddelelser til at vi kunne danne os en bestemt Forestilling om deres Personlighed. Ivar Olafssøn, der allerede i nogle Aar havde beklædt Cantsler-Verdigheden, var sikkert en dygtig og øvet Forretnings-

---

[1]) Et Brev, der synes at kunne give Oplysning i dette Henseende, er Dipl. Norv. II. No. 137, af 21 Juni 1320, hvorved Hertuginde Ingeborg tilligemed aatte Herrer, nemlig Magister Capellarum Provst Finn, Sæbjørn Helgessøn, Paal Erikssøn, Bjarne Audunssøn, Gauthorm Kolbjørnssøn, Finn Agmundssøn, Jon Bjarnessøn og Ivar Agmundssøn, forsamlede i Bergen, bevidnede og bekræftede en i de øvriges Paahør af Hr. Gauthorm Kolbjørnssøn afsagt Dom mellem Erkebiskopen og Hr. Ragnvald Aslakssøns Arvinger. Thi ihvorvel mange Herrer paa denne Tid synes at have været tilstede i Bergen i Anledning af det strax forestaaende Provincialconcilium, see nedenfor, viser dog den Omstændighed, at de bekræftede Dommen, at de ej kunne have været udvalgte i Fleng som blotte Vidner og Tilhørere, men at de maa have udøvet den Bekræftelsesret, som ellers tilkom Kronen, altsaa handlet i Egenskab af Rigets Raad. Dette bestyrkes endydermere af den Omstændighed, at tre af dem, nemlig Paal Erikssøn, Bjarne Audunssøn og Gauthorm Kolbjørnssøn, udtrykkeligt nævnes i hiint Brev af 1319 som Regjeringsmedlemmer, hvoraf man er berettiget til at slutte, at de øvrige fem vare det samme. Vistnok vilde man ved at legge dette Antal af fem til hine tidligere nævnte aatte faa tretten, ikke tolv Medlemmer, men det er vel at merke, at Hafthor Jonssøn rimeligviis var død paa den Tid, Brevet udstedtes, og at Ivar Agmundssøn kan have været udvalgt til Raadsmedlem i hans Sted. At Finn Agmundssøn idetmindste om Vaaren 1321 var Medlem af Raadet, fremgaar tydeligt af et i Dipl. Svec. No. 2292 meddeelt Brev, hvorom mere nedenfor. Men det kommer vistnok her mest an paa, hvad Benævnelsen „Raadet" betegner.

Mand; vi have seet ham paa sin Embeds-Bane som Kongens Klerk, derpaa forfremmet til Vicecantsler, anvendt i mange vigtige Sendelser; som Geistlig maa han have nydt en lærd Opdragelse, og have gjort Retsvidenskaben, baade den civile og den canoniske, til sit Hovedstudium: formodentlig havde han og studeret udenlands, navnlig i Paris. Haftbor Jonssøn have vi allerede tidligere omtalt: han havde hjemme paa Oplandene, navnlig Raumarike, og skyldte vel sit Valg til Regjeringsmedlem fornemmelig den Omstændighed, at han var gift med Kong Haakons Datter Agnes: nogen fremragende Personlighed kan han ikke have været, da han ellers maatte have spillet en mere iøjnefaldende Rolle: i de nye Regjeringssysler, kom han ikke til at faa videre Deel, da han døde allerede i 1320 [1]). Paal Erikssøn have vi ligeledes ogsaa haft Lejlighed til at omtale. Han hørte hjemme paa Østlandene, hvor han havde Jordegods baade i Viken og paa Oplandene; hvor høit han var anskreven hos Kong Haakon seer man bedst deraf, at denne i 1315 overdrog ham en Fjerdedeel af alt Sagefald formedelst Alejemaal, Thegngilde, Brevebrud og Fredkjøb i Elvesyssel, hvilken Gave han dog ikke længe efter Kong Haakons Død, maaskee efter dennes eget Ønske, overdrog til Mariekirken i Oslo [2]). Bjarne Audunssøn maa, siden han stundom kaldes Sira Bjarne, have nydt geistlig Oplærelse, uden dog derfor at indtræde i den geistlige Stand, ligesom tidligere Thore Haakonssøn, efter saa mange samtidige Exempler udenlands, navnlig i Frankrige; og sandsynligviis havde han, som Tilfældet næsten altid var med hine ikkegeistlige „Klerker" studeret Retsvidenskaben. Kong Haakon havde oftere ladet ham besørge Cantslerforretningerne. Han var nu Sysselmand og Fehirde i Tunsberg, og besad betydeligt Jordegods paa Vestfold og i Borgesyssel, hvoraf han allerede i 1315 havde skjenket over tyve Marks Bool til et Altar, han for sin Sjæls Skyld oprettede i St. Laurentii Kirke i Tunsberg, i hvilket han betingede sig Gravsted: saaledes var han vel paa denne Tid temmelig alderstegen: han døde og, som det lader, i det følgende Aar, efterat have forøget sin Gave ved Tillæg til Testamentet [3]). Aanund Bergarssøn, om hvem forøvrigt ej synderligt vides, hørte ogsaa hjemme paa Vestfold, hvor hans Ættegaard var Skjaldbreid, og han nevnes som Ridder allerede i 1312. Guthorm Kolbjørnssøn, hvilken vi allerede kjende som Lagmand i Tunsberg, var ligeledes fra Vestfold, eller i alle Fald fra den nordlige Deel af Viken; Guthorm Helgessøn hørte sandsynligviis

[1]) Isl. Annaler.

[2]) Dipl. Norv. I. 161.

[3]) Sammesteds No. 112, 138, 139, 140. Det sidste af disse Breve er fra 1320, og senere finde vi ham idetmindste ikke omtalt.

hjemme i Gulathingslagen [1]); men Thorgeir Simonssøn, om hvem forresten lidet eller intet vides, i eller ved Oslo [2]). Af dette fremgaar, at den overvejende Deel af Regjeringspersonalet hørte hjemme paa Østlandet, eller endog i de nærmeste Egne om Oslo, hvilket ogsaa har sin tilstrækkelige Forklaring i den Omstændighed, at Oslo havde været Kong Haakons egentlige Residens og nu i længere Tid saaatsige Rigets verdslige Hovedstad, hvor de østlandske Herrer kunde pleje hyppigere Omgang med ham, og maaske befeste sig bedre i hans Fortrolighed, end de vestlandske. Imidlertid maa denne Omstændighed unegteligt have bidraget til at vedligeholde og forøge den Forrang eller Overvegt, som Østlandet og dets fornemste Stad Oslo havde begyndt at indtage lige siden Kong Haakons Regjerings-Tiltrædelse.

Den her nævnte Tolvmandsregjering eller Formynderraadet blev, som det synes, sedvanligviis kaldet simpelthen „Raadet", eller „Rigsraadet." De fire Herrer, som altid skulde være om Kongen, synes at have været kaldte hans „daglige Raad" eller „Gjemslemænd i Kongsgaarden". [3]). De udstedte Kongebreve uden videre under Kongens Navn og Segl, hvilket naturligviis bevaredes af Cantsleren og anvendtes til de løbende Forretninger, der besørgedes af hine fire Medlemmer, som altid residerede i Kongsgaarden. Hvor Raadet beseglede tilligemed Kongen, brugte enhver sit eget Segl [4]). Men hele Indretningen blev, som vi ville see, af saa kort Varighed, at der er faa eller ingen Minder tilbage om dens Virksomhed, og det er endog et stort Spørgsmaal, om nogensinde Kong Haakons Bestemmelse blev bogstaveligt opfyldt. Thi paa det Tilfelde, at Tronfølgeren var udenrigs, ja endog blev Arving til Naborigets Krone, var den ikke beregnet, og naar dette Tilfelde indtraf, maatte nødvendigviis betydelige Forandringer indtræde.

Af Landets øvrige Magnater, der havde eller søgte Indflydelse paa de offentlige Anliggender, have vi allerede haft Lejlighed til at omtale de fleste, forsaavidt de kjendes. Blandt de Geistlige var aabenbart næst Erkebiskop Eilif den virksomme og myndige Biskop **Audfinn** i Bergen den mest betydende Mand, og dette var vel endog Aarsagen, hvorfor Kong Haakon ej havde valgt ham til Medlem af Regjeringen, idet han

---

1) Sml. til d. n. F. og Spr. H. I. S. 31.

2) Dipl. Norv. III. 121.

3) Rikisráð ok geymslumenn í konungsgarði benævnes Regjeringen i det Brev fra Islændingerne, som nedenfor udførligere kommer til at omtales, see Lovsamling for Island I. S. 32. Jfr. Dipl. Norv. III. 121. „Det daglige Raad" nævnes i Dipl. Norv. I. 166.

4) See f. Ex. Dipl. Norv. I. 166, hvor Kongens Segl endnu vedhænger; sml. II. 137.

ønlig maaskee frygtede at han vilde tilrive sig altfor stor Magt: han laa derhos i uopholdelig Strid med Magister-Capellarum, Provst Finn, Formanden for den kongelige Geistlighed. De øvrige Biskoper synes at have været mindre fremragende Personligheder: nogle maa desuden have været temmelig gamle, som Helge i Oslo, der havde været Biskop siden 1304, og Botulf i Hamar, Biskop siden 1314; Haakon i Stavanger var vel nys udvalgt (1318), men hans kort paafølgende Død i 1322 synes dog at vise, at han maa have været alderstegen. En langt mere kraftig og merkelig Personlighed var Biskop Audun Thorbergssøn i Hole paa Island: havde han beklædt en norsk Biskopstol, vilde han sikkert have spillet en meget betydelig Rolle, men nu indskrænkedes hans Virksomhed til hiin fjerne Ø. Blandt de verdslige Herrer maa Erling Vidkunnssøn uimodsigt have indtaget den første Rang, idetmindste hvad Byrd og Rigdom angaar.

2. Forhandlinger med Sverige. Møde i Oslo. Foreningsact.

Ved Kong Haakons Død maa man antage at de føromtalte aatte Regjerings-Herrer fremdeles var om ham, og maaskee endnu flere, der sandsynligviis samledes til Tunsberg, eftersom det blev bekjendt, at det led paa det yderste med ham. Men Tronfølgeren, den treaarige Magnus Eriksson, var med sin Moder i Sverige, sandsynligvis endnu i Stockholm eller Landets østlige Deel, hvor hun og hendes Tilhengere var iøvrigt beskjeftigede med at sikkre sit Herredømme mod Levningerne af Kong Byrges Parti [1]). Det faldt af sig selv, og vi kunne derfor ansee det som vist, skjønt det ingensteds udtrykkeligt siges, at Raadet i Norge strax ved Ilbud underrettede hende om Faderens Død, og anmodede hende om, med det første, at komme til Norge med sin Søn. Vist er det, at der strax blev skrevet til Island, og at begge Biskoperne saavelsom den daværende Statholder eller Hirdstjore, Hr. Ketil Thorlakssøn, tilligemed begge Lagmændene, Hr. Grim Thorsteinssøn for den sydlige og Erlend af Upse for den nordlige Deel, samt sex haandgangne Mænd og sex af de ypperste Bønder indkaldtes til Norge, vistnok for at sverge den nye Konge Troskabseed, og forhandle med Regjeringen om de endnu uafgjorte Stridsspørgsmaal vedkommende Islands statsretlige Stilling [2]). Samtidigt udskrev ogsaa Erkebiskopen et Provincialconcilium, dog først i det følgende Aar. Man kan ikke tvivle paa, at der ogsaa til Mag-

---

[1]) Det sidste Brev, hvori hun omtales før Faderens Død, er et, som hun og Hertug Valdemars Enke af samme Navn udstedte i Stockholm d. 21 Marts 1319, om at den Krigshjelp, de havde forlangt af Sveriges Geistlighed, ej skulde være til nogen Skade for dens Privilegier. Dipl. Sv. 2185.

[2]) Isl. Annaler, samt Laurentius Saga Cap. 34.

nus Jarl paa Orknøerne er udgaaet et lignende Brev, uagtet man ej veed, hvorvidt han har føjet sig derefter. Og endelig viser det Følgende, at der øjeblikkeligt maa være udgaaet en Meddelelse om Kongens Død til alle Biskoper og verdslige Herrer i Norge, ledsaget af en Indkaldelse til at møde i Oslo for her at aftale det nødvendige om Hyldingen m. m. ved St. Hansdags-Tider [1]). Formodentlig ventede man, at ogsaa Hertuginden tilligemed den unge Konge her skulde indtreffe.

Men Kong Haakons Død gjorde en væsentlig Forandring i Sagernes Stilling i Sverige. Hertuginden, som nærmeste Foresatte for sin unge Søn og for Øjeblikket i Besiddelse af hans Person, fik nu, da Norges Throne og Kong Haakons velforsynede Skatkammer var tilfaldet ham, en langt anden Betydning end før: det blev af dobbelt Vigtighed at sikkre sig Indflydelse hos hende, og da hun var ung og letsindig, opstod vel hos mange af de svenske Herrer Haabet om at kunne faa hende til Egte. Overhoved aabnede der sig nu en viid Mark for Ærgjerrigheden, og for at ikke total Forvirring skulde opstaa i Landet, maatte de sindigere og forstandigere Mænd, med Drottseten og Rigsforstanderen **Matthias Ketilmundsson** i Spidsen, see til først og fremst nogenledes at faa Sveriges Anliggenheder bragte paa det Rene, og Tronfølgen fikkret Magnus Eriksson, forinden de lod ham drage til Norge, hvor jo dog Arven var ham vis, og ingen gjorde ham hans Ret stridig; hvor han altsaa idetmindste for sin egen Skyld ej behøvede at være saa snart tilstede, hvor ufordeelagtig end hans Udebliven kunde vorde for Rigets Anliggender. Det er vel endog muligt, at hvis Kronarvingen var kommen til Norge og i det norske Raads Varetægt førend han var valgt til Sveriges Konge, vilde Nordmændene, eller et stort Parti blandt dem, ikke have tilladt ham at modtage Sveriges Krone. For det første lod altsaa Hertuginden sin Søn blive tilbage i Sverige, formodentlig under Rigsforstanderens Beskyttelse, for at oppebie et almindeligt Allsherjarthing, der tilstevnedes at skulle sammentræde i Uppsala i de første Dage af Juli Maaned [1]), for at Magnus her kunde vel-

---

[1]) Da det i de Tider, hvor man kun sjelden plejede at angive Dagene anderledes end efter visse Festdage som Merkedage, og hvor Folket somofteſt kun regnede efter disse, altid var Skik og Brug, ved Tilsigelse af Møder og Sammenkomster, at sette en saadan Festdag selv som Samlingsdag, f. Ex. Rigsmødet i Bergen 1223, bestemt til Olafsvaka, kan man være temmelig sikker paa at Samlingsdagen for det her omhandlede Møde var bestemt til Jonsvaka eller St. Hans, eftersom de paafølgende Raadslagninger sees at have fundet Sted d. 26de, 27de og 28de Juni.

[2]) Rimkrøniken siger kun, at Mødet var sammenkaldt til Midsommer; Ex. Olai

ges og hyldes til Sveriges Konge; selv begav derimod Hertuginden sig med fire Befuldmægtigede af det svenske Raad, nemlig Biskop Karl af Linkøping, Knut Magnussøn, Lagmand i Vestergøtland, Erik Thúresøn, Sigge Hallstensøn, Stephan Røreksøn, Gisle Elinessøn og Knut Porse, til Norge, for at underhandle med de norske Herrer, og foreløbigt vedtage de Bestemmelser, som den nu imødeseede Personal-Union mellem begge Riger gjorde nødvendige. Det er ikke usandsynligt, at disse Forholdsregler aftaltes i Orebro, hvor vi den 12te Juni finde Rigsforstanderen med et Par Rigsraadsmedlemmer paa et saakaldet Ressingething, hvor maaskee Hertuginden tilligemed Raadet ved Efterretningen om hendes Faders Død traadte sammen, for at være Norge saameget nærmere, og hvor da sandsynligviis hine syv Herrer ere blevne udvalgte. Om det Møde, der ifølge Freden i Roeskilde skulde holdes i Helsingborg for at afgjøre alle Tvistepunkter mellem Kong Byrge og hans Broderbarn, var der saaledes ej mere Tale, thi af de fire svenske Befuldmægtigede, der skulde indfinde sig der, og det til St. Hans-Dag, fulgte nu de trende med Hertuginden til Norge.

Det var ganske vist en talrig Forsamling af geistlige og verdslige Herrer, der nu ved St. Hansdags-Tider indfandt sig i Oslo. Vi kjende kun Navnene paa tredive, nemlig dem, der besvore det Document, hvorom her strax nedenfor vil blive talt: men man kan antage det for vist, at naar der strax havdes tredive Herrer ved Haanden til at aflægge Eeden, maa der have været mange flere end dem tilstede. Desuden vare alle hine kun Lendermænd og Riddere, og dog fandtes der paa denne Tid en Mængde anseede Høvdinger, der endnu ikke havde naaet Ridderverdigheden, men desuagtet ligefuldt vare selvskrevne til at fremmøde paa en saadan Forsamling. Vi kjende heller ikke mere til Forhandlingerne paa denne end hvad der vedkom det nye Forhold til Sverige, hvorom der blev raadslaget og truffet endelig Bestemmelse den 26de, 27de og 28de Juni [1]; men

gjengiver dette ved St. Hans. Det maa i alle Tilfælde siden være blevet udsat, da det er vist, at Magnus ej hyldedes førend den 8de Juli.

[1]) Uagtet Dagene i den eneste ordentlige Afskrift, vi have tilbage af Unions-Akten, kun betegnes „á setta, fimta ok fjórđa dögum Julii mánađar“, kan der dog ikke være nogen Tvivl om, at Ordet „kalendas“ er udeglemt foran dögum, og at de tre Dage saaledes blive 26de—28de Juni. Thi for det første plejede man i hine Tider aldrig at angive Maanedsdage, uden enten efter deres Afstand fra visse Festdage, eller og efter den romerske Kalender; da nu den første Maade her ej er anvendt, kan der alene være Tale om den sidste, saameget mere som der ellers ikke var Grund til at nævne Tallene i omvendt Orden. For det andet vilde det, om de her angivne Dage virkelig skulde betegne 4de, 5te og 6te Juli, have været en Umulighed for Biskop Karl, Knut Magnussøn og flere af de svenske Raadsherrer, der vare tilstede i Oslo, at kunne være i Uppsala allerede den 8de Juli ved Kong Magnus's

ringere Titel end Ridder, men flere vare endnu Lendermænd, da de havde naaet denne Verdighed førend Forandringen af 1308 udkom. Disse norske Herrer vedtog endvidere, at hvis denne Forenings-Act blev brudt fra norsk Side, underkastede de sig frivilligt den uppsalske Erkebiskops og Biskop Karls Dom, saaledes at disse fik fuld Myndighed til at sette alle Norges Biskoper og Riddere i Forbud eller Bann, og lade dette Bann lyse i begge Riger. Iligemaade vedtog de svenske Herrer paa sine Landsmænds Vegne, at hvis Foreningen brødes fra svensk Side, skulde Erkebiskopen af Nidaroos og Biskop Haakon af Stavanger have samme Myndighed til at bannsette de Svenske. Om alt dette udfærdigedes formodentlig to Documenter, der besegledes af de tilstedeværende svenske Herrer, saavelsom Erkebiskopen i Nidaroos og det norske Rigsraad. [1])

Det eneste, man kan sige til denne Forenings-Acts Roos, er at den med yderste Omhu overholdt Liighedsprincipet mellem begge Riger. Forøvrigt synes flere af dens vigtigste Bestemmelser at være intet mindre end heldige. Først og fremst indeholder den Indflydelse, som her indrømmes Hertuginde Ingeborg et Brud paa Kong Haakons Regjerings-Anordning, der ikke anerkjendte nogen anden Myndighed under Kongens Mindreaarighed, end de tolv Regjeringsherrers. Ikke nok med, at man havde ladet hende overvære Forhandlingerne og æsket hendes Samtykke til hvad der vedtoges, havde man endog i Artikel 6 stillet hende ved Siden af Rigsraadet i Afgjørelsen af det vigtige Spørgsmaal om Størrelsen af de Bidrag, som den norske Rigskasse skulde afgive til Kongens Understøttelse i Sverige. Man maatte dog, synes det, nu kjende saa meget til hendes Charakter og Forhold, at man havde vogtet sig for at indrømme hende en Myndighed, der let kunde lede til en Bortødsling af alle Kronens Midler i hendes egne Interesser. De os leverede bestemte historiske Efterretninger vise os neppe to Aar derefter den ærgjerrige danske Adelsmand **Knut Porse** som hendes erklærede Yndling, hvem hun stillede alle sine Hjelpemidler til Raadighed, og som hun tilsidst egtede. Men dette Forhold var ganske sikkert allerede paa denne Tid opstaaet og temmelig bekjendt, saa at man vel og har vidst god Besked derom i Norge, saameget mere som Knut Porse selv var en af de Herrer, der ledsagede hende til Oslo, og det endog i Egenskab af svensk Ridder og Rigsraads-Fuldmægtig: en Stilling, han fornemmelig maa have skyldt hendes Indflydelse. Sandsynligviis havde hun vel allerede nu faaet ham

[1]) Kun det i Norge opbevarede Exemplar kjendes efter en næsten samtidig Copie. Unionsacten er derefter aftrykt i Saml. t. d. n. F. og Spr. H. V. S. 521 fg. og i „Norges gl. Love" III. S. 146 fgg., og i Dipl. Sv. 2196. Om de medbeseglende norske Herrer findes udførlige Oplysninger i Saml. t. d. n. F. og Spr. H. I. Bind, hvor og en Oversettelse af Unionsacten meddeles.

sat til Høvedsmand paa Vardberg, i hvilken Stilling vi ej længe efter finde ham [1]). At han var et uroligt Hoved, der brugte alle de Midler, som stod til hans Raadighed, for at udføre sine ærgjerrige Planer, og at den attenaarige, letsindige Fyrstinde opofrede for ham hvad det skulde være, endog sin egen Søns Interesser, synes man at have maattet kunne skjønne, eller idetmindste ane, thi dette skete virkelig saa kort Tid derefter, at Sandsynligheden for, at saadant vilde skee, allerede nu maatte have været tilstede. Men naar man paa den ene Side havde indrømmet hende saa stor Myndighed til Trods for hendes Faders vise Anordning, var det paa den anden Side en Urimelighed, at forbyde hvert Riges Herrer at følge Kongen udenfor sit eget Lands Grændse, thi derved ophørte al Mulighed af at controllere Anvendelsen af de Midler, der stilledes Kongen, eller rettere Kongemoderen, til Raadighed. Den hele Overeenskomst bærer saaledes virkelig Forhastelsens og Overilelsens Præg. Da det ej gik an, uden videre at gjøre saadanne Brud som disse paa den tidligere vedtagne og besvorne Anordning, maa man formode at Hertuginden, understøttet af Knut Porse, har deeltaget i de ovennævnte foregaaende Underhandlinger mellem Raadet og de øvrige norske Herrer, og ved alleslags Overtalelser, vel og ved at foreholde dem Nødvendigheden af at skynde sig, da de svenske Befuldmægtigede allerede om faa Dage maatte være tilbage ved Allsherjarthinget i Uppsala, faaet dem til, i Hast at vedtage Bestemmelser, som de siden havde altfor megen Grund til at angre. En Støtte fandt vel og hendes Bestræbelser i Nordmændenes afgjorte Forkjærlighed for monarchiske Regjeringsformer.

Saaledes var da nu, under Forudsetning af at Magnus Erikssøn valgtes til Sveriges Konge, en Union oprettet med Sverige, der dog endnu kun var Personal-Union, med fuldkommen Liighed for begge Riger, den strengeste Adskillelse af deres Forvaltning, og alene et saadant Venskabs- og Understøttelses-Forbund, som Unionsforholdet gjorde uundgaaeligt. Den foreskrevne Regjering stod endnu, eller skulde staa ved Magt, undtagen at Finansernes Forvaltning, saaledes som nys antydet, var bleven underkastet Hertugindens Indflydelse. Hvorledes de Forviklinger skulde løses, som Unionsforholdene med et saa tungvindt Regjeringsmaskineri, som det nu indrettede, seent eller tidligt vilde medføre, derpaa tænkte man vel neppe under den daværende politiske Umyndighed og Uerfarenhed i unionelle Anliggender.

[1]) Det er endog ikke usandsynligt, at Hertug Erik selv havde sat ham til Befalingsmand der, da han allersidst forlod Slottet.

3. Magnus Eriksson højtideligt hyldet som Konge baade i Sverige og Norge.

Da Mødet i Oslo var forbi, drog de svenske Herrer saa hurtigt som muligt tilbage til Uppsala, thi Tiden var allerede knap nok i Forhold til Vejenes daværende Beskaffenhed og den sedvanlige Maade at reise paa. Hertuginden synes derimod ikke at have begivet sig længer end til Ljodhuus, for der at oppebie Sønnen, naar han ifølge Unionsactens anden Artikel skulde bringes derhen efter en Maaneds Forløb; sandsynligviis var en saa hurtig Reise, som de andre maatte foretage især til, og siden fra Uppsala, hende for besværlig, og det er derhos heelt rimeligt, og stemmende med hendes senere Ferd, at hun gjerne greb Lejligheden til at opholde sig saa meget nærmere sin Ven Knut Porse, der heller ikke sees at have fulgt de andre til Uppsala, men derimod vel har begivet sig til Vardberg. Til det udskrevne Allsherjarthing i Uppsala skulle Biskoper, Adel, Borgere og fire Bønder fra hvert Hereds have været indkaldte. Da hele Mængden var samlet ved Mora-Stenene, skal Drottseten være traadt frem, bærende den unge Kong Magnus paa sine Arme, og Synet af den umyndige Fyrste, saavelsom indtrængende Forestillinger fra Drottseten eller andre Herrer, skal have bevirket, at alle de tilstedeværende eenstemmigt valgte ham og udraabte ham til Konge. Hvad vi med Vished vide om denne Sag, er kun, at Raadet, nemlig Erkebiskop Olaf i Uppsala, Biskoperne i Linkøping, Skara, Strengnes og Vegsjø, Drottseten Matthias Ketilmundssøn og 19 andre Herrer ved deres Brev, dateret Uppsala „paa den Dag, Kongen blev valgt", nemlig d. 8de Juli 1319, paa Kongens Vegne, og som det udtrykkeligt tilføjedes, nu ved hans Valg erklærede, at saasom de forrige Konger hidtil ikke ordentligt havde overholdt de Sveriges Kirke fra gammel Tid tilsikkrede Rettigheder, især hvad Skatter og Paalæg angaar, saa vilde man nu for Eftertiden forebygge saadant, og de lovede derfor først og fremst alle Indbyggere og Kirker i Sverige saavelsom hver enkelt, at iagttage og beskytte deres gamle Rettigheder, Friheder, Privilegier og Sedvaner ubrødeligen af al Magt. Skulde derimod, i et eller andet uforudseet Tilfelde, til hele Rigets Forsvar og fælles Gave nogen Hjelp udfordres, da skulde dette først tilkjendegives disse Herrer, og de skulde igjen kundgjøre det for Menighederne i de enkelte Landsdele, hvorpaa, efter behørigt Overleg med og Samtykke af Herrerne og hele Rigets Menighed, den nødvendige Foranstaltning skulde vedtages; anderledes end paa denne Maade skulde for Eftertiden ingen Skat kunne paalegges, og naar den saaledes var paalagt, skulde den alene kunne opkræves af een særskilt af Raadet beskikket Mand tilligemed to Bønder af hvert Biskops-

[F]amme, valgte af de øvrige; heller ikke skulde den anvendes til andet Øjemed end det, hvori den var paalagt. Endvidere lovede de, at de alle og hver især skulde staa Drottseten Hr. Matthias, eller den der blev hans Eftermand, bi i at overholde Ret og Retfærdighed i Riget, indtil Kongen selv blev myndig [1]). Den højtidelige Hylding har maaskee fundet Sted den følgende Dag, siden Valget ogsaa etsteds henføres til denne [2]). Saaledes var da den Artikel i Unionsacten, der lovede at Magnus skulde være tagen til Konge inden 1ste August, allerede opfyldt, og da vi saa tidligt som den 28de Juli finde ham og Raadsherrerne i Ljodhuus, hvor han ifølge Unionsacten skulde være tilstede inden 1ste August, er det tydeligt, at man maa have tiltraadt Reisen med ham umiddelbart efter Hyldingen. I Ljodhuus gav paa hiin Dag saavel Hertuginden, som Drottseten Hr. Matthias og 11 andre Riddere samt de øvrige Medlemmer af Raadet deres Forsikkring om at holde og haandhæve de Friheder og Privilegier, som Konger og Fyrster hidtil havde givet den svenske Kirke og Geistlighed, og Paven bekræftet [3]). Formodentlig skete dette først nu, fordi man ikke havde faaet Tid dertil i Uppsala, især da Hertuginden ej her var tilstede. Hvilke de norske Herrer var, som efter Unionsactens Forskrift indfandt sig i Ljodhuus for at føre den unge Konge til Norge, nævnes ikke, kun erfarer man, at endeel norske Prælater endnu den 23de vare paa disse Kanter, idet de paa Baagahuus Slot i Forening med Biskoperne Karl af Linkøping og Benedict af Skara aftalte nogle Bestemmelser angaaende Beregningen og Oppebyrgslen af Pavetienden. Muligt, at disse Prælater, som forøvrigt ej navngives, hørte til den norske Deputation, muligt og, at deres Sammenkomst med de svenske Biskoper var en af Kongens Afhentning ganske uafhængig Sag og at han paa den Tid allerede forlængst var afhentet [5]). Vi vide kun, at Magnus før den 27de August maa være kommen til Tunsberg, thi paa

---

[1]) Dipl. Sv. 2199.

[2]) See Scr. R. D. I. 395. Ellers nævner ogsaa de visbyske Minoriters Chronicon 8 Juli, sammest. 258.

[3]) Dipl. Sv. 2200. Her staar vistnok ikke udtrykkeligt, at Kongen var med, men naar man betænker, at han skulde være kommen til Ljodhuus inden 1ste August, og saavel hans Moder, som Drottseten befandt sig der, kan der ej være mindste Tvivl om at de have medbragt ham.

[4]) Dipl. Sv. 2204.

[5]) Hvad der kunde tale for dette, er den Omstændighed, at Biskopen af Skara, der den 23de var hos de norske Prælater paa Baagahuus, var d. 17de hjemme i Skara, hvilket kunde antyde, at de Raadsherrer, der fra begge Lande synes at have mødt sammen i Ljodhuus, allerede da var reiste hver til sit. Dog maa det erindres at Skara var saa nær ved Ljodhuus og Baagahuus, at man i Hast kunde reise frem og tilbage.

en Dag mellem denne og den foregaaende 23de, blev han tagen til Konge for hele Norge paa **Haugathing** [1]). Her blev, som sedvanligt, Løfter givne og besvorne paa hans Vegne om at overholde Landets Love og Folkets Rettigheder m. m., navnligt blev der givet udtrykkelig Forsikkring om ikke at tynge Almuen med nye Paaleg og Skatter, som Hestefoder, Gegngerd m. m., og om at Kong Haakons Bestemmelse om Rigsstyrelsen fremdeles skulde iagttages, og derhos blev en i Kong Haakons Testament indført Forordning at hvad der fandtes inddraget ulovligt i hans Navn, skulde komme til den rette Ejer igjen, højtideligt bekræftet [2]).

4. Begivenheder i Danmark. Kong Eriks Død. Christopher II bliver Konge. Kongesønnen Magnus Byrgessøns Henrettelse. Kong Byrges Død.

Ifølge Unionsacten skulde den unge Konge opholde sig i Norge først og fremst til nærmest forestaaende Michelsmesse, og dernæst lige til den i det paafølgende Aar. Dette skete dog ikke. Den 29de Januar 1320 finde vi Kongen med sin Moder og Raadet i Bogesund (nu Ulrikehavn), i Vestergøtland [3]) og da vi den 25de November forud finde Hertuginden med Raadet i Stockholm [4]) er det maaskee ej umuligt, at hun ogsaa da havde Sønnen med. I alle Fald maa hun i Mellemtiden have ladet ham hente til sig. Aarsagen til denne Afvigelse fra Unionsactens Bud (hvis den ellers ikke kun har bestaaet i en kort Udflugt fra Baagahuus) var sandsynligviis den, at Kong Erik i Danmark afgik ved Døden den 13de November, efterat hans Dronning Ingeborg, den afsatte Kong Byrges Søster, var død den 15de August forud. Thi saa længe Kong Byrge endnu var i Live, ja endog under enhver Omstændighed, var Spørgs-

---

1) At han blev tagen til Konge paa Haugathing, sees af de i Saml. t. d. n. F. H., S. 535 og 545 aftrykte Breve af 1313 og 1324; at det maa være skeet mellem 23de og 27de August, fremgaar af de i Fortalen til Dipl. Norv. I S. VII og VIII anførte Data. Da nu en Kongehylding altid skulde foregaa paa en større Festdag, har man her kun Valget mellem Bartholomæi Dag den 24de, og den paafølgende 12te Søndag efter Trefoldighed, d. 26de August. Keyser (Kirkehist. II S. 104) helder til den sidste Mening, hovedsageligt fordi de norske Prælater, der maatte forudsættes at skulle overvære Kroningen, endnu den 23de August vare paa Baagahuus, og saaledes ei kunde være i Tunsberg Dagen efter. Men da det, som ovenfor nævnt, er heel muligt, ja endog rimeligt, at hine Prælaters Sammenkomst med de svenske Biskoper ikke staar i Forbindelse med Kongens Afhentning, kan man heller ikke godt udlede noget deraf med Hensyn til Tiden for denne, og Kongen kan for den Sags Skyld gjerne være kommen til Tunsberg i Begyndelsen af August Maaned.

2) See Brevene af 1323 og 1324, l. s. S. 537. 546.

3) Dipl. Sv. 2222.

4) Ssteds 2214.

maalet om, hvo der skulde blive Kong Eriks Eftermand, af saa stor Vigtighed for Sverige, for den unge Konges Omgivelser, og navnlig for Knut Porse, at baade Hertuginden og de andre, der styrede Riget i Magnus's Navn, maatte finde det raadeligt, at kunne iagttage Begivenhederne noget nærmere, og med den unge Konge imellem sig. For at faa Penge til de store Udgifter ved sine Krige og sit kostbare Hofhold havde Kong Erik maattet paalegge flere Skatter, til almindeligt Misnøje, og desuden laane Penge deels af indenlandske, deels især af tydske, Adelsmænd, for hvilke han pantsatte Kronens Lehn og Indtægter. Dette var fornemmelig Tilfeldet i de Landsdele, der laa hiinsides Øresund, nemlig Skaane, Halland og Bleking, hvilket næsten altsammen var pantsat til den mægtige Marsk Ludvig Albrechtsøn af Gleichen, hvem tillige Kong Erik havde udnævnt til en af sine Testament-Fuldbyrdere, og som var i nær Frændskab med den mægtige Esbern Snares Æt, følgelig og med de fornemste blandt de forrige Fredløse. Det er sikkert nok, at flere af Magthaverne i Sverige, fornemmelig Knut Porse, allerede nu speculerede paa denne Omstændighed, saavelsom paa de Forviklinger, der af de ovenanførte Grunde snart maatte forudsees at ville opstaa i Danmark, som en god Lejlighed til at frarøve det hine Landskaber [1]). Nærmest den danske Trone stod Kong Eriks Broder, Hertug Christopher, men han havde ligget i aabenbar Feide mod sin Broder Kongen, ja endog for nyligt sluttet Forbund med Hertuginderne og deres Tilhængere mod den af danske Tropper understøttede Kong Byrge: han opholdt sig nu derfor landflygtig i Pommern, og Danekongen skal paa sin Dødsseng have fraraadet at velge ham [2]). For Kong Magnus's Tilhængere i Sverige derimod maa det netop af disse Grunde have været betragtet som ønskeligt, om han blev valgt, og man kan neppe derfor betvivle, at der fra svensk Side har været virket ivrigt derfor [3]), ligesom og, at Christopher har givet Svenskerne de bedste Løfter. Vi see idetmindste, at han allerede den 2den December fra Greifswalde bekræftede Lübecks, og den 16de fra Stralsund denne Byes Handelsprivilegier i Danmark, i det sidste Brev med det udtrykkelige Tilleg „naar vi med Guds Hjelp have faaet Danmarks Rige," uden engang at betinge de Danske tilsvarende Friheder i Stralsund, og at han overhoved var gavmild paa Løfter, som han juft ikke tænkte videre paa at holde: saaledes havde han lovet sin Halvbroder, Grev Johan af Holsten, Femern til arveligt Lehn, for at faa hans mægtige Bistand. Til Danmark begav

[1]) Hvitfeld S. 423.
[2]) Detmar, ved 1319.
[3]) Lübecks Urkundenbuch II. 381. Dipl. Sv. X. 2216.

en Dag mellem denne og den foregaaende 23de, blev han tagen til Konge for hele Norge paa **Haugathing** [1]). Her blev, som sedvanligt, Løfter givne og besvorne paa hans Vegne om at overholde Landets Love og Folkets Rettigheder m. m., navnligt blev der givet udtrykkelig Forsikkring om ikke at tynge Almuen med nye Paaleg og Skatter, som Hestefoder, Gegngerd m. m., og om at Kong Haakons Bestemmelse om Rigsstyrelsen fremdeles skulde iagttages, og derhos blev en i Kong Haakons Testament indført Forordning at hvad der fandtes inddraget ulovligt i hans Navn, skulde komme til den rette Ejer igjen, højtideligt bekræftet [2]).

4. Begivenheder i Danmark. Kong Eriks Død. Christopher II bliver Konge. Kongesønnen Magnus Byrgessøns Henrettelse. Kong Byrges Død.

Ifølge Unionsacten skulde den unge Konge opholde sig i Norge først og fremst til nærmest forestaaende Michelsmesse, og dernæst lige til den i det paafølgende Aar. Dette skete dog ikke. Den 29de Januar 1320 finde vi Kongen med sin Moder og Raadet i Bogesund (nu Ulrikehavn), i Vestergøtland [3]) og da vi den 25de November forud finde Hertuginden med Raadet i Stockholm [4]) er det maaskee ej umuligt, at hun ogsaa da havde Sønnen med. I alle Fald maa hun i Mellemtiden have ladet ham hente til sig. Aarsagen til denne Afvigelse fra Unionsactens Bud (hvis den ellers ikke kun har bestaaet i en kort Udflugt fra Baagahuus) var sandsynligviis den, at Kong Erik i Danmark afgik ved Døden den 13de November, efterat hans Dronning Ingeborg, den afsatte Kong Byrges Søster, var død den 15de August forud. Thi saa længe Kong Byrge endnu var i Live, ja endog under enhver Omstændighed, var Spørgs-

---

1) At han blev tagen til Konge paa Haugathing, sees af de i Saml. t. d. n. F. H., S. 535 og 545 aftrykte Breve af 1313 og 1324; at det maa være skeet mellem 23de og 27de August, fremgaar af de i Fortalen til Dipl. Norv. I S. VII og VIII anførte Data. Da nu en Kongehylding altid skulde foregaa paa en større Festdag, har man her kun Valget mellem Bartholomæi Dag den 24de, og den paafølgende 12te Søndag efter Treføldighed, d. 26de August. Keyser (Kirkehist. II S. 104) helder til den sidste Mening, hovedsageligt fordi de norske Prælater, der maatte forudsættes at skulle overvære Kroningen, endnu den 23de August vare paa Baagahuus, og saaledes ei kunde være i Tunsberg Dagen efter. Men da det, som ovenfor nævnt, er heel muligt, ja endog rimeligt, at hine Prælaters Sammenkomst med de svenske Bisoper ikke staar i Forbindelse med Kongens Afhentning, kan man heller ikke godt udlede noget deraf med Hensyn til Tiden for denne, og Kongen kan for den Sags Skyld gjerne være kommen til Tunsberg i Begyndelsen af August Maaned.

2) See Brevene af 1323 og 1324, l. s. S. 537. 546.

3) Dipl. Sv. 2222.

4) Ssteds 2214.

siges at hun befandt sig andenstēds. Da den afsatte Kong Byrge i Kong Erik tabte sin fornemste Støtte og Trøst, og Magnus Erikssøns Valg til Thronfølger endmere berøvede ham Udsigt til at gjenvinde Thronen, ansaa han sig nu ej længer sikker paa Gotland, men flygtede til Danmark, hvor hans Svoger Christopher dog i alle Fald for Systrens Skyld ej kunde negte ham Fristed, det han ogsaa fik, med et Lehn til sin Underholdning [1]). Kort efter indfandt Hr. Matthias sig ved Gotland med Folk og Skibe, for at tage Byrge til Fange, uagtet der ved Freden i Roeskilde var tilstaaet ham frit Ophold paa Øen; men sandsynligviis ansaa man denne Fredsslutning ej længer for bindende, siden det foreskrevne Møde i Helsingborg ej havde været afholdt. Da Byrge allerede var borte, tog Drottseten Øen i Besiddelse for Kong Magnus. Og derpaa gjorde de svenske Regjeringsherrer hvad de vel ansaa for det sidste Skridt til at befæste den unge Magnus's Kongedømme, idet de i Stockholm dømte Byrges Søn, Magnus, som de fremdeles holdt fangen, til Døde, fordi han tidligere havde ført Vaaben til sin Faders Bistand, og lod ham virkelig henrette i Stockholm trods det udtrykkelige Løfte i Freden til Roeskilde, at han ingen Skade skulde lide paa Liv og Lemmer (21 Oct. 1320) [2]). Det var grumt og troløst handlet, men forsaavidt statsklogt, som nu virkelig ikke paa mange Aar nogen Tronprætendent vovede at reise sig mod Kong Magnus. Kong Byrge overlevede ikke mange Maaneder Sønnens Drab: han døde allerede d. 31te Mai 1321.

5. Biskop Audfinns Tvistigheder med Apostelkirkens Klerker. Forbudet mod Valfarter til den foregivne Margrete Eriksdatters Begravelsessted paa Nordnes.

Medens disse Begivenheder foregik, og Hertuginden tilligemed den unge Konge opholdt sig i Sverige, havde Regjeringen i Norge frie Hænder. Men saaledes som den var sammensat, og især da den unge Konge selv var i Sverige, kunde den neppe virke med synderlig Kraft: det er øjensynligt, at idetmindste Geistligheden ansaa Tiden at være kommen til at rejse Hovedet i Vejret, og det merkeligste er, at de Breve, der i denne Anledning bleve skrevne, findes rettede ej til Regjeringen, men derimod

---

[1]) Tiden, da Byrge flygtede, agnives ikke nøjagtigt, den sv. Rimkrønike nævner 1320, hvad der og er rimeligt.

[2]) Saaledes de fleste. Helsingeloven, Ervdab. 16 fl. nævner 8 Dage efter Trinitatis, eller 1 Juni, hvad der i sig selv kunde synes rimeligere og hvad der tillige bestyrkes af Brevet i Dipl. Sv. 2462, der viser, at der netop omkring 2den Juni 1320 holdtes Høvdingemøde i Stokholm. I de visbyske Minoriters Annaler (Lant. I. 45) henføres Magnus's Død endog til 1319.

umiddelbart til Kongen og Hertuginden: et Tegn paa, at Regjeringens Anseelse maa have været meget svag, og at Hertuginden allerede havde erhvervet en overvejende Indflydelse, som hun endog i Afstand forstod at udøve. Saaledes havde den myndige Biskop Audfinn i Bergen søgt at benytte Lejligheden, som det lader, til at chicanere den baade ham og hans Broder og Formand Arne forhadte Institution af de kongelige Capeller med en ham selv næsten sideordnet Prælat, Magister Capellarum eller Provsten ved Apostelkirken i Spidsen; og denne Provst Finn Halldorssøn, der heller ikke vilde give efter, men stod paa sin virkelige eller foregivne Ret, henvendte sig lige til Kongen og dennes Moder med Klager over Biskopen, som den der vilde unddrage Kongen de Rettigheder, han selv og hans Forfedre havde besiddet over sine Capeller, og tyngede de kongelige Klerker mod Lov og Ret, ja overhoved gjorde utilbørlige Indgreb i Kronens Rettigheder og forulempede deres Tjenere [1]). Disse Indgreb bestod deri, først at han om Høsten 1319 havde tilbagekaldt Gaven af Fane Kirke, som Biskop Narve i sin Tid havde skjenket Chorsbrødrene ved Apostelkirken, paastaaende at de ej havde opfyldt de med Gaven forbundne Betingelser; da den til Prest ved samme Kirke beskikkede Chorsbroder i Apostelkirken, Grim Ormssøn, der paa denne Maade blev Kaldet berøvet, herimod protesterede, og under selve Gudstjenesten, medens Biskopen holdt Messe, oplæste sin Appell til Erkebiskopen, satte Biskopen ham i Bann. Dernæst havde Biskopen, efter Forestilling af Byens Sogneprester, der klagede over at Apostelkirkens Klerker og enkelte Klostermænd trængte sig ind i deres lovlige Rettigheder og Embedskreds ved at meddele deres Sognefolk Kirkens Tjeneste, forbudt dette strengeligt under Banns Straf, idet han derhos bestemte Grændserne mellem Byens Sogner. Derhos havde han allerede tidligere i et aabent Brev ivret mod Apostelkirkens Klerkers lovstridige Fremferd [1]). Foruden Provst Finn, der

[1]) Brevet om Fane Kirkes Tilbagetagelse, forsynet med Bemerkninger, aabenbart af Audfinn selv, findes i Dipl. Norv. III. 117. Grims Appell er dateret 27de October 1319 (Suhm XI. 858 efter Bartholiniana E. N. 18) og Oplæsningen maa have fundet Sted den paafølgende Simons og Judæ Dag 28 Oct; Excommunicationen skete den 1ste Novbr. (Bartholiniana E. 18—21, jfr. Suhm, l. c.). Men allerede den 12te November tog Biskopen, heder det, Grim efter hans ydmyge Bøn til Naade, og den 21de tog Grim sin Appell tilbage, saaledes blev idetmindste den Sag bilagt, og Grim indbetalte endvidere samme Dag til Underindsamlerne af de vacante Beneficiers Indtægter endeel Penge (Bartholiniana E. 21—3). Om slige Indbetalinger fra Apostelkirkens Chorsbrødre synes der ogsaa at have været Tale, thi en anden Apostel-Chorsbroder, Jon Eriksson, blev 13 Oct. sat i Bann, fordi han sad inde med endeel Tiendepenge, og Jon appellerede ligeledes, men directe til Paven. (Barthol. E. 15—18.) Biskopens Brev om Apostelchorsbrødrenes Indgreb i

fyrs at hun befandt sig andenstedt. Da den affatte Kong Byrge i Kong Erik tabte sin fornemste Støtte og Trøst, og Magnus Erikssøns Valg til Thronfølger endmere berøvede ham Udsigt til at gjenvinde Thronen, ansaa han sig nu ej længer sikker paa Gotland, men flygtede til Danmark, hvor hans Svoger Christopher dog i alle Fald for Systrens Skyld ej kunde negte ham Fristed, det han ogsaa fik, med et Lehn til sin Underholdning [1]). Kort efter indfandt Hr. Matthias sig ved Gotland med Folk og Skibe, for at tage Byrge til Fange, uagtet der ved Freden i Roeskilde var tilstaaet ham frit Ophold paa Øen; men sandsynligviis ansaa man denne Fredsslutning ej længer for bindende, siden det foreskrevne Møde i Helsingborg ej havde været afholdt. Da Byrge allerede var borte, tog Drottseten Øen i Besiddelse for Kong Magnus. Og derpaa gjorde de svenske Regjeringsherrer hvad de vel ansaa for det sidste Skridt til at befæste den unge Magnus's Kongedømme, idet de i Stockholm dømte Byrges Søn, Magnus, som de fremdeles holdt fangen, til Døde, fordi han tidligere havde ført Vaaben til sin Faders Bistand, og lod ham virkelig henrette i Stockholm trods det udtrykkelige Løfte i Freden til Roeskilde, at han ingen Skade skulde lide paa Liv og Lemmer (21 Oct. 1320) [2]). Det var grumt og troløst handlet, men forsaavidt statsklogt, som nu virkelig ikke paa mange Aar nogen Tronprætendent vovede at reise sig mod Kong Magnus. Kong Byrge overlevede ikke mange Maaneder Sønnens Drab: han døde allerede d. 31te Mai 1321.

5. Biskop Audfinns Tvistigheder med Apostelkirkens Klerker. Forbudet mod Valfarter til den foregivne Margrete Eriksdatters Begravelsessted paa Nordnes.

Medens disse Begivenheder foregik, og Hertuginden tilligemed den unge Konge opholdt sig i Sverige, havde Regjeringen i Norge frie Hænder. Men saaledes som den var sammensat, og især da den unge Konge selv var i Sverige, kunde den neppe virke med synderlig Kraft: det er øiensynligt, at idetmindste Geistligheden ansaa Tiden at være kommen til at rejse Hovedet i Vejret, og det merkeligste er, at de Breve, der i denne Anledning bleve skrevne, findes rettede ej til Regjeringen, men derimod

[1]) Tiden, da Byrge flygtede, angives ikke nøjagtigt, den sv. Rimkrønike nævner 1320, hvad der og er rimeligt.

[2]) Saaledes de fleste. Helsingeloven, Erfdab. 16 fl. nævner 8 Dage efter Trinitatis, eller 1 Juni, hvad der i sig selv kunde synes rimeligere og hvad der tilligе bestyrkes af Brevet i Dipl. Sv. 2462, der viser, at der netop omkring den Juni 1320 holdtes Høvdingemøde i Stokholm. I de visbyske Minoriters Annaler (Fant. I. 45) henføres Magnus's Død endog til 1319.

umiddelbart til Kongen og Hertuginden: et Tegn paa, at Regjeringens Anseelse maa have været meget svag, og at Hertuginden allerede havde erhvervet en overvejende Indflydelse, som hun endog i Ufsland forstod at udøve. Saaledes havde den myndige Biskop Audfinn i Bergen søgt at benytte Lejligheden, som det lader, til at chicanere den baade ham og hans Broder og Formand Arne forhadte Institution af de kongelige Capeller med en ham selv næsten sideordnet Prælat, Magister Capellarum eller Provsten ved Apostelkirken i Spidsen; og denne Provst Finn Halldorsson, der heller ikke vilde give efter, men stod paa sin virkelige eller foregivne Ret, henvendte sig lige til Kongen og dennes Moder med Klager over Biskopen, som den der vilde unddrage Kongen de Rettigheder, han selv og hans Forfædre havde besiddet over sine Capeller, og tyngede de kongelige Klerker med Lov og Ret, ja overhoved gjorde utilbørlige Indgreb i Kronens Rettigheder og forulempede deres Tjenere [1]). Disse Indgreb bestod deri, først at han om Høsten 1319 havde tilbagekaldt Gaven af Fane Kirke, som Biskop Narve i sin Tid havde skjenket Chorsbrødrene ved Apostelkirken, paastaaende at de ej havde opfyldt de med Gaven forbundne Betingelser; da den til Prest ved samme Kirke beskikkede Chorsbroder i Apostelkirken, Grim Ormsson, der paa denne Maade blev Kaldet berøvet, herimod protesterede, og under selve Gudstjenesten, medens Biskopen holdt Messe, oplæste sin Appell til Erkebiskopen, satte Biskopen ham i Bann. Dernæst havde Biskopen, efter Forestilling af Byens Sognepræster, der klagede over at Apostelkirkens Klerker og enkelte Klostermænd trængte sig ind i deres lovlige Rettigheder og Embedskreds ved at meddele deres Sognefolk Kirkens Tjeneste, forbudt dette strengeligt under Banns Straf, idet han derhos bestemte Grændserne mellem Byens Sogner. Derhos havde han allerede tidligere i et aabent Brev ivret mod Apostelkirkens Klerkers lovstridige Fremferd [1]). Foruden Provst Finn, der

---

[1]) Brevet om Fane Kirkes Tilbagetagelse, forsynet med Bemerkninger, aabenbart af Audfinn selv, findes i Dipl. Norv. III. 117. Grims Appell er dateret 27de October 1319 (Suhm XI. 858 efter Bartholiniana E. N. 18) og Oplæsningen maa have fundet Sted den paafølgende Simons og Judæ Dag 28 Oct; Excommunicationen skete den 1ste Novbr. (Bartholiniana E. 18—21, jfr. Suhm, l. c.). Men allerede den 12te November tog Biskopen, heder det, Grim efter hans ydmyge Bøn til Naade, og den 21de tog Grim sin Appell tilbage, saaledes blev idetmindste den Sag bilagt, og Grim indbetalte endvidere samme Dag til Underindsamlerne af de vacante Beneficiers Indtægter endeel Penge (Bartholiniana E. 21—3). Om slige Indbetalinger fra Apostelkirkens Chorsbrødre synes der ogsaa at have været Tale, thi en anden Apostel-Chorsbroder, Jon Eriksson, blev 13 Oct. sat i Bann, fordi han sad inde med endeel Tiendepenge, og Jon appellerede ligeledes, men directe til Paven. (Barthol. E. 15—18.) Biskopens Brev om Apostelchorsbrødrenes Indgreb i

ej alene som Magister Capellarum, men derhos og, hvis vi ovenfor have gjettet rigtigt, som Raadsmedlem maatte føle sig opfordret til at paatale saadanne Misgreb, og som i den Anledning ogsaa henvendte sig umiddelbart til Audfinn selv [1]), skulle ogsaa andre have klaget til Hoffet, da en saa myndig Mand, som Audfinn, altid havde Avindsmænd nok. Disse Klagebreve maa have været skrevne sidst i 1319, thi paa den Tid skete de Skridt fra Audfinns Side, hvorover der klagedes, og Følgen deraf var to skarpe Breve, et i Kongens Navn, og et fra Hertuginden, der ankom til Bergen den 14de Februar, og som foranledigede Biskop Audfinn til at tilskrive baade Kongen og Hertuginden hver sit Brev [2]), hvori han i en forresten meget verdig Tone fralagde sig alle Beskyldninger, klagede over Bagvaskelse, og forsikkrede om sin oprigtige Hengivenhed for Kongehuset. „Det er aldeles ikke", siger han til Kongen, „vor Hensigt at minske Eders Ret eller at gaa Eder for nær, thi snarere have vi og Formænd paa Bergens Biskopsstol taalt mangen Tyngsel og Uret, ej alene under Eders Forfedre, men endog nu siden I er bleven Konge; Eders Klerker have stort Ansvar paa sig for deres Ferd imod os, hvilken vi længe have ladet gaa upaatalt hen, af Ærbødighed for Eder, og fordi vi haabede at vinde dem med det Gode, men nu var det gaaet altfor vidt, da de, istedetfor at angre sin Brøde, snarere blive dristigere i den, og dertil søge at sverte os hos Eder og Eders Raad. Vi bede Eder derfor, ej at ville tro deres Ord: vi ville ikke i noget Stykke gjøre Eder Afbrek, derimod skulle vi styrke Eders Rige med alt hvad Gud har forlenet os". Til Hertuginden siger han i Korthed det samme, sluttende med at bede Gud tilgive dem, der søge at bagvaske ham, og besvergende hende, ikke at lytte til deres Overtalelser. Biskopen henvendte sig ligeledes til Erkebiskopen, idet han dog mest dvælede ved en Fornærmelse, som en Chorsbroder ved Apostelkirken, Botulf Haakonssøn, havde tilføiet en af Chorsbrødrene ved Domkirken, da denne paa Biskopens Bud 3die Søndag i Faste d. 2den Marts vilde i Apostelkirken, ligesom i Byens øvrige Kirker og Klostre, oplæse en af Biskopen udstedt Bekjendtgjørelse. Botulf meente vel, at den anden var uberettiget til at oplæse nogensomhelst biskopelig Befaling i det kongelige Capell, uden Provstens Samtykke, og derfor rev han ham uden videre ned af den Skammel, hvorpaa

Sognepresternes Rettigheder m. m. (dat. 27de Marts 1320) er efter Bartholiniana E. 52 trykt hos Suhm, XII. 336—338; og Manifestet om Apostelchorsbrødrenes lovstridige Ferd, dateret Bergen 14de Febr. 1320, findes i Dipl. Norv. IV. 14.

1) Brudstykke af Brev derom i Dipl. Norv. IV. 142.

2) Bartholiniana E. 55—58. Saml. t. d. n. F. og Spr. H. V. 525—528. Brevene ere udaterede, men maa tilhøre Februar eller Marts 1320.

han var staaet op for bedre at høres, saa at han faldt ned paa Gulve og Oplæsningen blev afbrudt. Herover erklærede Bispen Botulf fo den i Bann, men denne protesterede imod hans Dom og henskød i under Erkebispen[1]); i denne Anledning var det da at Audfinn 4de D. Paaske, d. 2den April, tilskrev den sidste, idet han tillige i almindelige Udtr klagede over de Fornærmelser, han maatte lide af Apostelkirkens Klerker ligeledes bad Erkebiskopen ikke lytte til Bagvaskernes Forebringelser [2] Af Erkebiskopens Svar, dateret d. 18de April [3]), seer man tydeligt, denne ikke ganske holdt med Audfinn, men egentlig fandt, at han hav forløbet sig. Han beklagede meget de forargelige Scener, der havde fu det Sted, men raadede ham dog til at tage dem, der frivilligt angre sine Misbrug og vilde forbedre sig, til Naade med Blidhed og Ove bærenhed, forvisset om, at jo faderligere og fredsommeligere han vi sig, desto snarere vilde Antallet af Kirkens Fjender minke. Forøvri erklærede Erkebiskopen sig bered til at understøtte Kirken og straffe de Uvenner efter Evne og Pligt, og lovede at indfinde sig i Bergen allere til Pinds (18 Mai), ved hvilken Leilighed han og haabede at mø Kongen der. Der skulde nemlig, som ovenanført, til St. Hans Tid be des Biskops- og Hovdinge-Møde i Bergen, og den formelige Tilsigelse t det første var allerede udgaaet fra Erkebiskopen til Audfinn, som og fo modentlig til de øvrige indenlandske Biskoper. Samtidigt med Erkel skopens Brev fik Audfinn ogsaa et Brev fra Broder Signar, d just var bleven indviet til Biskop paa Færøerne i den for fire A siden omkomne Lodins Sted, og som synes at have været en Kl stergeistlig fra Bergen, hvilken Audfinn havde taget under særdel Beskyttelse, ja hvem han vel endog havde forskaffet Ophøjelsen til d biskopelige Verdighed. Signar, der endnu opholdt sig i Nidaros, meld ham, at hans Avindsmend, nemlig Provst Finn og en anden, som h kalder med det besynderlige Navn Byy, skrev meget ufordeelagtigt o ham til forskjellige, og søgte ej alene at skade ham, men ogsaa ved sle Midler at tilvende sig hans Kirkes Gods; Erkebiskopen var imidlerti sagde han, Audfinns og Sandhedens Ven, og skjønt der yttredes on at der skulde bringes mange Anker for en Dag imod ham i de øvri Prælaters Nærværelse, behøvede han dog ej at frygte [4]). Audfi

---

1) De udførligere Acter i denne Sag findes i Bartholiniana E. 36—51, jfr. Sul XII. 29—31.

2) Brevet er aftrykt hos Suhm, XII. 338, efter Barthelin. E. 59.

3) Barthelin. E. 61.

4) Sammesteds, S. 61. Brevet et er vel udateret, men da det i Barth. E. ? skrift af en Copibog, findes umiddelbart efter Brevet til Erkebiskopen, og t deels handler om det samme, er det øjensynligt, at begge Breve ere fom

gjorde imidlertid alle Forberedelser, for at drive Sagen med Kraft ved den Curien, thi han beskikkede en af sine dygtigste Chorsbrødre, **Paal Baardssøn**, hvem vi i det følgende ville see at spille en fremragende Rolle, til sin Fuldmægtig, og lod ham reise til Paris, medgivende eller senere sendende ham, med sit Capitels Samtykke, 60 Mk. reent Sølv til at bestride sine Omkostninger, en efter Omstændighederne meget betydelig Sum, der viser, at han intet har sparet for at forsvare hvad han ansaa for sin Ret [1]). Desuagtet havde han vist al Grund til med nogen Ængstelse at imødesee den forestaaende Sammenkomst, hvor det faldt af sig selv, og desuden antydedes i hine Breve, at Stridsspørgsmaalene vilde komme til Behandling. Det er derfor ej usandsynligt, at han allerede nu underhaanden har søgt at vinde den mægtige Hertugindes Venskab, til hvis Parti han idetmindste senere har heldet. Ogsaa var den Bekjendtgjørelse, hvis Oplæsning i Apostelkirken gav Anledning til de i alle Fald meest iøjnefaldende og forargelige Scener, egentlig udsprungen af Iver for Kongehusets Legitimitet, eller kunde idetmindste udlægges saaledes. Den indeholdt nemlig et Forbud mod at valfarte til Retterstedet paa Nordnes, hvor den Kone fra Tydskland, der udgav sig for Kong Eriks Datter Margrete og Skotlands Tronarving, var bleven brændt for nitten Aar siden [2]). Thi den Tro var opkommen blandt Folket, næret, efter hvad det lader, af nogle Prester, at hun virkelig var den, hun udgav sig for, og at hun saaledes, som uskyldigt aflivet, var en hellig Martyrinde: man gjorde Valfarter til Stedet, hvor der efter en senere Angivelse endog skal være opført en Kirke, offrede Gaver dertil, og viiste overhoved sin Andagt paa en Maade, der maa have forekommet

paa en Gang, og vel med samme Bud. Thi Signar, om hvem de isl. Annaler udtrykkeligt melde, at han blev udvalgt til Biskop i 1320, og saaledes nys maa være bleven indviet, opholdt sig just, som man af Brevets Indhold seer, i Nidaroos, vistnok i denne Anledning. Han taler i dette Brev til Audfinn aldeles som en Beskyttet til sin Velynder, og takker ham derhos, fordi han havde skjenket Tømmer til et Chor i hans Cathedralkirke paa Kirkebø. Og da hans Titel „Broder“ betegner ham som Klostergeistlig, kan der saaledes neppe være nogen Tvivl om, at han har været en Munk fra Bergen, snarest fra Jonskirken eller Halsnø, hvilken Audfinn med sit Capitel ifølge den Ret, Bergens Bispestol paastod, har udvalgt til Biskop paa Færøerne.

1) Paal Baardssøns Sendelse erfares af et i Bartholiniana E. S. 107 indført og af Suhm XI. i Udtog meddeelt Brev af 16de Marts 1326, hvor Audfinn omtaler, at han for sex Aar siden (altsaa 1320) havde sendt den ovenanførte Sum til Paris, for at bestride Paals Omkostninger. Heraf kunde det maaskee synes, som om Paal allerede tidligere var kommen til Frankrige, hvor han studerede; men Brevet No. 138 i Dipl. Norv. II viser, at han endnu den 19de Juli 1320 ej var kommen længer end til Brügge i Flandern. De 60 Mk. reent Sølv svare til noget over 5000 Sp. efter de nuværende Forhold.

2) See ovenfor, IV. 2. S. 345.

den unge Konges Tilhængere heel betænkelig, især nu, da han var et Barn, og lange Tider udenfor Landet. Biskop Audfinn udstedte derfor den 1ste Februar 1320, vistnok i den bedste Mening, hiin Bekjendtgjørelse, hvori han yttrede, at de viseste Mænd i Landet allerede oftere havde bebreidet ham at han taalte hiint Uvæsen, idet Folk satte sit Haab og sin Tro til Djevelens Bedrag ved at paakalde hiin Kvinde med store Løfter og megen Dyrken, som om hun var en Guds Martyr; thi hun havde kun faret med Falsk, og derfor med Rette lidt sin Dom, nemlig at blive brendt paa en Baal, hvor Forbrydere sedvanligviis plejede at henrettes; det var jo beviist, at hun var fød tyve Aar før Kong Eriks og Margretes Bryllup, og Erik var desuden da selv kun tretten Aar gammel; Kong Erik og Margrete havde ikke flere Børn, end en Datter, der skulde føres til Skotland, men døde paa Orknø mellem Henderne paa Biskop Narve, og i Nærværelse af de bedste Mænd, som havde ledsaget hende fra Norge; Biskopen, Hr. Thore, og andre lod hendes Liig føre tilbage til Bergen, hvor hendes Fader selv lod Kisten optage, og, efterat have forvisset sig om at det var hans Datters Liig, dette begrave ved Siden af Moderen i Steenveggen paa Nordsiden af Choret: det var kun nogle Prester, der havde fundet paa at lade hiin Kone komme fra Lübeck, der var graaherdet og hvid i Hovedet. Biskopen forbød derfor strengeligt under Excommunications Straf at „dyrke hende med Offer, Pilegrimsferd, Faste, eller almindeligt Bønnehold", men lovede derhos at han med gode Mænds Raad skulde lade Undersøgelser anstille for at erfare, om hun virkelig kunde gjøre Jertegn, hvilket dog endnu var ubeviist [1]). Det var denne Bekjendtgjørelse, som Biskopen lod sin Kirkes Chorsbroder, Arne Skolemester (Rector Scholæ) oplæse i Apostelkirken, hvilket Chorsbroderen i denne, Botulf Haakonssøn, med Voldsomhed søgte at hindre, men vistnok alene fordi han betragtede det som et Indgreb i denne Kirkes Rettighed og Verdighed, ikke af nogen Forkjærlighed for den falske Margretes Minde.

Det laa i Sagens Natur, at alle disse Misligheders Afgjørelse

[1]) Dette merkelige Brev findes desverre kun i en daarlig halvdansk Paraphrase før Midten af det 15de Aarhundrede, optagen i Papircodex Antiq. Arch. Ms. Norv. et Isl. 84 fol. paa det kgl. Bibl. i Stockholm, og Suhm meddeler kun et unøjagtigt Udtog deraf XII. 27. 28. Dette Udtog er fulgt af mig ovenfor VI. 2. S. 345, da jeg da kun havde Adgang til Suhms Udtog; ved nu at undersøge selve Paraphrasen viser det sig, at der i denne virkelig staar „Hr. Tore", ikke „Tire"; der siges udtrykkeligt, at Margrete døde „mellem Henderne paa Biskop Narve", overhoved giver den Anledning til flere Berigtigelser, saaledes som det ved Sammenligning mellem det her ovenfor meddeelte Uddrag og hiint Sted vil fremgaa.

henstedes til det forestaaende Bispopsmøde, og saaledes hører man heller ikke for det første om noget yderligere Skridt i den Anledning fra Audfinns Side. Af hans Kolleger var der neppe nogen for Øieblikket, der var skikket til at træde frem med saa stor Myndighed, som han. Biskop Thorulf af Hamar var nylig død, og hans Eftermand, Hallvard, endnu neppe engang udvalgt. Helge i Oslo synes at have været gammel og svag, og Haakon i Stavanger var, som ovenfor nævnt, rimeligviis endog en af de beskikkede Tilsynsmænd ved Rigskassens Forvaltning. Erkebiskopen selv var en maadeholden Mand og maatte i denne Tid, da der rettest talt ikke var nogen ordentlig Regjering i Landet, som oprigtig Fædrelandsven søge at holde sig Partierne overordnet.

6. Forhandlinger om Islendingernes Hyldings- og Troskabseed. Biskops- og Høvdinge-Møde i Bergen.

Til Mødet i Bergen vare Islands Biskoper og Høvdinger m. fl. allerede blevne indkaldte i 1319, saaledes som det forhen er nævnt. Naar Audfinn, og rimeligviis de øvrige norske Biskoper, ikke indkaldtes førend i Januar 1320, var Aarsagen hertil kun den, at den formelige Indkaldelse ikke før gjordes fornøden. Men af hiin Omstændighed, at Indkaldelsen forkyndtes saa tidligt paa Island, kan man slutte at et saadant Dobbeltmøde øjeblikkeligt efter Kong Haakons Død var blevet besluttet som ufraviegeligt nødvendigt. Der var upaatvivlelig mangt og meget, som man ikke paa det skyndsomme Høvdingemøde i Oslo kunde faa afgjort, og det var vel desuden nødvendigt, at den unge Konge viiste sig og hyldedes idetmindste etsteds i det Nordenfjeldske. Nidaroos laa for fjernt og ubelejligt. Fornemmelig skulde vel ogsaa Islands Anliggender bringes paa det Rene, siden saa mange og anseede Mænd derfra vare indkaldte. Det er tidligere viist, at Stemningen her ej var den bedste. Der klagedes endnu stedse over, at Foreningsvilkaarene ikke iagttoges, og nogen formelig Vedtagelse af Hovedpunkterne, Besettelsen af Lagmands- og Sysselmands-Embederne alene med Indfødte, og Udenlandsstevningernes Ophør, havde endnu ej fundet Sted. Da derfor den norske Regjerings Sendebud, Gunnar Raasvein [1]), fremstod paa Althinget, for-

---

[1]) Denne Gunnar Raasvein, der, som Annalerne sige, kom tilligemed en vis Jon Murte, maa have været oftere brugt som Sendebud til Island, thi vi erfare af det forhen (IV. 2 S. 599) omtalte Protest mod Biskop Audunns Foretagender, at han ogsaa tidligere var kommen til Island, som Overbringer af en Retterbod. Vistnok antoge vi da, at der sigtedes til Sendelsen i 1319, saasom dette er den eneste Lejlighed, hvorved Gunnar omtales i Annalerne, men ved nærmere Betragtning viser det sig dog, at da han i 1319 kom til

kyndte Indkaldelsen til Norge, og opfordrede Udlendingerne til at sverge Kong Magnus Troskabseed, vægrede man sig ved at indlade sig herpaa strax eller ubetinget, men opsatte en Skrivelse til Regjeringen, hvori de Fordringer, man gjorde, tydeligere end hidtil udtaltes. „Gunnar", heder det i Skrivelsen, „underrettede os paa Althinget om, hvorledes I forlange at vi skulle tilsverge Junker Magnus, Kong Haakons Dattersøn, slige Thegnskylder, som bleve tilsvorne hans Forfedre og deres Afkom evindeligen, imod at Kongens Forpligtelser lige overfor vore Skattegaver opfyldes, nemlig saaledes at der skulde sendes sex Skibe aarligt hid til Island, ladede med de for Landet nyttige Varer, to til Nordlandet, to til Sønderlandet, et til Vest- og et til Østfjordene, samt at Lagmænd og Sysselmænd skulle være Islendinger, en Lagmand nordentil og søndentil, og disse ej have Sysler. Da vi nu ej ville, at Ansvaret for Løftets Brud skal hvile paa os, have vi gjort og ville vi midlertidigt gjøre ham al den Thegnskylde, som vi efter føromtalte Aftale ere ham skyldige, indtil I faa gjort et godt Raad for at vi kunne naa vore gamle Friheder og de nye Bestemmelser. Thi det maa I forvist vide, at vi ansee os løste fra al den Forpligtelse, som vore Forfedre tilsvore Kong Haakon den gamle, dersom vi ikke til Sommeren faa hvad han har lovet os, og som vi her opregne, nemlig at Skreid og Meel ej udføres herfra, naar der er Dyrtid paa Island, mere end hvad Kjøbmændene behøve til Mad; Udenlandsstevninger ville vi ej vide af i større Udstrekning end Lovbogen melder, og ingen andre Sysselmænd ville vi have end dem, Bønderne velge. **Sverge ville vi derfor ikke, førend vi faa Rigsraadets Brev herpaa med hengende Segl,** saa at vi see dets gode Vilje. Give derfor den Herre Christ, at I tage en saadan Bestemmelse i dette og alt andet, at det kan vorde salige Konges Sjæl til evigt Gavn, Junker Magnus til Hæder og Ære, og os alle til Fred og Glæde for Liv og Sjæl" [1]). Saaledes vegrede man sig ligefrem ved at aflegge Eden, førend man havde seet hvad man kunde kalde sort paa hvidt for at Fordringerne skulde opfyldes. Det er imidlertid let at skjønne, at det ikke hermed var Islendingernes Mening at løsrive sig fra Norge, om et saadant Brev ej kom; de havde nu aabenbart vant sig til Afhængig-

---

Island, bragte han Efterretningen om Haakons Død, og man kunde da ei skrive med ham tilbage, som om Haakon endnu levede. Altsaa maa hiin Sendelse være en anden og tidligere, skjønt dog ei den store af 1314, da Audun ej kom til Island førend 1315. Denne Gunnar Raasvein (ikke Raadsvein) var en anseet Mand, der boede i eller ved Bergen, i hvis Domkirke han lod oprette et Jfr. Marias Altar, og gav dertil Jordegods, mest i Sogn. (Bergens Kalvskind S. 33).

[1]) Lovsamling for Island I. S. 32.

...forholdet og opgivet enhver Tanke om Uafhængighed. Betingelsen ...des kun lige overfor Kongen, ej for Norge. Der var heller ikke Tale om andet end at efterkomme Indkaldelsen. Hr. Ketil Thorlaksøn, Lagmanden Snorre Narvesøn, og flere anseede Mænd, rejste, som det synes, strax afsted, og medbragte formodentlig denne Skrivelse. Ogsaa Biskop Arne af Skaalholt rejste. Biskop Audun i Hole bestemte sin Reise til det følgende Aar. Men Biskop Arne døde allerede om Vinteren efterat han var kommen til Norge (21de Januar), og da Biskop Audun den følgende Sommer var afsejlet fra Island, blev han dreven tilbage af Storm, og kom ikke atter afsted det Aar, men sad hjemme paa Hole. Saaledes kom ingen af de islandske Biskoper til Mødet [1]).

Dette var forøvrigt temmelig fuldtalligt, hvad Biskoperne angaar. Hvis Erkebiskopen blev sit Løft tro, var han allerede kommen til Bergen ved Pindsetid (18 Mai), og i Følge med ham var uden al Tvivl Signar af Færøerne. Ligeledes indfandt sig Helge af Oslo, Haakon af Stavanger, og den nysudvalgte Hallvard af Hamar, som strax efter fik sin Indvielse, samt endelig Biskop Viljam af Orknø, denne sidste maaske mest for at verge sig mod alvorlige Klager, der vare reiste imod ham. Af verdslige Herrer nævnes Sæbjørn Helgesøn, Paal Eriksøn, Bjarne Audunssøn, Guthorm Kolbjørnssøn, Finn og Ivar Agmundssønner, og Jon Bjarnesøn, hvilke alle vistnok maaskee kun vare Medlemmer af Raadet, men som dog neppe alle vilde have været tilstede, hvis ikke en større Samling af Høvdinger her skulde finde Sted [2]). Ogsaa nævnes som tilstedeværende Hr. Haakon Agmundssøn, og man kan være

---

[1]) Isl. Annaler, jfr. Laurentius's Saga Cap. 34—36. Tidsregningen i Annalerne, idetmindste saaledes som deres Text er gjengiven i den trykte Udgave, er heel forvirret; ifølge denne skulde Biskoperne og de øvrige for Island allerede være indkaldte 1318, Biskop Audun være dragen første Gang afsted 1319, og anden Gang 1320. Men det er klart, at idetmindste Indkaldelsen af Lagmændene skete i Anledning af Kongens Død, altsaa efter 1319, og da Biskopernes nævnes under eet dermed, maa den være samtidig Desuden melde Annalerne selv, ved 1319, „at Gunnar Raasvein og Ivar Murte da kom til Island“, og da nu Islendingernes Skrivelse udtrykkeligt nævner hiin som Overbringer af Raadets Opfordring til at sverge Troskabseed, kan der ej være nogen Tvivl om, at Indkaldelsens Omtale ved 1318 er fejlagtig. Den paalidelige Laurentius's Saga henfører desuden Indkaldelsen til selvsamme Aar, som Kongen døde, altsaa 1319; og af den see vi derhos, at Biskop Audun, der døde den 28de Jan. 1322, ej tilbragte mere end een Vinter i Norge, altsaa falder hans endelige Afreise herhen i 1321. Overhoved viser det sig, at Tidsregningen i Laur. Saga er den sikkreste at følge.

[2]) Dipl. Norv. II. 137.

forvisset om at mange andre vare der, hvis Navne nu ej længer ere opbevarede, blandt dem fornemmelig de nysomtalte islandske Høvdinger, og den orknøiske Jarl Magnus, der upaatvivlelig maa have været indkaldt for at aflegge sin Lehnshylding, og hvis Besøg i Bergen desuden gjøres sandsynligt af den Omstændighed, at Biskop Viljam af Orknø indfandt sig der, thi Biskopen af Orknø plejede at være en ligesaa sjelden Gjest i Norge som Jarlen, og begge ere rimeligviis nu dragne derhen tilsammen [1]). Kongen og hans Moder maa være ankomne temmelig tidligt i Juni, da de allerede den 9de April vare i Tunsberg [2]). Vi finde dog ikke deres Nærværelse i Bergen udtrykkeligt nævnt, førend den 20de Juni, da Kongen stadfestede sine Forfedres, de forrige Kongers, Gave af nogle Tomter til Predikebrødrenes Kloster i Bergen. Den følgende Dag var han med sin Moder tilstede i en Raadssamling, da Erkebiskopen fordrede af Hr. Haakon Agmundssøn, som Ombudsmand for den nogle Aar forud afdøde, og i Christkirken i Nidaros begravede Hr. Ragnvald Aslakssøns Arvinger, at han skulde udlevere ham det Capell, som samme Hr. Ragnvald havde skjenket til den Stuke, hvori han laa begraven, hvortil ogsaa Haakon ved Lagmanden Guthorm Kolbjørnssøns Kjendelse tilpligtedes [3]). Man har saaledes først afgjort de verdslige Sager, inden det egentlige Biskopsmøde begyndte sine Forhandlinger. Forsaavidt Kongens Hylding er bleven gjentagen, da maa den vel være skeet paa St. Hans-Dag. At Islendingernes Fordringer denne Gang ere blevne opfyldte, og at der virkelig under Raadets Segl maa være udstedt en Erkjendelse heraf, kan sluttes deraf, at da Hr. Ketil Thorlakssøn enten

---

[1]) Magnus Jarl nævnes den 6te April tilligemed de øvrige norske Herrer i Arbroath d. 6te April, hvor de tilsammen udstedte et Brev til Paven til Forsvar for Kong Robert Bruce, men dette hindrer ikke, at han senere ud paa Sommeren kan have gjort en Reise til Norge.

[2]) Her stadfestede nemlig Kong Magnus Hr. Paal Erikssøns Gave af Jordegods og den ham overdragne Fjerdedeel af Sagefaldet til Mariekirken. Dipl. N. I. 161.

[3]) See ovennævnte Brev Dipl. Norv. II. 137. Ved „Capell" synes her et portativt Altar eller et Tabernakel at være meent. Denne Hr. Ragnvald Aslakssøn var rimeligviis ganske nylig død i Bergen, thi han nævnes som levende og Medlem af Kongens Raad, som det synes, endnu d. 23de Juni 1316, see ovenfor IV. 2 S. 623; efter den Tid havde han været paa Orknø, maaskee som kongelig Sysselmand, havde der mistet sin Kone, og siden ført hendes Liig tilbage til Norge, see nedenfor; han selv havde skjenket Capellet til Stuken i Nidaros Cathedralkirke, rimeligviis paa sin Dødsseng, i Erkebiskopens Gaard paa Stranden i Bergen, og i Overvær af Hallvard Electus til Hamar og Salomon Chorsbroder i Oslo, hvilke begge neppe vilde have været tilsammen i Bergen uden i Anledning af Conciliet; altsaa maa Ragnvald være død efter deres Ankomst.

i dette samme, eller i det følgende Aar, kom tilbage til Island, medbragte han, som det udtrykkeligt siges, Kongebrev, og reiste siden om i Landet, modtagende Troskabs-Eed paa Kongens Vegne [1]): altsaa gjorde man nu ingen Vanskelighed ved at aflegge denne. Mere er os ikke opbevaret eller antydet om de i Bergen ved denne Lejlighed afgjorte Regjeringssager, men usandsynligt er det ej, at Hertuginden idetmindste har forsøgt at faa sig overdraget noget større Myndighed, end Bestemmelsen om Rigsstyrelsen egentlig hjemlede hende. Siden blev Hallvard indviet til Biskop paa Hamar, formodentlig paa St. Hansdag, eller den paafølgende Petersmessedag [2]), og nu skred man til Concilforhandlingerne, der gik saa raskt, at man allerede den 9de Juli havde faaet de vedtagne Statuter redigerede og bekræftede under de syv forsamlede Biskopers Segl. Disse Statuter ere i kirkeligt Henseende ej uvigtige; i Rigets almindelige Forhold gribe de dog ej synderligt ind. Vi kunne af dem alene mærke følgende: Alle af tidligere Biskoper ulovligt paalagte Bannsstraffe, Suspensioner og Interdicter ophævedes, medens forresten deres Forordninger om Troens Befæstelse m. m. skulde staa ved Magt. Enhver Klerk, der hjalp Nogen imod den hellige Kirke til Forringelse af dens Frihed, skulde ved denne blotte Handling være suspenderet fra Embede og Indtægt, ligesaa enhver Klerk, der ved at underkaste sig nye Paaleg eller give sig under Lægmands Vold krænkede Geistlighedens Privilegier. Enhver Prest eller Klerk inden de hellige Grader skulde afholde sig fra Frilleliv, under Straf af fire eller to Merker, hvis han herefter holdt Frille i een Maaned, det dobbelte, hvis han holdt hende fjorten Dage derefter, og sit Beneficiums Fortabelse, hvis han endnu holdt hende i ti Dage. Presterne skulde undervise sine Skriftebørn i hvorledes de retteligen skulde gaa til Skrifte. Ingen Prest skulde betjene anden Prests Sognefolk uden Forevidenhed, under 3 Merkers Bod. Enhver skulde i Regelen begraves ved sin Sognekirke; kun naar han frivilligt havde valgt sig Lejested ved en anden Kirke: da skulde han vel begraves ved denne, men hans Sognepresť dog have Fjerdedelen af Offeret. Enhver Prest, der overbevistes om at have lokket eller overtalt en anden Prests Sognemand til at vælge sig Gravsted ved sin Kirke, skulde føre Liget tilbage til den Dødes Sognekirke med alt Offeret, og Kirken, hvori det begroves, være under Forbud, indtil Sognekirken havde faaet sin fulde Ret. Ingen Prest maatte bortbytte eller afhænde noget af det Gods eller den Indtægt, der laa

[1]) Isl. Annaler, Laurentii Saga. I de første nævnes Aar 1320, i den sidste 1321.

[2]) Hallvard kaldes nemlig endnu Electus i det oftanførte Brev af 21 Juni, Dipl. Norv. II. 137, hvor han og Salomon Thoraldesson anføres som Vidner paa at Ragnvald Aslaksson skjænkede det nævnte Capell.

dighed havde han tilsidesat, og forsømt sit Embede, ved at hengive sig til støjende Jagtfornøjelser m. m.; han havde undladt at holde Styr paa sine Undergivne, hvoriblandt der vare Afgudsdyrkere, Troldmænd, Kjettere o. a. d., og blandt sit Tyende havde han holdt aabenbart Bannsatte. Dette vare Hovedbeskyldningerne, der bevirkede, at Erkebiskopen ved et Brev, udstedt 17de Juli, suspenderede ham fra Biskopsgodsets Bestyrelse. Fremdeles havde Viljam vovet at lade Chorsbroderen ved hans egen Kirke, Engelbrecht Lyning [1]), hvilken Erkebiskopen havde sendt derhen for at høre om Rumaskatten, fængsle og frataget ham hans Præbende og alle hans Ejendomme, hvilke han endnu havde i Besiddelse, trods Erkebiskopens Advarsel. Og af Rumaskatten havde han nu bevisligt i femten Aar, ligefra sin Tiltrædelse, hemmeligt tilegnet sig hvert Aar 3½ Mk. altsaa nu henved 53 Mk. I Anledning heraf erklærede Erkebiskopen ham ved et nyt Brev af 28de Juli suspenderet fra Biskops-Embedet og forpligtede ham til inden tre Maaneder under Banns Straf at erstatte de 53 Mk., saavelsom til at gjengive Engelbrecht hans Præbende m. m. Endelig havde Viljam, da den føromtalte Hr. Ragnvald Aslaksøns Frue Ragnhild døde under hans og hendes Ophold paa Orknøerne, ikke villet tillade Manden at føre hendes Liig til Nidaroos for at begrave det i Christkirken (formodentlig i den ovennævnte af ham indrettede Stuke), hvor hun dog selv forhen i Erkebiskopens Overvær, og nu atter paa sin Dødsseng havde kaaret sit Lejested, men holdt det tilbage paa Orknøerne, hvorfor nu Kirken paa Orknø (aldeles overeensstemmende med det nys vedtagne Concilbestemmelse) var falden under paveligt Forbud. Herom udstedte Erkebiskopen et tredie Brev af 29de Juli, hvorved han tilpligtede Viljam paa egen Bekostning at lade Liget føre til Nidaroos inden næste St. Hansdag og tilbagegive hvad han derfor havde oppebaaret, under Straf af Suspension fra Indgang i Kirken, forbeholdende sig desuden yderligere at straffe ham for hans Ulydighed. Viljam var formodentlig, efter Navnet at dømme, som de fleste fornemmere orknøiske Geistlige allerede paa den Tid, skotsk af Fødsel og Opdragelse, og vant til at leve paa den frie og verdslige Maade, som var almindelig blandt Prælaterne i en stor Deel af det vestlige Europa, navnlig Skotland, hvor Tøjlesløshed nu og endnu meget længere ned i Tiden hørte til Dagens Orden baade blandt geistlige og verdslige Mag-

[1]) Denne Engelbrecht, hvis Navn synes at betegne ham som Tydsker — maaske som Slægtning af den Engelbrecht Løning den Gamle, der ved 1309—1[illegible] var en af Vintersidderne i Bergen, see ovenfor IV. 2. S. 582 fg. — nævnes i [illegible] paveligt Provisionsbrev af 21de October 1329, hvormed der overdrages ham et Canonicat paa Katanes, som Chorsbroder i Orknø. Regest. Johann. XXII XIV. p. 1. ep. 522.

fyrt Biskop Helge, hvis Eftermand han to Aar derefter blev. Endvidere forhandledes om Rumaskattens Indsamling, for hvilken Erkebiskopen atter var Generalcollector over hele sin Provinds. Den 7de Juli udstedte Biskoperne Viljam, Audfinn, Haakon og Hallvard et Vidnesbyrd om at Erkebiskopen da i sit Kammer foreviiste dem den hele af ham indtil da gjennem en længere Aarrække i forskjellige smaa Kobbermynter oppebaarne, men nu i reent Sølv omsatte Sum, der beløb sig til 478 Mk. 4 Skilling Sterling efter norsk Vegt [1]). Endelig maa der have været procederet mod Biskop Viljam af Orknø, hvis Ferd i flere Henseender havde været mislig. Allerede Aaret forud stod det saa daarligt til med hans Rygte, at Erkebiskopen havde besluttet at lade hans Diøces visitere af trende dertil særskilt beskikkede Mænd, nemlig Kormak, Archidiaconus paa Sydererne og Grim Ormssøn, Præbendarius af Nidaroos, sandsynligviis den samme, som vi tidligere have seet berøvet Fane Kirke og bannsat af Biskop Audfinn. Disse Visitatorer, der ved Ankomsten d. 28de Sept. i det foregaaende Aar bleve saare venligt modtagne af Biskopen og rigeligt forsynede med alt, hvad de behøvede, havde i Førstningen, rimeligviis vundne herved, og paavirkede af Jarlen og dennes Hustru Katharina, afgivet en gunstig Indberetning: de havde fundet, skreve de, at Manglerne ved Øernes Kirker ej saameget var at tilskrive Viljams, som hans Formænds Efterladenhed, da han selv ikke i saa kort Tid endnu havde kunnet rette derpaa, men han havde lovet i Jarlens og denne Frues saavelsom Capitlets Overvær, at det snart skulde skee; og dertil anviist en Deel af sine Indtægter. Men hvad Rygterne om Biskopens private Levnet angik, da kunde de efter indhentet eedelig Erklæring af Archidiaconus m. fl. forsikkre at de vare falske, og navnlig at Beskyldningen for Utydskhed, der tillagdes ham, var ugrundet [2]). Siden maa derimod Visitatorerne skriftligt eller mundtligt have givet en langt anden Beskeed, hvad enten nu nye Oplysninger vare fremkomne, eller den Indflydelse, Biskopens Venner kan have haft paa dem, var ophørt. Ved nøjere Eftergranskning, heed det nu, havde de fundet, at Biskopen ved Afhændelse og Bortforlening saaledes havde formindsket det biskopelige Gods, at hverken Kathedralkirken eller Biskopsgaarden tilbørligt kunde vedligeholdes, men forfaldt; ligeledes stod det daarligt til med Presternes Underhold og Prestegaardene. Til Trods for Kirkelovene havde han ikke bortgivet noget Beneficium paa canonisk Viis, men antaget dertil paa visse Aar, ja Maaneder, Fremmede, Landstrygere og forløbne Munke imod en vis betinget Afgift til ham. Den kirkelige Anstæn=

[1]) Dipl. Norv. IV. 144.
[2]) Bartholiniana, IV. 134—136, i Uddrag hos Suhm XII. 37. 38.

hvorhos det under Brevebruds Straf forbødes at vrage Kongens My altsammen Forbud og Befalinger, der neppe bleve tagne synderligt Følge, ja neppe engang bleve givne i Haab om at man vilde tage til Følge [1]). Til Tunsberg, som sagt, maa idetmindste Erkebiskopen Biskop Hallvard og Sira Salomon være ankomne inden den 16de gust, thi paa denne Dag afsagde de deres Voldgiftskjendelse mellem skop Audfinn og Magister Capellarum, „efter reent og fast Samtykke vel af Parterne, som — gjennem Hertuginden og Raadet — af K Magnus selv, forsaavidt hans Ret derved berørtes". Heraf kan dog ikke see, om begge Parterne og Kong Magnus ogsaa nu vare stede, og her gave deres endelige Samtykke, eller om disse Ord sigte et tidligere givet, foreløbigt Samtykke, da Sagen voldgaves hine Mænd; dette sidste er rigtignok det sandsynligste, hvilket ogsaa andre Omst digheder, der strax skulle anføres, for Kongens Vedkommende synes at besty Kjendelsen, der synes at være billig og upartisk, men dog neppe kan tilfredsstillet Audfinn, bød, at de, der havde tilsidesat Respecten mod skopen, endog i tvivlsomme Ting, skulde bede ham om Tilgivelse, hvi han og naadigst skulde meddele dem; at alle Bannsetninger, Fornærm ser og Voldsomheder fra hvilkensomhelst Side skulde være tilbagekaldte glemte, og Biskopen skulde uden Vanskelighed lade dem løse, der behø det; Reguleringen af Kirkesognene i Bergen og Overdragelsen af Sj sorgen havde altid med Rette tilhørt og skulde fremdeles tilhøre Bisko dog saaledes, at af alle de Tiender, der hidtil vare indstillede uden Bi pens Samtykke, skulde kun den halve Deel godtgjøres, den anden H deel af Biskopen eftergives for Fredens Skyld. Fane Kirke hørte mesfigt til Apostelkirken og skulde med Tilbehør inden en Maaned g gives den. Hvad Sacramentets Uddeling angaar, da skulde, hvis Kon Dronningen og deres Børn ønskede at nyde det i Apostelkirken, o deres Følge af Riddere og Svene kunne deeltage deri; det samme sk og i deres Fraværelse være tilladt Fehirden, der sidder i Kongsgaar I eller ved Apostelkirken skulde alle det kongelige Capells Klerker, saavidt som de der havde fælles Bordhold, begraves, saavelsom alle dre, der her valgte Gravsted, imod at vedkommende Sognekirke fik Rettighed; her skulde Kongens Børn døbes, og de, hvilke Kongen Dronningen holdt over Daaben, ligesom og de Egtefolk skulde vies hvis Bryllup Kongen og Dronningen holdt. Men forøvrigt skulde være Kirkens Provst, Chorsbrødre og Prester aldeles formeent at ud Sacrament eller udføre sognepresteli̇ge Forretninger, uden efter sær

1) Norges gl Love, III. S. 149.

ster. Erkebiskopens trende Breve bleve den 5te August oplæste for ham i Biskop Audfinns Consistorium af Grim Ormssøn [1]). Nogen Virkning maa de vel have gjort, og Biskop Viljam maa vel have lovet Bedring, da Klagepostene vare in confesso: Erkebiskopens Autoritet lod sig heller ikke trodse. Men ganske er Uvæsenet ikke blevet rettet, thi Processen mod Viljam endtes ej førend i 1326, see nedenfor, og vi finde i 1322 Grim Arnessøn atter som Visitator i Forening med Engelbrecht Lyning [2]).

Da hine Breve oplæstes for Biskop Viljam, havde Erkebiskopen sandsynligviis allerede forladt Bergen i Følge med Kongen, Hertuginden, Biskop Hallvard og flere andre Stormænd, thi vi finde ham og flere af dem den 16de August i Tunsberg, og Kongen med sin Moder og Raadet den 15de September i Baagahuus [3]). Det sidste, som vi høre fra Kongen under hans Ophold i Bergen, er at han den 19de Juli udgav Stadfestelsesbrev paa Erik Magnussøns Retterbodsbrev for Bergen af 9de Marts 1295, bekræftet af Kong Haakon ved Brev af 24de August 1299, af hvilke Breve Byens Raadmænd nu forelagde ham Afskrifter. Kong Magnus's Stadfestelsesbrev indeholdt enkelte nærmere Bestemmelser eller Modificationer og Tillæg [4]). Saaledes heder det i Retterboden af 1295, Art. 1, at lærde og haandgangne Mænd skulde gjøre Leding af sine Gaarde; dette bestemtes nu nærmere ved Tillegget „af alt det, der er mere end hvad der svarer til deres oprindelige Veitsle"; følgelig skulde dog ikke altsammen beskattes. Forbudet mod at „tage Sammenhold eller digte sig Lov eller Setninger", indskrænkedes nu noget ved Tilføjelsen af disse Ord efter Setninger „Staden til Uro eller Skade, undtagen saameget som Lovbogen tillader Sysselmændene, Lagmændene, og Byens Mænd at ordne og samtykke til Byens Nytte"; Straffen formildedes fra Landraadesag til Brevebrudsbod, 8 Ertoger og 13 Mkr. Forbudet mod at bygge Huse over paa Stranden gjentoges ikke; om herved meentes, at det ej lenger skulde gjelde, er vanskeligt at sige. Endelig gjentoges i al Korthed Befalingen om at de udenlandske Vintersiddere skulde deeltage i Byens Tynger med Vagthold o. s. v., samt Forbudet mod at Udlendinger opkjøbte norske Varer til Udsalg under Straf af Varernes Forbrydelse til lige Deling mellem Kongen, Byen og Sysselmanden,

---

[1]) Bartholiniana, IV. 138—146. jfr. Suhm, XII. 32—35.

[2]) Barthol. IV. 172. Suhm XII. 64.

[3]) Den 16de August er nemlig Voldgiftskjendelsen udstedt, see nedenfor. Erkebiskopens Breve, der oplæstes 5te August, ere alle daterede fra Bergen, altsaa var han der endnu den 29de Juli. At Kongen d. 5te Sept. var i Baagahuus sees af Dipl. Norv. II. 139.

[4]) Norges gl. Love III. S. 149—151.

hvorhos det under Brevebruds Straf forbødes at vrage Kongens Mynt: altsammen Forbud og Befalinger, der neppe bleve tagne synderligt til Følge, ja neppe engang bleve givne i Haab om at man vilde tage dem til Følge [1]). Til Tunsberg, som sagt, maa idetmindste Erkebiskopen og Biskop Hallvard og Sira Salomon være ankomne inden den 16de August, thi paa denne Dag afsagde de deres Voldgiftskjendelse mellem Biskop Audfinn og Magister Capellarum, „efter reent og fast Samtykke saavel af Parterne, som — gjennem Hertuginden og Raadet — af Kong Magnus selv, forsaavidt hans Ret derved berørtes". Heraf kan man dog ikke see, om begge Parterne og Kong Magnus ogsaa nu vare tilstede, og her gave deres endelige Samtykke, eller om disse Ord sigte til et tidligere givet, foreløbigt Samtykke, da Sagen voldgaves hine tre Mænd; dette sidste er rigtignok det sandsynligste, hvilket ogsaa andre Omstændigheder, der strax skulle anføres, for Kongens Vedkommende synes at bestyrke. Kjendelsen, der synes at være billig og upartisk, men dog neppe kan have tilfredsstillet Audfinn, bød, at de, der havde tilsidesat Respecten mod Biskopen, endog i trivlsomme Ting, skulde bede ham om Tilgivelse, hvilken han og naadigst skulde meddele dem; at alle Bannsetninger, Fornærmelser og Voldsomheder fra hvilkensomhelst Side skulde være tilbagekaldte og glemte, og Biskopen skulde uden Vanskelighed lade dem løse, der behøvede det; Reguleringen af Kirkesognene i Bergen og Overdragelsen af Sjælesorgen havde altid med Rette tilhørt og skulde fremdeles tilhøre Biskopen, dog saaledes, at af alle de Tiender, der hidtil vare indstillede uden Biskopens Samtykke, skulde kun den halve Deel godtgjøres, den anden Halvdeel af Biskopen eftergives for Fredens Skyld. Fane Kirke hørte retmessigt til Apostelkirken og skulde med Tilbehør inden en Maaned gjengives den. Hvad Sacramentets Uddeling angaar, da skulde, hvis Kongen, Dronningen og deres Børn ønskede at nyde det i Apostelkirken, ogsaa deres Følge af Riddere og Svene kunne deeltage deri; det samme skulde og i deres Fraværelse være tilladt Fehirden, der sidder i Kongsgaarden. I eller ved Apostelkirken skulde alle det kongelige Capells Klerker, forsaavidt som de der havde fælles Bordhold, begraves, saavelsom alle andre, der her valgte Gravsted, imod at vedkommende Sognekirke fik sin Rettighed; her skulde Kongens Børn døbes, og de, hvilke Kongen og Dronningen holdt over Daaben, ligesom og de Egtefolk skulde vies her, hvis Bryllup Kongen og Dronningen holdt. Men forøvrigt skulde det være Kirkens Provst, Chorsbrødre og Prester aldeles formeent at uddele Sacrament eller udføre sognepresterlige Forretninger, uden efter særskilt

[1]) Norges gl Love, III. S. 149.

Tilladelse af Bispen. Tvivlsspørgsmaal angaaende enkelte Punkter i Sammen forbeholdt Voldgiftsmændene sig selv at afgjøre [1]). Der erfares ikke andet, end at begge Parter i det Hele taget holdt sig denne Dom efterrettelig, thi der tales ej mere om nogen alvorlig Tvist mellem Christkirkens og Apostelkirkens Geistlighed. De Penge, som Biskop Audfinn havde medgivet sin Fuldmægtig, Sira Paal Baardssøn, til Frankrige, for at rekte Sagen ved Curien, tillod han ham senere at beholde som Hjelp til i Orleans at studere den civile og canoniske Ret og heri tage Doctorgraden [2]).

7. Hertuginde Ingeborgs Anmasselser og Forbindelser med Knut Porse; Misfornøjelse herover.

Der er alle Tegn til, at Hertuginden hastede alt hvad hun kunde for at komme med sin Søn tilbage til Sverige og derfor neppe paa Vejen fra Bergen drog ind om Tunsberg, for at være tilstede ved hiin Voldgiftskjendelse, der heller ikke saa synderligt kunde interessere hende, men derimod styrede lige over Folden til Baagahuus, hvor vi med Vished finde Kongen med en Deel af Raadet den 5te September [3]), og hvor, eller i hvis Nærhed han allerede synes at have været fra de sidste Dage af August, da vi fra denne Tid have flere Breve af ham, som neppe kunne have været udstedte andensteds end paa svensk Grund eller ialfald i Sveriges umiddelbare Nærhed, under svenske Omgivelser [4]). Det er gjennemsynligt, at man lod Magnus forblive paa Baagahuus, altsaa endnu i Norge, indtil Michelsdag eller faa Dage derefter, for paa den

[1]) Meddeelt hos Suhm XII. S. 340—441. Da saaledes den af Audfinn kort forud givne Sogneregulering maa antages i alt, hvad de ej streed mod dette Forlig, at have staaet ved Magt, er det ikke uden Interesse her at anføre den, saameget mere som Audfinn selv siger at det var den, der var indrettet og overholdt under hans Forgængere lige fra Byens første Tider. „Alle bordfaste Mænd i Kongsgaarden, og alle Arbeidsmænd og andre der havde Tilhald i Kongsgaarden skulde høre til den lille Christkirkes Sogn (heri gjorde nu Bestemmelsen om Apostelkirken en Undtagelse). Hele Stranden ligetil Vaagsbotnen skulde høre til Korskirkens Sogn, Søndererne ovenfor Strædet til Hallvardskirken, forresten til Michelskirken i Vaagsbotnen." Brevet er meddeelt hos Suhm XII. 337.

[2]) Brevet herom, af 1326, er meddeelt hos Suhm XII. 368.

[3]) See Dipl. Norv. II. 139; Kongen stadfester her d. 5te September „med sit Raad" sine Forgængeres Gaver til St. Stephans Hospital i Tunsberg.

[4]) Disse Breve, daterede den 25de August 1320, ere trykte i Dipl. Sv. 2256—2258, og et femte udstedt, 2259, er upaatvivleligt af samme Datum. De to første vedkomme Skatten af Gotland, hvilken Kong Byrge havde forhøjet, men som nu nedsattes til det oprindelige Beløb. De øvrige handle om Tilbagebringelsen af Viborg Slot i Finland under Kongens Herredømme.

Maade nogenledes at efterkomme Foreningsacten, thi den 1ste October var hans Moder (og rimeligviis han selv) endnu paa hiint Slot [1]), medens man d. 25de finder hende paa Vardberg. Men ved at føre Sønnen med sig hid, og gjøre dette Slot til sin og Sønnens Hovedresidents, medens hun opholdt sig i Sverige, handlede hun egentlig mod Foreningsacten, thi denne bød, at Kongen skulde tilbringe Aaret i Sverige, ikke i et egentlig danskt Landskab, der for Tiden snarere kunde siges at tilhøre Norge end Sverige. Det var vistnok bekvemt, og laa endog næsten i Sagens Natur, at man til Kongens Residents valgte Steder i begge Riger, der laa ganske nær hinanden ved Grændsen, saa at Kongen med Lethed kunde komme fra den ene til den anden og derved paa nemmeste Viis opfylde Foreningsactens Bud. Men dertil vilde Ljodhuus, eller endog Skara, eller Hertugindens nærliggende Slot Nyhuus eller Axevalla have været bekvemmest for Sveriges Vedkommende; Vardberg derimod laa altfor langt sydover. Men Aarsagen til at hun helst opholdt sig her, og endog vovede at drage Sønnen med sig, var, som vi allerede have antydet, hendes Hengivenhed for Knut Porse, der allerede paa denne Tid upaatvivlelig maa have været beskjeftiget med, ivrigt og heldigt at agitere blandt de skaanske Magnater, mellem hvilke han havde mange Frænder, for at faa undergravet Kong Christophers daarligt grundede Magt, og derved selv erhverve sig desto større Magt og Besiddelser. Uagtet Efterretningerne om denne Tids Begivenheder ere yderst sparsomme og magre, saa mangler der dog ikke Tegn til at Forholdet mellem Kong Christopher og Hertuginden eller den unge Konge allerede var begyndt at blive spendt, idet nemlig en Mængde danske Raadsherrer, formodentlig Størstedelen af hele det danske Raad, deels den 1ste August, deels den 23de August, deels den 5te October 1320 afgav deres Forsikkring om at Kong Christopher skulde holde det Forbund, som han i April 1318 havde indgaaet med begge Hertuginderne og deres Børn [2]). Altsaa maa han upaatvivleligt fra sin Side have givet Tegn til, at han vilde bryde det, hvad enten nu allerede hans Systersøn Magnus's Henrettelse havde fundet Sted, og han harmedes derover, eller, hvad det rimeligste er, at han var kommen under Vejr med Knut Porses og hans Venners Agitation, og søgte saa vidt muligt at tage sine Forholdsregler mod disse. Hvad der maatte gjøre ham forbittret, eller idetmindste mistænkelig, mod Knut Porse, om han ej allerede var det før, var den nøje Forbindelse, hvori denne traadte med Christophers afsagte Fjende, Hr. **Nikolas Olafssøn Bille**, en af Skaanes mægtigste Mænd, og forhen Drottsete hos Kong

[1]) Dipl. Sv. No. 2261.

[2]) Dipl. Sv. No. 2248, 2254, 2262. Hvitfeld, S. 281.

Erik. Han havde som Anfører for Kongens Hær i Begyndelsen af 1318, da Christopher havde bekriget sin Broder, drevet hans Folk tilbage og taget et Par Slotte, hvilket det lader til at Christopher aldrig kunde glemme ham; siden var han og kommen paa en noget spendt Fod med Kongen, fordi han, efterat have frasagt sig Drottsete-Embedet, dog havde egenmægtigt beholdt flere Slotte, som Sikkerhed for, hvad han af sit eget havde udlagt i Kongens Tjeneste. Vel var denne Tvist bleven bilagt, og Kongen havde formeligt pantsat ham Stegeborg paa Møen, Glambek i Skaane og Warnemünde samt Danskborg nærved Rostock i Meklenburg til hans Sikkerhed; imidlertid var han dog paa en vis Maade landflygtig, og det synes i alle Fald at have været en Aftale, at han ikke skulde opholde sig i Riget, thi Kongen forbandt sig endog til at afkjøbe ham alt hans Gods, og i Kong Christophers Haandfestning blev det udtrykkeligt forbeholdt, at han som „uddreven" ikke maatte komme tilbage [1]). Men han var, paa Grund af sine mange Besiddelser og Forbindelser i Riget, ligefuldt meget mægtig og indflydelsesrig, og snarest at betragte som en fremmed uafhængig Fyrste. Han opholdt sig nu, som det lader, fornemmelig paa sine Pantebesiddelser i det Meklenburgske, og naar vi just nu ved denne Tid see den kjekke og statskloge Fyrst Henrik (Løve) af Mecklenburg slutte sig paa det nøjeste til Hertuginden og den unge Konge i Sverige, kan man ikke tvivle paa at dette fornemmelig var Hr. Nikolas's Værk, og at han har agiteret ligesaa ivrigt paa sin Kant, som Knut Porse i Sverige og Norge. Henrik, der i sin Tid havde staaet Kong Erik saa tappert bi i Sverige og Tydskland [2]), var til Belønning eller Erstatning derfor bleven forlenet med Rostock og tilliggende Besiddelser, paa Danskborg nær, men da Kong Erik siden understøttede sin Svoger Kong Byrge mod de dræbte Hertugers Parti, tog han ej nogen Deel heri, og saaledes var der intet, som efter Kong Byrges Død kunde hindre ham i at indgaa nærmere Forbindelse med Modpartiet. Denne maatte han vel oppebie for at kunne gjøre et iøjnefaldende Skridt, — han har maaskee heller ikke antaget Magnus ganske sikker paa Tronen, saa længe Byrge levede — men han har alligevel neppe undladt underhaanden at virke for de fælles aftalte Planer. Begivenhederne i den sidste Krig havde viist, hvor let det var at sette sig i Besiddelse af Skaane, idetmindste for en Tid, naar der ej kom hurtig Hjelp fra de øvrige Dele af Riget. Og nu var Betingelserne herfor endnu gunstigere end forhen. Her var altsaa god Anledning for ham til middelbart eller umiddelbart at gjøre Erobringer. De Begivenheder, som

[1]) See Haandfestningen hos Suhm XI. 7, Huitfeld S. 281.
[2]) See ovenfor IV. 2. S. 524, 529.

behjelpelige dertil. Vi tro dog ikke at nogen af vore Landsmænd have gjort dette, medmindre det skulde være nogle unge Mennesker og Udlendinger fra Vardberg, der af stammelig Dumdristighed have understaaet sig sligt. Men er det saa, da vide man for vist, at vi var aldeles uafvidende derom, og at det bør være os ligesaa ubehageligt, som om det var skeet mod nogen af Vore, og vi ville med Ord og Gjerning søge at forebygge, at noget lignende for Eftertiden skeer, thi vi kunde jo nemlig med god Grund frygte, at det samme en vakker Dag kunde skee med en af os. Men den Høieste være vort Vidne, at vi med tro Tjeneste og den skyldige Opmerksomhed, som vor Pligt byder, ville holde fast ved Eders og vor Herre, Kong Magnus, Hertug Eriks Søn, og bestandig ubrødeligt overholde Fred og Enighed med Eder, som vi gjensidigt have lovet hverandre; hvorfor vi og saa indstændigt som muligt bede og befalde Eder, at I ville tilskrive vor berømmelige Forstinde, Hertug Eriks Enke, at hun verdiges at anvende det bedste Middel til at saadant eller andet for Eftertiden ej forsøges, hvorved Anledning kunde gives til nogen Skade eller Ulykke for hendes Søns Riger, hvilket Gud forbyde, men at hun naadigst vil elske, og med huldsalig Yndest behandle alle fornemlig hendes Søns troe Venner, der ogsaa med urokkelig Troskab hang ved hendes Mand baade i hans levende Live og efter hans Død, idet hun letteligen formilder og opgiver den Uvilje, hun maaskee kan have fattet imod dem, og at hun ordner og bestemmer alt, hvad der kjendes at vedrøre Rigernes Tilstand og Lykke, heller efter Gamles og Erfarnes Raad af begge Riger, end efter udenlandske og mindre erfarne Ynglingers Tilskyndelser; ellers er det rimeligviis at befrygte, at Uroligheder og Tvistigheder ville opstaa og med eet opvekkes i samme Riger [1])." Dette Brev nævner vel intet Navn, men man kan tage og føle paa, at det er Knut Porse og hans Sleng, til hvem der sigtes, og efter det Indblik, som det giver i den blandt de Forstandigere i begge Riger herskende Stemning, maa denne allerede have været betænkelig nok. Merkeligt er det, at de svenske Raadsherrer bad de Norske at skrive til Hertuginden

[1]) Dette Brev er trykt efter Bartholiniana IV. 35 og hos Suhm XI. 342, Saml. t. d. n. F. og S. H. V. 528, og i Dipl. Sv. No. 2292, paa hvilket sidste Sted det med uimodsigelige Grunde er godtgjort, at det kun kan være fra 1321; de vigtigste af disse er at Biskop Karl af Linkøping, der er en af Udstederne, sees af et andet Brev (2291) at have været tilstede i Ørebro Dagen forud, medens en anden af Udstederne, Nikolas Arnbjørnsson, ifølge No. 2332 befandt sig Palmesøndag 1322 i Stockholm, saaat Brevet ej kan tilhøre dette Aar, og i 1320 var det spændte Forhold mellem det svenske Raad og Hertuginden ikke steget saa høit, som Skrivelsen antyder, hvorhos vi kunne tilføie, at man da ej behøvede at bede Nordmændene om at tilskrive Hertuginden, da hun paa den Tid var paa Veien til dem.

[illegible]røde man hende ikke det svenske Rigsegl, saa at hun stundom endog [illegible]og sig at besegle Breve, vedkommende Sverige, med det norske [1])

Tilstanden var saaledes intet mindre end glædelig. Magten og Ri-[illegible]nes Vee og Vel forstørstedelen i Hænderne paa en nittenaarig, let-[illegible]dig Fyrstinde og hendes Elsker, der ej var stort bedre end en Lyk-[illegible]idder, eller den engere Kreds af lignende urolige Hoveder, tildeels [illegible]endinger, Danske eller Tydske, der sluttede sig om dem, alle kun [illegible]rakte paa at gjøre sig Rigernes Hjelpekilder saa fordeelagtige som [illegible]ligt, uden at ense, hvorledes det vilde gaa Rigerne selv. Det kunde [illegible]dlertid ej gaa længe saaledes hen, uden at Misfornøjelse begyndte at [illegible]re sig. Det mangler ikke paa Spor deraf. Den unge fornemme Nord-[illegible]nd Ulf Saxesøn var bleven, det siges ikke hvorledes eller hvorfor, [illegible]ngsligt anholdt, som det heed i Sverige eller af Svenske. Herover [illegible] Hr. Finn Agmundssøn klage for det svenske Rigsraad, der just var [illegible]samlet til Høvdingemøde i Ørebro, og Klagebrevet fremkaldte et [illegible]st merkeligt Svar, stilet til Erkebiskop Eiliv, Biskoperne og de øvrige [illegible]ng Magnus's norske Raadsherrer, og udstedt Palmesøndag d. 12te [illegible]ril af Biskoperne Karl af Linkøping og Israel af Vesteraas, Knut [illegible]nsøn, Philip Ulfssøn, Thure Ketilssøn, Knut Magnussøn, Stephan [illegible]nilssøn, Erik Thuressøn, Peter Likvidssøn, Bo Nikolassøn, Henning [illegible]gislessøn, Sigmund Erengislessøn, Thord Bonde, Gisle Elinessøn, [illegible] Nikolassøn, Ridder, og Nikolas Arnbjørnssøn, Gotstav Tunessøn, [illegible] Tholfssøn, Sigmund Ketildorssøn, Ragnvald Magnussøn, og de [illegible]ige Riddere og Svene, kongelige Raadsherrer for Sverige, forsam-[illegible] til Høvdingemøde ved Ørebro. „Et Brev", heder det her, „fra den [illegible]bordige Ridder Hr. Finn, har underrettet os om, at den forstandige [illegible] tappre Mand Ulf Saxessøn af Eders Rige, er bleven fængslet mod [illegible]ers Love, tilføjende, at nogle af vort Rige have bevirket det og været

[1]) Dette sees noksom af de nedenfor meddeelte Forhandlinger paa Ljodhuus og Baagahuus Slette, men især af det ovenomtalte Brev, som Hertuginden paa Baagahuus d. 1ste October 1320 udstedte (Dipl Sv. 2261), thi hun frigiver her paa egne, [illegible] Søn Kongens, og Sveriges Riges Vegne Staden Rigas Borgere for deres Gjeld til afg. Hertug Erik, imod at de eftergav hende, Kongen og Sveriges Indbyggere den Gjeld, hvori disse stod til dem; men desuagtet var dette Brev beseglet med det norske Konge- eller Rigsfegl. Vel have vi ikke længer Originalbrevet, for deraf udtrykkeligt at paavise det, men det er ligefuldt utvivlsomt, deels fordi vi af Egteskabscontracten 24 Juli 1321 erfare, at Hertuginden ikke havde det svenske Rigsegl, deels deraf, at hint Segl i Brevet til Rigaboerne selv er betegnet som „Sigillum domini Regis Norwegie et Swecie", hvor Navnet Norwegie først viser at være det Norske. I Mangel af det svenske Rigsegl har man saaledes taget det norske, og formodentlig meent, at det kom dem i Riga ej saa nøie an paa, hvad Segl det var, naar det kun var et Kongesegl.

behjelpelige dertil. Vi tro dog ikke at nogen at vore Landsmænd have gjort dette, medmindre det skulde være nogle unge Mennesker og Udlendinger fra Vardberg, der af skammelig Dumdristighed have understaaet sig sligt. Men er det saa, da vide man for vist, at vi var aldeles uafvidende derom, og at det bør være os ligesaa ubehageligt, som om det var skeet mod nogen af Vore, og vi ville med Ord og Gjerning søge at forebygge, at noget lignende for Eftertiden skeer, thi vi kunde jo nemlig med god Grund frygte, at det samme en vakker Dag kunde skee med en af os. Men den Høieste være vort Vidne, at vi med tro Tjeneste og den skyldige Opmerksomhed, som vor Pligt byder, ville holde fast ved Eders og vor Herre, Kong Magnus, Hertug Eriks Søn, og bestandig ubrødeligt overholde Fred og Enighed med Eder, som vi gjensidigt have lovet hverandre; hvorfor vi og saa indstændigt som muligt bede og bønfalde Eder, at I ville tilskrive vor berømmelige Fyrstinde, Hertug Eriks Enke, at hun verdiges at anvende det bedste Middel til at saadant eller andet for Eftertiden ej forsøges, hvorved Anledning kunde gives til nogen Skade eller Ulykke for hendes Søns Riger, hvilket Gud forbyde, men at hun naadigst vil elske, og med huldsalig Yndest behandle alle fornevnte hendes Søns troe Venner, der ogsaa med urokkelig Troskab hang ved hendes Mand baade i hans levende Live og efter hans Død, idet hun letteligen formilder og opgiver den Uvilje, hun maaskee kan have fattet imod dem, og at hun ordner og bestemmer alt, hvad der kjendes at vedrøre Rigernes Tilstand og Lykke, heller efter Gamles og Erfarnes Raad af begge Riger, end efter **udenlandske og mindre erfarne Ynglingers** Tilskyndelser; ellers er det rimeligviis at befrygte, at Uroligheder og Tvistigheder ville opstaa og med eet opvekkes i samme Riger [1])." Dette Brev nævner vel intet Navn, men man kan tage og føle paa, at det er Knut Porse og hans Sleng, til hvem der sigtes, og efter det Indblik, som det giver i den blandt de Forstandigere i begge Riger herskende Stemning, maa denne allerede have været betænkelig nok. Merkeligt er det, at de svenske Raadsherrer bad de Norske at skrive til Hertugin-

[1]) Dette Brev er trykt efter Bartholiniana IV. 35 og hos Suhm XI. 342, i Samll. t. d. n. F. og S. H. V. 528, og i Dipl. Sv. No. 2292, paa hvilket sidste Sted det med uimodsigelige Grunde er godtgjort, at det kun kan være fra 1321; de vigtigste af disse er at Biskop Karl af Linkøping, der er en af Udstederne, sees af et andet Brev (2291) at have været tilstede i Ørebro Dagen forud, medens en anden af Udstederne, Nikolas Arnbjørnssøn, ifølge No. 2332 befandt sig Palmesøndag 1322 i Stockholm, saaat Brevet ej kan tilhøre dette Aar, og i 1320 var det spendte Forhold mellem det svenske Raad og Hertuginden ikke steget saa højt, som Skrivelsen antyder, hvorhos vi kunne tilføje, at man da ej behøvede at bede Nordmændene om at tilskrive Hertuginden, da hun paa den Tid var paa Vejen til dem.

den og gjøre hende Forestillinger, som om de skulde formaa mere over hende, især da man skulde formode, at hun endog selv var tilstede paa Høvdingemødet. Hun havde i alle Fald faa Uger forud gjort en Reise lige til Uppsala [1]) og kunde vel saaledes paa denne Tid opholde sig i eller ved Örebro, især da Sager af saadan Vigtighed forhandles paa Mødet der, at hendes og vel ogsaa hendes Søn Magnus's Nærværelse vel kunde være fornøden [2]). At Ulf Saxesøn kom paa fri Fod, ja maaskee allerede var kommen paa fri Fod, da Brevet blev skrevet, kan man ansee som vist, uagtet intet udtrykkeligt derom meldes, men om han ikke forhen var en afgjort Modstander af Knut Porse, som nok kan være muligt, saa var han det idetmindste fra denne Tid af, hvilket vi i det følgende ville erfare.

8. Forbund mellem de forenede Riger og Henrik af Mecklenburg. Kongens Syster Euphemia bortfæstet til Henriks Søn Albrecht. Hertugindens og Knut Porses Machinationer mod den danske Konge for at vinde Skaane m. m.

Omsider døde, som allerede omtalt, den forjagede svenske Konge Byrge Magnusson i Holbek paa Sjæland den 31te Mai 1321, og strax ved første Efterretning herom synes Politikerne i Vardberg og Mecklenburg at have sat sig i Bevægelse for at bringe en nærmere Forbindelse til Veje mellem Henrik af Mecklenburg og det nye svenske Hof. Planen var at besegle Foreningen desto ubrødeligere ved et Egteskab mellem Henriks eldste Søn Albrecht og Hertugindens Datter Euphemia. Den sidste var vel endnu kun fire Aar gammel, men Trolovelse kunde dog altid finde Sted, ligesom Hertuginden selv var bleven trolovet med Hertug Erik, da hun kun var halvandet Aar gammel. Hvorledes og af hvem denne Sag egentlig indlededes, vides ikke, men den maa allerede have været foreløbigt aftalt, da Hertuginden i den anden Halvdeel af Juli 1321 i Ljodhuus modtog Fyrst Henriks Gesandt, Ridder Martin af Hude, for med ham at afslutte Festemaalet. Thi den egentlige Contract herom oprettedes et Par Dage senere (d. 24de Juli) paa Baagahuus Slot, og de Breve, der udferdigedes, nemlig et særegent Brev for hvert af de to Riger, beseglede hvert af ti Raadsherrer som Forlovere, hvoraf de fleste dog maa have været særskilt indkaldte, maaskee endog langvejs fra, saa at man i Tide maatte have været betænkt derpaa. Contractens Artikler vare følgende:

[1]) Brev af 6 Marts 1321, Dipl. Sv. 2285. Den 14de var hun paa Arevalla Slot (hvis ej „Novum Castrum", her skal tages i denne Betydning), see Dipl. Sv. 2287, altsaa rejste hun meget hurtigt.

[2]) Der handledes nemlig om at indløse Viborgs Slot, see Dipl. Sv. 2291.

1. Kong Magnus skal give Junker Albrecht sin Syster Euphemia til Egte, dog under Forudsetning af, at Fyrst Henrik paa sin Bekostning skaffer pavelig Dispensation med Hensyn til deres Slegtskab [1]).

2. Kong Magnus skal i Medgift udbetale 5000 Mk. reent Sølv, kølnsk Vegt, for Norges, og ligesaameget for Sveriges Vedkommende; de første 2000 fra Norge og ligesaameget fra Sverige et Aar fra deres Bryllupsdag; de øvrige 3000 for hvert Rige halvt det følgende (andet), halvt det tredie Aar, stedse paa Aarsdagen efter Bryllupet; Udbetalingerne fra Norge skulle skee paa Baagahuus Slot, de fra Sverige i Ljodhuus eller Vardberg.

3. Til Morgengave eller Livgeding skal Jomfru Euphemia Dagen efter Bryllupet modtage Slottet og Byen Godbodz (Gadebusch), og beholde det, hvis hun overlever sin Mand, som Enkeresidens; vender hun derimod tilbage til Fedrelandet eller gifter sig igjen, skal det udløses fra hende med 20000 Mk. reent Sølv, kølnsk Vegt, og dør hun, medens hun residerer der, skulle hendes Arvinger beholde det indtil den samme Sum er dem udbetalt. Dør hun derimod før sin Mand, skal der forholdes med Medgiften efter vendisk Lov.

4. Vil Kongen af Danmark befrige Kong Magnus og hans Riger, skulle Fyrst Henrik af Mecklenburg, Hertug Rudolf af Sarland, hans Broder Hertug Wenzeslav, Grev Johan af Holsten, Grev Gerhard af (Holsten=)Rendsburg og Grev Gunzelin af Schwerin af al Magt feide mod samme Danekonge, dog saaledes at Kong Magnus i Tide skal sige Fyrst Henrik til; og har da denne engang samlet sin Hær og begyndt Fejden, skal Kong Magnus, om han end ej længer behøver hans Hjelp, dog af al Magt staa ham bi i den Krig, han nu maatte blive nødt til at føre mod Danmark. Men førend Fyrst Henrik har viist Kong Magnus slig Tjeneste, er han ikke forpligtet til at yde ham nogen Hjelp.

Disse Artikler findes ligelydende i begge Documenter. Men i den svenske Gjenpart findes endnu indskudt følgende merkelige Artikel, der røber Udsigten eller Viljen til at faa Krig med Danmark, langt tydeligere end hiin nysanførte, nemlig:

Fyrst Henrik skal paa Opfordring tjene Kong Magnus og Sveriges Rige med 200 Riddere, Svende, Heste og Tilbehør, hvilke han paa egen Bekostning og Fare skal sende til Sverige, men som Kong Magnus skal underholde, besolde, og, hvis de tages til Fange, udløse; og naar Kong Magnus ønsker denne Hjelp, skal han tilsige Fyrst Henrik

[1]) Slegtskabet bestod maaskee deri, at Euphemias Moder Ingeborg, som stammende i tredie Led fra Judith af Sarland, Kong Erik Valdemarssøns Hustru, derved var nær beslægtet med Anna af Sarland, Albrechts Moder. Nøje kjendes det ikke.

[illegible] 12 Uger forud; men omvendt skal han og paa samme Maade [illegible] 12 Ugers Varsel hjelpe Fyrst Henrik, hvis denne ved at efterkomme [illegible] Magnus's Opfordring har faaet Fejde med Danmark.

Til Sikkerhed for at disse Betingelser skulde opfyldes, gav for [illegible] Vedkommende de ti norske, og for Sveriges de ti svenske Raads[illegible] deres Forløfte. Hine vare Biskop Hallvard, Paal Eriksson, Haakon Thoresson, Guthorm Helgesson, Guthorm Kolbjørnsson, Thor[illegible] Haavardsson, Haakon Agmundsson, Munaan Baardsson, Ivar [illegible]mundsson og Arnfinn Eriksson, Chorsbroder i Hamar og i alle Fald [illegible] Prest til Gran [1]); disse Matthias Ketilmundsson, Haakon Læma, [illegible] af Kyrn, Johannes Kyrn, Knut Porse, Magnus Nikolasson, [illegible], Erngisl Neskonungsson, Karl Neskonungsson, Peter Nikolasson og Agmund Sture, Svene. Det norske Document besegledes med Kongens Segl (altsaa Rigsseglet), med Hertuginden, og med de ti Forloveres Segl, hvorhos hun lovede, senere af skaffe Erkebiskopens, de øvrige Biskopers og de øvrige Raadsherrers Segl. Det svenske beseglede af Hertuginden og Forloverne, hvorhos hun lovede, saasnart Rigets Raadsherrer kom sammen, da og at faa Artiklerne beseglede med Kongens eget, [illegible] Erkebiskopens, Lydbiskopernes og de øvrige Raadsherrers Segl [2]). Ogsaa under Fyrst Henriks Navn og Segl udstedtes Gjenbreve af samme Indhold, der tillige beseglede af de fem i Brevet nævnte tydske Fyrster, og af 24 mecklenburgske Herrer som Forlovere, hvoriblandt Martin af Hude og Nikolas Olafsson af Danmark. Vi kjende heraf kun den Gjenpart, som vedkommer Norge, men der kan ingen Tvivl være om, at der ogsaa udstedtes en for Sverige med den samme særskilte Artikel, som findes i det svenske Exemplar af Kongens Forskrivning. Da ogsaa dette Gjenbrev er dateret Baagahuus d. 24de Juli, uagtet hverken Fyrst Henrik eller de andre tydske Fyrster og neppe heller andre af Forloverne end Martin selv vare der, er det tydeligt, at Martin har medbragt den [illegible] beseglet in blanco til Udfyldning [3]).

Hiin Dobbelt=Contract er i flere Henseender merkelig, først og fremst fordi den afgiver et øjnefaldende Vidnesbyrd om, hvor omhyggeligt

[1]) Dipl. Norv. II. 130.

[2]) Begge disse Originaldocumenter findes endnu i det storhertugelige Archiv i Schwerin, og ere derefter trykte i Dipl. Norv. III. 125, 126. Den svenske Gjenpart er ogsaa efter Originalen aftrykt i Styffe's „Bidrag till Skandinaviens historia" I. S. 2. samt i Rudloff: Geschichte v. Mecklenburg II. 238. En Copi af den norske Gjenpart blev allerede samtidigt indført i den bergenske Copibog, hvoraf Barthol. E. (IV) er en forkortet Afskrift, og efter den (S. 27) er den aftrykt saavel i Thorkelins Analecta, som i Dipl. Sv. 2310.

[3]) Originalen hertil findes i det danske Geheimearchiv, efter en Afskrift deraf er Brevet aftrykt i Dipl. Sv. 2311.

endnu begge Rigers Anliggender holdtes afsondrede fra hinanden, og deres Sideordnethed lagdes for Dagen. Endvidere er det merkeligt, at Artiklen, der nærmere bestemte Antallet af Hjelpetropperne, udelodes i det norske Exemplar, maaskee fordi man forudsaa, at der neppe kunde blive Tale om at sende Tropper til Norge, og fordi den forventede Krig nærmest berørte Sveriges Interesser. Men det merkeligste er dog, at Hertuginden, der beseglede det norske Exemplar med Norges Rigssegl, ikke kunde skaffe det svenske, men kun love, senere at faa det tilvejebragt, saavelsom og at erhverve Erkebiskopens, Lydbiskopernes og de øvrige Raadsherrers Besegling, naar man tager i Betragtning, at for ikke mere end to Dage siden, i Ljodhuus, udstedte Kongen et Gavebrev under Rigsseglet, som altsaa da var tilstede [1]), og at samme Dag baade Erkebiskopen og Biskop Styrbjørn af Strengnes var i Staden [2]). Dette leder naturligt nok til den Slutning, at Forhandlingerne ere drevne hemmeligt, kun i en engere Kreds af Hertugindens Tilhengere, uden at enten Erkebiskopen eller de øvrige Raadsherrer have vidst noget derom, og at hun derfor heller ikke for det første har kunnet anholde om Rigets og deres Segl til Contractens yderligere Bekreftelse. Man ledes endog paa den Formodning, at Ridder Martin af Hude optraadte hist i Ljodhus, medens hine Biskoper og maaskee andre Raadsherrer vare tilstede, ikke som „speciel Gesandt fra Fyrst Henrik", men derimod kun som Sendebud eller Megler for Staden Bremen, og nærmest med Hensyn til Norge, thi den samme 22de Juli udstedte Kong Magnus i Ljodhuus under sit norske Rigssegl et Brev, hvori han melder Bremens Borgere, at han paa den ham elskelige Ridder Martin af Hude's indstændige Bøn har eftergivet dem alt Nag, som han kunde bære imod dem, og at al indbyrdes Misstemning nu skulde være ophørt, og at de herefter frit og trygt kunde besøge norske og svenske Havne for at handle: han vilde nemlig nu af Kjærlighed til Ridder Martin ikke længer legge dem Hindringer i Vejen, men snarere hjelpe og begunstige dem [3]). Men kan man altsaa neppe længer tvivle om, at hine Forbunds- og Giftermaals-Forhandlinger ere drevne paa en hemmelig og underfundig Maade, da er det ogsaa aabenbart, at vi i Medforlovernes Navne have en Fortegnelse paa Hertugindens ivrigste Tilhengere, og at vi blandt de svenske vel og have de „Ynglinger og Fremmede fra Vardberg", hvorom det svenske Raads ovenfor meddeelte Brev lader enkelte Ord falde. Saa meget

[1]) Dipl. Sv. 2307.

[2]) Dipl. Sv. 2309. Brevet er udstedt af Lagmanden Byrge Petersson, St. Birgittas Fader, der just nu stod i Begreb med at rejse til Rom; Erkebiskopen og Biskopen tilligemed andre Prælater nævnes som Vidne.

[3]) Dipl. Norv. S. 67. Dipl. Sv. 2308.

er vist, at ingen af dem, der udstedte hiint Brev, nævnes blandt Medudstederne. Man kunde studse ved, blandt disse at finde Ex-Drottseten, Hr. Matthias, men det er vel at erindre, at han havde været en af Hertug Eriks ivrigste Tilhængere, og at han nu aabenbart overførte sit loyale Sindelag paa Sønnen, med Tilsidesættelse af al personlig Ærgjerrighed. Om Agmund Sture veed man andetsteds fra, at han var en af Hertugindens Yndlinger: hun havde nys skjenket ham betydelige Jordeiendomme „for hans tro og stadige Tjeneste." Ogsaa de øvrige hørte aabenbart til samme Sleng; en af dem, Peter Nikolassøn, var endog, som det strax nedenfor vil sees, indviet i Hertugindens allerhemmeligste Planer. Blandt de norske Forlovere, og følgelig nøjere Tilhængere af Hertuginden, der vel ogsaa havde hjulpet hende til at omgaa eller omstøde Regjeringsformen, finde vi ikke færre end tre, om hvem vi med Vished vide, at de hørte til det af Kong Haakon indsatte Raad[1]), men desto bedre kunne vi da og forstaa, hvorledes det kunde lykkes hende at tilrive sig Magten. Besynderligt er det, blandt de ti at see Ivar Agmundssøn, der som Broder af Finn Agmundssøn skulde antages at høre til de Misfornøjede. Men Hertuginden maa have forstaaet, idetmindste for en Tid at vinde ham: han var nu Befalingsmand paa Baagahus Slot[2]), uden Tvivl allerede den vigtigste Befæstning i Landet, og om hun ikke selv har skaffet ham denne Post, har hun dog vist gjort alt hvad hun kunde for at faa ham til Ven. Hvo veed, om han ikke endog har gjort sig Haab om at faa hende til Egte, og at hun maaskee endog har holdt ham op med gode Miner, da det maatte være hende yderst magtpaaliggende, at tælle Baagahuses Befalingsmand blandt sine Tilhængere? Hans senere Forhold til Knut Porse lader det formode.

Men Hertugindens eller rettere Knut Porses Aftale med Fyrst Henrik og Nikolas Olafssøn var ej alene, som det i hine Documenter lød, at staa ham bi, hvis det kom til Krig med Danmark, men endog, om muligt, dette selvsamme Aar at begynde Fjendtligheder for at erobre Skaane: en Plan, hvori ikke engang alle hine nysnævnte Forlovere bleve indviede. Thi paa selvsamme Dag, d. 24de Juli, udstedte Hertuginden under sit eget Segl, alene med Knut Porse og den ovennævnte Peter Nikolassøn som Vidner og Medbeseglere, et Brev, hvori hun bevidnede at hun med Ridder Martin paa Fyrst Henriks Vegne var kommen overeens om, at Fyrst Henrik strax paa sin Bekostning skulde sende de 200 Riddere og Svene, saaledes at de allerede til 15de August, altsaa om tre Uger, skulde være ankomne til Vardberg, og færdige til at indskibe.

1) Nemlig Paal Eriksøn, Guthorm Helgesøn og Guthorm Kolbjørnssøn.

2) Han kalder sig udtrykkeligt saaledes i Brevet.

sig, for at tjene et halvt Aar; Kongen skulde da underholde og i Tilfælde at de bleve tagne til Fange udløse dem, men ej betale dem Sold, uden hvis **Skaane** erobredes ved deres Hjelp: da skulde han ogsaa paa sin Bekostning sende dem hjem [1]). Og samme Dag udstedte Knut Porse „Kongens Befalingsmand paa Vardberg", sit Brev om at han og hans Venner havde indgaaet den Overeenskomst med Ridder Martin paa Fyrst Henriks Vegne, at de i alt, hvad de kunde, skulde staa Fyrsten og hans Søn Albert bi mod Alle og Enhver undtagen Kong Magnus og hans Moder [2]). Da det nu vel snart viiste sig, at det dog ej lod sig gjøre, i dette Aar at begynde noget Feldttog mod Danmark, sendte hun Thorgils, Chorsbroder i Skara og hiin højtbetroede Peter Nikolassøn over til Mecklenburg, for i hendes Navn og under hendes Segl at oprette to Tillegscontracter, hvori enkelte Bestemmelser i de foregaaende noget forandredes; nemlig at hvis der opstod Krig mellem Fyrst Henrik og Danekongen, skulde hun og Kong Magnus inden en Maaned efter Tilkjendegivelse og Anmodning derom forsøge at megle Fred; lykkedes det ej, skulde de begge hjelpe ham af al Magt: omvendt skulde Fyrst Henrik i lignende Tilfelde gjøre det samme mod Kong Magnus. I et andet Brev lovede hun for eget og sine Venners Vedkommende at understøtte ham og betragte de Fornærmelser, der tilføjedes ham, som overgaaende hende selv. Begge disse Breve dateredes og udferdigedes siden i Dobberan den 4de September [3]).

Saaledes var nu Krigen forberedet, alene til Bedste for Hertugindens ærgjerrige Yndling Knut Porse, uden at Rigernes regelmæssige Repræsentanter vare hørte eller deres Samtykke erhvervet. Ja snarere var det endog skeet hemmeligt, med den bestemte Hensigt at udelukke Fleerheden af begge Rigers Høvdinger fra Deeltagelse i Raadslagningerne derom, da man uden Tvivl maatte kjende den almindelige Stemning, der siden gav sig Luft i de alvorligste Beklagelser og kraftigt Skridt til at hindre saadant for Fremtiden, altfor godt til ej at vide paa Forhaand, at man ved et almindeligt Høvdingemøde saavel i Norge som i Sverige vilde faa Afslag paa enhver Regjering om Bidrag og Understøttelse. Derfor har man

---

1) Styffe, Bidrag o. s. v. S. 6.

2) Sammesteds S. 7.

3) Sammesteds S. 8. 10. Naar man ikke nærmere kjendte Omstændighederne skulde man heraf kunne forledes til at tro, at Hertuginden selv havde været i Dobberan, ligesom og af Udtrykkene i den mecklenburgske Gjenpart af Giftermaalscontracten, at Fyrst Henrik og de sariske Fyrster og de mecklenburgske Herrer havde været paa Baagahuus. Men saaledes skete det i hiin Tid ofte, at højtbetroede Sendebud fik forudbeseglede Blanketter med til Udfyldning eller og at Seglene først senere tilføjedes.

ig indskrænket sig til, formodentlig i al Stilhed at indkalde de oven-
ıte faa Herrer, paa hvis Bifald og Samvirken man kunde være tryg,
ıt det, der i hvert Rige nu kaldtes Rigsraad, dog nogenledes i det
nede Sendebuds og hans Fyrstes Øjne kunde være repræsenteret.
es mest anseede Mænd var i denne Tid paa de modsatte Kanter af
t. Erkebiskopen var heelt oppe i Vaagen paa Haalogaland [1]), Er-
Bidkunnssøn havde nys været der, og laa maaskee endnu paa Bjarkø [2]).
-Fehirden Jon Bjarnessøn og flere andre anseede Mænd havde Maa-
forud været paa Gulathing, medens Biskopen i Stavanger opholdt
Bergen for at hjelpe til ved Indvielsen af den nye staalholtske Bi-
hvilken Erkebiskopen, som fraværende paa sin Visitats i Nordland,
nde udføre, og derfor havde overdraget Biskop Audfinn [3]); den for-
rende Cantsler, Provst Ivar Olafssøn, synes at have været opta-
af en Proces med Munkene paa Hovedøen [4]). At Hertuginden no-
ide alvorligt tænkte paa, saaledes som hun lovede, at erhverve alle
Herrers, saavelsom de øvrige svenske Rigsraaders, Samtykke og
, er lidet troligt: hun gav sikkert Løftet alene for derved at betrygge
l Henriks Sendebud, men uden engang at have mindste Haab om at
det opfyldt, ligesom det da og er vist og sandt, at det ej opfyldtes,
at Brevene den Dag idag ikke tælle flere Segl end de oprindelige.
denne Maade kunde man nok senere i Norge have al Grund til at
over, at „Kongens Segl har været meget slet bevaret og altfor
benyttet indenlands, men udenlands endog aldeles misbrugt til at
Soldater, begynde Ufred og treffe andre store Foranstaltninger" [5]).
uginden havde nu engang faaet det i sin Vold og brugte det saa
t ivrigere, som hun ikke havde det svenske. Det erfares, at hun i
t af Vinteren 1321—1322 var med sin Søn i Norge, hvor Kon-
den 20de Marts paa Akershuus Slot i hendes Nærværelse stadfe-
alle de Gaver, hans Morfader og han selv havde skjenket til Ma-
rken i Oslo [6]). Hvad hendes Hensigt var med dette Besøg, om det

[1]) See Brev af 8de Juli i Dipl. Norv. II. 144, der viser, at Erkebiskopen da var paa et Prestemøde i Vaagen.

[2]) Brev af 8de Mai i Dipl. Norv. 163 viser at han da var i Vaagen.

[3]) Indvielsen skete 24de Juni, see Suhm XII 347.

[4]) Breve af 14de April til 1ste Mai om denne Sag i Dipl. Norv. IV 148. 123. V 65. 66.

[5]) See nedenfor Klagen over den mislige Forvaltning.

[6]) Suhm, XII. 19. Brevet selv haves kun i en daarlig Paraphrase, og derfor kunne vi ej være sikker paa at det rigtigt er gjengivet, men skulde Ordene „at Hertuginden beseglede Brevet i Kongens Nærværelse" være rigtige, da ere de dobbelt merkelige, forsaavidt Ercantsleren, Provst Ivar, ogsaa synes at have været tilstede.

var for at bearbeide Gemytterne til sin Fordeel, eller for at skaffe flere Penge tilveje, om det var paa kortere eller længere Tid, vides ikke. Maaskee har hun opholdt sig der hele Vinteren over, medens Knut Porse venteligt var ude paa andre Kanter for at gjøre Forberedelser til Krigen.

9. Hertugindens Indflydelse svækkes i Sverige ved Raadsherrernes Forening i Skara. Knut Porses uheldige Krig mod Danmark.

Krigen udbrød dog endnu ikke saa snart. Formodentlig gjorde den almindelige Misfornøjelse, som herskede over Hertugindens Anmasselser, det umuligt at faa de nødvendige Udrustninger saa hurtigt istand, som man havde haabet; desuden er der og al Grund til at tro, at den statskloge Fyrst Henrik, der med megen Fiinhed, om just ej med Ærlighed manøvrerede mellem Parterne, helst ønskede endnu at see Tiden an, og derfor halede den ud. Ogsaa kom strax efter Tractatens Afslutning Erkebiskop Esger af Lund hjem til Danmark, ledsaget af en pavelig Nuncius, og indgik Forliig med Kong Christopher; dette kan vel ogsaa have vakt nogen Betænkelighed ved strax at begynde Feiden, eller idetmindste udkrævet nye Aftaler, og gjort Forandring i de lagte Planer. Erkebiskopen havde Aaret forud udvirket en Skrivelse af Paven, dateret 22de Februar, hvorved det paa det strengeligste forbødes de danske Biskoper at krone Kong Christopher inden førstkommende St. Hansdag, da dette var Erkebiskopens Ret, som kunde præjudiceres, om andre udøvede den; og da hans Ophold ved Curien endnu udhaledes, fik han den 24de Juli skaffet ny Skrivelse af samme Indhold, hvorved Tiden, inden hvilken Biskoperne ej maatte krone Kongen udsattes til Julen 1320 [1]). Disse Skrivelser udvirkede han dog neppe for at gjøre Kongen nogen Fortred, men alene for at bevare sine egne Rettigheder, thi han synes nu efter Curiens Ønske at have været aldeles bestemt paa at indgaa Forlig. Vel havde nemlig Paven, da han paa Erkebiskopens gjentagne Klager beskikkede hiin Nuncius, nemlig Bernard af Mont-Valran, Archidiaconus i Sicalon under Bourges Kathedralkirke, (28 Mai 1320) paalagt ham ved Trusler om kirkelige Straffe m. m. at tvinge Kong Eriks Arvinger til at gjøre Ret og Skjel, og give ham tilbørlig Erstatning [2]), men han undgik her, som det synes, med Flid at nævne Kong Christopher, derimod gav han, samme Dag, som han forlængede hiin Termin, inden hvilken de danske Lydbiskoper ikke maatte krone ham, Sendebudet Bernard, paa Erkebiskopens Anmodning, Fuldmagt til at løse

[1]) Begge Skrivelser findes i den pavelige Orig. Reg. for Johannes XXII 4de Aar.
[2]) Orig. Reg. for Johann. XXII. ann. IV. ep. 307.

ham fra det Bann, der endnu hvilede over ham siden hans Deeltagelse i Erkebiskop Jens's Fængsling, og medgav ham endog til Kong Christopher selv trende Breve, fremdeles af samme Dag, hvori han „paa Grund af hans Fortjenester og den Kjærlighed, hvormed det apostoliske Sæde omfatter ham", tilstod ham forskjellige Begunstigelser ¹). Erkebiskopen tilligemed Nuncien maae være komne til Danmark omtrent samtidigt med Forhandlingerne paa Baagahuus, thi Forliget, der siges efter lang Forhandling at være kommet istand, er dateret Roeskilde den 26de August ²). Hovedbetingelserne var at Kongen skulde eftergive alle Pengefordringer til Erkebiskopen, og lade ham faa Bornholm med Hamershuus tilbage, imod at Erkebiskopen skulde godtgjøre Marsken Ludvig Albrechtssøn af Gleichen de Udgifter, han havde haft med at indtage og forsvare dem. Men da Ludvig nødig gav Slip paa Bornholm, laa heri allerede et nyt Tvedragtens Frø. Heller ikke blev der endnu for det første noget af Kroningen, der ej fandt Sted førend 1324. Kong Christopher søgte imidlertid at sikkre sig ved Modforbindelser med andre nordtydske Fyrster, om han end ikke havde nogen nøjagtig Forestilling om hvad der var i Gjere imod ham, da hiint Forbund vistnok saavidt muligt holdtes hemmeligt. Disse nordtydske Fyrster var hans Vasall, Vitzlav af Rügen, der i Vordingborg den 27de Mai hyldede ham som sin Herre, og lovede at staa staa ham bi mod alle hans Fiender, dernæst Herrerne af Werle, og Hertugerne Otto og Bartislav af Stettin, der d. 11te Juni forbandt sig med hinanden om at tjene „deres Herre den danske Konge" med et vist Antal Tropper, og ej indgaa Forlig uden at have erobret visse mecklenburgske Slotte ³).

Men hvad der især kom Christopher til Hjelp, og nødvendigviis maatte forandre Grev Henriks Stilling lige overfor ham, var at Medlemmerne af det svenske Raad, formodentlig ved at faa nærmere Underretning om de Planer, man havde fore, og med Forfærdelse at imødesee den uberegnelige Fare, hvori Hertugindens Egenmægtighed og Knut Porses Hensynsløshed kunde styrte saavel den unge Konge som Riget, nu gjorde alvorlige Skridt til at afverge Faren, førend det var for silde, og i det Øjemed indgik et indbyrdes Forbund, sigtende til at betage Hertuginden og hendes Yndlinger deres skadelige Magt. Dette Forbund oprettedes i Skara d. 20de Juli, og da der blandt de Herrer, som deeltog deri, findes flere, som hidtil nævnes blandt Hertugindens Tilhængere, nemlig Matthias Ketilmundssøn, Haakon Læma, Niklas Bjørnssøn, Matthias Nikolassøn og begge Neskonungs-Sønnerne,

¹) Breve af 24de Juli i samme Originalregest. No. 1404, 1405, 1406, 1407.

²) Huitfeld, S. 416.

³) Huitfeld, S. 419, Westphal, Monum. IV. 960.

er det aabenbart, at alvorlige og tildeels langvarige Forhandlinger ha gaaet forud, idet enkelte Patrioter indtrængende have forestillet de øvrig hvor nødvendigt det var at alle Kongens og Fedrelandets sande Venn nu holdt sammen imod Udlendinger, der alene vare betænkte paa eg Fordeel, saa at de derved fik Øjnene aabnede, og sluttede sig til øvrige [1]). Acten, hvorved dette merkelige Forbund sluttedes, er udste i **Skara** den 20de Juli, og blandt de 37 Deeltagere vare foruden ovennævnte Herrer Erkebiskop Olaf, Biskopen Karl af Linkøping Bo af Vegsjø, Knut Jonsson Drottsete, Philip Ulfsson, Byrge P tersson, Erik Thuresson, o. fl. De forbandt sig her til troligen, ubr deligen og af alle Kræfter at tjene Kong Magnus, og redeligen at før for Rigets Forvaltning indtil han blev myndig; indbyrdes at holde san men og staa hinanden bi med Tilsidesettelse af alt fordums Fiendskab gammelt Nag, saa at ingen ved Trusler eller Lokkelser lod sig forlei til at skille sig fra de øvrige, heller ikke derved, at Nogen af de and havde fornærmet ham, men dette skulde kun meldes for Drottseten Raadet, som ved sin Dom skulde afgjøre Sagen. Fremdeles, heder de skulde ingen uden hele Raadets Samtykke indgaa nogen Forening me Hertuginden eller endog holde fast ved en tidligere indgaaet Forenin især naar der handledes **om at erhverve noget Fyrstendømme udenfo og mere end hvad Dronninger og Hertuginder forhen havde haf** medens man dog fremdeles skulde vise Hertuginden, som Kongens M der, al skyldig Heder og Ærbødighed, naar hun kun ikke foranlediget hvad der kan være Riget eller Indbyggerne skadeligt. Endelig skul ingen, af hvad Stand eller Rang han end var, understaa sig at **drag Udlendinger og Fremmede indenfor Rigets Grændser** uden Ra dets Samtykke, og skete det desuagtet, da skulde de forbundne Herr alle som een og af al Magt modsette sig saavel de Inddragne som de der drog dem ind, og fejde imod dem, som imod sine egne Uvenner fandtes der dem, der sluttede sig til de Fremmedes Parti eller ikke hold

[1]) Den 4de Juni, kun lidet over en Maaned forud, var Kongen og Rigsraade eller idetmindste 30 Medlemmer deraf, hvoriblandt 23 siden deeltog i Skar Forbundet, forsamlede i Telge, hvilket man seer af et paa den Dag udstet Brev (Dipl. Sv. 2334.), hvori Kongen giver Visbys Borgere Amnesti o bekræfter deres eldre Frihedsbreve, og hvor hine 30 Raadsherrer tilføje dere Segl til Bekræftelse. En Sammenkomst af saa mange Raadsherrer ma upaatvivleligt have haft vigtige Forhandlinger til Hensigt, og man kan de for næsten antage som vist, at den Sag, der kom til Udførelse i Skara, h er forberedt, saameget mere som man allerede synes at have fjernet Hertug inden fra Kongens Person, siden hun ej nævnes som nærværende, — hvis eller Magnus selv var tilstede, og Brevet ikke blot er udstedt i hans Navn, hvil ket er det rimeligste.

de her vedtagne Bestemmelser, skulde deres Gods være forbrudt til Kongens Kasse, og de selv miste al sin Heder og Værdighed. Erkebiskopen og Biskopen af Linkøping bemyndigedes til at excommunicere hver den af de Forbundne, som handlede herimod; og alle underkastede sig paa Forhaand denne deres Kjendelse [1]). Hermed var i Virkeligheden Hertugindens Regentskab i Sverige, og dermed ogsaa Knut Porses utilbørlige Indflydelse aldeles brudt, og uden at tilsidesette den skyldige Ærbødighed for hende som Kongens Moder, udtalte hine Herrer dog ganske ligefrem, at man betragtede hendes og hendes Søns Interesser for aldeles forskjellige, ja endog stridende, saa at de til disses Forsvar maatte holde sammen mod hende, ja endog herefter, som flere Breve synes at vise, idetmindste under Opholdet i Sverige fjernede ham fra hende [2]). Og en umiddelbar Følge heraf var, at de allerede den 22de August fornyede Freden med Danmark paa ti Aar, indtil Kongen blev myndig [3]). Det fulgte ligeledes af denne Afsondring mellem Kongens og Hertugindens Interesser og det fredelige Forhold til Danmark, at de Fyrster, der havde deeltaget i det tidligere Forbund mod dette Rige, nu uden at bryde sit Løfte kunde nærme sig Kong Christopher. Begyndelsen hermed gjorde Grev Gerhard af Holsten-Rendsburg, der allerede den 17de Juli, tre Dage før hiint Forlig i Skara, men vistnok nøje underrettet om Stemningen i Sverige, indgik et Forbund med Kong Christopher om at staa ham bi, naarsomhelst han af denne dertil opfordredes, inden Danmarks Grændser med 30 Ryttere mod hvilkensomhelst, i Tydskland derimod med al sin Magt mod alle og enhver, undtagen mod Henrik af Mecklenburg og Johan af Holsten, dog saaledes, at han heller ikke skulde understøtte disse, om de bleve Kongens Uvenner [4]). Henrik havde endnu ikke angrebet Kongen, men Feiden

[1]) Dipl. Sv. 2339.

[2]) See f. Ex. Brevene fra Skara af 6te og 7de Marts, og 14 Aug. 1323, Dipl. Sv. 2388, 2389, 2420, hvis man overhoved ogsaa her kan antage at han personligt var tilstede og Brevene ikke udgivne paa hans Vegne af Raadet, der førte Regjeringen og havde Seglet. Thi det er i alle Fald ikke rimeligt, at Ingeborg, som den 12te August havde Kong Magnus hos sig paa Baagahuus udenfor det svenske Rigsraad Omraade (Dipl. Sv. 2341, og som endnu var der d. 27de October, sammesteds 2353) ikke fremdeles skulde have beholdt ham der, da hun den Dag skrev til Rigsraadet om at det vilde bekræfte en Gave af hende med Kongens og sine egne Segl; men antages først dette, at Kongen da var paa Baagahuus, har han neppe været i Skara d. 6te Marts, da den forlangte Bekræftelse skete (Dipl. Sv. 2388); og hvad der gjelder om dette Brev, gjelder da og om de to andre.

[3]) Denne Fredstraktat er desverre ej længer til; men man kjender kun Hovedindholdet efter Erik Runells (Palmskiølds) Register over Rigsarchivets Documenter. See Styffe Bidrag o. s. v. S. IX.

[4]) Suhm, XI. S. 348.

mellem ham og de med denne forbundne Fyrster var allerede udbrudt, og førtes i det Hele taget heldigt af Henrik, der overvandt Herrerne til Werle i tvende Trefninger. Dog havde han allerede nu et Forlig med Christopher for Øjnene, og naar han ikke strax lod det komme dertil, var det vel for at benytte sig af Christophers Svaghed til at skaffe sig de fordeelagtigste Besiddelser, og for at see, hvorledes Knut Porses Foretagende løb af, samt derefter at bestemme sin videre Handlemaade [1]).

Thi Knut Porse, den dristige Eventyrer, lod sig ikke afskrække af det svenske Rigsraads alvorlige Foranstaltning, men besluttede lige fuldt at udføre sine Krigsplaner mod Danmark, og begav sig derfor samme Høst over til Tydskland, for i Forening med Nikolas Olafssøn at leje Tropper. Da han nu ikke længer kunde optræde i Sveriges Navn, eller vente nogen Hjelp derfra, efterat Raadet saa tydeligt havde misbilliget hans og Hertugindens Skridt, var det nu alene Norges Autoritet, under hvilken han kunde henskyde sig, og dette gjorde han da og tilgavns, idet Hertuginden, som ulykkeligviis fremdeles havde Rigsseglet i sit Værge, uden mindste Sky eller Betænkelighed synes at have anvendt dette til at fremme sin Yndlings Planer. Hun maa have medgivet ham mange Blanquetter med det norske Rigssegl, thi under dette bleve Tropperne lejede, og Penge-Laan optagne, altsammen naturligviis for den norske Rigskasses Regning [2]). Det er dog neppe troligt, at Knut Porse under de nærværende Omstændigheder vilde have vovet at begynde aabenbar Krig, naar han ikke havde troet sig sikker paa Bistand af den svenske Adel og Danmarks egne Stormænd, navnlig Ludvig Albrechtssøn og Erkebiskopen, der som ovennævnt, sikkert begge vare lige misfornøjede med Forliget, hiin fordi han skulde give Slip paa Bornholm, denne fordi han skulde udløse det, og som derfor næsten synes at have slaaet sig sammen om at søge Erstatning hos Kongen. Efterat have samlet Hjelpetropper af Riddere og Svene, fra Holsten, Vendland og maaskee flere nordtydske Landskaber, satte Knut Porse og Nikolas Olafssøn med denne Hær over til Skaane, herjede en Deel deraf, og tvang andre Dele til at underkaste sig, deriblandt ogsaa Staden Lund, der maatte stille flere af sine bedste Mænd til Gisler, hvilke alle bleve førte ind til Sverige, som der berettes, det vil da sige til Vardberg eller Nyhuus, maaskee endog til Baagahuus [3]). Fra Skaane skal Hæren ogsaa være gaaet over til Sjæland,

[1]) See Kirchberg mecklenburgske Rimkronike, hos Westphal, IV. 817—819.

[2]) Dette følger ligefrem af Ordene i Klagen over den slette Styrelse, der forudskikkes Brevet af 20de Decbr. 1323, see nedenfor.

[3]) See især Detmar, ved 1322, og Fortsettelsen af Nyklosters Annaler, Scr. R. d. VI. 522.

ostlee paa Isen, da der just denne Vinter indtraf en usedvanlig sterk rost, som vedvarede ligefra sidst i November til ud i Marts, og belagde ert Sund i Østersøen med sterk Iis, medens mange Skibe frøs inde dervejs i Farvandet mellem Sverige og Norge, og endeel af dem øde= ides. Blandt dem, der ved denne Lejlighed havde slaaet sig til Knut orse, nævnes og den pomerske Hertug Barnim [1]). Men det lykkedes g Kongen denne Gang, skjønt det ej siges hvorledes, at drive Fjenderne bage. Formodentlig har Grev Gerhard og de andre forbundne Fyrster llet de Hjelpetropper, hvortil de havde forpligtet sig, og Frosten gjorde t lettere fra de øvrige Landsdele [2]) at skaffe Hjelp, medens den maatte skære den nødvendige Tilførsel fra Knut Porses Hær. Vist er det, Fjenderne bleve drevne tilbage, at Kongen med Strenghed straffede n skaanske Adel, der havde gjort fælles Sag med dem, og at Knut orses Plan, at erobre Skaane, mislykkedes.

). Norges Høvdinger følge de Svenskes Exempel, og fratage Hertuginden hendes selvtagne Myndighed paa Rigsmødet i Oslo. Erling Vidkunnssøn bliver Rigsforstander.

Men imidlertid havde man ogsaa i Norge faaet Øjnene op for den ar, hvormed Hertugindens og hendes Yndlingers hensynsløse Ferd ede Landet, og afrystet den Dvale, der allerede for længe i dette Hen= nde synes at have hvilet over Gemytterne. Formodentlig maa Sve= ges Exempel mægtigt have bidraget hertil. At man ej strax kunde ge det, tør maaskee alene skyldes de naturlige Hindringer, som Norges re Udstrækning og Uvejsomhed opstillede mod i Hast at faa et almin= igt Møde istand. Derhos foregik de Begivenheder, over hvilke der r var at anke, saa langt fra Rigets Grændser, at det i de Tider aatte vare længe, inden man fik rigtig Besked derom. Men omsider aatte dog Efterretningen komme om at man virkelig havde haft den ımdristighed at begynde aabenbar Krig i Norges Navn, og de nær= re Undersøgelser, hvortil denne Efterretning maa have givet Anledning, klærede, som vi ville see, de største og mest foruroligende Misligheder. ed Vinterens Begyndelse, paa den Tid, da Krigen formodentlig rasede aa det sterkeste, maa Budskab og Breve være sendte om i Landet til rkebiskopen og de mægtigste Mænd om at samle sig i Oslo og over=

---

[1]) Suhm, XII. 77.

[2]) Huitfeld siger S. 424, at Drottseten Laurents Jonssøn reed over Isen paa Beltet med den sjælandske Magt fra Tornborg. Dette er maaskee en fejlag= tig Oversettelse af en eller anden Annalnotits, at han bragte Hjelpetropper til Sjæland ved Tornborg.

lægge om de Skridt, der nu maatte foretages, thi allerede i sidste Halvdeel af Februar vare de samlede. Hvilke Fedrelandsvenner det var, som havde foranstaltet dette Møde, vides ikke. Det laa nærmest at gjette paa Erkebiskopen selv i hans Egenskab af Rigsvicar i visse Tilfelde, men i det Document, han selv var med at udstede angaaende hvad der paa Mødet forhandledes, og hvis Indhold vi strax nedenfor skulle meddele, siger han „at han ifølge gode Mænds Bønner og Forlangende var kommen til Oslo, og siden havde sammenkaldt de øvrige". Han var maaskee ogsaa for langt borte til at give det første Stød, eller sette Tingen i Gang, men af hans egne Ord see vi, at efterat han først havde paataget sig Sagen, var han den, som ledede og ordnede det Hele, uden at man just derfor ved hiin Sammenkaldelse behøver at tænke sig andet end en Opfordringen til de i Oslo allerede samlede Herrer fra Landets forskjellige Egne om at afgive Møde paa et bestemt Sted. Af de Fedrelandsvenner, der her kom sammen til denne almindelige Hirdstevne, som den kaldes, nævnes i det om Beslutningen oprettede Document, foruden Erkebiskopen, de tre Biskoper Hallvard af Hamar, Salomon Thoraldesson af Oslo, der Aaret forud var bleven Biskop i Helges Sted, og Jon Halldorssøn af Skaalholt, der ligeledes Aaret forud havde modtaget sin Indvielse, hvorom nedenfor; af verdslige Herrer Erling Vidkunnssøn fra Giske og Bjarkø, Ivar Olafssøn [1]), Paal Erikssøn, forhen Merkesmand, Haakon Thoressøn, Sysselmanden i Skidanssyssel, Finn Agmundssøn fra Ryfylke, Bjørn Aamundessøn fra Oslo-Egnen eller Raumarike [2]), Arne Ormsøn fra Bergenskanten [3]), Thrond Skage, Smid Erikssøn, maaskee Syсselmand paa Vestfold [4]), Aamunde Borgarsøn paa Skjaldbreid, Haakon Agmundssøn Bolt fra det nordenfjeldske [5]), Eystein Arnessøn fra Oslo-Egnen [6]), Anders Sigurdssøn Kyrning, Syсselmand paa Oplandene [7]), Thorvard Haavardssøn fra Vestfold [8]), Olaf Ivarssøn, maaskee fra Haalogaland [9]), Eivind Saalessøn (ubekjendt), Hafthor Graut

---

[1]) Denne Ivar Olafssøn kan umulig være Ercantsleren, da han vilde have været nævnt foran Erling, og betitlet „Provst til Mariekirken": det maa være en verdslig Høvding, som ellers ikke nævnes.

[2]) Dipl. Norv. III. 78. 123.

[3]) Sammestedѕ II. 147.

[4]) Sammesteds II. 137.

[5]) Saml. t. d. N. Spr. II. 200.

[6]) Dipl. Norv. III. 123.

[7]) Sammest. III. 109.

[8]) Sammest. II. 135.

[9]) Sammest. II. 150.

(ukjendt), Erik Topp, Sysselmand i Gudbrandsdalen [1]), Thord Bonde i Oslo [2]), Thord Lagmand, uvist hvor, Paal Einarssøn, Lagmand i Oslo, Thoralde Lagmand, uvist hvor, Ragnvald Haakonssøn af Elvesyssel [3]), Guthorm Erikssøn, maaskee fra Oplandene [4]), Arne Gjavvaldssøn fra det Throndhjemske [5]), Gudbrand Gudbrandsson fra Bergens-Egnen [6]), Eindride Svale fra Gudbrandsdalen [7]), Gudbrand Mylsan fra Oslo [8]), Jammælt Thoressøn fra Oslo eller Raumarike [9]), Paal Matthiassøn, sandsynligviis ogsaa fra Oslo, Agmund Skolle ligesaa [10]), Audleik Eindridessøn fra Gudbrandsdalen [11]), Orm i Beinagaarden, Aamunde Andressøn, Smid Erikssøns Stiffsøn [12]), Jon Gudmundssøn, Eystein Gudmundssøn fra Hadeland [13]), Matthias fra Lauten (paa Hedemarken), Eystein Gislessøn, Dagfinn Tovessøn, Alfgils Sure, Kolbjørn Gamalssøn og Alf i Klostret, de fem sidste alle fra Oslo [14]). Foruden disse, hvoraf de fleste synes at have været Riddere, nævnes og under Eet alle andre haandgangne Mænd, uden at dog deres Navne opregnes: Forsamlingen maa altsaa have været meget stor. Nu er det vel sandt, at den overvejende Deel var fra Østlandet, og at det nordlige og vestlige Norge var forholdsviis svagt repræsenteret, men dette laa i Sagens Natur, thi paa den Tid af Aaret og under en saadan Frost var det neppe en let Sag for Mange at begive sig fra Landets fjerneste Egne i Nord og Vest til Oslo. Ligesom vi blandt de svenske Herrer, der indgik Foreningen i Skara, finde enkelte, der havde deeltaget i Forhandlingerne med Fyrst Henrik, og derved viist sig som Hertugindens Tilhængere, saaledes ogsaa her, nemlig Paal Erikssøn, Haakon Thoressøn, Thorvard Haavardssøn og Haakon Agmundssøn. Dette kan vel og forklares paa den samme Maade som hist; desuden kunde vel Hertugindens og Knut

---

1) Dipl. Norv. III. 120.
2) Smst. II. 153.
3) Smst. I. 184.
4) Smst. II. 176. III. 61.
5) Smst. II. 129. III. 127.
6) Smst. II. 222.
7) Smst. II. 222.
8) Smst. II. 85.
9) Smst. III. 159.
10) Smst. IV. 169.
11) Smst. III. 185.
12) Smst. II. 135.
13) Smst. II. 130.
14) Smst. III. 123. 121. II. 256. II. 121. 128.

Porses Ferd i den sidste Tid nok sette Flere af dem i Forskrækkelse og bringe dem til at falde fra. Men naar enkelte af de mest fremragende blandt Medforloverne ved Giftermaalscontracten, som Ivar Agmundssøn og Guthorm Kolbjørnssøn, ikke nævnes ved dette Høvdingemøde, kan man vist være temmelig sikker paa, at de endnu holdt fast ved Hertuginden og misbilligede hvad de øvrige Høvdinger gjorde. Alle hine Mænd samlede sig nu, efter Erkebiskopens Opfordring, og maaskee efter flere foregaaende Møder, i Oslo den 20de Februar, „og samtalede om hvorledes man hidtil havde baaret sig ad med Kongens Liggendefæ, Fehirdsllerne, Fredens Bevarelse, Lovenes og Edernes Overholdelse, og andet vedkommende Rigets Styrelse." Resultatet af Samtalen var følgende mørke Skildring af Tilstanden, som vi her gjengive med deres egne Ord i det Brev, som herom udstedtes: „Vi erfarede for vist og sandt, at saa „langt fra at der var noget Liggendefæ tilovers at gribe til, var endog „Kongens Bordtøj, hans Kostbarheder og det mere Gods, som endnu „fandtes i Behold da vor verdige Herre Haakon, højlovlig Ihukommelse, „faldt fra, saaledes adspredt og bortskutlet, at hvor omhyggeligt man end „efterspører, findes lidet eller intet tilbage, men derimod ere store Gjelds„poster optagne paa de endnu ikke indkomne kongelige Indtegter, saa at „Kongen formedelst slig Uforsynlighed og Ubetænksomhed orker hverken „at føde eller klæde sine Mænd forsvarligt. Men de, der have Fehird„slerne at bestyre, sige at de ikke have det ringeste mellem Hænderne, „uden at de dog med noget klart Regnskab kunne paavise, til hvad Tarv „eller Gavn for Riget hver Udgift er gjort; ja de sige, at saa langt „fra at de kunne skaffe noget til Kongens Heder eller Landsens Vern, „orke de neppe at holde ham selv saa sømmeligt som det tilkommer hans „høje Verdighed. Freden, der skulde være alle Rigers største Styrke, „Trøst og Hjelp, er saa harmeligen vanvyrdet, at uagtet en evindelig „Fred var med faste Forsikkringer tro-bunden mellem Norge og Dan„mark, har man nu begyndt en aabenbar Ufred med Danekongens Ho„vedher og Rige, under vor Konges Navn og Baner, men for Knut „Porses og hans Følgesvenes Skyld. De Love, som Kongerne i Norge, „den ene efter den anden, ere skyldige at bevare og overholde til Thegn„ernes Frelse, ere saa daarligt iagttagne, at tunge Paalæg, Kostholdᵗ[1]) „og Skatter ere lagte paa Almuen tvert imod det, der blev lovet og be„svoret paa Haugathing, da førnævnte vor Herre Magnus blev tagen

[1]) Her, saavelsom nedenfor, hvor Ordet „Anmasselser" er brugt, findes i Originalen Ordet Yfirferdir, der egentlig betegner Over- eller Gjennem-Reiser, og bruges om Kongernes Reisser eller Gjennemmarscher med Følge, for at optage Skatter eller drage paa Gjesteri, overhoved for at lade sig og sine underholdes paa Indbyggernes Bekostning.

til Konge. Hans Indsegl har været meget slet bevaret indenlands, og oftere været udgivet end Loven eller gammel Sedvane tilsteder, men udenlands er det, som der siges, aldeles misbrugt, idet man derunder har lejet Soldater, begyndt Ufred og gjort mange andre store Forandringer, medens Landet selv er blevet plaget og beskattet. De Eder, der bleve svorne om Lovenes Overholdelse og Kong Haakons Anordning, have hidtil været mindre iagttagne end tilbørligt, saa at derved mangen Mand har mistet sin Ret, men de, der uden noget Lovmedhold have trængt sig ind i Rigsstyrelsen, have gjort sig saa overmaads høje og veldige, at deres Overmod er vor Konge kun lidet til Fremme, men Riget og Thegnerne til Skade og altfor megen Tyngsel, saa at der neppe findes Exempel paa at man selv af Kongebørn i Norge har taalt slige Anmasselser og sligt Overmod, som man har fundet sig i af dem, medens Mangel og Vaande er overgaaet vor Konge og Riget". Og da nu", vedbliver Brevet, „saadanne Ting og mange andre, som det vilde blive seent at opregne, er bleven gjort mod Kronen og Kongedømmets Heder, Riget til ingen Fremme, men alle Mand til aabenbar Skade, imod deres Vidende og Raad, som Kong Haakon satte til de høieste og fornemste i Rigsstyrelsen, imod vor og de fleste forstandige Mænds Vilje og Samtykke, saavelsom alle deres, der vilde være Kongens sande Huldskabsmænd og skjøtte noget om at bære over med hans Barndom og Umyndighed, saa og fordi vi klarligen see, at slige Ting ikke paa nogen Maade kunne lenger taales uden Vaande for hele Riget og Sjæls Fortabelse for de fleste gode Mænd: saa have vi ubrødeligen samtykket og stadfestet med Ja og Haandslag paa vor christelige Tro, Gud selv til Heder, vor Konge og hans Rige til Bestyrkelse, og hele Almuen til Fred og Frelse, at vi alle skulle styrke vor Konge og hinanden indbyrdes med al Magt og Formue til Liv og Gods, paa det at Riget kan fredes, Kronens Gods bedre anvendes, Lov-Ederne og Anordningerne overholdes, og Almuen nyde Lov og Ret, og vi skulle dertil troligen bidrage med al vor Omhu og Møje Dag og Nat, aabenbart og lønligt, eftersom enhver af os i den Stand og Vielse, han besidder, bedst dertil kan virke efter Guds og Menneskernes Ret, hvis ikke de eller den, der forbryder sig herimod, vil svige sin Tro mod Gud og Ordholdenhed mod Menneskerne, og bøde dem eller deres Arvinger, der holde fast ved denne Anordning, al den Skade, som de deraf kunne faa, hvad enten det gjelder Liv eller Gods. Vi have og alle tilsammen overladt det til Herr Erkebiskop Eilivs Magt og Udvalg, at sette os den Formand, som han seer at vor Herre Kongen, Riget og os Thegnerne kunne være bedst tjent med i Længden; men vi skulle tjene den samme med al vor Magt og Formue,

„saaledes som før nævnt, saa lenge han bevarer sin Troskab mod vor „Konge, sin Huldskab mod Riget, og sine Eeder og Lovene mod os og „Thegnerne. Og efterat saaledes Fuldmagten til at gjøre dette Valg „var overgiven og tilkjendt os, Erkebiskop Eiliv, som anført, paa almin„delig Hirdstevne af alle dem, der forhen ere nævnte, al Hirden og Kon„gens Svene: saa valgte vi **Hr. Erling Vidkunnsson** med alle deres „Raad og Vidende til **ret Formand og Over-Bestyrer** af Fehirdsler, „**Sysler** og alle andre Forretninger og konpligte Ombud, og til **at „gjenkræve alle Fester** (Slotte) **af dem, der have taget dem under „sit Vold**, og overhoved at udføre og fremme alt andet om Refster og „hvad der videre tilhører den kongelige Verdighed og Kronens Ret lige„saa fuldt som Kongen selv, med det **Rigsraads** Raad og Vidende, „som nu er til eller siden kan blive valgt. Men hver, der overtræder „denne Anordning eller ikke adlyder hans Bud i alle de Dele som det „nu er sagt, og nøjere angives ovenfor i Brevet, han har **forbrudt „Gods og Fred**, og svare Kongen fuld Landraade-Sag". Dette, tilægges der, blev vedtaget og samtykket paa almindeligt Thing i Oslo med Haandtag, og skal fremdeles lyses og settes i Udøvelse over hele Norges Rige, og i Skatlandene. Han tilsagde ogsaa os alle paa samme Thing, at han i dette sit Formandskab skal udføre alle Ting saaledes som vor Herre Kongen kan have meest Ære og Gavn af og Riget meest Nytte, og saa at hver Mand kan nyde sine Love og Rettigheder. Dette maa vel forstaaes saaledes, at da man først paa Hirdstevnen havde faaet alt afgjort, og Valget var skeet, blev det Hele forkyndt og samtykket paa et almindeligt Thing, der allerede forud maa have været sammenkaldt, og hvor nu og den nye Rigsforstander aflagde sin Eed, thi Brevet, som herom udferdigedes samme Dag (20de Februar), blev, som der udtrykkeligt siges, beseglet med de ovennævnte Herrers og Oslos Bymænds Segl, og af stort flere end Bymændene i Oslo kunde neppe det saakaldte almindelige Thing paa denne Tid af Aaret bestaa [1]).

11. Erling Vidkunnsson Rigsforstander og Drottsete. Forandringer i Embedspersonalet. Biskopsskifter.

Norge havde saaledes nu faaet en Rigsforstander med fuld kongelig Myndighed. Den monarchiske Aand, som fra de eldste Tider havde herstet hos det norske Folk, og som efter Lendermands-Aristokratiets Til-

---

[1]) Brevet findes i Bartholiniana, E. (IV.) S. 70 samt i de saakaldte Apographa Arnamagnæana, beggesteds efter den tabte bergenske Copibog; efter den sidste er det aftrykt i Saml. v. 535 fg. En anden nyere, unøjagtig Afskrift findes i Papirscodex No. 84 fol. paa det stockholmske kgl. Bibliothek.

mgjerelse ved Kong Sverre og hans Eftermænd var bleven end mere ...ket, kunde ikke blive staaende ved en Regjering af det samlede Raad ...ngens Navn, som i Sverige, hvor Aristokratiet allerede herskede, ... maatte fordre Magten overdragen i en eneste Mands Hænder. Dog ... det ham udtrykkeligt paalagt, ved alle Regjeringsforhandlinger at ...legge med Rigsraadet og indhente deres Samtykke, og efter de Breve ...lutte, som Erling i denne sin Egenskab af Rigsforstander udstedte, ...som altid gik i Kongens Navn, maa det Raad, hvortil her sigtes, ...og have været et saadant, som det i Kong Haakons Anordning fore...vne, alene bestaaende af faa Personer, der med Lethed kunde følge ... eller Kongen paa Reiser. Alle slige Breve slutte nemlig med den ...mular: „til Forvisning om at vores (Kongens) Raad har saaledes ...ykket, setter med vort Indsegl ogsaa Hr. Erling Vidkunnsøn, vor ...ottsete, sit Indsegl for dette Brev". Erling fik nemlig Titelen Drott... efter den, som det synes, i Sverige opkomne og derfra optagne Ved...it, at Rigsraadets Formand eller Præsident altid skulde have denne ...el[1]), hvorved den blev uadskillelig fra Rigsforstanderens Person; ...efter Hirdskraaen havde den en langt ringere og mere særegen Be...ning. Dog omtales ved Siden heraf, ogsaa i Liighed med hvad der ...de Sted i Sverige, et „almindeligt" eller større Raad, hvoraf de for...ste Mænd i hele Riget vare Medlemmer, og som kun samledes ved ...ste vigtige Anledninger. Hvorledes ellers Erling creeredes til Drott..., om det skete paa denne samme Hirdstevne af de forsamlede Herrers ... Magtfuldkommenhed, eller af Kongen, vides ikke. Det første er ...lidet troligt, da det aldeles strider mod de herskende Begreber om ...ngens Myndighed og Maaden, hvorpaa saadanne Æreslitler meddeel...: altsaa er neppe andet at gjette paa, end at Erling strax efter sin ...ævnelse til Rigsforstander maa have begivet sig personligt til Kongen ... ladet ham tildele sig Verdigheden, thi vi finde Erling benævnt Drott... allerede i et Brev af 20de Mai [2]), følgelig maa hans Ophøjelse til

[1]) Saaledes under Kong Byrge Drottseten Johannes Brunkow, som derfor og nævnes først af hele Raadet næst Biskopen (Dipl. Sv. 2135; under Hertuginden Mathias Ketilmundssøn, indtil Jan. eller Febr. 1321 (man kan nemlig være vis paa, at hvor han underskriver først blandt alle de Verdslige, er dette i Egenskab af Drottsete, om Titlen end ej tilføjes, og det sidste Brev, han saaledes har undertegnet, er af 27 Jan. 1321, medens det første, hans Eftermand underskrev paa samme Maade, er af 9de Marts s. A, see Dipl. Sv. 2281 og 2286), dernæst fra Begyndelsen af Marts 1321, Knut Jonsson, der ogsaa havde været Drottsete under Kong Byrge omkring 1311, men igjen i 1321 ophøjedes til denne Værdighed, og saaledes nu efter Skara-Forliget stod i Spidsen for den svenske Regjering.

[2]) Dipl. Norv. II. 134.

denne Værdighed være skeet i Løbet af Marts eller April. Det var ve desuden nødvendigt for ham at begive sig til Kongen og Hertuginden, for a komme i Besiddelse af Rigsseglet, uden hvilket ingen Regjeringshandling efte de Tiders Begreber kunde faa Gyldighed. Det maa formodentlig være lykkets ham at faa Hertuginden til at udlevere sig det med det gode, th ellers maatte man vel af de forhaandenværende Breve have erfaret no get om at andre Midler eller Udveje have været forsøgte; dog er hidti intet saadant af Drottseten i Kongens Navn udstedt Brev forefundet el dre end 5te Mai 1325 [1]), og imidlertid havde Hertuginden og den ung Konge haft en Sammenkomst med Drottseten og Raadet i Bergen om Sommeren 1324, som det nedenfor skal omtales: muligviis kunde Udleverel sen først være skeet ved denne Lejlighed. Alligevel er der meget, der tale for den Mening, at den skete allerede strax i 1323, og saaledes som oven antaget. Der er nemlig al Sandsynlighed for, at Hertuginden, umid delbart efter det svenske Raads Sammentræde og Forbund i Skara, og vel endog harmfuld og forskrækket derover, begav sig med sin Søn indenfor det norske Omraades Grændser til Baagahuus, og tilbragte her hele Høsten og Størstedelen af Vinteren, medens Knut Porse var borte, deels for at leje Krigsfolk i Tydskland, deels paa Toget i Skaane og Sjæland [2]). Her kunde altsaa Erling med Lethed komme til hende, og da Forholdet mellem ham og hende fordetmeste synes at have været venskabe ligt, ja da man, umiskjendeligt stræbende efter at vise hende som Kon gens Moder og den forrige Konges Datter, al mulig Skaansel ogÆr bødighed, maaskee netop for en stor Deel havde valgt ham til Rigsfor stander, fordi han ej var hende modbydelig, og Forandringen derved ble hende mindre bitter, medens det nys forefaldne i Sverige, hendes egen mislige Stilling og det Vovespil, hvorpaa hendes Yndling Knut Pors havde indladt sig, maatte gjøre hende det altfor betænkeligt at trods Raadet og Rigsforstanderen, og hun heller ikke havde sin dristige Elske ved Siden til at staalsette hende eller svare paa hendes Vegne: er de overvejende Grunde for at antage, at hun med taalelig Resignation ha lempet sig efter Rigsforstanderens og Raadets Fordringer, overgivet han

[1]) Sammest. IV. 139.

[2]) Det er allerede ovenfor (S. 51 Note 2) viist, at Hertuginden var med Konge paa Baagahuus d. 12te August (Dipl. S. 2341), og naar vi endnu 27 De finde hende der (jfr. 2353), er det sandsynligst, at hun har opholdt sig de den hele mellemliggende Tid. I mange Maaneder derefter høres intet fr hende, men naar man seer hen til Forholdene i Sverige, den strenge Vinte og Knut Porses Fraværelse, bliver der størst Sandsynlighed for at hun ve blev at have sit Tilhold paa Baagahuus.

[..]ølet med de Brevskaber, der maaskee have været fordrede, og ladet sin [..]n paa sedvanlig Viis udnævne ham til Drottsete.

Erling Vidkunnssøn, der nu i henved ni Aar forestod Norges [R]egjering, var en Mand i sine bedste Aar, maaskee endog for ung efter [vor]e Forestillinger, man sedvanligtviis danner sig om et saadant Embedes [Vi]gtighed, thi han kan ej have været mere end i det høieste tredive Aar [ga]mmel. Men han var for det første Norges høibyrdigste og rigeste [M]and, da han paa fedrene Side var eneste tilbageværende Medlem af [de]n eldgamle Arnmødlinge-Æt, den ypperste i Norge næst Kongehuset, [hvor]med den var paa flere Maader beslægtet, og paa mødrene Side til[hør]te Stovreim-Ætten, ligeledes beslægtet med Kongehuset; efter sin [Fa]der havde han arvet alle Bjarkø-Linjens Besidder, efter Farbrode[re]n hele Giske-Godset, der dog først tilfaldt ham ved dennes Svigerdat[t]ers Død; efter sine mødrene Frender arvede han hele Stovreims-Godset i [F]jordene og Sogn, hvoraf han dog som Odelsmand maatte indløse endeel fra [an]dre fjernere Arvinger, og med sin Hustru Elin, Datter af Hr. Thore Haa[kon]sson, fik han Fjerdedelen af dennes rige Efterladenskab, hvoriblandt endog [fle]re Gaarde paa Orknøerne [1]). Hertil kom nu og, at han, efter hvad hans [senere] Ferd noksom viser, var en om vel ikke saa særdeles begavet, dog [forst]andig, maadeholden og velmenende Mand, hvis Fedrelandskjærlighed [og] gode Villie synes at have været større end hans Ærgjerrighed, og [hel]delig, at han, saavidt man kan see, og som vi nys have antydet, ej [all]ene ikke var Hertuginden modbydelig, men tvertimod stod paa en god [Fo]d med hende, og derfor maatte antages saa meget lettere at kunne [brin]ge hende til Rette og overtale hende til at finde sig i de nødvendige [In]dskrænkelser.

Det var et vanskeligt, og vist i mange Henseender ubehageligt og [u]taknemligt Hverv, som Hr. Erling havde paataget sig. Misbrug skulde [a]fskaffes, slette eller efterladne Ombudsmænd deels advares, deels om[sk]iftes med nye: det Kronen utilbørligt frakomne Gods saavidt muligt [gj]envindes, og fornemmelig maatte der vaages over, at Hertuginden og [h]endes Yndlinger ikke paany kom til Magten. Han blev derved altid [ud]sat for at miskjendes af og komme til Uenighed med Standsfæller og [O]mgangsvenner. Men det lader til, at han ikkedestomindre tog Sagen [al]vorligt og samvittighedsfuldt. Overfehirden i Bergen, Jon Bjarnessøn, [der] nødvendigvis maatte have haft megen Skyld i at Fehirdslerne vare [sa]a udtømte, blev, som det lader, afskediget, og døde kort efter [2]); i

[1]) Dipl. Norv. III. 170.

[2]) Han nævnes efter Midten af 1323 ej mere som Fehirde; allerede i et Brev, udstedt af ham i Tunsberg d. 31te Juli 1323, bruger han ikke denne Titel. Dipl. Norv. II. 150. Han var død før 28de August 1324, see Dipl. N. II. 155.

hans Sted nævnes nogle Aar senere Svein Sigurdssøn fra Hvol i Sogn „Fehirde i Kongsgaarden". Han kaldes og Svein Klerk, et Be paa at han havde studeret [1]). Bjarne Audunssøn, der havde Tunsb Fehirdsle, var nylig død: hans Eftermand blev en Ivar Nikolassøn At flere af Syslerne skiftede Sysselmænd, kan neppe betvivles, sk intet sikkert derom vides. Hr. Ivar Agmundssøn vedblev at være falingsmand paa Baagahuus [3]), hvad enten han nu har underkastet Drottseten, eller denne ikke har villet eller kunnet fratage ham falingen. Cantsler-Embedet blev for det første ubesat. Den for Cantsler, Provst Ivar Olafssøn, nævnes ikke mere efter 1322, og formodentlig paa den Tid død; alligevel kom der ingen i hans S men Drottseten tog selv Rigsseglet under sin Varetægt, efterat havde faaet det udleveret af Hertuginden, og beseglede dermed selv i r Aar de Kongebreve, som udstedtes.

Ogsaa i de norske Biskopers Personale var der i nogen Tid betydelige Forandringer, saa at man kan sige at en ny Styrelse var indtraadt ej alene i verdsligt, men og for en stor Deel i ligt Henseende. Biskop Haakon af Stavanger døde tidligt i 1322, 5te April [4]). I hans Sted valgtes en **Erik**, formodentlig Chorsb ved samme Biskopsstol. Samme Aar, uvist naar, men ligeledes synligviis i Løbet af de første Maaneder, døde Biskop Helge i O og efterfulgtes af den ofte omtalte **Salomon Thoraldessøn**, nu Ch broder i Nidaroos, der, som det ovenfor er antydet, i den sidste synes at have staaet Biskop Helge ved Siden som etslags Coadju I Hamar var, som tidligere nævnt, Biskop Botulf død i 1319 1320, og **Hallvard** bleven Biskop i hans Sted. Det er endvidere talt, at den skaalholtske Biskop Arne, der endnu i 1319 havde efterk met Indkaldelsen til Norge, døde her den 21de Januar 1320. islandsk Geistlig, Orm Thorsteinssøn, valgtes til hans Efterfølger reiste det følgende Aar over til Norge for at indvies, men døde fo den. Da blev en Orm Steinssøn, formodentlig en throndhjemsk G lig, som de fleste islandske Biskoper i den senere Tid, udvalgt, men ej modtage Valget, lovede derimod en Pilegrimsrejse til Rom, og kort efter. Nu faldt det throndhjemske Capitels Valg paa **Grim S tassøn**, eller og, som han kaldtes, **Skutu-Grim**, Abbed i Munkholm

---

1) Samll. o. f. v. V. 352. Dipl. N. II. 165. 170.

2) Dipl. N. III. 191. 145.

3) Vi finde ham der endnu i 1329, see Dipl. Sv. 2730.

4) Paa den Dag omtales han nemlig allerede som „af god Aamindelse" — I N. IV. 149.

men efter Faders-Navnet at dømme islandsk af Fødsel [1]). Han modtog Valget, og da Erkebiskopen paa denne Tid skulde rejse paa Visitats i Nordland, overdrog han Biskop Audfinn at udføre Indvielsen, hvilket og fandt Sted den 28de Juni, men heller ikke han oplevede at tiltræde sit Embede; da han om Høsten allerede var kommen ombord paa et Skib, der skulde afgaa til Island, døde han, medens dette laa og ventede paa Bør [2]). Men han havde i de tre Maaneder, han havde været Biskop, ødslet saaledes med sin Kirkes Gods, at Indlendingerne spotviis kaldte ham Skurd-Grim istedetfor Skutu-Grim [3]). Nu blev **Jon Halvardssøn**, Prædikebroder eller Dominicaner, formodentlig i Nidaroos, men ligeledes, som det lader, islandsk af Fødsel, valgt og indviet d. 1ste August 1322, formodentlig tilsammen med Biskoperne af Stavanger og Oslo: han var en meget lærd Mand, der havde studeret i Paris og Bologna, og kunde tale Latin som sit Modersmaal. Han kom i det følgende Aar ud til Island [4]). Det er forhen omtalt, at Biskop Audun i Hole havde maattet gjøre Vendereise første Gang, da han efter Erkebiskopens og Raadets Indkaldelse vilde drage over til Norge. Det følgende Aar kom han afsted, efter endnu engang at have bestaaet en Conflict med Nordlendingerne, der paa Althinget samme Sommer indgik en Forening om, at de ikke vilde underkaste sig hans nye Forskrifter, uden at han dog herved lod sig bevæge til nogen Eftergivenhed. Han kom ikke mere tilbage til Island, thi efterat han havde opholdt sig over et Aar i sit gamle Hjem, Nidaroos, hvor han levede paa en meget stor Fod, blev han syg under et prægtigt Julegilde, hvor Erkebiskopen selv var tilstede, og døde d. 28de Januar 1322. Paa sit yderste anbefalede han Erkebiskopen med megen Varme sin og dennes fordums Modstander **Laurentius Kalfssøn**, der nu allerede i længere Tid havde været Munk i Thingeyre Kloster, som den der var bedst skikket til at blive hans Eftermand, og da Valgcapitel kort derefter blev holdt, fik Erkebiskopen ham og virkelig valgt: en Forsonlighed, som gjør dem begge megen Ære. Laurentius, som blev meget overrasket ved Efterretningen derom, da han mindst havde drømt om at Valget vil falde

[1]) Navnet „Skuta" synes nemlig at være eget for Islendingerne.

[2]) Suhm, XII. 53. 347.

[3]) Isl. Annaler; Laurentii Saga. „Skurd" kommer af skera, enten fordi han beskar eller beklippede Bispestolens Gods saa sterkt, eller fordi han lod saamange Sauder slagte til sine overdaadige Gilder.

[4]) Annalerne og Laur. Saga. Jon kaldes og efter sin Moder Freygerdssøn, og da Navnet Freygerd paa den Tid neppe var brugeligt udenfor Island, er det sandsynligt, at han var islandsk af Fødsel.

paa ham, kunde ej komme over til Norge for at modtage Indvielsen fø end i 1324 [1]). Om Biskop Signar, Lodins Eftermand paa Færøe nes Biskopsstol, er der forhen talt. Altsaa var alle Biskoper i Nida oos Provins i Løbet af fire Aar omverlede, med Undtagelse af Erkebiskope Biskop Audfinn, Biskop Viljam paa Orknø, og det fjerne Grønland Biskop Arne. Thi ogsaa paa Sydersøerne, hvis Biskop dog nu kun Navn lød under Nidaroos og var aldeles udenfor Norges baade geistli og verdslige Anliggender, døde Biskop Alan i Februar 1320; hans E termand Gilbert døde efter halvtredie Aars Forløb, og derefter fulgte Bernhard, alle tre Skoter [2]).

12. Hertugindens og hendes Tilhængeres Skjebne i Sverige, og hendes langvarige Ophold i Norge.

Hvad Hertuginde Ingeborg og hendes Tilhængere i de første P Aar, efter at hendes Myndighed i begge Riger var bleven indskrænket, f retog sig, ja endog hvor de opholdt sig, derom veed man lidet eller i tet, men af de faa Spor, som ere os levnede, skulde man formode hun og hendes Søn saagodtsom den hele Tid opholdt sig i Norge, fornemmelig i Tunsberg, formodentlig for at være i Sikkerhed, meden Knut Porse tumlede sig om, snart hist, snart her i sine og hendes sve ske Besiddelser, og laa i etslags Feide med det svenske Rigsraad. finde nemlig Kong Magnus i October 1323 i Tunsberg, hvor ogs Erkebiskopen nylig havde været, og maaskee endnu opholdt sig [3]); i Se

---

[1]) Om alt dette see især Laurentius's Saga, jfr. Keysers Kirkehistorie II. 214, 214, 215. Men Tidsregningen er noget vanskelig, thi uagtet Sag ens Ord ej give Anledning til at forstaa, at Biskop Audun opholdt sig h to Vintre i Nidaroos, siges der dog at han rejste til Norge sammen med til Skaalholt udvalgte Biskop Orm Thorsteinssen, som siden døde St. Han dag. Da nu Orms Eftermand, Grim allerede var udvalgt før 3die M 1321, saasom Erkebiskopens Brev, der bemyndigede Audfinn til at ind ham, er dateret den Dag, maa hiin Orms Dødsdag falde i 1320, altf skulde det være da, at Audun rejste. Men naar han kom til Norge før S Hansdag, kunde han ikke have været paa Island i Thingtiden. Altsaa m han dog være afrejst senere. I enkelte Kodices af Annalerne staar der at Or døde „Jonsmesse Dagen efter Vincentii Dag". Dette giver ingen Menin men udelades „Jonsmesse", og læses „Dagen efter Vinc. Dag", altsaa 23 Januar, vilde det passe bedre: da kunde Audun og Orm være afrejse se paa Sommeren fra Island, og dette faar man vel antage.

[2]) See Chron. Regum. Manniæ.

[3]) Den 18de Oct. udstedte Kongen fra Tunsberg et Forbud mod at optage L dingen paa Varna, der tilhørte Mariekirken i Oslo, Dipl. N. I. 173, besegledes kun med hans Secret, et Tegn paa, at Drottseten da maa ha været fraværende; 7de Sept. næstforud modtog Erkebiskopen i Tunsberg t Aars Rumaskatt af Biskop Erik, sammesteds 172.

tember og October 1324 var Kongen, som vi ville see, med sin Moder og flere Stormænd ved etslags engere Raadsmøde i Bergen, og i Marts 1325 med Drottseten i Nidaroos [1]). Fremdeles seer man, at Hr. Guthorm Kolbjørnssøn, hidtil Lagmand i Tunsberg, nu afløses i dette Embede af en Thorvid Throndssøn, men optræder i en ny Egenskab af „Lagmand", eller som han og stundom kaldes, „Overlagmand i Kongsgaarden", og det snart i Bergen, snart i Tunsberg, hvilket neppe kan forstaaes paa anden Maade, end at han af Drottseten er bleven udnævnt til fast lovkyndigt Medlem af det Raad, der ifølge Kong Haakons Anordning, som man vel altid endnu saavidt muligt har søgt at iagttage, skulde residere i Kongsgaarden hos den umyndige Fyrste, med det særskilte Hverv at dømme mellem Hirdens Medlemmer og andre højtstaaende Mænd; men da vi nu tillige finde ham hyppigt i Tunsberg, hvor det endog lader til at han var Befalingsmand paa Tunsberghuus, bliver det sandsynligt, at ogsaa den unge Konge fordetmeste opholdt sig her [2]). Endelig erfarer man af et Brev fra Ridderen Bertrand af Sueioliis, der opholdt sig ved Pavehoffet som Kongens befuldmægtigede Sendebud, hvorom nedenfor, at en af hannes Følge var rejst til Norge, som det heder for at besøge Kongen og Hertuginden, og overbringe dem begge nogle Foræringer, men var død (omtrent 1324) i Oslo, efterladende hvad han havde medbragt i Drottsetens og Predikebrødrenes Varetægt. — Imidlertid havde Henrik af Mecklenburg, drevet af Paven, ved Danehoffet i Nykjøbing paa Falster d. 21de Mai 1323 sluttet Fred med Kong Christopher, modtaget hele det rostockske Herskab med Tilbehør til Arvelehn af ham, og forpligtet sig til at staa ham bi med Krigsmagt endog i Danmark, Sverige og Norge mod hvem det skulde være, efter fex Ugers Varsel, m. m. Altsaa havde han ganske slaaet Haanden af Knut Porse, efter nu desuden at være bleven overbeviist om, at denne hverken i Sverige eller i Norge havde nogen Understøttelse at vente [3]). Ved samme Lejlighed indgik Grev Johan af Holsten Forliig med sin

[1]) Dipl. N. III. 139.

[2]) Thorvid Lagmand nævnes allerede 18de Nov. 1323 som Lagmand i Tunsberg (Saml. I. 161), et Tegn paa, at Guthorm da ej længer var det. 1324 d. 20 Sept. og ud i Oct. præsiderede Guthorm i en Doms- eller Voldgifts-Commission mellem Erkebiskopen og Hertuginden i Bergen. Sml. V. 543—545. I Brev af 29de Mai 1325, udstedt i Bergen, kalder Guthorm sig Lagmand i Kongsgaarden (Dipl. N. I. 180), 5te Jan. 1327 i Tunsberg „Overlagmand i Kongsgaarden" (smst. III. 145), 18de Nov. 1327 var han i Bergen (smst. III. 191), 30te Dec. 1328 kjøbte han paa Tunsberghuus en Gaard (smst. III. 150); 15 Marts 1329 var han i Tunsberg. Alle disse, og flere lignende, Breve, synes umiskjendeligt at vise, at han idetmindste hørte hjemme i Tunsberg.

[3]) Huitfeldt S. 42, Suhm, XII. 68.

Broder, og blev slaaet til Ridder af ham [1]). Knut var saaledes ganske overladt til sig selv. Man maa formode, at Hertuginden har stillet alle sine Besiddelser i Sverige, navnlig Borgen ved Ljodhuus og Nyhuus eller Arevalle, til hans Naadighed, at Rigsraadet forgjeves har opfordret ham til at overgive dem, og derpaa med væbnet Magt søgt at tage dem tilbage, men tildeels forgjeves. Der berettes nemlig, at Arevalle Slot belejredes i 1323 [2]), og tillige tales der om en Dagthingning, som d. 24de Juni samme Aar fandt Sted i det nærliggende Skara [3]); da det nu er vist, at Slottet endnu i et Par Aar derefter var i Hertugindens Besiddelse, er det tydeligt nok, at Raadsherrerne, uagtet de synes at have ligget der lige fra tidligt om Vaaren, maa have været uheldige, og at Dagthingningen, hvis Indhold man desværre ikke kjender, gik ud paa etslags Stilstand, forbunden med enkelte Fordele for den dristige Æventyrer. Thi andenstedsfra veed man, at der blev lovet Knut Porse paa Hertugindens Vegne en vis Pengesum, og ej længe efter udstedte Rigsraadet i Kongens Navn en Befaling til alle Riddere og Svene i Uppsala Dioeces, der vare forlenede med Kronens Indtægter, om at indbetale en Trediedeel deraf for det indeværende Aar til Lagmanden, som Bidrag til „Indløsning af de kongelige Slotte, der vare i Andres Verge“ [4]). Altsaa maa Knut Porse ved hiin Dagthingning kun have erklæret sig villig til, mod en bestemt Sum at overgive dem. Lignende Breve er formodentlig ogsaa udgangne til Herrerne i de andre Biskopsdømmer, men Summen har vel ej kunnet skaffes, eller andet er kommet i Vejen, thi endnu i 1323 opbragte Knut Porse eet eller flere svenske Skibe til Marstrands Havn, maaskee som etslags selvtagen Sikkerhed for de lovede Penge [5]). I det følgende Aar belejredes Hune-

---

1) See Detmar, ved 1322. Begivenheden omtales nemlig under dette Aar, men man kan tydeligt see, at den tilhører 1323, thi først tales der om den store Frost om Vinteren, lige fra St. Andreæ Dag (30te Nov.) til Cathed. Petri (22 Febr.), dernæst om, at K. Christopher holdt et stort „Hof“ i Pintsedagene hvorved han slog Grev Johan til Ridder, og sluttede Forlig med Henrik af Mecklenburg, altsaa 1323.

2) Sv. R. D. I. S. 395.

3) Dette omtales nemlig, som det siden vil sees, i Forliigsacten til Skara d. 14de December 1326 (Dipl. Sv. 2555.) uden at der desverre nevnes noget om Indholdet; Documentet haves ikke længer.

4) Dipl. Sv. 2420.

5) Dipl. Sv. 2440, jfr. 2498. Der handles her om Erstatning til flere, i Paris studerende Geistlige, hvis Gods eller Penge var gaaet i Løbet, eller paa anden Maade blevet dem forholdt, da Fartøjet, hvorpaa de sandtes, var blevet opbragt; kun kan man ikke see, om der var eet eller flere Skibe, som saaledes blev anholdte. Knut Porse anmoder ved disse Breve Erkebiskopen om at udbetale de Geistlige Erstatningssummen af de Penge, som Raadet skulde beta-

hals [1]), ligeledes forgjeves, hvorefter etslags Stilstand synes at være indtraadt, da vi d. 9de April finde Knut tilsammen med Biskop Karl af Linkøping i Skeninge [2]), sandsynligviis atter for at underhandle, og denne Gang maaskee om Ljodhuus Slot, som han enten mod en Pengesum, eller nødtvungen synes at have givet Slip paa. Denne Feidetilstand vedvarede endnu henved et Par Aar, og i denne Tid synes det ej at kunne have været behageligt, neppe engang raadeligt, for Hertuginden at opholde sig i Sverige, saaat vi maa antage, at hun fremdeles havde sit Tilhold i Norge, deels i Oslo, deels i Tunsberg, deels paa Baagahuus, men at hun muligtviis en eller anden Gang kan have aflagt Knut Porse Besøg paa Vardberg. Men endelig kom det den 14de Februar 1326 i Skara til en Dagthingning og Forliigs-Slutning mellem begge de stridende Parter, og da det ved denne Lejlighed udtrykkeligt heder, at Raadet „dagthingede paa Kongens Vegne med Hertuginden", maa man antage, at hun selv virkelig var tilstede. Forliigs-Artiklerne ere heel merkelige. Alt Fjendskab skulde være nedlagt, og herefter fast Fred herske mellem Raadet og dets Tilhængere paa den ene Side, og Hertuginden med hendes Tilhængere paa den anden, Knut Porse alene undtagen. Hertuginden skulde overgive Slottet Nyhuus eller Arevalle med Tilbehør, og alt hvad hun havde faaet i Morgengave, nemlig Vermeland og fem Hereder i Vestergøtland, til Vestgøta-Lagmanden Hr. Knut Magnussøn paa Kongens Vegne, beholdende alt andet Jordegods, som Hertug Erik i sin Tid havde skjenket

til ham paa Hertugindens Vegne, altsaa vel ifølge hiint Forliig til Skara af 24de Juni 1323.

[1]) Anon. Chronicon. Scr. R. D. I. 395. I Scr. R. Sv. I. S. 61—66 henføres (S. 65) Belejringen af Hunehals til 1323; den begyndte formodentlig sidst i dette Aar. Her tilføjes og, at Hr. Gøtstav Tunessøn blev tagen til Fange: det kan da neppe forstaaes anderledes, end at han ved denne Belejring fangedes af Knut Porse, hvilket og bestyrkes deraf, at han i Skaraforliget 1326 nævnes som en af dem, til hvem Hunehals skulde overgives, see nedenfor. I Dipl. Sv. 2447 bemyndiger Margrete, Peter Porses, Knuts Farbroders, Datter Knut til at selge en hende tilhørende Gaard, paa Hunehals Slot d. 2den Febr. 1324; formodentlig var det paa denne Tid, at Hunehals belejredes.

[2]) Dipl. Sv. 2461. Der handles i dette Brev kun om Salget af hiin, Margrete Porse tilhørende, Gaard. Men det synes som om et vigtigere Anliggende end dette maa have foranlediget Mødet mellem ham og Biskop Karl, hvorved baade Leidebreve og andre Formaliteter maa have været nødvendige; da vi nu af Dipl. Sv. 2452, 2453, 2454, daterede Ljodhuus Slot d. 10de Februar 1324, see, at han da endnu maa have været i Besiddelse af dette, medens han dog maa have afstaaet det før Fredsslutningen i Skara, siden det ej her opregnes blandt de Borge, han skulde give Slip paa, synes det rimeligt, at Underhandlingen, hvorved denne Afstaaelse blev bestemt, netop fandt Sted ved hiin Sammenkomst i Skeninge mellem Knut og Biskopen.

eller overladt hende, dog skulde hun til Erstatning for hiin Afstaaelse faa Herskabet Daavø med Tilliggende, og Ret til, uden Told eller Afgift at føre Korn, Flesk og Smør derfra ud af Riget, hvorimod Godset skulde under visse Indskrænkninger være underkastet almindelig Beskatning, hvis en saadan paalagdes. Om hun indgik Egteskab, skulde hun ligeledes beholde dette Jordegods, men Sveriges Regjering have Ret til at indløse det for 6000 Mk. brendt Sølv. Slottet Hunehals med Tilliggende, og alt Inventarium af Bygninger, Krigsmaskiner, Heste og Kvæg, skulde senest 1ste Mai 1327 overgives til Hr. Gisl Elinessøn og Hr. Gøtstav Tunessøn. Til at betale sin Gjeld fik Hertuginden 3000 Mkr. brendt Sølv, hvilke Knut Porse kunde heve i Lübeck førstkommende Mortensdag. Blev Hunehals ikke til rette Tid overgivet, og dette kjendtes at være Hertugindens Skyld, mistede hun saavel sine Besiddelser, som de Penge, hun skulde faa. Alle, der havde tjent Hertuginden eller Knut, skulde frit kunne trede over i Kongens Tjeneste. Alle Brevskaber, udvexlede ved Dagthingningen i Skara d. 24de Juni 1323, skulde gjensidigt tilbagegives. Knut Porse skulde være ude af Sverige senest sex Uger efter 1ste Mai, og aldrig kunne komme tilbage uden Kongens og Raadets Samtykke; dog skulde han beholde og kunne bruge det Gods, han der i Landet besad. Alt hvad Knut Porse og hans Tjenere havde forgaaet sig mod Kongen og Riget, skulde være ham ganske tilgivet, dog ikke hvad han havde gjort mod Danekongen Christopher og hans Rige; og saalænge han endnu opholdt sig inden Sveriges Grændser, skulde han ikke volde Kongen af Danmark eller hans Rige nogen Skade, men dersom nogen i hiin Tid af sex Uger efter 1ste Mai angreb Knut, og denne da forsvarede sig, skulde det ej regnes ham til Dadel. Denne Tractat besegledes deels af Kongen og Raadet, deels af Hertuginden og maaskee af Knut Porse [1]). Hermed var saavel hendes, som Knut Porses Rolle egentlig udspillet i Sverige. Tractaten selv forudsetter næsten, at hun herefter ikke vilde opholde sig mere i dette Rige, hvilket hun ogsaa strax synes at have forladt, for at begive sig enten til Norge, eller, hvad man nu senere skulde antage, til Vardberg, hvilket, tilligemed den sydlige Deel af Nord-Halland, Knut Porse maa have beholdt, da der ej er Tale om at afstaa mere af Halland end Hunehals med tilhørende District, altsaa den nordlige Deel (skjønt det egentlig er besynderligt, at dette skulde afstaaes til Magnus som svensk Konge, da Nord-Halland jo aabenbart

[1]) Dipl. Sv. 2555. Dette er kun Conceptet til den af Raadet udstedte og beseglede Gjenpart af Tractaten. Den af Hertuginden udstedte og beseglede Gjenpart sees af Runells (Palmskjolds) Katalog at have været til i det svenske Rigsarkiv i 1696, men nu er den tabt.

oprindeligt var afstaaet til Norges Konge, og de svenske Hertugers Belening dermed kun en Følge af det Forhold, hvori de stod til ham). Knut Porse havde nu, som vi i det følgende ville see, fundet en videre og forhaabningsrigere Mark for sine ærgjerrige Planer i Danmark, og derfor kan det neppe have kostet ham stort, at sige Sverige Farvel, var da hans hele Bedrift her vistnok kun sigtede til at erhverve en Magt, som han siden kunde anvende til at vinde Herredømme i sit Fædreland.

3. Ufred med Rusland, Grændsestridigheder og Fredsslutning i Novgorod.

Hvis vor ovenfor fremsatte Formodning er rigtig, havde Hertuginden saaledes næsten i alle de tre eller fire Aar, der gik forud for denne Sammenkomst i Skara, opholdt sig i Norge med sin Søn, thi det er af det foregaaende utvivlsomt, at Rigsraadet i Sverige udstedte Breve i hans Navn og under hans Segl uden at hans Nærværelse der udfordredes. Men i denne Tid synes det derfor og, som om Foreningen mellem begge Riger i Virkeligheden har været opløst eller uden mindste Betydning: Raadet i Sverige regjerede paa sin egen Haand, Drottseten og Raadet i Norge paa sin, og Foreningsactens Bud om at Kongen skifteviis skulde opholde sig i begge, blev ikke overholdt. Og dog var der, foruden de allerede skildrede Forhold, saa mange andre, der netop nu synes at maatte have knyttet begge Riger sammen og bragt dem til at handle i Forening og under eet. Disse var Forholdene deels til Pavestolen, der fra det Øieblik af, da den erfarede Norges og Sveriges Forening under een Konge, ikke længer synes at have skjelnet mellem dem i verdsligt Henseende eller betragtet dem anderledes end som et eneste Rige, deels til de østlige Naboer i Finland og Rusland, der i de ældre Tider aldrig havde gjort nogen Forskjel, men i Fleng herjet saavel de norske som de svenske Besiddelser. Egentlig førtes der her en stadig Grændsekrig: hver Part paastod at gjengjelde og hevne lidte Fornærmelser, og det er vanskeligt at sige, paa hvilken Side Retten var, men det er kun vist, at Angrebene fra den karelske og russiske Side stedse antog en mere og mere alvorlig Charakter. Det sidste Angreb, som fra russisk Side var skeet paa de svenske Besiddelser før Foreningen, fandt Sted 1318, til Hevn for et Herjetog, de Svenske Aaret forud havde gjort mod Ladogas Kyster. En novgorodsk Flode landede ved Aabo [1]), opbrændte Staden og indtog og herjede saavel Slottet, som Biskopens nærliggende Borg Kuusto. De Svenske synes under den indre Strid,

[1]) De novgorodske Annaler, ved disse Aar (T. III. St. Petersburg 1841, S. 72) jfr. Lehrbergs Untersuchungen, S. 196. Aabo kaldes ved denne Leilighed Lioberev eller Lüderev, d. e. den „lyderske Borg eller Stad", efter den daværende Foged i Finland, Lyder af Kyrn, der ofte nævnes i Breve fra den Tid.

der rasede mellem Kongens og Hertugernes Tilhængere, ikke strax at ha
kunnet hevne Skaden, og det saameget mindre, som det vigtige Vibo
Slot endnu fremdeles var i Kong Byrges eller hans Mænds Besiddels
og selv efterat han var forjaget og Magnus Eriksson tagen til Konge vedblev
være det, saa at man i længere Tid maatte underhandle med Befalingsmand
om at overgive det mod en vis Sum Penge, hvorpaa denne dog ik
synes at have indladt sig, førend efterat Kong Byrge var død, og Over
givelsen saaledes ej medførte noget Troskabsbrud [1]). Det er muligt,

[1]) See Breve i Dipl. Sv. No. 2257—2259, hvoraf man erfarer, at Underha
linger om at tilbagekjøbe Viborg Slot, hvis Befalingsmand heed „Effler
begyndte allerede i 1320, og overdroges paa Kongens Vegne til Peter Jon
søn Hak, Ernelius Ketilbjørnsøn og Sune Jonsøn. Brevet af 11te Apri
1321 (No. 2291) viser, at Biskop Karl af Linkøping forstrakte Sune Jon
søn og Peter Hak med 500 Mk. Penínge til Slottets Indløsning, imod
det skulde holdes ham til Haande, indtil hine Udlæg var blevet ham god
gjort, og ved Brev af 3die Juni derefter (No. 2303) forbinder Peter Hak s
til at modtage det i Kongens og Rigets Navn, for siden at oplade det, na
han havde faaet sine Udlæg godtgjorte. At Modtagelsen kort efter maa ha
fundet Sted, see vi deraf, at Russerne beleirede det i 1322, og at Pet
Hak nævnes i Fredstractaten 1323 som dets Befalingsmand. Vistnok er d
af Hildebrand i dennes fortrinlige Afhandling om Grændsetractaten 13
(kgl. Vitterhets-Historie og Antiquitetsacad. Handl. XX. S. 175) antag
at Viborg 1320 og 1321 var i Russernes Vold, og at Befalingsmand
Effler, var en Russer. Men for det første er Effler, Effleruş, snarere
tydsk, end et russisk Navn; for det andet maatte det i de novgorodske Annale
der for disse Aar ere meget nøjagtige, have været omtalt, at Viborg Sl
der endnu i 1316 tilhørte Kong Byrge, først var blevet erobret af Russern
og derpaa igjen fravundet dem ved Befalingsmandens Forræderi, eftersi
dette vilde have været Begivenheder af yderste Vigtighed; men der findes ik
et Ord derom, ja ikke engang den fjerneste Antydning. Nu veed man
tidligere Breve, at Viborg hørte til Kong Byrges Deel af Riget, og nep
nogensinde var i Hertugernes Værge. Ved Byrges Løsladelse i 1308 (s
ovenf. IV. 2. S. 463, jfr. Dipl. Sv. 1577) bestemtes det vel, at Vibo
Slot skulde tilfalde Hertug Valdemar, men det tillagdes udtrykkeligt, at hv
Befalingsmanden ej godvillig overgav det, skulde Byrge selv tvinge ham de
til. At det ogsaa gik, som man synes at have anet, og at Befalingsmand
ej overgav det, maa man slutte deraf, at det senere, ved Freden i Helsin
borg 1310, udtrykkeligt bestemtes, at det skulde tilhøre Byrge; og at det, s
sagt, med tilhørende District adlød ham endnu 1316, sees af Brevet Di
Sv. 2067, hvor han 1ste Oct. 1316 giver endeel Forskrifter, samme Distri
vedkommende. Altsaa synes det utvivlsomt, at det var med hans Befaling
mand — maaskee den samme tro Tilhænger, der ej vilde overgive det i 1308, -
som man nu underhandlede i 1320 og 1321, hvilket endmere bestyrkes der
at det, som ovenfor antydet, dog ej kom til nogen endelig Overgivelse, føre
efterat Kong Byrge var død, 31te Mai 1321. Vel synes man at have f
tolket det i Brevet af 11te April 1321 om Slottet anvendte Udtryk „
faucibus paganorum situatum“ som om det betegnede, at Russerne ha

lusserne ligeledes paa sin Kant have forsøgt ved allehaande Tilbud og efter at faa ham til at overgive den vigtige Befæstning i deres Hænder, at de bleve dobbelt forbittrede, da dette mislykkedes. Thi allerede aret efter indfandt Storfyrst Georg (Jurie Danilovitsh) af Novgorod med en stor Hær udenfor Viborg, bestormede den paa det heftigste, n forgjeves. Bevægelsen forplantede sig ogsaa til Karelen og de ste Grændser, hvorfra Russerne det følgende Aar gjorde et ødeleggende dfald i det nordlige Haalogaland, og trængte frem lige til Drottsetens ard paa Bjarkø, som de lagde i Aske [1]). Denne Ulykke, der maaskee r den første mindre behagelige Frugt, som Norge havde af at være enet med Sverige under een Konge og formodentlig ansees som udrende eet Rige dermed, berørte Drottseten personligt, og ansporede m til kraftigere Foranstaltninger, end der hidtil synes at være trufne. en da der til en eftertrykkelig Forsvarskrig udfordredes større Pengeler end Kronen nu kunde overkomme at skaffe, især efter de Tab, havde lidt ved Hertugindens Ødselhed, faldt det af sig selv, at Drottn henvendte sig til Paven om Hjelp, da denne allerede nys forud mme Aar d. 10de Februar havde udstedt en Opfordring til alle Trode i Norge om at kæmpe imod de hedenske Fiender, „Korsets Fiener og det christne Navns Uvenner", lovende Enhver den, som døde i ne Kamp for Troen, samme Syndsforladelse, som de fik, der drog t hellige Land til Undsætning [2]). Som Regjeringens befuldmægtigede endter afgik nu til Pavestolen (hvis de ellers ikke allerede forhen ndre Anliggender vare affendte, og nu kun fik fornyede Instruxer) de nde Udlendinger, Ridder Bertrand „de Sueioliis", som allerede havde ret brugt af Kong Haakon i lignende Sendelser [3]), og Raimund af

det i sin Besiddelse. Men for det første kunde alene Finnerne og Karelerne, ej Russerne, betegnes med Udtrykket „pagani" (Hedninger), for det andet betyder in faucibus paganorum („i Struben paa Hedningerne") ikke at disse havde taget det, men kun at det var udsat for at tages eller foruroliges af Hedningerne, en Bevæggrund mere til at sikkre sig Besiddelsen deraf.

[1]) De novg. Annaler l. c. Lehrberg S. 228. Isl. Annaler ved 1323.

[2]) Raynald Ann. Eccl.

[3]) I et Brev, dat. Avignon 13de Marts 1311, giver Paven Clemens V Pontius de Sueioliis, Prior i Benediktiner-Prioratet Montlaur i Maguelonne Diöces, Exspectance paa et Beneficium, ifølge Ansøgning af og Consideration for hans Frænde Bertrand af Sueioliis, Kong Haakons Tjenestemand og Gesandt — Clem. V. Regest. an. 6. ep. 319. At Bertrands sidste Sendelse til Pavehoffet maa have fundet Sted allerede før 1324, sees deraf at han i et Brev af 14de August tilskriver Biskop Audfinn fra Avignon, kaldende sig „Procurator regis in curia", (Dipl. N. IV. 163). Bertrand kaldes, foruden Ridder, Herre til Borgene „de Poioliis et Sancti Clementis", i Nismes Diöces.

Lamena, forhen Kong Haakons Læge, ligeledes, som det synes, etsted
fra det sydlige Frankrige, begge derfor maaskee endog gamle Bekjendt
af Paven og i alle Fald sikkert vel underrettede om Forholdene ved Cu
rien: deres Hverv var at klage over Landets Nød og anmode om e
passende Hjelp, fornemmelig derved, at en Skat lagdes paa Norge
Geistlighed til Landets Forsvar, altsaa etslags Krigsstyr. Paven laan
og deres Forestillinger villigt Øre, men da han, som han siden skre
netop nu havde saa mange vigtige Sager at tage vare paa, og desude
helst ønskede at sende særegne Nuncier til Norge i denne Sag, kunl
de norske Sendebud ikke strax faa nogen Afgjørelse, men maatte ophol
sig i meget lang Tid, omtrent tre Aar, ved Curien. Imidlertid erfar
man, at Drottseten ogsaa paa sin Kant har underhandlet med Biskoper
for at faa dem til godvilligt at yde den forlangte Hjelp. Af flere Bre
sees det, at han, Kongen, Hertuginden, Erkebiskopen, Biskop Sal
mon af Oslo saavelsom flere Medlemmer af Raadet, alle vare sa
lede i Bergen sidst i September og først i October 1324 [1]), og at h
ligeledes tilligemed Kongen og Raadet var i Nidaroos først i Mar
1325 [2]), samt kort derefter (sidst i April) igjen i Bergen [3]), hvorf
han længer ud paa Sommeren udtrykkeligt tilskrev Erkebiskopen om l
Overleg og Samtaler, han havde haft med Landets bedste Mænd o
Hjelp til Haalogalands Forsvar mod Guds Uvenner, Finner, Russe
og Kareler; fra Viken, hvor han med Kongen maaskee tilbragte Vint
ren, skrev han om det samme [4]) og bad Erkebiskopen finde paa Raa
til at faa Geistligheden til at give Krigsbidrag. Endvidere synes Drot
seten ogsaa at have forsøgt andre Midler til at skaffe Penge tilbage
den forarmede Rigskasse, fornemmelig ved at tilbagevinde Jordegod
der i den sidste Tid var kommen fra Kronen, og hvortil Ihændehaver
maaskee ej kunde fremvise den bedste Hjemmel. Saaledes blev der p
hiin Samling i Bergen 1324 handlet meget om Gaarden Thoske p
Senjen i Haalogaland, hvortil Biskop Audfinn paastod at have Ret, for
Kong Erik paa sin Dødsseng skjenkede den til Biskop Narve. Og d
lykkedes virkelig Audfinn at fremstille saa tilstrækkelige Vidner om Gave
Rigtighed — blandt dem endog hans egen Modstander, den gamle Prov
Finn —, at Gaarden med Raadets Samtykke blev ham tildømt af He

---

[1]) Dette sees af de Breve, vedkommende Gaarden Thoske, der nedenfor omtal

[2]) Paa denne Dag udstedte Kongen tilligemed Drottseten et Beskjermelsesbr
for Chorsbrødrene i Nidaroos, see Dipl. N. III. 139.

[3]) Den 27de April udstedte Kongen tilligemed Drottseten et Beskjermelsesbrev
Bergen, see Suhm, XII. 112.

[4]) See Audfinns Brev, der strax nedenfor omtales.

tuginden, Erkebiskopen og Biskop Salomon, der synes at have været udnævnte til Dommere eller Voldgiftsmænd. Men fra denne Tid af sporer man en kjendelig Bitterhed mellem Drottseten og Biskop Audfinn [1]).

Sverige havde imidlertid allerede i 1323 sluttet en fordeelagtig Fred med Rusland, nemlig i Orechovetz eller Nøteborg d. 12te August, hvorved det fik tre saakaldte Gislalag eller Hereder af Karelen, nemlig Savolaks, Jeskis og Eurepæ, og Grændsen mod Rusland nøjagtigt betegnedes lige fra Udløbet af Aaen Sestra (Systerbekk) i den finske Bugt til Petajä noget søndenfor Højdedraget Maanselka, og derfra nordvest til Helsingebotnen eller det inderste af Botnhavet [2]); og i de nærmest paafølgende Aar blev der vel heller ikke øvet synderlig Fjendtlighed mellem Norge og Rusland, saamegetmere som Storfyrst Georg strax efter maatte drage selv til den tatariske Khan Usbek, sin Lehnsherre, for at modarbeide en af ham til Storfyrste udnævnt Medbejler, Demetrius Michaelovitsch, men blev dræbt af denne i Khanens Lejr, og det russisk-novgorodske Rige paa denne Tid stadigt truedes af en farlig Fiende mod Sydvesten, nemlig den tappre litauiske Fyrste, Gedimin. Under disse Omstændigheder er det rimeligt, at Staden Novgorod, der egentlig var en selvstændig Republik, selv har aabnet Freds-Underhandlinger med Norge, ængstelig over det Angreb, som derfra forberedtes, og at Drottseten, som paa sin Side havde saa mange Vanskeligheder at kæmpe med, har fundet det raadeligere at modtage Fredstilbudet, end at oppebie den Hjelp, der fra Pavestolen kunde være at faa. Eller muligtviis har han endog selv gjort det første Skridt. Et Brev fra Biskop Audfinn til Erkebiskopen, skrevet i de første Dage af 1326, viser noksom, hvor stor Uvilje Geistligheden, idetmindste Biskop Audfinn og de, der tænkte som han, havde til at imødekomme Drottsetens Ønsker, maaskee fordi de nærmest betragtede den hele Sag som et Foretagende, der alene sigtede til Drottsetens egen Skadesløsholdelse og Tilfredsstillelse af hans private Hævn. „Vi erfarede", skriver Audfinn, „af Eders Brev, at Hr. Erling Vidkunnssøn, Kongens Drottsete, tilskrev Eder i Sommer fra Bergen

[1]) See Brevene i Saml. t. d. n. F. og S. H. V. S. 543—547, daterede 20de Sept. og 5te Oct. 1324. Det første er udstedt af Guthorm Kolbjørnssøn, Hallstein Thorleifssøn, Thorvard Haavardssøn, Haakon Agmundssøn, Ivar Agmundssøn og Peter Peterssøn, alle vistnok Raadsherrer, der sammentraadte i en Dom forat høre og prøve Vidnesbyrd, og her navnlig Provst Finns. Det andet er Dommen eller Kjendelsen affagt af Hertuginden, Erkebiskopen og Biskop Salomon i Overvær og med Samtykke af Provst Finn, Peter Anderssøn, Haakon Thoressøn, Guthorm Kolbjørnssøn, Haakon Agmundssøn og Ivar Agmundssøn.

[2]) See Hildebrands ovenciterede Afhandling, jfr. Langes Tidsskrift.

og nu sidst fra Viken [1]), om de Overleg og Samtaler, han siger sig at have haft med Raadet og de bedste Mænd i Riget om Hjelp til at verje Haalogaland mod Guds Uvenner, Finner, Russer og Kareler, og at han bad Eder, med Biskopernes Samtykke og Geistlighedens Understøttelse i hele Norge at yde dem, der fare nordover imod hine Guds Uvenner Hjelp i Kost og Vaaben. Os og vore Brødre synes det nu, at formedelst det Uaar, der nu hersker og en Stund har hersket i vort Biskopsdømme, og som ej mindre rammer Lærde end Læge, at ingen Hjelp kan faaes af vore Geistlige til noget Udbud, siden allerede den Tiende, Paven selv bød at skulle udredes, med Nød og Neppe har kunnet erholdes, for Fattigdommens Skyld. I veed ogsaa bedre end vi, hvilket Forbud Paven nedlegger imod at Geistligheden paa den Maade beskattes af verdslige Dommere. Ellers undrer man sig over, hvor der bliver af al Kronens Gods, der netop skulde bevares til Brug ved slige nødvendige Anliggender, og vi finde det farligt for os, nu at efterkomme slige Fordringer, Geistligheden til evindelig Tyngsel; thi samtykker man engang i slige Paaleg, ville de siden saa meget senere kunne tilbagekaldes, og ikke engang Norges Konger selv have nogensinde faaet saadant, hvor tidt og ofte de end bad derom. Og sæt endog at vi og vore Brødre kunde samtykke heri — hvad vi ikke kunne — saa tro vi dog, at de Geistlige i vort Biskopsdømme aldrig med deres gode Vilje føje sig efter slige Fordringer. I har vel ogsaa erfaret af Magister Paals Breve, at der nu ved Curien suppliceres Paven paa det mest indtrængende om, at Geistligheden i hele Norge maa vorde beskattet. Det kan da tilsidst blive tungt nok for fattige Geistlige, om de først her af os, og siden af Paven skulle legges under sligt Tryk. Vi bede Eder derfor indstendigt, at I ikke lader Eder dette mishage, at vi ej kunne skaffe denne Sag nogen Fremgang hos vore Geistlige paa Grund af de her angivne Aarsager" [2]). Om man endog heraf kunde slutte, at Erkebisko-

---

[1]) Kongens og Drottsetens Sommerophold i Bergen var formodentlig en umiddelbar Fortsettelse af hans føromtalte Ophold der den 17de April. Deres Ophold i Viken nævnes i Brevet som om det fandt Sted umiddelbart før Brevets Modtagelse, og da det heder, at Erkebiskopens Brev, hvortil Audfinns er et Svar, leveredes denne 8 Dage før Juul, „nu sidst der var", er det klart at Svaret er skrevet i Januar eller først i Februar, og at Opholdet i Viken maa have været Vinteropholdet. Brevet er vistnok ej dateret, men der kan dog ingen Tvivl være om at det hører til Begyndelsen af 1326, thi i Midten af dette Aar var Mag. Paal, der her nævnes som fraværende, allerede kommen hjem (see nedenfor); fra 1325 kan det ej være, da Kongen og Drottseten ej den Vinter synes at have været i Viken, og 1324 bliver for tidligt.

[2]) Saml. t. d. n. F. og Sp. H. V. S. 550—553.

n ikke var utilbøjelig til at understøtte Drottsetens Bestræbelser, saa det klart, at Oppositionen fra Landets øvrige Geistlighed, med Audfinn Spridsen, var for stor til at Drottseten kunde gjøre sig noget Haab om drive Sagen igjennem, og derfor var det vist det klogeste, han kunde re, at slutte Fred saa snart som muligt. Denne kom ogsaa istand i Novgorod den 3die Juni 1326, og sluttedes paa ti Aar mellem den rske Gesandt Haakon (Agmundssøn) paa Kongens Vegne og Staden vgorod, der nu, da der ingen Storfyrste var, repræsenteredes af Erkebispen Moses, Possadniken Bartholomæus, og Tysjatskojen Eusthathius. et afgjordes her, at ingen fra begge Parter maatte overskride Rigsgrændsen, men „naar der kom Sendebud fra Novgorod til Norges Konge, de dele Landene efter de gamle Grændseskjel og Enemerker, g saaledes at Delingen selv overlodes til Norges Konge, der skulde efter sin Samvittighed, som han vilde: et temmelig utvetydigt Beviis t, at Russerne her have frygtet Nordmændene og anseet det nødvendigt gjøre Opofrelser. Gjensidig Skade skulde være eftergiven, og de, der ster fra en af Siderne overskred Grændseskjellet, skulde straffes. Gje (Gosti, d. e. Kjøbmænd) fra Norge skulde uden al Hinder kunne e over fra Norge til Novgorod og Savolotschie (saaledes kaldtes alt Novgorod besad hiinsides det Højdedrag (volok), som i Nord og begrændsede det egentlige Novgorodske Gebet), og omvendt. Brevet egledes af de contraherende Parter, formodentlig saaledes, at de tre ske Herrers Segl sattes paa den Gjenpart, der gik til Norge, og af ilken en Afskrift endnu haves, medens den norske Gesandt satte sit gl paa det Exemplar, der gik til Rusland [1]). Hvorvidt Grændsen

---

[1]) Fredstractaten kjendes nu kun fra den føromtalte bergenske Copibog, af hvilken Bartholiniana E. (IV) er en Afskrift; her findes den S. 7—9, og derfor er den trykt paa flere Steder, sidst i Saml. V. S. 553, og Norges gl. Love. III. S. 151. Den er her affattet paa Latin, men den anden Gjenpart var sikkert skrevet paa russisk, efter den ved deslige Tractater mellem Rusland og occidentalske Folk herskende Skik, at udferdige den Gjenpart, der skulde forblive i Rusland, paa Russisk, og den anden paa Latin, for at Texten paa begge Steder kunne forstaaes. Sproget viser ellers noksom, at den og oprindeligt har været forfattet paa Russisk. Den Haakon, der her nævnes som norsk Gesandt, kan neppe være nogen anden end Haakon Agmundssøn (Bolt), der nævnes mellem 1309 og 1346; Haakon Thoressøn, paa hvem man og kunde gjette, synes ikke at have været anvendt i slige Sendelser. Erkebiskopen, der i Storfyrstens Fraværelse nærmest traadte i hans Sted som Vladyika eller Herre, kaldes i Brevet kun Biskop; det var Moses, Moises (Mojsei), der netop lidt før Paaske 1326 havde naaet denne Verdighed (Lehrbergs Untersuchungen S. 255). Possadniken kaldes som sedvanligt i Tractater fra hiin Tid, affattede paa Latin, efter tydsk Viis Borgravins (Borg-Greve), og Tysjatskoj eller Krigsbefalingsmanden „Dux“, Hertug. Den i Tractaten

blev nærmere bestemt, vides ikke. Efter al Sandsynlighed blev det ved det gamle, thi der spores i den efterfølgende Tid ingen Forandring i Grændseforholdene mellem Norge og Rusland. Kun i en Lovbog, der sandsynligviis har tilhørt Drottseten, finder man en Optegnelse indført om de af os tidligere (IV. I. S. 104) omtalte Vedtægtsgrændser for Skatkrævningen. Men Drottseten havde dog nu i alle Fald for det første faaet Fred og Sikkerhed mod de nordlige Grændser, saavel for hele Riget, som for sine egne udstrakte Ejendomme. Dette var og, som det synes, det vigtigste, han i sin Embedstid som Drottsete og Rigsforstander udrettede med Hensyn til de ydre Forhold.

14. Kirkelige Anliggender. Pavelige Sendebud skikkes til Norge. Halvdelen af Sexaarstienden tilstaaes Kongen til Krigshjelp.

Det er allerede af det foregaaende temmelig klart, at Norge saavel i geistligt som verdsligt Henseende i det Hele taget lige siden Kong Haakons Død stod sig meget vel med Curien. Der møder os kun en eneste Misforstaaelse, hvis Aarsag allerede hidrører fra Handlinger, Kong Haakon i sin sidste Regjeringstid havde tilladt sig, og om hvilken vi savne fuldstændige Efterretninger, men som alene synes at have været hurtigt forbigaaende, og ikke have efterladt varige Følger. Pavelige Breve — vor eneste Kilde i denne Sag — oplyse os om, at Kong Haakon, der attraaede Johanniter-Ordenens Besiddelser og derfor gjerne vilde faa Ordenens Medlemmer bort fra Landet, havde formaaet dens Stormester, Fulco af Villaret, til at tilskrive Prioren i Danmark (altsaa for Antvorskov Kloster) om, hvis det ellers var stemmende med Hospitalets Tarv, at bortbytte Ordenens Besiddelser i Norge mod Kongens Besiddelser i Danmark. Dette kan vel neppe forstaaes anderledes, end at Hospital-Klosteret paa Varna ganske skulde nedlegges og Klostergodset tilfalde Kongen, imod at Ordenen til Gjengjeld fik det Jordegods, som Kong Haakon havde arvet efter sin Moder, skjønt rigtignok det meste af dette ifølge Tractaten til Helsingborg skulde tilfalde den danske Krone. Men da Prioren ikke vilde indlade sig paa et saadant Bytte, der, som han paastod, førte til stor Skade for Hospitalet, blev Kongen opbragt, jagede alle Brødrene ud af Riget, og tog Klostergodset uden Videre i Besiddelse. Herover blev der naturligviis strax klaget til Paven, og Følgen deraf

nævnte Posadnik Bartholomæus kaldes i Tractaten „Olphormøy", forbi Navnet paa Russisk udtales Varfolomej, hvilket fordrejedes til Valforomej, Valfromej, Alforomej, Alformej o. s. v. Han nævnes ogsaa i den svenske Tractat af 1323 som Alformeus. „Eustathius", paa Russisk udtalt Jevstafi eller Ostafij, kaldes i Tractaten Ostaphius: han nævnes ej sjelden paa denne Tid. „Savolotshje" skrives i Tractaten „Sauløke".

var at denne udstedte tvende Breve, begge den 4de September 1320; et til Kongen, hvori han bød ham under Trusel om kirkelig Straf at lade Brødrene komme tilbage, og gjengive dem deres Gods med passende Godtgjørelse, og et andet til Erkebiskopen af Lund og Uppsala, samt Abbeden i Esrom Kloster, hvorved han gav disse, som Executorer, det Hverv at see hiin Befaling efterkommet, og, om det skulde behøves, ved kirkelige Straffe uden Appell at tvinge Kongen dertil [1]. Da Brevenes Datering er omtrent samtidig med den føromtalte pavelige Nuncius Bernhard af Montvalrans Sendelse til Norden [2], er det høist sandsynligt, at han har faaet dem med, saavelsom et Par andre Breve, der selvsamme Dag udferdigedes, det ene til Kong Christopher, det andet til Biskoperne i Odense, Linkøping og Vegsjø, om Forurettelser, der ogsaa i Danmark af Kong Erik vare blevne Hospitals-Ordenen tilføjede, hvoraf man vistnok maa slutte, at Ordenen over hele Norden paa denne Tid maa have været Forfølgelse underkastet [3]. De endelige Følger af disse Stridigheder for Norges Vedkommende kjendes kun forsaavidt som vi erfare, at Kong Magnus (ↄ: Drottseten og Raadet) gav Prioren og Brødrene paa Varna deres Ejendomme tilbage i 1323 [4], saa at vel altsaa Brevene og Truslen maa have gjort sin Virkning; og det er saa langt fra at den unge Konge eller hans Riger bleve lagte for Had, at han tvertimod sidenefter var en af dem, for hvem Paven synes at have næret en særdeles Forkjærlighed. Vi vide ingen Breve fra Pavestolen til Norge, førend hiint forhen omtalte af 10de Febr. 1323, om en Art af Korstog mod de hedenske Finner. Men samtidigt med dette Brev udferdigedes ogsaa en heel Deel andre, hvilket viser, at en Udsending fra en eller flere norske Biskoper paa den Tid maa have været ved Curien, og begivet sig paa Hjemreisen, og denne Udsending kan neppe have været nogen anden end Thorkell Kattul, Erkebiskop i Oslo, thi et af Brevene giver ham den Forret at hans Skriftefader paa hans Yderste kan meddele ham fuldstændig Absolution, medens et andet til Forbedring af hans Embeds-Indtægter, henlægger Haugs Kike paa Eker for stedse under Erkeprest-Embedet, og et tredie bestemmer Indulgenser til Fordeel for samme Haugs Kirke [5]. Lignende Indulgenser forlenedes og ved andre samtidige Breve til Bedste

[1] Johann. XXII. Regist. an. IV. ep. 1403.

[2] De Breve, der med Vished vides eller kunne sees at have været affendte til Danmark med Bernard, ere daterede fra 28de Mai til hen i Septbr. 1320. Bernard kom til Danmark med Erkebiskopen ej førend i 1321 (see ovenf. S. 48).

[3] Johann. XXII. Regest. an. IV. ep. 1402.

[4] See Langes Klosterhistorie S. 463, 464.

[5] Sammestebs, an. VII. ep. 426, 423, 439.

for Nidaros, Njotarø, Hovedøens og Hamars Kirker, ligesom en v
Thore Breid erholdt et Canonicat i Oslo, og Erkebiskopen bemyndiged
til at dispensere ti uegte fødte Geistlige i hans hele Provins fra d
Plet, som klæbede ved dem [1]). Men man seer heraf, at hvad der dreje
sig om Erkepresten af Oslo, var Hovedsagen, og saaledes bliver det sa
synligt, at det var ham selv, som modtog Brevene og var tilstede v
Curien, især da vi ej længe efter finde ham som en af den paveli
Sexaarstiendes Undercollectorer; formodentlig var det og i Anledning
denne Collectionssag, at han var reist derned. I det følgende Aar m
som allerede ovenfor er omtalt, Bertrand de Sueioliis og Raimund de I
mena være sendte til Curien i Anledning af Russernes Herjetog i 132
og da vi af Biskop Audfinns ovenfor anførte Skrivelse til Erkebisko
see, at Magister Paal Baardssøn, som tidligere skulde have været
for at repræsentere Biskop Audfinn i den forventede Proces med Apo
kirkens Klerker, men som, da denne Strid blev mindeligt bilagt, fik T
ladelse til i den Tid at fuldføre sine Studier i Orleans, alligevel n
senere, mod Slutningen af 1325, opholdt sig ved Curien som Audfi
Agent, maa vi næsten formode at Audfinn havde sendt ham did i
bestemte Hensigt at modarbeide de kongelige Gesandters Bestræbelser
at faa Geistligheden skatlagt. Dette kan ikke de kongelige Gesandter
sin Side have undladt at meddele Drottseten, og saaledes maatte
spendte Forhold altid vedblive. Erkebiskopen synes under hele de
Strid at have holdt sig neutral, ja endog snarere at have hel
til Drottsetens Side, forsaavidt det kunde skee uden at vække F
argelse. Vi have allerede seet flere Exempler paa, at Erkebisko
ikke ubetinget gav Biskop Audfinn Ret i hans altfor heftige Fr
ferd mod de kongelige Klerker, og man kan næsten læse mellem Linje
i hans Brev, at han i sit Hjerte slet ikke holdt med ham. I Aa
1325 støde vi paa en formelig Tvist mellem dem begge, skjønt med I
behold af alle den ydre Høfligheds Former. En Knarr var kom
fra Grønland til Bergen, ladet med grønlandske Varer, og Bisko
fordrede Tiende af de ombord værende Kjøbmænd, men nogle af dis
der hørte hjemme i Throndhjem, paastod at de ej havde at betale Tie
andensteds end der. Biskopen blev ikkedestomindre ved sit, og oppeb
Tienden, men lod den dog af Opmerksomhed for Erkebiskopen for
første kun oplegge i Erkebiskopsgaarden i Bergen til videre Opgjør,
tilskrev ham derom (24de Juli) med al Høflighed. Erkebiskopen svar
strax (5te August), ligeledes høfligt og med Maadehold, men dog saa
des at uagtet han endog takkede Biskopen for hans Opmerksomhed,

---

[1]) See Langes Klosterhistorie, S. 417, 438, 445, 443, 424, 440.

:r Stemning er umiskjendelig [1]). Formodentlig blev Sagen i
ed forligt, da man ej hører mere derom. Ej længe efter have
rkebiskopen nok saa venskabeligt tilskrive Audfinn angaaende Krigs-
od Finner, Russer og Kareler, og paa en vis Maade efte
mening, men dog saaledes at man selv af Audfinns Svar
kunne føle, at Erkebiskopen heldede mere til Drottsetens Side.
lertid havde Erkebiskopen, som det lader, med rosverdig Iver,
en overdreven Strenghed, forfulgt Sagen mod Biskop Viljam
erne. Det er allerede fortalt, at han ogsaa i 1321 beskikkede
: derhen, dennegang den før nævnte Grim Ormssøn saavelsom
e Engelbert Lyning, hvis Mishandling ved Biskopen netop
et en af Hoved-Ankeposterne mod denne. De indgav, hver for
dberetning, men som begge leed af saadanne Mangler, at Erke-
ed Brev af 25de Marts 1322 anmodede Biskop Audfinn om,
avn at fordre en canonisk og rigtig Forklaring, under Banns
r deres Forsømmelighed [2]). Dette maa sandsynligviis have
g idetmindste Biskopens mislige Omgang med den indsamlede Pave-
)stændigt constateret, thi han blev nu af Biskop Hallvard i
Egenskab af Tiende-Collector, dømt til at tilbagebetale de om-
) Mkr. Sterling. Formodentlig maa han have appelleret, thi
som om Paven siden overdrog Erkebiskopen tilligemed Biskop
paany at paakjende denne Sag, men det blev ved den feldede
Viljam dømtes derhos til at betale Engelbrecht Lyning en Er-
m af 50 Mk. Sterling [3]). Herom skete der dog ei nogen
rføjning, førend Paven ved en større almindelig Beskikning til
gte at bringe alle hidtil uafgjorte vigtige Sager, fornemmelig
liggendet og Spørgsmaalet om Hjelpen til Norges Forsvar
lige Naboer, paa det Rene.
adan Beskikning besluttede nemlig Paven sig omsider til at
bet af Sommeren 1326. Noget har vel hertil de føromtalte
andters Forestillinger og Bestræbelser bidraget, dog vilde de
have udrettet stort, hvis ikke andre, for Pavestolen selv vigti-
n havde gjort sig gjeldende. Den trængte nemlig til betyde-
summer, ej alene til Gjenvindelsen af det hellige Land, der
) laa eller foregaves at ligge Paverne ivrigt paa Hjerte, men

---

Cl. t. d. n. F. og Sp. H. V. 550—553. Her finde vi saadanne Forsik-
er af Biskopen, som „at han virkelig mener Erkebiskopen det vel" o. s. v.
n XII. 64. Bartholin. E. IV. 172.
: sees af det nedenfor omtalte Pavebrev af 22de September 1326.

ogsaa, og maaskee fornemmeligt, til Vedligeholdelsen af det verdslige H
redømme over dens Besiddelser i Italien, som allerede før, men end
mere efter Residensens Flytning til Avignon, stod paa meget svage F
der. Det var dem derfor meget magtpaaliggende at faa Indsamling
af den oftere omtalte, paa Conciliet i Vienne samtykkede, Sexaarstie
bragt til Ende, og de mange endnu tilbagestaaende Summer af den i
kræfede, tilligemed lignende Restancer af Annaterne, (det første Aars I
tægter af ledige geistlige Embeder) og Rumaskatten. Det var heller i
alene Norden, hvortil der nu saaledes sendtes Skattekrævere, men
de fleste romersk-katholske Riger udgik lignende Beskikninger [1]). Til
Nuncier i Norge og Sverige udnævnte Paven tvende sydfranske Ge
lige, nemlig Dominicaneren **Johan af Seron**, Prior for Predi
Klostret i Figeac, under Cahors's Bispsdømme, og **Bernard de I
tolis** (Orteuil?) Sognepræst til Novaux i Alets Bispsdømme [2]),
meddeelte dem ved mange Breve, daterede fra 13de August til sids
September, de mest udstrakte Fuldmagter til Udførelsen af forskjell
Hverv. Deres Sendelse gjaldt kun Norge og Sverige, eller som de
Fuldmagterne heed, Norvegiæ, Sveciæ et Gotiæ regna, altsaa kun h
der lød under K. Magnus. Deres Hverv var først og fremst at i
kræve det Tilbagestaaende af Sexaarstienden, de frivillige Legater til sam
Øjemed og Rumaskatten, saavelsom Indtægterne af alle geistlige ledige Em
der eller Beneficier i de sidste tre Aar; men desuden medbragte de og, li
som deres Colleger i andre Lande, Opfordringer til, ved frivillige Bidrag
komme Pavestolen til Hjelp, for, som det heed, at undertrykke Hedninger
Vantroende, der i forskjellige Dele af Italien rasede grusomt mod Gud og
katholske Kirke. Endvidere fik de alslags Bemyndigelser til at udføre særsk
Hverv, absolvere og dispensere, udnævne Tabellioner m. m. med an
Ord i de fleste Tilfælde ganske at handle paa Pavens Vegne og n
fuld apostolisk Autoritet [3]). Til Bestridelse af deres Udgifter tilstodes d
hver 21 smaa toursk Sous dagligt [4]). Den Masse Fuldmagtsbre
der saaledes meddeeltes dem, var overmaade stor, og end større de Anbefalin
der medgaves dem til Kongen, til Bisskoper og andre formaaende Mæn

---

[1]) Saml. f. Gr. til England Icher de Concoret. I Polen Andreas de Verull
Peter de Alvernia o. s. v.

[2]) Deres Navn og fulde Titel lyder saaledes i Latinen: Johannis de Ser
prior fratrum prædicatorum de Figiaco, ac Bernardus de Ortolis, re
ecclesiæ de Novalibus, Caturcensis et Electensis dioecesium.

[3]) Herom forskjellige Breve i de pavelige Regester, Secret. ann. X. 5 af hv
enkelte ere trykte, mange endnu utrykte. Jfr. Dipl. Sv. 2570—2571, 2
2580, 2581, 2591, og Suhm, XII. 148.

[4]) Joh. XXII. Secr. l. c. f. 63. ep. 1003.

ye Riger. Saaledes udstedtes der særskilt Brev til Hertuginde Inge-
ı, til hver eneste Biskop i Nidaroos og Upsalas Provins, ja endog ikke existerende [1]), til begge Drottseterne, Erling Vidkunnssøn og Knut ssøn, og til de svenske Herrer, Marsken Erngisl Neskonungssøn, og hans oder Karl. Men det bedste var, at Paven ved en af disse Skrivelser, dat d. 13de August, virkelig efterkom Kong Magnus's eller rettere Drottses indstændige Anmodninger om Hjelp til Krigen mod Russer og Kareler, han, hvis Sendebudene fandt at det havde sin Rigtighed med hvad der var bragt, bemyndigede dem til at overlade Kongen Halvdelen af Sexaarstien, der var og herefter kunde vorde indsamlet, at anvende efter som Erkebipen af Nidaroos med tvende andre af ham udnævnte Bisköper og Sendebue tilsammen maatte bestemme [2]). Derved undgik man yderligere at skatye Geistligheden, medens Kongen dog fik Hjelp, vistnok nu efter Fredens lutning lidt for sildigt, men dog tidsnok til nye Krigsforetagender ved Fres Udløb, og, det er vel at merke, at der her ej handledes om Sexaarstienden Norge alene, men ogsaa om den fra hele Sverige. Man seer heraf, at ng Magnus og hans Hof maa have staaet meget godt anskrevne hos ven, og at derhos de affendte Gesandter maa have virket med stor ygtighed, thi deres Bestræbelser tør man dog vist for en stor Deel rive det heldige Udfald. Paven lod dem nu drage tilbage med de af n beskikkede Sendebud, medgivende dem en meget smigrende Skrivelse Kongen, hvori han blandt andet yttrede, „at det laa ham overvettes ert paa Hjertet, at Kongens Riger, hvor den katholske Troescultus rligt blomstrede, og hvor efter Sigende, Fredens Sikkerhed herskede llem Indbyggerne indbyrdes, maatte nyde Held og Lykke". Han anede ham derhos, stedse at have Gud for Øjne og elske ham over t, gjørende hvad der var ham behageligt, og afholdende sig fra hvad r kunde mishage ham; og, da Troens og Kirkens Interesser vare uadskilligt forbundne med hinanden, stedse hedre Kirkens Tjenere, styrke

[1]) Blandt Biskopperne nævnes nemlig i ep. 2203 en Episcopus Nellandensis eller Uellandensis, hvilket Navn ogsaa forekommer i en Fortegnelse over alle Biskopsstole fra det 15de Aarhundrede, men som ganske bestemt maa skrive sig fra en Feillæsning, hvis første Oprindelse nu ej fyldestgjørende kan paavises.

[2]) See Raynaldi Annales, 1326 p. 312, samt Dipl. Sv. 2573, og Langes Tidsskrift, V. S. 340. Her staaer der overalt, formedelst Feiltagelse hos Raynald, „Archiepiscopi Narbonensis“ istedetfor „archiepiscopi Nidrosiensis“, hvilket staar tydeligt nok i Originalregesten, Secr. Joh. XXII. T. V. (an. 9. 10). f. 372. I Originalregesten findes ved Siden af Brevet, der tilstaar Kongen Halvdelen af Tienden, ogsaa et forresten ligelydende, der tilstaar ham Trediedelen, altsaa var det vel overladt til Nuncierne at bestemme, hvilket af disse Breve der skulde anvendes, — og de have da valgt det for Kongen fordeelagtigste.

dem i deres Rettigheder og Friheder, forsvare dem, Fattige, Enker o Forældreløse mod Uret, og overhoved saaledes ved gode Gjerninger o styrke sin Ungdom, at han siden, naar han var kommen til en modne Alder, mere og mere kunde fryde sig i Fromheds-Handlinger: da vil den Højeste ej alene vedligeholde hans og hans Rigers Rettigheder, me ogsaa ved Held og Lykke forøge dem" [1]). Blandt de særskilte Hver som gaves begge Sendebud, var ogsaa det, at træde sammen med B skopen af Hamar for, efter yderligere Undersøgelse, ved endelig inappel label Dom tvinge Biskop Viljam af Orknø til at give Engelbrekt Ly ning fuld Erstatning, og tillige at udbetale til det pavelige Regningskam mer hiin Pengesum, som han ulovligt havde tilvendt sig [2]). Forsynede med alle disse Fuldmagter begave Sendebudene sig omsider d. 14de Sept paa Vejen til Norden, hvor de ankom i Begyndelsen af det følgend Aar [3]). Magister Paal Baardsøn var allerede tidligere, formodentlig først i 1326, kommen hjem.

15. Knut Porses og de øvrige danske Stormænds Opstand mod Kong Chri stopher og dennes Afsettelse. Valdemar af Jylland Konge i Danmark. Feid i Norge mellem Drottsetens Parti og de Misfornøjede. Forliig i Oslo. Knu Porse, Hertug af Halland, egter Hertuginde Ingeborg. Geistlighedens Opposition mod Drottseten. Paal Baardsøn Cantsler.

Den Deel af Aaret 1326, der fulgte efter Forliget til Skara de 14de Februar, var for alle de tre Riger, men især for Danmark o Norge, riig paa vigtige Begivenheder. Kun er det Skade, at hvad de skete i Norge, kun lader sig nogenledes gjette af enkelte Antydninger. Ud førlige Beretninger haves ikke derom, og de Actstykker, hvorfra der skuld kunne hentes Oplysninger, ere tilintetgjorte. Man kan saaledes her fa

[1]) Secr. Joh. XXII. l. c. ep. 2204.

[2]) Brev til Biskopen af Hamar, samt Nuncierne af 22de Sept. 1326, Sec Joh. XXII. T. 6, an. 11. 12. fol. 64. ep. 1005. Det heder her: „da, so vi have erfaret, vor ærv. Broder Biskop V. af Orknø formedelst de gro Overtrædelser, hvori han ved uden rimelig Grund at fange og fængsle En gelbert Lyning, Chorsbroder i Orknø, apostolisk autoriseret Undercollector o de geistlige Beneficie-Indtægter, dem vi der, som andetsteds, have reserver os, samt ved at tage hans Beneficier og Gods i Besiddelse, bruge dem o utilbørligen at føre dem bort med sig, fremdeles ved uden Ret dertil at berøve ha hans Beneficier, og endelig ved uforsvarligt at tilbageholde Indkomster af Peterspeningen, har gjort sig skyldig, — ved dig, Broder Biskop, for de første Brøde er dømt til at betale 50 Mk. Sterling og af dig samt Erkeb skopen i Nidaroos, for den anden Brøde til at betale 53 Mk. St. til vo Kammer, idet ogsaa andre Processer og andre diverse Straffe ere anvend mod ham, overdrage og befale vi, o. s. v.

[3]) Dette sees af Sendebudenes endnu opbevarede Regnskabsbog.

er Deel kun gjette sig frem. Det er forhen nævnt, at Knut Porse hiint Forliig holdt sig skadesløs for Tabet af sin Magt og Indlse i Sverige, ved at blande sig saa meget ivrigere i de Uroligheder, rystede Danmark, og her tage sin Fordeel i Agt. Der er endog r af, at Knut Porse laante de danske Stormænd Penge, idetmindste et vist, at den mægtigste af dem, Ludvig Albrechtsøn, var i hans d [1]), og det er ej urimeligt, at de Penge, han saaledes ruttede med, n vare Levninger af de Summer, han ulovligt havde faaet fra Norrigskasse. Alle disse Agitationer begyndte nu endelig at bære Frug. Da det var umuligt, at Kongen kunde betale Kronens Gjeld og se de for denne pantsatte Slotte og Landskaber, som han i Haandingen havde lovet, uden at paalegge Skat, men dette ligeledes ifølge ne Haandfestning var ham formeent, maatte han altsaa nødvendigviis e an mod denne, i hvad han saa gjorde; og derfor tog han, som det s, det Parti, slet ikke at bryde sig om den. Han paalagde saavel stlighed, som Adel og Almue en Skat, og da Raadet protesterede imod, satte han sig med Magt i Besiddelse af flere pantsatte Landskar, hvorover Indehaverne, blandt hvilke Ludvig Albrechtsøn og Drottm Laurentius Jonssøn, naturligviis bleve yderst forbittrede, ligesom rhored almindelig Misfornøjelse med Kongen begyndte at raade. ed Erkebiskopen udbrød det gamle Uvenskab paany, især da hiin var den Kongen en Sum Penge skyldig, for hvilken Forloverne skulde ne Bornholm i Pant; men da Kongen her, som ved andre Lejligheder, sin egen Sikkerhed vilde lade Øen tage i Besiddelse, søgte Ludvig brechtsøn at hindre det, og forsvarede Hamershuus mod de Kongee i serten Maaneder, indtil han endelig ved Hungersnød blev tvungen l at capitulere, dog saaledes, at Kongen blev ham en betydelig Pengem skyldig (26de August 1325) [2]). Da var Erkebiskopen allerede død 17de Januar), men hans Eftermand, Karl, der tiltraadte sit Embede

[1]) See Grev Johan af Holstens Overeenskomst med Ludvig Albrechtsøns Enke, dat. Helsingborg 30te Oct. 1329, hvor han blandt andet lover at betale Ludvigs Gjeld til Knut Porse. Huitf. S. 452.

[2]) Huitfeld, S. 318. Suhm. XII. 97. Den nærmere Sammenhæng hermed angives ingensteds nøjagtigt. Det sandsynligste synes at være dette, at Ludvig Albrechtsøn efter Forliget med Erkebiskopen (see ovenf. S. 49, 52) har beholdt Bornholm til Sikkerhed for de Penge, Erkebiskopen skulde betale ham, og at de Penge, denne senere skal være bleven Kongen skyldig med endelig Panteret i Bornholm, egentlig kun er den samme Pengefordring, som Kongen, for at faa Bornholm i sin Magt, af Erkebiskopen har faaet sig overdragen, medens imidlertid Erkebiskopen og Ludvig ere blevne enige om at forholde Kongen Øen, og overhoved det Hele har været et aftalt Spil mellem begge disse Magnater.

endnu samme Aar, sluttede sig strax til Kongens Fjender, klagende over, at han forholdt Erkestolen dens retmæssige Besiddelse, Bornholm. Imidlertid var ogsaa Hertug Erik af Jylland død (12te Marts), og da Kongen, som Overlehnsherre, paastod at være hans umyndige Søn Valdemars rette Verge, og derhos vilde gjenforene Langeland med Kronen, kom han i en alvorlig Strid med oftnævnte Grev Gerhard af Holsten-Rendsburg, der som Valdemars Morbroder ansaa sig mere berettiget til Formynderskabet. Ogsaa Grev Johan, Kongens Halvbroder, traadte paa Gerhards Side, og da Kongen med væbnet Haand vilde indtage Sønderjylland og beleirede Gottorp, blev han efter en uheldig Kamp med begge Grever nødsaget til at trække sig tilbage. Strax efter døde Fyrst Vitslav af Rügen (Nov. 1325), uden at efterlade Børn, og da Kongen nu vilde inddrage dette Lehn, som hjemfaldet til Kronen, kom han endvidere i Strid med sin egen Svoger, Hertug Vartislav af Pomern, der som Vitslavs Systersøn ansaa sig berettiget til at faa hans Besiddelser i Lehn. Saaledes havde Kongen nu to alvorlige Fejder at føre, og heraf benyttede, som man kunde vente, de misfornøjede Stormænd i Riget sig til at tage sin Fordeel i Agt. Den 30te Marts 1326 indgik Drottsetten Laurentius Jonssøn og Ludvig Albrechtssøn et Forbund med Hertug Valdemar, hvorved denne lovede at staa dem bi mod Kong Christopher og hjelpe dem til fuldkommen Erstatning for de lidte Fornærmelser, samt midlertidigt overlade dem Tranekjers og Haderslevs Slotte, imod at de forbandt sig til at tjene ham med 40 Ryttere, paa egen Fare og Omkostninger. Til dette Forbund maa ogsaa Knut Porse temmelig snart have sluttet sig, skjønt man ej har nøjagtig Besked om, naar det skete; men da man tydeligt seer, at det var en fuldkommen organiseret Opstand, der nu udbrød mod den danske Konge, er man berettiget til at antage, at Knut Porse umiddelbart efter Skara-Forliget ilede til Danmark, for at deeltage deri, og sikkre sig sin Del af Byttet. Indkaldt af de Misfornøjede, brød begge de holstenske Grever ind i Jylland og Fyn, hvor de strax fandt Tilløb af Indbyggerne, og beleirede Nyborg, som de ogsaa tilsidst indtog. Imidlertid sendte Kong Christopher, der opholdt sig i Vordingborg, sin Søn Erik, allerede udvalgt og kronet til Konge, med endeel Krigsfolk til Korsør, for derfra enten selv at drage over Beltet mod Fjenden, eller hindre denne fra at komme over. Men Sjælandsfarerne og Skaaningerne i Eriks egen Hær gjorde Opstand imod ham, og nødte ham til at indeslutte sig i Slottet. Laurentius Jonssøn, Ludvig Albrechtssøn og Knut Porse kom dem til Undsetning, og efter sexten Dages Forløb maatte Erik overgive sig og Slottet til Fjenderne, der førte ham som Fange til Haderslev Slot. Forfærdet herover flygtede Christopher Natten efter fra Vordingborg, medtagende alle de Penge og

ibarheder, han kunde skrabe sammen, og drog først til Falster, siden Rostock, for at søge sine Forbundsfeller, Herrerne af Mecklenburg Werle, om Hjelp, den han vel fik, men imod store Opoffrelser og nye atsettelser. Og endda handledes her ej om Krigen mod Hertug Val-ar og Grev Gerhard alene, men og om at tage Rügen fra Hertug rtislav, der havde sat sig i Besiddelse deraf, thi dette laa naturligviis ecklenburgske Fyrster langt mere paa Hjerte, end at opretholde Kon-s Magt i Danmark. Han fik dem heller ikke til at yde nogen or-tlig Bistand, uden efterat have betalt dem en stor Sum i rede Penge, efor det aftalte: da fulgte de ham tilbage til Danmark med en ej ydelig Styrke, men uden dog at udrette noget klekkeligt. Vording-g, i hvis Havn de lagde ind, blev omringet af Fjenderne til Lands Vands, og Christopher tog til Takke med, at Fyrst Henrik paa hans gne sluttede en Capitulation med Grev Gerhard, hvorved han fik Til-else til at drage bort med de Skibe, han havde medbragt. Han be- sig nu til Falster, hvor han atter blev omringet af fiendtlige Skibe alle Kanter af Riget, saa at Fyrst Henrik paany maatte underhandle d Grev Gerhard og skaffe ham fri Bortfart. Nu drog han til Meck-burg, hvor han for det første opholdt sig. Men de oprørske Adels-end, som nu ganske spillede Mester i Riget, opsagde ham i sit eget og øvrige Folks Navn Huldskab og Troskab, og sammenkaldte et Dane-f i Viborg, hvor den unge Hertug **Valdemar** kaaredes til Danmarks ge, og vedtog en Haandfestning omtrent af samme Indhold som den, ristopher havde vedtaget, men endnu fordeelagtigere for Adelen (7de ai 1326) [1]. Siden blev han ogsaa hyldet i Sjæland, og holdt derpaa

---

[1]) Valgdocumentet er aftrykt flere Steder, navnlig i Dipl. Sv. 2561. om de her fortalte Begivenheder see især Detmar, ved 1326, og Fortsettelsen af Nyklosters Annaler i R. D. VI. S. 522; thi dette er Hovedkilderne. Huitfeld (S. 429 fg.) og efter ham tildeels Suhm, XII. 117 fg., fortælle det Hele noget nordentligt og mod Chronologien, navnlig lader Suhm Kongen tre Gange drage over til Mecklenburg, medens hine Kildeskrifter kun tale om to, og han lader ham slutte Forbundet med Herrerne af Mecklenburg og Werle om Bistand mod Valdemar med Part i Laaland senere end det om Rügens Tilbagetagelse fra Vartislav, medens de dog vare samtidige (see Originaldocumenterne aftrykte i Lisch's Urk. z. Gesch. des Geschl. v. Malzahn I. S. 401—412) og afsluttedes netop ved Pintsetider, (3die Mai) da Christopher, som Detmar udtrykkeligt siger, første Gang drog over til Mecklenburg. Sedvanligviis har det nok været antaget, at disse Tractater sluttedes i Mecklenburg, men af hine Originalaftryk sees, at dette skete i Nykjøbing paa Falster. Dette er merkeligt, fordi Detmar udtrykkeligt siger, at Kongen paa sin Seiglads fra Vordingborg anløb Falster, men at man der ej vilde modtage ham. Dette maa saaledes kun være at forstaa om Landbefolkningen, eller og er den hele Transaction skeet paa Skibene udenfor Nykjøbing.

ved Midten af August et stort Danehof i Nyborg, hvor han forlenet
Grev Gerhard med Hertugdømmet Jylland (d. e. Sønderjylland) soı
arveligt Lehn. Allerede tidligere (5te Juli) havde han forlenet Ludvi
Albrechtssøn med Ribe, Kolding og andre betydelige Landskaber i Nordı
Jylland [1]), og han skal nu tillige paa Danehofet i Nyborg have forl
net Grev Johan med Laaland, Falster og Femern, Laurentius Jonssø
med Langeland og Ærø, og Knut Porse med Søndre-Halland, Sams
og Holbek som arveligt Hertugdømme. Dog maa det vel med flere
disse være forblevet ved foreløbige Løfter, thi saa meget er vist, at Knı
Porse endnu ikke i November 1326 var mere end slet og ret Ridder, o
sandsynligviis skede hiin Forlening og Ophøjelse ikke førend ved Jul
tider, eller maaskee endog ej førend i det følgende Aar, da hans og Her
tuginde Ingeborgs Forhold til Norge og Sverige var bragt nogenlede
paa det Rene [2]).

Der forefaldt nemlig paa denne Tid, som ovenfor anført, alvorlig
Stridigheder i Norge mellem de tvende Partier, i hvilke Stormænde
deelte sig, de Kongeligsindede, med Drottseten i Spidsen, og de Oppos
tionelle, hvis Hoved var Finn Agmundssøn; men man ved, som sag
desværre saagodtsom intet om denne vigtige Begivenhed: man erfarer kuı
at Hertuginden ogsaa var indviklet heri, maaskee forsaavidt det gik ı
over hendes Gods i Riget, og at Erling Vidkunnssøn her optraadte
Egenskab af hendes Ombudsmand, hvad enten han nu stod i en g
Forstaaelse med hende, eller at hans Embede som Rigsforstander forpli
tede ham til at varetage hendes lovlige Interesser. Man maa tilli
antage, at det har været Fredsslutningen i Skara, og Knut Porses Fo

---

[1]) Reg. Danica. S. 239.

[2]) Saavel Detmar som Fortſ. af Rykl. Annaler berette, at Grev Johan, Lauren
Jonssøn og Knut Porse fik sine Forleninger paa Danehoffet i Nyborg, lig
som Grev Gerhard. Men dette gjelder idetmindste ikke om Knut Porse, d
endnu d. 1ste Nov. 1326 kalder sig slet og ret Ridder (Dipl. Sv. 258
altsaa var han da ikke bleven Hertug. Under denne Titel treffer man ha
allerførst den 11te April 1327, da han i et Brev af dette Datum udstet
Privilegier for Halmstad (Suhm, XII. 156, Dipl. Sv. 2641). Vistnok henf
res sedvanligviis dette Brev til 31te October 1327, fordi det i den nye
danske Parafrase, hvorunder vi kjende det, er dateret sabbatum sanctorn
hvilket man har forklaret ved „Løverdag før Allehelgensdag", men da en sa
dan Benævnelse ellers aldrig forekommer og strider imod al Skik og Bru
medens derimod „sabbatum sanctum" er en sedvanlig Benævnelse for Pa
skeaften, der i 1327 faldt paa 11te April, kan der ej være Tvivl om at det
er den rette Datum. Det sandsynlige bliver da, at hans Forlening og O
højelse til ridderlig Verdighed har fundet Sted, efter Skik og Brug, i Julen 13
—27, især da de isl. Annaler berette, at han endnu i 1326 festede Hertugind
hvilket dog vel neppe skete formeligt, førend han selv var bleven Hertug.

ælse fra Sverige, som har bragt de Misfornøiede i Norge til at for-
ke sig paa Hertugindens Besiddelser, i den Tanke at hun nu savnede
Beskyttelse. Alt, hvad vi vide om denne Sag, er kun, at der Jule-
n i Oslo blev sluttet et Forliig under Erkebiskopens og maaskee
r andre Prælaters Megling, hvorved „det omhyggeligt undersøgtes
prøvedes, hvad Gods og Penge Kongen, Hertuginden, Drottseten
es Ombudsmand, og deres Tilhængere, Riddere og Svene, havde
et ved Hr. Finn Agmundssøn og hans Tilhængere, og omvendt",
flere, eller maaskee alle Deeltagerne i Feiden dømtes til store gjensi-
Udbetalinger i Gods eller Penge som Erstatning, dog saaledes, at
indbyrdes Fordringer liquideredes i hinanden [1]). Vi erfare endvidere,
blandt Kongens og Drottsetens Tilhængere vare Thorvard Haavards-
, Paal Erikssøn, Dagfinn Klerk, Kolbein paa Falle, Aasmund Rult,
rd Buuk, Gulbrand Mylsan og Einar Ambessøn, forhen Fehirde i
gen, men paa Finns Side Ulf Saxessøn, Guthorm Erikssøn, Asleif
rvardssøn (?), Jammælt Thoressøn og Alf i Klostret. Ivar Ag-
ndssøn nævnes ikke, og der er al Sandsynlighed for, at han uden
erklære sig for nogen af Parterne indtog en næsten uafhængig Stil-
g som Befalingsmand paa Baagahuus Slot. Hvorvidt nu begge
rter holdt sig denne Dom efterrettelig, vides ej med Vished, ligesom
aa de politiske Begivenheder, som umiddelbart efter hiin Megling fandt
ed, ere begravne i et uigjennemtrængeligt Mørke. Saa meget synes
alene at kunne skimte, at det ej kom til nogen rigtig Fred og Ro,
nd i Løbet af den paafølgende Sommer, thi da blev der i Konge-
lle den 14de Juni, i Overvær af Hertuginden, Drottseten, Biskop
lomon, Paal Erikssøn, Haakon Agmundssøn, Ivar Agmundssøn,
munde Borgarssøn og Jon Borgarssøn, Riddere, samt flere Svene,
ttet en Fred mellem Kong Magnus i Egenskab af Norges Konge, og
nye danske Konge Valdemar, saaledes at den bedste Forstaaelse skulde
ſte, og ingen staa den andens Fjender bi; og Dagen efter en lignende
rd mellem „Norges Riges Mænd," og Knut Porse, nu Hertug i
lland og Samsø, hvorved det bestemtes, at alle gjensidige Stridighe-
, der hidtil herskede, skulde være bilagte og glemte, at man skulde

[1]) Dette erfares nemlig af et endnu opbevaret, og i Saml. t. d. n. F. H. V. S. 532 aftrykt Brev, hvor kun enkelte halve Linjer kunne læses, da noget er aldeles bortrevet, noget udslettet af Væde. End ikke Aarstallet kan sees, men der kan ej være nogen Tvivl om at det er 1326, da Udstedelsesdagen angives at være Juleaften, og Hertuginden kaldes Hertuginde af Sverige, hvilket hun ej var Juleaften 1327, saasom hun imidlertid var bleven gift med Knut Porse; om 1323, 1324 og 1325 kan der ej være Tale, desuden var Erkebiskopen ved 1325 i Nidaroos (see Suhm, XII. 113), sandsynligvis ogsaa i 1324.

behandle hinanden gjensidigt med Agtelse og Venskab, og ikke bebreide hinanden hvad der tidligere kunde være forefaldt [1]). Dette er nemlig en aabenbar Fravigelse af de Grundsetninger, der for fire Aar tilbage bevirkede Indskrænkningen af Hertugindens Myndighed og Erlings Ophøjelse til Rigsforstander, og naar vi legge sammen hermed, hvad vi derhos erfare, at Hertuginden allerede i 1326 trolovede sig med Knut Porse, maaskee umiddelbart efter hans Ophøjelse til hertugelig Værdighed, og at Erling i den første Tid herefter, som det nedenfor skal vises, stod paa en meget spendt Fod med Hertuginden og Knut Porse, medens disse derimod kjendeligt begunstigedes af Biskop Audfinn: maa man næsten antage, at Hertuginden, som formodentlig var fraværende under Opgjøret i Oslo, eftersom hun benyttede Drottseten som Ombudsmand, sidenefter med ikke ringe Klogskab har nærmet sig Modpartiet og forstaaet at vinde dets fornemste Hoveder, og at den dobbelte Fredsslutning i Kongehelle har været afsluttet mod Drottsetens Ønske og til hans store Ærgrelse [2]). Modpartiets Overvegt viiste sig ogsaa kort efter paa en for Drottseten endnu føleligere Maade. Hidtil havde han nemlig, som vi vide, ligefra sin Ophøjelse til Rigsforstander selv haft Rigsseglet i Forvaring, og været ene om at besegle de kongelige Breve. Men fra Midten af September i dette samme Aar finde vi en **Cantsler** som Seglbevarer stillet ham ved Siden, øjensynligt for at see ham paa Fingrene. Denne Cantsler var den oftere omtalte bergenske Canonicus Mag. **Paal Baardsson**, som nylig (efter hvad det lader i Begyndelsen af 1326) var kommen tilbage fra Frankrige, hvor han, efterat have endt sin Studier og erhvervet Titel af Doctor et Professor juris utriusque, opholdt sig ved Curien som Biskops Audfinns Agent, og rigeligt understøttet af denne, først med de føromtalte Penge, som han egentlig skulde have haft til Bestridelse af sine Omkostninger ved Curien i 1320, siden med en anden og maaskee flere Pengesummer, samt ved Indtægterne af Undradals Capell i Sogn, der 1322 overdroges ham som Beneficium, og endelig ved et Canonicat i Nidaroos Domkirke, hvilket han vel og nærmest skyldte Audfinns Anbefaling [3]). Det er heraf noksom klart, at han af Drottseten har været

---

[1]) Saml. etc. V. 555 fgg. Dipl. Sv. 2616.

[2]) I Fredssl. med Knut Porse nævnes heller ikke Erling udtrykkeligt, og muligt at han ej har deeltaget deri.

[3]) Ved det ovenfor, S. 23 Note 1, omtalte Brev af 16de Marts 1326 eftergav nemlig Audfinn ham ej alene de ham medgivne 60 Mkr., men og en yderligere Sum af 30 Mk, som han havde faaet af en vis „Peter Svart". Dette Brev er øjensynligt udferdiget ved Paals Hjemkomst; i Sept. var han sikkert hjemme, thi ved Brev af 18de Sept. 1326 overdrog Biskop Audfinn ham at besøge Erkesædet paa hans Vegne (Barthol. E. 106). Om Undradal see Dipl. N. IV. 151.

betragtet som et Creatur af Biskop Audfinn, indtvunget i Raadet af ham og hans Tilhængere for at varetage deres Interesser og holde ham Stangen. Med Cantslerverdigheden forenede Hr. Paal ogsaa, overeensstemmende med Kong Haakons Anordning, Provstedømmet over Mariakirken i Oslo [1]). Naar denne vigtige Foranstaltning, der betydeligt maa have svækket Drottsetens Magt, men vel og Regjeringens Kraft, fandt Sted, vides ikke med Bestemthed, dog er der al Sandsynlighed for, at den skete i Bergen paa et **Møde af „Rigets bedste Mænd"**, der i de første Dage af September ligesom i 1320 afholdtes samtidigt med et Provincialconcilium, naturligviis under Kongens og Drottsetens Forsæde, og ved hvilket ogsaa de føromtalte pavelige Sendebud, Johan de Serone og Bernard de Ortolis, vare tilstede, uden at det dog erfares, at de udøvede nogen Indflydelse paa Forhandlingerne. Om Forhandlingerne paa Mødet vide vi ellers intet, men allerede i de os opbevarede Statuter, vedtagne paa Provincial-Conciliet, hvori foruden Erkebiskopen, Biskop Viljam af Orknø, Audfinn af Bergen, Hallvard af Hamar og Erik af Stavanger deeltog, røber sig en mod den verdslige Myndighed og navnlig mod Drottseten temmelig stærk oppositionel Aand. Først fornyes nemlig Erkebiskop Jons Bestemmelser om Bannsgjerninger, givne paa Conciliet i 1280, og dernæst bestemmes, at forat de verdslige Magthavere, der misbruge sin Magt, ei skulle kunne dekke sin Ondskab med Uvidenheds Kaabe, skulle enkelte Artikler af Bonifacius d. 8des Decretalers sjette Bog oversettes paa Norsk, skrives paa en Tavle og ophænges ved Biskopsstolen og i de større Kirker paa Landet, forat Enhver kan læse og afskrive dem. Blandt disse Artikler er der og en, der under Banns Straf forbyder enhver verdslig Magthaver fra Keisere og Konger nedad at paalegge Klerker og Kirker Afgifter eller bemægtige sig deres Gods; og uagtet den latinske Original i sin Opregnelse af Magthaverne ei taler om dapiferi eller senescalli, findes dog i den norske Oversættelse Ordet „Drottseter" indskudt, altsaa med stadigt Hensyn til Erling og hans Bestræbelser for at holde Geistligheden beskattet. Disse Statuter, der forøvrigt indeholde flere særdeles gode kirkelige Bestemmelser, ere daterede den 1ste September [2]), og der synes umiddelbart derefter at have udspundet sig en temmelig skarp Strid mellem de Geistlige, blandt hvilke sikkert Audfinn især førte Ordet, og de verdslige Høvdinger, der ei med Rolighed kunde see paa, at hine atter vovede at opfriske de forhadte Bestemmelser fra Erkebiskop

[1]) See Dipl. Norv. II. 198. III. 141. IV. 194. 195.

[2]) Udførligere Uddrag af Statuterne paa dette Concil, see Keysers Kirkehistorie, II. S. 222 fgg.

Jons Dage. Ja der haves endnu et Haandskrift af Landsloven, efter flere Kjendemerker at dømme maa have tilhørt Erling selv, i hv blandt andre Notater og Tillæg, (hvoriblandt om Grændseskjellet sa med Sverige, som med Rusland, hvilket sidste især maatte ligge paa Hjerte) ogsaa findes en Afskrift af Kong Sverres Stridsskrift Geistligheden, aabenbart for at haves ved Haanden til at anføres og nyttes i den nærværende Strid. Denne synes, formodentlig ved den ma holdne Erkebiskops Megling, for Øjeblikket at være bleven nogenledes bi ved Indrømmelser fra begge Sider. Thi fjorten Dage efter Udstedelse hine Statuter udstedte Kongen, fremdeles i Bergen, en Retterbod, h han „med Samtykke af Erkebiskop Eiliv saavelsom Biskopperne Audf Hallvard og Erik, og de bedste Mænd, som da var tilstede hos ha forordner at den Christenret, som Kong Haakon den gamle og Erl skop Sigurd gav og samtykte med de bedste Mænds Raad og S tykke, skal gaa og være gjeldende i Riget, og Lagmændene derefter a Orskurd. Da nemlig en saadan Bestemmelse allerede tidligere var g under Kong Haakon Magnussøn, synes der nu ikke egentlig at været Anledning til, formeligt at fornye den, medmindre Biskoperne sl have forsøgt, atter at fremtvinge Erkebiskop Jons Christenret som gjeldende, og dette bliver næsten til Vished, naar man seer, at de bragte Jons Concilstatuter for en Dag. Men det er, som ma ikke lykkets dem. Derimod erfares det af Retterbodens Slutning, det ej var Drottseten, men Cantsleren Hr. Paal Baardssøn, som b lede den, og da dette er det første Kongebrev, der vides at være b let af ham, — thi i Fredsslutningen til Kongehelle, tre Maaneder f nævnes han ej — er det saagodtsom aabenbart, at Biskoperne som tingelse for sin Eftergivenhed i hiint Stykke, have fordret Cantsler-V dighedens Gjenoprettelse og derved et fast geistligt Medlem af Ra stillet Drottseten ved Siden: en Foranstaltning, hvorved de egen vandt mere end de eftergav, idetmindste saalænge som Audfinns tro hænger Paal Baardssøn var Cantsler [1]). Paa denne Maade blev

---

[1]) Jfr. Keysers Kirkehistorie, S. 225—228. Norges gl. Love III. S. Om hiint Haandskrift af Landsloven, hvorom ovenfor tales, og som fo fandtes ved Steigens Lagstol i Nordland, men nu er deelt under forskj Nummere i den arnamagnæanske Samling, see især Annaler for Nordisk kyndighed og Historie for 1846, Side 151. Det vil heraf erfares, at samlede Codex oprindelig foruden Landsloven har indbefattet et Kalenda hvori Dødsdagene for de fornemste Medlemmer af Erlings Familie f antegnede, Sverres Stridsskrift, den ovenfor (IV. 1. 645) omhandlede G seforening mellem Norge og Sverige, Grændseskjellet mod Rusland, s. o. E og maaskee nogle andre Stykker. Man kunde maaskee endog nærmere best Tiden, da det meste er skrevet til 1323, eller lidt forud, da Erlings M

riden nogenledes bilagt, skjønt aldeles ikke tilfulde, og i det følgende
r ville vi see den dukke alvorligt op, og tillige Biskop Audfinn, som
l, tage Parti for Hertuginden og Knut Porse mod Drottseten. Strax
r Freden i Kongehelle havde disse indgaaet Egteskab med hinanden [1]),
da dette naturligviis maatte være Drottseten meget imod, havde han
hans Tilhængere, som man kan forstaa, inddraget eller paa anden
ade tilbageholdt det Gods, hun besad i Norge, uvist under hvad Paa-
), maaskee fordi man fremdeles betragtede Knut som fjendtlig sin-
mod Riget, eller fordi man nu ansaa hende fremmed for dette.
i den 6te April 1328 tilskrev Knut fra Kjøbenhavn Biskop Aud-
ı og Byens Borgere et Brev, hvori han erklærede at de Ryg-
hans Modstander for at sverte ham hos dem søgte at udsprede om at
havde Ondt i Sinde mod Kong Magnus og Norges Rige, var ugrun-
men at han derimod af yderste Evne søgte Kong Magnus's Vel, og
e overholde Kongehelle-Freden ubrødeligt [2]). Ni Dage derefter (15de
ril) skrev han ligeledes fra Sjøborg i Sjæland et Brev til Bergens
rgere alene, hvori han klagede over, at Drottseten og Landets Stor-
nd uden mindste Foranledning fra hans Side havde berøvet ham de
ægter og Ejendomme, som han fik med sin Hustru Fru Inge-
g, idet han kræved Gud til Vidne paa, om man siden Freds-
ningen kunde paapege nogen Overtrædelse af denne fra hans Si-
[3]). Og derimod finde vi at Biskop Audfinn samtidigt paa det
ivrigste tilskrev Hertuginden, endog tagende sig af hendes private

Fru Gyrid, døde i dette Aar (see de isl. Annaler) og hendes Dødsdag ej findes indført paa Kalendariet, medens den yngste Retterbod, der findes indført i Loven, er fra 1315, og Optegnelsen af Grændseskjellet, navnlig det mod Rusland, maa henføres til Tiden henimod 1326. Landsloven m. m. danne nu Cod. Arn. 322 qv., Kalendariet 733 qv., og Stridsskriftet med Grændseskjellene No. 114 qv.

[1]) Nemlig den 21de Juni, ifølge Messenii Scondia II. 174. uden at man dog kjender hans Hjemmel; Angivelsen synes ellers med Hensyn til Tiden og andre Omstændigheder at have sin fuldkomne Rigtighed.

[2]) Dipl. Sv. 2661; Samll.

[3]) Samll. etc. V. S. 558. Dipl. Sv. 2682. Brevet har tidligere været henført til 14de Octbr., der er Fredag efter Dionysius Parisiensis's Dag, 9de Octbr. der vistnok er den fornemste af Dionys-Dagene, men da man neppe vilde have kaldt 14de Octb. andet end St. Calixti Dag, bliver det rimeligere at antage, at den Dionysii Dag, som her menes, er Dionysius, den korinthiske Biskops Dag, 9de April og følgelig Fredag derefter 15de April, helst da dette kun er ni Dage senere end hiint andet Brevs Datum, og det dog er aabenbart, endog af det enes Datering fra Kjøbenhavn, det andet fra Sjøborg, at begge Breve maa være omtrent samtidige.

Jons Dage. Ja der haves endnu et Haandskrift af Landsloven, efter flere Kjendemerker at dømme maa have tilhørt Erling selv, i hv[illegible] blandt andre Notater og Tillæg, (hvoriblandt om Grændseskjellet sa[illegible] med Sverige, som med Rusland, hvilket sidste især maatte ligge [illegible] paa Hjerte) ogsaa findes en Afskrift af Kong Sverres Stridsskrift [illegible] Geistligheden, aabenbart for at haves ved Haanden til at anføres og nyttes i den nærværende Strid. Denne synes, formodentlig ved den ma[illegible] holdne Erkebiskops Megling, for Øjeblikket at være bleven nogenledes bil[illegible] ved Indrømmelser fra begge Sider. Thi fjorten Dage efter Udstedelse[illegible] hine Statuter udstedte Kongen, fremdeles i Bergen, en Retterbod, hv[illegible] han „med Samtykke af Erkebiskop Eiliv saavelsom Biskopperne Audfi[illegible] Hallvard og Erik, og de bedste Mænd, som da var tilstede hos ha[illegible] forordner at den Christenret, som Kong Haakon den gamle og Erk[illegible] skop Sigurd gav og samtykte med de bedste Mænds Raad og Sa[illegible] tykke, skal gaa og være gjeldende i Riget, og Lagmændene derefter af[illegible] Orskurd. Da nemlig en saadan Bestemmelse allerede tidligere var g[illegible] under Kong Haakon Magnussøn, synes der nu ikke egentlig at h[illegible] været Anledning til, formeligt at fornye den, medmindre Biskoperne sk[illegible] have forsøgt, atter at fremtvinge Erkebiskop Jons Christenret som [illegible] gjeldende, og dette bliver næsten til Vished, naar man seer, at de a[illegible] bragte Jons Concilstatuter for en Dag. Men det er, som maa s[illegible] ikke lykkets dem. Derimod erfares det af Retterbodens Slutning, det ej var Drottseten, men Cantsleren Hr. Paal Baardssøn, som be[illegible] lede den, og da dette er det første Kongebrev, der vides at være be[illegible] let af ham, — thi i Fredsslutningen til Kongehelle, tre Maaneder fo[illegible] nævnes han ej — er det saagodtsom aabenbart, at Biskoperne som [illegible] tingelse for sin Eftergivenhed i hiint Stykke, have fordret Cantsler-[illegible] dighedens Gjenoprettelse og derved et fast geistligt Medlem af Ra[illegible] stillet Drottseten ved Siden: en Foranstaltning, hvorved de eg[illegible] vandt mere end de eftergav, idetmindste saalænge som Audfinns tro [illegible] hænger Paal Baardssøn var Cantsler [1]). Paa denne Maade ble[illegible]

---

[1]) Jfr. Keysers Kirkehistorie, S. 225—228. Norges gl. Love III. S. [illegible] Om hiint Haandskrift af Landsloven, hvorom ovenfor tales, og som for[illegible] fandtes ved Steigens Lagstol i Nordland, men nu er [illegible] under [illegible] Nummere i den arnamagnæanske Sam[illegible] kyndighed og Historie for 18[illegible] samlede Codex oprindel[illegible] hvori Død[illegible] antegn[illegible] fe[illegible] [illegible] bestem[illegible] [illegible] Erlings Me[illegible]

iden nogenledes bilagt, skjønt aldeles ikke tilfulde, og i det følgende ville vi see den dukke alvorligt op, og tillige Bisskop Audfinn, som tage Parti for Hertuginden og Knut Porse mod Drottseten. Strax Freden i Kongehelle havde disse indgaaet Egteskab med hinanden [1]), da dette naturligviis maatte være Drottseten meget imod, havde han hans Tilhængere, som man kan forstaa, inddraget eller paa anden ade tilbageholdt det Gods, hun besad i Norge, uvist under hvad Paa-, maaskee fordi man fremdeles betragtede Knut som fjendtlig sin- mod Riget, eller fordi man nu ansaa hende fremmed for dette. den 6te April 1328 tilskrev Knut fra Kjøbenhavn Bisskop Aud- og Byens Borgere et Brev, hvori han erklærede at de Ryg- hans Modstander for at sverte ham hos dem søgte at udsprede om at havde Ondt i Sinde mod Kong Magnus og Norges Rige, var ugrun- men at han derimod af yderste Evne søgte Kong Magnus's Vel, og e overholde Kongehelle-Freden ubrødeligt [2]). Ni Dage derefter (15de il) skrev han ligeledes fra Sjøborg i Sjæland et Brev til Bergens rgere alene, hvori han klagede over, at Drottseten og Landets Stor- nd uden mindste Foranledning fra hans Side havde berøvet ham de ægter og Ejendomme, som han fik med sin Hustru Fru Inge- g, idet han kræbede Gud til Vidne paa, om man siden Freds- tningen kunde paapege nogen Overtrædelse af denne fra hans Si- [3]). Og derimod finde vi at Bisskop Audfinn samtidigt paa det nstaaeligste tilskrev Hertuginden, endog tagende sig af hendes private

---

Fru Gyrid, døde i dette Aar (see de isl. Annaler) og hendes Dødsdag ej findes indført paa Kalendariet, medens den yngste Retterbod, der findes indført i Loven, er fra 1315, og Optegnelsen af Grændsefkjellet, navnlig det mod Rusland, maa henføres til Tiden henimod 1326. Landsloven m. m. danne nu Cod. Arn. 322 qv., Kalendariet 733 qv., og Stridsskriftet med Grændseskjellene No. 114 qv.

[1]) Nemlig den 21de Juni, ifølge Messenii Scondia II. 174. uden at man dog kjender hans Hjemmel; Angivelsen synes ellers med Hensyn til Tiden og andre Omstændigheder at have sin fuldkomne Rigtighed.

[2]) Dipl. Sv. 2661; Samll.

[3]) Samll. etc. V. S. 558. Dipl. Sv. 2682. Brevet har tidligere været henført til 14de Octbr., der er Fredag efter Dionysius Parisiensis's Dag, 9de Octbr. der vistnok er den fornemste af Dionys-Dagene, men da man neppe vilde have kaldt 14de Octb. andet end St. Calixti Dag, bliver det rimeligere at antage, at den Dionysii Dag, som her menes, er Dionysius, den korinthiske Bisskops Dag, 9de April og følgelig Fredag derefter 15de April, helst da dette kun er ni Dage senere end hiint andet Brevs Datum, og det dog er aabenbart, endog af det enes Datering fra Kjøbenhavn, det andet fra Sjøborg, at begge Breve maa være omtrent samtidige.

af Seraarstienden. Fra Oslo droge begge i den følgende Maaned til Hamar, hvor de paa samme Maade oppebar det Indsamlede af Biskop Hallvard, der her selv havde besørget Opkrævningen; derfra drog Bernhard videre til Nidaroos, hvor han ankom i April, og ligeledes her af Erkebiskop Eiliv modtog, hvad denne i sit Diøces havde indsamlet, Rumaskatten d. 28de April og Tienden den 1ste Mai. Fra Nidaroos drog han den 3die Mai til Bergen, hvor han modtog den af Audfinn indsamlede Tiende m. m. og opholdt sig til langt ud i September, idet han i Juni gjorde en kort Reise til Stavanger for ligeledes her af Biskopen at modtage det Indsamlede, men da han ej forefandt det, strax vende tilbage efterat have truffet de fornødne Foranstaltninger til Inddrivelsen. En Deel deraf fik han siden i Bergen af Biskopen af Stavanger, som nedenfor sees; han modtog der ogsaa af Erkebiskopen den af denne samlede grønlandske Tiende, maaskee bragt til Norge af de samme Grønlandsfarere, hvorom der ovenfor er talt. Hvad hans Collega imidlertid havde foretaget sig, vides ikke. Maaskee havde han opholdt sig i Oslo, eller hos Kongen og Drottseten, og fulgt med dem til Bergen, thi vi finde ham der allerede 7de Septbr., samtidigt med de Forhandlinger, der fandt Sted umiddelbart efter Conciliet. Her oppebar begge Nuncier af Biskop Villjam fra Orknø alt, hvad han havde indsamlet og forresten skulde betale, hvoriblandt og Erstatningsbod til Engelbrekt Lyning og Mulcten fordi han havde tilbageholdt Rumaskatten. Da det udtrykkeligt siges, at de modtog Rumaskatten af Biskopen af Orknø d. 20de September, og dette ej kan være skeet andensteds end i Bergen, maa de have været tilstede, da den vigtige Forandring fandt Sted, at Cantsler-Embedet gjenoprettedes, uden at det kan sees, om de virkede noget dertil. Fra Bergen drog de, som det synes, hver for sig, Bernard d. 25de Septbr og Johan vel omtrent paa samme Tid umiddelbart til Ljodhuus, hvor de formodentlig ankom i October eller November, og reiste derfra først til Skara, hvor vi finde dem den 12te Decbr., siden til Vesteraas, derfra til Uppsala, og derpaa i Januar, Februar og Marts tilbage over Strengnes, Linkøping, Jønkøping og Skara, fortsettende ogsaa der sine Opkrævninger. Merkeligt er det dog, at medens der ej nævnes det mindste om nogen Fare og Usikkerhed paa Reiserne i Norge, men alene om Ophold formedelst Uvejr og Modvind, herskede der i Sverige stor Mislighed i saa Henseende. Da de nemlig den 12te Januar skulde forlade Uppsala, raadede Erkebiskopen dem til ikke at føre de indsamlede Penge med sig „af Frygt for Røvere, der laa paa Luur", men at deponere dem forseglede i Domkirkens Sacristie. Det samme gjorde de i Strengnes, da de den 25de Januar reiste derfra. Siden (den 12te Febr.) lod de Pengene hente meget forsigtigt ved en paalidelig Geistlig med Bedækning af tolv

…nede Ryttere, men han vovede dog, fremdeles af Frygt for Røvere, … at bringe dem længer end til Riseberges Kloster. Endvidere bleve … fra Vegsjø og tildeels fra Linkøping samlede Penge deponerede hos …oriterne i denne Stad, og siden under Bedækning mod „Røvere, efterstræbede Transporten", hentede til Skara, hvorfra Nuncierne bragte dem til Ljodhuus, men „formedelst de Efterstræbelser, som … de dem, saa hastigt, at tre dertil kjøbte Heste bleve udskjemte og alene stort Tab kunde selges i Ljodhuus. Hidhen bleve da ogsaa, efter For…dning af Biskopen i Strengnes og Provsten i Nerike, Pengene fra …berges Kloster bragte under Bedækning af Ridderen Hr. Anund Sture … 40 bevæbnede Ryttere [1]). Men da de med det hele Beløb, baade Norge og Sverige, vilde begive sig paa Tilbagevejen, blev altsam… beslaglagt i Baagahuus d. 13de April, upaatvivlelig ved Ivar Ag…døsøns Foranstaltning, uden at det udtrykkeligt angives, hvorfor det …. Maaskee har Aarsagen været den, at Nuncierne, som uden Væg… havde afgivet Halvdelen af de i Norge indsamlede Tiendepenge efter …brevets Lydelse, tænkte paa at unddrage sig for at gjøre det samme … Seraarstienden af Sverige, under den Forevending, at den pavelige …ning ej vedkom denne, og at Ivar Agmundsøn derfor efter Kongens og …s Brev lod Pengene beslaglægge paa Gjennemfarten, for at man ej …de gaa Slip af, hvad Pavebrevet unegteligt hjemlede den norske Krone. …r og, at Nuncierne ej havde tænkt paa at unddrage Kronen denne …ighed, men at Ivar Agmundssøn paa egen Haand tog Pengene i …delse under Paaskud af, at Kronen var ham Penge skyldig. Begge …cierne maatte i den Anledning drage til Oslo, hvor Kongen … opholdt sig, efter formodentlig at have tilbragt Vinteren i Ber…n, og hvor rimeligviis ogsaa Drottseten var med ham. Reisen frem … tilbage varede i syv Uger; de skrev til Erkebiskopen, kaldte Biskopen

[1]) Under Opholdet i Oslo sendte Johan de Serone, som man erfarer, to Gange Brev til Tunsberg for som det heder „at faa den afg. Cantsler Bjørns (Beronis, rettere Bjarnes) Legat udbetalt"; her maa Bjarne Audunssøn være meent. Tienden og Rumaskatten for Skara oppebares d. 12te Decb. for Vesteraas d. 23de Decb. 1327, for Uppsala d. 8de Januar 1328 (om Modtagelsen af Tienden for Uppsala handler ogsaa Dipl. Sv. 2650), for Strengnes d. 21de Januar, for Linkøping d. 11te Februar og for Vegsjø d. 24de Februar. Der nævnes ved denne Lejlighed, at under Krigen Aar 1318 „mellem de Danske og Tydske og de Svenske" havde nogle Ransmænd fra Danmark og Tydskland d. 3die Mai med væbnet Haand sat sig i Besiddelse af Kirkens Nøgler, opbrudt Kisterne i Sakristiet, og røvet af de der opbevarede pavelige Tiendepenge 175 Mark 15 Peninge svenske. — Tienden fra Finland hævedes senere, 1ste Mai 1328, af Nunciernes Fuldmægtig, Prædikebroderen Gotskalk, som de sendte derover, og man fik den kun for et Aar, da det øvrige havde været taget af de Vantro (Russerne), formodentlig ved Overfaldet i 1318.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

en i Pave Johannes den 22des tidligste Regjeringstid over hele den
ersk-catholske Christenhed paabuden og fuldstændigt udført Taxering,
ogsaa i de følgende Tider, saalænge slig Skatlægning fandt Sted,
jorde Rettesnoren, og som visselig maa have været meget moderat,
r hvad man kan slutte af de Taxeringer, vi kjende. Der findes nem-
endnu Fortegnelser over Bispestolenes Taxationer, og efter disse
es Taxationssummerne neppe engang at have udgjort Tiendedelen af
tægtens virkelige Beløb. Nidaroos Bispestol var saaledes ansat til
Gylden, Oslo til 500, Bergens til 33⅓, Hamars til 66⅔, Sta-
gers til 250, Orknøernes og Færøernes hver til 33⅓, Sydernøernes
660, Skaalholts til 100. Mindre geistlige Embeder, som Canonica-
Sognekirker, o. s. v., findes sjelden ansatte højere end til 25 Gyl-
, ofte langt mindre. De Afgifter, som paabødes, var saaledes i det
taget meget lempelige [1]). Paa denne Viis kom den samlede Tiende for
lar af Oslo Bispedømme til at udgjøre 5002½ Mk. ⅓ Øre i norske
atede Peninge, bestaaende deels i 3356½ Mk., ⅓ Øre af disse,
ls i engelske Sterlinger eller andet Sølv, saaledes beregnet, at en Mk.
k udgjorde ½ Mk. vejet Sølv, følgelig mellem 3 og 4 Shilling,
r ¼ Pund Sterling, Pundet regnet til ½ Mk. Disse Penge, i sin
d samlede af Erkepresten Thorkel Mattul tilligemed Chorsbroderen i
slo, Reidar, og opbevarede i Hallvardskirkens Sacristi, bleve nu den
7de Februar overleverede Nuncierne, der senere den 11te Marts med-
vilte hiin Undercallector Qvittering derfor [2]). Tienden for Hamars Bi-

---

[1]) Den eldste af de forhaandenværende Taxtfortegnelser er vistnok ikke eldre end omtrent Midten af det 15de Aarhundrede, men det er tydeligt at see, at den er en i det Væsentlige uforandret Afskrift, ligesom man og seer, at de senere ingen væsentlige Forandringer indeholde. Til Sammenligning kan her følgende Taxter for de svenske og danske Bispestole anføres: Uppsala 1000, Vesteraas 250, Strengnes 266⅔, Linkøping 660, Vegsjø 50, Skara 470, Aabo 200, Lund 4000, Roeskilde 1000, Odense 150, Børglum 66⅔, Ribe 120, Slesvig 1000, Reval 300. Derimod vare Rouen i Normandie og Winchester i England ansatte hver til 12000, Canterbury og York i England, Køln og Mainz i Tydskland hver til 10000, Trier til 10000 à 6000, Durham i England til 8000, Sens i Frankrige til 6000; overhoved var kun de færreste engelske og franske under 1000.

[2]) En Notarialcopi af Qvitteringen, udferdiget i Hamar d. 18de Marts, findes i Dipl. N. II. 162. Her opregnes de enkelte Pengesorter meget omstændeligt, i Regnskabsbogen kortere, idet flere mindre Summer ere slaaede sammen til een, men Totalsummen er den samme. Hvad nu forresten Coursen angaar, da seer man af Regnskabet, hvad der og ligger i Sagens Natur, at den var mindre fordeelagtig ved senere Omverlinger, end ved den oprindelige Beregning; saaledes fik Nuncierne ved Omverling ej mere end 3 Sh. Sterling for

skopsdømme udgjorde for alle de 6 Aar 1553 Mk. norske Penge, hvoriblandt 6 Mk. Sølv norsk Vegt, beregnede til 18 Mk. Penge; denne Sum oppebar Nuncierne den 18de Marts af Biskop Hallvard. De sex Aars Tiende for Nidaroos, som Bernard de Ortolis den 1ste Mai modtog af Erkebiskopen, udgjorde 4208 Mkr. 2 Ører, deels i rede Penge, deels i Sølv, beregnet efter norsk Vegt til det tredobbelte af de myntede Penge, deels i Hvalrostand (roardum), deels i Læderbelter m. m. Tienden for Bergen, som Bernard de Ortolis d. 3die Juni modtog af Biskop Audfinn, der ogsaa samme Dag meddelte Undercollectorerne Qvittering derfor [1]), udgjorde i Alt 2700 Mk. norsk, hvoraf endeel i Sølv efter norsk Vegt, her beregnet i Forhold til de myntede Penge som $3\frac{1}{3}$ til 1. For Stavangers Biskopsdømme skulde den samlede Tiende udgjøre 1494 Mk. norsk, men da Bernard kom til Staden, forefandt han intet, og indledede derfor strax Søgsmaal mod Biskop Erik saavelsom Undercollectoren Orm; derved fik han udpresset 518 Mk. 3 Ører norsk, hvilket blev udbetalt den 5te August, sandsynligviis i Bergen; det øvrige maatte Biskopen love at betale til næste Jonsmesse, og imidlertid sette sit og Biskopsstolens Gods i Pant; heraf skyldte dog ogsaa Orm Chorsbroder noget over 200 Mkr., hvorfor hans Gods maatte hefte, ligesom og Hr. Finn Agmundssøn gik god for ham [2]). Tienden fra Grønland, der kun bestod i Hvalrostand, 27 Lispund, modtog Bernard af Erkebiskopen den 14de August i Bergen, og solgte dem den 6te September til en Kjøbmand fra Flandern for $12\frac{7}{10}$ Livres tournois. Tienden for Orknø skulde udgjøre 256 Mk. Sterling, hvoraf Biskopen den 7de September betalte 72 Mk. Sterling norsk Vegt, det halve til Nuncierne for Paven, det halve til Erkebiskopen for Kongens Regning, det øvrige lovede han at betale til næste Jonsmesse, pantsettende sit og Biskopsstolens Gods. [3]) Hverken af Islands eller Færøernes Biskopsstole blev dennegang nogen Tiende ydet. Tienden for Skara Biskopsstol, som begge

---

en Mk. norske myntede Penge, medens den egentlig, efter Forholdet mellem Sølv og Mynt 4 : 1 skulde udgjøre $3\frac{1}{3}$ (1 £ Sterling udgjorde nemlig $1\frac{1}{2}$ Mk.).

[1]) Dipl. N. IV. 171. Ogsaa Biskop Audfinn havde hast Ubehageligheder med en af sine Undercollectorer, Chorsbroderen Jon Arnessøn Hvit, der var kommen 300 Mk. til kort i sit Regnskab; men han gik strengt frem mod ham, suspenderede ham ved Brev af 23 Febr. 1326 fra sit Beneficium, indtil han skaffede alt tilveje, og maa derved have drevet ham til at gjøre Rede og Rigtighed, siden alt var i Orden ved Overleverelsen til Nuncierne. (Dipl N. V. 74). Dette hindrede dog ikke disse fra siden at udnevne ham til Undercollector, s. o. S. 96.

[2]) Restancerne, siges der udtrykkeligt, skyldtes af Kirkerne i Valders og Hallingedal samt Otro- eller Setersdalen. Til Inddrivelse beskikkedes Provsterne paa Thorp og i Valdres.

[3]) Pantsettelsesbrevet af s. Dag findes i Barthol. E. 149.

Nuncierne modtog den 12te Decbr. 1328, udgjorde 4123 Mk. svenskt; for Vesteraas (modtagen 24de Decbr. 1328) 1117 Mk. sv., for Uppsala (modt. de Januar 1328) 3822 Mk. sv., for Strengnes (modtagen 21 Jan. 1328) 1777 Mk. sv., for Linkøping (modtagen 11te Febr. 1328) 3791 Mk. sv. For Vegsjø skulde den udgjøre 426$\frac{7}{16}$ Mk. sv., men da Kirken var bleven plyndret i Krigen 1318, forefandt den af Nuncierne udsendte Fuldmegtig, Chorsbroderen Arald fra Linkøping, kun 262 Mk. 6 Ører 16 Peninge sv. Fra Aabo fik den udsendte Fuldmægtig, Broder Gotskalk, kun eet Aars Tiende, 86 Mk. svenskt, da det øvrige havde været røvet af Russerne 1318. Af alle disse i Norge og Sverige modtagne Summer, paa den sidste nær, hvilken Gotskalk senere udbetalte umiddelbart til det pavelige Kammer, fik den kongelige norske Kasse Halvdelen, og i Norge endog, som det synes, saaledes, at Summerne efterhaanden, som de kom ind, deeltes lige mellem Nuncierne og de til Modtagelsen paa Kongens Vegne Befuldmegtigede, hvilke vare Erkebiskopen, Biskop Hallvard og, merkeligt nok, Biskop Audfinn, hvorved dog maa merkes, at om Drottseten end kunde have ønsket andre Modtagere end disse, var dog Pavens Befaling i saa Henseende altfor bestemt til at taale nogen Afvigelse. I Sverige maa man derimod, efter hvad der ovenfor er viist, antage, at intet strax er blevet betalt til nogen kongelig Fuldmægtig, men at den kongelige Halvdeel først udrededes til Hr. Ivar Agmundsøn, da denne i Baagahuus havde beslaglagt Pengene [1]). Man erfarer derhos, at Hertuginden i Oslo, uvist naar, formodentlig allerede om Vaaren 1327, fik til Laans af den kongelige Halvdeel 300

[1]) I Regnskabsbogen heder det for hver enkelt Bispestol, efterat de modtagne Summer ere angivne: „Halvparten deraf udbetaltes til Kongen", og dette kunde ved første Øiekast berettige til den Slutning, at Halveringen strax fandt Sted. Da det imidlertid for Sveriges Vedkommende er vist, at Udbetalingen af Kongens Halvdeel ej fandt Sted førend i Baagahuus til Hr. Ivar, kan man af denne Ordning af Regnskabsposten intet bestemt slutte. Men hvad der viser, at Afgivelsen af den kongelige Halvdeel i Norge maa være skeet successivt, er den Omstændighed, at det udtrykkeligt heder om Biskopen af Orknø, at han selv paa en og samme Dag betalte Nuncierne 36 Mk. Sterl., og Erkebiskopen paa Kongens Vegne ligesaa meget. Naar denne Afgivelse skete strax, da er det og det sandsynligste, at det samme var Tilfeldet med de andre. Den kgl. Halvdeel for Oslo overleveredes saaledes formodentlig til Biskop Hallvard i Hamar samtidigt med Halvdelen for hans egen Bispestol, og dette var vel Aarsagen til, at Nuncierne netop d. 18de Marts i Hamar udstedte verificeret Copi af de osloiske Undercollectorers qvitterede Regnskab. (Ovenanførte Brev Dipl. Norv. II. 162). Kongens Halvdeel for Nidaroos modtoges vel paa lignende Maade af Erkebiskopen den 1ste Mai 1327, for Bergen af Audfinn, 3die Juni s. A., for Grønland, Stavanger og Orknøerne af alle de tre de i Anl. af Conciliet forsamlede Biskoper.

Mkr., hvilke Erkebiskopen senere, ved Brev af 26de Decbr. 1328, befalede hendes Fuldmægtig at udbetale af hendes Gods i Bergen [1]). De indkomne Summer udgjorde i Alt, for Norges Vedkommende lidt over 14054 Mk. norsk, tilligemed $12\frac{1}{2}$ livres tournois og 36 Mk. Sterling, for Sveriges lidt over 14978 Mk. svensk. Efter det angivne Forhold som 1 : 6 udgjorde hiin Sum i norske Penge omtr. 2340 Pund Sterling, hvilket tillagt de nysnævnte 36 Mk. (24 Pund) og 12 l. T. udgjør c. 2370 Pund Sterling. Da de svenske myntede Penge i Regnskabet selv angives at forholde sig til rede Sølv som 1 : 5, kan dette ogsaa uden synderlig Fejl ansettes som Forholdet til Mark Sterling, hvoraf den samlede Sum for Sverige saaledes udgjorde c. 3000 eller 2000 £ St., altsaa, merkeligt nok, noget mindre end for Norge. Sammenlagte udgjøre begge Hovedsummer 4340 £ St., hvoraf Paven fik det halve, Kongen ligeledes det halve, 2170 £ St., hvilket repræsenterer den tidobbelte Sum i vore Penge, eller 97650 Spd. [2]), et just ikke saa stort Beløb i Forhold til hvad der udkrævedes, men dog altid under de nærværende Omstendigheder godt at tage med.

Men foruden denne Halvdeel fik Nuncierne ogsaa af de andre ovennævnte Indtægtsposter ej ubetydelige Summer inddrevne. Af Rumaskatten eller Peterspeningen for Oslo Diøces indbetalte Chorsbroderen Mag. Thorleif d. 10de Februar $46\frac{3}{4}$ Mk. norsk for de tre Aar 1324—26; Dagen efter indbetalte Chorsbroderen Mag. Paal 50 Mk. og $11\frac{7}{12}$ Sh. Sterl. for Aaret 1326—27. Den 18de Marts modtog begge Nuncierne Rumaskatten af Hamars Diøces for 3 Aar, 30 Mk. norsk. Den 28de April udbetalte Erkebiskopen i Nidaroos til Bernhard 225 Mk. norsk, nemlig af sit eget Diøces for to Aar (54 Mk.) af Bergens Diøces for tre (90 Mk.) af Skaalholts for 8 Aar (40), af Færøernes for 8 Aar (9) af Stavangers for 3 Aar (32). Den 23de Juli betalte Chorsbroderen i Bergen, Mag. Salve til Mag. Bernard, 30 Mk. norsk for eet Aar af Bergens Diøces, og d.. 5te Aug. fik Mag. Bernard for eet Aar af Stavangers Diøces 13 Mkr. Den 11te August betalte Erkebiskopen til Mag. Bernard tre Lispund Hvalrostand som Grønlands Rumaskat, hvorfor der udbragtes 6 Sous tournois. Den 20de September udbetalte Biskop Viljam til begge Nuncier to Aars Rumaskat af

[1]) Dipl. Norv. IV. 183. Som hendes Fuldmægtig optræder her Thorgeir Tovesson, Klerk.

[2]) Saavel ved denne, som ved de her nedenfor fremsatte Beregninger have vi ej lagt an paa nogen indtil det yderste gaaende Nøjagtighed, hvilket vilde lede til for stor Vidtløftighed: den omtrentlige Beregning er tilstrækkelig. Vi have reduceret Summen til £ St., istedetfor at Regnskabsbogen omstdere henfører alt til Guldgylden, eftersom hiin Pengesort endnu er brugelig og tillige mere bekjendt for de fleste Læsere.

ns Diocese, 6 £ 5 Sh. Sterling; d. 7de Juni 1328 betalte Mag.
l i Oslo endnu et Aars Rumaskat for Oslo Diocese med 62 Mk.
'e, samt fremdeles den 14de Juni endvidere et Aars Rumaskat med
Mk. norsk. Alt, hvad der oppebares i Rumaskatten for Norge,
orde altsaa 573¾ Mk. norsk foruden de nysanførte mindre Summer
nske og engelske Penge. Hertil kom endnu 78 Mk. Sterling norsk
t, som Biskopen i Orknø udbetalte for de 53 Mk. Sterling, han
'e erlegge i Bod fordi han havde tilbageholdt Rumaskatten, og 50
Sterl. i Bod for hans Fremferd mod Engelbrecht Lyning. Af de
illige Legater til det hellige Lands Gjenerobring udbragtes der ikke stort i
rge. Den 1ste Marts 1327 indbetalte Thorkell Erkeprest heraf 19
godt Sølv, norsk Vegt; den 15de Septbr. s. A. betalte Erkebisko-
4 Mk. S. i smaa Stykker, og senere betalte Lagmanden Guthorm
Bjørnssøn 30 Mk. Sølv. Af Annaterne blev dennegang ingen
sorgne i Norge. De var endnu ikke blevne opkrævede eller
ne, idetmindste veed man at Bernard den 14de Juni beskik-
Sognepresterne i Hamar og Eivinderik til at indkræve Anna-
r to Aar i Nordhordland, med Forpligtelse til siden at aflegge
Deerover for Hoved-Undercollectorerne i Bergen lignende Be-
de vel og andenstedsværet givne [1]). I Sverige beløb Ru-
g til 736 Mk. 2 Ører 7 Peninge svensk, 22 Mk. Sølv og
Sterling, Legaterne til 41 Mk. Sølv, 3 Mk. 18 Peninge
2 Ører Guld m. m., og Annaterne 540⅛ Mk. 3 £ svensk, 283
Øre Sølv. Desforuden fik man her af andre Gaver til Pa-
Biskand 1018 Mk. 7½ Øre svensk og 123 Mk. 2½ Øre Sølv.
lt, hvad saaledes foruden Seraarstienden oppebares i begge Lande,
Alt af Norge c. 1112 Mk. norsk, i Sverige henved 3400 Mk.
st, tilsammen 6512 Mk., eller med et rundt Tal 1200 £ Sterling,
ilket tillagt de ovennævnte 2170 af Seraarstienden udgjør 3370 £ St.
er 15165 Spdlr., hvilket nuomstunder vilde svare til det Tidobbelte.
isse Penge kom dog ikke ubeskaarne i det pavelige Kammer. Først
tes endeel ved Omverlingen i andre Myntsorter, dernæst maatte der
gives Provision for en foreløbig Oversendelse, der skete ved Bertrand
Sueioliis. Endeel af Pengene bleve deponerede, det vil sige udlaante, i
ge og Sverige, nemlig 20de August 1328 i Bergen til Bertrand af Suei-
og Peter af Manhania 1793 Mk. norsk, hvorfor de 1ste Aug.
9 skulde indbetale til Kamret 1614 Guldgylden; til Ivar Kraak,
ger i Bergen, og Johan af Bordeaux, Guldsmed sammesteds, 350
norsk, hvilke til næste Aars Jonsmesse skulde udbetales i Bergen med

---

1) Dipl. N. IV. 175. De forekomme senere i Petrus Gervasii Regnskab af 1334.

52 £ 10 Sh. Sterling; til Erling Drottsete 206½ Mk. norsk, s han næste Jonsmesse skulde udbetale med 30 £ 19 Sh. 6 Sterlin til Arnauld af Bosones fra Montpellier 200 Mk. norsk, at udbet ligeledes i Bergen førstkommende Jonsmesse 30 £ Sterl., til Ar Chorsbröder i Nidaroos 20 Mk. S., at udbetale sammesteds og samme Tid med 3 £ Sterl., til Hr. Olaf, Ridder i Bergen, 23 M norsk, at udbetale samme Sted og til samme Tid med c. 3¼ £ St., Raimund de Lamena af Montpellier, „Kongens Junker“ omtr. 1 £ St., i Sacristiet ved Christkirken i Bergen 13 Mk. Sølv. I Sverige de neredes ligeledes endeel Penge hos Provst Thiderik i Nerike, Bisko i Skara og Hr. Anund Sture, hvilke alle skulde indbetales d. 1ste A gust 1329 til Thorkell Erkeprest i Oslo. Fra Totalsummen gik o henved 330 £ St., i Udgift til Reisen og andre Omkostninger, saa den endelige Sum, der kom Kamret til Gode, blev, med Fradrag disse, samt de øvrige Udgifter, omtrent 3300 £ St., hvoraf omtr. deponeredes i Norge og Sverige, 1000 udbetaltes strax ved Nuncie Ankomst til Avignon, og 265 ved Bertrand de Sueioliis; et Aars senere indbetaltes ved Peter de Linariis, formodentlig af de deponer og senere indkomne Penge, omtr. 200 £, men alt dette tilsammen udg neppe 1500 £ St., altsaa ej engang det Halve af hvad der oprindelig oppeborget [1]). Til at inddrive det Øvrige, hvoraf intet kom ind til den b stemte Tid, maatte der da senere, som vi ville see, udskikkes et nyt Sendebu men der er dog et stort Spørgsmaal, om Altsammen kom ind. I a Fald vilde dette ikke være noget enestaaende Exempel paa at de pavel Beskatninger hverken i sig selv vare saa tunge eller udsugende, el skaffede Pavens Kasse de Fordele, man sedvanligviis forestiller sig.

Forøvrigt synes Nuncierne at have gaaet frem med meget Maa hold, og fornemmelig at have afholdt sig fra al nærgaaende Indblandi i Rigets verdslige Anliggender, ja endog i de skarpe Tvistigheder, netop under deres Ophold i Norden herskede mellem Geistligheden, ne lig Biskop Audfinn, og Drottseten med Hofpartiet.

---

[1]) Om Maaden, hvorpaa Pengene førtes fra Sted til andet, indeholder Re skabsbogen flere ret merkelige Notitser. Om den Forsigtighed man maa anvende for at undgaa Overfald i Sverige, er forhen talt. I Nidaro 24de April 1327, kjøbte Bernard to Kasser og noget groft Klæde, til Op varingen af Tiendepengerne; med disse reiste han da siden til Bergen, h han, formodentlig ved Reisen til Stavanger, lod dem indsette til Forvar i Erkebiskopsgaarden. Siden lod han dem (for 2 sh. Sterling) bære til Sacristiet i Christkirken. Derpaa kjøbte han for 1 Mk. norsk fem Du (lagenæ), hvor han lod de samme Penge nedlegge, til Afsendelse med trand af Sueioliis. Med ham sendte han og 1 Mk. norsk i Kobber, for Kæmereren derved kunde vide, hvor meget en norsk Mark vejede.

16. Heftig Tvist mellem Hoffet og Geistligheden, især Biskop Audfinn.

Disse Stridigheder, hvis Begyndelse vi allerede have seet, blussede nemlig, at dømme efter de os opbevarede Data, just nu op igjen med megen Bitterhed, og antog en temmelig foruroligende Charakter. Hertil bidrog det vistnok meget, at Hoffet med Kongen og Drottseten — hvad man næsten med fuldkommen Sikkerhed kan antage — tilbragte den hele Tid lige fra Conciliets Ophør i September 1327 til sidst i Marts eller først i April 1328 i Bergen[1]), hvor altsaa begge Hoved-Modstanderne, Drottseten og Biskop Audfinn, dagligt kunde iagttage hinandens Skridt, og hvor der følgelig ogsaa hver Dag var Anledning til heftige Ordvexlinger og Mundhuggerier, om ej altid mellem dem selv, saa dog imellem deres Tilhængere. Det lader besynderligt, at Drottseten netop nu skulde vælge at lade Regjeringens Sæde forblive saa længe i det affidesliggende Bergen, da det kunde synes, som om Begivenhederne i Danmark og Sverige netop maatte opfordre ham og de øvrige Raadende til at holde sig disse Begivenheders Skueplads nærmere. Men det kan neppe betvivles, at de Foranstaltninger med Hensyn til Hertugindens Gods, hvorover Hertug Knut, som vi have seet, var saa misfornøjet, have staaet i den nøjeste Forbindelse med, ja maaskee endog været Hovedaarsag til dette forlængede Ophold af Hoffet i Bergen, thi dette Gods, som hun ved sit Giftermaal vel har fordret udleveret, da hun nu agtede at forlade Norge for stedse, og som Knut paastod at Regjeringen uretteligen havde berøvet ham og hans Hustru, sees netop fornemmelig at have ligget i det Bergenske, og temmelig vidtløftige Forhandlinger derom at have fundet Sted, der dog neppe ledede til noget for Knut gunstigt Resultat, da Godset ej førend efter Knuts Død blev tilbagegivet[2]). Frem-

[1]) Beviserne herfor ligge tildeels i hvad der allerede lejlighedsviis er anført om Kongens og Hoffets Bevægelser. Vi finde Kongen og Hoffet i Bergen endnu hen i September 1327; — dernæst sees af Dipl. Norv. I. 191 at Lagmanden Guthorm Kolbjørnssøn var i Bergen d. 18de Novbr. s. A., et umiskjendeligt Tegn paa, at ogsaa Hoffet, hvortil han hørte, da maa have opholdt sig der; endelig sees det af Kongens Beskyttelsesbrev for Munkeliv Kloster, dateret 12te Marts 1328, at Kongen tilligemed Drottseten og Kantsleren endnu paa denne Dag befandt sig i Bergen (Munklivsb. S. 9) altsaa maa det ansees for utvivlsomt, at de havde tilbragt hele Vinteren der; til Oslo maa de være komne noget før den 13de April, eftersom det i de pavelige Nunciers Regnskabsbog udtrykkeligt siges, at Kongen da var i Oslo.

[2]) Herom vidner det saavel ovenfor (S. 100) omtalte Brev fra Biskop Audfinn til Thorgeir Klerk af 26de Dec. 1328, som hiint tidligere (S. 91 Note 3) til Hertuginden af 18de April 1328, saa ubetydeligt dettes Indhold forøvrigt er. Det lyder saaledes: „Eders højtærede Herlighed maa vide, at vi og Thorgeir Tovessøn (ogsaa kaldet Thorgeir Klerk, bekjendt som Skriver af mange Kongebreve i Kong Haakons Tid) have talt til Dronningen Fru Isabella (Kong Eriks Enke) om en Bergens Kirke efterladt (det vil sige ved Testament eller Gave skjenket) Spende af Guld, og at hun samtykkende har svart os, at hun

deles maa man formode, at den myndige Audfinn saa tydeligt har lag
sin Hensigt, at forfølge de paa Conciliet vundne Fordele, for Dagen,
og at Spendingen allerede kort efter Conciliets Opløsning er bleven s
stor, at Drottseten ikke godt kunde komme bort, men maatte forblive
Bergen indtil Videre for at Biskopen ej ganske skulde vore ham ov
Hovedet. Vi kjende neppe alle de Punkter, hvorover der blev stride
Saaledes er det ej usandsynligt, at der endnu har været udvexlet man
Ubehageligheder i Anledning af de kongelige Klerkers Forhold til Kirk
eftersom der findes Spor af, at de, uagtet den mellem Biskopen
Magister Capellarum afsagte Dom, dog fremdeles, naar Lejligheden gav
have søgt at unddrage sig fra at vise Kirkens Formænd den skyldige
dighed [1]). Endvidere torde det hende, at den langvarige Trist me
Chorsbrødrene ved Christkirken og Predikebrødrene endnu ej ganske
endt (see nedenfor), og at Hoffet har taget Parti med de sidste. Hvad vi
om Striden mellem Biskop Audfinn og Hoffet, vedkommer kun et en
forholdsviis mindre betydeligt Punkt, men Maaden, hvorpaa der
blot herom blev stredet fra begge Sider, viser os noksom, hvor op
Gemytterne var mod hinanden, og hvor lidet der manglede i at et aa
bart, voldsomt Sammenstød skete. Det havde, som bekjendt, all

---

gjerne seer Eders Ønske opfyldt, dog saaledes, at den Betingelse, s
Spendes Giverinde har fastsat, nøje opfyldes i alle dens Punkter. I
og vide, at Thorgeir er heel omhyggelig i at bringe Eders Anliggen
Orden. Eders Herlighed leve o. s. v." Heraf, hvor utydeligt det end er,
man dog saameget, at Dronning Isabella, der paa en Maade havde give
under Biskopens Beskyttelse og levede i eller ved Biskopsgaarden, (Dipl.
II. 152), maa have bestemt hiin Spende blandt andre Kostbarheder til Ch
kirken, d. e. Biskopen, men at Hertuginden, formodentlig betragtende den
Arvegods i den kongelige Familie, har gjort Fordring derpaa, da hun
formedelst sit Giftermaal med Hertug Knut agtede at tage sit faste Ophol
Danmark eller i alle Fald udenfor Norge. Man erfarer tillige, at hendes
Faders fordums Klerk, Thorgeir, har optraadt som hendes Fuldmægtig. Kon
Magnus's Beskyttelsesbrev af 9de Mai 1339 og hendes eget Brev af 23de Apr
1352 (Dipl. N. 233, 312 jfr. I. 300) viser, at Hertugindens meste Gods l
inden Bergens Fehirdsle, samt at hun og havde Bygds ved Oslo.

[1]) I Sept. 1326 skrev saaledes Biskop Salomon af Oslo til Audfinn for
høre hans Raad angaaende en Chorsbroder i Oslo, Mag. Arne, der sa
Sommer var indtagen i Hovedø Kloster, men siden efter havde forladt d
og efterat have opholdt sig hist og her i Herredet begav sig til Drotts
kaldende sig kongelig Klerk, uden at bryde sig om Biskopens Paamindels
de Skridt, Erkepresten Thorkell foretog imod ham, lige indtil Excommunic
hvilket alt han paastod var skeet til Kongens Vanære. Audfinn svar
Novbr. s. A., at han bifaldt hans Fremgangsmaade, anfører mange 2
steder af den canoniske Ret, og yttrer blandt andet „Biskoperne i
ville have lidet at gjøre, hvis Kongens Klerker skulle kunne fare frem
efter Behag." Jfr. Keysers Kirkehistorie II. S. 221.

et længe, sandsynligviis lige siden Bergen kom til nogen Velmagt, et Skik og Brug, at Gaard- og Huus-Ejerne bortlejede store Partier eres Gaarde, navnlig hvad der laa nærmest Bryggen og indeholdt bod-Rum, til de fremmede Kjøbmænd; ja Gaardene vare endog for-leste opførte med stadigt Hensyn dertil, saa at den Deel, der laa paa nedre Side af Gaardspladsen, ved Bryggen, var bestemt til Udleje denne Maade, medens Ejeren, som det synes, forbeholdt sig selv til relse, hvad der laa paa den øvre Side af Gaardspladsen, og vendte od Øvrestrædet; derfor bære og, som bekjendt, de saakaldte Stuer Bryggen endnu tildeels Navn efter de Stormænd, som ejede eller opført dem i det 13de Aarhundrede, og fra hvis Arvinger de om-'om over i Kjøbmændenes eget Eje. Lejen af disse Gaarde synes have udgjort om ej Hoved-Indtægten, saa dog en væsentlig Ind-or Ejerne; de fleste var, som man af flere Antydninger kan slutte, ade store og indeholdt en Mængde Rum; mange var vel endog a byggede paa Speculation. Nu fulgte det af de almindelige setninger for Tiende-Ydelsen, at der af denne, som af al anden sig Indtægt, skulde betales Tiende, og den skal ogsaa en Tidlang været betalt. Men hvad enten nu Huusejerne havde befundet, at den er høit beregnet, og derfor vægret sig for at betale saa meget som ligheden fordrede, eller, hvad der næsten synes rimeligere, at Bisko-har befundet, at den hidtil havde været sat for lav og derfor villet høje den, medens Huus-Ejerne vægrede sig ved at gaa ind herpaa, eller ester endog, at det hidtil virkelig for en Deel har lykkets endeel Huus-re at unddrage sig den i det Væsentlige: saa meget er vist, at der Høsten og Vinteren 1327—1328 herskede stort Røre om den Sag, at Striden blev dreven til det Yderste. Og betegnende for Stridens raktter er det tillige, at den, som det lader, tog sin Begyndelse med irden i selve Kongsgaarden, den før omtalte Svein Sigurdssøn, i kaldet Svein Klerk, Drottsetens Ven, og sandsynligviis Paa-de. Denne Svein, skrev Audfinn siden til Erkebiskopen, havde ie længe vægret sig ved at betale Tiende af sine Gaarde i Bergen, t den dog stedse havde været betalt og betaltes endnu af de bedste i med god Greidskab og Kjærlighed uden Modsigelse". Hvergang ide Biskopen, talte eller lod tale til ham om denne Sag; svarede han aldrig havde betalt og aldrig skulde betale Tiende af sine e. Da nu Biskopen beredede sig til at bruge de kirkelige Tvangs-imod ham, bragte han, som Audfinn udtrykker sig, hele Byen rde mod Biskopen og Kirken med stor Samblæst, og fik ogsaa ten og Guthorm Lagmand til at tage Deel deri. Dette har da, an seer, bestaaet deri, at han, beskyttet af Drottseten og Lag-

manden, ja vel endog efter deres Tilskyndelse, har gaaet om til a
Huusejerne i Byen og faaet dem til at indgaa en Forening om, i Fælles
at modsette sig Bisskopens Fordringer, hvilke, hvorledes de nu end h
været fremsatte, dog maa have indeholdt noget Nyt eller været fremførte :
en Maade, der kunde give noget at henge sig ved. Svein Klerk og
der holdt med ham, havde, siges der, mange Sammenkomster hos P
dikebrødrene — et temmelig sikkert Tegn paa at disse have haft fæl
Interesse med dem i at gjøre Bisskopen Modstand — og sammenkald
dertil alle Herremænd og Huusbønder, som da fandtes i Bergen. Pa
et af disse Møder skal Lagmanden Hr. Guthorm endog have yttret, a
Bisskoperne og Chorsbrødrene nok ikke vilde ende, førend man havde gjo
dem et saadant Spil som Borgerne i Lübeck tidligere havde gjort me
Bisskop Burchard og hans Capitel, hvilke de jagede bort fra Byen
og rev deres Huse ned [1]), som Aarsag hertil skal man udtrykkeli
have nævnt, at de krævede større Tiende end tilbørligt, ihvorvel Aars
gen var en ganske anden. Det blev endelig bestemt med gjensidigt Haan
slag, at ingen Tiende skulde betales, kun en saakaldet Godvilje el
frivillig Ydelse: dette blev bekræftet ved et Brev under de fleste Huu
bønders Segl, og Kongens og Drottsetens Stadfestelsesbrev krævedes de
paa. Men denne fik de ikke, hvad enten nu Drottseten selv fandt B
tænkelighed derved, eller hvad der er rimeligst, og hvad man fra førs
kunde have forudseet, at Cantsleren negtede at sette det kongelige Se
under et saadant Document. Følgen heraf var, at de andre, der all
rede havde beseglet Brevet i Haab om hiin Bekræftelse, nu bleve ban
for at compromitteres derved, og hver for sig reev sit Segl fra. Her
bidrog det og vel meget, at Bisskopen nu havde sagt, at han agtede
gaa alvorligt frem i denne Sag, og benytte alle de kirkelige Tvang
midler mod Svein, der stod til hans Raadighed, begyndende med mi
dere Paamindelser, og sluttende med Excommunication. Derved blev Svei
noget forknyt, og indfandt sig hos Bisskopen for at komme til Forligelse me
ham, men tilbød dog for det første kun en saadan godvillig Ydelse, so
han selv fandt for godt, ingen egentlig Gaarde-Tiende. Om Bisskope
modtog dette Tilbud eller ej, kan man ikke med Bestemthed see; han sige
kun i den Beretning, han senere indsendte til Erkebisskopen om denn
Sag, at det „kom saavidt at Svein enedes med ham", og derpaa ble
løst af Bannet. Formodentlig har han da i det Væsentlige føjet si
efter Bisskopens Fordringer, om maaskee end ikke den Ydelse, hvort

[1]) See herom Saml. t. d. n. F. og S. H. V. S. 356 Noten. Bisskop Bu
chards Forjagelse skete i 1299, efterat han lige fra 1278 havde ligget i Str
med Borgerne.

han forbandt sig, udtrykkeligt blev kaldet Tiende [1]); thi hans Underkastelse betragtedes af de Andre som et Frafald og vakte stor Forbittrelse. Der blev i den Anledning holdt en Hirdstevne i Kongsgaarden, hvor de [illegible]ede mellem sig, at hverken Tiende eller anden Kirkens Rettighed [illegible] skulde søges under Banns Tvang — egentlig kun en Gjentagelse af den 11te Artikel af Overeenskomsten mellem Kongen og Erkebiskopen i 1291, fornyet og stadfestet 1308 eller 1309 [2]) — og Guthorm Lagmand vilde endog have dømt Svein som Ubodemand, altsaa som Landsforræder, fordi han havde indgaaet Forliig med Biskopen, medens Gulatings-Lagmanden Baard Petersson [3]) og de øvrige tilstedeværende Lagmænd, der ej vilde gaa saa vidt i deres Strenghed, dømte ham til den [illegible]alige Brevebrudsbod (d. e. for Overtrædelse af kongelig Forordning) af 18 Ertoger og 13 Mkr. Svein, der altsaa befandt sig, som man siger, mellem en dobbelt Ild, blev derved atter skræmmet over paa den anden Side, og erklærede paany, tilligemed flere af dem, der fulgte hans Exempel, ingen Gaarde-Tiende at ville yde. Blandt disse Tilhængere var formodentlig og den anseede Gaarde-Ejer Svein, efter den Gaard, hvori han boede, sedvanligviis benævnt „Svein i Grisen“ [4]),

---

[1]) At Svein virkelig betalte Gaardetiende, siges ikke udtrykkelig. I sit Brev herom, vor eneste Kilde, siger Audfinn kun at Svein „samdi“ med ham, hvilket kan forstaaes baade om en fuldstændig Underkastelse og om en ringere Indbekommen. Dog synes de Breve ang. Svein i Grisen, hvorom nedenfor handles, at vidne om, at Underkastelsen var fuldstændig, og at Svein virkelig betalte Tienden.

[2]) See herom ovenfor IV. 2. S. 173—176.

[3]) Baard Petersson, der allerede i 1297 forekommer som Hertug Haakons Skriver, og vedblev i Embedet efterat han blev Konge, var en af Kongens høitbetroede Mænd; han synes at være udnævnt til Ridder 1316, og havde Besiddelse i Stavanger, hvor hans Hustru Margrete Arnbjørnsdatter laa begraven ved Svitunskirken (see Brev af 25de Novbr. 1322, Dipl. N. III. 132); hans Svigermoder Magnild Ketilsdatter døde i 1326, og betingede sig da paa sin Dødsseng ligeledes Begravelse i Svitunskirken, hvorfor hun gav sin Lod i Gaarden Grannes m. m. (Dipl. N. IV. 169). Denne Gave vilde Baard ej erkjende, men blev ved Biskop Eriks Dom af 13de Decbr. 1327 tilpligtet at oplade Gaarden (Dipl. N. I. 193). Dette har vel bidraget til at gjøre Baard ærgerlig paa Geistligheden.

[4]) I Keysers Kirkehistorie II. S. 230 udtales den Formodning, hvorpaa ogsaa Fremstillingen er bygget, at Svein i Grisen er den samme Person, som Svein Klerk eller Fehirde. De angaaende ham udstedte Breve kunde og synes at gjøre dette aldeles utvivlsomt, hvis ikke Brevet af 14de August 1328 (Dipl. Norv. II. 165) viiste, at de var to forskjellige Personer, thi dette Brev er udstedt af Finn Agmundsson, Sysselmand i Bergen, Svein Sigurdsson Fehirde, Henrik Chorsbroder ved Apostelkirken, Thord Prest ved Mariekirken, Einar Thorgilsson, Magne paa Eyre, Thorgeir paa Stedje, Ivar i Henriksgaarden, og Svein i Grisen. Herved fjernes al Tvivl i saa Henseende,

manden, ja vel endog efter deres Tilskyndelse, har gaaet om til Huusejerne i Byen og faaet dem til at indgaa en Forening om, i Fælles| at modsette sig Bisſkopens Fordringer, hvilke, hvorledes de nu end h været fremsatte, dog maa have indeholdt noget Nyt eller været fremførte en Maade, der kunde give noget at henge sig ved. Svein Klerk og der holdt med ham, havde, siges der, mange Sammenkomster hos S dikebrødrene — et temmelig sikkert Tegn paa at disse have haft fæ Interesse med dem i at gjøre Bisſkopen Modstand — og sammenka dertil alle Herremænd og Huusbønder, som da fandtes i Bergen. S et af disse Møder skal Lagmanden Hr. Guthorm endog have yttret, Bisſkoperne og Chorsbrødrene nok ikke vilde ende, førend man havde g dem et saadant Spil som Borgerne i Lübeck tidligere havde gjort n Bisſkop Burchard og hans Capitel, hvilke de jagede bort fra By og rev deres Huse ned [1]), som Aarsag hertil skal man udtrykke have nævnt, at de krævede større Tiende end tilbørligt, ihvorvel Aa gen var en ganske anden. Det blev endelig bestemt med gjensidigt Haa slag, at ingen Tiende skulde betales, kun en saakaldet Godvilje e frivillig Ydelse: dette blev bekræftet ved et Brev under de fleste Hu bønders Segl, og Kongens og Drottsetens Stadfestelsesbrev krævedes d paa. Men denne fik de ikke, hvad enten nu Drottseten selv fandt B tænkelighed derved, eller hvad der er rimeligst, og hvad man fra førſt kunde have forudseet, at Cantsleren negtede at sette det kongelige S under et saadant Document. Følgen heraf var, at de andre, der a rede havde besegl et Brevet i Haab om hiin Bekræftelse, nu bleve ba for at compromitteres derved, og hver for sig reev sit Segl fra. He bidrog det og vel meget, at Bisſkopen nu havde sagt, at han agtede gaa alvorligt frem i denne Sag, og benytte alle de kirkelige Tvan midler mod Svein, der stod til hans Raadighed, begyndende med n dere Paamindelser, og sluttende med Excommunication. Derved blev Sv noget forknyt, og indfandt sig hos Bisſkopen for at komme til Forligelse n ham, men tilbød dog for det første kun en saadan godvillig Ydelse, ſ han selv fandt for godt, ingen egentlig Gaarde-Tiende. Om Bisſko modtog dette Tilbud eller ej, kan man ikke med Bestemthed see; han ſi kun i den Beretning, han senere indsendte til Erkebisſkopen om de Sag, at det „kom saavidt at Svein enedes med ham", og derpaa b løst af Bannet. Formodentlig har han da i det Væsentlige føjet efter Bisſkopens Fordringer, om maaskee end ikke den Ydelse, hvo

[1]) See herom Saml. t. d. n. F. og S. H. V. S. 356 Noten. Bisſkop B chards Forjagelse skete i 1299, efterat han lige fra 1278 havde ligget i S med Borgerne.

n forbandt sig, udtrykkeligt blev kaldet Tiende [1]); thi hans Underka-
lse betragtedes af de Andre som et Frafald og vakte stor Forbittrelse.
er blev i den Anledning holdt en Hirdstevne i Kongsgaarden, hvor de
dfestede mellem sig, at hverken Tiende eller anden Kirkens Rettighed
efter skulde søges under Banns Tvang — egentlig kun en Gjentagelse
den 11te Artikel af Overeenskomsten mellem Kongen og Erkebiskopen
1291, fornyet og stadfestet 1308 eller 1309 [2]) — og Guthorm Lag-
nd vilde endog have dømt Svein som Ubodemand, altsaa som Lands-
ræder, fordi han havde indgaaet Forliig med Biskopen, medens Gu-
things-Lagmanden Baard Petersøn [3]) og de øvrige tilstedeværende Lag-
nd, der ej vilde gaa saa vidt i deres Strenghed, dømte ham til den
vanlige Brevebrudsbod (d. e. for Overtrædelse af kongelig Forord-
ig) af 18 Ertoger og 13 Mkr. Svein, der altsaa befandt sig, som
n siger, mellem en dobbelt Ild, blev derved atter skræmmet over paa
i anden Side, og erklærede paany, tilligemed flere af dem, der fulgte
as Exempel, ingen Gaarde-Tiende at ville yde. Blandt disse Til-
ngere var formodentlig og den anseede Gaarde-Ejer Svein, efter den
aard, hvori han boede, sedvanligviis benævnt „Svein i Grisen" [4]),

---

[1]) At Svein virkelig betalte Gaardetiende, siges ikke udtrykkelig. I sit Brev herom, vor eneste Kilde, siger Andfinn kun at Svein „samdi" med ham, hvilket kan forstaaes baade om en fuldstændig Underkastelse og om en ringere Imødekommen. Dog synes de Breve ang. Svein i Grisen, hvorom nedenfor handles, at vidne om, at Underkastelsen var fuldstændig, og at Svein virkelig betalte Tienden.

[2]) See herom ovenfor IV. 2. S. 173—176.

[3]) Baard Petersøn, der allerede i 1297 forekommer som Hertug Haakons Skriver, og vedblev i Embedet efterat han blev Konge, var en af Kongens høitbetroede Mænd; han synes at være udnævnt til Ridder 1316, og havde Besiddelse i Stavanger, hvor hans Hustru Margrete Arnbjørnsdatter laa begraven ved Svitunskirken (see Brev af 25de Novbr. 1322, Dipl. N. III. 132); hans Svigermoder Magnild Ketilsdatter døde i 1326, og betingede sig da paa sin Dødsseng ligeledes Begravelse i Svitunskirken, hvorfor hun gav sin Lod i Gaarden Grannes m. m. (Dipl. N. IV. 169). Denne Gave vilde Baard ej erkjende, men blev ved Biskop Eriks Dom af 13de Decbr. 1327 tilpligtet at oplade Gaarden (Dipl. N. I. 193). Dette har vel bidraget til at gjøre Baard ærgerlig paa Geistligheden.

[4]) I Keysers Kirkehistorie II. S. 230 udtales den Formodning, hvorpaa ogsaa Fremstillingen er bygget, at Svein i Grisen er den samme Person, som Svein Klerk eller Fehirde. De angaaende ham udstedte Breve kunde og synes at gjøre dette aldeles utvivlsomt, hvis ikke Brevet af 14de August 1328 (Dipl. Norv. II. 165) viiste, at de var to forskjellige Personer, thi dette Brev er udstedt af Finn Agmundsøn, Syselmand i Bergen, Svein Sigurdsøn Fehirde, Henrik Chorsbroder ved Apostelkirken, Thord Prest ved Mariekirken, Einar Thorgilsøn, Magne paa Eyre, Thorgeir paa Stedje, Ivar i Henriksgaarden, og Svein i Grisen. Herved fjernes al Tvivl i saa Henseende,

thi ogsaa om ham vide vi, at han udtrykkeligt vægrede sig ved at be
Tiende af sine Gaarde, og at Bisloppen først ved Advarsler søgte
bringe ham paa andre Tanker, men omsider, da dette ikke frugtede,
Brev af 28de Januar 1328 lod ham sette i Bann, hvilket da og ha
den Følge, at han ydmygede sig, betalte sin Gaarde-Tiende til Biskop
Ombudsmænd, og derpaa løstes af Bannet ifølge Biskopens Skriv
af 8de Februar 1328 [1]). Formodentlig have vi i de tilfældigviis
bevarede Breve, der vedkomme hans Sag, fuldkomne Afspejlinger
dem, der rettedes imod hans mægtigere Navne, Fehirden, endog h
Dateringen angaar. Biskopen tabte imidlertid ikke Modet, og lod bla
andet de paa sidste afholdte Concilium vedtagne Bestemmelser, der s
stilt vedkom denne Gjenstand, oversette paa Norsk, formodentlig, som
her var foreskrevet (s. o. S. 89), for at optegnes paa en Tavle og ophenges
almindeligt Eftersyn. Men Drottseten dulgte ingenlunde sin Harı
og sagde blandt andet engang, da han kom for at understøtte Svein Kl
udtrykkeligt i Chorsbrødrenes Nærværelse, at Biskoperne nok ikke vi
holde op, førend man gjorde dem en saadan Leeg, som man havde gj
med Erkebiskopen Jon, — en Gjentagelse af den Trusel, Guthorm B
mand tidligere havde fremført. Det er let at begribe, at Forhold
mellem Drottseten og Cantsleren var yderst spendt, og at denne hat
mange Ubehageligheder at døje fordi han negtede at sette Rigsseg
under mange af de Breve, Drottseten vilde have udstedt, og Lagmæ
dene i Raadet vilde derfor intet heller end at Seglet blev ham det be
vet, og at de fik Raadighed derover, ligesom før. I dette Øjemed søgte
idelig at bringe ham i de største Forlegenheder. Saaledes negtede de
skaffe ham de nødvendige Penge til sine Embedsreiser. Paa en R
til Sogn og tilbage til Bergen, uvist i hvilken Hensigt, maatte I
holde sig selv, og da han siden skulde følge med Hoffet paa Re
østover til Viken i Marts eller April, og til den Ende hos Fehirde
krævede, hvad han behøvede dertil, vilde de intet udbetale ham, og p
stod fremdeles, at han skulde reise paa egen Bekostning. Naar h
paa den Maade, meente man, blev dreven til det Yderste, maatte h
vel omsider træde ud af Raadet og give Seglet tilbage. Dette opnaae

men det er øjensynligt, at denne Svein i Grisen maa have været en af
Gaardejere i Bergen, der deeltog i Møderne og Forbundet, og navnlig en
de fornemste blandt Sveins saakaldte „Efterfølgere".

[1]) See Brevene af 10de Jan., 29de Jan. og 8de Febr. 1328 i Dipl. N. I. 4
—196. De to første ere rettede til Præbendaren ved Christkirken Sigu
der, som Biskopens Fuldmægtig, i det første befales at advare, i det andet
bannsette ham; det tredie er et aabent Brev, bekjendtgjørende at Svein
tagen til Naade.

Modstandere dog ikke, thi han holdt sig, trods alle Ubehagelig-
, paa sin Post. Det forstaar sig, at Biskopen udførligt berettede
tte til Erkebiskopen, og bad ham om hans Raad; han bad ham derhos
kkelig at hitte paa en Udvej, hvorved det blev muligt, over hele Nidaroos
inds at gaa frem i denne Sag paa en og samme Maade [1]). Dette viser,
gnende Stridigheder ogsaa maa have hersket andensteds i Norge, om
g Audfinn, hvad man tydeligt kan see, egentlig var den, der stillede
Spidsen for Geistligheden, i sit Hjerte meget utilfreds med Erke-
pen, hvis Maadehold og Mildhed heller ikke i dette Anliggende
s at have forladt ham, eftersom der ej findes mindste Spor af nogen
stemning mellem ham og de raadende Lægmænd. Erkebiskopen var
uden nu bleven rammet af et Stød saa haardt, at det ganske maa
e optaget hans Sind og gjort ham uskikket til at tænke paa andet
r længere Tid. Den herlige Christkirke i Nidaroos, nu maaskee
bygget og kneisende i sin hele Pragt, blev nemlig den 4de April
sten ødelagt ved en Ildebrand. „I have vist", skrev Erkebiskopen siden
l Audfinn, og sandsynligviis og til de øvrige Biskoper, „allerede hørt
m det ulykkelige Tilfælde, der saa uventet indtraf i Nidaroos anden
Paaskedag, da Christkirken, som man kunde kalde dette Lands Krone og
Stolthed — ja endnu fleres, formedelst den hellige Kong Olafs Glands
og Værdighed — kom i Brand, saa at ej alene Træverket uden- og
indvendig fortæredes, men endog Steenstolper og Klokker med mange
andre dyrbare Sager, Billeder og Steenbuer oppe og nede; og vi
kunne vente at der skeer end større Skade, hvis der ej kommer hurtig
hjelp". Det faldt af sig selv, at Erkebiskopen opfordrede alle Troende
over hele Riget til at yde Bistand ved Gaver o. a. d., og det er vist
nok, at Kirken blev istandsat, men Eiliv oplevede ej at see den færdig,
og det er et stort Spørgsmaal, om den efter Istandsettelsen blev saa
smuk, som den forhen var. Og i alle Fald maa denne Ildebrand

[1]) Brevet med hele Beretningen er aftrykt i Saml. H. V. S. 354 til 359, efter Bartholiniana E. 231. Det er her vel ikke dateret, men at det henhører til 1328, og navnlig til Tiden strax efter Kongens og Hoffets Afreise til Oslo i Marts eller April, er af Indholdet selv saavelsom Dateringen af Brevene vedkommende Svein i Grisen aabenbart. I Afskriften af Originalcodex staar det desuden mellem to Breve af 1328, det første af 28de April, det andet af 25de Juli, og i det Hele taget pleier dog i hiin Codex den chronologiske Orden, idetmindste inden visse Grupper, at følges. Brevene vedkommende Svein i Grisen følge kort efter (S. 241), og betegnende er det og, at der umiddelbart foran disse findes optaget en af Erkebiskopen bekræftet Afskrift af Kong Haakon Sverressøns Retterbod om Kirkens Friheder, see ovenfor III. S. 425, ligesom Drottseten, efter hvad vi have seet, skaffede sig en Afskrift af K. Sverres Stridsskrift mod Geistligheden.

thi ogsaa om ham vide vi, at han udtrykkeligt vægrede sig ved at be
Tiende af sine Gaarde, og at Bisskoppen først ved Advarsler søgte
bringe ham paa andre Tanker, men omsider, da dette ikke frugtede,
Brev af 28de Januar 1328 lod ham sætte i Bann, hvilket da og ha
den Følge, at han ydmygede sig, betalte sin Gaarde=Tiende til Biskop
Ombudsmænd, og derpaa løstes af Bannet ifølge Biskopens Skriv
af 8de Februar 1328 [1]). Formodentlig have vi i de tilfældigviis
bevarede Breve, der vedkomme hans Sag, fuldkomne Afspeilinger
dem, der rettedes imod hans mægtigere Navne, Fehirden, endog h
Dateringen angaar. Biskopen tabte imidlertid ikke Modet, og lod bl
andet de paa sidste afholdte Concilium vedtagne Bestemmelser, der
skilt vedkom denne Gjenstand, oversætte paa Norsk, formodentlig, som
her var foreskrevet (s. o. S. 89), for at optegnes paa en Tavle og ophæng
almindeligt Eftersyn. Men Drottseten dulgte ingenlunde sin Ha
og sagde blandt andet engang, da han kom for at understøtte Svein K
udtrykkeligt i Chorsbrødrenes Nærværelse, at Biskoperne nok ikke
holde op, førend man gjorde dem en saadan Leeg, som man havde g
med Erkebiskopen Jon, — en Gjentagelse af den Trusel, Guthorm L
mand tidligere havde fremført. Det er let at begribe, at Forhold
mellem Drottseten og Cantsleren var yderst spændt, og at denne ha
mange Ubehageligheder at døie fordi han negtede at sætte Rigsseg
under mange af de Breve, Drottseten vilde have udstedt, og Lagmo
dene i Raadet vilde derfor intet heller end at Seglet blev ham det be
vet, og at de fik Raadighed derover, ligesom før. I dette Øjemed søgt
idelig at bringe ham i de største Forlegenheder. Saaledes negtede de
skaffe ham de nødvendige Penge til sine Embedsreiser. Paa en R
til Sogn og tilbage til Bergen, uvist i hvilken Hensigt, maatte
holde sig selv, og da han siden skulde følge med Hoffet paa Re
østover til Viken i Marts eller April, og til den Ende hos Fehirde
krævede, hvad han behøvede dertil, vilde de intet udbetale ham, og p
stod fremdeles, at han skulde reise paa egen Bekostning. Naar
paa den Maade, meente man, blev dreven til det Yderste, maatte
vel omsider træde ud af Raadet og give Seglet tilbage. Dette opnaa

---

men det er øjensynligt, at denne Svein i Grisen maa have været en af Gaardeiere i Bergen, der deeltog i Møderne og Forbundet, og navnlig en de fornemste blandt Sveins saakaldte „Efterfølgere".

[1]) See Brevene af 10de Jan., 29de Jan. og 8de Febr. 1328 i Dipl. N. I. —196. De to første ere rettede til Præbendaren ved Christkirken Sig der, som Biskopens Fuldmægtig, i det første befales at advare, i det andet bannsætte ham; det tredie er et aabent Brev, bekjendtgjørende at Svein tagen til Naade.

hans Modstandere dog ikke, thi han holdt sig, trods alle Ubehageligheder, paa sin Post. Det forstaar sig, at Biskopen udførligt berettede alt dette til Erkebiskopen, og bad ham om hans Raad; han bad ham derhos udtrykkelig at hitte paa en Udvej, hvorved det blev muligt, over hele Nidaroos Provinds at gaa frem i denne Sag paa en og samme Maade [1]). Dette viser, at lignende Stridigheder ogsaa maa have hersket andensteds i Norge, om end Audfinn, hvad man tydeligt kan see, egentlig var den, der stillede sig i Spidsen for Geistligheden, i sit Hjerte meget utilfreds med Erkebiskopen, hvis Maadehold og Mildhed heller ikke i dette Anliggende synes at have forladt ham, eftersom der ej findes mindste Spor af nogen Misstemning mellem ham og de raadende Lægmænd. Erkebiskopen var imidlertid nu bleven rammet af et Stød saa haardt, at det ganske maa have optaget hans Sind og gjort ham uskikket til at tænke paa andet for længere Tid. Den herlige Christkirke i Nidaroos, nu maaskee prægtigt bygget og kneisende i sin hele Pragt, blev nemlig den 4de April næsten ødelagt ved en Ildebrand. „I have vist", skrev Erkebiskopen siden til Audfinn, og sandsynligviis og til de øvrige Biskoper, „allerede hørt om det ulykkelige Tilfælde, der saa uventet indtraf i Nidaroos anden Paaskedag, da Christkirken, som man kunde kalde dette Lands Krone og Stolthed — ja endnu fleres, formedelst den hellige Kong Olafs Glands og Værdighed — kom i Brand, saa at ej alene Træverket uden- og indenfor fortæredes, men endog Steenstolper og Klokker med mange andre dyrebare Sager, Billeder og Steenbuer oppe og nede; og vi kunne vente at der skeer end større Skade, hvis der ej kommer hurtig Hjelp". Det faldt af sig selv, at Erkebiskopen opfordrede alle Troende over hele Riget til at yde Bistand ved Gaver o. a. d., og det er vist nok, at Kirken blev istandsat, men Eiliv oplevede ej at see den færdig, og det er et stort Spørgsmaal, om den efter Istandsettelsen blev saa smuk, som den forhen var. Og i alle Fald maa denne Ildebrand

[1]) Brevet med hele Beretningen er aftrykt i Saml. H. V. S. 354 til 359, efter Bartholiniana E. 231. Det er her vel ikke dateret, men at det henhører til 1328, og navnlig til Tiden strax efter Kongens og Hoffets Afreise til Oslo i Marts eller April, er af Indholdet selv saavelsom Dateringen af Brevene vedkommende Svein i Grisen aabenbart. I Afskriften af Originalcodex staar det desuden mellem to Breve af 1328, det første af 28de April, det andet af 25de Juli, og i det Hele taget plejer dog i hiin Codex den chronologiske Orden, idetmindste inden visse Grupper, at følges. Brevene vedkommende Svein i Grisen følge kort efter (S. 241), og betegnende er det og, at der umiddelbart foran disse findes optaget en af Erkebiskopen bekræftet Afskrift af Kong Haakon Sverressøns Retterbod om Kirkens Friheder, see ovenfor III. S. 425, ligesom Drottseten, efter hvad vi have seet, skaffede sig en Afskrift af K. Sverres Stridsskrift mod Geistligheden.

naar han indfandt sig. Men hertil svarede Audfinn, at han gjerne sku have føjet sig efter hans Ønske, hvis han ej allerede i September, p sin Visitatsreise i Sogn, havde bortgivet Kirken til en af sine eg Klerker, der havde studeret i Cambridge; Erkebiskopen, sagde han, v desuden feil underrettet, naar han troede at Dale Kirke allerede hav staaet ledig i mere end et halvt Aar, thi den forrige Besidder hav først indgivet sig til Resignation d. 13de August [1]). Gud veed, si han, at vi ville og skulle ligesaavel herefter søge Eders Heder, som hidtil have søgt den, og overholde den ubeskaaret, vor egen og vor K kes Ret uskat, og **Gud forlade dem, som ville udsaa Tvedragt m lem os.** Vi bede Eder, ej at gjøre Ophevelser over denne Sag, Eders Tiltale har, hvis Ret skal fare frem, liden eller ingen Gru Men kunde det falde sig saaledes som I talte ved os i Sommer Tunsberg om, at en eller anden Ven af Eder tækkedes et Benefici hos os som vi kjende, raade for, da ville vi gjerne heri opfylde E Vilje, saavidt vi kunne det efter Loven [2]). Men samtidigt med de høflige og forsonlige Skrivelse indgav han til Erkebiskopen selv en E velse, hvori han appellerede Sagen for Paven, og brugte temmelig al lige Udtryk, idet han erklærede sig „mod Gud og Retferdighed foru i en uhyre Grad", og paastod at Erkebiskopen, tilskyndet af Sandhe Fiende, havde tilsidesat den lovlige Fremgangsmaade, baaret sig urigtig ad, og „brugt sin Sigd paa fremmed Ager". Erkebiskopen s rede i en meget forsonlig Tone, men beviiste ved Citater af den cano Ret, at Audfinn havde taget Feil, og at Vacancen maatte regnes fra meget tidligere Tid, saaat nu et heelt Aar var hengaaet: han vilde, skulde Gud vide, langt fra ikke tilrive sig Biskopens Ret, hvilken han endog var pligtig at forsvare mod uretfærdige Angribere, men n han erfarede hiin lange Vacance, kunde han dog heller ikke undlade opfylde sin Pligt, at forebygge, at Kirken stod for længe ubesat. Ku ellers Biskopen belære ham bedre og sandere herom, skulde det v ham kjært, og han bad Audfinn indstændigt om at ordne Sag

---

[1]) Der siges her, at denne Resignation skete ved Ravnaberg, i Overvær af Paal og nogle tilstedeværende Chorsbrødre. Dette synes at maatte v Ravnaberg, nu Ramberg ved Tunsberg, hvor, som vi nedenfor i sa Brev erfare, Biskop Audfinn og Erkebiskopen om Sommeren havde talt hinanden. Den Hr. Paal, som her omtales, var da formodentlig Cantsle Hr. Paal Baardsjøn, og vi maa derfor slutte, at Kongen, Drottseten det hele Hof paa den Tid, — i August 1329 — har været samlet i Tu berg, maaske endog til et Høvdingemøde.

[2]) Dipl. Norv. V. 81. Dette Brev begynder paa Latin, men gaar mod E ningen over til Norsk, hvor det er tydeligt at see, at Biskopen under telsen er kommen mere i Affect.

[illegible] en Maade, som begge kunde være tjente med¹). Formodentlig [illegible] det da ved den af Erkebiskopen trufne Bestemmelse. Men det maa [illegible] føies til Audfinns Roos, at det spendte Forhold, hvori han stod [illegible] Trottseten og tildeels til Erkebiskopen, dog ikke synes at have afholdt ham fra at udføre den ham overdragne Bestilling som en af dem, der [illegible] Kronens Vegne modtog Halvdelen af Pavetienden, med Iver og [illegible]lighed. Det kommer her rigtignok an paa, om ikke maaskee Kronen [illegible] tidligere havde faaet et Forskud af Geistligheden, og det, der kom [illegible] fra Collectorerne²), nu derfor kun tjente til Gjenbetaling af dette, [illegible] i saa Fald vilde alene Hensyn til egen Fordeel have været tilstræk[illegible] til at fremvirke den største Iver hos Modtagerne.

Til Audfinns senere Aar henhører og, som det lader, et Forliig, [illegible] ved Voldgift afsluttedes mellem Chorsbrødrene ved Christkirken i Bergen og Predikebrødrene, og hvorved der da omsider blev gjort Ende paa de idelige Tvistigheder mellem begge Parter. Dagen og Aaret, naar Forliget kom istand, angives vel ej³), men man synes af den Omstændighed, at Hofmændene og Gaardejerne, der ej vilde yde Gaarde-Tiende, holdt sine Sammenkomster hos Predikebrødrene, som ovenfor nævnt, at kunne slutte, at Forholdet mellem disse og Seculargeistligheden paa den Tid [illegible] meget spendt, og følgelig at det Forliig, hvorom her er Tale, [illegible] ikke var sluttet. Blandt de forskjellige i Forliget fastsatte Punkter, hvoraf enkelte ere ubetydelige nok, f. Ex. om en Vej mellem Prædikerklostret og Biskopens Naust, og om de Chorsbrødrene tilhørende [illegible] paa Christkirkegaarden, fra hvis Priveter Ureenligheden fløder ned i Predikebrødrenes Have, hvilken Ulempe Chorsbrødrene nu maatte afhjelpe. Af de øvrige ere disse de merkeligste: at begge Parter ej skulde forstyrre

---

¹) Breve af 7de Nov. og 6te Dec. 1329, Dipl. N. V. 82—83.

²) See herom det ovenfor anførte Brev af 11te Febr. 1329 saavelsom Brev af 26de Dec. 1328 og 17de April 1329, Dipl. N. IV. 182 og 186. I det første (hvorom mere hereftter) forbyder Erkebiskopen de af de forrige Nuncier udnævnte Collectorer at oppeberge mere end Halvdelen af den Pavetiende, de indsamlede, men ifølge Pavens Bud at afgive den anden Halvdeel til Biskop Audfinn. I Brevet af 11te Febr. see vi Audfinn modtage Tienden fra Orknø, og i Brev af 17de April 1329 fra Stavanger. Endvidere befalede Erkebiskopen ved det ovenomtalte Brev af 26de Dec. 1328 Thorgeir Tovesføn Klerk at udbetale til Biskop Audfinn i Bergen 300 Mk. af Hertugindens Gods som Refusion for hvad hun havde laant i Oslo af den kongelige Halvdeel af Pavetienden. Dipl. N. IV. 183.

³) Forliget er aftrykt i Langes Klosterhistorie (eldre Udgave S. 520 fg.) efter Barthol. E. 165—171. Det findes rigtignok her (altsaa oprindelig i Copibogen) umiddelbart foran et Brev af 1322, og ligeledes, tilsammen med Predikebrødrenes Klage af 1280—89 efter Andre af s. Aar, saaat man kunde fristes til at antage, at det tilhører dette Aar, hvilket da faar staa ved sit Verd.

hinandens Begravelser og Sjælemesser, at Predikebrødrene skulde resp tere de Bannsettelser, som Bergens Biskop eller hans Official forkynd og ikke styrke den bergenske Kirkes Fjender eller virke til dens Ska saafremt Biskopen eller Chorsbrødrene ikke tilføjede Predikebrødrene no Uret; derhos skulde de sidste i sine Prædikener og naar de hørte Skri maal opmuntre og tilholde Folket, retteligen at yde Tiende: endelig sk alle hidtil stedfundne Tvistigheder være for evigt endte, glemte og n dysede, ligesom ogsaa Predikebrødrene forbandt sig til, i Løbet af na Sommer at skaffe Provincialpriorens Bekræftelse paa Forliget, hvil formodentlig og er indløben, da man ej finder Spor af at Tretten h efter fornyedes.

Biskop Audfinn døde kort efter at han havde haft den ovenomhandl Tvist med Erkebiskopen, nemlig i Aaret 1330, uvist hvad Dag [1]), og det neppe slaa Fejl, at Drottseten og de verdslige Magthavere ved hans D følte ligesom en Sten lettet fra Hjertet. Hans Eftermand var Magi Haakon Erlingssøn, en af de tre bergenske Chorsbrødre, som de pavel Nuncier før sin Bortgang fra Norge havde udnævnt til Undercollector Haakon blev valgt endnu i 1330, men, uvist af hvad Grund, ikke indviet før i 1332 [2]). Af en heel Deel Privatbreve fra ham, der endnu ere opbevarede og som i det Følgende ville blive omtalte, seer man, at han maa have sta i nøje og venskabelig Forbindelse med Drottseten og hans hele Hus ja det lader næsten til at han har haft nogen Opsigt med hans Sø den unge Bjarnes, Opdragelse, ligeledes sees han at have staaet i den bedste Fod med Hoffet. De samme Breve, der fordetmeste ere skre paa Norsk, vidne om, at han holdt sit Modersmaal i Ære, og for at skrive det smukt og reent, medens man af de latinske Breve seer, han heller ikke manglede Ferdighed i at behandle dette, en Ferdigh han vel havde erhvervet ved Studier udenlands, hvorom og hans T „Magister" synes at vidne. Samme Aar, som Audfinn, døde h fordums Modstander, den gamle Finn Halldorssøn, Provst ved Apos kirken og Magister Capellarum [4]). Hans Efterfølger var Mag. C

[1]) Det sidste Brev man kjender af ham er dat. Bergen d. 15de Marts 1 (Dipl. N. I. 208), altsaa levede han da endnu; men at han døde i 1330 at hans Eftermand valgtes s. Aar, siges udtrykkeligt i de isl. Annaler.

[2]) Isl. Ann. Jfr. Nuncien Petrus Gervasii Regnskab af 1330—1333, hvo nedenfor, thi her nævnes Biskop Haakon, Jon Hvit og Salve Ivarssøn de Collectorer, af hvilke Petrus modtog de indsamlede Restancer. Na Haakon Erlingssøn fremgaar af Dipl. N. IV. 186.

[3]) Nemlig i den oftere omtalte bergenske Copibog, Barthol. E. De ere alle trykte i Samll. V. S. 95—165.

[4]) Isl. Annaler. At Finn var meget gammel, kan sees af det udtrykkelige

[illegible] Paalsson, om hvilken der i det Efterfølgende vil blive Tale, men [illegible] hyppigere benævnes slethen „Provst", end „Magister Capellarum", [illegible] et Tegn paa, at denne Verdighed nu, efter den for samme min[illegible]dige Udgang af Striden mellem Provst Finn og Bisperne i [illegible], ikke længer svarede til, hvad Indstifteren, Kong Haakon derved [illegible] tænkt sig, og derfor heller ikke mere stod saa højt i Folkemeningen, [illegible] tidligere.

[illegible] Uroligheder i Danmark. Christopher kommer tilbage og faar atter Kongedømmet. Knut Porses Død.

Under disse forholdsviis fredelige Begivenheder — thi endogsaa [illegible] heftige Tvist mellem Drottseten og Geistligheden førtes og endtes [illegible] egentlige Voldsomheder fra nogen af Siderne —, havde Danmark [illegible] været Scenen for store Uroligheder, og disse Tildragelser maa vi [illegible] [illegible]ligt berøre, da de ej undlod, middelbart at udøve nogen Ind[illegible] paa, hvad der skete i Kong Magnus's Riger. — Medens den [illegible] Kong Christopher ej uden Held søgte at vinde Tilhængere [illegible] i og udenfor Danmark, blandt hvilke Bisperne af Ribe og Aar[illegible], og mange megtige Adelsmænd, begyndte det danske Folk at føle [illegible] [illegible]ligste Lede til det Herredømme, som Holstenerne ved Grev [illegible] nu førte iblandt dem, og da denne vovede at paalegge de sjæ[illegible] Bønder en ny Skat, gjorde de Opstand. Greven slog og ad[illegible] dem vel (1ste Sept. 1328) [1], men det lod dog nu til, at Kong [illegible] kunde regne paa Stemningen i Landet, og han begav sig [illegible] til Lübeck, for at forlige sig med sin Halvbroder Johan, og hos [illegible] faa Hjelp til at vinde Riget tilbage. Et saadant Forliig kom ogsaa [illegible] istand, dog kun med store Opoffrelser [2]), thi mod at faa en [illegible] laant, og Grevens Løfte om at staa ham bi til sit Riges [illegible]erobring, pantsatte han ham Laaland med alt Tilliggende, det vil [illegible], hvad han allerede havde faaet af Kong Valdemar. Johan lovede [illegible] ogsaa at forlige ham med Grev Gerhard, og da denne, som det he[illegible], saa, at de Danske ej var at lide paa, bestemte han sig omsider dertil, [illegible] med andre Ord at slaa Haanden af Kong Valdemar, dog mod [illegible] betydelige Sum af 80000 Mk. Sølv, for hvilke Grev Johan maatte [illegible] Sikkerhed, da Kongen ingen havde at byde. Nogen egentlig Over=

—————

[illegible]nesbyrd i Brevet af 20de Sept. 1324, Saml. V. 543, hvor det heder, at han allerede da „var svag og kommen til den højeste Alder".

[1]) See Chron. i Scr. R. D. T. VI. S. 523, ved 1328.

[2]) See Hvitfeld, S. 442, Suhm XII. 166. Forliget med Johan er dateret den 30te November 1328.

eenskomst herom synes dog ej endnu for det første at være bleven
rettet, og Aftalen har saaledes vel kun været foreløbig og hemmelig
Fremdeles fik Kongen Tilsagn om Hjelp fra Lübeck, og sine gamle B
ner, de mecklenburgske Fyrster. Han kunde saaledes i 1329, ledsaget
Grev Johan med en ej ubetydelig Styrke, drage over til Falster, hv
Nykjøbing Slot blev indtaget, og derpaa til Vordingborg. Her vi
dog atter Landbefolkningen sig fjendtlig mod ham og en Hær saml
sig om Slottet og belagde det til Lands og Vands, men Kongen
Johan slog dem aldeles i et Udfald og feldte en Mængde. Ved den
Lejlighed var de fornemme Herrer, trehundrede Mand til Hest, und
Anførsel af Knut Porse, nærværende, dog i nogen Afstand og uden
tage Deel i Kampen. Formodentlig havde de da allerede halv om h
besluttet sig til at indgaa Forliig med Kongen og vilde kun afve
Kampens Udfald; thi nu, heder det, tog Hertug Knut en Dag, d.
indgik Stilstand med Kongen, for siden at slutte Forliig, medens
Danske bleve ængstelige og uenige, og gav sig atter til ham, baade J
der og andre. Dog var han uklog nok til at skille sig i Vrede fra Gr
Johan, og begive sig til Jylland, da denne havde forekommet ham i
besette Kjøbenhavns Slot, og dette maa have forsinket hans Fremga
noget [2]). Maaskee var det nu, at Jyderne under hans Anførsel fo
at indtage Gottorp, men bleve drevne tilbage med stort Tab af G
Gerhard [3]). Det var da formodentlig og paa denne Tid, at Knut Po

[1]) Om denne Overeenskomst taler nemlig alene Detmar, S. 227, og efter
hans Udskrivere Corner og Crantz, medens Hvitfeld (S. 443) ikke vil
noget derom, fordi ingen Documenter desangaaende forefindes. Men da D
mars Beretninger her ere saagodtsom samtidige, og han navnlig maatte
Besked om hvad der foregik i Lübeck, tør man ej forkaste, hvad her saa
stemt er yttret. Kun er det klart, at Overeenskomsten har været forel
og hemmelig, da vi ellers strax maatte see Hertug Valdemar at nedleg
Kongetitlen, medens han i den Sted beholdt den lige til ind i Februar 13
og Grev Gerhards endelige Forligstractat med Kongen ligeledes sluttedes
den Tid, efterat der endog i Mellemtiden havde forefaldt Fjendtligheder m
lem ham og Jyderne. Heller ikke gjengives Detmars Beretning rigtigt
Hvitfeld, der siger at Johan stillede Gerhard 8 Kirkesogn omkring Gott
til Sikkerhed, medens Detmar siger at disse Kirkesogn laa omkring Plyn,
tilligemed dette Slot selv sattes i Pant.

[2]) Chron. i Scr. R. D. l. c.

[3]) Herom beretter Hvitfeldt udførligt, S. 451, uden dog at angive nogen Hj
mel, sigende udtrykkeligt, at Kongen selv anførte Toget, og henførende S
men paa Gottorps Slot til 16de April. Detmar derimod (S. 228) s
udtrykkeligt, at det skete om Høsten, taler kun om Jyderne, ej om Christo
og siger at Greven kom Slottet til Undsetning og slog dem „uppe d
Hesterberge". — Detmars Beretning synes fremdeles at maatte staa mest
Troende.

men førend han endnu indgik Stilstand, eller efterat Stilstanden var udløben, medens Kongen ej længer var tilstede, herjede rundt om paa Sjæland, brendte Klostre og Huse, drebte Folk og røvede Gods, som de islandske Annaler berette ¹). I samme Aar faldt og den forhen omtalte Strid mellem ham og Ivar Agmundssøn, Høvedsmanden paa Baagahus, medens derimod Kong Magnus eller Raadet i hans Navn sluttede hiint Forbund med Herrerne af Werle (der vare forbittrede paa Knut fordi han havde frataget dem deres Arvegods i Sjæland efter Kong Christophers Søster Margrete), hvorved man paa begge Sider udtrykkeligt forpligtede sig til, fremfor alt, at gjøre Knut Porse Modstand, selv om Kong Christopher selv skulde indgaa Forliig med ham. Heraf seer man, at Knut Porse nu stod i Begreb med at forlige sig med Kongen. Det var vel og i Anledning af alt dette Røre, at Erkebiskopen, Biskop Audfinn og Cantsleren, og da vist ogsaa Drottseten, Kongen og hele Hoffet i August 1329 befandt sig i Tunsberg, sandsynligviis for nærmere at iagttage Begivenhederne ²). Uenigheden mellem Grev Johan og Kong Christopher blev ikke af lang Varighed, og den første synes iøvrigt at have søgt at bortrydde alle de Hindringer, der kunde stille sig i Veien for en Fred, af hvilken han selv aabenbart vilde komme til at høste de største Fordele. Saaledes sluttede han tvende Overeenskomster med den nys afdøde Marsk Ludvig Albrechtssøns Enke og Arvinger, hvorved han fik overdraget sig Helsingborgs Slot og District samt andre Besiddelser i Skaane, saa at dette Landskab næsten ganske kom i hans Vold, og selv Kong Christophers Søn, Kong Erik, der hidtil havde været Marskens Fange, udleveredes til Greven, der paa sin Side forbandt sig til at betale Boets Gjeld til Knut Porse og Andre ³). Dette tilligemed hiint Nederlag ved Gottorp har vel bevirket, at Christopher nu til enhver Priis gik ind paa den Fred og Forligelse, som Grev Johan søgte at bringe til Veje. Den første, med hvilken Kongen forligede sig, synes at have været Knut Porse, men naar dette Forliig sluttedes, vides ikke; det berettes kun korteligt, at Knut bekræftedes i Besiddelsen af Søndrehalland, Samsø, nordre Aasbo-Hered m. m. i Skaane, og hvad han havde i Sjæland nemlig Kalundborg, Sjøborg, m. m., men at han skulde tilbagegive

¹) Da vi finde Kong Valdemar i Sjæland i Juni Maaned, og navnlig i Kalundborg, der tilhørte Hertug Knut, er det høist sandsynligt, at Knuts Herjetog ogsaa skete paa denne Tid. Men om det var efter Kong Christophers Bortgang til Jylland, eller før hans Ankomst til Vordingborg, lader sig af de utilstrækkelige Kilder ikke udfinde.

²) See ovf. S. 112, Noten.

³) Huitfeldt S. 445, 446, Suhm XII. 183, 185.

Herrerne af Werle deres Arvegods [1]). Formodentlig er noget saat
blevet betinget allerede ved den ovenomtalte Stilstand. Men sidene
erfarer man, at der holdtes et Møde i Ringsted, og at Knut her den 1
November indgik et nyt Forliig med Kongen, ifølge hvilket al Ufred
Fjendskab mellem dem skulde være glemt, og Knut, som her fremd
kaldes Hertug af Halland og Samsø, dertil endydermere arveligt fo
nedes med Hertugdømmet Estland [2]). Dagen efter beseglede Forli
mellem Grev Johan og Kongen, som først og fremst overdrog ham L
mern til Arvelehn, dernæst satte ham til Pant for 20000 Mk. S
Laaland med Slottet Aalholm, Skaane og Sjæland, undtagen Kalu
borg og de øvrige Besiddelser, som tilhørte deels Hertug Knut, deels
mecklenburgske Herrer, for hvilke igjen Hindsgavl Slot midlertidigt ov
lodes Greven til Pant; overhoved opregnes alt hvad John fik til Pa
mod Slutningen saaledes: Skaane, Sjæland, Laaland, med Slotte
Helsingborg, Falsterbo, Skanør, Vordingborg, Sjøborg (der dog f
skulde indløses fra Knut Porse, ligesom Kalundborg), Korsøer og A
holm [3]). Nu stod kun Grev Gerhard tilbage at slutte endeligt For
med, thi førend et saadant var indgaaet, kunde man ej vente, at Her
Valdemar vilde nedlegge sin Kongetitel. Men en venskabelig Tilnærm
mellem Kong Christopher og Johan paa den ene Side og Grev G
hard paa den anden synes allerede en Tidlang at have fundet S
og et Giftermaal at være blevet aftalt mellem den unge Thronfø
med Kongetitel Erik, og Grevens Søster Elisabet, Enke efter He
Johannes af Saxen-Lauenburg [4]). Der berettes endog, at da Kon
i Aaret 1329 lod Bisstop Tuke af Børglum, mod hvem han h
meget udestaaende, gribe og kaste i Fængsel, var Gerhard ham behjel
lig dermed [5]). Saaledes var nu Fredsslutningen allerede forberedet,

---

[1]) Huitfeld, S. 445. Man seer desuden af den Omstændighed, at Kong C
stopher i Forliigsbrevet af 11te Nov. 1329 kalder Knut Hertug af Hal
og Samsø, at han tidligere maa have erkjendt ham som saadan.

[2]) Dipl. Sv. 2750, samt Lisch, Urk. Samml. zur Gesch. der Maltzan I. 450;
vet er og aftrykt hos Suhm, XII. 344, men urigtigt henført til 1321,
ket sees at have forvoldt Suhm det største Bryderi.

[3]) Dipl Sv. 2751. Lisch, l. c. S. 455. Huitfeld S. 447 nævner urigtigt „A
sted paa Falster" istf. „Ringsted", som Dateringsstedet.

[4]) Suhm (XII., 193) nævner, uden at angive Hjemmel, at Grev Johan
sig udi at forlige sig med Grev Gerhard, og at til en Indgang blev
først berammet en Anstand mellem paa nogen Tid, imidlertid skulde
Gerhard beholde, hvad Pant han inde havde o. s. v. Det var nemlig
derjylland, hvorpaa Gerhard nødig vilde give Slip.

[5]) Huitfeld, S. 449. Detmar veed kun „at da Tingene saaledes begynd
bedre sig for Kongen, voxede hurtigt hans Mod, og han fangede Bisko
Vendsyssel."

den, saavelsom Giftermaalet og Hertugens formelige Tronfrasigelse fandt tilsammen Sted i Ribe, i Februar 1330, thi den 25de Februar udstedte Kongen og hans Søn Kong Erik i denne By et aabent Brev, hvorved de overdrog Grev Gerhard som arveligt Lehn hele Fyn med kongelig Rettighed, imod den sedvanlige Lenspligt af Krigstjeneste, dog saaledes, at hvis Hertug Valdemar døde uden Arvinger, skulde Greven give Fyn tilbage og i dets Sted faa Sønderjylland [1]). Saaledes var da omsider Freden gjenoprettet i det haardt hjemsøgte Rige, men paa den Viis, at Kongen kun havde beholdt den mindste Deel tilbage for sig, medens tydske Herrer fordetmeste raadede i de øvrige Landsdele. Ej længe efter (d. 30te Mai 1330), døde Hertug Knut [2]), uden saaledes at faa nyde stort godt af al den Magt og ydre Glands, som han ved flere Aars rastløse Stræben og uden Hensyn til Midler havde søgt at erhverve sig. Efterretningen om hans Død har sikkert af alle Velsindede i Norden været modtagen med Glæde, thi han var upaatvivlelig den talentfuldeste og rastløseste af alle Urostifterne. Derfor kan det vel og medføre Sandhed, hvad de islandske Annaler berette, at han blev forgivet. Han efterlod af sit Egteskab med Ingeborg to umyndige Sønner, **Haakon og Knut.** Hertuginde Ingeborg beholdt hans Besiddelser i Danmark, hvor hun fremdeles vedblev at have sit faste Ophold, idet hun kun en Gang imellem besøgte sin Søn Kong Magnus [3]); den Del af Nordre-Halland derimod, som Knut hidtil synes at have besiddet, faldt nu tilbage til Kong Magnus, hvilket allerbedst sees deraf, at der allerede den 21 Juli 1331, ifølge en i Kongens Navn til Curien indgiven Ansøgning, udstedtes en pavelig Bulle, der bemyndigede Biskopen af Skara til at erklære Nordre-Halland, saasom det nu tilhørte Kong Magnus og altsaa laa udenfor Danmarks Grændser, fritaget for at ligge under det Interdict, der ellers skulde hvile over hele Danmark formedelst Biskop Tukes Fængsling [4]). Men fremdeles betragtedes dette Landskab som en svensk Provinds eller et Tilbehør til Sverige, uagtet det oprindeligt var overdraget til Kong Haakon i Norge,

[1]) Huitfeld, S. 451, Suhm, XII. 202.

[2]) Detmar, S. 229, siger at han døde ved Pintsetider, og første Pintsedag 1330 falder 27de Mai; i obituar. Eccl. Hafn. Scr. R. D. VI. S. 374 nævnes som hans Dødsdag 30te Mai, altsaa Onsdag i Pintse-Ugen, hvilket ganske stemmer med Detmars Udsagn.

[3]) De faa Breve, man i de nærmeste Aar efter denne Dag har fra Hertuginden, ere nemlig daterede fra Danmark, men man seer af Petrus Gervasii Regnskabsbog, hvorom nedenfor, saavelsom Dipl. Sv. 2992, at hun 8de—23de Juni 1333 var hos sin Søn, paa Lindholmen ligeoverfor Gullberg (nu Gøteborg) ved Gøta-Elven. I Marts 1334 var hun i Stockholm. (D. Sv. 3041—3048.)

[4]) Dipl. Sv. 2864, efter Raynalds Annaler XV. p. 431.

saaledes som det ovenfor er viist. Den samme Undtagelse havde Gr Johan kort forud (ved Bulle af 2den Mai 1331) erhvervet for alle Besiddelser, han havde deels til Lehn, deels til Pant inden Danmar Grændser [1]), og da de udgjorde den største Deel af Landet, maatte F gen heraf være, at kun de faa Dele, som endnu stod under Konge Raadighed, laa under Interdictet: den bedste Maade til at undergra den Smule Hengivenhed, Folket endnu maatte nære for ham. I d Andragende, som Grev Johan desangaaende havde indgivet til Pave havde han ogsaa ligefrem erklæret og paaberaabt sig, „at han var Ko gens Modstander, og ikke i nogetsomhelst begunstigede ham eller var ha Tilhænger". Dette klinger noget underligt, efterat han nylig havde in gaaet Forliig med ham. Men Sagen var den, at Christopher skal Aar forud have villet unddrage sig fra at opfylde Forliigsvilkaarene, saa Grev Johan virkelig fandt sig foranlediget til at gaa med en Hær t Fyn, og true med at angribe ham i Jylland. Denne Gang megl dog Grev Gerhard Fred, men atter paa haarde Betingelser for Kong thi foruden at denne maatte love, at lade Grev Johan beholde uforst ret, hvad han havde, maatte han ogsaa overlade Grev Gerhard selv d meste af Nordre-Jylland i Pant for 40000 Mk. Sølv. Saaled blev hans Besiddelser mere og mere beklippede [2]).

Roligheden i Danmark varede dog ej lenge. Greverne Johan Gerhard kunde, som det lader, ej ret vel forliges om, hvo der sku spille Mester i Danmark, og der udbrød en Krig imellem dem, hv og Christopher tog Deel, som Grev Gerhards Fiende, i Haab om

[1]) Den endnu utrykte Original i Johann. XXII. Regest. Commun. an. 16 3, ep. 1515. Det heder i denne Bulle om K. Christopher, at han, en no risk Forfølger af Prælater og Geistlige, tidligere formedelst sit Tyranni hav været uddrevet af Riget, og, som man troede, ved Guds egen Dom affat f Regjeringen; disse Talemaader ere vistnok de samme, som Grev Johan hav brugt i sin Ansøgning, og de vise at han ej tog i Betænkning, naar d gjaldt, ganske at desavouere ham. Det er ellers ved denne Bulle at merk at den, uagtet Dateringen lyder paa Pavens 15de Aar, dog staar i Regi bogen for det 16de; man kunde altsaa fristes til at tro at der i hiin Dat ring var indløben en Skrivfeil, „xv" for „xvj", og at Bullen er at henf til 1332. Men man har stundom Exempler paa at Buller, udeglemte i Aars Regester, hvortil de høre, ere indførte i det følgende Aars.

[2]) Jeg følger her den næsten samtidige Beretning hos Detmar (ved 1330, 229) der ogsaa har Sandsynlighedens Præg, fremfor Huitfeld (S. 452), s uden at nævne denne Feide mellem Kongen og Grev Johan sætter Nord Jyllands Pantsættelse til Grev Gerhard i umiddelbar Forbindelse med F lehningen i Ribe. Detmar nævner vel intet om de 40000 Mk., men h synes dog Huitfelds Angivelse at have sin Rigtighed, ligesom det vel og var ved denne Lejlighed at det bestemtes, at Christopher skulde resider Skanderborg, og hans Søn Erik i Nyborg.

vilde idetmindste noget af sin forrige Magt tilbage. Medens Grev Gerhard vendte sig mod Grev Johan, der laa med sin Hær i Oldeslo, brød Kongen med en sterk Hær ind i det Slesvigske, men ved Efterretningen kom ilede Grev Gerhard ham skyndsomst imøde, og slog ham, uagtet hans Overmagt, saa eftertrykkeligt paa Lohede nær ved Danevirke (30te Novbr. 1331) at hans Hær adsplittedes, hans Søn Otto fangedes, og han selv med sin eldste Søn Kong Erik i den daarligste Forfatning flygtede til Kiel. Ved Grev Johans Bestræbelser kom det vel atter til Fred, men med nye Opoffrelser fra Kongens Side (10 Januar 1331). Han maatte nu overlade Grev Gerhard hele nordre Jylland og Fyn med alle kongelige Rettigheder m. m. som Pant for 100000 Mk. Sølv, og det bestemtes udtrykkeligt, at Beltessundet og Vesterhavet skulde være Grændserne for Grev Gerhards Besiddelser [1]). Kongen beholdt egentlig ikke mere tilbage af Riget, end Skanderborg, lidt af Laaland og nogle smaa Øer. Ej længe efter døde hans Søn Erik, formedelst Følgerne af et Fald med Hesten, han under Flugten fra Slaget var kommen til at gjøre. Nedbøjet af dette, som saa mange andre haarde Slag, begav Kongen sig fra til Laaland, hvor endnu flere Sorger og Ydmygelser ventede ham [2]). Han døde endnu samme Aar [3]) i Nykjøbing paa Falster (d. 2den August 1332) efterladende Riget i den sørgeligste Forfatning, udstykket mellem Fremmede og trykket af disses haarde Regimente. Grev Gerhard havde Nørre-Jylland og Fyn, samt Løfte paa Sønderjylland, hvis Hertug Valdemar døde uden retmæssige Arvinger, Grev Johan havde det meste af Skaane med Bleking, Sjæland, Laaland, Falster og Femern, Laurentius Jonssøn havde Langeland og Ærrø, og Hertuginde Ingeborg Sønderhalland, Samsø og Kalundborg m. m. De Danske selv sukkede under

---

[1]) See Fredstractaten hos Suhm, XII. 383.

[2]) Fornemmelig hans skammelige Tilfangetagelse ved Hennike Breide og Johan Ellemose, efterat de havde sat Ild paa Huset, hvor han boede.

[3]) Christophers Dødsaar har været meget omtvistet, og henført til 1336 og 1334, og endelig til 1333, hvorved man er bleven staaende, fornemmelig henholdende sig til det ellers paalidelige Chronicon i Scr. R. D. VI. 524, men som dog stundom fejler i Aarstallene. Al Tvivl om at 1332 er det rette Aarstal maa dog nu ophøre, deels fordi det angives af den paalidelige Detmar S. 324, deels, og især, forbi Kongens Død i de første Dage af August omtales udtrykkeligt af Petrus Gervasii i hans hidtil ubekjendte Regnskabsbog, nemlig i den Afdeling, hvor han gjør Rede for sine egne Udgifter, og som næsten er en Art af Dagbog, i det Udgifterne opføres i chronologisk Orden. Saaledes seer man af Optegnelserne for 1332, at han den 6te Aug. var kommen fra Jylland til Lübeck, og at han herfra den 15de August sendte et Bud til Paven for at melde Kong Christophers Død, hvilken han saaledes da først havde erfaret. Her kan der ej være Tanke om nogen Fejltagelse.

de Fremmedes Nag, og Misfornøielsen var især sterk i Skaane. S
syntes altsaa Lejlighed at være forhaanden for Nabomagterne, især
tilsyneladende mægtige Konge over de forenede Riger, til at gribe
med Fordeel. Og denne Lejlighed lod Kong Magnus heller ikke u
nyttet, saa at det dog tilsidst blev ham, der høstede Frugterne af h
hans Stiffader Knut Porse saa ivrigt og utretteligt havde virket f
uden dog selv ret at komme til Maalet.

19. Formynderregjeringens Ophør. K. Magnus tiltræder selv Regjering over begge Riger som fuldmyndig.

Imidlertid var det Tidspunkt kommet, da Kong Magnus ifø Bestemmelsen ophørte at være umyndig, og selv tiltraadte Regjeringen begge Riger. Den udtrykkelige Bestemmelse selv kjendes ikke, men den forhen omtalte Fredstractat med Danmark og Sverige af 22de Ar 1322, der skulde vare i ti Aar, eller indtil Kongen blev myndig, s det, at man allerede da idetmindste i Sverige havde sat Aaret 1332 s den Tid, da hans Myndighed skulde indtræde [1]), og Begivenhederne v hvad der og ligger i Sagens Natur, at den samme Bestemmelse truffen for Norges Vedkommende. Det berettes nemlig udtrykkelig Detmars paalidelige lübeckske Krønike, at der i dette Aar indfandt Gesandter fra Lübeck, Rostock, Stralsund og Greifswalde paa Baagahu Slot hos Kong Magnus, da han blev erklæret myndig, for at anhe om Bekreftelse paa Stædernes Friheder i Bergen [2]). Ligeledes seer at fra dette Aar forekommer ej længer i Kongebrevet den hidtil bru lige Talemaade, at Drottseten satte sit Segl ved Siden af Konge men det heder kun at „Cantsleren beseglede og N. N. skrev Brevet". Dro seten omtales ikke engang, og Erling Vidkunnsøn nævnes herefter i a dre Tilfælde ej under denne Titel, men kun som slet og ret Ridder: Tegn paa, at han maatte have nedlagt Drottsete-Verdigheden og dere Formynderskabet. Dagen, da Myndigheds-Erklæringen skete, kjende vi nøjagtigt. Det første hidtil bekjendte Kongebrev, hvori vi støde paa den Forandring, er dateret Oslo den 24de April 1332 [3]), og det sidste hi til bekjendte, hvor Drottseten nævnes, er dateret Bergen den 9de Aug 1331 [4]); i Mellemtiden maa altsaa Erklæringen falde. Men da der iføl hiint Udsagn af den lübeckske Chronist ej kan være Tale om Aa 1331, og da Paal Einarssøn i Oslo endnu i et Brev af 9de Ap

[1]) See ovenfor S. 51.
[2]) Detmar, S. 234, 235.
[3]) Dipl. N. I. 217.
[4]) Norges gamle Love III. S. 157. Jfr. nedenfor.

1332 siges at være „tilsat af Raadet til at forrette Lagmandsembedet i denne Stad indtil en ny Lagmand kommer“ [1]), medens det i det nysnævnte Aug.-Brev af 24de April heder om ham, at han, da hiint Brev af 1ste August udstedtes, „sad i Lagmands Sted efter Thoralds Brandssøns Død“, altsaa nu ej længer forvaltede Embedet: bliver det heel sandsynligt, at Acten har fundet Sted i April Maaned, og intet ligger da nærmere at antage, end at det er skeet paa hans Fødselsdag, hvilken, som det tidligere er viist, netop indtraf i Slutningen af April [2]). Hvad Myndigheds-Erklæringen for Sverige angaaer, da er det her vanskeligere at finde andre bestemte Data, end hvad der kan hentes fra den oftere omtalte Fredsslutning med Danmark, hvilket dog i og for sig er tilstrekkeligt. Thi man har et Brev fra Kong Magnus, dateret Stockholm d. 23de April 1332, under hans Secret eller mindre Segl, tilligemed Knut Drottsetes [3]), og det er aabenbart at dette maa være udstedt af Drottseten paa egen Haand, medens Magnus endnu var i Norge, thi han kunde ikke være den 23de April i Sverige, naar han var den 24de i Norge. Eller ogsaa maatte man antage, at Cantsleren i hans Navn har beseglet det norske Brev, medens han var i Sverige, hvilket dog er lidet rimeligt, da han i alle Fald burde, som hidtil, lade denne handle paa sine Vegne. Derimod ville vi se Kong Magnus i sit eget Navn og under Rigsseglet, uden at nogen Drottsete eller Medudsteder nævnes, at udstede et Brev i Bergen den 19de Juni, saavelsom et andet i Søderkøping den 9de August under sit Secret [4]); og her optræder han som fuldmyndig.

---

[1]) Dipl. N. I. 216.

[2]) Se ovf. V. 2 Side 627, 628, og Noten. Her er det viist, at Magnus's Fødsel sandsynligst faldt i April 1316. Men hvis hans Fødselsdag indtraf tidligere, end 19de April, er det vel muligt, at Myndighedserklæringen i 1332 er udsat til denne Dag, som da var 1ste Paaskedag, for Langefastens Skyld.

[3]) Dipl. Sv. 2922. Det er et Forbud mod Haandverkere og Smaahandlere ved Folklands Thingsted at drive deres Næring her, med Befaling at flytte ind til Sigtuna, Stockholm eller andre større Stæder. Der gives rigtignok Breve af K. Magnus udstedte i Stockholm d. 27de Juli og 30te Aug. 1331, Dipl. Sv. 2867, 2875, hvor hverken Raad eller Drottsete omtales, og hvoraf det første er udstedt under hans Secret, af hvilke man ved første Øjekast lettelig skulde forledes til at tro, at han handlede som myndig Konge, men undersøger man foregaaende Breve af 1331 og 1330, (f. Ex. Dipl. Sv. 2845, 2807, 2773), finder man det samme, altsaa, kan man intet deraf slutte. Det er desuden umuligt, at han, som vi af det ovenomtalte Brev af 9de August 1331 see, da kunde være i Bergen, naar han den 27de Juli og 30te August var i Stockholm; da nu hans Nærværelse i Bergen paa den Dag er hævet over enhver Tvivl, maa følgelig de stockholmske Breve være udstedte i hans Fraværelse og i hans Navn.

[4]) Dipl. Sv. 2931 og 2940. I det første stadfæstes den skaanske Geistligheds Pri-

Alligevel ophører endnu ikke Knut Jonsson at føre Drottsete-T len. Kongen kalder ham selv saaledes i Breve fra Baagahuus 14de October [1]); han forekommer under denne Titel lige ind i 1333 og optræder ikke under den mere beskedne Titel af Østgøta-Lagmand f end i et Brev af 15de Juni 1334, hvor Gregorius Magnussøn nævnes som Drottsete [3]). Vi ere saaledes berettigede til at antage, Magnus vel ogsaa i Sverige er bleven erklæret myndig paa samme T som i Norge, men at han indtil videre har ladet Knut Jonsson m blive i Drottsete-Embedet, navnlig i den første Tid, inden han s kunde komme til Sverige, og at saaledes Brevet af 23de April er u stedt af Drottseten paa Kongens Vegne, ikke lenger i Egenskab af F mynder, men som hans Fuldmegtig, hvorom ogsaa Anvendelsen af S cretet, som Kongen selv havde betroet ham, og den Omstændighed, Raadet slet ikke omtales, synes at vidne. Men hvad det egentlig v som bevirkede, at man netop stillede denne Tid som den, hvor Konge Myndigheds-Alder skulde indtræde, er vanskeligt at sige. Thi Ko Haakon Magnussøns Anordning af 1302 om Kongearven og Rigss relsen opstillede det 20de Aar som Myndigheds-Alderen for Nor Konge, medens man seer at Kong Erik Magnussøns og Hertug Haak Magnussøns Myndighed regnedes fra deres 14de Aar [4]); den priv Myndigheds-Alder var efter den nyere Landslov det 20de, forhen 15de Aar. Men Magnus Eriksson, født i 1316, sandsynligviis i M Maaned, fyldte i April 1332 sit 16de Aar [5]), og denne Termin sy da — hvis den ej skulde have sin Hjemmel i den svenske Lovgivning at være fastsat aldeles vilkaarligt, maaske ved de Forhandlinger i Os der gik forud for den egentlige Unions-Act. Der er forresten og Tegn til, at den samme Myndigheds-Alder fastsattes for Kong Magnus Søn Haakon, hvorom i det følgende. Efter alt, hvad her er fremsa maa det imidlertid antages for aldeles sikkert, at Magnus tiltraad Regjeringen som myndig med sit fyldte sextende Aar i den senere Hal deel af April 1332, og at den høitidelige Myndigheds-Erklæring, id mindste for Norges Vedkommende, skete paa Baagahuus Slot, hvil han herefter for det første synes at have valgt til sin Hovedreside

---

vilegier, i det andet overdrager Kongen noget af Krongodset til en af Tjenere, begge Handlinger forudsette Fuldmyndighed.

[1]) Dipl. Sv. 2947. 2948.

[2]) Brev af 31te Jan. og 1ste Mai 1333, Dipl. Sv. 2964 og 2976.

[3]) Dipl. Sv. 3069.

[4]) See herom N. g. L. III. 50, jfr. ovenfor IV. 2. S. 27. 120.

[5]) See ovf. V. 2. S. 6.

hans egentlige Hjemstavn, hvortil det nemlig ved sin Beliggenhed lige ved Grændsen mellem Norge og Sverige, og sin Nærhed ved Halland og de danske Landskaber, var fortrinligt skikket. Dog gjorde han ogsaa hyppige Reiser omkring i begge Lande, og besøgte navnlig nu for det første Sverige, hvor han formodentlig ikke paa lang Tid havde været. Thi saavidt vi kunne see, havde han tilbragt de sidste Aar ganske inden Norges Grændser, uden at begive sig længere østover, end til Baahuus. Sommeren 1329 havde han, som det allerede er omtalt, tilbragt paa Østlandet, først, som det synes, i Tunsberg, siden i Oslo; hvor han den 3die September tilligemed Drottseten udgav et Forbud mod Viintapning i Bergen ved andre end dem, som enten Raadmændene gave dertil, eller havde faaet særeget Kongebrev derpaa [1]). Det er allerede omtalt, at ogsaa Erkebiskopen og Biskop Audfinn havde været tilstede i Tunsberg, og vi have derfor antydet, at dette maaskee har været et Høvdingemøde, der stod i Forbindelse med de Krigsbegivenheder, som just nu fandt Sted i Danmark, ja paa Norges egen Grændse. Det følgende Aar tilbragte Kongen vist ogsaa paa Østlandet, skjønt man ikke veed noget mere positivt derom, end at han i Oslo den 12te December, fremdeles med Drottseten, udgav en Forordning sigtende til at hindre den Forfalskning af udenlandske Varer, som fandt Sted i Bergen [2]). Altsaa har han vel tilbragt Julen i Oslo. Om Sommeren 1331 finde vi ham i Bergen, hvor han, som det heder, med Samtykke og Raad af Erkebiskopen, Biskop Salomon af Oslo, Drottseten og det hele nu sammenkomne Rigsens Raad udstedte en Forordning om Udlændingers Handel og Liggetid i Bergen, hvorom der i det Følgende vil blive nærmere handlet [3]). Heraf maa man da slutte, at her endog har været holdt et større Raads- eller Høvdinge-Møde i Bergen, og den Tanke ligger nær, at man her har aftalt, hvorledes det skulde forholdes ved Myndigheds-Erklæringen, saa at alt kunde gaa til paa den bedste og roligste Maade. Der er heller ingen Spor af at den strax ledsagedes af nogen Urolighed, eller at Drottseten endnu gjorde mindste Mine til at ville forlenge sin Myndighed. Siden, ville vi see, begyndte han vel Uroligheder [4]), men saa lenge efter sin Fratrædelse fra Rigsforstanderskabet, at han aabenbart ej kan have haft saadant i Sinde, da han nedlagde det, og det uagtet han maatte

---

[1]) Norges gl. L. III. 155.

[2]) Norges gl. L. III. 156.

[3]) Norges gl. L. III. S. 157.

[4]) See nedenfor, hvor der handles om Begivenhederne i 1333.

forudsee, at hans fordums Medbejler til Magten, Paal Cantsler, s
forblev i sit Embede, nu vilde faa langt mere at sige, end han. De
Maadeholdt — forudsat at det var frivilligt — synes at tale til Erlin
Roos. Men formodentlig har dog vel ogsaa Erkebiskopen, der i
Tid udnævnte ham til Rigsforstander, udøvet en fordeelagtig Indflyde
paa ham.

See vi nu tilbage paa Erlings Virksomhed i de ni Aar, han fø
Regjeringen, kan man vel ej sige at den viser sig som meget betydel
eller at der overhoved skete Ting af synderlig Vigtighed, men vi erf
dog, at Norge i denne urolige bevægede Tid i det Hele taget bevare
sin Fred og indre Ro, at Ordenen og Sikkerheden i Landet, skjønt de
lod meget tilbage at ønske, dog overhoved var bedre end i Sverige og Da
mark, og at Landet hevdede sin Anseelse ogsaa hos fremmede Magte
Thi ej alene have vi seet Russerne slutte Fred paa en for Norge hæd
lig Maade, men ogsaa Englangs Konge Edward II tilskrev d. 17de Feb
1325 Erkebiskopen, Drottseten og Raadet, til Svar paa en Skrivel
fra dem om Fredens Fornyelse mellem begge Riger, at dette var
saare ønskelig Sag, i Betragtning af den Nytte, som Forbindelsen me
lem Rigerne medførte, og han vilde derfor med Glæde modtage Gesandt
i den Anledning [1]). Under Forhold som de nærværende, skulde d
ikke lidet til, at holde saadan Ro, Orden og Anseelse vedlige. Alene e
Konge, og det en kraftig Konge, vilde kunne have formaaet eftertrykke
ligt at holde Magnaternes Ærgjerrighed og Hang til Selvraadighed ind
de tilbørlige Grændser. En af deres egen Midte, om han end var s
megtig som Erling, formaaede det ej, idetmindste ikke til fulde; og e
udtrykkeligt Vidnesbyrd herom have vi i en Retterbod, som Kongen sel
fandt det nødvendigt at udstede endnu samme Aar, han blev myndi
hvori han siger, „at han har erfaret de Tiltag, som forskjellige Mæn
har taget sig i Landet efter hans Moderfaders Død og i hans eg
Barndom, idet de, skjønt det i Landsloven snarere er dem forbudt e
tilladt, tage sig Svene og lade dem love sig Tro og sverge sig Ed
som Konger eller andre Høvdinger, hvoraf kommer og er kommet meg
Ulydighed og Lovovertrædelse, gode og rolige Mænd til Ufred og Ulemp
disse Svene sidde hjemme i Stæder eller Bygder, yde Kongen og Kron
ingen Skyldighed, og ville ej svare nogen Mand Lov for sine Forseelse
men true altid med sin Husbonde, og rejser der sig nogen Ugjerningsflok
Landet, da ere disse de første og fremste til at slaa sig til Flokken fo
rane og røve Thegnerne, der ville leve i Ro og Fred, saaledes s

[1]) Brev hos Rymer, Foedera T. II. P. 1. s. 590.

en Tid oftere har hendt" [1]). Men uagtet denne Skildring af Til-
den — hvorvel øjensynligt noget overdreven — just ikke er videre
lig, saa maa man dog, naar man vil være retfærdig, tilstaa, at
var meget, at Erling desuagtet kunde overholde Fred og Ro
vidt som det skete, og dette maa altid regnes ham til Fortje-
e. Seer man ej end saa mange positive Spor efter hans Virksomhed,
drettede han end intet, der egentlig kunde kaldes glimrende, saa har
dog formaaet med kraftig Haand at holde de stridigste Ge-
nogenledes rolige, og det uagtet han derhos havde en al-
g Opposition fra Geistlighedens Side at kæmpe med. Det var
entlig og i Overbeviisningen om at han meente det Bedste og
sit Bedste, at den maadeholdne, velmenende Erkebiskop Eiliv, hvem
landets Velvære synes at have gaaet for alt, stedse kjendeligt un-
tede ham, og saa lidet som muligt gav Biskop Audfinn og dennes
gere sit Medhold. Disse to Mænd i Forening skyldes det der-
især, at Norge holdt sig saa vidt uskadt af de voldsomme po-
Storme, der i denne Tid rystede Norden. Anderledes blev det
er, som vi i det Følgende ville see.

holdet til Sverige synes under hele Formynderperioden at have
ødt og den største Enighed at have hersket mellem begge Regje-
, maaskee netop saa meget mere som de vare aldeles afsondrede fra
en, og Unionen egentlig ikke bestod i andet end en nærmere Alli-
i Krig og Fred. Handlede ikke begge Regjeringer ligefrem efter Overleg
hinanden, saa fulgte de dog omtrent den samme Politik. Da Sve-
s Rigsraad tog Magten fra Hertuginden, fulgte Norges dets Exem-
l. Efter Freden mellem Rusland og Sverige fulgte den med Norge.
de Svenske fik det afgjort, at Knut Porse ej lenger skulde opholde
i Riget, spore vi ogsaa fra den norske Regjerings Side et uvenska-
gt Forhold til ham. Og imidlertid findes der ikke noget Spor af
e svenske og de norske Magthavere have været i Uenighed, ej engang
viis, og det uagtet Unionsactens Bud om, at den unge Konge skif-
iis skulde opholde sig i Sverige og Norge, egentlig slet ikke over-
tes, da han tilbragte den meste Tid i Norge. Man maa næsten
ge, at dette er skeet efter Overleg med det svenske Rigsraad, og at
e endog har fundet det bekvemmere saaledes.

Begge Riger vare med Hensyn til Begivenhederne i Danmark enige
opretholde Venskab med Kong Christopher lige overfor hans Mod-

[1]) Norges gl. Love, III. S. 160. Skade at vi ej vide nærmere Besked om de Begivenheder, hvortil her sigtes. Men af Betydenhed kunne dog ej disse Uroligheder have været, ellers havde man vel erfaret noget nærmere derom.

stander. Det laa i Sagens Natur, fordi Knut Porse, hvis Foreta
der vare lige farlige for begge Riger, var en af de fornemste eller m
stee den fornemste blandt disse. Om nu ellers dette ogsaa var Kong
egen Mening, da han kom til Skjels Aar, og det egentlige Hofparti
er et stort Spørgsmaal, thi man maa vel antage, at hans Moder m
vede Indflydelse paa ham, og vi have seet, at hun i sin Kjærlighed
Knut Porse var beredt til at opoffre Alt for at skaffe ham Fremga
Men Raadet og Regjeringen i begge Riger var megtigere end det en
Hofparti, og saaledes skete alt, hvad der i begge Riger foretoges i
Knut Porse og hans Venner, i Kongens eget Navn, hvorved han ti
neladende blev sin egen Moders Fjende. Men vi ville see, hvorl
han, efterat være bleven myndig, selv tildeels optog Knut Porses P
tik, og byggede videre paa hvad han havde forberedt, til ikke liden U
delse af sin Magt og Anseelse.

Om Forholdet til de tydske Stæder, der beskjeftigede de for
Kongers Regjering saa meget, nævnes der ej stort under Formynd
Regjeringen. Aarsagen kan neppe være den, at vi savne Efterretni
men kun, at der ej er skeet nogen væsentlig Indgriben i de bestaa
Forhold, uagtet disse langtfra var, som det skulde være, thi Vintersi
riet og Vintersiddernes Opkjøb af Varer, deels til Udsalg i selve L
det, deels til Forhandling andensteds, vedblev endnu, som man f
uden at Regjeringen eller Befalingsmændene formaaede eftertrykkeligt
hemme det. Det er allerede viist, at den første Formynder-Regje
forsøgte derpaa i hiint Brev af 19de Juli 1320, som i Kongens N
udgaves i Raadsmødet i Bergen. Men det kan ikke have frugtet st
thi i den allerede ovenfor berørte Forordning, given paa Raads- o
Høvdingemødet i Bergen den 9de August 1331, og som formode
var den sidste vigtige Regjeringshandling, hvori Drottseten deeltog, k
ges der over det samme. „Udenlandske Kjøbmænd", siges der, „
seile hid med sin retfærdige Kjøb-Ore baade fra Tydskland og de an
Lande, have ofte og ideligen klaget for os og vort Raad over, at
ikke lenger her kunne gjøre slige Indkjøb som man forhen altid ku
regne paa, fordi det meste af Varerne, der falde her i Landet, samm
samles om Vinteren og flyttes bort, saa at der er lidet at finde, m
den egentlige Kjøbstevne skal være efter gammel Skik. Saa have
Raadmændene, Huusbønderne og andre Bymænd ideligen klaget over,
Byen her om Vinteren er saa opfyldt med udenlandske Mænd, der l
sig paa Smugleri og Smaahandel, at de Indfødte her ikke faa K
for dem og neppe Mad til sin Mund. Og da det er vor Pligt at
vare for alle Mænd i vort Rige, som Gud har sat os over, deres
og Ret, for hver i sin Stand, eftersom Lovbogen viser, gammel S

me har været, og vore Forfædres, Norges Kongers, Forordninger
ße, saa ville vi at alle skulle vide, at vi med Samtykke og Raad af
r. Eiliv Erkebiskop, vor kjæreste Ven, Hr. Salomon, Biskop i Oslo,
r. Erling Vidkunnssøn, vor Drottsete og hele det øvrige Riges Raad,
m nu her dettesinde var sammenkommet, have gjort denne Anordning
er de førnævnte Mænds Raad, og baade Indenlandskes og Udenland-
s Bøn samt vore Forgængeres, især vor kjære Moderfaders, Kong
akons (højlovlig Ihukommelse) Forskrift, — skjønt hidtil lidet deraf
r været overholdt — at alle udenlandske Kjøbmænd, som komme hid,
a hvad Land det end er, med sin retferdige Kjøb-Øre og fare frem
ed nyttige Ting, skulle være Gud og os og alle vore Mænd velkomne,
t selge og kjøbe efter gammel Sedvane med vort gode Orlov, saa-
ant de have taget sig Bryggeleje, oplosset, og gjort den øvrige Skyl-
ghed saaledes som gammel Sedvane og forrige Kongers Anordning
aligte dem, nemlig saaledes at de, som her komme ved Korsmessetid om
aaren, kunne forblive her saa lenge de liker indtil Korsmesse om Høsten,
en fra Korsmesse om Høsten indtil Korsmesse om Vaaren forbyde vi
le udenlandske Mænd, som ej her ere gifte og have norske Koner, her
t sætte sig ned eller leje Huus eller drive nogetslags Kjøbmandskab,
g hver som gjør det, han vide, at alt det Gods, som han selger eller
jøber mellem disse Tider, skal være forfaldet til vor Kasse, ligesaavel
om Betalingen, som derfor erlegges. Og hver Huusbonde, der til dem
ejer sine Huse i førnevnte Tid, skal bøde til os 8 Ertoger og 13 Mkr.
sa Brevebruds-Bod) for hvert Huus, og dertil hele Huuslejen, det
ilfælde undtagen, at udenlandske Kjøbmænd formedelst et eller andet Uheld
aa rømme sit Fødeland, thi saadanne skulle kunne sidde her med Kone
g Børn, efter den nærmere Bestemmelse som vi treffe dem angaaende,
aasnart vi erfare, hvad Nødvendighed der bragte dem til at rømme hid.
Og kommer endog nogle Kjøbmænd hid med sine Varer efter Korsmesse
m Høsten, skulle de dog være Gud og os velkomne, og kunne opholde
ig her saa lenge til de have faaet sine Varer godt solgte, og de vel
unne fare bort igjen, efter som Sysselmændene, Fehirderne og Raad-
mændene finde det passende. Vi forbyde og alle udenlandske Mænd at
jøbe Malt, Korn, Smør eller anden norsk Vare, undtagen det Vaad-
mal, der bliver dem betalt i deres Tilgodehavende, og som de ikke her
ar igjen kunne faa afsat. Ligeledes er det forbudt at nogen udenlandsk
Mand, som sidder her i Byen, kjøber nogen saadan Vare, som af andre
Lande kommer, for atter at selge den ud her i Smaat, med Undtagelse
f Glys (Pyntsager) og Kramvare, hvormed der forholdes efter Lovbo-
gens Lydende. Endvidere forbyde vi udenlandske Mænd at opkjøbe Naut,
Sauder, Høns eller andre lignende Levnetsmidler i Hererderne, og hver-

ken indenlandske eller udenlandske maa kjøbe saadant uden paa Torvet Byen. Overtræder nogen dette Forbud, da er det, der kjøbtes, forbrut til Kongens Kasse, saa og Kjøbesummen, og bøde desforuden hver fi halve Mark, saavel Selger, som Kjøber, hvad enten det er indenlandsk eller udenlandske" [1]). Vi see altsaa tydeligt nok af dette Brev, at Tyd skerne i de østersøiske Steder (thi andre menes ikke med de Udlændinger som sad Vinteren over) fremdeles drev paa deres engang begyndte Bi stræbelser, at indrette formelige Handelsfactorier i de norske Byer, fo nemmelig i Bergen, saaledes at de Handelsfirma'er, der nu engang havd kastet sig paa den norske Handel, lod deres Fuldmægtige blive tilbag hele Vinteren over, naar den regelmæssige Sommerfart var ophørt, fo at forestaa, hvad man kunde kalde Filialafdelinger af Hovedcontorerne, Lübeck, Wismar, Rostock, o. s. v. og derhos ved allehaande Opkjøb a de courante Varer at sikkre sig billige Indkjøbspriser, ja endog tilde at tilvende sig det hele Forraad, for siden des bedre at kunne beher Markedet og sørge for sin Fordeel, til Skade for de andre ud landske Kjøbmænd, der holdt sig Loven efterrettelige og kom paa d regelmæssige Tid, hvor de da, for at faa Ladning tilbage og ikke ve hjem med halvforrettet Sag, formodentlig have maattet henvende sig t de tydske Opkjøbere selv, saaledes at disse altid bleve Mellemmænd mel lem Producenterne og de øvrige fremmede Kjøbmænd, til stort Tab fo begge Parter. Vi erfare derhos og, at de ligeledes allerede havde til taget sig at være Mellemmænd mellem disse Kjøbmænd ved Salget af Varer, de medbragte, til Indbyggerne, nemlig ved ogsaa af dem at kjø op i Stort, og selge ud i Smaat. Det ene flød af det andet, det faldt vel næsten af sig selv, at de fremmede Kjøbmænd, der næst intet andet Valg havde end at tage sine norske Varer af de tyd Handels-Factorer, afgjorde Kjøbesummen uden at betale med rede Peng men ved at give af sine medbragte Varer i Vederlag, saaat Handel væsentligt blev en Tuskhandel, og derved de Varer, som Nordmænd selv skulde kjøbe, i samme Mon fordyredes for dem, som de Varer, solgte, forringedes i Priis, især da man vel og maa formode, at Tydskerne naar dette Opkjøbningssystem paa Landet i længere Tid havde fundet St havde ved at give Landmanden Forskud af de rede Penge, de altid bes i Forraad, bundet ham saaledes til sig, at han ikke kunde rive sig løs deres Kløer, men altid maatte bringe sine Varer til dem, og de der ved formeligt erhvervede et Monopol. Men dette laa nu engan i deres Plan, og man kan ej fortænke dem i at de søgte at anvende sin Capitaler og overlegne Forretningsdygtighed paa den for dem m

[1]) Norges gl. Love, III. S. 157, 158.

vdeelagtige Maade. Det var, og maatte ogsaa være forgjeves for den norske Regjering, med et Magtsprog at ville hemme dette System, naar Forholdene nu engang vare saadanne, at de ej vel kunde gestalte sig anderledes. Men man kan ligeledes heller ikke fortænke den i, at den arbeidede imod til det Yderste, især da disse Tydskeres Væsen og hele Maade at tee sig paa lige overfor Byens Borgere var højst anmasende og utaaleligt, og mangen vist allerede da maa have kunnet forudsee, til hvilken Yderlighed det vilde gaa (som det da og virkelig gik), naar de engang fuldkommen spillede Mester.

Om det venskabelige Forhold, hvori Norge paa denne Tid synes at have staaet med England, er der forhen talt [1]), ihvorvel man ej erfarer, hvorvidt der virkelig ifølge Kong Edwards Opfordring blev sendt Gesandt til England for at fornye de eldre Forbundstractater. Forvirringen blev i denne Tid og indtil Edwards Drab i 1327 saa stor i England formedelst hans egen Dronnings og de Stores Opstand, at der vel neppe kunde blive synderlig Tale om Underhandling og fredelige Handelsforbund med fremmede Magter. Med Skotlands dygtige Konge, Robert Bruce, stod det norske Hof allerede i etslags nærmere Forbindelse, forsaavidt Enkedronningen Isabella var hans Syster. Om hun end i en ung Alder var kommen fra Skotland og vel for en stor Deel maa være bleven fremmed for ham, var det dog heel naturligt — hvad vi og finde Spor til — at hun fulgte en saa udmerket Broders Skridt med den største Interesse og fra Tid til anden modtog Efterretninger fra ham om det vigtigste, han udførte. Saaledes see vi, at da han i Aaret 1322 havde gjort sit heldige Tog ind i det nordlige England, erobret York, og tilsidst tvunget den kongelige Statholder i Nord-England, Andreas Hartclaw, Jarl af Carlisle, til at indgaa en formelig Fredstractat d. 3die Januar 1323, hvorved Skotlands Uafhængighed som særeget Kongerige for første Gang anerkjendtes fra engelsk Side, maa en Copi af dette for Robert saa vigtige og kjærkomne Document øjeblikkeligt være bleven oversendt til hans Syster i Norge, siden den findes indført blandt andre Breve fra den Tid i den bergenske Biskopsstols Copibog [2]). Thi Dronning Isabella levede sandsynligviis allerede da, som det tidligere er berørt, under denne Biskopsstols Beskyttelse og tildeels i selve Biskopsgaarden som etslags Lægsyster eller Proventdame [3]), og de Breve af

[1]) See ovf. S. 126.

[2]) Nemlig den samme, hvis Afskrift der nu danner Bindet IV eller E i de bartholinianske Samlinger. Fredstractaten findes her S. 75 fg., og den er saa meget merkeligere, som den ej findes i Rymeri foedera, naturligviis af den Grund, at den ej blev ratificeret af den engelske Konge.

[3]) See herom Brevene af 25de Marts og 31te Mai 1324, Dipl. N. II. 152,

offentlig Charakter, der indkom til hende, betragtedes vel derfor, isa naar de vare af nogen Vigtighed, som vedkommende Biskopsstolen Maaskee har hun og selv ønsket Tractaten optagen i Copibogen, fo at den ikke skulde gaa tabt, især da hun vel og siden maatte erfare, Kong Edward ej vilde erkjende den, ja at Lord Carlisle endog maatt bøde med Livet, fordi han havde vovet at slutte den mod Kongens ud trykkelige Forbud [1]). Endog hendes Datter, Enkehertuginde Ingebor i Sverige, der, som det synes, henlevede sin meste Tid paa sin Living bring, Øland og kaldte sig „Hertuginde af Øland", eller „af Sverig og Øland", synes ikke ganske at have været uden Forbindelse med Mo derens Fedreland, Skotland, thi endnu i Aaret 1340 havde hun en Tj ner eller Ven, hvis Navn Nigel Duncam noksom viser, at han var e Skotte [2]). Orknøernes Nærhed ved Skotland og Jarlens besynderlig Stilling som norsk og skotsk Vasall paa een Gang gav stundom Anled ning til enkelte forbigaaende Ubehageligheder, saaledes som vi allerede i de foregaaende have seet. En saadan fandt ogsaa Sted i 1321, altsaa førend endnu Erling Vidkunnssøn var bleven Rigsforstander, som vi erfare af et Brev fra Kong Robert til de kongelige Sysselmænd paa Orknø 4de August s. Aar. I dette Brev erindrede han først om de man og forskjellige Overeenskomster, der tidligere havde været sluttede mellem Norges og Skotlands Konger, og allersidst mellem ham og Kong Haa kon, hvorved det og var blevet bestemt, under en Straf af 10000 Mk. for den Overtrædende, at ingen maatte modtage den andens Fjende i sit Rige uden naar der var Haab om at et Forliig kunde komme istand [3]; men skete dette ikke inden et Aar, skulde han strax udvises. Ikkedestomin dre, skriver han, havde hine Sysselmænd nys inden sin Syssel paa Orknø modtaget hans Fjende Alexander Brun, der var overbeviist om

154. I det første overlader Biskop Audfinn hende for alt det gode, hun havd beviist Bergens Biskoper og Kirke, et Steenhuus med Tilbehør nærved Bi skopsgaarden til fuld Brugsret for Livstid. I det andet erkjender Bisk Audfinn at have faaet af hende en Gave af 300 gamle gode Mk., hvorfo han tildeels har indkjøbt Jordegods, og forpligter sig og sine Eftermænd ti derfor at holde en Prest, som dagligen holder Messe for Jomfru Marias Al ter i Mariekirken i Bergen. Af det føromtalte Brev af 18de April 1328 fr Audfinn til Hertuginde Ingeborg, Kongens Moder, (S. 103) sees ogsaa, a Biskopen har staaet i et nærmere Forhold til Enkedronningen. Biskop Haak kalder hende i 1337 kun „min verdige Frue" (Saml. V. 100, 142).

[1]) See herom Fordun XII. 4, og Brevene fra disse Aar i Rymeri foedera.

[2]) Dipl. Sv. 3477.

[3]) Denne Bestemmelse findes ej i Tractaten af 29de Octb. 1312, hvorom oven for, see IV. 2. S. 572, men derimod i den oprindelige Fredstractat til Per af 1266, s. o. IV. 1. S. 457, og den gjelder ikke særskilt Modtagelsen anden Parts Fjender, men Overtrædelse af Tractaten i Almindelighed.

have begaaet Majestætsforbrydelse imod ham, og uagtet Henrik af St. Clair, kongelig Befalingsmand i Katanes, øjeblikkeligt havde forladt ham udleveret, havde de dog tvertimod hiin Forliigsartikel vegret derved, hvorfor han egentlig allerede kunde fordre den omtalte Bod af 1000 Mk. Sølv. Men i den Anledning tilkjendegav han dem, at han ønskede at faa et bestemt Svar i aabent Brev fra dem, hvoraf han kunde see, om de havde gjort det paa egen Haand eller efter deres Konges Befaling. Endvidere, skrev han, havde han af troverdige Folks næsten dagligt indkommende Klager hørt, at de ej alene paa nysnevnte Maade havde krænket Tractaterne, men at de og viste sig ubillige mod de skotske Undersaatter, der boede paa Orknø, idet de plagede dem med utilige Udpresninger og andre Forurettelser, og han kunde ikke tilbageholde sin Forundring over, at de saaledes viiste sig venligere mod Kongens Fiender, der egentlig ej skulde have Lov til at opholde sig hos dem, end mod hans troe Undersaatter, tvertimod al naturlig og menneskelig Ret. Hvad Svar Sysselmændene gav, vides ikke, men at Brevet er blevet sendt lige til Norge, seer man deraf, at en Afskrift, det eneste Middel, hvorved det er blevet vedligeholdt til vore Dage, findes i den oftere omtalte bergenske Copibog [1]). Man savner fra denne Tid Efterretninger om Begivenhederne paa Orknøerne. Man veed ikke eengang, naar den oven omtalte Jarl af Orknø og Katanes, Magnus, den sidste af Angus-Ætten, døde; vi vide kun, at han levede endnu i 1320 [2]), og erfare af et Par Breve, at hans Hustru Katharina var Enke i Aaret 1329. Hun optræder her nemlig som handlende paa egen Haand, og kalder sig „Grevinde" (kuncteis, d. e. countess) i Orknøerne og Katanes [3]). Disse Breve oplyse forøvrigt, hvad der allerede ovenfor er omtalt, at Drottsetens Hustru, Fru Elin, hendes Broder, Hr. Haakon Toresson, og hendes Syster, Fru Christina, Hr. Anders Bjarnessøns Enke, ikke havde arvet saa lidet Jordegods paa Orknøerne, hvilket nu Drottseten altsammen, — efterat have faaet sig Haakons og Christinas

---

[1]) Brevet, dateret Culan (nu Cullen i Banffshire) d. 4de August 1331, findes nemlig i Barthol. E. S. 31, hvorfor det er aftrykt i Dipl. Norv. V. 68.

[2]) Brev i Barthol. E. 134.

[3]) Dipl. Norv. II. 168, 170. I det første, dat. Kirkevaag 24de Marts 1329, et Brev fra Grevinden til Drottseten, melder hun ham, at hun af hans Fuldmegtig Hr. Sigurd Jodgeirssøn har kjøbt det Jordegods, de tre Syskende ejede, men kun paa visse Vilkaar vilde modtage mindeligt Forliig med Hensigt til en Gjeld, som Haakon og Christine vare ham skyldige. I det andet Brev, dat. 4de April 1329, erklærer Grevinden, at hun kjøbte det omtalte Gods, som opregnes med Prisen for hver enkelt Gaard; de laa, som man heraf seer, alle i Ragnvaldsø.

Parter overdragne — ſolgte til Grevinden ved Hr. Sigurd Jodgeirsſø(n) Lande, ſom han dertil havde befuldmegtiget, og ſom rimeligviis netop paa denne Tid var kongelig Syſſelmand paa Øerne. Man erfarer til-lige, at hun, og derfor rimeligviis Jarlerne i Almindelighed, holdt en Fuldmegtig i Bergen til at varetage deres Tarv i Norge. Da Mag-nus Jarl ikke efterlod ſig Sønner, og Jarldømmet, ſom vi ville erfare, gik over til en af hans Datterſønner, der paa denne Tid neppe kan have været voxen, var der ſaaledes neppe nogen ordentlig Styrelſe paa Øerne; og da vi derhos have ſeet at Biſkopen førte et temmelig uordentligt Liv, er det ikke ſandſynligt at Tilſtanden der var videre god. Det er vel derfor et ſtort Spørgsmaal, om Kong Robert fik nogen Rede paa den af hans omklagede Sag før ſin Død, der allerede indtraf i 1329, hvorefter og ſaa i Skotland Formynderregjering og Uroligheder indtraadte.

De faa Mænd, ſom under Formyndertiden ſpillede nogen mere frem-trædende politiſk Rolle i Norge, have vi allerede i Beretningens Gang haft Lejlighed til at omtale. Fremſt i Rækken ſtod, nærmeſt Biſkoperne, viſtnok begge Agmundsſønnerne, af hvilke Ivar, ſom vi have ſeet, havde den vigtige Poſt at være Befalingsmand paa Baagahuus, og Finn, ſom tidligere havde ligget i Fejde med Drottſeten, var i 1328 Syſſelmand i Bergen, ſaaat han vel enten var bleven aldeles forliigt med ham, eller ſkyldte Cantſleren denne Beforbring. Om Lagmanden Guthorm Kolbjørn-ſøn, der i Raadet ſynes næſten at have været endnu ivrigere Modſtander af Geiſtligheden end Drottſeten ſelv, er der ovenfor talt. Til Hr. Haakon Erlendsſøn, der under de tvende ſidſte Kongers Regjering var ſaa an-ſeet, hører man under Formynderregjeringen kun lidet; man erfarer alene at han ved 1322 atter var Gulathings Lagmand ¹), men i 1330 ſendtes ud til Island i Kongens Erende med nogle nye Breve, ſamt andre Hoved-mænd, og reiſte i 1331 tilbage til Norge, hvor han da ſandſynligviis forblev til ſin Død, to Aar efter ²). Men imidlertid havde hans Søn, Erlend Haakons-ſøn, været Lagmand paa Island i 1318 ³) og nævnes tillige i 1330 ſom Ridder og en af Øens meſt anſeede Mænd. Næſt Drottſeten var vel blandt Ri-gets Stormænd, der omtrent ſtod paa ſamme Alternativ, neppe nogen mere anſeet og højbyrdig end hans Svoger Hr. Haakon Thoresſøn, der gjennem ſin Moder Fru Ingeborg Erlingsdatter var beſlægtet med Her-tug Skules Ætt, og derved med Kongehuſet. Han var, ſom det tidligere er nævnt, Syſſelmand i Skidusyſſel ligeſom ſin Fader Hr. Thord, og Stad-

¹) Dipl. Norv. I. 165.

²) Isl. Annaler, 1330, 1332. Dipl. Norv. I. 220. See nedenfor S. 1 Note 3. Hauk døde 3die Juni 1334.

³) Isl. Annaler ved 1318.

Skidan eller Skien var vel derfor og hans sedvanlige Opholdssted, uagtet han vel fornemmeligen havde sine Besiddelser paa Vestfolden. Hr. Stig Haakonssøn til Mannvik (paa Brunlaaneset), der var Sysselmand i Skien for Haakon, var sandsynligviis ogsaa hans Søn (see nedf. S. 159, Not. 4), og i saa Fald afgiver dennes Navn et ret merkeligt Tegn paa, hvor nøje Herr Haakonssøn og hans hele Huus maa have været forbundet med de Fredløse i Danmark, thi det kan neppe slaa Fejl, at han var opkaldt efter Marsk Stig, der maaskee døde paa den Tid, da han blev født [1]). Haakons Datter Ása blev i Aaret 1331, „til Bileggelse", som det heed, „af Familiefeider", gift med Thorvald, en Søn af den oftere omtalte Hr. Thorvald Thoressøn paa Hjaltland, Kong Haakons Sysselmand der i Øerne, idetmindste erhvervedes d. 4de December 1330 pavelig Dispensation for dem, saasom de var beslægtede med hinanden i 4de Led [2]). Det er ikke usandsynligt, at denne Thorvald Thoressøn blev Sysselmand paa Hjaltland, efter Faderen, som endnu levede paa denne Tid. Han synes at have haft overvettes store Besiddelser, ej alene i Hjaltland, hvor han havde sin Hovedgaard paa Paps, men ogsaa i Norge. Hans Datter, **Herdiis Thorvaldsdatter**, egtede den oftere omtalte Hafthor Sigurdssøn, Fehirden i Bergen, og bragte ham derved endeel rige Besiddelser i Arv. Hun var dog kun hans anden Hustru, thi han havde været gift engang før, og havde i dette Egteskab en Datter, Ingrid, der ved hans Død, der indtraf mellem 1330 og 1332, allerede var gift, og havde to Sønner, Gudbrand og Svein, hvilke tilligemed Moderen den 11te September 1332 skiftede med Herdiis [3]). Denne beholdt altsaa baade sit fedrene Gods, og hvad hun havde faaet i Sveins Bo, og bragte dette som en riig Medgift til sin anden Mand, hvis Navn vi ikke kjendes, idet man kun erfarer af den Titel, der herefter gives hende, „Fru Herdiis", at han maa have været Ridder. Vi dvele nærmere ved disse Slegtskabs-Forhold, fordi de gribe meget ind i de senere

---

[1]) Stig nævnes nemlig som Sysselmand i et Brev, han udgav fra Mannvik, d. 21de Febr. 1332 (Dipl. Norv. I. 215), og i saa Fald kan han dog paa den Tid ej have været saa aldeles ung: at antage ham født ved 1294 er derfor ganske rimeligt. Det siges her just ikke at han var Sysselmand i Skien, men dette fremgaar af Brevene i Dipl. Norv. I. 231 og 232.

[2]) Johan XXII. Regest. XV. p. 4 ep. 443. Hvorledes Slegtskabet udregnedes, vides ikke. Den Omstændighed, at Thorvald den yngre her kaldes „natus Thorvaldi" &c., ej „natus quondam Thorvaldi", viser at Faderen da endnu levede.

[3]) Dipl. N. I. 220. Skiftet skete i Apostelkirkens Huse i Bergen i Overvær eller vel rettere under Bestyrelse af Hr. Hauk Erlendssøn, Islands Befalingsmand Hr. Ketil Thorlakssøn, og flere Herrer, hvoriblandt en Chorsbroder ved Apostelkirken, og Gulathingslagmanden Bjarne Agmundssøn. Herdises Ombudsmand, Lagmanden Thrond Krakessøn, var ogsaa tilstede.

Tildragelser, da Hafthor Jonssøns og Kong Haakons Datter Agnes's Sønner **Jon** og **Sigurd**, begyndte at spille en Rolle: Herdiis's Moder, Fru Ragndiid, var nemlig en Søster af Hr. Hafthor Jonssøn [1]), og Hafthorssønnerne saaledes nær beslegtede med hende. Det fremgaar overhoved heraf, at Drottseten, Hr. Haakon Thoressøn og Hafthorssønnerne udgjorde en Frendskabs- og Svogerskabskreds, hvortil ogsaa Fru Herdiis, og formodentlig og hendes Broder Thorvald sluttede sig, og som ved sin Magt og Rigdom maatte kunne udøve en betydelig Indflydelse, ej alene i selve Norge, men ogsaa paa Hjaltland, vel og paa Orknøerne. Og tildeels i Opposition med denne stod den anden megtige Familie-Kreds, der sluttede sig om Hestbø-Ætten i Rygfylke, hvilken fremdeles repræsenteredes af de oftomtalte Brødre Finn og Ivar Agmundssønner, og som paa en Maade, der nu ej kan angives, sees at have været beslegtet med den megtige Talgø-Æt, ligeledes fra Rygfylke [2]).

Paa Island forefaldt der i denne Tid ingen merkelige Begivenheder, ligesaa lidet som nogen af Høvdingerne der viiste sig noget synderligt fremragende. Det synes som om Islendingerne, efter endelig at have opnaaet den Bekræftelse af Overeenskomstens Artikler, som de ønskede, nu gav sig nogenledes tilfreds, saaledes at endog Hr. Hauk Erlendssøn, der i 1330 var kommen ud med kongelige Breve om flere vigtige Gjenstande, kunde det følgende Aar tilligemed Hr. Ketil Thorlakssøn beregne Bis-Øren eller Skatte-Afgiften over hele Landet [3]). De mest udmerkede Mænd paa Øen var unegteligt i hele denne Tid Biskoperne, Jon Halldorssøn i Skaalholt og Laurentius Kalfssøn til Hole, begge usedvanligt dygtige i det latinske Sprog, den første fornemmeligt i at tale, den sidste til at gjøre Vers, ligesom han og berømmes meget for sine Indsigter i den canoniske Ret. Jon var, som det er viist, allerede bleven indviet i 1322 og kom Aaret efter ud til Island. Laurentius kom ej afsted fra Island førend om Høsten 1323, leed Skibbrud paa Haalogalands Kyst ved Brunney (Brønø), men fik reddet det meste af sine medbragte Sager, og reiste paa en Byrding til Nidaroos, hvor han strax gik op i Biskopsgaarden og ind til Erkebiskopen, kastede sig paa Knæ for ham, og bad ham om Tilgivelse for hvad han havde gjort imod ham. Men Erkebiskopen reiste ham strax op, sagde at alt forlengst var ham tilgivet, udbad sig derimod selv hans Til-

---

[1]) Dipl. N. II. 375. Da hun døde barnløs, blev omsider Sigurd Hafthorssøn hendes Arving.

[2]) Herom see især Brevene i Dipl. N. IV. 174, 197 og 227 fra 1328—133 Her finde vi en Fru Cecilia Isaksdatter, vistnok Datter af Isak Gautessøn og Modersyster til den daværende Herre til Tolga, Gaute Haakonssøn, i 13 tilstede paa Hestbø, som det synes ved en Familie-Sammenkomst.

[3]) Isl. Annaler, ved 1331.

...ielse, og indbød ham til at være sin Gjest. Indvielsen fandt Sted ...t. Hansdag 1324 i Overvær af Biskoperne Audfinn i Bergen og ...an af Orknø: den sidste var formodentlig paa denne Tid over i ...ge for at modtage Dom i de føromtalte Sager [1]). Samme Aar ...de Laurentius over til Island, og holdt sin første Biskopsmesse paa ...elgensdag. Han styrede nu sin Biskopsstol med megen Dygtighed ...ed syv Aar til sin Død, d. 16de April 1331 [2]), men havde i ...n Tid flere Ubehageligheder, især angaaende Madrevalle Kloster hvil... ...t ...erede Biskop Audfinn siden Klostrets Brand i Aaret 1316 ved ...drenes Uforsigtighed havde taget under Biskopsstolen, efterat have ...aget Brødrene, og som heller ikke Laurentius nu vilde give Slip ... Erkebiskopen udnævnte Biskop Jon og Abbed Thorlak af Thykk... ...e til Dommere i Sagen, og Laurentius tilbød sig at bygge Klo... ...t op igjen, optage et vist Antal Brødre og sørge for deres Ophold, ... sætte en Prior til deres Forstander, forbeholdende sig selv at bestyre ...et og være deres Abbed. Herpaa gik Brødrene i Førstningen ind ... paa disse Vilkaar kom nu et Forliig istand. Men sidenefter satte ...drene sig op mod ham, paastaaende at han ej havde holdt sig Forli... ...ærrettelig; ogsaa Biskop Jon lod sig ophidse imod ham, og optog ...en paany, uden egentlig dertil at være berettiget, og det kom nu til ...rlig alvorlige Ordvexlinger mellem begge Biskoper, indtil Lauren... ..., for Fredens Skyld, som han sagde, tilbød at lade Brødrene faa ...ælsen af Godset. Herpaa gik de ind, og saaledes endtes Tretten [3]). ... med Thingeyre Kloster havde Laurentius nogle Ubehageligheder ...ende nogle Tiendespørgsmaal [4]). Paa sin Dødsseng lod han skrive ...rev til Erkebiskopen, hvori han forestillede denne at Hole Kirke var ... bedre tjent med at have en islandsk, end en norsk Biskop, fordi ...slending kjendte bedre til Landsens Skik [5]). Eilif rettede sig ... derefter, som det i det Følgende skal vises. Et merkeligt Tegn ... den liden Vegt, man i de Tider lagde paa Coelibat-Budet, ... hvor daarligt det i det Hele taget maa have staaet sig med Sede... ...den blandt Presterne, er dette, hvad Forfatteren af Laurentius's ...ktshistorie, og hans store Beundrer, fortæller slethen, uden derved

[1]) See herom Laurentius's Saga, Cap. 40—44, jfr. Isl. Annaler.

[2]) Dødsaaret angives ikke tydeligt i Sagaen, og i Annalerne nævne enkelte 1330, een 1332, men de fleste, hvoriblandt den ypperlige Codex Regius, hvis Angivelser ere samtidige, 1331, og denne fortjener derfor at følges fremfor de øvrige. Jfr. nedenfor S. 145.

[3]) Laurentius's Saga, Cap. 52—60, jfr. Annalerne.

[4]) Laur. Saga, Cap. 48.

[5]) Laur. Saga, Cap. 65.

at gjøre mindste Bemerkning, og aabenbart uden at ansee det som no Plet paa hans Navn, at han under sit lange Ophold hos Erkebisk Jørund i Norge havde en Søn med et Fruentimmer fra Borgund, Navn Thurid Arnesdatter, og hvad mere er, at den samme Thurid h en Søn med Sira Salomon, der senere blev Biskop i Oslo [1]). D Feiltrin hindrede dem saaledes ikke fra, begge to at opnaa den bisk lige Værdighed. Laurentius's Søn, der heed Arne, blev siden en Latiner, og gik ind i Thingeyre Kloster samtidigt med ham selv, han skal siden have forfaldet til Drukkenskab. Laurentius og Salom Exempler ere vistnok langtfra at være eneftaaende, idetmindste finde saa mange Pavebuller fra de Tider, hvorved Sønner af Geist befries fra den dem paahvilende Illegitimitetens Plet, og kjendes nok til at kunne modtage højere geistlige Værdigheder [2]). Laurentius ogsaa efter sin Død bleven merkelig derved, at hans Levnet er beskre saaledes som nys antydet, i en egen Saga, formodentlig af hans ling og Ven, Presten Einar Havlidesøn, der ogsaa har efterladt ler. Denne er den sidste historiske Saga, som paa Island er fattet.

Som en Prøve paa, hvor stor Overtroen i hine Tider endnu ej alene blandt Folket, men og blandt den højere Geistlighed, maa her omtale en Hexe-Proces, der i Aaret 1325 blev ført i Bergen, Biskop Audfinns egen Foranstaltning. Audfinn udstedte to Breve der hvoraf der endnu findes Afskrifter. I det første bekjendtgjør han, omkring den 13de Januar 1325 kom det i stort Omtale, ogsaa bl forstandige Folk, og tilsidst til hans Kundskab, at en vis Ragnhild det besynderlige Tilnavn Tregagaas, „nedtrykt af Vildfarelsers Blind og ved sin urolige Natur fremmed for Guds Dyrkelse", ej alene ha lagt Planer til at skade Uskyldige paa Liv og Ære, men ogsaa var falden til Kjætteri og Overtro. Og da han nu ej kunde lade dette hen uden at anstille Undersøgelser, lod han hende indstevne for sig til 28de s. M. Hun mødte, men fragik aldeles Sandheden af de Pun hvorfor hun beskyldtes. Biskopen lod da fire skjellige Mænd, tre Fuse, en fra Haalandsdals Sogn — hun har altsaa selv været fra de Kant — indkalde til Forhør og Vidnesbyrd, medens imidlertid hun fi blev sat i Forvaring. De indfandt sig til bestemt Tid, d. 5te Febru

1) Laurentius's Saga Cap. 16.

2) I Laur. S. her ovi Cap. 30 nævnes ogsaa flere islandske Prestesønner, hvo Biskop Audun meddeelte Dispensation, blandt dem var den ovennævnte Ei Havlidesøn, hvis Fader Havlide, Prest paa Breidabolstad, var Biskop dens synderlige Ven. Biskop Audun havde ogsaa selv en Datter, som ovenfor er nævnt.

vnede nu, at hun allerede engang forrige Høst havde fortalt om sig
eel besynderlige Ting, nemlig at hun havde anvendt magiske Kun-
og Besvergelser for at faa en vis Baard til at forlade sin Hustrue
ljot (paa hvem Ragnhild var skinsyg) strax efter Bryllupet. Hun
e saaledes i første Bryllupsnat skjult i deres Seng fem Brød og
Erter, og stillet et Sverd ved Hovedgjerdet, idet hun ogsaa selv
ar sig ved Sengen, fremsigende denne Besvergelse: hritt ek ifrá
r Gönduls öndum; einn þér i bak biti, annarr i brjóst þér biti,
i snúi uppá þik heift ok öfund! herved skulde man spytte paa Bed-
mande. Og ved hendes Tilskyndelser skilte virkelig Baard sig fra
ljot, og reiste til Haalogaland, hvor hun sagde at hun selv skulde
ie ham, altsaa vel efterat have begivet sig did paa Hexeviis. Alt
e og mere andet maatte hun selv tilstaa, da hun nogle Dage efter
r blev bragt frem for Biskopen [1]). I det andet Brev, der mangler
ning, bekjendtgjør Biskopen, at da Ragnhild efter lengere Fængsel,
rid „over al Maade havde spæget sig med Baagen, Græden, Bøn-
og Fasten", og ydmygt havde anholdt om at Biskopen vilde lade
e slippe med en passelig Poenitens, ligesom han og havde bragt
ning, at hun paa den Tid, da Alt det ovenomtalte skete, ej havde
t ved sin fulde Fornufts Brug, havde han, efter forud modtagen
f hende, hvorved hun afsvor alle sine Vildfarelser, paalagt hende
strenge Poenitens, at hun to Dage hver Uge, Aar efter Aar, samt
agen, paa hvilken Forbrydelsen var begaaet, skulde faste paa Vand
rød, men derhos i de tre Uger før St. Hans og de tre Uger før
Michels-Dag skulde faste paa sedvanlig Maade, samt endelig at hun
Aar skulde valfarte til hellige Steder udenfor Norge. Overtraadte
noget af disse Punkter, skulde hun betragtes som tilbagefalden i
eri, og overleveres den verdslige Domstol til Afstraffelse [2]). Man
ikke undres saa meget over at saadant i de Tider kunde finde
, naar vi see, at Hexeprocesser forekom i Norge lige ned i det 17de
hundrede.

. Kong Magnus's Stilling som Unionskonge og de dermed forbundne Vanskeligheder. Han erhverver Skaane.

Da Kong Magnus tiltraadte Regjeringen, var han, som sagt, kun

[1]) Flere af hendes Tilstaaelser lade sig ej passende gjengive. Hun oplyste til-
lige, at hun i sin Ungdom havde lært disse kjetterske Besvergelser af en Mand
ved Navn Gerle Suff.

[2]) Brevene findes i Afskriften af den bergenske Copibog, Barthol. E. S. 87—98,
og er derefter aftrykte i Saml. t. d. n. F. etc. V. S. 479—484.

16 Aar gammel. Om hans Barndom, Opdragelse og Evner næv
der ikke et Ord, saa at det ej er muligt at danne sig den fjerneste F
restilling om de Forventninger, man dannede sig om ham. Ophøjet
Tronen, endnu førend han ret havde lært at skjønne, og saaledes opv
uden at kunne erindre sig selv anderledes end som Konge over to
ger, havde han vel fra sin tidligste Barndom været vant til at sm
res og føjes. Der tales ikke om at nogen erfaren Mand i Sæl
lesthed tog sig af hans Opdragelse. Hans letsindige Moder var al
mindst dertil skikket, og fjernedes ogsaa tidligt fra ham. Drottseten
udnævnt til Rigsforstander, men ej til Kongens Opdrager, og der
les intet om at han gav sig mere af med ham, end Regjeringsfysl
fordrede. Kun sjelden havde han, som vi have seet, været i Sver
han maa derfor vel i Sprog og Væsen have været fuldkommen norsk,
dette har vel og bidraget det Meste til, at Nordmændene, som vi i
Følgende ville see, var ham langt mere hengivne end de Svenske. Ha
senere Liv viser ham som en temmelig svag, men ikke i sig selv slet Ma
han manglede aabenbart ikke god Vilje, og har derfor vel ved sin T
trædelse haft de bedste Forsetter. Hvad Bestemmelse man ellers h
taget — og en saadan synes dog at maatte være tagen — om Maa
hvorpaa begge Rigers Regjering nu skulde føres af ham alene, ikke, s
forhen, ved en særegen Formynderregjering for hvert: derom nævnes int
I Sverige var Vanskeligheden ikke saa stor, hvor Raadets Magt
engang var voxet Kongens over Hovedet, og hvor man saaledes i Ko
gens Fraværelse kunde hjelpe sig med Raadet under en Drottsetes Fo
sede som midlertidig Styrelsescollegium. Men i Norge, hvor det i
og alt kom an paa Kongemagten, hvor man hvert Øjeblik maatte h
vende sig til Kongen selv om Afgjørelse, og hvor denne altid skreed p
sonlig ind i de fleste Forvaltningsgrene: der var det vanskeligere. Me
skee tænkte man at Sagen nogenledes kunde ordnes derved at Kon
tog sin Hovedresidens paa Baagahuus, hvori vi ogsaa i det Følge
ville finde at han mest opholdt sig, naar han ej var paa Reiser elle
Krig: derfra kunde han i faa Minuter, om det behøvedes, være o
paa svensk Grund, og saaledes nemt lede begge Rigers Regjering. D
er det temmelig vist, at han for det første ej tog sig saa meget af de egen
lige Regjerings-Anliggender i Sverige, men indtil Videre overlod til Drott
ten og Raadet at afgjøre vigtige Sager, som forhen, i hans Fraværelse,
endog at forvare Seglet. Sommeren efter sin Regjerings-Tiltrædelse gjo
han vel nemlig, som vi ville see (s. n. S. 142), en Reise til det østlige S
rige, hvor han den 19de Juni var i Kalmar, og den 9de Aug. i Søderkøpi
men allerede den 16de Septbr. finde vi ham atter paa Baagahuus, h

tter tilbragte nogen Tid [1]), og hvor, eller i hvis Naboskab han
:, medens Raadet eller Høvdingerne i Midten af Januar Maaned
nen til Rigsforsamling i Ørebro, og udstedte Anordninger i hans
 I Norge brugte han stundom den samme Fremgangs-
, men mere sparsomt, da han der synes at have været mere
ı paa sin Magt, formodentlig især af den Grund, at han der
;rre Magt.
ıd der mest beskjeftigede Kongen og hans Omgivelser i den
 Tid efter hans Myndigheds-Erklæring, var Erhvervelsen af
. Her havde Holsterne holdt saa slemt Huus, at Skaanin-
;fter forgjeves at have søgt at faa Helsingborgs Slot indløst,
Opstand og overfaldt dem, hvor de traf dem, navnlig i
Domkirke, hvor trehundrede af Tydskerne havde forsamlet sig, og
lsingborg, som de nu belejrede, saavelsom andre Slotte. Men da
at forudsee, at de i Længden herved vilde komme tilkort, naar
! Understøttelse, besluttede Erkebiskop Karl og Høvdingerne i Skaane
ıde sig til Kong Magnus, og overdrage ham Landet [4]). De

ıpl. Sv. 2943, 2947, 2948. Disse Breve ere dat. 16de Sept. og 14de Oktbr.
et Brev af 16de Januar 1333, dateret fra Ørebro, Dipl. Sv. 2909, hvorom mere
bf. Denne med Hensyn til Kongens Maade at føre Regjeringen paa højst vig-
je Omstændighed, der af de forhaandenværende Breve vel nogenledes kunne anes,
ın ej tydelig sees, fremgaar nu med den største Klarhed af Petrus Gervasii
;gnskabsbog, opbevaret i det vaticanske Archiv, men hidtil ej bekjendt. Han
er nemlig her i Regnskabet over sine Reise-Udgifter: „den 12te Januar
33 drog jeg fra Linkøping til Ørebro, hvor der skulde holdes Rigsforsam-
;g (parlamentum), og hvor Prælaterne skulde samles med Adelen; — — —
Rigsforsamlingen var til Ende, og jeg havde erfaret, at Kongen var
mmen fra Norge til Sveriges Grændser, begav jeg mig til Kon-
ı; og gav mine Førere 26 gr. tour. o. s. v.; ligeledes Portneren paa Baa-
huus 12 gr. t. — — — Den 8de Febr. forlod jeg Ljodhuus efterat have
;t Farvel til Kongen, og begav mig til Skara" o. s. v. Nu erfare vi af
pl. Norv. III. 166 og II. 198, at Kongen den 27de og 30te Decbr. var i
ilo, altsaa har han tilbragt Julen her, og begav sig formodentlig strax
er Julens Ophør den 28de Januar til Baagahuus, hvorfra han og synes
 have besøgt Ljodhuus i Februar, hvis ikke P. Gervasii Mening er at han
ıde Kongen Farvel paa Baagahuus, og derfra drog til Ljodhuus. Vi see
ıgeledes af P. Gervasii Regnskab, at Kongen og hans Moder allerede d. 8de
ıni vare paa Lindholmen (jfr. Dipl. Sv. 2992), altsaa kan han ej have været i
tockholm, da et Brev der d. 7de Juni udstedtes i hans Navn (Lübecks Ur-
ndenbuch II. No. 562).
ıi erfare, at han paa den samme Tid, der ovenfor nævnes, ligeledes lod sin
orske Cantsler reise til Ribaroos og der udstede samt besegle et Brev i hans
lavn, da nemlig Brevet i Dipl. N. I. 221 er dateret Ribaroos den 29de Jan.
333, men han kunde dog umuligt være der, naar han saavel efter hiin Rigs-
orsamlings Slutning som den 28de Decbr. var nede ved Gøta-Elven.
Suhm XII. 228, 229, Hvitfeld S. 456.

sendte derfor Bud til ham, som dengang formodentlig endnu var i Baagahuus, og tilbød at underkaste sig ham, om han vilde staa dem i. Han modtog Tilbudet, og bad dem at sende Befuldmegtigede, der sku afgjøre Sagen, til Kalmar, hvor han ogsaa selv skulde indtreffe omtr. Botolfsvake [1]). Hidhen begav sig da Erkebiskop Karl med Capi Provst og Decanus samt mange af de verdslige Høvdinger, og her Sagen afgjort saaledes, at de underkastede sig ham, og lovede ham stadig Lydighed, imod at han lovede at beskytte dem ved Lov og og opretholde enhver Stands retmessige Privilegier. Denne Overen komst skete formodentlig den 19de Juni, thi paa denne Dag ud Kongen en Stadfestelse paa alle de Privilegier, som Erkebiskope Lund, hans Kirke og Geistlighed havde faaet af de forrige danske Ko og lovede at holde dem skadesløse for hvad Afbrek de i Kongens Tj maatte lide, af det Gods, han ved deres Hjelp maatte erholde i D mark. Lignende Beskyttelsesbreve har han vel og udstedt for de Stænder. Kong Magnus var jo vistnok endnu Kong Christophers bundne, men Hensyn hertil har neppe plaget ham, især da Skaane stod under Christophers Raadighed, ja egentlig nu var faldet i hans standers Hænder. Thi ej engang Grev Johan havde andet end sin Fordeel for Øje, som man altfor vel seer af de Forestillinger han gjort Paven for at faa sine danske Besiddelser fritagne for Inter Desuden døde, som vi have seet, Kong Christopher kun faa Uger e og Kong Magnus bestemte sig nu strax til at kalde sig Ska Konge, uden dog endnu at bruge denne Titel stadigt [2]). Det imidlertid ikke Grev Johans Agt, uden Videre at lade sig et saa Landskab fratage, og Kong Magnus maatte derfor strax gjøre Udrus ger. Den unge Konge tænkte formodentlig endog med stor Glæde selv at drage i Felten og vinde sine første Sporer, thi af et Brev, stedt 17de Juli, erfare vi at han af Ridderne Hr. Ulf Arnbjørnsøn Gøtstav Nikolassøn havde kjøbt en Stridshingst for den store Su 80 Mrk. Sølv (svarende efter Nutidens Sølvverdi til 6400 Sp som han ej strax kunde udrede, og for hvilken derfor flere af hans

[1]) Dette sees deraf at Stadfestelsesbrevene paa Geistlighedens Privileg dateret Kalmar d. 19de Juni.

[2]) Magnus kalder sig Sveriges, Norges og Skaanes Konge i Brevet, da Søderkøping 9 Aug. 1332 (Dipl. Sv. 2940), i to, dat. Helsingborg den Juli 1333 og Lund d. 12te Juli 1333 (Dipl. Sv. 2994, 2990), og i 29de April 1324 (Dipl. Sv. 3053), men i de samme Aar kalder han sig kun Sveriges og Norges eller i norske Breve Norges, Sveriges og Go (d. e. Gotlændingers) Konge, indtil midt i 1335, hvor han i det mind svenske Breve begyndte stadigt at kalde sig „Sveriges, Norges og Ska Konge" eller „Norges, Sveriges og Skaanes Konge".

r maatte gaa i Borgen [1]). Men der blev neppe noget af dette Tog, imod udrustede han Skibe, forat hindre Grev Johan og Grev Ger- d, der understøttede ham, fra at komme Helsingborgs Slot til Und- ing fra Sjæland. Der blev da, fortelles der, hemmeligt talt til en ig Ridder paa Baagahuus (formodentlig Hr. Ivar Agmundssøn) at Kongen hellere burde kjøbe Helsingborg og Skaane af Grev Johan, at vove sine Folks Liv; hiin Ridder bragte det for Kongen og et, og man blev enig om at sende sex Riddere til den, der havde Forslaget, for at erfare, hvorfra det var udgaaet, og om Kongen kunde faa Pengene laant i Lübeck. Men det viiste sig, at For- t ej var udgaaet fra nogen competent Autoritet, og at der ingen var at faa. Da sendte Kongen en ej ubetydelig Styrke til nd, men endeel deraf strandede paa Dragør, og Folkene, som kom , bleve dræbte af de Tydske [2]). Imidlertid maa vel ogsaa Grev have fundet det raadeligst for Penge at opgive et Landskab, hvis ar sikkert herefter vilde blive ham for kostbart, og en Fredsslutning derved istand den 4de November 1332 paa følgende Vilkaar: Kong s og hans Arvinger faa Skaane med Bleking, Lister og Ovre , med Undtagelse af Bjerge- og Nordre Aasbo-Hereder, der tilhøre Porses Børn, mod en Sum af 34000 Mk. Sølv, kølnsk Vegt, med Gjenløsningsret for samme Sum, forbeholdt enhver, der maatte let dertil. Deraf skal Kongen betale 5000 Mk. allerede den tilkom- 6te Januar i Lübeck eller Kjøbenhavn, og 5000 paa Fastelavns- g, for hvilke Afbetalinger tredive Riddere, Svene og Borgere fra ige og Skaane stilles som Gisler. Helsingborgs Slot skal derpaa ges af en skaansk Herre paa Kongens, og en holstensk paa Grevens i Fællesskab. For Halvdelen af de øvrige 24000 Mk. skal Sjø- og alt hvad Kongens Moder Hertuginde Ingeborg besidder paa nd, saavelsom Samsø, settes i Pant, og for den øvrige Halvdeel Gisler, men dersom Kongen ikke kan raade over disse Besiddelser, er stilles Gisler for alle 24000 Mk. Opfylder ikke Kongen alle Betingelser, skal han miste Helsingborg og Skaane samt de i første in udlagte 10000 Mk., men saasnart han derimod ved Pant eller r har stillet Sikkerhed for hiin Sum, skal den grevelige Besetning de Helsingborg, og dette Slot tilligemed Skaane fuldkommen aftræ- ham. Vil da Hertuginde Ingeborg aftræde Sjøborg med Samsø s. v. for 1200 Mk., skal det staa Grev Johan frit at modtage borg med tilliggende sjælandske Besiddelser imod at 1000 Mk., for

[1]) Dipl. Sv. 2937.

[2]) Detmar, ved 1332, S. 234, 235.

hvilke han i sin Tid havde pantsat dem til Hertuginden, liqvideres i
Sum, som Kongen var ham skyldig [1]); men havde Hertuginden alle
brugt de 10000 eller noget deraf, og hvis Greven derhos udløser
Fordringshaver, der havde Panteret i Samsø, skal Hertuginden
hendes Børn afstaa deres øvrige Besiddelser i Sjæland for 2000
Derhos skal Hertuginden nu strax faa tilbage alt det Gods,
besad i Sverige og Norge, da hun forlod disse Lande, og
nyde og bruge det, ligesom og Kongen skal troligen forsvare
Besiddelse deraf. Ville ellers Kjøbmændene i de tydske Stæder sige
for alle de 34000 Mk. eller endeel deraf, skulle Gislerne i
til Summens Størrelse frigives. Hr. Eggard af Brockdorp, hidtil
falingsmand paa Helsingborg, skal aftræde til Ridder Jens O
der her optræder som en af den skaanske Adels Formænd [2]),
Lindholm med Tilbehør, men som dog atter skal oplades for
hvis Kongen i Mangel af Caution maa tilbagegive Helsingborg.
Eggard skal ligeledes forblive i Besiddelse af de førnævnte Bjerge
Aasbo-Hereder, hvilke Hertuginden havde pantsat ham for 1000
Sølv. Alle de Skaaninger, der i den sidste Krig have taget G
Parti, eller mistænkes af Kongen derfor, skulle beholde deres
domme uforkrænkede, og alle Fanger skulle frigives. Den Gjenpart
dette vigtige Fredsforslag, hvoraf vi nu besidde Afskrift [3]), er
fra Helsingør, og udstedt af Hertug Valdemar, Grev Gerhard og
Johan, saaledes at denne, uagtet Hovedpersonen paa den Side,
nævnes bag efter dem, der kun vare hans Medforbundne, fordi de
af højere Rang. Den af Kongen udstedte Gjenpart, der maa have
opbevaret etsteds i de holstenske Archiver, er ej lengere til, og man
saaledes ikke see, om den ogsaa er dateret fra Helsingør eller fra
andet Sted, f. Ex. Baagahuus, hvor Kongen paa den Tid mest
holdt sig. Det sidste er det rimeligste.

Skaane var nu vel afstaaet, men Pengene skulde skaffes til
og det holdt haardt. Hvorvidt Kongen, eller hans Befuldmegti

---

[1]) Om denne Transaction, der oplyser, hvorfor Hertuginden blev i Be
af Ejsborg o. s. v., har man ingen andre Breve eller Notitser, und
hvad der nævnes i den ovenfor (S. 118) omtalte Tractat af 12te Nov.

[2]) Ved Siden af Magnus som Medcontrahent paa hiin Tid nævnes nemlig
kebiskoven, Sune Jonsson (der nu blev en af de to Befalingsmænd paa
singborg) og Hr. Johannes Offeson, hvem der og af de første 10000
forbeholdtes 70. Lindholms Slot laa i Svedals Sogn, Vemundhøgs He
i det sydligste Skaane, ved Byringe Sø.

[3]) Denne Afskrift, en temmelig ny, forefindes i det svenske Rigsarchiv, og va
bekjendt førend den for faa Aar siden aftryktes i Dipl. Sv. 4de Bind, No. 2

de indhentet hans Moders Samtykke, førend de disponerede over des danske Besiddelser, vides ikke: hendes norske og svenske Ejen-mme skulde vel, hvad man maa antage, tilbagegives hende som etslags tatning, og at hun virkelig fik de første tilbage, er vist nok, men imod see vi hende fremdeles en Tidlang i Besiddelse af Sjøborg, det lader saaledes ikke til, at Magnus strax fik den Lettelse i Betalingen r Sikkerheds-Stillingen, som man ved Aftrædelsen deraf havde tilsig-t. Den Hjelp, man lod til at have ventet af de tydske Stæder, ude-formodentlig, efter hvad man af Detmars Beretninger maa slutte, og maatte derfor tage sin Tilflugt til sine Undersaatters Bistand. Rigsforsamling tilstevntes saaledes i Ørebro ved Midten af Januar strax efter Julen, og imidlertid begav han sig til Oslo, for at til-Julen der, og sandsynligviis ogsaa fra Norge skaffe sig Penge til første Udbetalinger. Halvdelen af Kirketienden kom maaskee nu vel s, forsaavidt den ikke allerede var opbrugt.

21. Erkebiskop Eilivs Død. Paal Baardsøn Erkebiskop. Erling Vidkunnssøns og Hafthorssønnernes Opstand.

Imidlertid var **Erkebiskop Eiliv** afgaaet ved Døden den 2den Novem-[1]). Han havde i lengere Tid været svag, saa at han allerede Trinitatis dag, d. 14de Juni, ikke selv kunde indvie den nye Biskop til Hole, dingen **Egil Eyjulfssøn**, hvilken han og hans Capitel efter den før nævnte Forestilling af Biskop Laurentius havde udvalgt, men tte overdrage denne Forretning til Biskop Haakon af Bergen, som nys havde indviet, og som maaskee i den Anledning endnu opholdt i Nidaroos[2]). Eiliv var unegtelig ej alene den ypperste og dyg-Erkebiskop, som Nidaroos Provins nogensinde havde haft, og r hvilken den norske Kirke naaede Højdepunktet af sit indre Velvære ørre Anseelse, men han var tillige ved sit Maadehold, sin Patriotisme og indgribende Indflydelse umistelig for Landets Ro og Lykke, hvilket altfor snart fik at føle. Blandt hans reenkirkelige Foranstaltninger kan kes, at han allerførst i den norske Kirke indførte Højtideligholdelsen den saakaldte **Christi Legemsfest**, eller Thorsdag efter Trefoldighed, ilken allerede havde været paabudt af Pave Urbanus d. 4de 1264, men almindeligt indført førend efter en ny Bestemmelse paa Conciliet i Vienne[3]).

1) Dette angives i de isl. Annaler.

2) Isl. Annaler. De Annaler, der sette Laurentius's Død i 1330, sette ogsaa Egils Indvielse i 1331, men da de dog sige, at han blev indviet af Haakon, og dennes Indvielse ingensteds settes tidligere end 1332, er det klart at dette Aar er det rette.

3) Festens Højtideligholdelse blev ifølge Annalerne og Laurentius's Saga Cap. 48 vedtagen paa Island 1325; i Norge maa det være skeet noget tidligere, da der siges at Biskop Jon havde bragt Bestemmelsen derom ud med sig (1322).

Erkebiskopens Død kom dog vist temmelig beleiligt for Kongen og ha Omgivelser. Hans Cantsler, Provst Paal, aspirerede nemlig øiensynl til Erkestolen, Landets høieste kirkelige Verdighed, og for den unge Kon tilligemed hans verdslige Raadgivere, som selv ønskede at have Rig seglet til sin Raadighed, uden at bindes ved en Cantslers Control, som vel allerede havde opgjort imellem sig, at Cantslerverdigheden for det fø ste skulde henstaa ubesat, var det den nemmeste Maade at ordne Sag paa, naar den nuværende Cantsler befordredes til den erkebiskopelige Ve dighed, hvorved man tillige fik en paalidelig Mand paa denne vigti Post, da man nemlig maatte antage, at Paal i det Hele taget v det nu herskende Parti, Agmundssønnernes, mere hengiven, end Erik Vidkunnssøn. Altsaa laa det baade i Cantslerens og Kongens Interess at den første blev Erkebiskop. Og til dette Maal synes de og m forenede Kræfter at have stræbt. Den 27de Decbr. bekræftede Kong i Oslo alle Nidaroos Kirkes Tjenestemænd i de Friheder, som de saa længe Eiliv levede, og havde nydt under de forrige Konger [1]), med dette Brev reiste Cantsleren, efterat han ogsaa havde faaet Bekræ telsesbrev paa Mariekirkens Rettigheder [2]), til Nidaroos, visselig for bearbeide Chorsbrødrene til sin Fordeel, og medbringende enten det ko gelige Segl, for i Kongens Navn at kunne udstede de Breve, som yde ligere maatte ønskes, eller og, hvad der er rimeligere, beseglede Bla ketter til Udfyldning. Thi idetmindste eet saadant Brev er end til, nemlig et, der er dateret fra Nidaroos den 29de Januar 133 beseglet af Cantsleren og skrevet af den paa denne Tid sedvanli Skriver Paal Klerk, hvori det, i Anledning af at der var klag for Raadet over at forskjellige Mænd sidde i Nidaroos Kirkes Om bud, udføre Provstedømme og oppbære Kirkens andre Indtægter sid Eilivs Død, uagtet dog Kirkeloven ved saadan Leilighed tilkjendte Capi let al Ret over Kirken, forbydes alle og enhver at befatte sig med Ki kens Ombud eller oppbære dens Gods uden særskilt Ombud af Capitle og det derimod paalegges hver den, som allerede havde oppbaaret noge at betale det tilbage inden en Maaned fra dette Brevs Forkyndelse fo ham, under Brevebruds Straf [3]). Ved saaledes at optræde som Capi lets virksomme Forsvarer maa Cantsleren have sat sig i Gunst hos de Medlemmer, blandt hvis Tal han desuden forhen hørte, eftersom han blan sine flere geistlige Beneficier ogsaa besad Canonicater i Nidaroos, Be gen og Orknø. Kom nu hertil hans store Anseelse, baade som Can

[1]) Dipl. N. III. 166.
[2]) Dipl. N. II. 198.
[3]) Dipl. N. I. 221.

ter og som velstuderet Canonist, samt endelig Kongens varme Anbefaling, hvilken han ej kan have manglet, naar det paa den Maade betroedes ham at benytte Rigsseglet og Kongens Navn, da er det indlysende, at Valget maatte falde paa ham. Da Chorsbrødrene vare komne sammen til Valget, besluttede de at gaa frem, som det heder, ved Compromis, idet de overdroge til trende af sin Midte, Paal Paalssøn, Svein ...søn og Haakon Eysteinssøn, at samle Stemmerne og erklære den ... valgt, hvilken „den større og forstandigere Deel af Capitlet befandtes ... have stemt paa" (quem invenirent a maiori et saniori parte Capi... nominatum [1]). Det befandtes da, at alle eensstemmigt havde valgt ...l, og den nysnævnte Chorsbroder Svein erklærede ham saaledes for ...stigt valgt, hvilket Valg ogsaa strax efter blev behørigt forkyndt ... Geistligheden og Folket. Paal modtog, som det forstaar sig, strax ...et, og reiste derefter tilligemed Deputerede fra Capitlet, der over... Valgbrevet, ned til Avignon for at faa den pavelige Bekræftelse ... Indvielse. Om han paa Vejen indfandt sig hos Kongen, vides ikke ... Vished, da man nu intet hører til ham i Norge førend i det føl...de Aar, men det er rimeligt, deels fordi Kongerne nu engang betrag...e saadant som en Høflighed, over hvis Tilsidesettelse de følte sig stødte, ... fordi han vel altid før sin Afsked maatte aflevere Seglet og ned... sit Cantsler-Embede, deels endelig fordi hans Vej rimeligviis faldt ... Oslo og de Egne, hvor Kongen paa den Tid befandt sig. Da ... og de Deputerede vare ankomne til Curien, udnævnte Paven efter ... og Brug to Cardinaler til at granske Valget, og da de erklærede ... gyldigt, bekræftede Paven det ved sin Bulle, dateret Avignon den ... November 1333, idet han og under samme Dag udferdigede de ...ælige Følge- og Anbefalingsskrivelser til Capitlet, Stadens og Di...ens Geistlighed og øvrige Indbyggere, Lydbiskoperne, og Kongen. ...s Ophold ved Curien var altsaa temmelig langvarigt [2]). Hans ...vielse, der skete af Cardinalbiskop Anibaldi af Frascati, synes at have ... Sted den 15de Decbr., og maa have været dobbelt, da han hidtil ... indehavde Diaconat-Graden, og saaledes først maatte indvies til Prest, ... han kunde indvies til Biskop [3]). Ved samme Lejlighed blev vel

[1]) Saaledes staar der i det pavelige Bekræftelsesbrev; vi støde her paa den samme Talemaade, som oftere forekommer, hvor der er Tale om Stemmegivning, som om ej alene Stemmernes Tal, men og deres Vegt skulde regnes. Dog har dette Tillæg om „de forstandigere Stemmer" neppe noget at betyde.

[2]) Alt dette angaaende Valget erfares af Pavens Bekræftelsesbrev, i Regesta comm. Johann. XXII. an. 18. part. 2. ep. 14.

[3]) Han kaldes i Bekræftelsesbrevet „utriusque juris professor, in diaconatus ordine constitutus". Om Indvielsesdagen, see Keysers Kirkeh. II. S. 244.

Pallium ham overgivet; den for ham udfærdigede Tilladelse til at rei hjem og tiltræde sit nye Embede er dateret den 20de Decbr. 1333 [1]) Han kom saaledes ikke hjem førend hen i 1334 [2]).

Efterat Cantsler-Embedet saaledes ved Paal Baardssøns Ophøjels til Erkebiskop var blevet ledigt, blev det, som vel de fleste allerede forud saa, for det første slet ikke besat, men Kongen tog selv Seglet til si og lod Beseglingen af sine Breve forrette, som det heder, i sin Nær værelse, uden engang i Almindelighed at angive ved hvem. Breven slutte sedvanligviis kun saaledes: „dette Brev blev gjort i N N (Oslo Tunsberg, Baagahuus e. a. d.) og indseglet medens vi selv var tilstede (oss sjálfum hjáverandum); N N skrev det [3]); og den Secretær el Klerk, som her sedvanligviis forekommer, er en Paal Styrkaarssøn, a saa simpelthen kaldet Paal Klerk, der optræder i denne Egenskab allerede i 1328, og vedbliver deri til 1340, kun en eller anden Gang afløst en Jvar Audunssøn, senere af en Halldor Agmundssøn. En eneste Ga (i 1334) finde vi at Kongen har ladet Hr. Haakon Agmundssøn besegle og den sandsynlige Anledning hertil vil nedenfor (S. 160) blive omta en anden Gang, den sidste, hvor Paal Styrkaarssøn nævnes, nemlig 2 April 1340, heder det at han baade indseglede og skrev [5]). Og stod heller ikke Provst-Embedet ved Mariekirken i Oslo den hele ubesat, thi som Provst ved Mariekirken i Oslo nævnes første Gang Septbr. 1337 [6]) en Hr. Erling Gullessøn, forhen Chorsbroder Kirken. Muligt at Embedet da først blev besat, siden Erling endnu i Ap 1334 kaldes slet og ret Chorsbroder [7]) og ingen anden Provst i Ma

---

[1]) Regest. Comm. Joh. XXII. an. 18 p. 2 ep. 886.

[2]) Dette bevidnes ogsaa i Annalerne.

[3]) Saaledes f. Ex. Brev af 8de Januar 1335, udstedt i Strengnes (Dipl. N. 210, IV. 216) innsiglat oss sjalfum hjáverandum, Ívarr Audunarsun rit af 17de Juni 1336, og 8de September 1336, det første udstedt paa Baa huus, det andet i Stockholm (Dipl. N. V. 114 og I. 241): innsiglat oss s. hjáv randum; Páll Styrkársssun ritaði; af 10de Marts 1338, udstedt fra Tun berg (Dipl. N. II. 227) og af 23de Aug. 1338, udstedt fra Baagahuus (Di N. III. 199): innsigl. oss s. hjáverandum: Halldórr Ögmundarsun rita

[4]) Dipl. N. II. 205, dat. Tunsberg 1ste Mai 1334, her heder det: herra Háko Ögmundarsun innsiglaði, Páll klerkr ritaði.

[5]) Dipl. N. I. 266.

[6]) Dipl. N. II. 224. Hr. Erling nævnes og i det nysanførte Brev af 23de Ap 1340.

[7]) Dipl. N. III. 176. Hvad Tid Erling udnævntes til Provst, kan man ej me Bestemthed erfare; men af den Omstændighed at Kongen udtrykkeligt omtal ham i Brevet af 1337, der er et Bekræftelsesbrev paa Mariekirkens Rettig heder, medens han derimod ej nævnes i det føromtalte Brev af 8de Septb

riden omtales, men i alle Fald see vi dog, at Kongen har sat sig ud r sin Faders Forordning af 31te August 1313, der bød at Provste-nmet ved Mariekirken og Cantsler-Embedet stedse skulde være forenede. rsagen hertil behøvede nu vistnok ikke udelukkende at være Selvraadig-, men kunde gjerne simpelthen være den, at da Kongen nu forudsaa, han vilde komme til at opholde sig hyppigere i Sverige end før, og for ogsaa komme i den Nødvendighed, derfra at udstede Breve ved-ende Norge, maatte han og have Rigsseglet med sig, hvilket altsaa e lenger kunde forvares af Provsten, naar denne ikke til Skade for t Embede lange Tider af Aaret skulde opholde sig udenlands. Paa n anden Side var det heller ikke muligt under de nærværende Omstæn-igheder at vente, at Kongen, hver Gang han reiste til Sverige, skulde overdrage Regjeringen til Raadet eller et Udvalg af dette: og skete en enkelt Gang, som vi erfare, da var det vel mest fordi Kongen fik sig nødsaget dertil. Men vi ville see, at han og beholdt Seglet der sin Forvaring, naar han var i Norge, hvor han dog kunde have -feende med dets Anvendelse, og om vel ogsaa dette kunde lade sig klare af den Aarsag, at det maaske alene vilde lede til Vidtløftighed, en Cantsler snart skulde modtage og forvare, snart igjen afgive Rigs-t, saa er det dog umiskjendeligt, at han og hans Omgivelser med have grebet Leiligheden til at blive den besværlige Control, som ntsler-Embedet medførte, kvit. Man merker det egentlig mest af Mis-øjelsen hos det Stormandsparti, der ved Kongens Tiltrædelse til jeringen tabte sin Indflydelse, og de Skridt, det forsøgte, øjensynligt at fremtvinge en Forandring.

Hvad der overhoved ej kan have undladt at vekke nogen Misfor-else og Betænkelighed i Norge, var uden al Tvivl den Omstændighed Kongen nu en Tidlang ganske synes at have været optagen med sin Erhvervelse, Skaane, uden at bekymre sig om stort andet. Deels der mange Penge, som skulde skaffes tilveje til de første Indløsnings-miner, deels var der mange Enkeltheder at ordne, formodentlig især Hensyn til Kongens Moder, over hvis Besiddelser i Danmark man de disponeret. Det forhen omtalte Høvdingemøde i Ørebro, der var sammenkaldt i anden Hensigt, end for at skaffe Penge tilveje,

---

1336, der dog ogsaa er et saadant Bekræftelsesbrev, skulde man formode at hans Udnævnelse falder i Mellemtiden; og sandsynligvis stod endog Provste-dømmet indtil da ubesat. Det er nemlig muligt, at Paal, som det ofte skete, har faaet Tilladelse til, indtil videre at beholde sine forrige Beneficier; idet-mindste blev hans Canonicat paa Orknøerne ej besat førend i 1342 (Regest. Supplicationum Clem. VI. an. 1. p. 1. f. 264.

forsamledes ogsaa til den bestemte Tid, formodentlig endnu under Knu Drottsetes og Erkebiskopens Præsidium, og da vi af den under hans Navn her udstedte Erkjendelse, dateret 16de Januar 1333, erfare, at Præ laterne til Hjelp ved hiin Indløsning bevilgede ham Halvdelen af all de svenske Kirkers Tiende som Laan, at tilbagebetale til næste Aar, ma man formode at ogsaa Bægmændene have grebet sig an, og tilstaaet ha en overordentlig Hjelp, især da vi finde at Udbetalinger nu herefter vi kelig har fundet Sted [1]). Det er ikke usandsynligt, at det svenske Folk eller idetmindste Adelen, har følt sin Nationalforfængelighed smigret ved denne Rigets store Tilvext, ej at tale om Skaanes Vigtighed for Sve rige i strategiske Henseender, og at de derfor her med Iver have gjort alt hvad de kunde for at understøtte Foretagendet: ellers kan man nep antage, at Kongen vilde have undladt, personligt at være tilstede ved Her dingemødet. Men paa den Tid, dette holdtes, var han endnu i Norge, formodentlig i Oslo, og kom ej til Baagahuus førend efter Mødets Op hør eller mod Slutningen af Januar [2]). I Begyndelsen af Februar derimod drog han, som det synes, til Ljodhuus [3]), og vi høre nu intet fra ham førend vi i Juni Maaned fandt ham paa **Lindholmen**, en lide Ø ved den sydlige eller svenske Deel af Hisingen (ligeoverfor det nuv rende Gøteborg), som vi ogsaa tidligere have haft Anledning til at om tale, men hvor der nu fandtes et Slot, hvor vi see at Kongen hereft oftere opholdt sig [4]). Her paa Lindholmen var ej alene hans Moder

---

[1]) Brevet No. 561 i Lübeck Urkundenb. II. dat. 25de Mai 1333, indeholder nem lig en Erkjendelse fra Johannes Haesendorp at have modtaget i Eggard Brockdorps Navn (s. o. S. 144) af Lübecks Raad de 3017 Mk. brendt Sølv som Kong Magnus ved Ridderne Gisle Elinesøn og Karl Neskonungsø havde ladet nedlegge hos samme Raad.

[2]) S. o. S. 141.

[3]) Nemlig forsaavidt man kan antage, hvad der vel og i sig selv er det rigtigste, det var i Ljodhuus, hvor Petrus Gervasii sagde Kongen Farvel. Man skul bog af Brevet No. 562 i Lüb. Urk B., udstedt i Kongens Navn og dater Stockholm 7de Juni, formode at Kongen da var i Stockholm; men P. Ge vasii Regnskabsbog viser, at da denne den 8de Juni begav sig til Lindholme var Kongen og hans Moder allerede ankomne did. Forøvrigt er det mulig at Brevet, der mangler Datum, er i Lüb. Urk. B. henført til et urigti Aar. Brevet indeholder nemlig en Skrivelse til Raadet i Lübeck om at til lade de Holster, hvilke han endnu var forpligtet til at lade Penge udbetale denne Stad, uhindret komme der og modtage Pengene, uagtet der var op staaet Strid mellem Staten og enkelte af Holsterne. Dette synes at hav bevæget Udgiveren til at henføre Brevet til samme Aar, som det nys cite rede Qvitteringsbrev af 25de Mai 1333; men vi vide jo, at der skete lang fildigere Udbetalinger, og Ordet „endnu" (adhuc) i Brevet synes snarere a vidne om, at dette var en af de sidste.

[4]) Dette Lindholmens Slot maa ej forverles med det nys ovenfor omtalte, i Skaane

men ogsaa hele det svenske Raad tilstede [1]), og uagtet vi ikke vide andet af hvad der skete paa dette Møde, end at et allerede tidligere med Bi-skopen af Linkøping indledet Bytte af Visingsø Slot m. m. med dennes Gaard Skeldnvik i Østergøtland nu blev endeligt afgjort, kan der dog ej være nogen Tvivl om, at vigtige Forhandlinger have været plejede her, og at der navnlig maa have været truffet Bestemmelser angaaende Skaane og de Anliggender, som dermed stod i Forbindelse. Thi kort efter tog Kon-gen Skaane i formelig Besiddelse. Allerede den 10de Juli finde vi ham i Helsingborg [2]), saaat det altsaa er tydeligt, at de Hindringer nu vare bort-ryddede, som stillede sig imod Besiddelsestagelsen, og at navnlig Helsing-borgs Slot maa have været fuldkommen indløst. Den 12te Juli var han i Lund [3]), og her, som i Helsingborg, see vi at han lod udgaa alle-haande Beskjermelsesbreve: et Tegn paa, at han nu optraadte i Egenskab af virkelig Landsherre, og formodentlig paa en eller anden Festdag har modtaget Indbyggernes formelige Hylding. Men da han, formodentlig i Begyndelsen af August, atter forlod Skaane, synes han at have taget Vejen ind i det indre af Sverige; den 22de August var han i Ørebro, den 6te Septbr. i Stockholm, den 29de i Sigtuna, og lige fra 29de Oc-tober til 6te Decbr. paa sin nys erhvervede, ovenfor nævnte Gaard Skel-dnvik, i Østergøtland [4]): ej førend den 26de Decbr. finde vi ham atter paa Baagahuus [5]). Under denne lange Fraværelse finde vi ikke et eneste i hans Navn udstedt Brev vedkommende de norske Anliggender, og der er saaledes al Grund til at antage, at han, optagen som han var med Skaanes Udløsning og de svenske Sager, aldeles ikke har bekymret sig derom, og at dette har vakt Uvilje i Norge, hvor Forfatningen nu en-gang var saadan, at en Konge, naar han først havde overtaget Regjeringen, godt kunde undværes i Landet, som den, til hvis afgjørende Auto-ritet man hvert Øjeblik trængte, uden at Regjeringsforretningerne og Statslivet mere eller mindre gik i Staa.

Hvad der i vore Optegnelser fra hine Dage meldes om de Bevæ-

Lindholmen (Lindesholmen) ved Hisingen nævnes i Kong Haakon Haakonssøns Historie, s. o. IV. 2 S. 93. 97.

[2]) Dipl. Sv. 2992.

[3]) Dipl. Sv. 2994.

[4]) Sammesteds 2996. Saavel her, som i Brevet fra Helsingborg, staar der umiddelbart efter Dateringen „in præsentia nostra“, et Tegn paa, at Kon-gen her har været personligt tilstede.

[4]) Dipl. Sv. 3001, 3003, 3004, 3007, 3010, 3015. Her findes ingensteds Ordene „in præsentia nostra“ anbragt, og det kunde synes tvivlsomt, hvorvidt Kon-gen selv var tilstede ved disse Breves Affattelse. Dog maa han idetmindste have været paa Skeldnvik, da der ej er nogen rimelig Grund til at Drott-seten eller Raadet skulde have holdt til der paa hans Vegne.

[5]) Dipl. Sv. 3018—3020.

gelser, der paa denne Tid fandt Sted i Norge, indskrænker sig til føl gende korte Beretning i de islandske Annaler: „Hr. Erling, Hafthors sønnerne og Ulf Saxesøn forholdt Kongen Tunsberghuus, men ga siden i Kongens Vold, og Kongen skjenkede dem baade Liv og Ejen domme, undtagen Ulf Saxesøn; han indfandt sig ikke hos Kongen, o blev jaget i Landflygtighed“ [1]). Her siges hverken af hvad Aarsag eller paa hvilken Tid af Aaret dette skete. Hvis denne Begivenhed va henført til 1332, saa maatte man nærmest have gjettet paa, at Erlin ikke godvilligt har givet Slip paa Rigsforstander-Værdigheden, men til gemed sine Tilhængere indsluttet sig paa Tunsberghuus, indtil han side nødsagedes til at overgive sig paa Kongens Naade. Men de bedste Be arbeidelser af Annalerne ere enige i at henføre Begivenheden til 1333 det samme Aar, som Paal Cantsler blev Erkebiskop, og Aaret føren han kom tilbage fra Curien: der kan altsaa ingen Fejltagelse være. Ni kunde det jo synes tenkeligt, at Erling allerede lige fra Kongens Regje ringstiltrædelse i April 1332 kunde have protesteret mod den nye Tin genes Orden, stillet sig i Spidsen for andre misfornøjede, og indesluttet sig paa Tunsberghuus, uden at Kongen eller rettere dennes betroed Mænd kunde begynde at foretage sig noget imod ham, førend i det føl gende Aar. Men der er, som allerede forhen paapeget, ingen Spor a at noget saadant fandt Sted, eller at Kongens Regjeringstiltrædelse over hoved ledsagedes af Uroligheder, og saa sparsomme Efterretninger vi end have tilbage om de politiske Begivenheder paa de Tider, saa vilde dog neppe nogt af saa stor Betydning sporløst være forglemt. Men e anden Sag er, at Erling ved sin Fratræden indtil videre kan have be holdt Tunsberghuus under sin Varetægt, og derimod siden, misfornøje med Sagernes Stilling, kan have vegret sig ved at give Slip derpaa Hertil kunde der nu være flere Grunde. For det første var vel han, som Fleerheden af Nordmændene overhoved, misfornøjet med, at Skaa nes Erhvervelse — hvad der er tydeligt nok — altfor meget, ja v endog næsten udelukkende optog Kongens Opmerksomhed, saaledes derved hans Regjeringspligter med Hensyn til Norge forsømtes. For det andet havde man al Anledning til at befrygte, at denne kostba Erhvervelse kunde foraarsage den norske Rigskasse utilbørlige Udgifte

---

[1]) Ordene i de forskjellige Bearbeidelser ere selv noget forskjellige. I Annal regii (dog kun Arne Magnussøns Tillæg efter tabte Blade) heder det: „H Erling og Hafthorssønnerne og Ulf Saxesøn forholdt Tunsberghuus f Kong Magnus, men gav sig siden i hans Vold“. Flatø-Annalerne tillegg at Erling og Hafthorssønnerne gav sig i Kongens Vold, men at Ulf roml Andre melde kun, at Erling og Hafthorssønnerne forligtes med Kongen, m at Ulf rømte.

kle Norge i unødvendige Krige. Vi maa her erindre, at da de
ıørdinger i 1323 tog Magten fra Hertuginden og overdrog den
ıg, var det netop, fordi hun havde paaført Norge Udgifter og
det i unødig Krig for at erobre Skaane. Den Politik, som
›g hans Tilhængere dengang fandt skadelig eller utilraadelig, havde
ıu neppe nogen Grund til at betragte med andre Øjne. Sa=
Stilling var ikke synderlig forandret. Havde Norge endnu ikke
ıen ligefrem Udtelling i den Anledning — og dette vides ikke
med Vished — saa var der dog al Sandsynlighed for at det
ıa, i den Pengeknibe, hvori Kongen nu befandt sig. I alle Fald
ıan nu de samme Factorer som for ti Aar siden: en ny uerfaren
som havde altfor megen Lyst til at herske uden Control, eller i
ſte kun at lade sig lede af en Camarilla — og Begjerligheden
farlig Gebets=Udvidelse, der idetmindste ikke kom Norge til Gode;
e samme Factorer var man vel berettiget til at befrygte det
Product. Det er desuden vel at merke, at Tunsberghuus var
Norges Fehirdsler, og sikkert en af de fornemste. Det er slet
ıdsynligt, at Kongen i sin Trang for Penge til Skaanes Ind=
har gjort Miner til at ville skaffe sig Forsterkning af de der op=
Midler, og at Erling har troet at burde modsette sig det. —
tredie er det — hvad vi ogsaa tidligere have antydet — umis=
t, at den Camarilla, om man saaledes kan kalde den, der nu
en unge Konges Handlinger hørte til det Parti, som en Tid=
vde staaet i Opposition mod Erling og hans Tilhængere. Ivar
ıssøn var, som vi vide, Høvedsmand paa Baagahuus, hvor Kon=
ıde sit meste Tilhold, altsaa havde han Lejlighed nok til at vinde
ıngivenhed, den han vel heller ikke har ladet gaa ubenyttet hen; et
paa dette ville vi snart faa, idet vi see Kongen udnævne ham
Drottsete, og hvis vi — hvad der neppe kan betvivles — have Ret
Antagelse, som vi ovenfor have fremsat, at han var den „meg=
dder" paa Baagahuus, til hvilken hiint mystiske Bud henvendte
at faa Kongen overtalt til at tilkjøbe sig Skaane [1]), er dette ej
rmdeles et Tegn paa den Indflydelse, han troedes at udøve paa
ıen ogsaa ligefrem et Vidnesbyrd om, at han begunstigede den
med hvilken Erling og de, der tænkte med ham, vare misfor=
saa at vi allerede heri see dem som Modstandere, om man ej
vil tage Hensyn til, at Erling og hans Broder Finn Agmunds=
faa Aar siden havde staaet fjendtligt lige overfor hinanden. Vi
overhoved det Indtryk, at den unge Konge, keed af at staa

ı. o. S. 148.

under Formynderskab, har, som det gjerne gaar, overført noget af Lede til Formynderskabet paa Formynderen selv, og saaledes visst h Kulde, men med desto mere ungdommelig Iver lyttet til hans for Modstandere, og ladet sig paavirke af dem. Endelig maatte vel ha han og mange andre oprigtige Fedrelandsvenner føle Betænkelighed endog uden Hensyn til nogen bestemt Politik — ved at see Kongen især siden Cantslerens Fjernelse, løsrive sig fra alle betryggende For og tage Forvaltningen ganske i sin egen Haand. Thi fordi om Erling, han selv styrede, var misfornøjet med Cantslerens Control, er det de ikke sagt, at han nu, da han paa en vis Maade befandt sig i Op tionen, ikke skulde ønske Kongen, eller rettere dem, der ledede ham, lignende Control underkastede, helst naar Kongen fordetmeste holdt enten udenfor Riget, eller og i Rigets yderste, fjerneste Egne.

Hvad Hafthorssønnerne, Jon og Sigurd, angaar, da var det for dentlig snarere private Interesser, end politiske eller patriotiske Hensyn, bragte dem til at sætte sig op mod Kongen. De vare, ligesom denne Dattersønner af Kong Haakon. Var deres Moder end ikke egtefødt, saa de dog eventuelt berettigede til Tronen, og paa Grund deraf fordre maaskee større Forleninger end Kongen var til Sinds at give dem, det kunde bestaa med god Orden. Det havde oftere været Skik og B at Frænder af det kongelige Huus forlenedes med hele Borgesys Erling Alfssøn havde haft den, og senere hans Søn Alf Jarl [1]). Liighed hermed havde deres Moderfader Kong Haakon, formodentlig før sin Død, givet dem Lehnsbrev paa Borgesyssel, men sandsynlig med det Forbehold, at det ej skulde træde i Kraft, førend de havde naaet Myndighedsalderen, siden man intet hører dertil, førend me senere. Muligt og at endnu andre Betingelser have været tilføjede [2]

---

[1]) See ovf. IV. 1 S. 476 og IV. 2 S. 95.

[2]) Det vil nemlig i det Følgende blive viist, hvorledes det ved en Dom af 1 Januar 1347 blev afgjort, at Hafthorssønnerne ikke i Kraft af Kong Ha kons Brev, som de fremlagde, kunde gjøre Fordring paa Borgesyssel som F lehning. Altsaa have de haft et saadant Brev, og da der ingen Indvend reises mod dets Egthed, men det alene anføres, at Kongen ikke kunde g Veitsler ud over sin egen Levetid, har det vel og været aldeles rigtigt Udstedelsens Side. Fordi man nu ikke finder dette Brev omtalt, førend 1347, hvor det ved endelig Dom erklæredes ugyldigt, er det dermed inge genlunde sagt, at dets Indehavere ikke tidligere søgte at gjøre det gjelden Tvertimod er det heel sandsynligt, at det netop især har været dette Brev, og andre dertil knyttede Fordringer, som foranledigede Hafthorssønnerne til tere at yppe Fjendtligheder mod Kongen, som vi ville see, indtil man ef hiin Dom ej hører mere om saadanne; — kun ere de skriftlige Efterretning om hine Tiders Begivenheder saa faa og magre, at der intet nævnes Brevet, førend vi støde paa Dommen, hvorved det kjendes magtesløst.

[illegible]r de bleve myndige, vides ikke med Vished, da man ej kjender deres [illegible]selsaar, men da det er vist, at de levede endnu lige hen mod Aar-[illegible]bredets Slutning, kunne de ej have været stort eldre end Kongen [illegible], og den eldste af dem, Jon, maa netop nu være bleven myndig, det [illegible]sige have fyldt sit 20de Aar [1]). Sandsynligviis have de da nu enten [illegible]ede fremlagt sit Lehnsbrev for at gjøre det gjeldende, og faaet Af-[illegible] af den Grund at ingen norsk Konge kunde kunde give Forlehninger [illegible]ger end paa sin egen Livstid, eller, i Forventningen om, at deres [illegible]ning ej vilde blive kjendt gyldig, paa Forhaand antaget en truende [illegible]ng, og søgt Beskyttelse hos Erling. I Forbindelse med sin Trag-[illegible]efter denne fyrstelige Forlehning have de vel og gjort Forsøg paa [illegible]une optræde paa fyrstelig Viis, omgivne med Huuskarle [2]), m. m. [illegible] Thornbergmændene fordum, men det er allerede ovenfor omtalt, [illegible]gen endnu i det samme Aar, han blev myndig, lod en Retterbod [illegible] mod alle de Mænd, der i hans Myndighedstid havde antaget [illegible] eller Huuskarle, og ladet dem sverge sig Troskabs-Eed, som selve [illegible], uden Medhold i Loven, og til Skade for Landets Sikkerhed. I [illegible] Retterbod, udstedt under hans Jule-Ophold i Oslo, den 18de [illegible]ber 1332, forbød han herefter Enhver, af hva[illegible] Stand og Rang [illegible]nne være, uden særskilt Kongebrev derpaa, at holde eedsvorne Tje-[illegible]ller hvad andet man kunde kalde dem, undtagen dem som de dag-[illegible]holdt paa sin Kost og Klæder [3]). Om denne Forordning ikke endog [illegible]dgiven nærmest med Hafthorssønnerne for Øje, saa er det dog [illegible]art, at den maatte være dem yderst forhadt, netop paa den Tid,

[1]) Om Hafthorssønnernes Fødselsaar er det umuligt at sige noget bestemt; man [illegible]eer kun, at de endnu ikke vare fødte i Januar 1312, eftersom Kong Haakon i Brev af 8de s. M. omtaler Agnes's „lovlige Arvinger" som tilkommende. Var saaledes maaskee Jon født sidst i 1312 eller først i 1313, havde han i 1333 netop fyldt sit 20de Aar, og Sigurd kan neppe engang have været mere end 19 eller 18. Dette passer og godt dermed, at Sigurd ikke blev gift førend i 1342, som det vil sees, og at de begge levede saa langt ned i Tiden. De nævnes som levende endnu i 1386, see Dipl. Norv. I. 500, 600. At Jon var den eldre, sees deraf, at han var opkaldt efter Faderfaderen, og derhos blev Ridder meget tidligere end Sigurd. Han nævnes nemlig som Ridder allerede i 1337, see nedenfor, medens Sigurd ej fører denne Titel, førend ved 1356.

[2]) Om Thornbergmændenes (Erling Alfssøns og Alf Erlingssøns) fyrstelige Optræden faa vi en Forestilling ej alene af hvad der berettes om Erlings og Alfs Magt og Anseelse, men ogsaa af Kong Haakons Brev af 13de Decbr. 1304 om Capellet paa Thornberg, hvilket de havde indrettet for sine „Hirdmester", men hvis Indtægter (forfaldne til Kronen ved Alfs Utlegd) Kongen nu henlagde til et særeget Altar i Mariekirken, hvor der skulde læses Messe for deres Sjæl.

[3]) Norges gl. Love III. 160, jfr. ovf. S. 126.

da de skulde optræde som selvstændige Mænd, og, som de vel selv tænk sig det, næsten paa fyrstelig Viis, i Kraft af deres kongelige Herkom Det er højst rimeligt, at de endnu ved Siden af Fordringen paa at f lenes med Borgeindsiel ogsaa have anholdt om Brev paa at holde Hu karle, men ogsaa her faaet Afslag, eller og at de, forud visse paa slag, strax, ligesaagodt først som sidst, have overtraadt Forbudet og ved kaldet Handsken med Kongen. Uagtet Jon var den eldste af B drene, er det dog aabenbart, at Sigurd, den yngre, egentlig var urolige og virksomme Aand, der satte Alt i Verk, medens Jon, eldre, kun fulgte efter. Sigurd maa have besiddet en ikke ringe af Ærgjerrighed, og fra ham udgik, saavidt man kan see, de fleste U ligheder, der i de følgende tvende Aar rystede Norge.

I hvilket Forhold den forhen (S 39) omtalte Ulf Saxesson stod til ling saavelsom Hafthorssønnerne, vides ikke; saameget er kun vist, at han have været af særdeles høj Byrd, og formodentlig beslægtet eller i alle nøje forbunden med dem, og at hans Hovedbesiddelser laa paa Hedemark

Tiden, da disse Uroligheder begyndte, synes at have været H 1333, da Kongens langvarige Fraværelse i Sverige deels kan begyndt at vække nogen Misnøje, deels kunde give de Misfornøjede bedre Haab om at holde Modpartiet Stangen. I denne Tid op nemlig, som det i det følgende nærmere skal omhandles, den pa Nuncius Petrus Gervasii sig i Norge; han var i Begyndelsen af gust kommen til Bergen, men forlod denne Stad igjen, som han siger, den 12te September, efter Opfordring af Rigets Høvdinger, at begive sig andensteds, hvor han skulde finde Biskoperne af O Hamar og Stavanger, og han gjorde denne Reise i Følge med Ivar Agmundssøn. Det siges ikke, hvad det var for et Sted, af den Omstændighed, at den varede heelt til 1ste November, at var i Følge med Hr. Ivar, Høvdingen paa Baagahuus, og at han rede den 6te November var paa Reisen gjennem Sverige, maa vi slu at Stedet ej kan have været noget andet end dette Slot, eller St Kongehelle [2]). Heraf synes man da at kunne slutte, at et Møde baade

[1]) Dipl N. I. 246, 256.

[2]) For dette korte Tydeligheds Skyld, og at enhver kan bedømme Rigtighe af hvad her antages, anføres Petrus Gervasii egne Ord i hans Regnsk bog: „Den 12te September drog jeg, efter Opfordring af Norges Ri højbyrdige Mænd (ad instantiam nobilium regni Norvegiæ), fra Byen B gen, vendende tilbage til andre Dele af samme Rige, hvor Biskoperne af O Hamar og Stavanger skulde møde mig, og gjøre Regnskab for det, hvor jeg havde proċederet mod dem (nemlig Pavetienden m m.), og var jeg dervejs ligetil Allehelgensdag, og gav Tjenerne hos Hr. Ivar Rova, Ridd

[g]lige og verdslige Herrer har været holdt eller idetmindste paatænkt holdes seenhøstes i 1333 i eller ved Baagahuus, efter Foranstaltning Hr. Ivar, som i den Anledning endog selv havde begivet sig til [..]en, neppe i anden Hensigt end personligt at opfordre de derværende [..]inger til at møde, og at man ogsaa har ønsket den pavelige Nun[..]s Nærværelse. At saa store Ophævelser forudsette en tekkelig Aar[..]er klart, og som saadan ligger det da aabenbart nærmest at gjette [..]iin Demonstration fra Erlings, Hafthorssønnernes og Ulf Saxes Side. At disse maa have mødt en alvorlig Modstand fra de andre [..]inger, er klart, thi hvis alle Norges Stormænd havde holdt sam[..] vilde Kongen neppe have kunnet udrette noget imod dem; nu deri[..] have de ganske vist merket, at de befandt sig i Minoriteten, og der[..]vart tabt Modet. Og da det af de Vidnesbyrd, der ere forhaanden Kongens Reiser og de Steder, hvor han opholdt sig i denne Tid, [..]eligt, at han ikke selv kan have ledet de Skridt, der nødte Insur[..]rne til at falde til Fode, kan man, naar man med hvad der tidli[..]er yttret om Hr. Ivar sammenholder den nys meddeelte Underret[..], ansee det for temmelig vist, at det var ham, som her handlede paa [..]ns Vegne. Opstanden sees heller ikke alene at have indskrænket [..] at de misfornøjede Herrer forholdt Kongen Tunsberghuus. De [..] ogsaa at sette sig i Besiddelse af andre faste Punkter. Af en pave[..] Skrivelse, som den følgende Sommer udferdigedes til Biskop Hall[..] i Hamar, og hvori de for nogen Tid siden forefaldne Begivenheder [..]es [1]), erfares det, at da Sigurd, ledsaget af mange Medforbundne Medskyldige, tilfeldigviis mødte Biskopen, omgiven af sine Tjenere, [..] han dem alle, dog uden at tilføje dem nogen legemlig Fornær[..]

[..]er førte mig, 12 s. Gros de Tours; iligemaade betalte jeg 4 s. Gros de tours for 4 Tønder tydsk Øl, som jeg gav dem at drikke; iligemaade forærede jeg en af bemeldte Tjenere en Hest, der kostede 8 s. gros de tours. — Item den 6te November betalte jeg Føreren, der førte mig gjennem Sverige i 8 Dage med sine Tjenere 5 Guldgylden". Her kan nu vel den Fortolkning muligviis fremsettes, at Biskoperne ej skulde forsamles til Mødet, men kun møde ham paa forskjellige Steder undervejs, men dette gjelder da paa denne Reise i alle Fald kun Biskopen af Stavanger, da Oslo og Hamar laa for langt af Vejen til at Nuncien kan have opsøgt dem i deres Hjem, og ere de komne ham i Møde, kan det neppe have været andensteds end efterat Søreisen var tilbagelagt. Under alle Omstændigheder sees de verdslige Høvdinger at have handlet under eet, og Hr. Ivar maa i alle Fald samtidigt med Nuncien have været confronteret med Biskoperne.

[1]) Dette Brev, indeholdende Tilgivelse for Sigurd, er dateret 25de Juni 1334, grunder sig paa et Brev fra Sigurd selv, og omtaler Begivenheden som foregaaet „dudum" d. e. ifølge Stilen i deslige Breve „for nogen Tid siden".

messe, til at følge med sig til et Huus, som tilhørte en af hans Fra der, holdt dem der, idet han dog viiste dem al tilbørlig Høflighed, fan en Dag og en Nat, og slap dem ikke løs, førend Biskopen havde f tykket i at laane ham paa nogen Tid et Bisköpsstolen tilhørende m fast Slot. Dette Slot kan neppe have været noget andet end M kastellet ved Ringsaker, hvorom allerede gamle Kong Haakon havde i get i Strid med Bisköp Paal [1]). At ogsaa Ulf Saxesøn ved de Lejlighed var med, maa antages som vist, ej alene fordi han hørte hj paa Hedemarken, som det nylig er viist, men ogsaa fordi vi af Breve erfare, at han efter sin Tilbagekomst fra Landflygtigheden m indgaa et Forliig med Bisköp Hallvard paa meget haarde Betinge Denne Omstændighed, at ogsaa en Bisköp var bleven fornærmet, det vel, som især gjorde det pavelige Sendebuds Nærværelse ved dingemødet ønskelig, og herved bekræftes og, at Mødet, hvor all Biskoper vare nærværende, holdtes i en mod de misfornøjede Høvdi fjendtlig Hensigt. Det er ikke usandsynligt, at ogsaa Bisköp Salomon af har været behandlet paa samme Maade. Idetmindste beretter et enkelt B stykke af islandske Annaler ved Aar 1339, at „Hroar, Sigurd og Ulf gede Biskoperne Salomon og Hallvard, og ranede Gods fra dem" Da man oftere har Exempel paa, at de slettere blandt de isl. Ann hvortil dette Brudstykke visselig hører, henføre Begivenhederne til tige Aarstal [3]), og der ikke andensteds, enten i historiske Optegnelser pavelige Breve eller andre Documenter, vedrørende de norske Bis og Høvdinger, findes mindste Tegn til at en saadan Voldsgjerning fundet Sted efterat Forliget engang var kommet istand, medens de Ulf Saxesøn siden synes at have slaaet sig fra de Misfornøjedes P og man dog heller ikke kan ansee Beretningen reent ud for opdigtet, bliver temmelig vist, at den sigter til Urolighederne i 1333, og at Hens med Bisköp Salomons Tilfangetagelse har været den samme, som Bisköp Hallvards, nemlig at aftvinge ham et eller andet fast P han kunde have at raade for, maaskee endog selve Castellet ved Bisk

---

[1]) See ovf. III. S. 889 ff.

[2]) Isl. Ann. S. 250.

[3]) Exempler herpaa ere for hyppige næsten paa hver Side i Annal-Udgaven at jeg her behøver at paapege dem. Hvad der her desuden end mere be fer den Antagelse, at Begivenheden fra 1333 ved Skjødesløshed urig er henført til 1339, er den Omstændighed, at disse Annaler altid fun a Aarstallene med Aarets Søndagsbogstav, og at 1333 og 1339 have fælles Søndagsbogstav C. Hvor let kan nu ikke en Notits, betegnet med og bestemt at indskydes paa det Sted, hvor Begivenhederne i 1333 skulde være bleven flyttet til 1339?

den i Oslo. Og Navnet „Hroar" er da aabenbart kun feilskrevet etfor „Hr. Joan" d. e. Hr. Jon Hafthorssøn [1]).

Undersøge vi nu fremdeles, hvo andre der kan have taget Parti med de fornøiede, støde vi først og fremst paa Hr. Guthorm Kolbjørnsøn, der stod ifrigt paa hans Side under Striden med Biskop Audfinn i 1328. Vi e ham i Tunsberg hele Tiden, fra 12te October til midt i Decem- [2]), altsaa netop paa den Tid, da hine, hvis vor ovenfor fremsatte ngelse er rigtig, maa have haft Tunsberghuus inde; havde han ikke med dem, vilde han vel have forladt Staden. Desuden er hans ærelse i Tunsberg d. 12te October netop bekjendt af et Document, han tilligemed et Par andre Mænd bevidnede Rigtigheden af i af det Gavebrev, hvorved Fehirden Svein Klerk for tre Aar havde skjenket Hr. Erling Vidkunnssøn det betydelige Jordegods, llet der ovenfor er talt. Altsaa optræder Guthorm som en af Erling. Erling var paa den Tid ikke selv tilstede i erg, men opholdt sig i Sogn netop paa den omspurte Gaard , og fik sig den Deel overdragen af Sigrid Sveinsdatter, ndes Fader havde skjenket ham [3]). Denne Iver for at sikkre omtvistede Ejendom, der netop nu aabenbarer sig hos Erling, den Betydning, og kunde nok vidne om, at han følte sig ind- t i et voveligt Foretagende. Under hans Fraværelse fra Tuns- har maaskee endog Guthorm selv haft Borgen under sin Varetægt, der vel ellers var nok af dem, hvem man med Sikkerhed kunde be- dette Hverv. En anden anseet Mand paa de Kanter, der ogsaa igviis holdt med ham, var den nysnævnte Stig Haakonssøn, Syssel- i Skien efter sin nys afdøde Fader Hr. Haakon Thoressøn, og Broder- af Erling [4]). Af Biskoperne have vi seet, at idetmindste Salomon vard maa have hørt til dette kongelige Parti, og det samme var vel fældet med Biskopen af Stavanger. Biskop Haakon i Bergen deri-

[1]) Naar der nemlig oprindelig stod hrioā (ɔ: herra ioann), kunde det let af en skjødesløs Afskriver læses som hroa' eller hroar. Vel var Jon Hafthorssøn paa den Tid neppe Ridder, men han kunde være blevet det, da Notitsen blev nedskreven; desuden var han af saa fornem Æt, at Annalisten kunde antage ham for berettiget til Herretitel.

[2]) Dipl. Norv. I. 224, 226.

[3]) Dipl. Norv. I. 225.

[4]) At Stig Haakonssøn stod i nøie Venskabsforbindelse med Erling, sees deraf, at efter hans Død gav Erling Jordegods i Sandehered til Mariekirken i Tunsberg som Sjælehjelp for ham (Biskop Eysteins Jordebog). Som Søn af Haakon Thoressøn, hvilket ogsaa Sammenligning mellem ham og Farfaderen Hr. Thores Vaaben vidner (Samll. t. d. n. F. og Spr. H. IV. S. 131, jfr. Tab. IV. f. 286, 287) var Stig Systersøn af Hr. Erling. Stig synes og at have deeltaget i Opstanden 1333, s. nedf.

mod, ihvorvel han var altfor klog og forsigtig til at tage Parti, dog at have haft meest tilovers for Erling og hans Venner, og heldet til deres Side: derpaa tyde hans senere Breve.

Hvor lenge denne Tilstand varede, kan ej med Bestemthed si ligesaalidet som der nævnes et Ord om, hvad Resultatet var af de slagninger, som Ivar Agmundssøn, efter hvad der ovenfor er oplyst, have haft med de andre Høvdinger og maaskee Biskoperne samt den lige Nuncius, medens Kongen fremdeles holdt sig paa Skeld Østergøtland, uden, som det synes, at lade høre fra sig. Omsider han før Juul til Baagahuus, men om det var alene for at holde og Lystighed her, eller efter Opfordring af Høvdingerne, nævnes Det sidste bliver dog rimeligst at antage, da det erfares, at han, deles trykket af Besværligheden ved at opdrive Penge til Indløsnin summen for Skaane, havde aftalt et nyt Møde med de svenske Bisko eller maaskee en heel Rigsforsamling i Ørebro til de første Dage Februar [1]), for at søge yderligere Pengehjelp. Thi hvis han ikke havde saa vigtige Anliggender at røkte i Norge, vilde han vel have till den hele Tid i Sverige, uden at umage sig med den lange Reise til fra Baagahuus. Uagtet man nu ikke veed noget om Kong Magn Besøg paa Baagahuus om Julen 1333—1334 uden af en Bekræft han anden Juledag udstedte paa den svenske Stad Jønkøpings Pri gier [2]), saa finder man dog Tegn til, at han der maa have truffet ordentlige Foranstaltninger til at fjerne den truende Fare. Vi see d. 1ste Mai 1334, medens Kongen var i eller nær ved Stockholm [3]), Brev udstedt i hans Navn fra Tunsberg, **beseglet af Hr. Haakon mundssøn** i Biskop Salomons Nærværelse, og i September derefter Raadsmøde i Nidaroos, medens Kongen fremdeles opholdt sig i Sver **Hr. Ivar Agmundssøn** føre Titel af „**Kongens Drottsete i Nor**“ hvilket paa denne Tid, som vi have seet, omtrent var eenstydende „Rigsforstander“ [4]). Altsaa er det klart nok, at Kongen, der af de

---

[1]) See Kongens Brev fra Ørebro af 9de Febr. 1334, hvor han med Sam af Erkebiskopen, tre Biskoper, to Biskopsfuldmægtige, og flere Prælater, ner 1000 Mk. Sølv af Sveriges Geistlighed til Hjelp ved at udfrie tydsk Fangenskab værende Gisler for Skaanes Indløsningssum. (Dipl 3031). Ogsaa Petrus Gervasii, som allerede var kommen til Skaane, bl Kongen anmodet om at komme did; han siger vel ikke udtrykkeligt Stedet, det kan ej være noget andet, begav sig 20de Januar fra Skaane, var 19de i Vadstena (Dipl. Sv. 3041, 3053), og den 5te Marts tilbage i Lund.

[2]) Dipl. Sv. 3018—20.

[3]) Den 29de April var Kongen nemlig i Stockholm, hvor han og var tillig sin Moder d. 4de Marts (Dipl. Sv. 3041, 3053).

[4]) Dipl. Norv. II. 205 og III. 179. Brevene selv, hvorom mere Ndenefter,

arsager ikke selv kunde gaa mod de Misfornøjede, men maatte
ige til Sverige, har indtil Videre overdraget sin kongelige Myn-
l Ivar Agmundssøn som Drottsete, og Hr. Haakon Agmunds-
Seglbevarer eller etslags Cantsler; og da saadant ikke kunde
inden Landets Grændser og med Raadets Samtykke, kan man
j alene at dette var Hoved-Øjemedet med hans Vinterreise til
ns, men ogsaa at disse vigtige Foranstaltninger ikke skete paa
nden Tid end netop under hans Jule-Ophold der. Han
m det synes at fremgaa af hvad der allerede er anført om
ns Ende, al Aarsag til at være tilfreds med sine Befuldmeg-
Hvad Midler de anvendte, vides ikke, men det naturligste er at
a, at bestemt Holdning fra deres Side, og Mangel paa Op-
fra Fleerheden af Indbyggerne, har bragt de Misfornøjede
dsee det haabløse i deres Foretagende. Imidlertid maa man og
at Hr. Ivar har viist meget Maadehold, og mere med det
d med Magten søgt at udføre sit Hverv, da vi finde, at der
herskede den bedste Forstaaelse mellem ham og de Overvundne.
atlig maa Sagen have været afgjort lidt før den 1ste Mai, da
[illegible] og Biskop Salomon befandt sig i Tunsberg, som nys an-

k af synderlig vigtigt Indhold. Men betegnende nok er det, at det af 1ste Mai, kdt i Kongens Navn, og indeholdende en Bekræftelse paa et gammelt Prov om vøse-Vandet i Gudbrandsdalen (see foran I. 2. S. 605), ikke til Slutning har lemaaden „oss sjálfum hjáverandum", men alene „hjáverandum virðu-am herra ok vin várum hinum kærasta, herra Salamone etc.; herra kon Ögmundarsun innsiglaði, Páll klerkr ritaði". Brevets Form og hold viser, at Udstederne have udøvet fuldkommen kongelig Myndighed, at Landets Indbyggere henvendte sig til dem ganske som til Kongen selv, at der vel i den Tid endog har været udstedt Breve i Mængdevils under samme m. — Seglbevareren, Hr. Haakon Agmundssøn, om hvem der tidligere er , synes at have staaet i høj Yndest hos Kongen. Thi af en Dispensa-sbulle, udstedt af Pave Benedictus d. 13de til Biskop Salomon d. 17de gust 1336, hvorom der nedenfor yderligere vil blive Tale, seer man, at g Magnus, for at faa standset alvorlige Uenigheder i sit Rige, selv bragte Festemaal istand mellem „sin Junker" (domicellum suum) Jon Asfurssøn i ham see Dipl. N. II. 182, I. 255, han var formodentlig Søn af Drott-n Hr. Asfur Jonssøn) og Elin, Datter af „hans Ridder, Haakon Ag-ndssøn, hvorved han endog selv sluttede Festemaalet og fremsagde Formu-en, men siden, da Elin døde før Bryllupet, „til Forebyggelse af stor For-gelse og Feider", ønskede at Jon skulde egte hendes Syster Cecilia, Enke er Erik Viljamssøn paa Torge i Haalogaland, og selv anholdt hos Paven den dertil nødvendige Dispensation, hvilken ogsaa i dette Brev med-eltes.

ført, og Erling tilligemed Hafthorssønnerne have formodentlig i Fø
med Hr. Ivar begivet sig til Baagahuus for at indfinde sig hos Ko
gen, der omtrent paa samme Tid havde forladt Stockholm, efter og
her at have udnævnt en ny Drottsete, Hr. Gregorius Magnussøn¹)
og over Arevalle begivet sig til Lindholmen, hvor han indtraf mell
den 20de og 24de Mai²). Her, eller maaskee paa det ikke langt ber
liggende Baagahuus, er det da, at hine Herrer bleve tagne til Naa
At deres Forseelse betragtedes som fuldkommen Landraadesag, sees der
at der var Tale om Liv og Ejendom. Efter Annalernes Ord benaad
Kongen dem aldeles, og man finder heller ikke andensteds noget om
om at de maatte bøde; dette skyldtes vel mest deres Frændskab m
Kongehuset, og Erlings Fortjenester, men vel og for en Deel Ivar
mundssøns Forbøn. Sigurd Hafthorssøn havde ligeledes saa betimel
tilbagegivet Biskop Hallvard det ham fratagne Slot, og godtgjort
den lidte Skade, at Pave Johannes den 22de allerede den 25de J
1334 kunde bemyndige Biskop Hallvard til at løse Sigurd og h
Medskyldige af det Kirkens Bann, hvori de ved saadan Forgri
paa Biskopens Person var falden, dog saaledes, at han ogsaa
lagde dem en passelig Pønitens. At Tilgivelsen fra Kongens S
maa have været oprigtig og fuldstændig, viser sig ogsaa deraf, at Jon H
thorssøn tre Aar efter allerede var ophøjet til Ridder. Men hvorfor
Saxessøn forlod Landet, om det var af Trodsighed, fordi han ikke v
ydmyge sig, eller fordi Kongen fornemmelig var ham gram, vides i
Efter Beretningens Ord maa vi antage, at han blev lyst utlæg. M
ogsaa han blev efter faa Aars Forløb atter ganske tagen til Naade,
det i det følgende skal vises³).

Det er saaledes umiskjendeligt, at Kongen, eller den Fraction

¹) Kong Magnus var, som sagt, i Stockholm endnu d. 29de April, men den 2
og 21de Mai finde vi ham paa Nyhuus, d. e. Arevalle Slot (Dipl.
3063, 3064). Han maa altsaa i Mellemtiden have forladt Stockholm.
see vi, at Hr. Gregorius, der endnu d. 9de April kun kaldes nobilis (30
d. 6te Mai kaldes „Drottsete", altsaa maa han imellem disse Dage h
faaet sin Udnævnelse, og da Grunden hertil vel var den, at Kongen øn
at have ham til at repræsentere hans Person i hans Fraværelse, maa sa
Udnævnelse settes i umiddelbar Forbindelse med Kongens Reise.

²) Dipl. Sv. 3066.

³) De isl. Annaler omtale vel denne Feides Ende under samme Aar, 1
hvortil de henføre Begyndelsen, men heraf følger ikke at begge Dele hør
eet og samme Aar. Det er en almindelig Skik, i slige Annaler, helst
lidet nøjagtige som de fleste islandske ved disse Tider, og navnlig dem,
handle udførligere om nærværende Opstand, at berette Udfaldet af en Begive
under samme Aar, hvor denne omtales, om det end hører til et følgende

[ho]vdingerne, der for Øjeblikket nød hans Yndest og udøvede Indflydelse [p]aa ham, fuldkommen sejrede i denne Kamp, om den kan fortjene dette [Nav]n, hvor der neppe engang blev draget Sverd, men det Hele synes at have [væ]ret afgjort ved Underhandlinger. Men det er ligeledes øjensynligt, at [de] have benyttet Sejeren med største Maadehold, hvilket dog vel neppe [saa] meget er at tilskrive den unge Konge selv, som de Høvdinger, der [ra]adede paa hans Vegne. Thi om disse end i mangt og meget kunde [væ]re uenige med det andet Parties Ledere, saa var dog nu uden al [Tv]ivl de fleste fornemme Ætter i Norge saa nøje indbyrdes forbundne [ve]d Slegtskab og Svogerskab, at de ikke for Alvor kunde tænke paa at [fo]rfølge og ødelegge hinanden. Vi ville endog see Agmundssønnerne [fa]a efter faa Aars Forløb at gjøre fælles Sag med Hafthorssønnerne, [ve]d disse paa ny begyndte Uroligheder, og som det synes med bedre [Held] eller idetmindste efter bedre Forberedelser end denne Gang, hvor [den] første Mangel ved deres Foretagende synes at have været den, at [de]t var uforberedt og planløst. Der er desuden al Grund til at tro, [at] den mere veltænkende Deel af Geistligheden har lagt sig imellem, [isæ]rdeleshed Biskop Haakon, hvilken vi idetminds te ved Ulf Saxessøns [Opstand] ville see at optræde som Megler mellem ham og Biskop [Sal]omon, og senere under de paafølgende Uroligheder ved mundtlige og [skri]ftlige Raad at søge at styre alt til det Bedste [1]).

22. Den pavelige Nuncius Petrus Gervasii i Norden.

Det er heller ikke umuligt, at ogsaa den pavelige Nuncius Petrus [G]ervasii, som i Aaret 1333 opholdt sig i Norge, kan have bidraget [no]get til at megle imellem begge Partier, og idetmindste faa udsat [Str]iden indtil videre, siden vi erfare, at Høvdingerne saa bestemt [øn]skede hans Nærværelse. Dog nævnes intet udtrykkeligt derom, [og] naar han, som vi have seet, var tilstede ved de svenske Rigs[for]samlinger, tildeels efter Kongens eget Ønske, faar man det Ind[tryk], at det snarere var i Anledning af Kongens Pengetrang med Hensyn [til] Skaanes Indløsning, nemlig for at bemyndige Geistligheden til at [yd]e Kongen de allerede omtalte Forstrekninger. Ved dette pavelige [Sen]debuds Virksomhed maa vi dvæle noget, forinden vi skride videre. [De]t er forhen omtalt, at der af den pavelige Sexaarstiende, paabudt

[1]) Vi kjende nemlig, som det vil sees, Biskop Haakons private Brevvexling for 1337—1340, eller idetmindste tilstrekkeligt deraf, til at see, hvorledes han søgte at virke paa Gemytterne, og hvorledes man endog maaskee især af hans Medvirken ventede sig Gavn. Den Slutning ligger nær, at om vi ogsaa havde havt hans Brevvexling for 1333 og 1334, vilde lignende Bestræbelser og Indvirkning deraf spores.

ved Conciliet i Vienne, endnu fandtes ikke ubetydelige Restancer i No og Sverige, siden de forrige Sendebud, Johan af Seron og Bertr de Ortulis, havde været der. Navnlig stod endnu Bisкopen af Orl meget til Rest, og fra Islands Biskoper var der intet kommet. Hel ikke havde hine Nuncier i Norge faaet det mindste af Treaars-Annater for Norge, og ikke stort af de frivillige Legater. Hertil kom, at Paven al rede i 1326 havde ladet udgaa en yderligere Reservation for Curien af to Aa Annater [1]), altsammen, som det heed, til at lette de umaadelige Byrd som hvilede paa ham under hans Omsorg for Kirken og Christenhed Nu havde han allerede i 1329 beskikket Erkebiskop Karl i Danmark tilligel Predikebroderen Jens Nyborg, pavelig Pønitentiar, og den ovennæv Petrus Gervasii, dengang Chorsbroder ved Abbediet St. Vosy (s. Euod i Puy Diøcese (dioc. Aniciensis) til at inddrive hans Tilgodehavende i Da mark, foruden at besørge andre Anliggender [2]); og den 24de November 13 havde Petrus begivet sig paa Vejen fra Avignon, forat gaa til Fland og derfra til Søs til Danmark, efterat imidlertid Jens Nyborg, var reist tidligere, var bleven udnævnt ved pavelig Provision til Bi i Roeskilde [3]), uden dog at derved hans eller Erkebiskopens Commissio ophørte. Ankommen til Skaane d. 25de Marts 1331 havde Petrus, da Erkebiskopen og Biskopen paa Grund af Krigstilstanden i Landet u slog sig ved at hjelpe ham, ferdets meget omkring, og været meget so som. Men medens han opholdt sig der, — han var imidlertid ble befordret til et Canonicat i Viviers [4]) — fik han fra Paven nye Fu

---

[1]) Bullen, dateret 1ste Sept. 1326, findes i Afskriften af den bergenske Cop Barthol. E. 209.

[2]) Bullen, dat. 5te Aug. 1329, findes i Secr. Joh. 22. T. 7. f. 117. ep. Af s. D. findes flere Buller med Instructioner for disse tre Sendebud Danmarks Geistlighed i den Anledning, og Anbefalingsbrev for Jens borg til Danmarks Riges Drottsete Laurentius Jonsson (smst. 506—5 568). Længer ud paa Aaret (15de Oct.) fik de samme Mænd yderli Skrivelser i denne Sag (smst. 1741—1745) hvoriblandt og en om at tvi Grev Gerhard af Holsten til at tilbagebetale nogle Penge, han volbeligt h udtaget fra Slesvigs Domkirke (smst. ep. 1745. 1903).

[3]) Provisionsbullen er dat. 15de Juni 1330, Johan. XXII. Commun. an. p. 2. ep. 709.

[4]) Provisionsbullen er dateret 12te Aug. 1330. Paven overdrager ham he „Canonicatum ecclesiæ Vivariensis et portionem ipsius ecclesiæ" med behold af hans allerede indehavende Canonicat i Puy en Velay, tilligemed Bi Kirkesogn under Viviers Diøces, der indbragte 35 Pd. smaa Tournois aar Det sidste var formodentlig det Beneficium under Collation af Biskopı Viviers, som Paven allerede ved Bulle af 14de November 1321 havde o draget ham, men som rigtignok efter Pavens Bud skulde indbringe 60 Tournois. Joh. XXII. Commun. an. 6. ep. 1522.

...tsbuller, daterede 29de Januar, hvorved hans Virksomhed ogsaa ud... til Norge og Sverige. Det paalagdes ham herved at indkræve ...stancerne af Sexaarstienden; b) Restancerne af Rumaskatten; ...ancerne af Treaars-Annaterne; d) de nye Toaars-Annater; e) Re... af den af Geistligheden frivilligt bevilgede Hjelp til det hellige ... Befrielse; f) Restancerne af de i samme Øiemed skjenkede Legater ... g) alle andre Fordringer, som Curien af hvilkensomhelst Aarsag ... have. Han forsynedes derhos med Anbefalingsbreve til Kongen ... Erkebiskopen, maaskee ogsaa til andre [1]). Disse Breve naaede ham, ... det synes, ikke førend i August Maaned samme Aar, da han var ... til Lübeck, uden al Tvivl for at vende tilbage igjen [2]). Nu ... sejlede han allerede den 5te September over til Skaane, og drog ... Skove og paa ukjendte Veje" til Skara i Vestergøtland, hvor ... den 21de October, og strax lod sende Bud efter Biskopen ... paa Visitats. Han skrev ligeledes til Biskopen i Vesteraas for ... at faa vide, hvor meget der stod tilbage at samle i Sverige, ... svarede tilbage, at han ej kunde afhandle disse Ting skriftligt. ... drog nu i November, „gjennem Snee" som han siger, til Ske... derfra til Linkøping, hvor han traf Biskop Karl, sendte strax ... ud til de andre Biskoper, og drog d. 12te Januar 1333 ... til Ørebro, forat overvære den Rigsforsamling, hvorom ... talt. Her har han da formodentlig givet sit Samtykke til at ... det Laan af den halve svenske Tiende, hvorom der ovenfor ... Ligeledes lod han de apostoliske Mandater til Sveriges Geist... om disse Anliggender, og formodentlig om at paaskynde Udbeta... af de endnu tilbagestaaende Restancer, forkynde. Da han derpaa ..., at Kongen, som havde tilbragt Julen i Oslo, var kommen til ...huus, begav han sig hen til ham, formodentlig vel deels for at hilse ..., deels for at tale med ham om Indkrævningsverket i Norge. ... gav ved denne Lejlighed, melder han selv, baade Portvagten paa ...huus og Taarnvegteren sammesteds Drikkepenge. Den 8de Februar ... han Kongen Farvel, som det synes, i Ljodhuus, fik hans Tilla... til at vende tilbage, og drog atter til Skara, hvorfra han den 13de ...uar skrev et Brev til Norges samtlige Geistlighed, i hvilket han

[1]) Alle disse Breve, see Dipl. N. II. 187—192, Dipl. Sv. 2895—2900. Anbefalingsbrevet til Kongen, dat. 8 Febr. 1332, endnu ej trykt, findes i Secr. Johann. XXII. T. 8. f. 290, ep. 1362; de omtr. ligelydende Breve til Erkebiskoperne i Uppsala og Nidaroos af s. D. smst. ep. 1363; det første trykt i Dipl. Sv. 2903.

[2]) Det var netop ved denne Tid at han fra Lübeck meldte Paven K. Christophers Død, s. o. S. 121.

meddeelte Copier af de nævnte pavelige Buller, og foreskrev, at hvad han paa Grund deraf i Pavens Navn maatte have at fordre, hvad Navn nævnes kunde, skulde indbetales i Bergen inden førstkommende Jakobsvake (d. e. 25de Juli), saa at han selv der kunde modtage det, og at tillige fuldstændige Regnskaber derover skulde meddeles enten i Bergen, eller, om han muligviis kunde komme til Bispsæde selv, da her; i manglende Fald skulde Bisperne være forfaldne i Interdict — det vil sige at det forbødes dem at træde ind i nogen Kirke — og desuden i Suspensions og Excommunications Straf [1]). Dette de strengeste Udtryk affattede, Brev sendte han med et eget Bud, og straks efter til Strengnes, derpaa i Marts til Uppsala, hvorfra han Bud og Breve indfordrede forskjellige Restancer af Bisperne af Vesteraas, Vegsjø og Aabo [2]). Den 10de Mai drog han til Vands til boga, ankom d. 24de Mai til Skara, og begav sig kort efter til huus, medbringende de indkrævede Penge, uden at der denne Gang om, at nogen Bedækning var nødvendig. Nu var det hans Hensigt drage til Norge, for til bestemt Tid at kunne være i Bergen, og gjorde derfor den 8de Juni en Udflugt til Lindholmens Slot, hvor gen og hans Moder nu opholdt sig, for at faa det nødvendige hedsbrev. Dette blev ham ogsaa tilsendt, hvorfor han gjorde de nødvendige Forberedelser til Reisen, som nu skulde foregaa til Søs. vilde gjerne faa solgt sine Heste, men da han ingen Kjøber fandt til lod han dem den 14de Juni gaa til Danmark, og leiede for det første til Oslo, derhos sendte han Prioren for Predikebrødrene i Visby til Paven med Indberetning om, hvad han havde udrettet i Sverige. Kongen medgav ham en Hirdmand med fire Tjenere til Ledsagelse til Oslo, hvorfor Nuncien betalte Hirdmanden 3 Guldgylden, ler omtrent 3 Mkr. i norske Penge, samt Tjenerne tilsammen 1½. Den 21de Juni sendte han fra Oslo Bud til Biskop Hallvard paa mar med Anmodning om at komme til ham, eller idetmindste ham et Sted, hvor de kunde mødes for at holde Opgjør. Det ikke til at Biskopen selv kom ham imøde, men han lod ham ved et af sine Chorsbrødre i Oslo udbetale endeel af Annaterne og Rumaskat, sandsynligviis forbeholdende sig at sende det øvrige til Bergen [3]).

[1]) Dipl. N. II. 199.

[2]) Om Biskopen af Vesteraas heder det at han sendte ham Bud, meldende sit Komme fra Kongen, og at han agtede at modtage hans Regnskab, men Budet maatte følge efter Biskopen til „Dalene nærved Norges Grændser“, vil sige maatte opsøge Biskopen, der da var paa Visitats i Dalarne. seer ogsaa af Diplomatarium Dalekarlicum, No. 14, at Biskop Egisl i Vesteraas i 1332, altsaa sidst i dette Aar, befandt sig oppe i Floda i Vester-Dal.

[3]) De Chorsbrødre, som ved denne Leilighed nævnes, var Brynjulf, Thori

:e indbetalte Chorsbroderen i Oslo, Geirmund, d. 28de Juni endeel Toaars-Annaterne, og den 29de Juni endeel af de Penge, Biskop ... af Skara og Hr. Anund Sture i sin Tid havde laant af de for- ... Collectorer, imod at skulle indbetale det til Thorkel Erkeprest i Oslo ... S. 105), ligesom og den nye Erkeprest, Paal, og Capitlet, samme Dag ...alte Rumaskatten for Aarene 1329—1333. Nuncien fordrede og- ... Regnskab af Capitlet for Sexaarstienden saavelsom det af de frivillige ...er til Pavehjelp indkomne, og streed, da Fordringen ikke blev efter- ...met, strax til at affige de strenge Tvangsdomme, hvormed han havde ...; dog maatte han den 6te Juli bekjendtgjøre, at Dommen ej skulde ... i Kraft, førend det var lovligen beviist, at Capitlet var pligtigt ... saadant Regnskab [1]). Dette viser, at Nunciens Optreden har væ- ... meget streng og anmassende, maaskee saa meget mere, fordi der ingen ...kop for Tiden var i Riget: det skulde næsten synes som om Bi- ... med Flid have undgaaet ham, da der ej tales om at han for det ... personligt sammen med nogen af dem, undtagen Biskop Haa- ... Bergen, der som Undercollector ej kunde undgaa det. Den føl- ... Dag afsejlede han fra Oslo, for at gaa lige til Bergen, men da ... sterk Modvind, at han tvivlede om at naa Bergen inden den ... Tid, sendte han Bud over Land til Biskop Haakon for i saa ... at give denne Fuldmagt til at optrede paa hans Vegne. Han sendte ... Predikebrødrenes Prior tilligemed to Brødre „for at indhente ...inger mod Biskop Salomon af Oslo", der saaledes, ligesaavelsom ...et, var under Forfølgelse, og lod ham derhos ved andre Bud til- ... Stevningsbrev. Den 23de Juli havde han endnu 12 Mile igjen ... at naa Bergen, og da han vilde forsøge, om det dog ej skulde lyk- ... ham at komme did til den bestemte Tid, lejede han en Baad med ... Mand for at komme hurtigere afsted, lod en Klerk med to Tjenere ... tilbage paa Skibet for at passe paa Godset, og gik med to Klerker ... to Tjenere i Baaden, og efter to Dages og to Nætters Roning ...des det ham virkelig at opnaa sit Maal. Skibet kom ikke førend ...die August. Her modtog han allerede 31te Juli af Chorsbroder ... fra Nidaroos Rumaskatten for Nidaroos Diœcese for Aarene 1327 ...1331. Imidlertid havde allerede siden de forrige Collectorer forlod ...det flere Indbetalinger fundet Sted i Bergen, der nu engang var ...t til Hoved-Betalingsstedet. Den 14de Juni 1328, altsaa kort ... efter hines Afreise, betalte en Gjavvald Ivarsøn fra Hjaltland til

---

Arne og Sigurd Paalssøn. Der blev ogsaa i Bergen, d. 9de August, betalt endeel af Annaterne ved Mag. Capellarum, Guthorm Paalssøn. Disse Penge maa da senere have været sendte fra Hamar.

[1]) Dipl. N. IV. 205.

Biskop Audfinn og Svein Fehirde, som begge da endnu levede, 36 Sp Uld efter hjaltlandsk Vegt eller 7 Skippund, paa et Linspund nær, Pavetiende [1]). Restancerne fra Orknøerne og Stavanger begyndte og at komme ind. I Løbet af 1328, formodentlig til den bestemte I eller kort derefter, skete en Indbetaling fra Biskopen af Orknø til de Undercollectorer, Haakon (der siden blev Biskop), Salve, Ivar Hviit Raimund af Lamena, hvorved Erkebiskop Eiliv siden fandt sig foranl get til at sende disse en skarp Skrivelse, dateret Nidaroos, 2den J dag [2]), i hvilken han yttrede at da han havde erfaret at de havde t 93 Mk. brendt af den orknøiske Pavetiende og agtede ligeledes at t de stavangerske Restancer, uden at afgive Halvdelen til Kongens Ka vilde han herved paa det strengeste forbyde dem at tage mere end Hal delen, men strax udbetale, hvad de have taget for meget, til Kongens Erkebiskopens Fuldmegtig Biskop Audfinn, saafandt de vilde und Kongens Vrede. Den af Erkebiskopen angivne Sum var for stor, da Collectorerne paa Grund heraf, som man maa antage, d. 19de Fe 1329 gjorde Afregning med Biskopens Official, en Chorsbroder, og Sv Fehirde, viiste det sig, at den hele Sum kun var 113 Mkr. Norsk, h Raimund de Lamena beholdt det Halve, 56½ Mk., for det pavelige Ka mer, og Biskop Audfinn den anden Halvdeel i Kongens Navn [3]). April 1329 betalte Biskopen af Stavanger 400 Mk. Norsk i forskjel Pengesorter, hvoraf ogsaa Biskop Audfinn paa Kongens Vegne fik halve [4]). I den følgende Maaned indskerpede Biskop Audfinn Pr sterne paa Nordhørdeland, til førstkommende St. Hans at have indf let alt det til Pavehjelpen paabudte Beløb, nemlig for Hamar Ki som han havde 12 Øre vejede P., Presterne i Eivindarvik, Haus paa Fane hver 10 Ører, Presterne i Sæbø, paa Austerheim, Lygr s. v. her 1 Mk. vejet, og Presterne paa Geirastad, Hosanger o. s. ½ Mk. vejet [5]). Lignende Breve er sikkert udgaaede til de øvrige

---

[1]) Den bergenske Copibog, Bartholiniana E. 246.

[2]) Sammesteds, S. 293. Brevet, aftrykt i Dipl. N. IV. 182, er her vi med Rette henført til 1328, skjønt det i Texten har Aarstallet 1329, som Aaret i de Tider begyndte med 1ste Juledag, og saaledes det nye allerede var regnet fra 25de December. Det bestyrkes ogsaa deraf, at betalingen fra Stavanger, der fandt Sted i April 1329, omtales som til mende. Samme Datum af 26de Decbr. 1328, men i Texten 1329, h hiint ovenfor (S. 100) omtalte Brev fra Erkebiskopen til Thorgeir Kler at tilbagebetale det Laan, Hertuginden havde faaet.

[3]) Dipl. Norv. IV. 184.

[4]) Sammesteds, No. 186.

[5]) Sammestedes, IV. 188.

...ter, eftersom der findes en samtidig Optegnelse om Pavehjelpens ...relse for hele Biskopsdømmet, og for Nordhørdelands Vedkommende ... med de samme Ord. Det viser sig heraf at paa Voss skulde ... betale 3 Mkr., Presterne paa Vinje og Uppheim hver een Mk. i ...nger; Presterne paa Kinservik og Ullinsvang hver 1½ Mk. vejet, ...vik, Eystusyn (Østensjø) og Granvin (Graven) hver 1¼ Mk., i Jon- ... Vikøer og Odde hver ½ Mk.; paa Søndhørdeland Presten paa ...e 3 Mk.; paa Stødla, Framnes og Moster hver 1¼ Mk.; i Olund, ...dal, Akrafjord og Strandarbarm hver 1 Mk., paa Tysnes og ved ...vrige Smaacapeller hver ½ Mk. vejet; samt at det hele Beløb for ...afylke, indbefattet hvad Abbeden i Selja havde at udrede, udgjorde ... Mkr., for Sygnafylke 28 Mkr.; for Nordhørdeland 13 Mkr., for Voss og Hardanger 11 Mkr., og for Søndhørdeland 17½ Mkr. [1]). ...vidt endnu flere Indbetalinger havde fundet Sted, findes ikke op-...ret. Men under sit Ophold i Bergen fik Nuncien flere Summer ...betalte under de ovenanførte Poster. Mag. Capellarum betalte ...lig endnu noget af de hamarske Annater. Den 9de August be-... Orm Aslaksøn, Chorsbroder fra Stavanger, endeel af de stavan-...ske Annater. Den 14de August fik Nuncien, som han siger, fra ... i Orknø, men ved en vis Jon Flæming, noget af Ruma-...skatten samt Annaterne fra den orknøiske Diœcese, og ligesaa betaltes der ... Chorsbroder i Stavanger noget af den stavangerske Diœceses Ruma-...skat. Den 30te August betalte Collectorerne for Bergen, af hvilke Haa-... imidlertid var bleven Biskop, en ikke ubetydelig Sum af de bergenske ...-Annater, saavelsom Rumaskatten for Aarene 1328 til og med 1333, ligeledes fik Nuncien samme Dag fra Sacristanen i Nidaros ved ... nidarosiske Chorsbrøder Gløder den throndhjemske Rumaskat for 1331 ... 1332. Den 1ste September betalte de bergenske Collectorer fremde-... endeel af de stavangerske, orknøiske og throndhjemske Annater, af Pa-...hjelpen fra Biskopen af Orknø, af Rumaskatten for 4 Aar fra Sta-...gers Diœcese, og af Sexaarstienden for Færøerne; ligeledes tilbagebe-...es et Laan, som Ridderen Hr. Aslak Olafsøn tidligere havde faaet. Fra ...and var endnu intet indkommet, men Nuncien traf nu alvorlige For-...altninger til at faa idetmindste Sexaarstienden derfra indkrævet: han ...r maaskee Biskop Haakon, der fremdeles vedblev at være Collector,

---

[1]) Sammesteds, I. 206. Det er ellers noget besynderligt ved denne Beregning, da man nemlig vil see, at den angivne Totalsum for Vors og Hardanger, 11 Mkr., er mindre end de enkelte angivne Summer tilsammen, hvilke udgjør 13 Mkr. 2 Ører. Dette lader sig vel neppe forklare paa anden Maade end ved at antage en Fejlregning.

sendte Afskrifter af de pavelige Breve om denne Sag over til Isla
med en vis Vigfuus Prest, og lod begge Biskoperne i den Anledni
kalde over til Norge [1]). Vigfuus kom dog ikke ud førend i det følge
Aar. Med Udbetalingerne fra Stavanger, Oslo og Hamar maa l
endnu have været meget i Veien, og Nuncien have tabt Taalmodighed
siden han omsider den 26de August gjorde Alvor af at anvende Tvang
midler, idet han sendte Breve eller andre Indlæg, hvoriblandt sikkert og
fornyet Trusel om Excommunication, til Nidaros for at offentliggjø
i Domkirken [2]). Det lader til, at Nuncien for det første tænkte
at forblive i Bergen, og der afvente, hvad de trende Biskoper i An
ning af Excommunicationen eller Truslen dermed vilde tage sig fore;
Bergen sendte han ogsaa to Gange endeel af de indsamlede Penge umidd
bart over til Flandern, først hvad han havde faaet i Sverige, og si
hvad han fik i Norge. Men, som det allerede ovenfor er berettet,
Høvdingernes Bøn forlod han Bergen d. 12te September, og drog
over langs Kysten i Følge med Hr. Ivar Agmundsøn, idet han
enten paa selve Reisen eller efter dens Tilendebringelse skulde møde
skoperne og modtage deres Redegjørelse i Anledning af de Foranstalt
ger, han havde ladet udgaa mod dem. Der siges ikke, om, naar
hvor han virkelig kom sammen med dem alle; saa meget er dog vist,
Erkebiskopen af Stavanger kom til ham, og indgik et saadant Forli
med ham, som han bedst kunde [3]); og det sees og af hans Regnskaber,
han i Juni 1334, efterat han allerede havde forladt Norden og
kommen til Flandern, endnu fik udbetalt endeel, maaskee alt det Tilba
staaende, af den stavangerske Sexaarstiende, gjennem en Borger af Brü
Ligeledes maa Biskop Hallvard have affundet sig med ham paa en
anden Maade, da man heller ikke hører noget om, at han excommu

---

[1]) Isl. Annaler, ved 1334. Et Haandskrift henfører denne Indkaldelse til 133
men det maa være urigtigt.

[2]) Formelig Excommunication kan det ej endnu have været, saaledes som
af det nedenfor Anførte vil see. Nuncien udtrykker sig derom kun saaled
„die 26de Augusti misi processus meos factos contra episcopos Osloens
et Hamarensem et Stavangrensem publicandos in ecclesia metropolit
Nidrosiensi.

[3]) Dette sees af den Skriftverling, som i det følgende Aar forefaldt me
Biskop Erik og Abbeden i Utstein, der laa i Strid med ham. I sin Kl
til Paven af 24de Oct. 1334 (Dipl. Norv. IV. 214) klager Abbeden bl
andet over at Biskopen d. 15de August 1333 havde tvunget sig til at h
Messe i Klosterkirken, uagtet han selv var excommuniceret af Petrus Gerv
Men dertil svarede Biskopen i en Fremstilling af 12te Decbr (S. steds
215), at „det aldrig var kommet ham for Øre at han skulde være excommu
ceret, men at han derimod, ved at høre at Nuncien truede ham, personli
opsøgte denne og enedes med ham som godt han kunde“.

Derimod var Biskop Salomon af Oslo ej saa heldig, thi om
siges det udtrykkeligt, at Nuncien satte ham i Forbud [1]), hvilket
r saaledes at forstaa, at han, da den yderste Termin, som nødven-
is maa være bleven sat, var omme uden at han havde gjort sin
dighed, blev ifølge en Befaling, som Nuncien nødvendigviis før sin Af-
maa have givet, lyst i Forbud, men maaskee efterat Nuncien allerede
e forladt Landet. Dette skete endnu i 1333; det er nemlig ovenfor
ttet, hvorledes Nuncien i Følge med Hr. Ivar Agmundssøn ankom
Kongehelle eller Baagahuus den 1ste November, og derfra kort efter
e videre gjennem Sverige over Land. Hans Reises Maal synes for det
e at have været Lund, hvor han ankom efter 8 Dage. Her opholdt han
i nogle Uger, idet han dog ogsaa i December gjorde en Udflugt over til
eskilde. Men den 14de Januar, heder det, kom der en Courer
Kong Magnus med Breve, hvori denne bad ham om, hvis det var
n muligt, at komme til ham, da han gjerne endnu vilde tale med ham
n hans Afreise. Hvor Kongen da opholdt sig, nævnes ej udtrykke-
ligt, men det er allerede ovenfor berettet, at han havde tilbragt Julen
Baagahuus, og at der i Februar skulde holdes Rigsforsamling i
...; hid var det vel altsaa, hvor Petrus Gervasii begav sig hen. Den
... Januar forlod han Skaane, og var den 19de Febr. i Vadstena,
... paa Tilbagevejen. Den 5te Marts kom han tilbage til Lund,
... Dage efter til Roeskilde, 2den Paaskedag, d. 28de Marts, at-
... Lund, gik d. 6te April til Malmø og sejlede derfra over til Lü-
k. Fra Lübeck gik han d. 3die Mai til Neumünster. Da han Da-
efter drog videre, blev han, som han siger, plyndret i Greverne Jo-
s og Gerhards Landskab af deres egne Folk, hvorved han mistede
Heste, endeel rede Penge, Sølvskeer, Gang- og Seng-Klæder, uden
der nævnes om at han fik nogen Erstatning. Imidlertid kom han
til Elben, og derfra til Stade, hvor han vel havde tænkt at indskibe
til Flandern. Men han maa formodentlig ej have kunnet finde no-
Skib der, thi vi erfare, at han fra Stade først drog til Hamburg,
at fragte Skib, idet han imidlertid lod de indsamlede Penge blive
ge. Fra Hamburg sejlede han nu først til Stade og hentede Pen-
, og siden til Havs tilbage til Flandern, hvor han synes at have
et ved Sluys. Herfra lejede han Baad til Damme og videre til
igge, hvorfra han efter et kort Ophold fortsatte Reisen sydefter, og

[1]) Dette fortælles i et enkelt Haandskrift af de isl. Annaler, som rigtignok henfø-
rer Sagen til 1335, men da det samme Hdskr. setter Petrus Gervasii An-
komst til Norge i 1334 istedetfor 1333, maa man antage at begge Aarstal
ere angivne idetmindste een for meget.

kom tilbage til Avignon den 27de August, efter at have været fraværende, som han selv beregnede det, i tre Aar og 277 Dage.

Petrus's Høst af Penge til det pavelige Skatkammer synes ej have været saa særdeles stor. Hvad han i Alt fik fra Norge, opfører h selv saaledes, beregnet forstørstedelen i Gros de Tours: Restancerne Sexaarstienden 17 Pd. 9 Sol. 5 Pen.; Rumaskat 42 Pd. 12 s. Pen., tilligemed 2½ Sterling og 3 smaa Guldgylden; Annaterne Pd. 8 s. 9 Pen., tilligemed 2½ Sterl. 24 smaa Guldgylden, 1 Royal 2 saakaldte Aigneaux; Pavehjelpen 3 Pd., 12 s., og endelig gamle Gjel fordringer, af hvilke endeel dog, som vi have seet, egentlig kom fra S rige, 13 Pd. 3 s. 3 Pen. Dette udgjør tilsammen 113 Pd. 6 s. Gros T., foruden de nævnte Pengesummer i Guld, der kan antages have udgjort henved 32 Gylden eller 1 Pd. 12 s. Gr. d. T.[1]); hele Sum kan saaledes beregnes til 115 Pd. Gros de Tours eller 3 Pd. Sterling. Summen af alt, hvad Nuncien fik fra hele Norden, a gives til noget over 542½ Pd. Gr. T. tilligemed 1023 Guldgylden nogle faa andre Guldmynter; regnes nu, efter Coursforholdene, en gylden lige med 1 Sol. eller 1/20 Pd. Gros de Tours, kan det hele et rundt Tal settes til 600 Pd. Gros de Tours eller 1800 Pd. Ster af hvilke Norge altsaa, som man seer, kun har ydet lidet over en S tedeel. Fra denne Sum gik nu igjen Nunciens Diæter, 1½ Gy daglig i det ovennævnte Tidsrum, altsaa 2058 Gylden, beregnet til 1 Pd. $15\frac{1}{12}$ Sols Gros de T., og herved 50 Pd. i Udgifter og Erstatn for lidt Tab, tilsammen omtrent 155 Pd. Gr. T. eller 465 Pd. St ling. Den Sum, han saaledes bragte til det pavelige Skatkammer, gjorde ikke mere end omtrent 1335 Pd. Sterling, der vistnok svarer det tidobbelte Beløb i vore Penge, men selv efter en saadan Multipli tion ikke kan siges at have været meget fra tre Riger, og saavel i Sam menligning med de øvrige pavelige Indtægter, som i Forhold til Udgi ternes Mængde sikkert kun har været betragtet som en Draabe i Havet[2]).

23. Erkebiskop Paals Tilbagekomst. Provincialconcilium i Nidaros. Regnskabet for Sexaarstienden afsluttet.

Kort efter Nunciens Afreise fra Norden, eller maaskee samtidigt de

[1]) Det sees nemlig, at de i Guld indkomne Penge forbleve uvexlede, og betal lige ind i det pavelige Skatkammer. Af disse skulde Guldgyldenen i Regel være lig med tolv Gros de Tours, eller 1 Solidus; dog sees det, at Gervasii idetmindste i sit Reise-Regnskab oftest har anslaaet den til 12½ Gr Ovenfor have vi dog ikke taget denne ubetydelige Forskjel med i Beregning En Royal (regalis) beregnedes til 15 Gros de Tours, altsaa 1¼ Soli eller Guldgylden. En „Aignel" (agnus, Guldmynt med Billedet af Lam) udgjorde næsten det samme eller 14 Gros de Tours.

[2]) Petrus Gervasii originale Regnskabsbog, hvoraf alt dette er hentet, find

, kom Erkebiskop Paal tilbage til Norge. Tiden for hans Ankomst der man ikke nøjagtigt, men saa meget kan man dog see, at han maa være kommen temmelig tidligt om Sommeren, eller maaskee om Vaaren, thi han allerede i September holdt sit første Provincial-Concilium i Nidaroos; thi et saadant Concilium forudsetter altid en tidligere Indkaldelse, mindst tre Maaneder forud, og Indkaldelsen kunde dog heller ikke vel antages at være skeet umiddelbart ved hans Hjemkomst. Dog maa den altid være foregaaet temmelig nær derefter, og heraf, saavelsom af den Omstændighed, at alle de Concilier, som Paal afholdt, fandt Sted i meget korte Mellemrum efter hinanden, og samtlige i de første Aar af hans Embedstid, bør man vel kunne slutte til en mere end almindelig Nidkjærhed fra hans Side. Denne første Gang skulde man ogsaa antage, at Collections-Sagen, og de af Petrus Gervasii før hans Afreise trufne Foranstaltninger noget have fremskyndt Mødets Sammenkaldelse, siden vi finde, at de Biskoper, der vare tilstede, netop vare de samme, der havde været Gjenstanden for hans saakaldte „Processer", Salomon af Oslo, Hallvard af Hamar og Erik af Stavanger. Dertil var der udbrudt en højst uhyggelig Tvist mellem Biskop Erik og Abbeden i Utstein Kloster, der baade afgiver et nyt Exempel paa den [illegible] Uenighed, der paa denne Tid herskede mellem Norges Prælater, og tillige, i Forbindelse med de paa Conciliet selv vedtagne Statuter, give os en Forestilling om, hvor daarligt det stod til med Geistlighedens Sedelighed, især i Klostrene. Endelig var der vel og endeel at ordne efter de sidste Uroligheder, idetmindste finde vi ogsaa Drottseten Hr. Ivar samtidigt med Conciliet i Nidaroos [1]), og den pavelige Bulle af 25de Juni, hvorved Sigurd Hafthorsson fik Tilgivelse for sin Forseelse mod Biskop Hallvard, maa netop nu ved den Tid eller nys forud være kommen til Norge, saaat ogsaa formodentlig de Foranstaltninger, som i den Anledning maatte treffes, skete ved samme Lejlighed.

Biskop Salomons Deeltagelse i Forhandlingerne paa Kirkemødet viser noksom, at det Forbud, som Nuncien havde ladet lyse over ham, maa mindste kort forud maa have været hevet, og at han altsaa paa en eller anden Maade maa have affundet sig med Collectorerne. Men om det stod i nogen Sammenhæng dermed, at Biskop Haakon ej indfandt sig ved Conciliet, er umuligt at sige med Vished, skjønt man ej kan andet end antage det heel sandsynligt, da vi i det følgende Aar ville see, at ... des Erkebiskopen, til Biskop Haakons Ærgrelse, paa egen Haand

... endnu vel vedligeholdt i det vaticanske Archiv, indbunden tilsammen med den fra Johan af Serone og Bertrand af Ortulis, samt nogle engelske Collectorers.

[1]) Brev af 20de Sept. 1334, Dipl. N. III. 179, s. n.

meddeelte Biskop Egil af Hole Qvittering for hvad han skyldte det pa lige Kammer, ja fritog ham endog fra at indfinde sig hos Haakon, u tet denne fremdeles havde Fuldmagt som Collector. Et lignende Sk kunde nok Erkebiskopen allerede i dette Aar have gjort med Hensyn Biskop Salomon. Formodentlig skulde ogsaa Biskop Jon i Skaal have været tilstede ved Conciliet; han forlod virkelig Island ifølge forhen omtalte, til ham udgangne Kaldelse, og kom til Norge, enten maa han have begivet sig umiddelbart til Bergen for at gjøre regning med Biskop Haakon, eller først være kommen efterat Conc var til Ende, thi man hører intet om at han deeltog i dette, eller ved den Tid var nærværende i Nidaroos. Da Egil paa Hole dette ej kunde komme afsted, skulde en Prest ved Navn Olaf paa hans Be ledsage Biskop Jon, men kom for silde til Havnen, da Skibet alle var afsejlet [1]).

Conciliets Statuter bleve udferdigede den 22de September De angaa mest Kirketugten, ligesom det og udtrykkeligt heder i Ind ningen, at Conciliet holdtes „til Sedernes Forbedring, den kirkelige S stands Reform, og de Biskoperne betroede Sjæles Befrielse fra Fj (Djevelens) Pile“. Den første Artikel paalegger Klerkerne i Al delighed at leve kydskt og afholdende, og bekræfter udtrykkeligt alle gaaende norske Concilstatuter, især deleshed Erkebiskop Eilivs Sta paa de to Concilier i Bergen 1320 og 1327, med Undtagelse af der stred mod Retten og de kirkelige Bestemmelser (canones), hvilket tes ud af Kraft, idet Straffen for Overtrederne og især notoriske Sk levnere og deres Friller fastsettes efter den almindelige Ret. Dern forbydes det strengeligen at nogensomhelst imod Betaling eller Accord optages i Kloster, eller antages som Præbendar eller Præ darinde uden Biskopens Samtykke. Ingen Geistlig, høj eller lav, understaa sig under Excommunications Straf, hvilken han ipso fac skal være hjemfalden, at misbruge det apostoliske Sedes Privilegie eller anmasse sig Afgjørelsen af Sager, der af Biskoperne selv eller Synodalstatuter ere forbeholdne, eller egenmægtigt meddele Forandring i eller Fritagelser fra hellige Løfter m. m. I denne Bestemmelse man maaskee see den første Protest mod den netop paa disse Tider al mere og mere tiltagende Uskik, at Paverne umiddelbart greb ind i B skopernes Rettigheder og Embedsvirksomhed ved at meddele Provision eller Udnævnelser til forskjellige geistlige Embeder, endog meget und

---

[1]) Isl. Ann. ved 1334. Sira Olaf, heder det her, blev „strandaglópr“, fa de andre sejlede fra ham.

[2]) Norges gl. Love III. 277—281.

›e, eller at tilstaa andre Rettigheder og Privilegier, uden at spørge perne ad og til stort Afbrek for disses Anseelse, ligesom overhoved ›r Forvirring i den kirkelige Styrelse, da det nu oftere og oftere t sig, at Personer, der havde været nede ved Curien og forstaaet at sig i Gunst ved det pavelige Hof, ikke sjelden Udlendinger og Æven- e, kom tilbage med Provisionsbreve, der ofte ikke engang lød paa ede ledigblevne Embeder, men paa det første det bedste af en vis n Indtægt, der herefter blev ledigt, udtrykkeligt indeholdende den emmelse, at hvis Biskop, Capitel eller andre retmæssige Autoriteter ›rtid havde truffet anden Forføjning, saa skulde den være ugyldig. n indseer let, til hvilke Forvirringer dette maatte lede, og hvilke ube- ›lige Sammenstød derved maatte fremkomme, naar en saadan Æven- ›r i Kraft af et sligt Brev, han havde tilsneget sig, fordrede at ind- ›es i et Embede, som allerede ad lovlig Vej var blevet besat. Vel synes ›te Uvæsen overhoved at have været sjeldnere i Norge end i Danmark i Sverige, for ej at tale om det øvrige Europa, men man undgik det ›g ej, som vi i det følgende ville erfare. Lignende Excommunications- ›i ipso facto fastsatte Concilstatuternes 4de Artikel for hvilkensomhelst ›, der hos Kongen eller den verdslige Magt skaffede sig en Be- ›ed at straffes af sin rette geistlige Dommer for sine Overtræ- ›. Her har man maaskee nærmest haft den kongelige Capellgeistlighed ›. Cardinal Viljams Statuter bekræftedes paany, og strengt For- ›lagdes mod at forkynde utilbørlige Indulgenser. Nonneklostrene ›holdes under streng Bevogtning og fast Clausur, især deleshed om ›, saaledes at hverken Lægmænd eller Geistlige, regulære eller se- ›re maatte faa komme derind efter Aftensang, uden naar trængende ›endighed eller øjensynlig Nytte fordrede det, og dog ikke paa mis- ›elige Tider eller Steder. Sligt Uvæsen maa saaledes have fun- Sted i Nonneklostrene. Ingen Prest eller anden Geistlig udenfor ›entlige Ordensgrader, der notorisk havde ligget i aabenbart Frille- ›indtil sit Yderste, maatte kunne jordes inden nogen Kirkes Mure eller ›e, ligesaalidet som i dens Omgange eller Forhuus, hvor ydmyg ›itens han end havde gjort. Efter de kirkelige Canones skulde de ›e Klerkers saakaldte Deigjer eller Friller underkastes Skriftemaal for Hoor og Helligdomsbrud, hvis Samlivet hidtil havde været hem- ›gt, men bannsettes, naar det var aabenbart, og de ikke vilde ophøre med sin ›d. Biskoperne og deres Officialer skulde have eedsvorne Notarier [1]). ›mænd maatte ikke faa Provstedømme eller befatte sig med andre geist-

---

[1]) Disse Notarier vare, som vi allerede forhen havde omtalt, enten paveligt eller keiserligt autoriserede. Ingen anden kunde paa de Tider give saadan Auto-

lige eller dermed sammenhængende Sager, og Provsternes Ombudsmo
eller Indkrævere maatte ikke understaa sig at formilde nogen paal
Pengemulct uden Sognepræstens Vidende. Endelig forbødes det udtr
keligt Bisper, Abbeder, Abbedisser eller andre Bestyrere af Kirker
selge eller overdrage nogen for stedse sine Kirkers Jorder eller Gaar
eller andre Ejendomme. At dette Forbud maatte gives, viser at det
hvad man ellers skulde have ventet, var overflødigt. Det sees og
noksom af de strenge Forbud mod de Geistliges Frilleliv, at dette fre
les var almindeligt, og stete saagodtsom uden Sky; heller ikke synes Fo
budet at have hjulpet, thi ogsaa herefter nødsagedes Bisperne idelig
til at tilskrive de dem undergivne Prester alvorlige Truselsbreve des
gaaende, og vi ville i det Følgende see, hvorledes det herefter end
om muligt end mere tog Overhaand. Herom, saavelsom om andre Ui
ligheder, vidner og den nysomtalte Sag mellem Biskopen i Stavang
og Abbeden i Utstein. Det lader til, at slemme Rygter, der gik
den sidste, havde bragt Biskopen til den Beslutning, selv at begive
til Klosteret og foretage en Ransagning. Han kom nemlig derhen
8de September 1333, men fandt Klosteret stengt, da Abbeden, som ha
sagde, ej fandt sig forpligtet til at modtage ham. Nu lod Biskopen D
bryde op, trods Abbedens Protest og Exception, og holdt Messe i K
ken, i Overvær af flere Munke, som Abbeden havde excommuniceret, i
mindste forsikkrede denne selv saaledes i sine senere Indlæg. Bisko
indstevnede først, som det synes, Abbeden for sin Domstol, og susp
derede ham fra Bestyrelsen af Klosterets Gods, men Abbeden appelle
paa sin Side til Erkebiskopen, og Sagen kom netop fore umiddelb
før Kirkemødet, hvorved Biskopen, som vi have seet, var tilstede, med
Abbeden ligeledes havde begivet sig til Nidaroos. Her fremsatte de
begge heftige Klager mod hinanden, hvilke dog fra Abbedens Side i

---

risation, end Paven og Keiseren, og dette var et af de Fortrin, andre
Keiseren uafhængige Konger og Fyrster endnu indrømmede ham, at h
Autorisation godkjendtes endog i deres egne Lande, medens de selv ikke
saaes berettigede til at udstede nogen saadan. Men da Trangen til slige
tarier eller Tabellioner var stor, og Paven selv ikke kunde creere alle d
som udfordredes, plejede han gjerne at meddele andre Fuldmagt til, paa h
Vegne at autorisere et bestemt Antal, som to, fire, ser, tolv o. s. v. E
Fuldmagt fik sedvanligt Nuncierne, ligeledes og de fra Curien efter sin C
firmation tilbagevendende Erkebiskoper, stundom ogsaa de Biskoper, der
Paverne udnævntes; ofte befuldmægtigedes ogsaa Biskoper dertil efter skrif
Ansøgning, naar der i deres Diocese var Mangel paa Tabellioner. En
dan Fuldmagt sluttede altid med Formularen til den Eed, som hver udna
Tabellion skulde aflægge, og som indeholdt Løftet om Troskab til Paven
Kirken, om Redelighed og Samvittighedsfuldhed i Udøvelsen af sine Embe
forretninger m. m.

...erede stort. Han fandt det for det første utilbørligt, at Biskopen havde ... Klosterporten bryde op, paastod derhos, at han som excommuniceret ... Petrus Gervasii var uberettiget til at holde Messe, at han med Vold ... Klostret en dette tilhørende Gaard, og at han havde forlokket ... der forhen havde valgt sig Lejested ved Klostret, til at lade sig ... ved Kathedralkirken. Endvidere paastod han, at Biskopen ved ... om Fængsel havde søgt at skræmme ham fra at forfølge sin ... Biskopen derimod viiste at disse Klager vare ugrundede, og ... Beskyldninger mod Abbeden, hvis Rigtighed denne i Er... biskopens og de to andre Biskopers Overvær maatte erkjende, nemlig ... han i flere Aar havde plejet at sidde i Nattesviir med en fornem ung ..., og havde lært hende et Sprog, som ingen andre forstod, forat ... desto friere kunde underholde sig med hende; at han havde givet ... en norsk Oversettelse af Klosterreglerne for at hun kunde vide, ... Straffe der tilkom Munkene for sine Forseelser; at han lod hen... Jorder besaa med Klostrets Sædekorn, at han tillod sin Søster at ... i Choret med Munkene; at han havde Ord paa sig for en ung ... Mord; at han havde mishandlet sine Munke, tyranniseret dem med ...lig Strenghed, og aabenbaret hvad et Par af dem i Skrifte... havde betroet ham m. m., at han havde bortødslet Klosterets ... i Drikkelag med Krigsfolk, ved hvis Hjelp han endog, ... Biskopen havde taget Klostret i sin Varetægt, havde plyndret flere ... Klostrets Gaarde, o. s. v. Alt dette bevægede Erkebiskopen til at ... hans Appell og bekræfte Biskopens Dom. Men Abbeden indgav d. 20de Sept. paa Kongsgaarden i Nidaros, hvor Biskoperne til... med Drottseten, Fehirden og Lagmanden just vare forsamlede til Doms, Biskopen synes at have haft sit Tilhold, en Appell til selve Paven, dog at meddele Affkrift deraf, og Biskopen satte ham derfor en ... af 30 Dage til, efter Hjemkomsten at indfinde sig hos ham for at ... den sedvanlige Følgeskrivelse. Men det sees af de senere Skrift...iger, at Abbeden udeblev, og at Biskopen derfor erklærede Appellen ...ig, paalæggende ham evig Taushed, hvorimod Abbeden reiste til ...en og indgav der fra Munkeliv Kloster en ny Appell til Paven, Biskopen sidenefter i December saa sig nødt til at indsende et Indlæg ...n Side [1]). Uagtet Retten unegteligt var paa hans Side, lykkedes ...am dog ikke at faa Abbeden straffet, idetmindste ikke saaledes som ...nskede, og Sagen, eller maaskee rettere Sagerne og Tvistemaalet ...m ham og Abbeden, synes at have draget sig ud i mange Aar, og ...t endog at have endt paa en for ham ingenlunde tilfredsstillende

[1]) See alle de hertil hørende Skrivelser, i Dipl. N. IV. 212, 213, 214, 215.

Maade, idet en pavelig Dom i 1341 paaførte ham baade Ærgrelse Pengetab [1]). Men det er vel heller ikke frit, at han paa sin Side ha faret for heftigt og uforsonligt frem, og vi faa overhoved af denne S et nyt Indblik i den hadefulde Stemning, der maa have hersket mel Klostergeistligheden og Sæculargeistligheden.

Den Sag, angaaende hvilken de forhen nævnte Herrer vare samlede paa Kongsgaarden i Nidaroos den 20de September, angik noget Jordegods, der for nogen Tid siden havde været skjenket til K ken, og hvilket nu tildømtes denne [2]). Men en saadan Ubetydelig synes dog ikke at kunne have været nok til at kalde Drottseten heelt Nidaroos, derfor maa man antage, at vigtigere Anliggender her ha været paa Bane. Foruden hvad der ovenfor er antydet, maa der upaatvivleligt have været forhandlet om en ny Sexaars-Tiende af a geistlige Indtægter, som Pave Johannes havde udskrevet den 26de J 1333, maaskee under Paal Baardssøns egen Nærværelse ved Curie til Bestridelserne af Udgifterne ved et Korstog til det hellige Land und den franske Kong Philips Anførsel; i hvilket Øjemed Paven ogsaa paa Afholdelsen af visse Messer og Bønner, og at der i alle Kathedral Collegiatkirker og Sognekirker skulde indrettes Offerblokke, hvori l der ved Gaver vilde befordre denne Sag og derved erhverve A givelse for sine Synder, kunde nedlegge hvad de maatte yde [3]). det hele Foretagende blev der dog intet. Pave Johannes døde d. December 1334, og hans Eftermand, Cardinal Jakob Fournier, antog Navnet **Benedictus d. 12te** (han kronedes d. 8de Jan. 133 bekræftede vel kort derefter [4]) hiin Anordning om Sexaarstienden; da Korstoget ej kunde finde Sted og derfor paa ubestemt Tid ma udsettes, havde han, ligesom han overhoved viiste sig redelig og vel nende, ogsaa her saa megen Agtelse for det Sømmelige, at han Circulær-Buller af 18de Decbr. 1335 tilbagekaldte Anordningen og be lede, at hvad der allerede maatte være indkommet, skulde tilbagegi Yderne, forsaavidt disse levede, eller, om de var døde, anvendes til F deel for de Beneficier, af hvis Indtægter de var givne [5]). I Nov

---

[1]) See Brev fra Biskop Haakon af 11te Juni 1341, hvor denne søger at tr Biskop Erik, tilbyder ham sin Forligsmegling og raader ham til Forsonligl Samll. V. 160.

[2]) Dipl. N. III. 179. Blandt de forsamlede Herrer nævnes foruden Drottse og Biskoperne ogsaa Hr. Baard Peterssøn, der nu sees at være bleven Feh i Nidaroos, og Lagmanden sammesteds Olaf Hermanssøn.

[3]) Dipl. Sv. 2997, 3181.

[4]) Bulle af 31te Jan. 1335, Dipl. Sv. 3109.

[5]) Sammesteds No. 3181.

som i de fleste andre romersk-katholske Lande, bekjendtgjordes saaledes hans Tilbagekaldelse i Løbet af det følgende Aar.

Omtrent ved denne Tid indbetaltes og, hvad man vel maa ansee for den allersidste Restance af den eldre Sexaars-Tiende, som overhoved indkom, nemlig fra Hole Bispsdømme. Hvorledes det gik med den Skalholtske vides ikke, men formodentlig maa Bisp Jon, der allerede i 1335 vendte tilbage til Island [1]), have klaret for sig. Samme Aar drog Biskop Egil paa Hole, som det allerede er nævnt, ifølge Indkaldelse over til Norge, og ifølge med ham, som det synes, Presten Snæulf Snarlidesson, der ligefra først af havde været Collector, og allerede under Biskop Laurentius's Tid, som det nu heed, modtaget det hele Beløb, men overleveret det til to af Erkebiskop Eiliv udnævnte Befuldmægtigede, hvilke dog, uvist af hvad Aarsag, maa have været hindrede fra at bringe det over til Norge, thi nu i 1335, heder det i et senere derom udstedt Vidnesbyrd, tog Snæulf altsammen med sig til Norge, og overleverede det ifølge Biskopens og de øvrige Yderes Fuldmagt til Erkebiskopen [2]). Denne, der havde mødt Biskopen allerede ved hans Ankomst udenfor Throndheimsmynne og taget venligt imod ham, gav ham nu Qvittering for Modtagelsen, og fritog ham fra at indfinde sig hos Biskop Haakon, hvorover denne, som havde den egentlige Fuldmagt fra Paven til at besørge Collections-Anliggendet, følte sig stødt. Dog reiste Snæulf til Bergen, og afsluttede formodentlig Regnskabet, hvorefter han endnu samme Aar vendte tilbage til Island, medens Biskop Egil tilbragte Vinteren i Throndhjem [3]). Paa hvad Maade disse sidst indkomne Penge igjen befordredes til det pavelige Kammer, nævnes ikke.

24. Kong Magnus's Charakter. Hans Giftermaal med Blanche af Namur.

Kong Magnus havde imidlertid naaet sit 18de Aar, og eftersom han mere og mere vænnede sig til at handle selvstændigt, maa ogsaa de lyse og slettere Sider ved hans Charakter have udviklet sig og gjort sig mere kjendelige. Men allerede i hans Levetid synes den af hans forskjellige Handlemaade og Ingivelser at være bleven aldeles forskjelligt opfattet og bedømt; ligesaa forskjelligt lyder Dommen over ham efter hans Død. Medens man i de svenske Beretninger, der dog alle ere fra en sildigere Tid, ere enige i at bryde Staven over ham for hans Svaghed, Ubestemthed, Usedelig-

[1]) Isl. Annaler, ved 1335.

[2]) See herom Brev af 15de Mai 1365 i Finn Jonssøns isl. Kirkehistorie II. 195.

[3]) Isl. Ann. ved 1335.

Det er forhen nævnt, at Kong Magnus om Vaaren 1334 udnævnte Ridderen Gregorius Magnussøn til sin Drottsete i Sverige, altsaa et Tegn paa, at han idetmindste for nogen Tid ej selv kunde beskjeftige sig med de løbende Regjeringssager. Vi erfare og, at han kort efter over Arevalle, hvor han opholdt sig den 20de og 21de Mai [1]), begav sig til Gøtaelven, hvor vi den 24de finde ham paa Lindholmens Slot tilligemed flere af hans anseede Mænd [2]). Siden hører man paa flere Maaneder ikke det mindste til ham, medens Gregorius Magnussøn i hans Navn afgjorde flere Sager, f. Ex. et Forliig med Biskopen i Aabo, der afsluttedes d. 4de September, og hvorover Brevet vel er udstedt i Kongens Navn og under hans Segl, men saaledes at man tydeligt kan see, at Forliget alene er sluttet mellem Biskopen og Drottseten i Overvær af Finlands Høvedsmand Karl Neskonungssøn og Befalingsmanden paa Viborg Slot Peter Jonssøn [3]). Heller ikke lader det til, at Kongen har været i Norge, hvor tvertimod, som ovenmeldt, Hr. Ivar Agmundssøn paa denne Tid som Drottsete forestod Regjeringen. Det er derfor høist sandsynligt, at han enten har været paa Lindholmen, eller i Halland, eller og nede i Skaane, deels for at ordne et og andet angaaende Indløsningen, der endnu forvoldte ham usigeligt Besvær, deels ogsaa for noget nærmere at iagttage de Begivenheder, som der nu forefaldt. En ny Fejde var nemlig i Begreb med at udbryde, idet Kong Christophers ældste Søn Otto, der efter sit tidligere Fangenskab var bleven løsladt ved Forliget i 1331, rustede sig paa Laaland for siden at drage over til Jylland og om muligt fravive Grev Gerhard dette Landskab og selv lade sig hylde som Konge, hvorimod ogsaa Greven forberedede sig paa at forsvare sig mod ham [4]). Udfaldet af denne Kamp kunde ej være Magnus ligegyldigt, thi han havde al Grund til at vente, at hvis det lykkedes Otto at fordrive Gerhard fra Jylland og erhverve Kongehylding, vilde han ikke hvile, førend han ogsaa havde tilbagevundet det danske Riges øvrige Dele, saaledes og Skaane. Men uagtet Greve Gerhard ej var istand til at hindre Otto fra at komme til Jylland, og

---

[1]) Dipl. Sv. 3063, 3064.

[2]) Dipl. Sv. 3066, jfr. 3067.

[3]) Dipl. Sv. 3083. Stedet angives ej her, men det maa sikkert have været enten i Finland eller etsteds i det østlige Sverige.

[4]) Saaledes see vi i et Prov, som han og Eckard von Brockdorp den 30te Juni 1334 under Færns (formodentlig Fæns i Midelfarsund) tilskrev Lübecks Raad til deres Beroligelse med Hensyn til de stedfindende Udrustninger, at det Sø-tog, som de var i Begreb med at foretage, ej gjaldt Lübeck eller dens Borgere, men skete alene til Forsvar mod Junker Otto. Lüb. Urk. B. II. 1. No 586. Hensigten maa altsaa have været at stenge Overgangen til Jylland for Otto, hvilket dog ej lykkedes.

:nne her fandt stort Tilløb hos Indbyggerne, kunde dog ikke hans i
)ast samlede Tropper holde Stand mod de krigsvante Holstenere; den
de October kom det til et Slag paa Tappe Hede ved Viborg, hvor
)tto efter en haard Kamp blev overvunden, fangen, og bragt til Greven,
er lod ham sette i sikker Forvaring, først paa Segeberg, siden paa
endsborg [1]). Herved maatte da ogsaa en Steen være lettet af Kong
Magnus's Hjerte, og det var vel derfor at vi i November atter finde
ham i Stockholm [2]), hvor han synes at have tilbragt Julen, for strax
erpaa, efter de svenske Kongers Skik, at ride sin Eriksgate [3]), hvilken
med Regjeringstiltrædelsen nøje forbundne Act han endnu ikke havde faaet
udført. Denne Ferd gik altid i en stor Kreds fra Upland til Sødermanland
og videre til Østergøtland, Vestergøtland, Nærike, Vestmanland og at-
er tilbage til Upland. Saaledes finde vi Kongen allerede den 8de Ja-
nuar i Strengnes [4]), og den 28de, altsaa efterat have gjennemreist Øster-
gøtland, i Skara i Vestergøtland, hvor han denne Dag udgav en For-
ordning, hvilken, uagtet den egentlig alene vedkommer Landskabet, dog er
: største Interesse baade i almindeligt culturhistorisk Henseende, og fordi
i deri har et talende Beviis paa den gode Aand, som idetmindste endnu
besjælede den unge Konge; i den sidste Artikel bestemte han nemlig „Gud
g Jomfru Maria til Ære, og sin Faders og Farbroders Sjæl til Ro
g Naade", nu som Ret og Lov, at „alt Mandkjøn eller Kvindekjøn,
om i Vestergøtlands eller Værends Lagsaga fødtes af christen Mand el-
er Kone, aldrig maa være Træl eller Ambaatt eller bære dette Navn,
i saaledes som Gud befriede os fra Hedendommen, saaledes har han og
m befriet, og Kongen med ham". Dette viser, at Trældommen endnu
var ophørt i Sverige, medens der vel neppe i de sidste 80 Aar havde
æret Træle i Norge. Om det nu alene var i Vestergøtland og Væ-
:nd, at der endnu fandtes Træle, saaat Forordningen kun behøvede at
dstedes for disse Landskaber, eller om Kongen ogsaa paa sin Rundreise
ar udgivet lignende for de øvrige, vides ikke; men af det Sindelag,
er udtaler sig i Bestemmelsen, kan man slutte, at han ej har undladt
et, hvis det behøvedes, og man kan saaledes vel fra denne Tid datere
Trælevæsenets Ophør i Sverige. Derimod vidner det og om det Tryk,

[1]) Detmar, S. 237. Man seer heraf, at Greven selv ej var tilstede ved Slaget.

[2]) See Brev af 12te Nov. 1334, Dipl. Sv. 3091.

[3]) Chron. i Scr. R. Sv. I. S. 28, jfr. Indledn. til Forordningen fra Skara.

[4]) Dipl. N. II. 210. IV. 216. Det er at merke, at dette Brev ved en Fe-
gelse findes paa to Steder i Diplomatariet, og første Gang urigtigt ...
15de, istedetfor 8de Januar (Søndag efter Epiphania).

Det er forhen nævnt, at Kong Magnus om Vaaren 1334 udnæt Ridderen Gregorius Magnusføn til sin Drottsete i Sverige, altsaa Tegn paa, at han idetmindste for nogen Tid ej selv kunde beskjeftige med de løbende Regjeringssager. Vi erfare og, at han kort efter o Arevalle, hvor han opholdt sig den 20de og 21de Mai [1]), begav sig Gøtaelven, hvor vi den 24de finde ham paa Lindholmens Slot tillige flere af hans anseede Mænd [2]). Siden hører man paa flere Maaneder det mindste til ham, medens Gregorius Magnusføn i hans Navn afgjo flere Sager, f. Ex. et Forliig med Biskopen i Aabo, der afsluttedes 4de September, og hvorover Brevet vel er udstedt i Kongens Navn under hans Segl, men saaledes at man tydeligt kan see, at Forli alene er sluttet mellem Biskopen og Drottseten i Overvær af Finla Høvedsmand Karl Neskonungsføn og Befalingsmanden paa Viborg S Peter Jonsføn [3]). Heller ikke lader det til, at Kongen har været i Nor hvor tvertimod, som ovenmeldt, Hr. Ivar Agmundsføn paa denne Tid s Drottsete forestod Regjeringen. Det er derfor høist sandsynligt, at han e har været paa Lindholmen, eller i Halland, eller og nede i Skaane, deels at ordne et og andet angaaende Indløsningen, der endnu forvoldte ham a ligt Besvær, deels ogsaa for noget nærmere at iagttage de Begivenhe som der nu forefaldt. En ny Fejde var nemlig i Begreb med at udbr idet Kong Christophers eldste Søn Otto, der efter sit tidligere Fangen var bleven løsladt ved Forliget i 1331, rustede sig paa Laaland for a at drage over til Jylland og om muligt fravive Grev Gerhard dette L skab og selv lade sig hylde som Konge, hvorimod ogsaa Greven forb dede sig paa at forsvare sig mod ham [4]). Udfaldet af denne Kamp k ej være Magnus ligegyldigt, thi han havde al Grund til at vente, hvis det lykkedes Otto at fordrive Gerhard fra Jylland og erhv Kongehylding, vilde han ikke hvile, førend han ogsaa havde tilbagev det danske Riges øvrige Dele, saaledes og Skaane. Men uagtet G Gerhard ej var istand til at hindre Otto fra at komme til Jylland,

---

1) Dipl. Sv. 3063, 3064.

2) Dipl. Sv. 3066, jfr. 3067.

3) Dipl. Sv. 3083. Stedet angives ej her, men det maa sikkert have v enten i Finland eller etsteds i det østlige Sverige.

4) Saaledes see vi i et Brev, som han og Eckard von Brockdorp den 30te 1334 under Fæms (formodentlig Fæns i Midelfarsund) tilskrev Lübecks til deres Beroligelse med Hensyn til de stedfindende Udrustninger, at det tog, som de var i Begreb med at foretage, ej gjaldt Lübeck eller dens gere, men stete alene til Forsvar mod Junker Otto. Lüb. Urk. B. II. 1. 586. Hensigten maa altsaa have været at stenge Overgangen til Jylland Otto, hvilket dog ej lykkedes.

her fandt stort Tilløb hos Indbyggerne, kunde dog ikke hans i samlede Tropper holde Stand mod de krigsvante Holstenere; den Oktober kom det til et Slag paa Tappe Hede ved Viborg, hvor efter en haard Kamp blev overvunden, fangen, og bragt til Greven, lod ham sette i sikker Forvaring, først paa Segeberg, siden paa borg [1]. Herved maatte da ogsaa en Steen være lettet af Kong nus's Hjerte, og det var vel derfor at vi i November atter finde i Stockholm [2], hvor han synes at have tilbragt Julen, for strax , efter de svenske Kongers Skik, at ride sin Eriksgate [3], hvilken Regjeringstiltrædelsen nøje forbundne Act han endnu ikke havde faaet t. Denne Ferd gik altid i en stor Kreds fra Upland til Sødermanland vere til Østergøtland, Vestergøtland, Nærike, Vestmanland og at- tilbage til Upland. Saaledes finde vi Kongen allerede den 8de Ja- i Strengnes [4], og den 28de, altsaa efterat have gjennemreist Øster- d, i Skara i Vestergøtland, hvor han denne Dag udgav en For- ning, hvilken, uagtet den egentlig alene vedkommer Landskabet, dog er Interesse baade i almindeligt culturhistorisk Henseende, og fordi har et talende Beviis paa den gode Aand, som idetmindste endnu den unge Konge; i den sidste Artikel bestemte han nemlig „Gud Maria til Ære, og sin Faders og Farbroders Sjæl til Ro ", nu som Ret og Lov, at „alt Mandkjøn eller Kvindekjøn, i Vestergøtlands eller Værends Lagsaga fødtes af christen Mand el- , aldrig maa være Træl eller Ambaatt eller bære dette Navn, saaledes som Gud befriede os fra Hedendommen, saaledes har han og befriet, og Kongen med ham". Dette viser, at Trældommen endnu var ophørt i Sverige, medens der vel neppe i de sidste 80 Aar havde Træle i Norge. Om det nu alene var i Vestergøtland og Væ- d, at der endnu fandtes Træle, saaat Forordningen kun behøvede at des for disse Landskaber, eller om Kongen ogsaa paa sin Rundreise udgivet lignende for de øvrige, vides ikke; men af det Sindelag, udtaler sig i Bestemmelsen, kan man slutte, at han ej har undladt hvis det behøvedes, og man kan saaledes vel fra denne Tid datere lerætsenets Ophør i Sverige. Derimod vidner det og om det Tryk,

---

[1] Detmar, S. 237. Man seer heraf, at Greven selv ej var tilstede ved Slaget.

[2] See Brev af 12te Nov. 1334, Dipl. Sv. 3091.

[3] Chron. i Scr. R. Sv. I. S. 28, jfr. Indledn. til Forordningen fra Skara.

[4] Dipl. N. II. 210. IV. 216. Det er at merke, at dette Brev ved en Feiltagelse findes paa to Steder i Diplomatariet, og første Gang urigtigt dateret 15de, istedetfor 8de Januar (Søndag efter Epiphania).

som Tidsaanden og de bestaaende Forhold maa have udøvet paa M
nus, at han ved samme Forordning tilstod alle sine Raadgivere (Ri
raader) saavelsom alle Riddere, deres Hustruer og Børn, evindelig F
hed for alle kongelige Skatter, Døttrene indtil de giftedes, og Sønne
til de bleve myndige, og siden efter den Stilling de selv maatte opnaa.
Denne Indrømmelse skete visselig ikke med hans gode Vilje, thi
disse Friheder havde allerede betydeligt formindsket Kronens Indtæg
og truede at formindske den end mere, idet Stormændene ideligt tilk
nyt Jordegods, der nu ogsaa blev skattefrit, uden at der her, som
Norge, var fastsat et vist Maximum, ud over hvilket Skattefriheden
hørte. Kongen søgte vel, dreven af Nøden, at indskrænke dette Uvæs
men gjorde sig derved kun forhadt af de Store, der ej vilde lade
det ringeste afkorte i sine Privilegier. I Midten af Februar var Ko
gen kommen tilbage til Stockholm [2]), og allerede lidet over en Maa
derefter maatte han lade udgaa et Brev til Uppsalas Beboere, hvori
han forbød de næringsdrivende Borgere i Byen at unddrage sig de
retmæssige Skattepligt under den Forevending, at de beboede Frelsegaa
erhvervet af Kirken eller af Riddere [3]).

I hele denne Tid, formodentlig lige fra sit Ophold ved Østerå
eller nærmere den norske Grændse, havde Kongen selv haft det n
Rigssegl hos sig og udstedt Breve vedkommende Norge, der bl
skrevne af en norsk Klerk (tvende saadanne, nemlig Paal Styrkaars
og Ivar Audunssøn, sees at have ledsaget ham og forrettet denne
neste), og beseglede i hans Nærværelse. Saaledes erfare vi, at han,
nys anført, d. 8de Januar 1335 befandt sig i Strengnes og al
havde begyndt sin Eriksgate, alene deraf, at han den Dag her lod udgaa
Befaling til alle dem, der var Kirken i Bergen og dens Biskop no
skyldige, af gammel eller ny Gjeld, om at betale det inden en Maaned e
at Befalingen var forkyndt. Dette Brev er skrevet af Ivar Audunssø
Den 16de Juni udgav han, ligeledes fra Stockholm, et Brev, hvori
han tog den uppsalske Erkebiskops og Kirkes Gods i Jemteland, nav
Laxefisket i Ravunde og Fors Sogn, i sin Beskyttelse; dette Brev
skrevet af Paal Styrkaarssøn [4]). Formodentlig maa Kongen da i

[1]) Dipl. Sv. 3106.

[2]) See Brev af 15de Febr. 1333. Dipl. Sv. 3115. Den 7de Febr. var
rimeligvlis i Vesteraas, eftersom vi da finde flere Stormænd, nemlig
Neskonungssøn, Anund Sture, Sigge Magnussøn og Gøtstav Arnvids
der samlede.

[3]) Dipl. Sv. 3126. Den Tanke ligger her nær, at ofte Proformasalg have v
indgaaede for at frelse et eller andet Jordstykke.

[4]) Dipl. Sv. 3148. Brevet er skrevet paa norsk og udferdiget som norsk
under det store norske Rigssegl, fordi Jemteland var en Deel af Norge.

Begyndelsen af October, da Hr. Ivar Agmundssøn kunde være kommen tilbage fra Throndhjem, etsteds ved Elven have haft en Sammenkomst med ham og Raadet, ved hvilken Ivar nedlagde Drottsete-Værdigheden, tillige Hr. Haakon Agmundssøn tilbageleverede Rigsseglet. Thi at Hr. Ivar fra den Tid ophørte at være Drottsete, er vist nok [1]). Men Kongen havde neppe ladet ham nedlegge denne Værdighed, og selv taget Rigsseglet med sig udenfor Landet — hvad der altid maatte ansees for betænkeligt, og vist ikke heller af Nordmændene betragtedes med Tilfredshed — hvis det ikke havde været hans Hensigt denne Gang kun at tilbringe kort Tid i Sverige. Allerede den 18de Mai see vi ham derimod gjøre Forberedelser til at drage vestover, idet han paa denne Dag, med Raadets Samtykke, og i sin Syster Euphemias, samt mange Rigsraaders og Stormænds Nærværelse udnævnte Hr. Nikolas Arnbjørnssøn til sin Drottsete i Sverige [2]). Endnu en Maaneds Tid forblev han, som vi have seet, i Stockholm, men i de sidste Dage af Juli finde vi ham, ledsaget af Drottseten og mange verdslige Raadsherrer, paa Lindholmen og i Ljodhuus [3]), og den 27de August i Tunsberg [4]), hvor han ogsaa opholdt sig den 25de September, stadfestende paa denne Dag ... sin Moderfader Kong Haakons Gaver til Mariekirken i Oslo, ... Syslen i vestre Bergheim, Lomedal og Margretedal [5]). Hvad der ... sædes havde kaldt ham til det østlige Sverige, var vel ikke alene ..., men ogsaa flere andre vigtige Anliggender, og blandt dem vel Forberedelserne til hans **Giftermaal**, som han formodentlig havde ... den foregaaende Høst, og hvortil upaatvivlelig mange Forhandlinger ...edes, baade med det svenske og det norske Raad, for at ordne det nødvendige angaaende Livgeding, Morgengave o. s. v. Den unge ..., som Kongen havde valgt, var **Blanca**, eller, som hun af Nordmændene sedvanligt kaldtes efter den franske Udtale, **Blanche** (Blanz), Datter af den i Februar 1331 afdøde Grev Johan af Namur, og paa ...ne Side beslegtet med det franske Kongehuus [6]). Hvad der be-

---

[1]) Han nævnes allerede i Marts 1336 som Syselmand i Skidusyssel, hvilken altsaa Stig Haakonssøn maa have mistet efter de sidste Uroligheder. Dipl. N. II. 216. 217.

[2]) Dipl. Sv. 3140.

[3]) See Kongens Brev fra Lindholmen af 26de Juli, Dipl. Sv. 3153, Knut Folkessøns af 29de, ligeledes fra Lindholmen, beseglet af Kongen, Drottseten og 12 Herrer, smst. 3156; Kongens fra Ljodhuus af 31te Juli, smst. 3157.

[4]) Dipl. N. II. 261. Dette Brev er beseglet i Kongens Nærværelse og skrevet af Ivar Andunssøn.

[5]) Dipl. N. II. 214. Brevet er ligeledes beseglet i Kongens Nærværelse og skrevet af Paal Styrkaarssøn.

[6]) Hendes Forælbre vare efter Vredius Geneal. Com. Flandr. T. 12 ovennævnte

stemte Magnus til netop at vælge hende, som han vistnok aldrig h
seet, og som heller ikke hørte til de store Fyrstehuse, nævnes ingenst
og man kan her kun fremsette den Gjetning, at Albrecht af Mecklenb
hvis Giftermaal med Euphemia nu stundede til, og som i den Anledn
maaskee havde en Sammenkomst med Kongen om Høsten 1334,
været den, der bragte det istand [1]). Thi to Brødre af Blanche, Jo
og Philip, ferdedes ved denne Tid i Preussen, da det nemlig var
Modesag for de unge Herrer i Frankrige og England at drage de
og staa Ridderne bi mod de hedenske Preussser og Littauner [2]). Jo
døde d. 2den April 1335 i Preussen [3]), formodentlig saaret i en F
ning; hans Broder Guido fulgte ham i Regjeringen over Grevsk
men omkom i en Turnering strax efter, og den tredie Broder Phi
der nu tiltraadte Grevskabet [4]) deeltog strax efter med flere tydske Fyrs
et stort Tog til Preussen [5]). Da disse Fyrsters Vej sandsynlig

---

Johan af Namur, † 1331, og Marie af Artois, som han egtede 131
ter af Philip af Artois og Blanche af Bretagne. See videre ha
Celse „de Blancæ natalibus“, Stockh. 1748, hvilken Afhandling det
lykkets os at overkomme. Marie af Artois skal ifølge de her meddeelte
lysninger nedstamme fra den franske Konge Ludvig d. 8de i 4de Led.
Suhm, XII. 269, og Chalon, rech. sur les monnaies des Comtes de Na
i Mém. de l'acad. royale des sciences &c. de Belgique T. 32. p. 54, 65, 67

[1]) Messenius (Scondia III. Chronol. Scondiana T. 3, S. 7) vil vide „at
thias Ketilmundsøn, den kgl. Formynder, tilligemed de andre svenske,
og skaanske Stormænd, betænkte paa at skaffe Magnus en Hustru, fik han
med Blanche“. Egentlig antyder Er. Olai det samme. Men at dette kun
Gjetning, og det en højst uheldig en, hvilken man dog har givet den fuldk
Visheds Form, sees bedst deraf, at Hr. Matthias omtales som død allerede i
(Dipl. Sv. T. IV. S. 1. Not.) og rimeligviis var død endog i 1326.

[2]) Saaledes heder det i Chaucers Canterbury tales om Ridderen, der deeltog i Re

Ful often tyme he hadde the bord bygonne
Aboven alle nacionns in Pruce;
In Lettowe hadde reyced and in Ruce
No cristen man so ofte of his degré.

[3]) See Annales Mosomagenses, Pertz Mon. hist. Germ. V. p. 165 ved 1
hvor det heder: Eodem anno defunctus est in Prucia Johannes c
Namurcensis et nobilissimus, homo potens in armis, cui successit G
frater eius. Ipso anno accepit rex de Norwegia et de Suesse sor
eius in matrimonium.

[4]) Hos Miræus, Opera diplomat. et. historica T. I. p. 323 findes et
udstedt af Johans og Guidos Broder Philip, dat. 23de Juni 1336,
Guido allerede omtales som død; der handles her om et af Guido i
levende Live funderet Alter.

[5]) Herom see Voigts Gesch. Preussens T. S. 534, 535, hvor der ogsaa henvis
de Wal, Essai sur l'histoire de l'ordre Teutonique, T. II. S. 203,
Philip kaldes „fils de Jean I et Marie d'Artois“. Ogsaa Dlugoss om

faldt over Hamburg, Lübeck eller andre mecklenburgske Havne, er rimeligere, end at Albrecht, Magnus's tilkommende Svoger, kan stiftet Bekjendtskab med dem og fundet det gavnligt at indlede et Gifter- mellem Kong Magnus og deres Syster. Dog er det og heel tænkeligt, de namurske Grever, der havde hjemme saa nær ved Holland og Flan- kunne have indskibet sig i en hollandsk eller flandersk Havn for at til Skaane eller Norge, og derfra til Østersøen, og at de saaledes -ligt have gjort Bekjendtskab med Magnus [1]). Vist er det, at -maalet maa være blevet aftalt og forberedt i Løbet af 1334 og 35, og at Brylluppet maa have staaet seenhøstes i 1335, thi i et Brev, Kongen den 7de November udstedte paa Baagahuus, og hvori han de Kampenske Borgere sin Tilgivelse for nogle Forseelser, de forud havde begaaet paa Skanør Marked, siger han udtrykkeligt, stete „paa hans kjære Hustrues Forbøn" [2]), medens der i hans -talte Brev af 25de Septbr. endnu ei er Tale om hende. Altsaa Blanche, om hvem det er vist, at hun kom fra en flandersk Havn [3]), landet i en eller anden Havn i Viken, og Bryllupet have været mellem 25de Septbr. og 7de November; enten i Tunsberg, eller Oslo, eller i Ljodhuus, eller paa Baagahuus; det sandsynligste er, at paa det sidste Sted, og at Brevet er udstedt netop under Bryl- -, medens Kongen selv var godt stemt og rede til at op- -rt Ønske, hans unge, smukke Brud yttrede. Thi at hun var siges udtrykkeligt, saavelsom at hun besad megen Forstand, hvilket hendes senere Ferd synes at bekræfte [4]). Hvor stor Medgift Kon- fik med hende, vides ikke, derimod er det sikkert, at hun fik en be- Morgengave, nemlig i Norge alene Tunsbergshuus og Tunsbergs

---

dette Tog, T. I. S. 1038, uden dog at navngive Philip anderledes, end med Titelen Comes de Namen; denne Form, „Namen", „Amen", der ogsaa fore- kommer andenstedes, synes at have været en i Nordtydskland brugelig Forvansk- ning af „Namur"; saaledes heder det og hos Detmar (S. 240) om Blanche, at hun var „des Greven dochter van Ame"; og i Dipl. Norv. V. 181 kalder Kong Magnus to af Dronningens Brødre eller Frænder, som han tager i sin Tjeneste, Herrer „de Amen".

[1]) Dette vinder Bestyrkelse deri, at det, idetmindste i silдigere Tider, troedes i Belgien, at Philip kæmpede i Preussen under Magnus's Banner; det heder saaledes i en Anmerkning hos Miræus til hiint Brev af Philip, at denne ved Guidos Død kaldtes tilbage fra Preussen, „hvor han var paa Krigstog med Magnus, Norges Konge, der havde egtet hans Syster". Dette maa grunde sig paa eldre Optegnelser.

[2]) Dipl. Norv. V. 111.

[3]) Hos Detmar S. 240 siges det udtrykkeligt, at hun var „ute Vlanderen bracht".

[4]) See Ericus Olai, l. IV.

Fehirdsle med meget andet, og i Sverige neppe mindre, navnlig Lin-
holmens Slot og Ljodhuus Stad med tilliggende Fogderi [1]). Og de
fik hun med fuld kongelig Rettighed, saa at hun maaskee altsaa hereft
har haft en Stemme med i at beskikke Befalingsmænd paa Tunsber-
huus og Sysselmænd i hele Fehirdslen, (under hvilken ikke Besiddel-
alene, men ogsaa Grønafylke eller Skidusysla maa have hørt), om
hendes Ret til Indtægterne og Styrelsen deraf egentlig ej skulde indtr-
førend efter Kongens Død. Naar vi saaledes herefter en Tidlang fi
Hr. Ivar Agmundssøn som Sysselmand i Skidusysla, og maaskee e
som Høvedsmand paa Tunsbergshuus [2]), da er det maaskee Ko
og Dronningen i Forening, som have beskikket ham. Det var og i
Orden, at han, der fremdeles synes at have været en højt betroet Ma
fik en Stilling, der nogenledes svarede til den meget betydelige, han
længe havde beklædt som Høvedsmand paa Baagahuus, hvilket Kong
nu formodentlig tog under sin egen Raadighed som sin Hovedresidens
Dette staar formodentlig i den nøjeste Forbindelse med den merkelige O-
stændighed, som vi nu støde paa, nemlig at Kongen nu, formodentli-
sin Bortreise fra Baagahuus til Sverige, der fandt Sted endnu i

---

[1]) See Brev af 21de Juli 1327, udstedt i Ljodhuus af Sven Ljodhu fing, Ch-
broder i Skara og Foged paa Lindholmen, hvorved denne forbinder sig
hvis Kongen dør, medens han endnu beklæder dette Embede, strax at o-
til Dronningen de ovennævnte Besiddelser. (Dipl. S. 3308). Man seer
at Blanches Morgengave i Norge siden (i 1353) ombyttedes med andre
siddelser nær ved Grændsen, som det udtrykkeligt heder, fordi de laa h-
Livgeding i Sverige nærmere. Da man maa antage, at Vederlaget n-
ledes svarede til det, der oprindeligt var hende skjenket, i Verd og Ind-
ter, kan man deraf danne sig en Forestilling om hvor betydeligt dette var.
detfor „Tunsbergshuus, Tunsbergs Fehirdsle og alt andet, som hende var
i Morgengave her i Norge", fik hun nemlig Baagahuus, Marstrand, hele
vesyssel undtagen Øen Ordoost, hele Ranarike med Vettahered og hele
gesyssel, med Skibstold og alle andre kongelige Indtægter, Rettighed
Magt og Herredømme.

[2]) Som Sysselmand i Skidusysla forekommer Hr. Ivar allerede i Breve
6te og 12te Marts 1336, Dipl. N. II. 216, 217. Men af et Brev af 1
Juni 1336 (Dipl. N. I. 239), udstedt i Tunsberg af tvende Mænd, hvo
den ene var Kongens, den anden Hr. Ivars Ombudsmand, vedkommende
Drab i Sandsverv, som hørte til Tunsbergs Syssel, sees det, at Sys
maa have været bestyret af Kongens Ombudsmand og Hr. Ivar, eller d-
nes Ombudsmand, i Forening; altsaa kan der neppe være Tvivl om, at
Ivar egentlig var Dronningens Sysselmand, og som saadan maa have h
Tunsbergshuus.

[3]) Medens Kongen herefter ofte nævnes som nærværende paa Baagahuus, o
tales dog ingen egentlig Høvedsmand der; endmere sees af Brevet Dipl.
III. 202, dateret 5te Mai 1340, at Baagahuus idetmindste indtil da maa ha
været hans egentlige Residens.

er samme Aar [1]), udnævnte Ridderen Hr. **Agmund Guthormsføn** Thumn i Borgesyssel til sin **Statholder**, eller, som det kaldtes, **stjore, i Viken** [2]): Benævnelsen Hirdstjore, som egentlig kun var Fællesbetegnelse paa de højere Hofverdigheder, var nemlig allerede længst, maaskee især efter Jarleverdighedens Afskaffelse 1308, gaaet over til betegne en kongelig Statholder, der som saadan var de andre kongelige Mænds Foresatte; paa Island var Benævnelsen allerede gængse, var maaskee endog der opkommen. Formodentlig maa Kongen have overdraget ham til Bestyrelse alle de Dele af Viken, der ej tilfaldt Dronningen, hvad enten han nu havde Syselmænd under sig, eller, hvad der rimeligere, selv udøvede Syselmands-Embedet i det hele store District. Vi see saaledes, at han i Oslo paa Kongens Vegne bød Lagmanden i Oslo [3]) med tre Meddomsmænd at undersøge og kjende i en Sag mellem Oslo Nonnekloster og Hovedø Kloster i Forening mod en Mand, der ulovligen havde fisket i en Aa, hvis Fiskeri tilhørte begge Klostre. Sandsynligviis har altsaa nu Viken været deelt i to Dele, Kongens og Dronningens, den første med Hr. Agmund Guthormsføn til Befalingsmand, hvilken vel altsaa paa Grund af Districtets Størrelse og den anseelige Stilling, han derved kom til at indtage, kaldtes Hirdstjore; den anden og mindre — formodentlig indbefattende Tunsbergs og Skiens Syssel, — med Hr. Ivar i Spidsen. Men naar en saa stor Magt overdroges Hr. Agmund, kan det ikke betvivles, at Hafthorssønnerne, der endnu ikke havde opgivet deres Fordringer paa at forlenes med Borgesyssel, herved ansaa sig meget brøstholdne, og at dette har været en af Grundene til, at de, som vi snart ville see, paany reiste sig mod Kongen.

Kort efter Brylupet begav Kongen sig til et Raadsmøde i Skeninge i Østergøtland, hvor han udgav en heel merkelig Forordning, der viser, hvilken Eenaadighed der nu herskede blandt Sveriges Stormænd siden Formynderregjeringen, og hvor lidet den fortjener den Roos paa Kongens Regning, som senere Historieskrivere have tillagt den. Kongen klager selv over, hvorledes der i hans Barndom var opstaaet mange slette Vaner, Almuen til Bedrøvelse og hans Folk til Tyngsel; og at, uagtet han, efter at være kommen til Myndighedsaar, havde bedet, raadet og budet, at man skulde aflegge disse Uvaner, saa havde dog faa køret sig

[1]) Han var nemlig d. 30te Novbr. i Skeninge i Østergøtland, see nedenfor.

[2]) See Br. af 17de Aug. 1336, hvor Agmund kalder sig Hirdstjore i Viken, Dipl. Norv. I. 240, jfr. 307.

[3]) Denne Lagmand, der heed Sigurd Hafthorssøn, maa ikke forvexles med den oftere omtalte Sigurd Hafthorssøn, Kong Haakons Dattersøn. Lagmanden var sikkert meget eldre, men merkeligt nok, og ej sjelden forvildende, er det, at de begge have samme Navn.

derom. Han bestemte derfor nu med sit Raad, at al slig Uvane skul aflegges; at Sveriges Almue skulde nyde ligesaa fuldstendig Fred som hans Forfedres Dage, og at de, der reed med fulde Vaaben gjennem Riget, uden noget lovligt Ærende, skulde rømme Riget; at ingen maatte med Storflokke gjennem Riget, men Biskoper, Riddere, Svene og a nøie sig med et vist foreskrevet Antal Folk [1]), at der skulde oprettes verneshuse i Byerne, hvor det var muligt; at al Voldgjerning sk ophøre, og at Ingen maatte tage sig selv til Rette o. s. v. Med Ord: han paabød en almindelig Landefred, hvilken man tidlige havde nydt [2]). Denne Forordning giver et sørgeligt Billede af Til den i Landet, og det er et Spørgsmaal, om den udrettede stort til bedring, siden Kongen selv klager over Vedkommendes Ulydighed. skulde man antage, at idetmindste de Medlemmer af Raadet, som deel i Udstedelsen, hver i sin Kreds maa have anseet sig forpligtede til at terleve og haandhæve den. Og i alle Fald aabenbarer sig her, ellers, Kongens gode Vilje til at ophjelpe sit Land og forsvare de gere mod Stormændenes Anmasselser.

---

[1]) Nemlig for en Biskop 30 Heste, Riddere og Svene af Raadet 12 Heste, dre Riddere og Svene 6 Heste, ringere Mænd 2 Heste.

[2]) Dipl. Sv. 3175. Et Udtog af denne Forordnings Hovedbestemmelser er, benbart ved en Feiltagelse, kommen ind i to i temmelig sildige Tider norske Retterbotsamlinger, som om den vedkom Norge, see Norges gl. III. 161, hvor Udtoget er aftrykt. Man kjender ved første Øiekast Udtr igjen: „Kongen aflegger med sit Raad al ond Sedvane o. s. v.; — Sveriges Almue skal have saa god Fred som i Forfedrenes Tid — at de, med fulde Vaaben ride gjennem Landet o. s. v., skulle rømme Landet". terbotsamleren, der fandt denne Forordning under Kong Magnus's Navn, naturligviis troet, at denne har udstedt den i Egenskab af Norges Konge derfor antaget den at gjelde Norge. Men da en Forordning for Norge kunde indeholde nogen Bestemmelse om, at Sveriges Almue skulde have for Sveriges egne Stormænd, maatte Samleren nødvendigviis komme den Tro, at den Fred, som her tilsagdes Sveriges Almue, var Fred i No og derfor har han i Udtoget af denne Artikel endog tilsat „udi Norge", at den kommer til at lyde „at al Sveriges Almue og Indbyggere skulle saa fri og fellig udi Norge, og have saa god Fred, som de nogentid have i hans Forfedres Tid". Man seer strax, at Artiklen, som den her staar given, er aldeles intetsigende, thi naar man ikke efter Unionen tilsagde riges Almue bedre og større Frihed i Norge end under tidligere Kong kunde der i alle Fald ej være Spørgsmaal om at tilsige en lige saa god, dette vilde forudsette, at den hidtil under Unionen havde været slettere før. Men naar man ej ved Sammenligning med Texten i sin Heelhed kan overbevise sig om denne Feiltagelse, maatte man komme til den urigtige Sl ning, at Sveriges Almuesmænd havde været udsatte for Mishandlinger Norge.

Kongens Syster Euphemia gift med Albrecht af Mecklenburg. Kongens Kroning i Sverige. Provincialconcilium i Tunsberg.

Den Tid var nu for Haanden, da det allerede for 14 Aar siden [illegible] Festemaal mellem Kongens Syster, Euphemia og Albrecht af [illegible]nburg, skulde fuldbyrdes. Albrecht, der just havde naaet Myndig-[illegible]alderen, og siden viiste sig som en af sin Samtids statskylogeste [illegible]r, kunde vist ikke andet end betragte dette Giftermaal som et af de [illegible]gste, der kunde tilbyde sig for ham, thi Magnus's Kongedømme [illegible] nu betragtes som sikkret, og hans allerede i sig selv meget store [illegible] vare dertil forøgede med de nyserhvervede, store og rige danske [illegible]der; han var saaledes paa den Tid unegteligt en af Europas [illegible]gste Konger, hvis Svogerskab maatte ansees som saare ønskeligt. [illegible] Udredelsen af Medgiftens første Termin, som Erhvervelsen af [illegible]lige Dispensation maatte udkræve nærmere Forhandlinger, er det [illegible]ligt, at saadanne havde fundet Sted allerede det foregaaende Aar, [illegible] just paa den Tid, da Kongen opholdt sig i den sydvestlige Deel [illegible]det, og hvis Albrecht har haft nogen Deel i Kongens eget Gif-[illegible], er intet rimeligere, end at dette just ved denne Lejlighed indlede-[illegible]. [illegible]ligviis kan der og have været forhandlet derom paa Varberg, [illegible] Kongen sees at have opholdt sig i Januar Maaned 1336, og maa-[illegible] have tilbragt Julen efterat være kommen tilbage fra Skeninge ¹). [illegible] det, at efter Paaske, som i det Aar indtraf d. 31te Marts, [illegible] Kong Magnus sin Syster over til Rostock, hvor Albert holdt et stort [illegible]p, til hvilket mange Herrer vare indbudne, blandt dem Hertug [illegible] af Saxen, der slog ham til Ridder ²). Men ved dette Giftermaal [illegible] Forpligtelse til nye Penge-Udredelser for Magnus, baade af den [illegible] og den svenske Statskasse. Kun eet Aar fra Bryllupsdagen skulde [illegible] betale 2000 Mk. brendt Sølv fra Norge og ligesaa meget fra [illegible]ige. Det lykkedes ham, som vi erfare, at faa nogle faa Aars [illegible]else ³), og han havde i den Anledning ogsaa et Møde med [illegible] Syster paa Lindholmen, hvor der blev indgaaet en Overeens-[illegible], formodentlig i Juli 1337, da Kongen var der (see nedenfor), [illegible] det skete dog neppe uden ved nye Pantsettelser. I Sverige

¹) See Kongens tvende Breve fra Varberg, af 16de og 17de Januar, Dipl. Sv. 3186, 3187.

²) See Detmar, S. 239, ved 1336: In deme iare cristi 1336 na paschen, do sande de koningh Magnus van Sweden unde van Norweghen sine suster Euphemian to Rostok Alberte deme heren van Mekelenborch; de nam se, unde hadde dar vele heren to der hochtid; dar wart he riddere van hertoghen Erik van Sassen.

³) See Styffe, Bidrag o. s. v. S. XIII. jfr. S. 13.

saa det reent galt ud i dette Henseende. Her havde Kongen, som vide, allerede laant meget af Geistligheden, uden at det dog forsl[illegible] flere af Forloverne udbetalte paa egen Haand den Deel, der beregned at komme paa deres Part, for derved ganske at blive fri for en[illegible] Forpligtelse, hvilket virkelig sees at have kunnet gaa an [1]), men de, [illegible] ikke formaaede dette, havde endog som Gisler maattet stille sig i Fordr[illegible] havernes Varetægt, og holdtes tildeels endog i strengt Fangenskab, [illegible] over der opstod megen Utilfredshed og almindelig Klage, som om [illegible] gen ikke vilde udløse sine Mænd [2]). Ikkedestomindre besluttede Ko[illegible] Sommerens Løb at lade sig og sin Dronning krone i Stockholm [illegible] saa stor Pragt, som lod sig tilveiebringe. Muligt at det skete efter [illegible] egne Mænds Ønske, og at disse ansaa det nødvendigt for at sikre [illegible] tilkommende Ætlinger den behørige Legitimitet, eller og kun betragtede [illegible] en ærværdig gammel Skik, der ej kunde tilsidesettes: muligt og [illegible] skete efter Raad af Fyrst Albrecht. Men det lader til, at han [illegible] vede at foretage et saa vigtigt Skridt, uden først at have ind[illegible] norske Herrers Samtykke, nagtet Handlingen egentlig kun ved[illegible] rige. Det heder nemlig herom i de samtidige islandske Ann[illegible] „Kongen kronedes i Sverige med Raadsmændenes Raad i No[illegible]

---

[1]) See f. Ex. Markvard og Gotskalk af Kyrns Brev af 22 Aug. 1334, [illegible] Israel Byrgesson (St. Britas Broder) erklæres fri for hans For[illegible] Løftesmand eller Gisel for Skaanes Indløsningssum. Dipl. Sv. [illegible] havde udbetalt sin Part med 450 Mk. Sølv, see Markvards O[illegible] s. D. Dipl. Sv. 3078.

[2]) See Dipl. Sv. 3031, 3267, hvorom mere nedenfor.

[3]) Saaledes Arne Magnussøns Afskrift af det nu tabte, sidste Blad af [illegible] ste og paalideligste Annalredaction, den saakaldte Codex Regius. De[illegible] her udtrykkeligt: Magnús konungr korónaðr í Svíariki með ráð[illegible] í Noregi. Scriptt. r. D. III. 134, den Arnamagn. Udgave, S. 243, [illegible] Flats-Annalerne og nogle andre mindre gode have derimod det [illegible] án erkibyskups ráði ok annarra valdsmanna i Noregi, d. e. uden [illegible] bisskopens og de andre mægtige Mænds Raad. Men da Cod. Regius ej [illegible] heelt igjennem viser sig paalideligere end alle de øvrige, men og siden [illegible] Tilførslerne endog vise sig at være næsten samtidige med Begivenhederne [illegible] hvorfor ogsaa herefter flere Hænder afløse hinanden, fortjener den ub[illegible] Tiltro fremfor alle de øvrige, der hyppigt fejle, og hvis Antegnelser desuden [illegible] meget sildigere end Begivenhederne, og saaledes Afskrifter af eldre, nu ta[illegible] Notitser. Nu kan man ikke vel tænke sig, at en samtidig Nedtegner [illegible] have skrevet með istedetfor „án“, thi han maatte vide bedre Besked, men [illegible] imod kunde det meget let skee, at sildigere Nedskrivere, der kjendte til [illegible] Splittelse, som senere opstod mellem begge Riger, og de Uroligheder, der [illegible] Aar efter Kroningen fandt Sted i Norge, kunde læse „at“, der maaskee [illegible] staaet i den Text, de fulgte (at ráði eenstydigt með með ráði) som án. De[illegible] Læsemaade er dog siden bleven den mest udbredte, da Flats-Annalerne [illegible]

Dette kan ej forklares anderledes, end at han forud maa have overlagt med disse Mænd om Sagen. Grunden dertil kan maaskee have været den, at En og Anden i Norge har næret Betænkeligheder og frygtet for, at Kongen derved vilde knyttes for sterkt til Sverige og dettes Interesser, naar han tillige ikke omtrent paa samme Tid kronedes i Norge, eller der kan muligviis have været enkelte, som troede det uforeneligt med Kronings-Eden og Vielsen, at den skete to Gange med een og samme Mand; i begge Tilfælde var der Grund nok til, at Sagen blev nøje overveiet af Norges Rigsraad. Hvorom Alting er, saa see vi, at Erkebiskop Paal, der havde kaldet Biskoperne til et nyt Concilium, som denne Gang skulde holdes i Tunsberg i Løbet af Juli Maaned, og angivet Seljemandsmesse, den 8de Juli, som Samlingsdagen, nu selv i det værste Vinterføre begav sig til Oslo [1]), og herfra d. 13de April tilskrev saavel Biskop Erik i Stavanger, som Biskop Haakon i Bergen (Biskopen af Hamar synes paa denne Tid at have været i Oslo), at han helst saa, at de kom tidligere end hiin Dag, deels for at de kunde reise hjem paa en bedre Aarstid, deels „paa Grund af visse Omstændigheder, angaaende hvilke man ønskede snarest muligt en Samtale, og som ellers angik Kirken og Almuen her i Landet, hvis det skulde komme før Dagen, som man nu temmelig sikkert kunde vente"; han bad dem derfor om muligt at indrette sig saaledes, at de begge kunde komme før til Tunsberg, og vilde derfor heller ikke nævne nogen vis Dag, men anmodede kun dem om at angive ham i deres Svar, naar de ansaae det muligt at komme, for at han og de to øvrige Biskoper kunde rette sig derefter [2]). Uagtet Erkebiskopen her ikke udtrykkeligt nævnte,

de bekjendteste; O. Worm har deraf taget Anledning til, i det Tillæg til Peder Clausſøns Oversettelse af Kongesagaerne, som fortsetter Norges Historie til Dronning Margrete, at udtrykke sig endnu fyldigere og bestemtere saaledes (S. 236): „Magnus var en god og mild Herre, og var ogsaa let at overtale, og endog Erkebispen og de fornemste Herrer af Norge raadede hannem fra, han ikke skulde drage til Sverige, og annamme der Riget og Kronen, saa lydde han dem dog ikke i dette Stykke", o. s. v. Det samme har siden Th. Torvesſøn gjentaget (Hist. Norv. IV. 462), idet han og urigtigt henfører Kroningen til 1335: Rex Magnus procerum omnium Norvegiæ, qui summopere profectionem in Sveciam ad coronam et regnum accipiendum dissuadebant, consiliis insuper (dette synes at være en Trykfeil) habitis, a Sueciæ proceribus diademate regis insignitus.

[1]) Den 19de Februar var Biskop Paal endnu i Nidaroos, paa hvilken Dag han skiftede noget Jordegods med sit Capitel, Dipl. N. V. 112; da vi finde ham i Oslo d. 13de April, falder saaledes hans Reise i Mellemtiden.

[2]) See det originale lukte Brev fra Erkebiskopen til Biskop Erik, Dipl. Norv. I. 238. Vel mangler det Aarstal, men da vi see, at netop i dette Aar et Con-

hvad der var paa Ferde, men tildeels forudsatte det bekjendt, kan m dog neppe tvivle paa, at han meente den svenske Kroning og hvad d med stod i Forbindelse, thi da den, som det vil sees, fandt Sted 21de Juli, og saavel Fyrst Albrecht som andre Fyrster, Kongens der og en Mængde andre Gjester vare indbudne, maa den allerede hiin Tid have været berammet og Forberedelser dertil begyndt at gj Naar og paa hvad Maade Erkebiskopen og de øvrige Høvdinger overlagde Kongen herom, vides ikke med Vished, men Lejlighed dertil var for Haan da Kong Magnus i Midten af Juni Maaned var paa Baagahuus, man med Lethed kunde komme til ham [1]). Dog sees det, at Erkebi pens Ønske om at faa et tidligere Møde med de øvrige Biskoper og endeel verdslige Herrer istand, ikke gik i Opfyldelse, thi Conciliet af tes ikke før, men snarere efter den fra først af bestemte Tid, og Bi Haakon var ikke engang tilstede derved. Formodentlig har da Kon om hvis Veje siden den 8de Marts, da han maaskee var i Stockh intet vides [2]), enten selv været i Oslo, eller i Tunsberg, og med Erkebiskopen saavelsom de øvrige Stormænd, der her vare tilste haft en Sammenkomst med dem paa Baagahuus. Det har her været aftalt, hvorvidt Kroningen skulde gjelde for begge Riger, eller hvorledes Kronings-Eden skulde affattes, saaledes at Norges ikke derved kom til at lide. Ej længe efter dette sit Ophold paa Baaga maa Kongen være reist afsted for at kunne gjøre Forberedelser til sine Gjesters Modtagelse, thi allerede i de første Dage af Juli afsejlede Albrecht og hans unge Hustru fra Warnemünde [3]). Den gamle

---

cilium blev afholdt, hvis Statuter ere daterede, og Forhandlingen saa sluttedes, d. 19de Juli 1336, kan der ej være Tvivl om, at dette Aar er det

[1]) See Kongens Brev til Lagmanden i Jemteland, dateret Baagahuus d. 1 Juni 1336, Dipl. Norv. V. 114. Dipl. Sv. 3226.

[2]) Der findes et Brev, udstedt i Kong Magnus's Navn fra Stockholm d. Marts 1336, hvorved han forbyder at kræve Skat af Riseberges Kloster (D Sv. 3201), og det er beseglet med Kongens store Segl, men det bliver et stort Spørgsmaal, om det er udstedt af ham selv, og ikke af Drotti paa hans Vegne, medens han den hele Tid siden Opholdet paa Varbe Januar er forbleven paa Vestkanten. Thi det er ikke nødvendigt at an at han sendte sin Syster til Rostock fra en østersøisk Havn; det kan være fra Ljodhuus, Baagahuus, Oslo, eller endog fra en Havn i Skaane.

[3]) Detmar siger S. 209, at Albrecht allerede afsejlede den næste Dag efter Hans, altsaa den 25de Juni; dette maa være en Misforstaaelse af „8 T efter St. Hans", eller noget lignende, thi den 28de og 29de Juni var brecht i Lübeck, paatog sig for to Aar Patronatet over Staden, og fik halve Aarsafgift derfor, 300 Mk. Penninge, i Forskud, hvilket vist kom tilpas, see Breve i Lübecks Urk. B. II. 1. 633 og 634.

onist Detmar fortæller saaledes videre herom: „Albrecht havde med Morbroders, Hertug Rudolf af Saxens Søn, saavelsom Henrik, f Grev Gerhard i Holsten, og mange Riddere og Svene. Da de i Søen, var der ogsaa Sendebud fra Lübeck, der foor foran dem Kalmarsund. Der kom da Kongens Moder (Hertuginde Inge- med sine Skibe og modtog sin Svigersøn og sin Datter med stor og Glæde, og de foor tilsammen under alslags Spil og Klang til r, hvor de blev fem Dage, vel til Mode. Derpaa drog de til olm, hvor Kongen lod gjøre smukke Forberedelser, og kom der med este Herrer og Fruer i Riget; der blev han gjort til Ridder af oger af Mecklenburg. Den næste Dag begav Kongen med Dron- Blanche sig til Kirken. Der var ogsaa den fromme Bisskop En- rt af Dorpat [1]) kommen i sit Stifts Ærende; ham hedrede Erke- n af Uppsala og de øvrige Bisskoper i Riget saaledes, at han sang n og indviede og kronede Kongen og Dronningen. Efter Messen er i Kongens Sal, hvilken han der havde ladet bygge, baade lang ed, holdt prægtigt Taffel, og derefter holdtes megen Dands og ken. Der rendte Hertug Rudolfs Søn og Grev Gerhards Søn ge andre dyrebare Mænd der fra Landene og fra fremmede Lande, d Spær uden Tal. Da dette havde varet tre Dage, foor Kongen a en kort Tid, men kom tilbage igjen. De fra Mecklenburg og e Herrer foor da igjen til Søs, men laa længe uden Bør; til- kslut Vinden sig, saa at de kom til Gotland, og der blev de hjulpne pise og andre Ting, saa at de endelig kom hjem, skjønt med e og Ulempe" [2]). Da vi andenstedsfra vide, at Kroningen skete gen den 21de Juli [3]), kunne vi deraf nøje bestemme Tiden, naar

---

[1]) Grautoffs Udgave af Detmar staar „Giselbert", hvilket maa grunde sig paa n Feil i Codex, thi Bisskopen heed Engelbert, som af mange Breve kan godt- gjøres.

[2]) os Detmar heder det, at han ej kom hjem førend ved St. Michels Tid. er maa Detmar have forverlet d. 29de Aug. med 29de Septbr., thi vaa ller nær ved d. 29de Aug. maa Albrecht allerede være kommen hjem, da der aves et Brev fra ham, dateret 30te Aug., hvori han erkjender at være skyl- ig Raadmændene i Rostock 60½ Mk. Peninge, som de forstrakte ham med, a han kom hjem fra den svenske Reise. Dipl. Sv. 3449. Heraf bekræftes erresten Detmars Udsagn om de Gjenvordigheder, han havde at bestaa paa jemreisen.

[3]) Dagen angives i de stockholmske Graabrødres Dagbog, Scriptores rer. Sv. I. S. 82; her heder det ogsaa, at Magnus samme Dag blev dubbet til Ridder, uedens Detmar lader det ske Dagen forud. Det sandsynligste er, at den venske Optegnelse her er den rette, saameget mere, som de stockholmske Graa- rødre netop havde Grund til at erindre Enkelthederne ved denne Sag, da Kon-

Festlighederne begyndte og sluttede, nemlig fra 20de til 24de Juli. I den, da Kongen var borte, falder mellem 24de Juli og 2den August, t paa denne Dag var han atter tilbage i Stockholm [1]), og strax dereft maa Fyrst Albrecht med sine Ledsagere have sagt ham Farvel. Blan de fornemme Damer, der hedrede Festen med sin Nærværelse, var for den Kongens Moder ogsaa, som det synes, den anden Hertuginde Ing borg af Øland, Kong Eriks og Isabellas Datter, Waldemars Enke [2] og blandt de fremmede Herrer de lübeckske Gesandter Tidema Güstrow og Hans Rode, hvilke havde saaat sige viist Fyrst Albre Vejen til Kalmar, og ej blot vare sendte for at complimentere Ko gen, men forat afhandle meget vigtige Statsanliggender, hvorom me i det følgende. Hvorvidt der og var Gjester tilstede fra Norge, vid ikke, hvor rimeligt det end synes, at de ej kunne have manglet. Saa des er det ej usandsynligt, at det enten var her, eller ved Bryllupet de forrige Høst, at Kongen bragte et Giftermaal istand mellem Hr. Haak Agmundssøns Datter Cecilia, Enke efter Erik Viljamssøn af Torg og sin Hirdmand Jon Asfurssøn, en Søn af den forrige Drottsete Hr Asfur Jonssøn. Jon havde tidligere, ligeledes ved Kongens Mel komst været festet til Cecilias Syster Elin, og det var endog gaaet sa ledes til, at Kongen, uden at Elin selv var tilstede, sagde til Hr. Haa kon: „jeg ønsker, at du overlader mig din Datter Elin"; Haakon sva rede: „jeg overlader hende", og Kongen sagde derpaa til Jon: „saa i jeg, at du skal have hende til Hustru"; hvortil Jon erklærede sig villig og Elin ligeledes, da det blev hende meldt. Imidlertid døde hun, fø end endnu Festemanden endog havde seet hende, og Kongen beslutt nu, heder det, for at undgaa alvorlig Skandal og Feider mellem H Haakon og Jon, at denne skulde egte Systeren Cecilia, hvis Man

---

gen vilde have ladet sig krone i deres Kirke, men Erkebiskop Peter af Up sala, der laa i Strid med dem, aldeles forbød det, saa at Kroningen maa skee i en anden Kirke, der nævnes ikke hvilken. (Dipl. Sv. 3380). I et Br som Kong Magnus udgav d. 22de Juli 1336, Dagen efter Kroningen, Fordeel for Risebergs Kloster, daterer han saaledes: Datum Stockholmis d. 1336 in festo beatæ Mariæ Magdalenæ, coronationis nostræ an primo.

[1]) See Kongens Brev fra Stockholm af 2den August, Dipl. Sv. 3241, Lübe Urkunden-Buch II. 1. 637.

[2]) See hendes Brev af 27de Juli, hvorved hun overdrager Kongen sin Ga Rakkaby. Brevet er vel ikke forsynet med Stedsangivelse, men da Ga synes at være skeet i Anledning af Kroningen, kan der neppe være no Tvivl om, at det er udstedt idetmindste nærved Stockholm, maaskee med Kongen gjorde hiin korte Udflugt. Hun kalder sig her slethen Hertugi af Sverige, men fører den norske Løve i sit Vaaben.

ik af Torge, nys var død paa en Udenlandsreise [1]). Begge Parter r og dermed tilfreds, men paa Grund af det tidligere Festemaal maatte t først have pavelig Dispensation, hvorom Kongen nu selv ansøgte, og n meddeeltes den 17de August samme Aar [2]). Det var muligt, at Giftermaalet var aftalt og Bud om Dispensationen sendt til Curien en Maaneds Tid forud, strax før Kronings-Højtidelighederne; hvis ikke, kan det neppe være skeet ved anden Lejlighed end under Bryllupet. Giftermaalet kom ogsaa istand, men Jon overlevede det ikke mange Aar [3]).

Da Kong Magnus i denne Sommer begav sig fra Baagahuus til Stockholm for at lade sig krone, medbragte han atter det kongelige Rigssegl og udstedte Breve derunder. Saaledes bekræftede han i Stockholm den 8de September atter Mariekirkens Ret til Sysselen i Margretedalen, vestre Bergheim og Lomedalen med alle kongelige Indtægter og lagde dertil alle de Skove og Almenninger, som Kronen ejede sammesteds [4]). Brevet er, som det heder, indseglet i hans egen Nærværelse, og skrevet af Paal Styrkaarsøn. Men det slutter med de merkelige Ord: „dette skal staa og stadigt være, indtil vi selv komme til Oslo og med de bedste Mænds Raad kunne gjøre en fastere Bestemmelse herom“. Dette synes at vise, at han dog egentlig ansaa det for mindre rigtigt at træffe saadanne Bestemmelser paa egen Haand, udenfor Riget, og uden at have hørt sit Raad; det synes ligeledes at antyde, baade at han nu var kommen til at opholde sig længer i Stockholm, end han havde ventet, og at han med det første vilde komme til Oslo. Det forlængede Ophold i Stockholm skyldtes vistnok tildeels hans Underhandlinger med de lübeckske Gesandter, hvorom der nedenfor vil blive handlet udførligere. Men med nogen Reise til Oslo eller overhoved til Norge blev der i dette Aar intet af, hvad nu Aarsagerne d kunne have været. Formodentlig har det endnu været alleslags

[1]) Dette sees af den haalogalandske Lagmand Ivar Alfsøns Brev, dat. 16de Novbr. 1334, hvori han optager Vidnesbyrd om de Gaver, Erik paa Torge havde givet Cecilia, førend han reiste fra Landet, samt hvad hun ogsaa havde faaet af andre: deriblandt var en Guldring, som Hertuginden havde givet hende. Jfr. ovf. S. 161 Not.

[2]) Reg. Benedict. XII. Commun. an. II. p. 1. ep. 44. Her anføres de ovenmeldte Notitser om begge Festemaal. Jfr. ovf. S. 161.

[3]) Af Dipl. N. IV. 296 sees, at han var død før 30te Jan. 1346, altsaa formodentlig i 1345.

[4]) Dipl. N. I. 241. Almenningen angives her at strække sig fra Greffenskoven og Sogneskoven lige nord til Sandungevandene paa den ene Side indtil syd mod Dynjande paa den anden. Ved „Dynjande“ forstaaes den nu saakaldte Isi-Elv, ikke langt fra hvis Udløb Gaarden Dønski, fordum „Dynjandaskeid“; ligger.

Ubehageligheder med Hensyn til Skaanes Indløsning og Gislernes Be-frielse fra deres byrdefulde Forpligtelser. Idetmindste udgav han i 29de Decbr., under Juletiden, som han tilbragte i Stockholm, en Pro-clamation af et højst bedrøveligt Indhold, der viser den sørgelige Forfatning hvori han og tildeels Riget befandt sig. Vi have hørt, siger han, „at alt-mange sige, at vi ej ville udløse vore Tjenestemænd af den Skyld, hvori de for vor Skyld ere komne, men dette Udsagn ville vi herved paa det bestemteste drive til Usandhed; thi vore Tjenestemænd have vi netop for denne Sa[g og] Skyld pantsat vort mægtigste Huus, Kalmar, med Staden og alt [det] Land og de Indtægter, som derunder ligge, vort Huus Skelduvik [og] hele Østergøtland, dertil Helsingeland, Gestrekeland, Fjadrundeland, Da-lerne, Nerike og Vermeland, samt i Kobberberget aarlig 500 Mk. Sølv Indtægt, fremdeles over hele Riget mange Hereder, Gaarder, Land[bo]er og Kverner, saa at vi selv til vort Ophold kun beholde den mindste Deel [af] vore Indtægter [1]). Siden have vi jo ogsaa, skjønt højligen mod vor Vil[je] maattet tynge Eder, vor Almue, Klerker, Lægmænd og Kjøbsteder, [med] forskjellige Skatter, alene for at løse hine vore Tjenestemænd, thi [alle] vore aarlige Indtægter i alle de 14 Aar af vor Barndom [2]) bleve [saa-] des forødte, at da vi kom til Styrelsen, fandt vi **ikke saameget [som] en Mark Sølv lagt til Side** (atter et daarligt Vidnesbyrd for [For-]mynderregjeringen). Vi ere bedrøvede over, at Tyngslen har ligget paa os [og] Eder, men derimod har været alt for libet baaren af dem, der have modtaget Indtægterne; og da Visse og Somme ville tvinge os til at tynge Eder mod vor Vilje, saa skulle I herved vide, at med Fortrøstning til, at I ville styrke os i at staa disse imod, ville vi aldrig herefter tynge Eder, uden at høj Trang skulde komme os paa af Uden- eller Indenlandske, hvad Gud forbyde". Det er altsaa aabenbart, at der har hersket en stærk Gjæring i Sverig[e], som ogsaa neppe kan have undladt at udøve nogen Indvirkning paa Stem-ningen i Norge, og som i og for sig afgiver tilstrækkelig Grund til at for-staa, hvorfor Kongen denne Gang blev saa længe i Sverige. Endnu i Mar[ts]

---

[1]) Kalmar var formodentlig pantsat til Ulf Arnbjørnssøn, Nikolas Arnbjørn-søns Broder, see Dipl. Sv. 3170, 3312. Skelduvik maa fra Vaaren 1334 have været pantsat til Knut Jonssøn, den forrige Drottsete, nu Lagmand i Østergøtland, see Dipl. Sv. 3069, jfr. 3427, der viser, at han havde i endnu i 1339.

[2]) Kongen taler her om 14 Aar, uagtet der fra hans Tronbestigelse om Sommerer 1319 til Vaaren 1332, da han idetmindste for Norges Vedkommende blev myndig, kun var hengaaet ikke fuldt 13 Aar. Men vi have ovenfor seet (s. o. S. 124), at Magnus ikke egentlig overtog Regjeringen i Sverige førend i 1333, og at Knut Jonssøn endnu vedblev at være Drottsete til ind i dette Aar.

[3]) Dipl. Sv. 3267.

' finde vi ham i Stockholm, efterat han omkring den 23de Februar e været i Ørebro, maaskee ved et nyt Rigsmøde [1]).

Imidlertid havde Erkebiskop Paal afholdt Conciliet i Tunsberg. i de tre Biskoper af Hamar, Oslo og Stavanger vare, som sagt, ke; paa Biskop Haakons og hans Capitels Vegne sendtes to Chors- ke som Fuldmægtige, hvilke ogsaa beseglede Statut-Brevet tilligemed : Biskoper. Dette skete den 19de Juli; Forhandlingerne kunne derfor ke være begyndt stort senere end den 8de Juli, der var den oprin- gt af Erkebiskopen fastsatte Samlingsdag. Disse Statuter indskrænke ligesaavel til reenkirkelige Anliggender, som de, der vedtoges paa foregaaende Concilium, uden forsaavidt man kunde sige, at idet de gaaende Erkebiskopers, Jons, Jørunds og Eilivs Statuter udtryk- ligt stadfestedes, indeholder dette en Godkjendelse af de for den verdslige Øvrighed ubehagelige Bestemmelser, der vedtoges i 1280. Men Stad- fæsten er affattet i saa almindelige Udtryk, at man ogsaa kunde ansee t som en blot Formsag, uagtet det ej kan negtes, at derved altid som en staaende Protest nedlagdes mod de Skridt af den verdslige Re- ring, der ikke stemmede med de i Erkebiskop Jons Statuter af 1280 Grundsetninger. Det bestemtes endog udtrykkeligt, at alle disse gjældende Statuter, Cardinal Viljams af 1247, Erkebiskop Jons af 1280, Jørunds af 1290 og 1306, Eilivs af 1320 og 1327, og Paals af 1334 samt de nuværende, skulde indskrives i Statutbøger og læses offentligt af selve Biskopen eller den, der var i hans Sted, idet- mindste een Gang om Aaret i hver Kjøbstads Hovedkirke, men af Prov- ter eller deres Vicarier i andre større Kirker, og forklares for Læge og Lærde i alle de Artikler, som dem kunde vedrøre. Blandt Artiklerne ere følgende at merkes: Bestemmelsen paa Conciliet i 1290, at en- Prest, der havde Sjæleforg, skulde hver Søndag prædike for sine nefolk, indskærpes, med Tilføjende af, at det idetmindste maatte skee Gang om Maaneden, og at den Hovedprest, som forsømte det, skulde Gang bøde 2 Ører, hver Capellan det halve. Ingen Prest med leforg maatte, som flere plejede, fjerne sig fra sin Kirke paa saa Tid, at det kunde bemerkes, uden sin Foresattes Tilladelse, eller kunde faa en anden sømmelig Prest til at udføre sine Forretninger; den, overbevistes saaledes at have været ½ Maaned borte, skulde bøde ½ Norsk og Biskopen endda kunne straffe ham yderligere. De eldre ud mod at nogen Prest indleder Kjøbmaal eller Akkord, inden han eler de hellige Sacramenter, gjentoges med tilføjede Straffe. Lige-

[1]) See Brev af 16de Marts 1337, Dipl. Sv. 3285, jfr. Brev af 23de Februar, sammesteds 3282.

ledes gjentoges Erkebiskop Eilivs tidligere Bestemmelser om, at de Chor-brødre, der med sine Foresattes Tilladelse laa borte ved Studi[illegible] skulde beholde Indtægterne af sine Præbender. Fremdeles bestemtes [illegible] at visse Constitutioner paa Conciliet i Vienne skulde læses paa Pr[illegible] stevner, omhyggeligt forklares og nøje iagttages. Endvidere skulde [illegible] Chorsbrødre, som havde prestelig Vielse og besad Kirker med Sjælesø[illegible] selv holde Messe og predike for Folket idetmindste een Gang om [illegible] uden lovligt Forfald. Derimod tilbagekaldtes og afskaffedes den Ar[illegible] i Jørunds Statuter af 1306, hvorved det paabødes, at af ethvert [illegible] ster skulde nogle af Biskopen udvalgte Personer sendes til Studi[illegible] saavelsom Erkebiskop Eilivs Bestemmelse, at de, der faldt i Bann [illegible] selve Verket, skulde siden offentligt bannlyses med tendte Kjerter og [illegible] gende Klokker. Endelig bestemtes det, at de Klerker eller Klosterm[illegible] som overbevistes om at holde sig sammen med „vrang Modblæst“ [illegible] sine Foresatte, skulde afsettes af sin Verdighed og skyes af alle[1].

Videre kjender man ikke til Resultatet af Forhandlingerne paa [illegible] Concilium. At andet og mere har været forhandlet, end disse [illegible] bart kirkelige Sager, synes at have ligget i de daværende Omstæn[illegible] ders Natur. Idetmindste maa man formode, at en Sag, der [illegible] efter kom til Afgjørelse, idetmindste midlertidigt, allerede nu [illegible] paa Tale og under Ventilation, nemlig hvem det tilkom at [illegible] dømme de Sager, for hvilke Bøder fastsattes i Christenretten, det vil [illegible] den ældre Christenret, der ved Anordningen af 14de Sept. 1327 [illegible] deles var bestemt at skulle gjelde. I Anordningen forudsettes det, [illegible] det var Lagmændene, der skulde affige disse Domme, ihvorvel det [illegible] tignok skulde synes, som om disse Sager dog maatte høre under kir[illegible] Domstol, saafremt overhoved nogen Sag hørte derunder. Erkebiskop P[illegible] maa ogsaa, som man kan skjønne, have været af den sidste Mening, [illegible] derfor maaskee have indlagt Protest imod, at Lagmanden i Nidaroos befatt[illegible] sig med saadanne Sager. Da dette Anliggende allerede i det følge[illegible] Aar kom til Forhandling mellem ham og Kongen, er det neppe tænkeli[illegible] at han ikke ved dette Møde skulde have bragt det paa Bane og henski[illegible] det til sine Suffraganer at efterfølge hans Exempel, hver i sit Diøcese, [illegible] at han dog, som det lader, fik dem overtalt dertil, ligesom det ogsaa [illegible] klart, at de, der paa Kongens Vegne førte Ordet, maa have erklæret sig [illegible] det bestemteste derimod. Men Sagen kunde ikke afgjøres, førend Ko[illegible] gen selv kom til Norge, og imidlertid maa dette i alle Fald i Nidaro[illegible] selv have været et temmelig alvorligt Tviste-Emne mellem Erkebiskop[illegible] eller hans Official, og den kongelige Sysselmand samt Lagmanden. [illegible]

---

[1]) Norges gl. Love, III. 281—284.

øvrige Biskoper ikke have villet indlade sig paa Sagen, tør man vel allerede deraf, at ingen Bestemmelse derom findes optagen i Statut-Brevet.

Høvdingemøde i Norge om Sommeren 1337. Foreløbig Overeenskomst Kongen og Erkebiskopen. Ulf Saxesson tagen til Raade. Kongen kronet i Oslo?

Kong Magnus havde om Vaaren 1337, paa det korte Sommerbe- i 1336 nær, ikke siden Høsten 1335 været i Norge. I hele denne havde han haft Rigsseglet hos sig, og fra Sverige af udstedt de , der for at have fuld Kraft nødvendigviis maatte udferdiges under . Men nu fordrede den i Norge bestaaende Forfatning, at saadanne Breve i mange enkelte Anliggender maatte erhverves, for at disse kunde til endelig Ordning. Lige siden Sverres Tid havde Kongerne og Consequens arbeidet derhen, at concentrere al Magtfylde og i Kongens Person, og jo bedre dette var lykkets dem, desto var Kongens personlige Nærværelse i Landet, ikke at tale Folket selv var fra gammel Tid vant til at bringe sine Anlig- ind for Kongen selv og erhverve hans umiddelbare Af- . Vistnok havde det været Hensigten med Oprettelsen af Lag- derne og Overdragelsen af mange Sagers Afgjørelse ogsaa til ene at gjøre slig personlig Henvendelse mindre nødvendig, og der- dem, der boede fjernt fra de Egne, hvor Kongen opholdt sig, nogen . Men deels trængte endnu i mange Tilfælde ogsaa Lagmændenes og Sysselmændenes Afgjørelser til kongelig Bekræftelse, deels var andre Sager, hvortil den kongelige Myndigheds Indskriden var ligt nødvendig. Blandt disse maa vi først og fremst nævne -Sagerne. I hiin Tid, hvor de Fleste bar Vaaben, og Mande- Principet endnu ikke var afskaffet, saa at Drab fremdeles kunde affones Bøder, var Slagsmaal og Manddrab meget hyppigere end nuom- . Manddraberen havde efter Loven tabt sin Fred og var saa- fredløs eller utlæg, indtil Kongen af sin Magtfuldkommenhed gav Landsvist, hvilket altid skete, saasnart Omstændighederne ved Drabet var altfor graverende, men saadanne at det nogenlunde kunde betragtes overlagt. Sysselmanden eller dennes Lensmand skulde da i deslige optage Vidnesbyrd om den hele Sammenhæng og sende dette til , som da bestemte, hvorvidt Drabsmanden skulde have Landsvist, dette Tilfælde udgav sit Brev derpaa under Rigsseglet, hvori der bestemtes, om han skulde betale heelt eller halvt Thegngilde og foruden Bøderne til den Dræbtes Arving [1]). I Mellemtiden,

[1]) Jfr. ovenfor, IV. 2. S. 485.

saa at han, Bisp Haakon, Hr. Erling og Hr. Finn reiste i Samfl
med hinanden. Der var, skrev han end videre, Rygter om mange s
store Tidender i Omløb paa hans Kant, men han vilde ikke skrive dem
da han selv ikke havde erfaret dem skriftligt; han beklagede derfor, at Hr
Ivar ikke paa længere Tid havde tilskrevet ham, og ønskede
vide, om han muligtviis havde skrevet til Hr. Erling om et og and
hvorom heller ikke han — Haakon — burde være uvidende; det var
lers baade Erkebiskopens og hans eget Ønske, at Hr. Erling nu
kunde komme til Bergen. Vi see heraf noksom, at der var noget
end almindeligt i Gjere, og at Hr. Ivar især deleshed antoges at
være underrettet derom, hvad enten nu fordi han boede paa Østland
og saaledes havde lettere for at faa Efterretninger fra Sverige, el
hvad der er rimeligst, fordi han for Tiden var den, der ledede Sto
mændenes Skridt.

Kong Magnus forberedede sig ogsaa paa sin Side til et længere
hold i Norge, idet han udnævnte Hr. Gregorius Magnussøn til
Drottsete i Sverige [1]) og tog Dronningen og alle hendes Hofdamer
Reisen gik dog ikke saa tidligt for sig, som fra først af bestemt,
maa være sendt nye Skrivelser rundt omkring til Høvdingerne, thi
27de Juli var Bisp Haakon endnu i Bergen [3]), og den 21de
var Kongen endnu rimeligviis i Ljodhuus [4]). Først henved Bar
mæi Tider, sidst i August, blev Høvdingemødet afholdt, deels i
deels paa Akershuus, hvor Kongen nu synes at have haft sin Bo

Der synes ikke at have været faa Herrer tilstede paa dette M
saa mange, at Kongen i et derved udfærdiget Brev taler om „hele
sens Raad" som nærværende. Der var for det første Erkebiskop
tre af hans Chorsbrødre, Bisp Haakon, Bisp Hallvard af Ha

---

[1]) Hr. Gregorius Magnussøn nævnes som Drottsete første Gang i dette
d. 11te Juni 1337 i Stockholm (Dipl. Sv. 3295), og Nicolas Arabjørn
allersidst som saadan d. 2den April 1336 (Dipl. Sv. 3212); i Brev af
Juni 1336 nævnes denne allerede som slet og ret Ridder. Gregor kalder
selv Drottsete endnu i Br. af 19de Nov. 1337, men derimod ej længer
Juni 1338 (Dipl. Sv. 3328, 3338.

[2]) At dette var Tilfældet, kan sluttes af Bisp Haakons Brev til Dr
ningen af 3die Nov. 1337, sml. V. 101, hvor han beder at hilse „domi
lam Catharinam de Spina ceterasque cameræ vestræ domicellas. De
vare vist Blanches egne Landsmænd.

[3]) Den 7de Juli (Syvsoverdagen) bekjendtgjorde nemlig Bisp Haakon i Eg
skab af pavelig Collector, beskikket dertil af Petrus Gervasii, at han fra
skop Jon i Skaalholt havde modtaget Pavehjelpen og Rumaskatten for
Aar; Brevet er dateret i Bergen (Barth. E. 689, jfr. Suhm, XII. 290).

[4]) See det ovenfor berørte Brev af 21de Juli 1337, hvorved Fogden paa Lj

ar heller ikke Nøden saa stor, og det lader ogsaa til, at man har ttet sig af Lejligheden. Men saa blev han, som nys nævnt, borte i n halvandet Aar, og da maa det i mange Stykker have seet reent ud, og Folket paa mange Steder have knurret. Endog højtstaaende d, som ellers var loyale nok, have nu vist rystet paa Hovedet og aaet med hinanden om, hvad herved var at gjøre. Vi see saaledes ste October Hr. Ivar Agmundssøn hos sin Broder Hr. Finn og s nu voxne Søn Agmund Finnssøn paa Ættegaarden Hestbø i ke [1]). Muligt, at det kun var en Sammenkomst i Privat-Anlig-r, eller et Besøg; men merkeligt er det dog, at han foretog Reisen aa denne ubekvemme Tid, da han dog var tilbage i Skidan igjen Juletider. Man synes at ane, at Hovedhensigten med hans Besøg paa et har været at overlegge med sin Broder, med sin Ven, Biskop Haa-ed hvem han stod i ivrig Brevvexling om politiske Sager, og med andre nd om, hvad der under disse Forhold var at gjøre. Hvad enten Kongen af sig selv har indseet, at han ej uden Fare kunde være e borte fra Norge, eller man har indtrængende forestillet ham ndigheden af at komme, eller han desforuden ogsaa har haft sær-hensigter: saa meget er vist, at han om Vaaren 1337 bestemte sig til at gjeste Norge den forestaaende Sommer, men og til at Raadets Medlemmer om sig, og saaledes holde et Høvdingemøde, fandtes behøves. I dette Øjemed udferdigede han Breve til alle Herrer, og bestemte den 22de Juni som Samlingsdagen, formo-ig i Oslo. Naar disse Breve kom til vedkommende Personer, vi-ikke nøje, men de maa være komne temmelig tidligt paa Vaaren, da have et Brev fra Biskop Haakon til Hr. Erling Vidkunnssøn [2]), t han udtrykkeligt omtaler, at han selv har modtaget Kongens Skri-, og derhos ogsaa yttrer sig om den forestaaende Reise østover, som r endnu var rum Tid, inden man behøvede at tiltræde den. Han i dette Brev, at han havde bragt i Erfaring, at Hr. Erling havde get en lignende Indkaldelsesskrivelse, at han endnu ikke ret vidste, Erkebiskopen, der forresten allerede var kommen til Vossevangen og agtede sig den korteste Vej over Voolstadøren til Bergen, besluttede il, undtagen at han, hvis der overhoved blev noget af Reisen, helst

Dipl. N. IV. 227. Tilstedeværende her var foruden Hr. Ivar ogsaa Fru Ragnhild Jonsdatter (maaskee Hr. Ivars Hustru), Thora Viljamsdatter, Ingeleiv Brynjulfsdatter, alle vistnok meget fornemme Damer, og Agmund Finnssøn, fød sandsynligvis i 1321 (Dipl. N. II. 143); de bevidnede, at Fru Cecilia Isaksdatter erklærede, at hun for 8 Aar siden havde givet sin Frænde Alf et Stykke Jord paa Jederen, og nu forøgede Gaven.

) Saml. t. d. N. F. og S. H. V. 97.

saa at han, Biskop Haakon, Hr. Erling og Hr. Finn reiste i Samfl med hinanden. Der var, skrev han end videre, Rygter om mange store Tidender i Omløb paa hans Kant, men han vilde ikke skrive de da han selv ikke havde erfaret dem skriftligt; han beklagede derfor, at Ivár ikke paa længere Tid havde tilskrevet ham, og ønskede vide, om han muligtviis havde skrevet til Hr. Erling om et og an hvorom heller ikke han — Haakon — burde være uvidende; det var lers baade Erkebiskopens og hans eget Ønske, at Hr. Erling nu kunde komme til Bergen. Vi see heraf noksom, at der var noget end almindeligt i Gjere, og at Hr. Ivar isærdeleshed antoges at være underrettet derom, hvad enten nu fordi han boede paa Østla og saaledes havde lettere for at faa Efterretninger fra Sverige, el hvad der er rimeligst, fordi han for Tiden var den, der ledede Gr mændenes Skridt.

Kong Magnus forberedede sig ogsaa paa sin Side til et længere hold i Norge, idet han udnævnte Hr. Gregorius Magnusson til Drottsete i Sverige [1]) og tog Dronningen og alle hendes Hofdamer Reisen gik dog ikke saa tidligt for sig, som fra først af bestemt, maa være sendt nye Skrivelser rundt omkring til Høvdingerne, thi 27de Juli var Bisköp Haakon endnu i Bergen [3]), og den 21de var Kongen endnu rimeligviis i Ljodhuus [4]). Først henved Bart mæi Tider, sidst i August, blev Høvdingemødet afholdt, deels i O deels paa Akershuus, hvor Kongen nu synes at have haft sin Bolig

Der synes ikke at have været faa Herrer tilstede paa dette M saa mange, at Kongen i et derved udfærdiget Brev taler om „hele sens Raad" som nærværende. Der var for det første Erkebiskopen tre af hans Chorsbrødre, Bisköp Haakon, Biskop Hallvard af Ha

[1]) Hr. Gregorius Magnusson nævnes som Drottsete første Gang i dette d. 11te Juni 1337 i Stockholm (Dipl. Sv. 3295), og Nicolas Arnbjørn allersidst som saadan d. 2den April 1336 (Dipl. Sv. 3212); i Brev af Juni 1336 nævnes denne allerede som slet og ret Ridder. Gregor kalder selv Drottsete endnu i Br. af 19de Nov. 1337, men derimod ej længer d. Juni 1338 (Dipl. Sv. 3328, 3338.

[2]) At dette var Tilfældet, kan sluttes af Bisköp Haakons Brev til Dr ningen af 3die Nov. 1337, sml. V. 101, hvor han beder at hilse „domi lam Catharinam de Spina ceterasque cameræ vestræ domicellas. De vare vist Blanches egne Landsmænd.

[3]) Den 7de Juli (Syvsoverdagen) bekjendtgjorde nemlig Bisköp Haakon i E skab af pavelig Collector, beskikket dertil af Petrus Gervasii, at han fra skop Jon i Skaalholt havde modtaget Pavehjelpen og Rumaskatten fo Aar; Brevet er dateret i Bergen (Barth. E. 689, jfr. Suhm, XII. 290).

[4]) See det ovenfor berørte Brev af 21de Juli 1337, hvorved Fogden paa L

som det forstaar sig, Biskop Salomon. Af de verdslige Herrer næv- udtrykkeligt Hr. Ivar, den forhaandenværende Merkesmand Hr. Erikssøn, begge Hafthorssønnerne, og Hr. Erlings Søn, den Bjarne, der synes at have staaet i Kongens Tjeneste som Hird-. Men der maa naturligviis have været mange flere. Saavidt kan skjønne, var dog ikke Erling Vidkunnssøn selv tilstede. Han have givet Sønnen Fuldmagt til at handle paa hans Vegne.

Af Forhandlings-Emner maa der have været mange. Først og synes Midlerne til at raade Bod paa de Ulemper, som Kongens -rige Fraværelser udenfor Landet medførte, at maatte have været paa og saaatsige at have udgjort Hovedgjenstanden for Raadslagningerne. skulde der handles om det mellem Erkebiskopen og Kongens Re- -ter nys opstaaede Tvistemaal angaaende Jurisdictionen i Chri- -ger, hvorom strax ovenfor er handlet. Fremdeles vil det erin-, at den Fred, som den 3die Juni 1326 var sluttet med Rusland, kun indgaaet paa ti Aar (s. o. S. 75), hvilken Frist saaledes denne Sommer -den. Ved at modtage det halve af Seraarstienden til at befrige og Kareler havde Kongen, eller de, som dengang førte Regjerin- i hans Navn, strengt taget forpligtet ham til at føre Krigen, især da ansaaes som en hellig Krig, og derfor maatte der vel nu raad-, hvorvidt man virkelig skulde begynde den, og paa hvad Maade i Fald skulde skee. Endelig synes det temmelig vist, at hvis Magnus nogensinde blev kronet i Norge, hvilket, som allerede nævnt, udtrykkeligt omtales, da maa det være skeet ved denne Leilighed. for sig selv kan man jo ikke egentlig sige, at den Taushed derom, hersker i de faa, magre og mangelfulde Kilder, hvorfra Beretningen disse Tiders Begivenheder maa hentes, indeholder noget bestemt Be- for, at en saadan Kroning ikke skete i Norge. Naar den skulde finde her, saa synes Tiden dertil naturligst at have maattet være ved første Besøg i Oslo eller en anden af Norges biskopelige Stæder, han var bleven kronet i Sverige, og følgelig da han nu i August kom til Oslo. Men netop fra dette Aar indeholde de islandske -ler, der ellers ere vor Hovedkilde med Hensyn til de egentlige hi- -ske Beretninger, saagodtsom slet intet om Begivenhederne i Norge, nu end Aarsagen kan være: de nævne ej engang noget om -dingemødet i Oslo, der dog var af Vigtighed nok, og uagtet de øvrige Høvdingemøder pleje at omtales. Her er saaledes al Grund

holmen lover, i Tilfelde af Kongens Død, at overlevere Slottet samt Ljod- hus m. m. til Dronningen. Det er aabenbart, at dette Brev, der er date- ret fra Ljodhus, maa være udferdiget i Kongens og Dronningens Nærværelse.

til at tro, at om end vigtigere Begivenheder end selve Kroningen i d
Aar havde fundet Sted i Norge, vilde de dog ikke have været ber
Den lübeckske Chronist Detmar, der saa omstændeligt omtaler Kron
i Sverige, nævner vel intet om nogen Kroning i Norge, men und
ger man Sagen nøjere, vil man finde, at den svenske Krönings O
hos ham egentlig kun hidrører derfra, at de ovennævnte lübeckske Ge
ter vare tilstede under Kroningshøjtidelighederne og saaledes ved Ti
komsten have givet omstændelige Beretninger derom, ej at tale om,
res Sendelse selv og Resultaterne deraf vare for vigtige til at
forbigaaes, medens de heller ikke kunde omtales, uden at man n
noget om Kroningen, saa meget mere som de Indrømmelser, de
tilstodes Lübeckerne, netop tilstodes dem i Anledning af denne. Fo
Aaret 1337 meddeler han derimod ingen Tildragelse fra Norge
Sverige [1]). At de til vor Tid opbevarede Brevskaber intet in
om Kroningen, beviser hverken fra eller til, thi heller ikke om
Haakon Magnussøns Kroning forekommer der nogen særegen Me
uden for saa vidt denne Konge sedvanligviis af Undersaatterne
„den kronede". **Muligheden** af, at en Kroning fandt Sted i O
i August Maaned, er saaledes altid tilstede, og der gives der
Omstændigheder, der endog tale for Sandsynligheden. For det før
jo, som sagt, rimeligst, at Kongen snarest muligt efter sin Kro
Sverige ogsaa ønskede at lade sig krone i Norge. For det andet
bekjendt, at Kongerne ved slige store Fester, som en Kroningsfest,
plejede at ophøje flere anseede Mænd til Ridderverdigheden. Nu
ikke sandsynligt, at Kongen har meddeelt nogen saadan Verdighed,
han selv var bleven dubbet til Ridder af sin Svoger ved Kroni
Stockholm, thi hvorvel Ridderverdighedens Meddelelse, fornem
Norge, ikke som i det øvrige Europa var betinget deraf, at Med
selv havde den, men egentlig kun var et af Kongedømmets Præro
ver, og derfor heller ikke kunde skee ved andre end Kongerne, saa
dog paa den anden Side tydeligt, at Magnus neppe vilde have
det nødvendigt at lade sig dubbe til Ridder, hvis han ikke i dette
havde hyldet de udenfor Norden herskende Synsmaader, nemlig at
alene derved erhvervede den Ret til at meddele Verdigheden til andre,
han siden ved Kroningen selv skulde udøve. Men nu finde vi, at et
anseede Nordmænd, der ikke tidligere vare Riddere, netop ere blevne
højede til denne Verdighed før Juletider 1337: det kan ogsaa alene
været ved Høvdingemødet i August Maaned. Disse Mænd vare
Hafthorssøn, og hvad der er merkeligere, endog Ulf Saxessøn, der

---

[1]) Detmar, S. 212.

det strax nedenfor nærmere skal omhandles, blev tagen til Naade baade af Kongen og Biskop Hallvard: en Act, der ligeledes synes ..ne om en eller anden større Højtidelighed af det Slags, hvorved ..ier plejede at meddeles [1]). Endvidere see vi, som det allerede er .., at Dronningen og hendes Hofdamer fulgte med, og af Breve, Biskop Haakon skrev til forskjellige Venner efter Hjemkomsten til ..n, faar man ligeledes det Indtryk, at der under dette Høvdinge- .. gik ualmindeligt festligt til, ligesom man seer, at Kongen derhos ..te en heel Deel Beskyttelsesbreve, ogsaa et af Kroningsfesternes ..lige Attributer. Endelig er ogsaa Tiden ikke uden Betydning. Thi .. forsamlede Herrer ej synes at være komne tilstede førend efter den .. August, Mariemesse fyrre, og der saaledes ej vel kan være Tale om denne ..aa Kroningen, hvis den overhoved fandt Sted, være skeet paa ..lomæusdagen d. 24de August, der tillige var Søndag; denne vilde ..kke netop have været Aarsdagen for Kongens Hyldning, og saa- ..ed Flid valgt af ham. En Sandsynlighed for, at Kongen i 1337 .. August blev kronet for Norge i Oslo, er altsaa unegteligt til- .. men nærmere kan man heller ikke komme denne Sag, hvis ikke ..il ukjendte, Kilder, der maatte oplyse det, herefter skulde dukke .. saa meget indsees let, at hvis denne Højtidelighed fandt Sted, ..an have været Hovedøjemedet med det hele Høvdingemøde, og ..t forud for alle andre Forhandlinger.

..ette være nu da som det vil. Men vist er det, at Ulf Saxesøn ..f Kongen tagen fuldkommen til Naade, ja vandt endog, som det .. i ikke ringe Grad hans Yndest. Hvor han havde været i de tre .. Aar, og hvorledes det gik til, at han kom tilbage, vides ikke. ..man veed med Sikkerhed er, at han ogsaa maatte forlige sig med .. Hallvard af Hamar og lade sig løse af ham fra den Excommu- ..n, hvori han ipso facto var falden formedelst den Deel, han for .. siden havde taget i Biskopens Anholdelse. Det lader til, at uagtet ..d Hafthorssøn havde været Hovedmanden herved, maa dog Ulf ..søns Deeltagelse i Foretagendet have haft noget mere graverende

[1]) Jon Hafthorssøn kaldes i Biskop Haakons Brev til Bjarne Erlingssøn af 3die November 1337 „Hr. Jon", hvilket altsaa viser, at han da var Ridder. Han maa saaledes have været ophøjet til Ridder før den Tid, og da maatte man først tænke paa Kongens Bryllup; men efter hvad der ovenfor er viist, kan man neppe engang antage, at Kongen gjorde nogen til Ridder førend efter sin Kroning i Juli 1336: der er saaledes for Jons Ophøjelse neppe nogen anden Tid tilbage at gjette paa, end den, hvori Mødet holdtes 1337. Om Ulf Saxessøn gjelder det samme. Han nævnes allerførst som „Hr. Ulf" i Biskop Haakons Brev af 20de December, Smll. V. S. 106, altsaa fandt heller ikke hans Ophøjelse Sted om Julen 1337.

ved sig end Sigurds eller i alle Fald i højere Grad have vakt Bisko Harme, thi det er aabenbart, at Ulf aldeles ikke slap saa godt derfra Sigurd. Hans Afløsning og Gjenoptagelse i Kirken foregik, som synes, med større end almindelig Højtidelighed ved St. Hallvards i de øvrige Biskopers og formodentlig de andre forsamledes Paahør han afløstes udenfor Indgangen, og Biskop Hallvard forbeholdt sig at paalegge ham den Straf og Pønitents, han fandt passende, Ulf maatte aflegge Eed paa at holde den hellige Kirkes og Bis Dom i alt hvad der var ham muligt. Ogsaa tales der om et F som han under Erkebiskopens Megling skal have maattet indgaa m skop Hallvard, hvori han blandt andet maatte love at overdrage H Kirke tolv Mks. Bool i Skadeserstatning: en Betingelse, som m antage, at Kongen, der synes at have kastet mere end almindelig paa Ulf, fandt saa ubillig, at Biskop Hallvard saa sig nødsaget indgaa et andet Forliig paa billigere Betingelser, men med Forbehold Ret til at paalegge Ulf den passende kirkelige Skrift [2]). Disse For ger med Ulf Saresøn kunde neppe foregaa, uden at ogsaa Eri om Urolighederne i 1333 overhoved opfriskedes, saameget mere s gen nu vel for første Gang efter disse mødte dem, som deri ha taget; en Grund mere til at antage, hvad der ovenfor er yttret, ved dette Møde maa have været handlet om Midlerne til at fo slige Uroligheder for Fremtiden, og ordne Landets Regjering

---

[1]) Dette sees af Biskop Haakons nysomtalte Brev til Hr. Ulf, hvor det „blandt andet beder I os give Eder vort aabne Brev med Vidnesby hvad I havde svoret og svor, dengang I blev løst udenfor St. Ha Kirkedør". Altsaa var Biskop Haakon og derfor vel ogsaa de øvrige per her tilstede. See forøvrigt nedenfor.

[2]) Saaledes, synes det, maa man forklare følgende Passus i nysnævnte „hvad de Forliig angaaer, som omhandles, da kunne vi ej derom videre os, hverken om det, Hr. Erkebiskopen skal have gjort, eller om det, Hr. Bis Hamar siger sig nødtvungen at have indgaaet, da begge ere os aldeles ubekje jfr. hermed, hvad Biskop Haakon s. D. skriver til Biskop Hallvard: „blandt fandt vi, at det paabødes ham at holde et imellem Eder og ham oprettet F fremfor et andet, der skulde tilbagekaldes og ansees ugyldigt". Men det usandsynligt, at begge disse Forliig have været indgaaede, enten f Biskop Haakon kom til Oslo (det kan have skeet, medens Erkebiskopen Vejen derhen opholdt sig paa Hamar), eller efter hans Afreise, siden ha klærer, intet at vide derom. Vi see forøvrigt, at Ulf Saresøn netop denne Tid (26de August, altsaa lige under Mødet) gav en vis Thord vesøn to Oresbool i Søndre Kaarethorp i Oelgaleims Sogn paa Fr (Hedemarken), uden at der nævnes om noget Vederlag (Dipl. Norv. I. 2 der nævnes ikke, hvor Brevet er udstedt, saa at man ej kan see, om Ulf var i Oslo eller paa Hedemarken, men man seer i alle Fald, at han Biskopens haarde Fordringer dog endnu havde Jordegods at bortgive.

Indbyggerne mindre ubekvem Maade. Men de senere Begiven-
e berettige til den Slutning, at man i dette Stykke enten ikke
ede noget tilfredsstillende Resultat, eller at Kongen ikke har holdt
efter, han gjorde. Vi see, at Kongen for det første blev i Norge,
bragte Vinteren der, lige til April 1338. Muligt, at det herved
ftets ham at faa den endelige Afgjørelse af Sagen henskudt til
iden, maaskee til et paatænkt Rigsmøde i Nidaroos, idet han har
gode Løfter, men mere af et almindeligt og svævende Indhold, end
selv synderligt betryggende, medens han derimod sandsynligviis ved sit
n Dronnings belevne Væsen, ved alleslags Fester, og ved Ridder-
vnelser, der nu ganske vist ikke paa mange Aar havde fundet Sted
rge, drev det til at sætte sig i Yndest hos mange, især af de Yngre,
at vinde dem for sig. Blandt dem, der saaledes blev gjorte til Riddere
enten det nu skete ved Kroningen eller alene ved en anden Fest
ingens Aarsfest?), var da, som allerede nævnt, ganske vist Jon
sson og Ulf Saxesson [1]). Derimod blev Sigurd Hafthorsson
ikke Ridder, hvad enten han nu endnu var for ung dertil, eller
havde for meget imod ham som et uroligt Hoved og den egent-
arsmand til Stemplingerne i 1333. Blandt Geistlighedens
r kom Biskop Haakon i særdeles Yndest, saavel hos Kongen
Dronningen. Kongens Bekjendtskab havde han maaskee allerede
t som Chorsbroder i Bergen, uden dog rimeligviis at komme i
r Forhold til ham; Dronningen havde han derimod ganske vist aldrig
, men efter alt hvad man kan skjønne, maa han ved sin udenlands
e Dannelse og behagelige Væsen, forenet med sundt Omdømme
kift Greb paa alleslags Statsforretninger, ikke mindre end ved sin
d og fornuftige kirkelig Iver ganske have vundet Kongeparret,
iste ham den største Yndest og Hengivenhed og herefter i de fleste
e Anliggender indhentede hans Raad [2]). Dronningen gjorde ham

[1]) See herom strax ovenfor, S. 206.

[2]) I een Ting lader det dog til, at Biskop Haakon var forsømmelig, nemlig i at holde sin Kirke, Christkirken, i god Stand. Vi have nemlig endnu Begyndelsen af et Brev fra Pave Benedictus XII. til Erkebiskop Paal og Biskop Erik i Stavanger, skrevet i Pavens tredie Aar, og som det synes i April eller Mai 1337, hvori han klager over, at Biskop Haakon, som efter hvad han af paalidelige Kilder havde erfaret, højst uforsvarligt lod Kirken saaledes forfalde, at næsten hele Taget var ødelagt, og Regnen strømmede ind, saaat de til Messen forsamlede Folk paa regnfulde Dage ikke kunde finde et Sted, hvor de stod i Ly for Drypp, ligesom og Klokketaarnet, i sin Tid opført med stor Bekostning, nu af Mangel paa behørig Tækning havde lidt saa meget af Regn, at hvis der ei . . . . . . her ender Brevet, men man kan omtrent tænke sig hvad der fulgte efter, og at Paven herved vilde overdrage hine Prælater at undersøge Sagen

til sin Privat-Capellan [1]), Kongen eftergav ham, som det synes, et Laan han tidligere havde maattet gjøre ved Fehirdslen i Bergen; idetmindste fik den nuværende Fehirde, nemlig Mag. Capellarum Provst Guthorm, Ordre til at tilbagelevere ham de Sager, han havde sat i Pant [2]). Ligeledes fik han en heel Deel Privilegier og Frelsebreve, om hvis nærmere Indhold dog intet vides. Dette nøjere Forhold, hvori Biskop Haakon paa denne Maade var traadt til Kongen, og den Indflydelse han derved kom til at udøve paa de offentlige Anliggender, have vi at takke, at vi om Begivenhederne for de følgende fire Aar have langt mere og omstændeligere Kundskab, end om hvad der foregik baade i de nærmest foregaaende og de efterfølgende. En stor Deel af Biskop Haakons Breve til Kongen og andre højtstaaende Mænd i denne Tidsrække ere nemlig opbevarede, og give naturligviis Underretning om mange interessante Enkeltheder, hvorom vi ellers vilde have været aldeles uvidende [3]).

Sagen mellem Kongen og Erkebiskopen om Doms-Affigelsen i Christenrets-Sager i Nidaroos kom, som det allerede er nævnt, under Behandling og midlertidig Afgjørelse. Løverdagen den 30te August, heder det, blev denne Overeenskomst truffen efter Biskoperne Halvards og Haakons Raad og Tilskyndning, og med hele det øvrige der tilstedeværende Rigsraads Samtykke, at alle de Pengesekter, som forefaldt i Christenretten, skulde dømmes og orskurdes i Kongsgaarden i Nidaros i Officialens Nærværelse, saaledes at naar Officialen havde affagt sin Dom, skulde Lagmanden affige den næste, derpaa igjen Officialen o. s. v. Dag efter Dag, eller at en af dem først skulde affige et vist Antal Domme, den anden derefter et ligesaa stort Antal. Dette sees dog at maatte forstaaes saaledes, at de begge tilsammen skulde raadslaa om Dommen og enes om den, før den affagdes, og at det alene var Affigelsen i og for

samt ved kirkelig Censur at tvinge Biskop Haakon til at opfylde sin P... Brevet findes nederst paa Siden af et Blad, tilhørende en Regestbog fra ... nedict den 12tes 3die Aar, men som, uvist hvorfor, er bleven sønderlemmet og benyttet til Smudsblade foran andre Regestbøger, dette saaledes ... Reg. comm. Clem. VI. ann. X. l. 4. part. 1. Da de andre Breve ... Bladet er fra April og Mai i Benedicts 3die Aar, maa man antage, at saa det her omhandlede er fra den Tid.

[1]) See Biskopens Brev til Dronningen, Saml. V. S. 101. Det heder ... Serenissimæ &c. dominæ Blanchæ &c. Haquinus eadem gratia episc. B... gensis, suus — proutinam placeat — capellanus". Dette kan vel ... forstaaes anderledes, end at hun havde udnævnt ham til sin Capellan.

[2]) See Biskopens Brev til Kongen af 3die Novbr. Saml. V. 99.

[3]) Disse Breve, optagne i den ofte omtalte Bergenske Copibog, hvoraf et U... er os levnet i Barth. E., ere aftrykte i Saml. V. S. 95—165.

maaskee Forsædet i Retten, hvori de skulde skiftes [1]). Det tilføies „at hvis saa store Sager kom fore, at Officialen og Lagmanden ie ansaa sig istand til at overtage Afgjørelsen, skulde de tilligemed en gaa i Erkebiskopens Gaard, hvor Erkebiskopen da skulde afsige sen i begge Parters Nærværelse. Denne Ordning af Sagen var gentlig kun, som sagt, midlertidig, thi det bestemtes udtrykkeligt, at lene skulde gjelde, indtil Kongen kom til Nidaros, og begge Herrer ine bedste Mænds Raad indgik en endelig Overeenskomst, ved hvilet skulde have sit Forblivende [2]). Denne Afgjørelse maatte visnok yderst utilfredsstillende, ja endog krænkende for Erkebiskop Paal, ige fra sin første Optræden som Cantsler havde viist sig yderst skinaa Kirkens Rettigheder, og rimeligviis paa Grund af den Indfly, han tidligere som Cantsler udøvede over Kongen, havde haabet at faa Villie frem. Vi see ogsaa af en Erklæring, som Biskoperne Hall- og Haakon tilligemed tre af Erkebiskopens egne Chorsbrødre fandt foranledigede til at udstede faa Dage efter (den 4de September) i , at disse Mænd havde raadet Erkebiskopen til at indgaa dette For- „for Fredens og Rolighedens Skyld, og for at vise Kongen desto ...der og Føjelighed". Men det siges ligeledes her udtrykkeligt, at ... Ordning af Sagen alene skulde bestaa, „indtil Kongen kommer til ...os og Erkebiskopen kan faa svaret for sig med Raad, Vink og ...e af sit Capitel, sine Medbrødre, de øvrige Biskoper i Landet, ...es Capitler" [3]). Altsaa maa det have været paatænkt med ...e at holde et stort Kirke- og Rigs-Møde i Nidaros, hvor denne Sag og maaskee mange andre skulde afgjøres. Sandsynligvar det da ogsaa til dette paatænkte Rigsmøde, at Ordningen af de ...e Regjeringsanliggenders Besørgelse under Kongens Ophold i Sve...lev udsat. Men et saadant Møde kom, som vi ville see, ikke istand, ... midlertidige Bestemmelse blev altsaa fremdeles i Kraft.

...m der forhandledes noget om Krigen med Rusland, og hvad der ...fald blev afgjort, vides ikke, men det synes umuligt andet, end at

---

I den nedenfor omhandlede Erklæring af 4de September heder det nemlig: „at Officialen og Lagmanden i Norge begge tilsammen siddende i Kongsgaarden i Nidaros skal legge Orskurd paa angaaende de omspurte Pengesekter hver sin Dag eller hver sin Uge, idet dog begge ere tilstede og samtykkende hver den andens Orskurd". Dette er forresten noget afvigende fra Ordenes Lydelse i den egentlige Overeenskomst, hvor der ikke er Tale om „hver sin Dag" eller „hver sin Uge", men „hver sin Dom" eller „hver sit visse Antal Domme".

Norges gl. Love, III. S. 161.

Dipl. Norv. II. 222.

denne Sag kom paa Bane, thi Fiendtlighederne vare allerede udbrudte: de novgorodske Annaler berette nemlig [1]), at om Vinteren 1336—1337 fandt oprørske russiske Karelere Tilhold i de svensk-norske Byer og Hjem af Svenskerne eller Nordmændene, idet de dræbte Kjøbmænd (Gjester) fra Ladoga og Novgorod og mange græske Christne, der opholdt sig hos dem. Dette kan neppe være skeet af anden Grund, end at Stilstanden var udløben, og at Grændseboerne paa begge Sider, stedse forbittrede paa hinanden, allerede længe havde ventet paa dette Øieblik, da de paany kunde tage sig selv til Rette. Da de russiske Annaler her ingen Forskjel gjøre paa Svenske og Norske, men indbefatte dem begge under et fælles Benævnelse, er det umuligt at see, hvor Fiendtlighederne først begyndte; men da Russerne nu fra sin Side neppe betragtede de to Folk, der tilsammen lød under Kong Magnus's Scepter, anderledes end som et eneste, og vist ingen Tanke havde om, at det ene kunde være neutralt medens de laa i Krig med det andet, bliver det sandsynligt, at Fiendtligheder have været øvede paa den hele Linje lige fra de nordlige Grændse-Egne ved det hvide Hav indtil Ladoga og den finske Bugt; men det ligger i Sagens Natur, at det dog nærmest maatte blive Finland eller de svenske Districter, hvor den egentlige Krig siden førtes [2]).

---

[1]) See de novgorodske Annaler for Aarene a. V. Sk. 6845 fgg., jfr. Karamsins Ruslands Historie, den tydske Oversettelse, 4 B. S. 197. Der staar bogstaveligt i Annalerne: „I denne Vinter var det, at Karelerne, understøttede af Nemetzerne, dræbte Russerne, mange Novgorodere og Ladogaiske Gjester, og Christne, opholdende sig i Karelen, og vendte seierrige tilbage til den nemetziske By (Gorod), og derpaa mishandledes mange Christne i den nemetziske By". Den i de russiske Annaler fulgte Tidsregning er den byzantinske, efter Verdens Skabelse, der sættes 5508 Aar før Christus, og hvor hvert Aar regnes fra 1ste September til 31te August, saaledes at Christi Fødsel falder i det 5508de Aar, og altsaa det første Aar efter Christi Fødsel, fra Jan. til September, falder i det 5508de, fra Septbr. til og med Decbr. i det 5509de. Heraf følger, at det 6845de Aar af hiin Æra løber fra 1 Septbr. 1336 til 31te August 1337, og Vintren 6845 maa altsaa være Vintren 1336—37. „Nemetzerne" (egentlig „de Stumme", sidenefter en sedvanlig Betegnelse paa Tydskerne), bruges her som en Fællesbenævnelse for Svensker, Norske og Tydske, og „den nemetziske By" eller „Gaard", hvilken Karamsin uden Videre antager for at skulle være Viborg, kunde saaledes og betegne Tavgstehuus, eller endog Vargøhuus, kortsagt hvilkensomhelst Borg eller Plads, hvortil de omstreifende Kareler kunde komme. Senere hen nævnes vel, som vi ville see, virkeligt Viborg (Vyborg) og dens Foged ved Navn Steen, men i et sildigere Stadium af Feiden, saa at det ingenlunde dermed er sagt, at det er Viborg, som menes paa første Sted; tvertimod skulde man vel deraf endog snarere kunne slutte, at det var en endnu mindre Plads, især da Ordet „Gorod" antyder et ubetydeligere Sted, end Viborg maa have været.

[2]) Dette vil tydeligere fremgaa af hvad der nedenfor kommer til at omtales

om vi ville see, at den paafølgende Fredsslutning blev indgaaet maaskee ldsageligt for Sveriges Vedkommende, saafremt vi ej kunne antage, d der i sig selv er højst rimeligt, at der sluttedes særskilt Fred med e Riger, men at kun den svensk-russiske, ej den norsk-russiske Tractat es opbevaret. Hvorledes nu dette forholder sig, da er det vist, at en ig, og det en ikke saa ubetydelig, rasede mellem de forenede Riger og sland eller rettere Storfyrstendømmet Novgorod, fra 1336—37 indtil en i 1338, medens det er aldeles ubekjendt, hvad der fra Kongens r hans Raadgiveres Side i hvilketsomhelst af Rigerne foretoges i den ldning.

De fleste af Herrerne bleve forsamlede i Oslo og derfor vel Forhandlingerne fortsatte indtil Udgangen af September; thi endnu 29de September udstedte Kongen et Frihedsbrev af det Slags, som under slige Møder plejede at udstedes, nemlig en ny og mere indgaaende Bekræftelse af alle Mariekirken i Oslo tidligere tilstaaede Friog Rettigheder med det udtrykkelige Tillæg, at disse Tilstaaelser e staa ved Magt, om Kongen end tilbagekaldte alle andre eldre Gaver rleininger [1]). Vi see ogsaa endelig, at idetmindste Biskop Haakon indste ikke forlod Oslo førend langt ud i September, thi den 3die ember — han siger selv, at det var kort efter Hjemkomsten til Ber-

---

...r viser sig Krigsskuepladsen at have draget sig til Egnen mellem Viborg, Orechovetz og Koporje.

[1]) Dipl. Norv. II. 224. Brevet er indseglet i Kongens Nærværelse og skrevet af Paal Styrkaarsson. — Blandt de Frihedsog Beskyttelses-Breve, som Kongen ved denne Lejlighed udstedte, var ogsaa, som man maa antage, et for Biskop Jon i Skaalholt, opbevaret i Barth. E. 421, og derefter aftrykt i Finn Jonssøns histor. eccl. Islandiæ, II. p 94. Indholdet er som i et sedvanligt varnabarbréf, men Dateringen frembyder Vanskeligheder; det er nemlig dateret Oslo Thorsdag efter Mariemesse i Kongens 19de Aar, indseglet i hans egen Nærværelse og skrevet af Paal Styrkaarsson; thi da der ej siges, hvilken Mariemesse det er, enten fyrre (assumtio), 15de August, eller sidare (nativitas), 8de September, kan man heller ikke see, om det, under første Forudsetning, er af 20de August 1338, eller, under sidste, af 11te Septbr. 1337. Det sidste maa dog være det rette, deels fordi man veed med Vished, at baade Kongen og Paal Styrkaarsson paa den Tid var i Oslo, medens der idetmindste er al Sandsynlighed for, at Kongen allerede havde forladt Byen i April 1338; deels fordi Brevet i Copibogen findes mellem endeel andre, som alle tilhøre den første Halvdeel af 1338, saa at det altsaa vistnok maa have været indført tidligere end September s. A.; endelig fordi det sees, at om Sommeren havde Biskop Jons Fuldmegtig, Runulf, været i Norge (s. o. Br. af 27de Juli 1337 jfr. Haakons Brev til Biskopen, formodentlig skrevet strax efter hans Hjemkomst, Smll. V. 97); hvilken Runulf da sandsynligviis har udvirket Varnabarbrevet og faaet det med.

gen —, skrev han Taksigelses-Skrivelser for al nydt Artighed og Velvi til Kongen, Dronningen og andre, med hvem han under sit Ophold Oslo især havde været sammen, og meldte i Brevet til Kongen udt keligt, at han havde været een Maaned og een Dag underveis. Da nu af et Brev, han skrev til Erkebiskopen, erfare, at han den 28de O ber var kommen hjem, maa han saaledes være afreist den 26de 27de Septbr. noget førend de andre, thi af hans Brev til den Bjarne see vi, at han laa to Dage i Tunsberg, og at Bjarne, som tilbage i Viken, der havde haabet at treffe ham, men kom for seent, han allerede var afsejlet; af et Brev, han skrev til Hr. Ivar, man ogsaa formode, at denne og Biskop Haakon foreløbigt havde med hinanden at reise sammen, men at det ej blev af, hvorover Ivar fandt det nødvendigt at gjøre Undskyldninger. Der kan imidl ej have været længe imellem begges Afreise, og heraf er man da berettiget til at slutte, at der sidst i September maa have været deligt Opbrud. Af Biskopens Breve til Kongen og Dronningen gaar forresten, som det og allerede ovenfor er antydet, at de maa overvældet ham med Venskabs- og Æresbeviisninger. „Ofte", skriv til Kongen, „har I mangfoldigt ladet os blive deelagtige i den kon Majestæts Gavmildhed og Godhed, men navnligen og særligen nu da vi kom til Eder og var hos Eder i Oslo, og nød saa megen Kj lighed og Heder, saa at vi tilstaa, at vi hverken besidde Ordferdig eller Indsigt nok til at takke Eder saa tilbørligt og inderligt, som kunde være Eders Højhed verdigt, og vor Skyldighed udkrever". Til D ningen skrev han: „Eders udmerkede Velgjørenheds Fylde, hvorpaa umaadelige Gaver og Forekommenheder have haft mangfoldige Be gjør det til en Trang for os at takke Eders stormegtige Naade, om ikke saa højt vi burde, dog saa meget vi for Øjeblikket formaa, anraab alle gode Gavers Giver om, at han vil lade vor Hengivenhed tr og oprigtigen komme tilsyne i dens Virkninger". Han hilser ogsaa I fru Katharina de Spina og Dronningens øvrige Hofdamer. O den forhenværende Merkesmand Hr. Paal Eriksson fandt Biskop Ha det nødvendigt særligt at tilskrive og takke ham for hans Velvilje Høflighed, samt den Bistand i Ord og Gjerning, han havde ydet h En lignende Taksigelse aflagde han Hr. Ivar Agmundsson. Til Bja Erlendsson skrev han i en mere fortrolig Tone, og berørte hvad h kaldte en venskabelig Ordvexling, der om Kveldene havde fundet S imellem dem, hvorover Bjarne siden, som det lader, havde været no bedrøvet; Biskopen forsikrede, at der i alle Fald fra hans Side ej noget ondt meent, og at det Hele ej var verdt at legge paa Hjer men at man maatte erindre Ordsproget „Vennetvist er varm". Hvor

ſe Smaatretter dreiede sig, nævnes ikke, men det er ikke usandsynligt, der har været Spørsmaal om, hvor vidt Bjarne burde gjøre fælles g med de andre Herrer, som formodentlig allerede nu tænkte paa ...endigheden af en alvorligere Demonstration mod det nu herskende ...ringssystem, og at Biskopen paa det indstændigste har fraraadet ... det; det bestyrkes ogsaa deraf, at Biskopen umiddelbart efteraf have ...t sig om disse Smaatretter beder ham hilse Kongen og haaber, at ... stedse vil være ham saa nær og redeboen til alt godt og sømmeligt, ... muligt. Men seer ligeledes, at Bjarne nu maa have staaet Hafthors-...ne nærmere, thi Biskopen beder ham udtrykkeligt at hilse dem og ...bære hans Undskyldning for, at han ikke denne Gang tilskrev dem. ...om mere i det Følgende. Af Biskop Haakons Brev til Kongen ... vi forøvrigt, at denne havde medgivet ham et venligt Brev til ...ronning Isabella, der fremdeles opholdt sig i Bergen, naar hun ...søgte sin Datter Hertuginden i Sverige; endvidere at Provst- og ...agister Capellarum Guthorm paa den Tid nys var afreist til Kon-...som det synes for at overlegge om flere vigtige Sager med Hen-... Fehirdslen, hvilken han bestyrede [1]).

...I. Kongens Ophold i Norge 1337—1338. Gjæringen tiltager blandt Stormændene.

...et er allerede nævnt, at Kongen tilbragte Vinteren i Norge, saa-...man kan skjønne i Oslo [2]). Hvad der her skete, eller om han over-...foretog sig noget af Vigtighed, vides ikke. Men formodentlig for-...de han sig til det paatænkte Høvdingemøde i Nidaros, der alle-...er Marets Udgang synes at have været berammet, thi vi see af et Brev, Biskop Haakon den 17de Januar skrev til Biskop Salomon i Oslo [3]), Erkebiskopen allerede da havde indkaldt dem til Concilium, og at Sa-...n havde foreslaaet Haakon, at de skulde seile nordefter i Samflode, ...m og et senere Brev fra Biskop Haakon til Bjarne Erlingssøn af Marts viser, at Kongen da med det første ventedes til Bergen, thi

---

1) Alle de her nævnte Breve ere aftrykte i Samll. V. S. 99—106. Dronning Isabella kalder han her (S. 100) saavelsom ogsaa senere (S. 142) kun forteligen „min Frue", hvilket let kunde give Anledning til Misforstaaelse, naar man ej vidste Besked om Sagen.

2) Dette sees bedst af den Omstændighed, at Biskop Haakon i sine Breve af 3die Novbr. til Folk i Viken udtrykkeligt beder Kongen at hilse og omtaler ham som der nærværende.

3) Samll. V. 111. Allerede den 28de Oct. 1337 havde han undskyldt sig hos Erkebiskopen for at komme til Nidaros (s. ovf.), men dette gjaldt kun aarlige Besøg ved Erkesædet, hvortil Lydbiskoperne i Regelen var forpligtede.

Biskopen anmodede Bjarne udtrykkeligt snarest muligt at melde ha hvad han vidste derom [1]). Heraf skulde man formode, at Mødet fo løbigt var bestemt at skulle holdes om Vaaren eller tidligt om Som ren. Der er ogsaa Tegn til, at flere af Høvdingerne paa sin S forberedede sig dertil ved Sammenkomster og Raadslagninger, eller andre Maader. Hr. Ivar Agmundssøn havde lidt før Juul og for dentlig i hele Julen Besøg i Skien af sin Broder, Hr. Finn [2]); kan have været et Vennebesøg uden politisk Betydning, men det var neppe rimeligt, at en aldrende Mand, som Finn dengang var, vilde gjort den lange Vinter-Rejse, naar der ikke ogsaa var Ting af Vigtighed at afhandle; og naar han begav sig til Ivar i Skien, og omvendt Ivar til ham paa Hestbø i Ryfylke, var det sikkert for at Hafthorssønnerne saa meget nærmere og at kunne conferere med dem. Erling Vidkunnssøn, der paa den samme Tid opholdt sig i Bergen med sin Hustru og sine Døttre [3]), besluttede at afhænde alt sit ej delige Jordegods i Hardanger og befuldmægtigede dertil en Commi nær, som ogsaa i Februar 1338 solgte det altsammen til Mu Kloster for en Sum af 110 forngilde Mkr. [4]). Det maa saale have været ham om at gjøre at skaffe sig en større Sum Penge pa Gang, og dette lader visselig ane, at der var noget mere end al ligt i Gjere. Derfor kunde ogsaa Biskop Haakon i det nysnævnte B til Bjarne af 5te Marts vistnok med Ret sige: „her ere mange Tidender og Rygter i Omløb, hvorom vi gjerne gad høre Sandhed Eder". Og det var vist ogsaa med stadigt Hensyn til alle slige R og Forbud paa et politisk Uvejr, at Biskopen i et noget tidligere til Bjarne af 31te Januar 1338 atter paa det mest indtrængende holdt ham, at han maatte tjene Kongen med al Opmerksomhed og H skab, „og saa meget mere, jo mere man maatte finde, at han beh det" [5]). Nogen Grund til Betænkelighed maatte ogsaa opstaa deraf, Biskop Hallvard og Hr. Ulf Saxessøn endnu ikke kunde komme til

---

[1]) Samll. V. 114.

[2]) See Brev af 13de Decbr. 1337, Dipl. N. II. 226; Finn og Ivar Agm sønner paadømme her i Skien en Trætte og Slagsmaalssag mellem Bønder i Sandehered.

[3]) I et Brev til Bjarne af 3die Novbr. melder Biskop Haakon udtrykkeligt, hans Fader, Moder og Søstre befandt sig vel, hvilket medfører, at de va paa Stedet; men seer og, at Erlings Fuldmagtsbrev, hvorom nedenfor les, er dateret Bergen d. 7de Novbr. 1337.

[4]) Brevene findes i Munkelivsbogen, Fuldmagtsbrevet S. 67, og Salg vet, af 24de Febr. 1338, S. 65.

[5]) Samll. V. 112.

idet nemlig den Dom og Pønitents, som Biskopen ifølge Forliget
er paalagde ham, var saa overdrevent streng, at Ulf erklærede sig ude
and til at kunne holde den. Saavidt det kan sees, erklærede nem-
iskopen, at det for Ulf gunstigere Forliig, som han havde indgaaet,
e være magtesløst, fordi han dertil havde været tvungen, men at
rimod skulde have sit Forblivende ved det, der var afsluttet under
iskopens Megling, hvorved han saaledes tilpligtedes at give Hamars
e tolv Mkr. Bool i Skades-Erstatning, medens Biskopen hertil føjede
Pønitents, at han skulde personligt begive sig til Paven for af ham
de sig absolvere, og at alt dette skulde være gjort inden eet Aars
d. Mismodig herover skrev Hr. Ulf til Biskop Haakon, klagede
d for ham, bad ham at tilskrive Biskop Hallvard for at faa denne
t være mere rimelig, og anmodede ham om en i Form af aabent
dstedt Erklæring om, hvad han havde lovet og besvoret, da han
solution udenfor Indgangen til Hallvardskirken i Oslo. Biskopen
i en Svarskrivelse af 20de Decbr. at trøste ham saa godt han
, erklærede uforbeholdent at kunne erindre, at han alene svoor at
e Biskopens Dom i Alt hvad der var ham muligt, og dulgte
e, at han fandt det vel-stift for Ulf at skulle kjøbe Jordegods
paa samme Tid, som han i Hast skulde berede sig til Pilegrims-
g endda stande alle dem til Rette, der nu efter hans Hjemkomst
ligt Søgsmaal mod ham. Men han kunde heller ikke paa den
Side negte, at Biskop Hallvards Dom i de fleste Stykker var
holdig, og han bad Ulf indstændigt ej at unddrage sig fra at
me, hvad der maatte paalægges ham i Bønnehold, Gudstjeneste,
, Offere o. s. v.; hvad Curien angaar, da havde den aldrig været
g mod dem, der anholdt om dens Naade, og herom maatte han
re sig med Kongen, Erkebiskopen og andre gode Venner. Biskop
n skrev dog ogsaa samme Dag til sin Collega paa Hamar, foreholdt
den overdrevne Haardhed i de anførte Artikler, og bad ham ind-
igt at lempe sig saaledes, som det kunde være belejligt for begge
ter, havende Guds egen Barmhjertighed for Øje [1]). Det lader til,
iskop Hallvard virkelig har taget sin Embedsbroders velmeente Raad
ftertanke og viist sig noget føjeligere mod Ulf, da det allerede før
ste 1338 var kommet til endeligt Forliig mellem dem, som det neden-
vil sees, og Ulf maa saaledes idetmindste have været fritaget for at
e til Avignon. Men imidlertid havde dog Sagen i et Fjerdings-
tid staaet hen og sikkert givet Anledning til megen Tale og megen
stemning.

---

1) Begge Breve see Saml. V. 106—109.

Af det tidligere berammede Møde i Nidaroos blev der intet. Al-
rede i hiint Brev af 17de Januar underrettede Biskop Haakon sin
bedsbroder Salomon i Oslo om, at han havde bedet Erkebiskopen
Tilladelse til at blive hjemme og i sit Sted at maatte sende Fuld-
tige, da han ej følte sig ret vel, muligtviis endog helst vilde undgaa
have personligt med de vanskelige Sager at bestille, som vilde fo
fore [1]). Kongen selv synes allerede tidligt at have forandret sin
stemmelse om at komme til Nidaroos, hvis han nogensinde oprigtigt
haft den, thi endog den 6te Januar kalder Hr. Gregorius Magnu
sig ikke længer Drottsete [2]), hvoraf man maa slutte, at han havde
lagt Embedet, og at Kongen følgelig om ikke saa lang Tid ventede
Sverige. Kongens Beslutning, ej at komme til Nidaroos, men de
med det første at drage til Sverige var rimeligviis almindeligt be
i Løbet af Marts 1338, thi Hr. Erling Vidkunnssøn, som vel
vilde have oppebiet Kongen paa Vestlandet og fra Stovreim eller
begivet sig til Nidaroos, drog nu i dets Sted med hele sin Famil
Østlandet, hvor han maaskee allerede var kommen den 10de Mar
Kongen i Tunsberg tog hans Slægtning Fru Aasa paa Tunis
Beskyttelse og efter hendes Bøn udnævnte ham til hendes Ombuds
og lovlige Værge [3]); i alle Fald var han om Vaaren og henimod
meren i Viken, tildeels endog, som det lader, hos Kongen [4]).
synes at maatte have været vigtige Grunde, der bestemte ham til at
en saadan Vinterreise med Hustru og Døttre [5]), og man kan derfor

---

1) Samll. V. S. 111.

2) Dipl. Sv. 3338.

3) Dipl. N. II. 227. Hvad dette var for en Fru Aasa, der synes at have
Enke, siges ikke; af andre Breve synes man at maatte slutte, at hun
ude har været i Slægtskab med Hr. Erling. Sml. Dipl. N. III. 141
176, 177. Man skulde derfor næsten tro, at det har været Aasa eller
Hr. Haakon Thoressøns Datter, som i 1331 blev gift med Thorvald
valdsson af Hjaltland (s. o. S. 135) og nu maaskee var Enke.

4) Man seer dette af Biskop Haakons Breve til Erling og Bjarne af 17de
og 15de Mai, Samll. 116—113. De vise tydeligt, at Bjarne og hans
Moder og Søster idetmindste af Biskopen antoges at befinde sig paa
samme Sted, og da Bjarne fordetmeste synes at have været hos Konge
det og at formode, at Erling idetmindste var i Nærheden.

5) Da Biskop Haakon ikke beder at hilse Erling og Frue i det Brev, som
den 5te Marts skrev til Bjarne (Samll. V. 114), maa man slutte,
disse da endnu ikke var komne til Østlandet. Imidlertid viser den
stændighed, at Erling den 7de Novbr. 1337 gav en anden Mand Fuldm
til at selge sit hardangerske Jordegods, at han strax efter maa have
Bergen. Han er da formodentlig dragen hjem til Stovreim, har tilb
Julen der, og er i Februar eller Marts Maaned reist østover, uden dog
komme sammen med Bjarne førend senere. Han har, som det synes, og
haft det halv private Ærende tilligemed de øvrige Medarvinger af Fehi

andet, end at Kongen selv har sendt Bud efter ham for at raad-
ned ham og vinde ham for sine Interesser, hvilket og forsaavidt
at have lykkets ham, som Erling siden idetmindste personligt afholdt
n umiddelbar Deeltagelse i de paafølgende Demonstrationer. Ulf
sføn stod fremdeles højt i Kongens Yndest. Det lader til, at Kon-
dene har ventet paa, at han ganske skulde blive udsonet med Kirken
t give ham flere Beviser derpaa; idetmindste gik, efter hvad Biskop
ban skrev til Bjarne lidt efter Paaske, det Rygte i Bergen, at Hr.
var bleven udnævnt til Medlem af Rigsraadet i Norge, og at Kon-
havde udseet ham til Høvedsmand paa Akershuus, hvad der umuligt
e behage de andre misfornøjede Stormænd, hvilke maatte betragte
som en Frafalden, der havde sveget deres Parti. Biskop Haakon
mdtykkeligt Bjarne om at melde ham, hvorvidt dette Rygte stemmede
Sandheden. Derimod nævnte han som en sikker Tidende, at Hr.
mange andre af hans Parti nu var aldeles forligte med Biskop
d. Denne, der ogsaa ved Paasketid indfandt sig hos Kongen,
i et Brev til Biskop Haakon, at Kongen kom til Baagahuus
dag (12te April), og Dronningen den fjerde Paaskedag (15de
denfra til Skibs; man maa heraf formode, at Dronningen er
til Søs umiddelbart fra Oslo, medens Kongen er dragen over
for at besørge vigtige Anliggender i Borgesyssel m. m. Han
hos, at Hr. Ulf strax reed til ham, formodentlig fra Baagahuus til
ke, hvor Biskopen sandsynligviis havde sit Tilhold, og lagde til, „at
d meget ilde til i Sverige og end verre i Skaane". Dette forklarer
som, hvorfor Kongen nu hastede til Sverige og i Mangel af det
re Rigsmøde maaskee kun kaldte enkelte anseede geistlige og verdslige
r til sig, for dog ikke at forlade Landet uden at have holdt nogensomhelst
agning om, hvad der var at gjøre for at berolige Gemytterne [1].
Uheldigviis faar man intet at vide om, hvori hiin mislige Til-
i Sverige og Skaane bestod. Det lader sig dog gjette. I
rige trykkedes man af alle de Ulemper, som flød af Kongens bestan-
Uformuenhed til at efterkomme de Forpligtelser, Løsningssummen for
ne paalagde ham, og som nu end mere forhøjedes ved de nye foresta-
Udtællinger til hans Svoger i Mecklenburg. I Skaane var det
megtige Ridder Johan eller Jens Offesøn, der gjorde Kvalm;

Svein Sigurdsøn at afslutte dennes Regnskab med Kongen, siden vi finde, at Kongen d. 2den Juni gav Hr. Paal Eriksøn Gaarden Hvaal i Valdres, hvilken Sveins Arvinger havde afstaaet til Liqvidation i hvad Kongen ifølge Regnskabet havde til Gode. Dipl. N. II. 229.

[1]) Om alt dette see Biskop Haakons Brev til Bjarne af 17de April og til Erling samt Bjarne af 15de Mai, l. c.

han havde paa en Maade selvstændigt og ved Siden af Kongen selv deelt i Overeenskomsten af 1332 og ifølge den faaet Lindholms Slot i Besiddelse, men yppede nu Fejde og Uroligheder, hvad enten han, som mange, ikke havde faaet, hvad der tilkom ham, og saaledes vilde tage selv til Rette, eller at det kun var den paa de Tider almindelige raadighed, som ledede hans Skridt: saa meget erfare vi senere, at utilbørligt havde befæstet Slottet og derfra gjorde Kongen og megen Skade, og at han sad inde med de tvende nærmeste Hered Omstændighederne maa have været trængende og Faren stor, thi vi at Kongen faa Dage efter Paaskehøjtidelighederne gjorde en Sk reise til Skeninge i Østergøtland og derfra til Jønkøping i Smaa vendte atter tilbage til Baagahuus, hvor han var i de første Dag Juni, drog derfra igjen østover, lige til Uppland, hvor han den September var i Uppsala, og endelig seenhøstes ned til Skaane[2]). er tydeligt at see, at han ikke ret har vidst, hvad han skulde gjøre han denne Gang ikke har turdet blive saa længe borte fra Norge tidligere, og at han saaledes har maattet reise frem og tilbage, sommeligt det end var paa de Tider. Hovedhensigten med denne reisen maa have været at gjøre de sidste Anstrengelser for at reise til Indfrielsen af de skaanske Forpligtelser, inden han drog ned til Skaane for at ordne Sagerne der. Og hvorledes dette nu end er skeet, nye Byrder han end har maattet paatage sig, saa maa det paa en have lykkets ham, idetmindste saaledes, at han ligeover for Grev og sine andre udenlandske Creditorer stod nogenledes fri. Han nemlig nu indgive en Ansøgning til Paven, hvori han anførte den største og fornuftigste Deel af Skaanes Geistlighed, Storm

---

1) Dette fremgaar af Jens Offesøns Dagthingning, som nedenfor vil omtalt.

2) At Kongen var i Skeninge d. 25de April sees af Dipl. Sv. 3350, thi er et Gavebrev, som ej kan være udstedt i hans Navn. Men naar han, man seer af det ovenanførte Brev, endnu den 15de var paa Baagahuus, han kun faa Dage efter have reist østover, især da det endog synes, som om havde været længere østligt, da han den 29de April var i Jønkøping (Sv. 3351), og saaledes allerede i Skeninge maa formodes at have været en Reise fra Øst mod Vest, altsaa en Tilbagereise enten fra Stockholm Uppsala. At han den 2den Juni, tredie Pintsedag, var paa Baagahuus sees af det nys anførte Brev, hvorved Kongen skjenkede Hr. Paal Eriks Gaarden Hvaal i Hvams Kirkesogn i Valdres. Der findes to Breve udst af Kongen i Uppsala den 22de Sept., begge af det Slags, at de ej kun være udstedte i hans Navn, Dipl. Sv. 3384, 3385; og i Skaane finde Kongen d. 15de Novbr., da han denne Dag i Helsingborg fritog de fremm Kjøbmænd fra at erlægge Told i de længere inde i Landet liggende Sta af de Varer, som de landvejs dertil indførte, Dipl. Sv. 3398.

mænd og menige Almue efter Kong Christophers Afreise havde ham som deres rette Konge og Herre, og han, af Medlidenhed eres forsvarsløse Tilstand, for at gjengive Provinsen Ro og Lykke rbygge Krig, havde udbetalt til nogle Tyranner, der holdt de faste r besatte og grueligen undertrykkede baade Lærde og Læge, sexogtre-sinde Mark br. Sølv; og da nu Skaane ligesom var Porten til og slet for hans Riger og saaledes ej kunde være i fremmede Hænder, at derved Krig og utallige andre Ulykker ganske vist vilde opstaa am selv, hans Undersaatter og hans Efterkommere, var det hans e Bøn til Paven, at denne af sin apostoliske Magtfuldkommenhed godkjende og bekræfte hans og Efterfølgeres Ret til herefter at be- og beside samme Landskab, samt at det tillige maatte blive erklæ- at hvis det skulde lykkes ham ogsaa at erhverve andre danske Land- og befri dem fra Tyrannernes Hænder, skulde han have Pave- s udtrykkelige Tilladelse dertil, saameget mere som Danmarks Rige i noget Stykke havde været Keiserriget underkastet, men derimod skyldigt til den romerske Kirke, hvilken Skat han fremdeles var at udrede [1]). Dette synes at vise, at Kong Magnus nu ej

[1]) Om denne Ansøgning og Pavens Resolution derpaa, see nedenfor. Hvad el- lers denne foregivne Skatskyldighed af Danmark under Pavestolen angaar, da er det dermed intet Videre bevendt; den bestod alene i den sedvanlige Ru- meskat, og paa den Maade kunde man og sige, at Norge og Sverige vare skatskyldige. Ja det blev ogsaa virkelig sagt, thi i den saakaldte liber cen- sualis sedis apostolicæ, som Cardinalen Cencius, pavelig Kæmereer (siden ophøiet til Pave under Navnet Honorius III.), udarbeidede i Slutningen af det 12te Aarhundrede, er der et Afsnit, der gaar ud paa at vise, hvorledes alle Europas Riger vare Pavestolen skatskyldige, og her heder det udtrykke- ligt: „Omnes et singulæ domus totius regni Norvegiæ solvere debent pro censu ecclesiæ Romanæ singulos denarios monetæ curribilis in eodem regno"; det samme gjentages Ord til andet for Sveriges Vedkommende, me- dens der for Danmarks anføres et Uddrag af et Brev fra Pave Paschalis II. dateret 8de Mai 1110, hvori han kun indskærper Erkebiskopen af Lund og de øvrige Bisper at sørge for Rumaskattens eller Peterspeningens rigtige Indbetaling, og forebygge yderligere Besvigelse i dette Stykke. Men paa et andet Sted heder det: „Item Regnum Danorum est de proprietate sa- crosanctæ Romanæ ecclesiæ et tributarium eiusdem, ut patet ex registro domini Alexandri papæ (IIdi), ubi sic legitur: Alexander episcopus s. s. dei dilecto filio Sueni (no) regi Danorum Salutem etc. . . . . Quapropter prudentiam tuam admonemus ut censum regni tui, quem antecessores tui sanctæ apostolicæ ecclesiæ persolvere soliti sunt, nobis et successo- ribus nostris transmittere studeas, ita tamen ut non sicut oblatio super altari ponatur, sed, ut supra diximus, tam nobis quam successoribus nostris ut certius approbetur presentialiter offeratur". Her er det aaben- bart ogsaa kun Peterspeningen, som der sigtes til, men ved at løsrive Ste- det af sin Forbindelse har man (maaskee Cencius selv) faaet det til at see

alene havde faaet udbetalt de i Overeenskomsten bestemte 34000 Solv, men ogsaa 2000 Mk. Solv mere i Renter eller Tillægs-O ninger, at han altsaa var løst fra alle sine Forpligtelser til uden Creditorer, og at Tiden saaledes var kommen, da han kunde a om pavelig Bekræftelse paa den dyrekjøbte Erhvervelse; en Bekr der ej alene ifølge de Tiders Begreber i og for sig vilde bidrage til at sikkre Besiddelsen — deraf fulgte naturligviis, at de, der ham den stridig, vilde falde i Kirkens Bann —, men og med til den i sig selv ugrundede, men af Pavestolen opstillede Paastand, han nu selv godkjendte, at Danmark var den skatskyldig, maatte ligesaa nødvendig som enhver Lehnsherres Bekræftelse af de Lan Overdragelser, der fandt Sted mellem hans Vasaller. Med de Haab, formodentlig, at denne Ansøgning vilde blive ham bevilget, flee og om at erhverve store Besiddelser i det endnu kongeløse D begav Kong Magnus sig da ned til Skaane, hvor han tilbragte J og maaskee havde tænkt at forblive, indtil Urolighederne vare og alt bragt i Orden. Men dette var ikke saa snart gjort, og havde Tingenes Stilling i Norge antaget et saa truende Udse Magnus for det første maatte lade de skaanske Anliggender endnu samme Vinter drage nordefter.

28. Et Parti af Stormændene reise sig atter mod Kongen. Dag i Skara. Kongesønnen Erik født.

Kongens hurtige Afreise fra Landet i April Maaned, uden vigtige politiske Spørgsmaal endnu vare afgjorte, synes at have v gen Forbittrelse. Denne Gang var det Hr. Ivar Agmundssøn, stillede sig i Spidsen for de Misfornøjede og udviklede ligesaa Iver i Oppositionens, som forrige Gang i Kongemagtens Tjeneste. ligger dog ikke noget bestemt Frafald eller nogen Mangel paa Loy thi om han end personligt var Kongen nok saa hengiven, maatte de være ham og enhver Fedrelandsven klart, at paa denne Maade den norske Regjering ej længer føres, naar ikke Forvirringen skulde uopløselig; desuden var Kongen forrige Gang endnu næsten en

---

ud, som om et virkeligt Skatskyldighedsforhold herskede, og det har ma ten i Tidens Løb troet, eller Kong Magnus og hans Raadgivere have som de troede det, og benyttet sig deraf.

[1]) At han tilbragte Julen her maa sluttes af hans Frihedsbrev for Bor i Bæ, dat. 26de Decbr. 1338; thi uagtet dette Brev mangler Angivel Dateringssted, seer man dog, at det maa være givet under Kongens O i Skaane, da han maaskee har modtaget en Deputation fra Byen, der Nærheden af den nuværende Christiansstad.

zift; nu havde han en Hustru, hvis Indflydelse, der i alle Fald Hensyn til Rigernes Financer ej synes at have været den bedste, te modarbeides. Hr. Ivar Agmundssøn begav sig strax til Hr. Er-, der endnu opholdt sig paa Østlandet, og forblev hos ham i nogle , ganske vist for at aftale Forholdsregler. Erling modtog ham t venligste, men synes fremdeles at have vægret sig ved personlig Deel i hvad man havde fore, derimod sluttede hans Søn Bjarne til de Misfornøjede, skjønt dog, som det synes, mest for at varetage ens Tarv og anvende sin Indflydelse hos denne til Sagens ing paa bedste og fredeligste Maade. Det kan heller ikke slaa fejl, r har raadslaaet med Hafthorssønnerne, der begge deeltog i disse lser, fornemmelig Sigurd, der altid nævnes ved Siden af Ivar artiets anden Leder, og maaskee endog har været dets egentlige . Derpaa drog Ivar til Bergen, hvor han ankom den 14de Mai, en at han og havde været inde paa Herstbø hos sin Broder Finn [1]. Hensigt var vistnok at raadslaa med Biskop Haakon og flere af de e Stormænd paa disse Kanter. Nogen Tid efter indtraf ogsaa Hr. ed hele sin Familie, hvoriblandt, som det synes, den unge Bjarne, og u at formode, at Biskopen, han og hans Søn samt Hr. Ivar alvorlige og langvarige Raadslagninger om, hvad Bjarne skulde , Erling forblev i Bergen idetmindste til henimod Midten af r. Men Enden blev dog, at de lod Bjarne sejle østover for at fig til et Møde, som de Misfornøjede synes at have berammet i g, medens Erling drog nordefter, enten til Stovreim eller Giske, blev her indtil Videre, maaskee for at holde sig saa langt affides nligt [2]). Da Bjarne paa Vejen østover kom til Tromøsund den

[1]) At Ivar kom til Bergen d. 14de Mai siges udtrykkeligt i Biskop Haakons Brev til Erling af 15de Mai (Samll. V. 118); „Hr. Ivar", heder det her, „sagde os, hvor længe og med hvor megen Glæde han var hos Eder"; altsaa fremgaar det heraf tydeligt, at Ivar, førend han kom til Bergen, havde været i et længere Besøg hos Erling, medens denne endnu opholdt sig øster.

[2]) Af Biskop Haakons Brev til Erling, formodentlig af sidste November (Samll. V. 132) sees det, at Erling i November og maaskee allerede October var „nordvaa", altsaa vel paa Giske eller Stovreim, og at Brevet derfor var meget længe undervejs. Ligeledes sees det, saavel af dette Brev, som Bjarnes af 3die Decbr. (Samll. V. 133), at Bjarne havde været i Bergen og der taget Afsked med Biskopen, hvilket ifølge et tidligere Brev fra denne til Bjarne maa have fundet Sted noget før den 24de August (Samll. V. 129). Nu seer man af Dipl. Norv. I. 253, at Erling saavelsom hans Hustru, Fru Elin, endnu den 11te Septbr. var i Bergen, medens Biskopens Brev af 15de Mai viser, at han allerede da snart ventedes did. Altsaa have formodentlig Erling, Fru Elin og Bjarne opholdt sig i Bergen hele Juni og Juli Maaned.

24de August, traf han Hr. Ivar, som saaledes fremdeles sees at
været ivrig paa Ferde, hvad enten han nu ogsaa kom tilbage fra
Vester-Reise, eller, hvad det var rimeligere, var dragen Bjarne i
efter allerede tidligere at være kommen hjem til Skien eller Tuns
Nu gik Reisen til sidstnævnte Sted, hvor Bjarne ankom den 29de, og
ogsaa Sigurd Hafthorssøn, Stig Haakonssøn og flere andre gode
indtraf, saa at altsaa, som nys nævnt, et Møde her tidligere sy
maatte have været aftalt [1]). Imidlertid havde neppe heller Sigurd
thorssøn paa sin Kant været ledig, thi vi finde ham under de
gende Forhandlinger i Besiddelse af Akershuus, hvilket han end
Paasketider ikke havde, siden der da kunde være Tale om, at
vilde overdrage det til Ulf Saxessøn; han maa altsaa i Mel
paa en eller anden Maade have vidst at tilegne sig det enten
eller Magt for at have et fast Punkt at støtte sig til, ligesom
Gang, da han tvang Biskop Hallvard til at overlade ham sit
Oplandene [2]). Dog kan man ikke see, om denne Besiddelsest
Akershuus skete før eller efter Sammenkomsten i Tunsberg.
den først skete senere, men saa meget er vist, at allerede denne
komst og de Skridt, den havde til Følge, høiligt mishagede K
De besluttede nemlig at sende Bjarne saavelsom en Gunnar Hvi
alle de forsamlede Herrers Vegne til Kongen, der da endnu maaske
sig paa Baagahuus, eller Lindholmen, men Kongen lod, som man
Gunnar sette fast, og han blev i nogen Tid holdt fangen, indtil det
lykkedes Bjarne at faa ham fri [3]). Denne Maade at optage
paa fra Kongens Side kan ikke andet end have forøget Mistem
hos de forbundne Herrer. Endog Biskop Haakon med al sin He
hed for Kongen kunde ikke ligefrem misbillige deres Ferd. I et
til Bjarne Erlingssøn, som han skrev den 3die December 1338,
han ham kun til Forsigtighed. „Vi erfarede", skrev han, „af
sidste Brev, at der er Eet og Andet, som ikke synes Eder at ga
Ønske. Men for Gud, der kan gjøre det Bedste af det Verste,
dog en let Sag at lade det vende sig til det Gode, hvilket han la
saa snart som muligt erfare. Vi saa gjerne, at I som bedst sørgede

[1]) See Biskop Haakons Brev til Erling, Samll. V. 129.

[2]) At Sigurd havde faaet Akershuus Slot i sin Magt sees af Dagthingsb
i Skara, der strax nedenfor vil blive omtalt. Det er forhen omtalt, at
nalerne henføre Biskoperne Salomons og Hallvards Paagribelse af I
Sigurd og Ulf til denne senere Urolighedstid, eller rettere til 1339,
det er ligeledes vilst, hvorledes denne Begivenhed tilhører 1333.

[3]) Alt dette fremgaar ligeledes af det nysomtalte Brev fra Biskop Haakon
Erling, Samll. V. 129.

ns og Eders Venners Ære, saa at I næst Gud henvendte størst Kjærlighed Eder selv og Eders Heder, idelige havende for Øje den berømmelige t, hvoraf I stammer, og hvorledes I efter bedste Evne kan ære og pryde saa at det bliver Gud selv og alle Eders Venner, som derefter stunde, der. Heller ikke tvivle vi om, at I jo med Guds Naade vil saa , og vi anbefale Eder idelig at have i Tankerne det Vers, I saa har funnet: „quidquid agas, prudenter agas, et respice finem!" hvad du gjør, det gjøre du klogt, og hav Enden for Øje!) [1]).

Det er tydeligt at see, at Biskopen har skrevet dette Brev med uroret Sind. Under disse Omstændigheder kunde der ikke være om at holde noget Concilium i Nidaroos, som Erkebiskopen havde tænkt paa, idet han den 28de April, da det maatte være klart, at der ej vilde blive noget af Høvdingemødet, sammen- Biskoperne til Laurentiidag den 10de August [2]). Men allerede de Mai søgte Biskop Haakon om Fritagelse, paa Grund af den , hvoraf han nu saa længe havde været plaget [3]); lignende An- ker ere vist ogsaa indkomne fra flere af de andre Biskoper, og blev, at Erkebiskopen i den allersidste Tid, som Biskop Haakon sig „paa Grund af tilfeldige, der snarere kunde kaldes uheldige heder", tilbagekaldte den hele Indkaldelse [4]). Saaledes stod uafgjorte hen lige til Aarets Udgang. Kongen var, som er nævnt, ved Midten af November Maaned i Skaane, og ikke ikke der at have faaet bragt Alt, hvad han ønskede, paa det . Det var maaskee for en stor Deel af Lede til alle disse Ubehage- r, at den gamle, anseede Hr. Paal Eriksson, forhen Merkesmand, nylig havde faaet et ikke ringe Beviis paa Kongens Yndest og ildhed, tænkte paa at lade sig indklæde blandt Brødrene i Predikeklostret lo, og hans Hustrue at lade sig optage i Nonneklostret sammesteds [5]).

---

[1]) Samll. V. 133.

[2]) Indkaldelsesbrevet findes i Bartholiniana E. 418, jfr. Biskop Haakons Brev af 15de Mai, Smll. V. 1338.

[3]) Samll. V. 119.

[4]) Endnu den 28de Juli sendte Biskop Haakon Befuldmægtigede, Dipl. N. IV. 235, og Samll. V. 125; altsaa maa Tilbagekaldelsen fra Erkebiskopen først efter denne Tid være indløben. Det Brev til ham, hvori Biskop Haakon er- kjender at have faaet den, er udateret, Samll. V. 126.

[5]) Dette anføres udtrykkeligt, skjønt rigtignok kun som et Rygte, i Biskop Haa- kons Brev til Hr. Erling, skrevet sidst i Novbr. eller først i December 1338 (Samll. V. 133); hans Ord ere: „der siges ogsaa — dog ej i Breve, men blot mundtligt, paa Grund af en Yttring af Hr. Hallkell, hvis Svend nylig kom fra Viken —, at Hr. Paal har ladet sig indklæde som Predikebroder i Oslo, og at hans Kone skal være Nonne sammesteds". Imidlertid finde vi

I Begyndelsen af det følgende Aar (1339) maa Kongen have indseet, det ej nyttede ham at trodse, men at han maatte prøve mindelige Underhandlinger. Sigurd Hafthorsføn havde Akershuus, Ivar Ag[...] søn sandsynligviis Tunsbergshuus, og endda lader det efter Indhold[...] det Dagthingningsbrev, som nedenfor omtales, til at de eller deres [...] hængere ogsaa havde begyndt at opføre andre Befæstninger [1]). De [...] ligeledes at have lagt Beslag paa Kongens Indtægter. Der var [...] vigtige Grunde nok, som maatte kalde Kongen tilbage fra Skaane, [...] Februar 1339 finde vi ham saaledes i Skara, omringet af sit [...] Raad, og underhandlende med flere forbundne Herrer, som formod[...] havde samlet sig i Kongehelle, men hvilke dog ikke kunne have [...] de, der umiddelbart eller middelbart deeltog i Forbundet, efters[...] foruden Hr. Ivar og Sigurd alene omtales tre, og disse endog [...] obscure, da de to af dem, Peter Olafsføn og Alf Petersføn [...] og den tredie, Arne Andresføn, kun en eneste Gang findes nævnt i [...] Breve [2]). De maa dog af en eller anden Grund have været an[...] som Partiets Ledere ved Siden af Ivar og Sigurd, ligesom [...] Forhandlingerne selv seer, at de var højbyrdige Mænd. Hvorledes [...] Underhandlingerne indledes, vides ikke. Det er ej usandsynligt, [...] eller flere af de svenske Herrer kunne have optraadt som Megl[...] man kan ansee det for ganske vist, at disse i Forening med Kongen [...] beseglet det i den Anledning nødvendige Sikkerheds- og Lejde[...] Hvad vi med Vished vide er, at Sigurd Hafthorsføn paa de [...] fire Herrers Vegne og i deres Navn indfandt sig hos Kongen i [...] for at underhandle, og at der den 13de Februar blev taget en Dag[...] det heed, det vil sige, berammet endeligt Forliigsmøde, til førstkom[...] 15de August paa Baagahuus Slot. Det herom af Kongen udfærd[...]

endnu af 6te Mai 1339 et Brev fra Paal, hvori han bortgiver en D[...] Gaarden Reykholt i Doraalen i Eidsvold (Dipl. Norv. I. 257), og [...] Breve til ham fra Biskop Haakon, skrevne i 1340, der endnu ikke ant[...] gen Forandring (Saml. V. 154, 155).

[1]) Hvor disse kunne have ligget, vides ej. I Brev af 1ste April 1339 ([...] Norv. IV. 236) omtales et „Dyngjuhuus", altsaa paa Dyngø i Ra[...] der ej før eller senere nævnes.

[2]) Det er kun disse tre Herrer tilligemed Hr. Ivar og Sigurd, som nævn[...] Dagthingningen. Arne Andresføn er uden al Tvivl den Arne And[...] paa Skardeberg, der den 30te Decbr. 1328 paa Tunsbergshuus solgte [...] Guthorm Kolbjørnsføn en Deel af Gaarden Undreim, Dipl. Norv. III. [...] Da saavel Undreim (i Sæms Sogn) som Skardaberg (nu udtalt Skalle[...] i Thjodlings Sogn) begge ligge paa Vestfolden, var Arne saaledes en [...] af Hr. Ivar og formodentlig en god Ven af ham.

, dateret Skara, 13de Februar, indeholder følgende Hovedpunkter [1]):
1. Kongen lover for sig, og Sigurd for Hr. Jvar og deres ov-ovennævnte Forbundne, redeligt og oprigtigt, at der gjensidigt skal Fred og Stilstand mellem dem, og fast Sikkerhed ubrødeligt over-s, indtil førstkommende Mariemesse sidare (8de Sept.)
2. Paa førstkommende Mariemesse fyrre (15de August) skal Kon-komme til Baagahuus, og Hr. Jvar samt Sigurd til Kongehelle, at dagthinge om og gjøre Ende paa de mellem begge Parter op-de Uvenskaber og Tvistigheder, hvorhos Kongen paa sin Side og rd paa sin Side, hver efter Evne, skulle bevirke, at Alle og En-t af deres Raadgivere og andre mere fremragende blandt Norges nd, geistlige og verdslige, skal der indfinde sig for at tage Deel i ingen.
3. Sigurd lover, at hverken han selv eller Hr. Jvar herefter skal e eller opreise noget Slot, nogen Borg, Skandse eller Befæst-nden Riget, eller paa nogen Maade bemegtige sig andre kongelige r i samme.
4. Sigurd lover ærligt og oprigtigt, at han, inden han og Kon-den Tid skilles ad, skal uden nogen Vanskelighed eller Forhin-il tilbagegive i Kongens Hænder Akershuus Slot, som han hid-st og endnu har i sin Vold, saaledes at han inden fjorten Dage Dagthingnings Afslutning overgiver samme Slot til en indfød and, som Kongen og hans Raadgivere eller Fleerheden deraf dertil passende, med Undtagelse alene af Herrerne Finn og Jvar dsønner og Sigurd selv.
5. Sigurd lover, at hverken ved ham eller nogensomhelst anden, nde ønske at gjøre eller undlade noget til Fordeel for dem selv en af dem, skal der med Henshn til samme Slot inden en Maaned Overgivelsen begaaes nogen Svig eller Vold.
6. Forløfte for, at disse Punkter fra Kongens Side ubrødeligt overholdes, give følgende ti Medlemmer af hans svenske Raad, g Knut Jonssøn, Lagmand i Østergøtland, Knut Magnussøn, Lag-i Vestergøtland, Gøtstav Tunessøn, Lagmand i Vermeland, Ulf narssøn, Lagmand i Nærike, Niklas Arnbjørnssøn, Knut Folkessøn, Neskonungssøn. De besegle derhos Brevet med ham. De samme er udstedte og i Forening med Kongen samme Dag et Lejdebrev [2]) Jvar og Sigurd, hver med tredive Mænd i sit Følge, der tilsagde lige indtil Michelsdag fuldkommen Sikkerhed til, saa ofte, naar og

[1] Dagthingningen er aftrykt saavel i Saml. V. 564 fg., som i Dipl. Sv. 3412.
[2] Lejdebrevet er aftrykt sammesteds i Saml., i Dipl. Sv. No. 3413.

hvor de vilde, at indfinde sig hos Kongen, underhandle og dagthi med ham, og frit begive sig bort.

Vi see her, at Kongen og de forbundne Herrer underhandle i hinanden ganske som de vare sideordnede, ikke som en Konge maatte t kes at forhandle med Undersaatter: et Tegn paa, at han har følt meget afmægtig og tildeels ydmyget. Strax efter dette Stilstand lod saavel han, som Herrerne ifølge Dagthingningens Artikel 2, modning udgaa til de øvrige anseede Mænd i Norge om at indfinde til de bestemte Underhandlinger i Baagahuus. Allerede den 15de fik Biskop Haakon i Bergen Brev derom baade fra Kongen og Hr. Kongen skrev, at han havde gjort dette til Almuens Nytte og han haabede derfor, at Biskopen ikke vilde unddrage sig fra at men uden nogen Hinder indfinde sig, saa sandt han vilde gjøre for hans og Rigets Skyld. Ogsaa Hr. Ivar bad og raadede han endelig maatte komme [1]). Det faldt af sig selv, at ogsaa skopen indkaldtes, samt formodentlig ogsaa de øvrige Biskoper, Hr. Erling og andre [2]). Bjarne Erlingssøn drog allerede den 5 til Kongen, der paa denne Tid maaskee var i Stockholm, i alle Sverige [3]); Bjarnes Hensigt var sikkert at benytte sin Indflydelse styrke Kongen i hans gode og fredelige Hensigter og hindre han at begaa Uforsigtigheder. Ogsaa han bad Biskop Haakon i fine paa det indstændigste om at komme. Biskopen svarede ham i et af 11te April, „at han gjerne vilde være der, hvor han kunde nogen Nytte, Bjarne til Behag og Norges Rige til Heder og hvorom han nærmere skulde give mundtlig Besked, naar de fandt den" [4]). Dette Svar var egentlig noget undvigende, og det lader hvad ogsaa det, som senere skete, bekræfter, at Biskopen ikke har sig saa særdeles store Resultater af Underhandlingerne, og derfor ikke vilde have noget med dem at gjøre, medens han dog for det ikke vilde give noget bestemt Afslag, især da det er umiskjendeligt, man netop har ventet sig meget af Biskop Haakons Nærværelse paa forestaaende Møde, da han stod sig saa særdeles godt baade med gen og med de fornemste misfornøjede Herrer.

Men imidlertid, og som det synes kort efter Mødet i Skara,

---

[1]) Biskop Haakons Brev til Hr. Erling, Samll. V. 136.

[2]) Dette siges udtrykkelig i nysomtalte Brev, desuden see vi siden, at Er skopen virkelig drog afsted.

[3]) Bjarnes Reise til Kongen omtales i B. Haakons Brev af 11te April, Sa V. 137. Den 9de April ibetmindste var Kongen i Stockholm, Dipl. Sv. 3

[4]) Samll. V. 137. 138.

i Kongens egen Familie indtruffet en glædelig Begivenhed, som vel [illegible]e være skikket til at styrke hans Mod og opreise hans Haab, medens [illegible]derimod maatte være et Tordenslag for Hafthorssønnerne. Dron- [illegible] Blanche, med hvem han nu allerede havde været gift i over tre Aar [illegible] at have haft Børn, fødte nemlig en Søn, der i Daaben fik Nav- [illegible] Erik efter Kongens Fader. Dette synes at være skeet i Løbet af [illegible] Maaned, saaledes at Bjarne, som just da var hos Kongen, kunde [illegible]ætte Biskop Haakon derom i et Brev, hvilket denne modtog den [illegible] April: det samme Brev, hvori han meldte sin Reise til Kongen og [illegible]bede Biskopen om at komme til Mødet [1]). Nu var altsaa Tron- [illegible] sikkret i Kong Magnus's egen Linje, og der var saaledes nu endnu [illegible] Udsigt til, at Agnes Haakonsdatters Linje skulde kunne komme [illegible]onen, end hidtil: en Omstændighed, der, hvor smaa end Hafthors- [illegible] Udsigter dertil ogsaa forhen kunne have været, især efter Eu- [illegible] Eriksdatters Giftermaal med Albrecht af Mecklenburg, dog neppe [illegible] undladt at smerte en saa ærgjerrig Mand, som Sigurd Haf- [illegible] aabenbart maa have været [2]). Hvorom alting er, maa man [illegible] at denne Begivenhed har givet Anledning til mange nye For-

[1]) [illegible] sees af Biskop Haakons oftere omtalte Svarskrivelse af 11te April paa [illegible] Brev (Saml. V. 137); der staar: „Vi erfarede ogsaa det om vor [illegible] Dronning Blanche og hendes Søn Junker Erik, hvortil Gud give god [illegible]". Disse Udtryk ere af det Slags, at de umuligt kunne andet end hen- [illegible]ge til en Meddelelse i Bjarnes Brev om, at Dronningen havde faaet en Søn, og at Moder og Barn befandt sig vel, især da der aldrig i Biskop Haakons tidligere Breve er Tale om Erik. I det Brev, som Biskop Haa- [illegible] skrev til Erling, Bjarnes Fader, den 21de Marts, og hvori han melder, at han den 12te fik Brev fra Kongen, veed han endnu intet om Kongesønnens Fødsel, og klager derimod over, at han ej paa lang Tid havde hørt noget fra Bjarne, altsaa er det klart, at han fik hiin vigtige Efterretning med Bjarnes Brev den 2den April, og Eriks Fødsel har saaledes vel fundet Sted i Be- gyndelsen af Marts 1339. Dette passer ogsaa dermed, at der ifølge Olaus Petri's formodentlig paa eldre Kilder grundede Udsagn skal have været et Aar eller deromkring imellem Brødrene; men Haakon var endnu ikke fød d. 28de Juni 1340, hvad man kan see af Dipl. Sv. 3500, hvor der tales om „Junker Erik og de Børn, Kongen og Dronningen herefter kunne faa". Er altsaa Haakon, hvad man med Hensyn til hans Myndighedserklæring maa antage, fød om Eftersommeren eller om Høsten 1340 (ved Midten af August), kan Erik ej være fød tidligere end 1339. Hvor Erik er fød, vides ikke, thi om vi end finde Kongen om Julen 1338 i Skaane, i Febr. 1339 i Skara, og i April derefter i Stockholm, er det ej derfor sagt, ja ej engang sandsynligt, at Dronningen i sin nærværende Forfatning fulgte med paa alle disse Ste- der. Det rimeligste er, at hun den hele Tid er forbleven paa eet Sted, og da vel i Stockholm.

[2]) Herved kommer det nu visstnok meget an paa, om Albrechts og Euphemias Sønner, hvis Fødselsaar man ej kjender, allerede paa den Tid var fødte.

handlinger, baade i Norge og Sverige, og for en Deel vel en
have afdraget Kongens Opmerksomhed fra de vigtigere Anliggender.
er ikke usandsynligt, at Forventningen om en Arving ogsaa kan have v
en væsentlig Bevæggrund hos Magnus til at søge pavelig Bekræ
paa sin og sine Efterkommeres bestandige Ret til Skaane. Men i
Stykke skulde han lide en Skuffelse. Den forsigtige Pave Be
svarede ham under 23de Januar, at saa højt han end satte Kongen
hans Arvinger i sin apostoliske Yndest formedelst hans udmerkede Hengiv
for Kirken og de fortjenstfulde Beviser, han havde givet derpaa, saa
drede dog baade Retfærdighed og gammel Vedtegt ved den pavelige
at man ej kunde skride til nogen Bekræftelse af Besiddelsesret til
ligt Gods uden først at have undersøgt Forholdene og efter Indl
og Forhøring af alle rette Vedkommende erfaret Sandheden: han
saaledes, at han hverken kunde eller burde meddele den attraaede Be
telse, medens han derimod var villig til, i alt andet, hvad der var
gen kjært og nyttigt, at kunne gjøre ham til Behag. Imidlertid
rede han ham, hvorvel han haabede det var overflødigt, fra alt
med dem, der var Kirken imod, og deres Tilhængere [1]). Dette
maa være kommet Magnus til Hænde omtrent paa den Tid, da
Søn blev fød til Verden.

Forholdene i Skaane kaldte Kong Magnus atter derned. Vi
ham der allerede den 1ste Mai, saa at han maa være reist fra
holm til Skaane næsten uden at standse undervejs. Hvad han udr
dernede, vides ikke; det maa især have været Foranstaltninger til Jen
fessøns Betvingelse, der beskjeftigede ham. Men han udstedte und
Ophold her, i Helsingborg (9de Mai), et Beskyttelsesbrev for all
Moders, Hertuginde Ingeborgs, Ejendomme inden Bergens Fehi
med Gaarde, Møller, Fiskevand, Skove, Udmarker, Selver og U
samt alt andet i løst og fast, idet han derhos bød alle dem, der sk
hende noget, at have betalt dette inden en Maaned fra Brevets F
delse, alt under Brevebruds Straf for den, der handlede herimod
Man maa heraf formode, at ogsaa Hertugindens Gods og Indtæ
under de sidste Uroligheder have været i Fare, især da vi erfare, at
ud paa Aaret selv tænkte paa at drage til Norge, ja endog lige
Throndhjem [3]), vistnok hovedsageligt for at have noget Tilsyn med

[1]) Dipl. Sv. 3410. Naar Paven her advarede Kongen mod at pleje Sam
med de indevoti, var dette maaskee kun meent som en almindelig Advar
hvilken det ved samme Leilighed kunde være nyttigt at give; dog sk
han maaskee ogsaa særskilt til enkelte Personer, hvorom vi nu ingen Besked h

[2]) Dipl. N. II. 233. Dipl. Sv. 3423.

[3]) I et Brev til Erling af 15de Decbr. 1339 siger nemlig B. Haakon: „Her

…omme, om hun endog, hvad der ej er usandsynligt, har foregivet …lle gjøre en Pilegrimsreise, og at hun med Hensyn hertil har ladet …Søn meddele sig hiint Brev. Men ogsaa dette Brev er beseglet i …ns egen Nærværelse og skrevet af Hallvard Agmundssøn, saa at …aa erfare, at Dagthingningen i Skara endnu ikke har gjort nogen …dring i den Mislighed, at Kongen førte Rigsseglet med sig uden… Kongen forblev rimeligviis i Skaane lige til henimod den Tid, …n skulde samles med Herrerne paa Baagahuus. Han synes at have …get Tiden ordentligt, idetmindste finde vi ham den 23de August, …8 Dage efter den bestemte Dag, paa Baagahuus [1]). Dog maa Sam…den i Løbet af Sommeren have været udsat, thi Biskop Haakon … ikke Bergen førend den 16de August [2]), Dagen efter den, da … den første Bestemmelse allerede skulde have været paa Forsam…et, og yttrede dog i et Brev til Kongen, som han senere skrev …Reisen, at det var efter Kongens Befaling. Der siges ogsaa ud… i de islandske Annaler, at „Thingstevne berammedes i Baaga… Mariemesse sidare (8de September) til Michelsmesse" [3]). Er…n, der allerede tidligere paa Sommeren var kommen til Bergen [4]) … havde indviet en ny Biskop til Skaalholt (hvorom sidenefter), … at have forladt Bergen omtrent paa samme Tid som Biskop …

…satet Møde blev holdt. Den 8de Sept., samme Dag, da Herrerne … kommen sammen, befandt Kong Magnus sig i Helsingborg [5]). … der det til, at hans Nærværelse var temmelig nødvendig i …, og der siges endog udtrykkeligt, at han drog med Leding til

… det saa i Stilhed, at min Frue, Hr. Kongens Moder, skulde have sendt Eder og Fru Elin det Bud, at I skulle oppebie hende i Tunsberg eller Oslo, da hun vilde drage over Land til Throndhjem", Saml. V. 143.

1) Dipl. N. III. 199. Brevet er beseglet „i Kongens Nærværelse".

2) Dette siges udtrykkeligt i Biskopens Brev til Kongen af 9de September, Saml. V. 14. Der haves et Brev fra ham, udstedt i Bergen d. 10de Aug. Dipl. N. III. 198.

3) Her siges det udtrykkeligt i Flatø-Annalerne, at Thingstevnen var „berammet" (lagin), men der tales ikke om, at den blev holdt. I et Membranfragment af libet Verd (423 qv.) heder det vel, at K. Magnus „havde Stevne" (átti stefnu) med alt sit ypperste Raad i Norge; men foruden at ogsaa dette godt kan forklares alene, som om Indkaldelse eller Indstevning udgik, ej som om Mødet virkelig holdtes, viser dette Brudstykke sig i det Hele taget saa upaalideligt, at man ej kan legge synderlig Vegt paa dets Ord.

4) Erkebiskopen var i Bergen allerede d. 19de Juni, som hans Brev af denne Dag til Presten Thore paa Fane (Dipl. N. IV. 273) udviser.

5) See Kongens Brev af denne Dag, Dipl. Sv. 3442, hvor der endydermere staaer: Datum Helsingborgh in presencia nostra.

Danmark [1]); men ikke desto mindre synes han dog heel uforsvarligt letsindigt at have draget afsted uden at give de Herrer, der imidlertid underveis, betimeligt Varsel derom, saa at de kunde spare sig den fl... ødige Reise. Thi Erkebiskopen og Biskop Haakon ankom den August, efterat have haft Modvind og haarde Storme at kæmpe til Udhavne syd paa Agder, Erkebiskopen nemlig til Seløerne strax stenfor Lindesnes og Biskopen til Ulvøsund ved Indløbet til Kvaas... den. Her blev de liggende i nogle Dage vejrfaste; imidlertid ma... vel allerede have tænkt sig Muligheden af, at nye Bestemmelser vœre trufne, thi efterat have modtaget Brev fra Erkebiskopen den August sendte Biskop Haakon endnu samme Dag Bud og Brev, ... dentlig over Land, til Hr. Erling, der rimeligviis opholdt sig i ...berg, for af ham at faa vide, hvad han havde hørt østenfra, og skulde søge ind til Tunsberg, saa snart de kunde komme videre, sejle udenom, det vil sige lige til Elven [2]). Han synes altsaa at tænkt sig Muligheden af at faa Svar fra Erling, inden de drog eller og har han bestemt en Havn længer østerpaa, hvor Bud ... møde ham. Hvorledes nu end dette forholder sig, saa maa han ... efter have faaet Bud fra Erling om, at det bestemte Møde ej vilde ... Sted, og at det ikke var Umagen verd for ham at drage til Elven, allerede den 21de September kom han til Bergen og maa saaledes vendt om i de første Dage af denne Maaned. Underveis skrev han 9de September, fra Laagøerne, et Brev til Kongen, hvori han ... ligt gjorde denne opmerksom paa, at han trods sin svagelige H... havde efterfulgt hans Befaling og begivet sig paa Reisen: han ... for høflig til at gjøre Kongen nogen Bebrejdelse, ja nævnte ikke ... noget om, hvad der havde bevæget ham til at gjøre Vendereise, idet vel forudsatte dette som bekjendt; men Sagen selv maatte vel inde... en Bebrejdelse nok [3]). Erling havde, som man af senere Breve er... bedet ham om, siden han nu engang var kommen saa langt, at sejle

---

[1]) Saaledes de islandske Annaler (rigtignok kun Membranfragmentet), med ... læg: „thi der var Uenighed mellem Kongen og Danerne". Ved Danerne staaes da vel her Jens Offesøns Tilhængere.

[2]) Om alt dette see Biskop Haakons Brev af 28de August 1339, Saml. V. 1...

[3]) Saml. V. 141. Hvilke Øer der menes med disse Laagøer (i Lígom) vanskeligt at bestemme med Sikkerhed. Der findes en „Laagø" lige ved ...gerøen paa Vestsiden af Stor-Søteren (Sartor), en anden omtrent een M... Vej nordligere, men det synes ej at kunne have været nogen af disse, ... forbi de ligge for nordligt, til at Biskopen skulde have lagt Vejen om ... deels forbi de ere Bergen saa nær, at han ikke kan tænkes at have brugt Dage mellem dem og Bergen, hvor han ankom den 21de, see Saml. V. ...

unsberg for der at samles med ham og andre Herrer, men deels
selighed, deels Frygt for at blive overrasket af Vinterstormene, deels
ogsaa Utilbøjelighed til at tage aabenbart Deel i de misfornøjede
mænds Raadslagninger bestemte Haakon til ej at efterkomme Anmod-
n. Formodentlig havde ogsaa Erkebiskopen faaet en lignende An-
ning, men man kan ikke see, om han har fundet sig foranlediget til
erkomme den. Muligt, at han har opsøgt Kongen, men om saa
maa han dog snart have forladt ham, thi saavidt man kan see, op-
r han sig om Vintren i Bergen [1]). Derimod er det vist, at en af
fornemste Chorsbrødre, **Arne Einarsson**, der siden blev hans
ølger, en fortrolig Ven af Biskop Haakon, i denne Tid havde væ-
s Kongen i vigtige Forretninger; formodentlig var han hos ham
under hans sidste Ophold paa Baagahuus, thi det Brev, hvoraf
e, at Kongen var her den 23de August, er netop et nyt Beskyt-
for Nidaroos Kirkes Chorsbrødre: det er altsaa sandsyn-
t det var Arne, der paa sine Collegers Vegne udvirkede det. Ef-
s Hjemkomst tilskrev Biskop Haakon ham og bad ham paa det
igste om at fortælle, hvorledes han havde det hos Kongen, og
han skiltes fra ham, „thi her fortælles mangt og meget, som
kan feste Tro til" [2]).

Kongens Undskyldning kan det maaskee siges, at de Omstændig-
er krævede hans personlige Nærværelse i Skaane, var uforudseede
enhver Opsettelse, thi det lader virkelig til, at han havde stort
, saasom han endnu den 6te September var enten i Ljodhuus
paa Lindholmen [3]), og allerede den 8de i Helsingborg. Her fik

[1]) See især Biskop Haakons Brev af 11te Febr. 1340, hvis Udtryk umiskjendeligt vidne om, at Erkebiskopen da var i Bergen, og isaafald har han vel og været der siden Høsten.

[2]) Samll. V. 143.

[3]) Dette sees af Dateringen af Fredsslutningen med Russerne 1339 (hvorom nedenfor), sammenholdt med de novgorodske Annaler for 6847 (Sept. 1338 til 1339). Her heder det nemlig, at der fra Rusland sendtes Gesandter til den svenske Konge, hvilke kom til Nordmændenes (Murmanskoj) Land i Byen Lüdovli samt der sluttede Freden. Karamsin har antaget Lüdovli (egentlig Liodovli) at skulle betegne Lund, men der kan ej være Tvivl om, at ogsaa han, om han havde vidst noget om Tilværelsen af Ljodhuus og Lindholmen, snarere havde gjettet paa et af disse Steder. Hvis „Liodovli" kunde antages for Skrivfejl istedetfor Liodovsi, da havde man næsten ligefrem „Ljodhuus"; men da det udtrykkeligt siges, at Gesandterne kom til Nordmændenes Land, maa man formode, at de i alle Fald satte over Elven, og saaledes bliver Lindholmen at foretrække. Vel laa heller ikke det i Norge, men det hørte dog til Hisingen, hvoraf den største Deel var norsk, og de fremmede Gesandter, som formodentlig havde hørt, at Elven dannede Grændsen mellem begge

han dog denne Gang udrettet noget klekkeligt, thi Jens Offesøn maat omsider falde til Fode. Formodentlig har Magnus bragt en saa st Styrke med, at hiin Ridder, hvor mægtig han end var, mistvivlede a at kunne holde ham Stangen; i alle Fald see vi, at Magnus ledsaged af mange mægtige svenske Herrer. Da Kongen den 30te Septem holdt Retterthing paa Helsingborg Slot, fremstillede Jens Offesøn for ham, erkjendte sig, efterat flere Klagemaal over ham vare fremsat at have forbrudt sig i adskillige Stykker mod Kongen og hans Und saatter, og bad om hans Tilgivelse og Naade; ogsaa hans Frænder Venner lagde godt Ord ind for ham, og saaledes blev det da dertil, han Dagen efter indgik en Dagthingning, hvorved han forbandt sig allerede førstkommende 5te October at overgive sit Taarn paa Lind til Kongen, eller paa dennes Vegne til Hr. Johan Hasenberg, Kongens Navn havde frie Hænder til at ødelegge og rasere først verkerne, siden selve Taarnet. Endvidere skulde han strax afstaa Hereder, han havde i Besiddelse, til Kongen, og den 7de October stille sig for Kongen, naar denne holdt Retterthing i Malmø, for underkaste sig Kongens Dom med Hensyn til alt, hvad han ha brudt sig mod ham eller hans Undersaatter o. s. v. I Norge man alle disse Begivenheder med spendt Opmerksomhed. Erling Vi søn sendte Biskop Haakon en Afskrift af Dagthingningen, med ning om, at han strax vilde sende den videre til Erkebiskopen, og kon, som rigtignok ikke fik den førend den 3die Februar, (den nemlig, som det synes, først gjort Omvejen om Gisle eller Sto efterkom hans Anmodning, idet han allerede Dagen efter sendte den Erkebiskopen, der da befandt sig i Bergen. Her gik paa den Tid Rygte, at det var Sigvid Ribbing, en Frænde af Knut Porse og falingsmand over Søndrehalland i dennes Sønners, Kong Magnus Halvbrødres, Mindreaarighed, som egentlig havde dagthinget paa Je Offesøns Vegne og faaet ham til at underkaste sig [1]). Kong Magn

Riger, kunde her saaledes let komme paa den Tanke, at ogsaa Lindholm hørte til Norge. Det var en Egenhed ved den russiske Udtale paa den Tid, man ej ligefrem kunde gjengive Lyden ing, ind, int, men i dets Sted brugte i iad, iat; „Lindholm" vilde følgelig blive „Liadolm", og dette kunde vel i dens Løb blive forvansket til Liodovli. Under alle Omstændigheder viser den udtrykkelige Omtale af „Nordmændenes Land", at Stedet har været Nærheden af Norge.

[1]) Om alt dette see Biskop Haakons Brev til Erling af 11te Febr. 1340, Sa V. 145. Man seer, at Biskop Haakon endog lod Dagthingningen indfør Biskopsstolens Copibog, thi det er alene gjennem denne, eller Afskriften i Bartholiniana (E. 757), at vi nu kjende Dagthingningen, hvis sidste D desværre er borte, formodentlig fordi et Blad her har været udrevet af Co

or 2000 Mr., uden Hinder eller Udflugter, eller i manglende
te hvad Tab Fyrsten derved kunde lide, samt pantsatte for det
rkedspladserne ved Skanør og Falsterbod med alle der faldende
og fik syv svenske Herrer til at medbesegle Brevet som For-
pyttelligt bekræftende den tidligere Overeenskomst paa Lindhol-
Der tales i de islandske Annaler om Festligheder, Dystriden
er paa denne Tid skulde have fundet Sted, og navnlig om at
jarne, hvorved der upaatvivlelig menes Bjarne Erlingssøn,
da endnu ikke var bleven Ridder, skal have udmerket sig i
, men der er al Sandsynlighed for, at Annalerne her har
givenheder, der forefaldt ved Kongens Tog til Danmark 1343
edenfor), til 1339 [2]); thi saavidt man af Biskop Haakons

. Efter denne Afskrift er den aftrykt i Saml. V. 568, og i Dipl. Sv.
3448.

e, Bidrag &c. S. 13.

findes nemlig herom i de islandske Hole-Annaler følgende besynderlige
ning: „Hr. Bjarne overvandt en Tydsker i Dystriden, en ypperlig Rid-
da gav Kongen ham Ads med alle tilliggende Herligheder, saa længe
gge endnu levede; dermed gav han ham en Frue, sin rigeste Frændkone,
n jeg ikke sige, hvor stor Medgift han gav hende; endvidere gav Kon-
am Ors (Hest) og al Rustning samt Indsatsen, 100 Mkr., thi han ud-
e ham fuldstændigt til Dystridtet". Men Bjarne Erlingssøn var ikke en-
Ridder i 1347, see Saml. V. 587, ligesom man af Biskop Haakons
kan see, at han i alle Fald ej var gift i Begyndelsen af 1340. Nu er

han dog denne Gang udrettet noget klekkeligt, thi Jens Offesøn maa
omsider falde til Fode. Formodentlig har Magnus bragt en saa
Styrke med, at hiin Ridder, hvor mægtig han end var, mistvivlede
at kunne holde ham Stangen; i alle Fald see vi, at Magnus ledsag
af mange mægtige svenske Herrer. Da Kongen den 30te Sept
holdt Retterthing paa Helsingborg Slot, fremstillede Jens Offesøn
for ham, erkjendte sig, efterat flere Klagemaal over ham vare frem
at have forbrudt sig i adskillige Stykker mod Kongen og hans Un
saatter, og bad om hans Tilgivelse og Naade; ogsaa hans Frænde
Venner lagde godt Ord ind for ham, og saaledes blev det da dertil,
han Dagen efter indgik en Dagthingning, hvorved han forbandt sig
allerede førstkommende 5te October at overgive sit Taarn paa Lin
til Kongen, eller paa dennes Vegne til Hr. Johan Hasenberg,
Kongens Navn havde frie Hænder til at ødelegge og rasere først
verkerne, siden selve Taarnet. Endvidere skulde han strax afstaa
Hereder, han havde i Besiddelse, til Kongen, og den 7de October
stille sig for Kongen, naar denne holdt Retterthing i Malmø, for
underkaste sig Kongens Dom med Hensyn til alt, hvad han hav
brudt sig mod ham eller hans Undersaatter o. s. v. I Norge
man alle disse Begivenheder med spændt Opmerksomhed. Erling Vi
søn sendte Biskop Haakon en Afskrift af Dagthingningen, med
ning om, at han strax vilde sende den videre til Erkebiskopen, og
kon, som rigtignok ikke fik den førend den 3die Februar, (den
nemlig, som det synes, først gjort Omvejen om Giske eller Sto
efterkom hans Anmodning, idet han allerede Dagen efter sendte den
Erkebiskopen, der da befandt sig i Bergen. Her gik paa den Tid
Rygte, at det var Sigvid Ribbing, en Frænde af Knut Porse og
falingsmand over Søndrehalland i dennes Sønners, Kong Mag
Halvbrødres, Mindreaarighed, som egentlig havde dagthinget paa J
Offesøns Vegne og faaet ham til at underkaste sig [1]). Kong Mag

Riger, kunde her saaledes let komme paa den Tanke, at ogsaa Lindhol
hørte til Norge. Det var en Egenhed ved den russiske Udtale paa den Tid,
man ej ligefrem kunde gjengive Lyden ing, ind, int, men i dets Sted brugte i
iad, iat; „Lindholm“ vilde følgelig blive „Liadolm“, og dette kunde vel i
dens Løb blive forvansket til Liodovli. Under alle Omstændigheder viser
den udtrykkelige Omtale af „Nordmændenes Land“, at Stedet har været
Nærheden af Norge.

1) Om alt dette see Biskop Haakons Brev til Erling af 11te Febr. 1340, Sa
V. 145. Man seer, at Biskop Haakon endog lod Dagthingningen indfør
Biskopsstolens Copibog, thi det er alene gjennem denne, eller Afskriften
i Bartholiniana (E. 757), at vi nu kjende Dagthingningen, hvis sidste
desværre er borte, formodentlig fordi et Blad her har været udrevet af C

temmelig længe i Skaane, og søgte nu vel at bringe alle de An- ider i Orden, som Feider hidtil havde hindret ham fra at befatte med. Imidlertid see vi, at han ogsaa har maattet underhandle med Søster Euphemia og nogle mecklenburgske Sendebud, der var komne til Skaane, om Medgiften, som det lader til, at Albrecht nu ej længer har villet give Henstand med, og som derfor paa en eller anden de maatte skaffes til Veje. Den 18de November indgik han i Helberg en Forpligtelse, hvorved han lovede førstkommende Jakobs- (25de Juli 1340) at betale Fyrst Albrecht eller dennes Fuldmæg- i Skanør 2000 Mk., uden Hinder eller Udflugter, eller i manglende erstatte hvad Tab Fyrsten derved kunde lide, samt pantsatte for det Markedspladserne ved Skanør og Falsterbod med alle der faldende ..., og fik syv svenske Herrer til at medbesegle Brevet som For- ..., udtrykkeligt bekræftende den tidligere Overeenskomst paa Lindhol- ...). Der tales i de islandske Annaler om Festligheder, Dystriden ..., der paa denne Tid skulde have fundet Sted, og navnlig om at ... Bjarne, hvorved der upaatvivlelig menes Bjarne Erlingsøn, ... da endnu ikke var bleven Ridder, skal have udmerket sig i ..., men der er al Sandsynlighed for, at Annalerne her har ... Begivenheder, der forefaldt ved Kongens Tog til Danmark 1343 ... nedenfor), til 1339 [2]); thi saavidt man af Biskop Haakons

...ugen. Efter denne Afskrift er den aftrykt i Samll. V. 568, og i Dipl. Sv. 3447, 3448.

[1]) Styffe, Bidrag &c. S. 13.

[2]) Der findes nemlig herom i de islandske Hole-Annaler følgende besynderlige Beretning: „Hr. Bjarne overvandt en Tydsker i Dystriden, en ypperlig Ridder: da gav Kongen ham Ædø med alle tilliggende Herligheder, saa længe de begge endnu levede; dermed gav han ham en Frue, fin rigeste Frændkone, og kan jeg ikke sige, hvor stor Medgift han gav hende; endvidere gav Kongen ham Ørs (Hest) og al Rustning samt Indsatsen, 100 Mkr., thi han udrustede ham fuldstændigt til Dystridtet". Men Bjarne Erlingsøn var ikke engang Ridder i 1347, see Samll. V. 587, ligesom man af Biskop Haakons Breve kan see, at han i alle Fald ej var gift i Begyndelsen af 1340. Nu er det jo rigtignok ej alene muligt, men endog heel rimeligt, at Annalernes Nedskriver, der levede en god Tid efter Bjarnes Død, kan have nævnt ham med Ridderstitelen, som han siden fik, og med hvilken han vel var vant til at benævne ham, ligesom det heller ikke behøver at antages, at det omtalte Giftermaal just øjeblikkelig fandt Sted; men saa meget er vist, at Biskop Haakons Brev til Bjarne af 19de Januar 1340 (Samll. V. 144) saa langt fra at sigte til nogen glædelig Begivenhed i Bjarnes Liv, tvertimod vidner om, at denne paa den Tid maa have befundet sig i en meget nedtrykt Stemning, ligesom det i alle Fald er vist, at Bjarne ikke i September 1339 var fulgt med Kongen til Skaane, men derimod endnu den 18de November var med sin Fader i Tunsberg og siden fulgte ham hjem til Giske eller Stovreim,

Breve kan see, var ikke engang Bjarne hos Kongen den hele Tid und denne Ophold i Danmark, ja stod maaskee endog paa en noget sp Fod med ham. Af Hertugindens paatænkte Reise til Norge synes ej at være blevet noget, thi var hun reist, vilde hun vel have til Vintren i Norge, men af et Brev, hun udstedte den 26de Januar, sy det at fremgaa, at hun da var i Danmark [1]).

29. Høvdingernes Raadslagninger i Tunsberg. Kongen overdrager Er skopen og Raadet at ordne flere Regjerings-Anliggender. Best-Residens flyttet til Varberg.

Det var saaledes endnu ikke lykkets de forbundne Herrer i N at faa nogen Forandring tilvejebragt i de mislige Forhold. At K ikke ønskede nogen Sammenkomst med dem i den Anledning, og at derfor har gjort alt for at undgaa den, og med Glæde benyttet ethvert Paaskud, som tilbød sig, for at slippe derfra, er umiskjen men ligesaa vist er det, at de andre maa have gjennemskuet ham, og seet, at dersom de ej skreed alvorligt ind, vilde det blive verre bedre. Vi see derfor af Hr. Erlings ovenfor omtalte Opford Biskop Haakon om at komme ind til Tunsberg, at flere af He strax ved Efterretningen om, at Kongen var reist fra Baagahuus u oppebie dem, havde aftalt en Sammenkomst i Tunsberg, for at om hvad der var at gjøre. Denne Sammenkomst synes ogsaa at fundet Sted, idetmindste erfare vi, at Erling og hans Søn Bjarne der og havde flere „Samtaler" (d. e. Raadslagninger med Andre), sidste den 18de November [2]). Men hvilke de Mænd var, med

---

hvor han maaskee forblev om Vinteren. Men da dog Beretningen i sig ikke synes at savne Grund, bliver det sandsynligst, at Annalisten har h den til et urigtigt Aar, som saa mange andre Begivenheder, og intet rimeligere, end at han her har forverlet Kong Magnus's Tog til Dan 1339 med det i 1343.

[1]) Med dette Brev (Dipl. Sv. 3468) lægger hun nemlig Asminderøds Kirke paa Sjæland (der udgjorde endeel af hendes Besiddelser) under Capitl Kjøbenhavn som Præbende for Skolen, imod at hendes Mand Hertug K Aartid skulde holdes den 30te Mai (hans Dødsdag), saavelsom senere he egen og hendes Børns, med visse Messer. En saadan Foranstaltning hun neppe gjort uden at være paa Stedet eller i Nærheden deraf.

[2]) See det forhen berørte Brev fra Biskop Haakon til Erling af 15de De 1339, Samll. V. 142. Det heder her: „traf det sig saaledes, at der i sidste Samtale, som I havde i Tunsberg Nattendedagen efter Martinsm forefaldt noget, som kunde være at meddele, da kan I eller Bjarne bet os med saadan Meddelelse eftersom det behager Eder". Heraf seer man, flere „Samtaler" havde fundet Sted. Og nu tales der i Biskop Haak Brev til Bjarne af 12te Januar 1340 om at denne havde ønsket, at Bi

ær blev „samtalet", siges ikke. Med Sikkerhed tør man dog antage, at
ar Ivar Agmundssøn, der nu tildeels havde hjemme i Tunsberg,
regge Hafthorssønnerne. Ligeledes synes flere Herrer fra Vestlan-
t have været der, og rimeligviis maa man vel antage, at de fleste af
, der efter Opfordringen skulde have været ved Mødet paa Baaga-
l, nu søgte ind til Tunsberg, hvor vel forskjellige Møder og Over-
have været holdt lige fra September til hen i November, idet nogle
herrerne forblev der den hele Tid, andre før eller senere reiste hjem,
r andre, der hørte hjemme paa Østlandet, siden kom til. Vi have
at Biskop Haakon undskyldte sig fra at komme, uagtet Erling havde
dret ham dertil; vel paaskød han fornemmelig sin Frygt for Vin-
s Nærmelse og sin svage Helbred, men af nogle Yttringer, han
 falde i et Brev til Bjarne Erlingssøn, faar man dog ogsaa et
 af, at han frygtede for ej at være ganske velkommen hos alle:
 ikke", siger han, „hvorledes nogle vilde have optaget det, om
 utidig Nysgjerrighed var komne did, hvor vi ej var kaldede".
 leder til den Antagelse, at de ivrigste blandt Herrerne maaskee
 ham noget mistænkt som Kongen altfor meget hengiven, og
 blandt de Forsamlede maa have været en særegen intimere
, hvorfra de andre stundom udeluktes, og hvor de vigtigste Sager
 aftaltes. Om Erkebiskopen var tilstede, kan, som sagt, ikke
, men det er ej usandsynligt. Hvad der forhandledes, vides heller ikke,
 kan visselig gjette, hvad Hovedemnerne have været, og hvilken
ing der herskede. I det samme kort før Juul skrevne Brev til
e Erlingssøn, hvori de nysnævnte Yttringer forekom, siger Bisko-
ogsaa: „vi erfarede siden af en fælles Ven af Eder og os, at I er
ret over de Ting, der angaa Eder: vi bede Eder tage Gud til
 og at stole paa ham med Taalmodighed; arbeider siden med Ud-
mhed og Forstand, men ej med nogenslags Forhastelse eller andet,
 ikke sømmer sig, om der end skulde findes dem, der raadede Eder ander-
s; men vi haabe med Guds Hjelp, at I vil handle efter vort Raad,
Gud kan endnu lade alt faa det bedste Udfald, naar al Fortrøstning
Hengivenhed legges til hans Magt [1])". Altsaa seer man, at Bjarne
 engang til Biskop Haakon har villet betro skriftligt alt hvad der laa
 paa Hjertet. Det maa ansees som temmelig vist, at Herrerne have
aget en meget truende Holdning, og navnlig maa man vel antage, at

ven allerede om Sommeren (det vil sige i September) var kommen til Tuns-
berg, saaledes seer man, at Raadslagningerne allerede da vare begyndte, hvil-
ket og ligger i Sagens Natur.

[1]) See det nysomtalte Brev af 19de Januar, Saml. V. 145.

Sigurd Hafthorssøn nu, siden der ej blev noget af Mødet paa Baagahu ikke har givet Slip paa Akershuus, men fremdeles en Stund beholdt d

Først seenhøstes (efter 18de November) skiltes Herrerne ad. som skulde vestover, havde møjsommelig Reise formedelst Modvind. Bl dem var Hr. Erling, der med sin hele Familie, hvoriblandt nu Bjarne, drog hjem, enten til Giske eller Stovreim, men blev lig veirfast saagodtsom i hver eneste Havn. Hr. Ivar Agmundssøn s ligeledes at have begivet sig til Bergen, ligesaa Erkebiskopen [1]). M det var for at undgaa alle politiske Storme og Ubehageligheder, at dronningen Isabella just paa disse Tider gjorde den lange Reise fra gen til det østlige Sverige for at besøge sin Datter Hertuginde I borg, hos hvem hun i alle Fald opholdt sig i Marts 1340; men Hensyn dertil kunde hun jo vistnok have Lyst til at besøge sin D som hun neppe paa mange Aar havde seet [2]).

Kong Magnus erkjendte nu, at noget maatte gjøres for at det truende Uvejr, men som sedvanligt gjorde han saa lidet som kun hvad der var uomgængeligt nødvendigt. Han begav sig vel inden Vinterens Udløb til det østlige Sverige, men skrev, viis endnu inden han forlod Skaane i Januar 1340, meget kjærligt, Biskop Haakon udtrykker sig, baade til Erkebiskopen og Hr. Ivar, overdrog til den første med Rigsraadet og andre forstandige Mænd stand at treffe de hensigtsmessigste Foranstaltninger med Hensyn til ningen af flere vigtige, udtrykkeligt nævnte, Anliggender, saaledes s fandt det rettest, beleiligst og nyttigst for Riget og dets Indby

---

[1]) At det var flere Herrer fra Vestlandet, som reiste hjem til Søs efter Novbr. og leed meget ved Modvind, sees af Brevet til Bjarne af 19de nuar; at Erling med Familie reiste hjem og havde samme Skjebne, fees lebes af Brevet til denne; og da Biskopen i dette Brev, som vi have anmoder ham eller Bjarne om at meddele noget om det sidste Møde i berg, er det klart, at han var fulgt med Faderen til Ættegaarden. At Ivar omtrent paa samme Tid reiste til Bergen, maa sluttes deraf, at B Haakon i sit Brev til Erling af 11te Februar (Saml. V. 141), ham som tilstedeværende der, og overleggende med ham selv, Erkel pen og Fehirden; han har altsaa enten allerede tilbragt Julen der, eller først været paa Hestbø, og siden efter Julen begivet sig til Bergen. Om kebiskopens Vinterophold i Bergen, der maa fremgaa af dette Brev, er allerede talt.

[2]) See det forhen omtalte Brev af 25de Marts 1340, udstedt af Hertug Ingeborg og medbeseglet af Dronning Isabella, Dipl. Sv. 3477. Da Brev ogsaa er medbeseglet af Kongen, som d. 19de var i Stockholm rimeligviis Stockholm Udstedelsesstedet. Den 15de November 1339 var endnu i Bergen, som det sees af B. Haakons Brev af denne Dag, S V. 142.

at godkjende alt hvad der saaledes blev anordnet til Rigets Gavn te [1]). Vistnok var hine Anliggender temmelig specielle; det var som det heder, kun Landets Myntvæsen og Reparationer paa ergshuus og Bargøhuus Slotte, men Kongens Tilsagn synes dog it antyde en noget større Almindelighed, og det er ej usandsynligt, egentlige Fuldmagt til Erkebiskopen kun særskilt har udhævet de vnte Sager som de vigtigste, medens det har været overdraget j Rigsraadet overhoved at raade Bod paa, hvad der maatte trænge dbedring. Hermed stemmer det ogsaa, at Kongen maaskee for en id har betroet sin Klerk Paal Styrkaarssøn Rigsseglet; idetmindste le denne i Oslo d. 23de April et i Kongens Navn udstedt Brev, d Kongens Nærværelse ikke udtrykkeligt omtales, medens det deri-e vist, at Kongen var i Stockholm baade den 25de Marts og 6te sa at det ikke er meget sandsynligt, at han i Mellemtiden skulde gjort en Skyndereise til Oslo, uden det maaskee skulde have været ldning af nogle særegne Foranstaltninger, hvorom der strax neden-il blive handlet [2]). Paa en vis Maade var altsaa nu Erkebiskopen hd der ogsaa stemmede bedst med den nedarvede Folkemening i Norge it i Spidsen for Rigsstyrelsen, og derved haabede vel Kongen, at [illegible] nogenledes vilde blive beroligede. Men i Virkeligheden var der ik saa stort bevendt med den hele Foranstaltning. Erkebiskopens lrets Hænder var altfor meget bundne, især derved, at Kongen ldt sig selv den endelige Afgjørelse af alt hvad de maatte bestemme, dette følgelig kun blev midlertidigt; desuden seer man af Yttrin-ienere Breve fra Biskop Haakon, der paa sit Sted skulle blive ;, at Kongen fremdeles havde forbeholdt sig selv at skalte og valte

---

See Biskop Haakons Brev til Erling af 11te Febr. 1340. At de Breve fra Kongen, som her omtales, indeholdende den ovennævnte Bemyndigelse, maa ære skrevne i Løbet af Januar, sees deraf, at Biskopen i sit Brev af 19de Januar endnu ikke veed noget derom, thi var de skrevne og affendte før en 1ste Januar, vilde de vel til hiin Tid have været indløbne. Hvor Kongen ved Affendelsen opholdt sig, vides ikke; kun sees det af Dipl. Sv. 3443, it han den 16de Marts var i Telge (Søbertelge) i Södermanland. Den imeligste Antagelse er derfor, at han har tilbragt Julen i Skaane og selv jaft Brevene med paa sin Reise nordover for at sende dem videre fra Lindholmen eller Ljodhuus, som han maaskee paa Reisen har berørt.

Brevet af 23de April (Dipl. N. I. 266) er et Forbud mod, at fremmede Kjøbmænd og andre, der indlade Ved i Follo, selle bort uden at have erlagt Told til Mariekirken; der staar „Sira Paal Styrkaarssøn vor Klerk indseglede og skrev", med Udeladelse af det sedvanlige „oss själfum hjáverandum". Kongens Nærværelse i Stockholm d. 19de og 25de Marts sees af de ovenfor nævnte Breve af disse Dage; at han med det svenske Raad var i Stockholm d. 6te Mai, sees af Dipl. Sv. 3485, 3486.

med Kronens Indtægter, og gjorde dette paa den mest vilkaarlige Maa der hindrede ordentlig Regnskabsførsel; ligeledes sees det, at han fra deles forbeholdt sig selv, ogsaa udenfor Rigets Grændser, at af Landsvistssager og formodentlig andre lignende Anliggender, hvortil geligt Brev og Segl udfordredes [1]). Det var altsaa kun halve holdsregler, som endnu var trufne; Kongen var aabenbart altfor sti paa sin Magt, til at han kunde bringe det over sit Hjerte at gjøre klekkeligt. Det lader til, at han har forespejlet Rigsraadet Mulig af, at han selv snart kom til Landet [2]), men det var neppe hans lige Hensigt, tvertimod synes han nu at have haft noget i Sinde, vilde gjøre hans Ophold inden Norges Grændser endnu sjeldnere hidtil, og hvis han virkelig gjorde et Besøg i Oslo ved Paaske som det ovenfor er omtalt, da synes det næsten, som om det alene været for at ordne et og andet med Hensyn til hvad han nu havde Dette var hverken mere eller mindre end at forlægge sin vestlige vedresidens fra Baagahuus, hvor den hidtil en Tidlang havde ret, til Varberg. Thi fra nu af finde vi ikke paa lang Ti Brev af Kong Magnus, dateret enten fra Baagahuus eller Lind men derimod for det meste, naar han var paa de Kanter, fra Var I de første Par Aar ville vi vistnok see, at han har flakket meget og deelt sin Tid mellem Skaane og den østlige Deel af Sverige, vi oftest finde ham i Stockholm eller i Kalmar (her synes han at have tilbragt Jøsten 1341 og Begyndelsen af Vintren 1341– og i al denne Tid lader det til, at han kun engang har været ved eller i Halland [3]); men sidenefter finde vi ham en Tidlang næsten

1) See f. Ex. Biskop Haakons Brev til Kongen af 1ste Marts 1340 (S V. 147), hvor han takker ham, forbi han havde skjenket en Mand La for hvilken Biskopen, Enkedronningen og Gunnar tidligere havde indlagt bøn (Samll. V. 142).

2) Se Biskop Haakons nysnævnte Brev af 1ste Marts 1340, hvor han u ker sig saaledes: „Vi bede Eder lade denne Sag mellem Biskopen og sten bero saalænge, indtil Gud vil, at I selv kommer til Landet forordner Mænd, som kunne undersøge den".

3) Vi finde Magnus saaledes, som allerede nævnt, i Telge d. 16de Marts i Stockholm den 14de Marts og 6te Mai; den 22de Mai var han paa Sted kaldet Holla (Dipl. Sv. 3491), aabenbart paa Veien til Skaane, vi finde ham sidst i Juni og først i Juli, som det nedenfor vil sees; fra Sept. til 21de October see vi ham atter i Stockholm (Dipl. Sv. 3513, 3523), 7de Novbr. i Valdby, uvist hvor (3526), 2den og 3die Jan. 13 Skaane, see nedenfor, 28de Jan. til 15de April i eller ved Stockholm (3 3540, 3561); 21de Juni paa Skokloster (3578), 22de Juni i Sigtuna (35 28de Juni i Stockholm (3581), 28de August i Kalmar (3593), 30te N sammesteds (3611), 18de Jan. 1342, fremdeles i Kalmar (3616), 15de

Vardberg, og at han under denne Omflakken, maaskee og allerede Vaaren 1340, tænkte paa at indrette sig saaledes, kan sees deraf, at der i Mai enten 1340 eller 1341 skete en formelig Overleverelse af alt det kongelige Løsøre og Bohave, der fandtes paa Baagahuus [...], til en vis Ingemar Ragnvaldssøn (uvist om Svensk eller Nordmand), der sees at have været en af Kongens højtbetroede Mænd, hvad [...]ane Regnskabssager angik; og Hensigten hermed kan neppe have været nogen anden end den, at det nu skulde flyttes til Vardberg [1]). I Oslo lader det til, at der samtidigt har været afholdt en lignende Forretning [2]), hvoraf man næsten maa slutte, at Sigurd Hafthorssøn havde tilbagegivet Akershuus, hvor Oslos Fehirdsle paa denne Tid havde sit Sæde. Ja endog til Bergen er det ikke usandsynligt at denne Forretning har været udstrakt [3]). Man kan ellers nok finde det rimeligt, at han nu gjerne for det første ønskede at opholde sig saa meget som muligt i Nærheden af Skaane for desbedre at kunne iagttage de vigtige Begivenheder, der nu forefaldt i Danmark, om hvilke der nedenfor vil blive Tale, og desto lettere at kunne skride ind, om det behøvedes; ja han havde vel endog helst seet, at han kunde tage

i Skeninge (3624), 19de—25de Febr. i Sandsjø eller Gaarvide (3627—3630), [...]de Marts i Jønkøping (3631) og endelig 9de Juni paa Vardberg (3647).

1) Brevet herom findes i Dipl. Norv. III. 202 og Dipl. Sv. 3484. Da der allerederst er bortrevet et lidet Stykke af Brevet, (som opbevares i det svenske Rigsarchiv), kan man ikke med Sikkerhed bestemme Aarstallet, thi efter MCCCXL er der netop en Lacune, hvor der muligtviis kunde have staaet Imo, IIdo, IIItio o. s. v. Imidlertid kan man være temmelig sikker paa, at det i alle Fald ikke er yngre end Midten af 1342, efter hvilken vi finde Kongen bosat paa Vardberg; og den Omstændighed, at der ved Midten af 1340 (see nedenfor) paabødes en lignende Forretning i Bergen, gjør det rimeligst at gjette paa 1341, saameget mere som Dateringen, Fredag efter Korsmesse om Vaaren, da passer bedst, eftersom dette bliver næste Dag, 4de Mai; i 1340 vilde det heller ikke passe saa ilde, da det her bliver 5te Mai; men for 1342 vilde det være usandsynligt, da Dagen her vilde blive 10de Mai, Dagen efter Christi Himmelfartsdag, som man aldrig vilde have betegnet anderledes end „crastino ascensionis domini". At dette merkelige Regnskab, hvortil vi i det Følgende ville komme tilbage, ikke er et simpelt Aarsregnskab, men vedkommer en lang Rekke af Aar og saaledes antyder, at noget af større Vigtighed var paa Ferde, sees deraf, at der handles om Foræringer, som Kongen havde gjort i sin Umyndighedstid, saaledes f. Ex. en Bog til Cantsleren (senere Erkebiskop Paal) og en Bog om Hertug Frederik (en af de ved hans Mormoder foranstaltede Oversettelser af franske Ridderromaner) til „Erling Drottsete". Endvidere seer man af Bohavet og af de forefundne Bøger, hvoriblandt flere svenske Lovbøger, at Kongen her maa have haft sit Bibliothek, altsaa været mere hjemme til Gaards, end paa mange andre Steder.

2) See Brudstykker i Dipl. Norv. V. 196.

3) Herom see nedenfor, S. 250.

sit faste Sæde i Skaane, om det paa nogen Maade havde gaaet an; da han derved vilde have været for langt afvejen fra de vigtigste Dele begge sine Riger, og saaledes givet altfor grundet Anledning til Kl valgte han vel Vardberg som nogenlunde rimeligere, uagtet heller Nordre-Halland egentlig hørte til Riget, men var et oprindeligt Landskab, som han havde arvet efter sin Fader. Man kan derfor temmelig vis paa, at denne Foranstaltning hverken har smagt Nord dene eller de Svenske synderligt vel, og at de alene have fundet sig fordi de ikke godt kunde forebygge det. Men til de Klager, som der fra Tid til anden maatte reise sig, kunde Kongen ialfald nu svare, at han længer begunstigede det ene Land paa det andets Bekostning ved at opholde mere i hiint, end i dette; og det er maaskee endog ikke umuligt, at helst har ønsket at holde sig lidt borte fra dem begge, for ikke altfor personligt at berøres af de politiske Storme, som der maatte forefa

Under sit Ophold i Stockholm først i Mai 1340 var gen omgiven af sit Raad, og det synes især at have været telsen af Linkøpings Bispsstol, den bedste i Landet, der stand for Raadslagningerne [1]). Men ikke længe efter finde med Raadet i Helsingborg, hvor Erkebiskopen med flere Prælater, dere og Borgere den 28de Juni højtideligt fornyede den tidligere ding, lovende Kongen, Dronningen og deres Søn Junker Erik, Børn, de herefter kunde faa, Troskab og Lydighed, og hvor Kon Gjengjeld bekræftede Indbyggernes Privilegier, samt Dagen efter keligt lovede med Raad og Daad og Penge at staa Erkebiskop Peter, Kirke, Capitel og Efterfølgere bi, dersom de ifølge denne fornyede H paadrog sig Ubehageligheder [2]). Aarsagen til, at Kongen og hans Raad denne Act nødvendig, var neppe alene den Omstændighed, at Kongen nu kunde siges at være kommen i rolig Besiddelse af Landskabet, men og vist især dette, at Danmark efter det lange Mellemrige under Ty veldet nu atter havde faaet en Konge, hvis Hovedopgave det m være at gjenerhverve og samle Rigets adsplittede Dele, saa at det gjaldt for Magnus ved en højtidelig Ret at sikkre sig sin nyserhverv Ret til Landskabet, inden den nye danske Konge kunde fremsette Ford ger derpaa. Denne Konge var **Valdemar**, Kong Christopher Erikss yngre Søn; den eldre, Otto, sad endnu fangen efter Slaget paa Ta Hede, og om ham kunde der saaledes ikke godt være Spørgsmaal, det danske Folk sukkede alt længe af Utaalmodighed efter at befries Tydskernes Herredømme, og skulde man vente, indtil Otto kom paa

[1]) Dipl. Sv. 3485, jfr. 3486.

[2]) Dipl. Sv. 3499—3501.

vilde det have varet for længe. Valdemar, der siden 1328 havde ldt sig deels ved den tydske Keiser Ludvigs Hof, deels hos dennes , Markgrev Ludvig af Brandenburg, som var gift med hans Søster, ugtede sig selv allerede i 1338 som Arving til Danmarks Krone og ldtes af Keiseren i 1339 endog som dets Konge [1]). Der manglede e ikke paa ivrige Opfordringer fra det Danske om at sette sig i sen for dem, og selv Hertug Valdemar af Jylland, der forhen havde et Kongenavn, men nu formodentlig selv var bleven keed af at lade beherske af sin Morbroder, Grev Gerhard, skal have indladt sig i elige Underhandlinger med de Danske om at staa Valdemar Christoffersøn bi, naar denne vilde egte hans Søster [2]). Men Grev Ger, ler kom under Vejr med dette, skaffede sig i Hast en Hær fra meste Egne i Tydskland [3]) og indtog derved en saa truende Stil Hertugen fandt det raadeligst at indgaa et Forliig med ham, han af Greven maatte modtage Størstedelen af Nørre Jylland, denne havde inde som Pant, mod en Sum af 43000 Mk. Sølv, betales i visse Afdrag, og for en Deel af denne Sum stille mefte af Sønderjylland til Pant, samt forpligte sig til aldrig Junker Valdemar bi eller besvogre sig med ham, hvorhos Gre- t sig til ikke at sette Junker Otto paa fri Fod (11te Febr. [4]). Grevens Hensigt hermed var aabenbart den, baade at afrunde fine egne Besiddelser ved at erhverve Sønderjylland, der grænd- ammen med dem, og at gjøre Hertugen ustadelig ved at give ham kab i Stedet, hvis Befolkning, allerede længe misfornøjet og uro- stod i Begreb med at gjøre formelig Opstand. Der behøvedes hel- ke mere for Jyderne end at erfare denne Overeenskomst, førend Opstanden i fuldt Udbrud, neppe uden Medvirkning af Hertugen, der paa denne de lettere vilde komme til Landskabet end ved at indløse det [5]). Greven

[1]) See herom Suhms Hist. af Danmark XII. S. 306, 319 fgg.

[2]) Dette siger Detmar udtrykkeligt, S. 245. Han taler om en Sammenkomst af tydske Fyrster i Lübeck ved Helligtrekongerstid 1340, hvortil Markgrev Ludvig sendte Gesandter og bad, at man vilde forhjelpe Valdemar til sit fedrene Rige, men hvor Grev Gerhard var tilstede og ventede de Krigsfolk, han allerede havde ladet hverve.

[3]) See hans Brev til Greven af Hallermund af 1ste Jan. 1340, Schlesw. Holst. Lauenb. Urk. Sml. II. No. 160.

[4]) Sammesteds, No. 161, hvor dog Dagen urigtig er anført at være 12te Februar.

[5]) Detmar siger dette udtrykkeligt, S. 245: Er he (Ghert) vorttoch to Nortiuten, do slok de hertoghe em af Rypen, de stat, unde seghde velichheit

maatte derfor selv gjøre et Tog ind i Nørrejylland, for at dæmpe Opst den, og drog lige til Randers, idet han skjendte og brendte; men her b han syg, og førend han endnu ret var kommen til Kræfter, blev h som bekjendt, Natten mellem den 1ste og 2den April overfaldt brækt af den kjekke og fedrelandssindede Ridder Nils Ebbesøn. D forandrede Sagernes Stilling. Hans Sønner fandt det nu raad under Markgreven af Brandenburgs Megling at indgaa etslags F med Valdemar og Hertugen i Spandau (23de April), hvorved de erk Valdemar som Konge, imod at han lovede ikke at forsvare Gre Drabsmænd; derhos bestemtes det nu, at Valdemar skulde egte Hert Søster Heilvig og med hende faa en Medgift, der afgik i Løsningssu for Jylland, saa at han af dette strax kunde faa Aalborg, Vendsyssel m. i Besiddelse, og dertil Ribe m. m., som hendes Livgeding [1]). D Forliig, som ogsaa Grev Johan tiltraadte, bekræftedes i et nyt Fo der sluttedes i Lübeck den 19de Mai [2]), hvorefter Valdemar holdt B lup med Heilvig, og begav sig til Jylland, hvor han den 24de hyldedes paa Viborg Thing, uden at han dog endnu havde and de nys nævnte Landsdele at raade over, og uden at han endnu syndelig Udsigt til at vinde stort mere [3]). Men han var klog og som, og Enhver kunde skjønne, at han vilde benytte sig af enhver ligheb til at gjenvinde de tabte Dele af Riget, som maatte tilbyde Kong Magnus havde derfor god Grund til at sikkre sig Skaane en fornyet Hyldning. Valdemar maatte ogsaa for det første holde Miner dertil, da der aldeles ikke paa lang Tid var mindste Udsigt ham til at kunne trodse Magnus's Overmagt, og han maatte pris lykkelig ved, at denne ikke forfulgte sine Planer paa at tilrive sig ligere Besiddelser af Danmark. Han udgav derfor, sandsynligviis længe efter sin Hyldning, et Brev, hvori han foreløbigt stadfæstede mellem Grev Johan og Kong Magnus afsluttede Afhændelses-Tr af 1332 [4]), og maa vel derved for det første have beroliget Kong M

den borgharen, de helt he en ovele. Siden, fortæller han, beskyldte G vens Søn Hertugen for at have været i hemmelig Forstaaelse med deres Fa Drabsmænd, og Hertugen maatte fralegge sig Sigtelsen med Eed. (S. 2

[1]) Huitfeld, S. 422, Suhm, XIII. S. 4.

[2]) Suhm, XIII. 775. Schl. holst. lau. Urk, B. II. S. 103.

[3]) Han havde nemlig tillige d. 21de Mai maattet bekræfte Grev Gerhards S ner i Besiddelsen af Fyn som Panthavere for 41000 Mk., og fornye G Johans Forlening med Femern; Schlesw. H. L. Urk. 162, 163.

[4]) Brevet er aftrykt i Dipl. Sv. 3502 efter en Afskrift, der savner Datum, det er der i en Note tilstrækkeligt beviist, at det alene kan tilhøre 1340, da sandsynligviis Høsten. Saavel de isl. Annaler som Detmar henføre o Valdemars første Forliig med Kong Magnus til 1340, men det kan vel

der i Løbet af Juli eller August vendte tilbage til Stockholm, efterat tillige havde haft en Sammenkomst med sin Svoger Albrecht af lenburg, og i Bevidstheden om, hvor vigtigt det nu var for ham at sig denne kloge Fyrstes Venskab, tilstaaet ham, til Belønning for Tjenester 200 Mk. Sølv aarligt, samt derhos paa hans Bøn Rostockerne to Aars Toldfrihed i norske Havne [1]). Men ved Juli, da Valdemar imidlertid ogsaa var kommen over til Sjæland og ladet sig hylde, begav Magnus sig atter ned til Skaane og havde i Helsingborg en personlig Sammenkomst med Magnus, hvorved han paa det formeligste bekræftede hiin Afhændelsestractat, men [2]) mod en Sum af 8000 Mk. brendt Sølv, kølnsk Vegt, afstod ham ighed over søndre Halland tilligemed de føromtalte tvende Herer i Skaane, og fritog de egentlige Besiddere, Knut Porses Sønner Magnus's Halvbrødre, fra deres Troskabseed til Danmarks Krone, de følgelig nu bleve Kong Magnus's Vasaller (3die Januar)[3]). Saaledes maatte vel Magnus nu betragte disse Besiddelser ede og reiste strax efter tilbage til Stockholm, hvor, eller i hvis d, han forblev til ud paa Sommeren, uden, som det lader, at ner til at besøge Norge.

handlinger angaaende Mynten og andre Anliggender. Fred med land. Haalogaland, Finmarken og Skatlandene legges til Kongens Fadebuur.

Imidlertid havde Erkebiskop Paal og de øvrige Herrer, hvilke det omtalte Hverv var bleven betroet, ikke været uvirksomme. Endnu i uar satte Erkebiskopen sig i Bevægelse og spurte Biskop Haakon, Ivar og Fehirden Gunnar til Raads derom, men Haakon udbad Betænkningsfrist, og flere andre vare ligeledes af den Mening, at ikke godt kunde svare paa saa vigtige Spørsmaal, førend et større e af gode Mænd havde fundet Sted. Af disse Spørsmaal maa

at de her nærmest have haft den formelige Tractat af 3die Jan. 1341 for Øje, thi der er al Sandsynlighed for, at begge Konger var komne sammen og Underhandlingen begyndt endnu i 1340.

[1]) Styffe, Bidrag etc. No. 9, og Dipl. N. III. 203. Det første Brev er dateret 3die Juli, det andet, hvorom mere nedenfor, 6te Juli, begge i Helsingborg. Formodentlig var Albrecht kommen til Skaane især for at høre, hvorledes det gik med det første Afdrag af Medgiften, der skulde udbetales den 25de Juli s. A.

[2]) Dipl. Sv. 3537.

[3]) Dipl. Sv. 3538. Vel mangler dette Brev Datering, men det er sammesteds i Rotan vilst, at det maa tilhøre 1341.

vel det angaaende Mynten have været et af de vigtigste; idetmindste sy
det mest at have beskjeftiget Opmerksomheden. Hvad de to Befestnin
Reparation angaar, da nævnes der idetmindste ikke videre derom, og
synes heller ikke, som om den kunde være saa paatrængende nødve
med mindre det skulde være Forbedringen af Bargøhuus, hvis Ma
man formodentlig i den sidste russiske Krig maa have haft Anledning
at iagttage, siden der netop nu er Tale om dem. Vel havde Krigen,
det allerede er antydet, været ført i Finlands Grændse-Egne, me
der og blev kæmpet i norsk Finmarken, derom vidner den fabel
Beretning i de islandske Annaler om en Rise i norsk Finmarken,
ten Alen høj, der 1338 blev dræbt af en Mand fra Viken, ved
Halldor, med tre andre, hvilke alle tilsammen anraabte den hellige
om Hjelp og lovede Pilegrimsferd til Rom [1]). Det er aabenbart
forvansket Beretning om en farlig Kamp mellem Nordmænd og R
vi her have for os. Krigen endte i det Hele taget fordeelagtigt f
forenede Riger, thi Russerne sendte Gesandter til Kong Magnus,
traf ham i Ljodhuus eller paa Lindholmen d. 8de September 1

[1]) Isl. Annaler, ved 1338.

[2]) Om den russiske Krig see ovenfor, S. 211, 212. Beretningen derom i No
gorodske Annaler, den eneste Kilde, er meget mangelagtig og dunkel. De
nemlig ved 6846 (1337—38): „I det samme Foraar kom Novgoroderne me
sadniken Theodor (Fedor) til Neva og mødte ved Orechov de Sendebud, s
sendte fra den nemetzkiske Statholder Steen (saaledes heed altsaa da
lingsmanden over Finland), men der blev ingen Fred. De nemetzkiske K
og mange Kareler ved Oboneshia (ved Onega) forfulgte Ladogaboerne t
Forstad og brendte den, men kunde ej indtage Byen. Siden drog No
unge Mænd med Vojevoderne at stride mod Karelerne i de nemetzkiske G
og ødelagde en stor Deel af deres Land og tilintetgjorde Løsøre og
Samme Aar kom Nemetzerne fra Gaardene, krigende paa Tolvog (?), og
fra drog de til det Votiske Land (Vatland, mellem Neva og Narova), m
tog intet, og holdt sig inden Forskandsninger (?), hvorpaa Indbyggerne af Ko
(nærved Neva) drog ud med Theodor Vasils Søn (Fedor Vassilievitsh) ved
Lejlighed Michael fra Koporje faldt, en brav Mand, medens Theodors He
dræbt, og han selv leed Overlast, skjønt faa af de forskandsede (?) Fjender
ud. Forgjeves sendte man Bud til Fyrst Narimont af Litauen om
(han havde paataget sig etslags Patronatskab), men han kom ej, ja
endog sin Søn Alexander tilbage fra Orechov, efterladende alene en Na
nik (Befalingsmand). Denne Vinter kom der Gesandter fra de Nem
Gaarde ved Viborg, om Fred, til Novgorod, fra Statholderen Petrika
lille Peter, altsaa skulde man formode, at Peter Jonsson atter havde
Viborg) sigende, at Svearnes Konge intet vidste om Krigen og ønskede
men at Statholder Steen havde kriget paa egen Haand.“ Fra Nov
sendtes da Kosma Tverdislavitsh og Alexander Borisovitsh for at
Fred, det vil sige fornye den Fred, som var indgaaet under Storfyrst
ved Neva, og de sendtes fra de Kobylitske Kareler (?) til den svenske Ko

som han var paa Vejen til Skaane, og fornyede her Freden, for-
mentlig atter paa ti Aar, hvorved de tidligere Afstaaelser bekræftedes,
hertil endda Grændsen blev dragen i en for Sverige meget fordeel-
agtere Retning, nemlig næsten lige i Syd og Nord, indtil den stødte
sammen med norsk Finmarken, ej som forhen til Botnhavet; der er der-
for al Grund til at tro, at der nu og har været sluttet en særskilt Fred
med Norge, hvorved dettes Grændse mod Østen nærmere bestemtes [1]).
At man dog ej troede Freden, sees allerede deraf, at det var Tale om
[illegible] Bargøhuus's Befæstningsværker istand. Men at de, hvad enten
[illegible] istandsatte eller ej, ved Krigens Fornyelse gjorde liden Nytte,
vil vi i det Følgende komme til at see. — Med Hensyn til Myntvæse-
net og de øvrige Sager, der skulde forhandles, erfare vi, at Fehirden,
[illegible], i Mellemtiden, inden et større Møde kunde komme istand, selv
begav sig til Kongen for mundtligt at overlegge med ham, medbringende
[illegible] fra Biskop Haakon, hvori denne blandt andet klagede over Mag.
[illegible], Provst Guthorm, der i denne Tid, skjønt forgjeves, som det
[illegible] øvrigt besværede sig hos Kongen over nogle Indgreb i hans Rettig-
heder, som Biskopen skulde have tilladt sig. Gunnar fandt maaskee Kon-
gen i Oslo, hvis denne virkelig var der i April 1340, ellers maa han
[illegible] lige til Stockholm for at opsøge ham; vist er det, at han
[illegible] til Bergen i de sidste Dage af Juni Maaned med den be-
stemte Befaled fra Kongen, at man skulde tage en endelig Bestemmelse
[illegible] Mynten med saa mange gode Mænds Raad, som man kunde faa
[illegible], blandt hvilke Biskop Haakon, Erling og Gunnar selv udtrykkeligt
[illegible] [2]). Erkebiskopen, der ogsaa i Mellemtiden havde været borte,
[illegible]tlig hjemme i Nidaroos, var nu ligeledes kommen tilbage til
[illegible], og da Hr. Erling havde meldt, at han ej kunde komme førend

---

Derpaa, ved 6847 (1338—1339): „I dette Aar sendtes fra Novgorod Kosma Tverdislavitsh og Alexander Borisovitsh med andre . . . hiinsides Havet som Gesandter til Svearnes Konge, hvilke, ankomne til Nordmændenes Land i Byen Lüdovli, sluttede Fred paa de gamle Documenter, og angaaende Karelerne blev der sagt: naar Vore løbe til Eder, saa bank dem eller hæng dem, det samme ville vi gjøre med Eders, da der ej burde være Uenighed mellem os; de, som vi ej ville udlevere, ere de, som ere døbte til vor Tro, men forresten er der kun faa, og de kan gjerne blive hjemsøgte af Guds Vrede". Jfr. Karamsin, l. c. S. 198.

[1]) See herom Langes Tidsskrift V. S. 359, 360. Det erfares her, at Grændsen nu førtes lige til et Sted kaldet Kellontalvala (c. 63° 6′ N. Br. 45° 55′ Ø. L. Ferro), og at „det tilstødende Lands" (terræ adjacentis) Raamerker, altsaa den norske Grændse, her begyndte, hvilken saaledes maa have gaaet fra dette Sted lige til det hvide Hav. Det er her og viist, at Freden sandsynligvis kun sluttedes paa 10 Aar.

[2]) See B. Haakons Brev af 1ste Marts 1340, l. c.

til Olafsmesse, bad Gunnar Erkebiskopen og de øvrige tilstedeværende strax at træde sammen og raadslaa, da Sagen ikke taalte nogen O- telse. Et saadant Møde blev da og holdt, uden at man oppebiede Er- og den Beslutning, som fattedes med Hensyn til Mynten, betegner som de falske Forestillinger, man her i Norge, som andensteds paa Tider, havde om Myntvæsenet og Regjeringens Rettigheder lige overfor Folket med Hensyn dertil, idet de ligefrem foreslog en Forringelse af Myntens Gehalt som en Finans-Operation. Man enedes om, med Forbehold af Kongens Stadfestelse, at Peningen, hvis Gehalt, som vi have seet, hidtil i endeel Aar havde været efter Forholdet til rent Sølv som 1 : 4, nu skulde nedsettes til Forholdet 1 : 5, og dog skulde dens Verdi vedblive at være den samme som før [1]). Som et af de Gode man herved tilsigtede, nævnte man især, at Pengene mindre vilde blive udførte af Landet. Hovedsagen var dog vel den, at man vilde faa flere Penge tilveje i Rigskassen [2]), og Kongen har derfor vist ikke betænkt sig paa at bifalde Forslaget, især da Mynten i Norge derved kom aldeles paa samme Fod som den i Sverige, hvor F- allerede længe havde været som 1 : 5 [3]). Vi have allerede fl- empler nok paa, hvorledes man i de Tider virkelig troede ved et sprog at kunne give de myntede Penge en Cours, som langt oversteg deres Gehalt: det var en Vildfarelse, som deeltes af alle eller de Statsmænd i de Dage og langt sildigere, og man kan derfor ikke Rette med Biskop Haakon, at han ej var mere klarsynet end de Det gik ogsaa her, som altid ved slige Lejligheder, at den Fordeel den kongelige Kasse fik, — om den ellers virkelig fik nogen, — kortvarig og opvejedes af den tilsvarende Forringelse i Indtægterne snart maatte indtræde. Thi ikke saa mange Aar derefter finde norske Peningemark i offentlige Documenter ligefrem beregnet til den rene Sølvmark [4]); og jo længere Tid der var gaaet hen, dette Forhold af Regjeringen selv var blevet erkjendt, men derimod tvungne Cours havde herstet, desto længere havde de Penge-Indbetalinger i Skatter og Landskyld, som Regjeringen da heller ikke kunde undslaa for at modtage efter den tvungne Cours, været ringere, end de eg-

---

1) B. Haakons Brev til Hr. Erling og til Kongen af 1ste Juli 1340, Di- V. 148, 149. I det første Brev kaldes Peningen „flosopeningr", h- synes at vise, at den har været et tyndt Bracteat. Paa begge Steder Verdien saaledes, at 1 Løb Smør skulde gjelde ⅓ Mk.

2) Dette siges ligefrem i Biskopens Brev til Kongen af 1ste Juli og 8de

3) See ovenfor de pavelige Nunciers Regnskaber S. 97.

4) See den pavelige Nuncius Joh. Guilabertis Regnskaber af 1351—1353, N. I. 327—336.

være. Men den finansielle Tilstand var formodentlig saa mislig, n med Graadighed greb enhver øieblikkelig Forøgelse af Indtægter, man kunde tilveiebringe, uden at bekymre sig om, hvorledes det gaa i Fremtiden.

Med disse Anliggender synes man at have været beskjeftiget den Sommer, og ivrig Brevvexling at have fundet Sted mellem Kongen, Haakon og flere af de mere betroede Mænd. Dog erfare vi, at ogsaa blev handlet en heel Deel om nogle Forandringer, som Kongen e foretaget med Hensyn til Bergens Fehirdsle eller Oppebørsels-rict. Til dette havde hidtil, uvist hvor længe, men sikkert heelt siden Haakon Magnussøns Tronbestigelse, Haalogaland (og følgelig Fin-) med de vestlige Skatlande, Island, Grønland, Færøerne, Hjalt- og Orknøerne, hørt, saa at de kongelige Indtægter, der indkom, deels in natura, deels i rede Penge, bragtes til Bergen og ind- til den kongelige Fehirde i denne By. Bergens Fehirdsle var vist ogsaa en Tidlang den rigeste i Norge. Men Kongen havde ste Tid givet den Befaling, at de, som kom norden- eller vesten- de indkrævede Kronindtægter, skulde bringe dem umiddelbart selv uden at staa nogen anden Mand til Regnskab derfor [1]. Hensigt med denne Bestemmelse var, som man tydeligt kan at legge hine Landskaber til **Kronens Fadebuur**, som man udtrykte sig i Sverige og Danmark, det vil sige i Ordets egent-forstand at legge Indtægterne deraf til Kongens Privatkasse. Vi ke, hvorledes denne Bestemmelse ej længe efter blev formeligt be-, og hvorledes den senere bibeholdtes i lange Aarrekker til stor for vedkommende Landskaber, som derved efterhaanden bleve un-de trykkende Monopoler [2]. Biskop Haakon og Fehirde Gunnar og Kongen de alvorligste Forestillinger derimod; i et Brev af 1ste 1340 bad den første ham at overtænke, hvorledes det kunde blive bedre med Bergens Fehirdsle, hvilken nu saa meget var unddraget; andet Brev af 8de August klagede han atter over, at de, som kom en- eller vestenfra, unddrog sig fra at betale under Paaskud af nysnævnte, fra Kongen udgaaede Befaling; „dermed", siger Bisko- „finde de sig vist ogsaa godt tjente, thi I veed jo ingen Besked hvor meget eller hvori der paa hvert Sted bør ydes eller kan

---

1) Biskop Haakons Breve af 1ste Juli, 8de Aug., 3die Novbr. 1340, Saml. V. S. 149—157.

2) See herom indtil videre fornemmelig J. Chr. Bergs „Ventilationer angaaende den nordlandske Handel", i Saml. etc. V. S. 623—628. I det følgende vil denne Sag oftere nærmere blive afhandlet.

gjøres Regning paa, men I troer dem kun paa deres løse Ord, h
redelige de selv ville være; med Eders Tilladelse skulde vi ansee det la
nyttigere, at de aflagde fuldt Regnskab for Fehirden, og at han igjen i
betalte alt til Eder, saaledes som I nærmere maatte bestemme det;
han ikke tage mere, end der falder alene i Bergens Bispedømme,
vil det blive ham vanskeligt at tjene Eder og min Frue, som rimeligt
passeligt kunde være [1]). Maaskee dog Mynten vil hjelpe til, hvis
giver noget af sig". Omtrent saaledes havde nok ogsaa Gunnar
hirde skrevet, men de predikede begge for døve Øren, thi, som vi
seet, blev det ved Foranstaltningen. I Forbindelse hermed stod det
at Provst Guthorm, der tidligere havde været Fehirde, nu aflagde R
skab over Kongens Gods, skjønt det og vel kan være muligt, at
herved kun har været meent en saadan Overleverelse af Løsøre og
have som den, der fandt Sted paa Baagahuus og Oslo, og at den
kom Flytningen til Varberg. Kongen overdrog til en Haakon No
og Ivar Oma at modtage Regnskabet under Biskop Haakons
sigt, men denne undskyldte sig med, at han, som han sagde, ikke
sig derpaa og havde knap Tid. Sagen var dog nok egentlig
det paa Grund af det spendte Forhold, hvori han stod til Provst
thorm, var ham ubehageligt at have med dette Anliggende at
skjønt han rigtignok ikke kunde ønske sig et mere tilfredsstillende Be
end dette paa, at Kongen ikke havde lyttet til Provstens Bagva
imod ham. Han yttrede og, at de andre Mænd, som Kongen h
valgt, ej var ret skikkede dertil, og foreslog derimod en vis Helge I
søn Lasse. Man kan neppe tvivle paa, at Kongen fulgte hans Ra

31. Kongesønnen Haakons Fødsel. Der arbeides paa at skille Rigerne
hinanden igjen, og give dem hver sin af Kongens Sønner til Konge

Naar man seer, hvad der fra Kongens Side blev gjort for
afhjelpe de grundede Klager i Norge, da var dette hidtil egentlig saa lidet

[1]) Vi see heraf, at foruden Skatlandene og Haalogaland var det alene Ber
Bispedømme, der sorterede inden Bergens Fehirdsle. Man skulde have ve
at denne indbefattede hele Gulathingsloven, og at følgelig ogsaa Stavan
Bispedømme hørte derunder; men man maa altsaa slutte, at Størstedelen
dette, nemlig Ryfylke og Agder, laa under Tunsberg.

[2]) Det er ikke usandsynligt, at Haakon Notarius kan have været den samme,
skrev flere af Kong Haakons Breve i den sidste Tid. Ivar Oma næ
oftere fra 1332 af som en i Bergen bosat Mand, og som det lader
offentligt Hverv; i 1351 var han Ridder og gift med en Fru Ingerid.
sin Udnævnelse til Ridder kaldtes han endnu, som man seer, Ivar Bo
Helge Ivarssøn Lasse kaldes ogsaa „Helge Bonde", han er maaskee den sam

maa forundre sig over, at Nordmændene lode sig nøje dermed. Der kun enkelte, specielle Foranstaltninger, ingen stor og gjennemgribende Re- l. Det kom ikke engang endnu saa vidt, at Kongen udnævnte en Cant- , der kunde udstede Breve i hans Navn og saaledes expedere alle forekom- ke, ikke altfor indviklede offentlige Sager, naar Kongen selv ej var til- ; men han førte fremdeles Seglet med sig udenfor Norges Grændser og dt det der, til øjensynlig Skade for Regjerings-Anliggendernes ordent- lang. Men naar Nordmændene saa roligt fandt sig heri efter delige Tegn paa Misfornøjelse, som de nu oftere havde lagt for n, maa der have været en særegen Grund; de kunde ikke nu med være blevne saa taalmodige, naar de tidligere havde givet sit Misnøje til- ke, hvor der var langt mindre Aarsag dertil, end nu, thi Kongen e neppe nogensinde været længer borte fra Norge, end just i 1340 1341. Grunden kan neppe have været nogen anden end den, nu havde faaet etslags Udsigt til, at Unionen snart skulde ophøre. Vi have seet, at Unionen alene var personlig, og at der neppe nogen- havde været Tanke eller Tale om, at den herefter statsretligt skulde mellem Rigerne selv, uden Hensyn til Besidderen. Foreningen nmest en Følge af Kongefamiliernes Slægtskabsforhold; den var udseet eller søgt; den betragtedes som en tilfældig Begiven- hvilken der intet videre var at gjøre, men som man maatte finde indtil andre Forhold hidførte en Opløsning; og en saadan Op- var vistnok saa langt fra at betragtes som et Onde, at man nere saa frem til den som til en stor Velgjerning. Thi Regjeringens ministrationsforholdenes Ubehjelpelighed affstedkom, som vi have seet, mange Ulemper for det ene af Rigerne, naar Kongen i længere Tid dt sig i det andet, at de Fordele, Unionen ellers kunde bringe, neppe g bemerkedes. Det synes derfor ogsaa at have forstaaet sig af sig at saasnart det lod sig gjøre, skulde Rigerne have hver sin Konge, s de forøvrigt bleve i den nøjeste venskabelige Forbindelse; og den nem- Maade at ordne dette paa vilde det da være, hvis Kongen havde Sønner, og den ene bestemtes til at blive Sveriges, den anden til rges Konge. Dette maa næsten have været en Aftale, som allerede des ved Kongens Giftermaal, og dersom vi havde Egteskabscontracten, e vi maaskee endog deri finde noget derom. Under denne Forud- ing maa baade Nordmænd og Svenskere med Længsel have imøde-

der nævnes som en af Overdomsmændene i Sagen mod de vestfalske Kjøb- mænd 1316. (Dipl. N. I. 147); ellers nævnes ogsaa ved 1342 en kongelig Skriver eller Notarius Helge Ivarsson. Dipl. N. I. 277.

seet det Øieblik, da Kongen fik sin anden Søn. Dette skete omsider, s
det synes, i den anden Halvdeel af Aaret 1340 [1]), og om vi ikke allen
deraf, at denne Søn blev kaldet **Haakon** efter Magnus's Moderfader, t
slutte, at han var bestemt til Norges Trone, fremgaar dette i alle F
deraf, at Kongen strax sendte Sønnen til Norge for der at opdra
Nu skulde vel efter de norske Tronfølgelove altid den eldste Søn f
Faderen paa Tronen, og da Sverige var etslags Valgrige, Norge
mod et Arverige, var jo strengt taget ogsaa her Muligheden forhaa
til, at hiin Successionsorden kunde iagttages, eftersom det stod de S
ske frit at vælge den yngre Søn til sin Konge. Alligevel maa
antage, at der herom allerede fra først af ikke har været Tale, me
Bestemmelsen har været den, at der nu skulde grundes tvende nye selvst
Konge-Linjer, hvorved man følgelig maatte gjøre Undtagelser fra de
staaende Successionslove. Og da nu Kong Magnus paa fedrene
tilhørte Sverige, var det ogsaa i sin Orden, at hans eldste Søn b
tes for Sveriges Trone; derfor blev han vel og opkaldt efter Ko
Fader, med den svenske Nationalhelgen St. Eriks Navn, meden
anden, allerede fra Fødselen bestemt til Norges Trone, fik det
Kongenavn Haakon og sendtes til Norge. Men denne Udsigt ti
Rigerne skulde faa hver sin Konge, og maaskee og om føje Tid
sin særskilte Bestyrelse, har formodentlig bidraget til at berolige
terne, idet man dog nu øjnede Enden paa den mislige Tilstand, s
endog de Utaalmodigere indtil videre slog sig til Ro og ej lod det k
til voldsommere Udbrud. Ogsaa hermed stod det maaskee i Forbi
at Kongen nu flyttede til Vardberg og forbeholdt sig Indtægter
Haalogaland og Skatlandene til umiddelbar Oppebyrgsel. Han kan m
have givet et foreløbigt Tilsagn om, at hvert Rige med det første skulde f
særegne Bestyrelse, medens han ledede det Hele fra Vardberg af, mid

---

[1]) Naar Kongesønnen Haakon blev fød, nævnes ligesaa lidet udtrykkeligt,
naar hans eldre Broder Erik kom til Verden. Men vi have seet, o
S. 229, at Erik maa have været født i Begyndelsen af 1339, medens H
kon endnu ikke var født sidst i Juni 1340. Men da det nu heder hos O
Petri, at der kun var omtrent eet Aar imellem dem, kan Haakon ej være
senere end 1340, med mindre man ogsaa antager dette Udsagn, der dog
maa grunde sig paa eldre, nu tabte, Notitser, for ugyldigt. Imidlertid
styrkes den Angivelse, at Haakon var fød 1340, baade deraf, at han i 1
tiltraadte Regjeringen som myndig, hvilket ej kan være skeet før hans fy
15de Aar, og at det i det Brev af 15de August 1343, hvori de norske Ri
raader vedtog at tage Haakon til Konge, heder, at han havde været opdra
i Norge, hvilket dog ej kunde siges, hvis han ikke havde tilbragt idetmin
henved tre Aar i Landet. Da saavel denne Vedtagelse, som Haakons se
Regjeringstiltrædelse regnes fra 15de August, er det ikke usandsynligt,
denne Dag netop var hans Fødselsdag.

og udenfor dem begge, til Forebyggelse af Skinsyge eller Mistanke)artiskhed; og hine Indtægter vilde da for ham blive som en sær- Appanage eller etslags Føderaad, medens de sedvanlige Indtægter Fehirdslerne maatte staa under den særskilte Regjerings Forvaltning. t vinder saa meget mere i Sandsynlighed, som vi finde, at en saadan nstaltning nogle Aar senere virkelig fandt Sted. I Haabet om, at med det første vilde skee, have de Misfornøjede saaledes slaaet sig lunde til Taals, medens derimod Kongen, hvis ængstelige Paahol- ed paa sin Magt og Anseelse er iøjnefaldende, har søgt at holde Ti- ind i det længste. Den svenske Chronist Ericus Olai fra det føl- e Aarhundrede, der har saa meget at berette om Kongens slette Lev- , siger ogsaa om Kongesønnernes Valg til hvert sit Rige, „at nogle det ej skete med Kongens og Dronningens Samtykke, men efter rrernes, Prælaternes og alle Rigets højbyrdige Mænds ligesom nge Vilje, da Rygtet om Kongens ryggesløse Levnet Dag for tog" [1]). At Kongen og Dronningen ej syntes om det, deri kan kanskee have Ret, men Aarsagen ligger altfor tydeligt for Dagen i nde paapegede Misligheder, til at vi behøve at gjette paa en saa og af Luften greben Bevæggrund som „Rygtet om Kongens e Liv".

Derimod er det ikke usandsynligt, at Sondringen mellem Rigerne Maader befordredes af fremmede Fyrster og Stater, der fryg- te, at de forenede Riger vilde blive for mægtige, naar de fremde- samlede og Foreningen fik Fasthed, eller som ventede sig nogen Fordeel af Splid mellem Dynastiets egne Medlemmer og dettes f følgende Svekkelse. Her møder os først og fremst Kongens egen er, den listige, intriguante Albrecht af Mecklenburg, der maaskee fra sit Giftermaal af har begyndt at nære saadanne Forhaabninger at drage Sveriges Krone over til sit Dynasti, som dem, der siden hans rastløse Bestræbelser gik i Opfyldelse, hvorfor det er heel t, at han allerede nu har stillet sig et saadant Maal for Øje tvetydige Ferd giver visselig Anledning til en saadan Mistanke.

[1]) Ericus Olai, udg. af Loccen S. 127. Sandsynligviis har Er. Olai her, som sedvanligt, kun paa egen Haand videre udført, hvad Rimkrøniken, der er hans Hovedkilde, siger. Dens Ord ere: „då hans råd spordhe betta hår (neml. hans ryggesløse Liv), bå råddhe de honom swå ofta, at han skulle råda bètter dårpå, han aktade det för intet våtta, och wille bera råd ei fåta; fidan worbo de swå till råde, at de keeste hans söner både, Erik konung öfwer Swerike, och Håkon öfwer Norges rike, och finge konungen aff landit bera swå mycket han skulle fik med nåra". Hvad der findes andet og mere end dette, er sikkert Er. Olai's egen Tilsetning.

Saaledes viiste han ligefra den nye danske Konge Valdemar Christophe
søns Optreden en Tilbøjelighed til at nærme sig denne, som egent
ikke godt kunde bestaa med hans Venskabsforhold og Svogerskab til K
Magnus, der som Indehaver af Skaane maatte betragte Valdemar
sin naturlige Modstander. Allerede ved Forhandlingerne i Lübeck,
Valdemar forligede sig med de holstenske Grever, var Albrecht tilstede
afgav Forløfte for ham, og endnu om Høsten samme Aar, efterat
havde været sammen med Magnus og faaet dennes Tilsagn om en
lig Indtægt, modtog han en Erklæring fra Valdemar, dateret den
November, hvorved denne lovede at understøtte ham med Raad og
mod hans Fjender, saasnart han dertil opfordredes, saafremt Al
holdt sine Havne aabne for Kongen og hans Mænd, og stengte for
res Fjender, samt lovede troligen at understøtte ham med sine
mod hvilkensomhelst Fiende. Vel findes ikke nu nogen Gjenforpligtel
Fyrst Albrecht, men det ligger i Sagens Natur, at en saadan har
ret given [1]). Vistnok havde Kong Valdemar for Øjeblikket ind
Slags Forliig med Magnus, men det var at forudsee, at dette i
kunde staa ved Magt, om end Valdemar for det første ikke rørte
ved Skaane, thi i alle Fald maatte det være ham magtpaaliggende
rest muligt at tilbagevinde de Besiddelser, Kongens Moder Her
Ingeborg havde paa Sjæland [2]). For den listige og fremsynede
mar maatte det lige fra det første Øjeblik, han erhvervede Dan
Krone, blive en Hoved-Opgave at undergrave Kong Magnus's
saa meget som muligt. Alene derved kunde han have noget Haab
delig at vinde Landskaberne hiinsides Øresund tilbage, og enhver
gelse, der sigtede til at ophæve begge Rigers Forening maatte
være ham saa velkommen, at man ej kan tvivle paa, at han gjor
muligt for at bearbeide Gemytterne i den Retning. Men fremfor alt
Lübeck og de øvrige østersøiske Stæder Grund til at betragte For
gen med Uvilje og ønske den tilintetgjort. Thi alene den, styrket og b
stet, vilde kunne gjøre det muligt for de to Riger at afkaste det Han
aag, hvori de allerede vare komne under Stæderne, og som Aar
Aar tiltog. Ingen anden Magt havde saadan Lejlighed til at virke
Foreningens Opløsning, som disse Stæder ved deres mange Forbin
ser og Indflydelse i de tvende Riger, og deres Hoveder og Ledere,

[1]) See Styffe, Bidrag o. s. v. No. 9, jfr. Side XV.

[2]) Det vil erindres, at Ingeborg efter sin Mand besad Sjøborg, Kalundb
Holbek m. m. som Pant, og det vil strax nedenfor sees, at disse Besidd
netop var blandt de første, som Valdemar med væbnet Haand søgte at
bagevinde.

deres virksomme Medlemmer, var altfor snue og statskloge til, at de alle Kræfter skulde have arbeidet for en Sag, som laa saa aaben i deres Interesse.

L. Forholdet til de tydske Stæder og deres Kjøbmænd, især i Bergen. Voldsomheder i denne By.

Forholdet mellem Stæderne og de tvende Riger havde siden Kon- Myndighedserklæring været det samme som hidtil, nemlig i det taget spendt, idet Stæderne uafladeligt søgte at overskride deres Fri- og Rettigheder til det Yderste, medens Regjeringerne søgte at hin- Overgreb og holde de fremmede Kjøbmænd inden de tilbørlige r. Deraf bestandige Rivninger og Trette-Emner. Endog naar sen syntes at være den venskabeligste, var man sig dog paa begge fuldt bevidst, at det ej var oprigtigt meent: Tydskerne vidste l, at man kun taalte dem og holdt Fred med dem, fordi de vidst at gjøre sig uundværlige, og at man med Glæde vilde gribe Lejlighed til at faa dem bort, medens Landets egne Borgere saa- verige som især i Norge følte sig saa meget mere besværede af aget, som Tydskerne ved alle Lejligheder lod dem føle sin Over- og opirrede dem ved det utaaleligste Overmod. Det er alle- , hvorledes der i Formynderregjeringens sidste Aar skete flere r at hindre deres Overgreb. Anordningen af 9de August 1331 S. 128) om Udlendingernes Handel i Bergen, saavelsom de tid- af 3die September 1329 om Viinudsalg i Bergen og af 12te . om Forfalskningen af de udenlandske Varer, der bragtes did (S. , var nærmest rettet mod Tydskerne, som fornemmelig handlede med r nævnte Varer [1]). Man havde ved den første fremdeles søgt at rænke Vintersidderiet og den dermed forbundne Landprang, og uag- t var skeet med saadan Lempe, at man udtrykkeligt undtog dem, avde norske Koner, og ligeledes tillod de Kjøbmænd, der endog kom

[1]) At Tydskerne især bragte Viin, siges udtrykkeligt af Kong Sverre, s. o. III. S. 201, 202; skjønt dog ogsaa Viin nu indførtes af Engelske og Flæminger, see f. Ex. K. Haakons Brev til Biskop Jon i Skaalholt af 14de Juni 1338 (Samll. V. 121): „her var ikke at faa Viin . . . fra Flandern eller England kom ikke saameget som et Kar af rød, hvid eller sød Viin (altsaa fransk og middelhavsk Viin), kun noget fra Tydskland, nemlig Rhinskviin, og dog ikke godt". Derimod i Brevet af 4de Novbr. 1340 til Biskop Salomon af Oslo: „her er ligesaa stor Viinmangel som hos Eder, og vore Brødre ere aldeles viinløse, paa det nær at vi skaffede dem en Pibe hvid Rhinskviin, der var skammeligt dyr; næsten alle blev narrede derved, at man hver Dag ventede Bedring, men Tydskerne tappede og drak imidlertid hvad der var forhaanden, dog mestendeels noget, man neppe kunde give Navn af Viin".

senere til Havnen end Handelstidens Udløb, 14de September, at f
indtil de havde solgt sine Varer, saa var dette dog ikke Tydskern
de vilde drive det dertil, at deres Handelsfactorer, hvilke de udn
forbød at gifte sig for at knytte dem saa meget fastere til Fed
og affondre deres Interesser fra Nordmændenes, skulde kunne
sig og handle Aar ud, Aar ind i Norge og danne faste Filialaf
af de tydske Contorer paa norsk Bund. Derpaa gik deres Stræ
og alt, hvad der skete for at hindre dette, optog de, eller pa
vilde optage som Fornærmelser. Foruden disse egentlige Factorer
res Hjelpere var der nu og, som hiin Forordning af 1331
der, virkelig bosatte og gifte tydske Kjøbmænd, ligesom det tidli
viist, at Haandverkerne, i Almindelighed benævnte med Fællesnav
terer, siden Embedsmænd, forstørstedelen eller udelukkende var
Men uagtet disse Folk, der vist forstørstedelen havde norske H
hvad Anordningen ogsaa synes at antyde, nu var at ansee som
Borgere og burde have Interesser fælles med Indbyggerne af de
Fedreland, saa seer man dog, at de stundom, naar det kom til Stykke
med deres egentlige Landsmænd og understøttede dem. En For
indtraadte vel i Regelen med deres Børn, der var opdragne paa
Bund og derved lærte at betragte sig som Nordmænd: der findes
des tydske Ætter, der temmelig tidligt kom i Anseelse i Norge
klædte vigtige Embeder, som Familien Paus, der blomstrede i
hvor den havde sin egen Gaard, og hvis Medlem Nikolas Paus
var Lagmand i Oslo ved 1347 [1]); Familien Skult, der ligeledes
Anseelse paa Østlandet, o. fl. [2]). Men mange synes de dog i e
der ej at have været, og det lader næsten til, at i alle Fald de
mere norske Familier ikke tyktes om, at deres Døttre egtede tydsk
gere; idetmindste seer man udtrykkeligt i et Forliig af 2den August

---

[1]) At Familien Paus er af Tydsk Herkomst, siges ikke udtrykkeligt n
men det ligger allerede noksom i Navnet; dette er nemlig den n
Form „paus, pawes", istedetfor Pabst, Pfaff, ɔ: Pave, Prælat; for
var Stamfaderen en Geistlig eller havde faaet dette Ogenavn. Nikol
der siden blev Lagmand i Oslo, nævnes allerede 1329, see Dipl. N.
som Lagmand forekommer han i et Brev af 12te Jan. 1347, smst
303. Ættens Gaard i Oslo, kaldet Pausen, nævnes hyppigt i fler
f. Ex. af 1359, Dipl. N. II. 352, og af 1482, Dipl. N. I. 934.

[2]) „Skult" er ligefrem det tydske „Schulz", „Schulze", schweitzisk „Sc
hollandsk Scout, egentlig Sculd-heiz, i Middelalderens Latin Scul
e. Forstander; det bruges om Formænd i Communen ligefra Sogn
Landsbyer til Borgermestre. En Gaard i Oslo heed Skulten; M
af Familien omtales i flere Breve, og saavel denne, som Familien
endnu til.

grete, en Datter af Ridderen Hr. Peter i Ædø, egtede en
af Lübeck uden at spørge sine Frænder til Raads, anlagde
ænder paa hendes Søstre Aasas og Ingebjørgs Vegne Sag
og fik en Dom af Hauk Erlendssøn, stadfestet af Drottseten
t, hvorved Bestyrelsen og Indtægterne af det Jordegods, der
mme hende efter Forældrene, skulde tilfalde hendes to andre
Siden, efter Faderens Død, indgik den ene af disse, Aasa, det
Forliig, hvorved hun tilstod Tidemann og Margrete alt hvad
es Arvepart var tildømt hende, hvorimod Tidemann og Mar-
e til Aasas Fordeel gjøre fuldkomment Affald paa det øv-
vis alle de i den Tid udstedte Skifte- og Kjøbe-Breve havde

Norv. II. 172. Om denne Hr. Peter af Ædø (Ædø paa Nordmøre?)
s ellers intet i andre Breve, med mindre han skulde forekomme under
det Navn, hvilket ikke godt lader sig afgjøre, naar ej andre bestemmende
ændigheder komme til. Snarest skulde man gjette paa, at han var den
e som Hr. Peter paa Eid (Petr á Eiði), der forekommer mellem 1290
308, og som af os tidligere er omtalt (s. o. IV. 2. S. 297, 304, 355,
; thi vel maa dette „Eid", som han kaldes efter, nærmest antages at være
Odelsgaard Eid i Stryn paa Nordfjord, men han havde og en Gaard
Navn Eid paa Nordmøre (Munkelivsbog S. 57), jfr. ovf. IV. 2. S. 217,
1, der maaskee i hiint Document, udstedt efter hans Død, kunde være
let med Ædø; merkeligt er det ogsaa, at Peter paa Eid i 1296 var med
lle Borgen for de i Anledning af Tiendeskatten bannsatte Tydskeres
debliven (s. o. IV. 1. 584), og at en af disse heed Tidemann Lübeck
N. I. 122, III. 37); thi at denne var en eldre Frænde af hiin Tide-
af Lübeck, der egtede Margrete Petersdatter, kan neppe betvivles, og
eter af Eid ej vel kunde have anden Grund til at borge for ham, end
n kjendte ham og maaskee lejede Huus til ham, vilde dette lettest kunne
re os Anledningen til, at den yngre Tidemann, som da vel og har van-
Huset, kunde blive kjendt med Margrete og forlokke hende. Men er
af Ædø og Peter af Eid een og samme Person, da bliver og Peters
Christina Ivarsdatter, den samme „fornemme, med Kongen beslægtede,
e, øster i Viken", til hvem Peter af Eid friede 1295 og fik af Kongen
befalingsbrev, forfattet af Laurentius, der senere blev Biskop paa Island
IV. 304). Tiden passer idetmindste aldeles nøjagtigt. — Peter af Ædø
hristina Ivarsdatter havde ifølge Brevet af 1329 tre Døttre, Jomfru
, som da endnu var ugift, den føromtalte Margrete, Tidemanns Hustru,
ru Ingebjørg, der saaledes ogsaa maa have været gift med en Ridder,
stnok er den samme „Fru Ingebjørg Petersdatter paa Hunstad", der
es i sildigere Breve, thi Hunstad nævnes ogsaa i Brevet af 1329 som
Sted, hvor Tidemann og Margrete skulde faa en Deel af deres Arv ud-
t. Paa Jomfru Aasas Vegne mødte ved Forliget i Bergen 1329, hen-
Moder Fru Christina tilligemed Hr. Finn Agmundssøn. Da Finns yngre
er heed Ivar, og den anden Søn hyppigt plejede at opkaldes efter Mor-
en, bliver det heraf sandsynligt, at Christina var en Søster af Finns og
s Moder. Forresten maa Tidemann af Lübeck ogsaa være kommen til
r Verdighed, siden hans Hustru to Gange i Brevet kaldes „Fru Mar-

været opbevarede, vilde vi upaatvivleligt have flere saadanne Beviser: den Ugunst, hvormed de ætstore Høvdinger betragtede slige Gifterm Noget bedre vilde de vel have optaget tydske Adelsmænd, men af danne kom der neppe mange til Norge [1]); de fleste Tydskere, der i gjestede Bergen, var sikkert kun Handelsmænd, og den nysnævnte Tide Lübeck var sandsynligviis endog kun en Slægtning af den Tidemann der nogle og 40 Aar tidligere nævnes blandt de tydske Vintersidd Bergen, som der var blevne bannsatte, fordi de ej vilde betale Ti Paa den anden Side vovede vel heller ikke Høvdingerne ganske at med Tydskerne for ikke at tabe den store Fortjeneste, de havde af thi ej alene lejede de til dem deres Huusrum og Brygger, men sikkert ogsaa fornemmelig til dem alle de Naturproducter, som de tog i Landskyld eller avlede paa sine egne Gaarde og ej behøvede og sine Folks Underhold. Den største Uvilje mod de tydske Ha mænd maatte naturligviis findes hos de Nordmænd, der selv dre del og fandt sig hindrede og trængte afvejen ved dem; men nu, Fornemmere allerede længere havde ophørt at drive Handel, som Dage, kunde egentlig ikke dette Slags Skinsyge opstaa hos de er endog at formode, at de i allehaande mindre Conflicter, nogenledes gik an, beskyttede Tydskerne og søgte at forebygge, at drev dem til det Yderste: deraf vel og for en stor Deel den Vaklen og stemthed, som man sporer i Regjeringens Fremgangsmaade. H mest havde at udsette paa Tydskerne, var sandsynligviis deres pers Uelskværdighed og ryggesløse Vandel, thi derom ere alle Vidnesbyrd at Tydskerne i al den Tid, de havde noget at sige i Norge, opførte en utaalelig Brutalitet og forargede ved sine Udsvævelser [2]).

Saaledes stod Sagerne, da Kong Magnus erklæredes myndig i 13 Det er allerede nævnt, at der da indfandt sig Sendebud hos ham Lübeck, Rostock, Stralsund og Greifswalde for at anholde om Be telse paa eller snarere Udvidelse af de tydske Kjøbmænds Friheder i gen. Men de mødte Vanskeligheder: man var vel, siges der, tilb til at vise Lübeckerne Naade, og gav dem særskilt et skriftlig S

grete". At Fru Ingebjørgs Mand skulde være den Peter Haakonssøn 1356 solgte 36 Mmbool. i Hunsstad i Hjørendfjord paa Søndmøre (N. II. 333), er vel tvivlsomt.

[1]) Vi finde seuere hen flere, som den anseede Hr. Dietrich Wüstenacker, der gift med Margrete Ellifsdatter og spillede en ej ubetydelig Rolle.

[2]) Herom behøver man kun at læse de eensstemmige Vidnesbyrd lige fr første Tider til de Contoirskes Undertvingelse, fornemmelig „den norske Af største Vegt er her de Klagemaal over Tydskernes Voldsomheder i Norge findes indtagne i det Indlæg, Kong Magnus indgav ved Fredsœngr 1343, hvorom nedenfor.

m de vilde intet modtage, hvori ikke ogsaa de øvrige var indbegrebne, saaledes fik de intet, medens dog, som det heder, de øvrige Sende- d ærgrede sig over, at de fra Lübeck var i større Yndest ved Hoffet. lgen heraf var sandsynligviis nogle voldsomme Optrin i Bergen, om vi desværre savne ordentlige Efterretninger. Det heder kun i et ndskrift af de islandske Annaler for 1332, at **Bergen hjemsøgtes en Ildebrand**, i et andet, **at Tydskerne opbrendte en stor Deel Kjøbstaden Bergen** [1]). Dette vekker visselig Forestillingen om, e tydske Kjøbmænd have søgt at tage sig selv til Rette, eller paa andre der ved mere end almindelig Voldsomhed have lagt sin Harme for n, saa at der er opstaaet Sammenstød mellem dem og Nordmændene, ndtes med den her nævnte Ulykke. Ogsaa i det følgende Aar skete ldsomme Optrin: der tales om en Kamp i Bergen mellem Sute- og Klerkerne (de Geistlige), hvorved to Klerker bleve dræbte [2]). n end alt dette ikke stod i mindste Forbindelse med Spørsmaalet Tydskernes Handelsrettigheder, saa seer man dog deraf, hvor bitter mingen maa have været mellem dem og Nordmændene, og til hvilke mheder den gav Anledning. Hvorledes denne Strid standsedes, d der foretoges til Forebyggelse af lignende Optrin, vides ikke; t Forholdet vedblev at være spendt, seer man deraf, at Lübeckerne og 1335 klagede over, at deres Kjøbmænd, naar de lagde ind e Havne, plagedes med usedvanlige Told-Udpresninger og andre ler og Forurettelser, og bønfaldt Kongen om, at han vilde lade forebygge for Fremtiden. Hertil svarede Kongen fra Stockholm den Mai 1335, at han ikke kunde give dem nogen Beskeed derpaa, førend , hvad der om kort Tid vilde skee, personligen kom til Landet, hvor- han da bad dem at sende ham Bud eller Breve med en Fremstilling Sagen, forat han kunde høre sine egne Mænds Svar herpaa; fandt da, at disse havde gaaet for vidt, skulde han visselig lade rette der- [3]). Man kan neppe tvivle paa, at Lübeckerne have efterkommet Op-

---

[1]) Den første, kortere, Notits findes i de fleste, den anden i Brudstykket No. 423.

[2]) Hole-Annalerne. Her nævnes ogsaa nogle andre Begivenheder i Bergen, om hvilke det ej er ret klart, hvorvidt de vedkomme den ovenomhandlede Tildragelse. Den hele Notits lyder saa: Hjabande (Hjarande?) heed en Mand, som dræbte en Mand i Grid Dagen før Thomasmesse, just som Julegriden var sat, i Korskirkegaarden i Bergen, han blev halshuggen Thorlaksmesse. En anden Mand dræbte sig selv, og de gik begge igjen; deraf døde tre Mænd. Kamp mellem Klerker og Suterer; to Klerker dræbte.

[3]) Lübecks Urkundenbuch, T. II, No. 415. Aarstallet mangler, der staar kun: „Scriptum Stockholmis, in crastino Inventionis sanctæ crucis". Nu funde dette visselig alene for Tidens Skyld, naar ingen andre Hensyn gjorde sig

fordringen og sendte Breve eller Sendebud til Kongen, da han om
sten (s. o. S. 185) var i Norge, saa meget mere som vi have seet,
der maa have indfundet sig Sendebud fra Staden Kampen hos Ko
paa Baagahuus i November, kort efter hans Bryllup. Det maa
sees temmelig vist, at intet nyt Fribedsbrev for Lübeckerne har
udstedt, thi i saa Fald vilde det vel have været opbevaret. Paa
anden Side gjorde Lübeckerne endnu ingen fjendtlige Skridt; de
desuden nu en Grund mere til at holde sig til Vens med Kongen,
som han ved Erhvervelsen af Skaane ogsaa havde faaet den øverste
dighed over de vigtige og for Stæderne uundværlige Fiskerier og
keder ved Skanør. Det er ovenfor nævnt, at Lübeckerne, formode
for at legge Kongen alle mulige Hindringer i Vejen med Hensyn
negtede at laane ham de til Skaanes Indløsning nødvendige Penge
Men han hjalp sig dog nogenledes alligevel, som vi have seet, og
Skaanes Herre; ja Lübeck eller Kjøbenhavn bestemtes endog som
Steder, hvor Udbetalingerne skulde skee, og vi erfare, at Kongen
enkelte af de Summer, der skulde udbetales, eller maaskee dem alle,
som han opdrev dem, deponere hos Raadet i Lübeck [2]). Det var
gaaende nogle Excesser, hvori Handelsmænd fra Kampen i Neder
havde gjort sig skyldige ved Skanørmarked 1334, at hine Gesandter
denne Stad havde indfundet sig hos Kongen ved eller strax efter
Bryllup for at udvirke hans Tilgivelse, hvilken ogsaa paa Dr
Blanches Forbøn blev dem til Deel. Lübeckerne sendte ligeledes, f

---

gjeldende, maaskee være 1341, da der ogsaa var Tale om Beskikning fra
som det vil sees, men Udgiverne af „Urkundenbuch" have vist Ret, n
mene, at de ej kunne sette Brevet senere end 21de Mai 1335, hvor K
begyndte stadigt at kalde sig Sveriges, Norges og Skaanes Konge
Norges, Sveriges og Skaanes Konge); thi i dette Brev kalder han sig
„Konge til Sverige og Norge". Af 1334 kan det ej være, thi da var
gen d. 1ste Mai i Tunsberg, altsaa ikke den 4de i Stockholm. Om
kunde der maaskee være Tale, da Kongen i dette Aar havde Forhandl
med Lübeckerne i Anledning af Skaanes Indløsning, idet Hr. Gisl
søn og Karl Neskonungsøn i hans Navn deponerede et Afdrag af Løs
summen hos Raadet i Lübeck for at udbetales til Johannes Hasendery
dennes Qvittering, Urk. B. II. 561); og det er heller ikke usandsynligt, at
som Udg. af Urk. B. have antaget, samtidigt skrev Brevet No. 562, om
tilstaa de Holstenere Lejde, der i Lübeck skulde hæve de Penge, han havde
udbetale til dem. Men dette Aar passer langtfra saa godt for hiint B
som 1335, hvor Kongen netop i Mai var i Stockholm og nu paa
agtede sig til Norge.

[1]) Til Sikkerhed for disse Penge skulde igjen Skaanes Indtægter anvises, Detmar.

[2]) See de nys berørte Breve af 1333, Urk. B. No. 561 og 562.

seet, Gesandter til Kongen ved hans Kroning i Stockholm 1336.
lader til, at denne Sendelse endog var mere end almindeligt højtide-
det var tvende Raadmænd, Tidemann Gustrow og Hans Rode,
affendtes, og de ledsagede Albrecht af Mecklenburg paa Sejladsen
Kalmar og Stockholm, hvor de overvar Kroningen og forblev lige
til den 15de August [1]) for at underhandle, fornemmelig om Frihe-
e i Skaane. Denne Gang fik de virkelig og noget udrettet, hvad
an kan have været Aarsag dertil. Kongen viiste sig meget gunstig
dem. Den 2den August fik de Bekræftelse paa en Dom, hvorved
afgangne Erengisl Neskonungssøns Sønner tilpligtedes af sin fedrene
at godtgjøre lübeckske Borgere Verdien af et disse tilhørende Skib,
deres Fader i sin Tid havde taget i Havnen ved Pernau [2]). Den
August erhvervede de, som Detmar udtrykker sig, „hos Kongen stor
i Sverige og i Skaane evindeligen at bruge". Det vil sige, han
deres Skibe, forsaavidt de maatte strande i Skaane, Halland el-
dre omliggende, under ham lydende Landskaber fra at behandles
Strandretten, og bekræftede deres Friheder paa Markederne ved
og Falsterbod; iligemaade fritog han dem fra at erlægge Told i
, uden naar almindeligt Forbud mod visse Varers Indførsel var
; han erklærede, at naar Borgere af Lübeck vilde opholde eller
i Sverige og lyde under de svenske Love, skulde de herefter
Svenske — altsammen dog mod fuldkommen Reciprocitet; at naar
Lübecker havde lidt Uret i Sverige og ikke før sin Afreise faaet
erfor, skulde Kongen, naar Brev og Vidnesbyrd desangaaende til-
es ham fra Lübeck, strax skaffe Ret efter Landets Love, ligeledes
Reciprocitet; Søroverne, der svermede om Kysterne, skulde blive af-
de, og lübeckske Borgere, der kom til Sverige, venligt modtages
ehandles, hvilket samme forventedes i Lübeck at ville skee ved svenske
ersaatter; endelig bevilgedes det paa Dronningens Bøn og i Anled-
af Kroningshøjtidelighederne, at hvilkensomhelst lübecksk Mand, der
til at strande paa Sveriges, Norges, Hallands eller Skaanes Kyst,
e uhindret kunne lade Godset bjerge inden Aar og Dag og frit be-
og benytte det, eller hans Arving, hvis han imidlertid var død,
hos det udtrykkeligt forbødes enhver Foged, Embedsmand eller an-
Inderfaat heri at gjøre dem nogen Hinder. Alt dette skete, som det
, med Raadets (det svenske Raads) Samtykke i Betragtning af de
Gesandterne sømmeligt indgivne Ansøgninger, og af Taknemmelighed
Tjenester, som de havde beviist Kongen og hans Forfædre, og frem-

[1]) Dette siges udtrykkeligt hos Detmar, S. 240. Jfr. ovf. S. 196.
[2]) Dipl. Sv. 3241. Lüb. Urk. B. II. 637.

deles beviiste [1]). Den 18de August tilstod Kongen, i Uppsala, Kampen Borgere, fra hvilke ogsaa Gesandter var komne, Ret til at benytte den Plads paa Skanør, som de hidtil havde haft, men i Brevet, ... handler om denne Tilstaaelse, forudskikkes en Bemerkning, hvorom ... intet nævnes i Frihedsbrevene til Lübeck, nemlig, at **uagtet Kong... ved sin Kroning efter sine Raadsherrers Raad havde ganske ... bagekaldt alle de Privilegier, som enten han selv eller hans ... gængere paa nogen Maade i sine Riger, Herskaber eller Lande... ber havde tilstaaet hvilkesomhelst Personer, Byer eller Sta... eller andre,** saa havde han dog i Betragtning af de Tjenester og ... ligheder, Kampens Borgere havde viist ham og hans Forfædre, og ... deres Begjering, villet vise dem den her omtalte Naade [2]). Dette ... sagn er saa almindeligt, at man skulde tro det ogsaa gjelder Norge, ... alligevel er der ingen Spor til, at nogen saadan Tilbagekaldelse der ... fundet Sted; man maa altsaa formode, at der her alene sigtes til ... rige og Skaane [3]). De lübeckske Sendebud havde endnu et ... Ærende at udrette, hvortil de behøvede Kongens Bistand. Det er ... nævnt, at den svenske Herre **Sigvid Ribbing**, en Ven af Jens ... søn, var Befalingsmand over Søndrehalland i Knut Porses S... Mindreaarighed. En af hans Mænd var i Varbafjord paa Hal... Kyst bleven dræbt af Friser fra Stavern, men disse kastede Skylden ... Lübeckerne, hvoraf der endog opstod Fejde mellem begge Stæders ... gere. Sigvid Ribbing, en heftig og voldsom ung Mand, troede ... at Lübeckerne var de skyldige, og søgte at hevne sig paa dem ved ... fejde imod dem og kapre deres Skibe. Gesandterne foredrog denne ... for Kongen og Raadet — altsaa betragtedes Magnus, efter Skaanes Er...

---

[1]) Dipl. Sv. 3242. 3243. Lüb. Urk. B. II. 638. 639.

[2]) Dipl. Sv. 3246.

[3]) Da Hensigten med denne Tilbagekaldelse aabenbart egentlig kun har ... den, at de omspurte Privilegier og Frihedsbreve nu skulde fornyes e... være reviderede, og det hverken i sig selv kan ansees tænkeligt, at det sv... Rigsraad ogsaa skulde revidere de for Norge udstedte Privilegier, eller ... findes til, at Fornyelser af Frihedsbreve vedkommende Norge have ... udgivne ved Kroningen i Stockholm, med Undtagelse af de vistnok i sig ... noget uformelige Hentydninger til Norge i de nysanførte Breve for Lüb... saa afgive disse Ord om Tilbagekaldelsen en vigtig Grund mere til at an... at en norsk Kroning ogsaa har fundet Sted i 1337 (s. o. S. 205—207), man maa formode, at ved en saadan Kroning vilde en lignende Tilbage... delse da igjen ufejlbarligt have draget flere Privilegie-Fornyelser efter ... Og da nu netop flere slige udtrykkeligt omtales som udstedte ved Hovdh... mødet i Oslo 1337 (s. o. S. 213), kunne vi derfra med god Grund sl... tilbage til en foregaaende Tilbagekaldelse, og fra denne igjen til en Kroni...

t, allerede som Søndrehallands Lehnsherre, skjønt nogen formelig rdragelse endnu ikke var skeet, eller og maa det have været i hans nskab som Knut Porses Sønners nærmeste mandlige Frænde og na- ige Berge, at de henvendte sig til ham. Kongen befalede „en veldig er" (der siges ikke hvilken) at begive sig til Halland for at høre, begge Parter havde at sige, og see til at faa et Forliig istand; esandterne sendte han en af sine Svene, der ledsagede dem gjennem t og bragte dem med sikkert Lejde til Falkenbergs Slot, hvor Sig- ibbing havde sit Tilhold. Sigvid tog venligt imod dem og laante villigt Øre til den kongelige Ridders Meglingsforsøg: saaledes kt den 15de September til et Forliig, hvorved det bestemtes, ndskab og gjensidige Forurettelser skulde være glemte, at der heref- lde herske gjensidigt Venskab mellem begge Parter, og hvis der lübeckske Kjøbmænds Gods eller Varer i Skibe, tilhørende Sig- ender, og af denne opbragte, skulde de eller deres Verd udleve- l Ejerne [1]). Ved Affkeden gav Sigvid endog Gesandterne skjønne inger, skiltes fra dem med største Kjærlighed, og var herefter Lü- es Ven [2]). Denne venlige Stemning mod Lübeckerne skyldtes vist estillinger eller Trusler fra Kongen, men snarere den Omstæn- at Sigvid selv agtede enten at gjøre sig uafhængig i Søndre- eller i alle Fald ikke at underkaste sig Kongen [3]); det maatte der- ham af Vigtighed at vinde Lübeckernes Venskab, og disse, der alt, hvad der nu var skeet, dog befandt sig paa en temmelig spendt med Kongen, følte vel ogsaa, at deres og Sigvids Interesser ial- i dette Henseende var fælles.

Uroligheder og Feider over hele Norden efter Kong Valdemars Tiltræ- e til Kongedømmet i Danmark. Valdemar og de tydske Stæder stille sig fjendtligt lige overfor Kong Magnus, Hertuginde Ingeborg og de holstenske Grever.

I nogen Tid hører man nu intet videre om Stæderne og Stridig- erne med dem, førend Valdemar Christophersøn optraadte som Præ- dent til Danmarks Krone og derved mere eller mindre som Modstan-

---

[1]) Dipl. Sv. 3254. Lüb. Urk. B. II. No. 641. Som Medbeeltagerne i Forliget paa Sigurds Side nævnes her Knut Arnvidssøn, Paal Arnvidssøn og Peter Porse, formodentlig en Brodersøn af Knut Porse.

[2]) See om alt dette Detmar S. 241. Det siges her udtrykkeligt, at Sigurd, „en innghelingh doles modes", var en Slegtning af Knut Porse (van geslechte des duren hertoghen Knut Porses); af Dipl. Sv. 3558 sees, at han var i Svogerskab med St. Brita og hendes Mand Ulf Gudmarssøn.

[3]) Herom vil der i det følgende blive handlet udførligere.

der af alle dem, der havde tilvendt sig Dele af det splittede Rige. H
sluttede sig strax nøje til Stæderne og de til ham. Allerede i Mai 13
bevilgede han, under Titel af Danmarks Arving, Anklamerne deres ga
Rettigheder i Skaane [1]), og bekræftede i Juni samme Aar, under T
af Junker og Danmarks rette Arving, Greifswaldes Friheder i D
mark, tilleggende flere. [2]). Kong Magnus gjorde nu ligeledes paa
Side enkelte Indrømmelser, som Billigheden fordrede, saaledes befri
han, som det allerede er nævnt, de fremmede Gjester, der kom til Ma
for at betale Told af de Varer, som de førte paa Vogne til Opstæd
og efterat Stralsunderne havde givet Erstatning for nogle Forseelser,
i 1337 havde begaaet paa Falsterbods Marked, fik de ogsaa, medens
om Vaaren 1339 var i Skaane, sine gamle Rettigheder bekræftede
Omtrent paa samme Tid indgik ogsaa de holstenske Grever et For
med Stæderne om at bekæmpe de Sørøvere, der i denne Tid forn
gede de danske Farvande [4]). Men Forbindelsen mellem Valdemar
Stæderne, især Lübeck, blev ligefuldt ved, især da nu ogsaa Keiseren
gunstigede Valdemar; i Lübeck var det, hvor Tydskerne, som vi
seet, kom sammen, og sluttede den egentlige Aftale om at Valdemar
bestige Danmarks Trone, saa at han nu kunde indgaa Forliig
med Hertug Valdemar og de holstenske Grever; her bekræftede han
strax baade Stralsunds og Lübecks Borgeres eldre Friheder i Dan
navnlig paa Markederne i Skaane, (20de og 21de Mai), hvorved
da noksom gav tilkjende, at han betragtede sig som Skaanes rette H
og ikke havde opgivet sine Fordringer paa dette Landskab. Kong Ma
lod sig derimod, som vi have seet, paany hylde af Skaaningerne,
søgte ligeledes at knytte sin Svoger, Fyrst Albrecht, fastere til sig
at tilstaa ham den allerede omtalte aarlige Indtægt af Sverige til
lønning, som det heed, for gjorte Tjenester, men man skulde snarest
tage for derved at afholde Albrecht fra atter at paatage sig Patron
over Lübeck, hvilket han havde ført fra Midsommer 1336 til Midsom
1338 mod en aarlig Kjendelse af 700 Mk. lybsk [5]). Det er lige
nævnt, at Kong Magnus ved samme Lejlighed, paa Albrechts og
phemias Forbøn tilstod alle Rostockere, der handlede paa Norge, Fr
for Toldafgifter i to Aar, dog kun at regne fra 11te November 1
til 11te November 1345.

---

1) Brev af 9de Mai 1339, Dipl. Sv. 3358.

2) Brev af 10de Juni, Dipl. Sv. 3363.

3) Brev af 1ste Mai 1339, Dipl. Sv. 3421.

4) Brev af 19de Marts, Lüb. Urk. 13. II. 683.

5) Lüb. Urk. B. II. No. 633, 634, 651.

Kong Valdemar maatte, som vi have seet, for det første holde gode r med Kong Magnus og højtideligt bekræfte Afhændelsen af Skaane, ıeget det end maatte være håm magtpaaliggende at vinde dette Lands tilbage. Ja han solgte ham endog, som det ligeledes er viist, sin ꞁrettighed over Søndre-Halland, efterat han tillige havde faaet Knut 'es Sønner eller rettere deres Formynder, sandsynligviis Moderen, t afstaa deres Fordringer paa Estland, imod at faa Samsø og Hol-ꞁrit for de paa dem hvilende Forpligtelser [1]). Den egentlige Herre Søndre-Halland var paa denne Tid Sigvid Ribbing, der allerede ns Offessøns Fejde var optraadt som dennes Ven, om han just ikke ꞁig havde understøttet ham, og som visnok ikke havde mindre i Sigte at erhverve det for sig selv. Da Valdemar aftraadte det til Mag-ꞁ, maa han tydeligt nok have lagt for Dagen, at han ikke agtede at denness Overhøjhed, thi i selve Afhændelsesdocumentet indtoges ꞁausul, „at hvis Knut Porses Sønner, eller nogen af deres Em-ꞁænd, der for Tiden havde Landskabets Slotte i Forlening, væg-ꞁg ved at hylde og tjene Kong Magnus, skulde Valdemar ikke for-ꞁller begunstige dem" [2]). Det er imidlertid vel at merke, at Val-ꞁ for det første gav ingen af disse, ved Sammenkomsten i Hel-ꞁ til Magnus's Fordeel udstedte Breve beseglede i hans eller ꞁfuldmegtigedes Hænder. Han paastod formodentlig, at Tiden ꞁet havde været for knap til deres formelige Udferdigelse og ꞁg, men da der gik Aar hen, inden denne fandt Sted, og da det ꞁsaa med Brevene fra en senere Fredsslutning, opstaar Mistanke ꞁ at Valdemar med Flid har søgt at unddrage sig derfra for saaledes ꞁdere Forpligtelsen [3]).

[1]) Saaledes maa det vel forstaaes, hvad Valdemar siger i sit Brev vedkommende Estland (Monumenta Livoniæ antiqua III. 41—42) af 15de August 1346, nemlig at han i Erstatning for den Ret, Knut Porses Sønner havde over Estland, havde godtgjort dem med Hertugdømmet Holbeck (de ducatu Holbeck satisfeisse).

[2]) See Valdemars føromtalte Afhændelsesbrev af 1341, Dipl. Sv. 3558; der findes desuden et senere udateret Brev (3608), hvori han ligefrem lover ej at understøtte Sigvid Ribbing, der nu besidder Søndrehalland med dets Slotte. Dette Brev er i Dipl. Sv. henført til 1341, men hører visnok rettere til et senere Aar, siden man erfarer, at Sigvid Ribbing under Krigen 1342 stod i Forbindelse med Lübeckerne, altsaa og med Kong Valdemar, hvilket sees af Lübeckernes Besværingsbrev af 3die Debr. 1342, hvor der blandt andet klages over, at Grev Henrik havde frarøvet den lübeckske Borger Hinzeke Hovemann et aabent Brev paa 17 lødige Mark, som Sigvid Ribbing havde udstedt til ham. Lüb. Urk. B. II. 2. S. 204.

[3]) I Forliget No. 3595 i Dipl. Sv., som her er henført til 1341, men snarere tilhører 1342, siges udtrykkeligt, at K. Magnus for det første ikke skal paa-

Imidlertid var Krigen mellem Grev Gerhards Sønner paa den og Kong Valdemar tilligemed Lübeckerne paa den anden Side al paa en vis Maade atter udbrudt. Hertug Valdemar havde den Juni maattet fornye Byttecontracten med Grev Gerhards Sønner, h ved disse fik det meste af Sønderjylland og i Stedet skulde indløse meste af Nørrejylland, men som de holstenske Herrer fremdeles h inde. De jydske Adelsmænd og Bønder havde nu forsøgt paa Haand at fordrive Holsterne, og beleirede Skanderborg under førsel af Nils Ebbesøn. Grev Henrik ilede med Undsetningstro fra Fyn, og anrettede et stort Nederlag paa dem; blandt andre Nils Ebbesøn selv (2den Novbr. 1340) [1]). Siden forsøgte Jy at indtage Kolding, men ogsaa her kom Henrik til Hjelp, og herje Jylland paa det forferdeligste (1341). Formodentlig meente de ho ske Herrer, at de tydske Stæder begunstigede Jyderne, thi i den heder det, at da de efter Grev Gerhards Død var uden Tvang og relse, gjorde de Kjøbmændene stor Skade baade til Lands og Va Dette har vel især bestaaet deri, at de opbragte de Skibe fra Stæ der bragte Tilførsel til Jylland. Ligeledes overfaldt Grevens S Hertug Valdemar, da han i Februar 1341 var paa Jagt paa og holdt ham fangen i Nyborg hele to Aar [2]), vistnok, som m kan skjønne, fordi de mistænkte ham for hemmeligt at begunstige Svoger og Jyderne; de sigtede ham endog ligefrem for at have i Ledtog med Grev Gerhards Drabsmænd. Formodentlig var vel og for at svække Kong Valdemars Magt og gjøre ham Fortræ Grev Gerhards Sønner nu slap hans Broder Otto ud af sit Fa skab. Men han var ikke længer nogen farlig Medbejler, da han langvarige Fangenskab havde lidt Skade paa Forstanden [3]): han først bragt til sin Frænde, Johan af Werle, og lod sig siden optage i tydske Orden. Kong Valdemar, der alene ventede paa en Leilighed at kunne udføre sin Hovedplan, at sette sig i Besiddelse af de

staa de belovede Breve udleverede; og i 3607, som her er henført til 1341, men maa tilhøre 1346, lover Valdemar endelig at udlevere den næste Aars Pints.

[1]) Saaledes Detmar, der maa ansees for den paalideligste Kilde, andre he dette Slag til 1342.

[2]) Detmar, S. 249. Det berettes, saavidt vides, ikke andensteds, uden hos Cor der har benyttet Detmar. Om Dateringen er rigtig i det Brev, som Vald ifølge Suhm XIII. 57 skal have udstedt i Ribe d. 24de April 1342, vel være uvist.

[3]) Detmar, S. 260. Han udtrykker sig saaledes: In der tyd leten greve Hi unde greve Nicolaus van Holsten uter vangnisse los iuncheren Ot des koninghes broder van Denemarken Woldemeres. Man sprak, dat were dorde worden in der vangnisse.

paa Sjæland, og som allerede af Bisp Jens i Roeskilde havde g det vigtige Kjøbenhavn overladt paa henved to Aar [1]), meente at han ikke længer behøvede at holde sig de sluttede Fredstractater elig, naar han ikke vendte sig umiddelbart mod Greverne eller Magnus selv, men alene imod Hertuginde Ingeborg, hvis Slot Ka- rg han uden Videre begyndte at beleire. Hvad Sjøborg angaar, saa havde tilhørt Hertuginden, da var dette, som det synes, alle- dligere, men uvist naar, erobret af Bisp Sven af Aarhuus, en af ns ivrigste og mægtigste Tilhængere, og Kongen havde igjen givet pen af Roeskilde Anviisning derpaa som Sikkerhed for Kjøbenhavn [2]). Paaskud til at angribe Kalundborg paaberaabte han sig formodent- t de Sørøvere, der foruroligede de danske Farvande, og som næ- ma antages for en stor Del at have været holstenske Kapere, havde i Kalundborg, thi netop af denne Aarsag sendte Stæderne ham de til Hjelp, saaat han kunde beleire det baade til Lands og til s [3]). Endog Erkebisp Peter i Lund, der dog nu nylig havde

Brev af 17de Januar, i Uddr. hos Suhm, XIII. 26. Imidlertid var Steen- arnet ved Havnen endnu i Holstenernes Hænder; formodentlig var det dette, m, ifølge Suhms uklare Referat af Kongens Brev af 15de Juni angaaende borg, var pantsat til Markvard Stove (den eldre) for 7000 Mk. brendt . Markvard kalder sig ogsaa fremdeles „Høvedsmand i Kjøbenhavn, igemed Otto Golenbeck"; see Brev af 16de Juli 1341, Lüb. Urk. B. II. 725. See herom Brev af 15de Juni 1341, meddeelt i Uddrag hos Suhm, XIII. 30. Det angives her udtrykkeligt, at Sjøborg havde lidt megen Skade ved Krigsmaskiner, hvilket tydeligt viser, at det maa have undergaaet en Beleir- ing. Dog seer man af Brevet, hvis Udtrykkene forresten ere rigtigt gjengivne, at dog heller ikke Kongen paa den Tid havde faaet det i sin Magt; det var vel altsaa i Bisp Svens Besiddelse.

) Detmar, S. 251. At disse saakaldte Sørøvere netop forstørstedelen var Hol- sterne, der drev Kaperi fra deres Slotte i Danmark, sees noksom af de Be- sværingsskrivelser derover, som Stæderne indgav i Anledning af Fredsunderhand- lingerne sidst i 1342, see Lüb. Urk. B. II. No. 755—759. Her nævnes saa- ledes især Markvard Stove den ældre, Høvedsmand i Kjøbenhavn, og M. Stove den yngre, Grev Johans Befalingsmand paa Vordingborg, dernæst Krummen- dikerne, Hummersbüttlerne, Peter Aakesson, Markvard Stoves Foged (altsaa en svensk eller dansk). Ogsaa Bispen af Roeskilde og Høvedsmændene i Kjøbenhavn havde øvet Kaperi i Øresund; Høvedsmændene i Kalundborg nævnes ligeledes. Disse Klagebreve indeholde mange interessante Enkeltheder. Navnlig er det ret merkeligt at læse, hvad Lübeckerne yttrede om Grev Hen- rik (Urk. B. II. S. 783), og som upaatvivleligt henhører til Tiden, da Ka- lundborg beleiredes: „for at raade Bod paa al den Nød, Rov, Uretferdighed og mangfoldige Skade, som tifold meer er skeet end her beskrevet, kom vi overeens med de øvrige Sestæder og udsendte vore Kogger med Krigsfolk for at modstaa de førnævnte Røvere og deres Hjelpere . . . Men da kom Grev Henrik af Holsten med sine Mænd og Hjelpere inden Trygd og Fred og uopsagt, og begyndte at forsvare de førnævnte Røvere, da vi dog vel kunde have faaet

underkastet sig Kong Magnus og modtaget hans Beskyttelsesbrev, sen
Valdemar ti Skibe til Undsetning [1]). Men Besætningen forsvarede
godt, og Grev Henrik kom den saa eftertrykkeligt til Hjelp fra Fyn,
Valdemar med stort Tab maatte ophæve Belejringen. Blandt Ski
som ved denne Lejlighed faldt i Henriks Hænder, var ogsaa et Lüb
De Danske, beretter Detmar, nødsagede nu Kong Valdemar til at
gaa en Stilstand mod sin Vilje; i alle Fald sluttedes i Kalundborg
1ste September mellem Greverne Henrik og Claus samt Gerhard
Holsten og Hertuginde Ingeborg paa den ene Side, og Kong Valde
Hertug Valdemar, Grev Johan og Stæderne paa den anden en O
eenskomst, ifølge hvilken al Uenighed skulde bilægges imellem dem v
Fuldmegtige, fire fra hver Side, der skulde sammentræde i Roeskilde
Dage før Michelsdag og der afgjøre Striden; kunde de ej der
enige, skulde de samles med Erkebiskop Peter 8 Dage før Michels
Helsingør, for at han der kunde gjøre Udslag mellem dem; men
des ikke det heller, da skulde Sagen henskydes til Afgjørelse af
Magnus og Hertug Albrecht af Sarland, eller een af dem.
kedes det endda ikke at bringe Forliig istand mellem Greverne
Kong Valdemar, skulde dog Forliig mellem denne og Hertuginden s
inden 8 Dage før Michelsdag, og i alle Tilfelde skulde Freden va
indtil 14 Dage efter Michelsdag [2]). Formodentlig var det Grev Jo
der her optraadte som Megler; han havde nys forhen dagthinget
Kong Valdemar om Overgivelsen af Vordingborg Slot mod en
Pengesum, til hvis Opdrivelse Valdemar endog lod tage Sølvkalkene
Kirkerne paa Sjæland, uden dog at kunne skaffe mere end til første
drag, saa at han alligevel gik Glip af Slottet [3]). Grev Johan tog
nu i det Hele taget saa aabenbart Kong Valdemars og Lübeckernes P

Lov til at hevne vor Skade og Uret paa dem, og angreb Kongens S
med sine Skibe. Da han havde vundet og bemandet dem, vandt han
Kogger, og slog vore Borgere, som var ombord, en Deel til Døde, en
tog han fangen, og lod de fangne mishandle og slaa saare med Stokke.
Og paa de stygge, løse, uteerlige Ord, som blev talt til de Fangne, der
var der ingen Ende, og dertil blev endeel af de Fangne slagne ihjel ef
den Tid, da de havde overgivet sig".

[1]) Detmar, sammesteds.

[2]) Dipl. Sv. 3595. Brevet er dateret 1ste September, i Kalundborg. Allere
d. 15de Juni udstedte K. Valdemar et Brev i Lejren for Kalundborg,
1. Urk. B. II. No. 724.

[3]) Detmar, S. 250, jfr. Scr. R. D. VI. S. 524. Detmar udtrykker sig s
ledes, at „Grev Johan dagthingede med Kongen og de Holster, der hav
Vordingborg inde"; dette viser, hvad der og i sig selv er det sandsynligste,
han igjen havde pantsat det til Befalingsmanden, Markvard Stove junior, s

hvilke sidste han endog pantsatte Segebergs Slot, at Grev Henrik, de, som det heder, at Krigen vorede op for ham og hans Brødre, sin Tilflugt til sin Frænde, Kong Magnus, der ogsaa tog ham i sin ttelse og sendte Breve til Herrerne saavelsom Lübeck og de øvrige der, „at det var ham meget imod, om man tilføjede Greven og Brødre nogen Overlast" [1]).

Misstemningen mellem de forenede Riger og Stæderne havde imidler-gsaa givet sig Luft i nye voldsomme Optrin mellem Tydskerne og mændene i Bergen, om hvilke vi dog desverre ikke have nogen ere Underretning. Vi kunne alene slutte af den paafølgende Skrift-ng, at nogle af Tydskerne enten om Høsten 1340 eller Vaaren 1341 gaaet saa voldsomt frem, at den kongelige Sysselmand maatte alvorligt ind, og at endog Lübecks eget Raad ikke vovede at und-dem. Lübeckerne sendte i den Anledning enten Brev eller Sende-Kong Magnus, da han om Vaaren 1341 opholdt sig i Stock-, og synes tillige at have klaget over Toldafgifterne i Norge, ig Kong Haakons Toldtarif af 1316) formodentlig for at have no-sin Side, der kunde gaa op imod hine Anker. Kongen svarede dem ai) temmelig alvorligt, at naar de til førstkommende Jonsvake sendte Mænd af sin By til Bergen, da skulde Hr. Erling og Fehirden gens Vegne træde sammen med dem og see til at bringe et For-d, saavel angaaende hine Voldshandlinger som om Toldafgifterne, Kongen dog udtrykkeligt lod dem vide, at han baade med Hensyn Fornærmelser, eller dem der herefter kunde blive ham eller hans e, fordrede Ret og Erstatning i lige saa stor Udstrækning, som den de var bleven hans Forgængere paa Norges Trone til Deel, og nyde sine Toldindtegter og andre Rettigheder ligesaa ubeskaarne, hine, medens han forøvrigt ligesaavel som de vilde opretholde Stæderne af dens Borgere, der besøgte Bergen, i deres vante Friheder, sbeviisninger og Privilegier" [2]). Dette alvorlige Sprog synes e gjort Lübeckerne noget ængstelige. De efterkom strax Kongens rdring og sendte tvende Mænd, Presten Albrecht og Kjøbmanden

at det ikke stod i Grevens Magt at aftræde det, skjønt han i Virkeligheden kaldtes dets Herre.

[1]) Detmar, S. 251. Her berettes og om, hvorledes Grev Johan overdrog Lübeckerne Segeberg.

[2]) Saml. V. S. 572. Dette er kun det Uddrag, hvorom der nedenfor nævnes, nedskrevet paa en Seddel eller Rolle, som de lübeckske Sendebud medbragte til Bergen, og som Biskop Haakon da siden har ladet indføre i Copibogen, (Barthol. E. 146) hvorfra den er tagen. Da Kongens Brev er dateret 10de Mai, maa vel det Sendebud eller Brev, der kom fra Lübeck til ham, være affendt sidst i April.

Engelbrecht de Wersten, medgivende dem et Brev til Biskop Haakon hvori de bad denne, i Betragtning af viiste Tjenester, at understøtte d saaledes at Kjøbmændene fremdeles maatte beholde sin gamle Ret; h de Voldsomheder angaar, som nogle efter Sigende skulde have beg Bergen, da havde de saaledes ladet sine i Byerne sig opholdende gere advare og tiltale, at noget lignende neppe skulde hende for Eft den; de havde fremdeles indskærpet dem, at dersom de vidste om Medborger, der havde begaaet en slig Voldsgjerning, skulde de stra give det for Raadmændene, hvorpaa disse da strax vilde dømme saaledes, at de nok skulde ønske, at de aldrig havde begaaet sligt, andre, afskrækkede ved deres Exempel, vilde vogte sig derfor". Se budene ankom til Bergen i Begyndelsen af Juli Maaned, men fa hverken Erling eller Fehirden. Det lader ikke engang til, at K havde skrevet til disse, hvad enten han nu ikke troede, at Lübe Sendebud vilde komme saa snart, eller han imidlertid var bleven f gerlig over Stædernes Opførsel, at han ikke havde skjøttet om at noget ved Sagen. Biskop Haakon antog det simpelthen for Glems I et Brev af 13de Juli underrettede han Hr. Erling om Sen nes Ankomst og sendte ham et af dem medbragt Uddrag af K Brev, for at han deraf kunde see, hvad Bestemmelsen havde „I veed selv", skrev han, „bedst Besked om, hvad der med H hertil er Eder befalet paa Kongens Vegne, og kunne saaledes dømme om hvad I har at gjøre, men for Kongens egen Skyld v vel bedst, at der blev gjort, som han skrev, eller idetmindste en ne skyldning, forat man ikke skulde skrive altfor meget paa hans somheds Regning". Han skrev ligeledes faa Dage efter til K og underrettede ham om Sendebudenes Ankomst [2]). Men Haakon neppe Besked om, hvor fjendtligt Stæderne paa denne Tid var opt mod Kongens Moder og Venner. Da Kongen modtog dette Brev, formodentlig deres Skibe for Kalundborg og understøttede Kong demar ved Belejringen, det er derfor ikke at undres over, om Ko undlod at gjøre noget yderligere Skridt i Sagen, og det lader h ikke til, at noget saadant er skeet. Tvertimod gik man endnu streng til Verks mod Tydskerne i Bergen, som det strax nedenfor vil s Medens Kongen saaledes lod de østersøiske Stæder merke sin Har viiste han sig derimod meget naadig mod de vesterlandske, idetmindste Kampen, thi den 28de Juni tilstod han denne Stads Borgere, e Begjering af deres Sendebud Lambert Boldevinsson og Thomas T

---

[1]) Saml. V. 573, ligeledes efter Afskriften af Copibogen, Barthol. E. 746.

[2]) Saml. V. 162, 163.

slager, at herefter, naar de deeltog i Sildefangsten ved Norges Ky-, skulde Sysselmændene ikke, som hidtil, kunne kræve Told af dem r Godtbefindende, men Tolden bestemtes til 6 nye og lovlige Pen-r Sterling af Lesten, og det saaledes at man med Hensyn til Antallet skulde tage den eedelige Angivelse for god, som Styremanden andre Mænd af Besætningen afgav; og det forbødes strengelig en- kongelig Ombudsmand at kræve nogen Gave eller Tjeneste udenfor Told [1]). Ligeledes stadfestede han de Friheder og Rettigheder, som g Erik og Hertug Haakon havde givet dem [2]). Endvidere bekræf- han deres Friheder paa Skanør Marked [3]).

Om de i Stilstands-Overeenskomsten til Kalundborg foreskrevne -Underhandlinger blev holdte, er uvist [4]). Men i al Fald holdtes der

---

1) Dipl. N. V. 151.

2) Suhm, XIII. 46, efter en slet Afskrift af 1549. Naar det her heder, at Kon- gen bekræftede de Friheder, som Kong Erik og Haakon havde tilstaaet Kam- pens Borgere d. 1ste Nov. 1286 i Bergen, da maa dette være Skrivfejl, thi man seer af Indholdet, at det er Overeensкomsten i Bergen 16de Oct. 1296, der her menes. See ovf. IV. 2. S. 239.

3) Dipl. Sv. 3581.

4) Dipl. Sv. 3595 meddeles et udateret Brev, hvori Kong Valdemar ved fire Løftesmænd Bisкop Sven af Aarhuus og Jacob Paalsøn Decanus i Roeskilde m. fl. indgaar en Stilstand med K. Magnus og Hertuginde Inge- borg samt alle deres Hjelpere til førstkommende 13de Decbr., dog saaledes, at hvis der imidlertid ved en til Vordingborg d. 25de Nov. berammet Dag- thingning mellem Kong Valdemar, de holstenske Grever og Kong Magnus's samt Hertugindens Raadgivere bliver bestemt, at Stilstanden skal vare indtil næste Aars Pints, da skal Kong Valdemar ogsaa give Kong Magnus og Hertuginden samt deres Hjelpere, navnlig Hertugerne af Stettin, Greverne Henrik, Claus og Gerhard af Holsten, og Benedict af Alefeld Sikkerhed derfor, hvorimod K. Magnus ej skal fordre de lovede Breve udleverede saa længe, samt at Ludvig af Brandenburg skal være Forlover, hvilket imidlertid paa hans Vegne indestaaes for af Marsk Frederik v. Lochen og Venekin Wulf. Dette Brev er i Dipl. Sv. antaget at være en af de Overeenskomster, som ifølge Stil- standsbrevet af 1ste Sept. skulde sluttes enten i Roeskilde eller i Helsingør, især siden der tales om en Forlængelse af Stilstanden til næste Aars Pints, om hvilken Forlængelse Detmar udtrykkeligt beretter; og menes da Biskop Sven og Decan Jacob at have været de tvende af de i Brevet af 1ste Sept. bestemte Underhandlere for Kong Valdemar, medens de to andre ej nævnes, og kun antydes ved „etc.“ Dette kunde visselig synes at have meget for sig, men der er dog en Omstændighed, som stiller sig derimod, nemlig at Grev Gerhard af Holsten, som ellers ikke plejer at kaldes Greve førend efter en Dag mellem 30te Sept. og 13de Octbr. 1342, men kun domicellus, her alle- rede fører Grevetitel. Med Hensyn hertil er da ogsaa No. 3606, der inde- holder en ny Fredsslutning mellem Kongerne, og 3607, hvorved Valdemar lover til næste Pints at afgive de oftere omtalte Breve beseglede, henførte til Dagthingningen i Vordingborg d. 25de Novbr.; men saa meget er vist,

ud paa Vaaren et nyt Freds-Møde under Megling af Grev Johan i hans Svigersøn Albrecht af Saxen, hvorved Stilstanden forlængedes til næste Aars Pints [1]). Hvo der mødte paa Kong Magnus's Ve[gne] vides ikke; han synes paa denne Tid at have opholdt sig i Kalmar, [me]dens hans Moder, der i denne Tid synes at have gjort usedvanlige [Be]stræbelser for at inddrive saa meget som muligt af sit Tilgodehave[nde], aabenbart i Anledning af de Fejder, hun nu maatte udholde, havde givet sig til Falkenberg i Halland, maaskee i den Hensigt at [...] Sigvid Ribbing om Hjelp [2]). I Stilstanden blev de holstenske [...] og Stæderne med indbegrebne.

Vinteren gik saaledes hen i Stilhed. Kong Magnus tilbragte [den] len i Kalmar og begav sig derpaa i Begyndelsen af Februar eller [maa]skee tidligere til Østergøtland, hvor han ved Fastelavnstider havde

at i alle Fald det sidste Brev ej kan skrive sig fra den Dag, thi Kong [Val]demar pantsetter her, som Sikkerhed for Løftets Opfyldelse, Vordi[ngborgs] og Korsørs Slotte, lovende at skaffe Brev fra sine Høvedsmænd paa [at] de i Tilfælde af, at Forpligtelsen ikke efterkommes, skulle holde K. [M.] disse Slotte tilhaande; thi da disse Slotte ej faldt i Valdemars [Hænder] førend 1345 og 1346, kan heller ikke Brevet være eldre end sidstnævnte. Og hvad No. 3606 angaar, da mangler netop her Bestemmelsen om [Stil]standens Forlængelse til Pints, hvilken nødvendigviis skulde forekomme, [hvis] Brevet var et Resultat af den til 25de November berammede Dagthing. Rimeligst synes det at være, at dette Brev henhører til et senere [...], hvilket ogsaa bestyrkes deraf, at der tales om en Feide mellem Vald[emar og] Herrerne af Werle, hvorom der i 1341 endnu intet nævnes; medens [...] Brevet No. 3595, der viser sig af Indholdet at være omtrent fra Se[ptember] eller October, synes nærmest at høre til Høsten 1342, da Grev Johan her stilles ved Siden af K. Magnus, Hertuginden og de holstenske [...] som Kong Valdemars Modparter, paa den Tid var kommen i Feide med [...] see nedenfor.

[1]) Detmar, S. 252.

[2]) Paa Falkenberg d. 28de Novbr. 1341 gav Hertuginde Ingeborg Abbe[...] dres af Lyse Fuldmagt til at indkræve hendes Tilgodehavende hos [...] gerne efter hendes Foged i Bergen, den nu afgangne Hr. Henrik (Dipl. [N.] IV. 255, Dipl. Sv. 3609), og i den Anledning modtog Abbeden den 5te [Fe]bruar 1342 af Chorsbroderen i Bergen Halvor Jonsson nogle Penge [og] Kostbarheder, som Hr. Henrik hos ham havde deponeret (Dipl. N. II. [...] Dipl. Sv. 3623). Ligeledes seer man, at hun havde overdraget Hr. Finn [...] mundsson at kræve Regnskab over sit Gods af Sigurd Vaardsson [...] mand i Ryfylke, hvilken altsaa maa have havt det at bestyre, forsaa[vidt] det laa i hans District, og at Hr. Finn bar sig noget nærgaaende ad ben[...] saa at Sigurd maatte ty til Biskop Haakon og bede denne skrive til Kon[gen] derom for at faa hans Bistand; hvilket ogsaa Haakon gjorde, idet han [...] hos ogsaa tilskrev Hr. Paal Eriksson. See B. Haakons Breve af 8de [...] 1340, Saml. V. 155.

menkomst med Raadet i Skeninge [1]). Blandt de Sager, som for-
ledes her, skal ogsaa Spørgsmaalet om Rigernes fremtidige Adskil-
lse have været, og den Beslutning saaledes allerførst være tagen, at
gens ældste Søn Erik skulde udsees til Konge i Sverige, medens
forbeholdtes Haakon. Dog har man intet bestemt Udsagn fra
Tider herom, hvor sandsynligt det end lader, thi naar Kongen i
urolige Tider holdt sig saa langt borte fra Krigsskuepladsen og forblev
en Maaned alene i Østergøtland, saa synes det alene at kunne have været
re Sager end almindelige Regjerings-Anliggender, som beskjeftigede
[2]). Stæderne havde imidlertid ikke været ledige, men klaget over
Overlast, de havde lidt af Holsterne, til Keiser Ludvig og hans
Markgreven af Brandenburg, der ogsaa sendte dem til Hjelp hen-
200 bayerske og schwabiske Ryttere under Anførsel af Ridder Frede-
Lochen, der tillige var Kong Valdemars Marsk og nu just opholdt
stock, rimeligviis for at samle Tropper. Allerede tidligere, i No-
1341, havde Lübeck og Hamburg sluttet et Krigs-Forbund med
om, at de med fælles Hær og Udrustning skulde staa Holsterne
væbnet Haand, og Grev Johan indgik ligeledes den 17de Fe-
1342 et Forbund med Lübeckerne, som det heed, til deres og Kong
s Beskyttelse [3]). Da nu Pintsen kom (19de Mai), og Stilstanden
Holsterne hørte, at Ridder Frederik nærmede sig med Hjelpetropper,
e sig at komme ham i Forkjøbet, rykkede mod Lübeck, og herjede
Gebeet. Men de maatte snart vige for Ridder Frederik, der
lübeckske, hamburgske og andre Tropper drog herjende om i det
Holsten og derpaa satte over til Sjæland for ogsaa her at staa
Valdemar bi mod Holsterne. Grev Henrik skal nu paany have
t Kong Magnus om Hjelp; i alle Fald følte denne sig opfordret
kraftigt at tage hans Parti, thi han gav Befaling til overalt i sine
at lade Lübecks Borgere gribe, hvor de fandtes, og deres Gods
[4]). I Bergen blev dette Hverv overdraget til Bjarne Erlings-

1) See Br. af 13de Febr. 1342, hvorved Vegsjø faar Kjøbstadsrettigheder, Dipl. Sv. 3624.

2) Den første, som nævner noget herom, er Messenius, Scondia, T. III. p. 10, og Apologia, p. 179. Her setter han det vistnok saaledes i Forbindelse med Annalernes Udsagn derom, at man kunde tro, at hele Combinationen er hans Verk, og at han ikke har haft nogen positiv Autoritet for, at noget saadant skete paa Skeninge Raadsmøde. Imidlertid er Sagen i sig selv saa rimelig og fortelles paa det første Sted saa ligefrem, at man neppe med Rette synes at kunne betvivle Rigtigheden. Men derimod er det aldeles urigtigt, naar Suhm (XIII. 63) lader Raadsmødet holdes og Acten skee den 6te Novbr.

3) Lüb. Urk. B. II. 732. 734.

4) See Detmar, paa anførte Sted.

søn, hvad enten han nu var udnævnt til Sysselmand i Staden el sendt derhen alene i dette Erende; men det skete med megen Blodsudgydelse, da der fortælles, at Bjarne lod en Mængde Tydskere i Ber dræbe [1]). Formodentlig have Lübeckerne sat sig til Modverge, og fi Hjelp af de øvrige Tydskere, maaskee endog Sutererne, ligesom før, saa et er kommet til et formeligt Slag i Byens Gader, hvorved dog de T tilsidst have maattet bukke under. Lübeckerne gjengjeldte naturligviis dette med lignende Fremferd mod Magnus's Undersaatter, hvor de komme til. Det haardeste Stød for dem var, at de nu nødvendig udestængtes fra de rige Fiskerier og Markeder i Skaane. Da Fiske kom, begav de lübeckske og hamburgske Kjøbmænd, tilligemed mange dre, sig over til Kjøbenhavn, opfordrede dertil af Kong Valdemar, havde begyndt at beleire Steentaarnet ved Havnen, hvilket endnu sterne under Markvard Stove den eldre havde inde. Formodentlig han sig god Hjelp af Kjøbmændene, og denne udeblev heller i Kong Magnus, der imidlertid havde begivet sig til Vardberg, Holsterne Hjelpetropper, og ligeledes kom Høvdingen paa Va borg Slot, Markvard Stove den yngre, til med sine Folk; men rik v. Lochen med sine tydske og danske Krigere, understøttet af Kjø dene, angreb den svensk-holstenske Hær saa eftertrykkeligt, at den fuldstændigt Nederlag; Markvard flygtede, 350 svenske anseede mænd skulle være faldne, og Seirherrerne gjorde en Mængde Fa som sendtes til Lübeck i Forvaring 26de (Juni 1342) [3]). Men da

---

1) Isl. Annaler, ved 1342.

2) See Detmar, l. c. Heraf, saavelsom af de senere Forhandlinger om Kj havn, navnlig Kong Valdemars Forsikkring af 2den Aug. 1343 (Dip V. S. 180), seer man, at Kjøbenhavn foruden Slottet, der nu var i Vald Verge, ogsaa havde det føromtalte Steentaarn ved Havnen, besat af Hol

3) See Detmar, l. c., samt Chron. af 1357 i Scr. R. D. VI. S. 524; her gives Dagen, og siges der desuden, at af de Svenske faldt Hallvard samt Magnus og Aage Kempe. Ogsaa den schweizerske omtr. samtidige C nist Johan af Winterthur (Joh. Vitoduranus) veed at fortelle om l Slag, aabenbart gjennem tildeels overdrevne Beretninger af tilbagev Valrere og Schwabere, at Kongen af Danmark med 300 Galeier, i et S mod Kongen af Sverige, feldte 350 Høvdinger foruden en Mængde Men og at Herren af Lochen med sine Stridsfeller formedelst dette Drab (el af Frygt for Hevn), ikke vovede at blive i Danmark, men reiste hjem, be med mange Penge af Kongen. (Eccard, I. S. 1866). Hvis han drog hjem, var det snarere efter Krigens Ophør, og paa ganske kort Tid. Forlebet af Cor (Eccard II. 1060—61), der følger Detmar, men henfører Slaget til 13 omtaler ogsaa Suhm det under dette Aar (S. 566 fgg.), efterat han først omtalt det paa rette Sted (S. 50), og frembringer derved en noplesselig I virring. Det samme er Tilfælbet hos Lagerbring III. S. 382, 385.

indste den yngre Markvard Stove var Grev Johans Mand, kom denne
ıv derved i et mod Lübeckerne og Kong Valdemar mindre venskabeligt
rhold, og heraf benyttede Grev Henrik sig saa godt, at han fik ham til
undrage sig fra sin Forpligtelse til at hjelpe de to forbundne Stæder [1].
imod fornyede Albrecht af Mecklenburg sit Skytspatronat over Lü-
og forbandt sig endog til at hjelpe Staden med 50 beredne Mænd [2],
var formodentlig især i Anledning af denne Krig, at Kong Mag-
da Erkebiskop Paal i Begyndelsen af Aaret (18de Januar) havde
et et nyt Provincialconcilium i Bergen til 1ste August, allerede
ril eller Mai formaaede ham til at forandre Tiden og Stedet saa-
, at det nu skulde holdes i Kongehelle den 15de August, forat vig-
Sager for Riget der kunde afhandles, altsaa i Forbindelse med et
ingemøde [3]. Men der er ingen Tegn til, at Mødet blev holdt.
uligviis gjorde Nederlaget ved Kjøbenhavn og de paafølgende
givenheder en Forandring i Bestemmelsen [4].

Kong Valdemar benyttede sig nemlig af den vundne Fordeel og belej-
ter Kalundborg [5], medens derimod Grev Henrik gjorde et Forsøg
overrumple Segeberg, hvilket vel ikke lykkedes ham, men han gjorde
rigt Bytte [6]. Derfra rykkede han mod Lübeck, som paany
haet Hjelpetropper fra Keiseren og Markgreven, nemlig en
Bairere, Schwabere og Andre, under Befaling af Greven af
burg, Henrik af Reisach, Markgrevens Hofmester, og Hans v.
Lübecks Gebeet blev nu atter herjet og ødelagt, men der tilføjes
ok, at Grevernes Tropper tillige fordervede mere af deres eget
nde Land, end de egentlig gjorde Byen Skade. Derimod leed
meget mere af sine egne Forsvarere, der tillod sig alleslags Ud-
ler og kostede Staden mange Penge, medens Anførerne, navnlig
Günther, endog hemmeligt begunstigede Greverne, saaat der i hele

[1]) Detmar, paa anførte Sted.

[2]) Saaledes Detmar; i Brevet, som Albrecht og hans Broder desangaaende udstedte d. 11te Aug. 1342, i Sternberg, tales der ikke om Krigshjelpen, men vel om, at Lübeckerne skulle betale aarligt 200 Mk. Sølv for Beskyttelsen. (Lüb. Urk. B. II. 741).

[3]) Bartholiniana E. S. 487, 490, 493.

[4]) Detmar, S. 255.

[5]) Vi finde Valdemar „i Lejren for Kalundborg" d. 10de og 15de Aug. 1342 (Sartorius Gesch. des Hanse, udg. af Lappenberg II. S. 370, 371). Da var ogsaa endnu Frederik af Lochen hos ham, siden han nævnes i Brevet som nærværende, jfr. Suhm XII. S. 51. Altsaa havde han endnu ikke forladt Danmark.

[6]) Detmar, S. 254. Af Brevene i Lüb. Urk. B. II. 742—746 seer man, at Henrik netop befandt sig i Lejren for Segeberg d. 17de August.

to Maaneder neppe blev gjort to Udfald mod Fjenderne [1]). Under di[sse] Omstændigheder fandt Lübecks Borgere og Raad sig, saa liden Lyst [de] end havde, nødsagede til at lytte til Grev Henriks Fredsforslag [og] den 13de Oct. at indgaa en Stilstand samt Overeenskomst om, at Stri[d] mellem alle Stæderne, tilligemed Kong Valdemar paa den ene Side [og] Greverne Johan, Henrik, Claus og Gerhard paa den anden, skulde afgj[øres] ved Voldgift af de blandt Keiserens og Markgrevens Raader, der nu [var i] Lübeck, navnlig de nysnævnte trende Herrer, Günther af Schwarz[burg], Henrik af Reisach og Hans v. Buch, der skulde samles den 6te De[cem]ber i Rostock for at høre begge Parters Forestillinger og have [afsagt] Kjendelsen til næste Aars Helligtrekongersdag [2]). Imidlertid var [og] Kong Magnus paa sin Side traadt i Underhandlinger med Kong [Valde]mar, og det endog, som det synes, tidligere end med Stæderne. [Saa]vidt man kan skjønne, henhører nemlig til denne Tid et Stilstandsfor[drag], hvorved der foreløbigt bestemmes Vaabenhvile til 13de December [og] rammes et Fredsmøde til den 25de November i Vordingborg [eller] Vardberg [3]), med den Forpligtelse for begge Parter, at hvis Stil[standen] ver forlænges til næste Aars Pinds, da skal den holdes mellem [Kong] Valdemar paa den ene Side og Kong Magnus og Hertuginden [og] Greverne Johan, Henrik, Claus og Gerhard m. fl. paa den a[nden], hvorhos Kong Magnus imidlertid ikke skal gjøre Fordring paa at [faa] de Breve udleverede i beseglet Stand, som Kong Valdemar til[forn] skulde have udfærdiget, medens derimod Kongens og Hertugindens [Mænd] skulle faa deres Ejendomme paa Sjæland, der var dem berøvede, til[bage], alt under Forløfte af Markgrev Ludvig af Brandenburg, for hvi[s] hverrelse Marsk Frederik v. Lochen og Benekin Wulf foreløbigt be[...]

---

[1] Detmar, S. 254. Han siger, at de fremmede Herrer og Krigere l[...] Lübeck ej længer efter næste Dag efter Bartholomæi (25de Aug.), men [...] [illegible] Skrivelse fra Grev Henrik [illegible] Segeberg sees det, at de [...] [illegible] af ham [illegible] at være ankomne; [...] [illegible] paa Krigerne til 400 [illegible].

[2] [illegible] hvorved Hertuginden og Stæderne underkaste sig Voldgiften, [illegible] Urk. B. II 730. Den findes i to Exemplarer, hvoraf det ene egent[...] [illegible] Kong Magnus som Formynder, men denne B[...] [illegible] Urk. B. II S. 695, jfr. Dipl. Sv. 3659, 3[...] Detmar S. 254 [illegible] for at „[...] [illegible] Grev Günther [illegible] „heten de greven [...] [illegible]

[3]) See det [illegible] Brev No. 3555 i Dipl. Sv., [illegible] S. 271 Not. 4. [illegible] Kong Valdemars [...] [illegible] 1342 [illegible] [illegible] med Rette kan henføres til 1341. Desuden, naar der her tales [...]

denne Lejlighed, eller maaskee allerede før Slaget, lader det til, at Kong
gnus er kommen i Besiddelse af hiint føromtalte Steentaarn ved Kjøben-
n, nemlig ved at lade den før Slaget optagne svenske Besætning forblive
og derhos at tilkjøbe sig den Panterettighed, som Høvedsmanden Mark-
Stove havde dertil [1]). Om der virkelig holdtes noget Møde i
ingborg (eller Vardberg [2]), findes ikke berettet: det er muligt, at dette
saaes overflødigt, efter at Stæderne havde begyndt at underhandle,
man finder, at begge Konger ogsaa sluttede sig til disse Underhand-
, og deeltog, eller skulde deeltage i Stilstanden af 13de October, saaat den
nede Dagthingning i Rostock fik Charakteren af en almindelig Fredscon-
idet der bestemtes, at ligesom de tre nysnævnte keiserlige Herrer skulde
i Striden mellem Kong Valdemar og Stæderne samt Greverne,
skulde den ene af disse, nemlig Grev Günther, tilligemed Al-
af Mecklenburg, afgjøre Striden mellem Kong Magnus og Stæ-
[2]). Herom udferdigedes nu mange gjensidige Stilstandsbreve, og
indestod Grev Henrik og Markvard Stove den eldre for, at
Magnus vilde underkaste sig de tvende Fyrsters Dom [3]). Den
Hovedmegler mellem Kong Valdemar og Stæderne synes netop
have været nogen anden end Albrecht af Mecklenburg, hvis Svo-
Kong Magnus ogsaa dertil gjorde ham fortrinligt skikket, og
derne lod sig godt betale for sin Umage [4]). Men det lader til,
Magnus ikke erfoor hiin Bestemmelse, førend det var for seent
f. S. 278), ligesaalidet som der tales om nogen Voldgiftsdom umiddel-
mellem ham og Kong Valdemar. Derfor er det heel sandsynligt, at
i Vordingborg ligefuldt har fundet Sted, idetmindste mellem Be-
tigede fra begge Konger, og at en Stilstand har været sluttet,
ngig af hvad der skulde forhandles paa den store Fredscongres.

Denne kom dog ikke ret i Gang, skjønt idetmindste Stæderne forbe-
sig ved at opsætte udførlige Fremstillinger over al den Skade,

forestaaende Møde i „Vorchingborg", skulde man snarere tænke paa Vardberg, der oftere forverles dermed, især da Afskriften er temmelig daarlig.

[1]) Vi finde nemlig i senere Breve, der ogsaa her ville blive omtalte, at Kong Magnus havde tilkjøbt sig Taarnet for de samme 7000 Mk. Sølv, hvorfor den var pantsat til Markvard, og omsider udleverede det til Kong Valdemar til Liqvidation for et ligesaa stort Beløb af hans Gjeld til denne.

[2]) Dipl. Sv. 3657, Lüb. Urk. B. II. 752.

[3]) Dipl. Sv. 3658, Lüb. Urk. B. II. 753.

[4]) Lüb. Urk. B. II. 754; Albrecht bevidner her i Rostock d. 7de Nov. 1342, at af de 200 Mk. S., som Lübeck har lovet ham for hans Megling, er 154 betalt til hans Cantsler Berthold.

som Kong Magnus, Greverne og deres Tilhængere havde tilføiet den
Kong Magnus erklærede sig vel, saasnart han erfarede hvad der var
taget, villig til at erkjende Voldgiften og gav sine Ombudsmænd i S
rige og Norge Befaling til at holde inde med alle Fjendtligheder [2]),
skete dette rigtignok saa seent, at endnu i det følgende Aar tvende
Skibe med Mandskab og Ladning opbragtes af Nordmændene [3]), og
nende Ting har vel og fundet Sted i de svenske Farvande. Dette,
velsom de Overtrædelser af Stilstanden, som de holstenske Slotsfo
Danmark tillod sig, har vel for en Deel været Aarsag i, at Fre
strax kunde komme istand. Først forlagdes Kjendelsens Affigelse fr
stock til Stralsund; her blev heller intet af, men der berammedes e
Sammenkomst til Rostock, hvortil Stæderne ogsaa sendte sine Send
men da kort efter Henrik af Reisach døde, gik alt overstyr, og
Kjendelse blev afsagt. Greverne og Stæderne selv for deres Be
mende fandt vel bedst Regning ved at holde Fred, men „Her
Mænd“, som de kaldte dem, nemlig de forskjellige Befalingsmæ
Slottene, der egentlig betragtede sig som uafhængige, da de for
selv havde Panteret til Slottene eller Deel i Panteretten, begynd
plyndre og røve som før, saa at Tilstanden var yderst beklagelig [4]).
Sjæland, siges der, røvedes Kvæget og dræbtes Bønderne
af Danske som Tydske, Staden Køge blev opbrændt, og fler
haardt medtagne. Ogsaa mellem de svenske Befalingsmænd i
land og de Danske i Estland førtes der Krig, indtil de h
egen Haand sluttede Stilstand i Reval den 24de Mai [5]).
Valdemar passede imidlertid sit Snit, idet han enten med de
eller det Onde fik indløst Nykjøbing Slot med Falster [6]). Nu,
det, tænkte Magnus paa nye Rustninger imod Danmark og opb

---

[1]) See Lüb. Urk. B. II. 755—759, 1083.

[2]) See Fredsinstr. af 17de Juli 1343.

[3]) Dette berettes i de islandske Annaler S. 262.

[4]) Detmar, l. c. „De greve unde de stede bleven vort bi deme vrede belovet was; over de heren balsturighe man helden quaden vrede; r stelen, hodenstulpen ghemene wart; stede unde land vorarmeden At Lübeck kort efter Stilstanden afskedigede sine Lejetropper, seer man af vet af 18de Decbr. 1342, Lüb. Urk. B. 761, hvor Knaperne Markvar Harnait af Sagentz qvittere for deres Tilkommende for i dette Aar at tjent Staden med 24 hjelmede Mænd og 30 „Rennere“, samt skilles i og med Venskab. Ligeledes den 6te Januar Ridder Henrik af Sulber Knapen Bever af Rezing med 32 hjelmede Mænd (Urk. B. II. 764), o 2den Febr. Knapen Wedege Bugenhagen, Degenhard Bugenhagen og af Pentze med 14 hjelmede Mænd (smst. 767).

[5]) Dipl. Sv. 3698.

[6]) Hvitfeld, S. 485 jfr. Suhm XIII. 64, siger, at Indløsningen skete fra Grev J

fra Norge. Men snart blev igjen de afbrudte Underhandlinger mel-
Kongen og Stæderne optagne, fremdeles, som det lader, under Al-
it af Mecklenburgs Megling. En ny Fredscongres berammedes til
Hans-Aften 1343 i Helsingborg, hvor saavel Kong Magnus, som
Albrecht, Gesandter fra Stæderne, Erkebiskopen i Lund og omsider
Valdemar med flere danske Prælater og Herrer samledes. Hvorvidt alle
f til den bestemte Tid, er uvist; Kong Valdemar synes i alle Fald
have kunnet været der saa tidligt som de øvrige; men Magnus var
lerede den 28de Juni, paa hvilken Dag han tog tre andre mecklen-
e Fyrster, Greverne af Schwerin, i sin Beskyttelse og for en aarlig
af 200 Mk. Sølv i sin Krigs-Tjeneste [1]). Underhandlingerne maa
været temmelig langvarige, og nogle skriftlige Klagemaal, som begge
r, baade Kongen og Stæderne, sees at have fremsat i Liighed med
de skete ved Congressen i Rostock, synes her at have været ind-
De Klager, som Kongen nu fremsatte over Tydskerne, eller, som
r kalder dem, Hensebrødrenes, Opførsel i Norge, viser nokson,
Voldsomheder de plejede at tillade sig, om man vel end maa fra-
et eller andet som Overdrivelse. „Naar de komme til Norge", he-
, „og lande i Havnene, prygle, saare og dræbe de Folk, og reise
n sin Vej uden at kære sig om at staa Kongen til Rette eller give
armede Erstatning. Hvor de legge til Land, tage de Huse og
r, der tilhøre Kongen eller andre, og bruge dem til Brendsel
at spørge Nogen ad. Saavel til Sverige som til Norge have de
rt al Udførsel af Fødevarer, undtagen bedervet Øl, daarligt Meel
falsket Humle, medens de derimod fra Sverige, Norge og Skaane
baade Korn og andet, som de finde tjenligt. De foragte og oversee
de tydske Mænd, der have bosat sig i Norge, ja i Sverige endog
, som før hørte til deres eget Samfund, saa at de aldrig tilstede dem
ng til sine Selskaber eller venskabelige Sammenkomster". Dette skete
ligviis forat afskrække deres Landsmænd saa meget mere fra at ned-
 sig i Norge eller Sverige og antage norske eller svenske Inter-
r. Der klagedes endvidere over, at de mod Pavens Forbud førte
ben, Klæde, Salt, Jærn og Sild m. m. til Russerne, og søgte at
 Kongens Undersaatter, der var bragt som Fanger til Novgorod, i
ke, udgivende dem for Sørøvere, der kun arbeidede paa at ødelegge
 Samfundet af de Kjøbmænd, der besøgte Novgorod og Rusland;
 man dem løs, vilde man kunne mistvivle om Fred: derved befordrede
disse Fangers Undergang, ja, da en medlidende Kjøbmand havde givet
ngerne Penge til Mad og Klæder, jagede hine ham ud fra sit Samfund,

[1]) Styffe, Bidrag, S. 15. 16. No. 10. 11.

hvorefter Russerne strax hugg Hovedet af ham [1]). Endelig kom dog Fr
den mellem Kong Magnus og Stæderne istand paa følgende Vilka

1. Al den Skade, begge Parter under Krigen har tilføjet hin
den indbyrdes, skal gaa op imod hinanden og ansees som ikke skeet, hv
mod den Overlast, som Kongens Mænd har tilføjet Stæderne, ef
han har kunnet meddele sine Befalingsmænd i Sverige og Norge U
retning om Beslutningen af 13de October 1342 og Stridens Bi
velse under Grev Günther og Fyrst Albrecht, skal fuldstændigt godtgj

2. De paa begge Sider gjorte Fanger skulle strax fri
hvis Vedkommende ej have sluttet nogen privat Overeenskomst om
Løskjøbelse, thi isaafald skulle alle deslige Overeenskomster staa
Magt [2]).

3. Alle nye Paafund og Bestemmelser, indførte af Fogder og
bedsmænd i Sverige og Skaane mod ret og gammel Sædvane,
ganske afskaffes, og alle tidligere samme Stæder tilstaaede Priv
sammesteds skulle fremdeles blive i Kraft [3]).

Som Vidner nævnes Erkebiskop Peter af Lund, Fyrst Albre
Stædernes Gesandter, nemlig Henrik Pape, Hermann v. Wick
Hans Klingenberg fra Lübeck, Hans Ritter og Hellingbern v. H
fra Hamburg, Ludolf fra Gotland (Wisby), Hermann Lyse fra R
Jørgen Wittenbeke og Henrik v. Sulten fra Wismar, Sigfrid og
mann Witte fra Stralsund, og Eberhard v. Letzenitz og Herma
Esfen fra Greifswalde. Besynderligt nok er det, at Norge ved
Lejlighed slet ikke nævnes, uagtet det er vist nok, at Freden ogsaa sk
for Norges Vedkommende. Man maa derfor antage, at der har
udstedt et eget Fredsinstrument omtrent af samme Indhold for Norge,
som i Tidens Løb, ligesom saa mange andre af Norges offentlige

---

[1]) Dipl. Sv. 3672. Det er besynderligt nok, at uagtet dette Document, h
Originalen opbevares i Rostocks Archiv, ogsaa indeholder Stædernes K
over Kongens Embedsmænd, nævnes der her i disse kun om den for
Overlast, de havde lidt paa de skaanske Markeder, medens Norge, og h
der havde at besvære sig over, slet ikke berøres. Klagen henferes i Dipl
til samme Tid, som de foregaaende, der indgaves fra Stæderne i Dec
1342, men naar man tager i Betragtning, at det maa have taget en
Tid, førend Kong Magnus erfarede noget om Stilstanden og Freds
i Rostock, er det ikke sandsynligt, at han saa tidligt som først i Decbr. h
indgive sin Klage; det er rimeligere, at dette skete ved den nye Congres i
singborg.

[2]) En saadan Overeenskomst i Lüb. Urk. B. II. 760, samt Dipl. Sv. 3673
Lübecks „Nieder Stadtbuch", hvoraf man erfarer, at Johan Tuckeswert
Sverige i 1342 skyldte Staden 200 Mk. Peninge som Løsesum fra Fange

[3]) Lüb. Urk. B. II. 771. Dipl. Sv. 3718. Et Udkast findes ogsaa i Lü
Archiv (Tresen), Urk. B. 760, Dipl. Sv. 3717.

r, er tabt. At Medlemmer af Norges Raad maa have været tilved Underhandlingerne, ligger baade i Sagens Natur, og bestyrkes den deraf, at vi umiddelbart efter see flere af dem i Vardberg for at slaa om Unionens fremtidige Opløsning, saaledes som det nedenfor berettes. I alle Fald synes det utvivlsomt, at hvis der — som vel maa antage — ligger nogen Sandhed til Grund for de islandske ulers ovenfor berørte Forestilling, at Bjarne Erlingssøn ledsagede gen paa et Tog til Danmark og udmerkede sig ved at overvinde en Ridder i Dystridt, til Kongens store Glæde, da var det ved denne hed, da Kongen sikkert efter sin sedvanlige Viis i den lange Tid, rhandlingerne varede, fornøjede sig og de fornemme tydske Herrer, vare tilstede, med alskens Fester og Lystigheder af dette Slags. stod vel nu saa meget højere i Kongens Gunst, som han formo- havde viist Kjekhed i Striden med Tydskerne i Bergen, og vi at han ogsaa paa denne Tid benaadedes med Sysselmands-Embe- i Jemteland, uden dog, som det lader, at være nødsaget til at tage Ophold der [1]). Kun Skade, at det ingensteds siges, hvo den for- Dame var, som Kongen gav ham til Egte [2]).

---

1) Bjarne i Juni 1344 var Sysselmand i Jemteland, sees af Brevet i Dipl. III. 225, Dipl. Sv. 3794, hvor Lagmanden og Sigurd Eindridesson, Hr. Bjarne Erlingssøns Ombudsmand i Jemteland, fra Ressund d. 7de Juni indkrette et Drabsforhør. Men at han allerede var det om Sommeren 1343 og tillige overvar Forhandlingerne i Helsingborg, bestyrkes deraf, at Kong Magnus i Helsingborg den 4de Juli 1343 fra Helsingborg udstedte en Befaling til Bønderne i Brekke Sogn i Jemteland om at udrede den af Kong Sverre fastsatte Told til Kongens Capel i Sunde, Dipl. N. III. 220, Dipl. Sv. 3713); thi der bliver overvejende Sandsynlighed for, at det netop var Bjarne, som udvirkede og modtog Befalingen, især da Kongen byder Lagmanden og Lensmanden, ikke Sysselmanden, at sørge for dens Efterlevelse, hvilket viser, at Sysselmanden selv ej da var tilstede i Landskabet.

2) Uagtet det her næsten maatte ansees forgjeves endog at ville gjette paa nogen, kan jeg dog ej tilbageholde den Formodning, at denne Dame kunde have været den forhen omtalte Fru Herdiis Thorvaldsdatter, Enke efter Fehirden Svein Sigurdssøn, og ganske vist en af de rigeste og fornemste Damer i Landet. Thi at hun blev gift efter Sveins Død, seer man noksom deraf, at hun i sine senere Aar kaldes „Frue". hvilken Titel hun ikke kunde faa efter Svein, som ej var Ridder, (see navnlig Dipl. N. I. 220, hvor Herdiis som Enke efter Svein kaldes slet og ret „Herdiis Thorvaldsdatter"), hvilket Bjarne derimod var ved sin Død 1353 eller 1354 (see Dipl. N. II. 323). Hertil kommer, at Fru Herdiis netop sees at optræde paa egen Haand, som Enke, i 1355, kort efter Bjarnes Død (see Dipl. N. III. 284). Som Datter af Hr. Thorvald Thoressøn og Hr. Hafthor Jonssøns Søster Fru Ragnhild Jonsdatter var Herdiis sikkert saaledes indforlivet med Landets fornemste Ætter, at hun nok kunde kaldes Kongens Frændkone, da han længere eller fjernere var beslegtet

Herpaa begyndte Underhandlingerne med Kong Valdemar, der modentlig først nu drog over til Helsingborg. Den 2den August det til et Forliig, hvorved de begge enedes om at indgaa en stedsevar Fred med hinanden paa følgende Vilkaar:

1. Kong Valdemar skal blandt 24 i Forligsacten navngivne M udvelge tolv, der paa Vardberg den 6te October skulle træde sammen tolv ligeledes af Kong Magnus opnævnte Mænd for at bilægge og gjøre alle enkelte Tvifte-Emner; kunne disse fire og tyve Mænd ikke enige, skal Erkebiskop Peter, eller, hvis han er hindret, een eller de fireogtyve valgte Mænd som Opmænd gjøre Udslaget.

2. Erkebiskop Peter skal tage Kjøbenhavns Slot og By samt net og Øen Amager i Besiddelse og beholde det, indtil hine fire Mænd bestemme, hvilken af Kongerne de tilkomme [1]).

3. De Fireogtyve skulle bestemme, naar og hvorledes Kong nus skal betale de 4000 Mk. Sølv, der endnu staa tilbage af Bet for Søndrehalland, Bjergehered og Nordre Aasbohered.

4. De Slotte paa Sjæland, som Kong Valdemar endnu været istand til at indløse, skal Kong Magnus være berettiget til, han kan, at indløse til sig og beholde ved sine Mænd, der dog være danske af Fødsel, indtil Kong Valdemar kan løse dem tilbage; lertid skal Kong Magnus og disse Mænd stille Sikkerhed for, at tilføje Kong Valdemar og hans Mænd nogen Skade, samt at Sl saasnart Kong Valdemar har betalt Løsningssummen, uvægerligt overgives ham.

5. De fireogtyve Mænd med Erkebiskopen som Opmand kunne bekræfte eller nærmere forklare de tidligere Breve og Tr hvorved Skaane, Halland, Bleking, Lister og Hveden ere afstaa Kong Magnus.

6. Den ene Konges Undersaatter skulle nyde alle de dem den andens Besiddelser tilkommende Gods og Rettigheder frit og krænket.

For disse Betingelsers Overholdelse af de høje Contrahenter i stod for Kong Valdemar 26 anseede Mænd, Prælater og Verdslige, det samme Antal Løftesmænd har formodentlig ogsaa Kong Mag

med de fleste, idetmindste med Arnunga-Ætten, hvormed Fru Herdis mindste var besvogret, siden Svein Sigurdsøn kaldes Hr. Erlings Fr (Dipl. N. I. 225). Ligeledes passer Tiden og Alderen, da Herdis som ter af Fru Ragnhild var Sysskendebarn til Jon og Sigurd Hafthorsøn, og ledes formodentlig jevnaldrende med disse og Bjarne Erlingsøn.

[1]) Her skulde Erkebiskopen saaledes besætte baade hvad Valdemar havde, Byen og Slottet, og Magnus's Erhvervelse, nemlig Stenntaarnet ved Ha

Løftesmændene erklæredes berettigede til at gribe til Vaaben mod [...]art, der brød Overeenskomsten.

Endvidere gav Kong Valdemar en særskilt skriftlig Forpligtelse [1]) om [...]eligt at holde den sluttede Fred og forbandt sig udtrykkeligt til [...] herefter at angribe Kong Magnus eller hans Riger, og navnligt til [...]ftere at understøtte de Tydskere, der maatte ville angribe ham eller [...] Riger. Sandsynligviis var det og allerede ved denne Lejlighed, at [...] Valdemar lovede aldrig at tage sig af Sigvid Ribbing, der nu [...] Søndrehalland med dets Slotte inde, eller at hjelpe ham og hans [...]yldige mod Kong Magnus, førend han paa ærlig Viis var afsk[...] fra Kong Magnus's Tjeneste og havde givet Erstatning for sine [...]er og Skadetilføjelser [2]). Endelig udnævnte Kong Valdemar, og [...]tlig ogsaa Kong Magnus, hver sine tolv Befuldmegtigede, ifølge [...]s Bud [3]).

[...]vorvidt de holstenske Grever deeltog i disse Forhandlinger, kan [...]t sees, dog er det ej sandsynligt. Heller ikke synes det, som om [...]inde Ingeborg har været indbegreben med deri; Spørgsmaalene [...]andborg og Sjøborg var endnu ikke bragte paa det Rene. Alli[...]vde man nu omsider faaet en Fred, som alle Nordens Lande saa [...]kunde længes efter, og Fjendtlighederne vedvarede egentlig kun [...]land. Kong Magnus, der nu i den nærmeste Tid stundom [...] **Konge af Norge, Sverige, Skaane og Halland** [4]) paa Grund [...] sidste Erhvervelse, — thi ogsaa Sigvid Ribbing synes nu at være [...] til Fode og Søndrehallands Slotte at være komne i Kongens [...]er [5]) — og som umiddelbart efter Fredsslutningen var ilet til-

[1]) Dipl. Sv. 3722.

[2]) Dipl. Sv. 3608. At det enten var ved denne Lejlighed eller i alle Fald ved den paafølgende nærmere Overeenskomst i Varbberg d. 18de November, at Kong Valdemar lod dette Brev om Sigvid Ribbing udgaa, er aabenbart deraf, at han i dette Brev paaberaaber sig den „uopløselige" (indissolubilis) Forbindelse, der var sluttet mellem ham og K. Magnus; dette passer ikke paa de tidligere Overeenskomster, hvor der ej er Tale om saadan Uopløselighed eller Enighed, men alene paa en af de to af 1343, hvor der i den første af 2den August tales om en „stedsevarende Fred", i den anden endog om „uopløselig Enighed" (indissolubilis concordiæ stabilitas).

[3]) Dipl. Sv. 3721.

[4]) Saaledes (Norvegiæ, Sweciæ ac terrarum Scaniæ et Hallandiæ rex) kaldes Kongen i de norske Raadsherrers Brev af 15de August 1343, ligesaa i hans eget Brev af 9de Septbr. 1343 om Friheder for de norske Stæder i Norge.

[5]) Den 29de Febr. 1344 var nemlig Throtte Peterssøn Høvedsmand paa Falkenberg, Dipl. Sv. 3761.

bage til Vardberg for at møde det norske Raad og bringe Unions-A
gendet i Orden (hvorom nedenfor), udstedte her ej længe efter (9de
tember) en Bekræftelse paa Stædernes Privilegier [1]), som de havde
af Kong Erik og de tidligere Konger, idet han udtrykkeligt erklære
det skulde have sit Forblivende ved den gamle Told fra Kong
Dage, af hvert Skib eet Pund af bedste Slags Korn, som fandtes i
Ladning, med Undtagelse af fiint Hvedemeel (flûr), og at al ny
der var paalagt i Kong Haakons Tider, herved skulde være af
Saaledes bragtes da alt tilbage i den Stand, som det var før ved
eenskomsten af 1294, og fornemmelig ophævedes Kong Haakons T
rif af 1316 [2]). Disse Indrømmelser, heder det besynderligt nok i
gjørelsens Indledning, bevilges paa Grund af de „frivillige Tje
som Stæderne Lübeck, Hamburg, Wismar, Rostock, Stralsund og G
walde havde viist Kongen, og de bevilges ej alene disse Stæder og
Indbyggere, men alle Kjøbmænd, hørende til Tydskernes Hansa, en B
nelse, der saaledes under denne Ufred for første Gang anvendes om
dernes Forbund i offentlige Documenter, vedkommende Norge [3]).
gen lovede at ville give sine Fehirder og Sysselmænd Befaling
iagttage disse Bestemmelser urYggeligen, saalænge Kjøbmændene af
Hansa ogsaa paa sin Side iagttog de Bestemmelser og Overeensko
som med Hensyn til dem gjaldt i Norge paa Kong Eriks Tid.
dette maatte nu vistnok kaldes Indrømmelser fra Kongens Side, me
der de herskende Forhold var det heller ikke andet at vente, end at
maatte komme til kort mod Stæderne i alt, hvad der vedkom Ha
thi de havde engang faaet Overtaget, man kunde ej vel undvære de
alene ved at blive borte maatte de kunne tilføje Rigerne betydelig U
Desuden erfarer man intet om, hvori deres „frivillige Tjenester“
Sandsynligviis have disse ej været saa ubetydelige, og navnligt
Tanken hen paa, at de have ydet Kongen klekkelig Hjelp til Udredelse
de Pengesummer, han endnu skyldte for Halland og andre danske B
delser. Idetmindste fik han kort efter en ikke ubetydelig Pengesum,
lig 382 Mk. brendt Sølv, udbetalt i Lübeck for den hele tydske Ha
Regning som Restance paa en i Kong Haakons Tid bestaaende, e
ikke betalt Told. Dette synes at vise, at Stæderne i alle Fald
forpligtet sig til at betale den af Kong Haakon paalagte Told, forsa
den endnu ej var erlagt, indtil den nu ophævedes, og at Ophævelse

---

[1]) Lüb. Urk. B. II. 774.

[2]) S. o. IV. 2. S. 235, 588.

[3]) Vi have ovenfor seet, at Stædernes Kjøbmænd i Kongens Beskværingsskr kaldes „Hensebrødre“.

have tilbagevirkende Kraft [1]). Der fulgte siden en Række af an-
iheds-Bekræftelser og Beskyttelsesbreve, ogsaa for Sveriges Ved-
ide [2]), og den 30te Mai 1344 sluttede Magnus i Varberg endog
bund med de fem østersøiske Stæder til Sørøveriets Undertrykkelse
rdiske Farvande, hvorved han forbandt sig til at udruste sex Lang-
ig Stæderne ligeledes sex paa deres Side [3]).
midlertid var der og sluttet særskilt Fred med Estland og Reval
ept.) [4]), og Forhandlingerne i Varberg om de endelige Freds-
lser skulde tage sin Begyndelse. Men Valdemar, som netop nu
tagen af Feider med de tydske Slotsherrer paa Sjæland, og den
September havde lidt et Nederlag ved Flaskemølle [5]), anholdt om
else, først til 21de October, saaledes at han, Kong Magnus og
i begge Sider udseede Befuldmegtigede da skulde mødes i Helsing-
ler laa saa meget nærmere [6]). Dette vedtoges ogsaa af Kong
s, men endda skete der en ny Udsettelse, saa at det endelige Møde
idt Sted førend omkring den 18de November, dog nu igjen efter
ste Bestemmelse i Varberg. Her saa man nu en Forsamling,
og mere glimrende, end man maaskee paa lang Tid havde seet no-
rden. Fra Sverige mødte, foruden Kongens Befuldmegtigede,
n i Uppsala og de fleste øvrige svenske Biskoper, Abbeder eller
megtige, og de verdslige Raadsmedlemmer; fra Danmark led-
Kong Valdemar af flere Biskoper, Abbeder og mange verdslige
, og heller ikke Norge synes at have været urepræsenteret, idet-
var Hr. Ivar Agmundssøn tilstede. Resultatet af Forhandlingerne
Møde var flere Breve, de fleste daterede den 18de November,
Freden mellem begge Riger og Kong Magnus's Besiddelse af
berne østenfor Øresund nu maatte ansees for sikkret. Først og
indgik Kongerne Magnus og Valdemar en Overeenskomst dateret
November, hvori det bestemtes, at i alle store og vigtige Sager

---

[1] üb. Urk. B. II. 788. Hvorfra fik desuden Kongen de 7000 Mk., som han
etalte Markvard Stove for Kjøbenhavns Taarn? Ligeledes betalte han Knut
olfessøn 200 Mk. Skaansk for Sylvesborg m. m. i Skaane, Dipl. Sv. 3750.

[2] or Anklam d. 18de Okt. Dipl. Sv. 3737; for Lübeck 29de Mai 1344 2—3,
smst. 3787 1 Sept. 1344, hvorved Lübeckerne faa Tilladelse til at beseile
teva, Dipl. Sv. 3830, o. f. v.

[3] üb Urk. B. II. 801. Dipl. Sv. 3788.

[4] ipl. Sv. 3728. Herved er dog at merke, at dette Brev maaskee ved urigtig
)atering i den over 200 Aar sildigere og overhoved feilfulde tydske Over-
ettelse (Originalen er nemlig ej til) kan være henført til 1343 istedetfor
344, see Noten til Dipl. Sv. 3817, Vol. 5, S. 285.

[5] hron. i Scr. R. D. VI. S. 524.

[6])ipl. Sv. 3736.

mellem Kongerne, saasom Landraadesag, Forræderi eller andre, skulle Biskoper og tre Riddere eller Svene fra hvert Rige inden 12 Uger ter Paaklage sammentræde i Helsingborg forat afgjøre Sagen, og om ej kunne blive enige, udnævne en dansk og en svensk Mand til at den endelige Kjendelse; derhos foreskrives ogsaa, hvorledes Frem maaden skulde være i ringere Sager, alt til at forebygge ny Kri ny Blodsudgydelse. Blandt Forloverne for Magnus, der besegle af ham udstedte Gjenpart, var foruden Erkebiskop Peter og to Biskoper ogsaa Hr. Ivar Agmundssøn, maaske som Repræsentant norske Raad; de øvrige verdslige Herrer vare svenske Riddere Sven [1]). Ved Siden heraf udstedte Kong Valdemar flere Breve sikkre Magnus og den svenske Krone Besiddelsen af de nys er Lande. I det første af disse Breve [2]) erkjender Kong Valdemar have solgt hele Skaane, hele Halland, Bleking, Lister og Hveden Slotte, Befæstninger, al kongelig Ret og Myndighed o. s. v. og sine Efterkommere til Kong Magnus, i Alt for 49000 Mk. br kølnsk Vegt, samt ogsaa at have modtaget denne Sum, nemlig a) Mk., som Kong Magnus allerede havde betalt til Grev Johan for Bleking, Lister og Hveden, b) 8000 Mk. Sølv, som Valdemar selv faaet for Søndrehalland m. m. (s. o. S. 245, 265) og c) 7000 som afqvittedes derved, at Kong Magnus overlod ham Kjøbe Slot [3]), som han selv havde erhvervet for denne Sum (s. o. S. derhos erklærer han Erkebiskopen, den hele Geistlighed og alle Indbyggere i de saaledes afhændede Landskaber fri for al und Pligt mod den danske Konge og Krone, overantvordende dem al Kong Magnus, hans Efterfølgere og den svenske Krone. Hvis Valdemar eller Efterfølgere søge at bryde Freden eller trænge Øresund og forurolige den svenske Konge i Besiddelsen, da skulle 12 Uger de nærmeste tre Biskoper og tre verdslige Herrer fra hver træde sammen i Helsingborg og efter anstillet Undersøgelse døm danske Konge til en Bod af 30000 Mk. Sølv; vil denne unddra dette, skulle de sex, eller i alle Fald de tre svenske Biskoper, lyse Bann. Alt dette bekræftedes ved fire Biskoper og mange andre gei og verdslige Mænds samt flere By-Communers Forløfte. I et Brev [4]) erklærede Kong Valdemar, at alle de Breve, som Kong M

---

[1]) Dipl. Sv. 3743. 3744.

[2]) Dipl. Sv. 3741.

[3]) Her staar i Brevet „castrum", og i den gamle vedføiede Oversættelse „Sl nagtet det dog er Steentaarnet ved Havnen, som menes.

[4]) Dipl. Sv. 6742.

de udstedt til Hertug Valdemar og de holstenske Grever om de- til at gjenløse Skaane m. m., skulle være uden Kraft. I et dateret 20de November [1]), giver han Kong Magnus formeligt paa hine Landskaber og forpligter sig til paa næste Danehof at Skjødningen samt stille fuld Sikkerhed derfor. Endelig gjenta- Valdemar i et fjerde sit Løfte om herefter ej mere at staa ller andre bi mod Kong Magnus [2]).

ndeles udstedte begge Erkebiskoperne og Biskoperne af Linkøping, Strengnes, Vesteraas, Aabo og Vegsjø, mange Abbeder og rstandere samt Domkapitlerne og Klosterconventerne (naturligvis ræsentanter) en Forsikring, dateret 18de November, om at op- den nu indgangne Forening om Skaanes Indlemmelse i Sverige, at Øresund herefter skulde danne Grændsen, samt om at velge Erik Magnussøn til Konge i Sverige [3]), hvorom mere nedenfor; idere bevidnede Erkebiskop Peter i et Brev, dateret Getkjerr ved g d. 20de November, at Kong Valdemar havde givet Kong Skjøde paa Skaane o. s. v., hvilket Vidnesbyrd igjen bekræf- Biskop Sven i Aarhuus og Ridderen Claus Lembeke [4]).

med maatte da vel Freden ansees sikkret, idetmindste for de for- ger. Endnu var der vel ikke sluttet formelig Fred mellem de Grever og Stæderne [5]), og paa Sjæland vedblev ogsaa Fei- længe der var Slotte tilbage for Valdemar at indtage eller ind- Men den 13de December fornyede de fire Grever Stilstanden af tober 1342 til Midtsommer 1344 [6]). Paa Sjæland krigede aldemar meget ivrigt i Juledagene [7]), og det lykkedes ham ende- a Kalundborg i sin Magt, efter Sigende ved Forræderi af en Besetningen [8]). Paa den Tid synes dog ikke Hertuginden at

---

1. Sv. 3747.
2. Sv. 3745.
3. Sv. 3746.
4. Sv. 3748. Navnet „Getkjerr", i vore Sagaer skrevet „Geitkjörr", hos ro lacus caprinus, skrives her formodentlig ved Afskriverens Skjødesløs- „Getakir". Da der her staar udtrykkeligt „villa Getakir prope castrum rdberg", faa vi endmere et Beviis paa, at Getkjerr selv var den gamle By.
5. n d. 6te Oct. 1343 lovede Lange Beyenvlete Raadet og Staden under den mellem denne og Greverne at holde sit Slot Trittow aabent for det e og bestaa denne med hele sit „Compagnie". (Lüb. Urk. B. II. 776).
6. b. Urk. B. II. No. 784, 785.
7. e Chron. i Scr. R. D. VI. 534.
8. aledes Detmar, S. 256. Hans Ord herom ere disse: „by der tyd do rt deme koninghe vore Denemarken dat hus to Kalingborch, dat verre-

have kunnet være der, men maa have begivet sig til Halland eller and steds i Sverige. Paa samme Tid blev Biskop Sven i Aarhuus, endnu havde Sjøborg i sit Værge, fangen af Holsterne paa en Reise ligemed Jakob Paalsøn Decanus i Roeskilde (31te Decbr.)[1]. dette var egentlig heldigt for Valdemar. Thi heraf tog han, som seer, Anledning til at bemægtige sig Sjøborg. Der kom strax en Fred istand mellem Kongen og Grev Johan, den 29de Jan Nestved, hvorved denne formodentlig gav Afkald paa al den Ret, han tidligere Tractater havde til Kalundborg og Sjøborg[2]), og da det som det synes, var en Betingelse, at Biskopen og Decanen skulde paa fri Fod, (man seer nemlig, at de strax efter virkelig vare frie), Valdemar sig berettiget til at beholde Sjøborg som etslags Godtgj Thi vist er det, at han fra nu af beholdt det. Ved denne Le synes ogsaa en særegen Overeenskomst at være sluttet med Hertu eller hendes Fuldmægtig om de samme Slotte[3]), og hertil hører nok ogsaa et udateret Brev af Kong Valdemar, hvori han atter gjør med samme Ord som i Brevet af 18de November, at han ha tet en uopløselig Fred med Kong Magnus, gjentager Ord til an i Overeenskomsten af 2den August givne Løfte, at alle Kong Ma Undersaatter skulle frit og uforkrænket nyde de Ejendomme og Ret der, som de besidde inden den danske Krones Omraade, erklærer, Stridigheder mellem ham og Herrerne Johan og Claus af Wer hævede, tilsikkrende disse deres Arvebesiddelser i Danmark, og er at hvis han ikke ubrødeligt overholder de af ham til Hertuginden holstenske Grever indgaaede Forpligtelser, da er Kong Magnus b til; saaledes som før, at understøtte disse og forhjelpe dem til sin Heraf skulde man formode, at Valdemar ved samme Lejlighed ogsaa sluttet Fred med de øvrige holstenske Grever samt Herrerne af Werle,

---

den under sie en holste deme anderen af; also wart des koni macht al entelen grotere in Selande. I Chron. i Scr. R. D. VI. henføres Kongens Erhvervelse af Kalundborg til 1344; dette kommer deraf, at Besettelsen, ligesom de fleste Krigsbegivenheder paa Sjæland i skete saa sildigt paa Aaret, at Chronisten neppe erfarede den førend i næste, eller at maaskee Erhvervelsen i 1343 først er bleven bekræftet i den Tractat, hvorved Hertuginden, hvad der ej kan betvivles, har givet meligt Afkald derpaa.

1) Chron. i Scr. R. D. VI. 524.

2) See Schl. Holst. Lauenb. Urk. B. II. 99 (S. 114), hvor Grev Johan aabne Brev om Sikkerheden for Fredens Overholdelse omtaler en fuldst Fredsslutning, der var kommen istand mellem ham og Kongen.

3) Huitfeld, S. 472, omtaler udtrykkelig en saadan Overeenskomst.

4) See det foromtalte udaterede Brev, Dipl. Sv. 3604, som her gjentag

..ter saaledes dengang i Nestved har været holdt en ny Fredscongres. .. Dage efter, den 5te Februar, sluttede ogsaa Hertug Valdemar Fred .. Greverne Henrik og Claus i Sønderborg; formodentlig blev han ..st paa fri Fod [1]).

Der manglede altsaa nu kun, at Kong Valdemar overgav saavel de .. Brevskaber over Skaane m. m., hvilke han havde i sit Værge, som ..st forfattede og vedtagne, til Kong Magnus i beseglet Stand. .. skete vel ogsaa omsider, men det varede dog en god Stund dermed. Valdemar herved har haft listige Hensigter, eller om kun tilfældige ..ndigheder hindrede det, er vanskeligt at sige. I alle Fald blev Freden nu ikke paa lang Tid forstyrret mellem Rigerne.

..vdingemøde i Vardberg. Kongesønnen Haakon udnævnes til Norges ..ige Konge, og hans eldre Broder Erik udsees til Konge i Sverige.

..idlertid havde ogsaa Magnus bragt det vigtige Spørgsmaal om ..lgen og begge Rigers fremtidige Adskillelse fra hinanden fo..gt paa det Rene. Et Raadsmøde blev i den Anledning for Nor..kommende holdt paa Vardberg den 15de August. Hvorledes dette ..har været forberedet, og hvorledes Kongen omsider blev dreven ..det vides ikke. Man kan alene skjønne saa meget, at de Høvdin.. ..tidligere stod i Spidsen for Oppositionen, nu ere blevne de raa..ende.. ..den vi netop see dem at udgjøre Fleertallet blandt de verdslige ..Herrer, der deeltog i Mødet. Heller ikke er det uden Betyd.. at Hr. Erling og Sigurd Hafthorssøn nu havde sluttet sig nær.. ..mmen, idet Sigurd om Høsten 1342 havde egtet hans Datter ..rg [2]); dette bidrog vel og til, at Erling nu traadte mere afgjø..

henføres til 1341. I Brevet omtales først (S. 18) Freden som „firmæ pacis sinceritas et indissolubilis concordiæ stabilitas, ganske som i Overeensk. af 18de Novbr. (S. 215, L. 12); dernæst heder det længere nede: Item quod ceteri milites et militares, o. s. v. og regnicolæ nostri conditionis cuiuscunque o. s. v. næsten ganske som i Overeensk. af 2den Aug. (S. 181, L. 17—11 fra neden), hvorved kun maa bemerkes, at her, formodentlig ved Trykfejl, staar constar istedetfor consimiliter, medens det samme Ord i den udaterede Tractat ved Fejllæsning af den gamle Afskriver er blevet til consilijs.

[1]) Schl. Holst. Lüb. Urk. B. II. 100. (S. 115).

[2]) Den 29de Sept. 1342 er den Skrivelse fra Pave Clemens d. 6te dateret, hvorved Dispensation meddeeltes dem til at gifte sig med hinanden, uagtet Slægtskab. (Reg. comm. Clem. VI. an. I. p. 0. fol. 193, ep. 86, jfr. Regesta supplicationum Clem. VI. ann. I. p. 1. fol. 222). Brevet er henvendt til Biskop Salomon i Oslo. Erkebiskopen af Nidaroos og Biskop Hallvard paa Hamar, heder det, havde i et Andragende til Paven yttret, at da begge de unge Folk hørte til de højbyrdigste i Riget, og nogle andre højbyrdige og

rende frem og lagde sit indflydelsesrige Ord i Vegtskaalen. Det er i usandsynligt, at det var denne Sag, som Kongen allerede Aaret forud ha villet have behandlet ved det paatænkte Kirke- og Rigsmøde i Kongeh der ikke blev af, formodentlig paa Grund af Krigstilstanden. Nu det fredeligere ud, og derfor var der intet til Hinder for, at et Møde kunde holdes. Sandsynligviis havde vel ogsaa de fleste He som her vare tilstede, allerede været i Helsingborg og deeltaget i Fo Forhandlingerne, idetmindste dem med Stæderne, der ligesaa meget som Norge, som Sverige. Om forresten ogsaa Prælaterne, der ligeledes have været samlede, just afgav Møde paa Vardberg, og ikke snarere i Os ler Kongehelle, indenfor Landets Grændser, er vanskeligt at sige, men kan med temmelig Sikkerhed slutte fra, hvad der siden fandt Sted Sveriges Vedkommende, at de fleste Biskoper eller deres Fuldmæ saavelsom Abbeder og andre Klosterforstandere samt Fuldmægtige for D pitlerne maa have været samlede etsteds og under eet afgivet deres tykke til Foranstaltningen skriftligt [1]). De verdslige Herrer var

---

fornemme Mænd af Riget var komne overens om, at de skulde indgaa skab til Vedligeholdelse af Fred og Enighed mellem begges Nærmeste og Tilhængere, og til at forebygge de Farer, der vilde opstaa for hele dersom der blev Splid mellem dem, havde de begge trolovet sig i Forve af Dispensation. Det siges her, at de var beslægtede med hinanden i 4de og dette maa naturligviis og forholde sig saaledes, da de ellers ej havde behøvet at søge Dispensation; men dette Slægtskab kan dog nu ikke pa Thi det paaviselige, fra den fælles Stamfader Baard Guthormsøn, (Baard — Skule Jarl — Dronning Margrete — Kong Magnus — Haakon — Agnes — Sigurd Hafthorsøn, og Baard — Ingebj Thornberg — Erling Alfsøn — Ingebjørg Erlingsdatter — Elin batter — Ingebjørg Erlingsdatter) er endog efter den canoniske Regn 6te og 5te Led. Noget nærmere kommer man ved Rækken: Kong H Haakonssøn — Cecilia, gift med Hr. Gregorius Andressøn — Andres — Gy Erling Vidkunnsøn — Ingebjørg; men selv dette giver femte Led i begge Li Der maa altsaa være endnu et tredie nærmere, nu ubekjendt Slægtskabsbaand. I Pavebrevet siges Sigurd at høre til Oslos, og Ingebjørg Nidaroos Diøcese; altsaa regnedes Erlings Hjem da enten for Bjarkø eller G

[1]) Naar det nemlig i de verdslige Herrers Brev af 15de August heder: „sa des som Kong Magnus's og Norges Riges Prælaters Breve angaaende de Sag nøjere forklare og antyde", da betegner dette aabenbart ikke, som Gr have antaget, at Kong Magnus tidligere skulde have raadført sig med P laterne, men alene at baade Kongen selv og Prælaterne omtrent samti med de verdslige Herrer have udstedt særskilte Breve om denne Sag, h maaskee, især Kongens, kunne have været noget udførligere. Aldeles samme Maade have sikkert de svenske Prælater og verdslige Herrer Maaneder senere i Vardberg udstedt deres Breve vedkommende O Ophøjelse paa Tronen, af hvilke dog kun Prælaternes er os opbev Dog tør det vel hende, at Prælaternes Brev er blevet et Par T tidligere udstedt, især hvis de norske Prælater ej samledes i Vardberg, og

unnssøn, Ivar Agmundssøn, Jon Hafthorssøn, Haakon Agmunds- Agmund Guthormsøn, Ulf Saxessøn, Riddere, og Sigurd Hafthors- Bjarne Erlingssøn, Agmund Finnssøn, Gerd Smidssøn og Eilif -ssøn, Svene [1]). Disse Herrer bevidnede, at samme Dag, 15de -ust, da de traadte sammen i Raad med Kong Magnus, Konge af -ge, Sverige, Skaane og Halland, hørte de ham erklære, at han nu -t frivilligt Overlæg havde besluttet, hvad de forud havde indstændigt -ndrægtigt villet anholde om, nemlig at udnævne sin yngste Søn, -er Haakon, til Konge over hele Norge, hvortil al deres Hu stod; derfor af den himmelske Naade og til Fredens bedre Bevaring -m sine Sønner og begge Riger, erklærede og indsatte han herved -er **Haakon til Konge over Norge og Skatlandene**, og gav ham -s Rige med Skatter og Skyld og al kongelig Heder m. m. De -ne) godkjendte derfor, eftersom Kongens og Prælaternes derom -e Breve nærmere forklarede, med Glæde dette Skridt, og antog -a samme Junker Haakon for sig, Arvinger, Venner og Tilhængere -nge over hele Norges Rige, lovende ham og hans Moder Dron-

-ar de verdslige Herrers Brev ved begge Lejligheder har været affattet -re og med Henviisning til Prælaternes, medens derimod idetmindste de -ske Prælaters Brev ej omtaler de verdslige Herrers, der dog nødvendig- -is maa have været udstedt, hvad man kan skjønne alene deraf, at hele Raa- -det og enkelte By-Deputerede var tilstede. I Not. 38 til Werlauffs Afhandl. om Unionen mellem Norge og Sverige (Nord. Tidsskr. III. S. 537) omtales en Optegnelse af Arne Magnussøn, ifølge hvilke denne skulde have seet den Originalact med Underskrifter og Segl, „hvor tillige Eriks Udnævnelse omtales". Dette er noget dunkelt; sandsynligvis mener Arne Magnussøn kun det ovenfor omhandlede Document, udstedt af de norske verdslige Herrer, som indtil de senere Tider kun kjendtes af Langebeks Afskrift, efter hvilken den er trykt hos Suhm, XIII. 788 og i Samll. V. 575, men som endnu findes i det danske Geheimearchiv heel og holden, og efter hvilken Orig. den er aftrykt i Dipl. N. II. 258, og i Dipl. Sv. 3725. Hvilke de norske forsamlede Prælater var, er, som sagt, vanskeligt at sige, men eet maa dog merkes, hvad der nedenfor nærmere vil blive omtalt, at i 1343, formodentlig om Sommeren, indviedes ikke færre end fer nye Biskoper, og dette maa have foranlediget en Forsamling af de fleste af Landets Biskoper tilligemed andre højtstaaende Geistlige, ved hvilken Forsamling da og den her omhandlede Sag sandsynligvis har været afgjort og Skrivelsen udstedt. Af de islandske Annaler S. 260 sees, at de to nyeligindviede islandske Biskoper kom til Island, den ene den 7de September, og den anden den 20de September: dette antyder en Afreise fra Norge i de første Dage af September og passer godt med, at Sammenkomsten, hvorved de indviedes, kan have fundet Sted omkring den 15de August.

[1]) Naar vi her ikke see Hr. Finn Agmundssøn nævnt, men derimod hans Søn, da er det vel, fordi Hr. Finn enten nys var død eller saagodtsom laa paa sit Yderste, thi de isl. Annaler henføre hans Død til 1343. Han nævnes allersidst i et Brev, udstedt i Stavanger 18de Marts 1343, Dipl. N. V. 162.

ning Blanche tro og huld Tjeneste, især da samme Kong Haakon ha været opfød med dem i Norge, dog med forbeholdt Ret for Kong Ma nus, hans Fader, til at byde, ordne og fastsette med Hensyn til de Undersaatterne og Rigets Anliggender ganske saaledes, som han fandt tjenligt for Rigets og Sønnens Bedste, lige indtil Kong Haakon var kom til Skjels Aar og Alder. Heller ikke vilde de tillade, at nogen anden tagen til Norges Konge, saa længe Kong Haakon levede og ej samty deri. Skulde det skee, at hans Broder Junker Erik som eldste tvertimod denne sin Faders Anordning, vilde tilrive sig Kongedømmet Norge, medens Kong Haakon eller hans Børn vare i Live, da skulde af alle Kræfter og al Magt staa ham imod, hvilket de ogsaa haabede Sveriges Hovdinger vilde love, saaledes at de ikke i mindste Maade staa Junker Erik bi, om han forsøgte paa noget saadant. Men des lovede de paa den anden Side, at hvis Kong Haakon vilde tren ind i Sveriges Rige, medens Junker Erik og hans Børn vare i da skulde de heri ej hjelpe eller begunstige ham. Skulde begge Br eller een af dem ville omstøde disse Faderens Indretninger ved U dingers Hjelp og saaledes forsøge et fjendtligt Indbrud i et af Ri da skulde begge Riger tilsammen med forenede Kræfter staa ham i Skulde endelig Kong Magnus faa flere Børn, da lovede de at staa et af dem, af hvad Kjøn det var, bi til at nyde den Ret og Heder, samme tilkom efter Rigernes Love og erkjendte Vedtægter. Alt skulde med Guds Hjelp bringes endnu bedre istand, naar de bedste og standigste Mænd af begge Riger traadte sammen forat raadslaa om, der kunde være bedst og tjenligst for Kongens Børn og Rigerne med Indbyggere, saa at der mellem begge disse Brødre og de Sysken herefter maatte faa, samt Rigerne selv kunde herske en varig Fred.

Man kan ikke tvivle paa, at Prælaterne havde udstedt en Sk af samme Indhold, men den er desværre tabt, medens derimod de v lige Herrers Holdingsbrev endnu er til, forsynet med deres Segl. feldigviis har man for Sveriges Vedkommende netop Prælaternes lige Forbindelse i denne Sag, medens man derimod savner de verd Herrers, og begge disse Actstykker, det norske, udstedt af de verd Herrer, og det svenske, udstedt af Prælaterne, tjene derfor til at Lys paa hinanden indbyrdes. De svenske Prælater afgav denne For delse, som det allerede er nævnt, ved Fredscongressen paa Varberg 18de November 1343 [1]), og i det samme Document, hvorved de fik Kong Magnus og den svenske Krone Besiddelsen af Landene paa de Side Sundet. Da alle Biskoperne og dertil Repræsentanter for Ri

[1]) Dipl. Sv. 3746, jfr. ovenfor Side 287.

ɜſte geistlige Institutioner have udstedt Documentet, medens man til-
af andre der udstedte Breve see, at formodentlig hele det verdslige
og derhos Deputerede fra Borgerne i Skeninge var tilstede, kan
saa meget mindre tvivle paa, at ogsaa de verdslige Stænder samti-
have udstedt sin Forsikkring, thi det var øjensynligt et almindeligt
møde, som her blev holdt. Hovedpunkterne vedkommende Tronføl-
og Unionens Opløsning ere disse: at Udstederne forpligte sig til
tilhørigt Sted at velge Kongens eldste Søn, Junker Erik, til Sve-
Konge, og at tjene ham med al Troskab, dog med Forbehold for
Magnus at føre Regjeringen, saa længe han er i Live; — at hvis
Magnus skulde falde fra, ville de troligt staa Dronning Blanche
til bi og forsvare hans Rettigheder i Sverige og Skaane; — at hvis
er mindreaarig, skal der settes ham en indfød Formynder, og alle
Slotte styres af Indfødde, indtil han bliver myndig; — at hvis
er uden Børn, skulle de velge en anden af Kong Magnus's yngre
er, som maatte findes bekvem, til Konge over Sverige og Skaane,
hvis det skulde hende sig i Kong Eriks eller hans Børns levende
at hans Broder Haakon, der nu er bestemt til Norges Kongetrone,
e sig Sveriges og Skaanes Styrelse, da skulle de af al Magt
imod, hvorhos og de norske Herrer havde lovet isaafald ej at
bi, ligesom de svenske nu herved love ikke at hjelpe Erik,
vil trenge sig ind i Norges Regjering; — at hvis begge Brød-
eller nogen af dem, vil omstyrte disse Bestemmelser og dertil
udenlandsk Hjelp, da skulle begge Riger som eet sette sig deri-
— at hvis Kong Magnus faar flere Børn, da skulle de hjelpe
understøtte ethvert af dem i Nydelsen af sin Ret og Heder, eftersom
ɑsser for deres Stand og Kjøn, alt efter Rigernes Love og Sedva-
— at de af alle Kræfter og samdrægtigt ville modstaa hver den,
søger at modarbeide, hindre eller tilintetgjøre disse Bestemmelser;
nt at de hermed ikke ville have gjort nogen Afbrek i Sveriges og
es gamle Rettigheder og Sedvaner med Hensyn til Kongevalg,
naar Erik, eller den anden af Kong Magnus's Sønner, der i hans
maatte blive valgt til Konge, er død, skal Retten til at velge Konge
tilfalde Udstederne og deres Arvinger.

Sammenligne vi nu disse tvende Forpligtelsesbreve nærmere med
en, da ville vi finde den væsentlige Forskjel, at medens de norske
r udtrykkeligt erklære, at Kong Magnus's Formynderskab for Haa-
skal ophøre, naar denne bliver myndig, og at følgelig Haakon
lv skal overtage Regjeringen, heder det i det svenske Document,
ng Magnus skal beholde Regjeringen for hele sin Livstid, saa at
altsaa først ved Faderens Død skal bestige Tronen. Heraf fulgte

da ogsaa, at Haakon **strax** af Faderen fik **Kongenavn, medens** Erik d
mod vedblev som før slet og ret at kaldes Junker Erik, da han al
var udseet til Tronfølger [1]). Dette viser end mere, hvor bestemt m
fra begge Sider var paa, at Rigerne snarest muligt skulde adskil
Havde man ogsaa for Norge truffet den samme Bestemmelse som
Sverige, at Kong Magnus skulde føre Regjeringen indtil sin Død,
var Adskillelsen bleven henskudt i en fjern Fremtid, thi Magnus
endnu en ung Mand, kun 28 Aar gammel. Nu derimod var man
saavidt noget kunde lade sig bestemme forud — sikker paa, at begge
ger vilde faa hver sin Regjering i 1355, naar Haakon havde fyldt
15de Aar, thi da vilde han blive Norges Konge med fuld Myndig
medens Magnus alene vilde blive Konge over Sverige og Skaane,
Erik til Tronfølger. Det kunde ellers ved første Øjekast synes
besynderligt, at ikke det modsatte Forhold blev anordnet, saaledes at
ved sin Myndighedsalder skulde blive uafhængig Konge i Sverige
Faderen vedblive at regjere i Norge med Haakon som udseet Tron
thi baade vilde man derved have faaet Adskillelsen fremskyndet et
Tid, og Norges Regjeringsform, hvorved alt drejede sig om Ko
Personlighed, udkrævede derhos langt mere en Konge i den kra
Manddoms-Alder, end Sveriges, under hvilken man ret godt, saa
som før, kunde hjelpe sig med en Rigsraads-Regjering. Men ikke at
om, at Magnus, som Folkunge-Ætling i lige nedstigende Linje paa M
siden, derfor ogsaa, naar man endelig skulde velge mellem eet af Ri
maatte betragte sig som mere tilhørende Sverige end Norge, kan
lettelig forstaa, at han især efter de sidste store Erhvervelser fra
mark, som han endnu synes at have omfattet med synderlig Fo
lighed, ej godt kunde løsrive sig fra Sverige. Endelig tør det vel
saa hende, at han netop for Eriks Skyld fandt det raadeligst at bli
Sverige for ved sin personlige Nærværelse at sikkre ham Tronen lige
for det overmægtige Aristokrati, der allerede noksom havde lagt sin
gjerlighed for Dagen, og hvis Regimente under hans egen Mindreaa

---

[1]) Det er allerede noksom paapeget af Styffe, Bidrag o. s. v. S. XXI. Han
des saaledes slet og ret Junker Erik i det norske Hyldingsbrev af 1344, s
velsom efter det saakaldte „Valg" i Dec. s. A., see nedenfor. Det første
til bekjendte Brev af ham, hvori han kalder sig Konge, er hans Krigsman
mod Benedict Algotsøn af 18de Oct. 1356, medens han senere ved Sl
af sin Fader ej benævnes saaledes, saa at man vel maa antage, at Tit
har været usurperet. I Prælaternes Forsikkringsbrev af 18de November 1
forekommer vel Benævnelsen „Ericus rex" eller „Rex Ericus", men a
for at betegne den Stilling, han senere vilde komme til at indtage.
vist er det, som nys anført, at han længe efter denne Tid vedblev at ka
domicellus Ericus, Junker Erik.

stod som et afskrækkende Exempel. Forresten synes dog den Omstæn-
ed, at Magnus valgte at beholde Sverige for sig, og at de svenske
rr, som det lader, villigt gik ind paa at beholde ham hos sig, at vidne
imod den af sildigere Chronister opstillede og siden ideligt gjentagne
tand, at han allerede i de første Aar af sin Regjering skulde have
t saa forhadt i Sverige. Hermed bortfalder ogsaa det føromtalte Udsagn
ése, at Magnus blev tvungen til dette Skridt af sit svenske Raad, der
sig oprørt og forurettet over hans lastefulde Levnet. Thi hvis saa
a havde vel netop de svenske Herrer ikke for nogen Priis villet be-
e ham i Landet, og de vilde vel have sørget for snarest muligt at
Kronfølgeren, Junker Erik, unddragen hans Paavirkning. At Kong
nus forresten heri nok gav efter for et bestemt Ønske hos sine Un-
atter og for en temmelig sterkt og tydeligt udtalt offentlig Mening, er
deligt; men denne Mening har aabenbart været mere almindeligt
rængende fremsat fra norsk Side, end fra svensk, da man i Norge
rund af Statsforfatningen langt mere levende følte Ulemperne af
s hyppige og langvarige Fraværelser, end i Sverige. I Norge
Høvdingerne virkelig gjort truende Demonstrationer, der nu efter
Foranstaltning aldeles ophørte og veeg Pladsen for den fuldkom-
alitet: Beviis nok paa, at det var dette, man havde villet, in-
d; man var endog beskeden nok til at nøie sig med, at den nye,
man haabede, bedre Tingenes Orden udsattes til et bestemt Punkt
iden, og ikke strax skulde indtræde. Man gav hele Sagen derfor
den høflige Vending, som om den var udgaaet fra Kongen selv,
bifaldt af Herrerne. I Sverige derimod maa man snarere antage,
anstaltningen virkelig fra først af blev bragt paa det Rene af Kongen,
en nødvendig Følge af hvad der bestemtes i Norge. Dog kan man
t ikke vel tænke sig denne vigtige Sag indledet uden efter foregaaende Un-
dlinger umiddelbart mellem begge Rigers Raad og Høvdinger indbyrdes.
Den Foranstaltning, der nu var skeet, var i og for sig ganske used-
g og uden foregaaende Exempel i Rigernes eldre Historie. Den
te derfor ogsaa uundgaaeligt ledsages af usedvanlige Formaliteter.
det første vides ikke tidligere enten i Norge eller Sverige Prælaterne og
ingerne hver for sig at have udstedt saadanne Erklæringer, Vedtagelser
Forpligtelser, som de ovenfor omtalte. At man nu valgte denne Frem-
smaade, kom vel netop for en stor Deel af Sagens egen Usedvanlighed,
rdi man fandt det nødvendigt ved særegne og udtrykkelige Actstykker at fo-
ge enhver Protest, som den skete Afvigelse fra de gjeldende Successi-
ve senere muligviis kunde fremkalde. Deels seer man ogsaa af det føl-
, at de Begreber om en bestemt Stands-Inddeling, der nu mere og
begyndte at blive almindelige, maa have gjort sig gjeldende.

Efter de herskende Love eller Vedtægter skulde enhver ny Kon personligt fremstille sig paa visse, til Hylding bestemte, Thing, form melig Ørething, og der lade sig Riget tildømme og sig selv tage til Konge det forsamlede Folk, hvorved en af de tilstedeværende anseede Bønder Geistlige gav ham Kongenavnet paa de Øvriges Vegne, og derpaa vel han selv, som Veitslemænd, Embedsmænd og Bønder aflagde gjensidige Hyldings-Eder. Men en saadan Hylding eller Antagelse Konge blev her udsat, indtil Haakon opnaaede Myndigheds-Alderen, imod man, tildeels maaskee fordi man ej kunde føre det spæde Barn til alle Hyldingssteder, foruden at man ogsaa her helst ønskede Sikkerhed, sammenkaldte Udsendinger eller Fuldmægtige fra Byerne Landdistricterne til Baagahuus den paafølgende Sommer og lod dem formodentlig efter mundtlig Forhandling og højtidelig Vedtagelse, en skriftlig Forsikkring, hvorved de godkjendte den skete Foranst og lovede Kong Haakon undersaatlig Troskab og Lydighed, naar sin Tid tiltraadte Regjeringen. Det er saaledes tydeligt at see, at Act egentlig indeholder, hvad man i senere Tider vilde kalde Tredies eller Borger- og Bonde-Standens Tilslutning til, hvad der tidligere afgjort og vedtaget af Geistlighed og Ridderskab, og saaledes har her i Norges Historie det første Exempel paa en **virkelig Deling af byggerne** i tre forskjellige **Stænder**, Geistlighed, Ridderskab eller og Borgere eller Bønder: en Deling, der aabenbart er fremkaldt politiske Begreber, som Forbindelsen med Sverige og det nærmere kvæm med Nabolandene ogsaa meddeelte til Norge. Vi have en saadant Brev tilbage, udstedt paa Baagahuus den 17de Juli 134 „alle Bymænd i Nidaroos, Bergen, Oslo og Tunsberg, samt Bønder og Almue fra Stjordølafylke, Gauldølafylke, Naumdøla baade Overhalven og Nederhalven, Sunnmøre, Sunnhørdaland, thingslagen og Hørdaland, med deres Indsegl. Men dette er ikke præsentanter for hele Norges Befolkning [1]), thi om man endog tager „

---

[1]) Brevet er aftrykt i Dipl. N. I. 290 og Dipl. Sv. 3812. Ved Benævn af de Landskaber, hvis Indbyggere have udstedt det, møder den Besynderl hed, at flere Fylker nævnes stykkeviis, nemlig Naumdølafylke og Hørdafy medens andre derimod regnes ind under den mere omfattende Benævnelse lathingsloven, hvis Udstrækning endog ikke rigtigt er antydet. Men form dentlig var det allerede paa denne Tid blevet almindeligt at betragte Nau dølafylke, i Lighed med Haalogaland, som tvende Fylker hver for sig, under Navnet Halvfylker eller Halver, her under Benævnelsen Øvre-Halv og Nedre-Halven, hvoraf den første Benævnelse endnu er bibeholdt til v Tider, da, som bekjendt, Ranelms og Grongs Prestegjeld endnu tilsam kaldes „Overhalven"; medens Benævnelsen „Nederhalven" er gaaet af Br (i begge Aftryk af Brevet, baade det norske og det svenske Diplomatari

slagen" i den mest udstrakte Betydning, saaledes at den skulde tte hele Rygfylke og Agder — hvilket her aabenbart ikke er Til- — saa mangle dog baade Haalogaland, Nordmøre, hele Viken landene, og de fleste af de throndhjemske Fylker, samt Vikens syd- Byer. Denne Omstændighed lader sig neppe forklare anderledes, ogsaa de øvrige Landskaber og Byer, eller rettere deres Repræ- r, have udstedt een eller flere lignende Forsikkringer, der i Tidens e tabte. Men under denne Forudsetning bliver det dog ligefuldt rligt, at isaafald ikke de Landsdele, der høre nærmest sammen, ogsaa have Forsikring sammen, at f. Ex. tre Fylker af Frostathinget skulde nævnes en med Sunnmøre, Gulathingslagen og de fire Byer, og saaledes maa- t andet Brev, om vi havde det, Nordmøre og de andre Fylker i Thrøn- s nævnes tilsammen med Viken og Oplandene. Da nu dog Sam- ngen heller ikke kan ansees tilfældig eller vilkaarlig, men der ve været en bestemmende Aarsag dertil, kan man neppe søge denne n anden Omstændighed, end den, som berøres i selve Forsikkrings- t, men hvorom der savnes nogen nærmere Meddelelse eller noget Document, uagtet saadant paaberaabes, nemlig at Kong Magnus genavnet havde givet Haakon en Deel af Riget — naturlig- under hans Mindreaarighed, og alene til Underhold for ham e Omgivelser, hans stadige Ophold i Norge gjorde nødvendige forbeholdende sig selv det øvrige. Det var heel rimeligt, at Indbyggerne af de Landsdele, der saaledes overdroges til Haa- stede Brev for sig, og derimod de øvrige, hvis Indtægter frem- skulde oppeberges af Kong Magnus, udstede et andet eller flere e Breve — det vil sige, hvis man overhoved fandt dette nødven- hi det kunde jo være muligt, at man med Hensyn til dem ej reg- t saa nøje, og at dette maaskee endog kan være Aarsagen til, at e Breve ej findes. Under denne Forudsetning var det altsaa

---

aar der forresten ved Feillæsning „indri halfuu" istedetfor nidrihalfuu); vad Hørdafylke angaar, da maa „Hørdaland" her aabenbart betegne Nord- ørdaland og Vors, siden Sunnhørdaland udtrykkeligt nævnes. Ved „Gula- hingslag" kan da kun det øvrige, der tilsammen med de allerede nævnte Gulathingslags Dele dannede denne, være meent, altsaa først og fremst Firda- ylke og Sygnafylke med Valdres og Haddingjadal. I videste Forstand kulde nu ogsaa hele Rygfylke og Egdafylke med Tilbehør regnes med, men a disse havde allerede forlængst faaet et eget Lagthing paa Agvaldsnes samt æregen Lagmand, kan man efter den daværende Sprogbrug ikke udstrække „Gulathingslagen" paa den Tid videre, end hvad der sorterede under Gula- things Lagmand. Endnu en Besynderlighed er det, af de Segl, som endnu r tilbage (det er i alt syv, nemlig Nidaroos, Bergens, Oslos, Overhalvens, Stjordalafylkes og Sundhørdelands), er det sundhørdelandske egentlig kun Onarheims Gildebrødres.

de her ovenfor nævnte Byer og Landskaber, som udgjorde den til Kong Haakons Underholdning henlagte Deel af Landet, og hvad der følgelig blev tilbage for Kongen, det var altsaa da først og fremst Haalogaland med Skatlandene, dernæst sex Fylker af Thrøndelagen, Jemteland og Herdalen, Oplandene med hele Viken, Rygfylke og Egdafylke, samt de mindre Byer, der ej havde særegne Lagmænd [1]). Dette bestyrkes ogsaa baade af den ovenfor omtalte Ordning af Indtægterne, som Kong Magnus allerede for flere Aar siden havde truffet eller idetmindste forberedt, hvorved han forbeholdt sig selv Haalogaland med Skatlandene [2]), og af den Landskabsfordeling, der tidligere havde fundet Sted mellem Kong Erik og Hertug Haakon, hvorved netop en Deel af Skatlandene tilligemed Rygfylke og en stor Deel af Viken kom til at udgjøre en Part for sig [3]), samt endelig af de Foranstaltninger, Kong Magnus sees ved denne Tid at have haft fore med Hensyn til de kongelige Indtægter af flere Fehirdsler og Districter, og hvorom der nedenfor vil blive handlet [4]).

Forsikkringsbrevets Hovedindhold er følgende: „at saasom Kong Magnus med Samtykke af Rigsens Raad i Norge har givet sin yngre Søn Kong Haakon Kongenavn i Norge med en Deel af Landet (með einum hluta lands i Noregi), under saadanne Betingelser, som nævnes i de derom udstedte Breve, saa love de allesammen paa sin Tro, Sandferdighed og Ære, at de skulle være samme Kong Haakon hulde og troe Tjenestemænd til al Heder, Lydighed og Føjelighed, efter hvad de ere sin rette Norges Konge skyldige, saasnart han selv tager Rigsstyrelsen i Norge, efter sin Faders Anordning, saaledes som denne lyder, forbeholdt og uskadt indtil den Tid al Kong Magnus's Magt og Myndighed baade over Land og Thegner i Norge; kan det indtreffe, at Kong Haakon falder fra uden egte-

---

1) Nærmere betegnet, faldt saaledes paa den anden Deel, foruden de vestlige Skatlande: Haalogaland med Finmarken, hele Ind-Thrøndelagen, Strindafylke og Orkdølafylke, Nordmørafylke og Raumsdal, hele Rygfylke og Egdafylke med Tilbehør, samt hele Viken og Oplandene, paa Stæderne Oslo og Tunsberg nær.

2) See ovenfor, S. 240. Da Magnus siden, som det heder, i 1350 overdrog sin Søn Norges Rige, kun forbeholdende sig Haalogaland med Skatlandene, er han saaledes gaaet et Skridt videre i sine Indrømmelser; Haakon blev da, som det vil sees, paa en vis Maade stillet under en egen Formynderregjering, og da behøvedes ej alene mere til Hofholdning og Styrelsens Omkostninger, men det var og nødvendigt, at saameget som muligt af Riget var samlet.

3) S. o. IV. 1. 547.

4) Her ville vi kun foreløbigt paapege, hvorledes Kongen i 1344 og de følgende Aar lod optage Lister over Krongodset i Viken, see Dipl. N. IV. 278, 279, 305; det er egentlig en Fortsættelse af de samme Foranstaltninger, hvis Begyndelse betegnes med Optagelsen af Inventariet paa Baagahuus, og som igjen synes at staa i Forbindelse med Flytningen til Vardberg.

Søn, da skal det fare efter ret og gammel Konge=Arv i Norge; hender det, at Junker Erik, hans Broder, som efter sin Faders le det svenske Rigsraads Anordning skal velges til Konge i Sve- efter sin Faders Frafald, vil eller agter at trenge sig til Norges medens Kong Haakon eller dennes egtefødte Søn er i Live, da de, som det sømmer sig for dem efter deres Heder, sette sig mod med al sin Magt, og ligeledes, hvis Kong Haakon vil trenge sig verige, skulde de heri aldrig hjelpe ham. Skulde det og hende sig, ge Brødre eller den ene af dem med Udlendingers Hjelp vil bryde deres Faders Anordning og trenge sig hver til den andens Rige, lle begge Riger hjelpe hinanden saa ofte, som behøves, for at denne Faders Anordning kan holdes ubrødeligt, begge Rigerne til evin- Fred [1]). Skulde Kong Magnus faa flere Børn, da skulle de hjelpe til at faa hver sit Land og Lunnende efter Loven og Landets Ret dtagen Sedvane i begge Riger, og saaledes at den af Brødrene ud- mest til sine Syskende, som har det største og mægtigste Land".

Vi see for det første heraf, at Kongens Brev, der nu savnes, maa indeholdt en Bestemmelse om, hvilke Landskaber og Byer den til Haakons Underholdning henlagte Deel af Riget indeholdt: en Be- else, der maaskee og har været optagen i Prælaternes, nu tabte Dernæst findes her det Tillæg, at der efter Kong Haakons Død erholdes efter den **rette gamle Konge-Arv**, hvoraf man altsaa at Udstederne have fundet det nødvendigt at indføre etslags Forbe- mod den Afvigelse fra den sedvanlige Konge=Arv, som skete derved, ongens yngste Søn blev Konge fremfor den eldre. Men desforu- synes Tillægget „den rette gamle" at vise, at man her ud- ligt har villet have den nyere, af Kong Haakon Magnussøns ind- Tron-Arvefølge tilsidesat, og derimod den eldre, bestemt af Kong us Haakonssøn, igjen erklæret for den gjeldende, hvilket og bekræf- er af, at vi endnu i de fleste Afskrifter af Norges Landslov, og saagodtsom alle ere yngre end Arveloven af 1302, alligevel inde den eldre, fra Kong Magnus's Tid, indført, og heller ikke dt i de faa, hvor den yngre er optagen, men indført paa sit Sted en, medens den yngre mere er tilføjet som etslags Anhang [2]). Endelig heller ikke i de øvrige Forsikkringsbreve den Bestemmelse, at den rødrene, der fik det største og mægtigste Rige, skulde bidrage mest andre Syskendes Underholdning. Dette maa vel saaledes være

---

[1]) Dette Sted er egentlig en nøjagtig Oversettelse af de tilsvarende Steder i de to andre Forsikkringsskrivelser, der ere forfattede paa Latin, medens denne sidste er forfattet paa Norsk.

[2]) See ovf. IV. 2. S. 397, 398, jfr. Norges gl. Love III. S. 44.

vedtaget paa det Møde, hvorved Forsikkringsbrevet er udstedt, og hvor ganske vist Raadet eller en Deel deraf maa have været tilstede, saavelsom Kongen selv. Denne, der endnu den 30te Mai var paa Vardberg [1]), begav sig i Juni til Sødermanland, til et stort Biskops- og Høvdinge-Møde i Telge [2]), og drog derfra først i Juli over Arboga og Skara vestover til Baagahuus [3]), men gjorde dog, som det synes, umiddelbart efter Mødet paa Baagahuus en Skyndereise til det østlige Sverige, skjønt han havde udnævnt en ny Drottsete, Ridderen Nikolas Thuresson; vi finde ham nemlig den 1ste August i Vesteraas [4]), og 14 Dage derefter var han dog atter i Vesten, nemlig i Lagaholm i Halland, hvorfra han siden begav sig ned til Skaane og tilbragte her omtrent en Maaneds Tid [5]). Hensigten med denne Frem- og Tilbage-Reisen var maaskee især at opdrive Penge til Bestridelsen af alle de Forpligtelser, som hvilede paa ham: og det lykkedes ham virkelig ogsaa paa Mødet i Telge at faa Løfte om et betydeligt Laan af Geistligheden, som ikke engang

---

[1]) Dipl. Sv. 3787, 3788. Det sidste Brev er vel ikke udtrykkeligt dateret fra Vardberg, men da det foregaaende af 29de Mai er dateret derfra, og begge vedkomme Lübeck, er det klart, at de ere udstedte paa eet og samme Sted.

[2]) See Dipl. Sv. 3796, 3797. Disse Breve ere udstedte fra Telge den 27de Juni, og i det sidste forekommer Ordene „in concilio Telgensi, communicato concilio (rettere consilio) venerabilium patrum dominorum episcoporum ac consiliariorum nostrorum dilectorum regni Sveciæ. Da slige Møder plejede at berammes til en vis større Festdag, er det tydeligt, at dette Møde her maa have været berammet til St. Hans-Dag den 24de Juni. Den 30te Juni sees Kong Magnus, ledsaget af flere geistlige og verdslige Raadsherrer, at have opholdt sig paa det nærliggende Thynnelsø, Dipl. Sv. 3798—3802.

[3]) Den 2den Juni var han i Strengnes (Dipl. Sv. 3803), den 3die i Arboga (samst. 3803), den 8de i Skara (3808); da var han saa nær ved Ljodhuus og Baagahuus, at det er ejensynligt, at han var paa Vejen hidhen, saa at man kan ansee hans Nærværelse her, (som desuden falder af sig selv), aldeles vis, uagtet den ikke udtrykkeligt omtales.

[4]) Dipl. Sv. 3815. Var det ikke fordi, at dette Brev udtrykkeligt siges at være udstedt „Arosiæ in præsentia nostra“, funde man fristes til at antage det udferdiget af den nye Drottsete i Kongens Navn, siden denne nævnes som Vidne, og siden der besegles med et eget Segl, kaldet sigillum ad causas, Domsseglet. Men hiint Tillæg viser, at Kongen virkelig var der og saaledes maa være reist temmelig hurtigt frem og tilbage.

[5]) Fuldmagten til at underhandle om Fred med Herrerne i Estland er dateret fra Lagaholm d. 15de August (Dipl. Sv. 3807), den 25de August var Kongen paa Tumatherp i Skaane (smst. 3826), 31te Aug. og 1ste Sept. paa Trelleborg i Skaane (smst. 3830 og 3831), 10de og 11te Septbr. i Helsingborg (smst. 3832, 3833), 20de Sept. atter i Lagaholm (smst. 3846) og 3die Oct. paa et Sted kaldet Herland tilligemed Dronningen og flere Herrer, aabenbart paa Vejen til Uppland (3850); 7de og 9de Novbr. var han paa sin Gaard Valby, formodentlig nærved Riseberge Kloster (smst. 3855, 3866), og 11te Novbr. i Ørebro (Dipl. N. V. 174, Dipl. Sv. 3858).

nne kunde udrede saa hurtigt, Kongen behøvede det, uden at Trediede-n af alle de Tiender, der laa til Kirkernes Bygning, anviistes den for t løbende Aar. Men det tør vel ogsaa hende, at Kongen har forbedt det nødvendige til det forestaaende Valg af Sønnen Erik til Sveges Tronfølger. Thi dette skete endnu i dette Aar d. 6te December[1]) paa et Raadsmøde og Retterthing i Uppsala, hvorhen Kongen begav g i November Maaned, ledsaget, som det synes, ogsaa af sin Dronning. vorledes forresten Valget skete, om det kun var ved en ny Raadsbeslutning, eller der virkelig holdtes et Allsherjarthing, hvorved Riget tildøms Tronfølgeren, og Folkets Deputerede hyldede ham, anføres ingensteds; t skulde dog synes, som om det sidste, om end ikke fuldstændigt, skeet, da Erik senere paaberaabte sig en saadan Akt, skjønt han igtignok ikke førend langt senere begyndte at føre Kongenavn[2]). Saaedes var da omsider denne for begge Riger saa vigtige og skjebnesvangre Sag bragt paa det Rene, ihvorvel det ej erfares, at den i Acten f 1343 bebudede Sammenkomst af Mænd fra begge Riger fandt Sted. Det Tillæg, hvormed Beretningen herom ledsages i en af e eldre svenske Aarbøger, „at fra denne Tid af Splidagtighed ret egyndte i Sverige", er ikke ganske rigtigt, thi det er uimodsigeligt, l begge Riger nu virkelig en Tidlang havde Fred, baade hvert især ndvortes, og begge med hinanden indbyrdes. Gemytterne var virkelig blevne beroligede, især i Norge, hvortil altsaa i Grunden meget liet udfordredes. Ogsaa med Danmark og Hanse-Stæderne var der nu red i en Række af Aar. Kong Valdemar gjemte sine næste Forsøg a at gjenerhverve Landskaberne hiinsides Øresund til beleiligere Tider, et han nu først og fremst beskjeftigede sig med at vinde Øerne og Jylnd tilbage fra de tydske Panthavere, rigtignok for, naar hiin beleiligere id kom, og naar han havde befestet sin Magt, at vende sig saa meget

[1]) Dipl. Sv. 3863, 3864, 3865 vise, at der holdtes Raads- eller Høvdingemøde i Uppsala d. 6te Septbr., og at Erik da tillige der blev valgt, viser Sven Thuresøns Qvittering af samme Dag, der siges at være udgivet „in electione Erici filii domini Magni dei gr. regis Sveciæ". Den 9de og 13de holdtes, som det sees, Retterthing (Dipl. Sv. 3866, 3867). Eriks Valg den 6te Decbr. omtales og i de visbyske Minoriters Annaler Scr. R. Sv. I. 45, og Scr. R. D. I. 258. Her staar der „Ericus . . . patre vivente electus est in regem Sveciæ", og „Haquinus factus est rex Norvegiæ", altsaa antydes aabenbart, at Eriks Kongetitel kun var tilkommende.

[2]) Erik skriver i sit Manifest af 18de Oct. 1356 til Sveriges Biskoper, Riddere, Borgere og Almue ang. Benedict Algetsøn om „Kronen i Sverige, til hvilken vi af Eders Raader (Biskoperne) ere valgte, og efter al Rigsens gamle Ret med alle Sveriges Mænds Samtykke ere dømte til Konge". (Lagerbrings Sv. H. III. 429). Ellers maa vel en saadan Dom paa en eller anden Maade være gaaet forud.

eftertrykkeligere og farligere mod sin forhen altfor megtige Nabo i S
den, hvis Velde imidlertid var blevet svækket ved Rigernes Adskillels
Familietvist. Og hvad Stæderne angaar, saa havde de, hvad enten
den besluttede Adskillelse egentlig var deres Verk eller ej, eller idetm
ske befordret og tilskyndet ved deres Paavirkninger, i alle Fald den st
Grund til at glæde sig derover og med Længsel imødesee den Tid,
de tvende Riger virkelig skulde afsondre sig fra hinanden.

35. Begivenheder paa Island og i de øvrige Bilande eller Skatlan

Vi have nu fulgt Norges og tildeels det dermed forenede Sver
vexlende Skjebne under den urolige Tid, som hengik, siden Kong M
nus havde tiltraadt Regjeringen, og indtil det blev bestemt ved fo
Overlæg mellem Konge og Folk i begge Riger, at disse til en bes
Tid igjen skulde skilles fra hinanden. Det bliver nu nødvendigt o
at kaste et Tilbageblik paa Bilandenes eller de saakaldte Skatlandes
stand og de i dem forefaldne Tildragelser. Her møder os først Isl
Men det gjelder fremdeles, hvad vi tidligere have yttret, at der her
siden Islændingerne havde faaet Foreningsaktens Artikler bekræftede,
indtraf stort af Betydenhed. Forholdet til Norge gav ej længer An
ning til Strid, og hvorvel der unegteligt hyppigt forefaldt Voldsomhede
Lovovertrædelser — idetmindste ere mange saadanne optegnede i de
landske Aarbøger — saa medførte de dog ikke saadanne indgribende
miliefeider, som i den gamle Frihedstid; de havde somoftest blot og bart pr
Charakter, blev snart straffede eller hindrede, og de deraf opstaaede
nigheder bilagte. De kongelige Embedsmænd herskede med veldig Ha
man vante sig mere og mere til at bøje sig under Kongemagten og fi
sig i dens Indgriben i alle offentlige Forhold; det politiske Liv udd
næsten ganske, og de kirkelige Begivenheder ere næsten de eneste, son
en lang Række af Aar paa Island spilte nogen egentlig Rolle. H
man ej kan andet end finde paafaldende, er den hyppige Vexling af L
mænd, som sees at have fundet Sted. Vel vexlede ogsaa Lagmænd
hyppigt i Norge, men neppe saaledes som paa Island [1]. Her var

[1]) See herom især Lagmandsrekken i J. Sigurdssøns „Lögsögumannä" tal
lögmanna i „Safn til sögu Islands", II. S. 1. fgg. Man seer heraf, at
hyppige Vexling egentlig allerede begyndte i Lovsigemændenes Tid, da
vægelserne i Anledning af Kong Haakon Haakonssøns Bestræbelser for
underlegge sig Island var blevne følelige. Fra 927 til 1231, da Sn
Sturlassøns anden Lovsaga ophørte, var der 30 Lovsigemænd i 314 A
altsaa gjennemsnitlig een i 10 Aar. Fra 1231 til 1271, da Lovsigemænd
ophørte, var der tolv i 40 Aar, altsaa gjennemsnitlig 1 i 3 Aar. Fra 1
til 1351 var der paa Nord- og Vestlandet 11 Lagmænd i 80 Aar, all

evet vedtaget, uagtet intet bestemt Lovbud kan paavises derfor [1]), ja
)vbogen endog tvertimod intet saadant forudsetter, at der skulde være to Lag-
ænd ad Gangen, en for Nord- og Vest-Fjerdingen, en anden for Syd-
j Øst-Fjerdingen. Dette begyndte allerede, som vi have seet, ved For-
ingen med Norge og den nye Lovbogs Antagelse og vedblev med faa
ler ingen Afbrydelser. Der gaves Lagmænd paa Island, der kun fun-
rede paa et Aar, uden dog at afgaa ved Døden, og siden igjen be-
ædte Lagstolen, hvad enten det nu var, fordi de fandt Embedet byrde-
ldt, eller fordi man ovenfra ej havde ret Tillid til dem og ansaa det
yggere hyppigere at skifte. En Hr. Grim Thorsteinssøn i Stavaholt,
n hvem forresten intet nærmere vides, var saaledes Lagmand paa Søn-
r- og Østerlandet fra 1319—1320, siden paa Nord- og Vestlandet
a 1330—1334, og atter sammesteds fra 1346—1350. Længere va-
de det med Gudmund Sigurdssøn, hvis Fader, Sigurd Gudmundssøn
igeledes havde været Lagmand; efterat han havde beklædt Verdigheden for
lord- og Vestlandet fra 1302—1318, finde vi ham siden som Lagmand
d- og østerpaa fra 1321 til 1340. Om den gamle Snorre Narves-
n, der fra 1320 til 1329 var Lagmand Nord og Vester, fortælles
r kort og godt, at han i sidstnævnte Aar lod sønderskære Vebaandene
a Althinget, en af de største Forbrydelser, der endog kunde begaaes
f en Privatmand, og hvis Udførelse ved Lagmanden selv, der skulde vaage
ver Retten og Thingfreden, derfor vidner om en næsten utrolig Hen-
nsløshed, og tillige forudsetter voldsomme Sammenstød paa Thinget,
vorom Aarbøgerne intet nævne. Men han blev ogsaa det følgende
r affat [2]) og efterfulgtes af Hr. Grim Thorsteinssøn, der nu for
den Gang, i fem Aar, beklædte Verdigheden. Hans Eftermand blev
ter Halldorssøn, der beholdt Embedet i ti Aar, og i de fem sidste af
sse havde Thord, en Søn af hiin Egil Salmundssøn paa Reykjaholt,
norre Sturlassøns Systersøn, hvorom der tidligere er berettet, været
ns Collega for den sydlige og østlige Fjerding. De kongelige Hird-

gjennemsnitlig 1 i 7 Aar, men da af disse 11 een fungerede i 18, en anden i 20 Aar, en tredie i 12 Aar, bliver der for de øvrige 30 Aar 8, altsaa 1 i 3¾ Aar; paa Syd- og Østerlandet var der fra 1272 til 1350 femten, altsaa een for hvert 5te Aar, men da en af disse sad i 17, en i 10, og en i 11 Aar, tilsammen 38 Aar, bliver der for de øvrige 41 Aar tolv, altsaa gjennemsnitlig 1 i 3½ Aar.

[1]) See Not. 1 i ovennævnte Afhandl. S. 4.

[2]) Hvor lidet man regnede hans Forbrydelse, viser nokfom deraf, at han samme Aar, han blev affat, var i den anseede Gisle Phillipssøns Bryllup tilligemed Biskop Jon, og Hirdstjorerne Ketil og Erik Sveinbjørnssøn (Isl. Annaler S. 232, 234).

skjorer, som nu Overstatholderne kaldtes, der i den længste Deel af den Tid styrede Landet paa Kongens Vegne, var den oftere omtalte H Ketil Thorlaksson og Hr. Erik Sveinbjørnssøn, begge siden 1323. : havde vel allerede haft deres Embeder under Kong Haakon, og Erik v blandt dem, der i Aaret 1316 var bleven gjort til Riddere i Anledni af Kong Magnus's Fødsel; men efter Regjeringsforandringen i 13 fik de begge nyt Sysselbrev endnu i det samme Aar tilligemed Bened Kolbeinssøn, naturligviis i Drottsetens og Raadets Navn [1]). Erik s have haft Nordlandet, formodentlig og Vestlandet, og Ketil Sønderla det, hvormed Østfjordene fulgte [2]). Hvor Benedict fik Syssel, anfø ikke. Vi have seet, at det var Ketil, der allerede i 1320 og 1321 t Troskabseed af Islændingerne paa Kongens Vegne (s. o. S. 29), som i Aaret 1331 tilligemed Hr. Hauk Erlendssøn beregnede Visø over hele Øen (s. o. S. 136). I det følgende Aar reiste Erik og K til begge over til Norge, vistnok i Anledning af Kongens Regjering trædelse som myndig, for at hylde ham og faa sine Sysselbreve forny af ham. Erik kom allerede tilbage i 1333, men Ketil ej førend i 133 hvoraf man maaskee tør slutte, at han paa en eller anden Maade deeltaget i de politiske Uroligheder, som da fandt Sted i Norge. Aaret ef (1335), siges der, kom en vis Loft Thordssøn tilbage til Island, strax efter opstod der Stridigheder mellem ham tilligemed en anden Ma kaldet Uppsala-Rolf, og Hr. Ketil om Visøren, hvad enten nu L har været en kongelig Udsending, som Hr. Ketil ej har villet erkjen eller han tilligemed Rolf have negtet at betale saa meget, som Ketil fo langte. Følgen deraf var, at baade Ketil og Loft Aaret derefter ble stevnte over til Norge (1336). Men idetmindste Ketil kom ikke afsted fø end i 1338. Hvorledes det da gik med Sagen, siges ej, men form dentlig er det gaaet Ketil mindre heldigt, thi han forblev to Aar i Norg hvorfra han ej kom hjem førend 1340, og i det følgende Aar bl

[1]) Ketil kaldes udtrykkelig „Hirdstjore" i Biskop Laur. Saga Cap. 38, ved 13 samme Aar, da Laurentius blev udvalgt til Biskop. Siden, heder det i A nalerne S. 218, kom Benedict Kolbeinssøn i Aaret 1323 ud med Syss og Sigmund Eyjulfssøn Foot med Sysselbrev for Hr. Erik og Hr. Ket Dette kan neppe betyde andet, end at Drottseten og Raadet befræftede dem deres Embeder. Erik Sveinbjørnssøn var sikkert, efter Faders-Navnet dømme, beslægtet med den mægtige Eyre-Ætt, hvor Navnet Sveinbjørn v hyppigt; han var gift med Vilborg, en Datter af den af os tidligere (I 1.) omtalte Einar i Vatsfjord, Snorre Sturlassøns Dattersøn.

[2]) At Erik havde Nordlandet, siges udtrykkeligt i Islands árbækr. I. S. 4 formodentlig efter utrykte Kilder, og med Nordlandet plejede gjerne Vest landet at følge.

Andresson sendt som Hirdstjore over hele Island [1]. Heller s Embedstid blev langvarig, skjønt han forøgede sin Magt ved at einunn, en Datter af den mægtige Ravn Ivarsson paa Glaumbø, des et af de bedste Partier paa Island. Der var 300 Men= Bryllupet, indbudne fra alle Landets Kanter. Kort efter druk= on selv i Thjorsaa. Efterat der, som det siges, i 1342 havde re Uroligheder formedelst Manddrab, Ævverk og andre betydelige er, blev Botulf i 1343 afløst af den forrige Lagmand Hr. Grim insson, der samme Aar; som Urolighederne fandt Sted, var dra= r til Norge, rimeligviis for at klage, og som nu vendte tilbage tel af Hirdstjore, forlenet med hele Sønderlandet, Vesterlandet og idet lige til Helkundeheiden, og befuldmegtiget til selv at udnævne agmænd [2]. Af denne sidste Fuldmagt undlod han dog at be= . Forøvrigt erfarer man, at der nok ogsaa stundom var Uenig= lem Sysselmændene selv. paa hvilke altsaa Hirdstjorerne ej kunde styr. Saaledes nævnes der i 1342 om en heftig Strid mellem Hallsson og Arnor Thordsson, der begge gjorde Fordring paa mellem Thjorsaa og Lomagnuupssand. Enden blev, at Jon ef= raad med Thorstein Nikolasson paa Gunnarsholt lod Arnor tage efter ved Seljalandsfors og grusomt lemleste, idet hans højre venstre Fod afhuggedes. Siden blev vel Thorstein dræbt, men ej, om det var til Straf eller ved privat Hevn [3].

d de geistlige Magthavere angaar, da have vi seet, at den ta= og kundskabsrige Jon Haldorsson havde været Bisp i Skaal= 1323, og at Egil Eyjulfsson, paa Laurentius's Anbefaling, lgt denne paa Hole Bispsstol 1332. Man har fra Jon et v eller en Bekjendtgjørelse, dateret den 20de Juli 1326, hvor= paany indskærpede alle de i Erkebisp Jons Statut af 1280 Tilfelde, hvorved Nogen falder i Bann ipso facto, forøgede esforuden, saaat derved disse saakaldte „Banns=Artikler" nu blev [4]. Disse ti Artikler have, som det synes, nærmest Hensyn til aa Island, nemlig, „naar Lagmænd — enkelte eller hele Com= — kræve Afgift af Geistlige eller Kirker for de Ting, de ej ndelsvare, men til sit eget Brug føre ind eller ud; naar Befa=

---

1. Annaler, ved 1341, Side 256.
2. ammestedes S. 262, jfr. Safn til sögu Íslands. II. S. 61.
3. Annaler S. 258, 260. 262. Der siges udtrykkeligt, at Arnor var uskyldig.
4. vet er aftrykt i Finn Jonssons islandske Kirkehistorie, II. S. 65—79. er dette findes ogsaa flere af de ved Jon bevirkede Synodalstatuter aftrykte hvilsom flere saakaldte Maaldager, sluttede ved hans Medvirkning.

lingsmænd, Sysselmænd eller verdslige Dommere ville hindre de Sag der høre under kirkelig Domstol, fra at paakjendes af denne; naar verd lige Magthavere forbyde sine Undermænd at kjøbslaa med Geistlige; n nogen geistlig eller verdslig Styrer sender Snigmordere mod nogen den christen Mand, om denne end ikke bliver dræbt; om Nogen vover forulempe den eller dem, der have affagt eller tilveiebragt Banns-Dom o nogen verdslig Høvding, eller som exeqvere den, eller som ikke ville omga med Bannsatte; naar nogen under Interdict begraver Liig paa Kirkega den; naar nogen indgaar Egteskab i forbudne Led; naar verdslige Ma havere tillade eller begunstige Aager; naar nogen slaar, fængsler, e fordriver en Biskop, og endelig, naar nogen lader holde Gudstjen paa et under Interdict hvilende Sted. Man gjenkjender her flere af Bestemmelser, der Aaret efter indskærpedes paa Provincialconciliet i B gen, og egentlig var alle disse Artikler ifølge Statuter paa alminde Kirkemøder forlængst fastsatte, men Sammenstillingen for Island t dog vise, at man der fandt Indskærpelsen særskilt nødvendig. End holdt Jon selv Prestemøder og fik her flere til hans Kirkes Gavn tende Bestemmelser vedtagne, hvoriblandt strengt Forbud til Preste mod at holde Friller. Da Christkirken i Nidaroos var afbrendt 13 skal han baade selv have ydet rigeligt til dens Gjenoprettelse og der faaet endeel samlet fra Andre [1]). Hvorledes han og hans Collega, skop Eyjulf, i Aaret 1334 blev stevnede over til Norge i Anledning den pavelige Sexaars-Tiende, vel ogsaa for at deeltage i Conciliet, det havde været muligt, er forhen nævnt, saavelsom at Jon endnu sam Aar drog over til Norge, men formodentlig kom for seent til Concili siden han ej nævnes som Deeltager i dette; og at Biskop Egil vent til det følgende, da han drog afsted i Følge med Presten Snæulf Sn arlidesøn, der medbragte alt hvad der var samlet fra Hole Biskop dømme, og gjorde Afregning derover med Biskop Haakon i Bergen, dens Biskop Egil blev i Throndhjem hos Erkebiskopen, der havde ta meget venligt imod ham og fritaget ham fra at begive sig personligt Bergen. Samme Aar vendte Biskop Jon tilbage til Island, efterat sandsynligviis paa en eller anden Maade havde affundet sig med Bis Haakon angaaende Sexaarstienden, da en Qvittering, som Biskop H kon den 27de Juli 1337 udstedte til Biskop Jons Fuldmegtig, S Runulf, kun vedkommer Pavehjelpen og Rumaskatten for de sidste Aar [2]). Der maa og være opstaaet et varmt Venskab mellem begge

[1]) Finn Jonsøns isl. Kirkehistorie, II. S. 63.

[2]) Denne Qvittering, indført i den bergenske Copibog (Bartholiniana E. 6 indeholder følgende: Biskop Haakon, indsat af Petrus Gervasii som pave

derne Jon og Haakon, at dømme efter dennes Breve, og de Tjene-
, han gjorde ham. Han udvirkede ham endnu samme Aar, formo-
tlig efter hans Anmodning, et Beskyttelsesbrev fra Kongen under den-
Ophold paa Høvdingemødet i Oslo [1]), og da Runulf den følgende
mmer reiste tilbage til Island, medgav han denne et særdeles venligt
ev, hvori han og meldte Jon de sidste Nyheder fra Curien, og sendte ham
Foræring en „skinnende hedensk Væv" og en liden Kasse med Inge-
, beklagende, at han ikke kunde sende ham Viin. Han skrev tillige
en Islænder, Thorarin, der formedelst sin Dygtighed til at skrive og
e Initialer kaldtes Thorarin Pentur og nu havde taget sin Tilflugt
ham, fordi han paa Kirkegaarden i Vatnsfjorden tre Aar forud var
nmen til at saare en Prest. Biskop Haakon udbad sig Fuldmagt til
absolvere ham, hvis han ikke allerede havde faaet Absolution, og bad
lige sin Collega paa Island hjelpe ham til at faa sit Gods igjen, som
Erik Sveinbjørnssøn m. fl. forholdt ham: et Tegn paa, at disse
gelige Syсselmænds Styrelse maa have været vilkaarlig nok [2]). Kort
r kom Biskop Jon atter over til Norge ifølge Erkebiskopens Indkal-
se til det Møde, som dog ikke blev holdt, ledsaget af Runulf, der netop
a have faaet Tid til at komme hjem til Island, inden han atter af-
ke. Biskopen kom med et Skib (en Busse), tilhørende Biskop Haa-
k, og var allerede ved Ankomsten til Bergen meget syg, saa at han
ikke videre forblev i Bergen, deels for sin Svagheds Skyld, deels fordi
n endnu haabede at treffe Erkebiskopen der, da man troede, at denne
rt kom derned. Men da dette ikke skete, sendte han Runulf nord til
n med sin Undskyldning [3]). Sygdommen tiltog ud paa Vinteren, han

Collector, erkjender af Biskop Jons Fuldmegtig Sira Runulf at have modtaget Pavehjelpen og Rumaskatten for 8 Aar, nemlig 98 Hundreder (centenarios) og 72 Alen Islandsk eller Pakkevadmaal (de burello, quod Islencha sive Pakkavādmāl vulgariter appellatur), 13 Hundreder og 52 Alen „Havnarvaad" (de burello, quod vulgo Hafnarvāð nuncupatur), og 40 Alen „Bragdarvaad" (de burello quod Bragðarvað appellatur in vulgari), hvorhos det blev fuldkommen godtgjort, at tre Hundreder „Islencha" var forraadnede underveis paa Havet. Jfr. ovf. S. 204, Not. 3 og Suhm, XII. 290.

[1]) See herom ovenfor, S. 213. Den Omstændighed, at Barnabarbrevet, aabenbart det samme, som findes indført i Copibogen (Barth. E. 421), omtales i Biskop Haakons Brev til Jon af 14de Juni 1338, vidner endnu om, at hiint ej kan være fra andet Aar end 1337.

[2]) Brevet er aftr. i Saml. V. S. 121. Thorarin Penturs Volbsgjerning omtales i de isl. Annaler ved 1335, S. 242. Der haves og et Brev fra Biskop Haakon til Jon, skrevet i 1337, formodentlig kort efter Hjemkomsten fra Oslo, eller maaskee ogsaa strax før Afreisen did; det indeholder hovedsageligt en Anbefaling for Klerken Ravn Thoraldessøn, og Haakon lover at skrive mere med Runulf. Saml. V. 97.

[3]) See herom Biskop Haakons Brev formodentlig til Chorsbroderen i Nidaros Arne Einarssøn af 5te Decbr. 1338, Saml. V. 134.

døde i Bergen den 2den Februar og blev paa Biskop Haakons Bekost ning begraven hos Predikebrødrene i Bergen, til hvis Orden han hørte [1]) Efter ham blev Jon Eindridesson, Abbed i Selja, valgt til Biskop Skaalholt. Denne var endnu kort forud bleven indstevnt til at mød for Biskop Haakons Domstol i Anledning af en Klage, som en af han Munke havde indgivet over ham, men dette hindrede ham, som man seer hverken fra at blive valgt, eller fra at staa i den venskabeligste Forstaa else med Biskop Haakon. Han indviedes af Erkebiskopen under denne Ophold der den 25de Juli og stak Dagen efter i Søen for at dra til sit Biskopssæde; han landede paa Island den 23de og kom til s Biskopssæde den 30te August 1339. Man har ogsaa til ham et Pa venlige Skrivelser fra Biskop Haakon, Anbefalingsskrivelser, den ene fo en islandsk Munk, der havde opholdt sig hos ham, den anden fo den føromtalte Thorarin Pentur [2]). Jon døde allerede den 16de Mart 1341, uden at have havt Tid til at udrette synderligt; i hans Ste valgtes ikke forend det følgende Aar den islandske Munk Jon Sigurds søn. Imidlertid var ogsaa Biskop Egil paa Hole død (12te Augu 1341), og roses for at have været en i sit Levnet exemplarisk, i Kir kens Styrelse forstandig og nidkjær, og i sin Udøvelse af Dommerkald upartisk Mand. Der var nu slet ingen Biskop paa Øen, men de throndhjemske Chorsbroder Aslak blev sendt ud for at visitere de Sandsynligviis var det ham, som sendte Broder Jon over og anbefale ham til Valg. Biskop Paal vilde have indviet ham paa det til 1ste Au gust berammede Provincialconcilium (s. o. S. 275), men da dette blev udsat, udsattes ogsaa Indvielsen til det følgende Aar. Til Egils Efter mand paa Hole Biskopsstol valgtes nu igjen en Nordmand, nemlig den forhen nævnte stavangerske Chorsbroder og pavelige Indsamler, Orm Aslaksson. Han tilligemed Jon Sigurdsson og flere norske Biskoper indviedes paa een Gang det følgende Aar, formodentlig i Kongehelle, om kring den 15de August. Orm kom til Island som Skibbruden den 7de, Jon velbeholden den 20de September. — En særegen Tildragelse, hvorpaa man ellers sjelden eller aldrig finder noget Exempel, var, at Broder Berg, der i 1325 var bleven Abbed i Tveraa Kloster, nedlagde sit Em bede i 1334, „af Ydmyghed", som det heder, hvorpaa en Bjørn Thor

[1]) Saaledes Finn Jonsson i sin isl. Kirkehistorie, II. S. 65, jfr. Langes no Klosterhistorie, S. 140. Jon er Forfatter af det besynderlige lille Stykk om Erkebiskop Absalon, aftr. i 11te B. af Fornmanna Søgur saavelsom af „Clarus Saga" og endeel Oversettelser af franske Æventyr.

[2]) See Brevene af 26de Juni 1340, Samll. V. 148. De øvrige anførte Data findes i de isl. Annaler.

'on blev indviet til Abbed i hans Sted; men ti Aar efter, da imid- først Bjørn, siden dennes Eftermand Stephan var blevne forflyt- til Thingeyre, blev Broder Berg atter Abbed. Denne Broder er forøvrigt merkelig ved sin videnskabelige Syslen; det er ham, ar samlet og redigeret den vidløftige „Kong Olaf Tryggvesøns ' paa Modersmaalet, benyttende Snorre Sturlassøns Verk og ene Odds og Gunnlaugs latinske Bearbeidelser af Kong Olafs Hi- [1]).

Vi have allerede seet flere Exempler paa den Uroligheds- og Volds- ds-Aand, som endnu herskede paa Øen, uden at det dog kom til indelige Feider, som betegnede Sturlungernes Tid; og at disse Feider iden af al den Voldsomheds-Aand kunde undgaaes, maa vel skyldes rnes og Sysselmændenes kraftige Indgriben, hvorvel vistnok hel- paa sin Side undlod at gjøre sig skyldige i mangeslags Overgreb. blevе oftere saarede og dræbte, saaledes den føromtalte Asgrim der saaredes af Thorarin Pentur, Benedict Salmundssøn, der saaredes af Paal Thoressøn, og Presten Thorbjørn Thorsteinssøn, 32 blev dræbt for Altaret, som han stod der i sit fulde Skrud elsdag, i Kirkevaag Kirke paa Nes, af en Thorleif Thords- siden dræbte sig selv [2]). Paa Thingeyre blev selve Prov- Vestfjordene, Thorstein Butt og mange andre, saarede paa emsfest 1338 [3]). I Klostrene selv synes det stundom at være ligt til. Der tales om flere Abbeders Affættelse. Saaledes i 1325 Abbed Andres i Vidø, i 1341 Abbed Thorkell paa , og i 1345 Abbed Erik i Thingeyre; den sidste blev da afløst ovenfor nævnte Stephan i Veraa, efter hvilken Broder Berg at- eg op til Abbed-Verdigheden [4]). I Aaret 1343 nævnes der om Stridigheder mellem Abbed Thorlak i Thykkebø og hans Munke; saavidt, at nogle af dem overfaldt ham med Hugg og Slag, og, an maa formode, neppe af anden Grund, end at han vilde straffe r deres ryggesløse Levnet. Han vilde tilsidst seile bort, formo- til Norge, men efter den skaalholtske Biskops-Official Sigmund søns Raad flygtede han til Vidø Kloster. Det følgende Aar, da Jon Sigurdssøn kom til Landet, lod han de tvende Munke, der forgrebet sig paa Abbeden, og som desforuden havde ført et saare ende Liv, sette i Jærn. Den ene af dem var den højtbegavede

---

[1]) De islandske Annaler S. 220, 250, 266.
[2]) Isl. Annaler, S. 236.
[3]) Isl. Annaler, S. 246.
[4]) Isl. Annaler, S. 250.

Eystein Asgrimssøn, der er en af den Tids bedste Skalder [1]). Paa samme Tid lod den nye Biskop paa Hole, Orm, slutte tre Munke i Madrevalle Kloster i Jærn, uvist af hvad Aarsag. Om en Nonne i Kirkebø Kloster fortælles under det samme Aar, at hun blev brendt, fordi hun havde forskrevet sig til Djevelen, haanet den indviede Hostie og overtraadt sit Kydskhedsløfte. Denne Afstraffelse var efter de Tiders Anskuelser i sin Orden, men som en fuldkommen Vilkaarlighed maa det vel betragtes, naar man i denne Tid begyndte at anvende levende Begravelser som Dødsstraf for grove Forbrydelser. Saaledes fortælles under Aaret 1331, at en vis Gudlaug, der havde bedrevet Egteskabsbrud med sin egen Søns Kone og derpaa dræbt ham i Samraad med hende, blev levende begravet tilligemed hende [2]).

Island hjemsøgtes i denne Tid af haarde Landeplager. I Vestfjordene gik der 1331 en sterk Landfarsot. I 1332 skete der vulkanske Udbrud med Sandfald syd paa Sida. I 1335 faldt der ved Jacobsvake-Tider en saa heftig Regn, at Vande og Elve steg over sine Bredder og anrettede megen Skade, medens Steenskred løb fra ned Fjeldene. Om Vinteren efter Julen 1335—1336 kom der et saadant Sneefog over alle Hereder paa Sønderlandet, at mange Gaarde begroves og tildeels ødelagdes, medens det Kvæg, som gik ude, var nær ved at forkomme; og Sommeren efter tog Flommen Hundreder af Heste og Kvæg bort. I 1339 skete der et saa heftigt Jordskjelv paa Sønderlandet den 23de Mai, at Mennesker og Fæ kastedes til Jorden og dræbtes, og en Mængde Gaarde styrtede ned, hvorved især Børn og gamle Folk omkom. Jorden fik store og dybe Revner, gjennem hvilke baade koldt og kogende Vand sprøitede op, Fjeldene revnede, Klipperne sprang istykker, og i den saakaldte Holtamanna-Repp blev et heelt Holt flyttet til et andet Sted [3]). Alt dette, tilligemed nogle nye kogende Kilders Opkomst, der ligeledes omtales, var Forløbere for et rædsomt Udbrud af Hekla, der fandt Sted den 20de Mai 1341 [4]). Der hørtes

---

[1]) Isl. Annaler, S. 260, 262.

[2]) Isl. Annaler, S. 234. Til andre Tegn paa Voldsomheds-Aand maa det vel ogsaa regnes, at i Aaret 1340 en Kone paa Nordlandet drebte en Mand, hvorfor hun fort efter blev halshugget.

[3]) Om alt dette see de isl. Annaler ved de angivne Aar. For Aaret 133[illegible] anføres ogsaa „Stort Uaar paa Korn over hele Island". Altsaa havde man da endnu Kornavl der.

[4]) Isl. Annaler, S. 254. Dagen angives i de forskjellige Haandskrifter deels som „Søndag efter Himmelfartsdag", deels som „Dagen efter St. Dunstans", deels som „6 Nætter før Urbansmesse". Da nu alle disse Betegnelser tilkjendegive 20de Mai, og denne Dag i 1341 netop er Søndag efter Himmelfartsdag, sees det heraf, at Aaret 1341 er det rette, uagtet maaskee de fleste Haandskrifter have 1340.

n over hele Landet saa sterke, som om de var ganske nær ved. I
et fjerne Hereder rystede Husene saaledes, at Skjaaerne skalv ligesom
heftig Vind, skjønt det var ganske stille Vejr. Der faldt Aske og
d over hele Rangaarvalle- og Skaalholts-Strøget, ja endog østli-
; saaat Asken lige under Eyjafjeldene naaede til Oklen, og hele fem
ker bedækkedes med Sand, hvorved Kvæg og Sauder drebtes; under
sfaldet var der et saadant Mørke i de nærmeste Hereder, at man ikke
e see en Haand for sig og maatte brende Lys midt paa Dagen.
i Fjeldet selv, paastod man, kunde man høre en Lyd, som naar
et Bjerg kastedes hid og did [1]). Omkring Aabningen eller Krate-
a der saa meget hvidt Salt og Svovl, at man kunde fylde hele
es dermed. Aldeles samtidigt skete ogsaa to andre Udbrud, et i
alla-Jøkelen, og et andet i Fjeldet Herdabreid i Fljotsdals-
a Østerlandet. Vinteren efter var Sneen atter saa voldsom paa
andet, at man aldrig før havde seet Mage dertil: den begyndte
internat og vedvarede lige til Sommernat. Derved ødelagdes
s en Mængde Kvæg og Sauder, saa at f. Ex. alene Skaalholt
øbte 80 Stykker Kvæg. Disse Ødelæggelser havde igjen til
at mange Folk mistede alt hvad de ejede og maatte gaa fra
g Grund. Et Held var det ellers i denne haarde Tid, at Til-
a Norge, over hvis Ophør der tidligere var klaget, saasom
g var paabuden i Overeenskomsten, nu, efter alt at dømme,
lig regelmæssig, ja endog livligere og i større Maalestok, end fra
bestemt. Der tales snart om tre Skibe, snart om sex, elleve,
s. f. v., der kom til Island og stundom endog overvintrede. Kun
siges der udtrykkeligt, at der den Sommer alene kom et eneste
Det lader ellers til, at naar de norske Skibe før Kong Mag-
Tid udeblev saa hyppigt, at Islendingerne fandt sig foranledigede
klage derover, og selv nu ikke hvert Aar indfandt sig, da var dette
for stor Deel Islendingernes egen Skyld, idet de ikke betalte de
e Kjøbmænd ordentligt og derved forvoldte disse baade Tab og
derier. Der findes endnu en Forordning, udstedt til Islendingerne
ngens Navn af Drottseten og Cantsleren i Formynder-Regjeringens
Aar, hvorved man søgte at raade Bod paa dette. Her heder det:
Kjøbmænd, som søge herfra til Eder, have ofte klaget over, at I
te Betalingen af, hvad I skylde dem, til den alleryderste Tid, hvoraf

[1]) Der tillægges ogsaa: „det forekom dem, som om der fløj Fugle baade store og smaa om i Ilden med forskjellige Skrig; dette troede man var Sjæle". Man havde nemlig, som man af Kongespejlet kan see, den Forestilling om de ildsprudende Bjerge, at de var Dele af Helvede, eller Pinesteder for Synderes Sjæle efter Døden, s. Spec. regale S. 33, 34.

Følgen er, at de enten altfor seent kunne tiltræde Tilbagereisen, elle og at de, som kun havde tænkt at tilbringe een Vinter hos Eder, ma tilbringe to. Da dette ej kan tilstedes, bestemme vi herved, at J hve Aar inden Olafsvake fyrre skal have betalt hvad J skylde de Frem mede, i modsat Fald skulle J udrede en Bod af 24 Alen for hve Hundrede, halvt til os og halvt til Creditor. Skeer Betaling helle ikke til den Dag, og Creditor klager, skal Sysselmanden eller han Ombudsmand med fire andre af ham selv valgte gode Mænd uden fore gaaende Søgsmaal og Dom af Skyldnerens Gods udtage og tilveje bringe Betalingssummen med opløbne Omkostninger, og dertil en Mar halvt til os og halvt til Creditor. Undlade Sysselmændene eller dere Ombudsmænd dette, da skulle de miste Syslen og alle andre Veitsle de maatte have fra os, samt være forvissede om vor fulde Unaade [1]. Formodentlig maa denne Paamindelse have hjulpet, siden vi virkelig f Skibe fra Norge hyppigere ankomme til Jsland, end før. Drottse og de øvrige verdslige og geistlige Magthavere var vel tillige saa meg mere interesserede i denne Sag, som idetmindste mange af dem had Skibe, der foor paa Jsland. Man seer saaledes, at Hr. Erling eje „et Jslandsfar", at ligeledes Biskop Haakon ejede en „Busse", hvorm Biskop Jon kom fra Jsland 1338, af andre Skibe nævnes „Stedj kollen", der upaatvivleligt hørte hjemme paa Stedje i Sogn, Lysebusse der maa have tilhørt Lysekloster, Agvaldsnesbussen, Postolasuden, d sandsynligviis tilhørte Capitlet ved Apostelkirken i Bergen. Naar f mange Skibe findes navngivne, er man berettiget til at slutte, at d blandt dem, der ej udtrykkeligt nævnes, ogsaa har været mange andr som tilhørte Stormænd i Norge [2]. Endvidere tales der om Jslands farere i Throndhjem, der ved en Dom af 1341 udtrykkeligt forpligted til at yde Tiende af Skreid, Tran og Svovl [3].

De mange Afskrifter, der fra denne Tid findes af Sagaer og anl eldre Verker, viser, at Interessen for den fedrelandske Literatur og H storie som overhoved for Videnskabelighed i Almindelighed endnu var levende hos Jslændingerne, om det end maa erkjendes, at denne Inte esse mere viste sig i Vedligeholdelsen og Afskrivningen af hvad man al

---

[1]) Thormod Torvesøns Hist. Norv. IV. S. 459. Her angives ikke Datum Udstedelses-Sted, men der siges kun i Korthed, at Forordningen er af Aa 1331, hvilket i sig selv er meget sandsynligt, siden Paal Cantsler udtryk ligt nævnes. Brevet er skrevet af Paal Klerk. Det er endnu ikke udgi paa Norsk, og kjendes derfor næsten alene af Th. Torvesøns latinske Paraphra

[2]) See om Hr. Erlings Skib Munkelivsbogen S. 66, om de øvrige Annale ved 1335, 1343, samt det ovenfor anførte Brev fra Biskop Haakon til E Arne af 5te Dec. 1338.

[3]) See Dipl. N. II. 225. Den ene af disse var fra Leren, den anden fra Se

rede havde, end i Frembringelsen af nye Verker. En af dem, der virkelig kan betragtes som Originalforfatter, er den føromtalte skaalholtske Biskop Jon Halldorssøn, hvis literære Virksomhed vi allerede have berørt. Store Fortjenester har ogsaa Abbed Berg i Thingeyre, der, som vi have seet [1]), bearbeidede Olaf Tryggvessøns Saga paa Modersmaalet efter Snorres, samt Munkene Gunnlaugs og Odds Forarbeider, de sidste i det latinske Sprog, ordnede Stoffet chronologisk, og sees overhoved tydeligt at have taget sig Snorre Sturlassøns særskilte Bearbeidelse af Olaf den helliges Saga til Mønster, uden dog altid at være heldig i sine chronologiske Combinationer, hvorvel det maa erkjendes, at de ere gjorte med megen Skjønsomhed. Den gamle Skaldekunst dyrkedes nu udelukkende paa Island eller af Islendinger og var heller ikke her længer egentlig Folkets Sag, men udøvedes af enkelte mere Dannede og Lærde som en temmelig sjelden og vanskelig Kunst, der krævede meget Studium [2]). Den af Folket mest yndede Poesi var nu de saakaldte Rimur, eller Bearbeidelser af baade historiske, nationale og fremmede Sagaer, Ridderhistorier, Eventyr, Legender o. a. d. i rimede Vers, lignende de saakaldte Kæmpeviser i Sverige, Danmark og Tydskland.

Om Grønland er der næsten ingen Optegnelser fra de Tider. At der fremdeles fra Norge var nogen Sejlads paa Grønland, sees af den ovenomtalte Strid mellem Biskop Audfinn og Erkebiskopen om Grønlandsfarernes Tiende [3]). Ligeledes have vi seet, at Sexaarstienden af Grønland temmelig tidligt blev betalt gjennem Erkebiskop Eiliv til Bernardus de Ortulis; dette, tilligemed hvad der oplystes under hiin Strid, viser, at Nidaros og Bergen var den grønlandske Handels Hovedsteder i Norge. Sexaarstienden og Rumaskatten blev alene betalt in natura, i et Slags Vare, der udgjorde en af Gjenstandene for Udførselen, nemlig Hvalrostænder [4]). Men at flere Aar maa have kunnet gaa hen, hvor intet Skib kom fra Norge til Grønland eller omvendt, sees deraf, at Erkebiskop Paal i Aaret 1343 kunde indvie Broder Jon Erikssøn Skalle til Biskop i Garde i den Tro, at Biskop Arne, der var bleven indviet 1314, var død, medens der dog siden erfares, at Arne endnu levede — han døde, som det synes, ikke førend i 1349 —, saa at Jon

---

[1]) S. o. S. 309, jfr. Olafs S. h. helga, Christiania 1853, Fortalen S. XLIII. Olaf Tryggv. Saga ved Odd Munk, Christiania 1853, Fortalen S. XVII. XVIII.

[2]) Om den ypperlige Skald, det religiøse Kvad „Lilja's" Forfatter, Munken Eystein Asgrimssøn, vil der i det følgende blive fortalt udførligere.

[3]) See ovf. Side 78, 79.

[4]) Om den grønlandske Tiende og Rumaskat, see ovf. S. 98, 109, jfr. Grønlands historiske Mindesmerker III. 112, 113. Men ogsaa Erkebiskopen betalte i Sexaarstiende for sit Distrikt 24 Hvalrostænder, der formodentlig maa være komne fra Grønland.

for det første maatte blive i Norge som Biskop alene af Navn, ul
noget Sæde ¹). Paa denne Tid synes det, som om de Indvandrin
og Angreb af Skrælingerne eller de Indfødte, der omsider skulde tilint
gjøre den lille christne Colonie allerede tog sin Begyndelse. De k
vesten- eller nordvestenfra og hjemsøgte saaledes først den saakaldte Vest
bygd, der laa inde i Baffinsbugten, langt adskilt fra Hoved- eller Øst
Bygden i den sydligste Deel af Landet. Disse deres Angreb var m
ske Aarsag i, hvad en enkelt Beretning for Aaret 1342 meddeler, ne
lig „at Grønlands Indbyggere (her kan naturligviis kun Vesterbygde
Befolkning menes) faldt frivilligt fra Christendommen og begav sig
andre Egne af Amerika ²)"; hvormed det vel ogsaa staar i Forbind
hvad der fortælles i de islandske Annaler, at i 1347 kom et Skib
Grønland med 18 Mand ombord, der var bestemt til Markland
Nova Scotia, ind til Straumfjorden paa Island, efter at have
sit Anker i Havet ³). Aarsagen til hiin sørgelige Tildragelse kan
have været nogen anden end den fuldkomne Hjelpeløshed og Fortvi
hvori Vesterbygdens faa Indbyggere befandt sig. Man seer fo
deraf, at Sejladsen fra Grønland til Amerikas Østkyst endnu ikke
kan være ophørt. Lagmanden paa Grønland, der ogsaa synes at
fungeret som etslags Befalingsmand, sendte omsider Folk til Vesterby
for at fordrive Skrælingerne, men da de kom did, fandt de, siges
ikke et levende Menneske, christent eller hedenskt; der var endnu noget
Kvæg og Sauder, hvoraf de tog og slagtede endeel, saavel til sin Underho
ning som for at lade Skibene dermed til Hjemreisen; de bragte paa d
Maade hjem saa meget, som Skibene kunde rumme. En af dem, d
fulgte med paa dette Tog, var Presten **Ivar Baardssøn**, der selv v
fød paa Grønland og i mange Aar bestyrede Bispsgaarden i Gar
han har efterladt en vel meget kort, men saare merkverdig Beskriv
over Grønland, og omtaler udtrykkeligt sin Deeltagelse i Toget, sigen
at han selv havde seet, hvorledes Vesterbygden formedelst Skrælinge
var ganske folketom, skjønt der endnu fandtes forvildede Heste, K

¹) See isl. Annaler S. 260, Grønl. hist. Mindesm. III. 14; at Arne døde 1349 synes at kunne sluttes deraf, at der ved 1368 i Annalerne (s. 318) s at Grønland havde været uden Biskop i 19 Aar. Jfr. Grønl. hist. Mind III. S. 30.

²) Grønl. hist. Mindesm. III. S. 459. Notitsen, der sees at være hentet Annalhaandskrifter, som nu ere tabte, har aldeles Troværdighedens P At her kun kan være Tale om Vesterbygden, sees deels af Ivar Baards Meddelelser om dem, deels ogsaa flethen af den Omstændighed, at Øster den vedblev endnu at være befolket i 150 Aar.

³) Isl. Annaler S. 272. Gr. h. M. III. S. 14.

Beder og Sauder [1]). Denne Ivar Baardsøn sees tidligere at have været Prest i Bergens Diøcese, thi der haves endnu et Anbefalingsbrev for ham, udstedt af Biskop Haakon i Bergen den 8de August 1341, paa hans forestaaende Reise til Grønland [2]). Biskopen anbefaler ham paa det Bedste og beder Alle paa det inderligste, at de, da han sendes i Biskopens og Kirkens Erinde til Grønland over et stormfuldt og stort Hav, ville baade paa Henreisen, under hans Ophold og paa Tilbagereisen behandle ham med Velvilje, hjelpe ham, naar han beder derom, og ikke tillade, at nogen fornærmer ham paa Person og Gods. Da Brevet er skrevet saa langt ud paa Aaret, tør det vel være uvist, om han kom afsted i samme Aar. I alle Fald maa han være kommen tilbage til Norge i 1343, da Pave Clemens den 18de Marts 1344 paa hans Ansøgning bevilgede ham et geistligt Beneficium i Bergens Stad eller Bispedømme [3]). Han maa saaledes endnu engang være dragen til Grønland for at tage fast Ophold der, og dette er neppe skeet førend meget efter hine Bevægelser i Aarene 1342—1347. Det er ej usandsynligt, at han kan være afsejlet med den Knarr, der, som det berettes, i 1346 kom fra Grønland, formodentlig til Throndhjem eller Bergen, i god Behold og med en meget riig Ladning [4]).

Om Færøerne vides fra denne Tid intet andet, end at en ny Biskop, Haavard, indviedes i 1343 og døde 1348 [5]); saaat altsaa den i 1320 indviede Signar maa saaledes være død kort Tid før 1343. Stort mere veed man heller ikke om Hjaltland og Orknøerne. Disse to Øgrupper var fremdeles adskilte i administrativt og hørte kun sammen i geistligt Henseende. Der er allerede ovenfor berettet om den ...varende urolige Biskop Villjam og Erkebiskop Eilivs Fremgangsmaade mod ham. Han deeltog, som det ligeledes er viist, i Provincialconcilierne 1320 og 1327. Hvor længe han levede, er ellers ikke bekjendt.

---

[1]) Dipl. N. V. 152. Gr. h. M. III. S. 259.

[2]) Sammestéds, S. 886—889.

[3]) Regest. Supplicationum Clement. VI. ann. II. p. 2. fol. 161 verso. Ivars Navn er i de senere Afskrifter af hans Antegnelser (de findes kun i nyere Dansk) meget forvansket; som oftest seer man ham kaldet „Ivar Bere". I en gammel engelsk Oversettelse fra Hollandsk, (der igjen er oversat fra Tydsk og dette fra Norsk), kaldes han „Ivar Boty"; l. c. S. 249, 259.

[4]) Isl. Annaler, S. 270, Gr. h. M. III. S. 14.

[5]) Isl. Annaler, S. 260 og 276. Han kaldes paa første Sted Hallvard, paa andet Haavard. At dette er rigtigt, sees deraf, at den gamle Biskopsfortegnelse i Cod. Arnamagnæan. 325 fol., aftrykt i Langes Tidsskrift V. 43—45, har „Gæsuardr", øjensynligt Skrivfejl for „Hafvardr, Hávardr",

Hans Efterfølger heed ogsaa Villjam, og det vilde saaledes, om man endog fandt en Biskop Villjam nævnet i de nærmeste Aar efter 1330, være umuligt at vide, hvilken af de to der menes. Vist er det kun, at den anden Villjam var Biskop ved 1350 [1]), og at han levede længe efter den Tid, saa at han da neppe kan have været længe i Embedet; sandsynligviis var det derfor Villjam den eldre, der ifølge et af Biskop Haakons Breve synes at have tilbragt Julen 1339—1340 i Bergen [2]). Den kirkelige Forbindelse mellem Norge og Øerne synes forresten endnu at have været meget levende; foruden at Biskopen selv oftere var over i Norge og deeltog i kirkelige Handlinger, var der flere norske Geistlige, som tillige havde Canonicater eller Præbender i Orknø Bispedømme, saaledes, som vi allerede have seet, Cantsleren Hr. Ivar Olafssøn; ligeledes Cantsleren Hr. Paal Baardssøn, og da han blev Erkebiskop, overdroges dette Canonicat til en Chorsbroder i Oslo [3]). Ogsaa i verdsligt Henseende lader det til, at Samkvæmet mellem Moderlandet og Øernes Indbyggere var hyppigt; vi have allerede seet, at norske Stormænd havde mange Besiddelser paa Orknø, Klostrene ligeledes; ogsaa havde flere af Orknøernes Lagmænd, hvad enten de nu var norske eller orknøiske af Fødsel, Besiddelser i Norge; saaledes Sighvat Kolbeinssøn, der omkring 1325 var Lagmand paa Øerne; han og hans Broder Olaf Lang havde Ejendomme i Bergen, og den første testamenterede samme Aar Munkelivs Kloster noget Jordegods [4]). I Begyndelsen af 1338 var en Sigurd Sighvatssøn, der synes at have været hans Søn, Lagmand

---

[1]) Dette sees af samme Biskopsfortegnelse, der sees at være forfattet eller nedskreven i 1350 og senere fortsat; den anden Villjam er allerede opført her, og saaledes maa han have været Biskop før 1350.

[2]) I Biskop Haakons Brev til den throndhjemske Chorsbroder Arne Einarssøn, „skrevet i Bergen" næstefter Julen $^{1339}/_{40}$, heder det blandt Andet: „I vil neppe bedre kunne treffe Biskopen af Orknø end her, inden han reiser herfra" (Samll. V. 144).

[3]) See Clement. VI. Reg. Comm. an. II. l. 5. ep. 11., hvorved Pave Clemens d. 21de Juli 1344 overdrager Thore Guthormssøn, Chorsbroder i Oslo, det efter Erkebiskop Paal ledigblevne orknøiske Canonicat. Vi erfare og af de i Samll. V. 502, Not. 2, meddeelte Breve, at Sognene Thveitathing og Randarthing paa Hjaltland i Aarene 1321 og 1322 blev besatte med Geistlige fra Bergen, Thorkell Haanevssøn og Herbrand.

[4]) Det er ovenfor omtalt, at Hr. Thore Haakonssøns Børn arvede store Godser paa Orknøerne; Besiddelser paa Hjaltland havde endvidere Fehirden Svein Sigurdssøn og hans Svigerfader Hr. Thorvald Thoressøn. Vi ville i det Følgende see, hvorledes ogsaa Datteren Fru Herdiis ejede meget Gods paa Hjaltland. Munkelivs Klosters Besiddelser paa Hjaltland anføres i Mk B. S. 167.

rknø og tilstede i Bergen [1]). Kun Jarle-Ætterne selv blev mere og re fremmede for Norge, idet nemlig Jarleverdigheden fremdeles ved o gjennem kvindelige Led kom i skotske Ætters Hænder. **Magnus**, sidste Jarl af Huset Angus, som vi oftere have berørt, døde i Tidsrummet mellem 1320 og 1329, efterladende sin Enke, Grevinde Katarina, der allerede ovenfor (S. 133) er omtalt, og ingen Sønner, det synes, siden Jarledømmerne Orknø og Katanes gik i Arv til s Dattersøn **Malise af Stratherne**, en Søn af Malise, den eldre rl af Stratherne, der tilligemed saa mange andre skotske Høvdinger t i Slaget ved Halidonhill den 19de Juli 1333 mod Kong Edward England [2]). Malise den Yngre forenede tre Jarledømmer, Stratherne, tanes og Orknø. Men Kong Edward, der nu havde Magten i nde, erklærede ham for at have forbrudt Jarledømmet Stratherne, n han skjenkede til en af sine Mænd, Johan af Warenne, Jarl af rrey. Malise søgte, om han med det Gode kunde faa det tilbage, d at nærme sig Magthaverne, ja gav endog Johan af Warenne en af e Døttre til Egte [3]). Men Følgen heraf var kun den, at nu ogsaa ng David, Robert Bruces Søn, erklærede Stratherne hjemfaldet til

[1]) See Mklv. B. S. 50. 108. 111. 138. 155. Sighvat Kolbeinssøn nævnes her allerførst i 1309 (S. 111) uden noget Tillæg blandt andre Beboere af Bergen, ligeledes i 1321 (S. 138); i 1325 derimod kaldes han Lagmand i Orknø (S. 108, 155); han og hans Broder Olaf Langs Svigersøn Sørkve havde i dette Aar først en Tvist med Munkelivs Kloster om en Deel af Gaarden Thveit i Odde Sogn i Hardanger, men efterat den var venskabeligt bilagt (S. 156), testamenterede Sighvat Klostret 6 Mmb. i Lydin i Sogn og 1 i Sauraas paa Aasene (S. 108); sidst nævnes han i 1330 som Vidne til en Gave af Jordegods (S. 50). Broderen Olaf Lang nævnes som bosat i Bergen 1315 (Dipl. N. I. 146). Sigurd Sighvatssøn, Lagmand i Orknø nævnes som en af Vidnerne til hiint føromtalte Salg, som Hr. Erling Vidkunnssøn i 1337 og 1338 lod foranstalte af sine hardangerske Ejendomme (Mklb. S. 65, jfr. S. 216).

[2]) At Katharina da var Enke, er umiskjendeligt af Maaden, hvorpaa hun fremtræder. At hun havde været gift med Magnus Jarl, sees af Bartholiniana E. S. 134, jfr. Suhm XII. S. 36, uagtet det vistnok ved første Øjekast paa Brevet No. 169 i Dipl. N. II. skulde synes, som om hun var Jon Jarls Enke. Men forøvrigt kan det ikke negtes, at da Katharina i dette Brev omtaler Jon Jarl uden at kalde ham sin Fader, men derimod heller som den, fra hvem „hendes Herre, d. e. Magnus Jarl, umiddelbart arvede sine Besiddelser, synes det virkelig, som om det orknøiske Ætte-Diploms Udsagn, (see ovf. IV. 2. S. 345. Not.), at Jon var Magnus's, ej Katharinas, Fader, dog er rigtigt, og at saaledes Douglas's Paastand, at Katharina var Jons Datter, hvilket vi paa hiint Sted gav Fortrinet i Betragtning af de mange utrykte Kilder, hvortil D. maatte antages at have haft Adgang, maa forkastes. Herefter bliver da Noten l. c. S. 345 og Slægttavlen at berigtige.

[3]) See Lord Hailes, Annals of Scotl. II. S. 202 fg.

Kronen [1]) og bortgav det siden (i 1343) til hans Systersøn, Mauri Moray [2]). Formodentlig har han da begivet sig til sit norske L Orknø, der ej kunde fratages ham, ja det er endog ikke usandsynligt han er dragen over til Norge eller Sverige, deels for at være i Si hed, deels og for at hylde Kong Magnus og modtage hans Bekræ i Jarledømmet, thi paa anden Maade er det vanskeligt at begribe, h ledes det gik til, at to af hans Døttre blev gifte med fornemme sv Mænd, den ene med Erngisl, Søn af Ridderen og Rigsraaden Sune Jonsøn († i 1338), og den anden med Guthorm Sparre den mægtige Æt, til hvilken Hr. Ulf Arnbjørnsøn, Sune Jons Svigersøn, hørte [3]). Disse Døttre var af hans sidste Egteskab en Datter af Hugo, Jarl af Ross; en tredie Datter af samme skab blev gift med den skotske Høvding Sir Villjam Sinclair, og fjerde med en Reginald Chene. Malise havde tidligen været gift Johanne, Datter af Sir John Menteith, og hans Datter af dette skab blev gift med den skotske Herre, Wayland af Ard eller le Ar Vi ville i alt Følgende see, hvorledes saavel Erngisl Sunesøn

---

[1]) See herom Rymeri foedera II. 2 S. 978, jfr. Douglas, Peerage of land, Art. „Stratherne".

[2]) Douglas, l. c. jfr. Fortalen til Udg. af „liber Insulæ missarum" XI. Denne Forbrydelse af Jarldømmet ansees vel af Lord Haile tvivlsom (see Additional case, p. 27); men vi see dog i alle Fald a paalidelige Brev hos Rymer, at der er noget sandt deri, og saaledes ha naar alt kommer til alt, Sagen sin Rigtighed.

[3]) See det orkn. Ættediplom, Symbolæ ad hist. Norvegiæ, S. 24. Nu staar „fuit nupta cum quodam Gothredo nomine Gothormo le Sp kan ved „Gothredo" ej forstaaes andet end „en fra Gøtaland, Gøta formodentlig har der i Originalen staaet „Gothricio", og er dette af veren læst urigtigt. Sune Jonsøn (af Ætten Baat) nævnes i 1329 Høvedsmand paa Kalmar Slot (Dipl. Sv. 2694), i 1332 skulde, som vi seet, Helsingborgs Slot midlertidigt overdrages til ham, i 1337 kaldes Lagmand i Tiohered (Dipl. Sv. 3175), og omtales som død i 1339 Sv. 3316). Hans Broder var Peter Jonsøn (Dipl. Sv. 3275, 3316, og hans Datter var gift med Ulf Arnbjørnsøn (Sparre), see 3275.

[4]) Det orknøiske Ættediplom, jfr. Douglas l. c. Her tales ogsaa om, at lise var gift med en Marjory af „Muscocampo" og havde med hende ren Isabella, der egtede Villjam af Ross, Søn af den ovennævnte Man vil endog vide, at han nævnes i et Diplom af 1334, der nu er som da levende (Lib. Ins. Miss. Fortalen No. 26). Men da hun allerel tales i Breve af Kong Robert I. (see Douglas l. c.), er det at formo det sidstnævnte Aarstal er urigtigt, og at hun snarere har været den Malises Hustru. Forøvrigt hviler der meget Mørke over disse Slegt forhold, der ej vil kunne opklares, førend flere af de i skotske Privatar opbevarede gamle Breve blive offentliggjorte.

…lises Dattersønner senere fremkom med Fordringer paa Orknøerne Katanes.

Forbindelsen og Samkvæmet mellem Norges og de vestlige Øi… …des Indbyggere blev forøvrigt i disse Tider ikke lidet vanskeliggjort … Sørøvere, der sværmede om i Nordsøen og Vesterhavet og fornem… …lig synes at have hørt hjemme paa Nordsøens sydligste Kyster, i Flandern, …ankrige og England. De fleste af disse udrustedes, som det lader, …tlig til Fiskeri paa Bankerne i Nordsøen, eller idetmindste var dette … foregivne Hensigt med deres Udsendelse, thi saadanne Skibe kaldtes …vanligviis Dugger, Dogger eller Fiske-Dugger (egentlig „Tønder"), … Besætningen Duggerer eller Doggerer, hvorom endnu Benævnelsen …oggers-Bank" paa den største af alle disse Banker paa Farvandet …lem det sydlige Norge og England minder [1]). Men hvad enten Fiskeriet … disse Doggeres virkelige eller kun deres foregivne Hovedformaal, saa … vist, at de ved Siden deraf, naar Leilighed gaves, drev Sørøveri. …ledes berettes det, at da Abbed Arne af Lyseklosteret i Aaret 1336 …r 1337 drog over til England, blev han under den engelske Kyst …en til Fange af Doggererne, der hugg Hovedet af ham og hele hans …ndskab og kastede Ligene overbord [2]). Formodentlig var det de samme …ags Folk, der i Aaret 1343 tog Islandsfarerskibet Hønsebussen, og …te hele Mandskabet [3]). Dette var vel ogsaa Aarsagen, hvorfor Grev …do af Namur, da han i 1335 sendte sin Søster Blanche til Norge for at … Bryllup med Kong Magnus, udvirkede af den engelske Konge Edward … 3die, i hvis Tjeneste han selv nylig havde staaet og strax efter atter …adte [4]), Beskyttelsesbreve for hende og hendes Følge, rettede til alle

---

[1]) Benævnelsen fiskidugga forekommer i Isl. Annaler S. 388,, ved 1413. De her omtalte Fiskedogger kom fra England. „Dogger" kaldes eller kaldtes ligeledes i Holland Fiskesmakker, især til Sildefangst. Ordet kommer formodentlig af det i Middelalderens Latin brugelige doga, duga, Tønde, hvoraf dogana, douane, Toldsted, og dogarius, egentlig Tøndebinder, siden den, der tilvirker eller bruger Tønden til Fiskeriet.

[2]) Isl. Annaler S. 244. Aaret angives forskjelligt i de forskjellige Haandskrifter.

[3]) Isl. Annaler, S. 264.

[4]) Han havde netop i Juli 1335 deeltaget med den engelske Hær i Beleiringen af Edinburgh, men var bleven taget til Fange, og strax derefter høfligt frigivet af den skotske Regjering. See Lord Hailes, Annals of Scotl. II. Side 221. Den 11te August udstedte Kong Edward fra Perth et Leidebrev for Guido til hans Hjemreise (see Rymer, II. 2. S. 919), efterat han derhos havde sendt en Guldkjede til hans hjemmeværende Broder Philip (sammesteds S. 918). Men den 26de Aug. fornyede Grev Guido sit Engagement for Livstid (sammesteds S. 919). Hermed kan det suppleres, hvad der ovenfor, S. 189, er anført om disse Brødre af Dronning Blanche.

hans Admiraler og Skibsbefalingsmænd i Almindelighed, saavelsom Særdeleshed til Befalingsmændene over de fem Havne (cinque ports) Admiralerne over begge Afdelinger af Flaaden (den nordlige og den vest lige), og Høvedsmændene over Skibene i Yarmouths Havn [1]). Konge meldte dem her, at da Greven sendte sin Søster til Norge i hiint Øie med, og i den Anledning lod udruste mange Fartøjer i Havnen Sluys saavelsom andre flanderske Havne, tog han herved hende og hendes Følge i sin særlige Varetægt paa hendes Opreise til Norge, og bød saaledes, at de skulde yde hende Værn og ikke volde hendes Reise nogen Hindring (24de Aug. 1335).

Det var i de Tider heller ikke nogen Spøg for norske Ski at lande paa Sydersøerne, Norges forrige Bi-Land. I 1332 se lede saaledes to Skibe, Gladen og Gullsuden, fra Dyrafjorden pa Island for at gaa til Norge, men blev af Storm dreven til Syder øerne; det ene af dem, Gullsuden, paa hvilket den anseede Islændin Narve Thorlaksson befandt sig, blev taget og plyndret af Indbyggerne; det andet undkom næsten ved et Under og med det Gullsudens Besæt ning, paa tre Mand nær, der havde været i Land med Baaden, og blev grebne og gjort til Træle; ogsaa de øvrige var i saa stor Fare at de alle gjorde Løfte om en Pilegrimsreise til Rom, hvis de bl reddede [2]). Man erfarer intet om, at der skete noget fra norsk Side denne Anledning. Lejlighed maatte der altid være dertil paa Grund den Forbindelse, der endnu altid i kirkeligt Henseende fandt Sted mella Norge og Sydersøerne.

---

1) See Rymeri Foedera, II. 2. S. 920. Hermed kan det af os ovenfor (S. 187) anførte, om Maaden, hvorpaa Blanche drog til Norden, Havnen, hvor fra hun drog ud, og Stedet, hvor hun landede, samt Tiden for hendes Reise, fuldstændiggjøres; det bliver saaledes vist, at hun indskibede sig i Sluys, og at hun den 24de August endnu ikke var afreist; og da der kun tales om, at hun skulde drage til Norge, maa det og antages, at hun landede i en norsk Havn, Tunsberg, eller Kongehelle. Merkeligt nok, er der i samme Breve ogsaa Tale om Kong Magnus alene som Rex Norvegiæ, og dette kommer sikker deraf, at der handledes om Blanches Afreise til en norsk Havn (ad parte Norvegiæ). Vi have ovenfor seet, at hun endnu ikke nævnes i det Brev a 25de September, som Kongen den Dag udstedte i Tunsberg (see S. 184, jfr 187), altsaa var hun da formodentlig ej ankommen, og desto rimeligere er det at Bryllupet ej stod førend henimod den 7de November. Paa disse Breve va jeg under Trykningen af det Ark, hvorpaa Blanches Reise til Norden om tales, endnu ej bleven opmerksom. Brevene er daterede apud villam S Johannis 24de August 1335.

2) Isl. Annaler ved 1332, S. 236.

36. Tildragelser, vedkommende den norske Kirke.

Vi have i det Foregaaende betragtet de kirkelige Tilstande i Norge
il de nærmeste Aar efter Paal Baardssøns Ophøjelse paa Erkestolen
hans Overeenskomst med Kongen ved Raadsmødet 1337 om For-
'et mellem den kongelige og den erkebiskopelige Jurisdiction i Chri-
retssager inden Nidaroos Diøcese. Det staar nu tilbage at gjennem-
de vigtigste Begivenheder, som tildrog sig inden den norske Kirke
tidigt med de nys skildrede politiske Tildragelser.

Biskoperne i Nidaroos Provins ved 1337 var, foruden Metropo-
nen **Erkebiskop Paal, Hallvard paa Hamar, Salomon i Oslo,
akon i Bergen, Erik i Stavanger, Jon Halldorssøn i Skaal-
t, Egil paa Hole, Arne i Grønland, Signar paa Færøerne,
ljam paa Orknøerne** og **Thomas paa Syderøerne.** Af dem
hørte altsaa kun Erkebiskopen og de fire førstnævnte det egentlige Norge;
Islands, Færøernes og Grønlands Biskoper er der allerede i det
gaaende talt; Biskopen paa Syderøerne var idetmindste i politisk Hen-
de Norge aldeles uvedkommende, og man veed desuden ikke mere om
, end at han var skotsk af Fødsel, beklædte Bispestolen i 18 Aar
døde den 20de Septbr. 1348 [1]). Om han nogensinde var i Norge,
ves ikke, skjønt man dog kunde formode, at han havde været der i
[illegible] for at indvies af Erkebiskop Eiliv, ihvorvel det rigtignok synes at
e blevet temmelig sædvanligt, at den til Syderøerne udvalgte Biskop
e ned til Avignon og modtog Indvielse der. At ellers det kirkelige
and mellem Nidaroos og Øerne endnu ikke var opløst, eller alene i
vnet bestaaende, sees deraf, at Eiliv i Aaret 1320 brugte Cormac, Archi-
conus i Syderøerne; til at visitere paa Orknø og i Forening med
throndhjemske Geistlige Grim at undersøge Biskop Viljams Forhold,
t at den samme Cormac 19 Aar senere endog i Norge selv brugtes
Erkebiskop Paal i kirkelige Ærinder [2]). Men svagt maa alligevel dette

[1]) See chron. regg. Manniæ S. 30.

[2]) Bartholin. E. 134, jfr. ovf. S. 31. See endvidere Bartholin. E. 415, Dipl. Norv. IV. 237. Erkebiskop Paal skriver her fra Bergen den 9de Juni 1339 til Thore, Prest paa Fane, at Peter, Presten til Oos, havde klaget til ham over, at uagtet han var bleven gjenindsat i Besiddelsen af sin Kirke ved Erkebiskopens Delegerede, Cormac, Archidiaconus af Skye, Svein Erikssøn, Chorsbroder i Nidaroos, og Aude, Prest til Mariekirken i Bergen, saa havde dog en Prest af Bergens Diøcese, Jon, med Vold og væbnet Haand berøvet ham den og fordrevet ham, hvorfor Erkebiskopen nu paalagde Sira Thore at indstevne ham for Erkebiskopen til næste Søgnedag efter St. Hans. — Det er underligt nok, at Cormac, som tidligere kaldtes Archidiacon af Øerne, her nu kaldes Archidiacon af Skye. Men formodentlig var hans Hovedresidens paa denne Ø.

Baand have været, og i Virkeligheden kan man sige, at Sydersernes skop optraadte paa samme Maade som de øvrige skotske Biskoper, alle lige indtil Ophøjelsen af St. Andrews til et Erkesæde hver for stod umiddelbart under Paven.

Medens saaledes den Synderlighed nu herskede for den throndhj Erkestols Vedkommende, at dens Omraade i Vesten strakte sig til L skaber, der ikke længer tilhørte Norges Rige, opvejedes dette igjen pa østlige Side deraf, at **Jemteland** fremdeles vedblev at lyde under biskopen i Uppsala. Dette gav dog nu mindre Anledning til Forv ger, end tidligere, thi det var dog i alle Fald nu den samme K som herskede i begge Riger, og Erkebiskopen af Uppsala havde idet ikke i sine Forhold til den verdslige Myndighed med to Konger stille, hvilket derimod nu var Tilfældet med den tredie Erkebiskop Kong Magnus's vidtstrakte Besiddelser, Erkebiskopen af Lund, der, hans hele Diøcese var afstaaet til Sverige, dog vedblev at være de Riges Metropolitan. Men overhovedet maa det erkjendes, at uag altid maatte ansees ønskeligt, at den geistlige og verdslige Landskab deling stemmede indbyrdes overeens, saa medførte en saadan Over af den ene Jurisdiction inden den andens Grændser ingen videre U da den verdslige og geistlige Jurisdiction overhoved var saa adskil hinanden. Den misligste Side ved Sagen var egentlig den Indvi et saadant Forhold kunde udøve paa Nationaliteten i det Landskab, derved kom til at henhøre under en anden geistlig Over-Autori den fedrelandske. Thi hvad nu f. Ex. Jemteland angaar, da er at begribe, at de fleste Geistlige, som ansattes der, sendtes fra og nærmest fra Kathedralskolen i Uppsala; deres Sprog var altsaa og det er derfor umuligt andet, end at Landskabets Befolkning underkastes en Indvirkning i sproglig Retning, der omsider maatte sig gjeldende; ej at tale om, at disse Geistlige, som det faldt af gik de ringere og mindre oplyste Almuesmænd til Haande ved Af af alle deres Breve og Skriftligheder, hvoraf vi derfor virkelig i sprogligt Henseende finde sterke Spor i de fleste, af Bønder og Al mænd i Jemteland paa de Tider udstedte Breve; det er kun S mændenes og Lagmændenes, der kunne siges at være reent norske. kommer nu og den Omstændighed, at i Tilfælde af uvenskabeligt Fo mellem begge Riger maatte det være at befrygte, at Almuen i Jemtela sin svenske Geistlighed paavirkedes i en for Fedrelandet mindre gu Retning. Men herom kunde der, som sagt, nu heldigviis ikke Tale. Man erfarer ogsaa, at stundom idetmindste ogsaa norske Ge ansattes i Jemteland; saaledes sees det, at Biskop Audfinn i Berg Aaret 1324 paa den uppsalske Erkebiskop Olafs Anmodning løste

rgenske Diaconus Agmund Sæfinnsøn, der havde faaet Ansettelse i emteland, fra hans Lydighed under Bergens Bispestol [1]). Af og til nde det dog ikke vel undgaaes, at Nidaroos og Uppsalas Erkebiskoper m i Strid med hinanden om visse Punkter, som vel fornemmelig udrang af Jemtelands usedvanlige Stilling, men som og overhoved synes have haft sin Rod i de særegne Omstændigheder, under hvilke de nordgste svenske Landskaber i sin Tid var omvendte til Christendommen. Dette ır nemlig, som det tidligere er viist, skeet i Midten af og anden Halvel af det 11 Aarhundrede, fornemmelig ved den svenske Biskop Steenıns Bestræbelser, hvilket og var Aarsagen til, at ogsaa Jemteland kom til ligge under den Bispestol, hvorfra de Predikanter var udgangne, der vandt ts Indbyggere for den sande Lære [2]). Men tillige havde dette fundet ted paa en Tid, da Erindringen om St. Olafs Tog gjennem Jemteıd var i friskt Minde, og da Sagnet om og Troen paa hans Hellig- netop var kaldt til Live, og Enthusiasmen for ham saaledes var saa eget sterkere og mere brendende, fornemmelig i de Egne, han havde gjennemist, og hvor derved endog de ringe Skuur, hvor han oftere havde overnattet, ı under Navnet „Olafsboder" næsten betragtedes som Helligdomme [3]). erfor blev det meget almindeligt, at Indbyggerne af disse Egne isærdelesd, ikke alene af Jemteland, men og af de tilstødende svenske Landskar, Angermanland, Helsingeland, o. fl., gjorde Pilegrimsferd til Nimos og offrede Gaver til St. Olafs Skriin. Disse Gaver havde i dens Løb, ligesom paa saa mange Steder i Norge, antaget Charaktea af en aarlig Skat, kaldet Olafsskatten, hvad enten nu dette grundede paa en bestemt Forpligtelse, eller alene paa Sedvane, eller paa særskilte fter. Skatten ydedes deels i rede Penge, deels i Varer, som Pelsrk, Lerred, o. a. d. efter de forskjellige Landskabers Lejlighed. Men t var ej at undres over, om den uppsalske Geistlighed ej gjerne saa alle sse Rigdomme gaa ud af deres eget Diœcese og Fedreland for at komme udenlandsk Kirke og Geistlighed til Bedste. I Uppsalas Kathedralrke var der ogsaa et Altar for St. Olaf med egen Prest, og det kunde aledes synes billigt, om en aarlig Skat til St. Olaf, der ikke nødvengviis var forbunden med personlig Pilegrimsferd, kom dette Altar til edste. Paa Grund heraf havde derfor, efter hvad man maa antage,

---

[1]) Dipl. Norv. V. 70.

[2]) See ovf. II. S. 603, 604, Not. 2. Det er der viist, at Jemteland netop christnedes paa den Tid, da Biskop Steenfinn, ifølge Mag. Adam af Bremens Beretning IV. 24, sendtes af Erkebiskop Adalbert „til Helsingeland paa Svearnes og Nordmændenes Grændser".

[3]) See ovf. I. 2. S. 778.

Uppsalas Erkebiskop og Capitel søgt at bringe hine Egnes Indbygg
til at ophøre med de regelmesige Indbetalinger til Nidaroos, og de
mod tilholdt dem at sende altsammen til Uppsala. Foranstaltningerne
dette Øjemed synes især at være trufne, medens Erkebiskop Peter i B
gyndelsen af Aaret 1335 visiterede i Jemteland [1]) og formodentlig ogs
de øvrige Landskaber paa den Kant, nemlig Angermanland, Helsingelan
m. m. Thi Erkebiskop Paal i Nidaroos, hvem vi allerede have læ
at kjende som en paa sine og sin Kirkes Rettigheder meget skinsyg Man
klagede netop til den nye Pave, Benedict XII., derover, og udvirkede f
denne en Advarselsskrivelse mod alle dem, der saaledes vovede at gaa N
daroos Kirkes Rettigheder for nær. Af denne Skrivelse, der er date
den 8de Januar 1336, seer man, at Paal havde forestillet Paven, hvo
ledes „nogle Personer, saavel geistlige som verdslige, optændte af Mi
undelse og Begjerlighed, ved Trusler og Skræmmeord og andre utill
delige Midler søgte skammeligen at hindre hine Indbyggere fra at gi
Løfter og Indbetalinger paa sedvanlig Viis til Nidaroos Kirke og S
Olafs eget Skriin, hvorved deres egen Sjæl kom i Fare og Nidaroos Kir
leed stort Tab". Det er vel muligt, ja heel sandsynligt, at de uppsal
Geistlige og deres Agenter ved denne Anledning ej have faret saa forsi
tigt frem, som de burde, men i Hovedsagen havde de dog neppe Ure
derimod er det øjensynligt af det Uddrag af Erkebiskop Paals Klagebre
der er indført i den pavelige Skrivelse, at han har udtalt sig med meg
Bitterhed og Heftighed, hvortil det vel heller ikke bidrog saa lidet, a
den daværende Erkebiskop i Uppsala, Broder Peter Philipssøn, va
Dominicaner, ja endog havde været Predikebrødrenes Provincial i de
den danske Provinds, og Erkebiskop Paal med sit Capitel netop nu, so
det nedenfor nærmere skal omtales, laa i Strid med Predikebrødrene
Nidaroos, der endog i den Anledning ligefrem henvendte sig til Erkebi
skop Peter, deres forrige Foresatte, om Bistand. Paven, der ikke v
kunde indlade sig paa at foranstalte nogen nærmere Granskning af Sagen

---

[1]) At Erkebiskop Peter paa den Tid visiterede i Jemteland og maaskee havd
været der allerede Julen over, sees af hans Brev af 11te Marts 1335, udstel
fra Fors i Jemteland (Dipl. Sv. 3124). I det saakaldte Registrum Up
salense, hvor Fortegnelser findes over hvad de enkelte, til Diøcesen h
rende, Landskaber, Kirker og Geistlighed havde at udrede til Seraarstiende
og Palliehjelpen, alt Kirkesognsviis, forekommer ogsaa Jemteland. I Se
aarstiende skulde der i Alt udredes $10\frac{1}{2}$ Mk. Penninger, hvilket efter Ge
sen, som 5 : 1 (thi her synes overalt at regnes efter svenske Penge) blive
$2\frac{1}{10}$ Mk. brendt, hvad der efter Vegten alene paa det nærmeste svarer til 1
Spdlr., og efter Pengenes daværende Verdi til henved 170 Spd. nuomstunde
I Palliehjelp ydedes $38\frac{1}{4}$ Mk., hvilket i brendt Sølv er $7\frac{13}{15}$ Mk. eller 6
Spdlr., svarende til det Tidobbelte nuomstunder.

ia længe Erkebiſkop Paal ſelv ikke anførte beſtemtere Facta, gav ogſaa an en i almindelige Udtryk affattet Formaning til alle ſande Chriſtne i vilkenſomhelſt Stilling, at de ikke maatte afholde nogenſomhelſt fra at ringe ſit Offer eller betale ſin Ydelſe til den nævnte Helgen og kirke efter Behag [1]). Men det er tydeligt nok, at en ſaadan Bulle ngen ſynderlig Virkning kunde gjøre, thi de, der varetog den uppſalſke Kirkes Tarv, behøvede alene at paaſtaa, at de ikke forholdt Nidaroos Kirke noget af hvad der med Rette tilkom den. Sagen ſynes derfor en Tidlang at have ſtaaet hen, idetmindſte hører man ikke noget derom, før- nd efterat den driftige **Heming**, forhen Provſt i Veſteraas, var bleven Erke- iſkop i Uppſala (15de Nov. 1342) og med ſtor Iver havde begyndt t tage ſig af ſin Erkeſtols og ſin Diøceſes Anliggender. Omtrent et Aars Tid efter hans Tilbagekomſt til Sverige tilſkrev Erkebiſkop Paal ham (d. 25de Marts 1344) et Brev om den ſamme Sag, i hvilket han vel udtrykte ſig med al mulig Høflighed og i en langt mere maadeholden Tone, end han maa have ſkrevet til Paven, men dog ſaaledes, at han tydeligt gav ſin Henſigt tilkjende at forſøge Rettergang, hvis man ej ſtede paa, hvad han klagede over. Han begyndte med at tilkjende- ive ham ſin Glæde over hans Udnævnelſe, ſiden han da ogſaa i alle ald ſkriftligt kunde henvende ſig til ham om Forholdsregler mod ... flere uppſalſke Geiſtlige og tillige nogle Lægfolk, ifølge nogle til Nidaroos ankomne Pilegrimers Forklaring, tog ſig for til Skade for St. Olaf og hans Kirke, men ſom han nok kunde begribe, at Erke- biſkop Heming ſelv hverken vidſte noget om, eller, om han vidſte det, ikke bifalde, nemlig, at Yderne af den ovennævnte Olafsſkat blev tvungne l at afgive den til nogle nys oprettede Altarer og Billeder i Uppſalas Cathedralkirke. Han bad ham at holde disſe ſine Undergivnes Haveſyge Tømme og ikke tillade, at de Svenſke, der ønſkede at valfarte eller atte til St. Olafs Skriin i Nidaroos, hindredes heri af Klerker eller Lægmænd af hans Provinds; han haabede, at Heming vilde opfylde denne Anmodning, da han ſaa nødigt vilde gaa til Proces [2]), o. ſ. v. Ogſaa Capitlet i Nidaroos tilſkrev ſamtidigt det uppſalſke Capitel om den ſamme Sag og formodentlig omtrent i de ſamme Udtryk [3]). Saavel Erkebiſkop Heming ſom Capitlet ſvarede, det førſte den 22de og Capitlet den 21de April. Heming udviklede med megen Klarhed, at Erkebiſkop Paal ſvævede i en Vildfarelſe. Om Nogen erklærede, at han vilde hædre en vis navngiven Helgen med en Gave, ſaa fulgte jo ikke deraf, at

---

[1]) Dipl. N. I. 235. Dipl. Sv. 3183.

[2]) Dipl. N. III. 222. Dipl. Sv. 3769.

[3]) Dette ſees deraf, at det uppſalſke Capitel i ſit Svar omtaler Skrivelſen.

Gaven endelig skulde bringes til denne Helgens Hvilested, med mind
Giveren udtrykkeligt fordrede det. Og saavel i det uppsalske Diøce
som i hele Sverige overhoved, lod man enhver Giver have sin frie Vi
og rettede sig nøie efter hans Bestemmelse. I Helsingeland, hvis In
byggere fordetmeste var Jægere og Fiskere, havde det fra gammel T
været brugeligt, at disse hvert Aar gav Erkebiskopen paa den uppsa
Kirkes Vegne en vis Deel af sine Udbytte; senere havde de eeng
for alle forpligtet sig dertil under Haand og Segl, som til en vis S
og dette var bekræftet af flere Konger; men af denne Indkomst havde
af de foregaaende Erkebiskoper funderet en Præbende, hvis Indeh
skulde holde visse aarlige Messer for St. Olaf og St. Erik; men h
ved var det jo ingenlunde Helsingerne formeent udtrykkeligt at gjøre L
ter om Gaver til andre Helligdomme i eller udenfor Sverige.
nogen Skade saaledes ved denne Helsingernes Skat til Olafs og E
Altar i Uppsala Kirke tilføjedes St. Olafs Helligdom i Nidaroos,
ikke skjønnes; tvertimod vilde Heming endog driste sig til at give
Collega i Nidaroos det venlige Raad, ikke mere at nævne noget om
Forpligtelse for Indbyggere af Sverige i saa Henseende, thi det
da netop stikke dem, at de, hvis de hørte det, ganske vilde afskrækkes
sidenefter at gjøre Pilegrimsreiser eller Løfter til St. Olafs Skrin
Capitlet svarede kortere, oplyste ligeledes, at Helsingerne og Angerm
dene frivilligt havde forbundet sig til at yde denne Skat til Up
Kirke, troede, at de selv vist aldrig havde brugt sin Sigd i Andres A
erklærede, at det tvertimod var dem yderst kjært, om nogen af
Diøcese vilde besøge St. Olafs Helligdom i Nidaroos, og yttrede
sidst, at man snarere burde vide dem Tak, fordi de søgte at udbre
Olafs Ære over al Verden udenfor Norges Grændser [2]). Det
til, at Erkebiskop Paal og hans Capitel havde taget sig disse Fo
linger til Eftertanke, thi man finder ikke Spor af, at Paastanden
Nidaroos Kirkes Side har været fornyet, eller at denne siden har
taget nogen saadan Ydelse. Ellers lader det til, at Erkebiskop Peter
har været meget yndet af Jemterne, og at dette kan have givet An
ning til, at der indkom overdrevne Klagemaal over hans Ferd til Erk
skop Paal; thi Breve og Retsforhandlinger oplyse os om, at da E
biskop Peter paa sin Visitatsreise 1335 havde ladet opføre et Laxe
ved Fors i Ravund (nu Ragunda), hvor hans Forgænger Erkebi
Olaf havde erhvervet Eneret til Fisket for Erkestolen [3]), brød de om

---

[1]) Dipl. Norv. III. 224. Dipl. Sv. 3773.

[2]) Dipl. N. III. 223. Dipl. Sv. 3772.

[3]) I Brev af 7de Marts 1331 (Dipl. Sv. 2835) bekjendtgjør først Erkebi

ende Bønder Virket ned igjen nogen Tid efter, uanseet at Erkebiskopen strax efter sin Hjemkomst til Uppsala havde udtaget kongeligt Vernebrev derpaa [1]). Derfor gik der nu en haard Dom over de stakkels Bønder, da Erkebiskopen atter, i Februar 1341, var paa Visitats i de Egne. Han gjorde Sagen anhængig for Sysselmanden Arne Gjavvaldssøn og Lagmanden Arne Helgessøn, der indstevnte de Skyldige til Kirkestuen paa Ravund for at underkastes Forhør og lide Dom. Her blev da først Kongens Vernebrev oplæst, siden blev de Skyldige tilspurte, om de kunde sige noget til sit Forsvar, men de svarede kun, at Nød og Sult havde drevet dem til, som det heed, at stevne Virket bort, det vil sige, at stevne Ejeren eller hans Fuldmegtig til at skaffe det bort under en vis Tid, og, naar han undlod at efterkomme denne Stevning, da at gjøre det selv. Men Erkebiskopen paastod, at hans Virke slet ikke havde skadet deres Fiske, og at de tidligere skulde have øvet samme Hærverk mod Erkebiskop Olaf, som dog havde eftergivet dem sin Ret. Saamegetmere æskede han nu Dom over dem; Bønderne tabte Modet og gav Sagen i Kongens og hans Vold, og Arne Lagmand dømte nu enhver af de Skyldige til en Bod af 1 Mk. samt Avindsbod m. m. [2]). Af hele Forhandlingen faar man det Indtryk, at Erkebiskopen vel havde den strenge Ret paa sin Side, men at Bønderne dog var bleven noget haardt behandlede, ligesom han [illegible] overhoved synes at have været en skarp og trættekjær Mand, thi næsten hans hele Embedstid optoges af forskjellige Tretter, især med Minoriterne.

Om Biskop **Hallvard** i Hamar veed man ikke stort mere, end hvad der allerede er nævnt, fornemmelig hans Forhandlinger med Ulf Saxessøn, der lærer os ham at kjende som en streng og fordringsfuld Prælat. Det samme synes ogsaa at maatte kunne siges om Biskop **Erik af Stavanger**, idetmindste naar vi skal dømme efter hans Tvist med Abbeden paa Utstein, hvor han vel havde en haard Hals at strides med, men hvor ogsaa han selv gik meget heftigt og uforsonligt til Verks. Biskop **Salomon i Oslo** synes, efter alt, hvad man erfarer om ham, at dømme, at have været en stille, godmodig Mand, som ikke synderligt tog Deel i de politiske Begivenheder, og heller ikke betragtedes som videre duelig der-

Olaf, at han paa egne og Medejer Johan Ingemarssøns Vegne er kommen overeens med Naboen Thorvalde paa Fors om, at han skal have Halvparten med dem af den gamle Fiskebygning, og Fjerdedelen af den nye. Siden udstedte Johan Ingemarssøn et Brev af 23de Mai s. A., hvorved han aldeles overlod Erkebiskopen hele Fiskeriet i Ravund med 1/4 i Fors imod andre Godtgjørelser. (Dipl. Sv. 2050).

1) Dipl. Sv. 3148.

2) Dipl. Norv. III. 205. Dipl. Sv. 3542.

til, siden vi ikke finde, at han anvendtes ved nogen af de vigtige Fo
handlinger, som fandt Sted i de urolige Aar, der gik nærmest forud fo
Beslutningen om Rigernes Adskillelse. Derimod vedblev **Biskop Ha**
kon af Bergen, saalænge han levede, at være saaatsige Kongens o
Magthavernes højre Haand og fornemste Raadgiver, medens han t
lige udviklede stor Virksomhed i Bestyrelsen af sin Diøcese og Brevv
ling med sine Venner. Nu er det vel muligt, at vi see flere Spor
hans Virksomhed, fordi vi tilfældigviis endnu have den Copibog, hvori h
Breve indførtes, medens de øvrige Biskopers Copibøger, om de h
nogen, ere tabte. Men om vi end kunde indrømme, at o
disse vilde have været temmelig indholdsrige, om vi kun besad dem,
det dog aabenbart af selve de Sagers Natur, hvorom Biskop Haa
Breve handle, at han spillede en mere fremragende Rolle end sine C
ger, maaskee endog mere end selve Erkebiskopen. Vi have allerede
Beviser derpaa i de af hans Breve, som ovenfor ere omtalte.
foruden disse Breve findes der en Mængde andre, vidnende om
nidkjære Embedsførsel, og hans Venskabsforbindelser med de bed
mest anseede af sine Landsmænd. Om hans Nidkjærhed vidne f.
hans alvorlige Fremferd mod de Prester, der holdt Følgekoner eller Fr
Saaledes affatte han i Januar 1338 af denne Grund Erling, Prest til
keland [1]); i Juni samme Aar affatte han af lignende Aarsag Peter,
til Oos, og indsatte en anden Prest i hans Sted. Erling af Birk
blev dog allerede i Januar 1339 tagen til Naade; med Peter der
synes Forholdet at have været mere ubehageligt, og det for Biskop
kon selv, thi da Erkebiskopen om Sommeren 1339 kom til Bergen,
han, som det synes, Thores Parti, idetmindste lod han ham ve
Befuldmegtigede gjenindsette i Embedet, og da siden en Prest af B
Haakons Diøcese, maaskee paa dennes Befaling, desuagtet havde j
Peter bort, bød Erkebiskopen Naboepresten, Sira Thore paa Fane,
indstevne hiin Prest for hans Domstol. Enden blev, at Striden m
lem Biskop Haakon og Thore ganske bilagdes, og at Haakon selv i S
velse af 24de Novbr. underrettede Sognefolkene derom [1]). Den
August 1339 fandt Biskop Haakon sig foranlediget til at skrive et F

[1]) Barthol. E. S. 422—425, 426, 440, 445, 452. Skrivelsen, hvorved Pr
til Birkeland gjenindsattes i sit Embede, er dat. 4de Jan. 1339. Erkebiskop P
Skrivelse til Sira Thore paa Fane er dat. den 9de Juni 1339; det er den sa
hvori han, som ovenfor nævnt, omtaler Cormac, Archidiaconen paa E
som en af sine Fuldmægtige til at gjenindsette Peter. Denne Sag lader
vesten ane, hvad ogsaa andre Omstændigheder tildeels bestyrke, at der m
Biskop Haakon og Erkebiskopen just ikke herskede noget varmt Venskab. (S
S. 440).

Kirken, som han havde forsømt, og som Paven saa strengt haade paalagt
m i sin Skrivelse af samme Aar. I et Brev til Biskop Salomon i
slo, fra Aaret 1338, bad han denne om at skaffe ham en god Ridehest,
n han behøvede for sin Bevægelses Skyld efter den langvarige Syg-
n, han havde haft, og som gjorde ham det vanskeligt at gaa. Denne
m opfyldte Salomon strax til hans største Tilfredshed; i et Brev af
tober samme Aar takkede Haakon Salomon paa det hjerteligste for
sten, „dette kostelige Stykke, der tjener os som en sand Læge;" deri-
d lovede han at sende Salomon de netteste Smaarakker (Smaahunde),
i han for Øieblikket kunde skaffe: for saadant interesserede altsaa Sa-
ion sig. Lidt forhen havde Haakon sendt fire andre slige Hunde til en
rger i Brügge, ved Navn Egidius Correnbiter, og dermed syv Hval-
tænder og et Isbjørnsskind, værdifulde Gaver paa den Tid [1]). Han
d ogsaa i Brevvexling med den pavelige Pønitentiar [2]) Peter Abo,
underrettede ham om vigtige Begivenheder i eller vedkommende Cu-
, og til hvem han igjen anbefalede en og anden Supplicant, deels sine
le Venner, de oftere omtalte franske Kjøbmænd Raimund af Lamena
Peter af Linariis, der om Sommeren 1338 reiste til Curien, og
n han havde givet flere Erinder at besørge; han sendte ham ogsaa ej
ydelige Foræringer, for at han med desto større Iver skulde fremme
Sag, nemlig ti florentinske Gylden, og et Hundrede Skreid [3]). Det
s ogsaa, at Peter Abo's Forbøn maa have været virksom, thi ved
vebrev af 3die December 1338 fik Biskop Haakon „paa Grund af den
igtige Hengivenhed han nærede for Paven og den romerske Kirke",
ansøgte Tilladelse hvad Confession og Absolution angaar; sandsyn-

---

1) Smsts. S. 128, 130.

2) Ved Pønitentiarier forstaaes, som bekjendt, beskikkede Skriftefedre, der høre de tilreisende Pilegrimes eller andre Bodfærdiges Confession, og saaledes var der ogsaa ved hver af de norske Biskopstole ansat en Pønitentiar (see N. gl. Love III. S. 288); og dette Embede indehavdes i sin Tid af Laurentius Kalfsøn, førend han blev Biskop paa Hole (s. o. V. 2. S. 389). Men ved Curien var der og er der endnu flere slige Pønitentiarier, og efter den uppsalske Chorsbroder Nicolas Sigfastøsøns Forslag (Dipl. Svec. Vol. IV.) blev der omkring 1322 ogsaa indsat en for de nordiske Folk eller Provincia de Dacia. I en Fortegnelse over Curiens Embedsmænd fra Pave Gregor d. 11tes Tider (c. 1370) angives der at være 11 Pønitentiarier for de ikke-italienske Nationer, nemlig for Francia, Anglia, Lingua Occitana, Flandria, Britannia, Allamannia, Boemia, Polonia, Dacia, Ungaria, hver een; for Hispania, Catalonia, Aragonia, Portogalia, Navara (altsaa Spanien) een tilsammen.

3) Saml. V. S. 124. I Brevet siges der, at disse Gaver sendes med Biskopens Tjener, ved Navn „Flescha". Om Fisken heder det „unum centenarium piscium, qui vulgo Skreid sive Stokfisk appellantur".

kom [1]), men maa nogenledes have redet sig godt ud af Sagen, saa
han Aaret efter blev valgt til Biskop paa Skaalholt, og siden fik i
saa venlige Breve fra Biskop Haakon. Da der nu skulde skrides til
Valg, tilsidesatte Munkene ogsaa her de bestemte Regler, hvorfor Haa
erklærede Valgretten at være hjemfalden ham, og besatte nu Em
det med Broder Orm i Munkelivs Kloster [2]). Men interessantest er Bi
Haakons private Brevverling. Blandt de mange, til hvilke han pl
at skrive, sees dog især Bjarne Erlingssøn, hans Fader Hr. Erling,
Chorsbroderen ved Christkirken i Nidaroos, Arne Einarssøn, at
været hans fortrolige Venner. Af hans Breve til Bjarne og Hr. Er
de politiske Begivenheder angaaende, have vi allerede seet Prøver.
desforuden havde han mange private Anliggender at afhandle med
Saaledes havde Hr. Erling, som vi erfare, anmodet ham om at
af Kirken ved hans Ættegaard Stovreim, der havde taget Skade,
var nedbrændt, men det lader ikke til at have lykkets ham at f
Sag bragt paa det Rene [3]). Stundom anbefalede han Folk t
Erling eller Bjarne, stundom omvendt; en af dem, han saaledes
af, var Presten Gisbrikt til Laurentiikirken, der i 1339 blev C
broder, og hvem Bjarne, formodentlig paa Haakons Anbefaling [4]),
gjort meget Godt. Med Arne Chorsbroder havde han mangt og
at skaffe, han paatog sig forskjellige Commissioner for ham (Arn
nemlig ogsaa Chorsbroder i Bergen), henvendte sig igjen til ham
forskjellige Commissioner, som at skaffe Logis i Nidaroos ved hans
staaende Ankomst til et paatænkt Concilium, at kjøbe Mastetræer,
en „Kjerreslæde", m. m., overdrog ham at fremføre sin Undsk
for Erkebiskopen, naar han ikke kunde komme til Conciliet, a
ham den islandske Prest Sira Runulf, der reiste i samme Ære
den syge Biskop Jon, sendte ham Foræringer og meldte ham N
m. m. [5]). Ogsaa hos Biskop Erik i Stavanger bestilte han i O
1338 endeel Jærn. Alt dette behøvede han sikkert til den Istandsæ

---

[1]) Dette kan sees deraf, at han i 1338 den 4de August i Bergen var Vid Salget af noget Jordegods til Munkelivs Kloster. (Mklb. S. 163).

[2]) Barthol. E. S. 455.

[3]) Samll. V. S. 116. Vi have i Vinter, siger Haakon i Brev til Erling kunnsøn af 17de April 1338, faaet to Breve fra Eder, et om Stovreim vi skulde skaffe Ret angaaende Kirkens Bøger og Messeklæder, hvilket saa hurtigt gjort som sagt, fornemmelig hvad Kirken selv og dens Skade træffer. Bønderne var ikke anderledes sindede, da vi kom did, end at de skende sagde os, at den og den nok var Skyld i Kirkens Skade; I kan selv vide, hvad vi efter saadant er istand til at gjøre".

[4]) Samll. V. 113, 141.

[5]) Smsts. S. 110, 114, 120, 125, 134, 138, 143.

irken, som han havde forsømt, og som Paven saa strengt haade paalagt i sin Skrivelse af samme Aar. I et Brev til Biskop Salomon i o, fra Aaret 1338, bad han denne om at skaffe ham en god Ridehest, han behøvede for sin Bevægelses Skyld efter den langvarige Syg-, han havde haft, og som gjorde ham det vanskeligt at gaa. Denne opfyldte Salomon strax til hans største Tilfredshed; i et Brev af ker samme Aar takkede Haakon Salomon paa det hjerteligste for n, „dette kostelige Stykke, der tjener os som en sand Læge;" derilovede han at sende Salomon de netteste Smaarakker (Smaahunde), han for Øjeblikket kunde skaffe: for saadant interesserede altsaa Sa- n sig. Lidt forhen havde Haakon sendt fire andre slige Hunde til en er i Brügge, ved Navn Egidius Correnbiter, og dermed syv Hval- der og et Iisbjørnsskind, værdifulde Gaver paa den Tid [1]). Han ogsaa i Brevvexling med den pavelige Pønitentiar [2]) Peter Abo, derrettede ham om vigtige Begivenheder i eller vedkommende Cu- og til hvem han igjen anbefalede en og anden Supplicant, deels sine Venner, de oftere omtalte franske Kjøbmænd Raimund af Lamena er af Linariis, der om Sommeren 1338 reiste til Curien, og han havde givet flere Ærinder at besørge; han sendte ham ogsaa ej Foræringer, for at han med desto større Iver skulde fremme nemlig ti florentinske Gylden, og et Hundrede Skreid [3]). Det at Peter Abo's Forbøn maa have været virksom, thi ved af 3die December 1338 fik Biskop Haakon „paa Grund af den Hengivenhed han nærede for Paven og den romerske Kirke", gte Tilladelse hvad Confession og Absolution angaar; sandsyn-

Emsts. S. 128, 130.

Ved Pønitentiarier forstaaes, som bekjendt, beskikkede Skriftefedre, der høre de tilreisende Pilegrimes eller andre Bodfærdiges Confession, og saaledes var der ogsaa ved hver af de norske Biskopstole ansat en Pønitentiar (see N. gl. Love III. S. 288); og dette Embede indehavdes i sin Tid af Laurentius Kalfsøn, førend han blev Biskop paa Hole (s. o. V. 2. S. 389). Men ved Curien var der og er der endnu flere slige Pønitentiarier, og efter den uppsalske Chorsbroder Nicolas Sigfastsøns Forslag (Dipl. Svec. Vol. IV.) blev der omkring 1322 ogsaa indsat en for de nordiske Folk eller Provincia de Dacia. I en Fortegnelse over Curiens Embedsmænd fra Pave Gregor d. 11tes Tider (c. 1370) angives der at være 11 Pønitentiarier for de ikke-italienske Nationer, nemlig for Francia, Anglia, Lingua Occitana, Flandria, Britannia, Allamannia, Boemia, Polonia, Dacia, Ungaria, hver een; for Hispania, Catalonia, Aragonia, Portogalia, Navara (altsaa Spanien) een tilsammen.

) Saml. V. S. 124. I Brevet siges der, at disse Gaver sendes med Biskopens Tjener, ved Navn „Flescha". Om Fisken heder det „unum centenarium piscium, qui vulgo Skreid sive Stokfisk appellantur".

ligviis fik han og de forlangte Indulgenser, især da Kirken nu trængte til Understøttelse, om end intet Brev derom nu er os opbevaret [1]). Desværre ophører denne private Brevvexling allerede med Aaret 1341, Aaret før hans Død [2]), og fra de følgende Tider er der ingen Kilde til Fedrelandets Specialhistorie, som endog i fjerneste Maade kan settes i Liighed med denne.

Det er forhen nævnt, at Erkebiskop Paal om Vinteren 1337—38 havde indkaldt sine Lydbiskoper til et Provincialconcilium i Nidaroos, der skulde holdes tidligt om Vaaren, og, som det synes, forenes med et Høvdingemøde, hvor Kongen selv skulde være tilstede, men at denne Plan gik overstyr, og at Erkebiskopen derfor udsatte Conciliet til Laurentsvake den 10de August. I den Skrivelse af 28de April, hvorved han indkaldte Biskop Haakon, og formodentlig ogsaa de øvrige Biskoper, til Conciliet, yttrede han, at saadanne Concilier egentlig burde holdes hvert Aar, naar ikke uundgaaelige Hindringer forbød det [3]). Heri havde han ogsaa paa en vis Maade Ret, forsaavidt enhver af Lydbiskoperne strengt taget var forpligtet til engang om Aaret personligt eller ved Fuldmægtig at besøge Metropolen, ligesom ogsaa alle Biskoper i visse Mellemrum paa samme skulde besøge Curien, de fra Norden hvert andet eller tredie Aar [4]). Men det var ikke bestemt, at disse Besøg ved Metropolen eller Curien skulde være samtidige for alle Biskoper af een og samme Provins, og derfor var det altid nødvendigt for Erkebiskoperne, naar de vilde have et Concilium istand, ligefrem at sammenkalde dette. Biskop Haakon, der paaberaabte sig sin langvarige Sygdom, anholdt om Fritagelse, og gav tvende af sine Chorsbrødre, Haavard Jonssøn og Halldor Jonssøn, Fuldmagt til at møde i sit Sted (28de Juli) [5]). Men der er allerede nævnt, at Erkebiskopen selv „paa Grund af indtrufne Omstændigheder" tilbagekaldte Indkaldelsen, saa at der altsaa ikke det Aar blev noget Møde. Vi have ligeledes seet, hvorledes der i 1339 sammenkaldtes et Høvdingemøde til Baagahuus først den 15de August, siden den 18de September,

---

[1]) Regest. Benedict. XII. Commun. an. IV. p. I. ep. 157, No. 63.

[2]) Man kjender intet Brev fra Biskop Haakon yngre end 28de Mai 1342, og til dette Aar henføres hans Død i de isl. Annaler. Formodentlig indtraf den da om Høsten, see nedenfor.

[3]) See Barthol. E. 418.

[4]) Forpligtelsen hertil plejede at indføres i Biskops-Eeden. Man erfarer af andre Skrivelser, at de nordiske Biskoper vare pligtige at besøge Curien hvert andet Aar, naar Paven havde sin Residens nordenfor Alperne, men hvert tredie Aar, naar han residerede søndenfor.

[5]) Dipl. Norv. IV. 235.

Anledning Erkebiskopen allerede tidligt paa Sommeren kom til
ɔg i Følge med Biskop Haakon begav sig paa Vejen østover,
og noget Møde blev holdt, medens det dog ikke er usandsynligt,
kopen siden deeltog i de Raadslagninger, som samme Høst hold-
ısberg mellem de der forsamlede Herrer. Erkebiskopen tilbragte
i Bergen [1]), hvor han havde sin egen Gaard, og fik her, som
r er viist, det Hverv i Forening med Raadet og andre at
ılte offentlige Anliggender. Muligt at dette optog hans Tid
le Deel af Aaret 1340, thi man hører da intet videre enten
ller overhoved til Biskoperne, med Undtagelse af Biskop Haa-
Breve ere os opbevarede. Sommeren 1341 tilbragte Erkebi-
, som det lader, med at visitere Kirkerne paa Haalogaland, thi
Juni befandt han sig paa Bruney (Brønø), hvorfra han ud-
yt Provincialconcilium, der skulde holdes i Nidaroos ved 1ste
: [2]). Dette Møde blev ogsaa virkelig holdt, skjønt Biskop
'ke personligt indfandt sig, men sendte sine Chorsbrødre Jon
(Hviit) og Haavard Jonssøn paa sine Vegne, idet han und-
med den knappe Tid og den nærforestaaende haarde Aarstid,
ɩe dog at gjøre sit Bedste, om han muligtviis kunde komme [3]).
: forhandledes paa dette Møde, vides ikke med Visshed; den
Bestemmelserne, som er os opbevaret, er den, at Erkebiskopen
ørste skulde visitere hele sin Provins [4]). I Forbindelse hermed
ıa vistnok ogsaa, at Erkebiskopen endnu i 1341 sendte sin Chors-
slak (formodentlig Aslak Arnessøn) til Island for at visitere
hans Vegne [5]). Allerede den 20de Januar 1342 tilskrev Er-
Biskop Haakon om, at han til Vaaren agtede at tiltrede sin
tatsreise og begynde med Firdafylke, hvor han allerede vilde
1ste Mai. Tillige, eller rettere to Dage forud, meldte han

---

han i denne Vinter var fraværende fra Nidaroos, sees ogsaa deraf, at forhen omtalte Sag angaaende Islandsfarernes Tiende paakjendtes den c Febr. 1340 paa Erkebiskopens Vegne af tvende Chorsbrødre som hans nmissarier; han har altsaa i sin Fraværelse beskikket dem. Dipl. Norv. 235.

:thol. E. 496, jfr. Suhm, XIII. 45.

: B. Haakons Breve af 13de, 18de, og 20de Aug. 1341, til Fuldmegti- ıe og til Erkebiskopen. Barthol. E. 481—484, Saml. V. 163, 164.

:thol. E. 490.

: ovf. S. 308. Sira Aslak Arnessøn, Chorsbroder i Nidaroos, fremmødte Erkebiskopens Vegne paa Stevne for den throndhjemske Lagmand Harald classøn den 24 Novbr. 1337 i en Sag mod Vigleik paa Lyng i Anled- g af Chorsbroderen Sigurd Krafs's Testamente. Dipl. Norv. III. 193.

saavel den til Færøernes Bispsstol efter Signar udvalgte **Haavard**, som Broder **Jon Eriksson Skalle**, hvilken, saaledes som det allerede ovenfor er berørt, Throndhjems Capitel valgte til Biskop paa Grønland i den urigtige Forestilling, at den grønlandske Biskop Arne var død. Der var saaledes ikke færre end sex Biskoper, som indviedes i dette ene Aar 1343, og det er stor Sandsynlighed for, at de alle indviedes paa en Gang eller idetmindste med faa Dages Mellemrum, ligesom og, at det skete i August Maaned, og etsteds paa Østlandet, samtidigt med Raadsmødet paa Vardberg, hvorved det bestemtes, at Kongesønnen Haakon skulde blive Norges Konge. Thi for det første var Biskoperne Salomon i Oslo og Hallvard paa Hamar de eneste indviede Biskoper, der nu kunde bistaa ved Indvielsen, saaledes som Ritualet fordrede, og, da den første nu visselig var for gammel og svag til at gjøre nogen lang Reise [1]), var det rimeligst, at Erkebiskopen og de udvalgte Biskoper kom til Oslo eller en anden By paa Østlandet, hvorhen man fra Oslo med Bekvemhed kunde reise; for det andet seer man, som det allerede er viist, at der maa have været holdt en Sammenkomst af Rigets Prælater omtrent paa samme Tid, som hiint Raadsmøde holdtes paa Vardberg, eller umiddelbart forud, siden Raadsherrerne i sin Erklæring af 15de August paaberaabe sig Prælaternes Brev; endelig seer man, at Biskop Orm paa Hole kom tilbage til Island den 17de September, og Biskop Jon i Skaalholt efter en langvarig Reise den 20de September, hvilket viser, at deres Afreise fra Norge maa have fundet Sted i den anden Halvdeel af August; men efter at Island saa længe havde undværet Biskoper, er det ej sandsynligt, at de ikke snarest gjørligt efter Indvielsen skulde have begivet sig hver til sin Bispsstol [2]). Det er ogsaa muligt, at de nye Biskoper først ere blevne indviede i Oslo tidligt i August Maaned, og at Erkebiskopen strax derpaa med de egentlig norske Lydbiskoper eller de fleste af dem har begivet sig til Kongehelle eller Vardberg for at raadslaa om Kongeudnævnelsen og udstede sit Forpligtelsesbrev. — Disse Indvielser var de sidste, som Erkebiskop Paal havde Anledning til at foretage i sin Embedstid.

Mellem Tiggermunke-Ordenerne og den sekulære Geistlighed var Forholdet paa denne Tid atter, eller rettere fremdeles, meget misligt. Spørgsmaalet drejede sig fremdeles om den nærgaaende Maade, paa hvilken disse

---

[1]) Vi have i det Foregaaende seet, at Salomon var en ret anseet Chorsbroder allerede i den Tid, da Biskop Laurentius som ung Klerk opholdt sig i Throndhjem eller omkring 1300. Var Salomon, som man maa antage, da mindst 30—35 Aar, maatte han ved 1343 være 73–78 Aar gammel.

[2]) Jfr. ovf. S. 290, 291, især Not. De islandske Biskopers Ankomst til Island erfares af Annalerne, S. 260.

igger-Ordeners Medlemmer trængte sig ind i de rette Sjælesørgeres irksomhed og derved anrettede alskens Forvirring. Nogen Tid efter enedict den 12tes Ophøjelse paa Pavestolen sendte han, d. 28de April 337, en Skrivelse vedkommende dem til Erkebiskop Paal, som denne kert selv havde fremkaldt [1]. Paven yttrede her, hvorledes han fra sikker Kilde var bleven underrettet om, at Brødrene af Tigger-Orde-rne i hans Provins, altsaa i hele Norge med tilliggende Lande, i en tfor ung Alder antoges til Preste-Embedet, og at de ej alene predikede r Folket, men ogsaa dristede sig til friskt vek at tilsige Indulgenser, saa-des endog paa 40 Dage, for alle dem, der hørte deres Prediken; og jønt de tilbørligt var advarede derimod, afholdt de sig ikke derfra, men ovede endog til Trods for pavelige Decretaler at meddele den sidste)lje eller Communionen uden vedkommende Sogneprests Tilladelse. I en Anledning bød Paven ham, naar samme Brødre, behørigt advarede f ham, ikke kunde opvise noget dem tilstaaet Privilegium til slige hellige andlingers Udførelse, eller nogen Fritagelse fra at adlyde hine Decre-ler, da ved kirkelige Tvangsmidler at bringe dem til at afstaa derfra. er nævnes ikke, hvad Virkning dette Brev gjorde, men man kan dog of betragte det som en umiddelbar Følge deraf, naar Erkebiskop Paal et almindeligt Edict eller Forskrifts-Brev for sin hele Provins, hvis delsesdag man ej kjender, rettede særskilt til Brødrene eller Tigger-nkene følgende Advarsel: „Det forbyder Paven alle Brødre under evig forbandelses Trusel, at de tale ilde om den hellige Kirkes Forstandere i ne Predikener, eller bringe Sognefolkene fra at søge sine Sognekirker r at gaa til deres, eller lyse utilbørlige Indulgenser, mere end det er em tilladt, eller at de, naar de ere tilstede ved at Nogen gjør sit Testa-ient, da snakke Vedkommende af med at skjenke noget til andre Kirker; t de søge at skaffe sig eller sit Convent Gaver, andre til Skade; at de iltage sig at høre Skriftemaal videre, end det er tilladt Sognepresterne i oven, eller at dette skeer af andre end dem, for hvem Predikerernes Pro-incialpriorer, eller Minoriternes Ministre, eller hines Vicarier eller dis-es Custoder personligt hos Biskopen have udvirket Tilladelse, saaledes at e ydmygst bede om, at de Brødre, som i deres Stæder eller Biskops-ømme dertil udvelges, maa høre Skriftemaal af dem, der ønske det, og ette de men passende Skrift. Derhos skulle Predikerernes Provincialprio-er og Minoriternes Ministre velge dygtige, passende, og med Hensyn

[1] Regest. Benedicti XII. Commun. an. III. p. 1. ep. 350. Naar det her heder, at Paven af en fidedigna relatio havde erfaret, hvad han i Brevet anker over og søger at hindre, kan det neppe slaa fejl, at denne Relation middelbart eller umiddelbart er kommen fra Erkebiskop Paal selv.

til sit Levnet prøvede og forstandige Mænd til dette Embede, og saaledes vise sig Biskoperne underdanige" o. s. v. [1]). Af alle disse Forbud see vi da tydeligt nok, hvori Brødrenes Misligheder bestod. Formodentlig var netop Erkebiskop Paal beskjeftiget med paa denne Viis at holde de betlende Brødre i Tømme, og paa Grund af de Skridt, han i saa Henseende foretog, var det vel, at Predikebrødrene i Nidaroos fandt for godt at beklage sig for Erkebiskop Peter i Uppsala og bede ham om Bistand. Peter havde nemlig tidligere været Predikebrødrenes Provincialprior for hele Provinsen Dacia. De underrettede ham nemlig [2]) ved to Brødre, en Prest og en Novice, som reiste over Jemteland, hvor Sysselmanden Harald havde været særdeles venlig imod dem [3]), at Erkebiskopen i Nidaroos og hans Capitel havde et ondt Øje til dem og tilføjede dem alle mulige Krænkelser, navnlig med Hensyn til Fjerdedelen af alle Liigferdsindtægter, skjønt Sognekirkerne fik sine Portioner ubeskaarne; at han negtede dem at predike i Byen og paa Landet, eller at høre Skriftemaal, og forbød Sognepresterne under Embeds Fortabelse at gjøre dem godt eller vise dem Gjestfrihed, medens han derimod begunstigede Minoriterne og tilstod dem alt, hvad han negtede hine; ja han tillod endog Cisterciensernes at tigge, og gav dem Myndighed til at meddele Communionen, formedelst i Smug modtagne Gaver. Dette meddeelte de i Haab om, at Erkebiskop Peter vilde finde paa et Raad. De befandt sig nu i den største Nød. Deres Kirke og andre Husebygninger trængte til kostbare Reparationer. De bad derfor, at han vilde betænke deres Convent med milde Gaver og opfordre Andre dertil, at han vilde naadigst modtage de nævnte Brødre, der som Terminarier [4]) havde gjennemvandret Jemteland, og at han vilde meddele en af hine Brødre, Arne, Tilladelse til at predike, høre Skriftemaal og paalegge Pønitenser. Der kan ingen Tvivl være om, at de Klagende hos Erkebiskop Peter opnaaede hvad de ønskede, især da de antydede, at Erke-

---

[1]) Norges gl. Love, III. S. 290. Om dette Brev af Erkebiskop Paal vil der blive talt nærmere nedenfor; men foreløbigt ville vi bemerke, at man maaskee netop af de her anførte Yttringer mod Brødrene kan slutte sig nogenlunde til dets Udstedelses-Aar, nemlig 1337, strax efter Modtagelsen af hiint Pavebrev.

[2]) Brevet, der mangler Datum, er aftrykt i Langes Klosterhistorie, 1ste Udgave S. 774 og Dipl. Sv. No. 3405.

[3]) Denne Harald siges endog i Brevet at være de throndhjemske Predikeres „Confrater". Han har altsaa været etslags Convers og formodentlig testamenteret det Meste af hvad han ejede til Klostret for efter sin Død at begraves der.

[4]) Terminarier kaldes de Brødre, der drog om paa Predikning og Tiggeri inden et vist dem tildeelt District.

skop Paal begunstigede Minoriterne, thi Erkebiskop Peter var ligesaa endtligt stemt imod disse, som Erkebiskop Paal mod Predikererne. Provincialministeren for Provinsen Dacia klagede i 1338 til Paven selv ver, at Peter forfulgte Minoriterne, at han forbød at yde milde Gaver l dem, at han hindrede, at Kongens og Dronningens Kroning foregik deres Kirke i Stockholm, at han lod en dem tilhørende Bygning i ppsala nedrive, og at han bifaldt et af hans Prester udstedt Forbud mod skrifte for dem o. s. v. Paven overdrog i denne Anledning ved skrivelse af 1ste September 1338.[1]) Erkebiskop Paal at kalde Parterne r sig, og efterat have hørt hvad de havde at forebringe, i al Stilhed t dømme mellem Parterne. Hvad Udfald denne Sag fik, vides ikke, og er det snarere sandsynligt, at Erkebiskop Paal derved er kommen til ort, end Erkebiskop Peter, hvorvel det rigtignok heder om ham kort fter hans Død 1341, at han havde meget at udstaa af Minoriterne, i vi see af et Brev, som Pave Benedicts Eftermand Clemens den 6te dstedte den 24de Juli 1343, at Predikebrødrene i Sverige paa den Tid od højt baade i hans og Kong Magnus's Gunst; dette Brev er nemlig i efter Kongens egen Ansøgning meddeelt Tilladelse for ham til at opette et Predikerkloster i Stockholm af sit eget Gods[2]). Det heder her, t Kongen havde dette i Sinde paa Grund af den særdeles Hengivenhed, han nærede for Ordenen, og Paven siger, at han med faderlig Omhed ler Ordenen som en i Herrens Huus plantet frodig Have, og ønsker f Hjertet, at dens Skud maa udbrede sig over hele Jorden. Under isse Omstændigheder maa man formode, at Predikebrødrene have fundet er megtig Understøttelse ovenfra, til at Erkebiskop Paal kunde udrette noget imod dem.

Af hvad der ellers paa denne Tid tildrog sig i og med de forskjelige Klostre og Conventer i Norge, vides ikke stort mere, end hvad der ovenfor allerede lejlighedsviis er berettet. Vi have saaledes seet om Biskop Eriks Strid med Abbeden i Utstein, og Biskop Haakons Indtriden i Abbedvalgene ved Korskirken i Bergen og Halsnø Kloster, saavelsom mod Abbed Jon i Selja, ligeledes det sørgelige Endeligt, Abbed Arne af Lysekloster fik 1336 eller 1337. Hans Eftermand, Andres[3]), ses at have staaet i nærmere Forbindelse med Hertuginde Ingeborg og modtaget Penge og Kostbarheder paa hendes Vegne efter hendes Om-

[1]) Dipl. Sv. 3380.

[2]) Regest. Clemens. VI. Commun. an. II. lib. 3. fol. 208, ep. 1068.

[3]) Mellem Arne og Andres nævner Listen i Scr. R. D. IV. 412 en Rodolf, der ej kan have været længe i Embedet.

budsmand i Bergen, Hr. Henriks Død (1342)[1]. Lysekloster syn
have været et af de rigeste og mest begunstigede Klostre, navnlig s
at det i 1344 fik et Varnadarbrev af Kong Magnus, dateret fra
berg den 14de Februar[2]). Klostrene have formodentlig overhove
denne Tid været ved deres højeste Velmagt; de fleste fik hyppige
af Jordegods og gjorde derhos fordeelagtige Erhvervelser ved Kjøb
Laan mod Pant i faste Ejendomme, der siden forblev i Klostrets
siddelse. Formodentlig var der dog faa Klostre, hvis Besiddelser
saa jevnt Tiltagende, som Munkelivs i Bergen[3]), og maaskee N
klostret i Oslo. Dette var saa rigt paa alskens Løsøre, at da
Magnus holdt sit Bryllup med Dronning Blanche, laante han
til Festlighederne endeel Bordtøj, formodentlig Duge, Sølvtøj m
imod en Kjendelse, som det synes baade i Penge og Jordegods[4]).
af alle gejstlige Stiftelser i Norge var der ingen, som fremdele
saadan Begunstigelse, som **Mariekirken** i Oslo med dens Pro
Chorsbrødre. Vi have allerede lejlighedsviis omtalt enkelte af de
kræftelser og Udvidelser af deres Friheder, som efter Kong Mag
Regjeringstiltrædelse blev dem til Deel. Kongen begyndte, strax ef
han var bleven myndig, med at stadfeste i almindelige Udtryk al
Privilegier og andre Frelsesbreve, som hans Moderfader Kong H
og andre hans Forfedre, Norges Konger, havde tilstaaet Kirken, (
dateret Oslo den 30te December 1332). I 1335 stadfestede han
Tunsberg, den 25de September, de Bestemmelser til Bedste for s
Kirke, som Moderfaderen Haakon havde gjort, og især deleshed hans
af Sysler i vestre Bergeim, Lomedal og Margretedal (Maridalen)
Visøre og Leding og alle andre Gaver, større og mindre, af hvilketsom
Slag's, under Straf af Brevebrud (13 Mk. og 8 Ertoger) samt de
Erstatning af Skaden for den, som gjorde noget Brud paa disse

---

[1]) See Fuldmagten, dateret Falkenberg 23de November 1341, Dipl. N. IV
og Abbed Andres's Qvittering, Bergen 5te Februar 1342, Dipl. N. II

[2]) Et Uddrag paa Latin af Brevet findes hos Suhm, XIII. 799.

[3]) Om Munkelivs Tilvext og Maaden, hvorpaa den skete, er allerede talt ov
IV. 2. S. 660 fg., og paa samme Maade gik det, som man af Munkeliv
bogen seer, fremdeles, uden at det her er Umagen verd, nøjere at gjenn
disse nyere Erhvervelser.

[4]) Brev af dette Aar i Registret paa de Breve, der 1622 fandtes paa Aker
Slot. Det bestyrkes heraf, hvad der ovenfor, S. 187, er antydet, at
luvet har staaet paa et af de fire Steder, Oslo, Tunsberg, Ljodhuus
Baagahuus; men man kunde endog fristes til at antage, at Oslo var S
saasom det altid er rimeligere, at hine Sager udlaantes i samme By,
de sendtes længere bort.

ımelser. Den 8de September 1337 udstedte Kongen fra Stockholm det nfor omtalte Brev, hvori han atter stadfestede denne Gave af Sysler ne Hereder, med al den Leding, som Kongen plejede at tage til sin ırd og Sagøre, samt alt det Løsøre, der erlagdes i Alejemaaal, draadesager, Fredkjøb og Thegngilde, hvortil og føjedes alle de ıve, der tilhørte Kronen i hine Sysler, med Undtagelse af hvad der rede var skjenket andre; disse Skove med Herligheder udgjorde, som ovenfor er viist, Størstedelen af Nordmarken med de vestenfor liggende ·vg, idet nemlig Enemerkerne angives saaledes: hele Almenningen mel- Greffensloven og Sognsskoven, heelt nord til Sandungevandene og ndene med, og lige syd til Dynjande (Sandvikselven) med alle andre ımme Almenning liggende Vande; altsammen for dermed at bestride Brændsel, der behovedes til den for Kirkens Vedligeholdelse nødven- e Kalkovn og Teglovn. Den 29de September 1337 stadfestede Kong ıgnus paany, i Oslo, sin Moderfaders Gaver, fornemmelig Syssclen Follo, Nesodden, vestre Bergeim, Lomedal og Margretedal, Leding Visøre o. s. v., og med det udtrykkelige Tillæg, at hvis han for- igt tilbagekaldte sine Sysler, Jordegods eller andre Veitsler, hvormed havde forlenet Mænd i Landet, saa skulde dog alle disse Ting og andet, hvad der var forundt Mariekirken, ikke regnes under denne Til- kaldelse. Da Provsten ved Kirken, Hr. Erling Gullessøn [1]), i e Brev udtrykkeligt nævnes, er det formodentlig givet paa dennes modning kort efter hans Tiltrædelse til Embedet. Man hører nu en ınd ikke videre om nye Gaver, førend i 1343, da Kong Magnus Vardberg bekjendtgjorde for Indbyggerne af Varne og Vaale Skib- e, at han havde givet Chorsbrødrene i Oslo alt hvad der i disse stricter faldt af den saakaldte Bordleding. Og samme Aar, den 28de ptember, fremdeles paa Vardberg, gav han Chorsbrødrene og Kler- ıe ved Mariekirken i Oslo Ret til at stevne alle dem, som de havde lig Tiltale imod, til Lagmanden i Oslo (altsaa uanseet Indstevntes ntlige rette Vernething), mod en Frist efter Afstandens Længde, og) Lagmanden at sige Lov i disse Sager ligesaa fuldt, som om Stev- gen var skeet overeensstemmende med Loven. Endvidere gav han dem amme Brev Ret til selv at søge sig til Haande og oppeberge de :revebrudsbøder, som kunde falde for Krænkelsen af de Privilegier, Kong ıakon eller han selv havde givet samme Chorsbrødre og Klerker [2]).

---

[1]) Hr. Erling Gullessøn, Provst ved Mariekirken efter Hr. Paal Baardsøn ved dennes Befordring til Erkestolen, er ovenfor omtalt S. 148.

[2]) De her anførte Breve findes i Dipl. Norv. II. 198, II. 214, I. 141, II. 224, II. 253, V. 165.

Da Provsten, Hr. Erling Gullesson, ikke nævnes i disse to sidste Breve, maa man formode, at han paa den Tid var død. Hans Eftermand blev, hvorvel ikke umiddelbar derefter, Chorsbroderen ved samme Kirke **Arne Aslaksson**, en af Kongens højest betroede Klerker, der allerede før sin Ophøjelse til Provsteværdigheden fungerede som etslags Vice-Cantsler, idet han beseglede flere Breve[1]), navnlig dette sidste, i hvis Udvirkelse han derfor sikkert ej har haft ringe Deel, og hvem vi fra 1345 af ville finde som virkelig **Cantsler**, saa at begge Embeder, der i Erling Gullessøns Tid havde været adskilte, eller rettest af hvilke det ene, nemlig Cantsler-Embedet, var ubesat, nu igjen forenedes ifølge Kong Haakons Bestemmelse.

Det er allerede tidligere lejlighedsviis nævnt, at Kong Magnus overhoved stod sig ganske godt med Kirken, hvortil ogsaa hans Gavmildhed mod Kirken og geistlige Stiftelser noksom gjorde ham fortjent. Det forstaaer sig, at den Iver, der i hans Mindreaarighed lagdes for Dagen i at bekæmpe Russer og Hedninger, her ogsaa kom i Betragtning, hvor lidet end Fortjenesten tilkom ham selv. Allerede førend han endnu var bleven myndig, tilstod Pave Johannes ham ved Bulle af 21de Juli 1331 paa Grund af hans velbekjendte oprigtige Hengivenhed for det apostoliske Sæde, den Udmærkelse, at naarsomhelst der holdtes Gudstjeneste og predikedes i hans Capeller i hans egen Nærværelse, kunde den forrettende Geistlige tilstaa baade ham selv og enhver af de forsamlede Tilhørere, efter aflagt Skriftemaal og tilkjendegiven Anger, et vist Antal Dages Fritagelse fra de dem paalagte Pønitentser, saaledes nemlig, at hvis det var en Erkebiskop eller Biskop, som forrettede, bestemtes Tiden til eet Aar, eller til 60 Dage[2]). At det samtidigt bevilgedes, at Nordhalland ei skulde regnes som en Deel af Danmark med Hensyn til Interdictet, er forhen nævnt. Benedict den 12te maa i Førstningen have haft besynderlige Forestillinger om Kongens Familieforhold; thi af den Bulle af 9de Januar 1335, hvori han anmelder sin Tiltrædelse, og som i en Mængde, i Hovedsagen ligelydende, Exemplarer blev sendt omkring til alle romersk katholske Fyrster, Biskoper, m. fl., sees ogsaa et Exemplar at være sendt til „Norges Dronning", et andet til „Sveriges Dronning"[3]). Da der paa den Tid ingen Dronning var enten i Sverige

[1]) F. Ex. Brev af 18de Jan. 1342, angaaende Helligholdelsen af St. Eriks Dag, hvorom nedenfor: Arne var da hos Kongen under dennes Ophold i Stockholm; ligesaa Br. af 4de Juli 1343, da han var hos Kongen i Helsingborg; Dipl. N. 277. III. 220.

[2]) Dipl. Sv. 2863.

[3]) Regest. Bened. XII. Commun. An. I. p. 1. ep. 1. See Raynaldi Annales eccl. ved Benedict den 12tes 1ste Aar.

er Norge, maa man formode, at der har foresvævet ham eller rettere ns Cantsler en uklar Forestilling om Kongens Moder, Hertuginde ıgeborg, og hendes Cousine af samme Navn. Hvorledes det ikke lyk- es Kongen af den samvittighedsfulde Benedict XII at faa officiel Be- cftelse paa sin Erhvervelse af Skaane, er allerede viist, skjønt Erhver- sen eller Landskabets Forening med Sverige forøvrigt i Gjerningen jendts[1]). Men efter Benedict, der døde 25de April 1342, fremstod de Mai) den mindre nøjeregnende, verdenskloge Clemens den 6te jentlig Peter Roger, Erkebiskop af Rouen, siden Cardinalpresbyter til t. Nereus og Achilleus): han var, som vi i det følgende ville see, mere e til at imødekomme Kongens Ønsker i dette Stykke end Formanden, han viste ham overhoved ligefra sin Ophøjelse af megen Yndest, hvilken ztignok ogsaa Magnus ærligt fortjente ved sin — efter de Tiders Be- ebver — udmerkede kirkelige Iver. Vi finde saaledes, at Paven allerede car Aaret efter sin Ophøielse, da Biskop Peter i Linkøping, som ode været ved Curien, skulde drage hjem, medgav denne flere Breve, terede 24de Juli 1343, nemlig et, hvorved han bevilgede Indulgenser r Kongens Capel i Stockholm Slot[2]), og paa Kong Magnus's og ronning Blanches Ansøgning fastsatte hundrede Dages Pønitens-Aflad r alle dem, der indfandt sig ved Gudstjeneste og Prediken i deres ærværelse[3]), et andet, hvorved han, som det allerede ovenfor er be- ttet, bekræftede Kongens Stiftelse af Predikerklostret i Stockholm, og et rdie, indeholdende faderlige Formaninger til altid at have Gud r Øje, altid at overholde Ret og Retfærdighed, hindre Vold og Uret, g fremfor Alt at hedre Kirker og Geistlige og beskytte dem mod Over- ift. Paven yttrede ogsaa, at der tidligere ved Curien havde været nogen Indsigelse mod de af Kongen brugte Indsegl (formodentlig fordi man ej unde begribe, hvorfor Kongen brugte to forskjellige Segl, et for Sve- ige og et for Norge), men at Paven selv var fuldkommen underrettet m Sammenhængen og fandt alt i sin Orden[4]). Kongen synes især ed stor Iver at have omfattet den svenske Nationalhelgen St. Eriks Minde. Blandt de Helgener, paa hvis Dage hiin Indulgens til Bedste for Kongens Capel i Stockholm fastsattes, nævnes næstefter Jomfru Maria og Johannes den Døber allerførst St. Erik, derpaa St. Olaf; og i Mariekirken i Oslo, der nu vel kunde betragtes som Kongens for- nemste Capel i Norge, paabød han fra Kalmar den 18de Januar 1343 udtrykkeligt Høitideligholdelsen af St. Eriks-Dagen, den 18de Mai, som

[1]) Nemlig idet Paverne henvendte sig til Magnus i Anliggender, vedkommende Lunds Erkestol, f. Ex. ved Erkebiskops-Udnævnelser, o. a. d.
[2]) Regest. Clemens VI. Commun. an. II. l. 3. f. 265 ep. 1271.
[3]) Sammesteds, f. 208 ep. 1064.
[4]) Brev af 24de Juli 1343, Rg. Clemens VI. an. II. fol. 367, ep. 206.

dobbelt Festdag, befalende Præsten i Oslo den Dag at afgive tre Tønder godt Tydsk-Øl (Bjor) til Capellets Commune[1]).

Allerede fra Pave Johannes den 22des Tid var den Skik bleven almindelig, at Paven ved de saakaldte Reservationsdecreter forbeholdt sig Besettelsen af geistlige Embeder, baade højere og lavere, hvilket ellers efter Regelen skulde besettes ved Valg, eller ved Biskopernes Foranstaltning. En saadan Ret kunde vel Paverne strengt taget siges altid at besidde, forsaavidt deres kirkelige Myndighed var uindskrænket, men saavel Klogskabs- som Billigheds-Hensyn maatte tilsige dem, ej at gjøre Brug af den, saalænge det kunde undgaaes, for ej at gribe forstyrrende ind i Biskopernes og de øvrige Local-Auctoriteters Embedsvirksomhed, svække deres Anseelse og afstedkomme alskens Forvirring, tildeels endog Skade, eftersom det ej var at vente, at Paven og hans Omgivelser kunde have saa nøje Kjendskab til de locale Forhold i ethvert Land, især de fjernere, at de ikke ofte ved slige egenmegtige Besiddelser skulde være udsatte for at treffe uheldige Valg. Paverne indtil Johan den 22de havde derfor og yderst sparsomt grebet ind paa den Maade. Det var i sin Orden, at de bekræftede Erkebiskopsvalgene og selv overdrog eller lod overdrage de nysvalgte Erkebiskoper Pallium; men sedvanligviis overlod de dog vedkommende Capitel fri Valgret, uden at blande sig i Valget, og de udøvede kun sin Cassations- og Provisions-Myndighed i Tilfælde af Utilbørlighed eller Mangler ved Valgene, som de, naar der var Tale om Erkebiskoper, lod prøve af et Par Cardinaler, der da siden afgave sin Betænkning, om Valget var canonisk eller ej[2]). Men fra Johannes den 22des Tid begyndte Reservationerne at skee i Masse. Dette skete først alene paa den Maade, at Paven under Indehaverens Levetid reserverede sig Besettelsen af hans Embede ved næste Vacance, idetmindste skete det saaledes med Biskopsstolene, eller ved at give en eller anden ringere Geistlig Exspectance paa et endnu ikke ledigt Beneficium, og hertil synes endnu Johannes den 22de at have indskrænket sig. Men Benedict den 12te udgav et Reservationsdecret, hvorved han forbeholdt sig alene Besettelsen af alle, som det heed, **ved det apostoliske Sæde ledigblivende** geistlige Embeder, hvad enten det var Biskopsdømmer, Prælaturer eller ringere Embeder, og ligemeget om det i Regelen skulde skee ved Valg, eller tilkom Biskopperne, erklærende enhver anden Dispositionsmaade end den pavelige Provision, saaledes og Capitlernes lovlige Bi-

---

1) Dipl. Norv. I. 277.

2) See f. Ex. ovenfor, IV. I. S. 139, om Udnævnelsen af Biskop Peter i Hamar. Kun ved de skotske Biskopsdømmer, der, som det heed, stod umiddelbart under Paven, bekræftede denne særskilt de valgte Biskoper, eller udnævnte af sin egen Magtfuldkommenhed andre.

psvalg og Erkebiskopernes Confirmation derpaa, ugyldige; og under tegorien af „ledigværende ved det apostoliske Sæde" henførtes alle nbeder, hvis Indehavere enten døde eller afsattes eller befordredes til ›re Embeder ved selve Curien eller inden en Omkreds af to Dagsreiser fra[1]). Naar saaledes en valgt Erkebiskop eller Biskop, der sedvanviis var Indehaver af flere Prælaturer eller Canonicater, blev indt ved Curien, hjemfaldt alle disse Beneficier, de være sig i Norge, ›anien eller England, eller hvorsomhelst, til Pavens Forføjning. Des›n vedblev han og særskilt at forbeholde sig mange enkelte Embeders sættelse ved næste Vacance, især Biskopsstoles, og at meddele Exctance paa ringere Beneficier. Stundom decreteredes Reservation aa efter Vacancens Indtrædelse, saaledes ved den uppsalske Biskop Pe›s Død 1341, da Benedict erklærede, at han reserverede sig selv Bettelsen, forbydende Capitlet at befatte sig med Valget[2]). Benedicts termand Clemens den 6te bekræftede først strax efter sin Ophøjelse n Forfatning af Benedict med Hensyn til de Embeder, der under ne var blevne ledige, men endnu ej besatte, men siden lod han og for eget Vedkommende en lignende Generalreservation udgaa. Der skete ledes to Slags Reservationer, de særskilte, der vedkom enkelte Emder, hvortil og Exspectancebreve kunne regnes, og de almindelige, der m alle ved det apostoliske Sæde ledigblivende Embeder. I første elde gjaldt endnu den lovlige Disposition, saalænge ingen Reser-

---

[1]) See Clemens den 6tes Bekræftelse af Benedicts Decret i Reg. Clemens VI. Comm. An. I. (trykt i Theiners Polonia Sacra I. 454). Sedvanligviis pleier man at tage Ordene apud sedem apostolicam vacare som en Ordvending uden anden Betydning, end at Embedet var ledigt, men utallige Buller vise det modsatte. Derfor finde vi ogsaa i Bekræftelses- eller Provisions-Buller vedkommende Bispestole fra Benedict den 12tes Tid nøjagtigt anført, om den forrige Indehaver døde apud sedem, eller andensteds, medens tidligere intet derom anmerkedes, da det ikke gjorde noget til Sagen. Vi finde saaledes i Clemens den 4des Bekræftelse af Erkebiskop Jons Valg, dat. Viterbo 24de Juni 1268, kun „Sane Nidrosiensi ecclesia pastoris solatio destituta; i Honorius d. 4des Bekræftelse af Jørunds Valg, dat. Rom 15de Febr. 1287, kun: Nidr. Ecclesia per obitum bonæ memoriæ Johannis archiepiscopi Nidrosiensis vacante; i Johannes d. 22des af Erkebiskop Eilivs Valg, dat. Avignon 4de Decbr. 1310: ecclesia Nidr. per obitum bon. m. Jerundi &c. sol. pastoris destituta; men derimod allerede i samme Paves Bekræftelse af Paal Baardsøns Valg tilføjes, hvor Eilivs Død omtales: „qui in partibus illis diem clausit extremum", hvilket viser, at denne Skjelnen mellem Embedernes Ledighed ved eller udenfor Sædet allerede var forberedet af Johannes. I et Brev fra Urban den 5te af 10de Jan. 1364 (Chron. r. Mann. S. 175) sees endog med Hensyn til Abbed- og Prior-Embeder at være bestemt, at Besettelsen skulde ansees som tilkommende Paven, naar Indehaveren døde inden to Dagsreiser fra Curien.

[2]) Pavebrev af 3die Oct. 1341. Regist. Bened. XII. Comm. an. ep. 421.

vation havde fundet Sted, i sidste derimod var det aldeles forbudt de lovlige Autoriteter at befatte sig med Embedernes Besettelse. Alt dette skete deels for at svække og indskrænke Erkebiskopernes og Biskopernes Myndighed, paa hvilken Paverne altid var skinsyge, deels ogsaa for at skaffe Curien og dens talrige Hær af Embeds- og Hofmænd alle de Gebyrer og andre Fordele, som naturligviis flød deraf, at Beneficierne bortgaves af Curien selv. Men det er let at skjønne, til hvilke Misligheder dette uheldige System maatte give Anledning. Hvad der i og for sig var meget sørgeligt, nemlig at nu mangt et uverdigt og slet Subject, der kun ved Bestikkelser til de formaaende Mænd ved Curien eller paa anden Maade havde vidst at sætte sig i Gunst, kunde faa en Post, hvor det netop kom an paa at vise Duelighed og Retskaffenhed, eller at Udlændinger, der ej engang kunde Landets Sprog, trængtes ind, til Skade for Landets egne Børn: dette maatte endog regnes iblandt de mindre Onder; verre var det, at der blandt den hele underordnede Geistlighed selv maatte opstaa en før ukjendt, og for Charakteren fordærvelig, Higen efter at naa Forfremmelse og Anseelse ved Kryben, Bestikkelser og andre slette Midler, — en Higen, der omsider maatte lede til hele Standens Demoralisation; samt dertil, at der ofte kunde indtræde de forargeligste Forvirringer, ja aabenbare Stridigheder, naar en saadan af Curien begunstiget Candidat med eet fremstod med sit pavelige Beskikkelsesbrev i Haanden, efterat Biskopen, eller den retmæssige Autoritet, maaskee forlængst havde besat det samme Embede paa lovlig Viis[1]). Thi ej nok med, at Paverne bortgav bestemte, navngivne Beneficier, der egentlig stod under Biskopernes Raadighed, naar de blev ledige: overdrog de endog allerede paa Forhaand begunstigede Candidater Exspectance derpaa, førend de var ledige; ja, det gik endog saa vidt, at de i Mængdeviis

[1]) Herom haves flere udtrykkelige Vidnesbyrd deels i Pavebreve, deels i særskilte Optegnelser om de mellem de colliderende Candidater opstaaede Processer. En af de merkelige blandt disse er en, som i 1360 forefaldt om Decanatet i Dorpat hvortil den franske Geistlige Johan Guilbert, om hvilken der i det Følgende vil blive megen Tale, havde faaet Reservation, men som Biskopen og Capitlet paa sedvanlig Maade overdrog til tre Personer efter hinanden: saa længe varede Striden. Undertiden hændte det, naar en Biskopsstol blev ledig, at Capitlet, uvidende om, at Paven havde reserveret sig Besettelsen, paa lovlig Viis valgte en ny Biskop, og at denne blev baade indviet og bekræftet af Erkebiskopen, men at Paven desuagtet erklærede Valget ugyldigt og udnævnte en anden, saa at den lovligt Valgte, hvis Værdighed, erhvervet ved Indvielsen, man ei længer kunde betage ham, nu derved kun blev Titulærbiskop. Dette skete f. Ex. ved Gyrds Valg til Biskop i Oslo 1352, hvorom nedenfor. Sedvanligviis maatte Paven ved slig Leilighed, forat undgaa Scandal og Ulempe, ved Provision udnævne den valgte Candidat.

ortlovede unavngivne, endnu ikke ledige Beneficier, idet de i Provisions-bullen kun betegnede dem som „det første ledigblivende Beneficium, i N. N. Biskopsdømme af N. N. Indtægt." Og dermed gik man heel hensynsløst til Værks; man undersøgte neppe, om der virkelig fandtes saa mange Beneficier, som man bortgav, og stundom forekomme Exempler paa, at eet og samme Beneficium bortlovedes til to forskjellige Personer, som saaledes kom op at strides derom. Alt dette tjente, som det let vil indsees, i Længden kun til at nedsætte den hele Geistlighed i Folkenes Øine, og til at vække Uvilje mod Curien selv, da det var naturligt, at de bravester og retskafneste Geistlige, som mest afholdt sig fra al slig Kryberi og Daarlighed, men som derfor ogsaa tilsidesattes for mindre værdige Subjekter, havde størst Indflydelse paa deres Omgivelser og Sognefolk, og hvilke derved mere og mere etslags Oppositions-Aand mod Curien og dens Indflydelse maatte fremavles. Det er derfor ogsaa aabenbart, at Spirerne til den Uvilje mod Pavedømmet, der ved Reformationen udseligt gav sig saa almindeligt tilkjende, og uden hvilken Reformationsværket ej vilde kunne haft Fremgang, allerede var lagte ved de første avignonske Pavers ukloge Indgriben i de rette Diøcesaners og geistlige Local-Autoriteters Virksomhed.

Det faldt da af sig selv, at Curien fra hiin Tid bestormedes med Ansøgninger om Beneficier og andre Fordele, deels af Vedkommende selv, som ønskede dem, deels af deres Beskyttere og Velyndere. Der søgtes saaledes ej alene om at faa Beneficier eller Exspectancer paa bestemte eller ubestemte Embeder, men om Tilladelse til at combinere flere, om de endog var langt fraliggende fra hinanden, om at kunne hæve Indtægterne, uagtet fraværende, o. s. v. Men det maa overhoved ansees som et godt Tegn paa den norske Geistligheds Bravhed, at man i det Hele taget finder faa Ansøgninger fra og Provisioner for dens underordnede Medlemmer, medens man derimod finder temmelig mange vedkommende den svenske og danske Geistlighed. Herved kommer det dog vel noget i Betragtning, at de norske Beneficier neppe attraaedes meget af Fremmede[1]), især da man finder, at den Forkjærlighed for Modersmaalet, der altid har udmærket Nordmanna-Stammen, og som har frembragt baade de norsk-islandske Sagaer og den overvettes Masse af norske Diplomer, der endnu findes i Landet — at den ogsaa i hine Tider med Hensyn til Besættelsen af geistlige Embeder har gjort sig gjeldende med en Magt, som ikke engang Curien vovede at trodse, idet den idetmindste enkelte Gange, og maaskee

[1]) Hertil kommer nu vistnok ogsaa, at da Norge laa saa langt borte fra Pavens Sæde, hændte det sjeldnere, at norske Geistlige døde ved Curien, hvoraf da igjen fulgte, at Paven sjeldnere havde norske Beneficier at bortgive.

endog sedvanligviis, gjorde det til Betingelse for de Fremmede, der fik geistlige Beneficier i Norge, at de skulde kunne tale Landets Sprog[1]). Men hvor liden Beskeed man ved Curien ofte vidste om Norge og dets Anliggender, derom vidner iøjnefaldende og paa en næsten løjerlig Maade, hvad Pave Clemens den 6te selv tilføjede sin Bevilgelse af den ovenfor omtalte Ansøgning fra Presten Ivar Baardssøn om et Beneficium i Bergens By eller Bispsdømme; han tilføjede nemlig: „det skee efter Mark eller Gylden eller Pund, saaledes som Skik og Brug er i det Bispsdømme, hvilket vi ellers ikke have hørt omtale". Brevet er dateret den 8de Marts 1344, ikke fuldt to Aar efterat Clemens var bleven Pave, altsaa vidste han indtil da intet om, at et Bispsdømme af Navnet „Bergen" var til! Kong Magnus selv ansøgte temmelig flittigt om Beneficier for sine geistlige Yndlinger, og det ej alene inden sine egne Besiddelser, men ogsaa udenfor disse. Saaledes anholdt han i 1344 om, at en Prest i Lund maatte faa et Canonicat i Roeskilde, og dette bevilgedes, som det synes, uden Vanskelighed. De norske Geistlige, der i

[1]) Nødvendigheden af, at de ved norske Parochialkirker ansatte Prester skulde kunne tale Landets Sprog, udtales allerede temmeligt sterkt i Laurentius's Saga, (Cap. 11) hvor Jon Flæming, Erkebiskop Jørunds højre Haand (s. o. N. 2. S. 304) anmodede Laurentius Kalfssøn om at bede Erkebiskopen overdrage ham den ledige Mariekirke i Nidaroos. Laurentius svarede dertil: „hvorledes skulde det kunne skee, da I ej kan Norsk?" „Jeg kan saameget jeg behøver", sagde Jon, „og som det paaligger mig at tale". „Lad os da probere", siger L., „og antage, at Faste-Indgangen var kommen, da har I jo at tale for Eders Sognefolk om, hvorledes Langefasten skal holdes". „Paa denne Maade", siger J.: „nú er komin lentin, hvern mann kristin komi til kirkju, geri sina skrifin, kasta burt konu sinni, maki engin sukk, nonne mildi domine?" (ɔ: Nu er Langefasten kommen, hver Christen komme til Kirke, gjøre sin Skrift, afholde sig fra sin Kone, gjøre ingen Ustyr — er det ikke tilstrækkeligt, min Herre?) Men Altsammen vrimler af Sprogfejl; lentin, det endnu i England brugelige lent, kjendes ej i Norsk; istedetfor hverr maðr sagde J. hvern mann, istedetfor skript sagde han skrifin, Talemaaden kasta burt konu sinni, bortkaste sin Kone, røber ligeledes Udlændingen. Laurentius lo og sagde: „ikke skjønner Folket, hvad Lentin er". I de pavelige Regester findes blandt Provisionsbrevene til norske Beneficier idetmindste to, hvorved det udtrykkelig er gjort til Betingelse, at Candidaten kan Landets Sprog, en Betingelse, som aldrig vides at have været opstillet i Provisioner til Beneficier i andre Lande, og som derfor maa være en Indrømmelse, gjort det norske Folks Fordringer og den i Landet herskende Opinion. Det ene Brev er af 18de Januar 1375, hvorved en Geistlig fra Camins Diœcese i Pomern faar et Canonicat og en Præbende i Nidaroos (Reg. Chartac. Gregor. XI. T. 26. ann. V. f. 199), det andet af 28de August 1376, hvorved en Geistlig fra Hamar faar et Canonicat og en Præbende i Oslo, og hvor Betingelsen egentlig synes at være overflødig, saaat den Omstændighed, at den dog er kommen ind, vidner om, at man har anseet den for courant i norske Provisionsbreve. (Bull. divers. Gregor. XI. ann. VI. T. I. f. 344).

Aarene 1323—1345 vides at have faaet slige overordentlige
isbreve paa ringere Beneficier, var Erkepresten Thorkell Mattul
der paa Grund af hans Embeds ringe Indtægter (kun 10 Mark
ligt) fik Exspectance paa Haugs Kirke paa Eker, Klerken Thore
er samtidigt fik Exspectance paa et Canonicat i Oslo; Chors-
sammesteds, Thore Hallvardsfrænde, som i 1329 fik Exspectance
te ledigtblivende Sognekald i Oslo's Diøcese, den føromtalte
Chorsbroder Engelbert Lyning, der samtidigt fik et Canonicat
rædende i Katanes Diøcese; den osloiske Chorsbroder Thorstein
Prest ved Laurentii Kirke i Oslo, som paa Erkebiskop Paals
ig fik et Canonicat i Nidaroos; Brynjulf Haraldssøn, Biskop
s Frænde, Chorsbroder i Nidaroos og Hamar, der i 1342,
f Biskopen var sendt til Curien, fik et Canonicat og en Præ-
Nidaroos; Thore Guthormssøn, Chorsbroder i Oslo, der lige-
342 fik det orknøiske Canonicat, som Erkebiskop Paal havde
den føromtalte Ivar Baardssøn, der i 1344 fik Exspectance paa
andet Beneficium, som ellers skulde bortgives af Biskopen.
r visselig ikke meget i Sammenligning med de ødsle Uddelinger
icier og Exspectance paa Beneficier, der skete paa andre Steder,
ave givet Anledning til, at de pavelige Regester fra Johannes den
svulme op til en uendelig Masse, idet Indholdet hovedsageligt
sionsbuller.

have ovenfor seet saavel de overordentlige, som de regelmæssige
hvilke deels det hele Land, deels Geistligheden havde at udrede
tolen. Til de første høre de til forskjellige Tider paalagte Tien-
eistlige Embedsindtægter, som Sexaarstienden, Treaarstienden,
elpen o. s. v.; til de sidste fornemmelig Rumaskatten eller Pe-
gen, der rammede det hele Land, og for Geistlighedens Ved-
e Annaterne, og ved en Erkebiskops Udnævnelse Palliehjelpen,
rrelse for Norge ikke kjendes, men som man veed var overmaade
etyngende. Desforuden var den Forpligtelse, som Erkebiskoperne
at Provisionen blev sedvanlig, ogsaa Biskoperne havde til i visse
im at besøge Curien personligt eller ved Fuldmegtig, i og for
katlægning, hvortil kom, at det var temmelig sedvanligt, at der
Lejlighed gaves en frivillig Oblation eller Gave, og at denne ej
idelig, sees deraf, at den samlede Indtægt deraf fra hele den
atholske Christenhed i et paveligt Kammer-Regnskab for 1356
til over 19140 Guldgylden for det forløbne Aar alene [1]. Ende-

---

gnskab, aflagt af den pavelige Skatmester Reginald, Biskop af Valentia, med
velig Approbation af 29de Mai 1356, i Archetyp. epistol. Innoc. VI. an. 4. 515.

lig kom hertil de saakaldte Servits-Afgifter deels til det pavelige
deels til Cardinalcollegiet, deels til de pavelige Prælater og Hoft
hvilke i alle Fald Erkebiskoperne og de af Paven selv udnævnte Bis
Udnævnelsen maatte forpligte sig til at erlægge, og som synes at hav
til Kammeret alene 250 til 260 Guldgylden, foruden hvad der y
Cardinalerne, Prælaterne og Officianterne, altsaa en temmelig drøj
At disse Summer gav Paven en ikke ringe aarlig Indtægt, sees
Regnskabet af 1356 alene paa denne Indtægtspost opfører ove
Gylden. Om Biskoperne og de højere Prælater saaledes end ha
Indtægter, saa blev og paa den anden Side disse Indtægter ved sli
lægninger betydeligt beklippede. De ringere Geistliges saavel som d
lige residerende Sognepresters Indtægter synes i det Hele tage
have været store. Mange Kald, og vist især de bedre, blev fo
bortgivne til Chorsbrødre ved Kathedralkirkerne, eller andre P
der lod dem bestyre ved Vicarier, som fik den mindste Deel af
sterne. Naar, som vi ovenfor have seet, Erkepresten i Oslo
mere som saadan end 10 Mk. Sølv aarligt, hvor lidet maa
Sognepresster i de mindre befolkede Egne have haft? Men forn
har man dog ikke saa nøje beregnet, hvad Præsterne fik in nat
hvad de avlede paa sine sedvanligviis gode Prestegaarde. Thi d
ikke have været saa lidet, ellers kunde Presterne ej have forn
bestride det svære Kosthold, som fordredes af dem ved Biskoperi
lige Visitationer, og som var nøje bestemt. Man har endnu
tegnelse fra 1322 om, hvor stort Kosthold Presterne i Fjordene
skulde svare, og hvor længe Biskopen var berettiget til at opl
paa ethvert Sted. Man seer saaledes, at Biskopen under Vis
den vestlige Deel af Nordfjord skulde ligge fire Nætter paa Eyg
og at Presterne tilsammen skulde yde ham til hver Nat fire
tydskt Øl, 6 Tønder Mungaat (tyndt Øl) med tilsvarende Kost o
cerier samt for den hele Tid en Tønde Viin. Naar han visite

---

¹) I 1333 betalte saaledes Erkebiskopen i Uppsala i Afdrag paa
penge til Pavens Kammer 250 Gylden, og paa de saakaldte fire min
vitser 43 Gylden m. m. samt til Cardinalerne ligesaa 250 Gylden
Tjenere 10 Gylden m. m. (Dipl. Sv. 2971. 2972). I 1354 betal
Sigfrid af Oslo i hele sit Servitsgebyr til Kammeret 250, og i Af
de fire mindre Servitser 37 Gylden 10 Pen. Samme Aar betalte
af Syderøerne i Afdrag paa Servitset til Kammeret 215 Guldgyl
Afdrag paa de fire mindre Servitser 48 Gylden 16 Pen.; i 1357 be
Resten af det store Servits med 45 Gylden og af de smaa med 16
2 sol. 8 Pen. Innocent. VI. lib. quitanciarum, jfr. Chron. R.
S. 171.

ſtlige Nordfjord, ſkulde han ligge tre Nætter paa Venreid i Gloppen, og fik, lader det, ligeſaa meget. I det nordlige Søndfjord ſkulde han ligge to Nætter i Bru, og fik i Alt 8 Tønder tydſk Øl, 12 Tønder Mungaat, 1 Tønde Viin, og Brød, anden Koſt og Specerier i Forhold. I det ſydlige Søndfjord ſkulde han ligge tre Nætter paa Aſkevoll, og fik i Alt 12 Tønder tydſk Øl, 24 Tønder Mungaat, 1 Tønde Viin, og Brød, anden Koſt og Specerier i Forhold, ſaaledes at idetmindſte 1 Pund Bakſtebrød leveredes til hver Nat foruden Hvedebrød. I Sogn ſkulde Biſkopen ligge fire Nætter paa Stedje, 4 paa Tunjum, 2 paa Aurland, og 2 i Viik. Paa Stedje ſkulde Preſten ſelv ſkaffe 8 Tønder tydſk Øl, en Leſt Mungaat, 2 Pund Brød, foruden Hvedebrød, Tønde Viin, Smør og Specerier og anden Koſt i Forhold, og tre andre Preſter tilſammen 8 Tønder tydſk Øl, 4 Tønder Mungaat, ½ Tønde Viin, Brød m. m. i Forhold; paa Aurland 8 Tønder tydſk Øl, 1 Leſt Mungaat, 2 Pund Brød foruden Hvedebrød, ½ Tønde Viin, Smør og anden Koſt m. m.; paa Vik 8 Tdr. tydſk Øl, 1 Leſt Mungaat, 2 Pund Brød, ½ Tønde Viin, Smør og anden Koſt m. m.[1]). Hvad man her meſt maa ſtudſe over, er de uhyre Maſſer af Drikkevarer, ſom fordredes. Men Sagen var den, at Biſkoperne i de Tider reiſte med mange Folk, og at der behøvedes utroligt meget til disſes Underholdning. Dog ſeer man af Drikkevarernes Mængde i Forhold til Brødet, at Drikken fremdeles udgjorde Hovedſagen ved Maaltiderne, en Omſtændighed, ſom viſt ikke vidner fordeelagtigt om Folkets Ædruelighed.

36. Folkets Vilkaar, Næringsveie, Levemaade, Seder.

Om Folkets Tilſtand forøvrig fra den Tid give de mange os opbevarede Brevſkaber ret god Oplysning og i det Hele taget ej ufordeelagtige Vidnesbyrd. Der tales ſjelden eller aldrig om ſtor Armod i denne eller hiin Bygd, neppe engang hos enkelte Perſoner, og det uagtet Grund-Ejendommen aabenbart var høiſt ulige fordeelt, idet de rige og fornemme Familier ejede en overordentlig Maſſe af Gaarde, hvorved der kun blev lidet tilbage for de ringere Ejendomsmænd, og den ſtørſte Deel af Landbefolkningen derved øjenſynligt beſtod af Leiglendinger. Af disſe iſær var der vel nu ikke faa, der kummerligt nok ſlog ſig igjen-

[1]) See Bergens Kalvſkind, udg. 1843, S. 88, 89. Den egentlige Suvl eller Koſt foruden Brød kaldes her forbetmeſte Búdarvörðr, Madbodſager, ſom Skinke, ſalt Kjød, Skreid, Oſt o. a. d.

nem, og om hvilke Brevskaberne neppe engang tale; men de slog sig igjennem. Folkemængden kan endnu ikke i de enkelte Bygder have v for stor i Forhold til Næringskilderne; Fordringerne vare endnu ej store, Fædrift og Jagt udgjorde dengang en vigtigere Næringsvej Agerbrug, og i de store, da kun lidet udhuggede Skove saavelso vidtstrakte Almenninger var der Græsningsland nok for Kvæget, og Anledning til Jagt og Fiskeri. Trælasten var endnu ikke saa omsp at der kunde være synderlig Tanke om at spare paa Skovene, og nødvendige Tømmer til Husebygning og Ved til at brænde kunde derfor endog den fattige Huusmand faa uden følelig Bekostning. Fædriften maa have spillet en betydelig Rolle, sees især deraf, at S var en Hoved-Udførsels-Artikel, som fornemmelig Tydskerne søgte a opkjøbt, saaledes at Kongen endog ansaa det nødvendigt ved flere ordninger at sette en Skranke for den altfor rivende Udførsel[1]). Siden af Smør nævnes sedvanligviis **Skreid** som den anden H Artikel. Samtlige courante Udførsels-Artikler angives i den tid omtalte Toldtarif af 1316, som Kong Haakon fastsatte, nemlig S Skreid, Tran, Rav, Rekling, Hvalspek, Byg, Kjød, andre Madv Bukkeskind, Oxehuder, Maardskind, Salt, Nødder, Tjære, Dyre Sælskind, Bæverskind, Ræveskind, Lammeskind, andre Smaaskind, skind, Gaupeskind, Hvalrostænder, Vaadmaal, Uldgarn, Kvade, F mose og Svovel[2]). De to sidste Artikler, saavelsom tildeels Skrei Vaadmaal, var nu vel islandske Varer, medens Hvalrostænder, Selhundskind m. m. meest kom fra Grønland; men de øvrige, der ansees som egentlig norske, vise nokksom, hvor overvejende en Rolle drift, Jagt og Fiskeri maa have spillet blandt det norske Folks ringsveje. Desto merkeligere er det at see Byg, eller, som det kal **Korn**, figurere blandt disse Udførselsartikler; men Tingen er vistnok at Brugen af Korn som Fodemiddel paa de Tider endnu ikke var hyppig blandt Almuen, som den senere er bleven. Skreiden sp sandsynligviis, som endnu i enkelte Fiskebygder og paa Island, en Rolle end nuomstunder og traadte tildeels i Brødets Sted, saa at Ko eller Byggets fornemste Brug vel var deels til Ølbrygning, deels til G de fornemmere Klasser, hos hvem Brødet var almindeligt, brugte dertil for det meste udenlands fra indførte Kornvarer, Rug og Hve

1) See først og fremst Tolbanordningen af 1316, N. gl. L. III. 318, og K. nus og Drotsetens Anordning af 9de Aug. 1331 om Udlændingers Hand Liggetid i Kjøbstederne.

2) Norges gl. Love, III. No. 47.

3) I Kongespejlet meldes der om Grønlands Indbyggere af norsk-islandsk komst, at kun de færreste af dem endog havde sort Brød; de anvendte n

Forbindelse med den ringere Folkemængde, forklarer nogenledes, idetmindste i enkelte Egne, kunde findes Korn til Udførsel. En ;er i sildigere Tider er bleven en af Norges ypperste Udførsels- nemlig **Trælasten**, spillede i det 14de Aarhundrede endnu ingen Rolle og begyndte netop da at blive Gjenstand for Styrelsens omhed. Det forbødes i 1302 at kjøbe Sparrer, Bord eller af andre end Kongsgaarden eller Raadmændene og Huus- i Byen, og dette Forbud blev senere gjentaget[1]; heraf synes aatte følge, at Handel med Tømmer i Almindelighed var ganske og nævnes det ikke blandt de indenlandske Udførselsvarer, som i ev belagte med Told, for at ikke altfor meget deraf skulde gaa indet: et Tegn paa den Overflod, man havde deraf. Denne paa Tømmer og Ved kan og skjønnes deraf, at **Salt**, til hvis ing meget Brændefang var nødvendigt, udgjorde en vigtig Ud- lrtikel fra Norge; man seer ogsaa i Loven Saltkogeri omtalt et sedvanligt, og af paalidelige Optegnelser erfares der, at man altkogerier endog paa Steder, hvor Vandet var næsten brakt[2]), iser, at der ej spurtes efter, hvor meget Ved der gik i Løbet. 'er heller ikke Jærn nævnt blandt Udførsels-Artiklerne, formodentlig endnu ej tilvirkedes mere i Landet, end man forbrugte. Thi at :kedes, navnligt i Østerdalen, derom er der ingen Tvivl; der tales igt om thrøndsk, om valdresk Jærn, og det anvendtes endog især paa ngsstederne som Betalingsmiddel. Der skjelnes endvidere mellem :n i Klumper (Lurksjærn) og Smedejærn (teint Jern)[3]). Men

---

ils Fisk istedet; dette er heller ej ualmindeligt paa Island, hvor Kornfor- jet er yderst ubetydeligt i Forhold til hvad det er i andre Lande. Debess æller og om Færøboernes Levemaade paa hans Tid, at de ikke brugte Brød, formodentlig er det saa endnu. Hvad Hvedemelets Forbrug hos de for- me Nordmænd angaar, da have vi allerede seet det og ville fremdeles see eftere anført under Navn af flúr (eng. flour) som en af de fornemste Ind- elsartikler. Den forekommer og i Regulativet for Kostholdet ved Biskops- atserne i Nordre Bergen (hvorom mere nedenfor) som et Hovedrequisit.

[1] Norges gl. Love III. S. 135 og sammesteds i Kong Haakon den Yngres rdning S. 204.

[2] Biskop Eysteins Jordebog over Kirkegodset i Oslo Diøces, fol. 30, hvor der iu ved 1401 omtales Saltkogeriet (Saltketilssetr) ved Rambek i Skoven ved otvik (nu Grøtviken) inde i Frierfjorden, hvis Vand her er meget brakt.

[3] de gamle norske Love III. S. 14, hvor der udtrykkeligt tales om valdreskt, ndskt teint Jærn. I Biskop Haakens Breve (Samll. V. S. 132) tales om sjárn (Klumpejærn) og teint járn; han bestillede saadant af Biskop Erik af vanger, og ønskede helst at kunne modtage det strax af hans Svenne, der fra Segn; dette var aabenbart valdresk Jærn, som Biskop Erik netop de ladet hente fra Valdres, der hørte til hans District, og ladet bringe

endnu var Tilvirkningen, som sagt, vistnok heel ubetydelig, og den man anvendte, var neppe anden end Rauden eller Myrmalmen. ikke findes der Spor af, at man forstod at tilvirke andre Metall Jærnet, medens man i Sverige allerede tilvirkede Kobber i Dala det saakaldte Kobberberg, og Jærntilvirkningen, hvorvel af My heller ikke var ubetydelig.

Om de gængse Priser paa disse forskjellige Varer ved de punkt, vi her have for os, indeholde de os levnede Brevskaber o Optegnelser ingen udførlige og nøjagtige Oplysninger. Kun eller anden Lejlighed erfares der noget om forskjellige Gjenstand byrdes Bytteverdi og deres Forhold til Jordegodset. Det sees s at mellem Aarene 1330 og 1350 var den sedvanlige Priis paa gods oppe paa Valdres 6 Køer eller 6 Køers Verdi for eet M matsbool, hvorved man regnede en femaarig Hest lige med 6 Køer, o kaldet Hundred Jærn for lige med en Ko [1]). I Sogn og paa V derimod den sedvanlige Priis endnu 4 a 5 Køer for hver Mmb regnedes da 4 Saald (2 Skippund) Korn eller 3 Lauper Smør for en Ko [2]). I søndre Gudbrandsdalen regnedes fem Køer lige med e bool, altsaa 40 Køer mod et Markebool; og her gik ligeledes et H Jærn for en Ko [3]). Nordligst i Gudbrandsdalen finde vi derim halv saa meget eller $2\frac{1}{2}$ saakaldte Kyrlag (Ko-Verdier) at have være mod et Øresbool [4]). Dette stemmer nogenledes med Priserne pa kanten, forudsat, hvad der synes utvivlsomt, at 1 Markebool nu svarede til 9 Mmbool. Men det var og i sig selv rimeligt, at godset maatte have større Verdi nederst i Gudbrandsdalen, i de fr Egne om Mjøsen, end højere til Fjelds. Nede paa Raumarike o synligviis i Størstedelen af Østlandet regnedes omkring 1334

ned til Lærdalsøren. Ligeledes bestilte Biskop Haakon Jærn fra Th hos Chorsbroderen Arne Einarsson (Saml. V. 110, 156). Se nedenfor Kong Haakons Retterbot til Østerdalene af 1358. Man Jærn efter Hundreder, dette vil vel neppe sige hundrede Punds V 120 saakaldte Osmunder eller tilvirkede Jærnklumper, om hvilke der v Magnus's Privilegier for den vestre Bergslag i Nerike 1340 blev be ethvert skulde veie 24 Pund og ikke sælges dyrere end en Penning. Hundrede Jærn eller 120 Osmunder i Norge svarede til Prisen for eller noget over to Ører brendt, altsaa 60 Penninger brendt eller 2 ninger courant, da blev dette vel den dobbelte Priis mod i Sverig dette var og i sin Orden, da Forraadet og Tilvirkningen af Jærn i var saa meget større end i Norge.

[1]) See herom især Dipl. Norv. II. 225, 251, 273, alle fra Valdres.

[2]) Dipl. N. III. 175. I. 228.

[3]) Dipl. N. II. 271.

[4]) Dipl. N. V. 91.

endt for et Øresbool[1]), og da Coursen mellem brendt Sølv og cou-
nte Peninger endnu var 1 : 3, blev dette 3 Mk. Peninge for hver
resbool; men da Coursen ved 1330 var falden næsten til 1 : 4, reg-
de man vel da oftest 4 Mk. Peninger for Øresbolet[2]). Dette an-
ier en ubetydelig Forandring i de indbyrdes Priisforhold mellem Jorde-
ds og enkelte Varer for hvad der fandt Sted ved Aarhundredets Be-
ndelse. Den sedvanlige Priis for Mmboolet var da 1 Mk. brendt,
da 1 Ko regnedes lige med 2 Ører, gjør dette 4 Køer for Mmbo-
, medens igjen Prisen paa Østlandet, c. 1330., 1 Mk. brendt for
rt Øresbool reduceret til Kyrlag efter Beregningen af 1300, 2 Ører
ndt for hver Ko, giver 4 Køer for hvert Øresbool. Ifølge et Kjøbe-
v af 1342[3]) betaltes der da i Oslo for en Lest Korn 8 Mk. Gangs-
enninger, og for en Hessælde ($\frac{1}{4}$ Skippund) Smør, 9 Ører ($1\frac{1}{8}$ Mk.)
ette stemmer temmelig nøje med den Priis, der i Skara 1323 sattes
a Korn og S..., nemlig 10 Mk. for Lesten af Korn og 5 Mk. for
Skippund Smør[4]), thi da de norske Penge omkring 1340 forholdt sig

---

[1]) Dipl. N. V. 104.

[2]) Brevet i Dipl. N. IV. 258 viser, at der 1342 i Nes Sogn, formodentlig paa Raumarike, betaltes $3\frac{1}{2}$ Mk. Gangspenge for Øresbolet. Brevet sst. No. 210 viser, at der 1334 nordligst i Raumarike bortbyttedes 3 Mkebool mod $9\frac{1}{2}$ Øresbool samt et Mellemlag af 44 Mk. forngilde. Dette giver et Aequivalent af 15 Øresbool mod 45 Mk. forngilde, altsaa mod 15 Mk. brendt. I Nes paa Raumarike solgtes i 1349 Jordegods til $4\frac{1}{12}$ Mk. Gangspeninger hvert Øresbool. (Dipl. N. II. 298). Man seer deraf, at Priserne var omtrent de samme over hele Østlandet idetmindste, jfr. Dipl. N. IV. 252.

[3]) Dipl. N. IV. 258.

[4]) Dipl. Sv. No. 2420, Lagerbring III. 316. Den Priis, der i Sverige ved Magnus Eriksøns nye Lov (Medellagen) af c. 1347 sattes paa et „gilt Nøt" paa Gjestgiverierne, nemlig 12 Ører, stemmer og paa det nærmeste med den daværende norske Priis for en Ko af 2—3 Ører br. Sølv, hvilket svarer til 10—15 Ører svensk Courant. Ellers opstaa flere Vanskeligheder ved Sammenligninger af Priserne paa den Tid, deraf at de undertiden (f. Ex. for Korn) angives efter Kubikmaal, (Lester, Tønder), stundom efter Vegt, der i Norge egentlig skulde være det nævnte, nemlig Saald ($\frac{1}{2}$ Skippund), Hessælder ($\frac{1}{2}$ Saald), Mæle ($\frac{1}{6}$ Saald), Halvmæle, Fjerdingsmæle. Ligeledes er det vanskeligt at sammenligne Smørpriserne, beregnede efter Lauper (som paa Vestlandet), med dem, der regnes efter Saald og Hessælder. I et Brev fra Stavanger af 1311, (D. N. II. 107) angives 1 Pund Korn der at koste 3 Lauper Smør; men hvis dette skal være Skippund, bliver det kun halv Priis mod i 1333, da 4 Saald eller 3 Skippund kun regnedes lige med 3 Lauper. Sammesteds siges der, at 1 stinnt Mmb. solgtes for en 1 Lest Korn og 2 Køer; antages nu dette Mmb., siden det udtrykkeligen kaldtes stinnt (hit stinna, modsat lika) til 5 Køers Verd, saa bliver der 3 Køers Verd for 1 Lest. Men tre Køer skulde ikke koste meer end 2 Ører brendt eller 6 Ører forngilde hver, altsaa 18 Ører ($2\frac{1}{4}$ Mk.) forngilde eller 24 Ører (3 Mk.) Gangspenninger tilsammen, hvilket er mindre end Tredieparten af den ovenanførte Priis.

til brendt Sølv som 1 : 4, medens de svenske allerede i 1323 syn at have forholdt sig som 1 : 5, bliver Kornprisen aldeles den samm Prisen for Smør i Norge, efter 4½ Mk. Skippundet, bliver, reducer til svensk Cours, kun lidet højere end den svenske. I det Hele tag kan man saaledes sige, at Priserne ej stort havde forandret si

Ret merkelige Oplysninger om Priisforholdene i Norden fremga ogsaa af de foromtalte Regnskabsbøger, der holdtes af de pavelig Nuncier, der i 1326 og 1332 sendtes til Norden for at indkræv Sexaarstienden og andre pavelige Indtægter. I Fragt fra en flander Havn til Norge betalte Johan af Serone og Bernard af Ortolis i No vember 1326 28 Sol. 6 pen. i Sølv-Tournois. I Vestergøtland kjøb de i Marts 1328 tre Pakheste for 4 Pd. 10 Sh. Sterling, og solgte de siden i Ljodhuus med et Tab af 3 Pd. 10 Sh. (altsaa fik de kun Pund for dem, men tilføje ogsaa selv, „at Hestene var blevne fo dærvede af altfor stor Anstrengelse". Hiin Sum, 90 Sh. Sterling, gi 30 Sh. for hver Hest, hvilket efter Forholdet af 1 Pd. St. til 1 M norsk i Penge som 6 : 1, giver for hver Hest 9 Mk. norske Pening eller noget over 2 Mk. brendt. For at bringe de indsamlede Penge fr Hamar over Oslo til Bergen, betalte Johan af Serone 10 Sh. Pen. Sterling; Reisen fra Bergen til Ljodhuus i 16 Dage eller der kostede 12 Sh. Sterl. Fra Nidaroos til Bergen betalte Bernard Ortolis i Mai 1327 i Fragt 4 Mk. norske Peninge, Afstanden beregn til 144 Mile (leucæ). Da de i 1328 begge forlod Norge, betalte de først for Farten fra Oslo til Havnen „Sund", hvor Skibet laa (80 Miles Afstand) 28 Sh. Sterl., og siden fra Sund til Sluys i Flan dern 7 Pd. Sterling, altsaa meget mere end for Opreisen, hvilken lig fra Flandern til Oslo alene kostede 28½ Sol. Gr. T., altsaa omtren 4½ Pd. Sterling. Men formodentlig maa de indsamlede Skatter hav gjort Reisen dyrere. — Petrus Gervasii betalte i Marts 1331 for Seiladse fra Flandern til Skaane 9 Guldgylden. Efter Ankomsten til Sjælland gav han 7 Pen. Sterl. i Fragt for sig og sine over Øresund til Hel singborg. I Lund kjøbte han 12 Pergamentskind for 1 Gr. T. Stykket, og gav for 1 Pd. Seglvox 3 Gr. T. For at sætte over Sundet be talte han senere 22 Pen. Gr. T.; en anden Gang, da han satte over med 9 Heste, 3 Sol. 4 Pen. Gr. T. — Til Reiseudgifter og Godt gjørelse for den Prest, han den 15de August 1332 sendte fra Lübeck til Avignon med Efterretning om Kong Christophers Død, betalte han 20 Pen. Gr. T. — Et Bud fra Skeninge til Vegsiø i Novbr. 1332 kostede ham 2 Mk. Svensk; det samme betalte han for et Bud til Got land; til Aabo kostede det 4 Mkr. Sv. Fra Ørebro til Baagahuus, hvor han i Januar 1333 skulde møde Kongen, betalte han Føreren 26

og 1 Pen. Sterl.; Portvagten paa Baagahuus fik 12 Gr. T., rnvegteren 8 Gr. T. Da han den 8de Juni 1833 fra Ljod-esøgte Kongen paa Lindholmen ved Hisingen, gav han Roers-½ Mk. Svensk frem og ligesaa meget tilbage. I Ljod-ejede han kort efter et Skib til Oslo for 4 Sol. Gr. T., lte i Omkostninger for Skipperen og hans Folk samt en kongelig nd, der escorterede med 4 Huuskarle, 8 Sol. Gr. T.; derhos manden 3 Guldgylden og Huuskarlene 15 Gr. T. Fra Oslo jen betalte han i Fragt 4 Sol. 8 Pen. Gr. T. I Oslo kjøbte Tunke for deri at forsende de indsamlede Penge med mere; de tilsammen 4 Gr. T. Da han den 23de Juli lejede en Baad mme hurtigere til Bergen, betalte han for denne og til Folkene n 42 Gr. T. eller 3 Sol. 6 Pen. Gr. T. Da han senere e September efter de norske Høvdingers Ønske drog fra Bergen en med Hr. Ivar Agmundssøn, gav han dennes Folk 12 Sol. , forærede en af dem en Hest til en Verdi af 8 Sol. Gr. T. e 2 Tønder Bjor eller tydsk Øl til dem for 4 Sol. Gr. T., Sol. Gr. T. eller 6 Sh. Sterl., hvad der omtrent svarer til en Verdi . St. eller 13½ Spd. for Tønden. Fra Stade til Sluys i Flan-alte han siden ved sin Hjemreise i Fragt 4 Sol. Gr. T. Heraf der i de Tider maa have været meget dyrt at reise. Naar han maatte give i Fragt for et Fartøi fra Oslo til Bergen 4⅔ Sol. eller 14 Sh. Sterling, da bliver dette en Sum, der efter de de Priisforhold svarer til 7 Pd. Sterling eller 31½ Spdlr. Den fart fra Ljodhuus til Lindholmen og tilbage igjen kostede ham 1 enst eller ½ Mk. brendt; da nu Verdien af 1 Mk. brendt paa meste kan sættes til 90 Spdlr. i vore Penge, kom Farten saa- at koste ham 18 Spdlr [1]). Men det var overhoved ej at undres n Priserne paa alleslags Varer var i stadigt Tiltagende, da den digbed, at Handelen nu for største Delen var i Tydskernes Hæn-te disse istand til at skrue Priserne utilbørligt op, medens saavel engdens Tiltagen, som den voxende Luxus og Overdaad blandt e Klasser gjorde Forbruget saavel af indenlandske, som fremmede angt sterkere end hidtil, uden at der hos Folket selv rørte sig tilsvarende Foretagelses-Aand, hvorved idetmindste Forbruget af dske Producter forøgedes; tvertimod synes Forkuelsen af den saa livlige Handelsrørelse og Søfart fra selve Norge, som be-ved de tydske Handelsmænds Indtrængen, at have frembragt en

[1]) ed alt dette jvfr. de ovenfor S. 93—96 og 164 fgg. meddeelte Beretninger n Runciernes Reiser.

Slappelse overhoved af al Driftighed og Energi hos Folket, der i et Slags døsig Sorgløshed eller sorgløs Døsighed levede hen Aar efter Aar uden at tænke stort videre end for Dagen, med Undtagelse af de faa ærgjerrige Stormænd, hvis personlige Interesser bragte dem til stundom at gjøre nogle svage Forsøg paa at udvide sin Magt og Anseelse paa Kongens Bekostning. Men usandsynligt er det dog ikke, at denne kjendelige Slappelse i det 14de Aarhundrede ogsaa har været en Eftervirkning af den Overanstrengelse, hele Folket gjennemgik i den langvarige Tronkrigsperiode, og at det netop herved ogsaa blev de fremmede Kjøbmænd saa meget lettere at tilrive sig Rigets Handel, medens den ligesom lammede Nation endnu ikke var vaagnet til sine forrige Kræfter, og derhos de i sig selv dygtige Kongers næsten altfor heldige Bestræbelser for at drage al Magt til sig og gjøre Nationen umyndig end mere bidrog til at undergrave den Selvstændighedsfølelse hos denne, der skulde danne det rette Grundlag for al Virksomheds- og Driftigheds-Aand.

At der blandt de højere Klasser paa denne Tid herskede megen Luxus, derpaa have vi allerede i det Foregaaende seet flere Exempler, ligesom vi og have omtalt Biskop Haakons Klager over det overdaadige og udsvævende Levnet, som herskede i Bergen. I de selskabelige Sammenkomster maa der have været fortæret umaadelige Masser af Mad og Drikke, der tillige bestod af kostbare og kunstigt tilberedte Sager. Uagtet man vel maa antage, at Velstanden og Overdaaden i de Tider var større hos de mægtige svenske Adelsmænd end hos deres Sideordnede i Norge, er det paa den anden Side umuligt andet, end at Levemaaden overhoved maa have været den samme hos de fornemmere Familier i begge Lande, især under Unionstiden, hvor de kom saa hyppigt i Berørelse med hinanden, ja endog stundom forenedes ved indbyrdes Svogerskab. Det er saaledes ei at betvivle, at de norske Familier, der i Rigdom og Anseelse kunde maale sig med de fornemste svenske, ogsaa levede paa den samme Fod, og at vi derfor af Optegnelser om, hvad der medgik i selskabelige Gilder hos slige svenske Familier, ogsaa kunne slutte til, hvad der brugtes hos norske i samme Stilling. En saadan Optegnelse haves af 5te April 1328 over hvad der medgik ved Upplands-Lagmanden, St. Britas Fader, Byrge Peterssøns kort forud høitideligholdte Liigfærd i Uppsala. Bekostningerne, foruden de til Messer og hvad der var det egentlige Gilde uvedkommende, løb op til over 234 Mkr. svenske Penge; af de anskaffede udenlandske Spisevarer nævnes $1\frac{1}{2}$ Pund Safran, 12 Pund Kummen, $2\frac{1}{2}$ Pund Ingefær, $1\frac{1}{2}$ Pund „Paradiisgryn", 1 Pund Kaneel, 6 Pund Peber, 3 Pund Anis, 3 Pund „Galanga", 90 Pund Mandler, 105 Pund Riis, 40 Pund Olje, 1 Anker

)ridviin, 1 Anker Rødviin „de Ruzella", 1 Anker Rhinskviin[1]). Paa gnende Maade har der upaatvivlelig været bevertet i de store Liigferder, er i Norge fandt Sted f. Ex. efter Hr. Hafthor Jonssøn, Hr. Sigurd ;odgeirssøn, Hr. Finn Agmundssøn, o. fl. (see nedenfor). — Blandt de ;ager, der forefandtes paa Baagahuus Slot, da der i 1340, som ovenfor rvnt, blev optaget Inventarium derover, fandtes 8 Dunker Riis, 1½ Fad lje, 4 Kurve Rosiner, 1½ Sæk Kummen, 37 Pund Peber, 13½ Pund meel, 8 Pund Cubeber, 5 Pund Ingefær, ½ Pund Muskatblomme, Skaal Theriak, 1 Skaal Latverge[2]). At slige Luxusartikler fandtes i aller Fornemmes Gjemmer, var forresten hvad man kunde vente, men besynderligt Indtryk gjør det at see, at endog Presterne paa Landet atte have deslige Sager til Biskopens og hans Folks Underholdning a Visitatserne. Dette erfares af det allerede ovenfor (S. 351) omtalte Re-latio for, hvad Presterne i Fjordene og Sogn havde at svare Biskopen kosthold, naar han visiterede. Overalt skulde der foruden det simple inden-dske Øl eller Mungaat og den behørige Stavbursmad ydes en ikke ge Qvantitet tydsk Øl eller Bjor, Viin, Specerier, tildeels ogsaa edemeel[3]). Det er saaledes aabenbart, at fremmed Luxus havde ngt temmelig langt ned i Folket. Klædedragten og Husenes indre kyr lader og til at have været temmelig kostbar blandt de Fornemmere ei have staaet tilbage for hvad der samtidigt var brugeligt i Udlandet. er synes man at have haft en vis Rigdom paa massive Smykker og dtøj, hvorvel ej af det nu brugelig Slags, da Knive, Gafler og ker kun spillede en ringe Rolle og fandtes i ubetydeligt Antal, efter-i Enhver selv plejede at medbringe dem. I hiint Inventarium over ngens Løsøre paa Baagahuus opregnes 4 Guldringe, hvoraf 2 have)ørt Kong Sverre, 1 Sølvbelte, 6 Sølvbelter, 2 store Sølvbekken, Dyrshorn med Sølvbeslag og Laag, 10 forgyldte, 4 ikke forgyldte ølvskeer, 1 Kar af Sølv, 5 Par Brødknive, 1 kongeligt Scepter med Rigsvaand i 5 Dele[4]), 1 Guldbeger med Saphir til Kongens Guld-ske, et Elfenbens Skakspil, en heel Deel Borddugе og Dækketøj af :skjelligt Stof, 56 Puder, endeel Bøger, en heel Deel forskjellige jelme, Sadler, Harnisk, Pandser, Skjolde o. s. v., et Sverd med ystal, et andet lidet Sverd, sølvvundet, flere norske og svenske Ban-re af Silke, Sai og andetslags Stof, endeel Pelsverk, Klædnings-

[1]) Dipl. Sv. No. 2660.

[2]) Dipl. N. III. No. 202. Dipl. Sv. 3484.

[3]) Udg. af Bergens Kalvskind S. 88.

[4]) Her synes „Rigsvaand" ej at være det samme som Scepteret selv, men en Deel af dette.

stykker, Telte o. s. v. — Hvor riigt Indbo de Fornemme og mere Bemidlede plejede at have, sees bedst af flere opbevarede Vurderingsdocumenter, optagne ved Giftermaal, naar Medgiften skulde udbetales, eller ved Skifte efter Afdøde. Saaledes blev da den rige Philip Erlendsson paa Losna i 1322 gjorde sin Datter Margretes Giftermaal med Arnald Josteinsson, hvilket Bryllup stod paa Odensland i Sogn [1]), ni Mænd, formodentlig af Bryllupsgjesterne, opnævnte for at overvære Medgiftens Vurdering, og denne bestod da, foruden Jordegods til et Beløb af 5½ Mmbool fornemmelig i Nyfylke, i følgende Indbo: to Madratser (beði) og to tavlede (tellings) Hynder for 5½ Mk., 6 Lagen (Blæjer) for 1½ Mk., et Overbredsel for 1 Mk., et „Salun“ for 1½ Mk., 1 grøn Kappe med graa Skind for 3 Mk., en tvefarvet Kjortel, en Kaprun og en rød Kjortel for 6 Mk., en Kappe af Halvskarlagen med graa Skind for 5½ Mk., en Skarlagens Kjortel med hvide Skind for 10 Mk., en blaamenget Kappe, en Kaprun med hvide Skind og en Kjortel med Peltsverk for 15½ Mk., en Skarlagens Kjortel og en Kaprun, begge med hvide Skind, for 12 Mk., et Silkeslør for 4 Lauper, 1 Guldneste (Broche?) der vejede en Øre, for 8 Mk., en forgyldt Sylgje med Filigransarbeide (viravirki) for 3 Mk., en Psalter for 3 Mk., to Palldyner og Pallklæder paa 12 Alen for 3 Mk.; et Bæger (spira), der vejede en Ertog og 13 Ører, en forgyldt Sylgje, der vejede 3 Ører, en Fingerring af Guld, vejende 10 Ører, alt tilsammen for 172 Mk. 6 Ører: en saare betydelig Sum. I Aaret 1328, da Finn Agmundsson var Sysselmand og Svein Sigurdsson Fehirde i Bergen, blev der efter Opfordring af en Holmfrid Erlingsdatter optaget Vurdering over, hvormeget hendes Datter, en Fru Margrete, havde faaet i Medgift og siden skulde føre med sig øster til Viken. Vurderingen foretoges i det saakaldte Roddehuus over paa Stranden, af Hr. Finn; Svein Sigurdsson, to Gejstlige, fire Gaardsbønder (hvoriblandt den af sin Vægring ved at betale Tiende bekjendte Svein i Grisen), og i Overvær af syv fornemme Fruer, nemlig Hr. Finns Svigermoder Fru Ragnhild Jonsdatter [2]), Fru Eyvar Gautesdatter, Fru Rannveig Reppesdatter, Fru Sunniva Brynjulfsdatter [3]), Fru Gyrid Sigurdsdatter, Herdiis Thorvaldsdatter [4]), og Margrete Petersdatter. Løsøret var

[1]) See Dipl. N. II. 147, jfr. II. 180. Om Philip Erlendsson paa Lesna see nedenfor. Fra ham stammede en Æt, hvis Medlemmer hørte til Norges mægtigste Mænd ved Aarhundredets Slutning og ind i det følgende.

[2]) Fru Ragnhild var Enke efter Hr. Sxbjørn Helgesson, see Dipl. N. IV. 162.

[3]) Fru Sunniva var gift med Hr. Peter Petersson kaldet Graafur (Dipl. N. V. 92.)

[4]) Om Herdiis Thorvaldsdatter, siden kaldet Frue, er der ovenfor talt. Om de øvrige Fruer vides hidtil ej nogen videre Besked.

‘eel Sengklæder med Tevling, andre med Striber, Hynde og en liden
ıde for 6 Mk.; et Hynde med „Bastard“ og en silkebroderet Pude for 5
k., 4 Lagener for 1 Mk., to Lagener med Sprang (Fryndser) for 1
k., to Lagener med Silkesprang for 4 Mk., et „Salun“ for 1½ Mk.;
Sengklæde med to Baldekin for 7 Mk., 1 Silke-Gardin i tre Styk-
for 6 Mk.; en mørkmenget Kappe med Graaskind, Kjortel og Kap-
ı for 9 Mk., en blaamenget Kappe med Graaskind, og en Kjortel for
½ Mk., en Kjortel af Saj med „Surcot“ for 3 Mk., en grønmen-
Kappe med Graaskind og en Kaprun med Silke for 12 Mk., en
arlagens Kappe, et Surcot, 1 Kappe med Graaskind, og en Kaprun
) hvide Skind for 26 Mk., en rødmenget Kjortel med Lu og en
ppe med hvide Skind samt en Kaprun med Graaskind for 43 Mk.,
aut (Shawler) for 4 Mk., Tresser for 6 Mk., et Guldneste, en
uldsylgje og et Guldgarland, tilsammen vejende 23 Ertoger; ‘en fuld-
ndig Garnitur til en Kappe og Kjortel, dertil 4 Spender, alt brendt
lv forgyldt, vejende 10 Mk. i engelske Penge, en liden Rose, en
ire (Skaal) med Laag, et Kors, en Skaal, alt af Sølv, tilsammen
3 Mkr. 7½ Øre brendt; et Pallklæde 14 Alen langt for 1 Mk.,
Tapet 8 Alen langt for 1 Mk., et nyt Pallklæde 15 Alen langt for
Mk., to Palldyner og 4 Puder for 4 Mk., en spranget (fryndset)
ug og et spranget Haandklæde for 4 Mk., en Psalter for 3 Mk., to
ırskefter (firskaftede Tepper) 42 Alen lange med Undertjeld for 13
k., endelig en Guldring, vejende to Ører; tilsammen i Klæder for
5 forngilde Mkr. (af dem, hvoraf tre gik paa en Mk. reent Sølv),
orgyldt og arbeidet brendt Sølv 10 Mkr. brendt, vurderet for 60
k. forngilde, i uforgyldt og uarbeidet brendt Sølv 14 Mkr., vur-
:et for 46 Mk., i Guld 1 Mark, vurderet for 40 Mk. forngilde: alt
ammen 321 Mk. forngilde (107 Mk. brendt), der paa det nærmeste
ræsentere en Værdi af 10000 Spd. i vore Penge. — Chorsbroderen
Oslo Guthorm Haavardsøn, Hr. Thorvard Haavardsøns Broder,
ırde i 1331 sit Testamente, hvoraf man baade seer, hvor stor Rigdom
det Hele taget en saadan anseet Gejstlig kunde legge sig til, og hvor-
ınge Pragtstykker han havde i sit Indbo¹). Han skjenkede til St.
allvards Kirke, hvor han betingede sig Begravelse, 1 Mkb. i Huna-
rg (nu Haneborg) paa Raumarike, 4 Pd. Vox, 4 Mk. Peninge og
Sh. Sterling; til Klokkerne sammesteds 2 Ør. B. i Hunaborg paa
isse Betingelser; til Munkene i Hovedøens Kloster 2 Mk. Peninge og
Pd. Vox, forat de skulde følge hans Liig og synge Sjælemesser for
am, til Nonneseter 2 Mk. P. og 1 St. Vox, til Mariekirken det

¹) Dipl. N. III. 160. Om Hr. Thorvard Haavardsøn er der ovenfor oftere talt.

samme, til Predikebrødrene i Oslo 2 Mk. P. og ½ Pd. Vox, t
noriterne det samme, til Korskirken, Clemenskirken, Nikolaskir
Laurentii Kirke hver 2 Ør. P. og 2 Mk. Vox, samt desforud
Hospitalet ved den sidste en Sæng; til Mariekirken i Kongsh
Køer; til de trende Kirker i Konghelle 3 Pd. Vox og hver 4 Sl
gelsk. Til Paal Erkeprest i Oslo nogle Bøger, til sin Frænd
Geirmund Decretet, til Paal Kantsler en Guldring med Saphir, der
tilhørt Hr. Thorvard, til Hr. Ivar Agmundssøn en anden Ring m
phir; til Hr. Thorgeir et udgraveret Sølvbelte, til Abbeden i Dra
et hvidt Hynde og en hvid Hovedpude, til Prior Arne i Kastelle
en Sølv-Rose, til Sira Nikolas et Skakspil; til flere andre G
forskjellige Klædningsstykker; til sin Brodersøn Sigurd en sort G
Plade og Staalhandsker (som den geistlige Mand altsaa maa hav
til en Frænde og en Svend sit Skib, kaldet Dragsmarken, med A
Redskab, o. s. v.[1]) — Flere lignende Exempler paa Velstand o
Indbo hos de Fornemmere kunde anføres, men disse ere allere
strekkelige.

Blandt Folk, der var saa rige og kunde omgive sig med saa
Luxus, er det klart, at Levemaaden, Omgangstonen i Forlystels
kunne have været synderlig forskjellig fra hvad der var det sedv
andensteds i Nordeuropa. Saaledes f. Ex. hos Hr. Erling Vid
søn, hos Agmundssønnerne, Hafthorssønnerne, og de øvrige Fam
samme Stilling. Blandt deres Forlystelser indtog vel de literære
en Plads, men flere Omstændigheder tyde hen paa, at den Int
man tidligere havde fundet ved Beretningerne om Forfedrenes Be
nu for en stor Deel havde tabt sig og veget Pladsen for de
Modeliteratur, de nordmannisk-franske Bearbeidelser af Sagnene om
Artus og Ridderne ved det runde Bord, en Literatur, der allere
et Aarhundrede tilbage var bleven bekjendt i Landet, men dog sa
at dens Frembringelser kun nødes i Oversettelser paa Landets
Sprog, som derved ikke tog nogen Skade, men snarere bearbeidedes
end forhen, saa at det i denne Retning endog opnaaede en vis
Classicitet. Men strax Dronning Euphemia havde begyndt at slaa
paa de norske Oversettelser og derimod foranstaltet franske Overs
i Vers, lige de franske Bearbeidelser selv, synes dette Slags

[1]) Af den Omstændighed, at hans Skib heed Dragsmarken, altsaa
Dragsmark (ligesom et eldre Skib af samme Navn i K. Haakon Haakc
Tid, see ovf. IV. I. S. 92), samt ligeledes at han forruden Kirkerne o
strene i Oslo ogsaa betænkte Kirker og Klostre i Konghelle, skulde man
at han hørte hjemme i Elvesyssel, maaskee endog opholdt sig der,
han gjorde sit Testamente.

r at være kommen mest i Mode, hvortil ogsaa Unionen med Sverige eget bidrog; fra denne Tid kan man regne, at Svensk, eller en Blanng Svensk og Norsk blev Hofsproget, hvilket igjen havde en ufordeelagtig Virkning paa Sprogets Reenhed overhoved, hvorom de mange fra en Tid opbevarede offentlige Brevskaber noksom vidne [1]). Uagtet de ligere og Fornemmere vistnok endnu havde deres Bogsamlinger, hvor e af deres Forfedre samlede fedrelandskhistoriske Verker opbevaredes, er et dog ikke sandsynligt, at disse Verker mere flittigt læstes, undtagen aa Island. De fleste i Norge selv af dem forefundne Levninger ere ke yngre end Kong Haakon den 5tes Tid, snarere eldre, og Bøger, om ingen mer følte nogen Trang til at lade afskrive, blev neppe heller synderligt læste. Blandt de Bøger, som 1340 fandtes paa Baagahuus, a der optoges Inventarium over Kongens Løsøre der paa Slottet [2]), forekommer ikke en eneste norsk Kongesaga eller noget andet norsk Verk: der nævnes en svensk Bibel, en svensk Kirkeret, en tydsk Bog om Jomfru Marias Mirakler, en anden Kirkeret, Upplandsloven, Smaalandsloven, en tydsk juridisk Bog, en Bog forfattet af Decanen i Uppsala, et Exemplar af „Ivan", d. e. formodentlig den af Dronning Euphemia foranstaltede svenske Bearbeidelse af Eventyret om Iwain og Gavian; fremdeles oplyses, at Kongen havde foræret Hr. Ulf Arnbjørnssøn en ... Bibel, den norske Cantsler (herved menes vel Paal Baardssøn, ... han blev Erkebiskop), to Bøger, og Erling Drottsete en Bog om Hertug Frederik, d. e. atter den ved Euphemias Foranstaltning besørgede svenske Bearbeidelse af dette Emne [3]). Det stemmer ogsaa ganske med den Slaphed, der nu i det Hele taget kjendeligt hvilede over Folket, den Ligegyldighed for højere Interesser, hvormed man synes at have levet for Dagen i en sorgløs Nydelse af det Velvære, som en langvarig Fred, indvortes Rolighed og en paa en vis Maade velordnet Styrelse maatte medføre, saavelsom og med den politiske Umyndighed, hvori Folket, som saadant, nu befandt sig, at Fortidens Minder og den alvorligere Syslen dermed ej længer tiltalte Fleerheden, men at denne fandt større Behag i den lettere Mode-Literatur. Med Interessen for den fedrelandske Literatur maatte ogsaa selve Øvelsen i at sysle med Landssproget og den instinktmessige Overholdelse af dets Reenhed falde endog hos dem, der aldeles ikke umiddelbart paavirkedes af Hoftonen; Sproget

[1]) Jfr. her ovenfor IV. 2. S. 649—654. Fuldkomne Svecismer som Endelserne bondomen, lagomen istf. bóndunum, lögunum forekomme allerede hist og her.

[2]) Dipl. N. III. 202.

[3]) Jfr. ovenfor IV. 2. S. 522, Note 4.

blev overhoved mere uordentligt skrevet, de faste Regler tilsidesatt[illegible] Dialecterne gjorde sig mere gjeldende, og Sproget selv kom saaledes [illegible] oftest til at vække Indtrykket af at være blot og bart Almuesprog, [illegible] det savnede den Fasthed og Consequens i Former, der betegner et [illegible]ket og velordnet Skriftsprog. Dette gav igjen maaskee de mere Forsi[illegible] saameget større idetmindste tilsyneladende Ret til at overse det som [illegible]pelt og bondeagtigt, og til at foretrække Mode-Hofsproget, det sve[illegible] som derfor nu mere og mere kunde siges at blive det herskende i de [illegible] Kredse, idetmindste som Skriftsprog. Dog maa det indrømmes, [illegible] egentlige offentlige Documenter, der udgik fra Regjeringen, overhold[illegible] endnu saavidt muligt norsk Skrivemaade og norske Vendinger; enkelt[illegible] de kongelige Secretairer udmerke sig endog meget fordeelagtigt i saa [illegible]seende, og man kan endog langt nede i Aarhundredet finde Kongeb[illegible] der i Reenhed ej give dem fra Aarhundredets Begyndelse noget [illegible] Men dette var rigtignok medens Norge atter for en kort Stund v[illegible] skilt fra Sverige og dannede et Rige for sig selv [1]).

37. Menigmands Kaar. Sysselmændenes Styrelse og Embedsmæ[illegible] Forhold. Exempler hentede fra originale Brevskaber.

De ringere Klassers Kaar var, saavidt man kan dømme af [illegible]levnede Brevskaber, i det Hele taget taalelige, i alle Fald lader [illegible] at Folket i den lange Fredstid og den i visse Henseender ret go[illegible] styrelse, idetmindste hvad Lovens Hevdelse og den almindelige Si[illegible] Overholdelse angaar, temmelig jevnt og stadigt har tiltaget i [illegible] Man finder hyppigt at Folk, der aabenbart ikke hørte til de Højfo[illegible] og Rige, dog kunde give ikke ringe Gaver i Testamente, eller i M[illegible] med Døttre, og flere Bo-Inventarier vidne om riigt og solid I[illegible] Her maa det vistnok indrømmes, at alle deslige Brevskaber kun [illegible] om Tilstanden hos Grundejerne, Odelsmendene, men at vi ikke [illegible] erfare noget om, hvorledes den talrige Lejglendingsklasse havde det, herom kunde man visselig fristes til at danne sig temmelig ringe Be[illegible]ber, naar man har for Øje, at den gjeldende Lovgivning idetmi[illegible] forudsatte som det sedvanlige, at Jord kun paa visse Aardemaal, sedv[illegible]ligviis tre, ej paa længere Tid, bortbyggedes til Lejglendingerne, [illegible]

[1]) Fortrinlig Roos i saa Henseende fortjene de Kongebreve, der ere affattede [illegible] der Tilsyn af Kong Haakon den Yngres Cantsler Hr. Peter Eriksson, hvilken der nedenfor vil blive udførligere talt. Sproget er saa godt og [illegible]thographien saa sikker, som om Brevene vare skrevne ved Aarhundredets [illegible]gyndelse.

aakon sandsynligviis efterfulgtes i Syslen af sin Søn Stig Haakons-n paa Mannvik. Det eneste officielle Brev, der haves fra ham, en Drabsberetning, udstedt paa Mannvik d. 21de Februar 1332[1]. fter Stig Haakonssøn fulgte Hr. Ivar Agmundssøn, formodentlig i 335. De første Breve der vedkomme hans Embedsvirksomhed som ysselmand ere fra hans Ombudsmand Bjørgulf Astessøn paa Mærdin, t ene er dateret Bruggaberg (nu Brunkeberg i Thelemarken) den 6te larts 1336, det andet udstedt fra Bratsberg ved Skidan, 6 Dage se-re[2]. I det første, udstedt af Bjørgulf alene (Hr. Ivar synes endnu have haft sit Tilhold i Tunsberg) bekjendtgjør han, at han i Erstat-ing eller Bod for Arvingerne efter en vis Helge Thorgeirssøn, der var leven feldet i en Kamp med en Bjørgulf Hudfat, som dog ogsaa selv ar kommen til Skade, og, som det synes, senere død af sine Saar, ud-og af dennes Bo 20 Mkr., hvormed Helges Arvinger ifølge en af Hr. Ivar selv meglet Overeenskomst skulde lade sig nøje. Af det andet Brev, m han udstedte i Forening med to andre Mænd, sees det, at en vis Thorleif, formodentlig paa et Thing eller ved et offentligt Møde, havde sat sig opsætsig mod Hr. Ivar, truet ham, ja endog angrebet ham, af hvilken Aarsag Hr. Ivar havde ladet ham sette i Fangenskab paa Brats-berg[3]. Men siden havde en anden af Hr. Ivars Ombudsmænd, ved Navn Jon Baardssøn, formodentlig den befalende paa Bratsbeeg i hans Fraværelse, frigivet Thorleif imod Borgen af Bonden Salve paa det nærliggende Limin, der indestod for, at Thorleif skulde indfinde sig i Tunsberg 14 Dage efter anden Paaskedag og der underkaste sig Hauga-things Dom for Truselen og Angrebet, samt svare Hr. Ivar den ham til-kommende Ret. Udeblev han, skulde Salve med sit Gods svare Kongen sin Ret og Klagerne hvad der tildømtes dem, men blev der intet Forlig, skulde Thorleif vende tilbage til Fængslet. Ligeledes maatte Erik, Thor-leifs Broder, der ogsaa havde deeltaget i Forbrydelsen, stille Borgen for, at han skulde indfinde sig i Tunsberg. Herom udstedte hine tre Mænd Vidnesbyrd. Man maa heraf slutte, at Hr. Ivar i Førstnin-gen af sin Embedstid har mødt nogen Modstand af Bønderne, men med

[1] Dipl. N. I. 215.

[2] Dipl. N. II. 216. 217. Bjørgulf kalder sig ikke Lensmand, men Ombuds-mand, aabenbart fordi han var i en højere og mere anseet Stilling end Lensmændene; hans Søn Aste blev endog, som vi ville see, selv Syselmand efter Hr. Ivar (Dipl. N. I. 34). Det er tydeligt, at Bjørgulf har været et-slags Vicesysselmand, da Hr. Ivar vel ofte var fraværende i Statsanlig-gender og besuden en Tidlang havde Tunsbergs Syssel eller en Deel deraf.

[3] Bratsberg, efter hvilken Syslen eller Lehnet, siden Amtet, senere benævntes, maa saaledes allerede nu have været Sysselmandens Residens.

Strenghed neddæmpet den. — Omtrent paa samme Tid her
oppe paa Grenland en alvorlig og som det synes langvarig S
lem Bønderne af Haukavik og Laduvold [1]) paa den ene, og
Lindheim og Hæm paa den anden; Manddrab havde, som d
fundet Sted paa Grund af Vaabenran, og mange andre Kærm
Ivar maa have anseet Sagen meget vigtig, siden han ikke læ
fin Hjemkomst fra Nyfylke, midt i Hjertet af Vinteren, med Ei
mand i Skien reiste op til Tinne i Heitradal, hvorhen Part
stevnede, forat bilægge Trætten. De udstedte i Fællesskab den
nuar et Brev [2]), hvori de bekjendtgjorde, at den Dag fremstillet
dem Erling paa Haukavik, Thord paa Laduvoll, Steinulf ha
og mange Frender, tilsammen kaldte Haukvikinger, saavelsom den
parts, de saakaldte Lindheiminger, nemlig Thorleif Saxbjørnssø
hans Søn, Bjørn Saxbjørnsøn og en Mængde Frender, ide
begge Parter havde underkastet sig hine Embedsmænds Afgjør
Forpligtelse til at overholde den under Straf for den, som brø
han skulde ansees som Gridniding og Skjendsel for sin Ætt.
lød da, at et tidligere af dem selv indgaaet Forlig angaaende
Drab skulde staa ved Magt, men desforuden skulde Thorleif
Mkr. Guld i Gjeld efter Hallvard, Erlings Søn (hvilken han
saa havde dræbt), ligesom Bjørn Saxbjørnsøn skulde betale
Søn af Erling, Geirmund, fire Mkr. forngilde, fordi han havd
efter ham med en Øxe. Alle de øvrige Tvistemaal skulde vær
og forglemte, og ingen skulde understaa sig at røre op i Sa
denne Dag. Men dermed var den dog ikke endt; der blev atte
i den, som det synes af Hæmboerne, der ej udtrykkeligt var bl
tagne med i dette Forliig. Derfor maatte der en ny Forligs
og denne fandt Sted i Skien den 13de Decbr. 1337 [3]), for
efter Hr. Ivars Indkaldelse. Her indfandt sig nu, som det h
almindelig Stevne begge Parter i stort Antal, paa den ene S
heiminger og Hæmboer med Frender og Besvogrede, paa den an
Thord paa Laduvoll, Erling paa Haukavik med Sønner, Fr
Svogre. De klagede gjensidigt over de lidte Fornærmelser i
Gjerning og overlod fremdeles Afgjørelsen til Hr. Ivar og
den, samt Hr. Ivars Broder Hr. Finn Agmundssøn, der just
Broderen formodentlig i Julebesøg. Afgjørelsen faldt denn
ej saa gunstigt ud for Haukaviksmændene. Erling paa Hauka

[1]) Laduvoll kaldes nu Løvold i Sande Præstegjeld; de øvrige Gaarde nævnes, ligge i Nesherreds Anner.

[2]) Dipl. N. IV. 228.

[3]) Dipl. N. II. 226.

var falden, skulde stille Settareed mod den af Borgar paa Hæm satte Beskyldning mod den Faldne, at denne havde stukket ham gjennem Armen med et Spyd, kastet hans Kone Aslaug til Jorden, traadt hende med Fødderne og kaldt hende „den verste Kone, der gik paa Føsset", og det i hendes eget Hjem. Kunde ikke Erling føre denne l, der skulde føres paa Søndag d. 4de Februar næstefter, skulde han til Borgar 2 Mkr. Guld for Spydstikket og 6 Mkr. for Aslaugs andling. Derimod skulde Borgar og hans Søn Olve fralægge sig f Erling fremsat Modbeskyldning, at de havde oplagt Raad om ards Drab, Borgar med Tylftereed og Olve med Settareed, Eeder skulde føres samme Dag som hiin. Endvidere idømtes for- Personer paa begge Sider større eller mindre Pengebøder. Til ning af de Varer eller Penge, hvori Bøderne udrededes, skulde ar eller hans Ombudsmand udnævne tre Mænd. Paa begge lovede alle de tre saakaldte Ættebaalker, at alle deres Beslægtede vogrede tilligemed Andre, som med denne Sag havde at gjøre, skulde være aldeles forligte, under Gjentagelse af den samme ng, at den, som brød Forliget, skulde ansees som Gridniding og for sin hele Ætt. Man maa haabe, at denne heel alvorlige siden blev bilagt. Det følgende Aar finde vi en Indberet- en anden Drabssag, der nys havde fundet Sted, fra Hr. Ombudsmand Bjørgulf Aslesøn paa Mærdin. En Helge Geir- havde taget en Hest, der tilhørte Nerid Jonsøn, uden at om Tilladelse dertil, og drevet den under Kløv to Raster frem og tilbage. Da Nerid siden kom sammen med Helge i et d, bad han om lovlig Erstatning for dette, men Helge blev vreed, Nerid og hver anden, drog Kniven og gav Nerid tre Kniv- Denne Sag blev indstevnet for Dom, og det lykkedes Bjørgulf den bilagt, idet der tildømtes Nerid 12 Mkr. i Erstatning, men betalte ikke det mindste deraf; siden gik han endog hen til Nerid i Hjem, fik ham til at gaa ud med sig under Skin af at ville for- sig med ham, og hugg ham strax udenfor i den højre Arm, saa at gik af, og Nerid døde faa Timer efter. Da Audun og Thore, s Brødre, saavelsom hans Frende Sundre fik høre, at han var t, løb de afsted for at skaffe ham Prest, men mødte paa Vejen og slog ham strax ihjel. I den Anledning indstillede nu Om- smanden de tre Drabsmænd til Kongens Naade (7de August 1338). Aaret 1341 forefinde vi en ny Indberetning [2]) fra Bjørgulf paa

[1]) Dipl. N. I. 245.

[2]) Dipl. N. I. 269.

Mærdin, Hr. Ivars Ombudsmand, i Forening med den daværende mand Thord Thorgilssøn, ligeledes om en Drabssag oppe fra Bo paa Grenland. Ifølge en med Hr. Ivars Lensmand Hallvard T søn indgaaet Aftale indfandt saavel en af Drabsmændene, Thord G gardssøn, som den Dræbtes Farbrødre Bjarne paa Strand og A sig paa Stevne for de nævnte Embedsmænd i Gestgaarden i Skien d Marts. Lensmanden førte her Vidner paa, at begge Parter, iblandt og den anden Drabsmand, Tholf paa Eiken, havde vedtag fremmøde. Saaledes mødte da de tre ovennævnte Personer, men paa Eiken udeblev. Thord førte nu Vidner om, at Tholf paa noget før Pints Aaret forud, paa Engen ved Gaarden Maage, Olaf paa Strand med begge Hænder et Breedøxehug mellem Skuld medens Thord gav ham et Hug i Foden, hvorfor Olaf sagde: „ er mig det Hug, som Thord hugg mig i Foden; men jeg døer af som Tholf gav mig mellem Skuldrene". Derpaa førtes andre V paa, at Tholf den følgende Dag, som han og de roede paa Nornsj befandt sig udenfor Michelsberget, tog sin Øxe op, saa paa Egg sagde: „den er just ikke haard den Øxe, min Maag Olaf gav igaar; jeg hugg ham tvehændes eet Hugg mellem Skuldrene, men lagde sig og gleed af paa Brynjen; Gud give, at han dog nu var Heraf seer man, at Tholf, uagtet han var besvogret med Olaf, maa have haft et uforsonligt Had til ham, ligesom og, at Kampen lem dem ej kan have været noget almindeligt Overfald, men snarere en aftalt Tvekamp, eller at Olaf idetmindste maa have været belavet et Angreb, siden han bar Brynje. Endnu saa sildigt som 1349 vi Ivar Agmundssøn i en skarp Skrivelse hævdende Ret og Orden lem tvende Brødre, Aslak og Nerid, der nys havde nedsat sig i O len i Bruggabergs Sogn. De havde været uenige om en Gaard som Lagmanden havde tilkjendt Nerid; alligevel havde Aslak for Nerid den, saaat denne maatte sende sin Søn til Hr. Ivar med K Denne skrev strax, at Aslak ufortøvet skulde lade sin Broder nyde og at begge hans Ombudsmænd i Forening med andre Mænd s megle mellem dem; han slutter med de Ord: „det passer sig ingenlu at I to farer saaledes frem strax efter at I ere komne til Bruggab Sogn, og endydermere ere Brødre: og viid du ogsaa for vist, A at hvis du herefter findes gjenstridig i denne Sag, da skal du blive søgt som gjenstridig, og alle de andre, som heri samtykke med dig"

Fra de øvrige Egne af Norge høre slige Drabsbreve, som de

---

[1]) Brev af 27de Marts i Dipl. N. II. 301.

:ddelte, til de største Sjeldenheder, undtagen fra **Jemteland**, hvis affon-
:de Beliggenhed paa Grændsen og løsere Forbindelse med de øvrige Dele
Riget formodentlig har gjort Indbyggerne mere hensynsløse og uregjerlige.
et er ikke uden Interesse, her i Korthed at gjennemgaa de vigtigste i dette
ındskab forefaldne Begivenheder. Vi have allerede tidligere seet, at i
rigen 1308 og 1309 gjorde de Svenske et Indfald i Jemteland, hvil-
t dog ej synes at have haft videre Følger. Hr. Une Petersson var
ı Sysselmand [1]). Siden tales der ikke om nogen Fare for Erobring
ler Frafald, men derimod var der idelige Stridigheder med Erkebisko-
rne af Uppsala om det disse tilhørende Laxefiske i Ravund (Ragunda)
aa Grændsen mod Helsingeland, hvilket Jemterne, som det synes, ej
ilde lade være i Fred, men idelig forgreb sig paa, foregivende at
laxevirket hindrede Laxen fra at gaa op i Elven, saa at de ingen Fisk
unde faa. Erkebiskop Olaf klagede herover for Drottseten, da Kongen
n Aaaren 1326 var kommen til Ljodhuus, og Drottseten overdrog da
ed en kongelig Skrivelse, dateret Baagahuus d. 17de Juli 1336, den
værende Sysselmand Hr. Hallstein Thorleifssøn eller hans Ombuds-
mand og Lagmanden Arne at undersøge Sagen og skaffe Erkebiskopen
ret mod dem, der gjorde ham Fortred [2]). Dette synes ogsaa at være
ket, og Voldsmendene dømte til at bøde, men Erkebiskopen eftergav
dem disse Bøder, formodentlig i Haab om at Mildhed bedst vilde bero-
lige dem. Heri bedrog han sig dog, thi under hans Eftermand Peter
begyndte det samme Uvæsen igjen, saaledes som vi ovenfor have beret-
t [3]). Erkestolen havde imidlertid erhvervet hele Fiskeriet, og Erke-
biskop Peter havde oprettet et nyt Laxevirke, der formodentlig forekom
Bønderne ovenfor altfor meget at udestænge Fisken, thi de brød det ned,
agtet Erkebiskopen havde udtaget kongeligt Vernebrev derpaa, til deres
egen Skade, som de siden fik føle, da Erkebiskopen atter visiterede i
1341 [4]). To Aar senere udstedte Kong Magnus fra Helsingborg et
vorligt Brev til Bønderne i Brekke Sogn, fordi de havde vovet at
ıddrage sig fra at betale den Told til det kongelige Capell i Sunde,
m allerede Kong Sverre havde foreskrevet, og som kaldtes „Sunda-
maale". Han bød dem nu „under deres Fred" at betale denne Told

---

[1]) S. o. IV. 2. S. 514.

[2]) Dipl. N. IV. 168. Den her nævnte Hr. Hallstein var en af de gamle Her-
rer, fra Kong Haakons Tid, der allerede i 1303 anvendtes som overordentlig
kongelig Ombudsmand i Throndelagen, hvor han synes at have haft hjemme.
Dipl. N. III. 53, jvfr. ovf. IV. 2. S. 388.

[3]) S. o. S. 326—327.

[4]) See fremdeles ovenfor S. 327.

aarligt, hvis de ej vilde bøde 4 Mrk. i Brevebrud for hvert de undlod det, hvorhos han befalede Lagmanden og Lensmanden at Bønderne af de fire Fjerdinger, hvilke Toldens Udredsel paahvilede, sig og inddrive det tilbagestaaende, under 6 Ores Bod i Stevnefall den Udeblivende [1]). Sysselmanden var paa denne Tid den unge B Erlingssøn, der dog ikke selv residerede der, hvorfor ogsaa Kongen Skrivelse henvender sig til Bjarnes Ombudsmand, ikke til Sysselma Bjarne Erlingssøn var just da selv hos Kongen i Helsingborg, som det for er viist [2]), og har saaledes formodentlig selv været den, der udvi Skrivelsen. Det følgende Aar indberettede Lagmanden, Laurents nessøn, og Bjarnes Ombudsmand Sigurd Eindridessøn, en Drab der vidner om, hvor længe endnu det Forsæt at hevne en lidt For nelse kunde bevares i den Fornærmedes Hjerte og bringe ha Blodsudgydelse efter flere Aars Forløb. I et Selskab var en vis Alfssøn kommen til at støde en anden af Gjesterne, Olaf Bjarness Brystet med en Aare, saa at han længe havde ondt deraf. Hu sikkrede, at han ej vilde have gjort det, og Olaf selv udtalte fu beviisning om, at han ikke havde gjort det af nogen ond Vilje. gik fem Aar hen, uden at det dog kom til noget egentligt Forlig lem dem. Da hendte det en Dag, at de begge kom til Ressunds Olaf stod i Kirkegaarden, medens Hunev kom gaaende ind paa Formodentlig maa Olaf have givet noget Ondt af sig, siden sagde til ham: „lad ikke saa ilde, Olaf, thi der er intet, som dig dertil!" Men da stak Olaf Hunev i Brystet med sin Kniv, Ord: „tag dette for det, som du før gjorde mod mig", og Hu levede dette Stik kun faa Dage. Drabet siges dog at være uoverlagt (úsyrirsynju), og da Olaf lyste det samdøgres, kan man tvivle om, at han fik Landsvist [3]). Formodentlig fik Bjarne Erling strax efter en anden Syssel, maaskee ved sit Giftermaal, eller ha andre Aarsager maattet give Slip paa Jemteland, thi endnu i Ro ber samme Aar tilskrev Kongen fra Orebro hans nye Fuldmægtig gurd Hermundssøn, kaldet Fyrd [4]), at han skulde udbetale til den

[1]) Dipl. N. III. 220. Dipl. Sv. 3713. Merkeligt nok, heder det i Begyndelsen af dette Brev, hvor Kongen klager over Bøndernes Forsømmelighed, at de havde unddraget „Kronen Sverige" sin Ret. Dette maa aabenbart være en Forglemmelsesfejl af Skriveren. Brevet kjendes kun af en Vidisse udstedt af to jemtelandske Prester, der sikkert var af svensk Herkomst. Dipl. N. III.

[2]) S. ovf. S. 281, Note 1.

[3]) Dipl. N. III. 225. Dipl. Sv. 3794.

[4]) Dipl. N. V. 174. Dipl. Sv. 3858. Sigurds Navn Fyrd viser, at han fra Fjordene, altsaa rimeligviis fra Stovreim, og oprindelig beslægtet

sselmand, Nikolas Peterssøn, kaldet Djakn, alt hvad han i det Aar
de oppeborget af Sagøre, og aflegge Regnskab derfor. Men dette
e ikke, deels maaskee fordi det var vanskeligt, deels og, fordi Sigurd
, som det lader, var en noget uefterrettelig Person. Kongen tilskrev
n derfor atter i Januar 1345 fra Stockholm om Sagen, og denne
ng meget skarpt, idet han truede ham med, at hvis han længer sad
e Bud overhørig, skulde han svare Landraadesag [1]). Nikolas fore-
Sysslen i mange Aar, men under idelige Ubehageligheder med Ind-
gerne. Kun faa Aar efter hans Udnævnelse, allerede i 1347, kla-
e han til Kongen over, at flere af Landskabets Indbyggere uretteligen
drede Ydelsen af den Kongen tilkommende Skat, eller tog den til sig
en Kongens eller Sysselmandens Villie, hvorfor Kongen fra Ørebro
a 23de Juli 1347 paalagde Nikolas, Lagmanden, og andre haand-
ne Mænd der i Landskabet at sørge for, at de, som havde gjort
t, betalte tilbage hvad Kongen tilkom, og desforuden Erstatning efter
s Mænds Dom, ligesom han og i Almindelighed paalagde Jemte-
bingerne at udrede Skatten ordentligt. Men samtidigt, og vel
og for at møde Sysselmandens Klager, havde Almuen i Jemteland
givet til Kongen og Raadet en Besværings-Skrivelse, der indeholdt
e højst nærgaaende og ærerørige Beskyldninger mod Sysselmanden.
gen lod denne Sag først paakjende af den daværende Kongslagmand
nd Krakessøn, som kjendte Klagen for at være urigtig og en Bag-
lse; derpaa blev sex Bønder, der betegnedes som de egentlige Kla-
e, sagsøgte i Ljodhuus for en Dom af sex Mænd, opnævnte af Hird-
ren Hr. Agmund Guthormssøn, der maaskee forestod Hirden i Kon-
s Fraværelse. Disse dømte hver af Klagerne i en Bod af 3 Mkr.
d (Septbr. 1347) [2]). Og Nikolas Peterssøn tiltalte siden paa en

---

frembragen af Hr. Erling eller Bjarne, hvilket ogsaa bestyrkes deraf, at han siden var i Erlings Tjeneste paa Søndmøre. Dipl. N. II. 279. 280.

[1]) Dipl. N. V. 175.

[2]) Dipl. N. III. 256. Brevet er dateret Tirsdag før Korsmesse i Kong Magnus's 29de Aar, hvilket ogsaa kunde betegne 28de April 1348, naar vi ved Korsmesse forstaa den om Vaaren (thi hvilken af Korsmesserne her menes, er ikke nøjagtigt angivet). Men af Forhandlingernes hele Gang sees det tydeligt, at Nikolas først maa have faaet sin Sag paadømt og Beskyldningerne erklærede uefterrettelige, førend han i December samme Aar kunde indstevne Bønderne fra hvert Sogn i Jemteland og kræve Almuen til Regnskab for hvad der var skeet, saaledes som det strax herefter vises. Kongen var i September 1347, som det i det Følgende vil sees, i Finland og paa Aaland, saaat det er højst rimeligt, at Hr. Agmund som Hirdstyrer ganske er traadt i hans Sted; og denne Sag sees at have været behandlet som en Hirdsag, siden den først paadømtes af Kongs-Lagmanden. Bønderne, der

Stevne, hvorved to Mænd fra hvert Sogn i hele Jemteland fremmødte, Almuen for den Vanheder, de havde tilføjet ham ved at lade Klagebrevet til Kongen og Raadet: han har altsaa anseet dem alle deelagtige i Men de Indstevnte svarede paa Almuens Vegne, at de slet ikke vidste, der stod i Brevet, og at det aldrig havde været deres Hensigt at deres Syselmands Ære for nær i stort eller smaat, klagende over dem, der bevarede Landskabets Segl og dicterede Brevet, forraadte baade Landet og Syselmanden med deres Bagtalelse og Uf ferdighed: de havde ikke samtykt i andre Artikler end nogle, der holdt en Bøn til Kongen om Landets Tarv med Hensyn til Sal Kjøb. (30te Decbr. 1347)[1]). Hermed var dog ikke Sagen endnu ske afgjort, thi i det følgende Aar maatte Kongen sende to Ombudsmænd for at paadømme alle Stridigheder mellem Niko Almuen. Disse indkaldte nu den Mand, der havde haft Land Segl at forvare, da Brevet blev skrevet, for sig til det alm Thing, kaldet **Jamtamót**, som Ugen efter Gregoriimesse plejede at holdes ved Berg paa Frosøen[2]). Manden heed Gun Vambestad. Han mødte frem og blev nu dragen til Ansvar, havde beseglet Brevet, i hvilket det blandt andet stod, at Nikolas ødelagt Landet saaledes, at det vilde blive ubebygget, saafremt ger skulde blive i Embedet. Gunnar maatte erkjende, at han havde haft Seglet, og at Brevet ej blev oplæst for Almuen fo lingen, og heller ikke senere førend det blev fremlagt for Kongen. nu den tilspurte Almue fremdeles negtede al Deelagtighed heri, nar ej kunde bevise Rigtigheden af hiin Paastand, blev han Bod af 3 Mkr. Guld. Nogle faa Dage senere udstedte de Vidnesbyrd, at de hørte Nikolas baade paa Mots-Thinget,

opnævntes til Dom, var formodentlig norske, skjønt det ikke saa g sees af Navnene.

[1]) Dipl. N. II. 287.

[2]) Dette saakaldte Jamtamót (Jemternes Møde) holdtes, som man sammenligne en Mængde Breve indbyrdes kan see, paa den over Tid, ved Berg, eller som det heed „under Berg" paa Frosøen. Uge kaldtes móts-vika (Mødesugen). Tydeligst fremgaaer det af to utrykte Breve i det svenske Rigsarkiv af 1345, det ene indeholde Dom af Syselmanden og Lagmanden over Nikolas Hallsteinsson, det udtrykkeligt anføres, at denne betalte noget Jorbegods m. m. der, det andet indeholdende Ovittering for den samme Udbetalin første er dateret Fredag efter Gregoriimesse, det andet Fredag i Mo aabenbart paa samme Dag, 18de Marts. Derfor er Brevet No. Dipl. N. III. urigtigt henført til 20de Juni 1380; det er nemlig udst Onsdag i Jamtamot, altsaa 21de Marts.

inget og andre Stevner dagligen bybe sig til at svare hver Mand, der :vde noget at klage paa ham, Ret efter Loven, men at ingen fremstod ed nogen Klage. (Marts 1349) [1]). Og da alt dette var indberettet l Kongen, udstedte denne fra Stockholm (23de Juni 1349) et Forbud l alle og Enhver mod at forurolige Nikolas, især da han selv havde rbeholdt sig at afgjøre de Klager, som endnu maatte fremkomme mod am [2]). Hvorledes nu den egentlige Sammenhæng er med dette, er anskeligt nok at sige; flere senere Breve synes dog at vise, at han ıgde serdeles megen Vind paa at skaffe sig Privat-Ejendomme, hvilket el ikke just altid skete, uden at han anvendte den Indflydelse, hans Em-ede skaffede ham, til at fremme sine Hensigter. Men Indbyggerne vare ist ogsaa mere end almindeligt uregjerlige og gjenstridige. Til hvilke Yderligheder det kunde gaa, endog naar det alene gjaldt Lovenes og ret-mæssige Dommes Overholdelse, viser en Sag, som foregik netop under en Tid, da Syusselmanden og Almuen laa i Tvist med hinanden. Paa n Gaard ved Navn Forneby var der skeet et Barnemord, for hvilket Bonden Eriks [4]) Datter Groa sigtedes, ja, det synes endog, som om hun lv havde født Barnet til Verden. Nikolas Sysselmand lod hende ngribe og bringe for sig; i Førstningen benegtede hun at vide noget m Mordet, men da en Leje-Kone, som havde været paa Forneby paa n Tid, Mordet skete, vidnede imod hende, gik hun til Bekjendelse, og t Barnet havde været levende født, samt at ogsaa hendes Broder havde eret tilstede ved Drabet. Groa blev nu sat i Forvaring, og hendes ader Erik, der opholdt sig paa et andet Sted, ifølge Kongens Bud og rev indstevnet for Sysselmanden, og, som man af Brevet erfarer, ej lene for denne, men ogsaa for andre Sagers Skyld, der maa have væ-t af stor Vigtighed, siden der var gaaet Indberetning derom lige til Kon-en, og denne selv greb ind. Erik vilde i Førstningen ej lystre Stev-ingen, førend hans Frænder havde underrettet ham om den Ulykke, der ar skeet paa Forneby, og endda, heder det, torde han ej komme for likolas, førend der under Megling af Presten i Sunde, Lagmanden aurents og to kongelige haandgangne Mænd var taget en Dag imel-m dem, saa at han og hans Mænd til den Tid skulde nyde fuld Fred r Nikolas og hans Svene, og disse omvendt for hine. Dette ser rsten ud, som om Erik og Sysselmanden havde ligget i formelig Feide

---

[1]) Dipl. N. III. 266.

[2]) Dipl. N. III. 269.

[3]) See herom Dipl. N. III. 250, 251, 253.

[4]) Denne Erik kaldes „Gumma-Arve“.

med hinanden. Det aftaltes, at naar Erik indfandt sig, skulde han
stande Nikolas til Rette for de Sager, han havde at tiltale ham fo
paa Kongens Vegne, saa at de kunde faa et mindeligt Forliig brag
istand imellem sig: lykkedes ikke dette, skulde Sagerne henskydes unde
Landets og Lagmandens Dom, og hvis Lagmanden heller ikke kunde fa
dem paadømte, skulde de bringes for Kongens egen Domstol. Saalede
indfandt da endelig Erik sig, elleve Dage efter den egentlige Stevnetid
Men under Paaskud af at hans egne og Sysselmandens Folk havde sa
meget at bestille for Kongens Skats Skyld, bad han om Udsettelse o
Forlengelse af Griden til den følgende Dag, hvilket ogsaa blev ham til
staaet. Dette, ja, som det synes, den hele Underhandling om Grid o
Forliig var dog kun et falskt Spil af ham for at overliste Nikolas o
befrie sin Datter, thi inden Gridens Udløb, altsaa om Natten derefter
fik han hende fat og førte hende bort med sig. Nikolas sendte si
Søn efter ham og bød ham bringe Fangen tilbage, men Erik svarede
at han før skulde lade Livet, førend hun atter skulde komme i Nikola
Vold. Han bragte hende derpaa op i Kirketaarnet i Sunde, erklærend
at han vilde verje sig og hende med „Vaaben, Bue, Piil, Odd o
Egg". Nikolas maatte nu selv drage til Sunde og sette Erik to Ma
neders Stevne til at indfinde sig for Kongen selv og der tilsvare saa
denne Sag, som de øvrige, der hvilede paa ham. Herom lod Nikola
siden Lagmanden, de to nævnte haandgangne Mænd, og to andre udste
et Vidnesbyrd paa Thingstedet Berg i Frøsø (28de Marts 1348)¹)
Da Kongen, som det i det Følgende vil sees, just henimod den Tid, d
Sagen var tilstevnt, enten allerede laa ude i Leding mod Russerne, elle
var ivrigt beskjeftiget med Udrustningerne, kom den neppe til Paakjen-
delse dengang, om den overhoved blev paakjendt, da det næsten lader, som om
Erik var ligesaa megtig som Sysselmanden og derfor kunde trodse han
Trusler. Hvor lenge det i Jemteland idetmindste kunde vare, inden en Drabs
sag blev afgjort, og den Dræbtes Arvinger, ja endog Kongen selv, fik si
Ret, — neppe af anden Grund, end at Sysselmanden ej havde Magt ti
at hevde Retten lige over for det gjenstridige Folk, — viser følgende Be
givenhed. Omtrent ved 1327 eller 1329 opkom der en Trette meller
to Bønder, Thorkel paa Valle i Frøsø, og Olaf Pæ. Thorkel be
skyldte Olaf for at have frataget ham noget Myrejærn m. m. Stride
var langvarig og endte dermed, at Thorkell om Sommeren 1331 pa
sin egen Gaard Valle hugg til Olaf med en Øxe og rammede ham
Hovedet, saa han døde, uagtet Olaf holdt sin Bukler imod. At Ola
havde Skjold, altsaa var bevæbnet, viser forresten, at enten var ha

¹) Dipl. N. III. 255.

men for at angribe Thorkell, eller var Retstilstanden saa usikker, at maatte gaa bevæbnet. Drabssagen skulde nu undersøges, men det endnu ikke skeet, da Kongen selv ved Skrivelse fra Baagahuus af de Juni 1336 befalede Hallvard Lagmand og tre andre Mænd at re det, for siden at indberette derom paa sedvanlig Maade, og inddrage alt Thorkells Gods under Kronen, hvis han befandtes at være odemand, men i modsat Fald at skaffe Frænderne Bøder og Kongen egn og Fredkjøb. Denne Befaling blev dog ikke udført førend i 39, da Thorkell imidlertid var forsvunden, saa at Ingen vidste, om n var levende eller død. Undersøgelser anstilledes paa Thinget i arts Maaned; siden kaldte hine Mænd aatte andre i Dom med sig og dømte Olafs Sønner 9 Mkr. Guld, samt Kongen 8 Ertoger og 13 kr. i Thegngilde, og Fredkjøb efter hans nærmere Bestemmelse. Heri sendte de da endelig Skrivelse til Kongen, dateret 27de October [1]). an skulde næsten formode, at der i den nærmeste Tid efter Hr. Guorm Helgessøns Nedleggelse af Syslen indtil henimod 1338 ikke var no egentlig Sysselmand, som kunde holde Orden. Ustyrligheden hos dbyggerne, forenet med det særegne Forhold, hvori de stod til den ske Kirke, der maatte formodes at kunne gjøre deres Hengivenhed Norges Krone noget usikker, var det vel, som, især før Unionen d Sverige, og i dennes første Tider, bevægede Kongen til altid at tte Landskabets vigtigste Embeder, Sysselmands- og Lagmands-Emet, med Mænd fra andre Kanter af Riget. De os bekjendte Sysselnd efter Hr. Une Peterssøn i Kong Haakons Dage var nemlig følde: Hr. Hallstein Thorleifssøn, fra Thrøndelagen, omkring 1326 ovenfor). Hr. Guthorm Helgessøn, fra Bergens-Kanten, omkring 33 [2]); den i det forhen omhandlede Klagebrev fra Predikebrødrene i

[1]) Dipl. Sv. 3226, (Dipl. N. V. 114), 3454.

[2]) Om Hr. Guthorm Helgessøn er der hist og her ovenfor talt. Han deeltog i Unionsacten i Oslo 1319, deeltog i Forhandlingerne paa Bagahuus om Kongens Søster Euphemias Giftermaal 1321 (Dipl. N. III. 125), var Sysselmand i Bergen 1325 (see Brev af 4de April, Dipl. N. I. 139) og sandsynligviis ogsaa i 1327 (see Brev af 15de Novbr. st. 191); opholdt sig endnu i Bergen den 11te Septbr. 1332 (sammesteds 220), og nævnes endelig den 27de Januar 1333 som Sysselmand i Jemteland, idet han, formodentlig paa Kongens Vegne, gav Stuekarlen Lodin Thoressøn paa Ravundeskogen en Deel af Gaarden Ansasjo, der skulde ligge under Capellet der paa Skogen, men bruges og nydes af Lodin og Arvinger, saa længe de tjente Capellet ordentligt, (det vil sige som Stuekarle, see ovenfor IV. 2. S. 507). Siden hører man ikke mere fra Hr. Guthorm, og formodentlig er han kort efter død, eller vendt tilbage til det sydligere Norge. Jvfr. Munthe i Saml. I. S. 31.

Nidaroos til Erkebiskop Peter i Uppsala omtalte Harald, om hvem intet forøvrigt vides, men som følgelig maa have forestaaet Embedet omtring 1338 [1]); Arne Gjavvaldsøn fra Throndhjem, omtring 1341 [2]), dernæst Bjarne Erlingssøn, og endelig Nikolas Sigurdssøn, om hvem alene det maaskee kan være tvivlsomt, om han ikke var Jemtelending, netop fordi han synes at have ligget i private Fjendskaber med Bønderne og derhos søgte at erhverve sig Privat-Ejendomme, hvad en Ikke-Jemtelending neppe kan formodes at have skjøttet om. Af Lagmænd nævnes omtring 1326 en Arne, hvorom intet forøvrigt vides [3]); næst ham forekommer omtring 1333 Arnfinn Sigurdssøn, der siden mellem 1335 og 1340 omtales som Lagmand i Bergen og derfor neppe kan have hørt hjemme i Jemteland [4]). Hans Eftermand var Hallvard Agmundssøn, der nævnes ved 1336 [5]) og i 1341 var afløst af Arne Helgessøn, maaskee den før omtalte Arne, og i 1344 af Laurents Gunnarssøn [6]), men som i 1345 atter var i Embedet og fremdeles førte Titlen af Lagmand i Jemteland, da han i Januar 1347, som det nedenfor skal omtales, var tilstede i 1360 og deeltog i den Dom, der da dømtes af Rigsraadet mellem Kongen og Hafthorssønnerne angaaende Borgesyssel. Men da havde han allerede nedlagt Lagmands-Embedet i Jemteland, eftersom vi i 1345 og det følgende Aar paany finde den föromtalte Laurents Gunnarssøn som Jemtelands Lagmand [7]). Dette viser, at Hallvard muligt

---

[1]) See ovenfor S. 338.

[2]) Arne Gjavvaldssøn nævnes allerførst som Bisidder i den Dom, der 29de Juni 1316 fældtes i Bergen over nogle vestfalske Kjøbmænds ulovligt indførte Gods (Dipl. N. I. 147); under dette Ophold i Bergen laante han ogsaa tilsammen med Olaf Eindridessøn Pandecterne og Codex af Mariakirkens Bibliothek, som man kan see af Olafs Brev, dateret Bergen den 27de August 1317 (Dipl. N. II. 129). Herefter finde vi Arne uden Titel, men som en anseet og i offentlige Erender brugt Mand i Nidaroos fra 1322 til 1338 (see Dipl. N. IV. 199, 102, Smll. V. 109), dog deeltog han ogsaa i Mellemtiden i Forsamlingen i Oslo og i Hr. Erlings Valg til Rigsforstander i Februar 1323. Som Sysselmand i Jemteland nævnes han 9de Febr. 1341, og muligt er det, at han da først nylig var ansat, saaat der virkelig, som Sagen angaaende Olaf Pæs Drab antyder, gik en Række af Aar forud, hvori der ingen fast Sysselmand var. Den 18de Marts 1345 var han, skjønt ej længer Sysselmand, dog tilstede paa Thinget i Jemteland angaaende en Injuriesag (Dipl. N. VI.), men samme Aar finde vi ham atter i Nidaroos den 12te August, (Dipl. N. V. 182).

[3]) Dipl. N. IV. 168.

[4]) Dipl. N. IV. 201. I. 233, II. 215, 223, V. 142.

[5]) Dipl. N. V. 114.

[6]) Dipl. N. III. 205. 225.

[7]) Dipl. N. I. 303. III. 234. VI.

kan have hørt hjemme i Jemteland, men maa have havt sin Æt og sine Besiddelser etsteds i det sydligere Norge, hvor han maaskee endog den meste Tid, han var i Embedet, opholdt sig, overladende dets Bestyrelse først til Arne, siden til Laurents. Dog var han senere (i 1349) atter oppe i Jemteland, fremdeles med Titelen „Lagmand", efterat Laurents var gaaet af, og havde faaet en Jørund Hafrsson til Eftermand. Da nemlig de kongelige Befuldmegtigede, om hvem det ovenfor er talt, i 1349 skulde dømme Gunnar paa Bambestad for hans ugrundede Klage over Sysselmanden, var Lagmændene Jørund og Hallvard begge blandt de 6 Mænd, som de tog til at dømme med sig, og saaledes var der nu i Jemteland to Lagmænd samtidigt, medens derimod Laurents kort forud nævnes uden nogen Titel umiddelbart efter Jørund Lagmand, altsaa da var afgaaet [1]). Forholdet hermed er ikke let at udrede. Hvis det, hvad efter det her Anførte bliver sandsynligt, virkelig var med Plan, at de verdslige Embedsmænd saaledes var fra andre Egne i Norge, skulde man og formode, at den ovenfor omtalte Forflyttelse af den bergenske Diaconus Agmund Sæfinnsson til Jemteland skete af samme Hensyn, thi vi erfare, at han senere beklædte Provsteverdigheden i Jemteland [2]). Kongen selv kom kun sjelden eller aldrig derop. Der findes tvende Forordninger af ham, udstedte den ene fra Berg, Onsdagen efter Gregoriimesse, den anden Dagen efter, fra Brekke, i hans 26de Regjeringsaar, altsaa, hvis denne Datering er rigtig, den 15de og 16de Marts 1345, og beseglede med hans Secret [3]). Men det synes nesten ubegribeligt, at han paa den Tid skulde have kunnet være i Jemteland, thi den 24de Februar var han endnu paa Vardberg, og den 7de og 8de Marts paa en Gaard ved Navn Langerud, der synes at have ligget i Smaaland eller Vestergøtland, i alle Fald i det sydvestlige Sverige, saa at han maatte have reist utroligt hurtigt for de Tider, hvis han allerede den 15de, 7 Dage efter, skulde kunne være i Jemteland [4]). Besynderligt

---

[1]) Dipl. N. III. 266. V. 208. Formodentlig er Laurents Gunnarsson den samme, som kaldes Laurents Djekn i By 9de Febr. 1341 og i Domsbrevet af 1349, Dipl. N. III. 205, 266.

[2]) Om Agmunds Forflyttelse i 1324, see ovf. S. 323, Dipl. N. V. 70. Som Provst nævnes han i de tre Breve af 1346, 1347 og 1349, Dipl. N. III. 237, II. 287, III. 266; i det første kaldes han „Provst i Hamradal", i det andet „Provst i Lit", i det tredie kun „Provst i Jemteland". Han maa saaledes have skiftet Residens.

[3]) Norges gl. Love III. S. 164, 165, Dipl. Sv. 3917, 3918, Dipl. N. III. 229. Det er dog egentlig kun det sidste, om hvilket det udtrykkeligt siges, at det er beseglet med Secret, da Originalen til det andet er tabt, dog maa det samme have været Tilfældet med dette.

[4]) Dipl. Sv. 3904, 3913, 3915.

om andet end at give ham Landsvist, den han og fik, mod at be
8 Mkr. i Thegngilde alene; for Fredkjøb blev han forskaanet [1]). J
og her andensteds nævnes der om Drabs- og Saar-Bøder, men all
vel yderst sjelden, og det kan saaledes ikke være en blot og bar Tilfeld
hed, at saa mange om slige Voldsomheder vidnende Brevskaber ere
bevarede fra de ovenfor nævnte Egne. Der maa i Almindelighed h
hersket Ro, Orden og Agtelse for Lovene. Herom vidner ogsaa
mange, os endnu levnede, Brevskaber om Kjøb og Salg, Domme, S
ter, o. s. v. Man møder sjelden Spor af Uorden, Vilkaarlighed, S
tægt og Foragt for Lovene og Domstolene. Retstrætter afgjøres
lovformelig Maade, Localbestyrelsen griber ind, naar det behøves, og
ver respecteret, alt gaar sin jevne Gang, uden nogen Forstyrrelse,
ogsaa uden kjendelig Spor hos Folket til Tanke om Fremadskriden.
lader ikke til, at det paa denne Tid i nogen Mon stod højere, eller
gaaet videre frem i Dannelse, end for hundrede Aar siden, medens d
politisk Udvikling endog vel snarere var gaaet tilbage.

Et ret merkverdigt Exempel paa, hvorledes man i de enkelte Ko
muner sørgede for de fælles Commune-Anliggender, og Byrderne
disse fordeeltes, seer man af nogle Forhandlinger, der i Aaret 1
plejedes paa Vors, angaaende Vejenes og Broernes Vedligeholdelse,
hvoraf vi her meddele et Uddrag. En af de mest befarede og for Commu
cationen vigtigste Broer paa Vors var og er endnu den saakaldte Bode-B
(urigtigt udtalt Baa-Bru) mellem Gaardene Rogn i Gullfjerdings-Atting
og Tvilde i Vinjar-Attingen. Efter gammel Vedtægt skulde den derfor ve
ligeholdes halvt af Gullfjerdings-Bønderne paa fælles Bekostning, halvt
Vinjar-Bønderne. Men i Aarene henimod 1342 opkom der en St
herom mellem den rige og mægtige Odd Hallesson, Bonden paa Rogn
og de øvrige Bønder af Gullfjerdings-Attingen [3]), der paastod, at Eje
af Rogn, paa hvis Grund Broen laa, skulde være pligtig at skaffe
Materialier, medens det kun var Arbeidet, hvori det paalaa alle B
der ligeligt at deeltage. Herom holdtes der formodentlig flere Mø

[1]) Dipl. Norv. II. 295. Indberetningen er skreven 7de August 1348 af Sys
manden i Bergen, Ivar Andresson.

[2]) Om Odd Hallesson paa Rogn og hans anseede Ætt findes tilstrækkelige L
lysninger i Saml. III. 617 fgg.; en Stamtavle er her opstillet S. 6
Man seer heraf, at Odds Fader Halle var en Søn af en ældre Odd
Rogn, der omtales sidst i det 13de og først i det 14de Aarhundrede.
ældre Odd, hvis Fader ogsaa heed Halle, havde en anden Søn ved R
Hollrod, der boede paa Ringheim. See ogsaa nedenfor.

[3]) Gullfjerdings- eller Strinde-Attingen var den, hvori Vangens Kirke lig
altsaa paa en Maade Hovedfjerdingen, begrænset mod Syd af Vangs
dets østre Deel og mod Sydøst af Elven.

.er, og af dem nævnes udtrykkelig een, i 1342, hvorved ogsaa Lagmand og den ovenfor omtalte Gunnar Hviit nævnes som :ende [1]), og paa hvilken Vattingsmendene bleve ved sit, tilbydende n at ville opbygge Broen i Fællesskab med Odd, naar kun han ilfang. Sagen indstevnedes nu for Gulathingslagmanden, Holte .sson i Bergen, og Odd skaffede sig i den Anledning et skrift- esbyrd fra sytten anseede Bønder paa Vors, at efter et for ›er siden afholdt Vejarbeide-Skifte (vegabóta-skifti) havde hver Bønder vedligeholdt Broer og Veje inden Vattingen ligeligt d Hensyn til Materialier og Arbeide; saaledes havde ogsaa alle ngsbønderne vedligeholdt Bode-Broen fra Rongslandet, og alle tingens Bønder fra Tvildeslandet, baade med Tilfang og Ar- en at Rongsmanden nogensinde havde lagt mere til, end de illfjerdingsbønder; dette havde de hørt sine Fedre og andre gode ', og aldrig at nogen Strid eller Uenighed før vare opstaaet enten gamle Forpligtelser overhoved, eller denne i Særdeleshed [2]). od nu hen indtil næste Aar, da Odd Hallesson paa Vaaben- ›er holdtes paa Vorse-Vangen Hvidetirsdag den 25de Februar, ·e alle Gullfjerdingsbønderne for Gulathingslagmanden i Bergen lde Marts og de nærmest paafølgende Dage for at see Sagen af- Dom. I den Anledning skaffede Odd Hallesson sig et nyt og ·e Vidnesbyrd, ej alene om den særlige Forpligtelse med Hensyn ›roen, men og om Vej- og Broarbeidets Fordeling i det hele Bønderne af de aatte Fjerdinger. Sex Mænd (Bjørn Stei- Alfvin paa Røkkven, Jostein paa Sande, Jørund Vad, Gud- : Gellin og Ulf paa Liid, der alle hver for sig mindedes 60 Aar , bevidnede her, at de hørte deres Fedre og andre gode Mend ngive, at Vejarbeidet var saaledes fordeelt, som her følger. Bøn- Dyrvinjardals-Vattingen havde den nedre Deel af Eidesmyrene, roen, Geirme-Broen, og Gerde-Kleven [4]). Gullfjerdings-Bøn-

---

Brevet, som handler herom, kun kjendes i en nyere, temmelig daarlig Over- else, kan man ikke godt see, om Ivar Lagmand og Gunnar Hvjit vare :ede som Med-Interesserede i Sagen, eller kun som anseede Meglere. Det le synes rimeligt. Ivar Lagmand var sandsynligvis Gulathingslagmanden ır Andresson, der beklædte Embedet i 1338 (Dipl. Norv. I. 253, Munke- lbogen S. 65), og synes at have været Holte Thorgrimssons umiddelbare mand.

l. N. I. 281.

disse sex gamle Mænd vare de fem, nemlig Bjørn, Jostein, Jørund, Gud- nd og Ulf ogsaa med at udstede det tidligere Vidnesbyrd af 9de Juni 1342.

rvinjardals-Vattingen er den vestligste af Vattingerne og grændser til Evan- Sogn; Eidesmyrene ligge ved Gaarden Eide, strax vestenfor Sæimsvan-

om andet end at give ham Landsvist, den han og fik, mod at be
8 Mkr. i Thegngilde alene; for Fredkjøb blev han forskaanet [1]).
og her andensteds nævnes der om Drabs- og Saar-Bøder, men all
vel yderst sjelden, og det kan saaledes ikke være en blot og bar Tilfæld
hed, at saa mange om slige Voldsomheder vidnende Brevskaber ere
bevarede fra de ovenfor nævnte Egne. Der maa i Almindelighed h
herskket Ro, Orden og Agtelse for Lovene. Herom vidner ogsaa
mange, os endnu levnede, Brevskaber om Kjøb og Salg, Domme, S
ter, o. s. v. Man møder sjelden Spor af Uorden, Vilkaarlighed, Se
tægt og Foragt for Lovene og Domstolene. Retstrætter afgjøres
lovformelig Maade, Localbestyrelsen griber ind, naar det behøves, og
ver respecteret, alt gaar sin jevne Gang, uden nogen Forstyrrelse,
ogsaa uden kjendelig Spor hos Folket til Tanke om Fremadskriden.
lader ikke til, at det paa denne Tid i nogen Mon stod højere, eller
gaaet videre frem i Dannelse, end for hundrede Aar siden, medens
politisk Udvikling endog vel snarere var gaaet tilbage.

Et ret merkverdigt Exempel paa, hvorledes man i de enkelte C
muner sørgede for de fælles Commune-Anliggender, og Byrderne
disse fordeeltes, seer man af nogle Forhandlinger, der i Aaret 1
plejedes paa Vors, angaaende Vejenes og Broernes Vedligeholdelse,
hvoraf vi her meddele et Uddrag. En af de mest befarede og for Comm
cationen vigtigste Broer paa Vors var og er endnu den saakaldte Bo
(urigtigt udtalt Baa-Bru) mellem Gaardene Rogn i Gullfjerdings-Aa
og Tvilde i Vinjar-Aattingen. Efter gammel Vedtægt skulde den ved
ligeholdes halvt af Gullfjerdings-Bønderne paa fælles Bekostning,
Vinjar-Bønderne. Men i Aarene henimod 1342 opkom der en
herom mellem den rige og mægtige Odd Hallesson, Bonden paa Rog
og de øvrige Bønder af Gullfjerdings-Aattingen [2]), der paastod, at E
af Rogn, paa hvis Grund Broen laa, skulde være pligtig at skaffe
Materialier, medens det kun var Arbeidet, hvori det paalaa alle B
der ligeligt at deeltage. Herom holdtes der formodentlig flere M

[1]) Dipl. Norv. II. 295. Indberetningen er skreven 7de August 1348 af Sys
manden i Bergen, Ivar Andresson.

[2]) Om Odd Hallesson paa Rogn og hans anseede Ætt findes tilstrækkelige
lysninger i Samll. III. 617 fgg.; en Stamtavle er her opstillet S.
Man seer heraf, at Odds Fader Halle var en Søn af en ældre Odd
Rogn, der omtales sidst i det 13de og først i det 14de Aarhundrede.
ældre Odd, hvis Fader ogsaa heed Halle, havde en anden Søn ved N
Hollrod, der boede paa Ringheim. See ogsaa nedenfor.

[3]) Gullfjerdings- eller Strinde-Aattingen var den, hvori Vangens Kirke lig
altsaa paa en Maade Hovedfjerdingen, begrændset mod Syd af Vangs
dets østre Deel og mod Sydøst af Elven.

holde en Flake over Eidesmurene. Bønderne af Viker-Attingen det at vedligeholde den øvre Deel af Ægjebroen, en Flake over nyrene, og den saakaldte Olafstoo. Og fælles for alle Bønderne i ns Sogn overhoved var Vedligeholdelsen af Steenlægningen baade og nedentil under Hvilehval[1]). Alt dette, som sagt, kunde hine ænd bevidne at have været iagttaget saa langt de kunde mindes, og aldrig før havde de hørt Kæremaal yppes om denne Sag[2]). e Dag, dette Vidnesbrev udstedtes (14de Marts) udstedte de øv- Bønder af Gullfjerdings-Attingen et Fuldmagtsbrev for to Mend es egen Midte til at indfinde sig for Lagmanden og svare paa deres . De fremmødte ogsaa tilligemed Odd Hallesøn, og Holte Lag- nævnte i Dom med sig fem andre gode Mænd, nemlig Hr. Grim einsøn, der før havde været Lagmand paa Island, og senere ud aret atter drog derhen som Hirdstjore[3]), Simon Gunnarsøn, Fe- i Bergen, Ivar Andresøn, forhen Lagmand, siden Syselmand, ergens-Lagmanden Einar Andresøn[4]). Dommen faldt til For- r Odd Hallesøn, og Forpligtelsen til at bygge og vedligeholde erklærede de at tilkomme alle Fjerdingens jordejende Bønder, udtrykke- Følge det af Odd erhvervede Vidnesbyrd-Brev, hvis Udstedere det alagdes at bekræfte deres Udsagn med Eed, om Modparten inden g efter førstkommende Paaske fordrede det, i modsat Fald behøvede ej at aflegges, og Vidnesbyrdet samt den derpaa grundede Dom ligefuldt staa ved Magt. At Dommen blev tagen til Efterretning

---

i Sogn, eller over Østfjeldene til Habdingdal. Ad hiin Vei kom Kong Sverre i 1177 ned i Vors, ad den sidste drog han tilbage (s. c. III. S. 79). Klev og Kvarehval ligger nederst i Dalen.

Vordals-Attingen ligger sydøstligt for Vangen, paa Østsiden af den her løbende Elv; Viker-Attingen paa den anden Side af denne, og paa Sydsiden af Vangsvandet og Hovedelven, Ægjebroen er maaskee Broen over Gjelle-Elven, paa Grændsen af Evanger Sogn. Hvor Olafs-Too er at søge, vides ej; Hvilehval ligger noget nedenfor Eide, indenfor Grændsen af Evanger Sogn.

Vidne-Brevet er trykt hos Suhm XIII. 792 efter en unøiagtig Afskrift. Dom-Brevet tilligemed Fuldmagten af 14de Marts kjendes nu kun efter en temmelig daarlig Afskrift af en Oversettelse ved Thormod Torvesøn, efter en Vidisse af 1400, hvor hiint Vidnesbrev ogsaa findes indtaget.

Om Grim Thorsteinsøn er der talt ovenfor S. 305. Det bestyrker de isl. Annalers Egthed, at vi just nu finde ham i Norge, thi det angives der ud- trykkeligt, at han reiste over til Norge 1342 og kom ud til Island igjen 1343.

Ivar Andresøn nævnes som Syselmand i Bergen 1348, see Dipl. N. II. 295. Einar Andresøn vides ikke at omtales andenstedes. Han maa have været Lagmand mellem Arnfinn Sigurdsøn, der nævnes senest 1340, og Thore Bjargulfsøn, der nævnes først 1346.

derne havde en Flake paa Eidesmyrene og halve Bode-Broen fr landet til midt i Elvedybet. Borgstrands-Bønderne havde hele Broen mellem begge Land, fremdeles Vedligeholdelsen af Sa Trode-Hagen og Vejen derimellem [1]). Vinjar-Aattings-Bønde halve Bode-Broen, fra Tvildes-Landet til midt i Elvedybet, Tvildeskleven, Vejen i Brunsberg, og Sandgaden ovenfor Bøer-Aattings-Bønderne havde hele Op-Broen fra Land til L tagen at Mørkedølerne og Indbyggerne af Vinje Sogn ovenfo at legge til en Bro-Aas over Dybet, fordi de havde Ret til a Salt nede i Anger over Broen. Ligeledes tilkom det Bønderne af ting at vedligeholde en Flake over Fivelhellen og Vejen lig Svelgjande [3]). Bønderne i Kvitler-Aatting havde at gjøre he ovenfor Fivelhellen, Vadestederne der foran, og alt andet V deres egen Fjerding [4]). Raundølerne havde alt Vejarbeide i og paa Raundalskleven med Undtagelse af den nedre Trappe, ligeholdelse paalaa Manden paa Klev (Kløve) og Manden p hval [5]). Bordølerne eller Bønderne i Bordals Aatting paala

---

det; Berge-Broen gik over Berg-Elven, der falder i Sæimsvand Broen gik over Dørve- eller Dyrve-Elven ved Geirmin (Germe), Øst; Gerde-Kleven maa have været ved Gerde (Geri) strar ov heim i Borgstrands-Aattingen.

[1]) Borgstrands-Aattingen ligger nordligt for Gullfjerdings-Aattinge Elven under Lønehorgen og østenfor op mod Vinje Sogn. Aasb er Broen over Hovedelven lige paa Grændsen af Vinji-Segn, vejen endnu gaar over fra Vestsiden til Østsiden. Trode-Hagen Gaarden Trod (nu urigtigt skrevet Traa) hørende Hage eller Udr

[2]) Vinjaraattingen ligger paa Østsiden af Elven, Syd og Øst for Aattingen. Tvilde ligger her lige ovenfor Rogn; hvor Brunsberg veed Folk, der har hjemme i Egnen, maaskee endnu at angive; E ligger østligt mod Grændsen til Bøer-Aattingen.

[3]) Bøer-Aattingen er den østligste, paa begge Sider af Raundals-Elv ledes Østsiden af Dalstrøget, der gaar mod Sydøst til Granvin Sogn. Op-Broen er saaledes formodentlig Broen over Bryn-Vejen, som fører til Graven, især siden Indbyggerne af det n gende Vinje Sogn med Mørkedalen, der skulde deeltage i Vedl udtrykkeligt siges her at have sin Vej til Anger (Granven-Fjor hentede Salt. Fivelhellen og Svelgjande maa være Steder pa til Granvens Fjord, som kjendte Folk endnu maaskee kunde p Bøer-Aattingen hører egentlig ogsaa Raundalen, men her er de sig selv.

[4]) Kvitlar-Aattingen ligger paa Vestsiden af Dalføret, der gaar Graven. Den kaldes og Brynar-Aatting.

[5]) Raundalen, nu kaldet Rundalen, paa begge Sider af Raundals- Fjelds, hører egentlig til Bøer-Aattingen, men nævnes her som for sig selv. Ad denne Dal reiste man enten over Raudeggen ti

igeholde en Flake over Eidesmurene. Bønderne af Viker-Aattingen
m det at vedligeholde den øvre Deel af Ægjebroen, en Flake over
Smyrene, og den saakaldte Olafstoo. Og fælles for alle Bønderne i
gens Sogn overhoved var Vedligeholdelsen af Steenlægningen baade
til og nedentil under Hvilehval[1]). Alt dette, som sagt, kunde hine
Mænd bevidne at have været iagttaget saa langt de kunde mindes
ge, og aldrig før havde de hørt Kæremaal yppes om denne Sag[2]).
me Dag, dette Vidnesbrev udstedtes (14de Marts) udstedte de øv-
Bønder af Gullfjerdings-Aattingen et Fuldmagtsbrev for to Mænd
eres egen Midte til at indfinde sig for Lagmanden og svare paa deres
e. De fremmødte ogsaa tilligemed Odd Hallessøn, og Holte Lag-
d nævnte i Dom med sig fem andre gode Mænd, nemlig Hr. Grim
rsteinssøn, der før havde været Lagmand paa Island, og senere ud
aaret atter drog derhen som Hirdstjore[3]), Simon Gunnarssøn, Fe-
e i Bergen, Ivar Andressøn, forhen Lagmand, siden Sysselmand,
Bergens-Lagmanden Einar Andressøn[4]). Dommen faldt til For-
for Odd Hallessøn, og Forpligtelsen til at bygge og vedligeholde
en erklærede de at tilkomme alle Fjerdingens jordejende Bønder, udtrykke-
 i Følge det af Odd erhvervede Vidnesbyrd-Brev, hvis Udstedere det
 aalagdes at bekræfte deres Udsagn med Eed, om Modparten inden
 dag efter førstkommende Paaske fordrede det, i modsat Fald behøvede
 ej at aflegges, og Vidnesbyrdet samt den derpaa grundede Dom
de ligefuldt staa ved Magt. At Dommen blev tagen til Efterretning

---

i Sogn, eller over Østfjeldene til Haddingdal. Ad hiin Vej kom Kong Sverre i 1177 ned i Vors, ad den sidste drog han tilbage (s. c. III. S. 79). Klev og Kvarehval ligger nederst i Dalen.

[2]) Vordals-Aattingen ligger sydøstligt for Vangen, paa Østsiden af den her løbende Elv; Viker-Aattingen paa den anden Side af denne, og paa Sydsiden af Vangsvandet og Hovedelven, Ægjebroen er maaskee Broen over Gjelle-Elven, paa Grændsen af Evanger Sogn. Hvor Olafs-Too er at søge, vides ej; Hvilehval ligger noget nedenfor Eide, indenfor Grændsen af Evanger Sogn.

[3]) Vidne-Brevet er trykt hos Suhm XIII. 792 efter en unøjagtig Afskrift. Dom-Brevet tilligemed Fuldmagten af 14de Marts kjendes nu kun efter en temmelig daarlig Afskrift af en Oversettelse ved Thormod Torvessøn, efter en Vidisse af 1400, hvor hiint Vidnesbrev ogsaa findes indtaget.

[3]) Om Grim Thorsteinssøn er der talt ovenfor S. 305. Det bestyrker de isl. Annalers Egthed, at vi just nu finde ham i Norge, thi det angives der udtrykkeligt, at han reiste over til Norge 1342 og kom ud til Island igjen 1343.

[4]) Ivar Andressøn nævnes som Sysselmand i Bergen 1348, see Dipl. N. II. 295. Einar Andressøn vides ikke at omtales andensteds. Han maa have været Lagmand mellem Arnfinn Sigurdssøn, der nævnes senest 1340, og Thore Bjergulfssøn, der nævnes først 1346.

Aarhundrede Hospitaler var stiftede idetmindste i Bergen og Oslo, og mod hvilken man ogsaa ved andre Foranstaltninger søgte at sikkre sig, f. Ex. da Biskop Haakon i Bergen den 10de August 1339 affatte Sira Bjarne, Prest til det nysnævnte Hvaal i Sogn, fordi han var bleven smittet af deraf, „saasom den hellige Kirkes Love hverken ville eller taale, at de Mend, der falde i den Sygdom, som man kalder Malate-Sott eller Liiktraa, skulle have Samvær med andre rene og friske Folk, baade formedelst den Ængstelse det medførte og den virkelige Fare for Smitte, og dette allermest gjelder, hvor det kommer an paa den største Reenhed, nemlig ved Gudstjenesten og andet presteligt Embede, paa det at man ikke af dens Hender skal faa Skræk, Væmmelse eller Ængstelse, fra hvilken man skulde vænte sig al Glæde til Liv og Sjæl"[1]).

Af andre Ulykker, der i disse Tider overgik Landet eller nogen enkelt Deel deraf, nævnes en Ildebrand i Nidaroos 1343, der fortærede Michaelskirken og mange Gaarde[2]), og en forfærdelig Oversvømmelse af Gaul-Elven i Throndhjem i September 1345. Denne Tildragelse beskrives udførligt saaledes: „Først blev Elven borte i nogle Dage, dernæst løb der et Skred saa stort, at det fyldte Dalen paa tvers og stemmede Elven op, saa at en Mængde Mennesker druknede, og Gaardene oversvømmedes, hvorved og alt Kvæget omkom. Siden brast Tilstopningen, og baade denne og Elven løb tilsammen udover, hvorved end flere Gaarde og Fæ bleve revne med. I Alt bortreves 48 Gaarde, hvoraf nogle Hovedbool, samt endeel Kirker. Man regnede ud, at henved halvtredie Hundrede Mennesker herved omkom, Bønder med Koner og Børn, nogle Prester, mange Klerker, en heel Deel gilde Folk og en Mængde Arbeidsmend; og af vejfarende Folk og Fattige tror man at ikke færre satte til end de nys optalte. Dette skete Korsmessedagen om Høsten (14de September). Man fandt noget af Liigene, men kun faa Mennesker bjergedes levende, thi Jorden og Vandet opslugte altsammen, baade Mennesker og Huse. Paa det Sted er der nu Sand- og Ødestrækninger, men i Førstningen var det Vande og Bløder, saa at Folk ej kunde komme frem". Da det i en anden, noget kortere, Beretning herom siges, at Ulykken skete „ved Gaularosen" i Throndhjem, maa det altsaa have været i den allernederste Deel af Gauldalen, nedenfor Medalhuus; nu findes der vel neppe flere Spor tilbage deraf, da i den lange Tid, som siden er hengaaet, nye Opdyrkninger maa have fundet Sted, og Sporene af den tidligere Ødelæggelse være blevne udslettede[3]). Ogsaa

[1]) Dipl. Norv. III. 198. Berg. Kalvsk. S. 107.

[2]) De isl. Annaler, cod. Arnam. 423 a. qv.

[3]) Den udførlige Beretning herom findes i de saakaldte „Lagmands-Annaler" (cod. Arnam. 420 qv.), skrevne før 1360, sandsynligvis af den kyndige og

rkedalen, fortælles der, sank mange Gaarde ned formedelst Flom [1]). :modentlig har der da og været lignende Oversvømmelser, om ej med ødeleggende Virkninger, i de øvrige Dalstrøg, hvis Vasdrag komme de samme Fjeldstrekninger som Orka og Gaula, f. Ex. Surendalen,)al og Sundalen, Raumsdalen, den øvre Deel af Gudbrandsdalen og :rdalen, men uden at det er kommet til den islandske Annalists dskab.

38. Anseede Mend og Ætter.

Efter saaledes at have betragtet Landets og Folkets Vilkaar overd paa denne Tid, da den nys stiftede Unions Opløsning atter for-)tes, er det nødvendigt ogsaa særskilt at kaste et Blik paa de mere ıragende Mend og Ætter, som i det Foregaaende ere nævnte, for ligere at kunne forestille os deres Forhold til Kongen og hinanden prdes, og Udstrækningen af deres Indflydelse i de enkelte Dele af)et. Den rigeste var upaatvivleligt Hr. Erling Vidkunnssøn, ınga-Ættens nuværende Repræsentant, om han vel ikke nu havde meget at sige, som da han var Drottsete. Om hans Besiddelser og ermaal er der allerede ovenfor (S. 61) talt. Han havde nu den af ıllerede oftere omtalte, haabefulde Søn, Bjarne, der formodentlig gift med den rige Herdiis Thorvaldsdatter, Enken efter Svein ırdssøn. Af hans Døttre nævnes flere, nemlig Ingebjørg, der Høsten 1342 blev gift med Sigurd Hafthorssøn (s. o. S. 289),

---

anseede Prest Einar Havlidessøn, tillige Forfatter af Biskop Laurentius's Saga, saa at de kunne betragtes som aldeles paalidelige, hvad Begivenheder fra Midten af det 14 Aarhundrede angaar, og fornemmelig den her omhandlede, hvorom han havde faaet Besked paa første Haand, da han i 1345 reiste over til Norge, gjorde om Vinteren en Reise til Avignon, og kom tilbage til Norge, samt ud igjen til Island i 1346. Den ovenomtalte kortere Beretning findes i de saakaldte eldre Hole-Annaler, der danne etslags Fortsettelse af Annales regii, og den lyder saaledes: „ved Gaular-Osen i Throndhjem vendte Jorden sig om, og ødelagdes derved mere end 50 Boolsteder og alle Mend og alt Fæ, undtagen en Bonde med noget Fæ og en gammel Kjerling". Et andet, noget yngre, Haandskrift (cod. 423 a. qv.) har Beretningen saaledes for Aaret 1346: „Høsten forud tilbrog det sig i Nidaroos (urigtigt for „Throndhjem") at fem og tyve Gaarde sank ned i Jorden i Gauldalen, saa at man ikke saa Spor tilbage efter Bygden, uden en flet Flade og Aur der, hvor Bygden havde staaet". Her tales, som man seer, alene om Jordfaldet, ikke om den paafølgende Oversvømmelse. Et enkelt yngre Annalhaandskrift, de saakaldte „kortere Annaler", henfører Tildragelsen til 1344, men vistnok med Urette. Isl. Annall. S. 268.

[1]) Sammesteds S. 266. Beretningen herom findes kun i Flato-Annalerne.

Gyrid, der senere, i 1347, blev gift med Eiliv Eilivssøn af Naustdal [1]), og Sigrid, der ligeledes blev gift med en anseet Mand, hvis Navn dog ej kjendes [2]). Erlings Hovedresidens synes i den senere Tid Giske at have været, især da han ogsaa var Sysselmand paa Søndmøre i Aarene mellem 1340 og 1350 [3]). Muligt at han blev dette og tog sit faste Ophold der i 1345, da han af Pave Clemens den 6te fik udvirket et Indulgensbrev for Giske Kapell, som hans Forfedre havde stiftet og doteret til Ære for Jomfru Maria, St. Johannes Evangelist, og St. Nicolaus. Paven bestemte, at alle de Troende, der forrettede sin Andagt paa de nævnte Helgeners Dage, skulde nyde hundrede Dages Fritagelse for de dem paalagte Pønitenser [4]). Desuagtet kaldtes han, naar han skulde nævnes efter sit Ættegods, Erling i Bjarkø, da dette vel betragtedes som hans egentlige fedrene Gods [5]). Giske havde, som vi vide, hans Farbroder Hr. Bjarne giftet sig til, og han fik det ej førend efter Bjarnes Svigerdatter Fru Christina's Død; Stovreim havde ligeledes hans Fader giftet sig til, og uagtet han betragtedes som Odelsmand dertil, maatte han dog først indløse det 1324 af den foregaaende Besidders Enke, Fru Thorbjørgs Arvinger, ved at overtage en Gave af 35 Mkr. brendt Sølv, som hun i sit Testament havde skjenket Minoriterne i Bergen [6]). At Erling ikke opslog sin Bolig paa det gamle Herresæde Bjarkø, kom vel deels deraf, at det laa for langt borte, deels vel og af de Farer, der var forbundne med at bo der, siden Krigen med Russerne havde begyndt, thi disse streifede, som det er fortalt, stundom lige til Bjarkø, da brendte den endog op i 1323, maaskee og i 1340, som det senere skal omtales [7]). Foruden de her nævnte Godser havde han og Besiddelser rundt

1) Dipl. Norv. I. 308. Dette Brev er den pavelige Dispensation for Giftermaalet med Hensyn til Slegtskab i 4de Led, hvilket dog ikke nu kan efterviises. Kongen havde selv søgt derom. Eiliv Eilivssøn var Søn af den ovenfor (S. 11) omtalte Hr. Eiliv i Naustdal.

2) Fru Sigrid Erlingsdatters Død 1356 omtales i de isl. Annaler. Da nu Erling i sit Brev af 24de Januar 1354 (Dipl. N. II. 323) udtrykkeligt omtaler flere Døttre og Svigersønner foruden Ingebjørg, bliver det sandsynligt, at denne Fru Sigrid netop var hans Datter. Han synes og at have havt Døttrene Gerthrud, der egtede Otte Reymar, og Elin, see nedenfor, jvfr. Saml. V. 554, 571.

3) See især Erlings Brev af 11te Marts 1347 (Dipl. N. II. 279) til Sigrid Fyrd, den samme upaalidelige Ombudsmand, som hans Søn Bjarne havde brugt i Jemteland, hvorved han stevner ham at møde for sig i Vedø i Romsdal og svare for to Aars Leding og Ledingsfald, hvormed han sad inde, m. m. Erling kalder sig her Sysselmand paa Søndmøre. Jvfr. No. 280 sammesteds.

4) Dipl. N. I. 294.

5) Sammesteds, I. 326.

6) Dipl. N. I. 177, 181. Jvfr. ovf. S. 61.

7) See de isl. Annaler ved disse Aar.

om i de øvrige Dele af Norge. Paa Haalogaland ejede han Thjotta og Telgarheim [1]). Paa Orknøerne havde han arvet Gods med sin Hustru ved hendes Fader Hr. Thore Haakonssøns Død, men solgte det, som vi have seet, til Jarlens Enke, Grevinde Katharina, i 1329 [2]). Fehirden Svein Sigurdssøn overdrog ham, som vi ligeledes have nævnt, i 1330 sin Trediedeel af Hvaal ved Stedje i Sogn, kun med den Bestemmelse at den efter Erlings Død skulde tilfalde hans Datter Gyrid, da hendes Farmoder, Fru Gyrid, efter hvem hun var opkaldt, havde viist Svein saa megen Godhed i hans Barndom [3]). Det var vel især efterat han var bleven Drottsete og derfor behøvede hyppigere og i længere Tid at opholde sig paa Østlandet, at han ogsaa kjøbte Jordegods her; saaledes kjøbte han i 1327 Gaarden Bleika i Asker, som han to Aar derefter bortbyttede til Biskop Salomon i Oslo paa Domkirkens Vegne mod den Margrete-Altaret i denne Kirke tilhørende Gaard Aker i Stokke Sogn ved Tunsberg, formodentlig fordi han da kunde være det vigtige Tunsbergshuus saa meget nærmere [4]). Ogsaa havde han Jordegods i Sandehered, hvoraf han skjenkede noget til Mariekirken i Tunsberg for sin Hustrues Brodersøn Stiig Haakonssøns Sjæl, hvilken formodentlig der blev begraven [5]). Dette Gods havde hans Hustru dog rimeligviis arvet efter Stiig. Han ejede fremdeles Gods i Raumsdal og paa Nordmøre, men dette bortbyttede han ved 1330—31 med en Erlend Serkssøn (af Austraat?), denns Moder Fru Ragna og Hustru Ingebjørg mod andet Jordegods paa Valders i Sogn, og i Hardanger. Godset i Hardanger (Geitskaseter, Olvik og Fos i Eystusyns Sogn) solgte han siden, som ovenfor nævnt, i 1338 til Munkelivs Kloster [7]), derimod kjøbte han i 1343 Sodge i Raumsdal, og udvidede endnu i 1351 og 1353 sine Besiddelser paa Søndmøre [8]). Vi see altsaa, at disse hans Ejendomme, om hvilke vi vide Besked, var overvettes mange og store, og dog ejede han vist meget mere, om hvilket ingen Optegnelser ere os levnede. Da det ej lader til, at hans Hustrues Frænde Stiig Haakonssøn

[1]) Dette erfares af Erkebiskop Aslak Bolts Jordebog, Side 32 (88).

[2]) See ovenfor S. 133. Godset laa paa Ragnvaldsø.

[3]) Dipl. Norv. I. 207, 225.

[4]) Dipl. Norv. I. 190. II. 167. Gaarden Aker havde været skjenket til Margrete-Altaret i Hallvardskirken af Erkepresten Thorkell Mattull.

[5]) See den saakaldte „røde Bog", Biskops Eysteins Fortegnelse over Kirkegodset i Oslo's Diœcese, fol. 109 verso. Det Gods, han gav, var 5 Lauper Land i Vagalstad og 1 Laupes Land i Vemundarud.

[6]) Dipl. Norv. III. 161.

[7]) See ovenfor S. 216. Munkelivsbogen S. 65.

[8]) Dipl. N. I. 285. 326. 328.

efterlod Afkom, var altsaa Erlings og hans Frue Elin Thoresdatters Søn Bjarne Repræsentant ej alene for Bjarke-, Giske- og Stovreim-Ætterne, men ogsaa for den højfornemme, med Kongehuset beslægtede, Thornberg-Ætt, hvis Besiddelser vel for en stor Deel vare blevne inddragne under Kronen ved Alfs Jarls Utlegd, men dog ogsaa gjennem Hr. Alfs Søster Fru Ingeborgs Linje maatte have reddet endeel, der nu altsammen, deels gjennem Fru Elin Thorsdatter, deels gjennem Fru Christina af Giske, og nu vel endelig og efter Stiig Haakonssøn, kom til Erlings Ætt. Hvis vor Formodning er rigtig, at Bjarne Erlingssøn i 1343 egtede Svein Sigurdssøns Enke, Herdiis Thorvaldsdatter, kom ogsaa derved en overordentlig Masse Jordegods til den allerede forhen saa megtige Ætt, men uheldigviis blev det ikke længe derved, da Bjarne, som vi i det følgende ville see, døde noget før sin Fader, og længe før Fru Herdiis [1]). Om Bjarnes Optræden i Bergen mod Tydskerne, og hans Bestyrelse af Sysler i Jemteland, er det ovenfor talt. Om han fik nogen ny Syssel længer sydligt, da han blev afløst i Jemteland af Nikolas Djakn, eller om han uden nogen saadan alene kaldtes til Hoffet og forblev der, vides ikke. Medlem af Raadet synes han allerede siden 1343 at have været. Til Ridder blev han neppe udnævnt førend i 1348, og overhoved hører man mindre om ham, end man af hans høje Byrd og store Rigdomme skulde være berettiget til at vente; dog maa det her erindres, at han i Faderens Levetid vel neppe kunde træde saa selvstændigt frem, og at han ej oplevede det Tidspunkt, da dette kunde skee, saasom han døde før Faderen.

Ved Ingebjørg Erlingsdatters Giftermaal med Sigurd Hafthorssøn var denne højbyrdige, med Kongehuset saa nær beslægtede Mand traadt i endnu nøjere Forbindelse med Hr. Erling, end det allerede mellem dem bestaaende Frændskab hidtil havde bragt dem, og denne nærmere Forbindelse maatte saaledes efter de Tiders Medfør ogsaa udstrække sig til Sigurds eldre Broder Hr. Jon Hafthorssøn. Det er imidlertid temmelig let at see, at siden de omtalte Uroligheder i 1333 og Sigurds senere Optræden i 1338 stod idetmindste denne, skjønt den yngste dog den ærgjerrigste og uroligste af Brødrene, ikke paa nogen særdeles god Fod med Kongen og Hoffet; det varede længe, førend han blev Ridder [2]), og man kan ikke engang opdage, at han før Kong Haakons Tiltrædelse

---

[1]) See ovenfor S. 281. Hr. Bjarne var død før 1354, see Dipl. N. II. 323, sandsynligviis omkring 1351, see de isl. Ann. S. 284. Fru Herdiis døde 1364, sammest. S. 312.

[2]) Den første Gang, vi finde Sigurd omtalt som Ridder, er 1348, ved Hirdstevnen eller Raadsmødet i Oslo, Norges gl. L. III. S. 171. Da nævnes og Bjarne Erlingssøn første Gang som Ridder.

: Sysselmand[1]), ligesom vi og ville see, at han og Broderen endnu
: havde opgivet deres Fordringer paa Borgesyssel, saa at Spørgs-
alet omsider maatte afgjøres ved Hirdstevnes-Dom. Hans fornemme
rkomst gjorde ham dog, ligesom Broderen, til saaatsige født Medlem
Rigsraadet, og som saadan tog han blandt andet Deel i Raadsmødet
ı Vardberg 1343, hvor det bestemtes, at Junker Haakon skulde blive
ırges Konge. (See ovenfor S. 291). Brødrenes egentlige Hjem og
ıvedresidenser var formodentlig Sudrheim, deres fordums Ættegaard
ı Raumarike, og det saakaldte Borgagerde, egentlig en kongelig Gaard
Sarpsborg med Tomt, tilhørende Lykke og den tilstødende Deel af
ırpfossen, hvilken deres Fader, Hr. Hafthor, havde faaet af sin Sviger-
ıer Kong Haakon 1312, men som siden, i Tidens Løb, er blevet en
pstændig Sædegaard under Navnet Borgegaard eller Borregaard[2]).
et er ikke usandsynligt, at Kong Haakon ved denne Gave allerede havde
ı Plan for Øje at overdrage hele Borgesyssel som et eget Lehn til
ı eller de Sønner, hans Datter Agnes og Hr. Hafthor maatte faa,
ledes at de, ligesom Hr. Erling Alfsøn og Alf Jarl forhen, skulde
ve deres Residens i Sarpsborg, maaskee endog i den selvsamme Gaard,
ilken, om den end havde været Privat-Ejendom, dog i alle Fald maa
ære bleven inddragen under Kronen eller Hertugdømmet, da Alf Jarl
ev dømt utlæg; og vi have seet, at Brødrene virkelig havde faaet Brev
erpaa (S. 154), skjønt aabenbart saa kort Tid før Kong Haakons
ød, at det ikke blev sat i Kraft og sidenefter betragtedes som
ıgyldigt, hvor megen Umag end Hafthorssønnerne selv, især Sigurd,
jorde sig for at faa det godkjendt. Af senere Breve sees det, at
Sigurd opslog sit Hovedsæde paa Sudrheim og formodentlig fik de fleste
Besiddelser paa den Kant, medens den eldre Broder, Jon Hafthorssøn,
avde sit Tilhold deels paa Borgagerde, deels paa Huseby i Onsø, og
erhos besad Ejendomme andensteds i Borgarsysla[3]). Hvad der maaskee

---

[1]) Sysselmand paa Hedemarken synes han at have været i 1358, see Dipl. N. II. 342.

[2]) Kong Haakons Brev af 13de Januar 1312, hvorved han „for den hulde Tjeneste, han havde modtaget af sin Svigersøn Hr. Hafthor Jonssøn", skjenkede ham og hans lovlige Arvinger til evindelig Eje sin Tomt og Gaard i Sarpsborg, med Lykke og Fossen til midt i Aaen (Dipl. N. III. 97), er udstedt kun fire Dage efter hiint andet, hvori han giver Hr. Hafthor Sorknes i Solœr istedetfor de Gaarde, han tidligere havde skjenket ham i Medgift med sin Datter Agnes (Dipl. N. I. 132).

[3]) At Sigurd fik Sudrheim, see vi deraf, at det gik i Arv til hans Svigersøn, hvorom senere. At Jon Hafthorssøn havde Borgagerde og desuden sit Tilhold der i Egnen, sees af flere Steder i Biskop Eysteins Register over Kirkegodset i Oslo Diøcese; saaledes erfares, at han gav 6 Øresbool i Jadar

bidrog til, at Hr. Jon Hafthorsson, som det kjendeligt kan bemerkes, holdt sig mere roligt og traadte ikke saa aabenbart op mod Kongen, som Broderen Sigurd, var den Omstændighed, at hans Hustru var svensk, og havde bragt ham flere Besiddelser i Sverige, der gjorde det nødvendigt for ham at opholde sig der i længere Tid ad Gangen, saa at han derfor ikke kunde befatte sig meget med de norske Stats-Anliggender. Denne hans Hustru heed Birgitte Knutsdatter, som man næsten maa antage har været beslægtet med Hertug Knut Porse, da hun sees at have været Medarving med dennes Sønner til Hamars Gods i Nordre-Halland, ej langt fra det nuværende Kongsbakke [1]). Med Fru Birgitta havde han idetmindste to Sønner, Ulf og Haakon, om hvilke begge der i det Følgende oftere vil blive Tale [2]). Denne mægtige Ætt synes at have været meget forgrenet og haft mange Forbindelser især paa Oplandene. Saaledes optraadte Sigurd Hafthorsson senere som en af Arvingerne efter Ridderen Hr. Sigurd Erlendsson og hans Hustru Fru Gudrun Ivarsdatter til Sundbu i Vaage, hvilken Sigurd foruden Ættegaarden Sundbu ogsaa havde Ejendomme paa Raumarike, Hedemarken, Hadeland og Agder med tilhørende Herligheder, navnlig Fiskevandet Heimdalsvatn oppe i Gudbrandsdalsfjeldene, og et Laxefiske paa Agder. Heimdalsvatnet havde i sin Tid Kong Sverre skjenket den daværende Ejer af Sundbu, Ivar Gaasling den Gamle, og hans Efterkommere; de følgende Konger havde bekræftet denne Gave, og til yderligere Sikkerhed havde i Aaret 1280 Sigurd Eldjarn, som da ejede Godset — formodentlig en Farfader af Hr. Sigurd Erlendsson — ladet alle disse Gavebreve oplæse paa Hal-

---

i Eidsberg Sogn til St. Olafs Kirke i Borg for Borgagerde og Vestergaarden, som Kirken før havde haft, formodentlig ved Pantsetning (fol. 199. vs.), at han gav 3 Ør.-B. i Søndre Bjarnestad til Tune Kirke (fol. 198. vs.), og at Rygge Kirke havde 1½ Aargang Tiende tilgode af hans Arvinger. Ogsaa af Dipl. N. II. 673 sees, at han boede i denne Egn, maaskee paa Huseby i Onsø, hvor hans Hustru døde (Dipl. N. IV. 649).

[1]) See nedenfor, hvor der handles om Hertug Knuts Sønners Død. Man er ikke paa det Rene med, hvo hendes Fader var, Nogle have gjettet paa Knut Algotsson, og antage da som hendes Moder Mæreta, St. Britas Datter, der efter Sigvid Ribbings Død egtede Knut Algotsson; men da Sigvid endnu levede i 1345, kan en Datter af hans Enke og Knut ikke have været gift før 1350.

[2]) Hr. Jons Hustru Birgitte Knutsdatter omtales i Dipl. af 21de Febr. 1350 i det svenske Rigsarchiv, endnu ej trykt, ligeledes i Dipl. N. II. 673, saavel som i Attesten om hendes Testament, noget før 1395. Af et Forhør, optaget i Strengnes 1354, erfares, at en vis Herlog Dansson, som da var Huuskarl hos Hr. Jon, før havde været Kjeldermester hos Biskopen i Strengnes (ved 1336); det var altsaa rimeligvîis under sit Ophold i Sverige, at Hr. Jon havde faaet ham i sin Tjeneste.

-Thinget for nordre Gudbrandsdalen. Hr. Sigurd Erlendssøn døde
t før 1353, og hans Hoved-Arving var Broderen Gunnar Erlends-
n, gift med Hustru Jardthrud Paalsdatter, formodentlig en Datter af
n ovenfor omtalte Hr. Paal Erikssøn [1]). — En anden Green af Frænd-
bs-Kredsen var Folberg-Slægten paa Raumarike, af hvilke en Aslak
a Folberg i Nes, omkring 1320, havde Datteren Asbjørg, der blev
ft med Guthorm Hafthorssøn, efter al Sandsynlighed en Svoger el-
Nærfrænde af Jon Raud, Hr. Hafthor Jonssons Fader. Guthorms
øn Finnkel var igjen Fader til Hafthor Finnkelssøn paa Folberg, der
ntidigt med Hafthorssønnerne synes at have haft store Ejendomme paa
aumarike og Hedemarken [2]).

Om Hestbø-Ætten er der forhen talt. Hr. Finn Agmundssøn
de i 1343, efterladende med sin Hustru Fru Gudrun Sæbjørnsdatter
ønnen **Agmund Finnssøn**, der som Medlem af en saa fornem Ætt
art kom til Ære og Verdighed. Allerede i 1347, faa Aar efter Fa-
rens Død, var han Sysselmand i Ryfylke, uagtet han da neppe kan
ve været 30 Aar gammel [3]). Om hans senere politiske Bane vil der
det Følgende blive talt. Hvo Hr. Ivar Agmundssøns Hustru var,
er om han havde Børn og da hvilke, derom erfares ikke det ringeste.
an døde, som det vil sees, nogle Aar senere end Broderen, formodent-
g i eller ved Skien, hvor han fremdeles var Sysselmand. Det sand-
nligste er, at han døde barnløs, og at hans Brodersøn Agmund
innssøn arvede ham.

Om **Spaanheim-Ætten** i Hardanger og Brødrene **Peter** og
Jaard Peterssønner have vi allerede oftere lejlighedsviis talt. Det

---

[1]) Dipl. N. I. 284. III. 288.

[2]) Dipl. N. I. 189. 265. 557. III. 454. IV. 230. At han maa have været beslægtet med Sigurd Hafthorssøn, sees ogsaa deraf, at de begge gave Parter af Gaarden Store Raumen søndre til Nes Kirke paa Raumarike, Sigurd 6 Øres og Hafthor 2 Mk.-Bol; dette har altsaa været Ættegods, oprindeligt tilhørende en fælles Stamfader. Der forekommer desuden en Hafthor Thoressøn, der synes at have været Sysselmand i nordre Gudbrandsdalen i 1333, idetmindste udstæder hans „Lensmand" Sigurd et Brev angaaende Hedalen ved Vaage i dette Aar (Dipl. N. VI.), og det er ej usandsynligt, at han kan have været Fader til Lagmanden Sigurd Hafthorssøn i Oslo i 1336 og 1347—49. Ellers er det en Gaade, hvilken Hr. Hafthor, Sysselmand og boende paa Sudrheim, der kan være meent i det under 13de Juli 1331 udstedte Vidnesbyrd om Sysselmandens, Hr. Hafthors, Ret til Veitsle paa Odinshof (Dipl. N. I. 213), med mindre man maa antage, at Udstederen vidner om, hvad han havde hørt for over 11 Aar siden, og at saaledes den i 1320 afdøde Hr. Hafthor Jonssøn her menes.

[3]) Dipl. N. I. 305.

er ej usandsynligt, at de have nedstammet fra hiin Agmund paa Spaanheim, der omkring 1220 drog over Rusland til Jerusalem, forudsat ellers, at det Spaanheim, hvorefter Agmund benævntes, var Spaanheim i Hardanger [1]). Peter var formodentlig den ældste af Brødrene, siden han i et Brev af 1316 selv kalder sig „Peter paa Spaanheim", efter Wttens Hovedbøle. Ellers blev han og kaldet Peter Graafur, uvist af hvad Grund. Han nævnes som Ridder allerede ved 1301, og forekommer efter den Tid nu og da i offentlige Acter, skjønt ikke hyppigt, hvoraf man maa formode, at han holdt sig temmelig meget hjemme, uden at tage synderlig Deel i de offentlige Begivenheder. Hans Hustru var Fru Sunniva Brynjulfsdatter, der enten kan have været en Søster af Lagmanden Hr. Sigurd Brynjulfssøn paa Aga i Hardanger, eller og har hørt til Hvaal-Slegten i Sogn. Det første er dog det rimeligste, da vi nemlig i 1332, det sidste Aar, hvori vi finde Hr. Peter nævnt, see ham og hans Hustru Fru Sunniva indgaa Forlig med Fru Ingebjørg (Datter af Hr. Peter paa Wdø, s. o. S. 257) om, hvad hun kunde beholde efter sin Mand, Hr. Svein, som Fru Sunniva synes at have arvet; denne Hr. Svein maa saaledes have været Sunnivas Broder og kan derfor neppe være nogen anden end Hr. Svein Brynjulfssøn, der i Aarene 1317 og 1318 solgte endeel Jordegods hist og her i Hardanger til Munkelivs Kloster, og, da han saaledes synes at have haft hjemme her, med største Sandsynlighed antages at have været en Broder af Hr. Sigurd paa Aga [2]). Til Ulfvik Kirke, hvor Hr. Peter maaskee blev jordet, skjenkede han 1½ Mmb. i yttre Tjønne, og til Presten 1 Mmb. i Espeland [3]). Hans Søn **Thorgeir** døde formodentlig allerede i 1310, efterat have gjort et Testamente, hvorved han betingede sig Grav i Svitunskirken i Stavanger og skjenkede den 2 Mk. br., Chorbrødrene 1 Mk. br. til Indskrivning af hans Navn, Mariekirken, Olafs-Kirken og Martins-Kirken i Stavanger hver 1 Mk. forng.; Ulfviks Kirke til Vedligeholdelse 1 Mk. brendt, til Eidfjords Kirkes Opførelse ligesaa meget, til Aupudals Kirke 1 Mk. br., og til Jerusalems Befrielse 10 Mb. i Ferne paa Vors, foruden mindre Gaver. Han synes altsaa at have været myndig og selvstændig Mand, da han gjorde Testament. I dette nævner han og sine Brødre, hvilket viser, at Hr. Peter havde flere Sønner [4]). — Hans Broder Hr.

---

[1]) S. o. III. S.

[2]) See herom Dipl. N. V. 92. Fru Sunniva nævnes og 1328 mellem flere andre Fruer, der deeltog i Verdsetningen af Fru Margrete (Brynjulfsdatters) Løsøre. Dipl. N. II. 165. Om Hr. Svein Brynjulfssøn see Munkelivsbogen S. 99, 154.

[3]) Bergens Kalvskind, S. 78.

[4]) Dipl. N. IV. 85.

Baard Peterssøns [1]) Liv afgiver et godt Exempel paa, hvorledes den Tids Forretningsmænd svang sig op og gjorde deres Lykke paa Embedsbanen. Først forekommer han ved 1297 blandt Klerkerne eller Skriverne i det hertugelige Cancellie; han havde altsaa nydt en lærd Opdragelse. Som „Baard Klerk" har han saaledes skrevet flere af Hertug Haakons Breve. I den samme Stilling forblev han og en Tidlang efter at Hertug Haakon var bleven Konge; senest nævnes han deri ved 1309. I Aaret 1316 var han i Bergen Meddommer i den bekjendte Sag om Vestfalernes Toldsvig og synes derfor allerede at have været regnet blandt de kongelige Raadgivere: det kan dog ej sees, om han da endnu havde opnaaet Ridderverdigheden eller ej. Det er ikke sandsynligt, at Baard i Aarene 1322—25, hvor vi finde ham i Stavanger, var Sysselmand paa denne Kant. Han kaldes da „Herre" og var det vel altsaa før Kong Haakons Død, da Kong Magnus neppe har meddeelt nogen Ridderværdigheden, førend han selv havde faaet den ved sin Kroning i 1336 [2]). Fra 1325 til 1329 forekommer han som Gulathings-Lagmand, og i 1334 som Fehirde i Nidaros [3]), hvor han formodentlig ikke længe efter er død. Hans Hustru var Margrete Arnbjørnsdatter, hvis Fader sandsynligviis hørte til Byre-Slegten i Ryfylke [4]); hendes Moder Magnhild Ketilsdatter var anden Gang, som det synes, gift med en Hr. Nikolas Munaanssøn. Fru Margrete var allerede død før 25de November 1322, paa hvilken Dag Hr. Baard stadfæstede hendes sidste Villie, at hun ønskede at jordes ved Svitunskirken paa de Betingelser, Hr. Baard og hendes Moder kunde komme overeens om med Chorsbrødrene, hvilket skete paa denne Maade, at Chorsbrødrene fik alt hvad den Afdøde ejede i Horn i Vorde Sogn paa Jæderen, samt det „Platz", Hr. Baard ejede søndenfor Vandet i Stavanger, dog saaledes, at de derfor ogsaa skulde opskrive hendes Aartid og helligholde den saavelsom hendes Moders og Stiffaders med Messer, Klokkeringning, o. s. v. [5]). Ej længe efter (1326) døde ogsaa Fru Magnhild

[1]) At Hr. Baard Peterssøn var en Broder af Hr. Peter Peterssøn, maa man slutte deraf, at de nævnes tilsammen i Dipl. N. II. 112.

[2]) Som hertugelig Klerk nævnes Baard Peterssøn i Dipl. N. I. 87, som kongelig (fra 1300) i D. N. I. 91, ligesom (1309) i I. 121. I Stavanger nævnes han 1322, Dipl. N. III. 132; dog ogsaa 1327, Dipl. N. I. 192, skjønt han allerede i 1325 udtrykkeligt kaldes Gulathings-Lagmand. Munkl. B. S. 103, 155.

[3]) Dipl. N. II. 269.

[4]) I denne Familie var nemlig Navnet „Arnbjørn" hyppigt, f. Dipl. N. V. 93, I. 376, og Margrete hørte, som man tydeligt kan see, til Ryfylke-Egnen.

[5]) Dipl. N. III. 132. I. 193. Jvfr. ovf. S. 107, Note 2. I det først citerede Brev omtales baade Margrete Arnbjørnsdatter og hendes Moder Fru Magn-

og gav i sit Testamente nedre Grannes til Chorsbrødrene for sin og sin Faders Sjæl [1]). Herimod gjorde Hr. Baard Indsigelser, og Sagen kom til Paakjendelse for den stavangerske Biskop Erik, der tildømte Chorsbrødrene Grannes under Forbehold, at Erkebiskopen bekræftede Dommen. Dette er da og formodentlig skeet, thi Chorsbrødrene beholdt fremdeles Grannes. Det er forhen nævnt, hvorledes Hr. Baard med de øvrige tilstedeværende Lagmænd deeltog i Paadømmelsen af Tiende-Sagen i 1328 og dømte Svein Klerk i Brevebrudsbod, fordi han havde indgaaet Forliig med Biskopen, medens den kongelige Lagmand Guthorm Kolbjørnssøn endog vilde have dømt ham til Ubodemand. Baard maa ved sin Død have været en meget gammel Mand, og en af de faa Tilbagelevende af Kong Haakons Regjeringsmænd, der var oplærte i hans og Kantsler Aakes politiske Skole.

Til disse høre ogsaa Hr. **Haakon Agmundssøn**, hvilken vi allerede oftere have havt Anledning til at nævne. Han forekommer allerførst blandt de Hirdmænd, der var med at besegle Fredstractaten til Kjøbenhavn af 17de Juli 1309; i 1320 var han derimod som Ridder og Rigsraadsmedlem tilstede ved Høvdingemødet i Bergen og optraadte her, som det allerede ovenfor er nævnt (S. 28), i Egenskab af Ombudsmand for Arvingerne efter den næste Aar forhen afdøde Hr. Ragnvald Aslakssøn. Formodentlig var da ogsaa Hr. Haakon selv en af disse Arvinger, hvilket er saa meget sandsynligere, som man af det Vaaben, der findes paa hans Sigill, seer, at han hørte til den throndhjemske Familie **Bolt**, hvori Navnene Agmund og Aslak var meget hyppige, ligesom man af den Omstændighed, at Ragnvald efter sit eget før Døden yttrede Ønske blev begraven i Christkirken i Nidaroos, saavelsom hans Hustru, Fru Ragnhild, maa slutte, at ogsaa han var en Thrønder [2]). Det Sandsynligste bliver derfor, at Hr. Ragnvald har været Hr. Haakons Farbroder. Formodentlig var Hr. Haakon en af dem, der i 1316 ud-

hild, medens dog ogsaa denne Mand Hr. Nikolas Munaanssøn nævnes. Altsaa havde Magnhild været gift baade med Arnbjørn, Margretes Fader, og med Hr. Nikolas. Nu kan man i Brevet ej ret see, hvilken af disse begge der var den første, thi ogsaa Hr. Nikolas omtales som død, men af den omstændeligere, at Arnbjørns Datter Margrete, Baards Hustru, allerede da var død efter sandsynligviis at have været gift med ham i mange Aar, maa man slutte, at hendes Fødsel ligger for langt tilbage, til at hun kunde være Datter af Fru Magnhilds anden Mand.

[1]) Dipl. N. IV. 169.

[2]) Om Ragnvald Aslakssøn og Hr. Aslak Ragnvaldssøn, der formodentlig var hans Fader, see ovf. IV. I. S. 478, 479. Bolternes Vaaben var et paa langs tvedeelt Skjold, med en halv Lilje i højre, to Sporer i venstre Felt, see Saml. III. S. 64.

nævntes til Riddere i Anledning af Dattersønnen, Magnus Eriksøns, Fødsel. Han var ligeledes en af de Raadsherrer, der deeltoge i at afslutte Egtepagten i Varberg 1321 mellem Kong Magnus's Søster Euphemia og Albrecht af Mecklenburg, ligesom han ogsaa var tilstede paa Rigsmødet i Oslo 1323, da Hr. Erling blev udnævnt til Rigsforstander. Det er ogsaa omtalt (s. o. S. 75), hvorledes han maaskee kunde være den Hr. Haakon, der i 1326 sluttede Fredstractaten med Novgorod. Siden forekommer han hyppigt i offentlige Documenter og som en virksom Deeltager i Statsanliggender. Vi have ovenfor seet, hvorledes han en kort Tid, efter Urolighederne i 1333 og 1334, bevarede Rigsseglet og indseglede Kongebreve i Kongens eget Fravære, medens Hr. Ivar Agmundssøn var Drottsete (s. o. S. 160). Hr. Haakon var formodentlig Sysselmand paa Ringerike omkring 1342, eller maaskee endog i hele denne vestre Deel af Oplandene, idetmindste nævnes i hiint Aar en Hr. Haakon som Indehaver af denne Verdighed [1]). Det sidste Aar, hvori vi høre noget fra Hr. Haakon, er 1345, og sandsynligviis er han død kort Tid efter [2]). Hans Hustrues Navn kjendes ikke, ligesaalidet veed man, om han efterlod nogen Søn, uagtet dette slet ikke er usandsynligt; vist er det, at han havde idetmindste tre Døttre, af hvilke den ene, Jomfru Elin, som det ovenfor (S. 196) er omtalt, ved Kongens egen Foranstaltning blev festet til Jon Åsurssøn, men døde førend Bryllupet kunde finde Sted. Den anden, Cecilia, egtede, som vi ligeledes have nævnt, først Erik Viljamssøn af Torge paa Haalogaland, og siden, da han var død paa en Udenlandsreise, den nysnævnte Jon Åsurssøn, hvortil Kongen selv skaffede Dispensation hos Paven. Denne hendes anden Mand døde allerede før. 1346, og hun egtede tredie Gang Hallvard Jonssøn Ræpa til Nesvol paa Raumarike, hvilken hun ogsaa overlevede i mange Aar, og efter hans Død thingede sig ind i Nonneseter (1360). Vi erfare af et Gavebrev af hende til Mariekirken i Oslo, at hun ejede meget Gods i Oslo Hered, paa Raumarike, Ringerike og Hedemarken [3]). — Den tredie Datter af

---

[1]) Dipl. N. IV. 266. Der synes nemlig ikke paa denne Tid at have været nogen anden Hr. Haakon, end denne. Vi see ham desuden i 1343 paa Oplandene, bitrædende Biskopen, der i Egenskab af Sysselmand skal afgjøre en Sag. Dipl. N. I. 287.

[2]) Dipl. N. II. 267.

[3]) Om Hallvard Ræpa see Saml. IV. 574—579. Det paavises her, at Cecilia levede endnu 1392. Dipl. N. IV. 440. Hendes her opregnede Besiddelser, som hun skjenkede til Mariekirken i Oslo, var Bodin (Bojen) i Aker; Reystalaker paa Ringerike, Nytel paa Hedemarken, Austbø paa Sande paa Blake, Augunsrud, Njorbarin paa Fit, Berg paa Aker, alle paa Raumarike, og 1/4 i Dagsgaarden i Oslo.

Hr. Haakon, Borghild, blev gift med Thrønderen Jon Hemingssøn, der døde før 1345[1]), i hvilket Aar Faderen paa hendes Vegne solgte ti Nidaroos Christkirke en Gaard paa Nordmøre, der havde tilhørt hende Mand. Muligt, at Hr. Haakon endnu havde en fjerde Datter, ve Navn Sigrid, der blev gift med en Hr. Agmund, men sandsynligere e det, at Hr. Agmund var Haakons Søn [2]). — Det er ikke usandsynligt at Hr. Brynjulf Agmundssøn, der i 1325 var Sysselmand i Verdalen var Hr. Haakons Broder [3]).

Af den gamle mægtige Ætt paa Hvaall i Sogn, der nedstammed fra Sverres og Kong Haakon den gamles Lendermand Jon Staal, va der endnu, som det synes, Levninger tilbage. Om Jon Staals Søn nesøn Jon Brynjulfssøn, der tog saa ivrigt Deel i Striden mod Gejst ligheden under Kong Eriks og Hertug Haakons Mindreaarighed, er der i det Foregaaende talt. Hans Syster, Fru Ingerid Brynjulfsdatter, le vede til henimod 1314, men det vides ikke, hvem hun var gift med. Hr. Jon Brynjulfssøn synes at have haft Døttrene Ingeborg, der blev gift med Hr. Gaute Isakssøn paa Tolga i Ryfylke, Søn af den ofter ovenfor omtalte Hr. Isak Gautessøn og Inga. Det erfares ogsaa, at han havde andre Ættlinger eller Frænder, af hvilke en Margrete var gift med Nikolas Stigssøn, og en anden Kvinde, hvis Navn ikke fin des, med Ridderen Hr. Sigurd Sveinssøn, der ved hende blev Fader til den ovenfor saa ofte omtalte Fehirde og højtbetroede Mand Svein Sigurdssøn. I Aaret 1314 androg Hr. Sigurd, formodentlig paa Grund af et Dødsfald i Ætten, om at Husene paa Hvaall maatte blive skiftede mellem Fru Ingerid, Margrete Brynjulfsdatter, og hans Søn Svein, paa hvis Vegne han optraadte, og Kongen udferdigede og saa (5te Marts) en Befaling derom til flere anseede Mend i Egnen. Men da imidlertid Fru Ingerid var død, optraadte nu som Arvinger til den hende tilkommende Trediepart Fru Ingebjørg Jonsdatter til Tolga og hendes

---

[1]) Dette sees af førnævnte Brev af 1345, Dipl. N. II. 367. Jon Hemingssøn synes at have været en Brodersøn af Lagmanden i Nidaroos, Hr. Sigurd Jenssøn, see nedenfor, samt Dipl. N. III. 142. Han nævnes som værende i Nidaroos 1322 i Dipl. N. III. 127.

[2]) Cecilia omtaler nemlig i sit Testament ogsaa sin Syster „Fru Sigrid og hendes Søn Olaf Agmundssøn", men „Syster" bruges i Breve fra den Tid ofte i Betydningen af „Svigerinde".

[3]) Denne Hr. Brynjulf nævnes allerede, førend han blev Ridder, som Hirdmand, blandt Medbeseglerne af Fredstractaten til Kjøbenhavn 17de Juli 1309 (s. o IV. 2. S. 521). Som Sysselmand i Verdalen optræder han i Brev af 2 Mai 1325, Dipl. N. III. 142. Senere forekommer han, eller en af samme Navn, som Jordegodseier paa Søndfjord 1334 (Dipl. N. I. 229) og i Hardanger 1338 (sst. V. 119).

Syster Jomfru Inga, og Hr. Gaute indfandt sig paa Skiftet som deres Ombudsmand. Skiftet blev ogsaa holdt paa det allernøiagtigste, og derved kom saaledes den Trediedeel af Hvaal at tilfalde Svein Sigurdssøn, som han siden skjenkede til Hr. Erling Vidkunnssøn og som derved kom i dennes Eje [1]). En Ætling af Hr. Jon Brynjulfssøn var formodentlig ogsaa Ridderen af samme Navn, som oftere forekommer i offentlige Forhandlinger efter 1350 og døde i 1358 [2]).

Hvad den her omtalte Tolge-Ætt angaar, da repræsenteredes den for Størstedelen af det Tidsrum, vi her have gjennemgaaet, ved Hr. Gaute Isaksøn, Søn af den formodentlig noget efter 1302 afdøde Baron Hr. Isak Gautessøn [3]). Gaute var, som det nys er nævnt, gift med Ingebjørg Jonsdatter af Hvaal og fik med hende ⅓ deraf [4]). Ættens fleste Besiddelser maa have været i Rygfylke, hvor han og synes at have været Sysselmand, idetmindste 1322, efter hvilket Aar han ej mere nævnes, og derfor vel er død kort efter [5]). Hans Syster var uden Tvivl Fru Cecilie Isaksdatter, der var gift med Hr. Martin Thorolfssøn i Eidsa (Idsø) og synes at have haft mange Ejendomme paa de Kanter [6]). Cecilia levede endnu i 1336, og det er ej usandsynligt, at hun ogsaa paa en Maade, der nu ikke kan angives, var beslægtet eller besvogret med Hestbø-Ætten, eftersom hun netop i det nysnævnte Aar 1336, den 30te October, befandt sig der med flere andre Medlemmer af

---

[1]) Det vidløftige, herom handlende, Brev af 1314, see Dipl. N. VI. Hvis den her omtalte Margrete, Nikolas Stigssøns Hustru, er, hvad der synes meget rimeligt, den samme som en Fru Margrete Brynjulfsdatter, der senere omtales som Ejer af nogle Haver i Tunsberg (Dipl. N. II. 368), da er hun rimeligviis ogsaa den samme Fru Margrete, Datter af Fru Holmfrid Erlingsdatter, der 1328 flyttede øster til Viken (Dipl. N. II. 165).

[2]) Om Jon Brynjulfssøn antager Munthe (Samll. IV. 106), at han var en Søn af Hr. Brynjulf Agmundssøn, fordi denne nævnes i Diplomer vedkommende Søndfjord og Søndmøre, og fordi det i „Bergens Kalvskind" heder, at en Brynjulf Agmundssøn gav noget Gods til Dals Kirke paa Søndmøre. Men denne Brynjulf, der ej kaldes Hr. Brynjulf, maa være en anden end den før omtalte. Hr. Jon Brynjulfssøns Død 1258 omtales i de islandske Annaler.

[3]) Om Hr. Isak Gautessøn see ovf. IV. 2 S. 470.

[4]) Fru Ingeborg Jonsdatter omtales ogsaa i Brev af 7de Marts 1320, Dipl. N. I. 160.

[5]) See Brev af 1322 i Dipl. N. I. 168, hvor hans „Aarmand" Sivjan omtales.

[6]) Dipl. N. III. 122, 127. Martin i Eidsa var igjen, som det kan skjønnes, Søn af Thorolf i Eidsa og Ragna Martinsdatter af Jaastad, hvilken Thorolf ved 1309 gik i Lyse Kloster, hvorfor Ragna tog sin Bolig i Nonnesæter i Bergen, afleggende Kydskhedsløfte. Dipl. N. I. 123. 126.

samme Ætt [1]). Som Herre til Tolga nævnes ved 1331 **en Gaute Haakonssøn**, der enten har været Sønnesøn eller Dattersøn af Hr. Gaute [2]). Det sidste er det rimeligste, da Navnet Haakon ellers ikke synes at have været brugeligt i Ætten, og hans Moder var saaledes formodentlig den Fru Eyvar Gautesdatter, der nævnes i 1328 [3]). Om Gaute Haakonssøn vides intet videre, end at han var død før 1373, og at hans Ejendomme synes at være gaaede i Arv til fjernere Slegtninge, af hvilke navnligt Agmund Finnssøn til Hestbø kom i Besiddelse af baade Tolga og Eidsa [4]). At Gaute arvede Eidsa efter Fru Cecilia, og saaledes forenede det med Tolga-Godset, er efter det foranførte let at forstaa, men at begge Dele siden gik i Arv til Agmund Finnssøn, maa grunde sig paa et tidligere Slegtskab. Det er ikke usandsynligt, at Gautes Fader Haakon har været et Medlem af Hestbø-Ætten.

Af den engang saa megtige **Ænes- eller Mel-Ætt** paa Søndhordland synes paa denne Tid kun svage Levninger at have været tilbage. Det lader til, at alle de Ejendomme, som den megtige Baron Hr. Gaut Jonssøn paa Mel havde samlet, allerede blev deelte ved hans Død 1270 mellem hans Sønner, Baronerne **Finn Gautssøn** og **Gaut Gautssøn**, kaldet den unge, saaledes at Finn fik Mel, og Gaut Hatteberg, hvert med tilliggende Ejendomme. Finn Gautssøn havde Sønnen Jon Finnssøn, der af Faderen blev givet til Forplejning i Munkaliv Kloster mod en vis Provent, skjønt han da allerede førte Ridderstitel. Ligeledes havde han en Datter, Ingegerd, der saaledes, efter hvad man maa antage, blev Arving til Mel, og som blev gift med den ovenfor omtalte Jon Bjarnessøn, der under Rigsraadsregjeringen var Fehirde i Bergen og døde 1324 (see ovf. S. 61). Hun fik efter ham betydelige Ejendomme, der dog ved hendes Død skulde selges eller falde tilbage til hans Frænder. Hvorvidt hun og Jon havde nogen Børn, er ikke oplyst. Derimod erfares det, at Gaut den unge havde Sønnen **Thore Gautssøn paa Hatteberg**, der levede omkring 1320 [5]). Tho-

[1]) Dipl. N. IV. 227.

[2]) Man har nemlig et Brev af ham fra 1335, hvori han melder, at hans Moder i Hallen paa Tolga samtykkede i Fru Cecilias Bortskjenkelse af noget Gods til en Frænde. Dipl. N. IV. 197. Denne Moder maa saaledes have været Fru Cecilias nærmeste Arving.

[3]) See det foromtalte Brev i Dipl. N. II. 165.

[4]) Dipl. N. III. 384. I. 493.

[5]) Herom see især de i Udgaven af „Bergens Kalvskind" S. 122—126 meddeelte Undersøgelser og Breve, af hvilke sidste ogsaa enkelte ere trykte i Dipl. N. II. 82. 155.

res Sønner vare formodentlig igjen **Ivar Thoressøn** og **Greip Thoressøn,** af hvilke den sidste var Gulathingslagmand i 1347, og forøvrigt nævnes som hjemmehørende i eller ved Bergen. Ivar Thoressøn havde igjen Sønnen **Greip Ivarssøn,** der levede henimod Aarhundredets Slutning, og hvorom der i det følgende vil blive Tale; han pantsatte Hatteberg til Hr. Gaute Erikssøn, og det lader ej til at være kommet tilbage til Ætten, der formodentlig ogsaa har tabt sig ved Mangel af mandlige Descendenter [1]).

Den gamle, anseede Ætt, der nedstammede fra Hr. **Andres Plytt,** var paa denne Tid uddøet eller ved Giftermaal gaaet over i andre. Vi have forhen nævnt, at Baronen Hr. **Peter Andressøn,** der nævnes saa hyppigt mellem 1300 og 1315, efter al Sandsynlighed var Hr. Andres Plytt's Søn [2]). Hr. Peter Andressøn havde fornemmelig store Besiddelser paa Nordmøre, hvor han sandsynligviis ogsaa var Sysselmand. Hans Syster var formodentlig den rige Hustru Gyrid Andresdatter i Okavik, ligeledes paa Nordmøre, hvis Mands Navn ikke kjendes, men som efterat være bleven Enke allerede i 1303 gav sig med meget Gods ind i Provent hos Chorsbrødrene i Nidaroos. Hr. Peter Andressøn lader til at have været i stort Venskab hos Dronning Isabelle, siden hans Datter førte dette Navn, neppe efter nogen anden end hende. Denne Isabelle blev i 1314 gift med en anden riig Magnat fra Frostathingslagen, nemlig Sigurd Jodgeirssøn, kaldet Lande, og som derfor rimeligviis har været nær beslegtet med den af os oftere

[1]) Af Dipl. N. II. 559 sees, at Greip Ivarssøn (den samme, der i de isl. Annaler S. 340 omtales som Sysselmand paa Færøerne ved 1388) kjøbte i 1399 af sin Frænde Hr. Gaute Erikssøn et Skib, som han vilde segle til Færøerne med, paa Credit, pantsettende sine Ejendomme Hatteberg i Skaale og Hausaa i Kinservik, samt overladende ham sin Ret til Aga og Jaastad m. m. Altsaa var Greip Ivarssøn Ejer baade af Hatteberg og meget andet Jordegods paa Søndhordeland og i Hardanger. Af Dipl. N. III. 451 sees, at Greip, der ogsaa da (1383) maa have været Sysselmand paa Færøerne, efter Brevets Indhold at dømme, pantsetter nogle Gaarde paa Vors, idet han lover sin da endnu levende Fader Ivar Thoressøns Samtykke dertil. Altsaa maa Ivar Thoressøn, paa den Tid vel en gammel Mand, være en Søn af Thore Gautssøn paa Hatteberg og opkaldt efter dennes Morfader Ivar, see Dipl. N. II. 82.

[2]) S. ovf. IV. 2. S. 333. I Rettelsen til IV. 2. S. 3 er det allerede bemerket, at det vistnok er urigtigt, naar Andres Plytt i de daarligt skrevne Skole-Annaler kaldes „Andres Paalssøn", men at dette upaatvivleligt er Skriv- eller Læse-Fejl for A. Peterssøn (da Originalen et Stykke af den tabte Kong Magnus's Saga her vist kun har haft „Andres P. sun); hertil kan føjes, at Hr. Andres Plytt i saa Fald maaskee er den i Gesandtskabet til Skotland omtalte Hr. Andres Peterssøn, der ej nævnes efter Hjemkomsten, hvilket passer dermed, at Andres Plytt just da døde. Den eneste Indvending herimod kunde være den, at Andres her alene kaldes Ridder, ikke Baron.

omtalte, højt anseede og megtige Chorsbroder Sighvat Vigfussøn Lande, der var en saa farlig og haardnakket Modstander af Erkebiskop Jorund. I Medgift fik han tredive Spannsleier Jordegods, 15 i Kagurvaag, 10 i Vinje, 4 i Finnvik og 1 i Lødvesſeter, altsaa det meste omkring Vinjefjorden paa Nordmøre, dertil 20 Mkr. Guld [1]). Der omtales ingen, som med Vished eller endog med Sandsynlighed kan siges at være hans Sønner, og saaledes er det højst rimeligt, at hele hans rige Arv er kommen til Datteren, og med hende til hendes Mand, der senere kaldes „Hr. Sigurd", og derfor sandsynligviis blev udnævnt til Ridder i 1316. Sikkert har han ogsaa haft en Syssel paa Nordmøre eller i det Throndhjemske [2]). I Aaret 1329 finde vi ham paa Orknø, formodentlig som kongelig Sysselmand; da det synes at have været i Tiden strax efter Magnus Jarls Død, og førend Malise af Stratherne havde tiltraadt Jarledømmet, maatte hans Indflydelse derved blive saa meget større, og derfor er han vel netop bleven udsendt af Drottseten i dette Hverv som en Mand, paa hvilken han fortrinligt kunde stole. Vi se ogsaa, at Erling betroede ham sin private Fuldmagt til at selge de ham med hans Hustru tilfaldne Besiddelser paa Orknø til Enkegrevinde Katarina [3]). Formodentlig døde han under sit Ophold paa Orknø, eller strax efter sin Tilbagekomst derfra, thi hans Død maa være indtruffen i den første Halvdeel i 1332, siden der i September samme Aar afholdtes et Møde i Nidaroos mellem Chorsbrødrene i Nidaroos (under Erkebiskop Eilivs sidste Sygdom, der hindrede ham fra at befatte sig med deslige Forretninger) og nogle af Hr. Sigurds Arvinger, som herved for den dem tilfaldende Halvdeel af Arven godkjendte den overordentlig store Gave af Jordegods, tilsammen 15 Mkrs. Bool, som han i sit Testamente havde givet Kirken til Gravsted for sig og Bønnehold. Eiendommene var for det første det meste af hvad han havde faaet med sin Hustru, dertil en heel Deel andet Gods paa Nordmøre, i Verdalen, Skaun og Ytterøen. De her nævnte Arvinger til det halve Bo var Arne Bonde i Holmvik og hans Broder Erik, saavelsom en Fru Thora Viljamsdatter, der ogsaa synes at have været en Paarørende af Hestbø-Ætten, men hvis Slegtskabsforhold til Hr. Sigurd ligesaa lidet kjendes, som man veed, hvo der var hendes Mand [4]). Arvingen til den

---

[1]) Dipl. N. II. 120. Om Fru Gyrid i Okavik Dipl. N. II. 68. 70.

[2]) Han nævnes blandt en Deel andre Lagmænd og Hirdmænd, af hvilke flere vistelig vare Sysselmænd, ved en Hirdstevne i Nidaroos 1322, Dipl. N. III. 127.

[3]) Sigurd kaldes her Drottsetens Ombudsmand, uden at man tydeligt kan see, om det er alene i dette private Anliggende eller i det Hele taget.

[4]) Dipl. N. III. 199. Fru Thora Viljamsdatter nævnes og som tilstedeværende i et Familiemøde paa Hestbø 1336, Dipl. N. IV. 227.

anden Halvdeel var Guthorm, Søn af en Haakon Guthormsson, om hvem forresten intet videre er bekjendt, uden at han maaskee hørte hjemme i Bergen; han godkjendte nogle Maaneder senere Testamentet paa sin Søns Vegne, imod Løfte om, at Hr. Sigurds Aartid regelmæssigt skulde holdes [1]). Formodentlig var Haakons Hustru, Guthorms Moder, en Datter af Hr. Sigurd. Saaledes adsplittedes ogsaa dette Gods og kom for en stor Deel i Geistlighedens Besiddelse. Ej ubetydeligt tilfaldt dog ogsaa Kronen; formodentlig er han bleven den skyldig endeel Gods og Penge i sit Regnskab [2]).

En anden ret merkelig throndhjemsk Ætt eller maaskee flere havde sit Hovedsæde paa Gaarden **Lyng** i Verdalen. Her finde vi allerede ved Slutningen af det foregaaende Aarhundrede Ridderen Hr. Audun Vigleiksson (Søn af Vigleik Stallare), der havde faaet en betydelig Deel deraf med sin Hustru **Fru Ingebjørg Paalsdatter**, hvis Fader, den mellem Aarene 1260 og 1289 oftere nævnte Baron Paal Sure, havde kjøbt den af Brødrene Asfur og Ottar, af hvilke den sidste fremdeles beholdt en Deel. Efter Paals Død deeltes Ejendommen mellem Hr. Audun og Fru Ingebjørgs Medarvinger. Disse synes dog at have fundet Paaskud til at paastaa bedre Ret til Fru Ingebjørgs Part, og saaledes udspandt der sig en Trætte, der varede i 30 Aar, længe efter Hr. Auduns Død, og ikke endtes førend under Kong Haakons Ophold i Nidaroos om Vaaren 1313, da en af ham nedsat Dom afgjorde Sagen aldeles til Fru Ingebjørgs Fordeel. Hendes fornemste Modpart var da den stridige **Aslak** paa Lyng, formodentlig en Søn af en af hendes oprindelige Medarvinger, og som allerede forhen havde viist sin Trodsighed i at forholde Chorsbrødrene i Christkirken i Nidaroos deres Rettighed af Haugs Kirke i Verdalen. Dog ikke nok hermed, ogsaa hiin Ottar havde efterfulgt hans Exempel, saaat en særskilt Dom ligeledes for hans Vedkommende maatte til for at skaffe Fru Ingebjørg sin fulde Ret. Efter Aslak fulgte hans Søn **Vigleik**, der med Hensyn til Stridighed synes at have traadt i sin Faders Fodspor, idet han nemlig gjorde mange Vanskeligheder ved at afhænde til Christkirken endeel Jordegods, som den rige Chorsbroder Sigurd Krafs, hvis Arving han var, havde testamenteret dertil, og vilde ikke engang give efter, da Dom var faldt imod ham (1333). En Deel af Gaarden var imidlertid

[1]) IV. 202. Haakon Guthormsson var i September 1332 blandt andre kongelige Mænd tilstede ved et Skifte i Bergen, Dipl. N. VI. I. 220.

[2]) Kong Magnus skjenkede nemlig i sit Testament 10 Mkr. Bool af det ham efter Hr. Sigurd Lande, som han siger, retmæssigt tilfaldne Jordegods til Nidaroos Christkirke. Dipl. N. V. 193.

tilfalden Lagmanden Hr. Sigurd Jonsøns Hustru Fru Ragndid (maaskee en Datter af Aslak), og Skifteforretning mellem Vigleik og Hr. Sigurd var desangaaende bleven holdt i 1325. Siden testamenterede Fru Ragndid en Deel af Gaarden til Elgeseter Kloster, men derom udspandt sig en ny Proces mellem Klostret samt Chorsbrødrene i Nidarnos paa dets Vegne og Fru Ragndids Arvinger samt Vigleik og Sigurd Ottarssøn paa Lyng, hvilken endog paastod, at hun havde bortgivet hvad der ej tilhørte hende, men ham. Sagens endelige Afgjørelse kjendes ej, men at Udfaldet blev gunstigt for Klostret, derom kan man ej tvivle [1]).

En Ætt maa her omtales, om hvis Medlemmer der vel intet videre høres førend efter Aarhundredets Midte, men som dog allerede tidligere maa have været anseet, siden vi see, at den stolte Giske-Ætt ikke fandt det under sin Verdighed at forbinde sig med den, og som siden blev en af de fornemste i hele Landet. Denne Ætt førte Tilnavnet **Reymar** eller **Rømer** [2]). Den første af denne Ætt, som vi støde paa, er Ridderen Hr. **Svaale Alvessøn**, som efter 1350 hørte til Raadet og i samme Aar kjøbte Jordegods i Borgesyssel, uden at det dog er vist, om han der hørte hjemme, da han og ejede Gods andre Steder i Landet, og maaskee endog havde sit oprindelige Hjem i det nordlige Norge, hvor han faa Aar efter var Sysselmand paa Haalogaland [3]). Han døde 1362 [4]), efterladende sig Sønnen **Otte Reymar**, hvilken baade Kong Magnus og hans Søn Kong Haakon senere gav det Lov, at han fra Barndommen af havde tjent dem længe og vel [5]), og som (formodentlig allerede i Aarene mellem 1340 og 1350) var blevn gift med en Gertrud, der neppe kan have været Datter af nogen anden end Hr. Erling Vidkunnssøn, siden vi erfare, at han senere ejede den-

[1]) See herom Dipl. N. V. 12. III. 53. V. 57. 58. II. 116. 117. I. 137. III. 142. 167. V. 179. 193. IV. 231. V. 186. III. 281.

[2]) Man finder Navnet forskjelligt skrevet Reymar, Rømar, Rømare, o. s. v. Oprindelsen er uvis. Egentlig er det kun Otte, som først brugte dette Tilnavn, og Faderen kalder sig altid kun slet og ret „Svale Alvessøn eller Olvessøn"; dog maa det ogsaa i hans Tid have været kjendt, siden man finder Sønnen Otte undertiden kaldt „Reymarssøn", og Datteren Margrete Reymarsdatter (Saml. IV. 550—554).

[3]) Han ejede ogsaa Gaard i Bergen, see Dipl. N. I. 518. I 1358 kjøbte han 4 Mkr. Bool i Birke paa Gauteid paa Raumarike, Dipl. N. I. 354 — som han siden tilligemed noget Mere skjenkede til Chorsbrødrenes Commune ved Hallvardskirken i Nidaros.

[4]) Saaledes udtrykkeligt de isl. Annaler, S. 312; at han der omtales viser, at han maa have været en anseet Mand.

[5]) Dipl. N. II. 365.

s mødrene Odelsgods Stovreim, der alene paa den Maade kan være nmet i hans Besiddelse [1]). Vi ville i det følgende Tidsrum see te Reymar og hans hele Ætt spille en meget betydelig Rolle.

En af de rige og anseede Ætter paa denne Tid, men som dog :st i den følgende Generation naaede sit højeste Glandspunkt, var **sne-Ætten**, saaledes kaldet efter sin Ættegaard Losna paa Øen af nme Navn ved Indløbet til Sognefjorden. Den synes at have haft re Besiddelser rundtom i Sogn, paa Vors og paa Hørdeland. Den :ste af denne Ætt, der med Sikkerhed kjendes, var **Philip Erlends-n**, der levede til henimod 1340. Hans Fader heed formodentlig Er-id Philipsføn, da disse Navne hyppigt sees at skifte i denne Ætt [2]). hilip var gift med **Ingebjørg Erlendsdatter** og havde med hende atteren Margrete, som omtrent paa den Tid blev bortfestet til Arnald steinsføn, ved hvilken Lejlighed hendes Moder Ingebjørg med Mar-etes og Arnalds Samtykke skjenkede sin Mand endeel Jordegods. ryllupet stod dog ikke førend i October 1322, og fik Margrete da alle Kostbarheder i Medgift, som ovenfor ere omtalte; ligeledes fik hun heel Deel Jordegods i Ryfylke, Hørdeland og Fjordene [3]). Maaskee r dette endog hendes mødrene Arv, og Ingebjørg paa den Tid død, det af andre Brevskaber erfares, at der herskede en Tvist mellem hilip og Datteren saavelsom Svigersønnen om hiin Gave af hans ru, hvilken de senere ej vilde godkjende. Dagen efter at Philip de ladet tilvurdere Margrete hendes Medgift, endnu under Bryllups-len, indgik de vel et Forliig om, at alt, hvad der havde været dem ellem, skulde være bilagt, og at Philip skulde beholde Gaven [4]). Men r destomindre udbrød der ny Tvist derom, saa at Sagen tilsidst maatte stevnes for Lagmanden. Det skulde egentlig være Gulathings-Lag-nden, men da dette Embede formodentlig netop paa den Tid (i Juni 32) var ubesat, paakjendtes den af Lagmanden for Bergens By, rond Krakesføn, og Ivar Oma, der efterat have hørt de nødvendige dner og Forklaringer gav Philip Ret, saa at han beholdt Godset [5]).

---

[1]) See herom især Samll. IV. 554.

[2]) Det er ej usandsynligt, at Eindride Erlendsføn, der 1340 folgte sin Mødrene-arv i Flaam i Aurland mod Gjenløsningsret, var en Broder af Philip, Dipl. N. IV. 244.

[3]) See Vidnesbyrd derom af 25de Marts 1331, Dipl. N. II. 180.

[4]) Dipl. N. II. 181, 147.

[5]) Hr. Baard Petersføn nævnes allersidst som Gulathings-Lagmand i Novbr. 1329, og hans Eftermand Bjarne Aunundsføn ej før 11te Septbr. 1332.

Sandsynligviis har Philip efter Ingebjørgs Død giftet sig paa ny, og er derved kommen i Strid med Datteren og Svigersønnen om hendes mødrene Arv. Og efter al Rimelighed var det i dette andet Egteskab, at han blev Fader til **Erlend Philipsson**, som vi fra Aarene omkring 1370 indtil ind i Begyndelsen af det næste Aarhundrede ville see at indtage en fremragende Plads blandt Norges Statsmænd, og hvis Fødsel saaledes falder omkring 1335. Da Philip bortfestede sin Datter, og ligeledes da han holdt hendes Bryllup, boede han ikke paa Losna, men paa det nærliggende Odensland (nu Onsland) i Austreim (nu Kirkebø) Sogn. Forøvrigt lader det til, at Margrete var en temmelig baade letfærdig og selvstændig Kvinde, thi med den bergenske Chorsbroder Halldor Jonssøn [1]) havde hun — man kan skjønne efter sin Mand Arnalds Død — Sønnen Jon, hvilken hun den 11te September 1338 i Overvær af Hr. Erling Vidkunnssøn, Magister-Capellarum Hr. Guthorm, Henrik Einarssøn, Chorsbroder ved Apostelkirken, Ivar Andressøn, Gulathings-Lagmand, og Thorgeir paa Stedje, Raadmand i Bergen, saavelsom Fru Elin Thoresdatter og andre Damer ættledede med sin Faders Samtykke og alle dertil brugelige Formaliteter, idet hun, Philip og Jon udenfor Nicolai Kirkedør i Bergen lagde Haanden paa Bogen, medens hun højtideligt lyste, at hun herved ættledede Jon til al sin Arv og alt det Gods, hun vilde give ham, til Arv og til Odel, o. s. v., hvorhos hun til Vidnesbyrd strax gav ham et Sølvbeger og noget Jordegods [2]). Aaret forud havde hun ogsaa tilbyttet sig en Deel af Gaarden Bæten paa Vors mod en anden mindre Gaard paa Karmøen og noget Mellemlag [3]). Videre lader hendes Green af Slægten sig ikke forfølge. Derimod synes det, som om Erlend Philipssøn ogsaa er bleven Arving til det store Slinde-Gods, hvis sidste bekjendte Besidder af den gamle Stamme, Hr. Audun paa Slinde, maa være død lidt efter 1330, og hvis Sønne- eller Datter-Datter Erlend saaledes maaskee kan have egtet [4]).

Men muligt og, at dette har været en Extraret, fordi Philip rimeligvis var Hirdmand, see nedenfor.

[1]) Halldor Jonssøn nævnes oftere blandt Chorsbrødrene i Bergen paa den Tid. Navnlig udnævntes han af Biskop Haakon den 28de Juli 1338 til en af hans Fuldmegtige ved det tillyste Provindsialconcilium i Nidaros, s. o. S. 332.

[2]) Dipl. N. I. 253.

[3]) Dipl. N. III. 190. Hun gav i Vederlag for 4 ½ Mmb. i Bæten 20 Lauper Smør og 1 Mmb. i Hvalavaag i Agvaldsnes Sogn, hvilket udgjorde en Deel af hendes Medgift. Byttebrevet er udstedt i Karmsund.

[4]) Vi finde nemlig siden Slinde i hans Svigersøns Eje.

Indre i Sogn var der flere anseede Familier, der ogsaa indbyrdes besvogrede med hinanden og besad en stor Deel af Jordegods. ›e i Lærdalen, paa Gaarden Graute (Grøte) boede ved Aarhundredets fte en **Baard**, der ogsaa ejede Gaard i Bergen, benævnet efter hans tegaard, ifølge den Tids Skik, med Navnet „Grauten", ligesom han ıa ejede øvre Hvamm paa Borgund, m. m. Baards Datter Bir- a, sedvanligviis kaldet „Hustru Birgit i Grauten", egtede **Eindride iit**, en anseet Mand fra samme Egn, der maaskee var beslegtet med oftere omtalte Gunnar Hviit. Eindride fik med Birgitta baade Hvamm, som man maa antage, Graute. Derhos kjøbte han andet Jorde- s, hvoriblandt en Deel af et andet Hvamm, paa Fylkesbygden (i fslo). Deres Datter var Sigrid, der egtede Hr. **Thorfinn Sig- dessøn**; denne fik nu med hende baade Graute, Hvamm og Gaarden Bergen. Hr. Thorfinn var Sysselmand i indre Sogn omkring 1322, maaskee og længere, eller lige til sin Død, der maa være indtruffen efter 1340; men han lader ikke til at have efterladt Børn, da der Tale om, at Hvamm i Borgund skulde gaa i Arv til en anden Linje. ıdride synes nemlig at have haft endnu en Datter, **Jardthrud**, der de den anseede Bonde **Eystein Isaksøn Mugga**, fra samme Egn, bragte ham hiin Deel af det hafslosske Hvamm i Medgift, og deres nesøn **Eindride Botulfsøn** søgte sidenefter i Aaret 1342 at godt- e ved Vidneførsel, at Hvamm i Borgund med Rette tilkom ham [1]).

---

[1]) See herom Dipl. N. I. 101. II. 92. I. 117. I. 148. 174. II. 146. 371. I. 267. 209. Jvfr. Samll. III. S. 586, 587, og Udg. af „Bergens Kalvskind", S. 111. Det er her saavelsom i Samll. antaget, at Eindrides Fadermoder Jardthrud, der i Bergens Kalvskind S. 46 kaldes „Datterdatter af Kolla", var Eindride Hviits Hustru i andet Egteskab, og at hun efter Eindrides Død egtede Eystein Mugga. Men dette bliver, nærmere beseet, en Umulighed, thi Hustru Birgit i Grauten, Eindride Hviits Hustru, levede endnu i 1308 (Dipl. N. I. 117); altsaa kunde han ej indgaa noget nyt Egteskab førend efter denne Tid, allertidligst i 1309; og en Sønnesøn af dette Egteskab kunde da ej optrede som fuldmyndig i 1337, hvilket vi erfare om Eindride Botulfsøn (Dipl. N. I. 248). Eindride Botulfsøn var altsaa vistnok kjødelig Sønnesøn af Eystein Mugga, hvilket ogsaa bestyrkes deraf, at Sønnen Botulf i 1383 erklæredes at være eneste rette Odelsmand til indre Hvamm paa Fylkesbygden. Den Ret til Arv efter Eindride Hviit, der opstod for Eystein Muggas Børn, maa grunde sig derpaa, at Hustru Jardthrud har været Eindrides Datter, eller i alle Fald hans Syster. Af Dipl. I. 179 sees, at der i 1325 var en Tvist mellem Eystein Mugga paa Jardthruds, og Paal i Hvamm paa Birgittes Systerbørns Vegne om Andeel i Gaarden Lynggerde; dette viser altsaa, at Jardthruds og Birgittes Systerbørn optraadte som Medarvinger, hvilket neppe kan forklares uden ved at antage Jardthrud for Birgittes Datter og Arven falden efter en fælles Frænde af Birgitte og hendes Syster. Der siges og i Dipl. N. I. 214, at Jardthrud arvede 1 Mmb. i indre Hvamm efter sin Moder,

Sandsynligviis har Philip efter Ingebjørgs Død giftet sig paa ny, og er derved kommen i Strid med Datteren og Svigersønnen om hendes mødrene Arv. Og efter al Rimelighed var det i dette andet Egteskab, at han blev Fader til **Erlend Philipssøn**, som vi fra Aarene omkring 1370 indtil ind i Begyndelsen af det næste Aarhundrede ville see at indtage en fremragende Plads blandt Norges Statsmænd, og hvis Fødsel saaledes falder omkring 1335. Da Philip bortfæstede sin Datter, og ligeledes da han holdt hendes Bryllup, boede han ikke paa Losna, men paa det nærliggende Odensland (nu Onsland) i Austreim (nu Kirkebø) Sogn. Forøvrigt lader det til, at Margrete var en temmelig baade letfærdig og selvstændig Kvinde, thi med den bergenske Chorsbroder Halldor Jonssøn [1]) havde hun — man kan skjønne efter sin Mand Arnalds Død — Sønnen Jon, hvilken hun den 11te September 1338 i Overvær af Hr. Erling Vidkunnssøn, Magister-Capellarum Hr. Guthorm, Henrik Einarssøn, Chorsbroder ved Apostelkirken, Ivar Andressøn, Gulathings-Lagmand, og Thorgeir paa Stedje, Raadmand i Bergen, saavelsom Fru Elin Thoresdatter og andre Damer ættledede med sin Faders Samtykke og alle dertil brugelige Formaliteter, idet hun, Philip og Jon udenfor Nicolai Kirkedør i Bergen lagde Haanden paa Bogen, medens hun høitideligt loste, at hun herved ættledede Jon til al sin Arv og alt det Gods, hun vilde give ham, til Arv og til Odel, o. s. v.; hvorhos hun til Vidnesbyrd strax gav ham et Sølvbeger og noget Jordegods [2]). Aaret forud havde hun ogsaa tilbyttet sig en Deel af Gaarden Varten paa Vors med en anden mindre Gaard paa Karmøen og noget Mellemlag [3]). Videre lader hendes Green af Slægten sig ikke forfølge. Derimod synes det, som om Erlend Philipssøn ogsaa er bleven Arving til det store Slinde-Gods, hvis sidste bekjendte Besidder af den gamle Stamme, Hr. Audun paa Slinde, maa være død lidt efter 1330, og hvis Sønne- eller Datter-Datter Erlend saaledes maaskee kan have egtet [4]).

Men muligt og, at dette har været en Extraret, fordi Philip rimeligviis var Hirdmand, see nedenfor.

[1]) Halldor Jonssøn nævnes oftere blandt Chorsbrødrene i Bergen paa den Tid. Navnlig udnævntes han af B. Hr. Haakon den 28de Juli 1338 til en af hans Fuldmægtige ved det tilstundende Provindsialconcilium i Nidaros, s. o. S. 332.

[2]) Dipl. N. I. 253.

[3]) Dipl. N. III. 190. Hun gav i Vederlag for 4½ Mnd. i Varten 20 Laupers Smør og 1 Mnd. i Hvalavaag i Augvaldsnæs Sogn hvilket udgjorde en Deel af hendes Medgift. Byttebrevet er udstedt i Karmsund.

[4]) Vi finde nemlig siden Slinde i hans Svigersøns Eie.

Inde i Sogn var der flere anseede Familier, der ogsaa indbyrdes besvogrede med hinanden og besad en stor Deel af Jordegods. je i Lærdalen, paa Gaarden Graute (Grøte) boede ved Aarhundredets fte en **Baard**, der ogsaa ejede Gaard i Bergen, benævnet efter hans tegaard, ifølge den Tids Skik, med Navnet „Grauten", ligesom han ıa ejede øvre Hvamm paa Borgund, m. m. Baards Datter Bir- a, sedvanligviis kaldet „Hustru Birgit i Grauten", egtede **Eindride iit**, en anseet Mand fra samme Egn, der maaskee var beslegtet med oftere omtalte Gunnar Hviit. Eindride fik med Birgitta baade Hvamm, som man maa antage, Graute. Derhos kjøbte han andet Jorde- s, hvoriblandt en Deel af et andet Hvamm, paa Fylkesbygden (i fslo). Deres Datter var Sigrid, der egtede Hr. **Thorfinn Sig- dessøn**; denne fik nu med hende baade Graute, Hvamm og Gaarden Bergen. Hr. Thorfinn var Sysselmand i indre Sogn omkring 1322, maaskee og længere, eller lige til sin Død, der maa være indtruffen efter 1340; men han lader ikke til at have efterladt Børn, da der Tale om, at Hvamm i Borgund skulde gaa i Arv til en anden Linje. ıdride synes nemlig at have haft endnu en Datter, **Jardthrud**, der ede den anseede Bonde **Eystein Isakssøn Mugga**, fra samme Egn, bragte ham hiin Deel af det hafsloske Hvamm i Medgift, og deres nnesøn **Eindride Botulfssøn** søgte sidenefter i Aaret 1342 at godt- ■ ved Vidneførsel, at Hvamm i Borgund med Rette tilkom ham [1]).

---

[1]) See herom Dipl. N. I. 101. II. 92. I. 117. I. 148. 174. II. 146. 371. I. 267. 209. Jvfr. Samll. III. S. 586, 587, og Udg. af „Bergens Kalvskind", S. 111. Det er her saavelsom i Samll. antaget, at Eindrides Fadermoder Jardthrud, der i Bergens Kalvskind S. 46 kaldes „Datterdatter af Kolla", var Eindride Hviits Hustru i andet Egteskab, og at hun efter Eindrides Død egtede Eystein Mugga. Men dette bliver, nærmere beseet, en Umulighed, thi Hustru Birgit i Grauten, Eindride Hviits Hustru, levede endnu i 1308 (Dipl. N. I. 117); altsaa kunde han ej indgaa noget nyt Egteskab førend efter denne Tid, allertidligst i 1309; og en Sønnesøn af dette Egteskab kunde da ej optrede som fuldmyndig i 1337, hvilket vi erfare om Eindride Botulfssøn (Dipl. N. I. 248). Eindride Botulfssøn var altsaa vistnok kjødelig Sønnesøn af Eystein Mugga, hvilket ogsaa bestyrkes deraf, at Sønnen Botulf i 1383 erklæredes at være eneste rette Odelsmand til indre Hvamm paa Fylkesbygden. Den Ret til Arv efter Eindride Hviit, der opstod for Eystein Muggas Børn, maa grunde sig derpaa, at Hustru Jardthrud har været Eindrides Datter, eller i alle Fald hans Syster. Af Dipl. I. 179 sees, at der i 1325 var en Tvist mellem Eystein Mugga paa Jardthruds, og Paal i Hvamm paa Birgittes Systerbørns Vegne om Andeel i Gaarden Lynggerde; dette viser altsaa, at Jardthruds og Birgittes Systerbørn optraadte som Medarvinger, hvilket neppe kan forklares uden ved at antage Jardthrud for Birgittes Datter og Arven falden efter en fælles Frænde af Birgitte og hendes Syster. Der siges og i Dipl. N. I. 214, at Jardthrud arvede 1 Mmb. i indre Hvamm efter sin Moder,

som det synes, kun et eneste Barn, som han havde havt udenfor Egte-skabet med Enken Ingebjørg Simonsdatter, men som han maa have tilt i Kuld og Kjøn, siden det erkjendtes for hans og hans tidligere afdøde Børns Arving. Derved kom det hele Gods i Ingebjørg Simonsdatters Besiddelse, dog ikke førend hun havde udholdt en Proces med Hallstein Josteinssøn paa Saude, der en Tidlang, formodentlig saalænge det var uafgjort, om hendes Barn skulde ansees arveberettiget, havde besiddet Godset, hvorfor han nu fordrede betydelig Erstatning. Denne maatte hun da ogsaa udrede og tiltraadte derpaa Godset, hvoraf hun senere ogsaa blev virkelig Ejerinde, øjensynligt derved at hendes Barn med Gilli Bokke døde, saa at hun selv arvede det. Saaledes kunde da igjen den forhen omtalte Botulf Eindridssøn blive Ejer deraf, idet han egtede hendes Datter af første Egteskab, Elin Villjamsdatter, saaledes som det paa sit Sted vil blive omtalt. Af de forskjellige Brevskaber, der vedkomme de nævnte Personer, seer man, at de ogsaa havde betydeligt Jordegods andenstedes i Fylket, nemlig i Hardanger, paa Søndhordland, m. m. Ligeledes seer man, at de maa have levet paa en stor Fod, navnlig fortælles det om Halldor Duuk paa Hviitheim, at han paa sin Lod af Gaarden, efter ham kaldet Dukar-Tuun, lod bygge et prægtig Bad... Blandt de megtige Nabo-Familier have vi allerede haft Anledning til at omtale den paa **Rogn**, af hvis Medlemmer vi først støde paa Brødrene **Odd** og **Hollrodd**, den første boende paa Rogn, den anden paa Rin...heim, og som tillige i 1293 indløste Gaarden Birke, som deres ... fra dens midlertidige Ejer, **Einar Pinnung**. De blev dog ej i ... Besiddelse deraf, da Einars Enke, Hustru **Solveig** i **Buaga...** Bergen, og deres Søn Haakon senere søgte at tilvende sig den og ... den Ende endog underkjøbte Vidner. Imidlertid maatte Solveig dog give tabt. Efter Odd paa Rogn nævnes hans Sønner Halle paa Rogn og Odd paa Røtin, og efter Halle flere Sønner, hvoriblandt Odd Halles-søn allerede tidligere er omtalt som den, der i 1343 procederede med de øvrige Gullfjerdings-Bønder om sine Forpligtelser med Hensyn til Bodal-broens Vedligeholdelse. Hvorledes Odds Broderdatter siden blev gift med Botulf Eindridessøn, og flere anseede Ætter derved smeltede sammen, vil i det Følgende blive viist [1]).

[1]) Om Finnen- og Rogne-Slegterne handles der udførligst i Saml. III. 5... fgg. See tillige Dipl. N. II. 32, 33, 71. I. 97, 98, 99, 100, 103. III. 15... 164, 175, o. m. fl. Om disse Slegter berettes ogsaa et og andet i Miltzows „Presbyterologia Voss-Hardangriana". Det er denne, som fortæller, at Halldor Duuk opførte Badstuen paa sin Gaard, der efter ham blev kaldet Dukar-tun, Duks-Tun, nu Dukstad, og at han til Tætning mellem Bjelkerne brugte Linklude, ikke Mose. Naar Munthe betvivler Rigtigheden heraf, af den Grund

· Der nævnes lejlighedsviis ogsaa en Mængde andre anseede Mænd, Riddere eller Hirdmænd, rundtom i Norge, men da deres Familieforhold ikke angives, eller ret oplyses, vilde det her være til ingen Nytte særskilt at omtale dem. Med temmelig Sikkerhed kan man antage, at alle, eller de fleste her ovenfor nævnte Mænd, som ikke havde Ridderværdigheden, dog idetmindste var Kongens **haandgangne Mænd** eller Hirdmænd [1]). Man seer det noksom deraf, at Kongen saa ofte gav dem særskilte Hverv, hvilke han ej godt kunde paalegge dem, uden at de stod i hans Tjeneste, fornemmelig hvor det gjaldt at bilegge Trætter mellem andre Hirdmænd indbyrdes, eller anstille foreløbige Undersøgelser om Sagerne, inden disse Trætter kom til Paakjendelse. Ligeledes sees det, at slige Sager mellem dem indbyrdes i Reglen ikke simpelthen indstævnedes for Lagmanden eller Lagthinget, men for **Hirdstevne,** eller, naar denne ikke strax kunde haves ved Haanden, for et Par Lagmænd i Forening med andre Hirdmænd og højtstaaende Klerker, der da enten afgjorde den eller henviiste den til Kongens egen Dom paa Hirdstevne. Et saadant Privilegium for de haandgangne Mænd erkjender ikke Hirdskraaen, der vel forudsetter, hvad der ligger i Sagens Natur, at alle Uenigheder, der opstod mellem vagthavende Hirdmænd indbyrdes, skulde paakjendes af Kongen eller efter dennes Foranstaltning af deres Kammerater, men som her ganske vist ikke sigter til Tvistemaal, der kunde reise sig mellem haandgangne Mænd udenfor Tjenesten, og om Sager, der intet havde med Tjenesten, eller med deres Kammeradforhold at skaffe. Tvertimod foreskrives det udtrykkeligt i Hirdskraaens Art. 35, „at ved alle de Sager, som Kongens Mænd have at søge eller verje i Heredet, da skal der forholdes dermed, hvad enten man søger eller søges, efter Landets Lov, og dette skulle alle Lagsfællerne hjelpe til at overholde; vil nogen have mere, end Loven hjemler ham, da skulle de andre skille sig fra ham“. Her gjøres der ingen Forskjel, om Sagen verserer mellem haandgangne Mænd indbyrdes, eller mellem haandgangne og ikke haandgangne; og vi have desuden udtrykkeligt seet, hvorledes Kong Haakon alvorligen søgte

---

at man samtidigt finder en Svein Bjarnessøn skreven til Hvilthelm, hvilken saaledes ej skulde kunne have tilhørt Hallvor, da indvendes herimod, at Hallvor og Svein meget godt begge to kunde skrive sig til Hvilthelm, idet hver af dem kunde eje sin Part, som det jo i de Tider var saa almindeligt; dette bestyrkes endmere deraf, at Navnet „Dukar-Tuun“ netop betegner et særeget Tuun, som Hallvor byggede, og som fik Navn efter ham for at adskille det fra de andre Tuun paa Gaarden.

[1]) I Brevskaber, affattede paa Latin, kaldes Hirdmændene altid armigeri, efter andre Landes Exempel. Dog er det ikke vist, om herl ogsaa Gester eller Kertesvende ere iberegnede, eller om kun de egentlige Hirdmænd menes.

Dette System har formodentlig især befestet sig under Kong Magnus's Mindreaarighed, da man ogsaa egentlig kan sige, at de haandgangne Mænd med Drottseten i Spidsen førte Regjeringen. Men derfor var det nu vel og, at man ikke, som før, kunde lade det bero ved den Megling af Stallaren og Merkesmanden, som Hirdskraaen i saadanne Tilfælde paabød [1]), thi den var ligeledes alene beregnet paa de Tvistemaal, der kunde forfalde mellem de ved Kongens Hof til Tjeneste forsamlede Kongsmænd, men at man til Behandling af alle de Hirdsager, der strømmede ind fra alle Landets Kanter, oprettede det særegne ovenfor (S. 65) omtalte **Lagmands-Embede for Kongsgaarden** eller **Hirden**, under hvilket man netop seer det her omhandlede Slags Sager at være henlagte. Det er endog ikke saa usandsynligt, at Stallare- og Merkesmands-Embederne overhoved tabte deres Betydning, eller endog aldeles ophørte, thi vel finder man Hr. Paal Eriksson kaldet Merkesmand, endog efterat Kong Magnus var bleven myndig [2]), men som oftest fører han dog ikke denne Titel, saa man derfor skulde fristes til at ansee den for temmelig betydningsløs, og kun indrømmet ham for hans Livstid, efter hvilken den virkelig ogsaa synes at ophøre, ligesom man heller ikke finder synderlig Spor til, at Stallare-Verdigheden har staaet ved Magt [3]). Man seer desuden af den nye og særegne Betydning, som **Drottsete-Embedet** under Formynder-Regjeringen fik, en Betydning, som Hirdskraaen ikke kjender, men som derimod Embedet havde i Sverige og Danmark, at Hirdskraaens Ordning af Hof-Embederne under Formynder-Regjeringen

Guthormsson opnævnte Ser Mands Dom i Anledning af Jemtlendingernes Klage over Nikolas Syßelmand, der allerede havde været paadømt af Thrond Kongslagmand (s. o.) — o. s. v. — Man maa ellers gjøre Forskjel paa de Tilfelde, i hvilke en Lagmand paa egen Haand har taget sig en Meddommer, ofte en Collega, f. Ex. naar Thorvid Throndsøn, Lagmand i Tunsberg, den 15de Marts 1329 tog Hr. Guthorm Kongslagmand med i at paadømme en Sag (Dipl. N. I. 20), og hvor to eller flere Lagmænd dømme fælles, og det som oftest i Forening med andre Dommere, der upaatvivleligt have været beskikkede af Kongen eller Hirdstjoren. Domme af første Slags ere som oftest kun udferdigede under den egentlige Lagmands Navn".

1) See Hirdskraaen Cap. 22, 23. „Stallaren", heder det, „er forpligtet til at være paa alle Stevner af Hirden og Gesterne og forlige dem i alle Sager, som de ere uenige i, og hvortil han er beordret efter Kongens Raad. Merkesmandens Pligt er at være paa alle Stevner af Hirden, Gesterne, og alle Kongsmænd med Stallaren og forlige dem i alle Sager, hvorom de ere uenige inden Hirden efter Kongens Bud og Raad".

2) Kong Magnus kalder ham saaledes i Brev af 24de April 1332, Dipl. Norv. I. 217.

3) Der nævnes vel en Nikolas Stallare 1333 (Dipl. N. V. 95), men han kan ej have været kongelig Stallare, da han ej fører Herretitel.

›ergik en betydelig Forandring og Tillempning efter de i Sverige be=
ıende Forhold. Hertil kom, at Stallare= og Merkesmands=Verdig=
erne, der ifølge Hirdskraaen skulde medføre Lendermandsret, nu efter
ıdermandsverdighedens Ophævelse egentlig ikke længer passede i det
ige System, og at man derfor har ladet dem blive ubesatte efter de
ends Død, der beklædte dem under Kong Haakon [1]). Derimod har
ı maaskee i deres Sted udnævnt en eller flere **Hirdstjorer**, idetmindste
e vi seet (S. 186), at Hr. **Agmund Guthormssøn** paa Thumn
336 kaldtes „Hirdstjore i Viken". Hans Forretninger sees deels at
:e en Sysselmand i Districtet, deels ogsaa en Befalingsmands eller
gelig Ombudsmands inden Hirden. Formodentlig var da hans egent=
Hverv at forestaa Hirden, der rimeligviis endog havde sin faste Sta=
ı i Viken, det være sig nu paa Baagahuus, i Konghelle, i Borg,
ło eller Tunsberg, hvad enten Kongen var tilstede i Landet eller ikke,
dermed har han da og forbundet en Sysselmands Forretninger i de
rmeste Districter, maaskee saameget mere, som idetmindste den nordligste
el deraf, Follo med endeel af Oslo Syssel, engang for alle var skjen=
til Mariekirken i Oslo, hvis Forstander vel ikke altid kunde undvære
verdslige Hjelp [2]). Formodentlig blev denne Hirdstjore=Verdighed i
ıdet selv ikke oprettet førend paa den ovenanførte Tid (1335), efterat Kon=
selv havde overtaget Regjeringen og erfaret Normændenes Misnøje med
ıs hyppige og langvarige Fraværelser i Sverige, thi under Formynder=
gjeringen maatte det netop være Drottsetens Sag at varetage hine
rretninger inden Hirden. Derimod have vi seet, at de kongelige Stat=
dere paa Island nu kaldtes Hirdstjorer; det var ogsaa aldeles nød=
:digt, at de beklædtes med Hirdstjore=Verdighed for at kunne stifte Ret
llem de mange haandgangne Mænd, der befandt sig paa Øen, og som
: ved enhver Lejlighed kunde stevnes over til Norge. De Mænd, der

---

[1]) Merkeligt nok er det her at legge Merke til den Forskjel, som der paa det ovenfor anførte Sted af Forordningen af 1303 om haandgangne Mænds Skyldighed m. m., findes mellem Udtrykkene i den længere og den kortere Beabeidelse; medens hiin, der aabenbart er den oprindelige, siger „saasnart det bliver ham tilsagt af Merkesmanden", heder det i en anden, der formodentlig er et meget yngre Sammendrag: „saasnart det bliver ham tilsagt af Lagmanden eller Sysselmanden". Dette er et umiskjendeligt Tegn paa, at Merkesmandens Embede enten var ophørt, da Sammendraget gjordes, eller at det havde tabt sin Betydning.

[2]) Det er dog forresten nok muligt, at da Hr. Agmund i 1336 bød Lagmanden i Oslo at paadømme en Sag mellem Oslo Nonnekloster og Hovedøens Kloster, var det netop i Vacancen, da der endnu ej var nogen Provst ved Mariekirken; Erling Gullerssøn synes nemlig ej at være bleven Provst førend 1337, s. o. S. 148.

i det af os nu gjennemgaaede Tidsrum af Kong Magnus's Re[
beklædte dette Kongslagmands-Embede, var først Hr. **Guthorm**
bjørnssøn, som det allerede ovenfor er viist, og siden **Thrond K**[
søn. Guthorm var egentlig selvskreven dertil, forsaavidt han ogs[
Medlem af den første Formynderregjering og formodentlig all[
denne har overtaget disse Functioner, som han nu kun bibeholdt
Regjerings-Forandringen. Det kan imidlertid ikke tydeligt sees
Guthorm ogsaa beholdt dette Embede, efterat Kongen var bleven my[
sandsynligt er det ikke; men han synes desuden at være død kort eft[
har i alle Fald kun indtaget sin gamle Stilling som Lagmand i Tunsb[
Thrond Krakessøn, der nævnes som Gulathings Lagmand all[
1316[2]) og var Bergens Lagmand mellem 1329 og 1332, kom
som Fehirde til Throndhjem, hvor vi finde ham i 1338—1342;
fra 1344 af indtil 1349 finde vi ham i Oslo, oftere udtrykkeligt [
„Lagmand i Kongsgaarden" eller „Kongens Lagmand"[3]), og i
Egenskab dømte han endog i første Instans mellem Jemtelendinger[
deres Sysselmand Nikolas Djakn[4]). Man seer ogsaa, at disse K[
lagmænd deels fulgte med Kongen og Hirden, deels og paa egen [
reiste omkring, formodentlig for at paakjende de rundt om i Land[
dende Hirdsager. Saaledes var Hr. Guthorm om Høsten 13[
Vaaren 1325 i Bergen med Hoffet og paakjendte Sager i Egens[
Lagmand i Kongsgaarden[5]). Thrond Krakessøn bereiste i 1344
Kongens Bud hele Oslo Fehirdsle tilligemed Guthorm Eriksson
efterspore de kongelige Rettigheder[6]), og han fik derhos efter ham
det siden skal vises, Syssel i søndre Gudbrandsdalen, uden dog de[
opgive Lagmands-Embedet.

Det maa have været en overordentlig Magt, som Kongedømm[
dette umiddelbare, uindskrænkede Velde over alle de mange rundt
Landet spredte haandgangne Mænd, der tillige var Kjernen af Bøn[
maatte kunne udøve. Sysselmændene vare pligtige at udføre K[

---

1) Om Hr. Guthorm Kolbjørnssøn see især Saml. I. S. 160—164. L[
i Kongsgaarden kaldes han udtrykkeligt i Br. fra Bergen af 29de Ma[
Dipl. N. I. 180, Br. af 22de Juni 1325, i Munkelivsbogen S. 15[
Br. fra Oslo af 5te Marts 1327 (D. N. III. 146), og fra Tunsberg
Marts 1329 (D. N. I. 201); i det af 1327 kaldes han endog „Overl[
i Kongsgaarden". See ogsaa her nedenfor S. 430.

2) See Br. fra Bergen af 11te December 1316, Dipl. N. I. 148.

3) See Br. fra Oslo af 14de Marts 1346, Dipl. N. IV. 300 („Kongen[
mand"), af 20de Februar 1349, D. N. II. 298 („Lagmand i Kongsgaa[

4) Dipl. N. III. 256. See ovf. S. 373.

5) Dipl. N. II. 155, I. 180, jvfr. ovf. S. 72.

6) Dipl. N. II. 265.

efalinger, de haandgangne Mænd til at hjelpe Sysselmændene. Det nes, som om der ikke var nogen, nokkaa vilkaarlig Befaling, som Kon- n ikke paa den Maade skulde kunne faa sat i Verk. I en kraftig Kon- s Haand maatte denne Magt gjøre ham til Landets uindskrænkede erre. Men Magnus var af en veegere Natur, og de haandgangne Mænd havde desuden under den lange Formynderstrid vundet en Selv- ændighedsfølelse, som bagefter ej saa godt lod sig udrydde, og vi have erfor seet et Parti af dem gjøre ham en Modstand, for hvilken han m ikke ganske, saa dog tildeels maatte give efter. Imidlertid vedblev og de haandgangne Mænds retslige Stilling uforandret, og om der end ra Tid til anden kunde røre sig hos dem en Selvstændigheds-Aand, a var dog Forestillingen om deres Lydighedspligt lige fuldt tilstede og unde i Tidens Løb ikke andet end frembringe hos det hele Folk en Ære- ygt for Kongemagten, der i fredelige Tider og under gunstige politiske Forhold var rosværdig nok og kunde have de bedste Følger, men som under det uheldige Sammenstød af særegne Omstændigheder, der senere ram- mede Norge, og som gjorde Kongemagten til et blot og bart Redskab i et fremmed Aristokraties Haand, stillede det næsten hjelpeløst lige over for dette.

Det vilde have været ønskeligt, om man ved Hjelp af de endnu fra hine Tider overblevne Brevskaber og Documenter havde kunnet op- stille fuldstændige Fortegnelser paa de fornemste kongelige Embedsmænd — Sysselmænd, Gjaldkerer, Fehirder samt Lagmænd — i hvert enkelt af Landets Districter. Thi man vilde deraf bedst kunne see, hvilke Mænd der til enhver Tid var de højest betroede fra Kongemagtens Side, og i hvilke Hænder den største Indflydelse var. Nu lader det sig alene gjøre stykkeviis, og meget mangelagtigt. Men endog kun de ufuldstæn- dige Rækker, som saaledes lade sig opstille, yde dog ikke ringe Oplys- ning, og i alle Fald bidrage de til at vise, hvorledes enkelte Personer, formodentlig deels paa Grund af deres større Brugbarhed, deels for Ind- tægternes Skyld, hyppigt forflyttedes fra det ene Embede til det andet, og hvorledes overhoved et Embede sjelden beklædtes længe af een og samme Mand, det være sig nu fordi det var Regjeringens Politik hyp- pigt at vexle, eller fordi een og anden Embedsmand faldt i Unaade eller maatte vige for en anden, der stod i højere Gunst, eller endelig og fordi han selv ønskede at drage sig ud af det offentlige Liv.

Af Norges fem Fehirdsler var upaatvivlelig **Bergens** den vigtigste, forsaavidt, idetmindste lige til henimod 1340, de kongelige Indtægter ej alene af Gulathingslagen, men og af Haalogaland med Finmarken og de vestlige Skatlande dertil udbetaltes[1]). Derfor kaldtes ogsaa Jon

[1]) See herom, hvad ovenfor er anført, S. 249.

i det af os nu gjennemgaaede Tidsrum af Kong Magnus's
beklædte dette Kongslagmands-Embede, var først Hr. Guthor
bjørnsson, som det allerede ovenfor er viist, og siden Throud
søn. Guthorm var egentlig selvskreven dertil, forsaavidt han
Medlem af den første Formynderregjering og formodentlig
denne har overtaget disse Functioner, som han nu kun bibeho
Regjerings-Forandringen. Det kan imidlertid ikke tydeligt
Guthorm ogsaa beholdt dette Embede, efterat Kongen var bleven
sandsynligt er det ikke; men han synes desuden at være død kort
har i alle Fald kun indtaget sin gamle Stilling som Lagmand i Tun
Thrond Krakessøn, der nævnes som Gulathings Lagmand
1316[2]) og var Bergens Lagmand mellem 1329 og 1332,
som Fehirde til Throndhjem, hvor vi finde ham i 1338—134
fra 1344 af indtil 1349 finde vi ham i Oslo, oftere udtrykkelig
„Lagmand i Kongsgaarden" eller „Kongens Lagmand"[3]), og
Egenskab dømte han endog i første Instans mellem Jemtelendin
deres Syslelmand Nikolas Djakn[4]). Man seer ogsaa, at disse
lagmænd deels fulgte med Kongen og Hirden, deels og paa ege
reiste omkring, formodentlig for at paakjende de rundt om i La
dende Hirdsager. Saaledes var Hr. Guthorm om Høsten 1
Vaaren 1325 i Bergen med Hoffet og paakjendte Sager i Eg
Lagmand i Kongsgaarden[5]). Thrond Krakessøn bereiste i 13
Kongens Bud hele Oslo Fehirdsle tilligemed Guthorm Erikss
efterspore de kongelige Rettigheder[6]), og han fik derhos efter h
det siden skal vises, Syssel i søndre Gudbrandsdalen, uden dog
opgive Lagmands-Embedet.

Det maa have været en overordentlig Magt, som Kongedo
dette umiddelbare, uindskrænkede Velde over alle de mange ru
Landet spredte haandgangne Mænd, der tillige var Kjernen af
maatte kunne udøve. Sysselmændene vare pligtige at udføre

---

[1]) Om Hr. Guthorm Kolbjørnssøn see især Samll. I. S. 160—164.
i Kongsgaarden kaldes han udtrykkeligt i Br. fra Bergen af 29de
Dipl. N. I. 180, Br. af 22de Juni 1325, i Munkelivsbogen S.
Br. fra Oslo af 5te Marts 1327 (D. N. III. 146), og fra Tunsb
Marts 1329 (D. N. I. 201); i det af 1327 kaldes han endog „Ov
i Kongsgaarden". See ogsaa her nedenfor S. 430.

[2]) See Br. fra Bergen af 11te December 1316, Dipl. N. I. 148.

[3]) See Br. fra Oslo af 14de Marts 1346, Dipl. N. IV. 300 („Kon
mand"), af 20de Februar 1349, D. N. II. 298 („Lagmand i Kongs

[4]) Dipl. N. III. 256. See ovf. S. 373.

[5]) Dipl. N. II. 155, I. 180, jvfr. ovf. S. 72.

[6]) Dipl. N. II. 265.

Befalinger, de haandgangne Mænd til at hjelpe Sysselmændene. Det synes, som om der ikke var nogen, noksaa vilkaarlig Befaling, som Kongen ikke paa den Maade skulde kunne faa sat i Verk. I en kraftig Konges Haand maatte denne Magt gjøre ham til Landets uindskrænkede Herre. Men Magnus var af en veegere Natur, og de haandgangne Mænd havde desuden under den lange Formynderstrid vundet en Selvstændighedsfølelse, som bagefter ej saa godt lod sig udrydde, og vi have derfor seet et Parti af dem gjøre ham en Modstand, for hvilken han om ikke ganske, saa dog tildeels maatte give efter. Imidlertid vedblev dog de haandgangne Mænds retslige Stilling uforandret, og om der end fra Tid til anden kunde røre sig hos dem en Selvstændigheds-Aand, saa var dog Forestillingen om deres Lydighedspligt lige fuldt tilstede og kunde i Tidens Løb ikke andet end frembringe hos det hele Folk en Ærefrygt for Kongemagten, der i fredelige Tider og under gunstige politiske Forhold var rosværdig nok og kunde have de bedste Følger, men som under det uheldige Sammenstød af særegne Omstændigheder, der senere rammede Norge, og som gjorde Kongemagten til et blot og bart Redskab i et fremmed Aristokraties Haand, stillede det næsten hjelpeløst lige over for dette.

Det vilde have været ønskeligt, om man ved Hjelp af de endnu fra hine Tider overblevne Brevskaber og Documenter havde kunnet opstille fuldstændige Fortegnelser paa de fornemste kongelige Embedsmænd — Sysselmænd, Gjaldkerer, Fehirder samt Lagmænd — i hvert enkelt af Landets Districter. Thi man vilde deraf bedst kunne see, hvilke Mænd der til enhver Tid var de højest betroede fra Kongemagtens Side, og i hvilke Hænder den største Indflydelse var. Nu lader det sig alene gjøre stykkeviis, og meget mangelagtigt. Men endog kun de ufuldstændige Rækker, som saaledes lade sig opstille, yde dog ikke ringe Oplysning, og i alle Fald bidrage de til at vise, hvorledes enkelte Personer, formodentlig deels paa Grund af deres større Brugbarhed, deels for Indehegternes Skyld, hyppigt forflyttedes fra det ene Embede til det andet, og hvorledes overhoved et Embede sjelden beklædtes længe af een og samme Mand, det være sig nu fordi det var Regjeringens Politik hyppigt at vexle, eller fordi een og anden Embedsmand faldt i Unaade eller maatte vige for en anden, der stod i højere Gunst, eller endelig og fordi han selv ønskede at drage sig ud af det offentlige Liv.

Af Norges fem Fehirdsler var upaatvivlelig **Bergens** den vigtigste, forsaavidt, idetmindste lige til henimod 1340, de kongelige Indtægter ej alene af Gulathingslagen, men og af Haalogaland med Finmarken og de vestlige Skatlande dertil udbetaltes[1]). Derfor kaldtes ogsaa **Jon**

1) See herom, hvad ovenfor er anført, S. 249.

Bjarnessøn, der ved Formynderregjeringens Oprettelse blev Fehirl Bergen og selv synes at have været et Medlem af Regjeringen, K gens Fehirde i Norge[1]), altsaa Overfehirde for hele Landet; han h derfor muligtviis ogsaa en Fehirde under sig i Bergen, da han som gjeringsmedlem ikke altid kunde være tilstede der, og desuden finder nogle Aar forud virkelig to Fehirder paa een Gang i Bergen[2]). Bjarnessøn gik, som det er viist, af kort efter Formynderregjering Opløsning[3]), og efterfulgtes formodentlig af Svein Sigurdssøn K til Hvaall, idetmindste nævnes ingen imellem dem, skjønt man rigti ikke finder Svein nævnt førend i 1327[4]), og Titlen „Underfehird Kongsgaarden", hvilken Titel han dog snart ombytter med den af „ hirde" uden noget Tillæg[5]), kunde tyde paa, at der i Førstningen tvende. Dog findes der senere ikke noget Spor af, at der ham nogen overordnet. Svein døde 1332[6]), og hans umiddel Eftermand var maaskee Merkesmanden Hr. Paal Erikssøn, idetmindste i Begyndelsen af 1336 indehavde Embedet[7]). Han bekla det dog ikke længe, thi allerede i 1337 finde vi Provsten ved Apostelkirl Magister Capellarum, Hr. Guthorm Paulssøn, som hans Efterfølger Provst Guthorm maatte igjen nedlægge Embedet, som det synes Grund af mindre tilfredsstillende Embedsførsel saavelsom de særd Foranstaltninger til Ordning af flere vigtige Anliggender, der i 1 og 1340 bleve trufne, og i Spidsen for Fehirdslen kom i hans S den oftere omtalte Gunnar Hviit, en meget brugt og derfor vist f deles duelig Forretningsmand[9]). Gunnar Hviit efterfulgtes af Simon Gunnarssøn, der i April 1343 var i Embedet[10]), og h efterfulgtes af Sigurd Gautssøn, der før havde været Fehirde i Tu berg, men ved 1347 nævnes som Fehirde i Bergen[11]). Flere af d

[1]) See Dom paa Gulathing af 24de Juni 1321, Dipl. N. III. 124. Jon Bj nessøn var da tilstede paa Gulathing og dømte med Hauk Lagmand og L retten.

[2]) See Dom af 23de Juni 1316, hvorved Hr. Einar Ambessøn og Hr. Eindr Simonssøn begge nævnes som Fehirder i Bergen.

[3]) See ovenfor S. 61. Jon Bjarnessøn var gift med Fru Ingegerd Mel, s. ovf. S. 402.

[4]) Nemlig i Anledning af Striden om Gaardbetiende, s. o. S. 105.

[5]) Dipl. N. II. 165, 169. Han kaldes ogsaa stundom „Fehirde i Kongsgaard

[6]) I dette Aar, 11te September, blev nemlig hans Bo skiftet, Dipl. N. I. 2

[7]) Br. af 27de Januar 1336, Dipl. N. III. 215.

[8]) See Biskop Haakons Breve fra dette Aar, Samll. V. 99, 101.

[9]) See ovenfor, S. 245, jvfr. Biskop Haakons Breve.

[10]) See Breve fra April 1343, Dipl. N. III. 214—217.

[11]) Br. af 21de Juni 1347, Dipl. N. II. 285.

irder synes at have været Mænd, der ellers ikke ragede synderligt høit op Samfundet: de maa vel derfor have været dygtige Forretningsmænd.
Om Fehirderne i **Nidaroos** vides ej saa god Besteed. Med Sik-ed kjende vi ingen førend Hr. **Baard Peterssøn** i 1334 [1]), men er ikke usandsynligt, at før ham enten Hr. **Sigurd Jodgeirssøn** : **Arne** Gjavvaldssøn beklædte det. Efter Hr. Baard Peterssøn nes **Throud Krakessøn** i 1338, og sandsynligviis endnu 1342 [2]), aa ingen førend **Harald Nikolassøn**, i 1346 og først i 1347 [3]); havde tidligere været Lagmand i Throndhjem, Sysselmand paa Val-, og Lagmand i Oslo, det sidste endnu i 1344. Om Sommeren 1347 fles han af **Bjørn Thoressøn** [4]), der forud var Lagmand i Nidaroos, igere for Frostathing. — Om **Tunsbergs** Fehirder vides endnu dre; af dem kjendes kun Hr. **Bjarne Audunssøn** i 1319 og 1320, fbromtalte **Sigurd Gautssøn** ved 1343 [5]), og **Matthias Thor-rissøn**, ved 1347 [6]). I **Oslo** kjendes ikke med Sikkerhed nogen an-Fehirde ved disse Tider end **Thorgils Smidssøn** [7]), formodentlig n af Ridderen Hr. Smid Erikssøn, i 1347; Aaret forud havde han ret Syasselmand paa Ringerike. Fehirden i Oslo sees tillige at have ret Befalingsmand paa Akershuus Slot, hvor altsaa Skatten forva-es; men det maa da formodentlig have foraarsaget Kongen store Tab, Akershuus, som vi have seet, en Tid var i Sigurd Hafthorssøns fiddelse [8]). Naar Befalingsmanden paa Akershuus tillige var Fehirde, a det samme have været Tilfældet med Befalingsmanden paa **Baaga-us**, og saaledes maa vel Hr. Ivar Agmundsøn i al den Tid, han var

---

1) Br. af 20de Septbr. 1334, Dipl. N. III. 179. Br. af 3die December 1334, Dipl. N. II. 269.

2) Udtrykkeligt nævnes han som Fehirde kun i Br. af 19de Mai 1338, D. N. IV. 234, men da han neppe hørte hjemme i den Egn, er det sandsynligt, at han beklædte Embedet, saa længe vi finde ham paa den Kant, og dette var Tilfeldet endnu den 30te Jan. 1342, da han kjøbte noget Jordegods af Erke-biskopen (D. N. II. 246). Han kaldes her slet og ret „Thrond Bonde".

3) Br. af 11te August 1346 og 21de Juni 1347, D. N. II. 276. I. 285.

4) Br. af 22de August 1347, D. N. IV. 320.

5) Brev af 21de September 1343, hvorved Sigurd Gautssøn paa Vardberg af-lægger Kongen Regnskab for et Aars Indtægt i Tunsbergs Fehirdsle. D. N. II. 259.

6) Br. af 28de September 1347, D. N. III. 248.

7) Kong Magnus's Testament af 15de Juli 1347. D. N. V. 193.

8) At Fehirdslen lige fra Borgens Oprettelse var paa Akershuus, kan man slutte allerede af Bestemmelsen i Privilegiebrevet for Mariekirkens Klerke af 1300, ifølge hvilket en Gjenpart skulde forvares „paa Akersnes", altsaa i det kgl. Archiv eller Skatkammer. D. N. I. 92.

Høvedsmand paa Baagahuus, tillige have været Fehirde; vi have o
seet, hvorledes han — maaske netop af den Grund — lagde Beslag
de af de pavelige Collectorer i Sverige 1328 indsamlede Penge og s
modtog Halvdelen deraf (s. o. S. 96). Usandsynligt er det heller i
at han siden, da han maaskee havde Tunsbergshuus i sit Verge (s.
S. 188), ogsaa forestod Fehirdslen der. I 1340 var formode
Magnus Nikolasføn Fehirde paa Baagahuus [1]).

Af Sysselmænd paa **Haalogaland** kjendes faa eller ingen.
bestod idetmindste senere af flere Sysler, Throndenes, Ylves, Anda
Lofotens, Steigens, Bodens (Bodø), og Alastabaugs [2]), men det er
muligt, at det endnu i denne Tid, hvormed vi her beskjeftige os, be
af færre. Ved Thronstiftet synes Hr. **Erling Vidkunnsføn** at l
haft Syslen der, da han i 1321 modtog Sagøre [3]), og indtil han
Drottsete. Noget senere finde vi Hr. **Svaale Alvesføn** (Reym
som Sysselmand, og det er ikke usandsynligt, at han allerede var det la
før; men da man tillige seer, at han holdt en Ombudsmand norde
Breande (Brenden ved Lødingen), til hvis District ogsaa Baagen he
synes det jo vistnok rimeligt, at ogsaa idetmindste en Deel af Egnen
denfor Breande ligeledes hørte til hans Syssel, og at denne saal
indbefattede i alle Fald baade Steigens og Lofotens Sysler [4]). H
ikke vides der synderlig Besked om Sysselmændene i det Throndhje
og paa Nordmøre. Naar vi i Januar 1322 finde Sigurd Jodgeirs
Olaf Hermannsføn, Arne Gjaavaldsføn, Jon Hemingsføn, Gr
Hallvarsføn, Arnfin Sigurdsføn og Nikolas Sigurdsføn forsa
paa en Hirdstevne i Nidaroos tilligemed Regjeringsmedlemmet Hr. (
thorm Kolbjørnsføn og Lagmanden Hr. Sigurd Jonsføn, kan man v
temmelig sikker paa, at alle hine syv Mænd eller de fleste af dem
Sysselmænd, men man kan ej see i hvilket District [5]). Formode
var der en Sysselmand i hvert Fylke — vi finde saaledes i 1325
Brynjulf Agmundsføn og i 1334 en **Arne Taure** som Sysselm
i Verdalen [6]). Muligt endog, at det store Naumdølafylke, der var d
i to Halver, Overhalven og Ytterhalven, havde to Sysselmænd, en

[1]) Dipl. N. III. 202.

[2]) Dette er Inddelingen ifølge Erkebiskop Aslak Bolts Jordebog fra Tiden
kring 1440.

[3]) See Dipl. N. I. 163.

[4]) Brev fra Baagen af 3die August 1336, Dipl. N. IV. 376. Breandesund
Brendesund) nævnes i Aslak Bolts Jordebog fol. 141 (Udg. S. 95). G
den Orarfjord siges at ligge ved dette Sund.

[5]) Brev af 28de Januar 1322, D. N. III. 127.

[6]) Breve af 2den Mai 1325 og 13de Marts 1334, D. N. III. 142. V. 80.

r af disse. Usandsynligt er det heller ikke, at Strinda- eller et andet
: flere af de nærmest om Nidaroos liggende Fylker laa under Erke-
n, saaledes som vi ville see, at maaskee en Deel af Hedemarken laa
r Hamars Bispopsstol. — Om **Jemtelands** Sysselmænd er der
ede ovenfor udførligt talt.

Paa **Søndmøre** finde vi, som det allerede er nævnt, Hr. **Erling** **unnssøn** som Sysselmand i 1347, og der er intet, som hindrer at ge — det er tvertimod heel rimeligt — at han beklædte dette Em- lige fra den Tid, da han drog sig tilbage fra de politiske Urolig- r i Aarene 1333—1338. Om Sysselmændene i Nordfjord og dfjord vides intet. Men da man næsten er berettiget til at antage, nhver Syssel fortriinsviis overlodes til en af de fornemste i den selv mehørende Mand, naar ikke særegne Omstændigheder vare tilstede, Fr. i Jemteland, skulde man formode, at den anseede Hr. **Eindride** **monssøn**, der hørte hjemme i Nordfjord, og som først havde været irde, siden Lagmand, i Bergen, efter sin Afgang fra dette Embede, nodentlig da Kongen blev myndig, vendte tilbage til Firdafylke som sselmand [1]). I Sogn have vi seet Hr. **Thorfinn Sigurdssøn** som sselmand ved 1322, og han vedblev vel at være det til sin Død; lertid indbefattede hans District dog neppe mere end Indre Sogn, Fylket var stort, og vi see, at endog et District som Valdres var t i to Sysler. Forresten tales der ej udtrykkeligt om nogen Syssel- d i Yttre Sogn; efter al Sandsynlighed beklædte dog vist Hr. **unn paa Slinde** denne Værdighed, saa lenge han levede, altsaa hen- d 1330 [2]). I **Nordre Valdres** Syssel, der ogsaa indbefattede dingdal, finde vi mellem 1325 og 1333 en **Halldor Eivindssøn**, dog nok sjelden selv var der oppe, siden hans Lensmand Viking i ge hine Aar optreder paa hans Vegne; efter ham fulgte **Harald** **dmundssøn** 1336 og 1337 og i 1343 **Harald Nikolassøn** [3]). o der var Sysselmand paa **Vors**, vides ikke; der tales kun temme-

---

[1]) Hr. Eindride Simonssøn gjorde sit Testament den 8de August 1335 og føjede Bestemmelser dertil den 13de Mai 1337 (D. N. I. 233, 243); han bestemte her, at hvis han døde „i Fjordene", skulde han begraves i Egges Kirke, og bruger endogsaa Udtrykket „hjemme i Fjordene", saaat man kan see, at hans Hjem har været paa den Kant.

[2]) Man skulle vel formode, at det var i Egenskab af Sysselmand, han i 1314 fik det Hverv med to andre haandgangne Mænd at skifte Hvaal mellem Ar- vingerne (s. o.).

[3]) Br. af 18de Novbr. 1325, 13de Marts 1333, 27de Mai 1336, 30te Septbr. 1337 og 16de Mai 1343, Dipl. N. II. 157, 200, 218, 225, 257. Kun i det sidste nævnes udtrykkeligt „nordre Luten", men ogsaa de øvrige angaa kun nordre Valdres.

lig hyppigt om Lensmænd der, Borgar Bjarnesøn ved 1333[1]), o
Brynjulf Brynjulfsøn omkring 1340[2]), og det lader sig ikke engan
afgjøre, om Vors regnedes for en egen Syssel, eller kun som en De
af Nordhordeland; sandsynligviis udgjorde det dog en Syssel for s
selv. **Bergens Syssel**, der maa have været den samme som Nor
hordelands, forestodes i 1325 af Hr. **Guthorm Helgesøn**[3]), sid
(1328) af Hr. **Finn Agmundsøn**[4]), efter ham finder man ing
nævnt før i 1347, da Syslen forestodes af **Eindride Ivarsøn**
som formodentlig allerede i længere Tid havde haft Embedet, da ha
allerede i det følgende Aar efterfulgtes af **Ivar Andresøn**, som tidl
gere havde været Gulathings-Lagmand[5]). Om Gjaldkererne i Berg
vides intet. Heller ikke erfares der, hvo der var Sysselmand pa
Søndhordeland; i **Hardanger** derimod nævnes en **Ivar paa Bleide**
ved 1329, og en **Andres Arnesøn** (formodentlig Søn af den so
Deeltager i Skara-Dagsligningen 1339 nævnte Arne Andresøn)
1340[6]). I **Rygfylke** have vi nævnt, at formodentlig Hr. **Gaut
Isaksøn** var det indtil 1322, og derpaa maaskee Hr. **Baard Peters
søn** til 1325; videre erfares intet derom, førend i 1347, da vi fin
Agmund Finnsøn som Sysselmand[7]). **Agder** var paa denne Tid ind
deelt idetmindste i to Sysler, **Vester-Agder** og **Øster-Agder**; sene
nævnes der og en tredie Syssel, **Midsyslen**, men som neppe endnu va
oprettet. Sysselmanden paa Vester-Agder var ved Kong Haakons Dø
endnu Hr. **Snara Aslaksøn**, men han døde strax efter, og det lade
sig ei udfinde, hvo der afløste ham. Ligesaalidet veed man, hvo der va
Sysselmand paa Øster-Agder, førend Hr. **Eindride Ivarsøn** beklædte
denne Verdighed i 1351[8]).

Om **Skidusyslа** eller Grønafylke er det allerede forhen nævnt, a
den næsten synes at have været arveligt bortforlenet til Hr. **Thore Bi
skopsøn** og hans Ætt, samt maaskee endog forenet med Vestfolden el
ler **Tunsbergs Syssel**, indtil Hr. **Ivar Agmundsøn** blev Drottsete
og derpaa, idetmindste for en Tid, forestod begge Sysler. Hvorledes

---

1) Breve af 29de Marts og 26de Oct. 1333, D. N. III. 170, 175.
2) Breve af 10de Marts og 9de Sept. 1340, o. fl. D. N. 201, I. 268.
3) Brev af 15de April 1325, D. N. I. 179.
4) Brev af 14de Aug. 1328, D. N. II. 165.
5) Breve af 13de Dec. 1347 og 7de Aug. 1348, D. N. IV. 323, II. 295.
6) Breve af 25de Nov. 1329 og 2den Marts 1340, D. N. III. 153, IV. 243.
7) Brev af 8de Febr. 1347, D. N. I. 305.
8) Brev af 22de Juni 1351, D. N. III. 275.

holdet var mellem Hr. Haakon Thoressøns Søn Stig Haakonssøn
)am, er ikke ganske klart; vist er det, at Stig Haakonssøn var
;selmand idetmindste paa Vestfold i 1332 [1]), medens vi derimod i
6 see Hr. Ivar baade i Skidusyssel og Tunsbergs Syssel (see ovf.
188); heller ikke haves der senere Breve fra Stig Haakonssøn, der
e om, at han fik denne Syssel igjen. Da man siden ogsaa finder
ı Eysteinssøn i Egenskab af Sysselmand, idetmindste paa Vestfold [2]),
:ns han var Drottsete (see herom nedenfor), ledes man paa den For-
ning, at maaskee begge disse Sysler har været anvendt som en For-
ıg til Drottseten, endog paa længere Tid, end han bestyrede Drott-
Embedet. Om Gjaldkererne i Tunsberg vides heller ikke noget.
. tilgrændsende Oslo-Syssel maa have været deelt i flere Stykker,
som det ofte er nævnt, var Mariekirkens Provst fast Sysselmand i
rgretedalen, Lomedalen og vestre Bergheimsherred, samt tillige ogsaa i
je de to Skibsreder paa Follo [3]); og det øvrige af Syslen maa
or have dannet en egen Syssel for sig selv, hvis Indehavere dog ej
des. Heller ikke nævnes Byens Gjaldkerer. Paa **Ringerike** fore-
mer, som vi allerede have nævnt, Hr. **Haakon** omkring 1342 [4]),
ingen anden end Hr. Haakon Agmundssøn, og fire Aar efter **Thor-**
l Smidssøn [5]). Formodentlig hørte ogsaa Hadeland til samme
lsel. Paa **søndre Hedemarken** var Hr. **Andres Sigurdssøn**
rning Sysselmand, i alle Fald før 1317 [6]), og synes tillige at have
:et det i 1323 [7]), men faa Aar efter finde vi ham som Sysselmand
)dalen [8]). Derimod haves der et Brev af 1333 fra en Narve, der
)er sig **Biskop Hallvards** Lensmand, og som vedkommer et Jordesalg
kes Sogn [9]), hvilket viser, at Biskopen selv maa have været forlenet
d Syslen i Nes og Ringsaker, eller den nordre Deel af Hedemarken, og

---

[1]) See fornævnte Indberetning af 21de Febr. 1332, Dipl. N. I. 215.

[2]) Brev af 5. Dec. 1356, Dipl. N. I. 249. Det antyder maaskee ogsaa en egen højere Stilling som Sysselmanden i Skidusyssla indtog, at han havde „Ombudsmænd" under sig (som Bjørgulf Asgeirssøn og Aste Bjørgulfssøn), ikke Lensmænd.

[3]) Vi finde her oftere Lensmænd for Provsten, snart i den ene, snart i den anden Skibrede paa Follo, see D. N. I. 255. jvfr. I. 266, III. 375.

[4]) Brev af 7de Aug. 1342, udstedt af „Hr. Haakons" Lensmand, Dipl. N. IV. 266.

[5]) Brev af Febr. 1346, Dipl. N. IV. 297.

[6]) Saml. I. S. 165.

[7]) Brev af 10de Januar 1333. Dipl. N. III. 135.

[8]) Brev fra Vinger af hans Lensmand, 28de Novbr. 1327, Dipl. N. II. 163.

[9]) Brev af 12te April 1333. Dipl. N. III. 171.

formodentlig har ladet de fleste Forretninger udføre ved **Lensmænd**. Det samme kan ogsaa sluttes af hvad der ovenfor er berettet om den Overlast, Biskop Hallvard paastod at have lidt af Sigurd Hafthorsson, nemlig at denne havde taget ham til Fange og tvunget ham til at overlade ham sit Castell; thi dette Castell kan ikke være noget andet end Mjøscastellet ved Ringsaker, der jo dog tillige var en kongelig Borg og som saadan nødvendigviis maa have staaet under vedkommende Sysselmands Varetegt. Ved at fratage Biskopen Castellet havde Sigurd Hafthorsson saaledes og formodentlig frataget ham hele Syslen, men efter det Udfald, som Sagen fik, kan der ei være nogen Tvivl om, at Biskopen fik Syslen tilbage. Om denne Forlening med Syslen kun var en Gunst, der viistes Biskop Hallvard, eller om det allerede i lang Tid havde været en Regel, at Nordre Hedemarkens Syssel laa til Hamars Bispestol, vides ikke med Vished; usandsynligt bliver det dog ej, at det sidste var Tilfældet, naar man seer hen til, at allerede Biskop Paal havde klaget til Paven over, at Kong Haakon havde opført Castellet paa Biskopsstolens Grund [1]). I **søndre Gudbrandsdalen** (søndenfor Rosten) finde vi først (ved 1320) en **Erik Topp**, der synes at have hørt hjemme i Viken [2]), siden **Guthorm Eriksson** som Sysselmand lige fra 1330 til efter 1344 [3]), formodentlig lige indtil han blev afløst af Hirdlagmanden **Thrond Krakesson**, der nævnes i denne Egenskab allerførst i Aaret 1347 [4]). Guthorm har formodentlig opgivet Syslen paa Grund af Alderdomssvaghed, da han i 1348 gjorde sit Testament og sandsynligviis kort efter døde [5]). I **nordre Gudbrandsdalen** nævnes ved 1333 en **Hafthor Thoresson**, der uden al Tvivl var i Slegt med Hr. Hafthor Jonsson, men uden at man kan paavise Frendskabet eller overhoved veed mere om ham [6]). Fra **Østerdalen** er der saa faa Breve, at man ej erfarer, hvo der var Sysselmand der, hvis det overhoved havde nogen egen Sysselmand og ikke paa Grund af sin ringe Befolkning var forenet med Soløer og Odalen. Sysselmand i **Odalen** var, som det alle-

---

[1]) See ovf. III. S. 889.

[2]) Erik Topps Lensmand Erik Finnsson nævnes i en Sag vedkommende Jorekstad i Faagaberg, altsaa i søndre Gudbrandsdalen, den 30te Sept. 1320, Dipl. N. III. 129, Men 15de Decbr. 1339 nævnes han som Privatmand i det egentlige Viken (ved Skedjohof), Dipl. N. V. 132.

[3]) See især Br. af 14de Mai 1330, Dipl. N. II. 177, og af 17de April 1344, Dipl. N. V. 170.

[4]) Brev af 7de Dec. 1347, Dipl. N. V. 196.

[5]) Brev af 7de Marts 1348, Dipl. N. IV. 324. Han deeltog i Hirdstjorn 16de Febr. 1348 og kaldes da Ridder, Norg. gl. Love 3. 171.

[6]) S. o. S. 395, jvf. D. N. VI.

rede er nævnt, Hr. **Andres Sigurdssøn Kyrning** omkring 1327 [1]). Hans Eftermand findes ikke nævnt. Paa **Raumarike** var Hr. **Hafthor Jonssøn** ganske vist Sysselmand i 1319, men han døde allerede 1320, og man erfarer intet om, hvo hans umiddelbare Efterfølger var, thi hans Søn Sigurd, der arvede Sudrheim=Godset og derfor efter de Tiders Skik og Brug saaatsige var selvskreven til Syslen i Raumarike, var da endnu et Barn. Muligt, at Formynder=Regjeringen lod Syslen staa ledig, indtil han kunde tiltræde den, og at det var i Anledning af denne hans Tiltrædelse, at der i Juli 1331 blev optaget det Thingsvidne om det Hr. Hafthor tilkommende Eqvivalent for hans Sysle=Veitsle paa Odinshov, hvorom der ovenfor (jfr. nedf. S. 432) er talt. Men om Sigurd da end har faaet Syslen, er det dog ikke rimeligt, at han beholdt den efter de Uroligheder i 1333, hvori han spillede Hovedrollen; i alle Fald kan det neppe have været med Kongens gode Villje og Samtykke, førend efter at den gode Forstaaelse igjen nogenledes var oprettet i 1346, — og det seer snarest ud til, at ingen Sysel er bleven Sigurd betroet, saa længe Kong Magnus endnu førte Regjeringen, thi man finder ham ikke en eneste Gang nævnt som Sysselmand førend 1358. Derimod forekommer i 1337 en **Ivar Haraldssøn** som Sysselmand eller udførende Sysselmands Forretning paa Raumarike [2]) — netop i den Tid, da Sigurd Hafthorssøn stod paa den spendteste Fod med Kongen. I 1341 nævnes **Gerd Smidssøn**, formodentlig en Søn af Hr. **Smid Erikssøn** [3]). — Om **Borgesyssel** og Hafthorssønnernes Fordring derpaa er der forhen talt. Hirdstjoren Hr. **Agmund Guthormssøn**, der selv hørte hjemme i Borgasyssel, hvor han havde sin Ættegaard, **Thumn** i Rode Sogn, synes ogsaa, idetmindste i 1346, at have udført en Sysselmands Forretninger der [4]), og det er allerede nævnt, at han dermed maaskee ogsaa forenede Syslen i hele Ranafylke; idetmindste nævnes ikke udtrykkeligt nogen Sysselmand i dette.

Om **Lagmændene**, især dem i de sydligere Egne, forefindes der flere Oplysninger, end om Sysselmændene. Deres Domme eller Orskurder vare nemlig som oftest de vigtigste Adkomstbreve til en Ejendom eller en Rettighed og bleve derfor opbevarede, medens de Brevskaber,

---

[1]) Brev af 28de Novbr. 1327, Dipl. N. II. 163. Jvf. Saml. I. 164—166.

[2]) Brev af 10de Septbr. 1337, Dipl. N. I. 247. Det staar just ikke her udtrykkeligt, at han var Sysselmand, men han udsteder Brevet aldeles som saadan.

[3]) Brev af 16de Febr. 1341. Dipl. N. V. 148.

[4]) I Brev af 30te Sept. 1346, vedkommende en Sag i Thesal eller Rode Sogn, nævnes der udtrykkeligt om, at en af Parterne havde at betale Sagøre til Hr. Agmund, altsaa i Egenskab af Sysselmand, Dipl. N. II. 277.

der udfærdigedes i Anledning af Sysselmændenes Embedshandlinger, naar de angik Ejendomsretten, i det højeste alene kunde have Værd som Bilag til de egentlige Adkomstbreve, og saaledes vel neppe omhyggeligt bleve gjemte og bevarede, naar de ej, saaledes som det i hine Tider var brugeligt, ved Forsegling var forbundne med Domsbrevene; andre Skrivelser fra Sysselmænd, f. Ex. Drabsberetninger o. s. v., og som i Regelen sendtes tilbage fra det kongelige Cancelli sammenheftede med det derfra udstedte Landsvistbrev, havde ej længer nogen retlig Betydning, naar Sagen selv var afgjort, og det kan derfor alene betragtes som tilfeldigt, at enkelte af dem endnu forefindes. — Paa **Haalogaland** synes **Ivar Alfsøn** (om hvem forresten intet nærmere vides) at have været Lagmand i forholdsviis meget lang Tid, forsaavidt man nemlig kan antage, at den **Ivar Lagmand** paa Haalogaland, som den 8de Mai 1321 var med at udstede et Vidnesbyrd om, at Hr. Erling Vidkunnsøn modtog noget Jordegods i Liqvidation af Sagøre, var den samme som Ivar Alfsøn, Lagmand paa Haalogaland, der i November 1334 paa Torge udstedte Vidnesbyrd om det Gods, som Cecilia Haakonsdatter fik beholde af sin afdøde Mand Erik Viljamssøns Bo [1]. Hvo hans Eftermand var, vides ikke. — **Frostathings** Lagmand (ogsaa kaldet Lagmand eller Hereds-Lagmand i Throndhjem) var ved Thronskiftet 1319 maaskee endnu Hr. **Sigurd Jonssøn**, der havde beklædt Embedet i den meste Tid af Kong Haakons Regjering; men i eller før 1324 var han fratraadt, thi da finde vi **Kolbein Jonssøn** nævnt som hans Eftermand i et Brev, som ogsaa Hr. Sigurd selv var med at udstede [2]. Kolbein var endnu Lagmand i 1327; i 1329 nævnes **Thorfinn Eymodssøn**, der før havde været By-Lagmand [3], i 1335 og 1337 finde vi som hans Eftermand **Harald Nikolassøn**, der synes at have hørt hjemme i Valdres, hvor han og var Sysselmand i 1344, men kun i kort Tid, som vi have seet [4]. Efter ham nævnes **Bjørn Thoressøn**, mellem 1342 og 1344, hvorefter han blev By-Lagmand i Nidaroos, og endelig Fehirde i samme Stad [5]. Hans Eftermand som Frostathings Lagmand var **Sørkve Arnessøn**, der nævnes først i denne

[1]) Breve af 8de Mai 1321 og 16de Novbr. 1334, Dipl. N. I. 163, II. 208.

[2]) Brev af 6te April 1324, Dipl. N. III. 137. Hr. Sigurd optræder som Privatmand ved Skifte af Lyng med Vigleik Aslakssøn d. 2den Mai 1325, Dipl. N. IV. 142. Kolbein nævnes som Lagmand ogsaa 1325 i Munkelivsb. S. 154, 1326 i Dipl. N. III. 144, og 2den Marts 1327 i II. 161. Kolbein blev en meget gammel Mand; han levede endnu i 1367, see Dipl. N. I. 394.

[3]) Brev af 1329 i Dipl. N. III. 154.

[4]) Breve af 15de Decbr. 1335 og 24de Novbr. 1337 i Dipl. N. III. 193.

[5]) See Br. af 22de Febr. 1342, D. N. IV. 257.

: 1345 og var i Embedet endnu i 1353[1]). Den første By-
. Nidaroos, som vi med Sikkerhed kjende efter Thronstiftet,
m Eymodssøn, der nævnes i 1328[2]), men maaskee kun
t, da han allerede det følgende Aar var Frostathings-Lagmand,
rimod Olaf Hermannssøn, der forekommer som Lagmand i
mellem 1329 og 1344, allerede i 1322 nævnes paa en Maade,
et muligt, at han ogsaa da beklædte Embedet[3]). Efter Olaf
øn fulgte den nysnævnte Bjørn Thoressøn, i 1344 eller
hen Frostathings-Lagmand[4]), og i 1347 Fehirde i Nidaroos.
hings-Lagmand var ved Thronstiftet og endnu i 1321 Hr.
lendssøn[5]), derpaa fulgte Ivar Arnessøn, om hvem forre-
vides, i 1322, 1323[6]); hans Eftermand var Hr. Baard Pe-
ifring 1325 og 1326 (see ovf.); hans Eftermand igjen Bjarne
n, i 1332[7]), og efter denne finde vi i 1338 Ivar Andres-
a i 1343 Holte Thorgrimssøn[8]), der i 1346 sendtes ud til
n Hirdstjore, hvor han ogsaa døde i 1348[9]); i 1347 den
ntalte Greip Thoressøn, sandsynligviis af Ænes-Slegten,
i samme Aar Paal Knutssøn, forhen Hertuginde Ingeborgs
and, der ogsaa 1348 var i Embedet[10]). — Lagmand i Bergen
stiftet var formodentlig Hr. Eindride Simonssøn, der idet-
1325 beklædte Embedet[11]). Efter ham nævnes Arnfinn
øn, der forflyttedes hid fra Jemteland, formodentlig i 1334;
mmer i Breve indtil 1340[12]). Derpaa forekommer en Einar

Br. af 12te Aug. 1345, 10de Septbr. 1353, D. N. II. 263, 281. Han
mmer som Privatmand i Nidaroos 1342 og 1343, D. N. II. 249,
54.
af 12te Marts 1328, Dipl. N. V. 75.
Br. af 28de Jan. 1322, af 1329, af 8de Mai 1344, Dipl. N. III. 127,
VI.
e af 12te Aug. 1345 og 1ste Marts 1346, Dipl. N. V. 182, 186.
fra Gulathinget af 24de Juni 1321, D. N. III. 124.
e af 18de April 1322 og 11te Marts 1323, D. N. I. 166. Munkl. S. 124.
af 11te Sept. 1332, D. N. I. 220.
af 1ste Sept. 1338, D. N. V. 119, og det føromtalte Vegebotebrev
43.
Isl. Annaler ved 1348, S. 276.
e af 21de Juni 1347, 3die Aug. 1347, 7de Aug. 1348, D. N. II. 285,
kelivsb. S. 149, D. N. II. 295.
af 22de Juni 1325, Munkelivsb. S. 156.
Br. af 8de Aug. 1335, 27de Jan. 1336, D. N. I. 235. II. 215. Br. af
Sept. 1340, D. N. V. 142.

Andresson, i 1343 [1]), og efter ham en **Thore Bjørgulfsson**, ka **Flikk**, i Aarene 1346—47; dernæst følger **Ingemund Jonsson** 1348 [2]). — I **Rygfylke** nævnes **Jon Thorsteinsson** i 1322 og 13 derpaa **Sigurd Baardsson**, i 1338—1340, og efter ham **Thore H**dorsson i 1345 og 1347 [3]). I **Skien** nævnes **Bjørn Olafs** i 1324 og 1331, derpaa **Thorvid Throndsson** (forud i Tunsberg) 1335, efter ham **Erik Steinarsson**, tidligere paa Oplandene, i 1: og 1338, saa **Thord Thorgilsson**, i 1341—43 [4]). I **Tunsb** var **Hr. Guthorm Kolbjørnsson** Lagmand ved Thronstiftet, men formodentlig strax efter ind i Raadet; ogsaa nævnes **Thorvid Thron**sson som Lagmand i Tunsberg allerede fra 1322 af og, som det syn endnu i 1332 [5]); formodentlig forflyttedes han i dette eller det n Aar til Skien. **Guthorm** indtog nu maaskee atter sin gamle Still som Tunsbergs Lagmand, men døde formodentlig strax efter [6]). 1346 finde vi **Harald Alfsson**, og i 1348 samt de nærmest følge Aar **Gaute Aslaksson** som Lagmænd i Tunsberg [7]). — Lagman **Oslo** ved Thronstiftet var **Paal Einarsson**, der ogsaa vedblev i de Embede indtil hen i 1324 og maaskee lige til 1328, kun afløst en i 1322 af en **Eindride Tholfsson**, uvist af hvad Aarsag [8]). Ef Paal fulgte **Thoralde Brandsson**, 1328—31, forhen maaskee i Vik Derpaa blev Paal i kort Tid constitueret af Raadet 1332 [9]), saa fulg

---

[1]) See ovf. S. 385.

[2]) Brev af 22de Juni 1346, Munkelb. S. 36, af Octbr. 1347, D. N. II, 3die og 7de Aug. 1348, D. N. IV. 336. III. 295.

[3]) Breve af 19de Juni 1322, 19de Jan. 1323, 21de Marts 1338, D. N. I 155, V. 69, IV. 232, af 8de Sept. 1340, Samll. V. 155, Br. af 19 Marts 1345, 25de Novbr. 1347, D. N. IV. 288, 289, 321. Sigurd eje Jordegods paa Vors i 1337, see D. N. VI.

[4]) See Breve af 28de Aug. 1324, 28de Marts 1331, D. N. II. 155, I. 212; 23de Jan. 1335, D. N. I. 232, af 31te Januar 1337 og 19de Sept. 133 D. N. IV. 228, V. 120; Breve af 8de Marts 1341 og af 1343 i D. N. 270, 286.

[5]) Breve af 19de Nov. 1322, D. N. II. 148 og af 13de Oct. 1352, D. N. I. 2:

[6]) Han nævnes endnu sidst i 1333, D. N. I. 226. Det i Samll. I. 163 ci rede Brev af 1338, hvori han skulde nævnes, er urigtigt dateret; det er u stedt 23de Nov. 1317, D. N. IV. 121.

[7]) Breve af 30te Sept. 1346, 30te Apr. 1348, D. N. II. 277. V. 201.

[8]) Br. af 29de April 1321, 18—25de Mai og 1ste Oct. 1322, 12te Jan. 13: 22de Sept. 1324, D. N. III. 123, 129, 131, IV. 137, III. 133, 22de Se 1324. Paal nævnes uden nogen Titel i Oslo 1328—1331. D. N. III. 1 IV. 185, 194.

[9]) Brev af 9de April 1332, D. N. I. 216.

…vind **Hallvardssøn**, i 1332—35[1]); derpaa nævnes **Thord Eriks…n** 1340—43[2]), **Nikolas Paus** i 1347[3]), den forhen omtalte **Si…urd Hafthorssøn** 1347—48[4]). Paa **Oplandene** nævnes **Erik …teinarssøn** 1333[5]) og var formodentlig i Embedet indtil ved 1336, … han forflyttedes til Skien. Efter ham nævnes **Agmund Saxessøn**, …aaskee en Broder af Hr. Ulf Saxessøn, 1340—48 og maaskee læn…re[6]). I **Ranafylke** eller det egentlige Viken kjendes kun to Lag…ænd i dette Tidsrum, nemlig **Thoralde** i Tiden omkring 1325, for…odentlig den Thoralde Brandssøn, der 1329 kom til Oslo, og **Jon …auلessøn**, der nævnes sidst i 1339[7]) — **Jemtelands** Lagmænd ere …rhen omtalte. — Paa **Orknøerne** forekommer **Sighvat Kolbeinssøn** …en lange Tid mellem 1309 og 1330; han synes egentlig at have …t hjemme i det vestlige Norge, hvor han idetmindste havde Besiddel…er. Hans Efterfølger var **Sigurd Sighvatssøn**, der af Navnet at …mme var hans Søn[8]).

Foruden disse Embedsmænd nævnes der ogsaa enkelte Andre, som …an benyttede i offentlige Hverv, uden at man kan see, om de havde fast …sættelse, og da i hvilken Egenskab. Nogle forekomme til andre Ti…er som Sysselmænd eller Lagmænd, men ei ved de Lejligheder, hvortil …er her sigtes, og maa man næsten antage dem for underordnede Em…bedsmænd, anvendte i Kongsgaarden eller paa Fehirdens Contor. Saa…ledes ere f. Ex. i Nidaroos Arne Gjavvaldssøn, i Bergen den oftere …omtalte Gunnar Raasvein, Ivar Oma, Helge Ivarssøn, Gunnar Hviit[9]) … fl., paa Østlandet Ingemar Ragnvaldssøn, maaskee en svensk Mand. Disse Folk udgjorde maaskee den Stok, hvorfra især Lagmændene siden …leve tagne, og erhvervede sig ved saadant Regjeringsarbejde Forretnings…dygtighed og Indsigt i Loven. Flere af dem, hvorvel sjeldnere, som det

[1]) Breve af 4de Nov. 1332 og 27de Jan. 1335, D. N. III. 165, 180.

[2]) Breve af 14de Januar 1340 og 11te Dec. 1343, D. N. V. 133, 167.

[3]) Brev af 12te Jan. 1347, D. N. I. 303.

[4]) Breve af 1ste Sept. 1347 og 7de Nov. 1348, D. N. I. 307. IV. 341.

[5]) Brev af 11te Aug. 1333, D. N. II. 203.

[6]) Breve af 1ste Marts 1340, D. N. I. 265, og af 19de Juli 1348, D. N. V. 202.

[7]) Brev af 15de Dec. 1339, D. N. V. 132. Her omtales Jon Saulessøn som den da fungerende Lagmand, og Thoralde som den, der havde været det for endeel Aar tilbage.

[8]) Munkelivsb. S. 50. 108. 111. 138. 155, 65.

[9]) Alle disse Mænd ere forhen omtalte. Ivar Oma var udnævnt til Ridder før 1351, thi i dette Aar betitles han saaledes af Paven, der under 14de Juli meddeelte ham og hans Hustru Ingerid Tilladelse til at vælge en egen Confessor, der kunde give dem fuld Absolution in articulo mortis.

lader, befordredes ogsaa til Sysselmænd. I Regelen kan man v tage, at de alle var idetmindste haandgangne Mænd.

Sysselmændenes og Lagmændenes Embedsstilling betragtedes meget anseelig, især de førstes, da de repræsenterede Kongen og bevæbnede, vaabenøvede Mænd som Huustropper ifølge Hirdskra Bydende. De førte sig ogsaa op, som det synes, med megen Stad Bram, naar de rejste om i sine Sysler, havde store Følger, og for endog, at Bønderne skulde gjøre Veitsler for dem (Skylde-Veitsle gesom for Kongen selv. Dette søgte vel Kong Haakon V. at hi idet han allerede som Hertug i sin Retterbot af 1287 for Ringeri Hadeland (der visnok udvidedes til de østlige Dele af Oplandene) trykkeligt erklærede Bønderne frie for alle Sysselmændenes og Lens denes Skylde-Veitsler, og siden som Konge i sin store Hirdforordni 1308 befalede, at naar Sysselmanden og Lagmanden reiste om i S for at skifte Lov og Ret, skulde hver af dem ikke have mere e Svene paa Bøndernes Bekostning [1]). Men ikkedestomindre see t deslige Skylde-Veitsler bleve fordrede lige under Kongens egne . Vi have ovenfor omtalt et Vidnesbyrds-Brev, optaget 1331 anga Hr. Hafthor Jonssøns Ret til Skylde-Veitsle paa Odinshov paa marike. Af dette fremgaar det, at Giske paa Odinshov egentlig holde en aarlig „Skylde-Veitsle" for Sysselmanden mellem Ju Kyndelsmisse og beverte ham fuldstændelig med femten Mænd, „Fanter" og fem Jagthunde et Jevndøgn, men at han var kommen eens med ham om at kunne affinde sig med Forpligtelsen ved at yde aarligt et Pund (Skippund) godt Havre-Malt af hver af sine a Gaarde og bringe det til Sudrheim [2]). Naar Sysselmanden nu den Viis skulde have een Dags Veitsle paa Odinshov, har han fo dentlig anseet sig berettiget til og virkelig nydt lignende Veitsler om paa de andre Gaarde i Syslen efter deres Størrelse, idet vel flere mindre Gaarde vare fælles om en Dag; og hvis nu da tillig eller de fleste, der skulde holde Veitslen, i dens Sted ydede en vi gift i Varer eller Penge, maa Sysselmandens Indtægter derved været overvettes store. Men det stred aabenbart imod hine Anor gers Bud, og da man paa den anden Side heller ikke vel kan an at den strenge og retfærdige Kong Haakon vilde have gjort en U gelse for Hr. Hafthor og seet igjennem Fingre med ham, fordi har hans Svigersøn, maa man slutte, at Skikken har været altfor i

---

[1]) See Retterbot af 1291 og 98, Art. 11, Norges gl. L. III. S. 29, For af 1308, sammest. S. 76.

[2]) D. N. I. 213.

indgroet og befæstet, til at det kunde lykkes at faa den ganske afskaffet, og man maa tillige formode, at den ej herskede paa Raumarike alene, men ogsaa andensteds rundt om i Landet. Vi ville i det følgende see Kong Haakon, Magnus's Søn, fornye det samme Forbud mod Skylde-Beitsler for Østerdalens Vedkommende [1]). Man har saaledes al Grund til at antage, at det heller ikke der frugtede stort. Man fristes ogsaa til at formode, at Lagmanden paa sine Reiser har fordret om ikke lige saa meget, dog altid noget, især da en Forordning af Kong Magnus, hvis hele Indhold og Udstedelsestid man forøvrigt ikke kjender, bestemmer, at Sysselmændene skulle ride om selv femte, og Lagmændene selv tiende, altsaa med talrigere Følge end Sysselmændene [2]). Saadant maatte da ogsaa for dem lede til Forøgelse af Indtægter, foruden hvad de havde i den dem af Kongen tillagte aarlige Indtægt, der efter de Tiders Brug bestod i Landskylden af særskilte til Lagstolen henlagte Gaarde, hvilken Indtægt ved Forordningen af 1308 var forøget til det dobbelte ved Fastsettelsen af Lagmands-Tolden (s. o. IV. 2. S. 484)). Om Maa-en, hvorpaa Sysselmændene indbetalte de af dem opkrævede kongelige Indtægter, giver vel Kong Magnus Haakonssøns i Hirdskraaen optagne Bestemmelser af 1273 og 1274 temmelig nøjagtig Oplysning, forsaavidt dingen eller Visøren og Landskylden angaar; den skulde aarligt ind-males til Fehirderne [3]). Derimod maa man formode, at Sagøren eller Sagefaldet, som Loven i de fleste Overtredelsestilfælde tilkjendte Kongen, saa for en Deel er tilfaldt Sysselmanden, om end Loven ikke udtryk-ligt foreskrev nogen Deling, thi man seer, at Kongen stundom bortfor-ærede Sagefaldet af visse Slags Sager [4]), og at Sysselmændene i Li-idation for Bøder modtog Jordegods, der synes at være blevet deres en Ejendom [5]). Vist er det, at Sysselmands-Embederne maa have eret meget indbringende, ligesom man ogsaa af den nysanførte Over-

[1]) See Kong Haakons Retterbot for Østerdalen af 22de Febr. 1358, D. N. VI.

[2]) Udateret Retterbot i Norges gl. L. III. S. 194, No. 107. Foruden Lagmænd og Sysselmænd nævnes her Biskoper og Officianter, der skulde ride hiin selv 13de, denne selv 8de. Det er ellers ikke ganske sikkert, om det er Kong Magnus Eriksson og ikke Kong Magnus Haakonsson, som her menes. Man skulde i første Tilfælde snarest antage, at denne Bestemmelse er omtrent samtidig med den næste tilsvarende af 1335, see ovf. S. 190.

[3]) Norges gl. L. II. S. 429, 430.

[4]) Som f. Ex. da Kong Haakon gav Hr. Paal Eriksson Fjerdedelen af alle Aleigemaal, Thegngilde, Brevebrud og Fredkjøb i Elvesyssel, hvilket Regjeringen bekræftede 9de April 1320, D. N. I. 161.

[5]) See Brev fra Vaagen af 8de Mai 1322, indeholdende Vidnesbyrd om, at Helge hvasje betalte Hr. Erling Vidkunnsson i Sagøre 1 Spannsleje Jord i Sandtorg, Dipl. N. I. 163.

eenskomst om Skylde-Veitslen seer, at Sysselmændene maa have optraadt i deres Districter og paa deres Embedsreiser med stort Følge og overhoved en vis Bram som særdeles høje Embedsmænd og Kongedømmets Repræsentanter. Dette skede vel især, naar de tillige vare Riddere, men det var de og som oftest, og det synes endog at have været Regelen, at enhver Sysselmand, om han ikke allerede forud var Ridder, efter en vis Tjenestetid, kortere eller længere, skulde blive det [1]). Saaledes var det derimod ikke med Lagmændene, af hvilke kun de færreste vare Riddere, og deraf kan man slutte, at Lagmands-Verdigheden ansaaes for noget ringere, end Sysselmandens.

Forøvrigt nød hverken Sysselmændene eller Lagmændene nogen egentlig Rang som saadanne, men kun i Forhold til deres Verdighed inden Hirden. En Ridder, der ikke var Sysselmand eller Lagmand, havde saaledes altid Fortrinet for enhver saadan Embedsmand, der ej havde opnaaet Ridderverdigheden. Denne Verdighed nød overhoved, om muligt, en endnu større Anseelse end før; ej alene kaldtes Ridderne Herrer og deres Hustruer Fruer, men deres Døttre fik endog Titlen „Jomfru" [2]), hvilken før kun blev Kongens Døttre til Deel. De haandgangne Mænd som saadanne fik ingen Ærestitel, kun plejede deres Hustruer at kaldes „Huusfru" eller „Hustru" N. N.; og i latinske Breve kaldes de selv, efter udenlandsk Skik, armigeri eller Knaper (Væbnere, écuyers, esquires), dog vel neppe andre, end de egentlige Hirdmænd, ikke Gesterne. Derimod plejede endnu altid de anseete Mænd, der ikke vare Riddere, eller tilhørte den geistlige Stand, at kaldes Bønder, og man brugte endog Tillægget „Bonde" som en Hederstitel for dem, hvad enten de vare Sysselmænd eller havde andre Embeder, ligeles saaledes som deres Koner kaldtes Huusfruer. Saaledes see vi Thrond Krakessøn, medens han var Fehirde, kaldet „Thrond Bonde" [3]), ligesaa ville vi finde Erlend Philipssøn paa Losne kaldet og kaldende sig selv saaledes, skjønt Indehaver af vigtige Embeder og Medlem af Raadet [4]).

---

[1]) De fleste Sysselmænd, vi finde omtalte, føre nemlig tilsidst Titlen „Ridder".

[2]) See f. Ex. Skiftet paa Hvaall af 1314, hvor Fru Ingebjørgs Syster kaldes Jomfru Inga; ligesaa Biskop Haakons Breve til Hr. Erling og Bjarne, hvor dennes Syster kaldes Jomfru.

[3]) See Brev af 30te Jan. 1342, hvor Erkebiskopen overdrager Thrond, dengang Fehirde, noget Jordegods, formodentlig paa Kronens Vegne. Thrond kaldes her „Thrond Bonde Krakessøn".

[4]) Om Erlend Philipssøn heder det udtrykkeligt i de isl. Annaler (S. 382), at han var den merkeligste af „Bønderne", fordi han aldrig vilde lade sig gjøre til Ridder. Han kaldes ogsaa „Erlend Bonde". Ligeledes kalder Biskop Haakon i sit Brev til Kongen af 21de Juli 1340 Ivar Ona, der siden

denne Skik vedvarede endnu i hele det 14de Aarhundrede. Om Sysselmændenes Lensmænd var det udtrykkeligt foreskrevet, at de helst skulde være hjemmehørende i Districtet og ikke velges blandt de haandgangne Mænd, uden at Bønderne selv samtykte deri [1]). Derfor var det vel ikkerst sjelden, at haandgangne Mænd dertil brugtes, og naar det skete, synes det at have været i de vidtløftigere Districter, hvor Sysselmanden ikke hyppigt kunde komme, og hvor det ogsaa gjaldt at have En i hans Sted, der ganske kunde repræsentere ham; men i saadanne Tilfelde synes Lensmanden at være bleven kaldt „Ombudsmand", f. Ex. i Skiunsyssel, under Hr. Ivar Agmundsøn, hvor den føromtalte Bjørgulf paa Mærdin kaldes hans Ombudsmand, maaskee fordi Titlen „Lensmand" ansaaes for ringe for en haandgangen Mand, der selv kunde vente at blive Sysselmand [2]).

39. Kongens Indtægter og deres Forringelse. Hans Bestræbelser for at raade Bod herpaa i begge Riger. Misfornøjelse derover.

Størrelsen af Kongens Indtægter i Norge paa denne Tid lader sig vel neppe engang tilnærmelsesviis bestemme, men det kan ikke skjønnes andet, end at de, hvis de kun ordentligt opkrævedes og indkom, ikke kunne have været meget betydelige. For det første var der de egentlige Skatter, nemlig Ledingen af Kyst-Landskaberne og Vis-Øren af Indlands-Districterne, saavelsom hvad der indkom fra Skatlandene. For det andet maatte Landskylden af det overordentligt store Krongods endnu udgjøre store Summer. For det tredie kan Sagefaldet, især de temmelig hyppige Confiscationer, ej have indbragt saa lidet, og endelig begyndte nu vel ogsaa Tolden at kaste noget af sig. Men vi have allerede i det foregaaende seet, at der med Hensyn til de kongelige Indtægter havde fundet mange Misligheder Sted. Under Hertugindens og Raadets korte Herredømme var ej alene hele den under Kong Haakon samlede Beholdning forødet, men ogsaa Gjeldsforpligtelser indgangne, som senere vist have maattet efterkommes. Endnu i Begyndelsen af Drottsetens Regjering synes det, som om Hertuginden har søgt paa

blev Ridder, „Ivar Bonde", ligesaa den føromtalte Helge Ivarssøn Lasse. (Samll. V. 152).

[1]) See ovenf. IV. 2. S. 269 (Norg. gl. L. III. S. 21, 30). Bestemmelserne gjentages siden af Kong Haakon V. den yngre i hans Retterbot for Østerdalerne.

[2]) Hans Søn Aaste blev ibetmindste Sysselmand, som man kan see af Brevene af 17de Jan. og 23de August 1354, D. N. I. 339, 341.

egen Haand at forføje over de kongelige Indtægter ved Breve under Kongens Secret, siden Rigsseglet ej var i hendes Hænder [1]). Og under Drottsetens egen Regjering, der maa betragtes som ført i Aristokratiets Interesse, kan man ikke tvivle paa, at den gunstigste Fortolkning stedse har været anvendt, naar Herrernes Interesser stode i Strid med Kronens, f. Ex. ved Afgjørelsen af Spørgsmaal, om hvor meget Gods enhver af Kongens eller Biskopernes haandgangne Mænd og enhver Prest skulde have skattefrit, det vil sige, hvorledes man skulde beregne de „Nev", for hvilke han ifølge de eldre Bestemmelser var fritagen for at svare Leding eller Visøre til Jordegods [2]). Thi om end en vis Vedtægt i saa Henseende havde dannet sig, maatte der dog altid være Rum for mange Vilkaarligheder og Begunstigelser. Desuden stod det ikke i Kongens Magt at forhindre Tilvexten af Biskopsmændenes og Presternes Antal, og at idetmindste det sidste var i Tiltagende, er umiskjendeligt, ligesom det ogsaa maa antages, at Kongens haandgangne Mænds Antal idetmindste ikke aftog. At saavel disse, som alle de øvrige, der kunde gjøre Paastand paa større eller mindre Skattefrihed, søgte at strekke denne ud over de tilbørlige Grændser, ligger i Sagens Natur, og at det virkelig lykkedes dem, dertil findes Antydninger nok, om det end ikke udtrykkeligt siges; ej alene var Omstændighederne gunstige dertil, men Exemplet, som de saakaldte Frelsemænd i Sverige gav lige for deres norske Standsfellers Øjne, kunde umuligt andet end virke til Efterlignelse. I Sverige havde, som vi allerede have nævnt, Kong Magnus Byrgessøn tilstaaet Herrerne Skattefrihed imod at gjøre Rostjeneste, men uden tillige at bestemme Forholdet mellem denne Tjenestes Forpligtelser og Vedkommendes Besiddelser, hvad enten han nu ingen klar Forestilling gjorde sig om, hvortil denne Indretning vilde lede, eller han formodede, at Stormændenes Forfængelighed vilde bringe enhver til at holde det størst mulige Antal Folk for at kunne glimre med et stort Følge. Heri bedrog han sig nu heller ikke, men disse Følger, eller, som de kaldtes, Storflokker, hvormed Herrerne omgav sig, viiste sig siden at være saa

[1]) See det i Kongens Navn og under hans Secret fra Tunsberg udstedte Brev af 18de Octbr. 1323, hvorved det forbydes Haakon i Hvaløerne og Thrond Krakessøn at optage Ledingen paa Varna, da Mariekirken og dens Prester skulde have den (D. N. I. 173). Man maa antage, at disse Mænd have været beskikkede af Drottseten til at opkræve Ledingen, maaskee fordi Sysselmands-Embedet her har været ubesat, eller at een af dem har været Sysselmand; og at Hertuginden, der endnu var hos sin Søn, paa egen Haand har indblandet sig i deres Forretninger. Dette var vist ikke den eneste Gang, om end ikke flere Exempler ere os levnede.

[2]) See ovf. IV. I. S. 589, IV. 2. S. 376.

egjerlige og var især under Formynderregjeringen blevne saa farlige r god Orden og almindelig Landefred, at Kongen, som vi have seet, rt efter sit Giftermaal paa Raadsmødet i Skeninge maatte faa indskrænket hine Følgers Størrelse og faa bestemt det højeste Antal Folk, vormed Enhver efter sin Rang kunde omgive sig i Fredstid, naar han. jste gjennem Landet [1]). Meningen var nu visstnok ikke hermed, at Forigtelsen for Enhver til at holde Folk i Krigstid ogsaa skulde være indre, men det ligger i Sagens Natur, at de Krigsfolk, der ikke haves bestandigt ved Haanden, ej saa let kunde skaffes frem i en Haanvending, naar Krig udbrød, og om de end kunde skaffes, saa vilde de og være ganske uøvede, og derfor ikke af nogen videre Nytte. Følgen f hiin Bestemmelse, naar den efterlevedes, maatte altsaa blive den, at Stormændenes Forpligtelser bleve indskrænkede, medens den Rettighed, hvorpaa de hvilede, Skattefriheden, ligefuldt vedblev. Dette var ganske fordeelagtigt og behageligt for Stormændene, saa længe man lod deres Skattefrihed uantastet, thi desto mindre behøvede de at anvende af deres skattefrie Indtægter. Og disse søgte de ogsaa stadigt at forøge ved ideligt at tilkjøbe sig mere og mere Skattegods, for hvilket de ligeledes gjorde Paastand paa Skattefrihed. Geistligheden, hvis Friheder n ogsaa stadigt var i Tiltagende, efterfulgte Adelens Exempel. Herved lev følgelig Kronens directe Indtægter uafladeligt mindre og mindre, edens derimod de Udredsler, der skulde fordeles paa de overblevne skattepligtige i hvert Hered eller Skibslag, kom til at hvile saa meget ngere paa det forringede Antal af disse, at mange af dem enten aatte gaa fra Gaard og Grund eller give sig som Lejglendinger unr de Skattefrie [2]). Tillod nu end ikke de bestaaende Love og Forhold Norge Stormændene og Geistligheden der at drive dette Uvæsen saa idt, er det dog klart nok, at de søgte at gjøre hvad de kunde for at pnaa lignende Fordele, og at Kongens Indtægter ej vare hvad de unde og burde være. Vi see ham derfor altid i Pengemangel. Under Formynderregjeringen habde man faaet en øjeblikkelig, velkommen Hjelp den halve Sexaarstiende, hvoraf vel kun den mindste Deel anvendtes fter Bestemmelsen. Men saa kom Udbetalingerne til Skaanes Indløsning, hvilke vel egentlig skulde gaa af Sveriges Midler, men som dog, naar heller ikke disse strakte til, maatte hvile paa ham som en personlig Forpligtelse. De Misfornøjedes Opstand maa have voldt ham stort Pengetab, især da Sigurd Hafthorssøn satte sig i Besiddelse af Akers-

[1]) See ovf. S. 189, 190.

[2]) See herom ovenfor S. 184. Jfr. Skildringen i Styffe's Bidrag S. XII. XIII.

huus og derfor vel og tilegnede sig hvad der forefandtes i Fehirdslen; han havde Medgiftssummen at udbetale til sin Søster; hans Giftermaal og Kroning krævede Penge, end mere hans Krig med Danmark og Stæderne; muligt og, at Hofholdningen, som senere Forfattere have paastaaet, var noget ødsel, og at Dronningen her især var den skyldige[1]). Vist er det, at hans Pengemangel var ham heel trykkende, og at det nok var sandt, hvad han yttrede i sin Proclamation af 1336, at han kun havde den mindste Deel af Kronindtægterne tilbage til sit Ophold. (See ovf. S. 108). Det var derfor naturligt, at han i Længden ej kunde lade Sagerne gaa, som de gik, men maatte gjøre alvorlige og kraftige Foranstaltninger for at skaffe Kronen de Indtægter i begge Lande tilbage, som i Tidens Løb vare den frakomne, og at hindre, at Skattegods fremdeles gik over i de Skattefries Hænder. Han forbød saaledes Adelen at kjøbe mere Skattegods og befalede, at alt saadant Gods, som fra at være skattepligtigt var blevet skattefrit, skulde optegnes og Indtægterne deraf beslaglegges, indtil man havde faaet oplyst, hvorledes det var kommet i de Skattefries Hænder, og om de virkelig kunde gjøre Rostjeneste deraf. Ogsaa med Hensyn til Kirkegodset synes lignende Foranstaltninger at have været trufne. De første Spor af disse Foranstaltninger, der naturligviis maatte være de Skattefrie meget imod, finde vi allerede strax efter hans Eriksgata, skjønt han endog ved denne havde maattet give alle sine Raadgivere og Riddere det udstrakte Tilsagn om Skattefrihed, som vi allerede have seet (S. 184). Thi det var endog umiddelbart efter Hjemkomsten fra denne Eriksgata, at han lod hiint sammesteds omtalte Forbud udgaa til Uppsalas næringsdrivende Borgere mod at unddrage sig deres Skattepligt under Paaskud af, at de beboede Frelsegods. Han hentydede siden til lignende Unddragelser af Frelsemændene i hiin nysnævnte Proclamation af 29de Decbr. 1336 (s. o. S. 198), hvori han beklagede, at han maatte tynge Folket med Skatter formedelst Formynderregjeringens uforsvarlige Ødslen med Kronindtægterne, og at Tyngden for meget havde ligget paa ham selv og Almuen, men derimod været altfor lidet baaren af dem, der havde modtaget Indtægterne selv. Efter 1340 lader det til at han har forsøgt at rykke sit Maal nærmere, eftersom man da finder, at Fortegnelser paa senere erhvervet Kirkegods ere optagne, i hvilke det udtrykkeligt anføres, om det er

[1]) Det er slet ikke usandsynligt, at Dronningen ej var nogen god Huusholder, og at Magnus var en føjelig og liberal Ægtemand med Hensyn til hendes økonomiske Forhold, erfarer man af flere Omstændigheder, f. Ex. de Breve, hvori han tilstaar hende visse aarlige Indtægter af Skaane (s. nedenfor), men udtrykkelige samtidige Vidnesbyrd om hendes Ødselhed findes ikke.

ttepligtigt til Kongen eller ikke [1]). Hovedforanstaltningerne, hine før-talte udtrykkelige Forbud mod yderligere Indkjøb af Gods, synes ej at have fundet Sted førend ti Aar senere [2]), saa varsomt maatte her gaa til Værks lige over for et Aristokrati, der allerede var ret Kronen over Hovedet. I Norge finde vi og, at han omtrent ntidigt gjorde Foranstaltninger, der tildeels synes at have samme Øje-d, nemlig at skaffe Kronen tilbage de Indtægter, den uretteligen havde ftet, og forebygge lignende Tab for Fremtiden. Allerede de Forholds-gler, hvorom Biskop Haakon taler i sine Breve af 1338—40, angaa-de Mynten og andre Anliggender torde vel for en ikke ringe Deel a i Forbindelse dermed, skjønt de rigtignok i Hovedsagen fremstillede som Følger af de Klager over slet Forvaltning, som de misfornøjede Stormænd havde udtalt (s. o. S. 238, 239). En meget rimelig Grund at paaberaabe sig for Undersøgelser og Efterregninger af Kronens Indtægter i Norge havde Kongen her i den paa Vardberg vedtagne Be-stemmelse, at Kongesønnen Haakon skulde faa Regjeringen over Norge, naar han blev myndig, thi da Kongen agtede at forbeholde sig selv en-kelte Dele, navnlig Skatlandene, som etslags Appanage, maatte det og ilde af sig selv, at Kronindtægterne nøje bestemtes for siden at deles ellem ham og Sønnen. Hvad nu end Aarsagen har været, saa see i, at der virkelig i Aarene 1344—46 skete nøjagtige Undersøgelser er Kongens Jordegods og Indtægter idetmindste i det sydlige Norge. Marts 1344 reiste de ovenfor omtalte Kongsmænd Agmund Nikolas-n og Thorgils Smidssøn fra Heredsthing til Heredsthing i Bor-syssel og optoge paa hvert Sted i Forening med enkelte af de tilstedeværende Thingmænd en Liste, først over Krongodset, siden over Lide-allet i Thinglaget, den første, som man tydeligt nok kan skjønne, til eregning af Landskylden, den anden til Beregning af Ledingen. Der ides endnu to Brevskaber fra denne Omreise, det ene vedkommende ldde, det andet vedkommende Skjæbergs Thinglag; de ere begge affat-de i samme Form som Bevidnelser af hine Thingmænd om, at de ævnte Herrer med dem efterregnede Krongodset og Lide-Tallet og op-og Listerne, som meddeles i sin Heelhed [3]). Det kan alene betragtes

[1]) See Dipl. Sv. 3571, Fortegnelse, optagen paa Erkebiskop Peters Befaling, over det Gods, der siden Kong Byrges Kroning var kommet under forskjellige Kirker i Uppsalas Diœcese, med udtrykkeligt Tillæg om, hvorvidt det er frit for Skat til Kongen eller ej. Det er vistnok en aldeles rigtig Gjetning af Styffe (l. c.), at denne Fortegnelse er foranlediget ved en eller anden Foranstaltning af Kongen.

[2]) See Kongens Brev af 10de Oct. 1351, Porthans Sylloge p. 94.

[3]) See Brevene af 15de og 17de Marts 1344, Dipl. N. IV. 278. I det første er det Aslak, Presten paa Idd, og tre Bønder, som bevidne, at de to konge-

som en tilfældig Omstændighed, at vi ikke have lignende Fortegnelser for hvert af de øvrige Thinglag saavel i Borgesyssel, som andensteds, thi det er tydeligt nok, at slige maa have været optagne, og at de ej alene maa have været indførte i hine særskilte Brevskaber, der udstedtes paa hvert Thing, men at de omrejsende Embedsmænd tillige indskrev dem i Protokoller for at have dem samlede. I samme Aar, 1344, berejste Guthorm Eriksson, der nys havde været Syselmand i søndre Gudbrandsdalen, tilligemed Thrond Krakesson paa Kongens Befaling og efter hans Brev hele Oslo Fehirdsle for, som det udtrykkeligt heed, **at undersøge og efterspore alt hvad som der berørte hans Interesser, siden han blev Konge**; saaledes undersøgte de ogsaa under deres Nærværelse paa Loms Heredsthing Garmo-Ættens Adkomst til Thessevandet, som Kong Olaf den hellige i sin Tid havde skjenket Thorgeir gamle, og stadfestede dennes Efterkommeres Ret dertil i Kongens Navn efter den dem givne Fuldmagt[1]). Heraf seer man end tydeligere, hvorledes Sammenhængen var med denne Omreisen af kongelige Ombudsmænd i de forskjellige Fehirdsler. Der kan ingen Tvivl være om, at de førnævnte Herrer Agmund Nikolassons og Thorgils Smidssøns Hverv har været aldeles det samme for Tunsbergs Fehirdsle, hvortil

---

lige Ombudsmænd med dem efterregnede Kongens Jordegods og Lidetallet i Idd Thinghaa; i det andet er det tre Bønder i Skjæbergs Sogn, som vidne om det samme for Skjæbergs Thinghaas Vedkommende. Kongens Jordegods paa Idd var 1 gl. Øres Skyld i Aurebakke, 1 Laups Bool i Rud ved Sundomanes, 7 Ertogers og 5 Laupers Bool i Bakken, 1 Mks. Bool i Holt, i Sundomanes 6½ Saltsyderier, to bortlejede for 1½ Pd. Salt, hver af de øvrige for 1 Pd., i Ganderud 1½ Ør. B., i vestre Oos med tilhørende Laxefiske 2 Mks. Skyld, pantsat til Gunnar Hvitt for endeel Penge; det halve Mefjeld, fordum bortlejet for 4 Saald Pors, som nu ikke kunde faaes deraf, 3 Ør. Bool i Grunderud; tilsammen 3 Mkr., 5 Ørers, 7 Ertogers og 6 Laupers Bool, samt 5½ Pund Salt aarligt. Paa Skjæberg var det 3 Mk. Bool i Bø, der afkastede 4 Mkr., i Berg 2 Mkb. efter den oprindelige Taxt (at skorunni), men bortbygget for 3 Mk. 6 Ører; i Holt 1 Mk. B., bortbygget for 1 Mk. 2 Ører, Thveit 18 Ør. B. oprindeligt, bortbygget for 3½ Pd. Malt og den tilhørende Fos for 6 Pd. Malt; Thorderud 15 Ør. B. oprindeligt, nu bortbygget for ½ Øre (30 Pen.), Taførud 1 Ert. B. oprindeligt, bortb. for 1½ Ertog; Austby 3 Ør. B. opr., bortb. for det samme. Jorden maa have staaet høiest i Priis i dette Thinglag, siden saa mange af disse Gaarde vare bortbyggede endog for mere end deres oprindelige Skyld. Lidernes Antal i begge Thinglag var 41 og 43; see ovenfor IV. I. S. 589.

[1]) See Brev af 3die Nov. 1344, Dipl. N. II. 265. Det er af dette Brevs Indhold tydeligt, at naar det heder, at de skulde undersøge og efterprøve alt hvad der vedkommer Kongen, og er skeet, siden han blev Konge i Norge, („alla þá hluti sem honum varðaði ok gerzt hafa siðan hann varð konungr i Noregi") alene sigter til Afhændelser af Krongods eller Kroneindtægter.

orgesyssel hørte, som Guthorms og Thronds for Oslos. To Aar se-
re, i August 1346, see vi den samme Agmund Nikolassøn tilligemed
Agmund Ormssøn udstede et aabent Brev om Krongodset og
ideantallet i Roeims Skibrede i Ranarike aldeles efter samme For-
ular som hine Breve vedkommende Idde og Skjæbergs Thing-
g[1]); altsaa have da disse Mænd venteligt bereist baade Ranrike
Elvesyssel i dette Aar. Ja endog til Island sees Undersøgelserne at
ave strakt sig, som det nedenfor skal vises. Vi berettiges heraf til at
utte, at Kongen har ladet lignende Undersøgelser foretage ogsaa
de øvrige Fehirdsler, og paa samme Maade, nemlig ved to Om-
udsmænd, der reiste omkring fra Hered til Hered, holdt Thing med
Indbyggerne, og i Forening med to, tre eller fire forstandige Mænd i
hvert Thinglag eller hver Skibrede optegnede alt kongeligt Jordegods
saavelsom Lidetallet, anstillede omhyggelige Undersøgelser om Maaden,
hvorpaa Jordegods, der tidligere havde været Kongegods, var kommet
i privat Mands Eje, især siden Kongens egen Tronbestigelse, fordrede
Adkomstbreve fremlagte, og formodentlig da, hvor disse manglede eller
ej var tilfredsstillende, erklærede vedkommende Gods for atter at tilhøre
Kronen. For dem, der saaledes maatte afstaa, hvad de havde troet at
besidde med Ejendomsret, maa en saadan Reduction have været meget
ubehadt, og de har vel ikke undladt at gjøre al den Modstand, der stod
i deres Magt. Men der tales dog ikke udtrykkeligt om noget saadant,
end mindre om nogen ny Opstand, saa at man maa formode, at det Hele
er løbet fredeligt af: et Tegn paa, at Kongens Magt og Anseelse nu
ikke har været ubetydelig. Det eneste, der kunde ansees som Tegn til,
at Reductionsverket har mødt Hindringer eller Modsigelser, er den Om-
stændighed, at Spørsmaalet om Hafthorssønnernes Ret til Borgesyssel
blev endelig afgjort ved en Rigsretsdom af 12te Januar 1347, saaledes
at Forleningen med Borgesyssel ud over Kong Haakons egen Levetid
erklæredes ugyldig, og at Hafthorssønnerne ingen Ret havde til Syssel-
len. Brødrene maa derfor paa en eller anden Maade have fremsat deres

[1]) See Brev af 3die August, Dipl. N. IV. 305. Uheldigviis er dette Brev saa fuldt af Huller, at man ikke deraf kan faa en heel Liste over Godset og Liderne. Godset var her meget betydeligere end i Borgesyssel, thi hvad man kan læse af de optegnede Ejendomme i denne ene Skibrede, udgjør omtrent 50 Mrks. Bool; Lide-Antallet er 62. Men Jordegodset stod her ikke i saa høj Verdi, thi om mange af Gaardene anføres det udtrykkeligt, at de var bortbyggede for mindre end den oprindelige Skyld. Saaledes f. Ex. Lykke 5 Ør. Bool bortbygget for 4 Ører, i Thorp 6 Ør. B. bortbygget for 3 Ører. De fleste af Gaardene vare bortbyggede for deres paalydende Taxt. Man maa altsaa slutte, at Borgesyssel var et mere yndet Opholdssted end mange andre Egne i Riget.

Fordringer, eller erklæret sig mod Reductionscommissærernes Afgjørelser, og fordret Sagen om Borgesyssel paadømt af Raadet. Dommerne var Biskop Salomon i Oslo tilligemed 14 andre Herrer, blandt dem Hr. Ivar Agmundssøn, Hr. Agmund Finnssøn, Hr. Ulf Saxessøn, og Bjarne Erlingssøn samt tvende Lagmænd, og at Dommen gik Hafthorssønnerne imod, uagtet de blandt Dommerne talte flere af deres fordums Meddeeltagere i Reisningen mod Kongen, ja endog Sigurds egen Svoger, Bjarne Erlingssøn, viser, at deres Sag heller ikke kan have været synderlig god, og at der intet lod sig sige til deres Fordeel [1]). I Sverige derimod reiste der sig, fra den Tid, da Kongen begyndte alvorligen at hindre Stormændenes Overgreb og varetage Kronens Rettigheder, et Misnøje og en Modstand blandt disse, der efter længere Rivninger endte med aabenbart Oprør og Magnus's Forjagelse fra sit Rige. Det er imidlertid let at forstaa, at saadanne Rivninger i det ene af de to forenede Riger ikke undgik ogsaa at indvirke paa Forholdene i det andet, saaledes som vi nu i det Følgende ville erfare.

40. Kongen bekjendtgjør at ville drage til Norge for at ordne Et og Andet og indsetter en Regjering under sin Fraværelse fra Sverige, uden at der dog for det første bliver noget af Reisen.

Kong Magnus tilkjendegav, umiddelbart efter det Thing i Uppsala, paa hvilket hans Søn Erik blev valgt til Thronfølger, at han agtede at drage til Norge for at bringe de Anliggender i Orden, som endnu syntes trenge dertil, og fuldstændigt at berolige Folket, eller, som han selv udtrykte sig, at „reformere Riget og trøste Indbyggerne". Han udstedte paa samme Thing en Bekjendtgjørelse herom og foreskrev, hvorledes der skulde forholdes med Regjeringen og den kongelige Dommermyndigheds Udøvelse i hans Fraværelse. Han indsatte nu ej længere nogen Drottsete i sit Sted, men udnævnte derimod en saakaldet almindelig eller General-Embedsmand (officialis generalis), nemlig Raadsherren Hr. Johan Christinessøn. Ham overdroges det at oppeberge alle de kongelige Indtægter, saalænge Kongen var borte, og i Forening med tre andre Medlemmer af Raadet inden hver Lagsaga at paadømme i Kongens Navn alle de Sager, der maatte vorde indankede for Kongens Domstol, dog saaledes, at Sager fra Gotland og Finland kunde afgjøres af General-Embedsmanden med de tre Meddommere i den Lagsaga, hvor han tilfeldigviis opholdt sig, naar de ej vare for vanskelige og indviklede, i hvilket

[1]) Dipl. N. I. No. 303. Om de nærmere Forhold, under hvilke denne Dom blev affagt, vil der i det følgende blive handlet.

de de skulde afgjøres af det hele Raad. Dersom Landet hjem= med Krig, skulde saavel Riddere og Svene, som Borgere og er, efterkomme General=Embedsmandens og de i ethvert Landskab de Meddommeres Anordninger til Rigets Forsvar; naar Slots= : afgik ved Døden, skulde nye beskikkes af General=Embedsmanden e tilforordnede Mænd o. s. v. Fremdeles stadfestedes den tidligere rdning af 30te November 1335 om Landefreden, med flere Tillæg, . at General=Embedsmanden skulde kunne ride gjennem Landet med Heste, at Forbudet mod at ride med flere Heste end det i Forord= n bestemte Antal (der nu for ringere Mænd end Svene forhøjedes e) alene gjaldt Fredstid, ikke Herferd, i hvilken Riddere og Svene ride med flere Heste; at tolv udvalgte Mænd inden hver Lagsaga efterspore og paadømme alle i den forefaldne Forbrydelser mod efreden og denne Anordning, og endelig at hver den Frelses= (skatte= Mand eller Kone, som pro forma kjøbte skattepligtigt Jordegods, for at besvige Kronen dens lovlige Skat, skulde være at ansee som ommen Tyv og stande til Rette som saadan. Endelig bad Kongen Riddere, Svene, Borgere og Bønder at være General=Embedsman= og hans Tilforordnede lydige og hjelpsomme ligesom Kongen selv, anmodede paa det indstendigste Bisköper og Raad, Klerker og Læg= , saasandt de elskede Retviished, at melde og kundgjøre Voldsgjer= r, hvor de hørte derom, og understøtte dem, der skulde paadømme Navnlig stilledes den Opfordring til Almuesmændene, hvem Volds= inger overgik, at anmelde saadant uden al Rædsel for Raadet[1]). Efter disse Forberedelser og Kundgjørelser skulde man nu have ven= at Kongen strax paa Vinterføret var dragen til Norge. Men det

[1]) Om disse Foranstaltninger findes der tvende Breve, begge daterede Uppsala den 6te December 1344, Dipl. Sv. 3863 og 3864. Det første er et Brev paa Latin til Indbyggerne i Uppsala og Vesteraas Bisköpsdømme, at han havde overdraget sin Domsret til Erkebiskop Heming saavelsom Ridderne Nikolas Arnbjørnsson, Israel Byrgesson, Upplands Lagmand, og General=Embedsman= den Johan Christinesson, samt hvorledes der med Paadømmelsen af Sagerne, Fogdens Nærværelse o. s. v. skal forholdes. Det andet, paa Svensk, er den almindelige Forordning, der forstørstedelen gjentager hiin eldre af 1335 om Storslokker m. m., handler om General=Embedsmandens Hverv at modtage de kgl. Indtægter, og at sidde Dom med tre Raadsherrer for hver Lagsaga, samt om en Tolvmandsnævnd for hver Lagsaga m. m. Hiint første Brev er aabenbart kun en nærmere Anvendelse paa de angivne Diøceser af den almindelige Bestemmelse om General=Embedsmandens og de tre Raadsher= rers Dommerhverv, og man kan derfor ej tvivle paa, at lignende eller for= resten eenslydende Breve ogsaa ere udgangne til de andre Landskaber, kun nævnende for hvert enkelt tre andre Raadsherrer (formodentlig Biskopen og to verdslige) ved Siden af General=Embedsmanden.

skete ikke. Fra den 27de December 1344 til den 5te Januar 1345 finde vi ham endnu i Stockholm[1]), den 9de Januar skal han have holdt et Raadsmøde i Telge[2]), fra 11te Januar til 20de Februar reiste han om paa Retterthing i Sødermanland og Østergøtland[3]), den 20de Februar var han i Smaaland[4]), og den 24de i Vardberg, hvor han endog meddeelte Lejdebrev, der skulde gjelde indtil førstkommende 25de Juli, for Sendebud fra Stralsund, hvilket synes at vise, at han idetmindste enten den Tid ventede at komme tilbage til Sverige, om han ellers for Alvor tænkte paa at forlade det for længere Tid[5]). Dette synes ogsaa meget mindre at have været Tilfeldet, som Kongen netop nu atter efter lang Tids Forløb udnævnte en **Cantsler** for Norge, nemlig sin Klerk og Vice-Cantsler **Arne Aslaksøn**, der tillige efter den oprindelige Bestemmelse blev Provst for Mariekirken i Oslo. At han ikke udnævntes til virkelig Cantsler tidligere, torde maaskee alene have sin Grund deri, at han var uegte født og havde maattet ansøge Paven om Dispensation fra denne Mangel, førend han kunde ordineres og modtage noget geistligt Beneficium, saaledes ogsaa Provstedømmet ved Mariekirken, uden hvilket han vel heller ikke kunde faa Cantslerverdigheden. Denne Dispensation var ham formodentlig bleven meddeelt saa betimeligt, at Kongen i Løbet af 1344, sandsynligviis under sit Ophold paa Baagahuus om Sommeren, kunde udnævne ham til Cantsler og Provst og overlevere ham Rigsseglet, thi vi finde ham allerede i Besiddelse deraf og udstedende Landsvist-Breve samt andre Skrivelser i Kongens Navn fra Oslo i Begyndelsen af Marts 1345. Sidenefter ansøgte han Paven om Tilladelse til at forene med dette Provsti ogsaa to eller tre andre Beneficier, hvilken Ansøgning Kongen varmt anbefalede, saaledes at den blev ham indvilget i Løbet af Sommeren 1345[6]). Man skulde næsten fristes til at

[1]) Dipl. Sv. 3872, 3878, 3880, Dipl. N. V. 175.

[2]) Forordning i Hadorphs Udg. af Bjarkøretten, S. 19. Her nævnes rigtignok kun „Søndag efter Knutsmesse", uden at der tilføjes, om det er Knut Hertugs eller Knut Konges; og da vi nu see af Dipl. Sv. 3966, at Magnus ved Knut Konges Messe (10de Juli) var i Telge, er det vel muligt, at Forordningen er at henføre til det samme Ophold, altsaa 17de Juli.

[3]) Kongen sad 11te og 13de Januar Retterthing i Strengnes, Dipl. Sv. 3885, 3887, 16de Januar i Gaasunge, 3889, 20de i Nykøping, 3891, 3892, 9de Februar i Ekeninge, 3896.

[4]) Brev, dateret Hvetlanda 20de Februar. Dipl. Sv. 3900.

[5]) Dipl. Sv. 3904.

[6]) Arne Aslaksøn nævnes som Kongens Klerk, der beseglede hans Breve, og fulgte ham i Sverige fra 18de Januar 1342 til 13de Januar 1344, Dipl. N. I. 277, III. 220, V. 165, Norg. gl. L. III. S. 162, 163. Som Cantsler nævnes han allerførst den 6te Marts 1345, i Oslo, Dipl. N. II. 269. Han

at der i Begyndelsen af 1345 har været holdt et Sammentræde af Raadsmedlemmer i Oslo, thi Erkebiskop Paal var der, ligesaa Haakon Agmundssøn [1]), og et temmelig skarpt Brev, som den 9de rts fra Oslo udstedtes under Kongens Navn og Segl til Borgar unssøn, om at opfylde hans forlængst afdøde Broder Hr. Bjarne unssøns Testamente til St. Laurentii Kirke i Tunsberg, synes Cants- en ikke at kunne have ladet udgaa af egen Magtfuldkommenhed, men t efter Overlæg med dertil beskikkede Raadsherrer [2]). Man faar if det Indtryk, at det var saa langt fra, at Kongen for det første tænkte et langvarigere Ophold i Norge, at han meget mere ordnede Sa-

maa altsaa være udnævnt i Mellemtiden. Men da vi see af Kongens Brev til Sigurd Fyrd i Jemteland, dateret Ørebro den 11te November 1344 (Dipl. N. V. 174), at Kongen alene bruger sit Secret, ligesom senere den 5te Januar 1345 (sst. 175), kan man vel slutte, at han allerede da havde givet Storseglet fra sig, eller at altsaa Arnes Udnævnelse til Cantsler ligger mellem 13de Januar og 11te November 1344. Den Tid, da man rimeligst kan gjette paa, at Udnævnelsen skete, synes derfor at blive Juli Maaned, da Kongen opholdt sig paa Baagahuus og modtog Bøndernes Vedtagelse af Kong Haakons Designation til Konge, thi dette forudsetter, at endeel af Raadet og andre anseede Mænd vare nærværende, og kun ved et saadant Møde kan Udnævnelsen tænkes foregaaet. Pavens yderligere Dispensationsbrev for Arne, hvorved det tillades ham at modtage flere Beneficier, er dateret fra Villeneuve ved Avignon den 11te Juni 1345 (Regest. Clem. VII. commun. an. IV. l. 2. fol. 258, ep. 367). Det heder her, at Arne havde berørt i sin Ansøgning, hvorledes han allerede før (olim) havde søgt om og faaet Dispensation for Mangelen ved sin Fødsel og dervaa var udnævnt til Provst ved Mariekirken; denne Udnævnelse var altsaa skeet nogen Tid førend han skrev sin nye Ansøgning til Paven, og naar denne Ansøgning indvilgedes 11te Juni 1345, var den vist skrevet mindst et halvt Aar forud, altsaa i 1344. Blandt de Beneficier, som Arne ifølge Pavens Tilladelse forenede med Cantsler-Verdigheden, kan man med Vished nævne tre Canonicater, et ved Hamars, et ved Oslos og et ved Stavangers Domkirke, som det nedenfor vil sees.

[1]) See Brev af 3die Januar 1345, (Dipl. Norv. II. 267), hvorved Hr. Haakon Agmundssøn solgte til Erkebiskop Paal noget Gods efter sin afdøde Svigersøn Jon Hemingssøn; ligeledes Erkebiskop Paals aabne Brev, dateret Oslo 25de Januar 1345 (Dipl. N. I. 292), hvori han undersøgte en Klage af Hr. Jon Saltkarls Datter Gyrid over to Geistlige ved Domkirken, der forholdt hende noget Jordegods paa Follo. Den Omstændighed, at Erkebiskopen, ikke Biskop Salomon, her optræder som Dommer, synes at betegne hiin som Medlem af en Regjerings- og Doms-Commission.

[2]) Brevet til Borgar Audunssøn er dateret 9de Marts 1345 (Dipl. N. IV. 285). Tre Dage forud udstedte Cantsleren et Landsvistbrev i Kongens Navn (Dipl. N. II. 262); at Kongen da ikke var i Oslo, men at Cantsleren kun paa sædvanlig Viis brugte Kongens Navn og Rigsseglet, sees noksom deraf, at Kongen selv den 7de og 8de Marts var paa Langeryd i Sverige og afsagde Domme, Dipl. Sv. 3913, 3915.

gerne der, som om han tænkte i længere Tid at være derfra. Eller ogsaa maa man formode, at det vel oprindeligt har været hans Hensigt at begive sig did, men at hiin Anordning om Regjeringens Forvaltning i hans Fraværelse, hvorved Raadet og General-Embedsmanden egentlig fik al kongelig Magt i deres Hænder, har været ham aftrodset mod hans Villie, og at han, for at den ej skulde komme til Udførelse, har forandret sin oprindelige Plan og besluttet sig til at holde sig inden Sveriges Grændser saa meget som muligt. En Skyndereise gjorde han maaskee til Norge, forsaavidt man kan antage, at han i Midten af Marts Maaned var i Jemteland, men han maatte da i saa Fald have reist utroligt hurtigt, saasom han endnu den 7de og 8de Marts befandt sig paa Langerud i Smaaland eller Vestergøtland, og allerede den 15de og 16de udstedte Breve fra Berg og Brekke, der da skulde være de jemtelandske Steder af disse Navne. Sammenhængen hermed faar man neppe opklaret, man erfarer kun, at Kongen var personligt tilstede paa Berg og Brekke og lod indsegle med sit Secret, naturligviis fordi hans store Segl var i Cantslerens Hænder i Oslo. Det er ogsaa vanskeligt at indsee, hvad der netop nu skulde have bevæget Kongen til at reise saaledes over Hals og Hoved, Nat og Dag, til Jemteland, thi de to Retterbøder for dette Landskab, som han udgav paa Berg og Brekke, det ene tilladende Bønderne i Hamradal at have sit Vaabensyn om Vintren istedetfor ved Seljemannamesse, og den anden forbydende fremmede Kjøbmænd at have Udsalg udenfor den rette Markedstid mellem Vinternat og Thingets Slutning, ere ikke af den Betydenhed, at han ikke ligesaa gjerne kunde have udgivet dem andenstedst. Det maatte da snarere have været Utaalmodighed over, at Sigurd Fyrd nølede saalænge med at aflegge den nye Sysselmand, Nikolas Djakn, Regnskab for Kronindtægterne af Jemteland; men disse Indtægter var neppe saa betydelige, at Kongen for deres Skyld skulde antages at ville have gjort en saa anstrengende Reise, uden i alle Fald at have lagt Tilbagevejen over Nidaroos og Oslo, hvor der dog ikke findes Spor af hans Nærværelse; idetmindste har man ingen hidtil fundet[1]. Denne Sag maa derfor staa hen som

---

[1]) Om Vanskelighederne med Hensyn til denne Kongens Reise til Jemteland i Marts 1345 er der allerede ovenfor talt, S. 379, 380. Forordningernes Indhold alene vedkommende Jemteland, deres Datering fra Tiden, da Jemtemotet eller Landsthinget holdtes, og Navnene Berg og Brekke synes vistnok at tale for, at Kongen virkelig var personligt tilstede paa Thinget, men paa den anden Side synes det hartad utroligt, at han skulde kunne have reist did fra et Sted i Smaaland eller Vestergøtland, og da efter al Sandsynlighed over Dalarne, i syv Dage. Men maaskee det lod sig gjøre paa Vinterføret, medens Isene endnu vare tillagte. Med Bestemthed kan man vistnok heller ikke benegte, at

n Gaade, der vel neppe nogensinde vil blive opklaret. Om Kongens Bjørren og Laden hører man forresten intet førend i Midten af April, a han var i Ljodhuus, og, som man maa antage, paa Vejen til Helingborg, hvor Erkebiskopen i Lund i de første Dage af Mai skulde holde t Provincialconcilium med alle de danske Biskoper, og hvor det er højst imeligt, at Kong Magnus kunde ønske at være tilstede [1]). Det er ikke sandsynligt, at hans Hoved-Erende der i de Egne har været at bringe nkelte endnu ikke ordnede Anliggender vedkommende Søndre-Halland paa et Rene, thi der tales om en Samling, han i de første Dage af Mai havde i Lagaholm med flere af sine Raadsherrer, hvorved ogsaa Sigvid Ribbing, den forrige Befalingsmand paa Falkenberg Slot og Herkker over Søndre-Halland, synes at have været tilstede [2]). Formodentlig handledes der om Kongens Halvbrødres, Knut Porses Sønners, forestaaende Tiltrædelse til Hertugdømmet, da idetmindste den eldste af dem nu snart maatte være myndig, som det strax nedenfor skal vises. Nogen Sammenkomst med den danske Konge og Kong Magnus kan ikke have været paatænkt, da Kong Valdemar netop paa denne Tid var over i Estland og tilbragte et heelt Aar der, især, som man maa formode, beskjeftiget med at indlede det fornødne i Anledning af Estlands Salg til de tydske Riddere, hvilket det følgende Aar kom istand [3]). Endnu den 19de Juni var Kong Magnus i Helsingborg, hvor han paa den Dag bevilgede sine Svogre, Ludolf og Robert af Namur (formodentlig Brodersønner af Dronning Blanche), der tog Tjeneste hos ham, 200 Mr. br. Sølv aarligt af hans Indtægter af Skanør Marked [4]). Faa Dage efter var han atter i Østergøtland og sad Dom i Skeninge, og reiste derfra

---

Kongen har lagt Tilbagevejen om Throndhjem, fordi man intet hører til ham, siden han den 16de Marts var paa Brekke, førend han den 17de April sees at være i Ljodhuus; og da Erkebiskop Paal allerede den 2den April var tilbage i Nidaroos (Dipl. N. IV. 290), kan det vel være muligt, at han har skyndet sig hjem for at kunne modtage Kongen, hvis denne lagde Vejen om Byen.

[1]) Kongens Nærværelse i Ljodhuus 17de April sees af Dipl. Sv. 3935. Provincialconciliet i Lund, see Dipl. Sv. 3946, og Suhm XIII. S. 134, 795 fgg.

[2]) See Sigvid Tranas Morgengavebrev, dateret Baagahuus 9de Mai, hvor han udtrykkeligt omtaler Kong Magnus's og flere Raadsherrers Nærværelse ved den egentlige Bortskjenkning i Lagaholm, Dipl. Sv. 3948; en nyere svensk Oversættelse, hvori Lagaholm ej udtrykkeligt nævnes, findes hos Suhm, XIII. S. 805.

[3]) Der gives ogsaa Breve af Valdemar, daterede fra Reval 7de Januar 1345 (D. Sv. 3884), men her maa 1346 være meent, see Suhm XIII. S. 123. Formodentlig er Dateringen her regnet efter Incarnationen.

[4]) Dipl. N. V. 181. D. Sv. 3961.

til Telge og videre til Stockholm[1]); var længer ud paa Aaret i Smaaland, derpaa atter i Halland[2]), og tilbragte Julen sandsynligviis i Ljodhuus[3]), hvor han endnu opholdt sig omkring den 1ste Februar 1346, idet han her, som vi ville see, holdt et Raadsmøde, og paa hiin Dag ligeledes anviste sin Dronning en aarlig Indtægt af Skanørs Marked og befalede sin Foged fortrinsviis at udbetale hende denne Sum, førend han udredede Penge til nogen anden[4]). Saaledes var det saa langt fra, at Kongen i dette Aar tog noget længere Ophold i Norge, at det endog er tvivlsomt, hvorvidt han betraadte norsk Grund. Det er muligt, at han har gjort hiin besynderlige Skyndereise til Jemteland, og det er heller ikke usandsynligt, at han har opholdt sig nogle faa Dage om Sommeren paa Baagahuus; men det er det Hele. Den af ham saa bestemt foregivne Hensigt at besøge Norge for at „reformere Riget og trøste Indbyggerne“, kom ej i 1345 til Udførelse. Men imidlertid synes Regjeringsforretningerne der nu at have været i bedre Gang, siden Cantsleren var udnævnt og Expeditioner kunde skee uden Kongens Nærværelse. Man skulde have ventet, at ogsaa en Drottsete var bleven indsat, men dertil findes ikke fjerneste Antydning. En Afdeling af Raadsherrerne maa formodentlig i Forening med Cantsleren have ført et Slags Regjering fra Oslo eller Baagahuus, og usandsynligt er det ej, at Forsædet i denne har været betroet Hr. Ivar Agmundssøn, der sidst havde været Drottsete, og hvis Stilling betragtedes som saameget overordnet de øvrige Raadsherrers, at vi endog ej længe efter finde ham nævnt foran Cantsleren[5]), der dog ifølge Anordningen af 1300 skulde have Barons Rang, og som selv altid nævnes forud for alle andre Riddere.

At Kong Magnus paa denne Maade ogsaa i Norge overdrog sin

---

1) Dom fra Skeninge 3die Juli, D. Sv. 3964, Brev fra Telge 10de Juli, 3966, fra Stockholm 29de Juli, 3974, 3975.

2) Brev fra Kalmar 29de August, fra Vegsiø 28de September, D. Sv. 3991, 3999.

3) Brev fra Ljodhuus 30te Decbr. 1345, D. Sv. 4028.

4) Dipl. Sv. 4030.

5) Nemlig i den ovenomtalte Dom, vedkommende Hafthorssønnernes Ret til Borgesyssel, af 12te Januar 1347, Dipl. N. I. 303. I det store Frihedsbrev for Mariekirkens Geistlige af 22de Juni 1300 (Dipl. Norv. I. 92), staar der udtrykkeligt, at Provsten skulde have Lendermands Ret. Altsaa maa Hr. Ivar Agmundssøn, naar han nævnes foran Cantsleren, idetmindste for Ojeblikket have haft Rang over ham, og dette kan neppe forklares paa anden Maade, end at han tillige har været etslags kongelig Statholder. Af denne Grund er det maaskee og, at han stundom har ladet Skidusyssel bestyre ved formelige Ombudsmænd eller Vice-Sysselmænd, ikke ved Lensmænd, see ovenfor S. 435.

gelige Rettighed til andre, skete neppe saa ganske med hans gode
ie, og især har det vel faldet ham tungt at give Slip paa Stor-
et, hvilket vi altid have seet ham med en vis ængstelig Skinsyge at
rre og højst nødigt at ville give fra sig. Man maa derfor slutte, at
heri alene har givet efter for alvorlige Forestillinger af Rigets
ıre, eller dem af disse, til hvis Raad han især plejede at lytte, og
Trykket af det almindelige Folke-Ønske, hvis Skuffelse ellers kunde
e ledet til nye Uroligheder. Der findes ogsaa Spor til, at han
mindste een Gang kort efter tilbagekaldte Foranstaltningen, men dog
atte bekvemme sig til atter at lade den trede i Kraft. Hans Stil-
ȷ kunde saaledes i intet af Rigerne være ret behagelig, og man kan
forstaa, at han maaskee endog med Længsel har imødeseet, at den
te Fredsslutning med Rusland, der formodentlig, som de forrige,
var indgaaet paa ti Aar [1]), skulde løbe ud, for at han kunde faa
ledning til at gjøre et Krigstog imod dem og saaledes baade skaffe
ormændene i begge Riger andet at tænke paa, end at raadslaa om
rligere Indskrænkninger af Kongemagten, og tillige faa Lejlighed til
at vinde Anseelse og maaskee Krigsbytte og Udvidelse af sit Herre-
nme, medens han tillige derved steeg i Kirkens Gunst og kunde
ndeles gjøre Regning paa dens Hjelp, idet nemlig disse Krige mod
sland endnu altid betragtedes som hellige Krige, til de troende Christ-

---

1) Vi maa nemlig her berigtige en Fejl, der ovenfor, S. 233 og 246, er indløben med Hensyn til Angivelsen af Aarstallet for Fredsslutningen med Rusland i det byzantinske Aar 6847, idet den nemlig er henført til 1339, istedetfor til 1338. Det er forhen (S. 212 Note 1) viist, hvorledes Omsætningen af Aarstal efter den byzantinske Æra til Tidsregningen efter Christi Fødsel skal skee, nemlig saaledes, at Christi Fødselsaar antages at falde i det byzantinske Aar 5509, der begyndte med 1ste September næst forud og sluttede med 31te August Aar 1. Altsaa begynder byz. Aar 6845 med 1ste Septbr. 1336, 6846 med 1ste Septbr. 1337, 6847 med 1ste Septbr. 1338, og 6848 med 1ste Septbr. 1339. Da nu Fredsslutningen, i de russiske Annaler, henføres til Begyndelsen af 6847 og Dateringen, Mandag før Jomf. Mariæ Fødsel, altsaa i September, bliver Aarstallet her saaledes 1338, ikke 1339, og Dagen den 7de September. Dette passer ogsaa maaskee endnu bedre med hvad man veed om Kongens Opholdsteder, end 1339, thi det sees af Beretningen om de misfornøjede Høvdingers Sammentræde i Tunsberg sidst i August og først i Sept. 1338, og Bjarne Erlingssøn samt Gunnar Hviits Sendelse til ham, at han netop paa den Tid opholdt sig paa Baagahuus, eller Lindholmen (maaskee og i Ljodhuus), førend han tiltraadte Tilbagereisen til det østlige Sverige (s. o. S. 224), og enten Lindholmen eller Ljodhuus maa være meent med de russiske Annalers Ludovli som Stedet, hvor Freden sluttedes. Grunden til Fejltagelsen var den, at 1339 anførtes som Aaret i de tidligere Afhandlinger i dette Emne, see Kgl. Vitterhets Historie og Antiq. Acad. Handl. 20de D. S. 188.

nes Forsvar, og den sande Religions Udbredelse. Der forberededes i denne Tid just et almindeligt Korstog, idetmindste gjordes der fra Curien Anstalter til at indsamle Penge til et saadant, hvad enten nu det virkelig var Alvor dermed, eller det skete alene for at skaffe Penge i det pavelige Skatkammer. I September 1343 udgik der Skrivelser fra Pave Clemens den 6te til alle Erkebiskoper og andre kirkelige Styrere inden den katholske Kirkes Omraade, hvori der yttredes, at da Tyrkerne nu i flere Aar jevnligt havde gjort Indfald til Søs i Romanien samt flere andre nærliggende Lande, navnlig i Negropont, havde han besluttet at sende en Flaade did paa et treaarigt Tog, der tillige skulde understøttes af Kong Hugo af Cypern, Johanniter-Ridderne, Venetianerne og flere, der ved Allehelgenstid skulde samle sig ved Negropont, i hvilken Anledning Erkebiskoperne opfordredes til overalt i deres Omraade at prædike Korset og opfordre troende Christne til at deeltage i dette Tog eller bidrage dertil som til et Korstog, tilsigende de sedvanlige Korstogs-Indulgenser for alle dem, der i disse tre Aar enten selv tog Korset og forblev et Aar i Krigen, eller sendte Andre for sig, eller ydede Penge; til den Ende skulde der, som sedvanligt, ved alle Kirker settes Blokke for deri at modtage de frivillige Bidrag [1]). I Forbindelse hermed udskrev Paven under 1ste December samme Aar en ny treaarig Tiende af alle geistlige Indtægter undtagen af Johanniter-Riddernes, der skulde ydes aarligt i to Terminer, ved Allehelgenstid og Paasketid, og inddrives under Banns Tvang; de indkomne Penge skulde indtil Videre opbevares i Kathedralkirkerne eller paa et andet sikkert Sted paa Biskopernes og Capitlernes Bekostning [2]). Da denne Skrivelse kom til Norge, hvilket maa have været om Vaaren 1344, lod Biskoperne den strax høitideligt offentliggjøre. Men Paalægget maa formodentlig have mødt saadan Uvillje og Modstand fra den ringere Geistlighed, at Biskoperne ikke for det første kunde udrette noget og nærmere maatte overveje Sagen paa Provincial-Concilium, der maaskee fornemmelig i den Anledning holdtes i September 1344 i Bergen, og hvor Erkebiskopen selv, Biskop Thorstein af Bergen og Biskop Guthorm af Stavanger var personligt tilstede, og desforuden tre Chorsbrødre fra Nidaros, to fra Bergen, en fra Oslo, en fra Hamar og en fra Stavanger, deels som Deputerede fra vedkommende Capitler, deels som Fuldmegtige for de fraværende Biskoper [3]). Ogsaa Biskop Orm af Hole synes at have

---

[1]) Denne Skrivelse, dateret Villeneuve 30te Sept. 1343, er oftere trykt, navnlig i Dipl. Sv. 3734, jvfr. 1569, og i Theiners Hungaria sacra I. S. 660.

[2]) Bullen er trykt i Theiners Hung. sac. I. S. 658.

[3]) Concilbeslutning af 15de Septbr. 1345, Dipl. N. IV. 293. De tilstedeværende Chorsbrødre vare Aslak, Arnfinn og Clemens fra Throndhjem, Arne,

ıft til Hensigt at indfinde sig ved Mødet, thi han affejlede fra Island Følge med Sira Einar Havlidesøn og den føromtalte Sira Runulf, :r formodentlig skulde være tilstede som Biskop Jons Fuldmegtig [1]), en der maa være kommet noget i Vejen, som hindrede deres Nærvæ:lse, skjønt det er vanskeligt at sige, hvad det kunde være, siden den ırondhjemske Chorsbroder Aslak, der nu vendte tilbage fra sin Visitats:ise paa Island og ligeledes var i Følge med dem, kom tidsnok til t kunne overvære Mødet [2]). Beslutningen, som man fattede med Hen)n til Treaarstienden, lød saaledes, „at da man efter det nøjeste Overæg om, hvorledes det pavelige Mandat bedst kunde udføres, var kommen til den Overbeviisning, at det idetmindste med Hensyn til enkelte af Kirkeprovinsens Dele slet ikke i sin Heelhed kunde iagttages, var man bleven enig om for det første at stille Sagen i Bero, men at raadspørge det apostoliske Sæde selv angaaende de umulige og andre tvivlsomme Punkter; og til at bestride Omkostningerne ved denne Beskikning skulde Nidaroos Erkebiskop bidrage sex Pd. Sterling, Biskop Salomon i Oslo ligesaa meget, Biskop Hallvard i Hamar tre, og alle de øvrige Biskoper i Provinsen fire Pd. Sterling, Grønlands og Færøernes Biskoper undtagne, hvilke altsaa formodentlig skulde gaa fri formedelst deres Indtægters Ubetydelighed; hver Abbed og hver Abbedisse, og hvert Capitel skulde udrede ½ Pund Sterling". Man seer heraf, hvor ringe Hamars Biskopsstol regnedes i Sammenligning med de andre. Der maa saaledes være blevet sendt en eller flere betroede Mænd ned til Avignon paa hele den norske Geistligheds Vegne forat forhandle om denne

Chorsbroder baade i Oslo og Hamar, Gyrd, Chorsbr. i Oslo, Hallvor (Jonsføn) og Gisbrikt, Chorsbrødre i Bergen, og Sighvat, Chorsbroder i Stavanger. Det er ikke usandsynligt, at hiin Arne, Chorsbroder i Oslo og Hamar, var netop Cantsleren, der her ikke optraadte i denne Egenskab, især siden vi ogsaa senere finde „Hr. Arne Chorsbroder i Hamar og Oslo" omtalt som en af Medbeseglerne ved Kong Magnus's og Dronning Blanches Testament af 15de Juli 1347 og nævnt umiddelbart efter Biskoperne, men førend alle Ridderne, hvilket viser, at han maa have haft Barons Rang, følgelig været Provst ved Mariekirken.

[1]) De isl. Annaler, ved 1345, Udg. S. 266. Der siges udtrykkeligt, at Sira Einar og Sira Runulf reiste med paa Biskop Jons Bekostning, hvilket skulde synes at antyde, at de vare hans Fuldmegtige, navnlig Runulf, der tidligere havde været i Norge i denne Egenskab, s. o. S. 306.

[2]) Annalerne (l. c.) udtrykke sig nemlig, som om Biskopen, de to nysnævnte Prester, Sira Aslak Chorsbroder, og dertil Hirdstjoren, Hr. Grim Thorsteinsson, reiste over paa samme Skib. Hvis dette ikke forholdt sig saaledes, og Aslak var reist paa et andet Skib end Biskopen, kunde man nok tænke sig, at han havde haft en hurtigere Overfart, eller maaskee endog har affejlet tidligere, end Biskopen, og at denne er kommen for seent afsted, eller for silbigt til Norge.

Sag med Curien og erhverve den fornødne Besked. Hvo denne ell
disse Sendebud var, erfares ikke, men man skulde næsten antage,
hiin anseede islandske Prest, Sira Einar Havlidesson, var een af den
eller idetmindste i Følge med dem, thi det berettes om ham, at han o
Vinteren drog til Curien og blev i Avignon ni Dage, hvorfra han e
ter at have opholdt sig nogen Tid i Paris reiste tilbage til Norge
kom saa betimeligt, at han allerede i det følgende Aar (1346) kun
drage ud igjen til Island [1]). Heller ikke erfares der, hvorvidt den no
ske Geistligheds Forestillinger udvirkede nogen Lettelse. Meget me
bleve Byrderne forøgede, thi ved Skrivelse af 12te December 1345
alle Erkebiskoper, navnlig ogsaa til Nordens, blev Tiden af tre Aar,
hvilken Tienden skulde svares og Korset prædikes, endnu udvidet til
Aar mere, og det som om aldeles ingen Forestillinger havde været gjort
Vi ville desuden ogsaa i det Følgende see, hvorledes den der blev ind
dreven med Strenghed og indbragte et temmelig betydeligt Beløb [2]).

41. Kongens nye Løfter til den svenske Almue. Hans Besøg i Norge 134

Hvad der holdt Kongen saa længe tilbage i Sverige, var for
modentlig deels de Vanskeligheder, han stødte paa ved Revisionen a
Kroneindtægterne og Ordningen af Frelsemændenes Skattebyrder, deels o
Forhandlinger angaaende den af ham paatænkte Fælleslov for Sverige,
hvorom mere i det følgende. Han maa dog i Førstningen have haft e
Haab om, at alle disse Sager vilde kunne lade sig nogenledes ordne, thi
vi see, at han i Begyndelsen af 1346 virkelig vovede at forkynde fo
den svenske Almue, at den herefter ikke skulde blive saa haardt be
tynget som før. Han holdt nemlig i Ljodhuus, i Begyndelsen a
Februar [3]), et nyt Møde med de ypperste af sine Raadsherrer o
fik her, som han siger, disse til eenstemmigt at godkjende visse Tilsag
og Bestemmelser, som han siden lod udgaa under sit Navn. Han lo
vede nemlig høitideligt for Eftertiden ikke at ville betynge sine Under
saatter ud over sine lovlige Rettigheder, undtagen det skulde hende, a
ydre eller indre Fjender, Russer og Hedninger, paaførte Riget Krig
eller han bortgiftede noget af sine Børn, eller reiste om paa Retterthing
eller i noget andet Undersaatternes Vee og Vel berørende Erende, hvor-

[1]) Isl. Annaler, Udg. S. 270.

[2]) Clement. VI. Regest. Commun. An. IV. l. 3. fol. 142.

[3]) I Brevene fra Akershuus, hvor Mødets Beslutning meddeeltes, heder det nemlig, at disse udstedtes „efter eenstemmig Beslutning af vore ypperste Raadsherrer i Sverige, der samledes med os før Mariæ Renselsesfest (Kyndelmisse) i Ljodhuus“. Altsaa var det og under dette Møde, at Kongen udstedte det nysanførte Gavebrev til Dronning Blanche af 1ste Februar.

ed han dog skulde gjøre sit Bedste for at falde dem saa lidet til Byrde om muligt, og Landskabets Biskop skulde med sex Riddersmænd og sex Bønder bestemme de nødvendige Bidrags Størrelse. Derhos bestemtes et, at de, som formedelst Armod paa Grund af tidligere Skattebyrder havde forladt sin Arvegaard og Grund, men nu ønskede at bosette sig der igjen, skulde, saafremt dette skete inden et Aars Forløb, i hele ter Aar ikke ulejliges med andre Udredsler, end hvad der behøvedes til Kongens personlige Udgifter og den fra gammel Tid vedtagne Transport, kaldet Huusførsel; alt dette lovede han skulde samvittighedsfuldt iagttages af ham og hans Efterfølgere, med Tilsidesettelse af alle slette og skadelige Skikke. At han til denne Lettelse, som han saaledes søgte at skaffe Almuen, fornemmelig tænkte paa den tilsvarende Tilvext af Indtægter, han kunde faa ved den bedre Ordning af Frelsevæsenet og Indskrænkning af det skattefri Gods, som det laa i hans Plan at iverksette, er umiskjendeligt, men derfor kan det heller ikke ganske have været med deres gode Vilje, at Raadsherrerne samtykkede deri, og dette bliver end sandsynligere, naar vi see, at Kong Magnus strax efter reiste til Norge, og først efter nogle Ugers Ophold her bekjendtgjorde hine Ljodhuus-Beslutninger fra Akershuus, den 7de og 9de April [1]), med en Indledning, der udtalte den inderligste Medynk med Almuens Lidelser, og om ikke i udtrykkelige Ord, saa dog i kjendelige Hentydninger veltede Skylden derfor fra ham og paa dem, der i hans Mindreaarighed og senere havde haft Magten. „Det er en Konges Pligt", siger han her, „at tænke paa sine Undersaatters bedst mulige Fremgang, saaat de baade kunne have Fred og nyde sit eget uhindret; vi have derfor Medlidenhed med Eder over de Lidelser og Byrder, I have undergaaet; vi kunne ikke tilbagekalde dem i Erindringen uden Hjertets Bitterhed, og vi bede for Guds og vor indstændige Bøns Skyld, at det maa vorde os tilgivet; Gud den almegtige veed, at vi hverken af Ærgjerrighed eller af Forfængelighed, men alene ved de store Vanskeligheder, vi lige siden vor Tronbestigelse have haft, ere blevne nødsagede til sligt. Gid det blot var Eder givet at kjende og forstaa tilgavns alle vore haarde Plager, hvormed vi uundgaaeligt have været hjemsøgte: dette og andet give vi Gud, der styrer Alt, og hans herlige Moder i Vold, ydmygt anraabende deres Barmhjertighed, at vi kunne styre til deres Ære og Eders Vel". Kongen ankom til

[1]) Der findes tre ligelydende Exemplarer af denne Kundgjørelse, en for Uppsala, en for Strengnes og en for Linkøping Diocéser, de to første udstedte 7de, det sidste 9de April 1346; man kan ikke tvivle om, at der ogsaa har været udstedt Exemplarer, nu tabte, til de andre Bispedømmer. Jvfr. Lagerbring, 3die D. S. 376.

Oslo, hvor han først synes at have begivet sig hen, formodentlig sidst i Februar eller først i Marts [1]). Kanskee det var hans Hensigt, nu endelig at forblive i Norge en længere Tid, som han før havde haft i Sinde, og General-Embedsmanden Johan Christinessøn sees virkelig i hans Fraværelse at have udøvet sit nye Embede [2]). Men om Kongen end nok saa meget havde haft et saadant Forsæt, maatte dog de nærværende Forhold nu gjøre dets Udførelse umulig [3]), og selv i de faa Maaneder, han blev i eller ved Norge, var han ogsaa en Stund nede i Ljodhuus, ja maaskee endog i Halland og Skaane, som det nedenfor vil sees. Hvad han især drev paa i Norge, var rimeligviis de allerede paabegyndte Undersøgelser om hans Indtægter, thi han sendte nu ogsaa en Ombudsmand til Island i dette Øjemed. Denne Mand var den forhenværende Gulathings-Lagmand **Holte Thorgrimssøn**, der tillige udnævntes til Hirdstjore over hele Landet, medens den forrige Hirdstjore, Hr. Grim Thorsteinssøn, der i 1345 var kommen over til Norge, nu vendte tilbage som Lagmand over Nordlandet. Denne Sendelse af Holte Thorgrimssøn tør have været besluttet af Kongen efter Overlæg med Biskop Orm af Hole, der var hos ham i Oslo og her den 10de Marts 1346 fik et meget omfattende Varnadebrev af ham, i hvilket Kongen endog indrømmede Biskopen Sagøre af alle Forbrydelser ringere end Ubodemaal. Dette viser, at Orm maa have været vel anskreven hos Kong Magnus. Merkeligt nok er det, at Holte Thorgrimssøn ved denne Lejlighed kaldes slet og ret Holte Bonde og heller ikke senere omtales som Ridder, det han dog synes at maatte have været, naar han kunde blive udnævnt til Hirdstjore. Til Lagmand paa Sønderlandet udnævnte Kongen Jon Thorsteinssøn, maaskee den samme, der tidligere havde været Lagmand i Ryfylke (s. o. S. 431). Af de egentlige Regjeringssysler lader det ikke til, at Kongen tog sig saa synderligt, men overlod dem fremdeles til Cantsleren og de øvrige, der maaskee vare ham tilforordnede, thi vi see, at Cantsleren idetmindste bekræftede Domme og udstedte Landsvistbreve i Kongens Navn, uagtet denne enten

[1]) Varnadarbrevet for Biskop Orm er udstedt fra Oslo og beseglet i Kongens Nærværelse 10de Marts, see Finn Jonssøns isl. Kirkehist. I. S. 431; af 26de Febr. findes en Bekræftelse paa en Dom, udstedt i hans Navn, (Dipl. N. III. 236), men da det ej udtrykkeligt tilføjes, at han var selv nærværende, er det sandsynligt, at Cantsleren har udstedt det paa egen Haand, see nedenfor.

[2]) Den 24de Marts bortlejer nemlig Johannes Christinessøn i Egenskab af General-Embedsmand en Kongsgaard. — Dipl. i sv. Rigsarchiv.

[3]) Man seer saaledes af et Brev, K. Magnus udstedte den 26de August til alle i Upplands Lagsaga, at de, som havde været dømte i hans Fraværelse paa den af ham foreskrevne Maade, havde skudt sig fra Dommen og appelleret til Kongen, see nedenfor S. 457.

ganske nær ved Haanden eller idetmindste ikke langt borte [1]). Kon- havde nok i Førstningen Hovedet fuldt af sine svenske Anliggen- ja han synes endog at have været mere end sedvanligt nedtrykt af , maaskee i Følelsen af, at han allerede ved den sidste Kundgjørelse en vis Maade havde kastet den første Feidehandske til Stormændene. ı tænkte ogsaa, som man seer, allerede nu paa Fornyelsen af Krigen med Rusland, der ikke var synderlig populær i Sverige. Maaskee har Kongen ge følt sig syg eller haft Grund til at frygte for sin nær forestaaende Død. i ej længe efter, imod April Maaneds Ende, vendte han atter paa |le faa Dage tilbage til Ljodhuus for her atter at samles med flere af : Raadgivere og i Forening med sin Dronning at gjøre sit Testament 1ste Mai. Paa Vejen derhen, under sin Reise gjennem Borgesyssel,)vede han den eneste Regjeringshandling, der under hele dette hans)hold i Norge vides at være udgaaet fra ham i hans eget Navn, t han nemlig baade fra Valdensholm og det ej langt derfra liggende alesya (i Dos) [2]) gav en Forordning fra Oslo, i hvilken han be- 'ftede Stadens eldre Privilegier og derhos deels nærmere bestemte elte af dem, deels ogsaa fastsatte nye Bestemmelser, sigtende til at :ne om Stadens Handel, saaledes fornemmelig at ingen Gester eller

---

[1]) See for det første det allerede omtalte Bekræftelsesbrev, udstedt i Oslo den 26de Februar 1346 (Dipl. N. III. 236). Havde Kongen her været tilstede, vilde der udtrykkeligt have været tilføjet „os selv nærværende", altsaa maa Brevet have været udferdiget af Cantsleren paa egen Haand, uagtet det er høist sandsynligt, at Kongen allerede da var kommen til Oslo. Siden finde vi et Landsvistbrev, udstedt i Kongens Navn paa samme Maade fra Oslo og beseglet af Cantsleren den 21de Juni 1346 (Dipl. N. I. 297), medens derimod et Gavebrev, udstedt af Kongen fra Tunsberg den 22de Juni (Dipl. N. II. 284) siges at være beseglet i hans Nærværelse; hiint er saaledes udstedt af Cantsleren i Kongens Fravær, og beseglet med Rigsseglet, dette udstedt af Kongen selv, og formodentlig beseglet med Secretet. (Det er ellers at mærke, at det sidste i Dipl. N. er urigtigt henført til 21de Juni).

[2]) Forordningen er trykt i Norges gl. Love efter en Lovcodex fra omkring 1400, III. S. 165. Her er den dateret fra Haalesya, nu Haaløs i Dos Sogn ved Rakkestad-Elven. Men den findes ogsaa i den saakaldte „Privilegiebog for Christiania" fra c. 1624 i det norske Rigsarchiv, omsat i det nyere Sprog; her nævnes som Udstedelsessted „Wallentzshuuß", d. e. Huset eller Borgen Valdensø, Valdensholm i Glommen (s. ovf. III. 552, IV. I. 537) omtrent en Miils Vej nordligere. Kongen maa altsaa paa Gjennemreisen have udstedt een Gjenpart paa Valdensholmen, en anden paa Haaløs, en Miil sydligere, og man seer heraf, at han har lagt Vejen over disse to Steder, formodentlig for at komme til Sarpsborg, og derpaa drage videre sydefter. I den nyere Paraphrase findes Aaret urigtigt angivet til Kongens 22de Regjeringsaar (1341) istedetfor det 27de (1346). Thi strax efter Paasken 1341 (Udstedelsesdagen er nemlig betegnet som Tirsdag efter Paaskeugen) var Kongen i Stockholm, Dipl. Sv. 3561, 3568.

Fremmede maatte selge sine Varer i Smaat eller drive Landprang eller Forprang; at ingen udenlandske eller indenlandske Mænd maatte faa Borgerskab i Oslo uden med Raadsmændenes og Gjaldkerens Samtykke, at alle Indbyggere i Oslo skulde være under een Ret, hvad Mand han saa ellers var, med flere andre mindre Bestemmelser, alt under Brevebrudsstraf for hver den, som brød nogen af dem. Men denne Forordning, der siges at være indseglet i Kongens egen Nærværelse, havde sikkert, ligesom de øvrige med samme Tillæg fra denne Tid, ikke andet Indsegl end hans Secret, medens Storseglet fremdeles blev hos Cantsleren, thi denne nævnes ikke i hele Brevet, og det kunde næsten endog synes, som om Bestemmelsen, at alle i Oslo skulde være under een Ret, maatte være den fornemme Cantsler, som endnu havde beholdt Lendermands Rang, mindre behagelig. Testamentet, som Kongen og Dronningen gjorde i Ljodhuus, og som besegledes til Vitterlighed af Erkebiskop Heming, tre andre Biskoper, 14 verdslige Raadsherrer, som altsaa maa have været tilstede [1]), indeholder intet særdeles merkeligt, uden disse to Puncter, først at al den Gjeld skulde betales, som de havde paadraget sig til Sveriges og Skaanes Gavn og Vern, dernæst, at da Kongen var forbunden til at gjøre et Tog mod Guds Uvenner, skulde hans Testament-Fuldbyrdere, om han døde, sende hundrede veludrustede Mænd paa hans Efterladenskabs Bekostning i dette Erende, hvor de bekvemmeligst kunne komme mod Guds Fjender. Heraf maa man vel slutte, at han paa Pavens Opfordring havde taget Korset. Formodentlig var det dog nok hans Hensigt, hvis han selv kom til at opfylde dette Løfte, da kun at gjøre det ved et nyt Tog til Rusland, og dette bestyrkes ved, at han, til at bestride alle Udgifterne baade herved og ved de øvrige Udtellinger, anviiste samtlige Indtægter af Finland, „Skatter, Ruugkjerven, Falkelejet" o. s. v. Men det ligger i Sagens Natur, at Testamentet intet nærmere herom kunde indeholde. Kongen tænkte forresten virkelig ogsaa paa at foretage eller lade foretage en Pilegrimsreise til selve den hellige Grav med hundrede Mand, saaledes som det kan sees af de Ansøgninger, han i det følgende Aar sendte til Paven, hvorom nedenfor. Fra Ljodhuus reiste Kongen atter nordover [2]) og var i Tunsberg den 22de Juni [3]), men hvad han der udrettede, og hvad der var hans Hensigt med Frem-

[1]) Testamentet er dateret 1ste Mai og aftrykt i „Handl. rör. Skand. historia", T. 12. S. 3—37. Kongen sees her ogsaa at have betænkt udenlandske Kirker, navnlig Rocamadour (s. o. IV. 2. S. 555), Aachen, Sant Jago o. fl.

[2]) Han var i Ljodhuus endnu den 3die Mai ifølge et Brev i det svenske Rigsarchiv.

[3]) See ovf.; det af ham her udstedte Brev er kun en Bortskjenkelse af et lidet Grundstykke i Oslo til en Kolbjørn Thorleifsson.

Tilbage-Reisen, nævnes ingensteds. En Maaned derefter var han r i Stockholm og reiste i hele August Maaned omkring fornemmelig Retterthing i Sødermannland, Nerike og Østergøtland [1]), indtil han Slutningen af August paany drog sydefter [2]), saa at han midt i ianeden befandt sig i Lagaholm i Halland [3]). Da havde han atter ivet sig paa en længere Fraværelse fra det østlige Sverige. Han nemlig den 26de August, formodentlig medens han endnu befandt sig Bestergøtland, en Kundgjørelse udgaa om, at da flere, hvis Sager er hans sidste Borteværen vare blevne paadømte paa den af ham fo-kreven Maade, havde skudt sig fra Dommen og appelleret til ham, m dog for Rigerne Sveriges og Norges Skyld ikke altid kunde være ede", havde han nu indrettet en saakaldet Kongsnevnd af tolv Domre i hver Lagsaga, der i hans Navn skulde dømme. Denne sidste ise foranledigedes udentvivl af de hallandsk-danske Forhold, og det er formode, at han ogsaa i Mai Maaned, efterat han havde gjort sit stamente, eller i Juni, efterat han var kommen tilbage fra Tunsberg, de været nede i Halland, maaskee endog i Skaane, forat megle mel-Kong Valdemar og Holsterne, og at overhoved Magnus's hyppige iser frem og tilbage i denne Tid torde for en Deel staa i Forbin-se med Kong Valdemars Bevægelser og Foretagender. Denne drif-Fyrste var nemlig fremdeles utrætteligt beskjeftiget med at faa frigjort de elte Dele af Riget fra de Pantsettelser, der hvilede paa dem, og at de fremmede Herrer ud af Landet. I 1345 havde hans Mænd taget Nestved og Padeborg, siden drog hans Drottsete, Nikolaus nbeke, over til Laaland og angreb de Slotte, som Holsterne der de inde, saa at Grev Johan selv maatte komme dem til Undsetning d en megtig Hær [4]). Dette skete, medens Kong Valdemar selv var er i Estland, hvor han tilbragte flere Maaneder, lige fra Sommeren 345 til Vaaren 1346, for at ordne sine forviklede Forhold til den dske Orden og især for at tilendebringe de allerede for længere Tid en med Ordenen indledede Underhandlinger om at selge den Estland [5]).

[1]) Alt dette fremgaar af Breve i det sv. Rigsarchiv; den 22de, 23de, 26de og 27de Juli var Kongen i Stockholm baade med Dronningen og med en stor Deel af sit Raad. Den 5te August var han i Bjursund paa Fobs, den 11te August i Ørebro, den 18de i Grenna i Østergøtland.

[2]) Den 22de og 23de August var han nemlig paa Gøkheem i Vestergøtland. Da var og flere af hans Raadsherrer, hvoriblandt Johan Christinesføn, tilstede.

[3]) Han udstedte her et Brev, hvori han tillod Erkebiskopen i Uppsala aarligt at udføre af sin Tiende 50 Lester Korn toldfrit. Jvfr. Lagerbring S. 377.

[4]) See især Detmar, ved 1346, ligesaa Chron. i Scr. r. D. T. VI. S. 526.

[5]) Kong Valdemar sees at have udstedt Breve fra Reval lige fra 25de Juni

Alt dette var ogsaa foreløbigt bragt i Orden, da han om Vaaren vendte tilbage til Danmark og kort efter sin Hjemkomst erobrede Korsør[1]) og Padeborg, saaat altsaa nu Vordingborg var det eneste Slot paa Sjæland, som endnu var i Holsternes Verge. Dette skred han derfor til at beleire, og Grev Johan vilde komme det til Undsetning med en Flaade, da Kong Magnus, som det i Detmars Krønike fortælles, lagde sig imellem og fik et Forliig bragt istand, hvorved Holsterne forpligtede sig til at overgive ham Slottet imod en Sum af 8000 Mk. reent Sølv, hvorpaa virkelig Overgivelsen skete den 24de August[2]). Men paa den Tid var Kong Magnus oppe i Vestergøtland, og Kong Valdemar, om han ikke allerede havde forladt Sjæland, saa dog i Begreb med at forlade det og drage over til Preussen for at afslutte Salget af Estland. Denne Mellemkomst af Kong Magnus kan saaledes ej have fundet Sted i August, som det etsteds siges, men maa være skeet i Mai eller Juni, medens Kong Magnus var paa Vestkanten og saaledes let kan have gjort en Skyndereise ned til Skaane eller endog til Sjæland[3]). En

---

1345 til 24de Februar 1346, see Regesta Danica. Den 18de April var han i Kjøbenhavn (Suhm XIII. 152, 171). Med Salget af Estland var Sammenhængen denne. Valdemar og hans Broder Otto havde allerede før den førstes Tronbestigelse overladt Estland til sin Svoger Markgrev Ludvig af Brandenburg som Pant for den Medgift, deres Syster Margrete skulde have haft, og i Aaret 1341 havde Valdemar virkelig befalet sin Statholder at overgive det til Markgreven eller hans Ombudsmænd. Denne afstod derimod i Febr. 1341 sin Ret til den tydske Orden mod 6000 Mark Sølv, og Kong Valdemar tilligemed hans Dronning udstædte virkelig den 21de Mai derefter et formeligt Salgsbrev til Ordenen, hvorved denne for Afstaaelsen af hans Ret til Estland skulde betale 13000 Mark. Hermed gik det dog i Langdrag, og i April 1343 udbrød en farlig Bonde-Opstand, der gjorde det aldeles umuligt at bringe Handelen til Ende. Ordenen maatte komme Herrerne i Estland til Hjelp og fik som Pant for Omkostningerne herved flere af Landets Slotte i sin Besiddelse. Da Kong Valdemar siden lod dem opfordre til at give dem tilbage, vægrede de sig, og dette foranledigede Kongen til selv at drage derover. Og da blev endelig Salget fuldkommen aftalt og bragt paa det Rene. Valdemar skulde nu have 19000 Mk. Sølv, men Markgrev Ludvig ligefuldt sine 6000, og derfor oprettedes to Salgsbreve, et med Valdemar og et med Markgreven. See Monumenta Livoniæ antiqua III., Side 46.

[1]) Detmar (S. 250) henfører Erobringen af Korsør til 1345, hvilket dog neppe er rigtigt.

[2]) Dagen nævnes udtrykkeligt i det paalidelige Chronicon i Sc. R. D. VI. S. 526. Det er Detmar (S. 262), der beretter, at Kong Magnus lagde sig imellem.

[3]) Suhm (XIII. S. 153) siger, uvist efter hvad Hjemmel, at Kong Magnus bragte i et Kloster i Kjøbenhavn den 23de August et Forliig tilveie, hvorved Grev Johan overgav Vordingborg og Laaland til Kongen for 8000 Mk., og at derpaa Vordingborg blev overgivet den 24de August. Den 23de August

[samm]enkomst af Kong Magnus var her saa meget mere forklarlig, som [ha]ns Halvbrødre, Hertug Knut Porses Sønner, just ved denne Tid [ma]a antages at være blevne myndige [1]), og Kong Valdemar maatte [ha]ve deres udtrykkelige Afkald paa den Ret, de ifølge Kong Christophers [Le]hnsbrev til deres Fader havde paa Estland [2]), førend Salget af dette [La]ndskab var kommet istand. Vel var Afstaaelsen paa deres Vegne [sk]eet, medens de endnu vare mindreaarige, men for at Salget kunde skee [m]ed fuldkommen Sikkerhed, var det dog nødvendigt, at de selv efter at [v]ære blevne myndige fornyede Renunciationen. At Kong Magnus her=[v]ed ønskede at være tilstede, er saa meget mere rimeligt, som der endog [i] Tilfælde af deres Død før ham maatte opstaa en eventuel Arveret for [h]am selv til den samme Fordring. Fuldstændigt var neppe endnu de [P]enge udbetalte, som han havde at udrede til Kong Valdemar for de [af]staaede Landskaber [3]), og dette var maaskee en bekvem Lejlighed for [h]am til at faa dem afkvittede; om dette er skeet, vides ikke, men i alle [F]ald er intet rimeligere, end at han under Paaskud af at varetage sin [o]g fine Halvbrødres Tarv har benyttet sig af den Ret, Forliget af 2den [A]ugust 1343, Artikel 4 (s. o. S. 281) hjemlede ham til selv at ind=[ta]ge Vordingborg, det vil sige sende Tropper derhen, ligesom tidligere [ti]l Kjøbenhavn, og beholde det i sit Navn, til Sikkerhed for hiin [F]ordring paa Estland, indtil Valdemar bekvemmede sig til at give et [pa]ssende Æqvivalent, hvilket neppe skete, førend han i August, da Val=[de]mar, som det heed, affandt sig med hine Junkere ved Hertugdømmet Hol=[st]eeg, det vil vel sige ved at eftergive Fordringer, som hvilede derpaa [4]);

---

var Kongen, som vi have seet, paa Gøkheem i Vestergøtland og kunde saa=ledes ikke være i Kjøbenhavn. Men derimod er det højst rimeligt, at Under=handlingerne have været drevne og afsluttede i Mai eller Juni, og at Kon=gen beholdt Vordingborg som etslags Pant, saalænge der handledes med ham og Knut Porses Sønner om det endelige Afkald paa Retten til Estland, see nedenfor.

[1]) Knut Porse var nemlig død i Mai 1330 (S. o. S. 119), og da han havde Bryllup i Juni 1327, maa hans Børn være fødte mellem 1328 og 1330, følgelig i 1346 ikke kunne have været yngre end 16 og ikke eldre end 18 Aar.

[2]) Herom see ovenfor S. 118.

[3]) 3 August 1343 stod idetmindste 4000 Mark Sølv igjen (s. o. S. 282), og naar det siden i Fredsslutningen af 18de November heder, at Kong Valde=mar havde faaet de 8000 Mk., som vare stipulerede for Sønderhalland, kan der alene menes, at Magnus havde stillet ham fuld Sikkerhed derfor.

[4]) Hvorledes den egentlige Sammenhæng er med Holbek, er vanskeligt at sige; Knut Porse fik det allerede af Hertug Valdemar i dennes korte Kongetid 1326 (s. o. S. 86) og har vistnok siden efter beholdt det ligesaavel som Samsø, med hvilket det det lader til at have været forenet til eet Hertugdømme.

og heri kunde det nok være muligt, at ogsaa de Penge ere indbegrebne, som Kong Magnus skulde have. De 8000 Mk., som betaltes til Holsterne, ere saaledes formodentlig først anviiste til Magnus og siden af denne igjen til de holstenske Herrer. Derefter maa de to unge Junkere personligt have indfundet sig hos Valdemar, frasagt sig Fordringen og faaet sig Holbek overdraget, siden Kong Valdemar den 15de August fra Kjøbenhavn kunde give en Erklæring om, „at Junkerne Haakon og Knut, Hertug Knuts Sønner, i hans og hans Raadsherrers Nærværelse frivilligt havde frasagt sig alle Privilegier og Instrumenter, som Kong Christopher havde givet dem over Estland, og overleveret dem til ham højtideligt med Afkald paa alle Retsmidler, hvorimod han havde givet dem fuldkommen Erstatning i Hertugdømmet Holbek, saaledes at hverken de eller Kongen af Sverige, eller nogen anden herefter skulde have nogen Ret til Estland" [1]). Faa Dage derefter blev Vordingborg Slot overgivet til Valdemar, som saaledes endelig var Herre over hele Sjæland, og umiddelbart derpaa drog han over til Preussen, hvor nu, da intet længer var i Vejen for Salget, dette allerede kom i Stand den 29de August, for 19000 Mk. br. Sølv, og den første Udbetaling af 900 Mkr. allerede skete den 6te September til Kongen selv [2]), der ved samme Lejlighed personligt var tilstede ved sin Broder Ottos Optagelse i den tydske Orden. Den formelige Overgivelse af Landskabet skete noget senere ud paa Aaret, i November [3]), efterat Kong Valdemar imidlertid var kommen tilbage til Danmark. Muligt, at Kong Magnus endnu havde et og andet at afhandle med Valdemar, da han om Høsten 1346 atter begav sig til Halland. Men der maatte ogsaa være meget at ordne for ham i Anledning af, at hans Halvbrødre nu formodentlig have tiltraadt, eller idetmindste fordret at tiltræde sit fedrene Hertugdømme Søndre-Halland. Hvorledes det hermed er gaaet til, vides slet ikke: Krønikerne tie derom, og der findes ingen Brevskaber, som oplyse det. Men at Kongen ingen ret Tiltro har haft til sine unge Halvbrødre og frygtet for, at de maaskee vilde gjøre sig uafhængige, eller give sig under Kong Valdemar, er man berettiget til at slutte deraf, at Falkenberg Slot just i dette Aar blev ødelagt, og Throtte Petersson, som hidtil var Befalingsmand der, forflyttet til Varberg. I Fejde er det neppe skeet, men formodentlig paa Befaling af Kongen,

---

Sidenefter have vi seet, at ved de paafølgende Forviklinger ved Kjøbet af Skaane m. m. kom der og til at hvile Gjeld paa Samsø (s. o. S. 143).

[1]) Brevet er aftrykt i Monum. Livon. antiqua III. S. 41.

[2]) Salgsbrevet er aftrykt sammesteds, S. 44, og Qvitteringen S. 48.

[3]) See Brev af 4de November 1346, sammesteds S. 55.

ikke kunde ønske, at et saa fast Punkt, som sikkrede Overgangen over hra-Aa til Nordre-Halland, skulde være i hans Halvbrødres Hæn-:[1]). Skade, at vi vide saa lidet om denne vigtige Sag, saavelsom Kongens Moder, Hertuginde Ingeborgs Stilling, efterat Sønnerne vde naaet Myndigheds-Alderen. Hun kaldte sig endnu i samme Aar fremdeles „Hertuginde i Sverige, Halland og Samsø“[2]), og har for-odentlig mestendeels opholdt sig der i Egnen, for hvilken ogsaa Kong lagnus maa have haft en vis Forkjærlighed, siden han lod sine i en ed Alder afdøde Børn begrave ved Aas Kloster i Nordre-Halland j tillagde det Indtægter og fordeelagtige Privilegier[3]).

Kong Valdemar anvendte de erholdte Penge og den nys erhvervede redstilstand paa en heel besynderlig Maade, idet han, maaskee for at yfylde et Løfte (han havde maaskee endog taget Korset), endnu i De-mber Maaned samme Aar drog over Lübeck til Marienburg, i Følge ed Hertug Erik den yngre af Saxen, og en heel Deel Adelsmænd, rst, som det heed, for at stride mod Littauerne, og siden, da der for ieblikket ikke var nogen Krig med dette Folk, videre lige til Jerusalem, den engang at indhente pavelig Tilladelse dertil, hvilket i hine Tider var ødvendigt, da man ellers blev sat i Bann. Han forrettede sin Andagt ed den hellige Grav og blev her slaaet til Ridder af Hertug Erik, vorefter han igjen slog flere af sit Følge til Riddere. Han var hjemme Danmark igjen allerede ved St. Hansdags-Tider 1347 og søgte strax ed Curien om Absolution for sig og sit Følge, „da de havde foretaget leisen alene af Fromhed, og ej af Foragt for de hellige Nøgler“. aven bevilgede ham strax (11te September 1347), hvad han forlangte, g overdrog Biskopen af Roeskilde at meddele Absolutionen[4]). Det

---

[1]) Beretningen om Falkenbergs Nedbrydelse findes i det med 1415 sluttende Chronicon, Scr. R. D. I. 387, Scr. R. Sv. I. 58. Hvitfeldt (S. 493) har den besynderlige Fortælling, at det skete ved „Hertug Erik i Sverige, der fortykte, at Hr. Bent Algutsøn skulde det indehave“. Dette er en fuldkommen Anachronisme. At Throtte Petersson forflyttedes til Vardberg sees af Brev af 18de Juni 1349, Orig. i det svenske Rigsarchiv. Falkenberg ligger vel paa den nordlige Bred af Ethra, men regnedes dog til Sønderhalland, som man seer deraf, at Sigvid Ribbing var Høvedsmand der. Maaskee har dens Beliggenhed givet Anledning til Tvist om, hvem det skulde tilhøre, og Striden er bleven afgjort derved, at Befæstningerne raseredes.

[2]) Brev af 10de December 1346, Dipl. N. I. 300.

[3]) Dette vil sees af hans strax nedenfor omtalte Ansøgning til Paven.

[4]) Der har været megen Strid om Aaret, naar denne Reise fandt Sted, see Suhm, XIII. S. 127, fg., men at 1347 er det rette Aar, skjønnes deels af de forskjellige, nu bekjendte Breve, der vise, at Valdemar hverken i 1345 eller 46 (til hvilke Aar enkelte henføre Reisen) var saa længe borte fra Norden, at han i den Tid kunde have været i Jerusalem, deels af det pavelige Abso-

var maaskee dette, der stod Kong Magnus for Hovedet, da ogsaa han omtrent paa samme Tid søgte Paven om at maatte drage til den hellige Grav eller sende hundrede Mand paa sin Bekostning. Hermed forenede han dog maaskee ogsaa en Handelsspeculation, thi han søgte ved samme Lejlighed om uden Excommunications, Suspensions eller Interdicts Straf at maatte sende Falke til Sultanen af Babylon (Cairo) og andre Lande, ikke til Foræring, som i gamle Dage, men til Salg, for om muligt derved at kunne faa betalt noget af den Gjeld, der saa haardt trykkede ham, „især formedelst den slette Forvaltning af Landet i hans Barndom, og de Forpligtelser, Bestyrerne i den Tid havde paabyrdet ham". Paven tillod ham det, saa ofte han vilde, i en Tid af fem Aar, naar der kun ej ved samme Lejlighed bragtes Sager til Hedningerne, der kunde anvendes til christne Folks Skade [1]). Det synes ikke saa urimeligt, at Kongen kan have affendt disse Falke med de selvsamme Mænd, der drog i Pilegrimsferd paa hans Vegne. Men en Mængde Falke maa det have været, eller og maa de have været umaadeligt betalte, hvis det virkelig skulde lønne sig at sende dem saa lang Vej for at selge dem. Det er af det Foregaaende bekjendt, at alle Jagthøge og Falke i Norge alene tilhørte Kongen og Erkebiskopen, og vi erfare af Biskop Haakons Brevverling, at der ved Fehirdslen i Bergen altid havdes et Forraad af dem; paa den Tid laa der en ung Skotlænder i Bergen, sandsynligviis afsendt af Kong David selv, for at skaffe Falke [2]), og slige Sendebud ind-

---

lutionsbrev, dateret Avignon tertio id. Sept. ann. 6. (d. e. 11te September 1347), Regest. Clement. VI. ann. 6. lib. 2. ep. 770, fol. 253. Man har og endnu den Supplicationsrolle, hvori Valdemar blandt meget andet ansøger om denne Absolution, og som Paven under eet bifaldt nysanførte Dag (Regest. Supplic. Clement. VI. ann. 6. part. 2. fol. 83). Valdemar var endnu i Marienburg den 13de Februar 1347 og udstedte Qvittering for 5te Afdrag paa Kjøbesummen for Estland (Monum. Livon. ant. III. 63), men den 26de var han reist videre, thi da qvitterede Ridder Frederik von Lochen for 6te Afdrag i hans Navn (sammesteds S. 69), og vi høre ej mere til Kong Valdemar, førend vi den 24 Juni finde ham i Kjøbenhavn (Suhm XIII. 173).

[1]) Brevet, der meddeler Bevilgningen, findes i Regest. Clem. VI. commun. ann. VI. lib. 4. fol. 111. ep. 200.

[2]) I sit Brev til Kongen af 3die November 1337 (Saml. V. 108) skrev Biskop Haakon: „Vi beder Eder ej at tage det ilde op, at vi underrette Eder om den skotske Sven, der fulgte med os og havde Brev fra Eder paa, at Fehirden skulde affinde ham en hvid Terciel; han fik dog ingen, fordi der, som vi hørte, hverken fandtes nogen hvid eller graa: nu staar det til Eders Naade at bestemme, hvad der videre skal skee i denne Sag; vi saa dog gjerne for Eders Skyld, at han heller maatte blive affundet med en hvid Formeel, om den end var daarlig, eller saa mange graae, som dertil svarede, fremfor at han noget Øjeblik skulde sige, at han havde længe ventet for tilsidst intet at faa". Om det samme Anliggende skrev Biskopen samme Dag til Bjarne

traf vist meget hyppigt. Formodentlig havde man og Falke ved de andre Fehirdsler, men neppe saa mange som i Bergen, thi her indbetaltes alle de kongelige Rettigheder fra Island, hvor især de fleste Falke fangedes. Besynderligt skulde det være, hvis Kongen virkelig har haft nogen Fordeel af dette Falkesalg. Men alene det, at han forsøgte derpaa, viser, i hvilken Nød han maa have befundet sig, thi hans Forfedre vilde vist have fundet det under sin Verdighed at selge Falke og ikke forære dem til fremmede Fyrster.

Dette Andragende var ellers ikke det eneste og vigtigste, som Kongen ved denne Lejlighed lod fremsette for Curien. Han indgav en heel Mængde Ansøgninger og sendte dem to af sine Capellaner, nemlig Magnus Østeinsson af Surunda, Chorsbroder i Linkøping og Skara, og Tidemann Ulfredsson, Canonicus i Aabo. Han medgav disse ogsaa flere Foræringer til Paven, hvoriblandt endeel hvide Falke. Den merkeligste og vigtigste af disse Ansøgninger var et fornyet Andragende om, at den danske Konges Afstaaelse af Skaane og Halland m. m. maatte blive bekræftet af Curien, hvilket, som vi erindre, Pave Clemens's Formand havde afslaaet, under Paaskud af at man ikke havde undersøgt Forholdene og hørt alle rette Vedkommendes Forklaring. Kongen anførte til sin Fordeel, at Skaane, Halland, Bleking, Lister og Hveden laa i Sammenhæng med Sverige, og var i sin Tid ved hans Driftighed saavel ved Kjøb, som ved anden Adkomst blevne erhvervede fra den danske Konge, over hvilken Afstaaelse authentiske Brevskaber vare blevne oprettede, forsynede med begge Kongers Segl, og Gjenparter af disse Brevskaber vedlagdes, da man ej torde udsette Originalerne selv for Faren af at bringes den lange Vej. Det er ikke saa usandsynligt, at de nys omtalte Forhandlinger om Halland, som Kong Magnus formodentlig har haft med Kong Valdemar, og den fuldstændige Afbetaling af Kjøbesummen har ladet ham ansee dette for en passende Tid til at fornye Andragendet; han har maaskee og ventet sig større Medgjørlighed af Clemens, end af Benedict. Paven synes ogsaa selv at have modtaget Andragendet med

Erlingsson (sammesteds S. 104), og endelig den 31te Januar (sammesteds S. 113): „Saavidt vi erindre, have vi henvendt os til Eder om Thomas skotske's Erende, og bede Eder endnu engang, medens Provsten er saa nær vor Herre Konge, at erfare, hvorledes han vil have det tilendebragt". Det er ikke usandsynligt, at denne Thomas skotske stod under Beskyttelse af Enkedronningen, den daværende skotske Konges Fadersyster. Uagtet vel de fleste Falke kom fra Island og Norge, sees der dog ogsaa at have været drevet Falkefangst i Sverige og Finland, saaledes er der et Brev fra Kong Magnus, dateret Svartsjø den 25de Marts 1355, hvorved han overdrog Alvastra Kloster Falkefangsten ved Gaarden „Svæsthinger", og i Kongens svenske Testamente (see ovenfor) nævnes blandt Indtægterne af Finland ogsaa „Falkelejet".

Gunst, thi han gav virkelig sit Fiat og overlod Udferdigelsen af Brevet derom til sin Cantsler, dog rigtignok kun forsaavidt en Bekræftelse kunde gives uden at have hørt den anden Part[1]). Men uheldigviis have vi ikke den egentlige Skrivelse, som i den Anledning udferdigedes, og vi erfare saaledes ikke, hvad den pavelige Cantsler har bestemt sig til. Man maa næsten formode, at han ikke har vovet at give nogen ubetinget Bekræftelse, og at Sagen saaledes kom til at henstaa som før.

De øvrige Andragender angik forholdsviis mindre vigtige Anliggender, men det er dog ikke uden Interesse at kjende dem, fordi man deraf seer, hvad det især laa ham paa Hjertet at udvirke af Paven, ligesom og hvorledes Sager, der vedkom det ene Rige, ved saadanne Lejligheder af Kongen ganske sloges sammen med dem, der vedkom det andet. I den Orden, hvori Andragenderne findes opstillede i det Paven til Resolution forelagte Sammendrag[2]), ere de følgende: a) at da Kongen paa Grund af sin særdeles Hengivenhed for den hellige Jomfru dagligen lader Messe synge til hendes Ære, og saa ofte det er muligt, med Musik (cum nota), bedes Paven at forunde enhver, der med sand Anger og Bekjendelse overværer denne Messe i Kongens Nærværelse, Indulgens paa hundrede Dage, eller saalænge det maatte behage Hans Hellighed; b) om Bekræftelsen paa Erhvervelsen af Skaane m. m., saaledes som ovenfor nævnt; c) at da Kongen har beriget Aas Cistercienserkloster i Halland med visse Indtægter, Privilegier og Hedersbeviisninger, samt ladet sine Børn begrave der, og overhoved bærer stor Hengivenhed for samme Kloster, vilde det behage Paven at bekræfte samme Privilegier, hvoraf Gjenparter medfulgte, da man ikke vovede at sende Originalerne den lange farlige Vej[3]); d) at det maatte tilstedes Kongen ved enhver Kathedralkirke i sit Rige een Gang at udnævne og ifølge apostolisk Autoritet at præsentere to Personer, hvoraf den ene skulde have en højere geistlig Verdighed, den anden et Canonicat eller en Præbende; e) at Kongen og Dronningen hver for sig maatte kunne velge sig en Skriftefader, der, naarsomhelst det behøvedes, kunde absolvere og dispensere dem i Tilfelde, ellers reserverede for det pavelige Sedes egen Absolution og Dispensation; f) at saasom Kongen allerede har faaet sig bevilget, at saa ofte som der holdes Prediken i Kongens Nærværelse, Predikanten, hvis han er Biskop, kan meddele et Aars, hvis han er af ringere Grad, 60

[1]) Den pavelige Resolution lyder Ord til andet saaledes: Fiat per Cancellarium, si fuerint parte non vocata confirmanda.

[2]) Dette Sammendrag findes indført i Regest. Supplic. Clement. VI. ann. 6. post. 2. fol. 64—65.

[3]) Dette Aas Kloster kaldes i latinske Breve Asilum. Stedet kaldes endnu „Klostret" og ligger i Viskerdalen ved Klosterfjorden.

Dages Indulgens, vilde det behage Paven at udstrekke disse Tidsbestemmelser [1]); g) at Kongens (svenske) Secretær Nicolaus Markussøn, Sognepræst til Malmø, maatte faa Provision eller Expectance paa det første ledige Canonicat eller højere geistlige Embede i den lundske Kirke [2]); h) at en Yvan Markvardsson maatte faa et Canonicat og en Præbende i den schwerinske Kirke; i) at Kongen maatte sende Falke til Sultanen for at selge dem (s. o.); k) at der paa Grund af den store Mangel paa offentlige Notarier i Kongens Riger maatte tillades en Biskop, hvem Kongen overdrog dette Hverv, at beskikke med apostolisk Autoritet tredive saadanne, hvilke Kongen udnævner; l) at Kongen i paakommende Nødstilfælde kan lade Messe holde for sig før Dagens Frembrud; m) at han kunde drage i Pilegrimsferd til den hellige Grav med 100 Mænd eller sende hundrede Mænd i sit Navn, saaledes som ovenfor; n) at Ridderen Magnus Nikolassøn (formodentlig den, der i 1340 afgav Designationen over Inventariet paa Baagahuus Slot) og Berthold Skalle [3]) maatte, skjønt endnu fraværende, faa Absolution, fordi de uden pavelig Tilladelse havde foretaget en saadan Reise til den hellige Grav; o) at da Kongen af Fromhed agtede at grundlegge og datere et Capell paa en af Malmene i Stockholm, maatte de Capellaner, som derved i sin Tid bleve ansatte, kunne begrave derved alle afdøde Fattige i Byen uden at spørge vedkommende Sogneprester om Lov; p) at Kongen, uden at spørge Biskoperne eller vedkommende overordnede Geistlige ad, maatte tage Klerker fra hvilkensomhelst Stad eller Diøcese i sine Riger i sin Tjeneste, og at disse skulde nyde Indtægterne af alle sine Beneficier, saalænge de tjene Kongen; q) at enhver Biskop i Kongens Riger maatte kunne dispensere ti eller tolv af ulovlig Forbindelse fødte Personer, som Kongen nævner, fra den i deres Fødsel liggende Hindring for at opnaa geistligt Embede; r) at Chorsbrødrene Magnus, Kongens Sendebud, saavelsom Sven af Ljodhuus [4]) Chorsbroder i Skara, maatte faa Tilladelse til at udvelge en

---

[1]) I den senere særskilte Resolution herpaa siges der udtrykkeligt, at allerede Pave Johannes den 22de havde bevilget de her i Andragendet omtalte Indulgenser; uafhængig heraf maa altsaa den Bevilgning af 24de Juli 1343 have været, hvorved enhver, der prædikede for Kongen og Dronningen, uden Hensyn til hans kirkelige Rang, kunde meddele 100 Dages Aflad. See ovenfor S. 343.

[2]) Denne Mand blev siden Cantsler og Provst, samt endelig Biskop i Linkøping, som det nedenfor vil sees.

[3]) Saaledes maa formodentlig det latinske Navn „Bertholdus calvus" gjengives.

[4]) Denne Sven af Ljodhuus (Sveno de Lythosia) maa have været en højtbetroet Mand, thi i 1337 var han Kongens Foged paa Lindholms Slot, see ovenfor S. 188, Not. 1.

Skriftefader med Ret til at absolvere dem fra alle deres Synder o. s. v.; s) at der maatte tilstaaes Eiliv Eilivsson og Gyrid Erlingsdatter, der var beslegtede med hinanden i 4de Grad, den føromtalte Dispensation til at kunne indgaa Egteskab (see ovenfor S. 390); t) at der maatte tilstaaes de troende Christne, der besøgte Kongens Capell i Stockholm, visse Indulgenser. Paven indvilgede paa det nærmeste alle Andragender, idet han resolverede under 8de September [1]): a) at Indulgenserne for dem, der bivaanede Jomfru Marias Messer i Kongens Overvær, bestemtes til 40 Dage [2]); b) om Bekræftelsen paa Kjøbet af Skaane m. m. som ovenfor; c) at Privilegierne for Aas Kloster skulde bekræftes, naar de af Kongen angivne kunde lovligt constateres; d) at Kongen skulde kunne udnævne een Person ved hver Kathedralkirke til et Canonicat eller en Præbende, som han havde ansøgt, men at han til højere Verdigheder alene kunde udnævne een ved hver af sex Kathedralkirker, som han selv maatte bestemme; e) at Kongen og Dronningen kunde velge en saadan Skriftefader, som de havde søgt om [3]); f) at den Biskop, der prædikede i Kongens Nærværelse, kunde give Indulgens paa eet Aar og 40 Dage, en ringere Geistlig paa 100 Dage [4]); g og h), at de nævnte Personer kunde erholde de attraaede Beneficier; i) at Affendelser og Salget af Falke kunde skee i fem Aar, saaledes som ovenfor nævnt; k) at der kunde beskikkes tyve Notarier (altsaa dog ikke tredive, som Kongen havde søgt om); l, m, n) at de ansøgte Tilladelser og Absolutioner bevilgedes [5]); o) at de Fattige i Stockholm uhindret skulde kunne begraves ved [illegible] Capell, som Kongen agtede at bygge paa Malmen, med Forbehold af vedkommende Sognepræsts Ret [6]); p) at Kongen i sin Levetid kunde tage tyve saadanne Geistlige, som hans Ansøgning omtalte, i sin Tjeneste, og at disse kunde nyde Indtægterne af de Beneficier, de havde eller maatte erholde, uden at residere paa Stedet [7]); q) at Dispensation for

---

[1]) Flere af de i Anledning af disse Resolutioner særskilt fra Curien udferdigede Breve findes indførte i Regesterne, som det nedenfor vil sees, alle daterede den 8de September.

[2]) Den specielle Tilladelse findes i Regest. Clem. VI. commun. ann. VI. lib. 4. post. 2. fol. 132. ep. 161.

[3]) Den særskilte Tilladelse hertil findes sammesteds fol. III. ep. 199, 202.

[4]) Den særskilte Tilladelse sammesteds fol. 132. ep. 163.

[5]) Den særskilte Tilladelse til Messen før Dagens Anbrud, sammesteds fol. 318 ep. 6, til Pilegrimsferden, med samme Betingelse som til Falkeforsen[illegible]delsen, sammesteds fol. III. ep. 201.

[6]) Den særskilte Tilladelse sammesteds fol. 132. ep. 162.

[7]) Den særskilte Tilladelse, med hosfølgende Conservatorier til Provsten i Linkøping, Decanus sammesteds, og Archidiaconus i Skara, sammesteds fol. [illegible] ep. 37.

llegitim Fødsel skulde kunne meddeles 24 af Kongen opnævnte Personer fødte udenfor Egteskab og 30 af ham opnævnte Sønner af Geistlige: der bevilgedes altsaa mere, end Kongen søgte om; s, t, u) at de to Chorsbrødre kunde velge sig en saadan Skriftefader for at absolvere dem paa det Yderste, at Eiliv og Gyrid kunde faa Giftermaals-Dispensation, og at store Indulgenser kunde gives ved Capellet i Stockholm. Sendebudene forsømte ikke Lejligheden til ogsaa at søge om enkelte Fordele for sine Venner. Blandt disse nævnes en pavelig Skriver og Abbreviator (Copist) ved Navn Magister Guillaume de Vega, om hvem det heder, at han længe havde troligt arbeidet i den romerske Curie for Kong Magnus's Anliggender og endnu herefter vilde faa at bestille dermed; de søgte for ham om, at han, uagtet han allerede havde et Canonicat med Præbende i en Sognekirke under Rhodez Diøcese, ogsaa maatte faa en højere Verdighed ved en i Condom Diøcese, hvori han ligeledes var Chorsbroder[1]). Alle disse Ansøgninger bevilgedes, og et Par Dage derefter (den 12te September) skrev Paven følgende særdeles venlige Brev tilbage: „Til vor kjæreste Søn i Christo, Kong Magnus af Sverige. Dine til os ankomne Capellaner og Sendebud, vore kjære Sønner, Magnus af Turunda, Chorsbroder i Linkøping, og Tidemann Ulfredssøn, Chorsbroder i Aabo, have vi saavel af Consideration for Afsenderen som i Betragtning af deres egen Bravhed modtaget venligen, og saasom vi, vor kjæreste Søn, gjerne ledsage dine Ønsker med apostolisk Yndest, have vi velvilligt hørt paa, hvad samme Sendebud paa dine Vegne forstandigt have fremsat for os, og saavidt vi med Gud have kunnet det, naadigt bevilget det, saaledes som De, der nu vende tilbage til dig, mundtligen ville kunne berette, og med hvilke vi ogsaa svare dig angaaende det Giftermaal, om hvilket du med dem tilskrev os. De hvide Falke og andre kongelige Gaver, som du med sønlig Hengivenhed har sendt os, have vi med faderlig Kjærlighed modtaget, og takke derfor din Fortreffelighed saa meget desto inderligere, jo større vi deraf kunne skjønne, at Virkningen er af din Hengivenhed for os. Avignon, 12te September, i vort Pavedoms sjette Aar"[2]). Paven antyder her saa let som muligt, at han ikke fuldstændigt havde kunnet indvilge alle Andragender. Formodentlig ventede dog heller ikke Kongen at faa dem i eet og alt bevilgede, og det synes kun ogsaa da at have været Skik og Brug at ansøge om mere, end hvad man venter at faa, for at være saa

[1]) Regest. Supplic. Clem. VI. ann. VI. p. 2. fol. 65 verso. Kirken, hvori Guillaume de Vega ønskede en højere Verdighed, kaldes ecclesia Sti. Vincentii de Mansoagennesii, Condomiensis dioecesis; Canonicatet, han havde, var i eccl. beatæ Mariæ de Cabanesio, Ruthenensis dioecesis.

[2]) Regest. Clement. VI. Secret. ann. VI. ep. 330.

i Sverige ogsaa i de nærmest foregaaende Aar, lige fra Fredsslutningen af, er formodentlig ej mindre at tilskrive hans Iver for at drive denne Sag, end hans Samvittighedsfuldhed i at udføre sine Dommerpligter, og naar vi ret betragte denne hans Virksomhed, maa vi atter erkjende hans oprigtige Iver og utrættelige Bestræbelser for at fremme sine Undersaatters Tarv og raade Bod paa de Onder, der under Formynderregjeringen havde indsneget sig. Udkastet til den nye Lov var ferdigt i Begyndelsen af 1347 og skulde prøves samt antages paa et Raadsmøde, der afholdtes i Orebro strax efter Paaske (i April Maaned). Denne Lovbog kunde vel neppe egentlig være Frelsemændene behagelig, da den nøjedes med alene at tage billigt, men ikke utilbørligt, Hensyn til deres Fordringer, og saaledes hverken opoffrede Kronens eller Folkets Rettigheder, navnligt udtrykkeligt berørte Tilbage-Erhvervelsen af de Kronen frakomne Ejendomme. Alligevel blev den vedtagen af de verdslige Herrer; derimod indkom der Protester fra Geistlighedens Side omtrent af samme Slags som de, der i sin Tid af Norges Geistlighed fremsattes mod Landsloven. Disse Protester synes dog ikke at have hindret dens Antagelse og Anvendelse i alt, hvad der vedkom den borgerlige Lovgivning, idetmindste saalænge Kongen endnu nogenledes kunde haandheve sin Myndighed og sette sin Vilje igjennem. Da han endelig, som vi ville see, laa under i Kampen med det overmegtige Aristokrati, blev vel ogsaa hans nye Lovbog, som man senere har kaldet **Medal-Lagen**, tilsidesat, indtil den endelig omtrent hundrede Aar senere med højst ubetydelige Forandringer blev gjenindført[1]).

Imidlertid gik Regjeringsforretningerne i Norge sin Gang, idet Cantsleren fremdeles i Kongens Navn udstedte og beseglede Breve, og forsamlede Raadsherrer, det være sig nu en fast nedsat Commission, eller forskjellige til særskilte Møder sammenkaldte Herrer, afgjorde endog meget vigtige Anliggender. Saaledes blev den 12te Januar hiin Dom afsagt

---

[1]) Om Medallagen, see Lagerbring III. 245, 380, 545 fgg., hvilket her har været min eneste Kilde, da Loven selv med Apparater endnu ej er udgiven, skjønt med det første en Udgave, der vist intet lader tilbage at ønske, skal kunne ventes fra Dr. Schlyters kyndige Haand. At Loven virkelig blev antagen, seer man blandt andet deraf, at Hr. Ketil Glysing, Fru Cecilia Glysingsdatters Broder, lod sig den 3die August 1354 af Kongen give Stadfestelse paa et af hende udstedt Gavebrev, hvorved hun, „i de gamle Love" skjenkede ham og Arvinger noget Jordegods „med Feste og Skjel og alle østergøtske Love"; Kongen bad, at ingen skulde gjøre Ketil eller hans Arvinger Ejendommen derover stridig under Paaskud af, at Gaven var „skeet i de gamle Love, førend de nye gaves eller lystes". Altsaa blev den nye Lov lyst til Thinge. Der gives ogsaa flere Haandskrifter af den, men uden Kirkebalkerne, formedelst de Geistliges Protest.

i Oslo om Hafthorssønnernes Ret til Borgesysel, hvorom der allerede ovenfor er talt. Disse Dommere vare Biskop Salomon, Hr. Ivar Agmundssøn, Cantsler Arne, Agmund Finnssøn, Hr. Ulf Saxessøn, Ole Helgessøn, Bjarne Erlingssøn, Eiliv Eilivssøn, Orm Eysteinssøn, Gunnar Thoraldssøn, Olaf Alfssøn, Borgar Anundssøn, Thord Erikssøn, Nikolas Paus, Lagmand i Oslo, og Hallvard Agmundssøn, Lagmand i Jemteland, altsaa Biskopen og tolv kongelige Mænd, hvoriblandt Cantsleren, og to Lagmænd. Det siges i Dombrevet, at de traadte sammen paa Kongens Befaling. Heraf følger det slet ikke, at Kongen har været personligt tilstede; thi Befalingen kunde meddeles dem skrifteligt, igjennem Cantsleren, og da vi finde Kongen i Linkøping 11 Dage efter, bliver det i alle Fald sandsynligere, at han tilbragte Julen i det østlige Sverige, hvor vi ogsaa see, at han udstedte Breve til Norge kun under sit Secret, da Storseglet var efterladt hos Cantsleren. Men da vi ikke vide det mindste om, hvad Kongen tog sig for, eller hvor han var i Tiden fra 16de September 1346, da han var i Lagaholm, og d. 23de Januar, da han var i Linkøping, opstaar der jo altid en Mulighed for, at han paa Tilbagevejen fra Halland kunde have gjort et Besøg i Oslo, ja endog have opholdt sig der en god Stund, hvor lidet sandsynligt det end er. Af de forsamlede Dommere synes idetmindste Agmund Finnssøn at være tilkaldt for denne særskilte Anledning, da han fire Uger efter var hjemme i sin Sysel i Stavanger[1]). Dommen faldt, som det allerede er berettet, imod Hafthorssønnerne, idet Dommerne efter behørigt Overlæg fandt, at Kong Haakon ikke kunde bortforlene en saa stor Deel af sit Rige paa længere Tid end sine Levedage, „da Herredømmet og Befalingen over Thegner og Almue saavelsom al anden Rigsstyrelse i Norge alene tilkommer den, som ifølge ret Arv er kommen til Norges Kongerige". Hermed maa saaledes denne Sag være bleven afgjort, idetmindste til Kongens, om ikke til Hafthorssønnernes Tilfredshed. Fra Ørebro lagde Kongen Vejen over det til hans Hustru som Livgeding udlagte Vermeland, for, som han sagde, at holde Retterthing[2]). Derfra begav han sig til Ljodhuus, hvor Biskopen af Skara og flere Herrer, navnlig Befalingsmanden over Skaane, var hos ham (25de Mai), og hvor der maaskee fremdeles blev raadslaaet om de hallandske og danske Anliggender[3]). Umiddelbart derefter gjorde han,

[1]) Dipl. Norv. I. 303.

[2]) Breve fra Hamard i Vermeland af 28de April, Thingvalle af 29de, Mildesvik af 2den Mai, alle i det svenske Rigsarchiv.

[3]) Breve i det sv. Rigsarchiv, der ellers kun handler om en Gods-Transaction, vedkommende Rakkeby (fordum Gudhem) Kloster.

hvis man kan stole paa de gamle Brevskaber, en af sine næsten utroligt hurtige Reiser, idet vi den 28de Mai finde ham i Vegsjø[1]), men derfra drog han igjen vestover og gjorde endog et lidet Besøg til Norge, formodentlig til Oslo eller Tunsberg, siden han d. 8de Juli laa for Anker under Jarlsø, hvor han denne Dag lod en Skrivelse udgaa til alle dem, der boede mellem Stad og Rigets nordlige Endemerker, om deres Leding og Landværnsskibe[2]). Hensigten med denne Reise var vel især at møde Erkebiskop Arne, der netop ved denne Tid kom hjem, og overlægge med ham og flere af Norges Stormænd om de hensigtsmæssigste Foranstaltninger med Hensyn til den **Krig**, der nu forestod mod **Rusland**. Thi ej alene var det, som vi allerede ovenfor have omtalt, upaatviveligt Magnus's eget Ønske at kunne begynde Krigen næste Aar, naar den forrige Fred var udløben, for at sikkre sit Riges Grændser, men Russerne skulle selv allerede Aaret forud begyndt Fjendtlighederne paany ved at herje i Sverige og indtage en Borg[3]), og Indbyggerne af Karelen og Ingermanland, idetmindste de af dem, som allerede var christnede af romersk-katholske Prester, skal selv have anraabt ham om Hjelp[4]). Kongen fandt det derfor nødvendigt allerede i dette Aar at drage over til Finland, og i Norge maa han ligeledes have gjort alvorlige Forberedelser til Krigen, thi den nysnævnte Skrivelse til de nordlige Kystfylkers Indbyggere sigter deels aabenbart til at sikre dem mod saadanne Indfald af Russer og Kareler, som under de forrige Krige havde fundet Sted især paa Haalogaland, og som vi ogsaa nu ville see fornyede, deels maaske endog til at skaffe en Ledingsflaade fra de Kanter, der kunde bruges til Angrebskrig mod Rusland. Han bad nemlig Indbyggerne i hine Kyst-Landskaber at have sine Landeverns-Skibe fuldtallige og i god Stand, saaledes at nye skulde bygges, hvor der ingen fandtes, og de gamle og forfaldne istandsættes, alt inden et Aar fra Brevets Be-

---

[1]) Der findes nemlig et Brev fra Kong Magnus dateret fra Vegsjø „anden Dag efter Trefoldighed," (28de Mai), hvori han tildømmer Hr. Haakon Lama noget Jord; et andet Brev fra ham af samme Datum har som Udstedelsessted Ryd, der formodentlig maa ligge i Nærheden af Vegsjø.

[2]) Norges gl. Love. III. S. 169. Brevet er dateret Tredievaage, som antoges at være Mariæ Bebudelses Dag (25de Marts), indtil Lange i „Aarsberetning fra det kgl. Danske Geheimearchiv" II. Tillæg S. 73—79, viiste, at dermed betegnes paa Østlandene Seljumannemesse eller 8de Juli.

[3]) Den isl. Lagmands-Annal, (Isl. Ann. Udg. S. 269 jfr. XXXV), melder, „at Russernes Konge i 1346 herjede paa Sveriges Rige og indtog efter Sigende en Stad ved Navn Serborg". Herom melder rigtignok de russiske Annaler intet. Hvad der skal forstaaes ved Serborg, vides heller ikke. Men ogsaa ved 1348 omtales det (S. 276), at Kongen vilde erobre den tilbage.

[4]) Dette siger Paven i sin Bulle af 14de Marts 1351, hvorom nedenfor.

n Bekræftelse, idet han ogsaa samme Dag udgav de sedvanlige Anbe-alingsbreve for ham til Capitlet, Stadens og Diøcesens geistlige og erdslige Indvaanere, alle Provinsens Lydbiskoper og Kongen [1]). Nogle aa Dage efter lod Paven ham, der allerede havde Presbyterat-Graden, advie til Biskop af Gaucelin, Cardinalbiskop af Albano, og Pallium ildele af to Cardinaldiaconer, der tillige modtog hans sedvanlige Lydig-heds-Eed, hvorefter Paven den 16de September gav ham Tilladelse til at drage hjem [2]). Han blev dog, som det synes, endnu nogen Tid ved Curien, thi det er sikkert, at han ej kom hjem til Norge førend ved Mid-sommerstid i det næste Aar, og saaledes var det ganske vist under hans Ophold i Avignon, at han modtog to pavelige Skrivelser, daterede den 25de September, altsaa kun ni Dage senere end hiin Tilladelse til Hjem-rejsen, hvori det paalagdes ham og han befuldmegtigedes til selv, eller ved andre, at efterspore og inddrive saavel den Rumaskat, der skyldtes Pavestolen i hans Provins, som de Restancer, der endnu stode tilbage maade af Sexaars-Tienden og Treaars-Tienden [3]). Formodentlig fik han vel ogsaa det Hverv at indsamle den nys paalagte Treaars- og Toaars-Tiende, skjønt ingen Breve derom ere levnede, og det rigtignok kort efter betroedes andre særskilte Udsendinger.

I Forbindelse med de allerede omtalte Finans-Operationer søgte Pave Clemens ogsaa ved fortsatte Reservationer af geistlige Embedsbe-stillelser at skaffe Penge i det pavelige Skatkammer. Den 13de Sep-tember 1347 emanerede der fra Curien en Bulle [4]), hvori Paven yttrede, at han, i Betragtning af at det pavelige Kammers Indtægter vare saa smaa og ubetydelige, at de ej strak til at bestride de mangfoldige Byrder, som paalaa det, samt for at afhjelpe denne Misligheb ved honette og tilla-delige Midler, havde allerede Dagen efter sin Indvielse den 20de Mai 1342 forbeholdt sig eet Aars Indtægter af alle geistlige Beneficier, Vær-digheder o. s. v., som da vare ledige eller i et Tidsrum af to Aar maatte blive ledige ved det apostoliske Sæde eller hvorsomhelst andensteds, naar det ifølge speciel apostolisk Reservation tilkom Pavestolen selv at be-sætte dem; men at han, da det viiste sig, at den Forlegenhed, hvori Kamme-ret befandt sig, alligevel ikke var fjernet, havde udstrakt hiin Tilegnelse

---

[1]) Om Valget m. m. see Bekræftelsesbullen af 30te August 1346, Regest. Clement. VI. commun. ann. V. lib. 3. fol. 50. ep. 19. Heraf sees det, at Flat- og Skaalholt-Annalerne fejle, naar de henføre Arnes Indvielse til 1347, Isl. Ann. S. 272. Et Haandskr. af Lagmands-Annalerne har rig-tigt 1346.

[2]) Regest. Clement. VI. commun. ann. V. part. 2. fol. 94. ep. 133.

[3]) Regest. Clement. VI. Secret. ann. V. fol. 135. ep. 584.

[4]) Regest. Clement. VI. Secret. ann. VI. ep. 331.

af et Aars Indtægter først til to Aar foruden hine [1]), og nu endvidere til tvende andre Aar, efter disse tvende, altsaa i det Hele til sex Aar fra 20de Mai 1342 at regne, eller til samme Dag i Aaret 1348. Til at indkræve disse Indtægter beskikkedes for Danmark Erkebiskop Peter i Lund, og for Sverige og Norge Biskop Peter Thorgilssøn i Linkøping [2]). Som sedvanligt forstod det sig af sig selv, at Paven senere vilde sende særegne Sendebud for at modtage de saaledes indsamlede Penge, inddrive hvad der maatte staa tilbage, og bringe de saaledes tilvejebragte Summer ned til Curien. Brevenes Datering gjør det sandsynligt, at de sendtes til Norden med Kong Magnus's hjemvendende Gesandter. Men det lader ikke til, at der i alle Fald i Sverige og Norge for det første blev gjort noget ved den Sag.

Endnu et andet Middel til at bringe flere Penge i det pavelige Skatkammer udtænkte Clemens den 6te, idet han allerede i det første Aar af sit Pontificat, den 27de Januar 1343, lod udgaa den bekjendte Bulle Unigenitus, hvorved han forkortede den af Pave Bonifacius den 8de fastsatte Tid mellem Jubelaarene fra 100 til 50 Aar, og saaledes paabød et Jubelaar allerede i 1350 [3]). Alle de troende Christne, som i dette Aar, bekjendende og angrende sine Synder, indfandt sig i Rom og dagligt besøgte Apostlerne Peters og Paulus's Kirker samt den lateranske Hovedkirke dagligt idetmindste i 15 Dage, skulde faa fuldkommen Tilgivelse for alle sine Synder. Det var herved afseet paa, at Udsigten til de store Indulgenser vilde lokke en Mængde Pilegrimme til Rom og med dem en stor Masse Penge, hvoraf baade Staden, der nok kunde trænge til det, og det pavelige Skatkammer vilde nyde godt. Siden laa der vistnok meget i Vejen, der truede med at hindre denne Plans Udførelse, fornemmelig Nicolaus (Cola) di Rienzi's Tribunat og Herredømme i 1347, men vi ville i det Følgende see, hvorledes Paven, efter ganske at have undertrykt denne Bevægelse, ved fornyede Rundskrivelser kaldte alle troende Christne til Jubilæet i den evige Stad og havde den Tilfredsstillelse at see Opfordringen efterkommet af store Skarer, der imidlertid ogsaa havde faaet en alvorligere Vækkelse, end man i Aarhundreder havde haft, i den forfærdelige **Landfarsot**, som herjede Europa,

---

1) Saavel den allerførste Reservationsbulle af 20de Mai som den strax efter omtalte, formodentlig af 1345, hvorved Tiden forlængedes til 2 Aar mere, findes, saavidt vides, ikke nu blandt Regesterne.

2) Sammesteds, ep. 332.

3) Bullen Unigenitus saaledes, som Skik og Brug er, benævnt efter Begyndelsesordet („Unigenitus dei filius“) findes aftrykt paa flere Steder, først i Theiners „Monumenta Poloniæ“ etc. I. 523, No. 689.

g som, efterat have hjemsøgt det vestlige Asien og Egnene ved det sorte Hav, allerede mod Slutningen af 1347 forplantedes til Sydfrankrige, for derfra at brede sig ud til alle Kanter, og endelig to Aar derefter at hjerje Nordens Riger.

13. Kongens Bestræbelser for at skaffe Sverige en Fælleslov. Regjeringsanliggenderne i Norge besørgede ved Cantsleren o. fl. Kongen forbereder et Krigstog til Rusland. Han besøger Norge om Sommeren 1347, har en Sammenkomst med de norske Høvdinger i Ljodhuus, gjør sit Testament.

Efter al Sandsynlighed var Kong Magnus allerede før Udgangen af Aaret 1346 draget nordover. Han tilbragte idetmindste de første Maaneder efter Julen i det østlige Sverige, under idelig Omreisen, især paa Retterthingene[1]. Han kom lige op til Dalarne, hvor han gav Falu Kobberverk den første bekjendte Skraa, og han vilde ogsaa have besøgt Jemteland, hvor han allerede synes at have bestilt den nødvendige Gegngerd, da han den 14de Februar fra Falun lod melde, at han denne Gang ej kunde komme, og at Gegngerden skulde udredes til Sysselmanden. Hvad der i denne Tid holdt ham saa fast i Svithjod, var neppe saameget hans Dommersysler, som Forhandlingerne om Antagelsen af den nye almindelige Lovbog for hele Landet, der nu ved hans Foranstaltning var bleven udarbeidet. Hvad Tid man begyndte at legge Haand paa dette Arbeide, vides ej med Vished, dog kan det i alle Fald ej være skeet, førend efterat Kongen var bleven myndig, især da man under hans Mindreaarighed netop havde ladet sig nøje med at gjennemgaa, forbedre og bekræfte de ældre Landskabs-Love. Nytten af en eneste fælles Lovgivning for hele Landet maatte vel paatrenge sig Enhver, men alligevel ligger den Tanke nær, at Kongens Øjne især ere blevne aabnede derfor ved en saadan Fælleslovs gode Frugter for hans andet Rige, Norge, der nu allerede i mere end et halvt Aarhundrede havde været i Besiddelse af dette Gode. Derfor bør vel og Æren for at have sat et saa nyttigt Foretagende i Verk nærmest tillægges ham selv, ikke hans Raadgivere; hans rastløse Omflakken

---

[1]) Breve i det svenske Rigsarchiv vise, at Kongen var den 23de Januar 1347 i Linkøping, den 14de Februar paa Kobberberget, d. v. s. i Falun, hvor han sendte den Besked om Gegngerden, som strax herefter omtales, til Jemteland, (trykt i Dipl. N. V. 192, og i Norges gl. L. III. 168.), den 19de Februar i Vesteraas, den 24de i Huseby i Dalarne, hvor han udgav Skraaen for Kobberverket (trykt i Kroningsswärds Dipl. Dalekarl. I. S. 14), 4de Marts i Stockholm, 12te paa Retterthing i Søderkøping, 17de i Skeninge, 22de Marts i Vesteraas og endelig fra 8—17de April i Orebro.

i Sverige ogsaa i de nærmest foregaaende Aar, lige fra Fredsslutningen af, er formodentlig ej mindre at tilskrive hans Iver for at drive denne Sag, end hans Samvittighedsfuldhed i at udføre sine Dommerpligter, og naar vi ret betragte denne hans Virksomhed, maa vi atter erkjende hans oprigtige Iver og utrættelige Bestræbelser for at fremme sine Undersaatters Tarv og raade Bod paa de Onder, der under Formynderregjeringen havde indsneget sig. Udkastet til den nye Lov var ferdigt i Begyndelsen af 1347 og skulde prøves samt antages paa et Raadsmøde, der afholdtes i Orebro strax efter Paaske (i April Maaned). Denne Lovbog kunde vel neppe egentlig være Frelsemændene behagelig, da den nøjedes med alene at tage billigt, men ikke utilbørligt, Hensyn til deres Fordringer, og saaledes hverken opoffrede Kronens eller Folkets Rettigheder, navnligt udtrykkeligt berørte Tilbage-Erhvervelsen af de Kronen frakomne Ejendomme. Alligevel blev den vedtagen af de verdslige Herrer; derimod indkom der Protester fra Geistlighedens Side omtrent af samme Slags som de, der i sin Tid af Norges Geistlighed fremsattes mod Landsloven. Disse Protester synes dog ikke at have hindret dens Antagelse og Anvendelse i alt, hvad der vedkom den borgerlige Lovgivning, idetmindste saalænge Kongen endnu nogenledes kunde haandhæve sin Myndighed og sette sin Vilje igjennem. Da han endelig, som vi ville see, laa under i Kampen med det overmegtige Aristokrati, blev vel ogsaa hans nye Lovbog, som man senere har kaldet **Medal-Lagen**, tilsidesat, indtil den endelig omtrent hundrede Aar senere med højst ubetydelige Forandringer blev gjenindført [1]).

Imidlertid gik Regjeringsforretningerne i Norge sin Gang, idet Cantsleren fremdeles i Kongens Navn udstedte og beseglede Breve, og forsamlede Raadsherrer, det være sig nu en fast nedsat Commission, eller forskjellige til særskilte Møder sammenkaldte Herrer, afgjorde endog meget vigtige Anliggender. Saaledes blev den 12te Januar hiin Dom affagt

[1]) Om Medallagen, see Lagerbring III. 245, 380, 545 fgg., hvilket her har været min eneste Kilde, da Loven selv med Apparater endnu ej er udgiven, skjønt med det første en Udgave, der vist intet lader tilbage at ønske, skal kunne ventes fra Dr. Schlyters kyndige Haand. At Loven virkelig blev antagen, seer man blandt andet deraf, at Hr. Ketil Glysing, Fru Cecilia Glysingsdatters Broder, lod sig den 3die August 1354 af Kongen give Stadfestelse paa et af hende udstedt Gavebrev, hvorved hun, „i de gamle Love" skjenkede ham og Arvinger noget Jordegods „med Feste og Skjel og alle østergøtske Love"; Kongen bad, at ingen skulde gjøre Ketil eller hans Arvinger Ejendommen berøver stridig under Paaskud af, at Gaven var „skeet i de gamle Love, førend de nye gaves eller lystes". Altsaa blev den nye Lov lyst til Thinge. Der gives ogsaa flere Haandskrifter af den, men uden Kirkebalkerne, formedelst de Geistliges Protest.

Oslo om Hafthorssønnernes Ret til Borgesyssel, hvorom der allerede ovenfor er talt. Disse Dommere vare Biskop Salomon, Hr. Ivar Ågmundssøn, Cantsler Arne, Agmund Finnssøn, Hr. Ulf Saxessøn, Ole Helgessøn, Bjarne Erlingssøn, Eiliv Eilivssøn, Orm Eysteinssøn, Gunnar Thoraldssøn, Olaf Alfssøn, Borgar Anundssøn, Thord Erikssøn, Nikolas Paus, Lagmand i Oslo, og Hallvard Agmundssøn, Lagmand i Jemteland, altsaa Biskopen og tolv kongelige Mænd, hvoriblandt Cantsleren, og to Lagmænd. Det siges i Dombrevet, at de traadte sammen paa Kongens Befaling. Heraf følger det slet ikke, at Kongen har været personligt tilstede; thi Befalingen kunde meddeles dem skriftligt, igjennem Cantsleren, og da vi finde Kongen i Linkøping 11 Dage efter, bliver det i alle Fald sandsynligere, at han tilbragte Julen i det østlige Sverige, hvor vi ogsaa see, at han udstedte Breve til Norge kun under sit Secret, da Storseglet var efterladt hos Cantsleren. Men da vi ikke vide det mindste om, hvad Kongen tog sig for, eller hvor han var i Tiden fra 16de September 1346, da han var i Lagaholm, og d. 23de Januar, da han var i Linkøping, opstaar der jo altid en Mulighed for, at han paa Tilbagevejen fra Halland kunde have gjort et Besøg i Oslo, ja endog have opholdt sig der en god Stund, hvor lidet sandsynligt det end er. Af de forsamlede Dommere synes idetmindste Agmund Finnssøn at være tilkaldt for denne særskilte Anledning, da han fire Uger efter var hjemme i sin Syssel i Stavanger[1]). Dommen faldt, som det allerede er berettet, imod Hafthorssønnerne, idet Dommerne efter behørigt Overlæg fandt, at Kong Haakon ikke kunde bortforlene en saa stor Deel af sit Rige paa længere Tid end sine Levedage, „da Herredømmet og Befalingen over Thegner og Almue saavelsom al anden Rigsstyrelse i Norge alene tilkommer den, som ifølge ret Arv er kommen til Norges Kongerige". Hermed maa saaledes denne Sag være bleven afgjort, idetmindste til Kongens, om ikke til Hafthorssønnernes Tilfredshed. Fra Örebro lagde Kongen Vejen over det til hans Hustru som Livgeding udlagte Vermeland, for, som han sagde, at holde Retterthing[2]). Derfra begav han sig til Ljodhuus, hvor Biskopen af Skara og flere Herrer, navnlig Befalingsmanden over Skaane, var hos ham (25de Mai), og hvor der maaskee fremdeles blev raadslaaet om de hallandske og danske Anliggender[3]). Umiddelbart derefter gjorde han,

---

[1]) Dipl. Norv. I. 303.

[2]) Breve fra Hamard i Vermeland af 28de April, Thingvalle af 29de, Mildesvik af 2den Mai, alle i det svenske Rigsarchiv.

[3]) Breve i det sv. Rigsarchiv, der ellers kun handler om en Gods-Transaction, vedkommende Rakkeby (fordum Gudhem) Kloster.

hvis man kan stole paa de gamle Brevskaber, en af sine næsten utroligt hurtige Reiser, idet vi den 28de Mai finde ham i Vegsjø[1]), men derfra drog han igjen vestover og gjorde endog et lidet Besøg til Norge, formodentlig til Oslo eller Tunsberg, siden han d. 8de Juli laa for Anker under Jarlsø, hvor han denne Dag lod en Skrivelse udgaa til alle dem, der boede mellem Stad og Rigets nordlige Endemerker, om deres Leding og Landværnsskibe[2]). Hensigten med denne Reise var vel især at møde Erkebiskop Arne, der netop ved denne Tid kom hjem, og overlægge med ham og flere af Norges Stormænd om de hensigtsmæssigste Foranstaltninger med Hensyn til den **Krig**, der nu forestod mod **Rusland**. Thi ej alene var det, som vi allerede ovenfor have omtalt, upaatviveligt Magnus's eget Ønske at kunne begynde Krigen næste Aar, naar den forrige Fred var udløben, for at sikkre sit Riges Grændser, men Russerne skulle selv allerede Aaret forud begyndt Fjendtlighederne paany ved at herje i Sverige og indtage en Borg[3]), og Indbyggerne af Karelen og Ingermanland, idetmindste de af dem, som allerede var christnede af romerskkatholske Prester, skal selv have anraabt ham om Hjelp[4]). Kongen fandt det derfor nødvendigt allerede i dette Aar at drage over til Finland, og i Norge maa han ligeledes have gjort alvorlige Forberedelser til Krigen, thi den nysnævnte Skrivelse til de nordlige Kystfylkers Indbyggere sigter deels aabenbart til at sikre dem mod saadanne Indfald af Russer og Kareler, som under de forrige Krige havde fundet Sted især paa Haalogaland, og som vi ogsaa nu vilde see fornyede, deels maaske endog til at skaffe en Ledingsflaade fra de Kanter, der kunde bruges til Angrebskrig mod Rusland. Han bad nemlig Indbyggerne i hine Kyst-Landskaber at have sine Landeverns-Skibe fuldtallige og i god Stand, saaledes at nye skulde bygges, hvor der ingen fandtes, og de gamle og forfaldne istandsættes, alt inden et Aar fra Brevets Be-

[1]) Der findes nemlig et Brev fra Kong Magnus dateret fra Vegsjø „anden Dag efter Trefoldighed," (28de Mai), hvori han tildømmer Hr. Haakon Lama noget Jord; et andet Brev fra ham af samme Datum har som Udstedelsessted Ryd, der formodentlig maa ligge i Nærheden af Vegsjø.

[2]) Norges gl. Love. III. S. 169. Brevet er dateret Tredievaage, som antoges at være Mariæ Bebudelses Dag (25de Marts), indtil Lange i „Aarsberetning fra det kgl. Danske Geheimearchiv" II. Tillæg S. 73—79, viiste, at dermed betegnes paa Østlandene Seljumannemesse eller 8de Juli.

[3]) Den isl. Lagmands-Annal, (Isl. Ann. Udg. S. 269 jfr. XXXV), melder, „at Russernes Konge i 1346 herjede paa Sveriges Rige og indtog efter Sigende en Stad ved Navn Serborg". Herom melder rigtignok de russiske Annaler intet. Hvad der skal forstaaes ved Serborg, vides heller ikke. Men ogsaa ved 1348 omtales det (S. 276), at Kongen vilde erobre den tilbage.

[4]) Dette siger Paven i sin Bulle af 14de Marts 1351, hvorom nedenfor.

idtgjørelse, og under en Bod af sex Ører for hver den, som unddrog denne Forpligtelse. Endvidere bød han Enhver, Lærd som Læg, yde den pligtige Skibsbygnings-Leding og Udfare-Leding; fritagne fra var alene de haandgangne Mænd og de Huuskarle, der enten foor Kongen eller med de Huusbønder, der skulde holde Huuskarle, (alt-fornemmelig med Sysselmændene), og skulde Presterne oplæse Stev-revene ved Kirkedørene, eller hvor det beleiligst kunde skee. Dette vi-nokksom, at hans Hensigt var til næste Sommer at udbyde Leding Norge. Nordmændene, fortælle de islandske Annaler, havde ingen k til at drage med ham i fremmede Riger, og derfor henvendte han til Paven om Bistand og lovede at christne Folk i Rusland: det sige omvende ei alene Kareler og Ingrer fra Hedendommen, men Russerne fra den græske til den romersk-katholske Lære, om han Magt dertil[1]). Herom var der saaledes nok at overveje med Erkebi-pen og de øvrige Herrer. Han havde ogsaa virkelig en Sammenkomst d Erkebiskopen og ikke mindre end fire Lydbiskoper, nemlig, Salomon Oslo, Hallvard af Hamar, Thorstein af Bergen, og Guthorm af avanger, samt Cantsleren og tretten andre Herrer, nemlig Ridderne ling Vidkunnssøn, Jon Hafthorssøn, Ivar Agmundssøn, Agmund ithormssøn, Agmund Finnssøn, Hallstein Simonssøn, og Svenerne arne Erlingssøn, Sigurd Hafthorssøn, Eiliv Eilivssen, Orm Ey-nssøn, Gunnar Hviit, Olaf Alfssøn og Thrond Krakessøn, hvilke : vare fra saamange forskjellige Kanter af Riget, at Indkaldelsen — man ej kan forudsætte, at de alene tilfældigviis var komne til Viken — a være skeet flere Maaneder forud. Men da de allerede en Uge efter ngens Ophold ved Jarlsø samledes med ham i den svenske Stad odhuus, hvortil han ikke fra først af kan have indkaldt dem, maa man :mode, at han oprindelig havde tænkt at holde dette Møde i Tunsberg eller slo, men ikke fundet alle de indkaldte Herrer samlede, og derfor, efter have ventet saa længe, som det var ham muligt, med Hensyn til hans inok allerede, da bestemte Reise til Finland, har begivet sig tilbage til odhuus, hvor han vel ogsaa endnu havde noget at udrette, førend han traadte Reisen østover, men imidlertid personligt overtalt Erkebiskopen de allerede ankomne andre Herrer til efter faa Dages Forløb at nme efter med de senere indtrufne og give deres Minde til, at han for ıne Gang holdt Mødet i en svensk Stad, der dog laa saa lige ved rændsen, at man kun behøvede at ro over Elven for at være paa rsk Grund ved Thorskebakke[2]). Som Grund hertil anførte han vel,

[1]) De isl. Annaler ved 1348, Udg. S. 276.

[2]) See ovenfor IV. I. S. 87.

enten at han havde saa travlt og skulde saa snart østover — han reiste virkelig igjen snart efter afsted — at han ikke havde Tid til at vente saa langt vester som i Tunsberg eller Oslo, indtil alle de Indkaldte vare ankomne, eller at han ønskede ogsaa til samme Tid at overlægge med de svenske Raadsherrer, som vare hos ham, om den bedste Maade at indrette Krigsførelsen paa. Hvad der forhandledes om Krigen, vides ikke, men Kongen maa formodentlig have mødt den Modstand, som ovenfor er antydet, eller ogsaa kun et betinget Tilsagn om Medvirkning, og derfor vel underhaanden have overlagt med Erkebiskop Arne om den bedste Maade at skaffe Pavens Medvirkning i at give Toget en religiøs, korstogsmæssig, Charakteer, forbeholdende sig, som man af det foregaaende kan skjønne, nærmere at handle med sine norske Høvdinger om denne Sag paa et nyt Møde, der maaskee allerede nu berammedes til næste Aars Februar Maaned i Oslo. Idetmindste blev et saadant Møde holdt, som vi ville see. Det eneste, der fra Mødet i Ljodhuus 1347 er levnet os, er Kongen og Dronningens Testament for Norge, dateret den 15de Juli. Da de allerede havde gjort sit svenske Testament, var det vel under alle Omstændigheder deres Agt at gjøre et lignende for Norge, men den forestaaende Krig, maaskee og alvorligere Stemning, frembragt ved de mange ængstelige Naturoptrin, der i de sidste Tider havde fundet Sted, og de dunkle Rygter, som upaatvivleligt allerede nu gik om den forfærdelige Sygdom, der havde vist sig i Østen, kan have fremskyndet Beslutningerne. Det kunde forresten synes at vidne om heldigere Resultater af Kongens Bestræbelser for at ordne sine Financer og gjenvinde sine Indtægter, end andre af hans Yttringer og Handlinger give at forstaa, naar han og Dronningen i Indledningen til dette Testament udtrykkeligen sige, „at Gud af sin Naade havde overflødigt ophøiet og med timelige Goder beriget dem fremfor andre Menneskernes Sønner"; men dette maa vel mere antages for en lidetsigende Talevending, end for en Tilkjendegivelse af de virkelige Forhold. Man skulde imidlertid slutte til stor Overflod af den første Gave, som i Testamentet omtales, nemlig til Vadstena Kloster, hvor de allerede i det svenske Testament havde bestemt at ville begraves[1]). De skjenkede dertil den umaadelige Gave af 6000 Mk. i norske Penge, for hvilken Kongen pantsatte Øen Ordoost (nu

[1]) Her omtales Klostret som kun paatænkt eller idetmindste ikke færdigt; i det norske Testamente derimod nævnes det, som om det allerede var i fuld Stand, hvilket det dog ikke kan have været, skjønt det vistnok da allerede var paabegyndt, maaske under St. Bergittas egen Opsigt, thi at hun ikke, som det almindeligvis heder, havde forladt Sverige allerede i 1346, sees deraf, at man har et Brev fra hende, dateret Skeninge den 29de Juli 1348 (Br. i sv. Rigsarchiv). Den store Gave, hvormed Kongen betænkte det vordende Kloster, viser, hvilken Enthusiasme der maa have hersket for dette Foretagende.

ɩtigt skrevet Droust) i Elvesyssel, saaledes at hans Efterfølgere skulde ne indløse den i en Tid af ti Aar i det høieste, i hvilken Klostret de nyde alle kongelige Indtægter, deraf undtagen Sagøren. Til :istkirken i Nidaroos skjenkede de 150 Mk. norsk til dens Bygning : Vedligeholdelse med endeel smukke Messeklæder, og oprettede af det ɔs, der ved Hr. Sigurd Lande var dem tilfaldt, 10 Markebool til ıtideligholdelse af deres Aartid med Messer og Bespiisning af 30 Fattige, Markebool (ligeledes efter Hr. Sigurd Lande) til en Præbende, hvortil ıgen og efter hans Død Dronningen skulde have Præsentationsret, samt Oprettelsen af et Alter i samme Kirke til Ære for St. Olaf og Erik, ɪrved Indehaveren af hiin Præbende skuldé holde visst foreskrevne Messer. l Kathedralkirkerne i Bergen, Stavanger, Hamar, Kirkevaag, Skaalholt Hole gav de Messeklæder, til hver af dem lige meget. Kathedralkirken ɜrønland fik 100 Mk. Peninger i kostbare Kirkeklæder. Domkirken i ılo fik ej alene kostbare Altarklæder, men ogsaa 20 Mkbool til den hel- e Jomfrus Altar paa Nordsiden med Forpligtelse for Vicaren derved at holde deres Aartider, samt til at bespise 40 Personer. Besynder- t nok, nævnes ikke Kathedralkirken paa Færøerne, uagtet de andre ıthedralkirker inden Norges Omraade ere betænkte; det synes alene at ıatte være en Forglemmelse. Apostelkirken i Bergen betænktes med Mk. Peninger og 10 Mkb. Jord til dens Commune, St. Mariæ- ke i Oslo med 100 Mk. Peninger og 10 Markebool Jord [1]). ındre Gaver skjenkedes til Fane, Herdla, Lede, Stiklestad Kirker, til St. ıomas Kirke i Canterbury, og til den hellige Ludvigs Kirke i St. Denis ı Paris. Klostrene i Norge bleve rigeligt betænkte, og til Ud- ing mellem de Fattige gaves for hver Fehirdsle, 40 Mk. Penin- r. Til Executorer udnævntes Erkebiskopen, Biskop Salomon af ɜlo, og Biskop Halland af Hamar, samt Hr. Ivar Agmundssøn, ɪarne Erlingssøn og Orm Eysteinssøn. Man seer heraf, hvo der var ns mest betroede Mænd. Fehirden i Oslo, Thorgils Smidssøn eller ns Eftermand, skulde efter Testatorernes Død oppeberge hele Skatten af ehirdslen og udbetale Legaterne uden at være ansvarlig for Akershuus ed Hensyn til andre, end den længstlevende af dem selv og deres Exe- ıtorer, men derimod være pligtig aarlig at aflægge disse det nøjag- gste Regnskab, ligesom og den længstlevende i Forening med Executo-

[1]) Her siges der, at Kongen desuden giver Mariekirken de Ejendomme, der var ham tilfaldne i Haddingdal, paa Valders og paa Hadeland efter Erik Djupe, til Erstatning for de 26 Markebool efter Sigurd Lande, som Kongen skjænkede til Nidaros Christkirke, og som han oprindeligen havde givet Mariekirken, men atter taget tilbage.

rerne skulde beskikke hans Eftermand, naar dette behøvedes. Til Bekræftelse paa dette Testament, satte saavel Kongen og Dronningen selv, som alle de ovennævnte Geistlige og verdslige Herrer, sit Segl derunder[1]). Det mærkeligste herved er, at Cantsleren, uagtet han som Provst ved Mariekirken nævnes førend alle Ridderne, dog ikke kalder sig Cantsler eller Provst, men alene „Chorsbroder i Oslo og Hamar". Man maa saaledes antage, at han her under Forsamlingen midlertidigt havde maattet nedlægge Cantslerværdigheden og overdrage Kongen Storseglet, som han dog ved Kongens Bortreise atter fik tilbage. At Kongen havde Hastværk med at komme østover, sees deraf, at han allerede den 23de var i Ørebro, den 26de i Havnasker, der maa være at søge etsteds i Mælaren, og den 30te i Stockholm[2]). Fra Ørebro lod han hiin føromtalte Skrivelse (s. o. S. 373) udgaa til Jemtelendingerne om at udrede deres Skat ordentligt og ikke hindre dens Udbetaling til Sysselmanden. Han opholdt sig ikke længe i eller ved Stockholm, thi allerede i Midten af August var han i den østlige Deel af Finland[3]) og havde sandsynligviis endog været lige inde i Ladoga ved de russiske Grændser for at undersøge Forholdene, maaske endog prøve paa, om han kunde tilbageerobre den tabte Borg. Heraf blev der vel neppe denne Gang noget, men det er muligt, at Kong Magnus allerede nu sendte det Budskab af Klerke og Munke til Novgorod, hvorom de russiske Aarbøger tale[4]), hvorved han skulde have udbedet sig, at man vilde sende en russisk Geistlig for at samtale om Troeslæren med en af hans egne Klerker[5]), paa det at han kunde høre, hvilken Lære der var bedst, og, hvis da Russernes viiste sig at være den bedste, gaa over til den, medens de omvendt i modsat Fald skulde antage hans, dersom de ej vilde, at han skulde hjemsøge dem med Ufred. Saaledes kan det nu vel umuligt forholde sig, da ej engang den Tanke kan være falden Magnus ind, at selv han under nogen Betingelse skulde kunne forsage sin Tro, men vel er det muligt, ja det maa endog ansees for næsten vist, at

---

1) Dette Testament har været flere Gange aftrykt, først hos Suhm XIII. S. 807 ff., dernæst i Handl. rör. Skand. hist. T. XII., derpaa i Saml. V. S. 579 ff., og endelig i Dipl. Norv. V. 193. Originalen findes i det svenske Rigsarchiv.

2) Breve i det svenske Rigsarchiv.

3) Breve, dateret Kirkjosund, der synes at have været i den viborgske Skærgaard, af 17de og 21de August, Arvidsons Handl. I. 2.

4) De novgorodske Aarbøger for Aaret 6857 (1ste September 1347—48). De begynde Aaret med at omtale denne Sendelse og antyde derved, at den fandt Sted i Septbr. 1347.

5) De russiske Aarbøger betjene sig her af det besynderlige Ord „Philosopher" om de Mænd, der fra begge Sider skulde affendes til Disputationen.

høitideligt har ladet dem opfordre til at forene sig med den romersk-olske Kirke for derved i Afslags-Tilfælde at kunne give sit forestaa-Krigstog den religiøse Charakter, der var nødvendig til at sikkre sine Undersaatters villige Hjelp og Pavestolens Bistand. Ved dtagelsen af dette Budskab, siges der, overlagde Novgorods Erkebiskop ilius (Vasilij), Possadniken Theodor (Feodor) Danilovitsch, og Ty-kojen Abraham (Avram) med det samlede Borgerskab og lod svare gnus, at han, hvad Troeslæren angaar, fik henvende sig til selve Pa-rchen i Constantinopel, da de ikke selv ønskede at twiste med ham om en. Om dette Svar bragtes Magnus tilbage af hans egne Udsen-ere — hvilket er det rimeligste —, eller om han først fik det i det ende Aar, da han virkelig havde tiltraadt Krigstoget, siges ikke[1]). Begyndelsen af September vendte Magnus tilbage igjen til Sverige; 1ste og 2den September var han i Aabo[2]), d. 3die Oktober finde ham atter i Stockholm[3]), hvorfra han kort efter over Södermanland, ergøtland, Vestergøtland[4]) reiste til Norge og var allerede inden No-iber Maaneds Udgang ankommen til Baagahuus[5]). Imidlertid de rimeligviis Cantsler Arne fremdeles udstedt Breve, vedkommende løbende Regjeringsforretninger, i hans Navn og under Storseglet[6]), ens Hr. Agmund Guthormssøn ligesom før lod Hirdsager eller Klager r de kongelige Embedsmænd paakjende, saaledes som vi have seet af handlingerne vedkommende Jemtelendingernes Klager over deres Sys-mand Nikolas Peterssøn, (s. o. S. 373). I hele denne Tid førte ngen intet andet norsk Segl med sig, end sit Secret, og lod detmed Forordninger for Norge besegle i sin Nærværelse. Paa denne Viis nemlig hans føromtalte Skrivelse til Jemtelendingerne beseglet.

---

[1]) De russiske Annaler tale om et Gesandtskab af tvende Herrer, som de sendte til Magnus, og som allerede traf ham i Spidsen for hans Krigshær, men dette er snarere skeet, da han kom tilbage til hine Egne 1348. Saaledes have vi og forstaaet det, som det nedenfor vil sees.

[2]) Breve fra Magnus, daterede Aabo 1ste og 5te Septbr., nævnes af Porthan i Noterne til Juusten Chron. episc. Aboens. S., 269 270. Sammesteds omtales et Brev fra ham, dateret Vardø paa Aaland den 10de September.

[3]) Breve fra Stockholm, dateret 3die Oktober, see Gahms Beskr. over Øland S. 229.

[4]) Man har i det sv. Rigsarchiv Breve fra Magnus, udstedte i Vor Fru-Berge Kloster i Södermanland den 9de Oktober. og fra Skara den 20de Oktober. Altsaa har han vel taget Veien over Strengnes, Linkøping, Skara og Ljodhuus.

[5]) Brev af 25de Novbr. Dipl. Norv. IV. 321.

[6]) Arne kalder sig nemlig Cantsler i Brev af 10de Aug. 1347, Dipl. N. IV. 317.

44. Kongen opholder sig nogen Tid i Norge. Høvdingemøde i Oslo. Første Krigstog til Rusland.

Paa Baagahus opholdt nu Kong Magnus sig over en Maaneds Tid[1]), beskjeftiget, som det synes, med allehaande Regjeringsforretninger, af hvilke der nu maa have været mange for ham at besørge, som ikke vel havde kunnet afgjøres ved Cantsleren, Hirdstjoren eller andre hans Ombudsmænd alene. Saaledes sørgede han for Retsplejen[2]), og tilstod Bremens Borgere fri Handel paa Bergen mod alene at erlægge den Told, som af Kongerne Magnus og Erik var fastsat, saaat de fritoges for den af Kong Haakon V paalagte[3]). Men ved ingen af disse, som overhoved ved intet under hele dette hans Ophold i Norge af ham udstedt Brev, nævnes der noget om Cantslerens Medvirkning, saaat man altsaa enten maa antage, at denne midlertidigt har nedlagt sit Embede, eller at Kongen fremdeles alene har beseglet med sit Secret, overladende de løbende Forretninger til Cantsleren. I alle Fald see vi atter denne optræde, ikke i Egenskab af Cantsler, men som slet og ret „Arne Aslaksøn" idetmindste i eet af de Brevskaber, der udstedtes ved det Raads- eller Høvdinge-Møde, som nu holdtes i Oslo, medens han senere, i Kongens Fraværelse, atter viser sig som Cantsler: det maa derfor nok have været en vedtagen Sag, at han idetmindste ved Høvdingemøder midlertidigt nedlagde denne Værdighed. I Julen maa Kongen have haft det festligt hos sig paa Baagahuus og samlet mange højbyrdige Mænd ved sit Hof; thi vi see, at blandt dem, der strax efter deeltog i Høvdingemødet i Oslo, var der ikke mindre end fem, der her kaldes Riddere, medens de ved Mødet i Ljodhuus et halvt Aar forud kun kaldes Svener, altsaa maa Kongen ifølge gammel Vedtægt og Hirdskraaens saagodtsom udtrykkelige Bud have dubbet dem dertil ved Julehøjtiden. Disse fem var Sigurd Hafthorssøn, Bjarne Erlingssøn, Thorgils Smidssøn, Borgar Aanundssøn og Orm Eysteinssøn[4]). Saaledes har da vel nu etslags Forsoning fundet Sted mellem Kongen og den førstnævnte, skjønt unegtelig ogsaa den Tanke ligger nær, at Kongen denne Gang har vist sig

---

[1]) I det sv. Rigsarchiv findes og et Brev udstedt af Kongen fra Baagahuus 1ste Decbr. 1347, og vi see af det følgende, at han opholdt sig her endnu d. 18de Januar. Naar derhos Porthan omtaler et Brev, som Kongen d. 19de Decbr. skulde have udstedt fra Borgo i Finland, er dette upaatvivleligt en Misforstaaelse af „Baagahuus".

[2]) Det ovennævnte Brev til Ryfylke-Lagmanden af 25de Novbr. 1347.

[3]) Br. af 13 Januar 1348, Dipl. Norv. V. 197.

[4]) See Dommen af 16de Febr. 1348, især sammenholdt med den af Jan. 1347.

:e end almindelig forekommende mod Høvdingerne og uddeelt Titler tørre Mængde, end ellers, for at vinde dem og stemme dem des stigere for sine Krigsplaner.

Dagen, hvortil Mødet i Oslo var bestemt, vides ikke, men af enkelte er det udstedte Brevskaber sees, at det afholdtes i Løbet af Februar. m tilstedeværende nævnes Erkebiskopen, Biskop Hallvard af Hamar Biskop Salomon af Oslo, Arne Aslaksson (Cantsleren), Hr. Erling ›funnsson, Hr. Jon Hafthorsson, Hr. Ivar Agmundsson, Hr. Ag= ıd Guthormsson, Hr. Borgar Anundsson, Hr. Ulf Saxesson, Hr. thorm Eriksson, Hr. Thorgils Smidsson, Hr. Sigurd Hafthorsson, . Bjarne Erlingsson, Hr. Orm Eysteinsson, Olaf Alfsson, Thrond ıkesson og Gunnar Hviit. Men da disse kun tilfældigvis nævnes ı Medudstederne af den Dom, hvorom der her strax efter vil blive ıdlet, er det heel rimeligt, at ogsaa flere vare tilstede. Saaledes kan gjerne være, at Biskoperne fra Island var der, hvilke netop var komne Norge Aaret forud[1]), som det i det Følgende vil sees. Kongens vedhensigt med dette Møde var formodentlig at gjøre en endelig Aftale den Krig, som han havde fore, og at der har været tilsagt ham ıen Hjelp fra Høvdingernes Side maa sluttes deraf, at nogle af disse :mindste senere fulgte ham i Feldten[2]), og at han endnu samme Aar de Leding ude fra Norge. Men desværre savnes enhver Efterretning disse Forhandlinger. Desforuden seer man, at den Sag, der allerede ge havde ligget Kongen saa meget paa Hjertet, Ordningen og Forbe= ıgen af hans Indtægter, var paa Bane. Der blev saaledes af de nys= ınte Høvdinger paa kongelig Begjering afgjort ved Dom, hvorledes nuen paa Hedemarken og Raumarike skulde udrede sin Visøre og Led= til Kongen. Han fordrede nemlig, at de skulde erlægge den i det :aldte forngilde Øre, det vil sige, at de Mark, Øre, Ertoger eller ninger, hvortil enhver Gaard stod ansat i Skat, skulde betegne Penge den Gehalt, som Mynten havde i det foregaaende Aarhundrede, da tre !. i indenlandske myntede Penge svarede til een Mark brendt Sølv, dens Almuen, som man kan skjønne, vilde dermed alene have den nu løbende Mynt betegnet, i hvilken Forholdet mellem brendt Sølv og ıntede Penge var som 5 til 1. Almuen fra de nævnte Fylker blev ›stevnet til Oslo for at svare for sig og sendte vel, som sedvanligt › slige Leiligheder, sine Fuldmægtige. Kongen anmodede de nævnte :rrer om at træde sammen i en Dom og, efter at have hørt hvad

---

[1]) See Isl. Annaler, Udgaven S. 272.

[2]) Bjarne og flere anseede Mænd fulgte nemlig Kongen iallefald i 1351, som de isl. Annaler berette.

begge Parter havde at forebringe, at afgjøre Trætten. De samledes i Bispsgaarden i Oslo, og efter omhyggelige Undersøgelser fandt de, at Kongen havde Ret, især da Bønderne selv maatte indrømme, at de tog sin Landskyld efter den forngilde Cours. Saaledes dømtes der da, (16de Febr.), at Almuen baade i By og Hereder skulde yde Kongen forngilde Penge i Visøre og Leding, og hvor rede Penge ikke havdes, at en Hud skulde gjelde for to Øre, et Bukkeskind for en Øre, et Gedeskind for en halv, efter gammel Cours[1]). Denne Dom maa ansees for Resultatet af de Undersøgelser, Guthorm Erikssøn og Thrond Krakessøn faa Aar tidligere havde anstillet. Det er ikke usandsynligt, at ogsaa Protokollerne fra Undersøgelserne i Viken og andetsteds i Landet have været fremlagte, og at der har været afsagt flere Domme eller Afgjørelser af lignende Slags som den nysomtalte, men hvorom vi ej længer have Brevskaber tilbage. I Gudbrandsdalen synes idetmindste de samme Ørelag at have været fastsatte, men det kan hende, at Almuen der ingen Vanskeligheder har gjort ved at underkaste sig dem[2]). Paa dette Møde besørgede Kongen desuden andre vigtige Regjeringsforretninger. Saaledes gav han en Forordning, der just ikke vidner fordelagtig om Retstilstanden i Landet, idet den søger at afskrekke fra at kjøbe Folk til Meeneed eller leje Snigmordere til at rydde anden Mand af Vejen. Den setter Ubodemaals Straf for Ophavsmanden, og Straf af Brendemerkning for Snigmorderen selv. I den samme Forordning indskerpes ogsaa Lovens Straf for den, der stikker sagesløs Mand med Kniv, bider ham eller skyder paa ham, men tillader han rigtignok at løse sig fra Straffen med 8 Ertoger af

---

[1]) Denne Dom er aftrykt i N. gl. Love III. 171 efter et Par gamle Lov-Haandskrifter fra c. 1400 og 1450. Skade, at vi ej have Originalen, thi derved kunde vi maaske faa Rede paa flere Besynderligheder i den Maade, hvorpaa Udstederne opregnes. De verdslige Herrer forekomme nemlig i den Orden: Erling Vidkunnssøn, Jon Hafthorssøn, Ivar Agmundssøn, Agmund Guthormssøn, Bjarne Erlingssøn, Arne Aslakssøn, Sigurd Hafthorssøn, Orm Eysteinssøn, Borger Annundssøn, Ulf Saxessøn, Thorgils Smidssøn, Guthorm Erikssøn, Riddere, og Olaf Alfssøn, Thrond Krakessøn, Gunnar Hvitt, Svein. Men det synes utroligt og stemmer idetmindste ikke med hvad der ellers altid iagttoges, at nybagte Riddere som Bjarne og Sigurd settes foran eldre; som Ulf Saxessøn og Guthorm Erikssøn. End mere forunderligt er det, at Cantsleren Arne Aslakssøn nævnes midt imellem Ridderne. Her synes man virkelig at maatte antage, at Afskriverne have forrykket Originalens Orden.

[2]) See Brev fra Vaage af 16de Februar 1349 (D. N. V. 207), hvorved Ulf Erlingssøn indberetter i Syselmanden Erik Slembes Navn, at en Olaf Grimssøn modtog Kongens Visøre til den Cours af en Kohud for 4 Ertoger, et Toaars Bukkeskind for 1 Øre, Aarsgammelt Bukkeskind for 2 Ertoger, et Gedeskind for 1 Ertog o. s. v. Her er Pengene satte endnu lidt højere end i Dommen af 1348.

Mrk., og den byder endelig, at den under Forfølgelse værende Mand, har taget Dagsbrev til at nyde midlertidig Fred, skal, naar han i ne Tid stikker eller hugger nogen eller gjør anden Ustyr, have forbrudt Fred[1]). En anden Forordning gav han, hvorved han forbød udenlandske Kjøbmænd at handle paa Norge nordenfor Bergen og paa Skatlandene, en Fornyelse af det eldre Forbud under Kong Haakon[2]). Endvidere stadfestede han Mariekirkens eldre Privilegier og bød udtrykkeligt, de skulde have Rang over de saakaldte Chorprester[3]). Og endelig tilholdt han alle Mænd i Tunsbergs Provstedømme at betale Kirke sin Ret og Skyldighed under Brevebruds Straf[4]). Ved ingen af se Forordninger eller kongelige Skrivelser nævnes der et Ord om, at ntsleren beseglede; det heder kun, at de besegledes i Kongens Over:, og ved den sidstnævnte tilføjes, at det skete med hans Secret. aledes maa man vel antage, at de alle kun have været beseglede dette, og at Cantsleren fremdeles beholdt Storseglet hos sig.

Ej længe derefter maa Magnus have forladt Oslo og begivet sig over til Sverige, da vi i April finde ham ved Grenna i Linkøping[5]), nok i fuld Travlhed med sine Udrustninger mod Rusland, ligesom ogsaa see flere af hans Omgivelser iferd med at gjøre Forberedel til dette Tog[6]). I Norge blev formodentlig ogsaa strax Leding udt, thi allerede i de første Dage af Juni var Kongen ferdig at drage ed[7]). Der tales meget i den yngre svenske Riimkrønike om, at han

[1]) Forordn. af 18de Febr. 1348 i N. gl. Love III. S. 173.

[2]) Sammesteds S. 170. Datum angives forskjelligt i de forskjellige, allesammen daarlige, Afskrifter, men 18de Decbr. er vist det rette, da ogsaa den nysomtalte Forordning og Beskyttelsesbrevet for Mariekirken er af denne Dag.

[3]) Breve af 18de og 20de Februar i Dipl. N. 289, 290.

[4]) Br. af 19 Febr. 1348 i Dipl. N. I. 310.

[5]) Br. i det svenske Rigsarchiv af 14de April. See Lagerbring III. 615.

[6]) See Breve i det sv. Rigsarchiv, hvorved Rørek Bonde bortbytter sin Deel af Lina og Hallestad til sin Broder Peder Bonde mod hans Deel i Husabystrand, paa Vilkaar at Throtte Petersøn og Johan Hjærne inden et Aar efter Kongens Tibagekomst fra Russerne skulle vurdere de bortbyttede Ejendomme. Heraf maa man vel slutte, at Rørek, Throtte og Johan skulde være med paa Toget. Hr. Erngisl Sunesøn solgte den 28de Mai sit Gods i Uppland og Sødermanland, vist af samme Grund. Byrge Magnusøn og hans 2 Sønner solgte 17 April deres Gods til Kongens Marsk Steen Thuresøn.

[7]) See hans Brev af 4de Juni, dateret Lidnhavn nærved Stockholm, i det sv. Rigsarchiv. Der kan ingen Tvivl være om, at han laa der med Flaaden. Det handler om, at han giver Hr. Israel Byrgesøn visse Godser i Vederlag for andre, som denne havde overladt ham. Brevet er medbeseglet af Dronningen, Erkebiskopen, Biskop Peter af Linkøping, Sigge af Skara og

imod Fru Birgitta Byrgesdatters Advarsler, som hun paastod grundede sig paa Aabenbarelser af Christus og den hellige Jomfru selv, brugte udenlandske Lejetropper, baade fra Tydskland og Danmark. Det har vist fuldkommen sin Rigtighed, at han raadførte sig med Fru Birgitta, thi hendes efterladte saakaldte Aabenbarelser bevidne dette, og det synes desuden paa den Tid næsten at have været en Sedvane at raadspørge hende som et slags Orakel ved vigtige Foretagender[1]). Det er ogsaa i sig selv heel rimeligt, at Kongen foruden indenlandske Krigsmænd har lejet tydske Tropper, thi det var jo netop i hine Tider Skik og Brug. Men i St. Birgittas Aabenbarelser staar der rigtignok ikke et Ord om hiin Advarsel

---

Thomas af Vegsjø, samt Hr. Gisle Elinesøn, Gøstav Tunesøn, Rid. Arnbjørnsøn, Knut Folkesøn, Karl Neskonungesøn, Karl Tukessøn, Amund Sture, Laurents Karlsøn, Puke Glysing, Steen Thuresøn, Riddere, og Johan Christinesøn, Sven. Altsaa holdtes her ogsaa et Høvdingemøde; dog maa man vel antage, at mange af de nævnte Herrer ogsaa fulgte med paa Toget.

[1]) Om St. Birgitta, Datter af Hr. Byrge Petersøn og Enke efter Hr. Ulf Gudmarsøn, er det her overflødigt at tale nærmere, da udførlig Beskeed om hende findes saavel hos Lagerbring som i andre historiske Skrifter navnlig Langes „de Norske Klostres Historie", Side 53 ff. Hendes saakaldte „Aabenbarelser eller Revelationes", om hvilke det nu er oplyst, at de virkelig ere forfattede eller oprindeligt dicterede af hende selv, indeholde blandt megen mystisk og uforstaaelig Tale dog en og anden ikke uvigtig Antydning til de Begivenheder, som i Sverige forefaldt inden hendes Afreise derfra, hvilken man ogsaa heraf kan see fandt Sted ikke i 1346, som det almindeligt siges, men idetmindste efter 1348, fra hvilket Aar vi ogsaa, som ovenfor viist, (S. 478) endnu have et af hende i Skeninge udstedt Brev. Vi see saaledes deraf, som det strax nedenfor nærmere skal omtales, at hun i 1348 overtalte sin Broder Hr. Israel Byrgesøn til at modtage Generalembedsmands-Posten istedetfor at følge Kongen paa Toget til Rusland. Hendes Orakelsvar til Kongen om det forestaaende Tog indeholdes i Revelationernes 8de Bogs 39te, 40de, 42de, 43de, 44de og 45de Cap. Deres Indhold er i Korthed dette: at han bør have godt Mod, dueligt Legeme, frivillige og brave Vasaller og Krigere, at han i Forvejen bør gjennemreise sit Rige og forvisse sig om, hvorledes Lov og Ret overholdes, at han skal have to Faner, en fremstillende Christi Lidelse, en anden Retfærdighedens Sverd, medbringe dydige Klerker og Munke af forskjellige Ordener, ikke medtage for mange Krigere eller stole for meget paa sin Styrke, at han skal tilbyde de Vantro Fred, Tro og Frihed, og kun skride til Straf og Udryddelse, hvis de foragte hans Tilbud. Det sees af Cap. 43, at hun efter Kongens Hjemkomst dadlede ham og hans Mænd baade for Tilbagetoget i sig selv, og fordi de gav sig og ikke Gud, Æren for Sejren. I alle disse Svar nævnes ikke Magnus's Navn, han betegnes kun som „en Konge i Sverige". Man seer ogsaa af Cap. 46, at han havde en Biskop med paa Toget, thi denne Biskop tilholdes her strax at oprette en Kathedralkirke, naar endeel af Hedningernes Land er indtaget. Denne Biskop var maaskee Henning af Aabo, men maaske og en af de fire ovennævnte. St. Birgitta forlod neppe Sverige førend til Jubilæet 1350, eller i 1349, som det udtrykkeligt siges i Scr. R. D. p. 258, (see nedenfor S. 488 Note 3).

) at bruge fremmede Tropper, og med Vished veed man intet der-. Naar der tillige fortælles, at Grev Henrik af Holsten deeltog med ıgen i Toget, da er dette endog aldeles urigtigt, thi Grev Henrik under hele Krigen i 1348 paa ganske andre Kanter [1]). Det vil i følgende vises, at Beretningen om Tydskernes Anvendelse i Krigen, s den ikke er aldeles greben ud af Luften, maaskee især grunder sig der-, at de tydske Riddere og Herrer i Estland maaskee deeltog i det andet ttog 1351, ligesom vi strax nedenfor ville see, at de allerede samtidigt Kong Magnus's første Tog gjorde en Diversion fra sin Kant mod kov, hvilket maaskee kan have været aftalt, da Sendebud fra Estland r før Kongens Afreise var i Stockholm og der fik hans Bekræftelse de Maj) paa det Forsikkringsbrev, som Kong Christopher d. 2den i Tid havde givet dem [2]). Overhovedet synes det, som om Riimkrø-ens Skildring mere sigter til det andet Tog i 1351, end til det ste [3]). Før sin Afreise indsatte Kongen Fru Birgittas egen Broder,

---

[1]) Grev Henrik af Holsten var den 22de Juli 1348, da Kong Magnus laa for Nøteborg, paa Nebbe-Gaard i Sjæland, see nedenfor S. 493, Note 4, og 22de Septbr. 1348 paa Ørkel (paa Fyn), Lüb. Urk. B. No. 910. Da Riimkrøniken udtrykkeligt siger, at han var med paa Toget, tør man ikke reentud benegte det, men det maa da have været paa Kongens andet Tog, i 1350—51, saaledes som det nedenfor nærmere skal omhandles.

[2]) See Grams „Forbedringer", Khavnske Selskabs Skrivter, IV. S. 47.

[3]) Der er faa Begivenheder i Sveriges Historie, som er blevet mere mishandlede af senere Chronister og nyere Historieskrivere, end denne Krig med Rusland. Lige fra Ericus Olai af har man nemlig lagt Riimkrønikens uvederheftige Beretning til Grund her, som ellers ved Fremstillingen af Kong Magnus's Historie. Uagtet det nok er muligt, at Riimkrønikens Beretning, nedskreven mange Aar senere, kan indeholde enkelte Omstændigheder fra Kongens første Tog, f. Ex. om de undertvungne Indbyggeres Daab, saa vil man dog, naar man nærmere gjennemgaar den, (vi ville i det Følgende fortæligen meddele den,) see, at den i sin Heelhed ikke passer paa Toget i 1348, saaledes som det fortælles i de paalideligste Kilder, og at den derfor maa gjelde Kongens andet Tog. Den væsentligste Forskjel er, at Riimkrøniken lader Magnus blive beleiret af Russerne og komme i Nød, medens de samtidige Beretninger om Toget i 1348 tvertimod lade ham seire og indtage Nøteborg. Disse Beretninger, skjønt fra mange forskjellige Hold, ere dog saa merkeligt samstemmende, at man ikke et Øieblik kan tvivle om deres Rigtighed. Den vigtigste og fuldstændigste er a) den i de russiske Annaler for 6856 (1347—48), som vi ovenfor især have fulgt. (Suomi f. 1848 S. 96—100). De sige udtrykkeligt, at Novgoroderne sende sine Tropper mod Kongen den 24de Juni, at Magnus indtog Nøteborg den 6te August, at Novgoroderne strax efter hans Bortgang begyndte Beleiringen d. 15de August og indtog Borgen den 24de Febr. i det følgende Aar. Dernæst følger b) Detmars lübeckske Krønike (S. 270), der fortæller, at Kongen tiltraadte sit Tog efter Pinds (8de Juni) 1348, begyndte at beleire Pekensaari (det finske Navn paa

kelte Nordmænd — bleve nedhuggede, og kun nogle faa gjorte til Fanger for at benytte dem til Udvexling mod de Gisler, Kong Magnus havde taget med sig. Derpaa gik det ud over de stakkels Kareler og Ingrer, der bleve frygteligt straffede for deres Frafald; nogle bleve nedsablede, andre hængte paa Træer, andre lod man sønderrive af vilde Hunde, eller aflivede dem ved forskjellige andre Piinsler. Det forstaar sig, at de bleve tvungne til at vende tilbage til den græske Tro [1]). Siden gjorde Russerne et Herjetog lige op til Haalogaland, som herjedes med Ild og Sverd lige til Bjørkø [2]). Imidlertid havde Pleskoverne ogsaa slaaet Angrebet fra Estland tilbage, indtaget en Borg, som de tydske Herrer havde anlagt ved Narova, og dræbt Besetningen. Saa heldigt som dette Tog var begyndt, saa uheldigt var det derfor i sine Følger baade for Sverige og Norge. Man maa formode, at Skylden for det forhastede Tilbagetog ej saa meget laa hos ham, som hos Herrerne, der fulgte ham paa Toget. Han selv brendte af Begjerlighed efter at tage Hevn over de grumme Fjender, men vi ville snart see, hvorledes en megtigere Haand end Menneskernes hindrede ham deri og frembragte en nødtvungen Stilstand i alle Krigsforetagender.

45. Kong Magnus's Besøg i Norge 1349. Hans Forhandlinger med Danekongen og dennes saavelsom Hertugs Albrechts falske Spil med ham.

Man veed ikke nøiagtigt, naar Kong Magnus kom tilbage til Sverige fra sit finske Tog i 1348. Muligt, at han, som et enkelt Brev antyder, opholdt sig i Aabo, endnu i September, medens Russerne allerede havde begyndt at blokere Nøteborg. Han kan dog neppe have dvælet der længe. I November var han i Uppland og Stockholm, hvor han maaskee ogsaa har tilbragt Julen [3]), men strax derefter maa han have tiltraadt en Reise til Norge, thi han var i Oslo den 22de Februar 1340. Hvad hans Hensigt var med denne Vinterreise til Norge, angives ingensteds. Formodentlig var det fremdeles nogle Finantsspørgsmaal, især angaaende Pavetienden af de kongelige Capeller, hvilken Sag i alle Fald ivrigt beskjeftigede ham, som vi strax ville see. Erkebiskop Arne, hvem Paven havde betroet Hoved-Indsamlingen, lader til at have taget sig denne Sag meget ivrigt og lige fra Slutningen af 1348 at have reist

[1]) Saaledes fortælles der i Pavens Bulle, naturligviis efter Beretninger fra Sverige. Raynaldi Annales VI. T. 16 p. 324.

[2]) Isl. Annaler, Udg. S. 280.

[3]) Man har i det sv. Rigsarchiv Breve fra ham dat. Vaala i Uppland den [illegible] og Stockholm den 30te December.

m i Viken og paa Oplandene, neppe i andet Ærende end dette [1]). Det følder da næsten af sig selv, at Erkebiskopen, naar han først var paa e Kanter, ogsaa indfandt sig hos Kongen. Men vi erfare desuden udtrykkeligt, at denne virkelig havde en Sammenkomst — der rimeligst maa have fundet Sted i Oslo — med Erkebiskopen, Biskop Salomon af Oslo og Biskop Hallvard af Hamar angaaende Pavetienden. Klerkerne ved de kongelige Capeller havde nemlig klaget over, at Tiende-Indsamlerne utilbørligen forfulgte dem med Krav og Trusler om kirkelige Tvangsmidlers Anvendelse, naar de ej vilde betale Tienden, hvortil de ikke ansaa sig forpligtede, og Kongen var af samme Mening, idet han holdt for, at det pavelige Tiendepaaleg alene gjaldt Indtægter af Beneficier, som udelukkende kunde kaldes kirkelige, og hvis Besiddelser saa fuldstændigt tilhørte Kirken, at ingen anden havde noget over dem at sige, medens derimod de Ejendomme, som Kongerne havde skjenket til sine Capeller, blot tjente til Incumbenternes Lønning, og disses Raadighed derover kun var Nyttesbrugen (ususfructus), saa længe de tjente, medens den virkelige Ejendomsret med Myndighed til at afhende og bytte fremdeles forblev hos Kongen og Norges Krone, hvad ogsaa de kongelige Stiftere oprindeligen havde forbeholdt sig. Ligeledes var det udtrykkeligt betinget, at ved Befordringer til eller Afsettelse fra disse kongelige Beneficier skulde hverken de sedvanlige kanoniske Regler gjelde, eller Forfremmelsen til Prælaturer skee ved Valg, men alt skee efter Kongens Forgodtbefindende, da Kongen indsatte disse Klerker mere, som om det var verdslige Embedsmænd, til Bistand i sine Forretninger m. m. Af alle disse Aarsager forbød han udtrykkeligt sine Klerker at svare nogen saadan Tiende, og om denne sin Hensigt underrettede han mundtligt hine fire Biskoper, da de vare hos ham [2]). Hvad de hertil svarede, vides ej med Vished, men hine Grunde, der upaatvivleligt have været udtænkte af Cantsleren, maa vel have forekommet dem temmelig uimodsigelige, idetmindste ville vi see, at Kongen strax efter høitideligt gjentog sit Forbud. Under Erkebiskopens Ophold i Norge var det vel og, at Kongen udstedte et nyt Varnadarbrev for Nidaroos Kirke, dens Klerker og Tjenestemænd, dateret fra Oslo den 27de Februar 1349 [3]). Man erfarer fremdeles, at Kongen under dette Ophold ogsaa har hørt paa Forestillinger i Anledning af de sidste Skridt til Kronindtægternes For-

[1]) Erkebiskop Arnes Indulgensbrev for Løkers Kirke paa Høland, dat. Thrygstad d. 24de Novbr. 1348, og et lignende for Fegringens Kirke, dat. Lunner paa Hadeland den 3die Juni 1349, Dipl. N. II. 297. 302.

[2]) Dette siges udtrykkeligt i den paafølgende Kundgjørelse fra Baagahuus, hvorom nedenfor.

[3]) Dipl. N. II. 299.

bedring og eftergivet et og andet, hvorfor Billigheden talte, thi den 22de Februar see vi ham tilbagekalde et eldre Brev, hvori han havde inddraget Lemunsøen og Hjardalsvandet oppe i Kongs-Almindingen i Lom og Vaage under Kronen og give disse Fiskevand tilbage til hine Bygders Beboere [1]). Endvidere sørgede han for Retsplejen, idet han, i Anledning af en Klage fra Mariekirkens Klerker over seen Rettergang, fordi Oslos By-Lagmand var for overlæsset med Arbeide til at kunne expedere Sagerne hurtigt nok, bestemte, den 1ste Marts, at hvilkensomhelst eedsvoren Lagmand, der befandt sig i Oslo, naar en hine Klerker der paastevnet Sag faldt i Retten, kunde afgjøre den paa By-Lagmandens Vegne [2]). Det er at merke ved denne Retterbot, at den er beseglet af Cantsleren i Kongens Nærværelse, medens Brevet af 22de Februar, og formodentlig ogsaa det af 27de, kun er beseglet med Kongens Secret. Vi see saaledes, at Kongen, under denne sin korte Nærværelse i Norge, tog sig ivrigt af Regjeringsforretningerne, og hvis ikke saamange af vore gamle Brevskaber vare tabte, vilde vi visst have endnu flere, der vidnede om denne hans Virksomhed. Mod Paasken begav han sig ned til Baagahuus, hvorfra han anden Paaskedag (13de April) ej alene, som det allerede er omtalt, gjentog sit Forbud til alle sine Klerker, under Embeds Fortabelse, at yde nogen Tiende, men anmodede ogsaa ligefrem Tiendesamlerne om at afholde sig fra at kræve den af hans Klerker, samt om at indstille alle i den Anledning mod dem indledede Processer, „da det apostoliske Sæde selv aldrig havde lagt slige Byrder paa hans Klerker og Capellaner, ja snarere har erklæret dem frie for saadanne, samt overhoved i alle eller iallefald de fleste Kongen vedkommende Sager stedse havde vist sig gunstigt, hvad han da og, som en sand Lydighedens Søn, af det haabede at kunne fortjene". [3]) Man merker heller ikke noget Tegn til, at de kongelige Klerker herefter bleve bebyrdede med Fordringer af dette Slags. Denne Skrivelse nævner intet om Cantsleren og har derfor vel været beseglet med Kongens Secret, som sedvanligt, uagtet Cantsleren fulgte ham til Baagahuus og der beseglede en anden af Kongen udstedt Skrivelse [4]).

Der kan ingen Tvivl være om, at Kongen under dette sit Besøg i Norge ogsaa har haft flere Forhandlinger om et nyt Tog til Rusland, thi i Sverige var et saadant under Forberedelse, som man af samtidige Brev-

[1]) Dipl. N. I. 315.

[2]) Dipl. N. V. 207.

[3]) Brev fra Baagahuus af 13de April 1349. (Den Arnamagn. Saml. Fasc. 53, No. 11.)

[4]) Gave-Brev fra Baagahuus af 8de April 1349, indseglet af Cantsleren i Kongens Nærværelse. Dipl. N. VI.

ber erfarer [1]). Hans Tilbagereise saa kort efter Nøteborgs Indtagelse tragtedes vistnok af de ivrige Sjæle, og neppe uden Ret, som forhastet; u Birgitta Byrgesdatter klager i sine „Aabenbarelser" udtrykkeligt derover, paastaar, at det skete efter Djevelens Indskydelser hos hans Omgivelser [2]). an har vel heller ikke ladet det mangle paa mundtlige Bebreidelser til Kon- n selv. Efterretningen om Borgens Fald i Februar 1349, om Be- ningens sørgelige Skjebne og Russernes Grusomheder mod de Nyo- nvendte maatte ogsaa give slige Klager des større Berettigelse, og Kon- n maa fremfor nogen anden have følt sig opfordret til at gjenoprette et forsømte og tabte. Det Tog, som Russerne gjorde til Haalogaland, ade vel saa tidligt paa Aaret endnu ej fundet Sted, eller om saa var, nde Efterretningen derom endnu ikke være naaet til Oslo eller de Egne, vor Kongen ferdedes: i saa Tilfælde vilde idetmindste Nordmændene nu ave haft en stærkere Opfordring til paany at gribe til Vaaben. Der erettes fra en sikker Kilde om et **Rigsmøde**, som i dette Aar holdtes i Norge, den 23de Juli [3]). Da et saadant Møde ej var let at faa istand, aa man formode, at det blev udskrevet i April, netop som Kongen stod Begreb med at forlade Norge, og umiddelbart efterat Meddelelsen om Nøteborgs Fald var ankommet til ham. Fra Baagahuus begav Kong Magnus sig til Halland og Skaane og havde her en Sammenkomst ed Danekongen (April 1349) [4]). Gjenstanden for hvad der forhandle- es ved denne Sammenkomst nævnes ikke af paalidelige samtidige Chro- iker eller i Brevskaber fra den Tid. Den lader sig kun nogenledes ane. **Gjenvindelsen af Landene hiinsides Øresund** var en Plan, som Kong Valdemar nok til en Tid under ugunstige Omstændigheder kunde lille i Bero, men som han aldrig havde opgivet, og nu, da han var ommen nogenledes til Kræfter og havde sikkret sig Herredømmet, ej lene over Sjæland, men og tildeels over Fyn (1348) [5]), tog han den atter

---

[1]) Et Brev i det sv. Rigsarchiv fra Knut Bose, dat. d. 1ste Mai, indeholder, at denne selger en Gaard i Svenarum til Nydale Kloster, med Forbehold af Gjenløsningsret, hvis han kommer tilbage fra Toget til Rusland.

[2]) Revelationes Sanctæ Birgittæ, VIII. 47.

[3]) I det gode danske Chronicon af 1356 i Scr. R. D. VI. S. 525 staar der udtrykkeligt: Paa St. Margretes Dag holdtes et „Parlement" i Norge.

[4]) Dette omtales i det samme Chronicon: „Kongen gik over til Halland til Sveakongen". Tiden for denne Sammenkomst angives her ikke, kun seer man, at den maa have fundet Sted før 3die Mai, da et „Parlement" i Roeskilde paa denne Dag umiddelbart derpaa omtales. Men at Kong Magnus netop i April var paa de Kanter, sees deraf, at han udstedte Breve fra Helsingborg d. 15de og 25de April 1349. (Suhm XIII. 218).

[5]) Denne Erhvervelse idetmindste af en Deel af Fyn skete ved den vigtige Tractat med Grev Henrik og Claus, dateret Rebbe Gaard paa Sjæland d. 22de

demars List og Magnus's Godtroendhed. Men endog som saadan vilde den ikke være uden Betydning. Snarere skulde man dog være tilbøjelig til at tro, at Valdemar endnu ikke efter Løfte havde fremskaffet de Brevskaber, han ifølge den sidste Fredsslutning var pligtig at udlevere i beseglet Stand, og at han havde forstaaet at berolige Magnus ved allehaande Udflugter og glimrende Løfter. Valdemar gik over til Mecklenburg med en Hær, herjede Øen Poel ved Wismar og erobrede Stargard, men blev her belejret af Hertug Albrecht og slap kun ud, da Markgrev Ludvigs Broder kom ham til Undsetning og nødte Albrecht til at ophæve Belejringen, skjønt denne i det paafølgende Slag vandt en betydelig Sejr. Valdemar drog nu til Berlin, forfulgt af Albrecht, men her kom det til Megling og Stilstand, og Tvisten blev virkelig henskudt til Kong Magnus's Afgjørelse, der skulde affiges ved Pintsetid det følgende Aar. Denne Afgjørelse kom dog ikke til at finde Sted, da Sagen allerede forinden blev afgjort paa en anden Maade, idet Keiseren selv og de øvrige krigførende Fyrster i Februar 1350 havde en Sammenkomst i Bautzen, hvor den falske Valdemar erklæredes for en Bedrager, Ludvig fik Brandenburg tilbage imod at hylde Keiseren som sin Lehnsherre og afstaa ham Overlausitz samt gjøre Afkald paa Lehnshøjheden over Mecklenburg m. m., og Kong Valdemar fik en stor Sum Penge i Krigsomkostninger. Siden erkjendte ogsaa baade Albrecht og Barnim Kong Valdemars Lehnshøjhed for Rostock og Rügen, og desforuden aftaltes der (8de Mai) et Giftermaal mellem Albrecht og Kong Valdemars eldste Datter Margrete [1]). Margrete døde vel kort efter, men Albrecht reiste strax atter til Danmark og fik den yngre, forhen omtalte Ingeborg sat i hendes Sted. Og hvilke lumske Planer der nu aftaltes mellem dem imod Kong Magnus, sees bedst deraf, at det i Giftermaalscontracten selv (udstedt fra Tornborg d. 23de Octbr. 1350) indførtes, at Hertug Albrecht skulde hjelpe Valdemar til at vinde alle de Lande tilbage, som hans Faderbroder Kong Erik og Fader Kong Christopher i sin Tid havde besiddet [2]). Thi at der herunder ikke alene forstodes Landene vestenfor Øresund, men ogsaa Skaane, Halland og Bleking, erfares noksom deraf, at Kong Valdemar elleve Dage senere fra Kjøbenhavn gav Hertug Albrecht Brev paa, at hvis det ved dennes Hjelp lykkedes ham at faa Helsingborgs Slot i sin Magt, skulde han inden et halvt Aar derefter betale Albrecht 10000 Mk. brendt Sølv eller ogsaa stille ham Laaland til

[1]) See herom fremdeles Gram, Forbedringer o. s. v. See og Suhm XIII. S. 220—227. Brevet om Margretes Bortfestelse til Albrecht er trykt hos Gram, l. c. S. 211—212.

[2]) Giftermaalscontracten er trykt hos Gram, l. c. S. 213—214.

ant [1]. Men om dette falske Spil blev naturligviis Kong Magnus
ldt uvidende, og han vedblev endnu i en Rekke af Aar at skjenke Her-
g Albrecht sin Tiltro.

46. Kongens Tilbagekomst til Sverige. Den store Mande-Død.

Da Kong Magnus om Vaaren 1349 havde været i Skaane og
ift sin Sammenkomst med Kong Valdemar, drog han i Mai op til
n østlige Deel af Landet, hvor han holdt sig i eller ved Stockholm
Juni og Juli, men reiste siden omkring i Vestmanland, Sødermanland
g Østergøtland [2], formodentlig især beskjeftiget med sine Forberedelser
l det nye Tog mod Rusland, medens han tillige holdt Retterthing og
førgede andre Regjerings-Sysler. Ved det Rigsmøde, som holdtes paa
t. Margrete-Dag, eller 23de Juli, og hvor formodentlig Erkebiskopen
r været nærværende, kan saaledes Kongen selv ikke have været til-
de [3], og det vilde derfor have været saa meget mere ønskeligt at erfare
oget om, hvad der paa dette Møde forhandledes og kunde blive afgjort,
edens Kongen selv var fraværende. Men ikke en Tøddel er os med-
elt derom i de eldre Skrifter, det være sig nu Krøniker eller Brevska-
er. Det er muligt, at der handledes om overordentlige Foran-
altninger med Hensyn til Krigen og Landets Forsvar, især da Rus-
rnes Angreb paa Haalogaland formodentlig ved denne Tid allerede
ode fundet Sted og var blevet bekjendt. Det er og, som vi i det
ølgende ville see, ikke usandsynligt, at Stormændene paa egen Haand
avde traadt sammen for at bevirke en Forandring i Rigsstyrelsen.
Men hvad der end bestemtes, og hvad end Kong Magnus havde
orberedt, saa blev det vel altsammen for det første standset af den skrække-
ige Pest, som nu endelig fandt sin Vej til Norge og Sverige,
g som med Rette kaldes den største Landeplage, der nogensinde har
overgaaet disse Lande. Det er allerede forhen omtalt, at den i
1347 var kommen til Sydfrankrige, hvorfra den med rivende Hurtighed
udbredte sig til Vest og Øst, saavel til Italien som til Spanien. I
Syden beskrives den som inflammatorisk, med indvortes Brenden, heftig
Feber, Blodspytning og Bylder under Arler og Knæer, samt saa smit-

[1] See Styffe: Bidrag etc. S. 17.

[2] Breve i det svenske Rigsarchiv vise, at K. Magnus var den 10de Mai i Alvastra, 31te Mai, 7de og 23de Juni, samt 2den Juli i Stockholm, 19de Juli i Uppsala, 25de og 26de i Vesteraas, 31te Juli og 1ste August i Strengnes, 5te August i Trosa Sogn, 8de og 9de August i Nykøping, 25de og 29de Sept. i Ljodhuus.

[3] Naar nemlig Kongen var den 19de Juli i Uppsala, og den 25de i Vesteraas, kan han umuligt have været i Oslo, eller endog i Ljodhuus, den 23de.

som, at den ubetydeligste Berøring meddeelte den fra Mand til Mand, og som oftest dræbende, undertiden efter faa Timer, stundom i to—tre Dage, sjelden længere. Om dens Ødelæggelser faar man en nogenlunde Forestilling ved at erfare, at i Florents alene skal være død 96,000, i Lübeck 900, i Danzig 13,000. Fra Frankrige kom den om Sommeren 1348 til det sydlige England og udbredede sig ligeledes mod Slutningen af Aaret til Mellemtydskland, hvor den især rasede i 1349, og hvorfra den og arbeidede sig længer østover til Polen. I England greb den voldsomt om sig og rasede næsten fem Fjerding-Aar [1]. For dens Skyld maatte Parlementet, der skulde samles i Februar 1349, udsettes, først til 14 Dage efter Paaske, siden til ubestemt Tid, og endnu mod Slutningen af Aaret maatte Kongen udstede et udtrykkeligt Forbud mod, at Folk forlod Landet af Frygt for Smitten, „eftersom en ikke ringe Deel af Rigets Befolkning i denne Pest var ødelagt og dets Skatkammer udtømt“ [2]). Man vil vide, at der i London døde ikke mindre end 100,000 Mennesker. Alle Beretninger om Sygdommens Ødeleggelser i Syd- og Mellem-Europa vise, naar man sammenligner dem med hinanden, at de Egne maatte prise sig lykkelige, som alene tabte den halve Deel af sin Befolkning, og at Tabet af to Trediedele, tre Fjerdedele, ja mere, endog var det sedvanlige. Man kan saaledes nok forestille sig, hvilken Folketomhed derved maatte opstaa i Nordens allerede før tyndt nok befolkede Lande. Af de tvende forenede Riger var Norge det Land, der først hjemsøgtes af Smitten. Maaden, hvorpaa dette skete, fortælles saaledes i de islandske Annaler, efter al Sandsynlighed efter den, forhen omtalte, samtidige og troverdige islandske Prest Einar Haflidesøns Beretning [3]): „Der kom sejlende fra England en Kogg, paa hvil-

[1]) En ret god Fremstilling af Pestens Gang og Virkninger findes i Häser's Lehrbuch der Geschichte der Medicin und der epidemischen Krankheiten, II. Bd. S. 114 fgg. Med Hensyn til Norge er dog den Fejl indløben, at Pestens Ankomst bid henføres til 1348 istedetfor 1349. Om Pestens Ødeleggelser i Avignon og blandt Pavens egne Omgivelser faar man en ret god Fremstilling ved at gjennemgaa de pavelige Regnskabsbøger for 1348 og 1349 og sammenligne dem med de næstforegaaende; i de her optagne Gage-Fortegnelser saa nemlig alle pavelige Hof-Embedsmænd opregnede, lige fra Vicecantsleren til de ringeste Skrivere, og det er paafaldende, hvor mange af disse der vise sig at være døde i Pestmaanederne. I de isl. Annaler staar det, at Pave Clemens lod indvie Rhonen og Ligene kaste deri. De isl. Annaler sige ogsaa, at der i London blev kun 14,000 Mennesker i Live.

[2]) Rymeri foedera etc., Breve af 1ste Januar, 10de Marts og 1ste December 1349. Saa sildigt som i December altsaa var Sygdommen endnu ikke ganske ophørt.

[3]) Isl. Annaler, Udg. S. 280.

der var mange Folk, og lagde ind paa Bergens Vaag. Man havde losset lidet af Ladningen, da alle Folkene paa Skibet døde, og saa- rt Godset kom op i Byen fra Skibet, døde strax Byfolkene. Og paa foor Smitten over hele Norge. Mandefaldet i Bergen var saa dsomt, at der paa een Dag kom 80 Liig, hvoriblandt 14 Prester og Diaconer, alene til een af Kirkerne, Englandskoggen selv sank med alle ene og saagodtsom hele Ladningen, uden at blive losset, og flere Skibe Busser sank ligeledes ulossede med al sin Farm eller drev omkring vidt bredt. Den samme Sott foor over Hjaltland, Orknøerne, Sydern- ne og Færøerne[1]). Dens Beskaffenhed var denne, at man et heelt eller st Døgn følte et haardt Sting, derpaa kom Blodbrekning, og dermed op- man Aanden". Symptomerne var altsaa her i Norge noget forskjellige hvad de var i Syden, derimod sporedes de samme siden i Rusland[2]).

Det vilde have været af megen Interesse, om Annalisten ogsaa nøje de angivet Tiden, naar hiint ulykkelige Skib landede ved Bergen og ledes bragte Smitten til Norge. At det maa have været om Som- ren, kan man slutte allerede deraf, at der om Vinteren var liden eller en Skibsfart. Sandsynligviis var det i August Maaned, thi af samti- e Testamenter, som Folk, der enten allerede vare angrebne eller fryg- e for at angribes, gjorde, lader det til, at det især var i September aned 1349, hvor Sotten var paa sit højeste i Bergen. Saaledes rde Hr. Nikolas Plogpening og hans Hustru Fru Ingeborg Mun- sdatter, der begge i lang Tid havde staaet i Hertuginde Ingeborgs eneste og til Belønning havde faaet en Gaard i Bergen af hende, gge to sit Testament den 19de September, og Nikolas synes endog erede at have været saa haardt angreben af Sygdommen, at han, orvel endnu ved sin Bevidsthed, ej kunde besegle Brevet, men maatte de sin Hustru sette sit Segl derfor[3]). Han døde formodentlig endnu

[1]) Til Orknøerne og Sydernøerne kom Smitten rimeligviis ikke fra Norge, men derimod fra det nærliggende Skotland. Maaskee kom den og ad den Vej over Hjaltland til Færøerne. Detmar vil vide, at Smitten til Norge kom fra Flandern.

[2]) Om Rusland, see de novgorodske Annaler, Suomi 1848, S. 104, 105. Det er bekjendt, at Sygdommen i Frankrige kaldtes la Mort bleue, den blaa eller sorte Død; saaledes benævntes den ogsaa i Tydskland, stundom og „der jähe Tod" (Detmar, Udg. S. 263). I Sverige kaldtes den Digerdøden, i Danmark, som i Tydskland, den sorte Død, hos os Mannadauden, Store Mannadauden.

[3]) Munklivsbogen S. 85. Hertuginde Ingeborg skjenkede ved Brev af 10de Decbr. 1346 Nikolas Plogpening og hans Hustru Ingeborg Munaansdatter for lang og tro Tjeneste den Gaard i Bergen, som hun havde faaet efter Haakon Notarius (Dipl. N. I. 300), med Forbehold, at den skulde falde tilbage til hende, hvis de ikke efterlod Børn. Dette indtraf ogsaa formedelst Egte- parrets Død, og derfor kunde Hertuginden ved sit Testament af 23de April 1352 overdrage Gaarden til Lyseklostet (Dipl. N. II. 312). Gaarden siges

samme Dag, og hans Hustru overlevede ham neppe længe. Et andet Testament af en allerede angreben Mand, Thorgeir Thorsteinssøn, er dateret Munkeliv d. 26de Septbr. [1]). Paa den Tid havde Smitten allerede naaet til Nidaroos, eller ventedes der med det første, thi Erkebiskop Arne, som formodentlig kun for kort Tid siden var kommen tilbage fra det søndenfjeldske, gjorde her sit Testament den 23de September [2]). I dette siger han vistnok selv, at han endnu var frisk paa Legeme; men længe varede det ikke, thi det berettes udtrykkeligt, at han blev et Offer for Sygdommen, tilligemed alle Chorsbrødrene, paa en ved Navn Lodin nær [3]). Dette skete den 17de October, samme Dag som en af de saaledes berykkede Chorsbrødre, Arnfinn Peterssøn, allerede angreben af Smitten, gjorde sit Testament (see nedenfor) [4]). For et saa tyndt befolket Land som Norge var det saaledes med rivende Fart, at Smitten greb om sig. Formodentlig bragtes dog Smitten fra Bergen til Throndhjem ved Fartøjer. Men imidlertid lader det dog til, at ogsaa de indre Egne mellem Bergen og Throndhjem, som Sogn, Valdres, Gudbrandsdalen m. m. smittedes tidligere end de sydligere og østligere beliggende, thi af Breve saavel fra Valdres som fra Lom i Gudbrandsdalen sees det, at Sygdommen der mest rasede om Høsten, som derfor ogsaa i de Egne sidenefter benævnes „Manndauda-Høsten" [5]), medens det i Thelemarken og paa Vestfold især var om Vinteren, at den største Dødelighed herskede, hvorfor ogsaa denne Vinter der kaldtes „Manndauda-Vinteren" [6]). Formodentlig har Smitten saaledes næsten samtidigt arbeidet sig op fra Bergen over Vors og Sogn til Valdres, og fra Throndhjem sydover gjennem Orkedalen til Gudbrandsdalen, idet vel ogsaa de [illegible] lemliggende Kyst-Landskaber samtidigt hjemsøgtes. Til Thelemarken [illegible]

---

her at ligge indenfor næst ved Dronning-Gaarden. Nikolas og Ingeb[illegible] skjenkede selv ved sine Testamenter 10 Lauvers Bool i Hvamis Sogn [illegible] Munkeliv Kloster, i hvis Kirke de betingede sig Gravsted.

1) Mklvb. S. 50. Ogsaa denne Mand betingede sig Gravsted der.

2) Dipl. N. V. 212.

3) Isl. Annaler l. c.

4) Dipl. N. II. 305.

5) See Brev fra Valdres af 3 Juni 1372, Dipl. N. V. 269. Brev fra [illegible] Lom af 31te Juni 1380, hvor der ogsaa oplyses, at en Magnhild paa [illegible] døde Allehelgensaften (31te Oktober) i store Mandbøde-Høsten.

6) I Brev af 31te Marts 1358 bevidner Jon Prest paa Rollag i Numedal, at han i Mandbøde-Vinteren selv var tilstede, da en Aunund Helgessøn, der blev begraven ved Mels Kirke i Thelemarken, døde før 8de Dag Juul ([illegible] aar), Dipl. N. I. 355. Dipl. N. III. 420 indeholder et Vidnesbyrd om, at paa Gaarden Kirvestad paa Sandsverv levede i Imbredagene før Juul i [illegible] store Mandbøde-Aar kun en eneste Pige af hele Ætten.

estfold er Smitten derimod neppe kommen lige fra Bergen, over de ore, under saadanne Omstændigheder ikke synderligt befarede Hardan- r-Vidder, men derimod heller fra Østlandets Kyst-Egne ved Skien, unsberg og Oslo, efterat den først havde vandret hele Vejen langs Ky- en gjennem Rygfylke og Agder. Til Oslo var den ellers maaskee kom- en — muligt med Fartøjer — allerede i October, eller idetmindste ven- de man dens Ankomst, siden Chorsbroderen Arnulf Steinarssøn, skjønt dnu frisk paa Legeme, den 9de October gjorde sit Testament [1]). Paa Østlandet synes man at have kaldt den Tid, da Sygdommen rasede, **Manndauda-Aaret**"[2]), maaskee et Tegn paa, at den her kom senere, for- mentlig i Februar eller Marts 1350. Dette maa ogsaa sluttes deraf, at mtidige Testamenter i større Mængde, af hvilke man maa slutte, at en mitsott herskede, ikke forekomme fra det østlige Sverige førend i Sep- mber, October og November 1350[3]), saaledes har Smitten vel i Be- ndelsen af Aaret raset paa Oplandene og i Viken og naaet de vestlige gne af Sverige om Vaaren. Til Jylland skal Pesten være kommen, lige- m til Bergen, ved et Skib fra England, paa hvilket Besætningen var død, g som strandede paa Vendsyssel [4]), og Epidemien her henføres i det bedste mtidige Chronicon til 1348. I Jylland maa altsaa den Smitte, der m vestenfra, have mødt den, der over Holsten kom søndenfra. Lige- des maa den fra Norge og Vestergøtland af være gaaet sydover til maaland, Halland og Skaane og være kommen til Oerne baade fra st og Vest. I Lübeck var den stærkest i August 1349. Til Stæ- rne længere østover kom den i 1350, og fra disse rimeligviis til Got- and, hvor Dødeligheden var stærkest i August Maaned [5]). Finland blev eppe angrebet førend i 1351, thi til Novgorod og Pleskov naaede Smitten ej førend i 1351 og udbredte sig først i det følgende Aar til e indre Egne af Landet, hvor den omsider ophørte efterat have naaet e samme Egne ovenfor det sorte Hav, fra hvilke den for 8 Aar siden avde begyndt sit forfærdelige Kredsløb rundt Europa [6]).

---

[1]) Testamentet, dateret Oslo, d. 9. Octbr. 1349, Dipl. N. IV. 350.

[2]) Dipl. N. III. 290, 311.

[3]) Testamenter i det sv. Rigsarchiv, vedkommende Skokloster, af 7de Septbr. og 3die Novbr. 1350, andre fra Smaaland af 21 Sept., Linkøping af 10 Nov. fra Vad af 29 Oct. o. fl.

[4]) Den merkelige Fortælling om, hvorledes Smitten allerførst kom til Jylland, findes efter Michelsens Slægtebog i Hoffmann's „danske Adelsmænd" II. Side 36.

[5]) Suhm, XIII. S. 238.

[6]) See Ilmoni, Bidrag till Nordens Sjukdomshistoria I. S. 133, 134—136.

At de Ødeleggelser, som denne Landfarsott anrettede i Norge, vare overvettes store, derom kan man vistnok ikke tvivle, naar man seer, hvad den gjorde i de øvrige Lande af Europa, og naar man veed, at Mindet derom endnu lever uudsletteligt blandt Norges Folk, saa at Sagnet endog beretter om hele Kirkesogne i afsides Fjeldegne, der skulle være blevne aldeles blottede for Indbyggere og først flere Generationer derfra paany befolkede; om Gaarde og Kirker, der i senere Tider skulle have været opdagede i slige øde Egne, omgivne af tæt Skov, hvor der før var Bygd; ja om Mennesker, som man skal have fundet i aldeles vild Naturtilstand, da deres Paarørende og alle de øvrige Beboere af Egnen vare døde fra dem, medens de endnu vare spæde Børn [1]. Hiin samtidige Beretning i de islandske Annaler siger selv, at ikke mere end en Trediedeel af Norges Befolkning overlevede Pesten [2]. Nu tør det dog hænde, at denne Forholds-Angivelse, saavelsom de øvrige fra andre af Europas Egne, ere noget overdrevne, da man i hine Tider ingen rigtig Forstand havde paa statistiske Beregninger og ved alle slige Lejligheder var tilbøjelig til at regne formeget. Men saa meget er under alle Omstændigheder vist, at Dødeligheden maa have været overordentlig, og saameget føleligere i Norge, som Befolkningen der var saa meget tyndere end i de fleste andre Lande. Vi have allerede omtalt, at Erkebiskop Arne døde med alle sine Chorsbrødre, paa en nær. I Bergen døde Biskop Thorstein, i Stavanger Biskop Guthorm, og paa Hamar Biskop Hallvard, saa at der af alle Norges Biskoper kun var een tilbage, nemlig Salomon i Oslo. Paa et Skib, som skulde gaa til Irland, formodentlig fra Bergen, døde

[1]) Hvad disse Sagn angaar, da henvises fornemmelig til Faye's „Norges Sagn". At de fleste af dem, eller rettere sagt alle, ere senere Opdigtelser, kan der ej være nogen Tvivl om. Dette viser sig f. Ex. strax ved Sagnet om Hedalens Kirke i Valders, der knytter sig til Gaardsnavnet Ildjarnsstad, forbi den Jæger, der opdagede Kirken, havde et Ildstaal med sig og kastede det over den. Hvis Gaardens Navn virkelig er Ildjarnsstad og ikke Iljarnsstad, da er den opkaldt efter en Mand med det i eldre Tider hyppigt forekommende Navn Eldjarn. Ildstaalet vilde man neppe heller kalde eldjarn. Der taltes om de saakaldte „Fundnegaarde", „Fundnemarker", de skulde være opdagede efter Pesten, men Navnet har intet med fundin (fundet) at gjøre, thi Gaardene hede i gamle Brevskaber ikke Funnigardr, Funnamörk, men Fornigardr, Fornamörk, af forn, gammel, og forekomme vistnok tidligere end Pesten. Sagnet om „Rypen" i Jostedal, der skulde være fundet ganske forvildet efterat have ernæret sig som et vildt Dyr fra Barnsbeen af, viser sig ved første Œiekast at være fabelagtigt; i „Bergens Kalvskind", sluttet ved 1351, tales der baade om Pesten og flere Gaarde i Jostedalen.

[2]) I de forskjellige sv. Annaler staar der, at efter Pesten, der af alle henføres til 1350, i Uppland neppe levede $1/6$ af Befolkningen tilbage (Scr. r. Sv. I. 29), at den ej alene angreb Mennesker, men ogsaa Kvæg (sst. S. 58, jvfr. S. 34, 66).

saamange af Besetning og Passagerer, at det ikke kunde komme afsted [1]). Paa Agder blev i en kort Stund syv Kirkesogne folketomme; Biskop Guthorm sendte mange Prester, Diakoner og Svene did, men de døde allesammen. Mange Gaarde blev liggende øde og uopdyrkelige i en lang Rekke af Aar derfra. Endog i en eliers saa velbebygget Egn, som Osloherred, laa en Deel af Gaarden Øykren, hvis Ejer var død i Pesten, herreløs endnu i 1364, saa at Kongen erklærede den for hjemfalden til Kronen [2]). I Aaret 1357 forestillede Biskop Thorsteins Efterfølger Gisbrikt (hvorom i det Følgende) Pave Clemens, at saavel Bergens By som hele Diøcesen var formedelst Pesten blevne ganske blottede for Prester og Klerker; en lignende Forestilling gjorde samtidigt den nye Erkebiskop, Olaf, og sagde, at saagodtsom alle Prester og Klerker vare bortdøde i Nidaroos By og Diøcese; i 1357 klagede den daværende Biskop i Stavanger over, at der i hans Diøcese formedelst Pesten var saa stor Mangel paa Prester, at een Prest stundom maatte overtage tre eller fire Kirker, og endnu saa sildigt som i 1371 melder den daværende Erkebiskop til Paven, at istedetfor at der før plejede at være omkring trehundrede Prester i Nidaroos Diøcese, var der nu efter de Pestsygdomme, der havde raset, ikke over fyrretyve [3]). Det kan ikke slaa Feil, at der fra Oslo maa have været klaget paa samme Viis. I Sande Skibrede paa Vestfold maatte Kongen i 1365 tillade Indbyggerne at bygge et mindre Landeverns-Skib end før, formedelst Affolkningen [4]). I et Brev fra Østergøtland i Sverige, dat. 13de Juni 1353, siges der, at formedelst den store Dødelighed, som nys havde hersket, var en Mængde Gaarde lagt øde, saa at de neppe kunde selges for halv Priis, at man selden eller vanskeligt kunde finde nogen til at dyrke dem [5]). Alt dette er talende Bevis for Sygdommens ødeleggende Virkninger i Norden, og det Knæk, som Norge derved fik, maa have været saa meget føleligere, som Folkets Rasthed og Handlekraft allerede forud var i kjende-

[1]) Alt dette omtales paa det ovenanførte Sted i de isl. Annaler, hvor der dog urigtigt staar „Agdenes“ istedetfor „Agder“. Blandt dem, der skulde drage ud til Island, men bleve angrebne af Smitten og døde, var ogsaa en Sira Runulf, formodentlig den samme anseede Geistlige, der oftere havde været i Norge som Sendebud for Biskopen i Skaalholt. De to andre navngivne Mænd heed Broder Haamund og Broder Thorvald, de var altsaa Klostermænd. I Udgaven staar disse Navne efter „Guthorm biskup af Stafangri“ og med urigtige Casusformer „bróðir Hámundar, bróður Þorvalds“.

[2]) Brev af 18de August 1364, Dipl. N. II. 384. Regest. Clemens. VI. commun. ann. X. l. 3 f. 22. p. 100, 106. Rg. Innocent. VI.; Cod. Chartac. T. XV. (ann. 5) fol. 375.

[3]) Dipl. Norv. V. 268.

[4]) Dipl. Norv. II. 385.

[5]) Brev i det svenske Rigsarchiv.

tigt Aftagende og nu maa være blevet lammet endda mere. Der tales heller ikke her, som andetsteds, om, at der i de første Aar efter Pestens Ophør fødtes saa mange flere Børn til Verden, som om Naturen selv søgte at erstatte Folketabet snarest muligt [1]). Paa den anden Side er det merkeligt nok, at der af de opbevarede Brevskaber fra de Tider ikke kan spores nogen kjendelig Standsning i de sedvanlige Forretningers Gang, i Handel og Vandel. Men sandsynligviis ere de alle udstedte paa Steder, som enten endnu havde været forskaanede for Sygdommen, eller som allerede havde overstaaet den.

Island skaanedes, merkeligt nok, denne Gang for Smitten og hjemsøgtes først et halvt Aarhundrede senere [2]). Men hverken Norge, eller det øvrige Europa, slap med denne Smitsott alene, thi andre, om ikke paa langt nær saa ødeleggende, Epidemier fulgte den i kort Mellemrum, som det i det følgende skal berettes.

Det har formodentlig været Tilfældet ved denne Epidemi, som andre, at den i Særdeleshed rasede blandt de ringere Klasser, der besad færre Midler til og mindre Forstand paa at vogte sig for Smitten. Dog viser den stor Dødelighed blandt de Geistlige, at disse ikke skaanedes, og det vidner rosverdigt om deres Nidkjærhed og Selvopofrelse i at trøste og husvale de Syge og Døende. Af navngivne mere anseede Mænd, som bleve Offere for Sygdommen, anføres ikke mange. De islandske Annaler omtale en Hr. Bjarne, Hr. Peter og Hr. Olaf som bortrykkede i Bergen, men det betegnes ikke nærmere, hvilke de vare; at denne Hr. Bjarne ikke var Bjarne Erlingssøn, sees deraf, at den sidste levede endnu i 1351 og deeltog med Kong Magnus i hans andet russiske Feldtog [3]). Der ere flere Stormænd, der forekomme hyppigt i Brevskaber før 1349, men som man derefter ikke hører mere til; de ere sandsynligviis døde i Pesten. Blandt dem er først og fremst Hr. Ivar Agmundssøn, der ej nævnes efter 1349, dernæst Lagmanden paa Oplandene Agmund Saxessøn, Sys-

[1]) Man troede nemlig i enkelte Egne at bemerke, at der i de nærmeste Aar efter Sygdommen fødtes hyppigere Tvillinger og Trillinger til Verden, end ellers. See Häser, l. c. S. 138.

[2]) At Island forskaanedes siges udtrykkeligt i de islandske Annaler, l. c. Om Grønland nævnes der intet udtrykkeligt, men der er ingen Spor af, at det blev angrebet, formodentlig fordi Communicationen med Norge aldeles ophørte. Til Island kom den egentlige Pest først i 1402 og 1403.

[3]) See de isl. Annaler ved 1351, S. 298. Man skulde fristes til at antage, at der i det oprindelige Haandskrift, hvorfra Beretningen om Pesten er tagen, ikke har staaet „Hr. Bjarne, Hr Peter og Olaf" men „Sira Bjarne" o. s. v., og at de saaledes alle har været geistlige, især Chorsbrødre. De Papiirsskrifter, hvorfra man nu kjender Stedet, ere saa slet skrevne, at slige Feil der ikke ere usedvanlige, desuden tales der umiddelbart forud netop om hine 14 Prester og 6 Diaconers Død.

[manden paa Raumarike Gerd Smidssøn, Gulathingslagmanden Greip [T]hordsøn, Gunnar Hviit, Hr. Haakon Agmundssøn, Lagmanden og Fe-[hi]rden Harald Nikolassøn, Lagmanden Nikolas Paus i Oslo, Olaf [H]ermanssøn i Nidaros, Hr. Ulf Saxessøn, der allersidst nævnes i [J]uni 1349 som Sysselmand paa det kort efter angrebne Valdres, Fe-[hi]rden Hr. Thorgils Smidssøn, Kongslagmanden Thrond Krakessøn [1]). [K]ongens egne Halvbrødre, Junker Haakon og Junker Knut, Søn-[n]er af Knut Porse, døde i 1350, formodentlig da Smitsotten gik gjennem [H]alland [2]).

Der har vist ikke været saa faa, som ved Bortreise søgte at und-[g]aa Smitten, og et velkomment Paaskud hertil maatte Jubelaaret afgive, [t]il hvilket Pave Clemens, efterat Smitten havde udraset i Syden, paany [k]aldte de Troende ved sin Bulle af 18de August 1349 [3]). Blandt dem, [d]er saaledes drog afsted, var Hr. Erling Vidkunnssøn. Han reed til Rom, fortælles der, med to Svene og kom ikke hjem førend Aaret [e]fter [4]). Kongen havde i September 1349 begivet sig til Ljodhuus [5]), maaskee i den Hensigt at drage til Norge, og vidste da neppe endnu no-[g]et om, at den rædsomme Smitte var kommen til Bergen og greb om [s]ig med saa rivende Fart. Men der maa dog Efterretningen have mødt [h]am og afskrækket ham for at drage videre. Thi vi see, at han i November var paa Tilbagevejen østover og i Begyndelsen af det føl-[ge]nde Aar i det østlige Sverige. Men da var Smitten allerede kommen [t]il Østlandet, ja maaskee til den svenske Grændse, og i fuld Fart østover, [s]aa at man med det første kunde vente den til Egnene om Mælaren. Det var derfor vel egentlig for at undgaa den, at Kongen besluttede at [d]rage til det afsides Jemteland, der sandsynligviis endnu var blevet for-[s]kaanet, og opholde sig der til ud over Paaske (28de Marts), samt der-[f]ra at begive sig til Throndhjem, hvor man vel beregnede, at Smitten, [d]er vist allerede nu var i sterkt Aftagende, indtil da maatte have udraset. Det var dog langtfra, at denne Hensigt med Reisen udtaltes, derimod fo-regav Kongen, at han vilde „fare til St. Olaf", altsaa i Pilegrims-ferd. I et Brev, udstedt fra Vesteraas den 10de Februar 1350, bebu-dede han Indbyggerne i Ravunde og Hamradal i Jemteland dette sit

---

[1]) Alt dette vil kunne sees ved ovenfor S. 420 fgg. at gjennemgaa de der nævnte Embedsmænds Navne og legge Merke til, naar de forsvinde.

[2]) Det oftere omtalte danske Chronicon 1357, Scr. rer. Dan. VI. 525.

[3]) Dipl. Norv. I. 318. Denne Bulle blev formodentligt ligelydende udstedt ogsaa til de andre Erkebiskoper, idetmindste i Norden.

[4]) Isl. Annaler ved 1351, Udg. S. 282, see ogsaa nedenfor.

[5]) Vi finde nemlig Kongen i Ljodhuus d. 25de og 29de September; Breve i det svenske Rigsarchiv.

Komme og bød alle dem, der „havde Net og Not", at sørge for hans Forsyning med ferst Fisk. Det forstaar sig af sig selv, at han tog Dronningen og begge sine Sønner med, thi han kunde jo ikke lade dem blive tilbage, naar han søgte at frelse sig selv, og vi erfare desuden, at de vare hos ham i Bergen, hvorhen han begav sig efterat have været i Throndhjem [1]). At han regnede paa at blive temmelig længe borte, sees deraf, at Drottseten, Hr. Nikolas Thuresson, havde ligesom tidligere faaet Fuldmagt til at udstede Breve i hans Navn [2]). Hr. Israel havde formodentlig nedlagt Generalembedsmands-Posten efter hans Tilbagekomst fra Rusland. Hvor længe ellers Kongen opholdt sig i Jemteland, naar han kom til Nidaroos, og naar han igjen reiste derfra, derom nævnes ikke et eneste Ord. Vi vide kun, at han i de første Dage af Juni var i Bergen [3]) og maaskee holdt Raadsmøde der, saaledes som det i det følgende skal vises: et tydeligt Tegn paa, at Sygdommen der aldeles havde ophørt. Man maa derfor sige, at Norge i saa Henseende slap godt i Sammenligning med mange andre Lande, f. Ex. England, hvor den varede meget over et Aar; i ingen Egn af Norge synes den at have varet over et halvt Aar. Det lader ogsaa til, at den, efterat have naaet Sveriges Grændse i de første Maaneder af 1350, ikke strax, som man ventede, gik lige østover, men først imod Syd og derpaa langs Østkanten nordover, thi det er allerede viist, at den ikke yttrede sig i Egnen om Stockholm førend ud i September, og at Stockholm endnu var smittefri i Begyndelsen af August maa sluttes deraf, at Kongen, som lidt før Midten af Juni havde forladt Bergen til Søs og formodentlig taget Veien omkring Nesset til Kongehelle og Ljodhuus, sidst i Juli og først i August atter befandt sig i Stockholms-Egnen [4]). Da Smitten

---

[1]) Dipl. Norv. III. 271. Der tales her ogsaa om et andet Brev, som Kongen havde udstedt i Anledning af sin Reise; sandsynligviis har han vel udsendt flere saadanne i Forveien.

[2]) Brev i det svenske Rigsarchiv, dateret Enkøping den 19de Marts 1350. Paa den Tid har Kongen neppe været i Enkøping, da han vist allerede var afreist til Jemteland. Det er et Prohibitionsbrev, udstedt i Kongens Navn, teste dapifero. Et Brev, aldeles udstedt paa samme Maade fra Skeninge, er dateret den 29de Marts 1351, medens Kongen var i Estland.

[3]) Vi have Breve af Magnus, daterede fra Bergen den 2den og 7de Juni, see Finn Jonssøns Kirkehist. I. 433, Dipl. Norv. III. 272, ligeledes et dateret fra Karmsund (altsaa paa Veien sydefter) den 14de (Dipl. N. II. 307). Naar der i Aabo Tidn. f. 1785, Bihang pag. 95, meddeles et Brev, som Kong Magnus skal have udstedt i Aabo d. 18de Maj 1350, da maa dette være en Feil og Brevet at henføre til 1351.

[4]) Breve i det sv. Rigsarchiv, daterede Svartsjø den 27de Juli og Stockholm d. 4de og 9de August. Den 25de August var K. Magnus paa et Sted, kal-

der naaede did, var han enten allerede draget over til Estland eller
v sig derhen, som vi i det følgende ville erfare.

Hvilke Læge-Midler man her i Norden anvendte mod Sygdommen,
s ikke. Man skulde næsten tro, at den har været saa dræbende, at
ikke engang var Tanke eller Tale om at anvende legemlige Midler,
at man alene har taget sin Tilflugt til Bønner og Processioner og an-
kirkelige Handlinger, hvorved man haabede at kunne nedbede Guds
de og Barmhjertighed. Smitten, fortæller de islandske Annaler,
rte derved, at Pave Clemens bød at synge en Messe, som han
componerede, fem Gange, og staa paa Knæ med Lys. Denne Messe
nder saaledes: Recordare hominum o. s. v., derhos digtede han ogsaa
Bøn, der begynder med Ordene: „Benedictio domini patris" o. s. v.
øjede dertil store Syndsforladelser og Indulgenser" [1]). Der findes endnu
Anordning for Bergen om Messer og Processioner til Afvendelse af
t, vistnok udgiven først henved hundrede Aar derfra af den daværende
kop, men dog saaledes at man tydeligt kan see, at dette kun er en
friskning af en eldre Bestemmelse. „Til Hjelp mod Pesten," heder
her, "er der af os og vort Capitel fastsat, at der i fem Dage efter
nden skal holdes Messer med det Officium „Recordare", og at hver
een, der er tilstede, skal have i sin Haand et brendende Lys og offre
Pening, hvilket Offer siden skal uddeles blandt de Fattige af forstan-
Mænd. Alle, som ere tilstede ved disse Messer og Processioner,
le gaa uden Sko og faste i fire paa hinanden følgende Dage, samt
aa angergivne og bekjendende sine Synder modtage det hellige Sa-
nent Søndagen efter. Ordenen af Stationerne (de Steder, hvortil
cessionen skulde gaa) er denne: Onsdag til Predikebrødrene, Thors-
til Minoriterne, Fredag til Systrene i Nonneseter, Løverdag til
nkeliv og Søndag til Christkirken. Man skulde derhos anraabe Gud
Naade, og Jomfru Maria, St. Anna og de øvrige Helgener om
s Forbøn hos Gud, at han vilde afvende den forfærdelige Plage [2]).

---

det Fogeb, hvis Beliggenhed vi ej kjende. Det bør tilføjes, at Fru Birgitta, maaskee ved sin Afreise, ogsaa havde bedet Kongen, der havde været ulydig mod Jfr. Marias Raad (om Krigen?) at gaa til Paven og bede ham om Absolution for sine Synder, ikke i et prægtigt Optog, men ydmygt og beskedent, med et tarveligt Følge. Dette skete vel i 1349, umiddelbart før Fru Birgittas egen Afreise, og hun tænkte vel nærmest paa Jubilæet. (Revelationes VIII. 52).

[1]) Isl. Annaler, l. c.

[2]) See Suhm, XIII. 217. Det lader til, at denne Anordning i sin nærværende Form er givet 1445 af Biskop Olaf, men dog kun er en Gjentagelse af den eldre. Dette synes ogsaa Anvendelsen af Pave Clemens's Officium Recor-

Lignende Bestemmelser have vel og været tagne for de øvrige Stæder og saavidt muligt for Landet. Det er let at begribe, at mange ved Gaver til Kirker, hellige Samfund og Fattige have søgt at gjøre sig verdige til Guds naadige Beskjermelse, om de endnu ikke vare angrebne, eller til hans Tilgivelse, naar de allerede følte Døden nærme sig, og at derfor denne Tid i økonomisk Henseende egentlig maa have været fordeelagtig for Kirken, hvis Ejendom saaledes betydeligt forøgedes. Men Fordelen sporedes dog vist ikke i den første Generation, hvor der ikke paa langt nær var Folk nok til at dyrke Jorden. Endnu femti Aar efter Pesten tales der om Gaardparter, skjenkede til en Kirke i „Store Manndauden", men intet som indbragte [1]). Overhovedet skulde man vel formode, og det var, maa man haabe, vist ogsaa Tilfeldet paa mange Steder her i Norge, at en saa alvorlig Rystelse, som denne Landsfarsott, opskræmte mange Sløve og Sorgløse af deres aandelige Dvale og vakte Folket til en sandere Religiøsitet end hidtil, om end ikke Sværmeriet gik saavidt som i Tydskland, hvor det affødte Flagellanternes modbydelige Omtog. Men rigtignok seer man ogsaa Exempler paa det modsatte, thi allerede om Sommeren 1350, kort efterat Sygdommen var ophørt, klagede Biskop Salomon i Oslo over, at de Mænd, der bragte sit Korn til Salg i Byen, „ligge daglig i større Drik, end man nogensinde før har seet Folk pleje, og glemme derved Guds og den hellige Kirkes Rettigheder og Tiende, medens Landet legges øde, ubeboet og usaaet formedelst disse Mænds Udriftighed og mangfoldige Uskikke" [2]). Var dette maaskee Tegn paa etslags vild Fortvivlelse over den skrækkelige Ulykke, som om man endog havde opgivet Haabet om at komme til Kræfter og meente, at intet Arbeide kunde nytte, og at man gjorde bedst i at bedøve sig ved Drik og Spil

dare at vise. Det meste deraf er aftrykt i Mansas „de Epidemiis" og derefter igjen hos Ilmoni.

[1]) Nemlig i „den røde Bog" eller Biskop Eysteins Fortegnelse over Kirkegodset i Oslo Diøcese, optagen omkring 1400, hvor der f. Ex. staar fol. 28, hvor Lunder Kirkes Gods paa Grenland omtales: „disse Jorder stod krevne til Kirken i Store Manndauden, og faaes intet af: Kleppe 2 Ertog. Bool, Ovene 1½ Laups Land, Søyden, 1 Ertogs Bool, Lunde nedre ½ Laups Land". Andre Gaver af Gods m. m. til Kirken omtales i samme Bog f. Ex. fol. 93 r., hvor der siges, at en Gyrd paa Haug gav for sig og sin Søn til Eidsbergs Kirke i store Manndauden 1 Mk. Bool i Mabruthveit. Ligeledes havde Kirken faaet ½ M. B. i Laufsveinsgard. Fol. 90 siges der, at Einar Klerk overdrog til Rakkestad Kirke 2½ Oresbool i øvre Greinastad „for alt det Gods, som han havde oppebaaret i Store Manndauden, paa Korsets og Olafs-Rodens Vegne".

[2]) Brev udstedt i Kongens Navn af Orm Drottsete, i Tunsberg, 3. Aug. 1350. Dipl. N. VI.

: at glemme Sorgen saa længe man kunde? Usandsynligt er det ikke. et Land som Norge, og især i de Tider, synes det, som om Modløs-)en og Fortvivlelse efter en saadan Ødeleggelse maatte være dobbelt i stor, som andensteds, og at der maatte gaa en lang Række af Aar ı, inden man nogenledes kom til Befindelse.

Det er naturligt, at man først og fremst søgte at faa alle de ledige skopsstole besatte. I Nidaroos, hvor vi have seet, at alle Chorsbrø-:ne vare døde paa een nær ved Navn Lodin (Thoresson,) betragtede denne : sig berettiget til at vælge en Erkebiskop og valgte Olaf, Abbed i Ni-:holms Kloster [1]). Dette Valg vilde under alle Omstændigheder have :ret underkjendt som ukanonisk og blev saamegetmere nu af Paven an-t ugyldigt, som denne allerede under Erkebiskop Arnes Embedstid, adsynligviis strax efter hans Udnævnelse, havde reserveret sig selv Be-:telsen, naar Stolen næste Gang blev ledig. Imidlertid havde dog Olaf ia Grund af hiint Valg begivet sig til Avignon, og Paven, der for-odentlig ikke kjendte nogen anden, som kunde være bedre skikket dertil, mævnte ham ved Provision (3die November 1350) og lod ham siden ter hans Indvielse tildele Pallium paa sedvanlig Maade (3die Novem-er [2]). Da hans forrige Embede som Abbed i Nidarholm saaledes var levet ledigt „ved selve det apostoliske Sæde" og altsaa reserveret Pa-ns umiddelbare Besettelse ved Provision, udnævnte denne dertil Hall-ard, en Munk i samme Kloster, der formodentlig havde ledsaget Olaf a Reisen til Curien [3]). Erkebiskop Olaf kom tilbage til Norge den lte April, efterat han formodentlig havde lagt Reisen om England og pholdt sig der en Stund, thi i Følge med ham, fortælles der, var Hr. :rling Vidkunnsson [4]), som paa sin Tilbagereise var bleven taget til 'ange i England, uvist af hvad Aarsag, og som nu blev udløst af Er-:biskopen med Guld og Sølv, hvilket Udleg han siden godtgjorde ved at ive Øen Thjotta og Gaarden Telgareim paa Haalogaland til Erkesto-:n [5]). I Thorsteins Sted valgtes af Chorsbrødrene enstemmigt Gisbrikt, engelsk af Fødsel, til Biskop i Bergen. Han var formodent-ig den samme Sira Gisbrikt, som allerede Biskop Haakon omtaler i sine

[1]) Isl. Annaler, l. c.

[2]) Dipl. N. I. 322, 323, 324. Reg. Clem. VI. commun. an. IX. lib. 3. part. 1. fol. 85. ep. 390.

[3]) Reg. Clem. VI. commun. an. IX. lib. 1. fol. 26, 27. ep. 50.

[4]) De isl. Annaler ved 1351, S. 282. Der staar udtrykkeligt, at Erkebiskopen kom til Norge i Følge med Hr. Erling Natten efter Palmesøndag (altsaa 11te April): dog menes vel hermed kun, at han betraadte norsk Grund; til Nidaroos maa han først senere være kommen.

[5]) Erkebiskop Aslak Bolts Jordebog, fol. 132.

Breve, Prest til Laurentiikirke i Bergen 1337 og tillige Chorsbroder ved Christkirken i 1340 [1]). Hans Valg blev bekræftet af Domcapitlet i Nidaroos efter Arnes Død [2]). Siden blev han indviet af Biskop Salomon, den eneste gjenlevende Biskop i Norge, tilligemed **Gyrd Ivarssøn**, forhen Abbed ved Jonsklostret i Bergen, der i den 1348 afdøde Biskop Jons Sted (hvorom nedenfor) var bleven udvalgt til Biskop i Skaalholt og bekræftet til dette Embede allerede af Erkebiskop Arne. Til at staa bi og deeltage i Indvielsen fik man Orm, Biskop af Holê, og den forhen omtalte, til Biskop i Garde indviede Jon Skalle, hvilke begge da tilfældigviis befandt sig i Norge. Gisbrikt havde, førend han blev valgt, under Pesten aflagt det Løfte at ville valfarte til Rom, formodentlig til Jubilæet, men dette blev ikke af, deels formedelst den lange Vej, deels og fordi han meente, at hans Fraværelse kunde blive til Skade for hans Kirke. Han søgte derfor siden Paven om Fritagelse fra dette Løfte og fik den mod at udbetale en ligesaa stor Sum til det pavelige Kammer, som han vilde have udgivet, om han var reist, og mod at udføre andre Fromhedsgjerninger efter sin Skriftefaders Anviisning [3]). Ligeledes bevilgede Paven ham i Anledning af den Mangel paa Prester, den store Dødelighed havde afstedkommet, at ti illegitimt fødte Personer, og ligesaamange, der var yngre end fem og tyve Aar, maatte forfremmes til Beneficier og til geistlige Ordensgrader [4]). Gisbrikt var saaledes faktisk anerkjendt af Paven; alligevel fandt han det nødvendigt nogle Aar derefter (i 1354) at søge Bekræftelse paa sit Valg af Pave Clemens's Eftermand Innocentius den 6te, idet han, som han sagde, ikke var vis paa, om ikke hans Bispestol paa den Tid, han valgtes, var reserveret for Pavens egen Besettelse. Denne Bekræftelse blev ham ogsaa strax tildeelt, med udtrykkelig Godkjendelse af hvad han i Mellemtiden havde gjort og forordnet [5]). I **Stavanger** maa Biskop Gu-

---

1) Saml. V. S. 113. 145.

2) Saaledes staar der udtrykkeligt i det pavelige Bekræftelsesbrev af 1354, hvorom der strax nedenfor vil blive handlet. I de isl. Annaler staar derimod, at Gisbrikt og Gyrd begge vare confirmerede af Erkebiskop Arne. Formodentlig var det kun Gyrd, der havde faaet denne Confirmation; det var neppe muligt, at Arne, som døde allerede i Septbr. eller Octobr. 1349, kunde confirmere Gisbrikts Valg.

3) Pavebrev af 4de August 1351, Reg. Clement. VI. commun. an. X. lib. 3 fol. 21. ep. 95.

4) Pavebrev af 18de Juli 1351, sammesteds, fol. 22. ep. 100. Faa Dage efter (den 27de Juli) fik Gisbrikt Tilladelse til at vælge sig en Confessor o. s. v. sammesteds, de abs. in art. mortis, ep. 120.

5) Pavebrev af 28de Mai 1354, Regest. Innoc. VI. cod. chart. T. VI. (an. 2) fol. 477.

rm være død snarere mod Slutningen, end ved Begyndelsen af Pe-
:, thi Valget af hans Efterfølger skete ikke førend i 1350. Chors-
drene valgte da enstemmigt Cantsleren **Arne Aslaksøn**, der blandt
flere Canonicater ogsaa besad et ved Stavangers Domkirke, og netop,
vi ville see, havde nedlagt sit Cantsler-Embede. Formodentlig skete dette
g i Midten af Juni, da han selv var med Kongen paa disse Kanter [1]).
igen har da vist selv været inde i Stavanger og ved sin Indflydelse faaet
ı valgt. Men da han var uegte født, kunde han alene postuleres og maatte
or drage til Curien for at faa Bekræftelse. Her døde han, inden Sagen
au var afgjort, og Bispestolen [2]) kunde derved paa en vis Maade siges
ære bleven „ledig ved Curien", idetmindste betragtede Pave Clemens
saaledes, thi han udnævnte strax dertil ved Provisionsbrev af 30te Mai
il Prædikebroderen **Sigfrid** fra Linkøping, der i længere Tid havde
:t i Avignon som Poenitentiarius for „den danske Tunge", det vil
: for Nordens Folk, og som af de Begunstigelser, han nød, at døm-
. maa have staaet i høi Gunst ved Curien [3]). Sigfrid blev indviet
Cardinal-Bispen af Prænesté og skulde derpaa sidst i Juni begive
til Norge [4]); han synes ogsaa at være kommen derop [5]), men alene
strax efter at lade sig forflytte til Oslos mere indbringende Bispes-
, som det i det følgende skal omtales.

Efter Bisp Hallvard i Hamar fulgte en **Olaf**, om hvem ogsaa
gammel Bispsrække [6]) taler, men som maa have beklædet Bispe-
len meget kort, neppe mere end nogle faa Maaneder. Thi da Capit-
efter hans Død til sin Eftermand valgte en af sin egen Midte, Chors-

---

[1]) Han beseglede nemlig Breve i Kongens Nærværelse i Bergen den 2den Juni og den 14de Juni, som det i det følgende vil sees.

[2]) Alt dette berettes i Provisionsbullen for Bisp Sigfrid, som strax nedenfor omtales.

[3]) Regest. Clement. VI. commun. an. X. lib. 1. fol. 5. ep. 9. Den 5te Aug. 1350 fik han, som poenitentiarius Daciæ, bevilget for en af sine Klerker Ingeld Jonssøn fra Uppsala, der studerede i Paris, et Canonicat med Præbende i Aabo, og for en anden, Harald, et ved Indehaverens Død paa Reisen fra Jubilæet ledigt blevet Canonicat med Præbende i Skara. Clement. VI. Reg. Supplic. ann. 9. fol. 3. Den 19de Apr. 1351 meddeelte han i Avignon som paavelig Poenitentiar for Prov. Daciæ et Confessionale for en svensk Prest.

[4]) Hjemsendelsesbullen er dateret 27de Juni 1351, Reg. Clement. VI. commun. ann. X. lib. 4. p. 2. fol. 99. ep. 745.

[5]) At Sigfrid virkelig kom til Norge sees især deraf, at Erkebisp Olaf den 1ste Juni 1352 indkaldte ham til Provincialconcilium i Bergen, (Dipl. N. IV. 357), men han maa strax efter være, eller var maaskee allerede da reist tilbage til Avignon, hvor han opholdt sig, da han den 14de October udnævntes til Bisp i Oslo.

[6]) Nemlig Fortegnelsen over de norske Bisper, aftrykt i „Norsk Tidsskr." V. 44.

broderen Haavard, var Erkestolen i Nidaroos endnu ikke besat efter Arne, men Capitlet i Nidaroos maatte bekræfte Valget, ligesom det havde gjort med Gisbrikt (og formodentlig ogsaa med Olaf), og Salomon i Oslo maatte ligeledes udføre denne Indvielse [1]). Da dette saaledes maa være foregaaet før end November 1350, da Abbed Olaf udnævntes til Erkebiskop, falder hiin Biskop Olafs Død saa langt tilbage i 1350, at man endog maa formode at han, ligesom sin Formand, er bleven et Offer for Pesten, medens den endnu rasede paa Oplandene. Haavard forestod efter sin Indvielse i flere Aar Hamars Bispsstol uanfegtet; han deeltog i Provincialconciliet 1351 (hvorom nedenfor), og modtog idetmindste to Gange pavelige Breve, hvori han kaldtes „Biskop af Hamar", altsaa factisk anerkjendtes som saadan [2]). Alligevel blev han efter Pavestiftet af Enkelte gjort opmerksom paa, at der dog nok før hans Valg „var skeet nogen Reservation betreffende Hamars Kirke" og ligesom Gisbrikt i Bergen fandt han det derfor tryggest at henvende sig til Pavestolen med Bøn om Bekræftelse i sin Verdighed „til Beroligelse af sin Samvittighed". Han, saavelsom Gisbrikt, havde nu saa meget mere Aarsag til at føle sig utrygge i Besiddelsen af deres Embeder, som man nylig, endog før Pavestiftet, ved Besettelsen af Oslo Bispsstol efter Biskop Salomons Død (hvorom i det følgende) havde haft Exempel paa, at hverken eenstemmigt Valg, eller canonisk Confirmation og Indvielse altid kunde sikkre Indehaveren af en Bispsstol mod at fortrænges af en begunstiget Medbejler, der meldte sig med en pavelig Provisionsbulle i Lommen. Den ansøgte Bekræftelse blev ham, som vi ville see, ikke negtet, og uagtet den først kom i Juli 1355, kunne vi saaledes dog sette hans Biskopsverdigheds Begyndelse lige fra 1350 [3]).

---

[1]) Alt dette, saavelsom de øvrige, her meddeelte Omstændigheder ved Haavards Valg, meddeles i Confirmationsbullen for Hamar af 31te Juli 1355.

[2]) Nemlig to forskjellige „Confessionaler" eller Tilladelser til at velge sig en Confessor, der kunde give ham fuldstændig Absolution in articulo mortis, den ene given af Clemens d. 6te, 14de Juli 1351 (Regest. Clement. VI. commun. ann. X. lib. 4. p. 2. fol. 66), den anden af Innocentius den 6te, 14de Januar 1354 (Reg. Innocentii VI. cod. chart. T. VIII. ann. 2. f. 617).

[3]) Det vækker undertiden nogen Urede, at Haavards Navn stundom, især i pavelige Skrivelser, skrives urigtigt Hallvard, f. Ex. i det sidstnævnte Confessionale af 1354, ligeledes i Tienderegnskabet af 1353, hvorom der nedenfor vil blive handlet. Det er let at skjønne, at især de pavelige Secretærer, der ikke forstod sig paa de norske Navne, og i saa lang Tid havde været vante ved at see „Hallvardus episcopus Hamarensis", nu have forvexlet begge Navn, og stundom skrevet „Hallvard", som før. Da man siden, i 1359, fik en Biskop Hallvard i Oslo, opstod igjen nye Fejltagelser, thi nu kaldte man stundom denne Haavard.

Bisskop Villjam paa Orknø var formodentlig allerede for flere Aar ;e død, da Pesten kom til Øerne. Han efterfulgtes af en Bisskop af e Navn, om hvis Tiltrædelsestid vi dog ej vide andet, end at den have fundet Sted før 1352 [1]). Derimod er det ikke usandsynligt, at p Thomas paa Sydersøerne bortrykkedes af Pesten, siden det for- ;, at han døde den 20de Septbr. 1348 [2]). Han var den sidste Bisskop som indviedes af Nidaroos Erkebisskop. Til hans Eftermand udvalgte Diøcesens Geistlighed, som her udøvede sin gamle Valgret, med Tilside- e af Capitlet, Abbed Villjam i Klostret Russin, og da han havde Tvivl algets Gyldighed, forsaavidt Paven ved Provision kunde have forbe- sig Besettelsen, begav han sig lige til Curien, hvor Paven, efterat have Valget prøve af tre Cardinaler, bekræftede det den 27de April 1349, han dog ogsaa ved en af de sedvanlige Følgeskrivelser anbefalede ham rkebisskopen i Nidaroos, som hans rette Metropolitan, saa at det ej Pavens Hensigt derved at løse ham fra det Baand, der bandt ham Sydersøerne til Norges Kirkeprovins [3]). Han blev indviet af Car- bisskopen af Ostia og fik Tilladelse til Hjemreisen den 6te Mai [4]). inden han endnu forlod Curien, androg han blandt mange andre r hos Paven om, at han „i Betragtning af den lange, besværlige rlige Søreise, der gjorde det vanskeligt og betænkeligt for ham at over til Norge", maatte sende en anden i sit Sted, naar Erkebi- n i Nidaroos fordrede hans Opvartning eller kaldte ham personligt g, kortsagt overhoved maatte fritages for personligen at indfinde sig ham udenfor Sydersøernes Diøcese. Paven tillod ham alene for denne at sende en Fuldmegtig i sit Sted til Erkebisskopen for at aflegge den sedvanlige Lydigheds-Eed [5]). Saaledes vedblev den kirkelige For- lse mellem Sydersøerne og Norges Erkestol fremdeles, uagtet den var s som muligt, og uagtet det herefter endog synes at være blevet Skik og

---

Dette sees deraf, at den anden Villjam endnu er indført med den første Haand i hiin føromtalte Bisskopsfortegnelse.

Chron. Reg. Manniæ etc. S. 30.

Chron. Reg. Manniæ. Udgaven af 1860, S. 162, 165.

Sammesteds, S. 166. Han blev altsaa ikke indviet af Paven selv, som det heder i Chron. Reg. Mann. S. 31.

Ansøgningsrollen med Pavens Resolution af 14de Juni 1349 findes i Clement. VI. Regest. Supplic. ann. III. p. 2. fol. 63. At Villjam da endnu opholdt sig ved Curien, synes at fremgaa deraf, at han en Maaned forud, den 7de Mai, fik Tilladelse af Paven til at optage et Laan paa 1200 Guld-gylden, (Chron. Reg. Mann. S. 167) hvilket neppe skete andensteds end i selve Avignon og vel altid maatte medtage nogen Tid. Desuden er det rimeligst, at han ventede, indtil han fik Resolution paa sine Andragender.

Brug, at Sydersø-Biskoperne drog lige til Curien for at faa sin vielse.

Af de verdslige Embedsmænd i Norge synes de fleste at blevne bortrykkede i Pesten. Idetmindste er der faa af dem, vi or have omtalt, som nævnes efter 1350, og næsten i alle Embeder vi efter denne Tid nye Mænd. Saaledes vides ikke med Vished Lagmænd at have overlevet Pesten end Sørkve Arnesson til Frost og Gaute Aslaksson i Tunsberg [1]. Paa **Haalogaland** finde i lerførst **Agmund Arnsteinsson** 1356 [2]; hvo der var Lagmand i daroos By efter Bjørn Thordsson vides ikke; i **Jemteland** on ikke Lagmand **Jørund Hafrsson** efter 1348, og i hans Sted n en ny Lagmand **Berse Bergthorsson** [3]. Hverken Gulathingsla den Paal Knutsson eller Bergens-Lagmanden Ingemund Jonsson nes efter 1348; i **Bergen** nævnes ingen førend en **Gunnar** **andesson** i 1361, som Gulathingslagmand derimod **Thorstein** **son** allerede i 1351 [4]. I **Nyfylke** forekommer ikke Thore Hall son efter 1347, men allerede i 1351 **Eindride Asbjørnsson** [5]. Thord Lagmand i Skien, der sandsynligviis var død før Pesten, n **Ulf Thordsson** i October 1349; om han overlevede Pesten, vides ik efter Ulf kjender man ingen Lagmand førend **Sigurd Gyrdsson** i I **Oslo** nævnes efter Sigurd Hafthorsson endnu før Pesten, i 1349, **Thorleif Narvesson**, derpaa **Nikolas Sigurdsson** i 1351, men allerede en Maaned derefter **Guthorm Gudbrandsso** til 1364, dog stundom afløst af **Thrond Bjarnesson** [6]. Paa **landene** nævnes i 1353 en **Erik Flembe**, som havde været S mand over den nordre Deel i 1349; i 1358 var han afløst af S **Eriksson** [7]. Om Vikens Lagmænd savnes nøjere Efterretn Kongslagmanden Thrond Krakesson nævnes heller ikke efter 1348 nye **Fehirder** nævnes **Arne Arnthorsson** i Nidaroos 1353, og eft **Reidar Jonsson** 1358 [8]. Af Sysselmænd nævnes de føromtalte E

---

1) See ovf. S. 424, 430.

2) Dipl. N. IV. 376.

3) Sammesteds III. 277.

4) Sammesteds IV. 423, II. 308.

5) Sammesteds III. 275.

6) Semmesteds IV. 346. 352, 353, 355, 372. V. 220. 378, 385, 4 360. IV. 414. I. 384. Det viser sig heraf, at Thrond nævnes som mand i Jan. 1355, Sept. 1357 og 9de Juli 1358, Guthorm 1351–Octbr. 1356 og Sept. 1359—1364.

7) Dipl. Norv. V. 207. II. 315, 342.

8) Dipl. Norv. V. 217. 227.

[…]essøn paa Haalogaland i 1356 og Aste Bjørgulfsøn i Skien […]4—1356; dog er det muligt, at flere Sysselsmænds-Omskiftninger […]a havde sin Grund i de Regjeringsforandringer i 1350 og 1355, […]vi i det følgende komme til at omtale. Med Vished vides af de […]igere Sysselmænd ikkun Agmund Finnsøn i Ryfylke og Nikolas […]sn i Jemteland at have overlevet Pesten. Men allerede af dette, vi […]have anført, er det aabenbart, at Pesten ogsaa maa have gjort store […]ller i Embedsmændenes Rækker, og man kan deraf slutte, hvor stor […]eleggelsen maa have været blandt Mængden.

. Kongens Ophold i Bergen. Kongesønnen Haakon faar sin egen Hird. Hr. Orm Eysteinssøn udnævnes til Drottsete og Rigsforstander.

Kong Magnus's vigtigste Regjeringshandling under hans Ophold i […]rge, førend man neppe endnu var kommen nogenledes til Besindelse […]r den frygtelige Landeplage, var, at han forberedede den Adskillelse af Rigerne, der skulde finde Sted om fem Aar, naar hans anden Søn […]v myndig, ved allerede nu at give ham en egen Hird med en Drott[…]e i Spidsen, der udførte Regjeringsforretningerne i hans Navn. De […]ndske Annaler fortælle nemlig om Kongens Ophold i Bergen 1350: […]ng Magnus og hans Dronning Blanche kom til Bergen, og gav […] da sin Søn Erik Sverige, men Haakon Norge med Haandlag, […]e dem i Kongesæde og forordnede dem en Hird, men sig selv forbe[…]dt han til Raadighed Haalogaland, Island, Færøerne og Hjalt[…]d"[1]). Noget efter heder det: „Hr. Orm Eysteinssøn blev Drottsete i […]rge, beskikket dertil af Herr Haakon den Unge". Vi ville tillige i det […]gende see, hvorledes Regjeringsforretningerne i Norge lige til 1355, Haakon den unge selv overtog Regjeringen, virkelig besørgedes af […]ottseten, der udstedte Breve under Rigsseglet — dog endnu ikke i Haa[…]s, men i Magnus's Navn[2]), — og at Magnus i al denne Tid neppe

[1]) De isl. Ann., Udg. S. 282. Den første Beretning om Kongens Ankomst til Bergen og hans to Sønners Ophøjelse i Kongesædet, findes i Flato-Annalerne, Lagmands-Annalerne og de skaalholtske Annaler, hvorimod Beretningen om Orm Eysteinssøns Udnævnelse til Drottsete alene findes i Flato-Annalerne. Alle henføre disse Ting til 1350, undtagen en enkelt Bearbejdelse af Lagmands-Annalerne, der næsten altid er et Aar forud og derfor henfører dem til 1349.

[2]) Paa flige i Kongens Navn af Hr. Orm udstedte Breve ville vi i det følgende see flere Prøver, saa at vi her blot behøve at anføre nogle faa Exempler, nemlig det nedenfor omtalte af 3die Aug. 1350, udstedt medens Kongen var i Stockholm, og et fra Oslo den 21de Jan. 1355, udstedt medens Kongen var ostover i Sverige. Dipl. N. II. 327.

engang var længer nord i Norge end i den sydligste Deel af Elvesyssel [1]) og her vistnok var tilstede paa et Par større Raadsmøder, men alene, som det synes, for at afgjøre enkelte Spørgsmaal vedkommende Kronens Eiendomme og Indtægter [2]), ikke for at gribe ind i Styrelsen, og hvor Orm Eysteinssøn dog nævnes først blandt de tilstedeværende verdslige Raadsherrer. Men da det ikke er rimeligt, at han af egen Indskydelse skulde have besluttet sig til et Skridt, hvorved han paa en Maade frasagde sig Regjeringen over Norge, førend endnu Tiden dertil var kommen, maa man formode, at han her har givet efter for paatrængende Opfordringer saavel af Nordmændene i Almindelighed, som af de verdslige Raadsherrer i Særdeleshed. Thi naar den unge Haakon om fem Aar skulde tiltræde Regjeringen over Norge, var det rimeligt, at Nordmændene ansaa det at være paa høj Tid, at han nu blev stadigt i Landet hos dem og gjorde sig bekjendt med Regjeringsforretningerne — og dette maa det være, hvad der tilsigtedes „med at give ham en egen Hird", og, som man maa slutte, at anvise ham, eller Drottseten paa hans Vegne, alle Rigs-Indtægter med Undtagelse af Indkomsterne fra de Landskaber, Kong Magnus forbeholdt sig. Og hvad de verdslige Raadsherrer angaar, da have vi seet, at de altid heller ønskede en verdslig Drottsete som sin Formand, end en geistlig Cantsler. Allerede i 1323 have vi saaledes seet, at Cantsleren Ivar Olafssøn maatte vige for Drottseten Hr. Erling; og da det senere lykkedes Biskoperne at faa stillet Paal Baardssøn som Cantsler ved Siden af Drottseten, var saavel denne som de øvrige verdslige Herrer højst misfornøjede hermed og lagde ham alle mulige Hindringer i Vejen. Kongen selv synes, naar han skulde vælge mellem begge Slags Embedsmænd, at have foretrukket en Cantsler, der som Provst ved Mariekirken var mere afhængig af ham, for en Drottsete, og som ikke havde den Støtte, som denne, i de øvrige verdslige Stormænd. Helst, lader det, ønskede han dog at være fri for dem begge og at kunne udføre Regjeringshandlingerne personligt og uden saadanne Mellemmænd. Man maa derfor antage, at de verdslige Medlemmer af Raadet, blandt hvilke der vel ogsaa nu var flere nye, yngre og overmodige komne i de Bortdødes Sted, have benyttet sig af den gunstige Lejlighed til at afnøde Kongen denne Indrømmelse, da han selv formodent-

---

[1]) Nemlig i Baagahuus og Marstrand, see Breve fra 1352 i N. gl. L. III. 86. Lappenbergs Sartorius II. 422, af 1353 i Dipl. N. II. 315, 319; i det svenske Rigsarchiv o. s. v.

[2]) Nemlig Mødet paa Baagahuus i Mai 1353, da blandt andet Dronning Blanches Morgengave blev ombyttet med andet Gods, (Dipl. N. II. 319), og ligeledes paa Baagahuus i August 1354, da Kongen mageskiftede endeel Jordegods med Erkebiskop Olaf, (Dipl. N. II. 326).

ig var bekymret og nedslagen over Pestens Ødeleggelser og derhos rængte til deres Bistand til Fornyelsen af Krigen mod Russerne, der remdeles laa ham paa Hjertet, samt medens der paa den anden Side ke var nogen Modstand af Geistligheden at frygte, eftersom de fleste Biskoper vare omkomne i Pesten [1]). Som den Hovedforanstaltning, hvoraf lt det øvrige fulgte, maa man have fordret, at den unge Kong Haakon erefter skulde forblive i Landet og have sin egen Hird. Men vorledes dette gik til, om Sagen allerede har været forberedt tidligere: . Ex. paa hiint føromtalte Møde, der holdtes Sommeren forud under Kongens Fraværelse [2]), eller den først var indledet under hans Ophold i Throndhjem, eller om der ikke engang her havde været Tale derom, men at han i Bergen blev tagen med Overraskelse, er ligesaa ubekjendt, som hvorvidt denne Forretning skete ved et formeligt Raadsmøde, eller ved et Hyldingsthing paa Christkirkegaarden efter gammel Skik [3]), eller alene ved en af de sedvanlige Hof-Højtider. At noget lignende, idetmindste hvad Fordelingen af Rigets Indtægter mellem begge Konger angaar, allerede længe forud havde været forberedt, have vi ovenfor (S. 249) seet, hvor der handles om, at Kong Magnus saa tidligt som 1340 søgte at unddrage Skatlandene og Haalogaland m. m. fra Bergens Fehirdsle og legge dem umiddelbart under sit eget Fadebuur. [illegible] for den Sags Skyld kan gjerne denne Foranstaltning i 1350 ligesaa være kommen Kongen noget uforvarende paa. Et Raadsmøde synes og i denne Anledning at maatte være holdt, uagtet vi ikke med Vished kan paavise, hvilke af Raadsherrerne der vare tilstede, ja uagtet det endog, som det strax vil sees, maa ansees temmelig vist, at Hr. Orm Eysteinssøn, der nu som Drottsete sattes i Spidsen for Regjeringen, ikke paa den Tid var i Bergen, men udnævntes først til sit høje Embede, efterat Kongen paa Tilbagereisen til Sverige var kommen til Østlandet. Ligeledes bliver det sandsynligt, at Kongen dog idetmindste fra Throndhjem af har forberedet dette Skridt, eller idetmindste været vidende om, at vigtige Regjeringssager skulde forhandles i Bergen, siden vi see, at Cantsleren, der under hans Ophold i Throndhjem endnu var i Oslo, beskjeftiget med de løbende Forretninger [4]), indfandt sig hos ham i Ber-

---

[1]) Jevnfør hermed ogsaa Keyser: „Den norske Kirkes Historie", II. S. 359—364.

[2]) See ovenfor, S. 497.

[3]) See Ex. ovenfor, III. S. 585.

[4]) Der haves nemlig et Brev, udstedt i Oslo paa sedvanlig Maade i Kongens Navn af Cantsler Arne den 10de April 1350, kun en simpel Stadfestelse af et Gavebrev, Dipl. N. V. 214. Men da var vel Kongen i Throndhjem, siden han skulde opholde sig i Jemteland ud over Paaske d. 28de Marts og derfra drage til St. Olaf.

gen, sikkert efter hans og Raadsherrernes udtrykkelige Tilsigelse. Formodentlig er det Hele gaaet saaledes til, at de her omtalte Foranstaltninger først ere blevne aftalte paa et Raadsmøde, med det Forbehold, at de skulde træde i Kraft, saasnart Arne Cantsler havde overgivet Rigsseglet, og Hr. Orm var bleven udnævnt til Drottsete, medens Arne beroligedes og overtaltes til at give sit Samtykke ved Løftet om Stavangers Bispstol, hvortil det ikke kunde være Kongen vanskeligt at forhjelpe ham, og hvortil vi allerede have seet, at han virkelig blev valgt. Hvad den Højtidelighed angaar, som Annalerne beskrive, nemlig at Kong Magnus satte begge sine Sønner i kongelige Højsæder og tildeelte dem hver sit Rige, da er det ikke ret sandsynligt, at det er gaaet ganske saaledes til. Thi for det første kunde Overdragelsen af Sveriges Krone til Erik ikke godt skee uden i selve Sverige og i Nærværelse af det svenske Raad, for det andet var der ikke Tale om hans Succession til Tronen førend efter Faderens Død. Idetmindste kan det alene have været Haakon, hvilken Kong Magnus beskikkede en egen Hird, thi hvis Erik skulde have en Hird, maatte den da bestaa af svenske Mænd, og de kunne ikke der have været tilstede. Muligt, at Kong Magnus, naar han, som rimeligt er, efter de nye Bestemmelsers Vedtagelse i en større Hof-Cirkel, eller maaskee endog paa et offentligt Møde, har bekjendtgjort Beslutningerne og hilset Haakon som vordende Konge, ogsaa har haft Erik ved sin Side og ikke vel kunnet stillet ham, som den eldste, ringere end Haakon, den yngste, især da han jo dog ogsaa var udseet til Konge i Sverige, hvorvel i en fjernere Fremtid, ja maaskee endog allerede hyldet. Men dette maa ogsaa have været det Hele. Forfatteren af Beretningerne i Annalerne, der ikke omtaler Mødet og Beslutningerne paa Vardberg 1343, har maaskee antaget, at alt, hvad der nu skete alene som en Følge af og Bekræftelse paa disse, er fra først af blevet besluttet og anordnet i Bergen.

De her ved denne Lejlighed deels bekræftede og fornyede, deels fra Nyt af antagne Bestemmelser maa saaledes fornemmelig have indeholdt disse Hovedpunkter:

1. Den unge Kong Haakon forbliver herefter i Norge og faar sin egen Hird med en Drottsete i Spidsen.

2. Denne Drottsete beklædes med samme Myndighed som Hr. Erling i 1323, saaledes at han i Forening med Raadet skal bestyre den hele Forvaltning, have Fehirdslerne under sin Overopsigt og selv besørge de løbende Regjeringsforretninger, samt benytte Rigsseglet, dog endnu kun i Kong Magnus's Navn.

3. Fra hine Fehirdsler undtages Indtægterne af Skatlandene og Haalogaland m. m., der forbeholdes Kong Magnus. Ligeledes synes

det, som om Baagahuus Fehirdsle og Borgesyssel forbeholdtes ham [1]). Formodentlig var det ej alene de blotte Indtægter, men ogsaa den virkelige Forvaltning af hine Landskaber, der saaledes blev ham forbeholdt [2]).

4. Cantsleren nedlægger sit Embede, og Hr. Orm Eysteinssøn beskikkes til Drottsete samt Storseglbevarer.

Tiden, naar dette Møde har været holdt, eller disse Beslutninger vedtagne, maa have været de sidste Dage af Mai, thi allerede den 2den Juni lod Kongen udgaa et Brev til Indbyggerne af Hole Bispedømme, hvorom der i det Følgende vil blive Tale, i hvilket han strengelig indstevnede flere af dem til at møde i Norge for sin eller Drottsetens Domstol. Dette Brev er beseglet af Cantsler Arne i Kongens Nærværelse. Maaskee har Arne saaledes endog beseglet det Brev, hvori hans egen forestaaende Aftrædelse fra Cantslerverdigheden forkyndtes.

Kong Magnus opholdt sig sidenefter nogle faa Dage i Bergen og afgjorde formodentlig mange Regjeringssager, af hvilke vi dog kun vide Beskeed om een, nemlig om nogle Begunstigelser, han forundte de Kjøbmænd af den tydske Hansa, der opholdt sig i Bergen. De havde under hans Ophold i Bergen klaget for ham over, at de Levnetsmidler, som de behøvede, kunde de ikke engang for sine Penge finde tilfals paa Byens almindelige Torv, udenfor hvilket de dog hidtil ikke havde Lov til at indkjøbe dem; og Kongen, som fandt deres Klage grundet, tillod dem herefter at gjøre slige Indkjøb saavel udenfor som indenfor Bergens Takmarker, dog kun til eget Forbrug, ikke til Udsalg. Ligeledes havde de klaget over, at de ikke kunde faa sine Debitorer til at betale hvad de skyldte, og Kongen bød derfor alle, der skyldte dem Penge, at betale disse inden en Maaneds Forløb, under Brevebruds Straf, og paalagde Fehirden og Sysselmanden i manglende Fald med Strenghed at inddrive Summen. I denne Forordning, dateret den 7de Juni, staar der intet om, at den er beseglet af Cantsleren; maaskee er den kun beseglet med Kongens Secret [3]). Kort derpaa forlod Kongen Bergen, formodentlig med hele sin Familie,

---

[1]) Dette synes at maatte sluttes deraf, at da Kongen siden, i 1353, havde faaet den til Dronning Blanche udlagte Livgeding, Tunsbergs Fehirdsle, mod andet Gods i Elvesyssel, nævnes han, og ikke Haakon, som Herre derover.

[2]) De isl. Annaler sige udtrykkeligen, at Kongen fik disse forbeholdne Landskaber „til ríkis", altsaa til raade over. Dette bliver saameget mere sandsynligt, som det i det følgende vil vises, at Kong Magnus efter Haakons Thronbestigelse virkelig maa have beholdt Vestfolden og flere andre Landskaber under sin umiddelbare Styrelse.

[3]) Dipl. N. III. 272. Originalen er endnu i Behold med vedhængende Segl i Lübecks Archiv, men uheldigviis anføres det ikke i Dipl. N., om dette Segl er Storseglet eller Secretet.

og med Cantsleren, thi den 14de Juni var han kommen til Karmsund, hvor han skjenkede Lysekloster nye Friheder, nemlig at de Mænd, som Abbeden nedsatte paa sine Bugaarde, skulde nyde samme Frelse som Klostrets Brødre, at sex af dem, som Abbeden selv kunde opnævne, skulde nyde Fritagelse fra alle Nevninger og Ledingfærd, og Abbeden have Ret til selv at dømme dem samt sine og Klostrets daglige Svener i alle Sager, undtagen dem hvorfor Livs- eller Legemsstraf var fastsat, eller i Aleigemaal. Dette er det sidste Brev, som Arne Cantsler vides at have beseglet. Formodentlig er Kongen strax efter sejlet ind til Stavanger, og har faaet Arne udvalgt til Biskop i Guthorms Sted, hvorefter Arne strax maa have tilbagegivet Rigsseglet og tiltraadt sin Reise til Avignon, fra hvilken han ikke skulde komme tilbage [1]). Siden har Kongen formodentlig fortsat sin Reise til Tunsberg, eller maaskee lige til Baagahuus, og paa et af disse Steder udnævnt Hr. Orm til sin Drottsete og overdraget den unge Haakon til hans Varetægt. Det sandsynligste er, at det skete i Tunsberg, da vi see, at Hr. Orm ogsaa, ligesom Hr. Ivar, kort efter at han var bleven Drottsete, fik en egen Syssel, idetmindste finde vi ham senere i Besiddelse af Vestfolden og Tunsbergshuus [2]). Vist er det, at Udnævnelsen er skeet før den 3die August, thi paa denne Dag, da Kong Magnus allerede forlængst var kommen tilbage til det østlige Sverige, udgav han fra Tunsberg en Forordning i Kongens Navn og under Storseglet [3]). Det er udgivet i Anledning af den forhen omtalte Klage fra Biskop Salomon, over at Bønderne undlod at gjøre den rette Tiende, under Paaskud af at **man ikke kunde faa Folk nok til at terske Kornet**, men førte dog dagligdags Korn til Byen (Oslo) og laa i større Fylderi, end hidtil havde været Tilfældet. Drottseten erklærede i Kongens Navn, at denne ikke vilde taale slig Uskik, hvorved Kirkens Ret leed Afbrek, og fastsatte Bøder og Straf saavel for dem, der ikke ydede Tienden ordentlig, som for de kongelige Sysselmænd, der viste sig efter-

[1]) See ovenfor S. 511. Da Arne i Provisionsbrevet for Biskop Sigfrid hverken kaldes Cantsler eller Provst til Mariekirken, men kun Chorsbroder i Stavanger, er det høist rimeligt, at han har frasagt sig begge disse Embeder allerede førend Valget blev foretaget.

[2]) Nemlig efterat det føromtalte Mageskifte havde fundet Sted i 1553: muligt dog og, at den ej blev ham overdraget, førend efterat Kong Haakon havde tiltraadt Regjeringen, thi vi have intet eldre Brev, der viser ham som Sysselmand over Vestfolden end hiint af 1356, Dipl. N. I. 314. Da han her fremdeles kaldes Kong Magnus's Drottsete, man maa altsaa formode, at Magnus har ladet ham beholde denne Verdighed for sin Rigs-Deel. Men hvis Orm tiltraadte Syslen allerede i 1353, maa man antage, at han da ogsaa forhen havde Baagahuus m. m. Mere herom i det Følgende.

[3]) Den arnamagn. Saml. Fasc. 53. No. 13. Dipl. N. VI.

i at skaffe Kirken Ret. Han optraadte saaledes allerede her med kongelig Myndighed.

Om Hr. Orm Eysteinssøns Ætt og tidligere Livsbane vides ikke Han maa have hørt hjemme i Ranafylke. Der nævnes ingen- hvo hans Fader var, men det maa vist have været en riig og Mand, thi Orm selv synes at have haft store Ejendomme, de i Elvesyssel [1]). Han nævnes ingensteds i de til vor Tid opbeva- Brevskaber førend den 1ste April 1339: da befandt han sig paa Gjuhuus, der maa have været en af de nys opførte Borge, paa Dyngja (Dyngø) udenfor Ranrike; han var maaskee selve Befa- manden derover [2]). Da førte han endnu ingen Herretitel og var endnu kun Sven. Dette var han ogsaa den 12te Januar 1347, an med andre kongelige Raadgiver deltog i Dommen angaaende Haf- sønnernes Ret til Borgesyssel. (s. o. S. 475). Altsaa var han da n Medlem af Raadet. Han deeltog, endnu som Sven, i det smøde i Juli samme Aar, under hvilket Kongen og Dronningen e sit Testament (s. o. S. 477), og det maa ansees som et Tegn deres Tillid og Velvilje for ham, at de udnævnte ham til en af itorerne. Men Aaret efter, ved Raadsmødet i Oslo i Februar , finde vi ham som Ridder. Hans Hustru heed Boothild [3]), men kjender intet til hendes Slegtskabsforhold. Da det lader til, at de- Søn blev gift allerede før Hr. Orms Død 1360, maa de selv været gifte før 1340, og Orm befandt sig vel derfor ved 1350 i kraftigste Manddoms-Alder. Da han, som man seer, var en af dets yngste Medlemmer, maa det vel for en stor Deel være den st, hvori han stod hos Kongen og Dronningen, der hjalp ham til ttseteverdigheden. Men hans glimrende Bane var, som vi ville see, kortvarig, og det tog en bedrøvelig Ende med ham. Man maa r slutte, enten at Valget ikke har været heldigt, og at han ikke har ret sit Embede tilbørlig, eller at han er bleven Offer for en eller n Hof-Kabale, der maaskee endog kan have staaet i Forbindelse med edikt Algøtssøns Fald, hvorom i det Følgende.

---

[1]) I Biskop Eysteins Jordebog af c. 1400 sees det, at hans Arvinger skyldte Tiende til ikke mindre end 35 Kirker i Elvesyssel, hvilket viser, at han maa have haft Jordegods i dem alle.

[2]) Dipl. N. IV. 236. Han kjøber her Gods paa Blaker, Raumarike; af et an- det Brev (II. 368), sees det, at han tilkjøbte sig nogle Haver i Tunsberg, i et treble (II. 389), at han ejede Gods i Stangenes i Ranrike.

[3]) Dette sees af en pavelig Tilladelse for ham og Boothild til at vælge sig en Confessor m. m., dateret Avignon 23de Jan. 1354. Regest. Innoc. VI. cod. chart. T. 8. (an. 2.) fol. 617.

48. Kong Magnus's andet uheldige Tog til Rusland.

Efterat disse Ting vare afgjorte, og Magnus atter kommen tilbage til det østlige Sverige, bragte han det omsider til at kunne gjøre sit andet Krigstog mod Russerne, hvorfra rimeligviis Pesten det foregaaende Aar havde hindret ham [1]). Hans Forberedelser dertil vare store. Foruden de Krigsmænd, han fik fra Sverige og Norge, skal han og, ifølge den svenske Riimkrønike, have haft Tropper i sit Sold fra Danmark og Tydskland, navnlig skal, som vi allerede ovenfor har nævnt, Grev Henrik af Holsteen have deeltaget i Toget. Dette havde maaskee en endnu mere religiøs Charakteer end forrige Gang. Det heed, at Russerne skulde omvendes til den sande Tro, og om Kongen ikke allerede havde henvendt sig til Paven om Bistand, skete det idetmindste nu, idet han ved særegne Sendebud i Korthed underrettede ham om, hvad der var skeet paa det første Tog, og om Russernes Grusomheder efter hans Bortgang, anholdende om at Paven vilde forunde ham nogen Hjelp af

[1]) Det er yderst vanskeligt med fuldkommen Sikkerhed at bestemme Tiden for dette Tog, da Angivelserne herom ere høist svævende og indbyrdes afvigende. Riimkrøniken nævner ingen Tid. Den eneste russiske Beretning, man har, den, som indeholdes i det saakaldte „Kong Magnus's Testament", hvorom mere nedenfor, lader Kongen gjøre det andet Tog efter Nøteborgs Tilbageerobring, altsaa i 1350. De isl. Annaler derimod nævne 1351. Naar man skal slutte fra de forhaandenværende Brevskaber, der vise, hvor Kongen opholdt sig i anden Halvdeel af 1350 og første Halvdeel af 1351, bliver det dog nærmest til Vished, at Toget skete om Høsten, maaskee seenhøstes 1359, og at de isl. Annaler kun nævne 1351, fordi Kongen først da vendte tilbage, og Toget sluttedes først da kunde ansees som endt. Der har nemlig hidtil ikke været opdaget et eneste Brev udstedt af Kongen mellem den 25de August 1350, da han endnu var i Fygld i Sverige, og den 5te December 1350, da han var i Reval. Derimod haves der fra 1351 Breve (s. nedenfor), der vise, at han den 18de Februar var i Riga, den 2den April i Hapsal, den 13de og 15de Mai i Aabo, og endelig den 5te Juni i Stockholm. Ikke at tale om, at han til dette Felttog heller maatte vælge Høsten, da Vandene var aabne, end Tiden mellem Januar og April, da Isen i de Egne tillægger alle Vande, og hvor saadan Udgravning og Ulykke paa Søen, som udgjør et af de væsentligste Punkter i Beretningen, ei kunde finde Sted, saa kan man neppe engang i Mellemrummene mellem hine anførte Dage af 1351 finde nogen Tid lang nok til, at alt det skulde have foregaaet, som Beretningen omtaler, medens derimod den Omstændighed, at der intet Brev forefindes fra eller om Kongen i den lange Tid fra August til December 1350, viser, at han da maa have været beskjeftiget i fjernere Egne med krigerske Sysler. Udvidere kan i alle Fald Grev Henrik af Holsten vanskeligt have været med ham om Vaaren eller Eftervinteren 1351, thi den 27de April var Grev Henrik paa Nyborg i Fyn (Schl. Holst. Lauenb. Urk. II. S. 229) og havde saaledes allerede forladt Magnus, medens man derimod intet hører fra ham i anden Halvdeel af 1350, saaat han altsaa just da kan have deeltaget i Toget. Alt dette synes at maatte betegne Høsten 1350 som den rette Tid.

i eller anden Tiende, da det Folketab, hans Riger havde lidt under Pesten, gjorde ham det umuligt at drive Fjenderne tilbage ved egne Kræfter. Man erfarer tillige, at han har bedet Paven om at paabyde Korset prediket imod den rette Troes Fjender i Rusland, og om at befale de tydske Riddere i Estland og Lifland at staa ham bi: en Bøn, Kongen neppe kunde fremsette uden forud at have underhandlet med Ridderne om den Sag, og modtaget deres Tilsagn [1]). Vi ville see, at Paven ogsaa skjenkede hans Andragende et villigt Øre. Men da Pavens Svar kom saa sildigt, at hele Krigstoget da allerede maa have været forbi, og det dog maa have kostet Kongen mange Penge at foretage hine Udrustninger, søgte han allerede paa Forhaand af den pavelige Nuncius og Tiende-Collector, **Johan Guilaberti**, som da just var ankommen til Sverige, om et Laan af hvad der allerede var indkommet og fremdeles vilde indkomme saavel i Pavetiende som Rumaskat, og vi ville i det følgende see, hvorledes dette mod al Forventning lykkedes ham at erholde [2]). Da imidlertid heller ikke denne foreløbige Hjelp kunde komme paa Øieblikket, er det nok muligt, at han derhos, som der siges, paadrog sig store Gjeldsforpligtelser til Tydskerne, især til Grev Henrik [3]). Mange anseede Mænd, baade Svenske og Norske, vare med ham, blandt de første Hr. Israel Byrgesson, der nu fik sit Ønske opfyldt at drage mod Hedningerne, og blandt de sidste Hr. Bjarne Erlingsson [4]). Sit svenske Rigssegl og Fuldmagten til at besørge de løbende Regjeringsforretninger i Sverige under hans Fravær og i hans Navn overdrog Kongen fremdeles til Drottseten, Nikolas Thuresson [5]). Han vilde nu, som forrige Gang, begynde med

---

[1]) Alt dette vil sees af Pavens Buller af 14de Marts 1351, hvorom der nedenfor bliver Tale. Da Expeditionen ved Curien, især i Sager som denne, var seen, er det ikke formeget regnet, naar vi antage, at Kongens Gesandtskab, hvorved Bullerne udvirkedes, var afgaaet mindst fem Maaneder forud, altsaa i October 1350.

[2]) See nedf. S. 530, fgg., hvor der handles om Kongens Contract med den pavelige Nuncius. Ogsaa Messenius hentyder dertil i sin Scondia, T. 3, L. 13, T. XII. S. 188.

[3]) At Kong Magnus var kommen i store Gjeldsforpligtelser til Grev Henrik, der endog ledede til et spendt Forhold mellem dem, sees af det Forlig paa Baagahus af 1352, som Suhm anfører XIII. 273, og som vi senere komme til nærmere at omtale.

[4]) Om Hr. Israel, s. o. S. 488. Hr. Bjarne nævnes i de isl. Annaler S. 284.

[5]) Vi see nemlig, at Hr. Nikolas Thuresson har under Kongens Fravær udstedt og beseglet Breve i hans Navn, et dateret Skeninge den 29de Marts 1351 og beseglet med Kongens Justitssegl (omtalt af Lagerbring III. 601), ligeledes endog et privat Gavebrev, dateret Stockholm den 20de April 1351, hvor Kongens Segl kun er paatrykt til Bekræftelse.

at beleire Nøteborg, men endnu inden han kom did, formodentlig idet han skulde lægge ind i Neva-Floden, fik han Underretning om, at en russisk Hær laa allerede udenfor Borgen, saa at det ej var at tænke paa, at han skulde kunne udrette noget mod den. Han vendte sig derfor til den vestligere Deel af Ingermanland, ved Grændsen mod Estland, lagde ind i Luga- eller Leuka-Floden, der falder ud i den finske Bugt strax østenfor Grændsefloden Narova, og besatte Koporje, samt formodentlig Jama og flere andre Borge, ved hvilken Lejlighed det udtrykkeligt siges, at Nordmændene erobrede nogle af dem [1]). Sandsynligvis fik han nu ogsaa nogen Understøttelse af de tydske Riddere og estniske Adelsmænd. Der blev gjort mange Fanger, hvilke de Svenske, som det fortælles, raadede ham til at dræbe, medens Tydskerne meente, at han heller burde give dem fri, imod at de eedeligt forbandt sig til at betale ham store Løsepenge, lode sig døbe til den rette Tro og lovede at faa sine Landsmænd til at gjøre det samme. Dette Raad fulgte Magnus til Manges Forargelse: Russerne maatte sverge ham Troskabseed og indgaa de nysnævnte Forpligtelser: derpaa bleve de døbte og Skjegget raget af dem, hvorefter de fik Tilladelse til at drage bort. Formodentlig maa de da have lovet at komme snart igjen, medbringende alle dem, som de havde vundet for den rette Tro, thi imidlertid laa Kongen ganske uvirksom med sin Hær ved Koporje, fortærende de medbragte Levnetsmidler. Men istedetfor at omvende sine Landsmænd til den katholske Lære faldt de selv fra, samlede en stor Hær af Russer, Litfauer og Tatarer og besatte Elvens Udløb, saa at Magnus og hans Hær kom i den største Forlegenhed og formodentlig vilde have været fangne, hvis de ikke med usigelig Møje havde faaet gravet en Canal til Søen ved Luga-Mundingen og derigjennem vare slupne ud. Men ved Bortfarten paakom der dem udenfor Narova-Mundingen en heftig Storm, hvorved de mistede mange Folk og Skibe [2]) De fleste af de Overblevne drog formodentlig

[1]) De isl. Annaler, l. c. „Norgesmændene fik vundet nogle Borge, men mere blev der heller ikke udrettet".

[2]) Denne Fremstilling (Suomi, 1848, S. 101 fg.) er grundet deels paa den korte Beretning, der findes i det i Rusland forfattede Testament eller Haandskrift (Gramota), deels paa Riimkrøniken. Hiint besynderlige Product, der findes optaget i flere russiske Annalbøger, er et i Kong Magnus's Navn skrevet Advarselsbrev til hans Undersaatter, hvori han ogsaa gjennemgaar de vigtigste Begivenheder af sit eget Liv og skildrer sine Misgreb med mørke Farver. Magnus foregives at skrive det fra et russisk Kloster, hvortil han skulde have taget sin Tilflugt paa sine gamle Dage, medens man i Norge og Sverige troede ham druknet paa Norges Kyst. Det er altsaa sammensmedet efter Magnus's Død og indeholder meget baade sandt og usandt. Det usande eller forbrejede er dog egentlig kun det, hvorom man i Rusland ej kunde

n, blandt dem Grev Henrik [1]), men han selv blev for det første til-
e i Estland, hvor vi i Begyndelsen af December finde ham i Re-
[2]). Sandsynligviis vilde han, da Fjendtlighederne alligevel maatte
e, vente her, indtil han fik Svar paa sine Andragender til Paven,
imidlertid personlig underhandle med Ridderne om at komme ham
Hjelp. Han undsaa sig vel ogsaa ved at komme hjem, førend han
ledes havde oprettet sit Tab, der af de Svenske lagdes hans Let-
enhed og Egenviished til Last; de meente, at hvis han havde lydt
es Raad og ladet Russerne dræbe, da han havde dem i sin Magt,

vide nogen synderlig Besked, nemlig om Magnus's Levnet og Virken i sine egne Riger, hvorimod Krigsbegivenhederne paa russisk Grund synes at være nok saa rigtigt fortalte. Saaledes fortælles der ganske orbentligt i al Korthed om Krigen i 1348 og 1349, om Nøteborgs Erobring ved Magnus og Tilbagerobring ved Russerne. Derpaa heder det: „jeg drog Aaret derefter atter med en Krigshær til Nøteborg, og et Bud mødte mig, at en novgorodsk Hær laa ved Nøteborg, da drog jeg til Koporje og blev der om Natten. Der fik jeg at vide, at Novgoroderne vare ved Landets Grændse, og jeg flygtede over Havet. Men en sterk Storm opstod, — — — og en Mængde af mit Mandskab druknede ved Mundingen af Narova, og jeg vendte tilbage til mit Land med en ringe Levning af Hæren". Af Riimkrønikens ret characteristiske Beretning hidsætte vi følgende: „Han sankade sig en här stark både af Tyskland ok Danmark, Hertogen af Holsten ok slike flera, ty ward hans angist desto mera. Det gick som Jungfru Maria honom sade; då han til Ryseland lade, han wann alt det före gick, ok sina största owänner alla i händer fick. Då rådde de Swenska swå med dem fara, att de mot Christnom ej mera (måtte) wara; de Tyske rådde dem låta lifwa, „sölf ok gull måge de oss gifwa". Jomfru Mariæ råd Konungen försmådde ok gjorde som de Tyska honom rådde; de Ryssa lofwade honom sölf ok gull, ok sworo honom wara hull, ok christna tro taka sik uppå, ok sly (ɔ: mage det saa) att landet gjorde swå: han loot dem raka skägg ok döpa, ok fria siden fara og köpa. Medan Ryssa skulle fara ok wända dera land alt till christna tro ok Konungshand, då förtärde Konungen sin spisning mesta, ok timan förgick den allrabästa, som han skulle hafwa sik brukat, ok sina owänner underdukat. Då Ryssa kommo i dera behold, sankade de swå storan fold af Ryssa, Lettoga og Tattar, ok beställado konungen der han war, ok loto honom see i allo thy, at skäggen wäro wuren igen af ny. Haden (d. e. havde han) rakat hufwuden af dera hals, då hade de ej gjort tholikt fals. Han grof sik ut at Lewkamynne, heller hade de fangit honom inne: swå kom han hem med skam och skade, ty han ej lydde jomfru Maria råde. Utlänninga twingade honom mångfald, för än han sik betala dera sold; han satte många land i pant ok twingade almägen swå förfant — osv". Her seer man strax, at Riimkrønikens Beretning om, hvorledes Kongen blev indestængt i Lenka eller Luga, sigter til den samme Begivenhed, som Testamentets, nemlig at Russerne havde sperret ham Adgangen til Grændsen, medens han laa ved Koporje (beliggende i Egnen ved Luga), saaat han maatte see sig at undkomme ad en anden Vej.

[1]) Grev Henrik var nemlig allerede den 27de April i Nyborg, s. ovenfor.

[2]) See Arvidsson, Saml. til Finlands Historie. I. S. 4.

vilde alt have gaaet ganske anderledes [1]). Han forblev i de Egne lige til Vaaren. I Februar var han endog heelt nede i Riga, hvor han tog Stadens Øvrighed og samtlige Borgerskab i sin Beskyttelse, strengeligen forbydende alle sine Befalingsmænd eller deres Undergivne samt overhoved enhver af sine Mænd at gjøre dem nogensomhelst Ulempe eller Forhindring, naar de kom i hans Riger og Lande, og kunde opvise Pas fra Landmesteren i Lifland eller Comthuren paa Dünamünde, men heller at yde dem al mulig Bistand [2]). I Riga blev ogsaa Hr. Israel Byrgesson syg og døde [3]). I Begyndelsen af April var Kongen kommen tilbage til Hapsal i Estland [4]). Imidlertid havde Novgoroderne gjort et ødeleggende Tog mod Viborg i Finland, hvis Forstad de opbrændte, slog Besætningen, der gjorde et Udfald, og herjede den omliggende Egn med sin sedvanlige Grumhed, (Marts 1351 [5]). Efterretningen herom maa formodentlig have kaldt Kongen over til Finland, hvor han i Midten af Mai var i Aabo [6]), og da han paa den Tid endnu ikke kunde vide, at Paven den 14de Marts havde tilstaaet ham alt, hvad han begjerede, og paa det kraftigste opfordret Ridderne til at staa ham bi, maa han sandsynligvis have opgivet Haabet om for denne Gang at udrette mere, og begivet sig tilbage til Sverige, hvor vi finde ham i Stockholm Pintsedagen den 5te Juni [7]). Ja det synes endog,

---

1) Dette maa man i alle Fald slutte af Riimkrønikens Ord, see ovenfor.

2) Lagerbring III. 413. Det skulle ellers synes, som om Magnus nu virkelig havde faaet noget at sige over Lifland eller en Deel deraf, hvad det nu end kan have været, siden de estlandske Adelsmænd, som vi have seet, i 1348 lod ham vidimere Christopher d. 2den Forskrivning, og siden Erkebiskop Fromold af Riga, da han reiste hjem fra Avignon efter modtagen Indvielse, lod sig under 1ste Marts 1349 give særskilt Anbefaling til Kong Magnus, med Bøn om venlig Modtagelse. Men dette maa vi overlade andre at udgranske. Reg. Clem. VI. Secr. an. 7. fol. 162. ep. 787.

3) See ovenfor S. 488, Not 1. Før sin Død, fortælles der i Revelationerne, gik han op i Kathedralkirken og satte sin Ring paa den hellige Jomfrus Billedes Haand, anbefalende sig til hendes Barmhjertighed. Formodentlig blev han da vel og begraven i samme Kirke.

4) Den 9de April gav han Padis Kloster Patronatsretten over Borgo Kirke i Finland. — Bunge, Liv-Est. Kurl. Urk. B. III. 158.

5) De novgorodske Annaler, Suomi VIII. S. 100. Det staar her, at Novgoroderne drog med Namestnikens Søn Borisov, med Tysiatskojen Johan Theodors Søn og nogle Vojevoder at bekrige Nemetzerne, kom til Viborg Mandagen den 21de Marts og opbrændte Forstaden, hvorpaa Nemetzerne gjorde et Udfald, men bleve angrebne og med Tab drevne ind i Byen igjen af Novgoroderne, der nu herjede Egnen omkring Byen og dræbte Koner og Børn".

6) Breve, indeholdende yderligere Begunstigelser for Padis Kloster, daterede Aabo, 13de og 15de Mai 1351, hos Bunge, l. c. S. 158—161.

7) Porthan, Syllogo, 414.

ı om han før sin Afreise under Riddernes Megling har sluttet etslags ilstand med Russerne, hvorved det bestemtes, at de Fanger, Russerne ıde beholdt efter Tilbageerobringen af Nøteborg 1349, skulde udver= mod de Gisler, Kongen havde medtaget til Sverige, nemlig Abraham, sma, o. fl., (see ovenfor) thi Udverlingen fandt virkelig Sted i Dorpat, den 9de Juni kom hine russiske Herrer hjem til Novgorod [1]). Mere ud= :ede Magnus ikke mod Russerne, og han havde af denne Krig, som han ıde begyndt i en saa velment Hensigt, alene høstet Skam og Skade gjort sig endnu mindre likt blandt Svenskerne, end han før var. n havde vistnok i Sinde at komme igjen for at hevne sin Skendsel, han endnu i 1353 anholdt Paven om Fornyelse af Korsprediкningen mod ısserne, og Novgoroderne maa ogsaa have ventet ham, siden de fandt det dvendigt strax efter at befæste Nøteborg bedre end før og omgive den d en Steenmuur [2]). Men uagtet Magnus, som vi ville see, baade den forlangte Pengehjelp af Paven, og mere til, blev der dog intet noget nyt Krigstog. Hertil kan det vel for en stor Deel have bidra= , at Pesten nu ogsaa kom til Rusland, saa at det var farligt at be= ıe sig hen til de Egne. Men Hovedaarsagen var aabenbart den, at

[1]) De novgorodske Annaler, Suomi f. 1848, S. 109, 101. Der staar umiddel= bart efter hiin Beretning om Novgorodernes Viborg=Tog: „Samme Aar drog Novgoroderne til Jurjev (Dorpat) og udverlede de Nemetzer, som de i Ore= chov havde taget til Fange, imod Abraham, Kosma, Alexander og Andreas med flere af deres Mænd, der var hiinsides Havet hos den svenske Konge Magnus, og kom de alle . . . . velbeholdne til Novgorod den 9de Jun, Martyren St. Alexanders Dag". Nu er det vel saa, at alt dette, baade Toget til Viborg og Udverlingen i Dorpat, i Annalerne, idetmindste den trykte Udgave, hen= føres til Aar 6858 (Septbr. 1349—1350), hvorved altsaa Viborgstoget skulde falde i Marts 1350 og Udverlingen i Dorpat mellem Marts og 1ste Septbr. samme Aar. Men at Begivenheden er urigtigt henført til 6858 istedet= for 6859, er øjensynligt alene af den Grund, at Udverlingen af Fangerne dog jo ej kunde finde Sted umiddelbart, førend Kongen befrigede Russerne, men maatte skee derefter — og hans Tog falder jo netop i det Aar, som Russerne betegne med 6859 —; desuden er i den trykte Udgave af Annalerne Aaret 6859 ganske oversprunget, hvilket viser, at her en Fejl maa have fundet Sted, hvilket let kan forklares saaledes, at da Nøteborgs Indtagelse om Vaaren 1349 (6857) omtales under 6856, ere de ubetydelige Begivenheder, der skulde omtales under 6858, henførte til 6857, og fremdeles Krigen i 6859 til 6858, indtil endelig Fejlen er rettet ved Springet fra 6858 til 6860. Men heldigvis meddele Annalerne selv ogsaa et aldeles positivt og ubestrideligt Vidnesbyrd om, at 6859 (1350—51) er det rette Aar, idet de udtrykkeligt sige, at Dagen, da Novgoroderne kom til Viborg, var Mandagen den 21de Marts. Thi den 21de Marts 1350 faldt paa en Søndag, medens derimod netop i 1351 den 21de Marts var en Mandag. Denne Omstændighed sætter Sagen udenfor enhver Tvivl.

[2]) Dette henføres i de novgorodske Annaler til 6860 (1351—1352,) Suomi l. c. S. 105. Formodentlig skete det allerede om Høsten 1351.

Krigen var aldeles upopulær i Sverige, og at Magnus mødte for stø Modstand hos sine egne Mænd, til at han kunde faa noget nyt Krigs tog istand.

49. Pavetienden m. m. indkræves i Norge og Sverige, og en ny Fir aarstiende paalægges. Johannes Guilaberti, pavelig Nuncius, bevilger Kong et stort Laan, og Paven tilstaar ham Halvdelen af den nye Tiende.

Det er allerede ovenfor nævnt, at Pave Clemens i Aaret 134 havde paalagt Geistligheden en ny Treaars-Tiende, der siden, i 134 uagtet idetmindste Norges Geistlige havde gjort Indvendinger derimo udvidedes til at blive en Femaars-Tiende, (s. o. S. 450, 451. Det er ligeledes nævnt, at der endnu var nogle Restancer tilbage af l eldre Sexaars- og Treaars-Tiender, saavelsom af Rumaskatten, hvil Erkebiskop Arne, da han var nede ved Curien for at indvies, fik det Hve at inddrive, saaat det er heel sandsynligt, at ogsaa Inddrivelsen af den ny Treaars- eller Femaars-Tiende for det første overdroges ham. Sedvanlig viis plejede ved slige Lejligheder Curien, naar den beregnede, at allerede end Penge vare indkomne og deponerede, at skikke en egen Nuncius for a modtage dem, indsamle det øvrige og sende eller personligt bringe d indsamlede Summer til det pavelige Kammer. Dette skete ogsaa n Saaledes see vi, at Pave Clemens ved en Bulle af 28de Apri 1348 udnævnte en Chorsbroder fra Majorca og Indehaver a Valram Kirke i Bejiers Diøcese, ved Navn Viljam af Pareto, t sin Nuncius i Norge, Danmark og Sverige, eller Nidaros, Lunds og Uppsalas Kirkeprovindser, "forat udrette Pavens og den romerske Kir kes Erender". Hvilke Erender disse vare, siges ikke, men naar m veed, at Femaarstienden nys var paalagt, og at de Beskikkelser, de tidligere udferdigedes til Nuncier i samme Erende, ere affattede næste ligelydende med denne, kan man neppe tvivle om, at hans Hverv v at samle Tienden [1]). Et andet Spørgsmaal er, om han virkelig ko afsted. Vel fik han nemlig den 28de Mai næstefter bevilget et Benef cium for sig selv i Tournay Kirke, (han havde søgt om et i Uppsala, og et andet i Agde Diøcese for en Frænde, som han agtede at tage m til Norden [2]), men man hører ikke mere til ham, og det er høist sand synligt, at han er død af Pesten, thi allerede den 1ste December 134 beskikkede Paven en ny Nuncius til Nordens Riger og Kirkeprovindser, nemlig Peter af Gent, Sognepræst til St. Martins Kirke i Somerg

[1]) Regest. Clement. VI. Secret. ann. 6. ep. 3369, 3370, 3371, 3372.

[2]) Regest. Supplicat. Clement. VI. ann. 7. part. I. fol. 101. Den her nævnte Frænde heed Gaucelinus de Quercu (Duchêne?)

n under Tournay Diøcese. Denne Mand fik udtrykkelig Befaling at idtage de allerede indsamlede Penge eller dem, som herefter maatte ve indsamlede, og sende dem til Kammeret gjennem solide Købmænd er paa anden Maade, som det sikkrest kunde skee [1]). Derhos fik han der 5te December en Fuldmagt af dette merkelige Indhold, „at da S. Hellighed havde erfaret, at enkelte saavel geistlige som verdslige ersoner i Danmark, Norge og Sverige tvertimod de apostoliske Forbd sendte Varer og andre forbudne Sager til Saracener og Vantrode, eller understøttede eller begunstigede Folk, der sendte dem, hvorfor vare forfaldne under de for slig Forbrydelse bestemte Straffe, vilde n, af Omsorg for deres Sjæles Frelse, aabne dem en Vej til at forves med Kirken, og bemyndigede saaledes Peter til at absolvere dem fra e Straffe m. m., saafremt de først havde udredet ham paa den rorske Kirkes Vegne saa meget, som de havde vundet paa hiin fjendige ndel, at anvende til den katholske Troes Forsvar eller andre fromme maal efter det apostoliske Sædes nærmere Bestemmelse" [2]). Hvis man her skal tro, at flere, der havde at bestille med den ovenfor omtalte lkehandel hos Sultanen af Kairo, ogsaa mod Pavens udtrykkelige bud havde medbragt og solgt saadanne Varer, der kunde regnes til igsfornødenheder, — hvad der dog synes lidet rimeligt —, maa man age, hvad der og har mest Sandsynlighed for sig, at hiin forbudne ndel alene havde fundet Sted med Russerne, og at Saracenerne kun ere nævnte, fordi Curien sedvanligvis plejede at nævne dem unet med de øvrige Vantroende. Under samme Dag fik denne Mand aa Anbefalingsbreve eller Creditiver til Kong Magnus, Kong ldemar og Nordens trende Erkebiskoper [3]). Forresten hører man er ikke videre til ham, og det er det sandsynligste, at han saa lidet som sin Forgænger kom til Norden. Thi allerede i det gende Aar beskikkede Paven en ny Nuncius og Tiendesamler. Dette den føromtalte sydfranske Klerk og Lovkyndige Johannes Guilati (Jean de Guilbert) fra Narbonne, der nu i over ti Aar fik at tille med det hele Indkrævningsvæsen og tillige paa andre Maader s til at gribe dybt ind i de forenede Rigers, isærdeleshed Sveriges, litiske Forhold. Han var af fornem Ætt og maa, efter de hyppige gunstigelser at slutte, der baade af Clemens den 6te og dennes Efterand Innocentius den 6te blev ham til Deel [4]), have staaet særdeles

[1]) Regest. Clement. VI. Secr. ann. 7. fol. 99. ep. 387, 388.

[2]) Sammesteds ep. 389.

[3]) Sammesteds fol. 96. 97. ep. 377—381.

[4]) At han var af fornem Ætt, sees af et silbigere Pavebrev (af 21de Marts

godt anskrevet ved Curien, hvilket han og forsaavidt fortjente, som man af hele hans Virksomhed her i Norden faar det bestemte Indtryk, at han har været meget ivrig i at udføre sine Hverv og en særdeles dygtig Forretningsmand. Da Paven beskikkede ham til sin Nuncius, var han Chorsbroder i Verdun og havde derhos et Capellani i Carpentras, uden dog endnu at have modtaget nogen geistlig Vielse. Sin første Beskikkelse som Nuncius fik han ved Bulle af 1ste October 1349 [1]). Paven overdrog ham her at fordre, inddrive og modtage alle Pengesummer eller Fordringer af hvad Slags nævnes kunde, som den romerske Kirke havde til Gode eller kunde faa til Gode i de tre Riger eller Kirkeprovinser, med Ret til at anvende alle kirkelige Tvangsmidler mod de Gjenstridige, hvor høit opsatte Personer de end maatte være. Han kom dog ikke strax afsted, formodentlig afskrækket ved Efterretningen om Pesten, som just da rasede i Norge. Thi han var endnu ikke afreist den 18de Mai 1350, paa hvilken Dag Paven tilstod ham flere Naadesbevilninger, som han havde søgt om, navnlig det ledigblevne Decanat i Dorpat, et Canonicat ved St. Pauls Kirke under Narbonnes Diøcese, Retten til, skjønt fraværende paa sin Sendelse, at nyde Indtægterne af Beneficier i Verdun, samt for Presten Villjam Planesa, der som Secretær skulde følge ham paa hans Reiser, et Diaconat i Narbonne [2]). Han var altsaa da endnu ikke afreist. Men længe har han neppe udsat sin Afreise efter den Tid. Efter al Sandsynlighed kom han til Norge eller Sverige endnu førend Kong Magnus havde tiltraadt sit Tog til Rusland, og maa have haft flere og alvorlige Overlegninger med ham og hans Raad. Thi vistnok allerede da er det blevet foreløbigt aftalt mellem dem, hvad der siden bestemtes ved lovformelig Contract, at Alt, hvad der var kommet eller herefter maatte komme ind af de Pengesummer, som i begge Ri-

---

1356), hvorved Innocentius den 6te saavel „propter nobilitatem generis“ som fordi han var det apostoliske Sædes Nuncius, skjenkede ham nye Gunstbevilsninger. De Beneficier, han ifølge de derom bevarede Pavebreve vides at have faaet, vare a) et Capellani i Carpentras, b) et Canonicat med Præbende i Verdun, c) et Canonicat ved St. Pauls Kirke i Narbonne, d) det her strax efter omtalte Decanat med Præbende (1350), efter hvilket han senere sedvanligviis benævnes, men som han rigtignok aldrig fik i sin Besiddelse, da Capitlet i Dorpat ej vilde anerkjende Provisionen, hvoraf der udspandt sig en vidtløftig Proces, e) Provste-Embedet i Upsala (1350 eller 1351), som han rigtignok heller ikke fik i sin Besiddelse og resignerede allerede 1356; f) et Canonicat i Würzburg og g) et Archidiaconat i Kitzelsawe under Würzburgs Diøcese (1356).

[1]) Bullen er indført i hans Qvitteringsbog i det Vatic. Archiv.

[2]) Reg. Supplic. Clement. VI. ann. 8. p. 1. fol. 82 verso. Han fik ved samme Leilighed ogsaa bevilget Confessionaler for flere af sine Venner, alle i Narbonne

er skyldtes Pavestolen, skulde Kong Magnus faa til Laans imod ehørig Sikkerhed, saaledes at Pengene efterhaanden af Biskoperne eller Col-:ctørerne indbetaltes umiddelbart til Kongen eller hans Fuldmegtig. Skade, at vi savne nøjere Efterretninger om disse vigtige Forhandlinger. Da Nuncien umuligt kan have vovet paa egen Haand at tilstaa Kongen n saa stor Begunstigelse, hvorved Kammeret endog udsattes for Tab, aa han nødvendigviis have haft Pavens Bemyndigelse dertil, skjønt enne heller ikke nu forefindes. Man maa ligeledes antage det skeet ef-er Samraad med Nuncien, at Kongen indgav hiint føromtalte Andra-ende til Curien om at faa nogen Pengehjelp ved en ny Tiende, og at ...cien anbefalede det paa det bedste, thi Andragendet synes efter det ...anførte at være afgaaet netop paa den Tid, da man maa antage, at Kongen og Nuncien maa have været sammen. Da Magnus, som vi ...e seet, altid var i saadan Pengemangel, at man neppe kan begribe, vorfra han fik Midlerne til at hverve de Tropper, hvormed han drog l Rusland, og til at udruste sine egne Mænd, synes det tem-elig vist, at han allerede strax underhaanden har skaffet sig Laan ...d Anviisning paa de Pengesummer, der skulde tilflyde ham, naar hiin ...ale med Nuncien var bragt paa det Rene ved lovformelige Docu-...ter. Dette skete dog ikke førend i Marts 1351, under Kongens ...værelse, paa et stort Møde af Raadsherrer og andre Høvdinger, ... Dronning Blanche i sin Mands Navn holdt i Jønkøping, og ...r tillige, merkeligt nok, Drottseten Orm Eysteinssøn deeltog ...r Norges Vedkommende, hvilket egentlig synes at have været mere, ...d hans Embede berettigede ham til. De svenske tilstedeværende Her-...er vare Biskop Peter af Linkøping, Hr. Nikolas Markussøn, Provst i Linkøping og Kongens Cantsler; Hr. Nikolas Arnbjørnssøn, Hr. Niko-las Thuressøn, Drottsete, Hr. Karl Neskonnungssøn, Hr. Anund Sture, Hr. Gøtstav Arvidssøn, Hr. Nikolas Aakessøn, Hr. Erngisl Sunes-søn, Riddere, og Johan Christinassøn, Sven, allesammen Raadsherrer, samt Hr. Nikolas Ingevaldssøn, Foged i Stockholm, Hr. Magnus Gis-lessøn, Ridder, Halsteen Peterssøn, Befalingsmand over Skaane, Algøt Benediktssøn, Lagmand i Vestergøtland, Nikolas Magnussøn, Peter Lind-ormssøn og Benedikt Thuressøn, Svene. De kom sammen, heder det i Documentet, og raadslog den 19de Marts i det Værelse hos Minori-terne i Jønkøping, hvor Dronning Blanche da opholdt sig i det be-stemte Ærende at afhandle forskjellige, begge Riger vedkommende, Anlig-gender. Og i Betragtning af den store Trang i begge Riger og de store Krigsfarer, hvori Rigerne nu stadigt befandt sig, og som frem-deles kunde befrygtes, samt for at undgaa mange andre offentlige og private Tab, fandt de det højst ønskeligt, om man kunde faa laant de

34*

indkomne pavelige Penge for dermed at sikkre sig Vaaben, Tropper og andre Forsvarsmidler, imod siden i visse Terminer at tilbagebetale dem i Flandern til den eller dem, som Pavesædet maatte befuldmegtige til at modtage dem. Herom blev man da enig med Johannes Guilaberti, der ogsaa var tilstede, paa følgende Betingelser: a) alle de Penge, som de paa Rigernes Vegne deputerede Modtagere, nemlig for Sverige Hr. Nikolas Drottsete, Hr. Gøtstav Arvidssøn og Sognepræst Johan i Køping, for Norge Hr. Orm Drottsete og Abbed Arnulf i Hovedø, erholdt udbetalte efter Nunciens Ordre af de pavelige Penge, skulde tilbagebetales Nuncien eller hvem han eller Kammeret maatte give Fuldmagt dertil i Brügge i Flandern i godt Sølv, efter Coursen 6 Mk. svenske Penge paa een fiin kølnsk Mark, førstegang 1200 Mk. fiint Sølv af de fra Sveriges Kirker modtagne Penge inden førstkommende St. Hansdag, og Resten inden St. Michelsdag efter; skete ikke Betaling til den Tid, skulde al deraf flydende Skade og Rente godtgjøres; b) Dronningen stillede til Sikkerhed hele sin Medgift, Biskopen sin Kirke, sine Indtægter og sit Gods o. s. v., og de øvrige ligeledes sine Ejendomme; c) Dronningen, Biskopen og de øvrige lovede med fast Stipulation, at Kongen, naar han kom tilbage, saavelsom de øvrige fraværende Herrer, Erkebiskop Peter i Lund, Heming i Uppsala, og de øvrige svenske Biskoper, samt Raadsherrerne og Ridderne Gøtstav Sunessøn, Karl Tukessøn, Ketil Glysing, Israel Byrgessøn, Throtte Peterssøn, Laurents Karlssøn, Magnus Knutssøn, Nikolas Dannæs, Magnus Gudmarsøn, Gregorius Styrbjørnssøn, Sigge Magnussøn, Andres Æskilssøn og Laurents Karlssøn, og Svenen Nikolas i Revlaske, der ligeledes vare fraværende [1]), skulde godkjende denne Contract og underkaste sig de samme Forpligtelser, og vægrede de sig derved paa Grund af Fraværelsen, skulde de nu tilstedeværende alene overtage Forpligtelserne [2]). Herefter skete nu en heel Deel Udbetalinger, men saa langsomt, at der alene af denne Grund ej længer kunde være Tale om at tilbagebetale saa meget af Laanet som 1200 Mk. brendt eller 7200 Mk. svensk inden næste St. Hanstid, thi meget indkom først efter den Tid. Merkeligt er det, at hverken i Sverige eller Norge var der ved denne Lejlighed Tale om anden Tiende end Treaarstienden.

---

[1]) Hermed er det ikke sagt, at alle disse fraværende Herrer vare med i Krigen; om Biskop Thomas af Vegsjø er det f. Ex. vist, at han i Forvejen var hjemme paa Kronoberg. Men mange af dem, især de verdslige, var dog sikkert med Kongen, og vi vide det med Vished om Hr. Israel Byrgessøn, hvis han ei paa denne Tid allerede var død, hvad der er høist sandsynligt, men hvad man da endnu ikke vidste i Sverige.

[2]) Original-Documentet herom findes endnu i det pavelige Archiv.

3, som om man ikke har erkjendt de følgende to Aars Tiende, villet betale dem. Den, som betalte først af alle, var Biskop af Vegsjø, som allerede den 9de Marts, førend Contracten var etalte Rumaskatten for 7 Aar og endeel af Pavetienden, siden, Juli, endeel af den eldre Pavehjelp. De øvrige Indbetalinger Vesteraas d. 1ste Mai, for Uppsala 2den Juni, for Streng- og 15de Juni, for Linkøping 15de Juni og 9de Juli, for 3de Juni, 17de Sept. og 8de Octbr. [1]). De to Erkebiskoper rige fem Biskoper gave siden efter Løfte sine særskilte Ratifications- delsesbreve, hvorved de underkastede sig den samme solidariske An- som Udstederne af Hovedbrevet, stillende baade sine Kirker og sin endom som Sikkerhed. Kongens Ratification blev given paa et stort de, som han ej længe efter sin Tilbagekomst til Sverige, i den ldel af Juli Maaned, holdt i **Kalmar**. Han overtog her af 12te Juli tilligemed Dronningen alle de af denne indgaaede lser og stillede sine Riger og al sin Ejendom til Sikkerhed, n med hende og Raadsherrerne havde gjennemgaaet Regnska- hvad der allerede var modtaget af Nikolas Thuressøn og

---

ttteringsbrevene for disse Indbetalinger findes indført i en Papiirscodex i pavelige Archiv, indeholdende saavel Afskrifter af den nysnævnte Gjelds- ract med de paafølgende Godkjendelser og Tilslutninger, som Qvitteringer alle de tre Gange Johannes Guilaberti var her oppe i Norden som navn- Collector, nemlig 1351, 1354 og 1356. De svenske Qvitteringsbreve for 1 ere følgende: 2den Juni 1381 i Stockholm, modtaget ved Gøtstav Ar- søn af Uppsala Capitel under Vacancen, af Rumaskatten for 1328 til 1340 980 Mk. 10 Pen. sv., og af Treaarstienden 1889 Mk. svensk; den 15de il 1351, i Kalmar, af Biskop Peter af Linkøping og Capitlet 1241 Mk. Øre 2 Ert. 2 Pen. i Rumaskat for 1333—1350, 2039 Mk. 1 Øre af Tre- stienden og 20 Mk. i subsidium terræ sanctæ; 9de Juli 1351, i Kal- , af samme Biskop for Gotland 44 Mrk. 9 Øre 1 Ert. Gotlandsk, ende til 132 Mk. 6 Øre sv., samt 25 Mk. 3 Øre 1 Ert. 6 Pen. sv., alt reaarstienden; 28de Juli i Søderkøping af Biskop Sigge i Skara 729 Mk. Øre sv. i Rumaskat for 1328—1360, 230 Mk. sv. af Indtægter af geistlige ieder, for 5 Aar; den 17de Sept., i Ljodhuus, 396 Mk. 3 Ør. 6 Pen. Seraarstienden; den 1ste Mai 1351, i Vesterlanda, af Biskop Egisl i Ve- ias 308 Mk. 7 Ør. 2 Ert. 4 Pen. sv. i Rumaskat for 1333—1350, og Mk. 6 Ør. af Treaarstienden; 3die Juni 1351 i Stockholm af Biskop mund i Strengnes 597 Mk. 2 Ert. sv. i Rumaskat for 1328—1350, og Mk. 6 Ør. af Treaarstienden; den 15de Juni, i Telge, ved Nikolas Drott- af Biskop Sigmund paa Biskop Thomas i Vegsjøs Vegne 1000 Mk. sv. Treaarstienden?) samt 50 Mk. i subsidium terræ sanctæ; d. 1ste Juni, ockholm, ved Biskop Heming i Aabo 333 Mk. sv. i Treaarstiende; 9de Marts l, paa Kronoberg, af Biskop Thomas 126 Mk. 6 Ert. 2 Pen. sv. i Rumaskat for —1350, og 216 Mk. 3½ Ør. i Treaarstiende; den 11te Juli i Kalmar af op Thomas 86 Mk. sv. „til Underkuelsen af de lombardiske Rebeller“.

Hr. Gøtstav Arvidsøn, og erkjendte, at dette tilsammen beløb til en Sum af 12000 Mk. svensk, for hvilken han saaledes blev pavelige Kammers Debitor, samt tillige, at denne Sum allerede h været anvendt efter Bestemmelsen til Sveriges Riges Nytte og Fo denhed [1]). Sidenefter indkom der, som vi see, ogsaa flere andre S mer, hvilke dog ikke altsammen synes at have tilflydt Kongen, men deel at være sendte lige ned til det pavelige Kammer. Fra de verdslige, ligere fraværende, Raadsherrer, fulgte derimod ingen Bekræftelse, og U derne af det første Gjeldsbrev bleve saaledes virkelig nødsagede til a at overtage Forpligtelserne. Om Modtagelsen af Penge fra Norge var og kunde der, endnu ikke godt være Tale; vi ville ogsaa see, at kun mindste Deel deraf indbetaltes i dette Aar og det meste i 1352, saa Regnskabet ikke afsluttedes førend i 1353.

Om Johannes Guilaberti, som vi antage, var kommen til Sverig lerede førend Kongen tiltraadte sit Tog til Rusland, kunde han vel i skride til Udførelsen af sit Indkræver-Hverv, saalænge alle havde Hænderne med Udrustningen. Men siden, og endnu inden Udgangen af 1359, meldt sig hos Erkebiskop Heming og fremlagde sin Fuldmagt til at indk det pavelige Kammers Tilgodehavende, nemlig Rumaskatten, Restan af Clemens d. 5tes Sexaarstiende, den Sexaarstiende, som var udskre Johannes d. 22de, Pave Clemens's Treaarstiende af 1343 og Toaarstien 1345 mod Tyrkerne, Annaterne af de ledige Beneficier, og frivillige S dier til det hellige Land m. m. (3die Decbr. 1350). Erkebiskopen sv hertil, at Rumaskatten i Sverige ikke betaltes med en Pening for Hoved, men saaledes, at i Uppsalas Diœcese med Undtagelse af H geland, Angermanland og Jemteland, enhver Bonde, som pløie saaede, kun betalte en Pening og i de øvrige Diœceser kun en halv P for sig og hele sit Huus, men de andre, som hverken pløiede eller sa betalte intet, hvorhos der af hine tre nordlige Landskaber aldrig var nogen saadan Skat, ligesaa lidet som den nogensinde var fordret. Cle

---

[1]) Dette Ratificationsbrev saavelsom Erkebiskop Peters, dateret Kalmar den Juli, ere ligeledes indtagne i den ovennævnte Codex. Efter Peters Bre føres ogsaa i Korthed, at ligelydende Breve findes fra Erkebiskop H Biskoperne Sigge, Sigmund, Egisl, Heming og Thomas. Disse sees senere Document, denne Sag vedkommende, at have været saaledes da: Erbiskop Hemings den 1ste April, Biskop Hemings d. 11te Juni, Sig d. 12te Juni, Egisl's og Thomas's d. 16de Juni og Sigges d. 25de Juni. Brev siger ogsaa udtrykkeligt, at de verdslige Herrer, hvis Godkjendel lovet, ikke gave nogen saadan. Summerer man sammen, hvad der va kommet før den 12te Juli, bliver dette kun lidet over 9590 Mk. svensk formodentlig regnede man med, hvad der senere i samme Aar skulde indk [illegible] som beløb sig til lidt over 2555 Mk. svensk.

). 5tes Sexaarstiende, sagde han, var allerede bleven betalt til Johan af Serone og Bernard de Ortulis; Johannes den 22des Sexaarstiende var igjen bleven eftergiven af Benedictus den 12te, Clemens den 6tes Treaarstiende mod Tyrkerne derimod var samlet og ventede alene Collectorens Anordning, hvorimod man lige til nu aldrig havde hørt det mindste om Toaarstienden. Annaterne var det overdraget Biskop Peter i Linkøping at opkræve, og af Testamenter samt Kirkeblokkene, der endnu ej var aabnede, var heller ikke noget endnu indkommet [1]). Det er besynderligt nok, at Collectoren kunde gjøre Fordring paa Johannes den 22des Sexaarstiende, hvad enten han tiltog sig dette af egen Magtfuldkommenhed, eller efter Kammerets Ordre, thi han maatte jo dog vide, at dette Paalæg var ophævet af Benedict den 12te [2]). Man seer ogsaa, at han ikke gjorde videre Paastand derpaa. Besynderligt er det paa den anden Side, at man i Sverige endnu ikke vidste noget om Bullen af 1345, der forlængede Clemens den 6tes Treaarstiende endnu i to Aar. Men at den heller ikke endnu havde naaet Norge, sees deraf, at der ligesaalidt her som i Sverige for det første betaltes mere end Treaarstienden. Siden blev vistnok, idetmindste i Sverige, Toaarstienden opkrævet.

Men medens disse Penge opkrævedes og indbetaltes, havde Pave Clemens allerede bønhørt Kongens Andragende om **en ny Tiendehjelp** og tillige truffet andre Foranstaltninger for at skaffe ham saa megen Bistand som muligt, idet han befalede Korset prediket mod Russerne og opfordrede baade de tydske Riddere og Kongen af Polen til at gjøre fælles Sag med ham. Det var et formeligt Opraab til Kamp mod Russer og Hedninger langs hele den russiske Grændse. De pavelige Buller, som handle herom, ere daterede den 14de Marts 1351. I Bullen om Tienden, der er stilet til Geistligheden i Sverige og Norge, ytrer Paven, at han i Betragtning af de mange og svære Byrder, der alle vegne fra, især i disse Tider, strømmede sammen over den romerske Kirke, allerede havde tænkt paa at udskrive en Tiende af de geistlige Indtægter i begge disse Riger for et vist Tidsrum, da han af Kong Magnus gjennem dennes Sendebud fik Efterretning om, hvad der var udrettet til Karelernes og Ingrernes Omvendelse, og om de skrækkelige Grusomheder, som Russerne siden, efter Kongens Tilbagetog, anrettede mod de nys Omvendte, hvilket Kongen paa Grund af det store Folketab, hans Riger havde lidt i Pesten, ej uden overordentlig Bistand kunde forhindre, hvorfor han ydmygt anholdt hos Paven om nogen Hjelp formedelst en Tiende. Denne Kongens Nød vilde Pa-

---

1) Brev i det sv. Rigsarchiv (Processen mod Erkebiskop Heming), Lagerbring III. S. 603, Celse's Bullarium p. 121.

2) See ovenfor S. 178.

ven gjerne see til at lindre og havde derfor efter Overlæg
Cardinaler besluttet at udskrive en Tiende af alle geistlige In
Sverige og Norge i fire Aar fra førstkommende Kyndelmisse at r
saa fra 2den Febr. 1352 til s. Dag 1356) til lige Deling n
pavelige Kammer og Kong Magnus. Denne Tiende skulde Co
i hvert af hine fire Aar indkræve og samle i to Terminer, ne
Mai og 11te November, og hver Gang afgive Halvdelen til
eller den, hvem han paa sine Vegne gav Fuldmagt til at modta
Til Overcollectorer udnævntes ved Skrivelse af samme Dag T
ter af Linkøping, Biskop Thomas af Vegsjø og Abbed Arn
vedø Kloster, med udstrakt Myndighed til at anvende de kirkelig
midler. For at undgaa al Tvivl og Bryderi med Hensyn
ningen skulde Pengene hæves i den paa hvert Sted i Omlø
Myntsort [2]). Fremdeles fik Erkebiskoperne i Nidaroos, U
Lund, ved Skrivelse af samme Dag, Befaling om at lade Kor
i alle tre Riger og nærliggende Øer mod hine Vantroende,
sagn om at de, der nu tog Korset imod dem, skulde nyde samn
forladelse og øvrige Fordele, som om de personlig drog til
Land [3]). Samme Dag lod Paven endvidere Anmodning
Høimesteren og Ridderne i Lifland om at staa Kong Magnus
han dertil opfordrede dem, idet de sendte nogle tappre Mænd a
Midte til Karelernes og Ingrernes Land for at hjelpe til d
svar [4]). Biskoperne i Øsel og Dorpat, saavelsom Provsten i
ligeledes Befaling om at forbyde alle Kjøbmænd og andre
Russerne Vaaben, Krigsfornødenheder eller anden Hjelp, under
geste kirkelige Straffe [5]). Og endelig udskrev Paven fremdeles
Dag efter Anmodning af den polske Kong Kasimir og til h
mod Russer, Littauer eller Tatarer af den polske Geistlighed
ter en Fireaarstiende fra næste Allehelgensdag at regne, de
skulde deles halvt mellem Paven og Kongen. Man synes r
Vished at maatte antage, at han ogsaa her har ladet Korset p

---

[1]) Regest. Clement. VI. commun. ann. 9. lib. 2. p. 2. fol. 124. ep

[2]) Sammesteds ep. 1366.

[3]) Sammesteds, ep. 9. lib. 3. p. 2. fol. 199. ep. 910.

[4]) Sammesteds, lib. 2. p. 2. fol. 163. ep. 1535, Theiners Monumen
I. No. 701.

[5]) Sammesteds, No. 700.

[6]) Sammesteds, No. 702. Denne Bulle har aldeles samme Ind
bruger, hvor ikke de særegne Forhold gjør en Forandring nødvend
samme Udtryk som Bullen til Norges og Sveriges Geistlighed, v

Alt dette var nu vistnok en god Hjelp, men til Krigen mod Rus-
le kom det forseent, siden Stilstanden maa have været sluttet og Fan-
ne udvexlede i Dorpat, førend hine Buller af 14de Marts kunne
ages at have naaet Sverige og Finland. Men saa vilde jo rigtignok
gevel de Penge, som denne halve Fireaarstiende skulde indbringe Kon-
l, komme vel tilpas som Hjelp til at afdrage den store Gjeld,
ori han nu var kommen deels til Pavestolen, deels ogsaa til Grev
nrik og andre, der havde deeltaget i Krigen. Det lader ogsaa til, at
ng Magnus strax efter sin Hjemkomst har plejet Underhandlinger med
rien om at faa denne Tiende forlænget til fem Aar, og at Kong Val-
mar i Danmark, ved at høre om denne Begunstigelse, der blev Mag-
s til Deel, ogsaa har søgt at opnaa det samme, ja at han endog har un-
handlet med Pavestolen derom i Forening med Magnus. Men des-
re savne vi nærmere Underretning om, hvorledes disse Underhandlin-
bleve ledede. Vi erfare kun, at da Pave Clemens i Begyndelsen af
gust 1351 udnævnte Johannes Guilaberti til at modtage den Halv-
l af den nye Tiende, der skulde tilkomme Pavestolen, tales der i
e desangaaende udstedte Breve ikke om „Fireaarstienden", men om
emaarstienden", og ej om Norge og Sverige alene, men ogsaa om
nmark, hvorhos det heder, at Paven nu har paalagt denne Tiende ef-
Ansøgning og Bøn af Kongerne Magnus og Valdemar og tilstaaet
n begge Halvdelen deraf [1]). Man maa formode, at Paven nu enten

---

den paalægges. Det er øjensynligt at see, at de begge ere skrevne under eet, hvilket ogsaa vekker Forestillingen om, at Kong Magnus og Kongen af Polen have staaet i umiddelbare Underhandlinger med hinanden.

[1]) De Breve, som herom forefindes i de forskjellige pavelige Regestbøger, ere følgende: Pavens Brev til Johannes Guilaberti af 6te Aug. 1351, hvori han melder ham, at han efter Kong Magnus's og Kong Valdemars Anmodning har paalagt Geistligheden i deres Riger en Femaarstiende, hvoraf de selv skulde beholde Halvparten, og den anden Halvpart modtages af de tre Overcollectorer for siden at udbetales ham (Rg. Clement. VI. Secr. ann. 10. fol. 37, i Concept i Innocent. VI. archetyp. epist. ann. 9. 10. No. 238). b) Pavens Brev til Joh. Guilaberti af 8de August, hvori han udtrykkeligt befaler ham at modtage af Overcollectorerne den pavelige Halvdeel af Femaarstienden for de tre Riger (sammesteds). c) Pavens Breve til K. Magnus og K. Valdemar af 8de August, hvori han anbefaler Joh. Guilaberti, beskikket til at modtage den pavelige Halvdeel af Femaarstienden i deres Riger (sammesteds fol. 49, i Concept l. c. No. 245). d) Pavens Brev af 8de August til Joh. Guilaberti, hvorved han underretter denne om, at han efter Kong Magnus's Bøn har i dennes Riger paalagt Geistligheden en Fireaarstiende, samt at Johannes af Overcollectorerne skal inddrive den pavelige Halvdeel deraf. Hvad der især synes at betegne denne Redaction som den, ved hvilken det havde sit Forblivende, er den Omstændighed, at Brevet ej staar i de egentlige Brevregester, hvor ogsaa slige Breve, der afgik uden at være fuldkom-

allerede har udstedt en Bulle, hvorved Tiendepaalegget i Tiden udstrakt-tes til endnu et Aar, og i Rummet ogsaa til Danmark, eller har tænkt at lade en saadan Bulle udgaa og foreløbigt ladet de dertil hørende Breve affatte, uden dog at være ganske bestemt derpaa. Thi ved Siden af det Brev, hvori det paalægges Johannes Guilaberti at indkræve Pavens Halvdeel af Femaarstienden i alle tre Riger, er der og et andet af samme Datum og affattet aldeles i samme Udtryk, med den Forskjel, at det alene taler om Fireaarstienden, om Kong Magnus, og om dennes Riger, uden at nævne noget om Valdemar og Danmark. Det maa saaledes antages, at der er blevet sendt to Sæt Breve op til Johannes, eet, der betegner Tienden som Femaarstiende for alle tre Riger, og et andet, der alene taler om Fireaarstienden for Norge og Sverige, for at han efter Omstændighederne kunde bruge hiint eller dette. Og saavidt man veed, kom han heller ikke til at bruge det første; thi senere er der alene Tale om Fireaarstienden, og der findes heller ingen Spor af, at nogen saadan Tiende ved denne Tid er paalagt i Danmark, eller at Johannes Guilaberti overhoved havde noget med Kong Valdemar og hans Rige at bestille [1]). Formodentlig har Johannes Guilaberti selv overtydet sig om, at en Forlængelse af Tiendepaalegget i Sverige og Norge og en Udstrækning deraf til Danmark vilde møde en Uvilje, for hvilken Curien ej burde udsette sig.

Med Collectionen i Norge gik det, som sagt, langsommere, maaskee for en Deel paa Grund af Pestens Eftervirkninger, da saamange af Biskoperne, der hver i sin Diøcese skulde forestaa Indsamlingen, vare døde, og tillige en Mængde af de Personer, der skulde betale Tienden, ej længer vare i Live. Collectionen besørgedes her af Overcollectoren Abbed Arnulf, der til sin Medhjelp eller Undercollector havde taget Munken Ingjald Jonssøn af sit eget Kloster. Den første Indbetaling til dem skete i Bergen den 20de August 1351 af det derværende Capitel,

---

men bestemte til at anvendes, ofte ere indførte, men i en Codex, indeholdende saakaldte Cameralbreve fra Clemens den 6tes og Innocentius den 6tes Tid (litteræ camerales, ann. I—IV. fol. I), thi her maa Brevet antages at være indført saaledes, som der var vedlagt Joh. Guilaberti's Regnskaber. Det er ellers Skade, at der ikke efter Joh. Guilaberti forefindes saadanne Regnskabsbøger, som efter Joh. de Serone og Bernard de Ortulis samt Petrus Gervasii. Man vilde deraf vistnok have faaet nøie Underretning om denne Sag saavelsom om mange andre af den største Interesse, navnlig vilde man deraf kunne faa lidt nærmere Besked om Tiden, da Kongen krigede i Rusland 1350—51.

[1]) Han kaldte sig dog ogsaa Nuncius og Collector for Danmark, men dette kan alene have været paa Grund af Udtrykkene i hans første Beskikning af 1349.

medens Biskop Gisbrikt formodentlig maa have været borte paa Visitats [1]). Der betaltes hvad der af Treaarstienden for Bergens Diøcese da var kommet ind, nemlig 431 Mkr., 5 Ører, 2 Ertoger i gængse Penge, 50 Pd. 15 sh. 1 P. Sterling, 3 Gylden og to Guld-Scudi; og i Rumaskat 73 Mkr., 1 Øre og to Pen. norsk, samt 3 Pd. 16 Sh. 6 Pen. Sterling. Resten, heed det, var for en stor Deel ikke kommet ind formedelst den store Dødelighed, som havde hersket. Dernæst indbetaltes i Oslo den 31te October Treaarstienden for Stavangers Diøcese ved tre Fuldmegtige for Biskop Sigfrid saavelsom en Chorsbroder derfra til de samme Collectorer med 500 Mk. norsk, uden at der var Tale om Rumaskatten. Den 5te November 1351 skete paa en Gaard ved Navn Øye i Oslos Diøcese Indbetalinger for dette ved Erkepresten Hallvard Bjarnessøn, Officialen Gyrd Atlessøn og Chorsbroderen Jon Thorleifssøn. I Treaarstiende betaltes 4757 Mkr. 5 Ører, og i Rumaskat 478 Mkr. 3 Ører 2 Ertoger, altsammen i norske Penge. Derefter skete ingen Udbetaling, førend paa Provincialconciliet i Bergen, hvorom der i det følgende vil blive Tale, i August—September 1352; Biskop Haavard af Hamar betalte her den 3die September i Treaarstiende 750 Mk., og i Rumaskat kun 15 Mk., altsammen i norske Penge. Kort efter, den 18de September, bekjendte Bergens Domcapitel tillige med nogle Undercollectorer, at de fremdeles, men med stor Vanskelighed, paa Grund af den overhaands Dødelighed, havde faaet ind i Treaarstiende, 250½ Mk. norsk, 11 Pd. 5 Sh. Sterling, 1 Royal, 3 smaa Gylden, og 1 Mk. 7 Øre 2 Ertoger Sølv, samt i Rumaskat for det sidste Aar 7 Mk. i norske Penge og 4 Sh. 9. Pen. Sterling. Dagen efter betalte Erkebiskop Olaf, der endnu opholdt sig i Bergen, for sin Diøcese og Kong Magnus's befuldmegtigede Sendebud i Treaarstiende 2100 Mk. norsk [2]). Alle de øvrige nævnte Summer vare ligeledes blevne udbetalte, middelbart eller umiddelbart, til Kong Magnus. Over alle

[1]) Gisbrikt maa paa denne Tid baade have været valgt og indviet, thi den skaalholtske Biskop Gyrd, som indviedes med ham, var i 1351 kommen tilbage til Island, see Isl. Annaler, Udg. S. 282.

[2]) Dipl. N. I. 327, 328, 332, 333, 334. Alle disse Breve ere her aftrykte efter daarlige og fejlfulde Afskrifter. Originalerne findes endnu i det pavelige Archiv, men i meget daarlig Stand, da de høre blandt den Masse af Archivsager, som Connetablen af Bourbon efter Indtagelsen af Rom 1527 lod bruge til Underlag for sine Soldaters Heste. Det maa forøvrigt ved disse Indbetalingsbreve bemerkes, at de ej ere Qvitteringer, tvertimod Beviddnelser fra Biskoperne og Capitlerne selv, om hvormeget de havde betalt, til Legitimation for Beløbet af Kongens Gjeld. Saaledes er det just ikke afgjort, at Betalingerne have skeet der, hvor Brevene ere udstedte.

disse Udbetalinger skete siden en nøjagtig Efterregning den 18de Juli 1353, da Johannes Guilaberti selv var i Oslo. Der blev ved denne Lejlighed oprettet et lovformeligt Notarialdocument over de indbetalte Summer, hvori de alle, ifølge udtrykkeligt Pavebrev, reduceredes til deres Verdi i sedvanlige Norske Penge. Thi ej alene var, som vi have seet, enkelte af Summerne betalte i fremmede Myntsorter, men vi erfare og saa af dette Document selv, at der paa Vestkanten gik en noget bedre Myntsort, kaldet „større Mark", der forholdt sig til de sedvanlige som 9 til 8, og hvorved man saaledes vandt en Øre paa Marken; i denne Pengesort, hvorom man ikke tidligere hører Tale, vare alle de fra Bergens og Halvdelen af de fra Stavangers Diøcese indkomne Summer betalte, uden at der i selve Indbetalingsbrevene nævnes noget derom. Endvidere sees der heraf, at der fra Hamar var indbetalt 19 Mkr. i Kobber af den Myntsort, som kaldtes **Gunnarspeningen** (maaskee efter Gunnar Hviit?), men som nu var afskaffet og ikke gjaldt mere, hvorfor dette Beløb, som verdiløst, ikke engang er indtaget i selve Indbetalingsbrevet. Vi erfare forresten heraf, at Coursen havde forringet sig siden de forrige Tiendeopkrævninger i 1327 og 1333; da fik man for 1 Mk. norsk 3 til 3½ Sh. Sterling, nu derimod ikke mere end 2⅔ [1]). Efter disse Reductioner viste det sig, at den indkomne Treaarstiende for Bergen i Alt udgjorde 1252 Mk., 7 Ører, 2 Ertoger og 7 Peninger, og Rumaskatten 143 Mk., 2 Ertoger og 7 Peninger, Treaarstienden for Stavanger 531 Mk. Det er allerede ovenfor nævnt, at Treaarstienden for Oslo var 4756 Mk., 5 Ører, Rumaskatten 478 Mk., 3 Ører, 2 Ertoger, Treaarstienden for Hamar 750 Mk., og Rumaskatten 15 Mk.; Treaarstienden for Nidaroos 2100 Mk. Altsaa var Treaarstienden for Oslo alene større end for alle de andre fire Diøceser tilsammentagne, hvilket vel for en stor Deel maa tilskrives Diøcesens større Velstand og Beneficiernes større Rigdom paa Indtægter, men dog tillige umiskjendeligt vidner om, at Dødeligheden blandt Geistligheden, og derfor vel overhoved blandt Befolkningen, i Egnen der ikke havde været saa stor: hvad der og bestyrkes deraf, at vi fra Oslos Biskop ej finde saadanne Klager over Affolkningen, som fra Nidaroos, Bergen og Stavanger. Hamars Diøcese indbragte ogsaa ved de forrige Indkrævninger lidet i Sammenligning med Oslo's og Nidaroos's, men nu gav den dog et bedre Udbytte end Bergens. Aarsagen, hvorfor slet ingen Rumaskat betaltes for Nidaroos og Stavanger, angives ikke. Heller ikke kan der

[1]) See ovf. S. 97—100, hvor det er viist, at 1 Pd. Sterling i Regelen udgjorde 6 Mk. norsk, stundom 6⅔; men her i 1353 er det sat til 7½ Mk., og en Sh. Sterl. følgelig til 3 Ører.

enhver af de tre andre have været betalt Rumaskat for lige mange , thi naar man, ifølge de tidligere Collectorers Regnskab, veed, ed 1328 et Aars Rumaskat for Oslo udgjorde henved 60 Mk., Stavanger c. 10 Mk., for Bergen c. 30 Mk., for Nidaroos c. 26 ., og for Hamar c. 10 Mk., maa man slutte, at den fra Oslo nu været betalt for 8 Aar, og fra Hamar alene for halvandet eller aske to; hvad Bergen angaar, da siges det udtrykkeligt, at det var fire Aar, hvilket er heel merkeligt, da vi derved endog for Aarene rmest efter Pesten faa et større Beløb end det i 1328, da dog Be-ningen maa have været større end i 1350 og 1351. Men maaskee den stegen saaledes i de nærmeste Aar før Pesten, eller var Velstan-saaledes tiltagen, at Skatten selv virkelig var bleven større [1]).

Det hele Beløb, som Kongen saaledes fik fra Norge, var 10028 ., 3 Ører, 1 Ertog og sex Peninge, hvilket tillagt de 12000 Mk., i havde faaet fra Sverige, udgjorde noget over 22000 Mk. [2]), eller r den i Indbetalingsbrevene selv anførte Cours 2937 Pd. Ster-g, eller 19560 Guldgylden, hvilken Sum han altsaa nu var Pave-len skyldig. Dette Laan maa nu være kommet ham udmerket vel til de, og det bevidnedes udtrykkeligt, „at Pengene havde været anvendte Rigernes Bedste". Men vi ville dog see, hvorledes dets Afbetaling m voldte ham uendeligt Bryderi, og at overhoved kun en ubetydelig del deraf nogensinde blev tilbagebetalt, saaat Heftelsesbrevene derfor kan den Dag idag ligge uindfriede i det pavelige Archiv.

Det synes, som om Island, Grønland, Færøerne og Orknøerne ikke have været dette Tiendepaalæg underkastede, og man kan ikke tvivle ke, at de derom udstedte Pavebreve ogsaa ere blevne sendte did. Men r nævnes intet om, at nogen Tiende virkelig indkom derfra. Nunciens

[1]) Det er ellers merkeligt, at Rumaskatten for Bergen endog i det sidste Aar (1350—51) ansettes til 27 Mk. 3 Ører samt 4 Sh. 9 Pen. Sterl., eller i de sedvanlige norske Penge tilsammen lidt over 32 Mkr. Altsaa har den selv da ikke været saa ringe som i 1328. Forresten synes det, som om man af disse Angivelser af Rumaskattens aarlige Beløb i Rigets Velmagtsdage maatte kunne slutte tilbage til Folkemængden, siden Christenrettens Bud var, at enhver, der ejede 3 Mk. talt, skulde udrede Skatten.

[2]) Et Originaldocument af 24de Oct. 1355, der gjør Regnskab for hele Maaden, hvorpaa denne Gjeld stiftedes, findes endnu i det pavelige Archiv. Det er et Notarialdocument over Gjeldens Anerkjendelse ved Kongens Procurator, optaget i Avignon i Anledning af den Proces, der nu anlagdes mod Kong Magnus til Laanets Tilbagebetaling, og er redigeret i offentlig Form af en apostolisk og keiserlig autoriseret Notarius publicus Ægidius filius quondam Berardi de Mevania Spoletanæ dioecesis) og forsynet med hans Segl. Det er skrevet med særdeles fiin Skrift paa et overordentligt stort Stykke Pergament. Det er det samme, som omtales ovenfor S. 534, Noten.

egne Regnskaber og Qvitteringsbøger synes at maatte have indeho noget derom, hvis nogen Indbetaling derfra havde fundet Sted, men i findes ikke et eneste Ord, som tyder hen dertil, og saaledes maa man formode, at de, som havde med Indkrævningen derfra, endnu intet hai gjort ved Sagen. Paa Island var desuden ogsaa Tiden nu høist- ul lejlig for en saadan Indkrævning, da der just, som vi i det følgei ville see, herskede en heftig Strid mellem Indbyggerne og Biskopen Der nævnes intet om nogen Tiende-Indkrævning paa Island førend 1369 [1]).

Imidlertid havde Nuncien ogsaa, som en endnu opbevaret Qvit ring viser, sendt en Remisse af 4500 Gylden til det pavelige Kamm gjennem det i den Tid meget virksomme Handelshuus Malabayla i Asti. En af dettes Medlemmer, Antonio Malabayla, der tillige besørg de de fleste Pengeforsendelser for den polsk-ungarske Collection, indbeta hine Penge til det pavelige Kammer den 21de Februar 1253 [2]). Hvil Penge dette kan have været, er vanskeligt at sige, thi af den nye Fire aarstiende, hvoraf Kamret skulde have det Halve, var neppe endnu inkrævet, og hvad der indkom af de andre Pengesummer, der skyldtes Pavestolen, var lovet Kongen til Laan. Men formodentlig standsede Udbetalingerne til dette fra Collectorerne, efterat de allerede omtalte Pe gesummer vare blevne Kongen udbetalte, hvilket ej alene meget godt kan have fundet Sted, men ogsaa rimeligviis har fundet Sted længe førend det nys nævnte endelige Opgjørs-Instrument blev affattet, saaat der ogsaa bagefter kan være kommet Restancer ind, der nu gik lige til den pavelige Kasse. Dette er den rimeligste Maade at forklare Sagen paa.

Ej længe efter hiint nysomtalte Opgjør med Collectorerne maa den pavelige Nuncius have forladt Norden og være vendt tilbage til Curien, thi allerede i det følgende Aar see vi ham berede sig til hvad han selv kaldte, et andet Komme til Norden. Dog veed man ikke rigtigt Tiden, naar han afreiste. Endnu i 1352 søgte han Curien om nye Indrømmelser, hvoriblandt disse, at han maatte erholde saavel et Canonicat og e Præbende som Provstеværdigheden ved Uppsala Domkirke, der nys vare blevne ledige, samt tillige at han, der allerede var fritagen for at lade sig ordinere til nogen geistlig Grad, saalænge endnu ikke de ham tildeelte Beneficier vare forbundne med nogen Sognekirke, om endog et eller flere af dem medførte Sjælesorg, alligevel, saalænge han var i det pavelige Kammers Tjeneste, eller idetmindste i syv Aar, maatte have Sæde og Stemme

[1]) See Isl. Annaler, Udg. S. 318.

[2]) Rationes collectoriæ Poloniæ et Hungariæ 1346—1353 et Episcopat Cracoviensis 1355, (i det pavelige Archiv,) fol. 154. Theiners Monumen Poloniæ, S. 567.

...edkommende Domcapitler og nyde alle med Beneficierne forbundne ...dtægter, ganske som om han havde modtaget Indvielse til de hellige ...rader. Alt dette blev ham bevilget (21de October 1352), det sidste ...g paa Vilkaar, at han inden et Aar skulde lade sig ordinere idetmindste ... Subdiaconus [1]). Saaledes have vi i ham et Exempel paa, hvorle...s geistlige Titler, Rettigheder og Embeder endog af det højere ...lags kunde meddeles Mænd, der ikke engang havde nogen geistlig ...ndvielse. Embederne bleve naturligviis bestyrede af Vicarier mod en ...inge Løn, medens de begunstigede Indehavere nød den største Deel af ...dtægterne.

Endnu medens Johan Guilaberti opholdt sig i Norden, havde man ...t andet Exempel paa den Vilkaarlighed og Hensynsløshed, hvormed Pa...verne kunde begunstige sine egne Yndlinger. Det er allerede nævnt, at den ...velige Pønitentiarius for den danske Provins, Prædikeren Broder Sig...id af Linkøping, strax ved Arne Aslaksøns Død var bleven udnævnt ved ...rovision til Biskop i Stavanger den 30te Mai 1351. Det er ogsaa ...nævnt, at han sandsynligviis kom til Norge og personligt tog Biskops...len i Besiddelse, om ej før, saa i 1352, efterat der dog allerede, som ... erfarer, i October 1351 havde indfundet sig tre Fuldmægtige paa ...hans Vegne, hvoraf to Predikebrødre, ligesom han selv [2]). Men kort ...ter — Tiden vides ikke nøjagtigt — døde den gamle Biskop Salomon ...f Oslo, der allerede i længere Tid synes at have været meget svag og ...ddelig [3]), og da Oslo's Biskopsstol, som vi have seet, var mange ...ange indtægtsrigere end Stavangers, var det ganske rimeligt, at Sig...id gjorde alt hvad der stod i hans Magt for at blive forflyttet til ...n, og saaledes begav han sig strax tilbage til Curien (om han ikke ...llerede var der) for at sette dette igjennem. Det lykkedes ham ogsaa. ...en 14de October decreterede Pave Clemens ikke mindre end tre nye ...iskops-Udnævnelser for Norden. Til Erkebiskop i Uppsala i den alle...

---

[1]) Regest. Suppl. Clement. 14 an. 11. fol. 140. Johannes Guilaberti søgte her tillige om et Par Begunstigelser for andre Klerker, en af Tournay og en af Avignon. Ogsaa den 19de Juli f. A. havde han faaet nogle Ansøgninger bevilgede, nemlig for sin Ledsager og Secretær, den føromtalte Williams af Plansea, for Notarien Ivar Nikolaøsøn af Linkøping, der havde tjent ham ved Collectoriet (af ham ere mange af de forhen nævnte Documenter oprettede), og som nu fik et Canonicat i Strengnes, o. s. v. Merkeligt nok kalder Johan Guilaberti sig i disse Suppliker kun Klerk fra Narbonne.

[2]) See Qvitteringen af 31te Octbr. 1351, Dipl. N. I. 328.

[3]) Den Omstændighed, at han ikke selv gjorde Regnskab for den indsamlede Pavetiende d. 5te Novbr. 1351 (s. o. S. 539) viser, at han da enten maa have været død, eller meget svag.

rede Aaret forud (15de Mai) afdøde Hemings Sted udnævnte han den hidtilværende Biskop i Linkøping, Peter Thorgilssøn af Færingetuna; til Biskop i hans Sted udnævnte han Kongens Cantsler Nikolas Markussøn, hidtil Provst i Linkøping, og endelig i Salomons Sted Broder Sigfrid af Linkøping, alt paa Grund af foregaaende Special-Reservationer. Uagtet det formelige Provisionsbrev for den nye Erkebiskop af Uppsala ikke udferdigedes førend under 18de November, underrettede Paven dog allerede den 14de October Kong Magnus i en eneste kort Skrivelse om alle disse tre Udnævnelser. Naar man seer hen til, at de egentlig alle tre vedkom linkøpingske Prælater, der vist var meget nøje kjendte og forbundne med hverandre, kan man ikke tilbageholde Formodningen om, at det er den indflydelsesrige Broder Sigfrid, som har drevet det Hele. Men hvad der ved denne Transaction vækker Uvillje og klart viser, hvilke Misligheder dette Provisionsvæsen medførte, er, at der imidlertid allerede ad lovlig Vej var udvalgt en ny Biskop i Oslo, der nu uden videre blev fortrængt. I behørig Tid efter Salomons Død var Chorsbrødrene i Oslo traadte sammen til Valgcapitel og havde enstemmigt udvalgt Officialen Gyrd Atlessøn, der endog havde modtaget Confirmation og Indvielse af Erkebiskop Olaf samt deeltaget i Conciliet 1351, da hans Valg dog omstyrtedes ved Sigfrids Provision. Som Grund til Omstyrtningen anføres, at Paven allerede i Salomons levende Live havde reserveret sig Besettelsen af Oslos Bispestol, og at Valget derfor, skjønt det i sig selv var foregaaet aldeles kanonisk, og ikke af Ulydighed mod, men alene af Uvidenhed om det over Embedet hvilende Reservationsdecret, dog ligefuldt var ugyldigt. I slige Tilfælde plejede Paven ellers, om han end underkjendte Valget, dog ved Provision at udnævne den Valgte, derfor var hans Fremgangsmaade her næsten exempelløst haard, hvilket aabenbart alene er at tilskrive Sigfrids Indflydelse, og Sagen faar et dobbelt hadefuldt Udseende derved, at Sigfrid endog synes at have maattet være vidende om Gyrds Valg, da han bevirkede sin egen Provision. Thi dersom Salomon, hvad man maa antage, var død endnu i 1351, maatte det nye Valg være foretaget inden Vaarens Begyndelse og saaledes have været Sigfrid fuldkommen bekjendt, førend han begyndte at virke til sin egen Fordeel. Ja, da han idetmindste om Sommeren synes at have været oppe i Norge, maa han over Hals og Hoved være reist ned til Avignon for at faa Gyrds Valg omstyrtet til sin Fordeel. Dette kunde endda nogenledes lade sig forsvare, hvis der var Omstændigheder forhaanden, der gjorde Gyrd mindre skikket eller mindre verdig til at beklæde nogen Bispestol, men ikke engang denne Indvending kan her have været tilstede, da Gyrd sidenefter dog tilsidst befordredes til den

Bispsstol, som Sigfrid havde forsmaaet [1]). Sigfrid erhvervede sig ogsaa andre Begunstigelse ved Pavestolen. I Betragtning af — hvad han i sin Ansøgning selv paaberaabte sig — at han ved sin Befordring til Stavangers Bispsstol havde forpligtet sig til at betale det pavelige Kammer og Cardinalerne Servitspenge, og desuden havde paadraget sig andre Gjeldsforpligtelser til sit Ophold, til at indrette sig standsmessigt, til sin Indvielse, og til andre sine og Kirkens Nødvendigheder, uden dog i de femten Maaneder, han havde forestaaet samme Kirke, at have kunnet oppebære noget af dens Indtægter, anholdt han om nu at maatte inddrive alt hvad han af de samme Indtægter havde tilgode paa den Tid, han forflyttedes, af alle dem, der havde modtaget dem og sad inde dermed. Dette blev ogsaa den 24de October bevilget ham, saaledes at han skulde kunne gjøre det med samme Ret, som om han endnu beklædte den Stavangerske Bispsstol. Det blev derhos paalagt Erkebiskopen Stephan af Toulouse og Biskop Haavard af Hamar samt Johannes Guiberti som „Conservatorer" at hjelpe ham til sin Ret i dette Stykke, om det skulde behøves [2]). Endvidere blev det under samme Datum bevilget ham, at sex af hans Klerker, der dagligen gik til hans Bord, skulde i et Aar nyde Indtægterne af de Beneficier, de havde, uden at behøve at residere derved. Til Conservatorer, at see dette saaledes ordnet, udnævntes Biskoperne af Carpentras, Linkøping og Vesteraas [3]). Da nu Sigfrid saaledes kom op til Norge med sin Udnævnelse og disse Bevilgninger, hvilket vel skete sidst i 1352 eller først i 1353 [4]), maatte Gyrd, skjønt allerede indviet til Biskop og formodentlig i Besiddelse af Bispsstolen, uden videre vige og blev, som man kaldte det, „Biskop uden Kirke", eller „Biskop i den katholske Kirke", da Titelen, som han engang havde faaet ved Indvielsen, ikke mere kunne berøves ham. Men i Virkeligheden var han atter kun Chorsbroder i Oslo og maatte finde sig i at staa under Sigfrid i et Aars Tid, indtil Pave Clemens's Eftermand strax

---

[1]) I Provisionsbrevet for Gyrd til Stavangers Bispsstol tales der om „Gyrds store Dyders Fortjenester, hvormed den Allerhøjeste har smykket hans Person".

[2]) Ansøgningen herom, med det pavelige Fiat: Clement. VI. Reg. ann. X. fol. 146. Resolutionen selv Clement. VI. commun. ann. XI. lib. I. fol. 309. ep. 702.

[3]) Resolutionen, sammestebs, fol. 277. ep. 607.

[4]) At Sigfrid ibetmindste før den 6te Mai var kommen til Norge og havde tiltraadt sin Bispsstol, sees deraf, at han var tilstede ved det Raadsmøde paa Baagahuus, da Dronningens Morgengave ombyttedes: Dipl. N. II. 319. Da det føromtalte Regnskab over Pavetienden m. m. aflagdes i Oslo den 18de Juli 1353, var baade Sigfrid og Gyrd tilstede, den sidste kaldes her kun „udvalgt til Biskop i Oslo".

i Begyndelsen af det følgende Aar forbarmede sig over ham og ved Provisionsbrev af 8de Januar 1354 gav ham den af Sigfrid forsmaaede Bispestol, der nu formedelst Sigfrids Befordring under Opholdet i Avignon var bleven „ledig ved det apostoliske Sæde" og saaledes hjemfalden til Pavens Provisionsret [1]). Muligt, at dette dog skyldtes Sigfrids Bestræbelser, og at det den hele Tid havde været dennes Hensigt, kun saaatsige at gjøre et Bytte med Gyrd, men at han alene opbiede, at hiint Regnskab over hans Indtægter af Stavanger skulde blive afsluttet. Man maa formode, at Gyrd ved denne Lejlighed selv var nede ved Curien, siden han tillige faa Dage efter Udnævnelsen fik nogle Andragender bevilgede (23de Januar) [2]). Pavens Brev synes at have hjulpet godt til, at Sigfrid fik sit Tilgodehavende og kunde klare for sig, thi den 18de August 1354 indbetalte han ganske rigtigt til Kammeret ved sin Efterfølger i Pønitentiar-Embedet, Nikolas, og sin Klerk Jon Odinssøn, det hele Servitsgebyr, 250 Guldgylden og Restancen af de fem mindre Servitser til Pavens Embedsmænd m. m. 37 Guldgylden, hvorfor Kæmereren Erkebiskop Stephan af Toulouse meddelte ham sin Qvittering [3]).

Pave Clemens døde den 6te December 1352. Hans Efterfølger var Stephan d'Albert (af Limousin), Cardinalbiskop af Ostia, der udvalgtes den 18de og kronedes den 30te samme Maaned under Navn af **Innocentius** d. 6te. Han var en kundskabsriig, kraftig og statsklog Mand, hvis Interesser mere vare optagne af Bestræbelsen for at gjenvinde Herredømmet over Kirkestatens Stæder i Italien og for at megle Fred mellem England og Frankrige, end med de fjernere Landes kirkelige Anliggender. Hans Krige i Italien forvoldte ham store Udgifter, og derfor trængte han ligesaavel som sine Forgængere til at forøge sine Indtægter ved forskjellige overordentlige Midler [4]). Han begyndte først og fremst

[1]) Dipl. N. IV. 365.

[2]) Regest. Suppl. Innoc. VI. ann. 2. fol. 14. vs. Gyrd faar her bevilget, at han og ti andre Personer, som han selv kan opnævne i Cancelliet, maa tage sig en Confessor med Ret til absolvere ham in articulo mortis m. m. (see nedenfor S. 555.)

[3]) Innoc. VI. liber quitanciarum fol. 36.

[4]) I Regnskabet over Innocentius's Indtægter og Udgifter for Aaret 1355, aflagt af hans Skatmester Reginald, Biskop af Valencia, findes der blandt Udgiftsposterne følgende: „Til Udgifter for at fremme den romerske Kirkes Anliggender i Italien, anbetroede til Ægidius, Cardinalbiskop af Sabina (dette er den bekjendte krigerske Cardinal d'Albornoz, der af Paven havde faaet det Hverv at undertvinge de frafaldne italienske Landskaber), iberegnet 1500 Gylden udbetalte til Forsvar og Bevogtning af Grevskabet Venaissin, der umiddelbart henhører under den romerske Kirke, men forunden og udover alle de Penge-

som sin Forgænger strax ved sin Tiltrædelse at reservere sig Be-
:lsen af alle ved det apostoliske Sæde ledigblivende geistlige Em-
er. Desforuden reserverede han sig ogsaa særskilt en Mængde,
fornemmelig, som det synes, alle Bispsstole. Man maa endog
node, at han har givet Befaling til at lade anstille en streng Underso-
e om, hvorvidt de nærværende Indehavere af Beneficier besad dem med
:te, eller kun med Tilsidesettelse af hans Formands Reservationsdecret.
tte har vel, i Forening med det nys ved Sigfrids Provision til Oslo
kopsstol givne Exempel, især bidraget til, at baade Gisbrikt i Ber-
og Haavard i Hamar, som vi have seet, begyndte at blive urolige
derfor fandt det raadeligst at søge Bekræftelse hos den nye Pave,
vel og strax gav den, men dog lod idetmindste Haavard forstaa, at
virkelig var en Reservation, og at hans Valg saaledes i sig selv var
ldigt, indtil det nu paany bekræftedes.

Innocentius paalagde for det første ingen ny Tiende, men han drev
igt paa at faa de Kammeret tilkommende Restancer inddrevne saavel-
l at fremskynde Tilbagebetalingen af Kong Magnus's Laan. Derfor
dte han ogsaa Johannes Guilaberti strax efter hans Tilbagekomst til
rien anden Gang til Norden. Hans Optræden i denne Sendelse og
Forlegenheder, hvormed Kongen nu fik at kæmpe, ville i det følgende
ive omtalte.

50. Andre Tildragelser i den norske Kirke.

Naar man undtager disse Tiende-Indkrævninger, er det kun ube-
:ligt, hvad der i de ældre Skrifter berettes om Tildragelserne ved-
mende den norske Kirke. Formodentlig var der lidet eller intet at
:tte; Pestens Ødelæggelser maatte vel ogsaa her lamme alt kraftigere
, al Foretagelses-Aand for en længere Række af Aar. Saavidt man
skjønne, vilde Erkebiskop Arne have afgivet en kraftig og virksom
ke-Styrer, om et længere Liv havde været ham forundt. Vi have
, hvorledes han i den korte Tid, han forestod Kirken, var meget paa
de: vistnok foranledigedes dette for en stor Deel af hans Collector-Hverv,
n vi ere ogsaa berettigede til at antage, at han paa disse Reiser røk-

summer, der ere udbetalte af Nuncierne i Tuscien og Lombardiet, samt Skat-
mesteren i Benevent, og foruden Indtægterne af de den romerske Kirke tilhø-
rende Landskaber i Italien, 192,000½ Guldgylden og 52 Solidi". Dette be-
tegner en for den Tid umaadelig Pengesum.

tede vigtigere Hverv, især da vi ej alene erfare, at han under fin korte Embedstid holdt et Provincialconcilium [1]), paa hvilket saagodtsom alle hans Formænds Statuter bleve samlede i eet Generalstatut, med Tilsidesettelse af det Overflødige, men da vi ogsaa endnu besidde fra hans Haand et udførligt Hyrdebrev til „alle Guds Venner i hans eget Biskopsdømme", indeholdende gode, kjærlige og letfattelige Formaninger og Belærelser, vedkommende Sacramenter, Gudstjeneste og Kirkeskikke, o. s. v., af det samme Slags, som det, hans Forgænger Erkebiskop Paal havde udgivet for den hele Kirkeprovins [2]). Hans Testament, hvorved han rigeligt betænkte geistlige Stiftelser, viser os ham forresten som en bemidlet Mand og betydelig Godsejer [3]). Hans hele Embedstid fra hans Indvielse af at regne angives til 3 Aar, 1 Maaned og 1 Dag, og følgelig maa han være død den 17de October, samme Dag, da den forhen nævnte Chorsbroder Arnfinn Petersson, allerede angreben af Pesten, gjorde sit Testament og heri endog betænkte ham selv med et Legat,

---

[1]) Dette maa man slutte deraf, at Erkebiskop Olaf i sit Synodalstatut af 1352, hvor han bekræfter Erkebiskop Arnes Generalstatut (Gl. n. L. III. 303.) udtrykkeligt kalder det „Statutum Arnonis archiepiscopi", og denne Benævnelse bruges ikke uden om Statuter, vedtagne paa et Concilium. Tiden, da dette Concil holdtes, kan neppe have været nogen anden end Sommeren 1349, da Erkebiskop Arne, som vi have seet, var sydpaa i Landet, og den Gjetning ligger derfor nær, at det har været holdt samtidigt med hiint „Parliamentum" paa Margretedag (20de Juli), hvorom det danske Chronicon (s. o. S. 493) beretter.

[2]) Norges gl. L. III. S. 295—301. Jfr. Keyser, Norges Khist. II. S. [illegible] fgg. Det kan umuligt være dette Hyrdebrev, som paa det nysanførte Sted forstaaes ved „Erkebiskop Arnes Statut", thi deels er det ej affattet i Statutform, deels gjelder det, som Intimationen udtrykkeligt angiver, kun Arnes eget Biskopsdømme.

[3]) Ved dette Testament (Dipl. N. V. 212) betingede han sig først Gravsted i Christkirken ved sin Frænde Erkebiskop Eilivs Fødder, og gav derfor hele Gaarden By paa Byneset med fuld Besetning. Der er neppe en eneste Kirke eller geistlig Stiftelse i Nidaroos, som han ej har betænkt, deels med Jordegods, deels med Penge og Klenodier, og han ytrer nedenfor i Testamentet, at hans Arvinger skulde have alle hans Ejendomme i Ytterøen og Skeynafylke, thi dem havde han arvet, hvorimod han for sine kirkelige Indtægter havde kjøbt de bort-testamenterede, hvilke for det meste laa i Gauldøla- og Orkdølafylke. Endvidere betænkte han fattige Paarørende. Der gives tillige en af Pave Clemens under 3die Septbr. 1349 bevilget Supplication for ham, der saaledes maa være indgiven under hans Sommerophold i det sydlige Norge nys forud, hvori han anholder for den oslofke Chorsbroder Gyrd Atlesson, den samme, der siden blev Biskop i Oslo og Stavanger, om et Canonicat ved Hamars Kirke. Arne kalder Gyrd her sin familiaris, hvilket i de Tiders Sprog betegner „hørende til Betjeningen, til Huuspersonalet". Han var maaskee hans Capellan.

n at vide, at han da muligens allerede var død [1]). Om hans Ef- følger **Olaf** er man maaskee berettiget til at antage, at han, som for- i Klostergeistlig, vare en Mand af strengere Seder og alvorligere Stræ- end de Seculargeistlige, og som derfor maaskee var godt skikket til reorganisere Kirken efter den Forvirring, som Pesten havde frembragt. n holdt ogsaa samme Aar, som han kom tilbage fra Curien, et Pro- cialconcilium i Nidaroos, hvorved flere Bestemmelser i det Øjemed b vedtagne. De i Mødet deeltagende Biskoper var Gisbrikt af Ber- , Haavard af Hamar og den grønlandske Biskop Jon Skalle. Bi- Salomon af Oslo, der vel var for gammel til selv at reise til rondhjem, sendte som Fuldmegtig sin Chorsbroder, Arne Ketilssøn. sforuden fremmødte som de fire Domcapitlers Befuldmegtigede Baard ndridessøn og Thorfinn Erikssøn af Nidaroos, Arne Thorsteinssøn af lo, Oddgeir Thorsteinssøn og Botulf Asbjørnssøn af Bergen, Peter ndridessøn og Thore Thorkelssøn af Stavanger, samt Baard Bjørnssøn Hamar [2]). De merkeligste Bestemmelser paa dette Møde var deels

---

[1]) Jfr. ovf. S. 500. Arnes Dødsdag, 17de Octbr., kan udfindes ved at sammenholde hiin Angivelse om Tiden, hvori han beklædte sit Embede, hentet fra Scr. R. D. 616, med den her ovenfor (S. 471) meddelte Datum af det Brev, hvori Paven omtaler hans Indvielse og giver ham Tilladelse til at drage hjem. Dette Brev er nemlig dateret 16de September 1346 og maa være udstedt paa selve Indvielsesdagen, da det netop er 3 Aar, 1 Maaned og 1 Dag forud for hiin 17de October, paa hvilken Arne endnu var, eller af sine Nær- meste troedes at være i Live. Var nu Indvielsen tidligere, da maatte han og have været død før 17de October, hvilket han ifølge Arnfinns Testament ikke var; og var han derimod død efter 17de October, kunde han igjen ikke have været indviet saa tidligt som 16de Septbr., hvad han dog ifølge Pavens Brev var. Saaledes har formodentlig denne samme 17de October været en af de mest ødelæggende Pestdage i Nidaroos, da Erkebiskop Arne og Chorsbroderen Arnfinn laa dødssyge paa een Gang, maaskee saa Skridt fra hinanden, og den ene maaskee allerede var død, uden at den anden vidste noget derom.

[2]) Om flere af de her nævnte Mænd faar man af pavelige Provisionsbreve og Sup- plicationsroller lidt nærmere Oplysninger. Samtidigt med hiin Ansøgning fra Erkebiskop Arne, hvorpaa der kom pavelig Resolution den 3die Septbr. 1349, fik ogsaa Arne Ketilssøn og Arne Thorsteinssøn Ansøgninger bevilgede. Den første, som da allerede var Chorsbroder i Oslo, fik et Canonicat og en Præbende under HamarKirke, hvilke i sin Tid havde været et af Erkebiskop Paals mange Beneficier i hans Cantslertid, og som ved hans Befordring til Erkebiskop bleve ledige ved selve Curien. Altsaa havde da disse Beneficier staaet ubesatte lige siden Paals Ophøielse paa Erkestolen, og hvo havde imid- lertid nydt Indtægterne? Arne Thorsteinssøn, dengang endnu kun „Klerk un- der Oslos Diocese", fik Hofs Kirke paa Thotn, der var bleven ledig ved Cu- rien formedelst den forrige Incumbent Brynjulfs Død i Avignon. (Reg. Suppl. Clem. VI. ann. 8. p. 2. fol. 151). Canonicatet i Oslo maa han

de, der tilholdt Geistligheden at føre et verdigere og anstændigere Liv end hidindtil, deels de, der søgte at rette paa de Misligheder, som den ved Pesten bevirkede Mangel paa Prester medførte. Der klages allerede i første Artikel af de vedtagne Statuter over „den forbryderske Sedvane, at den norske Provins's Prester og andre Klerker, med Forglemmelse af sin Eed og sit sande Vel, ej alene antage Følgekoner (focariæ) og holde dem i sine Huse, men hvad der endnu var verre, forene sig med dem paa Lægfolks Viis ved Overeenskomster, Gaver og Troskabsløfter i Overvær af Kvindernes Frænder“. Tidligere Erkebiskopers Advarsler og Forbud mod dette Uvæsen havde viist sig uvirksomme, derfor bestemtes nu, „forat bekæmpe denne indgroede Uskik med nye Midler“, at enhver Prest eller Klerk, der havde modtaget kirkelig Vielse, og især naar han havde et kirkeligt Beneficium, skulde, hvis han uagtet at være paamindet af sin Biskop alligevel holdt Frille, straffes med Pengebod ifølge Eilivs Statut, og hvis han da ikke forbedrede sig, med Suspension, Excommunication og Affettelse. Og de, der forbandt sig med sine Friller ved slige Overeenskomster eller Gaver, skulde bøde Halvdelen af sine aarlige Indtægter, ja endog straffes end haardere, hvis Biskopen saa syntes. Endvidere bestemtes i Art. 8, at ingen Prest eller Klerk inden de hellige Grader, der havde levet i Frilleliv, maatte begraves inden Kirkernes Mure uden Biskopens Dispensation. Man seer heraf tydeligt nok, og vil fremdeles see, at Coelibatsbestemmelsen endnu ikke paa langt nær havde kunnet gjennemføres i Norge, og at de Geistlige der, siden de ikke kunde indgaa et kanonisk Egteskab, fremdeles indgik de i eldre Tider ar brugelige og af den verdslige Lovgivning selv anerkjendte **borgerlige** Egteskaber, uden at dette i mindste Maade synes at have skadet deres Anseelse blandt deres Omgivelser. Der findes endog endnu just fra denne Tid et Brev, der giver Oplysning om, hvor koldblodigt saadanne Forbindelser anerkjendtes og de deraf opstaaende Forhold ordnedes, endog af vedkommende Geistliges nærmeste Foresatte, der selv havde været med at vedtage hine strenge Bestemmelser mod dette saakaldte Uvæsen. Bre-

---

have faaet under Pesten, ligesaa et i Hamar; siden søgte Gyrd for ham om, at han, skjønt han allerede havde disse Canonicater, der indbragte 34 Gylden, ogsaa maatte faa et i Bergen, hvilket bevilgedes ved Ref. af 23de Jan. 1354 (Reg. Suppl. Innoc. VI. ann. 2. fol. 14, Reg. Innoc. VI. cod. chart. T. 6 fol. 306). Botulf Asbjørnsøn var allerede i 1348 Chorsbroder i Stavanger og fik da, efter Ansøgning, ved Ref. af 24de Octbr. 1348 ogsaa et Canonicat med Præbende i Bergen, der ligeledes havde staaet til Pavens Disposition siden Erkebiskop Paals Beforbring (Reg. Suppl. Clement. VI. ann. 7. p. 1 fol. 299). Han var ogsaa Prest til St. Peters Kirke i Bergen. Baard Bjørnsøn nævnes i et Brev af 1354, hvilket vi strax nedenfor komme til at omtale, som Chorsbroder baade i Nidaroos og Hamar samt Provst i Thelemarken.

...et er nemlig udstedt den 24de November 1354 paa Siljegjord af ...en føromtalte Baard Bjørnsøn, Chorsbroder i Nidaroos og Ha-...nar, i hans Egenskab af Provst over Thelemarken, samt af Thore Thjøstulfsøn, Prest i Siljegjord, og de bevidne her, at Sira Gu-...thorm Thorlaugsøn, Prest paa Eidsborg, vedgik for dem, at Gunn-...hild Atlesdatter, da hun kom til ham, ejede 12 bugilde Merker ...oruden opredt Seng og Gangklæder, samt at han gav hende 8 Mk. ...orngilde [1]). Muligt, at dette Document blev oprettet, fordi Sira Gu-...thorm nu ifølge Concilbestemmelsen skulde sende Gunnhild fra sig, men ...er gjøres dog ingen Ophevelser over dette Forhold selv. — En Hen-...tydning til Pestens Ødeleggelser indeholder Statuternes 5te Artikel, der ...bestemmer, „at da i disse Tider desverre Mangelen paa geistlige Per-...soner medfører, at der til Sjælesørgere ofte tages enfoldige og uvidende Personer, saa paalegges det de overordnede Prester at undervise disse ...nogre i deres Embedsforretninger og især om Messens Regler, om Daa-...ben, om den sidste Salvelse, om Begravelsesforretninger, m. m., samt ofte at examinere dem heri". Der blev tillige vedtaget Bestemmel-...ser sigtende til at hindre Lægmænds Indgreb i Kirkens Rettigheder; ...saaledes bestemtes det i Art. 2, at afdøde Beneficiariers Gods, naar det ...ej var adskilt fra Kirkens, skulde nøje bevares af Biskopen og hans ...Fuldmegtige, indtil en retferdig Deling mellem Kirken og den Afdødes ...Arvinger kunde finde Sted, samt at de Lægmænd, der ved verdslig ...Domstols Mellemkomst vilde tilegne sig denne Bevaring, skulde, hvis ...de ej inden en Maaned efter Biskopens Anmodning ophørte dermed, ...underkastes Forbud mod at komme ind i nogen Kirke, og hvis de endda ...ikke adløde, være forfaldne i Excommunicationsstraf. Art. 10 bestemte, at ...enhver Klerk, der søgte Beskyttelse af Kongen eller anden verdslig Magt ...for at undgaa Straf af sine geistlige Dommere, skulde være excommunice-...ret af selve Verket; Art. 10, at enhver Klerk, der førte Sag mod sin Ka-...thedralkirkes Ret og Frihed, eller conspirerede imod dem, skulde være Ex-...communicationsstraf hjemfalden. Endelig bestemte Art. 15, at hvis no-...gen Lægmand med sit Vidende tvertimod den fordum mellem Kongedøm-...met og Kirken indgangne, og fra begge Sider besvorne Composition (alt-...saa den tunsbergske af 1277), tiltog sig Behandling og Afgjørelse af Sa-...ger, der hørte under geistlig Domstol, eller drog en Klerk mod hans Villje for en verdslig Ret, eller dømte angaaende Klerkers og Kirkens Ejendom uden vedkommende Gejstliges Opfordring eller mod deres For-...bud, skulde han af selve Verket falde under Excommunicationsstraf. Heraf kan

[1]) Dipl. N. I. 342.

man see, at Erkestolen i Nidaroos trods de tidligere Forhandlinger fremdeles betragtede Compositionen af 1270 som gjeldende og ventede kun paa Lejlighed til at gjennemføre dens Bestemmelser, hvilke ogsaa, saavidt man kan see, efterhaanden bleve de raadende, da det jo heller ikke kan negtes, at de stemmede ganske med, hvad der nu var vedtaget over hele den romersk-katholske Verden. Artiklens 16—21, 28, 29, indeholder ligeledes nærmere, fordetmeste allerede forhen fastsatte, Bestemmelser om Excommunicationsstraf for andre Indgreb af Verdslige i Geistlighedens Rettigheder, eller Forgribelser paa Kirkens Immunitet. Endelig bekræftedes, som allerede ovenfor nævnt, i Art. 6 Erkebiskop Arnes Generalstatut. Alle disse Bestemmelser udfærdigedes den 23de August 1351 og beseglede af de ovenfor nævnte Personer [1].

I det paafølgende Aar 1352 holdt Erkebiskop Olaf atter et Provincial-Concilium, hvortil han udfærdigede Tilsigelsesbrevene i Juni Maaned, da han var paa Visitatsreise oppe i de nordlige Dele af Haalogaland. Man har endnu Tilsigelsesbrevet til Biskop Sigfrid i Stavanger, dateret Kapelvaag (i Vaagen) den 1ste Juni. Han yttrer her — formodentlig efter en staaende Formel i saadanne Breve — at Metropolitanerne ifølge de hellige Fedres Decreter vare forpligtede til hvert Aar, uden nogen Undskyldning, at holde Provincial-Concilier for at raadslaa om, hvad der kunde tjene til at rette paa de Undergivnes Feil og forbedre deres Seder. Og derfor havde han besluttet at holde Concilium i **Bergen**, hvor Biskop Sigfrid skulde see til personligen at indfinde sig og derhos tilholde sit Capitel at afgive Møde ved Fuldmægtige, saafremt de vilde undgaa den Straf, der var fastsat for dem, der udebleve efter Indkaldelse til Provincial-Concilium [2]. Ligelydende Skrivelser maa samtidigt være afgangne til de andre Biskoper. Sigfrid var sandsynligviis paa denne Tid, da Conciliet skulde holdes, allerede under Vejs til Avignon for at tilvende sig Oslos Biskopsstol, thi man finder ingen Tegn til, at han har været tilstede i Bergen, og naar han, som vi have seet, allerede fik sit Ønske opfyldt den 14de October, maa han vel og have tiltraadt Reisen til Curien før Midten af August. Derimod var Gyrd, som han pønsede paa at fortrænge, tilstede ved Conciliet i sin kortvarige Egenskab af Biskop i Oslo, ligesaa Biskop Haavard af Hamar; om Gisbrikt, der hørte hjemme i Bergen, kan der ej være nogen Tvivl [3]. Af tilstedeværende Chorsbrødre fra forskjellige Capitler

---

[1]) Norges gl. L. III. 301—306. Udførligere Meddelelse af Bestemmelsernes Indhold findes i Keysers: „den norske Kirkes Historie" II. 344—358.

[2]) Dipl. N. IV. 357.

[3]) Gyrd nævnes i Egenskab af Biskop i Oslo som overværende en Gave af Jordegods,

nes den føromtalte Arne Ketilssøn fra Oslo, der ogsaa Aaret forud te paa Biskop Salomons Vegne [1]). Forresten er intet opbevaret af der besluttedes paa dette Concilium, som synes at være blevet holdt jorten Dage sildigere end den af Erkebiskopen tilstevnte Dag. Man kun, at flere Biskoper og Capitler under dette Møde have gjort nskab for sine Udbetalinger til de pavelige Under-Collectorer, der stee selv var tilstede.

Erkebiskop Olaf fik endnu samme Aar, han var kommen hjem til ge, og ifølge en Ansøgning, som han umiddelbart derefter maa have ndt til Curien, den Ret bevilget af Paven, at han, naar han holdt sse i fuldt Ornat, eller naar han selv eller en anden i hans Nærvæ- prædikede, kunde selv eller ved den, der holdt Prediken, tilstaa en- af de Nærværende, der bekjendte og angrede sine Synder, hundrede ges Fritagelse fra de dem ilagte Pønitentser [2]). Omtrent samtidigt delte Paven en heel Deel anseede Personer i Norge det sedvanlige fessionale, eller Tilladelse til at velge en Skriftefader, der ved Døds- en kunde give fuldstændig Absolution. Da Rekken af dem, der fik e Tilladelse, begynder med Olaf selv, er det og høist sandsynligt, at han udvirket den for dem alle. De øvrige ere Biskop Salomon af Oslo, kop Jon af Garde i Grønland, Biskop Haavard af Hamar, Biskop n af Hole, Hr. Sigurd Hafthorssøn, Lodin Thoressøn Chorsbroder daroos, Hr. Agmund Finnssøn, Biskop Gisbrikt af Bergen, Hr. r Oma, Ridder, og hans Hustru Fru Ingerid, af Bergens Diøcese, t Botulf Asbjørnssøn, Kolbein Eindridessøn og Sigurd Ivarssøn, rsbrødre i Bergen [3]). Da man fra samme Tid forefinder en lig-

---

der stete i Bergen den 21de Sept.; (Dipl. N. II. 313). Haavard af Hamar ud- stedte i Bergen den 3die Sept. 1352 sit Brev om, hvormeget han havde be- talt de pavelige Collectorer i Pavetiende og Rumaskat (Dipl. N. I. 332). Er- kebiskop Olaf kundgjorde ligeledes fra Bergen den 19de Septbr., hvormeget han havde betalt (Dipl. N. I. 334). Dette var maaskee allerede efterat Con- ciliet var sluttet, thi af den Omstændighed, at ikke Gisbrikt, men Domcapit- let i Bergen, Dagen forud gav sit Brev om de samme Udbetalinger, maa man slutte, at Biskopen selv ej længer var i Byen. Formodentlig er det da holdt nærmere den 3die September. Gisbrikt var i Bergen den 30te Juni (Dipl. N. I. 331).

[1]) See nysnævnte Brev, hvor Biskop Gyrd nævnes.

[2]) Reg. Clement. VI. commun. ann. 10 lib. 4. p. 104. ep. 776.

[3]) Sammesteds lib. 4. p. 2. fol. 166 og lib. 3. de abs. in art. mort. ep. 120—124. Dateringerne af alle disse Confessionaler, thi der er eet for hver, ere fra 22de Juni til 27de Juli. De fleste ere fra 14de Juli, det for Olaf selv af 10de Juli. Af de her nævnte Personer er Chorsbroderen Lodin Thores- søn i Nidaroos upaatvivleligt den samme Lodin, der havde overlevet Pesten og ene valgt Olaf til Erkebiskop.

ulf indviet af den i den fransk-engelske Historie saa bekjendte Talley Cardinalbiskop af Albano og fik Tilladelsen til at drage hjem 15de November [1]). De Beneficier, han før havde haft, blev saa „ledige ved Curien" og hjemfaldne til Pavens egen Provision, Botulf udvirkede endnu før sin Afreise Tilladelse til selv at besette „da der, deels paa Grund af Beneficiernes egen Ubetydelighed, deels medelst Mangelen paa Geistlige overhoved i Norge, og Landets Afstand fra Curien, neppe var at formode, at nogen vilde derned for at søge om dem, hvorfor det var at befrygte, at de længe vilde henstaa ubesatte [2])". Samtidigt skaffede han og sin Fr Agmund Olafsøn, Chorsbroder i Nidaroos og Prest ved Havu (Hadsel) i Vesteraalen, samt kanonisk Retsstuderende et Canonicat med bende ved Hamars Kirke, allerede i Pave Clemens's Tid ledigb ved Curien formedelst den forrige Indehaver Brynjulf Haralds Død sammesteds, og udvirkede for en anden af sine Venner, S Vinaldsøn, Prest til St. Mariæ Kirke i Tolga, et Canonicat Præbende ved Stavangers Kirke, uden at de saaledes begunstigede soner derfor behøvede at give Slip paa de Beneficier, som de al havde [3]). Men de Begunstigelser, der var blevne Botulf til Deel, dog vist lidet at sige mod de tunge Gjeldsforpligtelser, hans nye o ede Verdighed paadrog ham. Der hvilede nu nemlig mindst et b Beløb af Servitspenge paa hans Biskopsstol. Sigfrid var natur ved sin Udnævnelse dertil under sit Ophold i Curien bleven den fe lige Sum skyldig, saavel til Kammeret, som til Cardinaler og Of ler, men da han blev forflyttet til Oslo saa kort Tid efter, og fø endnu Summen var betalt, faldt kun en Deel deraf paa ham, det øvrige skulde udredes af hans Efterfølger, der dog, som det sy slap at udrede noget nyt Beløb for sin Part, da han ej var bleven i viet ved Curien og desuden beklædte Embedet i for kort Tid til kunne afbetale noget af hiin Restance-Sum. Botulf derimod, som indviet ved Curien, maatte nu ej alene overtage Restancerne efter S frid, men ogsaa forpligte sig til at udrede de nye Summer, som hans Udnævnelse og Indvielse medførte. Disse Udredelser faldt ham,

[1]) Reg. Innoc. VI. cod. chart. T. 10. fol. 489 vs. Man kan i Reglen antage, hvad der ogsaa tydeligt bekræftes af hvad der ovenfor er anført Erkebiskop Arne, at disse Hjemreise-Tilladelser ere daterede samme Dag Indvielsen.

[2]) Pav. Bulle af 2. Dec. 1355, Reg. Innoc. VI. commun. an. 3. lib. 2. f. 263. ep. 319.

[3]) Innoc. VI. Reg. Suppl. an. 3. p. 3. fol. 274. Botulf udvirkede ved sa Leilighed en Beforbring for en Prest fra Øsels Diocese.

i letteligt kan begribe, yderst vanskelige. Endnu i 1357 var han ikke men videre end til, gjennem sin Fuldmegtig Jacob Lucæ af Prato, betale Afdrag paa de Sigfridske Restancer, og den pavelige Kæmereer atte bevilge ham Henstand med det øvrige „paa Grund af den Masse Byrder, der hidtil havde gjort det og endnu gjorde det umuligt for m at skaffe Pengene til Veje [1])".

Om Biskop Gisbrikts Virksomhed i Løbet af denne Tid vides ikke ret, ligesaalidet som om Biskop Haavards, hvilken desuden kun var kort-ig, medens derimod Gisbrikt og Botulf forestod sine Biskopsstole i lang Rekke af Aar [2]). Ogsaa hviler der et stort Mørke over, hvorledes i denne Tid og lang Tid forud stod til med **Færøernes** Biskops-. Vi have seet, at Signar i Aaret 1343 var bleven afløst af **Haa-**, om hvilken forøvrigt intet andet vides, end at han døde i 1348. Haavard nævnes i den gamle Biskopsfortegnelse, hvorom der i forgaaende er talt, en vis **Arne**, og efter denne igjen en anden ne, med Tilnavn **Svæla** [3]), om hvilken man veed, at han i Aaret tilfeldigvis ved Storm blev fordreven til Island og opholdt sig en Vinter [4]). Det er saaledes umuligt at vide, om det er den eller den anden af begge disse Arner, der i Januar 1360 fik tre ender bevilgede af Paven, af hvilke det ene handlede om, at hans ningsfører Gerlach Speckin maatte bekræftes i Besiddelsen af et erhvervet Canonicat i Bützow i Mecklenburg, og det andet om Be-ring for en svensk Prest under Uppsala Diøcese [5]). Imidlertid skul-man vel snarest slutte, at det var den yngre Arne, naar man seer hen at saadanne Ansøgninger fra Biskoper om Befordring for deres Ven-oftest indgaves og bleve bevilgede paa den Tid, da de selv laa nede Curien for at faa sin Provision, saaat der altsaa idetmindste er dsynlighed for, at han netop nu var bleven udnævnt til Biskop. kaldes „Broder Arne", hvilket viser, at han var Klostergeistlig. s Forbindelse med tydske og svenske Geistlige vækker Formodning om, han har været en af de kongelige Klerker, der havde fulgt Kongen

---

[1]) Qvittering dat. 20de Apr. 1357 fra Kæmereren, Erkebiskop Stephan af Toulouse, i „Liber quitanciarum" Innoc. VI. fol. 431 vs.

[2]) Nemlig til 1370—1380.

[3]) See Biskopsrekken i Langes „Norsk Tidsskrift" V. S. 44.

[4]) Isl. Annaler ved 1365, Udg. S. 314.

[5]) Reg. Suppl. Innoc. VI. ann. 8. fol. 2. Resolutionen er dateret den 21de Januar 1360. Arne kalder sig her frater Arno Episcopus Ferensis in Norvegia, og tillige Pavens „devota creatura"; af Tillægget „frater" fremgaar, at han var Klostergeistlig, af „devota creatura", at han var udnævnt ved Provision.

ulf indviet af den i den fransk-engelske Historie saa bekjendte Talleyran Cardinalbiskop af Albano og fik Tilladelsen til at drage hjem d 15de November [1]). De Beneficier, han før havde haft, blev saaled „ledige ved Curien" og hjemfaldne til Pavens egen Provision, m Botulf udvirkede endnu før sin Afreise Tilladelse til selv at besette de „da der, deels paa Grund af Beneficiernes egen Ubetydelighed, deels f medelst Mangelen paa Geistlige overhoved i Norge, og Landets fj Afstand fra Curien, neppe var at formode, at nogen vilde dra derned for at søge om dem, hvorfor det var at befrygte, at de alt længe vilde henstaa ubesatte [2])". Samtidigt skaffede han og sin Fræ Agmund Olafssøn, Chorsbroder i Nidaroos og Prest ved Havnds (Hadsel) i Vesteraalen, samt kanonisk Retsstuderende et Canonicat med Pr bende ved Hamars Kirke, allerede i Pave Clemens's Tid ledigbl ved Curien formedelst den forrige Indehaver Brynjulf Haraldss Død sammesteds, og udvirkede for en anden af sine Venner, Sig Vinaldssøn, Prest til St. Mariæ Kirke i Tolga, et Canonicat m Præbende ved Stavangers Kirke, uden at de saaledes begunstigede Pe soner derfor behøvede at give Slip paa de Beneficier, som de allere havde [3]). Men de Begunstigelser, der var blevne Botulf til Deel, ha dog vist lidet at sige mod de tunge Gjeldsforpligtelser, hans nys opnaa ede Verdighed paadrog ham. Der hvilede nu nemlig mindst et bety Beløb af Servitspenge paa hans Biskopsstol. Sigfrid var naturligv ved sin Udnævnelse dertil under sit Ophold i Curien bleven den sedvan lige Sum skyldig, saavel til Kammeret, som til Cardinaler og Offic ler, men da han blev forflyttet til Oslo saa kort Tid efter, og fø endnu Summen var betalt, faldt kun en Deel deraf paa ham, og det øvrige skulde udredes af hans Efterfølger, der dog, som det syne slap at udrede noget nyt Beløb for sin Part, da han ej var bleven ind viet ved Curien og desuden beklædte Embedet i for kort Tid til kunne afbetale noget af hiin Restance-Sum. Botulf derimod, som va indviet ved Curien, maatte nu ej alene overtage Restancerne efter Si frid, men ogsaa forpligte sig til at udrede de nye Summer, som hans eg Udnævnelse og Indvielse medførte. Disse Udredelser faldt ham, s

---

[1]) Reg. Innoc. VI. cod. chart. T. 10. fol. 489 vs. Man kan i Reglen all antage, hvad der ogsaa tydeligt bekræftes af hvad der ovenfor er anført o Erkebiskop Arne, at disse Hjemreise-Tilladelser ere daterede samme Dag s Indvielsen.

[2]) Pav. Bulle af 2. Dec. 1355, Reg. Innoc. VI. commun. an. 3. lib. 2. p. f. 263. ep. 319.

[3]) Innoc. VI. Reg. Suppl. an. 3. p. 3. fol. 274. Botulf udvirkede ved samm Leilighed en Befordring for en Prest fra Lyfels Diocese.

letteligt kan begribe, yderst vanskelige. Endnu i 1357 var han ikke
ıen videre end til, gjennem sin Fuldmegtig Jacob Lucæ af Prato,
:tale Afdrag paa de Sigfridske Restancer, og den pavelige Kæmereer
te bevilge ham Henstand med det øvrige „paa Grund af den Masse
)yrder, der hidtil havde gjort det og endnu gjorde det umuligt for
at skaffe Pengene til Veje [1])".
Om Biskop Gisbrikts Virksomhed i Løbet af denne Tid vides ikke
, ligesaalidet som om Biskop Haavards, hvilken desuden kun var kort-
;, medens derimod Gisbrikt og Botulf forestod sine Biskopsstole i
ıng Rekke af Aar [2]). Ogsaa hviler der et stort Mørke over, hvorledes
i denne Tid og lang Tid forud stod til med **Færøernes** Biskops-
Vi have seet, at Signar i Aaret 1343 var bleven afløst af **Haa-**
d, om hvilken forøvrigt intet andet vides, end at han døde i 1348.
r Haavard nævnes i den gamle Biskopsfortegnelse, hvorom der i
foregaaende er talt, en vis **Arne**, og efter denne igjen en anden
le, med Tilnavn **Svæla** [3]), om hvilken man veed, at han i Aaret
5 tilfeldigvis ved Storm blev fordreven til Island og opholdt sig
en Vinter [4]). Det er saaledes umuligt at vide, om det er den
e eller den anden af begge disse Arner, der i Januar 1360 fik tre
ragender bevilgede af Paven, af hvilke det ene handlede om, at hans
ningsfører Gerlach Speckin maatte bekræftes i Besiddelsen af et
rhvervet Canonicat i Bützow i Mecklenburg, og det andet om Be-
ring for en svensk Prest under Uppsala Diøcese [5]). Imidlertid skul-
man vel snarest slutte, at det var den yngre Arne, naar man seer hen
at saadanne Ansøgninger fra Biskoper om Befordring for deres Ven-
ofteſt indgaves og bleve bevilgede paa den Tid, da de selv laa nede
Curien for at faa sin Provision, saaat der altsaa idetmindste er
dsynlighed for, at han netop nu var bleven udnævnt til Biskop.
kaldes „Broder Arne", hvilket viser, at han var Klostergeistlig.
s Forbindelse med tydske og svenske Geistlige vækker Formodning om,
an har været en af de kongelige Klerker, der havde fulgt Kongen

[1]) Qvittering dat. 20de Apr. 1357 fra Kæmereren, Erkebiskop Stephan af Tou-
louse, i „Liber quitanciarum" Innoc. VI. fol. 431 vs.

[2]) Nemlig til 1370—1380.

[3]) See Biskopsrekken i Langes „Norsk Tidsskrift" V. S. 44.

[4]) Isl. Annaler ved 1365, Udg. S. 314.

[5]) Reg. Suppl. Innoc. VI. ann. 8. fol. 2. Resolutionen er dateret den 21de
Januar 1360. Arne kalder sig her frater Arno Episcopus Ferensis in
Norvegia, og tillige Pavens „devota creatura"; af Tillægget „frater" frem-
gaar, at han var Klostergeistlig, af „devota creatura", at han var udnævnt
ved Provision.

Vi ville i det følgende see, hvorledes Sigfrids Efterfølger paa Bispsstol, selv en Nordmand, dog fik det Beneficium, han havde beklædt, besat med en Svensk og ligeledes skaffede en ander Mand et Beneficium, skjønt allerede den Tid var indtruffen, hvo og Sverige i politisk Henseende paa det nærmeste var adskilte anden. Men dette — man kunde sige geistlige — Fællesskab vedl sig fremdeles, ja tiltog endog snarere end aftog. Der kan ingen Tvi om, at netop dette geistlige Fællesskab har været en mægtig D til at befordre de unionelle Tendentser og forberede den større politi stiske Union, som ved Aarhundredets Slutning kom istand. Det s meligt, at da Norge igjen kom lidt til Kræfter, og de Geistlige igjen blev nogenlunde fuldstændiggjort efter Pestens Ødeleggel ogsaa stundom norske Geistlige bleve ansatte i Sverige.

Efter nu nærmere at have iagttaget, hvorledes det gik n disse pavelige Reservationer og Provisioner, der i den Tids som vi her have for os, kunne siges at være bleven til staaende bliver det ogsaa lettere at indsee, hvor store, idetmindste tilsynel Fordele ej alene Pavestolen, men ogsaa Cardinalcollegiet, Pave Hofholdning og formodentlig det hele Contorpersonale i Pavens celli havde af dette System, som det derfor maatte ligge i all teresse at vedligeholde, saalænge det lod sig gjøre. For det havde den blotte Omstændighed, at saa mange Beneficier nu bo ved Curien, den Følge, at desto flere Embeder bleve ledige samn altsaa hjemfaldt til den pavelige Disposition ifølge de Reservatio ter, som hver Pave nu, den ene efter den anden, ved sin Tiltrædelse i udstedte. Tidligere kunde dette ikke godt indtreffe, uden naar de Erkebiskoper vare nede ved Curien for at modtage Bekræftelse Valg, og ved deres Indvielse alle de Beneficier bleve ledige ved som de hidtil havde haft, medens de Beneficier, der paa lignende tilhørte de til Lydbiskoper udvalgte Prælater, der sedvanligviis i hjemme, ogsaa kun bleve ledige „udenfor Curien" og derved un den pavelige Disposition. Men Provisions-Systemet medførte, ogsaa Aspiranterne til Bispe-Embederne maatte drage til A hvis de vilde gjøre sig noget Haab om at opnaa den attraaede hed: de modtog saaledes sin Udnævnelse og Indvielse der, og bleve alle deres hidtil hafte Beneficier først der vacante. De

---

de prebendis vacaturis, ep. 21. 22. Til Conservatorer for Jon R udnævntes Biskopen af Carpentras, Biskopen i Oslo og Abbeden i til Conservatorer for Konrad Biskopen af Carpentras, Abbeden af H Decanen i Dorpat (Johannes Guilaberti).

des allerede her en Masse større og mindre Beneficier, som alene
e besettes af Paven, og da det nu, især i hine Tider, hvor alle
rretninger gik saa langsomt, deels var vanskeligt fjernt fra Avignon
ide, hvilke Embeder der paa denne Maade vare forbeholdte Pavens
Disposition, deels ogsaa var at vente, at enhver, der allerede befandt
ved Curien, vilde have større Udsigt til Befordring, end den, som sad
nme, fulgte heraf, at ogsaa underordnede Geistlige i Massevis maatte
ke ned til Avignon for ved enhver gunstig Lejlighed at være ved
anden. Men heraf fulgte igjen, at ogsaa enhver af disse, der ved
elig Provision ombyttede et eller flere mindre Beneficier med et større,
r efterlod hine som „ledige ved Curien" til pavelig Forføjning.
i skjønt det ofte var Tilfældet, at begunstigede Klerker fik besidde
re Beneficier paa een Gang, indtraf det dog stundom, at hans nye og
t forrige Beneficium vare altfor uforenlige med hinanden, og det blev
udtrykkeligt paalagt Candidaten, at han, naar han var kommen i virkelig
esiddelse af det nye, skulde opgive det gamle, hvilket imidlertid ligefuldt
tragtedes, som om det var blevet vacant fra den Dag, Provisionsbre-
var udferdiget. Det laa forøvrigt i Sagens Natur, at jo flere Be-
icier der saaledes bleve ledige ved Curien, desto mindre Rede havde
n saavel ved denne selv, som hjemme i Landene paa, hvilke der
de bortgives og hvilke ikke, og derfor betegnede de fleste Ansøgnin-
om og Provisionsbreve til mindre geistlige Embeder ikke engang
et bestemt Beneficium, men „det første ledigblivende", saaledes som
ovenfor (S. 346—347) er viist. Og om et saadant endog ikke egent-
kunde siges at være blevet ledigt ved Curien, gjorde dette alligevel
t til Sagen, thi her forudsattes Paven at benytte sig af sin specielle
servationsret, og han kunde derfor i Massevis give Expectancer paa
t først ledigblevne Beneficium af den eller den Indtægt, der ellers
de bortgives af N. N. Biskop". Men denne store Sammenstimlen
ll Verdens Geistlige til Avignon, som herved foranledigedes, kunde for
første nu ikke andet end bidrage til denne Stads Opkomst og Flor; thi
end, som vi nys have seet, mange af dem meget fattige og henslæbede der-
en kummerlig Tid under lang Solliciteren, saa indfandt der sig dog
a en Mængde rige Prælater, der gave mange Penge ud og saale-
indirecte berigede det pavelige Skatkammer. Dog end mere vandt
ved de Pengesummer, som Provisionssystemet umiddelbart afkastede.
var nu for det første alle Expeditionsgebyrerne for de utallige Pro-
nsbreve, der hvert havde sin Taxt, efter Embedets Anseelse og Indtæg-
s Størrelse. Men fremfor alt afgav Bispernes Servitspenge en
Indtægtskilde. I den forrige Tid, da alt gik i sin Orden, og Lyd-
perne ordineredes hjemme, kunde der ikke være Tale om Servits-

penge for andre end Erkebiskoperne. Nu derimod maatte enhver Biskop, som indviedes ved Curien, ligeledes betale dem, saaledes som vi allerede have seet, deels til det pavelige Kammer, deels til Cardinalcollegiet, deels til „Familiarer og Officialer". Naar nu, som det fremgaar af Qvitterings-bøgerne, disse Servitspenge til det pavelige Kammer for enhver Biskop udgjorde gjennemsnitligt 250 Guldgylden, og man dog allermindst for hvert Aar kan regne halvhundrede Bispopsprovisioner, bliver denne Indtægtspost alene 17500 Guldgylden eller noget over 1850 Pund Sterling, der svarer til det Tidobbelte i vore Dage[1]). Og ligesaa meget fik Cardinalerne. Det var saaledes ikke at forundre sig over, at Pave, Cardinaler og det hele Hof- og Cancellie-Personale gjorde alt hvad de kunde for at overholde dette System uden at kunne eller ville see dets fordærvelige Følger.

En af disse synes dog at maatte have fremtraadt saa iøjnefaldende, at man formeligt maa have lukket Øjnene derfor, uagtet det netop var en af de Misligheder, som man ved Provisionssystemet foregav at ville afhjelpe. Det var den lange Tid, hvori mangt et Beneficium kom til at henstaa ledigt, uagtet det idetmindste ved Bispopsprovisionerne var en staaende Talemaade, „at Hans Hellighed var betænkt paa en snar Besættelse af den ledige Bispopsstol, for at den ikke skulde udsættes for de Ulemper, der flød af en altfor lang Vacance"[2]). Vi have allerede seet Exempler herpaa i flere af de Beneficier, som bleve ledige, da Hr. Paal Baardssøn ophøjedes paa Erkestolen. Han havde haft Beneficier, som det lader, i saagodtsom alle norske Dioceser, idetminste i dem, hvor der fandtes Canonicater og Præbender. Disse Beneficier bleve saaledes ledige den 15de December 1333[3]). Et af dem var et Canonicat med Præbende ved den orknøyske Kirke. Dette blev ikke besat førend den 21de Juli 1343, da Pave Clemens overdrog det til Chorsbroderen i Oslo Thord Guthormssøn, saaledes at denne ved Siden deraf beholdt sit osloiske Canonicat[4]). Der siges udtrykkeligt i Provisionsbrevet, at hine Beneficier havde staaet ledige lige siden Paals Indvielse. Det er allerede tidligere nævnt, at Paal Baardssøn i Aaret 1322 havde faaet St. Nikolai Capell i Undradal i Sogn. Dette, der ligeledes blev ledigt ved hans Befordring, og som beregnedes efter Tiendetaxten til en aarlig Indtægt af 10 Mk. Sølv, blev ikke besat af Paven førend den 24de Octbr. 134[illegible]

[1]) Ogsaa de ved Provision udnævnte Klosterforstandere maatte betale Servitspenge. Endnu findes i det pavel. Archiv Abbed Hallvards, Erkebiskop Olafs Eftermands, Originalobligation for 15 Mk. br. Sølv eller 75 Gylden, dat. 1135[illegible]

[2]) See f. Ex. Provisionsbrevet for Erkebiskop Olaf i Dipl. N. I. 322.

[3]) Denne Dag blev nemlig Paal indviet, see ovenfor, S. 147.

[4]) Reg. Clement. VI. commun ann. 2. lib. 5. literæ gratiarum de canonicatibus et præbendis vacantibus, ep. 11.

det overdroges den bergenske Chorsbroder Orm Agmundssøn, skjønt rigtignok ved denne Lejlighed heed, „at der i Mellemtiden ved den inære Autoritet havde været indtrængt andre i Embedet, den ene efden anden", hvilket naturligviis vil sige, at Biskoperne havde benyt- sin lovlige Ret til at besætte det. Her havde altsaa i Virkelighe- Vacancen ikke været saa lang, og Skaden følgelig ikke saa stor, besynderligt er det at see Begreberne saaledes forrykkede, at den, der ordentlig Viis var beskikket til et Kald, der ellers vilde have henstaaet igt, kaldes „indtrængt", medens derimod den, der virkelig var indrengt, og maaskee nu kom for at fortrænge den rette Incumbent, betegnes som den lovlige Ihændehaver. Den samme Forføjning skete mme Dag, og med Tillæg af samme Bemerkning om Indtrængelse af dre Candidater ved den ordinære Autoritet, med det Canonicat ved ergens Christkirke, som Paal Baardsøn havde haft. Det blev med hørende Præbende overdraget til Botulf Asbjørnsøn, den samme, der n blev Biskop i Bergen [1]). Det følgende Aar fik den forhen omte Arne Ketilssøn, Chorsbroder i Oslo, en Præbende ved Hamars mkirke, som Paal Baardsøn havde haft, og som ved dennes Oplelse paa Erkestolen var blevet ledig, uden at der tales om nogen midtidig „Indtrængelse" [2]) af andre, medens det dog ej er afgjort, at en an ej havde fundet Sted. Dette være nu, som det vil — i ethvert ilfælde maatte Provisionssystemet gjøre Skade; thi enten forvoldte det, Embederne i altfor lang Tid stode ledige, eller og opstod der Forring og mangehaande Ubehageligheder, naar — hvad vi nu allerede e have seet Exempler paa — en ved Curien udnævnt Candidat fremlagde Provisionsbrev og ved et paveligt Magtsprog fortrængte en Mand, der maaskee i en lang Aarrække havde været i uforstyrret og velfortjent Besidlse af Embedet [3]).

[1]) Clement. VI. Reg. Suppl. ann. 7. p. 1. fol. 299.

[2]) Clement. VI. Reg. Suppl. ann. 8. p. 2. fol. 151.

[3]) Til større Sikkerhed for den, der fik Provisionsbrev, plejede der sedvanligviis at indrykkes i dette, „at hvilkensomhelst anden Ihændehaver strax skulde vige ham Pladsen". Dette gik dog ikke altid saa let fra Haanden, og et af de bedste Exempler derpaa afgiver netop den ofte omtalte pavelige Nuncius Johan Guilaberti's Udnævnelse til Decanus i Dorpat. Biskopen og Capitlet i Dorpat vilde aldeles ikke erkjende Udnævnelsen, og Decanatet blev ad lovlig Vej besat med tre Candidater efter hinanden, uden at Johan Guilaberti fik en eneste Skilling af Indtægterne; og denne maatte begynde en vidtløftig Proces derom, paa hvilken han ikke oplevede at see Enden. Der findes endnu i det vaticanske Archiv et løst Ark med Overskrift „In causa Tarbatensi", indeholdende Copi af en af Biskopen og Capitlet i Dorpat i August 1360 notarialiter fremsat Appell mod de Executorers Fremgangsmaade, som i sin Tid, da Provisionen skete, vare paa sedvanlig Viis blevne beskikkede for Jo-

51. Indviklede Forhandlinger, maaskee om Skaane, med Kong Valdemar. Spendt Forhold og idelige Stilstande med de tydske Stæder. Overeenskomst mellem Kongen og de holstenske Grever.

Det er forhen omtalt, hvorledes Kong Magnus ikke længe efter sin Hjemkomst fra det russiske Tog holdt et Raadsmøde i Kalmar, hvor han godkjendte de paa hans Vegne af Dronning Blanche indgaaede Forpligtelser med Hensyn til Laanet af de pavelige Penge, der tildeels vare og herefter fra Tid til anden bleve ham indbetalte. Det heder rigtignok i Gjeldsbrevet, at de „vare anvendte til Rigets Bedste", hvilket skulde synes at antyde, at de allerede var modtagne og udgivne, men saaledes kan det dog ikke forholde sig, da vi, som det ovenfor er viist, af Qvitteringerne selv erfare, at flere Summer indkom først bagefter, ej at tale om hvad der kom fra Norge, hvilket altsammen først indbetaltes senere. Men hine Ord passe vist paa, hvad der var modtaget før Gjeldsbrevets Udstedelse, thi at modtage og atter udbetale Penge var for Magnus, eller dem, der forestod hans Finantser, vistnok eet og det samme, i saa stor Forlegenhed for Penge befandt han sig, efter alle Tegn at slutte, i denne Tid. Saaledes havde han endog sat sine Kroner i Pant til Lübeck, hvilket dog forudsætter en mere end almindeligt trykkende Pengetrang [1]). Uagtet hans Finantser altid synes at have staaet paa en slet Fod, maa det dog have været Udrustningerne til Ruslands-Toget, som især deleshed opslugte alt hvad han kunde skaffe, og den gamle Riimkrønike har derfor vist ganske Ret, naar den, som vi have seet, taler om hans store Ubehageligheder med de udenlandske Lejetropper, der fordrede sin Sold. Det var vel ogsaa for en stor Deel om at skaffe Penge til Veje, at Kong Magnus holdt et Raadsmøde i Helsingborg, om hvilket vi forøvrigt intet andet vide, end at det sandsynligvis afholdtes i September 1351 [2]). Imidlertid maa man næsten for-

---

hannes. Denne døde Aaret efter, og Erkebiskop Bromold i Riga ansøgte da om, at hans Frænde, Nikolaus af Tisenhusen, Indehaver af Decanatet, med hvem Johan i flere Aar havde procederet, nu maatte faa pavelig Provision, hvilket ogsaa bevilgedes. Innoc. VI. Regest. Suppl. an. 9. p. 2. fol. 247.

[1]) See Kong Magnus's Brev dateret Marstrand den 14de Juli 1352, hvorved han giver Heine Stywe Fuldmagt til at gjenløse hans pantsatte Kroner og bringe dem fra Tydskland til Sverige (Lappenbergs Sartorius II. S. 422). At det var til Lübeck, de vare pantsatte, sees deraf, at Brevet selv findes i Lübecks Archiv.

[2]) Den danske Chronicon af 1357 for Aaret 1351 (Scr. r. D. VI. 526) siger: Rex Sveciæ parliamentum tenet in Helsingborg. At dette Møde holdtes i September maa sluttes deraf, at Kongen udstedte to Breve fra Helsingborg den

ide, at der til samme Tid har været underhandlet med de tydske Stæ-
', og fornemmelig med Kong Valdemar. Thi just under dette sit
ohold i Helsingborg, den 17de September, udgav Kong Magnus en
ræftet Gjenpart af Kong Erik Haakonssøns og Kong Haakon Mag-
ssøns Breve af 1294 om Friheder for Rostocks og Wismars Bor-
re i Norge [1]), og tillige berettes det, at tre danske og tre svenske
iskoper kom sammen i Lund hos Erkebiskopen for at handle om Fred
llem Rigerne [2]). Nu var det netop bestemt ved den endelige Freds-
lning i Vardberg mellem Magnus og Valdemar, at hvis denne søgte
forurolige Magnus i Besiddelsen af Skaane m. m., da skulde inden
ls Uger de nærmeste tre Biskoper og tre verdslige Herrer fra hver
ide træde sammen i Helsingborg og efter anstillet Undersøgelse dømme
nekongen til en Bod af 30000 Mk. Sølv. (s. o. S. 286.) Vel
ler i hiin Beretning kun Tale om tre Biskoper fra hver Side,
Mødet fandt Sted i Lund, og ikke i Helsingborg, saa at det vel kan
re muligt, at Gjenstanden for disse Overlægninger kun vare kirkelige
liggender. Men noget synes dog ogsaa paa denne Tid at maatte
e været Kong Magnus og Kong Valdemar imellem, thi ellers vilde
ikke deres paatænkte Forbund mod Russerne have gaaet overstyr. Vi
e desuden seet, at Kong Valdemar i denne Tid virkelig omgikkes med
ner om at vinde Skaane tilbage, og at han i dette Øjemed oplagde
ge Raad med Kong Magnus's egen Svoger, Hertug Albrecht. Det
derfor ikke usandsynligt, at Magnus kan have erfaret noget herom, skjønt
rigtignok lader til, at han i alle Fald ingen Mistanke nærede til sin Svo-
. Men om Magnus endog intet derom har erfaret, saa var der dog an-
Spørgsmaal vedkommende de forhenværende danske Landskaber, i sig selv
tige nok til at kunne bevirke et midlertidigt spendt Forhold mellem ham
Valdemar. Begge de unge Porser, Kongens Halvbrødre, vare døde i
sten, og Kong Magnus tog deels som deres Lehnsherre, deels som deres
ntuelle Arving, Søndrehalland i Besiddelse [3]). Men hvorledes gik det

17de September, nemlig det ene, der strax nedenfor omtales, Bekræftelse af Rostocks og Wismars Privilegier; det andet vedkommende Finland, Porthan ad Juusten. S. 261.

[1]) Suhm XIII. S. 258. Her staar der, at de eldre Kongers Breve var af 1292, men dette maa være en Fejltagelse, da der ej kan være meent noget andet end det af 6te Juli 1294, s. o. IV. S. 234—240.

[2]) Det danske Chr. af 1357, l. c. Mødet synes at have været holdt allerſidst i Aaret, da det omtales efter Kong Valdemars Hjemkomst fra Tydskland den 16de November.

[3]) At han tog det i Besiddelse sees noksom deraf, at han kort efter bortforlenede det til sin Yndling Benedikt Algotsson. Men der er ogsaa udtrykkelige Vid-

med Porsernes Besiddelse i Danmark, navnlig det holbekske Hertugdømme? Ved den sidste Overeenskomst i 1346, da Porserne afstod fra alle Fordringer paa Estland, havde Valdemar givet dem fuldkommen Æqvivalent i Holbek, og dette maa have været noget mere end en blot og bar Forlening: det maa have været en virkelig Ejendomsret, der ved deres Død gik over paa deres Arvinger, nærmest Moderen, Hertuginde Ingeborg. Men paa den anden Side er der igjen Tegn til, at de unge Porser under hine Forhandlinger, da de vare nede i Kjøbenhavn og frasagde sig Fordringerne paa Estland, have ladet sig overtale af Valdemar ved allehaande Løfter til at slutte sig nærmere til ham, maaskee endog til underhaanden at erkjende ham som sin Lehnsherre ogsaa for Søndrehalland, eller til at give ham Løfte om at ville gjøre det, naar et dertil belejligt Øjeblik frembød sig, saavelsom at Kong Magnus er kommen undervejr dermed, thi hvad skulde vel ellers have foranlediget den allerede forhen omtalte Sløjfning af Falkenbergs Slot, der fandt Sted just i det samme Aar, som Porserne og Valdemar havde været sammen? Hvis altsaa Kong Valdemar efter Porsernes Død virkelig har gjort Demonstrationer til at ville indfordre Søndrehalland og i dette Øjemed maaskee har gjort Vanskelighed med Hensyn til Porsernes Efterladenskab i Sjæland, da var dette allerede Anledning nok til Forhandlinger af det Slags, der antydes i Fredstractaten af 1343. Og at der var vigtige Sager paa Ferde mellem begge Konger, sees noksom af de trende Sammenkomster, de havde i det paafølgende Aar, hvorom der nedenfor vil blive talt. Derhos er det vel heller ikke uden med Hensyn til de skaansk-hallandske Anliggender, at K. Magnus nu tilbragte længer Tid paa de Kanter og efter et kort Ophold i det østlige Sverrige atter kom tilbage, i det han nemlig fra hiin Samling i Helsingborg begav sig til Ljodhuus, hvor han var den 10de October, og det følgende Aar, efterat have været oppe i Mælar-Egnene i Februar og

nesbyrd om, at han i sit eget og sin Moders Navn inddrog deres private Besiddelser som Arvegods. Der haves saaledes et Brev, udstedt paa Varberg den 25de Marts 1352 af Kong Magnus og hans Moder Hertuginde Ingeborg „til Sverige, Halland og Sams", hvorved de skjenke alt det Gods, der er dem tilfaldet i Hamars ved Hertugerne Haakons og Knuts Død, m. m. til St. Martins Nonnekloster i Skeninge. Allerede i Februar 1350, formodentlig umiddelbart efter Hertugernes Død, havde Kong Magnus indfordret Hamars-Godset, thi der findes, som vi allerede have seet, i det svenske Rigsarchiv et Brev udstedt i Stockholm af Jon Hafthorssøn den 21de Febr. 1350, hvorved han uden Gjenløsningsret, men mod Erstatning afstaar til Kong Magnus Halvdelen af det Gods i Hamars, som han havde faaet med sin Hustru Birgitte Knutsdatter, og som Kongen nu havde tilbagefaldt. (See ovf. S. 394). Dette kan ikke forstaaes anderledes, end at Birgitte har været Medarving til Hamars-Godset, som Konge nu søgte at samle under eet.

gyndelsen af Marts, allerede den 25de Marts var tilbage i Vardberg blev paa de Kanter indtil hen i August[1]). Sildigere Forfattere ville d Bestemthed vide, at Kong Valdemar aabenbart fremkom med Fordrin- i paa Skaane, ja at han endog dømtes til at udrede hiin nysnævnte te Straffebod af 30000 Mk. Men efter alle Tegn at dømme berette dette alene efter Gjetning uden at vide mere positivt om den Sag, end nuomstunder[2]). Paa samme Tid have vel derimod de holstenske :ever paatrængende fordret Udbetaling af de Penge, som Kongen efter iget til Rusland var bleven dem skyldig, og Valdemar maatte heri kunne øjne en Lejlighed til, under en Fejde, som han netop nu havde d dem, at vinde Kong Magnus for sig.

For nogenledes at kunne hitte Rede i disse indviklede Forhold er nødvendigt nøjere at betragte de holstenske Grever og Kong Valde- rs Stilling ligeoverfor hinanden. Det er allerede forhen (S. 493) tnt, at Greverne Henrik og Claus i 1348 havde indgaaet et Forlig) Valdemar om paa visse Betingelser at overdrage ham Nyborg med Halvdelen af Fyn, samt om Maaden hvorpaa det øvrige skulde løses. Han blev ogsaa strax sat i Besiddelse deraf og indløste ifølge me Forlig nogle Slotte i Sjælland, Nykøping paa Falster, og nogle itte i Jylland. Herved var det maaskee, at Grev Henrik sattes istand

[1]) Der gives Breve af Magnus, daterede Ljodhuus 9de og 10de Octbr., Vert-hans ad Juust. S. 261. Breve i det sv Rigsarchiv vise, at han var 29de Novbr. paa Vad, uvist hvor, 5te Febr. 1352 i Eskilstuna, 5de og 9de Febr. i Strengnes, 22de Febr. i Skeninge, stedse paa Retterthing, 8de Marts i Strengnes, 25de Marts i Vardberg, s. o., 23de April i Baagahuus, s. o., 10de Juni paa Vardberg, 14de Juli i Marstrand, s. o.

[2]) Huitfeld taler mest herom, men det er umiskjendeligt, hvad ogsaa allerede Lagerbring bemerker, at han ikke har andet haft for sig end det nysnævnte Chron. af 1357, og at Tilsætningerne ere hans egne Forklaringer efter Gjetning Saa-ledes siger han S. 506, at „K. af Sverige holdt en Landdag i Helsingborg og raadslog med Sine om hvad han skulde gjøre, søgte ogsaa hemmelig Kong Valdemars Venskab, hvilken dog ikke vilde indlade sig i Krig, uden at han fik Skaane igjen"; dernaa tales, som i Chron., om Valdemars Reise til Tydskland og Hjemkomst St. Ermunds Dag, og saa fortælles der igjen om de sex Bi-skopers Sammenkomst hos Erkebiskopen af Lund, med følgende aabenbart selv-gjorte Tillæg: „thi det var paa Tider, K. Valdemar fordrede Skaane igjen, medens de Tydske ikke kunne sælge dem det, de ikke havde Ret til". Ved 1354, hvor der atter var et saadant Biskopsmøde, gjentager H. omtrent det sam-me. Messenius (Scondia III. S. 15, 16) gjengiver paa det nærmeste disse Beretninger, men tilføjer hver Gang, at de forsamlede Biskoper fordrede Kong Valdemar, som Fredsforstyrrer, dømt i den fastsatte Bod af 30000 Mk. Sølv. Dette kan alene være hans egen Tilsætning.

til at hverve Tropper og komme Kong Magnus til Hjelp. Men formodentlig maa Valdemar enten ikke have villet eller ikke kunnet opfylde alle de indgaaede Forpligtelser, thi i Begyndelsen af 1351 erklærede Greverne ham og Riget Krig. Ogsaa Hertug Valdemar af Jylland, Kongens Svoger, gjorde fælles Sag med dem [1]). Paa samme Tid herskede der megen Gjæring mellem de jydske Adelsmænd, der fandt Kongens Regiment for haardt og hans Skatter for tunge og maaskee endnu engang tænkte paa at bringe Abels Linje paa Kongetronen. Endvidere udbrød der Privatfeide mellem Kongen og hans Drottsete, den megtige holstenske Adelsmand Nikolas Lembeke, der havde store Besiddelser i Jylland, og det forstod sig da af sig selv, at denne fik Understøttelse af Greverne. Ogsaa Hansestæderne gjorde fælles Sag med Holsterne; de fandt, heder det, at deres Friheder fornærmedes [2]). Under disse Omstændigheder synes det rimeligere, at Kong Valdemar har søgt Magnus's Venskab og Bistand, end at han just nu saa indtrængende skulde have villet opfriske Fordringerne paa Skaane. Han gjorde, som det allerede er nævnt, seenhøstes en kort Reise over til Mecklenburg og Pomern, maaske for at søge Hjelp hos Hertug Albrecht, men vistnok forgjeves, da Albrecht paa den Tid just var i Krig med Pomern [3]). Det er derfor meget sandsynligt, at det Møde, der nu holdtes i Lund mellem de sex Biskoper, nærmest var foranstaltet af ham selv for fredeligt at afgjøre de Spørgsmaal Halland og Skaane angaaende, der efter Porsernes Død var opstaaede, og som ellers let kunde bringe Magnus til at benytte sig af Lejligheden og begynde Krig mod ham fra sin Kant, dersom dette ikke i Tide ved venskabelige Tilnærmelser blev hindret. Den kloge Valdemar maa ogsaa fuldkommen have faaet sit Ønske opfyldt, thi Magnus forholdt sig ej alene rolig, men det vidner endog om en større Tilnærmelse mellem Kongerne, at Magnus selv kom i et spendt Forhold med Hansestæderne, saa at det i det følgende Aar, som vi ville see, var nødvendigt at megle en „Stilstand„ mellem dem. I Begyndelsen af 1352 vilde Valdemar, tryg fra den Kant, drage over til Fyn og Jylland med en Hær, men kunde ikke komme over Beltet, og da han formodentlig indsaa, at han for Øjeblikket intet- her kunde foretage, søgte han en ny Sammenkomst med Kong Magnus og reiste lige op til Ørebro for at finde ham. Dette maa have været i Hjertet af Vinteren, sidst i Januar Maaned, thi alene paa den Tid kan Magnus

[1]) Dette fortælles udtrykkeligt i det d. Chron. af 1357. Scr. R. D. VI. S. 526. At Aarsagen til Feiden var Misligholdelse af Forliget til Rebbe, sees af Voldgiftsdommen af 1352.

[2]) Dette siger Huitfeld, S. 504.

[3]) Chr. af 1357. l. c. jfr. Suhm XIII. 250.

ele den første Halvdeel af 1352 have været i Ørebro [1]). Det kan ne have været meget vigtige Aarsager, som bevægede Kong Valdemar at foretage en saa besværlig Skyndereise. Enten maa han da være ven bange for, at Kong Magnus skulde gjennemskue hans underfun:e Planer og falde ham i Ryggen, naar han paany drog i Felten d Holsterne, eller han maa have villet sikkre sig hans Deeltagelse ved den :rstaaende Fredsmegling og have aftalt med ham, hvad der strax ef-satte i Virksomhed. Valdemar ilede nu, fortælles der, atter til Sjæ-id og satte med sin Hær over til Fyn. Her, berettes der endvidere, om mange Fyrster ham imøde, men han og Hertug Albrecht af Meck-burg begav sig til en Landsby, hvor han forhandlede med Fyrsterne i deres Mellemværende, saaledes at der fra begge Sider valgtes oldgiftsmænd, til hvem Slottene og Befæstningerne bleve overgivne, r. at de desto kraftigere kunde forpligtes til at gjøre Ende paa Stri-n". Nogen endelig Dom blev dog ikke affagt førend i det følgende ar [2]). Derimod blev der nu holdt et Møde i Helsingborg, hvor rtug Albrecht af Mecklenburg og flere andre Fyrster — naturligviis st og fremst de holstenske Grever, — vare tilstede, ej at tale om begge ngerne, Magnus og Valdemar [3]). Tiden, naar dette Møde blev

---

[1]) Om Mødet mellem Kongerne i Ørebro melder Chr. af 1357 strax i Begynd. af 1352 og da denne beretter Alt for hvert Aar i chronologisk Orden, sees allerede deraf, at Tiden maa have været først i Aaret. Efter dette Møde fortælles om Kong Valdemars Tilbagereise til Sjæland, Tog til Fyen og Forligsmødet, der maa have fundet Sted før Opgjøret selv den 25de Marts. Derpaa tales om et „Parlement" i Helsingborg, og et nyt Møde mellem begge Konger i Ljodhuus, der ej kan have fundet Sted til anden Tid end mellem 25de Marts og Midten af August, da Magnus var i hine sydvestlige Egne. Da man ingen Breve har fra Magnus, udstedte i Januar 1352, veed man heller ikke nøje, hvor han i den Maaned opholdt sig, men den 3die Februar var han i Vesteraas og kan saaledes heel vel den 31te Januar eller 1ste Febr. have været i Ørebro, kun en Dagsreise derfra.

[2]) Der synes at være ikke ringe Forvirring i, hvad Huitfeld beretter om denne Sag, (S. 507—509). Saaledes taler han om en Voldgiftskjendelse, som Grev Johan af Holsten afsagde i Pløn, „Søndag efter Lætare" (det maa da vel være „Søndagen Lextare", den 18de Marts, thi hvorfor skulde ikke den næste Søndag benævnes med sit rette Navn Judica, eller in passione?") 1352 mellem Kong Valdemar og Greverne Henrik og Claus (ogsaa aftr. hos Suhm XIII. 260), men denne Voldgift synes kun — forsaavidt man af det ubehjelpelige Sprog kan faa nogen Mening — alene at have været midlertidig. Desuden var jo ogsaa Johan selv en af Parterne. Men den egentlige Voldgiftskjendelse synes at have været den, som Hertug Erik den yngre af Saxen og Grev Gerhard af Hoya afsagde i Nyborg den 3die April 1353, (Huitfeld 511, Suhm XIII. 275). Siden optraadte igjen i Nykjøbing Grev Henrik som partiel Voldgiftsmand mellem Kongen og Grev Johan.

[3]) Dette Møde omtales kun i Chron. af 1357 l. c. og kaldes der Parliamentum,

holdt, opgives ikke, men da Kong Magnus den største Deel af Vaare og Sommeren holdt sig paa de Kanter, kan det have været naarsomhel i den Tid. Formodentlig var det i April eller Mai. Efter hvad de nys var foregaaet skulde man snarest formode, at der ogsaa her ble handlet om Fred mellem Valdemar og Greverne, og at man saaled først har gjort et Forsøg paa at henskyde Voldgiftskjendelsen under Kon Magnus og Hertug Albrecht. Men hvad der end i dette Stykke ha været forsøgt, kan dog intet videre været kommet ud deraf, thi eller vilde et Opgjør, som fandt Sted i det følgende Aar, have været over flødigt. Desuden var Kong Magnus nu snarere paa en vis Maade e Part i Sagen, da han unegteligt under den sidste Feide havde begunsti get Kong Valdemar. Det er ikke usandsynligt, at baade Lübeckerne o Grev Henrik af Holsteen, der desuden endnu havde store Pengesumme tilgode hos ham, nu have truet ham med en Krig, der fremdeles maatt være ham meget ubelejlig. Derfor maa man vel antage, at Hovedøjemede med denne Sammenkomst var at gjenoprette den gode Forstaaelse mellem Kong Magnus selv og de andre krigførende Partier. Dette bestyrke ogsaa deels deraf, at Albrecht af Mecklenburg virkelig fik Fuldmagt til, i Forening med fire svenske Raadsherrer, at slutte en Stilstand me Lübeckerne paa hans Vegne, hvilken og virkelig kom istand og af Ma nus siden bekræftedes den 9de August [1]), deels af den Omstændighe at han senere hen, først i August, havde paa Baagahuus en særskil Sammenkomst med Grev Henrik og her indgik et Forlig med ham, hvis Hovedbetingelser formodentlig ved det større Møde i Helsingborg alle rede har været antydet. Det er meget muligt, at der her ogsaa ha været forhandlet noget om Skaane, men isaafald er det vist skeet med al Varsomhed fra Valdemars Side, da det for Øjeblikket ikke kunde være tilraadeligt for ham at gjøre sig Magnus til Uven. Derimod kan man, efter hvad der var aftalt i 1350 mellem Valdemar og Hertug Albrecht, ikke tvivle om, at disse to havde benyttet Tiden til underhaanden a fremme sin egentlige Planer saa meget som muligt, og man kan ikke se

---

hvorfor Huitfeld kalder det en Herredag, men da Kong Valdemar ikke kunde holde nogen saadan i anden Mands Land, og Ordet „parliamentum", ogsaa kan oversættes „Møde, Sammenkomst, Forhandling", maa man her heller gjen give det ved „Fyrstecongres". At Magnus var tilstede, siges ikke udtrykke ligt, men det falder af sig selv, thi ellers havde man ikke behøvet at holde Mødet i Helsingborg; at Valdemar var der, ligger i Krønikens Ord, naar den siger, at han vendte tilbage til Sjæland efter Mødets Slutning. At Grev Henrik var tilstede, synes af Chronisten at forudsettes og kan tilligt sluttes deraf, at han strax efter indfandt sig hos Kongen paa Baagahuus. Chronisten tillægger, at Valdemar bekostede Fyrsternes Reise gjennem Sjæland.

1) Lappenbergs Sartorius S. 425.

isse tvende listige Mænd tilsammen i Raadslagning med Kong Magnus uden Forestillingen om, at denne er bleven ynkeligt ført bag Lyset og overtalt til at indgaa paa Ting, der i Længden alene kunde bringe ham Skade. Et saadant Indtryk faar man idetmindste af det nysnævnte Forliig, som Kong Magnus d. 1ste Aug. paa Baagahuus afsluttede med Grev Henrik [1]), og „hvorved alt skulde være afgjort mellem dem om Jorder, Slotte, Gjeld, Befestninger, Skade, Interesse, Tvistigheder, Had, Misfornøjelse og Uvenlighed, som hidtil havde været dem imellem, og aldeles nedlægges, saa at Greverne herefter ikke skulde kunne søge Kongen, Dronningen, Børn, Eftermænd, Arvinger eller Rigernes Kroner." Betingelserne vare disse: at Grev Henrik skulde egte en Niece af Dronning Blanche, altsaa vel en namursk Grevedatter, og med hende faa 5000 Mk. Sølv kølnsk Vegt, i Medgift, at Kong Magnus erkjendte at være Grev Henrik skyldig 8000 Mk. Sølv, nemlig 5000 i det nysnævnte Udstyr, og 3000 for de Tjenester, Greven og hans Broder Grev Claus eller Arvinger herefter skulde bevise Kongen, Dronningen, deres Børn, Eftermænd og Kroner; at disse 8000 Mk. Sølv skulde betales i Sølv eller Guld, 1200 i sex Aar efter hinanden hver Mortensdag, og Aaret derefter de sidste 800; at døde Bruden, førend Greven kom til at egte hende, skulde Kongen slippe med de 4000 Mk. Sølv; døde hun efter Bryllupet uden Børn, skulde Greven og Arvinger betale Kongen, Dronningen og Børn 4000 Mk. tilbage 4 Aar efter hendes Dødsdag; døde Greven før Bryllupet, skulde Kongen betale hans Broder Claus 4000 Mk., men døde Greven efter Bryllupet, uden Børn, skulde hun have Landskabet Segeberg med Slotte, Befestninger og alle Rettigheder til Livgeding, men vilde hun gifte sig igjen eller vende tilbage til sit Fedreland, skulde de holstenske Grever gjenkjøbe det for 6000 Mk. Sølv sex Aar efter Grevens Død; døde han og efterlod Børn med hende, da beholdt hun det paa Livstid, undtagen om hun igjen giftede sig eller drog til sit Fedreland, i hvilket Tilfelde hun skulde have 3000 Mk., og de øvrige 3000 tilfalde Børnene; at Kongen forbandt Dronningen, sine Børn og Eftermænd til fast Venskab med Greverne, saaledes at muligtviis opkomne Stridigheder mellem deres Venner skulde søges forligte ved tvende Raadsherrer, en fra hver Side; og om nogen af Kongens Tjenere fornærmede Grevens Mænd eller omvendt, skulde tvende Mænd paa hver Side dømme dem imellem efter Landsloven. Kongens Gjenpart af dette Forlig besegledes af ham, Dronningen, og

[1]) Dette Forlig meddeles i dansk Paraphrase af Suhm XIII. 273, hvor dog uheldigviis Dateringen ej er anført, skjønt Originalen findes i det danske Geheime-Arkiv.

hans Raadsherrer Gøtstav Tunesson, Karl Neskonungssøn, og Benedict Algøtssøn [1]). Et Bevis paa det Venskab, der herefter skulde herske mellem Kongen og Greven, var det vel, at denne imidlertid havde udvirket hos Paven en Tilladelse for Grev Henrik og hans Brødre til at lade holde Gudstjeneste for sig paa Steder, der vare underkastede kirkeligt Interdict [2]).

Har Kong Valdemar kjendt noget til Bestemmelserne i dette Forlig, hvad man vel neppe kan tvivle om, da maa han, trods den tilsyneladende Begunstigelse, der blev Grev Henrik til Deel, dog have glædet sig derover, thi det var let at forudsee, at de Pengeforpligtelser, Kong Magnus herved paatog sig, og som det nu neppe var rimeligt for ham at efterkomme, meget snart maatte bringe ham i den piinligste Forlegenhed, i et spendt Forhold til Greverne og i Afhængighed af Danekongen, hvis denne i hans Nød rakte ham Haanden. Herved var mere udrettet en med end formelig Krig, som det for Tiden maatte være Valdemar ubelejligt at begynde. Der fortælles nu om ham, at han selv ikke længe efter Mødet i Helsingborg begav sig til Ljodhuus [3]), og at begge Konger der „med Udelukkelse af alle Medbejlere forbandt sig godt med hinanden". Det maa vel have været omtrent paa den samme Tid, da Grev Henrik var hos Kongen paa Baagahuus, men om det var før eller efter, vides ikke, ligesaa lidet som der andetstedsfra erfares noget udtrykkeligt om, hvad Kongerne

[1]) Det er Skade, at Originalen til dette Brev ingensteds er meddelt, da der er flere dunkle Punkter deri foruden Spørgsmaalet om Dateringen. Saaledes er det slemt, at man ej engang erfarer Navnet paa den Dame, Henrik skulde egte. Giftermaalet kom heller ikke istand, hvad nu Grunden kan have været. Henrik blev tilsidst gift med Kongens egen Niece Ingeborg, Datter af Hertug Albrecht, Enke efter Ludvig Romulus af Brandenburg. Corner (Chr. nov. 1090) vil vide, at Kong Magnus, til hvem det, som vi have seet, var overdraget i 1349 at afsige Voldgiftskjendelse mellem de stridende Parter i den brandenburgske Feide (s. o. S. 496) virkelig, uagtet Voldgiften ved Forliget i Bautzen var bleven overflødig, bestemte blandt andet, at Markgrev Ludvig Romulus skulde egte hiin Ingeborg, men han henfører Kjendelsen til 1353.

[2]) Reg. Suppl. Clem. VI. ann. 11, fol. 73. Resol. er dateret 17de Juli, altsaa netop saa lang Tid efter den, da Kongen og Greven rimeligvis første Gang vare samlede, som det behøvedes for at komme fra Sverige til Curien.

[3]) Dette Navn der i Aftrykkene af Chronicon skrives „Lychosum", „Lychosiam" fordi en eller anden Afskriver har forvexlet th eller ch, (der er i den Tids Haandskrifter ofte umuligt at skjelne mellem dem), medens der naturligvis i Originalen har staaet „Lythosiam", har givet tidligere Granskere Anledning til mange unyttige Gjetninger, idet de næsten ligesom med Flid have holdt sig fra det, der burde ligge nærmest, Ljodhuus eller Lødese. Messenius gjengiver det uden Videre med „Lykkeby", Lagerbring med „Lykkeby" eller „Lykkaas", Thormod Torvesøn med „Lichovia", Meurs med „Lyconia", hvilket Gram retter til „Lyckowe". I og for sig er ogsaa Ljodhuus det rimeligste Sted, da vi allerede have seet, at Kongen opholdt sig der i Egnen just paa de Tider.

rhandlede med hinanden om, og hvori deres „gode Forbindelse" bestod. ong Valdemars Politik var altid, og især i denne Tid, saa dyb, indklet og uudgrundelig, at der udfordres en Masse af sikkre, positive storiske Actstykker for nogenledes at finde Rede deri, og de savnes her. aa meget er kun klart, at alt, hvad han nu foretog med eller ligeerfor Magnus, sigtede til Gjenerhvervelsen af Skaane, Halland og leking, men Maaden, hvorpaa han bearbeidede Magnus for sine Plaer, bliver idetmindste før den Tid, da han for Alvor ret satte disse Inriguer i Verk, indhyllet i Mørke. Af hvad der senere fandt Sted bli:r det rimeligt, at han fornemmelig har berørt Magnus's svage Side, ans Harme over de svenske Magnaters tiltagende Opposition, og at han eligt har fremhævet ham Fordelen af en Giftermaalsforbindelse mellem egge Kongefamilier. Det er allerede forhen omtalt, at noget saadant kan ave været paa Bane i 1347, og hvis det da foreløbig var bestemt, at Kong Valdemars Datter Ingeborg skulde egte Kong Magnus's Søn Haakon, havde Kong Magnus saameget mere Grund til at være misforøjet med Valdemar, da Ingeborgs Haand efter Margretes Død loves til Henrik af Mecklenburg (s. o. S. 496), at Valdemar alene af den arsag nok kunde finde det Umagen værd at gjøre saa store Anstrengelser r at sikre sig Magnus's Neutralitet under Krigen med de holstenske reber, som vi aabenbart har seet ham at gjøre. Nu er der stor Sandnlighed for, at Kong Valdemar atter har bragt disse Giftermaalsplaer paa Bane og underhaanden tilbudt sig at ophæve Forbindelsen mellm sin Datter Ingeborg og Hertug Albrechts Søn; vi ville idetmindste e, hvorledes Valdemar senere efter nogle paafølgende Forhandlinger ellem begge Konger virkelig lod Ingeborg hente tilbage fra Mecklenurg, hvor hun allerede havde været sendt hen. Muligt og, at Valdemar Kongens Forlegenhed tilbød eller virkelig laante ham Penge forat gjøre am desto mere afhængig af sig; vi ville idetmindste see, at han senere, ormodentlig som Pant, var kommen i Besiddelse af den i sin Tid mellem Sverige og Norge omtvistede gøtiske Deel af Hisingen. At Valdemars Besøg hos Magnus og „Forbund" med ham stod i den nøjeste Forbindelse med Grev Henriks, der ogsaa havde opsøgt Kongen „med Fjernelse af alle Medbejlere", kan ej betvivles, saa meget mere som Freden mellem Valdemar og de holstenske Grever nu i Virkeligheden allerede var oprettet og i det følgende Aar ved flere særlige Overeenskomster blev bekræftet. Men den nøjere Forbindelsestraad mellem hvad der ved begge disse Fyrstemøder paa Tomandshaand blev forhandlet, savne vi af Mangel paa oplysende Actstykker. Det er umiskjendeligt, at Kong Magnus og Grev Henrik hver paa sin Side have været oprigtige, men noget vel godtroende, og at Nordens listigste Politikere, Valdemar og Albrecht af

Mecklenburg, have gaaet imellem dem og benyttet dem begge som Redskaber for sine omfattende Planer.

Det var kort før hiin Sammenkomst mellem Grev Henrik og Kong Magnus, at denne fra Marstrand af (d. 14de Juli) gav Heine Stywe Fuldmagt til at indløse sine til Lübeck pantsatte Kroner, og ej længe efter (d. 9de August) bekræftede han den Stilstand, som Hertug Albrecht og de fire svenske Raadsherrer havde sluttet med Lübeck. Den bestemtes at skulle vedvare indtil næste Aars Pints, og i Mellemtiden skulde Lübecks Borgere frit kunne besøge alle Kongens Riger, Sverige, Norge og Skaane, samt andre hans Besiddelser og Privilegier [1]). Fristen var vel kort, men han havde allerede, som det lader, givet Greverne af Holsten Fuldmagt til at fornye Stilstanden paa to Aar, naar den var udløben [2]), og den blev ogsaa ganske rigtig fornyet, ej alene i 1353, men ogsaa senere Gang efter Gang, altid med meget korte Frister [3]). Dette kan vanskeligt forklares anderledes, end at baade Stæderne og Kongen ønskede at holde Lejligheden aaben til at faa de bestaaende Handelsforhold ordnede anderledes, idet hine altid søgte at udvide sine Friheder og harmedes over de Forbud, der sigtede til at værne om Kronens og de indfødte Kjøbmænds Rettigheder, medens Kongen og hans Undersaatter allerede fandt de dem indrømmede Privilegier uforholdsmessigt store og harmedes over den Frekhed, hvormed de stadigt søgte at omgaa eller ligefrem overtræde hine Forbud. Magnus maatte selv ved denne Lejlighed fornye, ja tildeels endog udvide de dem tilstaaede Rettigheder paa deres Laste- og Handelsplads (Witten) ved Skanør [4]). Men i Norge, hvor det egentlig var Drottseten, Hr. Orm, der førte Regimentet, synes man tvertimod at have gaaet frem mod dem med en i lang Tid ukjendt Strenghed, og at det udtrykkeligt er bleven paalagt de kongelige Befalingsmænd at see

---

[1]) Lappenbergs Sartorius, II. S. 422.

[2]) See de tre holstenske Grevers Brev, udstedt i Lübeck den 29de August 1352, hvorved de erklære at ville overtage Fuldmagt af Kong Magnus (naturligviis til at underhandle), hvis der i de to Aar fra næste Pints at regne udbryder Krig. Dipl. N. III. 279. Dette maa have været aftalt mellem Kongen og Grev Henrik, da de nys vare sammen paa Baagahuus.

[3]) Fornyelserne ere nemlig fra Løverdag efter Pints 18de Marts 1353 til 2den Febr. 1354 (sammesteds); fra 11te Nov. 1354 paa et Aar (Styffe, Bidrag No. 16), fra 11te Nov. 1355 til 24de Juni 1356 (Dipl. N. II. 285), og derpaa endnu to Aar (Sartorius 423), fra 29de Mai 1358 paa et Aar (sammesteds S. 453), fra St. Hans 1359 paa to Aar (Dipl. N. III. 308).

[4]) Lappenbergs Sartorius, S. 424, 428. Her blev det blandt andet forbudet at tage Vaabnene fra nogen af Kjøbmændene, førend de fik komme ind i sit Herberge, medens de derimod tidligere skal have maattet aflevere dem.

: tydske Kjøbmænd strengt paa Fingrene og hindre dem fra at tiltage
ʒ endnu flere Friheder, end de allerede havde. Der haves endnu i Ro-
ocks Archiv fra Slutningen af Aaret 1354 et Concept til en Klage [1]),
›m denne Stad tilligemed flere andre af Stænderne agtede at indgive til
:ong Magnus over de foregivne Ulemper, som deres Kjøbmænd skulde lide i
Oslo og i Nærheden deraf (formodentlig Tunsberg), og hvoraf man
:er, at de i Særdeleshed forargedes over Oslos nye Privilegier af 1346,
g tillige erfares, at de tydske Kjøbmænd havde været saa lidet vant
ed, at de paabudte Indskrænkninger overholdtes, at de betragtede det
om en uhørt og utaalelig Haardhed, naar Befalingsmændene engang
jorde Alvor af at see dem nøje efterlevede. Saaledes klagede de over, „at
e ikke maatte sælge sine Ting i Smaat, men alene i større Partier,
om Malt, Øl, Meel og Sild i hele eller halve Læster, og Klæde i hele
Stykker", som om dette Forbud, der sidst havde været gjentaget i hine
Privilegier for Oslo af 1346, var noget nyt og ikke allerede egentlig havde
staaet lige siden Kong Haakons Handelsforordning af 1316. Ligele-
s klagedes der over, „at gjestkomne Mænd ikke fik Lov til at handle
ed hinanden indbyrdes, hvilket dog Kjøbmændene der fra gammel Tid
ode plejet". Det var vel egentlig først de sidste Privilegier for Oslo,
r udtrykkeligt udtalte dette, men det laa i Sagens Natur og var desuden
bydet i den eldre Handelsforordning af 1316. Overtrædelsen heraf saa-
som af den nysomtalte Paragraph maatte gjøre det aldeles umuligt for
ogen indenbyes Handelsmand at bestaa, og at Forbudet — hvad man
: Klagen maa slutte — hidtil ej havde været overholdt, viser, hvor yn-
:ligt det maa have staaet til med de indfødte Nordmænds Kjøbmands-
ab. Med større Føje klagedes der over, „at Forbudet mod de fremmede
Kjøbmænds Vintersidderi nu overholdtes saa strengt, at enhver, som ikke
ar borte inden tre Dage efter Høstterminens Udløb, skulde straffes med
n betydelig Bod, og at de kongelige Befalingsmænd virkelig paa Grund
eraf havde ladet enkelte Efterliggeres Gods og Varer beslaglægge".
Hvis denne strenge Fremgangsmaade, som rimeligt er, skyldes Drottse-
ns, Hr. Orm Eysteinssøns, Foranstaltninger, maa man idetmindste er-
kjende, at han var en energisk Mand, som søgte med Strenghed og Kraft
t overholde Lovenes Bud og varetage Landets Borgeres Rettigheder
ige overfor Udlændingerne. Om Klagen virkelig blev indgiven vides
ke, men i alle Fald har den intet synderligt udrettet, da Magnus's
Søn Haakon, efterat være bleven Konge, ordlydende fornyede de samme
Privilegier for Oslo, hvori hine Forbud vare optagne, og end skarpere
endog disse Forbud for Tunsberg, medens rigtignok paa den anden

[1]) Lappenbergs Sartorius, II. S. 434.

Side Tydskerne haardnakket vedblev at overtræde dem, formodentlig med større eller mindre Held, eftersom Befalingsmændene vare strenge til.

52. Kongens fortsatte Bestræbelser for at ordne Kronindtægterne. Dronningens Morgengave omreguleres. Fortsatte Forhandlinger med Danekongen.

Der høres i denne Tid saagodtsom intet om Tildragelser i Norge, og det er vel snarere et godt end et slet Tegn paa, hvorledes Stemningen og Tilstanden der maa have været. Naar Drottseten udviklede saa megen Kraft og Bestemthed imod de mægtige tydske Kjøbmænd, er det ogsaa at formode, at han ikke var mindre energisk i sin Styrelse overhoved, og at han har forstaaet at hævde Lov og Ret og overholde Fred og god Orden indenlands paa en eftertrykkelig Maade, uden at ense, hvad der nok ogsaa var Tilfeldet, at han derved beredede sig mange Fjender blandt de øvrige Stormænd. Vi have ovenfor nævnt, at Kongen nu kom yderst sjelden til Norge, og da kun til den allersydøstligste Deel. Han befattede sig nu saagodtsom slet ikke med Norges Regjering, og næsten alt, hvad han forhandlede med Norge eller rettere med Norges Raad, synes kun at have vedrørt Krongodset, formodentlig med stadigt Hensyn til den Ordning og Deling af de kongelige Indtægter, som skulde skee, naar hans Søn Haakon virkelig tiltraadte Regjeringen. Den eneste Indgriben i Norges Lovgivning, der fra hans Haand vides at have fundet Sted i denne Tid, er et Forbud, som han fra Baagahuus den 23de April lod udgaa til alle Gaard-Ejere i Oslo mod at holde Skomagere i sine Huse, der arbeidede til Salgs, tvertimod en eldre, nu ej længer opbevaret Forordning af Kong Haakon, der bestemte, at Skomagere med sin Bedrift ikke maatte bo andetsteds i Oslo end i den saakaldte Myklegaard [1]). Hvorfor han her selv skreed ind og ikke overlod denne Forføjning, som alt andet, til Drottseten, lader sig vel neppe forklare paa anden Maade, end at Drottseten har været borte paa andre Kanter [2]), eller at man, siden Kongen nu var i Nærheden, havde henvendt sig umiddelbart til ham med Klage over, at Kong Haakons Anordning overtraadtes: det Hele torde vel ogsaa være en Yttring af den fjendtlige Stemning mod Tydskerne, der nu, efter hvad vi have seet, herskede i Oslo, thi man maa vel an-

1) N. gl. L. III. S. 173. Brevet er her aftrykt efter Originalen. Det siges udtrykkeligt at være indseglet i Kongens Overvær, altsaa vel med hans Secret; Seglet selv er borte.

2) Vi ville i det følgende see, at Drottseten i det følgende Aar gjorde en Reise til Throndhjem for at skifte Lov og Ret. Han gjorde maaske slige Embedsreiser hvert Aar.

e, at Skomagerne her, som i Bergen, udelukkende vare tydske. Forre-
erfarer man af denne Forordning, at der nylig havde været en stor
ebrand i Oslo, thi Kongen anfører som Anledningen til Forbudets
ntagelse, „at det var ham meldt, hvorledes flere Gaardsbønder i
lo og andre Mænd **nu før Branden** holdt Skomagere i sine Gaarde"
. v. Man skulde heraf næsten formode, at Branden har lagt hele Byen i
e og paa den Maade bevirket en Standsning i hiin ulovlige Skomager-
ing, hvis Fornyelse man efter Byens Gjenopbyggelse vilde søge at hindre.

Vi have seet, at Kongen tilbragte en lang Tid af Aaret 1352,
fra Marts til ind i August, i Egnene mellem Elven og Øresund,
rt i Skaane, snart i Halland, snart i Ljodhuus, snart indenfor
norske Grændse paa Baagahuus eller i Marstrand. Hovedaarsagen
til var vel især de nys skildrede Forhold i Danmark, som det var
vendigt for ham at iagttage i Nærheden, og hyppige Underhandlinger
) Danekongen. Men hans Besøg paa Baagahuus og i Mar-
nd have dog vist ogsaa staaet i Forbindelse med den Omordning af
onningens Morgengave, som skete i det følgende Aar. Der maa
mme Tid, paa Grund af de unge Porsers Død, ogsaa være truffet
e nye Foranstaltninger betreffende Hertuginde Ingeborgs Besiddelser,
flere Forhandlinger desangaaende have fundet Sted mellem hende og
des Søn Kongen. Det er saaledes allerede omtalt, hvorledes de i
dberg den 25de Marts begge tilsammen skjenkede Nonneklostret i
ninge alt det Gods i Hamarø, som var dem tilfaldet efter de afdøde
e Hertuger. Det er muligt, at Hertuginde Ingeborg paa denne Tid
været alvorlig syg og derfor betænkt paa at gjøre sine testamen-
ske Dispositioner, eller at hun især fandt Tiden belejlig dertil, medens
espørgsmaalet efter hendes Sønner blev afgjort, thi omtrent en Maa-
senere, medens Kongen var paa Baagahuus, skjenkede hun til Hoved-
s Kloster alt sit Arvegods (efter sin Moder Euphemia) paa **Bygdøen**
Ladegaardsøen) ved Oslo med underliggende Hængsø og Oxnøerne
it Bekkelagets Fiskeri [1]), imod at Abbeden skulde stifte et nyt Altar, hvor
to Gange om Ugen skulde holdes Messer, den ene for hendes Skyts-
gen Apostelen Paulus, den anden for alle Helgener, og hun selv
) alle Hendes ihukommes, hvorhos der paa hendes Aartidedag aarligt
de offres en Mk. Sølv paa Altaret og et Halvpunds Voxkjerte brende,
t Munkene have en Tønde Øl. Endvidere gav hun til det vordende
er i Sjælebod sin hele Besetning paa Bygdø, nemlig 26 Køer for-

[1]) Det er ovenfor (VI. I. S. 319) vist, at Dronning Euphemia havde faaet hele Bygdøen med Tilligelser i Morgengave eller Livgeding. Dette var vel ved hendes Død enten ganske eller for en Deel gaaet over til Datteren. Om Hængsø see „Norske Samlinger" 8vo. II (1858). 313.

uden Oxer, Heste, Faar og Sviin, 4 Lester Korn og alt sit Bo[illegible] og til Abbed Arnulf for hans Umag, forsaavidt som han havde h[illegible] Ombud, al Sagøren, der tilkom hende fra dem, der havde forgre[illegible] paa hendes Gods, saavel som alle Restancer af hendes lovlige In[illegible] ter i Leding, Landskyld o. s. v., medens derimod det allerede ind[illegible] skulde anvendes til hendes Bedste. Endelig gav hun Hovedøens K[illegible] hende selv til Bønnehold og Sjælehjelp, 200 Mark forngilde [1]). [illegible] det samme Brev, hvori disse sidste Bestemmelser anordnedes, sk[illegible] hun ogsaa, til Bønnehold og Sjælehjelp, Lysekloster sin føromtalte [illegible] i Bergen, som hun havde kjøbt af Haakon Notarius for 60 Mk. [illegible] Sølv og givet den i Pesten afdøde Fru Ingebjørg Munaansdatter [illegible] Livstid, imod at Abbeden og Munkene skulde holde saadanne Me[illegible] Forbønner for Hertugindens, Fru Ingeborgs og andre Venners Sj[illegible] som Abbed Arnulf maatte komme overeens om med Abbeden og [illegible] ventet i Lyse [2]). Gaven af Godset paa Bygdø bekræftedes siden [illegible] Kongen. Hun havde saaledes i mindre end en Maaneds Tid gjort [illegible] vettes store Gaver til hellige Steder baade i Sverige og Norge [3]); heraf skulde man rigtignok helst slutte, at hun har troet sit Endeligt [illegible] men hvor syg hun end kan have været, saa overstod hun dog [illegible] dennegang, thi hun levede lang Tid derefter.

Kong Magnus forlod, som vi allerede have nævnt, Egnene ved [illegible] i August Maaned og tilbragte et Fjerdingaarstid i det østlige Sverige, [illegible] beskjeftiget med at sidde Retterthing, men var allerede i December atter [illegible] Vejen vestover og tilbragte Julen sandsynligviis enten paa Baagahuus [illegible] Ljodhuus [4]). Fra Baagahuus lod han den 10de Februar 1353 udga[illegible]

[1]) Om denne Gave udstedtes der tvende Breve, begge daterede Baagahuus [illegible] Georgii Dag (23de April) 1352. I det ene bortgiver Hertuginden sit [illegible] gods paa Bygdøen m. v., mod at Abbeden skulde oprette et Altar o. s. [illegible] ved det andet giver hun dette nye Altar sin Besetning af Kvæg og Beh[illegible] ning af Korn m. m. Originalerne til det første er nu tabt, og man kjen[illegible] det kun i en nyere dansk Oversettelse (Adversar. Huitfeld Ms. Arnamag[illegible] 22. b. fol. samt kgl. Bibl. i Kbhavn, eldre Saml. 2850 qv.), hvor der i Da[illegible] teringen urigtigt staar „Gregorius“ istedetfor „Georgius“. Det andet er end[illegible] til i Original og aftrykt i Dipl. N. II. 312.

[2]) Om Fru Ingebjørg Munaansdatter s. o. S. 499.

[3]) Man seer, at Hertuginden med synderlig Forkjærlighed omfattede Hovedøens Munkekloster i Norge og Skeninge Nonnekloster i Sverige. I det følgende Aar formaaede hun endvidere sin Søn Kongen til at skjenke dette Kirken paa Bjelbo, Familiens Ættegods. Brev af 29de Aug. 1350 i det sv. Rigsarch.

[4]) Endnu forhaandenværende Breve, udstedte af Kong Magnus, vise, at han var den 30te August i Grenna i Smaaland, 11te Septbr. i Jonkøping, 17de i Stockholm, 4de October i Ørebro, 6—9de Novbr. i Nykøping og 5te December i Skara, altsaa paa Vejen vestover. Den 10de Febr. 1353 derimod var han, som vi see, paa Baagahuus.

til Lagmanden paa Hedemarken om i Forening med Provsten ved
Kirken i Oslo, Hr. Peter Eriksson, at optage Vidnesbyrd angaa-
n Eng, kaldet Kongsengen, som, efter en til ham indkommen An-
, nogle Personer skulde have søgt at ville frahende hans Gaard
erud paa Helge-Øen, idet han dog forbeholdt sig selv at dømme i
[1]). Altsaa var det fremdeles Kronens Indtægter og Gods, der i
mest beskjeftigede ham. Paa Baagahuus var han fremdeles i
Maaned [2]), og her samledes tillige hans Søn Haakon og Rigets
hos ham til et Møde, hvor nu en vigtig Foranstaltning blev bragt
der formodentlig var Hovedaarsagen til, og Frugten af, hans sidste
dsviis langvarige Ophold paa denne Kant. Dette var den **Om-**
ng af de til Dronning Blanche i Morgengave udlagte Besiddelser,
n der allerede i det foregaaende er talt. Ombytningen bestod i,
i istedetfor **Tunsbergshuus, Tunsbergs Fehirdsle** og alt andet,
r givet hende til Morgengave i Norge, skulde have **Baagahuus**
arstrand med hele **Elvesyssel** undtagen Øen Ordoost [3]), hele
ike med Vettahered [4]); samt hele **Borgesyssel** tilligemed Kon-
n og alle andre kongelige Rettigheder, Indtægter, Tjenester og
ed af Indbyggerne paa samme Betingelser og med samme Magt
t, som hine først udlagte Landskaber. Som Grund til denne Om-
g anføres deels, at hendes norske Besiddelser derved kom til at ligge
re hendes Besiddelser i Sverige, deels ogsaa anden deraf flydende
for hende og hendes Børn. Det bestemtes udtrykkeligt, at om end
Haakon eller nogen anden retmæssig Konge i Norge vilde have
huus, Marstrand og Elvesyssel tilbage, skulde hverken han eller
anden paa hans Vegne, indenlandsk eller udenlandsk, ligesaalidet

---

Dipl. N. II. 315. Der siges udtrykkeligt, at dette Brev er beseglet i Kongens Nærværelse, altsaa kan der ingen Tvivl være om, at han da var paa Baagahuus. Det sees endog, merkeligt nok, at Kongen har beseglet dette Brev med sit store Segl, som altsaa Drottseten, hvis han ei var tilstede, hvad der er det rimeligste, maa have afgivet for en kort Tid. Besynderligt er det, at der i det sv. Rigsarchiv findes et Brev af Kongen, udstedt 11te Febr. Mandag efter Invocavit s. A. fra Strengnes. Er dette ingen Feiltagelse, maa det være udstedt af Drottseten i hans Navn.

Vi finde ham tidligst der den 3die Mai, da han tilbømte Biskop Nicolaus i Linkøping, hans forhenværende Cantsler, Ret til at afhende nogle uindløste ham haandsaaede Panter.

Ordoost var, som vi have seet, pantsat eller overladt til Dragsmarks Kloster, (s. o. S. 479.)

Hvorfor Vettahered, der udgjorde en Deel af Ranrike, her nævnes særskilt, ligesom et Landskab for sig selv, er vanskeligt at skjønne. Muligt at det hidtil havde dannet en særskilt Forlening.

som nogen af Kong Magnus's Raad eller Tjenestemænd i Norge have Ret eller Myndighed til at fratvinge hende disse Besiddelser med Magt eller Dagthingning mod hendes gode Vilje, men de nu vedtagne Bestemmelser skulde ubrødeligt overholdes. Alt dette bifaldtes udtrykkeligt saavel af Kongesønnen Haakon, som af de tilstedeværende Raadsherrer, nemlig Erngisl Sunesson, der nu var bleven Jarl paa Orknø (hvorom nedenfor), Erkebiskop Olaf, Biskoperne Sigfrid, Gisbrikt og Haavard, Abbed Arnulf i Hovedø, Orm Eysteinsson, (der her ikke anderledes optraadte i Egenskab af Drottsete, end som den, der nævnes først af Ridderne i Raadet), Erling Vidkunnsson, begge Hafthorssønnerne, Agmund Finnsson, Eiliv Eilivsson, Jon Brynjulfsson, Peter Eriksson, Provst til Mariekirken, Ivar Andresson og Svaale Alvesson. Alle disse lovede og tilsagde paa Ære, Tro og Love, og forbandt sig med Haandslag til, at de med fuldkommen Troskab skulde styrke, trygge og hjelpe Fru Blanche med Raad og Daad af al Magt mod enhver, der vilde gjøre hende nogensomhelst Fortrængsel i alt dette, og saavel Kongen og Junker Haakon, som alle de øvrige, satte sine Segl derunder (6te Mai 1353)[1]. Da Blanches tilsvarende Besiddelser i Sverige, saavidt man af enkelte Brevskaber erfarer, bestod af Vermeland, Dalsland, Ljodhus og Lindholmen med tilliggende Fogderi[2]), er det unegteligt, at hun ved dette Bytte fik alle sine Herskaber samlede, hvilket var uligere bekvemmere for hende, end at have dem spredte. Det synes forresten af de foranførte Udtryk, som om det ej var Indtægterne alene af de nævnte Landskaber, men ogsaa Forvaltningen derover, det vil sige Rettigheden til selv at udnævne Sysselmænd og Befalingsmænd med Forpligtelse at holde hende dem til Haande, som var blevet hende til Deel. Idetmindste havde hun for sine svenske Besiddelser en egen Cantsler, Brynjulf Jonsson, og det er ikke sikkert, om han ikke tillige var det for de norske; ligesaa see vi Regnskab for Bestyrelse af Vermeland og Oppebyrgsel af Indtægterne aflagt til hende[3]). Saa længe Forholdet mellem hende

---

[1]) Brevet herom er aftrykt efter Originalen, der nu opbevares i det danske Geheime-Archiv, i Dipl. N. II. 319.

[2]) See herom ovf. S. 188.

[3]) Der findes i det sv. Rigsarchiv (Tidsfaml. No. 37) et af 6 Mænd, hvoriblandt „Brynjulf Jonsson, Dronningens Cantsler", den 23de Marts 1354 udstedt Brev om et Overfald paa Heming Hemingsson, der sees at have indsamlet Kongens Skat, altsaa var Foged eller Ombudsmand; et andet Brev, udstedt af Dronning Blanche paa Baagahuus 1358, indeholder en Erkjendelse af, at den samme Heming Hemingsson havde aflagt rigtigt Regnskab for hende over alt hvad han hidindtil havde modtaget, oppeborget og hævet af Vermeland. Det maa altsaa kun være en sedvansmessig Talemaade, naar den af ham samlede Skat i 1354 kaldes „Kongens Skat" og ikke udtrykkeligt „Dronningens

| Kongen var kjærligt, som hidtil, havde det ikke stort at betyde, om ·estyrelsen af hendes Morgengave-Herskaber gik i hendes Navn. Men ıar Sønnerne voxede til, og der opstod Uenighed og Skinsyge mellem m, kunde hun derved have det i sin Magt særdeles at begunstige den e paa den andens Bekostning.

Under dette sit Ophold paa Baagahuus, og formodentlig efter Over- ·g med Raadet, bekræftede ogsaa Kong Magnus, som det allerede er ·vnt, den anden Fornyelse af Stilstanden med Lübeck og udstedte til- ·ge et Brev til Islendingerne om at udrede deres Tiende ordentligt, ·orom der i det følgende vil blive handlet [1]). Formodentlig udsendtes ·saa herfra Ansøgning til Paven, som den 1ste Juli næstefter blev ·vilget [2]), om at den Prediкning af Korset mod Russerne, hvortil Pave ·lemens allerede havde givet Tilladelse, ogsaa nu maatte fortsettes efter ·n Maade, hvorpaa den skete i Frankrige mod de Vantroende, og som ·rmodentlig medførte flere Fordele for ham selv [3]). Dette viser saale- ·s, at Magnus endnu ikke havde slaaet Krigen mod Rusland af Tan- ·ne. Samtidigt udvirkede han og enkelte Beneficier for flere Geist- ·e af sine eller Dronningens Omgivelser, blandt dem den før nævnte ·ynjulf Jonssøn, Dronningens Cantsler, der fik et Canonicat med ·æbende i Skara. Endelig anholdt han om, og fik bevilget, at de ·stergeistlige, der ofte plejede at besøge ham og hans Dronning, eller ·s Moder Hertuginden, eller tildeels endog boede hos dem, maatte,

---

Skat", hvis man ellers ikke skal antage, at endeel af Skatten fra Vermeland ogsaa tilfaldt Kongen. Den, der nævnes først af hine fer Mænd, er Nikolas af Thingvalle, Chorsbroder i Skara; han har formodentlig været Prest til Thingvalle (ej langt fra det nuværende Karlstad) og Provst over Vermeland. Brynjulf Jonsson, Dronningens Cantsler, var ligeledes, som vi af det her strax nedenfor omtalte Pavebrev see, Chorsbroder i Skara. Men af Maaden, hvorpaa hiint Brev af 1354 er bogstaveret, isærdeleshed af den Omstændighed, at f der betegnes med det ellers alene i Norge og paa Island brugelige Skrifttegn, skulde man antage, at Nedskriveren var en Nordmand, og da han vel maa have været en af de to geistlige Medudstedere, Nikolas eller Brynjulf, skulde man efter Navnet at dømme nærmest gjette paa den sidste.

[1]) Lappenbergs Sartorius, S. 423, Finn Jonssøns isl. Kirkehistorie I. S. 435.

[2]) Reg. Suppl. Innoc. VI. ann. I. p. 2. fol. 503. jfr. Reg. cod. chart. ann. I. p. 5. fol. 173.

[3]) Saaledes maa man vel forstaa Udtrykkene i Supplicationsrollen, der hentyde til en staaende Formular og derfor ikke engang udfylde en Sætning: „quatenus prædicationem crucis eidem per dominum Clementem successorem vestrum contra Ruthenos concessam, juxta formam Francorum regi etc. Dette maa vel omtrent udfyldes saaledes: quatenus . . . . concessam, juxta formam Francorum regi datam dignetur (sanctitas vestra) renovare, eller noget lignende. Der sigtes vel til Bullen, hvorved Kong Philip af Frankrige fik Overbefalingen ved det paatænkte Korstog mod Tyrkerne.

hans fik Kongen et Besøg af sin Svoger Grev Ludvig af Namur, maaskee i Anledning af Grev Henriks paatænkte Giftermaal. Ludvig traadte paa nogen Tid i hans Tjeneste mod en Løn af 100 Mk. aarligt, saasnart de pantsatte Indtægter af Markedet i Skaane atter tilfaldt Kongen [1]). I den følgende Maaned finde vi denne i Helsingborg, hvor han atter synes at have haft en Sammenkomst med sin Svoger Hertugen af Meckelnburg og Grev Henrik, eftersom han den 15de overdrog dem begge sin Fuldmagt til at underhandle med Lübeck om Forlængelse af Stilstanden, og tre Dage efter befuldmegtigede den første til paa lignende Maade at underhandle med Rostock, Wismar og Stralsund [2]).

Umiddelbart derefter gjorde Kong Magnus en af sine besynderlige Skynde-Reiser, først til Stockholm, siden heelt op i Gestrekeland, ja maaskee endog endnu længere. I Stockholm var han den 19de Januar 1354 og holdt Retterthing; den 19de Februar var han ved Høsunda Kirke i Gestrekeland [3]). Det er muligt, at denne Reise stod i Forbindelse med en, som det synes alvorlig Trætte, der herskede mellem den ofteomtalte, visstnok noget voldsomme og myndige Sysselmand i Jemteland, Nikolas Peterssøn, og en vis Farthegn af Helsingeland, der vel har været en af de mere anseede Mænd i dette Landskab. I September 1353 havde de begge været i Stockholm og undergivet Afgjørelsen af deres Trætte til de tre svenske Herrer Nikolas Ambjørnssøn, Magnus Gislessøn og Gregorius Styrbjørnssøn, og forpligtet sig til førstkommende Kyndelmisse(?)... Nytaarsdag at indfinde sig paa Magnus Gislessøns Gaard Erby [4]). Om de holdt sig dette Løfte efterretteligt, erfares ikke, men usandsynligt er det ej, at Kongens Indskriden omsider har været befundet nødvendig, og at han, da han den 19de Februar var i Gestrekeland, da endog havde været heelt oppe i Helsingeland og nu befandt sig paa Tilbagevejen til Stockholm, hvor han maaskee tilbragte Paasken [5]).

[1]) Brev af 16de November 1353, Dipl. N. IV. 364.

[2]) Styffe, Bidrag o. s. v. No. 13, 14.

[3]) Breve i det svenske Rigsarchiv, det første en Dom, det andet et Leidebrev, begge beseglede med Kongens Domsegl; man kan ikke her formode, at de ere udstedte af Drottseten i hans Navn, da denne ej engang nævnes.

[4]) Nik. Peterssøns og Farthegns Brev af 20de Septbr. 1353, i det sv. Rigsarchiv.

[5]) Breve i det sv. Rigsarchiv vise, at Kongen den 23de Marts (Midfaste Søndag) 1354 var ved Spanga i Uppland, den 31te Marts maaskee paa Kjætastad i Østergøtland, men 26de April (anden Løverdag efter Paaske) i Stockholm, Lagerbring III. S. 555. Endnu den 21de Mai var Kongen i Stockholm (Porthan ad Juusten p. 258); den 16de var han i Ørebro, hvor han udnævnte Dommere i en Jordetrætte mellem Nonnerne i Riseberge Kl-

Efter Midsommer vendte Kongen atter tilbage til Egnene ved El hvor han den 26de Juli fornyede sine og sin Morfader Kong Haa Varnadarbrev for Mariekirken i Oslo, dens hele Personale, og alle i Ejendomme [1]). Faa Dage efter, 2den August, sluttedes det Mage med Erkebiskop Olaf, Kastelle Kloster betræffende, som allerede er om og var da foruden Erkebiskopen selv ogsaa flere andre geistlige og v lige Medlemmer af Raadet tilstede og bekræftede Overeenskomsten at sette sine Segl hos, nemlig Biskoperne Sigfrid og Gyrd, samt P Peter ved Mariekirken, og Drottseten Hr. Orm Eysteinssøn, Hr. Hafthorssøn, Hr. Agmund Guthormssøn og Hr. Sigurd Hafthor Ved denne Overeenskomst er den Omstændighed at merke, at Hr. Eysteinssøn, der ved det tidligere Raadsmøde, da Ombytningen af Dr ningens Morgengave fandt Sted, ikke optræder som Drottsete, men al som Rigsraadets første verdslige Medlem, her kaldes „Drottsete i N ge" og maaskee endog i denne Egenskab har beseglet med Storseg Dette kan kun forklares paa een af to Maader, enten, at Kongen, u tet han dog paa den Tid var paa Baagahuus, ikke har deeltaget i Overe komsten, ja at denne endog er sluttet mod hans Ønske af et enkelt P blandt Raadsherrerne, eller og, at Drottseten her nærmest er optr som Repræsentant for Kongesønnen Haakon, da de Kronejendomme, hvis Afstaaelse til Vederlag for Kastelle Kloster der nu var Tale, l den Deel af Riget (det Throndhjemske), der ikke var forbeholdt K Magnus, og hvorover denne derfor ikke havde nogen Dispositions Dette sidste torde maaskee være den sandsynligste Forklaringsma Men imidlertid kunde det nok være muligt, at den Omstændighed, Haakon ikke her, som ved Ombytningen af Morgengaven klart fo selv var tilstede og gav sit udtrykkelige Samtykke — hvad nu Gru dertil kan have været — siden har skaffet et maaskee endog velkom Paaskud til at lade det hele Mageskifte gaa tilbage.

Hovedhensigten med Kong Magnus's Ophold paa Baagahuus i Egnene mellem Elven og Skaane denne Sommer var dog neppe meget at ordne Dronningens Anliggender og hvad der vedkom h egne Indtægter, som at samles med Hertug Albrecht af Mecklenburg formodentlig, under hans Megling, paany at underhandle med K Valdemar om de skaanske Landskaber. Der var nemlig i denne ganske vist noget i Gjære disse Landskaber vedkommende, og plejedes temmelig langvarige og ivrige Underhandlinger mellem b

---

ster og Heming Hemingssøn, der, som vi have seet, var Dronningens Fog Vermeland. Muligt, at ogsaa dette vedrørte Dronningens Interesser.

[1]) Dipl. N. IV. 370. Her hentyder Kongen selv til, at han sjeldnere var i Norg at flere maaskee benyttede sig deraf til at handle imod hans Befalinger og Br

ger, men desverre berettes det ikke, hvad der egentlig underhandledes Alt hvad der herom meldes, indskrænker sig dertil, at Kong Val-ar, efterat have dæmpet en Opstand af Friserne og derpaa ved Hans Tider holdt et Danehof i Nyborg, drog over til Sjæland sendte derfra, ligesom før, tre Biskoper til Helsingborg for her at des med ligesaamange svenske Biskoper saavelsom andre af Kong Mag-s's Raadsherrer. Og derpaa, heder det videre, blev der sendt mange lellembud frem og tilbage, indtil endelig begge Konger samledes i Hel-igborg ved Michelsdagstider (29de Septbr.) [1]. Men hvad der var Gjen-

[1]) Dette fortælles i det paalidelige Chronicon af 1357, Ser. r. D. IV. 527, 528. Huitfeld (S. 509) vil vide, at Ærendet, hvorom Biskoperne skulde raadslaa, var „om Skaane, hvilket han (Kong Valdemar) meente, at Grev Johan ikke havde maattet afhende, eftersom det kun var hans Pant, og den Hylding, som Landet til Kong Magnus havde gjort, kun var skeet paa førnævnte Opladelse og derfor ikke kraftig; tillige skulde de tale om Nørrehalland og Søndrehalland, som kun var Fru Ingeborg forlenet her af Riget, og hvormed Grev Johan sig aldrig havde befattet". At dette har været de Punkter, hvorom Forhandlingerne drejede sig, er saa rimeligt at gjette paa, at man netop deraf maa fatte Mistanke om, at det alene er en Gjetning af ham selv og ingen paa bestemte Data grundet Beretning, som Huitfeld meddeler. Messenius (Scondia T. III. S. 16) gaar endog endnu videre, idet han atter lader de sex Biskoper idømme Valdemar den føromtalte Mulct. Men hvor lidet han her er at stole paa, sees noksom deraf, hvad han umiddelbart efter tilføjer, at Valdemar, efter Sammenkomsten med Magnus den 29de Septbr., gav sin Ærgrelse Luft ved at hjemsøge og haardeligt straffe de stakkels Friser. Dette Tog mod Friserne skete nemlig allerførst i Aaret 1354, og den hele Combination, saavelsom Fortællingen om Mulcten, skyldes aabenbart alene Messenius's egen Phantasi. Af et Brev, hvis Indhold Suhm anfører (XIII. 280) efter Brings Monument. scaniæ, hvor det findes meddeelt S. 110), og hvorved „Valdemar, Daners og Slavers Konge, samt Hertug i Estland, erklærer sig at indløse og udfrie alle de af Kong Magnus til Hertug Valdemar af Jylland og Grev Johan udgivne Breve, hvorved disse eller nogen anden faar Ret til at indløse Skaane m. m. for 34000 Mkr. Sølv", skulde man ved første Øjekast slutte, at der i denne Tid havde været Tale om en saadan Gjenløsning, thi Brevet er dateret Vardberg Fredag før Ceciliesdag 1353. Men naar man nærmere betragter det, seer man tydeligt, at Dateringen er fejlagtig, nemlig at der er udeglemt et X foran L, saa at der skal læses MCCCXLIII. (1343), ikke MCCCLIII. (1353), hvorved Brevet ganske naturligt slutter sig til Rekken af de øvrige Breve, der udstedtes, Skaanes Afstaaelse vedkommende, paa Mødet i Vardberg, November 1343 (s. o. S. 286, 287), og af hvilke det sidste er dateret 20de November eller Thorsdag for St. Ceciliesdag (Dipl. Sv. 3747). Denne Datering efter St. Ceciliesdag er egentlig allerede tilstrækkelig til at vise det, thi derved bliver Brevet udstedt den 21de Novbr. og det sidste i den hele Rekke, medens derimod Fredag før Ceciliedag 1353 (d. 15de Novbr.) vilde falde saa langt forud for selve Helgendagen (d. 22de), at man snarere havde benævnt den efter en nærmere Dag, som „Fredag efter Briccius (den 13de), eller efter Mortensdag. Desuden kalder Valdemar sig efter Salget af Estland ikke længer i sine Breve „Hertug i Estland", og allerede

stand for disse Underhandlinger og for Kongens personlige Samtaler, derom nævnes, som sagt, ikke et eneste Ord, ligesaalidt som der er opbevaret noget skriftligt Mindesmerke derom. Vi ere ene og alene overladte til Gjetningens vide og usikkre Feldt. Her ligger det visseligt nærmest at tænke paa, at der atter har været noget paa Bane om Skaane, men da det paa den anden Side nu maatte være yderst ubelejligt og meget farligt for Valdemar at komme i Krig med Magnus, kan det alene have været med megen Lempelighed og Forsigtighed, at Spørgsmaalet rørtes. Det maa formodentlig ansees som Resultatet af disse Forhandlinger, at Kongerne det følgende Aar ved St. Hans-Tider atter mødtes i Helsingborg, og at der da sluttedes en Trygd (midlertidig Fred eller Stilstand?) mellem Rigerne [1]). Men altsaa var det dog nødvendigt at slutte en saadan Stilstand eller ved særskilt Overeenskomst at forlænge Stilstanden mellem Rigerne, med andre Ord, det tegnede sig til Fejde imellem dem, og hvorom? Neppe om andet end om Skaane. Man faar endog det Indtryk, at den kloge Valdemar har gjort sig saa hyppige Erender over til Magnus for derved at faa Anledning til personligt at vise sig for Skaaningerne, bearbeide dem i sine Interesser, vinde deres Hengivenhed og forberede deres Overgang til ham, naar han engang for Alvor søgte at vinde disse Landskaber tilbage.

Men imidlertid havde ogsaa Hertug Albrecht af Mecklenburg været hos Kongen paa Baagahuus omtrent samtidigt med de nysnævnte geistlige og verdslige Raadsherrer, og da dette Sammentref ikke kan ansees som tilfeldigt, maa man antage, at saavel han, som de norske Raadsherrer have indfundet sig der efter Kongens udtrykkelige Ønske. Først og fremst har vel hans Erende været at meddele og nærmere omhandle Udfaldet af det ham overdragne Hverv, at underhandle paa Kongens Vegne med Stæderne Rostock, Wismar og Stralsund. Thi at denne Underhandling endnu ikke havde ledet til nogen Overeenskomst og at der endnu var mange Punkter tilbage at berigtige, erfarer man allerbedst af de Klagemaal over de nye Privilegier for Oslo m. m., som, efter hvad vi have seet, senere hen i dette Aar bleve opsatte i Rostock forat omsendes og vedtages af de andre Stæder og derpaa rimeligviis forelægges Kongen eller Drottseten og Raadet. Det er derfor høist sandsynligt, at Hertug Albrecht nu har haft foreløbige Conferencer med

deraf fremgaar det, at Brevet er eldre end 1346. Nærmere Sammenligning af Brevet med de øvrige fra Varberg 1343 viser overhoved, om man end ikke havde de nysanførte Kjendetegn at gaa efter, at Brevet nødvendigviis maa være udstedt samtidigt med disse.

[1]) Chron. af 1357, l. c. S. 529.

: om dette Anliggende og maaske har søgt at overtale Drottseten
aa mindre strengt tilverks. Men desforuden maa det, naar man
ı til, at de føromtalte Underhandlinger med Kong Valdemar netop
Sted i Tiden fra sidst i Juni til sidst i September, altsaa baade
efter Sammenkomsten i Baagahuus, og naar man derhos over-
i hvilket nært Forhold Hertugen stod til begge Parter, næsten
som afgjort, at han ogsaa, om just ikke ledede dem, saa dog idet-
tog en virksom Deel deri. Hvis der tidligere kunde have
dt nogen Misstemning i Anledning af, at ogsaa Kong Mag-
gte Svogerskab med Valdemar, saa længe denne kun havde
tter, der allerede var festet til Albrechts Søn, da ophørte nu
Vanskelighed, eftersom Valdemars Dronning Heilwig Aaret for-
de født ham endnu en Datter, den i hele Nordens Historie siden
gribende **Margrete**. Da et Giftermaal mellem hende og Haa-
gnussøn omsider virkelig kom istand, og da vi erfare, at det da laa
ham selv og hans Forældre synderligt paa Hjerte at bringe det
er det mere end sandsynligt, at det allerede nu har været bragt
me, og ikke af nogen anden end Hertug Albrecht. Det maa have
noget saadant, hvorved han nu i en høiere Grad end nogensinde
Magnus's Hengivenhed og Tillid. Thi denne sluttede, her paa
huus, den 9de August, et Forbund med ham, som paa det nær-
unde kaldes en **Familietractat**. Ved denne, der siges at være
efter modent Overleg og Samtykke af begge Parters Raadgivere,
nes følgende: a) Kong Magnus, hans Børn og Efterfølger op-
ertug Albrecht, hans Børn og Efterfølgere til sine tro Mænd og
ler; b) for den Troskabshylding, som Hertugen allerede har af-
il Kongen, og som hans Børn og Efterkommere herefter skulle
til Kongens Børn og Efterkommere, skal der aarligt, første Aar
t. Hans-Dag, de følgende Aar paa St. Mortensdag, ved Helsing-
f Kongens Skatkammer promte og uhindret udbetales Hertugen
). 200 Mk. brendt Sølv eller 1000 Mkr. skaanske Peninge;
rtug Albrecht o. s. v. skal troligen tjene Kongen o. s. v. og med
lig Oprigtighed og udsøgt Troskab omhyggeligen søge hans og
es Gavn, Ære og Fordeel, som det bør sig en tro Tjener mod
rre, hvorsomhelst det kan skee hans Ære uforkrænket: og omvendt
ngen o. s. v., paa Anmodning, naar Nøden kræver det, dagthinge
rtugen til Beskyttelse af dennes Rettigheder, forsaavidt det kan
ongens Ære uforkrænket; d) Hertugens Søstæder og Søhavne
staa aabne for Kongens troe Tjenere, saaledes at disse frit og
et der kunne samle Leietropper til Kongens Brug, opkjøbe alskens
ndigheder, leie Skibe dertil, og uden nogensomhelst Hinder eller

Reclamation føre dem ud, ligesom de og skulle kunne ferdes der i fuldkommen Fred og Sikkerhed, saafremt de ikke ere blevne offentligt dømte fredløse der, eller der af nogen Aarsag er opstaaet Krig mellem Kongen og samme Byer; i første Tilfælde skulle de dog, naar de vare i Kongens Ærende, nyde Lejde; e) Hertugens Undersaatter skulle, om de ville, kunne tage Tjeneste hos Kongen eller hans Arvinger mod Sold; f) Kongen skal have fuldstændig Myndighed til ad Rettens eller venskabelig Overeenskomsts Vej at bilegge alle de Tvistigheder, hvori Hertugen eller hans Arvinger maatte komme med nogen anden, og omvendt skal Hertugen med fire af Kongens Raadsherrer have fuld Myndighed til at afgjøre alle de Trætter, hvori Kongen kunde komme; g) mellem Kongen og Hertugen eller Arvinger, og mellem deres Riger og Lande, skal der overholdes ubrødelig Enighed, Forbund og Fred, men hvis der, hvad ikke formodes, skulde opstaa nogen Misstemning eller Uenighed mellem dem, af hvilkensomhelst Aarsag, da skulle tre af Kongens og tre af Hertugens Raadgivere, efter aflagt Eed paa at ville være upartiske, have fuld Myndighed til at afgjøre Tvisten ad Rettens eller Overeenskomstens Vej, og kunne de ikke blive enige, da skulle de tilsammen vælge en syvende, der efter aflagt Eed og nøje Overvejelse af alle Punkter har at erklære sig for en af de to stridende Meninger, hvilket Udslag begge Parter paa Forhaand forpligte sig til at godkjende og efterkomme, og skal ikke Freden eller Forbundet mellem dem herved rokkes, men fremdeles vedblive usvækket; h) naar Kongens og Hertugens Børn have naaet den lovbestemte Myndigheds-Alder og begyndt at bruge egne Segl, skulle de lade lignende Breve oprette og besegle dem. Ved Kongens Gjenpart af dette Brev, der endnu opbevares i det mecklenburgske Archiv i Schwerin, er det imidlertid at merke, at uagtet det i Indledningen heder, at Foreningen er sluttet efter Overleg med begge Parters Raadgivere, staar der dog intet om, at disse vare med at besegle Brevet, for hvilket der kun har hængt et eneste Segl, der endog kun synes at have været Kongens Secret[1]. Heraf synes man at maatte slutte, at Kongen, uagtet denne Tale om Overleg med Raadsherrerne, dog i alle Fald ikke har raadført sig med dem, der vare tilstede hos ham paa Baagahuus, skjønt deres Samtykke vel maatte være saa meget mere nødvendigt, som den største Deel af Riget, hvis Styrelse hans Søn Haakon i næste Aar selv skulde tiltræde, allerede nu ikke egentlig stod under Magnus's, men under Drottsetens og Raadets Opsigt, og en Tractat, indgaaet af Kongen alene, derfor nu blot kunde være forbindende for Sverige og for den liden Deel af Norge som Kongen havde forbeholdt sig selv. Men heller ikke om svenske Raads-

[1]) Styffe, Bidrag o. s. v. No. 15, S. 20—23.

ners Tilstedeværelse melder Brevet et Ord. Det kan ikke engang opges, at der under Kongens Ophold paa Baagahuus har været svenske adsherrer tilstede, skjønt idetmindste tre Biskoper og i alle Fald neppe re af de verdslige Raadsmedlemmer omtrent paa samme Tid, eller ikke ige forud, vare i Helsingborg og saaledes ej langt fra Haanden [1]. r hviler derfor noget Mistænkeligt over hele denne Overeenskomst, om Magnus skjal sig til at indgaa den uden Raadsherrernes Vidende. stod heller ikke længe ved Magt, og de kort efter følgende Begieder synes at berettige os til den Tro, at Hertugen alene indgik for at gjøre Kong Magnus saa meget tryggere og for saa meget uhindret at kunne befordre sin egen og sin Ætts Fordeel paa hans ystning. Det var ellers altsaa i Følge denne Familie-Tractat, Hertugen strax efter, den 8de August, som Kong Magnus's Ombudsd, meglede den nye Forlængelse af Stilstanden med Lübeck, hvorom ovenfor er talt [2]).

Kongens Yndling Benedict Algøtssøn og dennes Fjende Erngisl Jarl paa Orknø. Forbindelser mellem norske og svenske Slegter.

Samtidigt med alle de her omtalte Congresser og Underhandlinger ælle de svenske Krøniker om en Regjeringshandling af Kongen, der, den virkelig fandt Sted paa den Tid, hvortil den henføres, maa e staaet i den allernøjeste Forbindelse dermed. Kong Magnus havde lig, formodentlig allerede i længere Tid, kastet sin Yndest i en aldeuforholdsmæssig Grad paa den svenske Herre **Benedict Algøtssøn**, lken han tilsidst endog ophøjede til Hertug saavel af Finland som rdre- og Søndre Halland, eller, som Titlen lød, „Hertug af Østerne samt begge Hallande". Denne Ophøjelse skal efter de svenske niker have fundet Sted allerede den 2den Februar 1353, altsaa me- s Kongen opholdt sig paa Baagahuus eller maaskee i Ljodhuus, og older det sig virkelig saa, da maa man formode, at denne Sag har et Gjenstaed for ivrige Forhandlinger baade med Kong Valdemar

[1]) Underhandlingerne i Helsingborg med de tre danske Biskoper maa nemlig ifølge Chron. 1357 have fundet Sted i Løbet af Juli eller August. Et svenskt Anliggende afgjorde ellers Kongen under dette Ophold paa Baagahuus, den 3die August, nemlig den ovenfor omtalte Bekræftelse af Fru Cecilie Glysings Datters Gave-Brev efter de gamle Love. Men heller ikke herved omtales nogen Raadsherre som nærværende.

[2]) Styffe, Bidrag, No. 16, S. 24.

under dennes tvende Sammenkomster med Kongen i 1352, og med Hertug Albrecht, der ej alene paa sin Hustrus Vegne havde private Anfordringer efter Porserne, men ogsaa, efter hvad man i det følgende erfarer, paa sine Sønners Vegne synes at have tragtet efter at efterfølge dem i Forleningen. Det bliver under denne Forudsætning sandsynligt, at ogsaa de paafølgende Underhandlinger i 1354 drejede sig om denne Sag. Alt vel overvejet, er det dog sandsynligere, at Kongen ikke gjorde dette uheldige Skridt førend i 1355, og at han dermed snarere overraskede idetmindste Hertug Albrecht og vakte hans store Forbittrelse, end at han foreløbigt skulde have aftalt det med ham eller nogen anden[1].

Hvor længe denne hans Yndest for Benedict Algøtsøn havde været, er ligesaa uvist, som hvad Rolle Benedict selv tidligere havde spillet, og hvilken Ætt han tilhørte. Sandsynligviis var han dog Søn af den daværende Lagmand i Vestergøtland, Algøt Benedictsøn, der allerede nævnes 1322 og synes at være nær forbunden med selve Kongestammen[2]. I Aaret 1334 gav Kong Magnus Algøt Benedictsøn som sin „kjære og troe Mand" det Hverv at sette Ro

---

[1]) Benedict Algøtsøns Ophøjelse til Hertug 1353 omtales i det Chronicon 266—1430, som er meddelt i Scr. Sv. I. S. 22—32, og ligeledes i det andet fra 826—1415, som meddeles sammesteds S. 50 fgg., saavelsom i Benzelii Monumenta p. 81. Scr. R. D. I. p. 587. Paa første Sted (S. 2 staar der: „1353: Hr. B. Algøtsøn udnævntes af Hr. Magnus, Sveriges Konge, til Hertug i Finland og Halland;" paa sidste (S. 58): „1353: Hr. Magnus udn. Hr. B. Algøtsøn til Hertug i Finland og Halland omkring Kyndelmesse". Men sammenligner man begge Chronica med hinanden, saa vil man see, at enten den, der udarbeidede det ene, har benyttet det andet, eller at de begge ere forfattede efter et tredie, eldre, da saamange af de Notitser der indeholdes i begge to, næsten stemme Ord for Ord. Derfor kan disse to Notitser betragtes anderledes end som eet Vidnesbyrd, der desuden er nedskrevet maaskee 60 Aar efter den omhandlede Begivenhed. Derimod tales der i det næsten samtidige, højst paalibelige, danske Chron. af 135 (Scr. R. D. VI. 530) først ved 1356 om Benedicts Ophøjelse til Hertug. Og det synes dog næsten umuligt, at han, hvis han allerede var bleven Hertug i Halland 1353 og en saa nøje Ven af Magnus, ikke med et Ord skulde være omtalt i nogen af de Breve, Kong Magnus har udstedt mellem 135 og 1355, ikke engang i Familietractaten af 1354. Han var jo dog med som Forlover ved Tractaten med Grev Henrik 1352. I Brevskaber har man hidtil ikke fundet ham nævnt som Hertug førend i det fornyede Frihedsbrev for Borgerne af Kampen, som K. Magnus udstedte den 21de Juli 1355 (Dipl. N. V. 222). Derfor er det visselig rimeligere, at han først i 1355 fik sin Ophøjelse. Alt synes at vidne om, at denne skete hurtigt og overraskede saavel Kongesønnen Erik som Hertug Albrecht. Var den skeet allerede i 1353, saa vilde vel og Erik tidligere have gjort Ophævelser derover.

[2]) Der har været strebet meget om Benedicts Herkomst; Ericus Olai, der skriver fuld af Animositet mod Magnus og røber en utrolig Uvidenhed for Dagen saavel om Begivenhederne i og for sig, som om Chronologien, kalder

ne af Gudheems Kloster i Besiddelse af Kongsgaarden Rakkeby, rtil Kongen ønskede Klostret forflyttet [1]), og et Beviis paa, at igen allerede havde megen personlig Yndest for ham, eller i alle d at Kongens Yndest for Sønnen ogsaa bar rige Frugter for Fa- n, var dette, at Algøt ved Kongens Gavmildhed endog fik store indbringende Besiddelser i Norge. Kongen skjenkede ham nemlig paa stid al det Gods, som Hr. Audun Hugleiksøn i sin Tid havde ejet, som ved hans Domfeldelse var tilfaldet Kronen, beliggende fornem- g i Nordfjord, og altsaa, som man seer, lige siden Hr. Auduns Hen- lse i 1302 bestyret som en samlet Masse. Naar denne Gave til st skete, vides uheldigviis ikke; men da det maa ansees meget sjel- , ja vel endog stridende mod Foreningens Grundsetninger, at Kon- gav svenske Mænd saa store Besiddelser eller Forleninger i Norge, er den om den overordentlige Grad af Yndest, hvori enten allerede st selv, eller Sønnen Benedikt har staaet [2]). Sandsynligviis fik

ham endog "en ringe Mand", hvilket man sikkert ikke behøver at ænse. Naar vi see, at Algøt Benedictsøn havde faaet Besiddelser i Norge af Kongen selv, kan man vel ikke tvivle paa, at Algøt var den begunstigede Benedicts Fader, og han kaldes udtrykkeligt Lagmand i Vestergøtland, hvor han deeltager i det oftomtalte Møde i Jønkøping 1351. Messenius siger ogsaa (XIII. 190), at B. var Søn af Algøt Vestgøtalagmand; uheldigviis angiver han aldrig Hjemmel, men han kan dog ikke have grebet dette af Luften og maa vel derfor have havt noget for sig. Han siger ligeledes, at han var af Folkunge-Ætten. Dette bestyrkes af det Brev d. 1322 (D. S. 2333), hvortil ovenfor er hentydet, og hvor Ingegerd Svantepolksdatter, selv beslægtet med Kongeætten, synes som Vidner til en Gave, hun gjør, kun at have samlet Frænder og Nærmeste om sig; blandt dem er ogsaa Algøt. Lagerbring (III. 419) siger, at B. førte en Løve i sit Skjold. Ellers vil man gjøre ham til et Medlem af Ætten Grip. Hans Broder var Knut Algøtsøn, formodentlig den samme, der egtede Sigvid Ribbings Enke Mæreta, Datter af St. Birgitta, s. o. S. 394.

[1]) Dipl. S. 3064. I 1337 gav Algøt Benedictsøn, formodentlig den samme, noget Jordegods med sin Datter Birgitta til Vreta Kloster.

[2]) See ovf. VI. 2. S. 452. Dipl. Norv. II. 365. Dette er et Brev, udstedt af Kongerne Magnus og Haakon 1361, hvorved de give Otto Rømer med Hustru det Krongods i Nordfjord og andenstedts, som Algøt Benedictsøn havde faaet af begge Kongerne („af os") paa Livstid. Altsaa maa han have været død i eller før 1361, hvilket passer med, at vi finde ham i Live endnu i 1356, han omtales nemlig under det Aar i det oftomtalte Chr. af 1357. Naar vi af hint Brev see, at begge Konger havde givet ham hin store Forlening i Norge, med andre Ord at dette var skeet efter Haakons Tronbestigelse i 1355, da faa vi ogsaa heraf en Bestyrkelse paa, at Sønnens Ophøjelse ei kan have fundet Sted saa langt forud som i 1353. Algøt Benedictsøn nævnes ogsaa i et Kongebrev af 3die Octbr. 1344 (Dipl. Sv. 3850) som Sven. Formodentlig er det ogsaa han, der den 27de Novbr. 1352 paa Fridin medbeseglede Benedict Algøtsøns Morgengavebrev, skjønt han ikke udtrykkelig nævnes som Udstederens Fader. Naar vi derimod finde en Algøt

Algøt disse Besiddelser først, efterat Benedict var bleven Kongens erklærede Yndling. Nyere Historieskrivere have ligefremt yttret en Mening, at der herskede en utilladelig Kjærlighedsforstaaelse mellem Benedict og Dronning Blanche, og at det var hende, hvem han egentlig skyldte sin Ophøjelse [1]). Men de samtidige Kilder vide aldeles intet herom, der findes ikke engang noget Spor eller Tegn til, at Samtiden har haft det mindste at udsætte paa Blanches egteskabelige Troskab. Hun var, som man af Fru Birgittas Aabenbarelser kan slutte, ved sin Ankomst til Sverige endnu næsten et Barn, ungdommelig letsindig, og efter den strenge Fru Birgittas Mening „verdslig af Seder", men ikke engang Fru Birgitta kaster mindste Stænk paa hendes egteskabelige Troskab, tvertimod beskylder hun hende og Kongen for overdreven og misforstaaet Kydskhed, idet de, efterat have faaet de to Sønner, havde besluttet at leve sammen som Syster og Broder: en Beslutning, der fra Kongens Side maaskee egentlig kan være opstaaet af, eller senere have været Aarsag til, den Tilbøjlighed til unaturlige Laster, hvorfor han beskyldtes, men som de i ethvert Fald ikke længe synes at have overholdt, da det lader til, at de ogsaa efter Haakons Fødsel havde Børn sammen, der døde i en spæd Alder [2]).

Benedictsøn, der d. 24de Juni 1368 udstedte en Panteforskrivning paa Jordegods i Fridin, da maa dette være Hertug B.s Søn, thi hans Fader var efter det foranførte død allerede før Udgangen af 1361.

[1]) Dette siges allerførst af Messenius (III. 16 og XII. 190); det har siden været gjentaget som historisk Vished, men synes, som saameget andet af hvad Messenius anfører, at være blot og bar Gjetning af ham selv, fremsat som Factum. Dette har da Dalin (II. S. 509 fgg.) endvidere bearbeidet, idet han overhoved, og fornemlig i Kong Magnus's Historie, opstiller de vilkaarligste Combinationer som ubestridelige Facta. Det vilde være spildt Møie at eftervise alle de Feil, han saaledes har begaaet, og som senere Opdagelser gjøre end mere iøjnefaldende. Han, som saa mange, har formodentlig staaet i den Tro, at man alene ved slige Digtninger kan fortjene Navn af en „Historieskriver".

[2]) Om Birgittas Beskyldninger mod Kongen, s. o. S. 180. Om Dronningen (thi det kan ej være nogen anden end Blanche, som menes) siges der i Revelationerne VIII. 9, at hun blev gift med Kongen i en altfor ung Alder, i Cap. 10, at hun var for verdslig og talte gjerne upassende Spøg „loquitur scurrilia" — hun har vel gjort sig lystig over Fru Birgittas Syner og Advarsler), i Capitel 10 tales der om Kongeparrets utidige Kydskhedsløfte, der saavidt skjønnes for Dronningens Vedkommende tildeels tilskrives hendes Magelighed og „Sky for Smerter". Hertil sigter vel Ericus Olai, naar han taler om, at Kongen afholdt sig fra Dronningen, overgivende sig til „damnatissima libido", at Dronningen i Førstningen var noksaa tilfreds dermed „af Haab om Hellighed og Afholdenhed", men dog, tilsidst aabenbarede Sagen for Prælater og andre, hvorved slemme Rygter opkom; dog, tilføjer han, levede de nokfaa ærbart og kjærligt sammen. Af de føromtalte Andragender til Paven i 1347, hvor der tales om, at de havde ladet sine Børn begrave ved Aas Kloster i Halland, sees det, at de havde haft Børn foruden Erik og

I alle Fald skulde man da formode, at det snarere var Kongen end Dronningen, hvis Yndest for Benedict Algøtssøn krænkede Sedelighedens Fordringer. Dette faar nu staa ved sit Værd, vist er det, at Benedict ukker med eet op som Kongens erklærede Yndling, efterat man forud har hørt lidet eller intet til ham [1]. Det er merkeligt nok, at hans Gunst- og Magt-Periode, der kun var kortvarig, paa det nærmeste falder sam- men med Drottseten Orm Eysteinssøns ikke meget langvarige Velmagtstid i Norge, og den af en Historieskriver i de allersidste Tider udtalte For- modning, at der har været en Forbindelse mellem dem begge, har derfor meget for sig [2]. Vi have seet, at Orm Eysteinssøn hørte hjemme i Elvesyssel, altsaa lige ved Vestergøtlands Grændse, hvor hans Æt ilsaledes kan have staaet i den nærmeste Berørelse med den vestgøtiske agmands; vi have seet Orm Eysteinssøn deeltage i det svenske Rigs- øde i Jønkøping vistnok som Norges Drottsete, men dog ogsaa som n han skulde være Medlem af det svenske Aristokrati: hvo veed, om ke hans Hustru Boothild har været svensk af Fødsel, maaskee endog i Syster af Benedict Algøtssøn, og om ikke derfor disse to megtige Mænd have følt sig desmere opfordrede til at understøtte hinanden ind- yrdes? Desværre ville vel disse Spørsmaal neppe nogensinde kunne live besvarede. Benedict Algøtssøn blev eller var i 1352 gift med en Sigrid Nikolasdatter [3]. Nyere Historieskrivere berette, at han ogsaa ilde været gift med Ingeborg, en Datter af Hr. Ulf Arnbjørnssøn (Sparre), g at han ved at forskyde hende gjorde sig hendes megtige Frænder til af- igte Fjender [4]. At et saadant Fjendskab virkelig fandt Sted, er vist ok, som vi i det følgende ville see, men om Aarsagen til Fjendskabet r den her angivne, eller om Benedict overhoved har været gift med

Haakon; men var nu, som Fru Birgitta antyder, Dronningen neppe engang fuldvoxen i 1335, da hun blev gift, kan hun neppe have haft Børn før Erik; de, der begravedes ved Aas, maa saaledes have været fødte efter Erik og Haakon, altsaa kan hiint Afholdenhedsløfte ej have haft stort at betyde eller været længe overholdt.

[1] Han nævnes, saavidt vides, allerførst som Vidne ved Kong Magnus's førom-talte Ratification af Gjeldsbrevet til Nuncien, dateret Kalmar 12te Juli 1351. Han fører her allerede Riddertitel.

[2] Keyser, den norske Kirkes Historie II. 8.

[3] Man har endnu hans Morgengavebrev, dateret Fridin 27de Novbr. 1352, hvorved han giver Sigrid sin Gaard i Hylleoos tilligemed en Mølle i Fagre-sand, Vatsbohered i Vestergøtland.

[4] Dette siges ligeledes af Messenius, l. c., og er senere gjentaget. Han synes, som sagt, ikke vel at kunne have grebet et saadant Faktum af Luften, men noget sikkert Vidnesbyrd derom har det været os umuligt at finde. Fiendskabet mellem B. og Sparrerne kunde man vel og forklare af de heftige Partistridigheder, der paa den Tid rasede i Sverige.

Ingeborg Ulfsdatter, det maa staa ved sit Værd, da vi aldeles savn sikkre, samtidige Vidnesbyrd derom. Forholder det sig rigtigt, da ma det i alle Fald være skeet før Giftermaalet med Sigrid i 1352; th Sparrernes Fjendskab mod ham var allerede udbrudt før 1356, og d er ikke sandsynligt, at han i Løbet af den korte Tid skulde have mist Sigrid, egtet Ingeborg, og derpaa forskudt hende. Vi dvæle saa u førligt ved denne svenske Mand og hans Familieforhold, fordi de Ub hageligheder, den overvættes Yndest, der blev ham til Deel, fo voldte Kongen, ogsaa udøvede en kjendelig Indflydelse paa Forholdene Norge, hvor han desuden ogsaa synes at have haft flere Forbindels end den ovenfor gjetningsviis antydede med Drottseten. Allerede de Omstændighed, at hans Fader fik det store nordfjordske Gods, maat ved Siden af hans Yndest hos Kongen give ham en ikke ringe In flydelse paa de politiske Forhold i Norge.

En af hans heftigste Fjender paa Grund af sine nøje Forbindel med Sparre-Ætten var en anden svensk Mand, der ligeledes paa denn Tid kom til at indtage en fremragende Stilling blandt Norges Aristo krati, og saaledes, uagtet han fremdeles vedblev at være svensk og lid befattede sig med Norges Anliggender, dog ogsaa undertiden optraadte Egenskab af norsk Magnat. Dette var den forhen omtalte, megtig **Erngisl Sunessøn**. Hans Ætt og Slægtsskabsforhold ere allere tildeels berørte ovenfor (S. 318), og det er der viist, at han, uvi naar, men sandsynligviis omkring 1343, var bleven gift med en Dat ter af den daværende Jarl over Orknø, Malise af Stratherne. Af e Gavebrev til Kalmars Nonnekloster af 1360 erfares det, at denne han Hustru heed **Annot**, og at han tidligere havde været gift med en **Ma reta**[1]), hvilken, som man af et andet Brev seer, havde bragt ham Be siddelser i Østergøtland og Ovenskogs, som det heed, nemlig i Uppsala og Strengnes's Bispedømmer, mod hvilke Ejendomme han i 1348 tilbyt tede sig endeel Godser i Smaaland og Halland af Ridderne Hr. Anders Estilssøn[2]). Erngisl's Syster Christine var gift med den nysomtalte Ulf

---

[1]) Ved Brev af 21de Decbr. 1360 skjenker han Gods paa Øland til Kalmar Nonnekloster i Sjælebod for sine to Hustruer Mæreta og Annot. Det sidste Navn, der er skotsk, viser, at hun maa have været Malise Jarls Datter. Det er ogsaa klart, at hun maa have levet, da han blev Jarl (1353), siden det orknøiske Genealogi-Brev udtrykkeligt siger, at han ingen Børn havde med hende; hvis hun havde været død før den Tid, vilde han ingen Fordring have haft paa Arv efter Malise.

[2]) Der gives rigtignok et andet Brev af 1349, hvorved han tilbagegiver Hr. Anders dennes Gods i Smaaland og Halland, hvilket han havde haft til Pant, men det synes da ej at kunne have været det samme, som det, hun tilbyttede sig, men noget andet og mere.

øn (Sparre) og saaledes Moder til hiin Ingeborg, som Be-
tssøn skal have forskudt. Om Erngisl berettes det, at han,
g efter Svigerfaderen Malise Jarls Død, drog over til
og fik i Kraft af sin Hustrus Arveret en Deel af Øerne [1]).
s at maatte være skeet i Mellemtiden mellem 12te Juli 1351, da
stede ved Raadsmødet i Kalmar, og den 10de April 1353 [2]),
tsatte noget Jordegods til en af sine forrige Undergivne for
eninger, thi i Løbet af disse syv Fjerdingaar forekommer han
lige Breve, skjønt han hørte til Raadet, og det er derhos høist
hans Reise til Orknø falder i den Tid, ligesom og, at den for det
ar forvoldt ham endeel Udgifter, hvortil han maatte reise Penge
g Pantsettelser. I dette Pantsettelsesbrev kalder han sig endnu
ret „Erngisl Sunesøn", men ikke mere end 26 Dage derfra
m under Titel af „Jarl i Orknøerne", og som den ypperste af
aad medbeseglende det Document, der blev oprettet paa Baa-
n 6te Mai 1353 angaaende Ombytningen af Dronningens
e. Erngisl nævnes her allerførst blandt de tilstedeværende
dog førend Erkebiskopen selv og alle Biskoperne. Det er saa-
sandsynligt, at Kongen har udnævnt ham til Jarl ved dette
Møde, og da saadanne Udnævnelser fornemmelig plejede at
paa de større Festdage, er det rimeligst at antage, at den er
immelfartsdagen den næstforegaaende 2den Mai, hvorved altsaa
ige maa have bekræftet ham i de Besiddelser, han havde ar-
erne. Vi ville i det følgende see, at denne Titel senere blev
stridig af andre Prætendenter, og at den neppe indbragte ham
ele end den tomme Rang; imidlertid er dog denne hans Op-
353 et Tegn paa, at han da maa have staaet sig godt med Kon-
dette neppe vilde have været muligt, hvis Benedict Algøts-
da havde været Kongens erklærede Yndling, bliver det herved
andsynligt, at den sidste ikke kom ret i Vejret førend i 1355 [3]).

---

rknøske Slægts-Brev, Symbolæ ad. hist. Norv. S. 24.

i det svenske Rigsarchiv. Dette Brev er dateret „Holtaboda-Ø". Be-
heden kjender jeg ikke.

Erngisl Jarl er det forøvrigt at merke, at han efter Annot endnu havde
die Hustru ved Navn Ingeborg, der levede i 1378, da han gjorde sit
ent. Messenius har om disse tre Giftermaal i sit Theatrum nobili-
Svecanæ p. 47 givet høist urigtige Forklaringer. Han lader Erngisl
være gift med „Margareta", hvis Faders Navn han ej nævner, derpaa
Ingeborg, Datter af Magnus Gudmarssøn, og endelig med „Agneta"
n sidste da vel skal være „Annot". Muligt, at M. har Ret deri, at
org var Datter af Magnus Gudmarssøn. I saa Fald var hun
ndebarn til Mæreta, Ulf Gudmarssøns og Fru Birgittas Datter, der
ift med den nysnævnte Knut Algøtssøn.

Da der nu var hengaaet omtrent en Generation, siden Unionen var bleven stiftet, og mange af dem, der da vare Spædbørn eller fødte kort efter, nu vare voxede op til Mænd under disse Forhold og i Be vidstheden om, at begge Riger hørte sammen, om just ikke nødvendigvis under een Konge, saa dog under een Kongeslægt, kan man heraf ogsaa lettere forklare, hvorledes saadanne Forleninger uden strengt Hensyn t Indfødsret, som de nys nævnte, nu lettere kunde skee end før og neppe engang vakte synderlig Forargelse. Hvis man nøjere kjendte de sta Slægters Familieforhold i begge Lande, vilde vi vist allerede stø de pa hyppige Indgiftninger fra det ene Land i det andet, og maaskee pa mange Børn af slige Egteskaber, berettigede til Arvegods i begge Ri ger. Vi have nu seet Algot Benedictssøn og Erngisl Sunessøn Besiddelser inden Norges Omraade, og ligeledes omvendt Hr. J Hafthorssøn ved sit Giftermaal med en svensk Dame at erhverve Besiddel ser i Sverige. Ogsaa Sigurd Hafthorssøn havde, uvist hvorledes, e hvervet Ejendomme i Vermeland, og vi have omtalt Sandsynligheden at Hr. Orm Eysteinssøn ligeledes ejede Jordegods i Sverige, saa han kunde optræde blandt dets Magnater, ligesom Erngisl Jarl blandt norske. Saaledes støde vi egentlig paa det samme Phænomen her bla det verdslige Aristokrati, som vi allerede have mødt blandt Kirkens Embeds mænd. Unionen havde allerede selv udviklet Spirerne til en nær Sammensmeltning mellem begge Nationer, og disse Spirer var allere komne saa vel til Kræfter, da Foreningen atter for en kort Tid løs des noget, at denne Adskillelse selv ikke længer havde saa meget at betyd men at Bevidstheden hos Nationerne om at høre nærmere sammen fre deles vedligeholdt sig, og at nye Forbindelser mellem de enkelte Slæg maaskee endog hyppigere end forhen bleve stiftede. Endogsaa Sproge i begge Riger, altid meget lige indbyrdes, var nu paa god Vej til ga at smelte sammen. De mange svenske Geistlige, som ansattes i Norg de hyppigere Forbindelser og den idelige Omgang mellem de forene svenske og norske Familier, bragte idetmindste Talesproget, tildeels end Skriftsproget, i de højere Kredse i Norge til at nærme sig det sve ske. Det kunde vel ved første Ojekast synes, som om det var i Skade for Norge, at dets eldgamle, velklingende, paa strengt-grammati Former rige Sprog nu stod i Begreb med ganske at vige Pladsen for dengang endnu visselig lidet tækkeligt Overgangssprog, med mere afslid end afslebne Former, uden strenge Regler, og derfor maaskee ikke enga af to Individer, der kunde skrive, skrevet paa en og samme Maade, n snart nærmende sig Oldsproget, snart det Svenske, snart en eller anl Bygdedialect. Og som en end større Skade kunde det vel ansees, at der ogsaa den gamle herlige Literatur blev forsømt og forglemt og tilsi

vedligeholde sig med sit hele fuldstændige Apparat af Bøjningsendelser
alle andre Kjendetegn paa en forlængst afsluttet og tilbagelagt Sprog-
riode. Men her kommer det til Gode, at Sproget i en Række af
arhundreder har, saagodtsom udelukkende af Islendingerne, været saale-
s bearbeidet og ved en i Forhold til Folketallet næsten utrolig literær
irksomhed gjort saa vel skikket til at udtrykke alt hvad Folket behøver
tilegne sig af den nyere Culturs Begreber og Tankeforbindelser, at
gen Ulemper spores af dets tungvindte Apparat for dette selv; og vi
unne derfor med saa meget bedre Samvittighed udtale Ønsket om, at det
onu længe maatte leve og trives som den ædleste og ærverdigste Levning
a vor Oldtid.

Nye Opkrævninger af Pavetiende m. m. i Norden ved Johan Guilaberti. Kong Magnus kommer i Forlegenheder formedelst det af ham optagne Laan.

Medens de nys omtalte Underhandlinger mellem Kong Magnus og
abofyrsterne stode paa, og han øjensynligt trykkedes af Gjeldsforplig-
ser til de tydske Stæder og maaskee til mange andre, som han ikke
nde tilfredsstille, begyndte ogsaa det store Laan af de pavelige Penge,
n havde været tilstaaet ham i 1351, at volde ham Ulejligheder. Det
ovenfor nævnt, at de fra Sverige indkomne Penge allerede skulde
ve været tilbagebetalte inden Udgangen af 1351, og de fra Norge
den 1352. Dette var nu en physisk Umulighed, da de ikke engang
le vare indkomne inden den Tid, navnlig de norske, der ikke kom ind
rend i Juli 1353: saaledes kunde der ikke for det første være Tale
a nogen Tilbagebetaling. Imidlertid reiste Johannes Guilaberti til-
ge til Curien, formodentlig deels for at aflægge Regnskab over hvad
n indtil da havde udrettet og indhente nye Instructioner for sin
ere Virksomhed, deels ogsaa for at gjøre den nye Pave sin Opvart-
ng. Vi have seet, at han før sin Afreise fra Norden sendte en liden
emisse til det pavelige Kammer gjennem Handelshuset Malabayla. Det
muligt, at Innocentius den 6te i Førstningen har tænkt paa at kalde
m tilbage og benytte et andet Sendebud, muligt ogsaa, at Paven
me vilde skaffe en af sine Yndlinger en extra Indtægt, thi ved Skri-
lse af 8de Februar 1353 beskikkede han sin Tjenestemand og Sergeant
armes Raimund af Galance „for visse Anliggenders Skyld" til sin
uncius i Sverige, Norge og Danmark, og tilstod ham i Godtgjørelse
for to florentinske Guldgylden daglig, hvilke Penge skulde udredes af
i svenske Geistlighed selv. Der findes ogsaa et Brev skrevet den 1ste
bruar derefter af Abbed Gaucelin, en af de Executorer, som Paven i

til nogen Forandring. Men det er af det allerede udviklede klart, at naar det nyere danske Sprog, selv i hiin eldre, mere uformelige Stilkelse, hvori vi kjende det fra det 13de og 14de Aarhundrede, kom i Berørelse med det svenske og norske, maatte det, som ungdommeligere, friskere, og belivet af den nyere Culturbevægelses Aande, faa Overhaand over hine, der nu egentlig tilhørte en forgangen Culturperiode og stod lige overfor det som udlevede Oldinger mod en Yngling, eller som en uddøende Vegetation mod en fremskridende. Saaledes vilde vel under alle Omstændigheder seent eller tidligt den Sprogforandring have skeet baade i Sverige og Norge, som vi vide fandt Sted fornemmelig i det 14de Aarhundrede, først, som rimeligt var, i Sverige, siden i Norge, og den vilde al... kunne have været forebygget ved en Naturrevolution, saa voldsom, at den ... sten maa ansees utænkelig, en Naturrevolution, der maatte have lagt et ... Hav eller uoverstigelige Fjelde mellem Danmark og de to øvrige Rige... Men den vilde maaskee ikke have gaaet saa hurtigt for sig, hvis ikke de po... tiske Forhold havde været saa særdeles skikkede til at fremskynde den. De mangehaande Berørelser, hvori fornemmelig Sverige kom med Danmark lige fra Midten af det 13de Aarhundrede, de svenske og dan... Stormænds hyppige Samkvem, fornemmelig Erhvervelsen af Halland ... Skaane, — alt dette maatte indvirke paa det svenske Sprog, medens ... igjen ved Unionen mellem Sverige og Norge kom til at indvirke paa ... norske. At denne Sprogindvirkning paa Grund af de politiske Forh... blev noget sterkere, end den ellers vilde have været, og at derfor ... Sprogforandring, som under alle Omstændigheder vilde være uundga... lig, saasandt Sverige og Norge ikke vilde have stillet sig udenfor ... den nyere Culturbevægelse, blev noget fremskyndet, er i sig selv, med ... den Kjærlighed og Ærbødighed, vi maa have for Fedrenes ærvær... Sprog og herlige Literatur, saa langt fra at beklage, at vi meget ... maa være Forsynet taknemmeligt, fordi det saa meget snarere bragte ... ud af en forældet, hensygnende Culturperiode og stillede os ved Beg... delsen af en nyere og friskere. Vi maa glæde os over, at vi, uag... Landenes affsides Beliggenhed, tilsidst ogsaa kunde blive berørte af ... nyere Culturbevægelses Luftninger, og vi maa erkjende, at vi i ... Stykke endog vare heldigere end Tydsklands Folk, just fordi i Norden Sprogkampen har været større og Sprogene derfor selv have antaget ... mere bøjelig og med den nyere Culturbevægelses Aand stemmende Charakter, end det tydske, der med alle sine Fortrin dog ikke har formaaet saaledes at frigjøre sig for den eldre Sprogperiodes grammatiske Ubehjelpeligheder, som de nordiske. Kun paa Island, og tildeels paa Færøerne, hvor uden nogen saadan Naturrevolution som den nysomtalte, dog et Hav danner en bestemt Afsperring, har det været muligt for det eldre Sprog

vedligeholde sig med sit hele fuldstændige Apparat af Bøjningsendelser
g alle andre Kjendetegn paa en forlængst afsluttet og tilbagelagt Sprog-
eriode. Men her kommer det til Gode, at Sproget i en Række af
'arhundreder har, saagodtsom udlukkende af Islendingerne, været saale-
es bearbeidet og ved en i Forhold til Folketallet næsten utrolig literær
Virksomhed gjort saa vel skikket til at udtrykke alt hvad Folket behøver
t tilegne sig af den nyere Culturs Begreber og Tankeforbindelser, at
ingen Ulemper spores af dets tungvindte Apparat for dette selv; og vi
unne derfor med saa meget bedre Samvittighed udtale Ønsket om, at det
ndnu længe maatte leve og trives som den ædleste og ærverdigste Levning
ra vor Oldtid.

4. Nye Opkrævninger af Pavetiende m. m. i Norden ved Johan Guila-
rti. Kong Magnus kommer i Forlegenheder formedelst det af ham op-
tagne Laan.

Medens de nys omtalte Underhandlinger mellem Kong Magnus og
'abofyrsterne stode paa, og han øjensynligt trykkedes af Gjeldsforplig-
lser til de tydske Stæder og maaskee til mange andre, som han ikke
nde tilfredsstille, begyndte ogsaa det store Laan af de pavelige Penge,
m havde været tilstaaet ham i 1351, at volde ham Ulejligheder. Det
ovenfor nævnt, at de fra Sverige indkomne Penge allerede skulde
ve været tilbagebetalte inden Udgangen af 1351, og de fra Norge
den 1352. Dette var nu en physisk Umulighed, da de ikke engang
le vare indkomne inden den Tid, navnlig de norske, der ikke kom ind
rend i Juli 1353: saaledes kunde der ikke for det første være Tale
n nogen Tilbagebetaling. Imidlertid reiste Johannes Guilaberti til-
ge til Curien, formodentlig deels for at aflægge Regnskab over hvad
n indtil da havde udrettet og indhente nye Instructioner for sin
dere Virksomhed, deels ogsaa for at gjøre den nye Pave sin Opvart-
ng. Vi have seet, at han før sin Afreise fra Norden sendte en liden
emisse til det pavelige Kammer gjennem Handelshuset Malabayla. Det
muligt, at Innocentius den 6te i Førstningen har tænkt paa at kalde
m tilbage og benytte et andet Sendebud, muligt ogsaa, at Paven
ene vilde skaffe en af sine Yndlinger en extra Indtægt, thi ved Skri-
lse af 8de Februar 1353 beskikkede han sin Tjenestemand og Sergeant
armes Raimund af Galance „for visse Anliggenders Skyld" til sin
uncius i Sverige, Norge og Danmark, og tilstod ham i Godtgjørelse
erfor to florentinske Guldgylden daglig, hvilke Penge skulde udredes af
n svenske Geistlighed selv. Der findes ogsaa et Brev skrevet den 1ste
ebruar derefter af Abbed Gaucelin, en af de Executorer, som Paven i

denne Anledning havde indsat, til den svenske Geistlighed om at udrede disse Penge under partielt Banns Tvang [1]). Heraf følger dog ikke, at Raimund virkelig kom til Norden; han behøvede kun at sætte sig i Bevægelse, for at Diæterne skulde løbe, og da der ikke er Spor af hans Nærværelse i de tre Riger, skulde man formode, at han alene er kommet et Stykke paa Vejen og derpaa vendt om igjen, uden at have betrædt nordisk Grund, men efter imidlertid at have optjent en liden Sum Penge for den Maaned eller to, han rimeligvis har været undervejs, og som den svenske Gejstlighed vist har maattet rykke ud med. Om Innocentius den 6te ikke fra før af, som Cardinal, havde kjendt Johan Guilaberti's Dygtighed som Inddriver og Forretningsmand, maa han vel idetmindste efter hans Tilbagekomst til Curien 1353 have kunnet overbevise sig herom. Denne hans Tilbagereise til og Ophold ved Curien falder i Høstmaanederne af 1353, da han den 18de Juli endnu var i Oslo, og i Januar 1354 allerede var kommen tilbage til Sverige og lod Skrivelser udgaa om at indbetale Fireaarstienden [2]). Han maa have faaet fornyet Fuldmagt til at varetage Pavestolens Tarv i Norden, altsaa til at indkræve Restancer, og navnlig til at fordre det store Laan tilbage, som Kongen havde faaet. Egentlig var det dog kun Sverige, hvilket hans Sendelse nu gjaldt, idetmindste kom han denne Gang ikke til Norge. De af ham udstedte Qvitteringer og andre i Anledning af hans Sendelse oprettede Documenter vise, at han i Sverige nu, foruden at tilbagefordre det store Laan af Kongen og iagttage alle nødvendige Forsigtighedsregler i Tilfelde af slet eller ingen Betaling, skulde inddrive Rumaskatten for Aarene 1351—53 og den føromtalte Toaarstiende, der egentlig var en Forlængelse af Clemens d. 6tes Treaarstiende af 1343; samt endelig hvad der var indkommet af den nye Fireaarstiende til Deling mellem Kongen og Kamret. Hiin Toaarstiende blev, som det synes, slet ikke erlagt, ja neppe engang forlangt i Norge, hvad nu end Grunden dertil kan have været. Fremdeles skulde han, som man seer, eftergranske, om der ikke endnu skulde være Restancer tilbage i Sverige af Clemens den 1stes Sexaarstiende. Idetmindste haves endnu en Things-vidne-Act, optagen af Biskop Sigmund af Strengnes den 5te Juli 1354, angaaende Udredelsen af Sexaarstienden til de oftere omtalte pavelige Nuncier i 1326. Der verserede, heder det, en Sag herom mellem

---

[1]) See Celses Bullarium, S. 124, jfr. Lagerbring, III. S. 610, 611.

[2]) See Joh. Guilabertis Skrivelse af 25de Jan. 1354 til Biskopen af Linkøping om at udrede Fireaarstienden, Celses Bullarium, S. 25.

Bisskopen og Johan Guilaberti, og denne synes at have paastaaet, at Seraarstienden enten slet ikke, eller ikke tilbørligt havde været betalt. Det godtgjordes dog med Vidner, at den havde været ganske udredet, og dermed maatte vel Johan Guilaberti lade sig nøje [1]). Om lignende Krav fremsattes mod de øvrige Bisskoper, eller om man lod det bero ved dette, er uvist. De fleste Udtellinger, der fandt Sted til Nuncien, skete mellem Juni og December, og da fik han allerede af de fleste svenske Bisskopsdømmer ikke ubetydelige Beløb af Fireaarstienden [2]). Da denne skulde deles ligt mellem Kongen og Paven, maa den første derved have faaet nogen Hjelp i sin haarde Betryk, men stort kan det ikke have været.

Imidlertid havde vel Nuncien ogsaa begyndt sine Paamindelser til Kongen om at indbetale Laanet, thi der var ikke længer nogen Grund for ham til at vente dermed, og de Foranstaltninger, som i den Anledning skete, var af den Natur, at de allerede maa have været satte i Værk sidst 1354 eller først i 1355. Han har vel neppe et Øjeblik været uvidende om Kongens Uformuenhed til at gjenbetale Laanet, men maa alligevel for Formens Skyld og forat sikre sig alle Retsmidler have fremsat et formeligt Krav, ej alene til ham, men til Dronningen og alle de øvrige, der havde givet Forløfte. Disse var dog ikke saa mange, som man ved Udstedelsen af Gjeldsbrevet i 1351 havde paaregnet. Det Samtykke og Medforløfte af de Stormænd, som da ej havde været tilstede, men som man dog havde bebudet som aldeles utvivlsomt, var virkelig ikke paafulgt, hvad enten nu disse Mænd vægrede sig ved at give det, eller at man havde forsømt at tilvejebringe det. Af de øvrige var Erkebisskop Heming af Uppsala død allerede i 1351, Peter i Lund og Sigge i Skara døde i Løbet af 1355, kort efter at Nuncien maa antages at have fremsat sin Fordring; Forpligtelsen til at tilsvare denne indskrænkedes derved til et saa meget mindre Antal Personer, og den blev ogsaa i samme Forhold vanskeligere for hver enkelt at efterkomme.

---

[1]) Vidnesdocumentet findes i samtidig Afskrift i det svenske Rigsarchiv. Paa Johan Guilabertis Vegne mødte som hans Fuldmegtig den strengnesiske Chorsbroder Byrge Gregoriusson, der siden blev Erkebisskop i Uppsala. Man erfarer heraf, at Bisskop Styrbjørn i Strengnes havde i dyre Domme maattet laane Penge af Hr. Erngisl Jonsson, Erngisl Neskonungsson Marsk, Karl Neskonungsson og Magnus Nicolasson for at tilfredsstille Collectorerne. Blandt Vidnerne var den føromtalte Herlog Dansson, forhen Kjeldermester hos Bisskop Styrbjørn, nu Vaabensven hos Hr. Jon Hafthorsson.

[2]) Qvitteringerne ere daterede for Strengnes 1ste Juni, for Vesteraas 18de Juni, for Skara 8 Novbr., for Linkøping 18de Novbr., for Uppsala og Vegsjø 9de Decbr. Det erfares tillige af disse Qvitteringer, at der i Sverige var slaaet en ny Mynt, der skulde gjelde fra 22de Febr. 1354 af.

Om Kongen har givet Nuncien noget Løfte om Afdrag, vides ikke, vist er, at ingen Afbetaling skete, og at Nuncien derfor indankede i Sag for det pavelige Kammer, hvis Jurisdiction Parterne i l Sag havde underkastet sig. Dette gjorde han formodentlig perso da han nemlig selv i Aaret 1355 reiste tilbage til Avignon. Kor Dronningen og hans Medforlovere, hvoriblandt og Orm Drot maatte nu antage en Fuldmegtig eller Procurator ved Curien, Jo nes Palasini, Prest ved Apians Kirke i Elne Diœcese. Om l Mand var Kongens faste Procurator, eller antagen alene for denne lighed, vides ikke. Der kunde ikke være Tale om at fragaa Gjelden, alene om at udvirke saa lang Udsettelse og saa taalelige Vilkaar muligt. Det synes derfor at have været efter Overeenskomst m ham paa den ene Side og den pavelige Kæmereer Erkebiskop Ste af Toulouse samt Skatmesteren Biskop Reginald af Palencia paa den den, at han den 24de October 1355 mødte i Kammer-Retten for pavelige General-Kammer-Auditor's, Johannes Maurelli's Stedfortræ Johannes Faber, Prest til Corunsac, og her baade erkjendte Gjel Rigtighed, samt underkastede sine Committenter den Dom, Kammer- ten maatte felde. Dette gik ifølge det vidtløftige derom oprettede Nc aldocument saaledes til, at Kæmereeren og Skatmesteren i Henhol det Passerede (der optoges i Notarialdocumentet) fordrede Dom fo Procuratoren og i hans Navn de Forpligtede skulde til en af pavelige Embedsmænd selv efter Godtbefindende fastsat Termin rede Summen i Brügge, saaledes som det fra først af var best hvorpaa Procuratoren erkjendte Rigtigheden af alt hvad der var fr vedkommende Gjelden saavelsom sine Committenters Forpligtelse og derkastede Sagen i eet og alt til Kammerrettens Paakjendelse. T dømte nu, at Summen skulde være udredet i Brügge paa den forest Maade, og at i manglende Fald den Excommunicationsstraf, som de pligtede selv havde underkastet sig i Tilfelde af mislig Betaling, kunne tilkjendes dem. Dette var vel ingen synderlig gunstige Vil men det maa vel allerede have været anseet som en Begunstigels Excommunicationsstraffen ikke strax blev foreskreven som indtræ ipso facto [1]).

Med denne Dom og formodentlig med nye Instructioner blev Joha Guilaberti sendt tilbage til Norden. Hans Beskikkelsesbrev, som n længer er til, maa formodentlig have været udstedt i November 1

[1]) Originalbrev i det pavelige Archiv. Man skulde formode, at ogsaa Jo nes Guilaberti var tilstede ved disse Forhandlinger, dog finder man hans Navn i Brevet.

den 28de i denne Maaned udstedte Paven en særskilt Befaling til n om at indbetale alt, hvad han maatte faa inddrevet, enten i Brügge r Brüssel til de florentinske Kjøbmænd Lorenzo Spinelli, Bancho Dattini og Perozzo Corsini, af det florentinske Handelshuus Alberti Ani, der havde forpligtet sig til at besørge Remisserne til Kammeret, som derfor og havde Fuldmagt til at meddele ham Qvittering i dettes vn [1]). Herom udstedtes ogsaa under samme Datum et Brev til de snævnte Kjøbmænd. Johannes Guilaberti kom dog ikke afsted førend Begyndelsen af det følgende Aar. Maaskee var det Pavens Hensigt at Tiden noget an, om ikke Betalingen af Laanet nu ifølge den nystalte Dom skulde komme; men paa den anden Side synes rigtignok aa Erfaring at maatte have viist, at et saadant Haab vilde være altsangvinsk. Imidlertid viiste Curien som sedvanligt endnu megen agmodighed og Ulyst til at gaa et saa fromt Kongepar som Magnus Blanche alvorligt paa Klingen. Paven forsøgte endnu ved indtrænde Bønner og ved at skildre sin egen Nød at bringe dem til at betale. aledes skrev han den 25de Februar 1356 til dem begge hver sit Brev, i Johannes Guilaberti skulde overlevere, og som ere ret oplysende baade den Kjærlighed og Langmodighed, Paven i det længste nærede mod ngen og Dronningen, og tillige om den Nød, hvori han selv maa have undet sig. „Dersom du, kjæreste Søn", siger Paven, „betænkte, hvilke

---

[1]) Clement. VI. et Innoc. VI. literæ camerales, ann. 1—4 fol. Formodentlig var det vel ogsaa disse Kjøbmænd, til hvilke de af Kongen laante Penge skulde tilbagetales i Brügge, eller og maaskee Handelshuset Malabayla, der ligeledes havde Pavens og Curiens Pengeforretninger. Saaledes har man en Generalqvittering (smst. fol. 177), udstedt den 21de Nov. 1355 (kun 7 Dage forud) af Pave Innocentius til Antonio og Guideto Malabayla, hvori han melder, at efterat han havde givet sin Skatmester Biskop Reginald Ordre til med to andre Mænd at undersøge Malabaylernes Regnskab, blev det befundet, at disse blandt andet i Aarene fra 1348 til 6te Decbr. 1352 havde saavel af Kammerets Folk som af Nuncierne i England, Polen, Danmark og Norge samt andre Egne modtaget Penge og Kostbarheder, der omsatte i Gylden udgjorde 36964 Guldgylden og 10½ Gros i Sølv. Det skulde være ret interessant at vide, hvormeget der af denne Sum kom fra Norge. Det sees ligeledes af Skatmesteren Biskop Reginalds Regnskab for Aaret fra 31te Decbr. 1354—1355, approberet af Paven den 29de Mai 1358, at der i det Aar var indkommet fra Nuncierne i England, Sardinien, Portugal, Polen, Ungarn, Bøhmen, Aragon, Danmark, Sverige og Norge samt Kirkeprovinserne Køln, Toulouse, Auch, Vienne, Tarantaise, Lyon, Bordeaux, Tours, Sens, Rouen, Reins, Arles, Aix, Bourges og Narbonne 36052 Gylden, 9844½ Scudi, 9 Parisergylden, 500 spanske Doblas, 18 franske, 6 Kroner, 6 Angeli, 16 Papilions, 20 Lions, 91 „Cathedræ", 22 Aigneaux, 1904 Moutons, 98 Royaux fra Majorca, 9 Maravedis i Guld, 466 Gros de Tours, 124 Pd. provençalsk, 7 Pd., 8 Sous, 1 Pen. pavelig Mynt.

Byrder af Omkostninger og hvilke forskjellige Slags Trængsler der uophørlig trykke den romerske Kirke, din Moder, og som jo ikke kunne være dig ubekjendte, da de ere vidt og bredt notoriske, tro vi for vist, og tvivle slet ikke paa, at din Hengivenhed for Kirken vilde røres til Medlidenhed, og dit Hjerte bøjes, saa at du ej alene ufortøvet vilde tilfredsstille den i hvad du virkelig er den skyldig, men at du dertil ogsaa af dine egne Penge rigeligen vilde komme den til Hjelp, da det sønlige Forhold har det ved sig, at man staar sin i Nød bestedte Moder bi og søger baade kjærligt og virksomt at afhjelpe hendes Trang. Men da formodentlig enten Mængden af de Forretninger, der optage dig, eller den lange Afstand har gjort, at du ikke ret har overvejet disse Trængsler og Byrder, ville vi herved korteligen beskrive dem for din Storhed og lade dig saaledes vide, at vi for at tilbageerobre Kirkens Landskaber, hvoraf den største Deel har været os berøvet ved nogle Tyranners Uforskammethed, have paataget og fremdeles paatage os store og uudholdelige Byrder og Bekostninger, og at saavel herved, som formedelst Formindskelser i Kirkens Indtægter, der tildeels skyldes netop hine Landskabers Optagelse af Andre, vort og Kirkens Skatkammer er saa udtømt, at det settes ud af Stand til for Eftertiden at udholde samme Byrder. Og derfor paaminde, bede og formane vi din Durchlauchtighed indstændigt, og bede dig endnu indstændigere, at du seer til at gjøre os Rede og Rigtighed for de os og Kammeret tilhørende Penge, som du nu allerede for lang Tid siden fik laant af vor kjære Søn Johan Guilaberti, Decanus i Dorpat og det apostoliske Sædes Nuncius, og at du uden længere Tidsforhaling vil lade den indbetale til os eller vore Folk i Flandern, som du har lovet, saaledes at vi hos dig, som vi og tro, ville finde sønlig Kjærlighed og Medlidenhed, og at vi ej nødes til at anvende noget andet Middel; thi da vi ikke kunne taale nogen yderligere Udsettelse heri, ville vi ellers søge ved Rettens Middel at holde vor Kirke skadesløs"[1]).

[1]) Regest. Innoc. VI. Secret. ann. 4 fol. 23. Om den Finansnød, hvori Paven leed i denne Tid, og som han saa ynkeligt beskriver i Brevet til Kongen, faar man den bedste Forestilling ved at betragte Udgifterne og Indtægtsposterne i det nysomtalte Regnskab for 1355. Her opføres som Indtægtsposter: a) Census og Visitationes (Prælaters Afgifter ved deres Besøg) omtrent 19150 Guldgylden; b) Servitspenge omtrent 39200 Guldgylden; c) forskjellige Indtægter, hvoriblandt dog ogsaa 14500 laante af fem Cardinaler, omtrent 200000 Guldgylden; d) Cancelliesportler (emolumenta bullæ) omtr. 3650 Guldgylden: e) fra Nuncierne, som ovenanført, 36052 Gylden foruden endeel mindre Pengesummer, der tilsammen med hine mindst maa have udgjort 50000 Gylden; f) Indtægter af Avignons Kirke og Bispedømme, foruden Naturalindtægter i Korn, Hø, Viin, o. s. v., omtr. 3200 Gylden; g) af den saakaldte pecunia tricecimæ omtr. 15500 Gylden; h) af

samme Tone, eller maaske endnu venligere, skrev han til Dronning
nche, idet han takkede hende for al udviist Venlighed mod Nuncien.
i have", skrev han, „erfaret af vor kjære Søn Johan Guilaberti,
anus i Dorpat, baade medens han endnu var i hine Egne, og nu
r hans Tilbagekomst til det apostoliske Sæde, hvorledes du af oprig-
og sønlig Kjærligheds Hengivenhed for os og den romerske Kirke,
lken vi efter Guds Vilje forestaa, har understøttet samme Nuncius
dførelsen af vore og selve Kirkens Anliggender baade venligt, kraf-
og betimeligt, hvorfor vi aflegge din Storhed vor rigeligste Tak,
yde dig med Taknemmelighed de apostoliske Gunstbeviisninger, og
le, saavidt vi kunne det med Gud, befordre dine Ønsker med faderlig
ngivenhed. Da vi ellers nu trykkes ulideligen af de haarde og heftige
engster, som vi i Korthed beskrive for din berømmelige Mand, vor
t kjære Søn, Kong Magnus, i et andet Brev, og derfor paa det
eligste bede ham om, at han ikke vil udsette med at gjøre os og Kirken
e og Rigtighed for de Penge, han i sin Tid laante af samme Nun-
s, og han, som du veed, lovede at betale tilbage, paakalde vi i denne
g din Bistands megtige Hjelp og bede din Durchlauchtighed indstæn-
t, i Forhold til din Ærbødighed for os og det apostoliske Sæde, at

---

decimæ florenorum omtr. 6200 Gylden; i) af Subsidier fra private Personer, 3100 Gylden. Disse Indtægtsposter, hvoraf Hovedsummen i Originalregnskabet opføres i Gylden, men endeel mindre Bisummer ogsaa, hvad vi allerede have seet Exempel paa ved Nunciernes Indbetalinger, i mange andre forskjellige Myntsorter, have vi her paa det nærmeste reduceret til runde Tal i Gylden. Den samlede Indtægtssum løber da saaledes op til 340000 Gylden, medens den i Regnskabet selv opføres til 318229½ Gylden, 18897⅙ Scudi og en Mængde meget smaa Summer i alleslags Myntsorter. Udgiftsposterne ere derimod: a) Til Kjøkkenet omtr. 12730 Gylden; b) til Bageriet m. m. c. 2500 Gylden; c) til Viin c. 6000 Gylden; d) til Stalden c. 1940 Gl. e) til Meublement m. m. c. 820 Gl.; f) til Bygning paa de pavelige Paladser i Avignon og Pont de Sorgue m. m. c. 8000 Gl.; g) til forskjellige Udgifter ved Modtagelsen af Kong Peter af Aragon, (hvoriblandt c. 460 Gylden til en ham af Paven foræret Hat og Belte) tilſ. c. 23300 Gl.; h) Gager til pavelige Embedsmænd c. 40000 Gl.; i) Almisser c. 10000 Gl.; k) Udgifter ved Bullen 143 Gl.; l) til Gjenvindelsen af de italienske Landskaber c. 192000 Gl.; m) Husleie til Tjenestemænd c. 800 Gl.; n) Bevogtning af Avignon c. 14000 Gl.; o) contant udbetalt til Paven og af ham anvendt 36000 Gl.; dette tilsammen udgjør efter vor omtrentlige Beregning henimod 340000 Gl.; medens det i Documentet selv endog opføres til over 345416 Gl., saaledes at Aarets Deficit altsaa var henved 28000 Gl. Imidlertid var dog ogsaa Skatmesteren blevet noget skyldig paa det foregaaende Aars Regnskab, saa at denne Sum deri kunde afskvittes, ja at Paven endog fik en Ubetydelighed til Gode, nemlig henved 2600 Gylden, men altsaa dog ikke paa langt nær hvad han havde laant af Cardinalerne, og nu formodentlig ogsaa af Andre, men som ikke kom ind i dette Aars Regnskab.

til Februar eller Marts 1357. Derpaa har det vel lykkets Medforbundne at faa en ny Udsettelse, og saaledes har t sig hen indtil i Begyndelsen af 1358, da der formodentlig nogen Forevending for at udhale Bannlysningen, og denne ndste for et Syns Skyld maatte forkyndes.

Kong Magnus's Søn, tiltræder Regjeringen og hyldes som lagnus beholder Tunsbergs Fehirdsle m. m. samt Island.

punkt var imidlertid indtraadt, da Kongens Søn Haakon lyndigheds-Alderen, det vil sige sit 15de Aar, og saaledes ielserne i 1343 skulde bestige Tronen. Dette skete ogsaa, n kan see, i al Rolighed og Orden, uden politiske Storme. s berette de samtidige Kilder saa lidet derom, at man hver- Visshed at angive Dagen, naar, eller Stedet, hvor Konge- Alt hvad vi vide om Tiden, er, at denne maa have ia en Dag mellem 8de og 17de August 1355 [1]), og da

ene af 17de og 18de August 1362, D. N. IV. 432, 454, af hvilke endog baade har Aarstallet og Kongeaaret, saa at ingen Tvivl kan iese Dage siges her at falde i Haakons 8de Aar, altsaa faldt 17de 1 i hans 7de, 1360 i hans 6te, 1358 i hans 4de, 1356 i hans i hans første, med andre Ord, Dagen, hvorfra der regnes, maa d for 17de August. I Norges g. L. III. 191 findes en Retterbot aakon, dateret Bergen Søndag før Laurentiidag i Kong Haakons 17de Haakon ligefra Begyndelsen til Midten af August 1371 laa i Leir holm, som det nedenfor vil sees, maa dette 17de Aar være 1372, følgelig den 8de August; altsaa ligger Dagen i 1355, hvorfra Aa- s, efter denne. Der gives nogle Breve, hvor Dateringen aaben- ejlskrift eller Fejllæsning er urigtigt angivet, men hvoraf man dog at Kong Haakons Regjeringstiltrædelse stundom regnedes fra 1345 Dette er for det første et, udstedt paa Stokke ved Tunsberg i 35te og Haakons 8de Aar, d. 1ste Januar (D. N. III. 329). Da r i Magnus's 35te Aar falder i 1354, skulde Haakons Regjerings- e regnes fra 1346. Men Dateringens Urigtighed er indlysende; der enten staa fimtanda ok xxxta eller fimta ok xxxxta istedetfor xda, og Aaret saaledes blive Magnus's 45de eller 1364; men da vilde blive Haakons 8de, men 9de, maa man antage, at Nedskrive- Beskyldning var mindre vant ved at regne efter Haakons Aar (see angivet dette urigtigt. Det andet er udstedt Søndag før Vints 29de og Haakons 1ste Aar, hvilket altsaa skulde være i Mai V. 590), men man kan være temmelig vis paa, at et X her og at der skal læses XXXVII, saaat Aaret bliver 1357. End- der to Breve, begge udstedte i Stockholm den 13de Marts 1362, rordning for Tunsberg, given af begge Konger tilsammen, (N.

[illegible]

[illegible] forbuden Dim [illegible] Søster af Norge [1]), [illegible] Hertug Benedict, og Erngisl [illegible] Danekongen var tilstede, og skjønt [illegible] af, hvad der skete ved denne Sammenkom[st] [illegible] med Gesandter fra den nederlandske Stad Kam[pen] [illegible] Forhold til de forenede Riger paa [illegible] Mishandlinger, flere af dens Borgere havde begaaet i 13[illegible] [illegible] som andensteds i Rigerne, men hvilke nu, [illegible] [illegible] havde ydmyget sig for Kongen, blev den tilgi[vet] [illegible]

[illegible]

[illegible]

trykkeligt heder, efter Overlæg med de tre nævnte Herrer og an-
Kongens nærmeste Tjenestemænd; saa kan dette dog neppe have
Hovedgjenstanden for deres Forhandlinger [1]). Thi Drottsetens
ærelse kunde vel paa en Maade siges at være nødvendig eller idet-
e ikke overflødig herved, forsaavidt der ogsaa var Tale om Norges
heder ligeoverfor den nederlandske Stad, men en saadan Raad-
ig som denne, mellem Kongen, hans Yndling Hertug Benedict,
ybagte Jarl, nu halv svensk halv norsk Magnat, og den norske
sete, samt nogle andre unavngivne Hofmænd uden mere anseede
herrers Nærværelse, har dog noget uformeligt ved sig og synes mere
ldes den Omstændighed, at de nævnte Herrer allerede vare forsam-
r at afgjøre andre vigtige Anliggender, end at de af den Aarsag alene
være kaldte sammen. Hovedhensigten med disse Raadslagninger
el derfor snarest været den at overlægge om Maaden, hvorpaa det
ige Forhold mellem Kongen og hans Sønner nu bedst kunde ord-
og de farlige Følger forebygges, som Ærgjerrighed og Skinsyge
1 Brødrene ellers kunde foranledige. Det var, som vi allerede
seet, ikke Meningen, at naar Kong Haakon nu fik Kongenavn og
dte Regjeringen i Norge, hans eldre Broder Erik da ogsaa
faa Kongenavn i Sverige eller nogen Deel at raade over. Men
t ej var at vente, at han, ærgjerrig, som han var, og lidet
gt stemt imod Faderen, skulde finde sig deri, især efterat Be-
Algøtssøn, skjønt kun en ringe Undersaat, havde faaet saa ufor-
nessigt store Forleninger, og da han desuden nu snart skulde have
up med sin Festemø, Beatrix af Brandenburg, kunde der være An-
g til at befrygte alt af ham og hans Venner, hvis man ikke gjorde
nogle Indrømmelser. Og naar man nu seer, at Erngisl Jarl siden
sig som en af Eriks vigtigste Tilhængere, maa man og formode, at han
ndfundet sig ved disse intime Forhandlinger paa hans Vegne og med
Fuldmagt. Man har ligeledes Grund til at antage, at Danekon-
der var Morbroder til Kong Eriks vordende Hustru, har talt
Sag. Men hvad der end har været forhandlet, Erik vedkom-
, saa vise de paafølgende Begivenheder, at Resultatet var utilfreds-
de.

Det er allerede slemt nok, at de samtidige Kilder indeholde saa lidet
slet intet om Dagen, da Kong Haakon tiltraadte Regjeringen; men
uheldigere er det, at de ikke nævne noget om den statsretslige
ng, Kong Magnus nu kom til at indtage i Norge ligeoverfor sin

[1]) Dipl. Norv. V. 222.

Søn. Man skulde have ventet at finde et Par Ord derom i
landske Annaler, men den hele Begivenhed forbigaaes der med fu
men Tavshed. Aarsagen lader sig dog gjette og skal strax blive
get. Da det sees af mange offentlige Acter, at Kong Magnus
efter Kong Haakons Tiltrædelse stundom deeltog i norske Regjering
linger, har man hidtil for det meste antaget, at Kong Haakon, de
Grund af sin Ungdom, deels af sønlig Kjærlighed og Hengivenh
sin Fader, vedblev at betragte denne som sin Medkonge, saa læn
levede, fortrinsviis i alle Regjeringssager vedkommende Udlandet;
ledes Forholdet mellem dem skulde have været svævende og vilkaarli
at Magnus mere af sin Søn blev stiltiende taalt, end baade af h
Folket retmessigt anerkjendt som hans Medregent. Denne Antag
dog neppe rigtig. Et saadant svævende Forhold i Anliggender
stor Vigtighed vilde stride mod Begreber om god statsretlig Or
alle Tider og især deleshed i den Tidsalder, hvori Magnus og H
levede, hvor man ikke kunde tænke sig Regjeringsmyndighed uden
Besiddelse, og hvor altsaa Magnus vilde have været en fuldk
Nullitet, hvis han ikke tillige virkelig havde haft Dele af Riget
Raadighed. Nøjagtig Undersøgelse af alle de Regjeringshandlinger
kommende Norge eller norske Landskaber, hvori Magnus enten
eller ved Siden af Haakon optræder som Hersker, viser netop, at
Dele af Riget fremdeles blev under hans Bestyrelse og und
Haakons, og at de Acter, som de udstedte i Fællesskab, mest va
danne, som lige meget berørte begges Rigsdele [1]). De Dele, om

---

[1]) Da det er af megen Vigtighed at bringe denne hidtil ikke iagttagne
gjerning paa det Rene, vil jeg her nævne alle de Beviissteder derfo
findes i de hidtil trykte Kilder, og som allerede i sig selv ere afgjøren
da jeg ikke tvivler paa, at alt, hvad der herefter vil fremkomme, a
befræfte min Antagelse. Breve, der umiddelbart nævne Magnus so
over Tunsbergshuus, Vestfolden og Skidusysel og som førende Regj
derover, ere: Drabsforhør fra Heitradal paa Grenland, indberettet a
selmanden Aste Bergulfssøns Fuldmegtig til Kong Magnus, dater
ven den 1ste Juli i Magnus's 37te Aar (1356), altsaa ikke engang r
Aaret efter Haakons Tronbestigelse, (D. N. II. 336); Drabsforhør fra
verv paa Vestfold, indberettet til Kong Magnus af hans Drottse
Eysteinssøns Ombudsmand, dat. Kaupmannsnes 5te Dec. i Magnus'
Aar (1356), Dipl. Norv. I. 350. Landsvistbrev af Kong Magnus,
dentlig for en Tyresdøl, altsaa fra Thelemarken, da Brevet findes paa G
Roaldstad i Tyresdal, dateret Tunsberg den 5te Decbr. 1359, D. N. I
Breve af 13de og 27de Marts 1362, hvorved Kong Magnu
giver Jordegods ved og i Tunsberg, Suhm XIII. 844; D. N. II. 368;
vistbrev af Kong Magnus udstedt paa Tunsbergshuus 21de April
D. N. I. 374; Landsvistbrev udstedt af samme Konge sammesteds 1
1363, D. N. II. 372; Befaling af Kong Magnus til sin Fehird
Tunsbergshuus m. fl. om at undersøge Dronningens Efterladensk

saaledes med Vished vide, at de fremdeles forbeholdtes ham, vare Dron-
gens forrige Morgengave eller Tunsbergshuus og Tunsbergs Fehirdsle, saa Vestfold og Skidusysla, med Undtagelse maaskee af den vestligste el af Thelemarken, og ligeledes, skjønt naturligviis i Dronningens Navn,

7de Jan. 1364, D. N. III. 335; Indberetning fra Sysselmanden i Skidusyssel om et Drabsforhør i Hviteseid i Thelemarken, til Kong Magnus, dat. 26de Febr. 1364, D. N. II. 380; Kong Magnus's Privilegier for Skien, dat. 5te Octbr., N. gl. L. III. S. 187; Kong Magnus's Brev om Landevernsskib til Indbyggerne i Sande Skibrede paa Vestfold, dat. 14de Octbr. 1365, D. N. II. 385; Kong Magnus's Privilegier for Skien af 1371, N. gl. L. III, S. III. 189; Kong Magnus's Landsvistbrev for en Mand i Nissedal i Thelemarken, dat. 25de Febr. 1372, D. N. I. 416; Kong Magnus's Bud om Ledingen i Varna og Vaake i Borgesyssel, dat. c. 1372, D. N. II. 430. Her see vi saaledes ganske bestemt Vestfolden, Skienssyssel og Borgesyssel at sortere under Kong Magnus's Befaling, og det ej alene saaledes at denne nød Indtægterne deraf, men at han formelig regjerede Landskaberne. Og i al denne Tid findes derimod intet Brev vedkommende de her nævnte Landskabers Styrelse fra Kong Haakon, uden hans Privilegier for Skien af 16de Marts 1358, en Drabs-Indberetning til ham fra Lensmanden i Thelemarkens Vestdale, dat. Aaseland (i Mo) 15de Marts 1358, D. N. V. 230, en Drabs-Indberetning til ham fra Bruggaberg (Brunkeberg) i Thelemarken dateret 12te Septbr. 1358, og hans Landsvistbrev i samme Sag, dat. 5te August 1359, D. N. I. 359, 364; hans og Kong Magnus's i Fællesskab udgivne Stadfestelse paa og Udvidelse af Tunsbergs Privilegier, dateret Stockholm 13de Marts 1362, N. gl. L. III. S. 182, Kong Haakons Stadfestelse af Skiens Privilegier, udstedt mellem 1365 og 1371, omtalt i Kong Magnus's føromtalte Stadfestelsesbrev af dette Aar, Indberetning til Kong Haakon om det samme Drab, hvis Udøver fik Landsvist ved Kong Magnus's føromtalte Brev af 25de Februar 1372, D. N. I. 420. Men herved er at merke, at naar Haakon deeltog med Magnus i at give Privilegier for Tunsberg, var det i sin Orden, da Haakon jo skulde succedere sin Fader, og Privilegierne derfor ogsaa gjelde for hans Levetid; Privilegiebrevene for Skien maa have været givne, deels efter Drottsetens Fald, da Haakon bestyrede Faderens Landsdeel (see nedenfor), deels medens Magnus sad fangen i Sverige; og naar Kong Haakon modtog Indberetninger fra Bruggeberg i Thelemarken og Thelemarkens Vestdale, samt gav Landsvistbreve i den Anledning, da kan det deels være at forklare af denne Grund, deels deraf, at Vedkommende sandsynligviis have maattet tage Landsvist af begge Konger for ikke at være fredløse i den største Deel af Landet, og at derfor ogsaa Indberetning har været sendt til dem begge, men at tilfældigviis kun de Breve, der vedkomme Kong Haakon, ere opbevarede; dette bestyrkes endydermere deraf, at den sidstnævnte Indberetning til Kong Haakon af 1372, i den Sag, hvor Magnus udsteder Landsvistbrevet, er yngre end dette, hvoraf man da ligefrem maa slutte, at Magnus ligeledes har faaet en Indberetning, der ej er opbevaret. I alle Fald kommer det jo mest an paa selve Landsvistbrevet, og dette er jo dog udstedt af Magnus. Af alle de øvrige hidtil trykte Breve, er der ikke et eneste, udstedt af Haakon, der vedrører de nævnte Egne, og heraf maa man dog nu med Vished slutte, at Haakon i Regelen ej har haft noget med dem at bestille. Heller ikke findes noget Brev af Haakon vedkommende Ranafylke. Omvendt forekommer der

saa længe hun levede, hendes nærværende Morgengave, **Ranafylke** og **Borgesyssel**, samt endelig af Skatlandene **Island**. **Naar** da, som vi have seet allerede ved Forandringen i 1350, „Haalogaland, Island, Færøerne og Hjaltland" forbeholdtes Kongen, er det sandsynligst at antage,

---

heller ikke noget Brev af Kong Magnus, vedkommende Rigets øvrige Dele, naar undtages begge Kongernes fælles Bortgivelse af Audun Hugleiksøns Gods til Otto Rømer, dat. 1361 og 1372, D. N. II. 365, 422, men dette kan forklares deraf, at K. Magnus's udtrykkelige Bekræftelse har været anseet nødvendig; ligeledes findes et Forbud af Magnus til Bergens Indbyggere, dateret 1ste Mai 1373, men der er stort Spørgsmaal om Dateringens Rigtighed (det er en megen sildig Afskrift, gamle norske Love III. 193). Beviser nok ere allerede anførte til at godtgjøre den ovenfor fremsatte Mening vedkommende Tunsbergs Fehirdsle med Borgesyssel og Skienssyssel. En end større Bestyrkelse ligger deri, at medens ellers alle Breve fra de øvrige Egne af Norge strax fra August 1355 af regne Aarene efter Haakons Tiltrædelsesdag, naar ej Aarstallet skrives med Tal, bibeholde netop de ikke fra de nysnævnte Landskaber Aars-Regningen efter Magnus's Tronbestigelse. Dette er nu først og fremst Tilfældet med de nævnte Indberetninger til Magnus, men derhos ogsaa med følgende Privatbreve: fra Ramnes paa Vestfold 12te Marts 1363, D. N. IV. 434; fra Tunsberg 22de og 27de Febr. 1364, D. N. III. 343, 344; fra Tunsberg 14de October 1365, D. N. II. 385; fra Nørdal paa Vestfold 1365, D. N. III. 347; fra Sandsverv 9de Febr. og og 8de Marts 1366, D. N. I. 388 og III. 349; fra Tunsberg 15de Marts 1366, D. N. IV. 454; fra Sandehered af 16de Novbr. 1371, D. N. I. 413; fra Tunsberg 19de Marts 1372, D. N. I. 419; fra Skien af 1ste Dec. 1372 D. N. III. 387; fra Borgesyssel af 11te Octbr. 1373, D. N. III. 386, ligesaa af 20de Mai 1374, D. N. II. 433; fra Tunsberg af 28de Febr. 1374 og 18de April 1375, D. N. III. 391, 397. Der findes vel nogle faa Breve fra de nævnte Egne, der angive Aarene efter Haakon, nemlig: fra Tunsberg 24de Marts 1359, D. N. IV. 327, og 18de Septbr. 1360, D. N. IV. 411, Indberetningen til Haakon fra Bruggeberg af 1358; Brev fra Idd af 1360, D. N. I. 368; Brev af 1363 fra Stokke ved Tunsberg, dateret, skjønt urigtigt, baade efter Haakon og Magnus, D. N. III. 329; Brev fra Kaupmannsnes af 31te Jan. 1364, D. N. I. 381; fra Saude paa Grenland af 12te Febr. 1368, og fra Sandehered paa Vestfold April 1368, D. N. I. 398, 401; fra Gerpen ved Skien 15de Jan. 1370, D. N. I. 405, og fra Thjodling paa Vestfold 10de Septbr. 1374, D. N. III. 394; men foruden at det i sig selv var høist rimeligt, at man ogsaa i Magnus's Deel stundom daterede efter den egentlige Konges Regjeringstid, ere flere af disse Dateringer fra de Tider, da Drottseten var styrtet, og Kong Haakon midlertidigt bestyrede Faderens Landsdele, samt da Magnus sad fangen i Sverige og saaledes maaskee af flere betragtedes som politisk død; idetmindste see vi Lagmanden i Skien, Sigurd Gyrdsøn, i 1368, medens Magnus var fangen, regne Aarene efter Haakon (D. N. I. 398), og i 1373, da han var befriet, igjen efter Magnus (D. N. III. 387). Naar Haakon først betragtedes som Landets egentlige Konge, kan man ikke altid af den Omstændighed, at et Brev er dateret efter hans Aar, slutte, at Dateringsstedet netop laa i hans Deel af Landet, thi en saadan Datering var nu Reglen, derimod viser just Undtagelsen fra denne Regel, nemlig Dateringen efter Magnus, at vedkommende Dateringssted laa i dennes Deel. Saaledes kunne

den samme Foranstaltning allerede nu er bleven staaende ved Magt, mindste kun med nogle faa Forandringer, saaledes f. Ex. maaskee den, Kongen maaskee har givet Slip paa Haalogaland og Hjaltland for ndeles at kunne beholde Tunsbergs Fehirdsle med Skidusysla, som formodentlig allerede havde haft som et Lehn for sig selv og unddraget ottsetens Styrelse siden Mageskifte i 1353, da Dronningen fik, hvad rimeligviis indtil da havde haft paa samme Maade, nemlig Borgesel og Ranafylke. Man kan saaledes let begribe, at Islendingerne, der skrev Annalerne, ikke fandt Kong Haakons Tiltrædelse i 1355 saa

vi vel gaa videre i vore Slutninger og ansee det for vist, at naar et Brev fra Enningdalen af 1373 regner Aaret efter Kong Magnus's Tiltrædelse, (D. N. I. 422), hørte ogsaa Ranafylke til hans Deel. Allerede tidligere, i 1360, regnede Presten til Thjorn, Vinalde Henriksson, der siden blev Erkebiskop, Aarene efter Magnus's Tid, men da levede endnu Dronningen, og Elvesyssel var endnu hendes Morgengave. Altsaa kunne vi vel paa det nærmeste ansee os forvissede om, at da Kong Haakon tiltraadte Regjeringen, undtoges derfra for det første Dronningens Morgengave, Ranafylke og Borgesyssel, og derhos Tunsbergs Fehirdsle med Skiens Syssel, de sidste som Kong Magnus's særskilte Deel, men altsammen under hans Bestyrelse. Fra alle de øvrige Dele af det egentlige Norge lige indtil Haalogalands Grændse dateres altid efter Kong Haakons Aar, og formodentlig har da Magnus ikke hersket der. Derimod er det tvivlsomt, hvad man skal antage om Haalogaland: man har kun et eneste Brev derfor, udstedt i den ovenfor betegnede Periode, nemlig et af Lagmanden Agmund Arnsteinsson, dateret Vaagen 3die August (D. N. IV. 376), men dette angiver Aaret efter Aarstal, uden at nævne nogen Konge. Muligt at dette skal vidne om, at Lagmanden selv ikke var paa det Rene, om han skulde staa under Haakon eller Magnus. Jemteland vekker ligeledes Tvivl; thi i Aaret 1364 gav Haakon det en Retterbot (gl. n. L. III. S. 185), medens Aaret i 1363 betegnes med Aarstal (D. N. III. 332) og i 1374 regnes efter Kong Magnus's Tiltrædelse (D. N. III. 390). Af dette skulde man slutte, at Kong Haakon først havde haft det, men at det siden kom i Magnus's Besiddelse.. Man kan jo ikke vide, hvad nye Overeenskomster og Fordelinger, de kan have enets om sig imellem efter Kong Eriks og Dronning Blanches Død. Hvad Hjaltland angaar, da regnes her idetmindste alle Aarstal fra Kong Haakons Tiltrædelse, og det lader ikke til, at Magnus har haft noget derover at sige, medens derimod Erngisl Jarl paa Orknøerne snarere var hans, end Haakons Vasall, siden man ej finder noget Forleningsbrev fra Haakon førend efter Magnus's Død. Island derimod vedblev at staa under Magnus, hvilket sees af Kong Magnus's Forordning til Islendingerne af 18de October 1355, (Finn Jonssons isl. Kirkehistorie I. S. 436); ligesom man der endnu den 1ste Juli 1375, førend man havde erfaret Kong Magnus's Død, regnede Aaret for det 56de af hans Regjering (Finn Jonsson, II. S. 213). Af Breve, som Kongerne have udstedt i Fællesskab, findes foruden de nysnævnte ogsaa en Fornyelse af Stilstanden med Lübeck af 6te April 1359 (D. N. III. 303), ligeledes et Gjeldsbrev, som de udstedte i Tunsberg 28de Mai 1373 (III. 353), men det første af disse Breve vedkommer det hele Rige, det andet dem selv personligt, derfor var det i sin Orden, at de her optraadte i Fællesskab.

særdeles vigtig at optegne, da det særegne statsretlige Forhold, hvori de vare komne til Norges egentlige Konge og Rigets øvrige Dele, allerede var opstaaet i 1350. Hvorledes det altsaa nu forholder sig med Delingen i alle dens Enkeltheder, og om det end indtil videre maa erklæres uvist, om Magnus fik Haalogaland eller noget Stykke deraf, eller om han fik beholde de øvrige Skatlande i Vesterhavet, saa maa det dog nu ansees hævet over enhver Tvivl, at **Delingen fandt Sted**, og at Magnus beholdt idetmindste Tunsbergs Fehirdsle med Skienssyssel i sit eget og Borgesyssel med Ranafylke i Dronningens Navn, samt Island under sin egen Bestyrelse, og uden at Haakon i Regelen havde nogen Ret til at befatte sig dermed. Det bliver da ogsaa sandsynligst, at det statsretlige Forhold, som i Slutningen af det forrige Aarhundrede havde fundet Sted mellem Kong Erik og Hertug Haakon, nu tildeels fornyedes, dog med den væsentlige Forskjel, at Magnus, skjønt han nu kun beholdt den mindste Deel af Riget tilbage, dog som Haakons Fader og den, fra hvem dennes Magt var udgaaet, umuligt har kunnet tage sin Rigsdeel til Lehn af Sønnen, men denne derimod snarere har faaet sin Deel til Lehn af Faderen, skjønt paa saadant Vilkaar, at denne ikke skulde kunne befatte sig med Regjeringssysler i Sønnens Deel, uden dennes eget Ønske eller i Tilfælde af at han døde eller blev udygtig til selv at befatte sig med Styrelsen. Ved Kong Haakons Hylding maa man saaledes formode, at det er gaaet noget anderledes til end sedvanligt, idet Hovedceremonien vel bestod i, at Kong Magnus selv gav ham Kongenavn og forlenede ham med Kongeriget, hvilket dog ej hindrer, at ogsaa efter gammel Skik en Bonde kan have hilset Haakon som Konge paa Folkets Vegne.

Om dette var den Indretning, de norske Herrer havde tænkt sig i 1343, da de paa en vis Maade tvang Magnus til at love Haakon Regjeringen, naar han blev myndig, er vel temmelig uvist. De havde da, som det synes, meent, at han skulde have hele Norge, og at det saaledes ganske skulde adskilles fra Sverige. Ja i Acten af 1343 hedder det endog, at Magnus gav Haakon Kongenavn, og Haakon kaldes der virkelig Konge. Men allerede da havde Kong Magnus, som vi vide, underhaanden gjort Foranstaltninger til at beholde idetmindste Skatlandene for sig selv, og i 1350 skete den af os allerede omtalte Modification, hvorved Skatlandene og Haalogaland virkelig bleve forbeholdte Magnus, samt formodentlig ogsaa den Deel af Viken, der siden gaves Dronningen i Vederlag for hendes oprindelige Morgengave. Heller ikke blev Haakons Kongetitel af nogen Varighed, ikke engang efter 1350; han kaldes overalt simpelt hen Junker Haakon eller Hr. Haakon, Kongens Søn, lige indtil hans virkelige Regjeringstiltrædelse i 1355. Og ved denne beholdt dog Magnus i alle Fald Størstedelen af Viken, og

Skatlandene idetmindste Island. Hiin Mening, at Norge og Sverige skulde ganske skilles ad, blev altsaa, om Høvdingerne havde haft den 1343, ikke opnaaet, da Magnus vedblev fremdeles at være Konge Sverige og havde dog meget store og vigtige norske Landskaber at ide over. Foreningen var saaledes i og for sig ikke stort løsere end før. en i det Væsentlige havde dog Høvdingerne opnaaet hvad de især ønskede, nlig at have en af Sverige uafhængig Konge i Landet selv, og efter te Tiders statsretslige Forestillinger kunde de heller ikke ansee den skete Ordning af Forholdene for ubillig eller saa skadelig, som den Virkeligheden maatte være. Men den var dog unegtelig en Afvigelse k hvad der var bestemt i 1343, og en Afvigelse saa stor, at den nødndigviis maa have været Gjenstand for og Resultat af alvorlige og vistk langvarige Forhandlinger, hvorom vi nu desværre savne Efterretninr. Det ligger nærmest at antage, at det Hele allerede blev aftalt og stemt i 1350, da den første udtrykkelige Udsondring af visse Landskaber adt Sted, og det er ikke usandsynligt, at disse Indrømmelser skete til dste for Magnus, fordi han allerede da, tidligere end det oprindeligt r bestemt, bekvemmede sig til at opgive Regjeringen over Størstedelen Norge; med andre Ord, at man da fra begge Sider kom hinanden de og samtykkede i visse Modificationer af Vardberg-Actens Artikler, ledes at Kongen gik ind paa Høvdingernes Ønske om at foregribe Tidsnktet, da Norge skulde faa en egen Regjering, imod at disse fandt sig Landets Deling, og deri at Haakon ikke fik Kongetitel førend ved den entlige Hylding, naar han selv tiltraadte Regjeringen. Men hvorvidt Landskaber, som Magnus beholdt efter 1355, vare ganske de samme n de, der tildeeltes ham i 1350 (vi see her bort fra Ombytningen Morgengave-Landene, da denne ingen videre Indflydelse havde paa : Administrative), eller om han i 1355 maatte afgive nogle deraf, f. :. Haalogaland, Hjaltland o. s. v., derom savne vi, som sagt, al alidelig Efterretning. Vi kunne alene efter det ovenfor udviklede sige a meget, at Sandsynligheden er for det sidste.

Det var en nødvendig Følge af Haakons Tronbestigelse som myng Konge, at Hr. Orm Eysteinssøns Embede som Drottsete og Seglevarer ophørte. Thi Drottsete-Embedet var nu engang i Norge ommen til at blive eenstydende med Rigsforstanderskabet. Derfor see i ham ogsaa kort efter denne Forandring (8de October) indsegle en Forordning, som Kong Magnus udgav for Island fra Bergen, maaskee under det samme Ophold der, som Kongehyldingen allerførst havde foranldiget, i den beskedne Egenskab af Kongens Secretær [1]), medens han

[1]) Finn Jonssons isl. Kirkehistorie, I. S. 437. Man skulde dog vel ellers ikke

endnu i samme Aars Begyndelse som Drottsete i Kongens Navn havde ud- vet og beseglet en Stevning til Østerdølerne, der uretteligen havde tilegn sig et Vand og nogle Skove, tilhørende Kronen, om at møde i Oslo f Kongens Foged og Lagmanden, m. flere, ja endog saa silbigt som de 18de Juni, ligeledes i Kongens Navn, som Drottsete, havde udstedt Forbud mod, at Kongens Forkjøbsret tilsidesattes i Bergens Fehirdsle[1]. Dog see vi Hr. Orm allerede Aaret efter optræde som Kong Magnus's Drott sete og Sysselmand paa Vestfold[2]), formodentlig derfor og som Hirdstj og Befalingsmand paa Tunsbergshuus, det vil da vel sige, at han nu v den, som i Magnus's Navn skulde raade over hans Deel af Riget, saa ofte og saa længe som Kongen var i Sverige. I Drottsetens Sted sees derim den unge Kong Haakon at have antaget en **Cantsler** til Seglbevarer Raadets Formand, og da denne Cantsler tilligemed Raadet, som vi s erfare, i en Række af Aar stod ved hans Side som medvirkende i de fl Regjeringshandlinger af nogen Vigtighed, maa man vel formode, at Cantslers Udnævnelse har paa Grund af Kongens Ungdom udtrykke været forlangt af Høvdingerne ved Hyldingen, og at der saaledes i Vi keligheden ikke skete anden Forandring, end at Cantsleren nu fik Myndighed, som Drottseten før havde udøvet, mest af den Grund, efter den nu hevdede Sedvane kunde en fast Drottsete alene staa ved Siden en **umyndig** eller hyppigt fraværende Konge, en Cantsler derimod ogsaa Siden af en **myndig**, medens man dog kunde nedlægge saa stor Magt i h Hænder, at han blev den virkelige Regent, saa længe Kongen, hvorvel ef Loven myndig, dog endnu i sig selv var et Barn. I Valget af Can sler holdt Haakon, eller den, der ledede hans Skridt, sig den Beste melse efterrettelig, som bød, at Embedet skulde være forenet med Provs dømmet over Mariekirken i Oslo, thi den nye Cantsler blev Hr. **Pet Eriksson**, der havde været Provst ved denne Kirke formodentlig li siden Arne Aslakssøns Død i 1351[3]). Det maa formodentlig ha

---

formode, at „secreter" er Skrivfeil for drottseti? Brevet er kun aftrykt ter en Papiraffkrift, formodentlig endog temmelig ny, og Originalen fin ikke. Men der skulde dog meget til at læse Drottsete saaledes feil, og passer aldeles med Forholdene, at Orm umiddelbart efter Hyldingen uden Drottsetetitel.

[1]) Dipl. N. II. 1355. Norges gl. L. III. S. 174. Det første Brev er dat Oslo 21de Jan. 1355, da Kong Magnus var i det østlige Sverige; andet fra Agvaldsnes den 18de Juni, da Kongen var i Skaane. Høsten nd (d. 27de October) havde Hr. Orm ligeledes som Drottsete i Kongens N affendt et Skib fra Bergen til Grønland (see nedenfor).

[2]) Brev af 5te Decbr. 1357, Drabsforhør fra Sandsverv, indberettet af Orms Ombudsmand.

[3]) I de hidtil forefundne Regnskaber fra hin Tid forekommer Hr. Peter al

[..]æret en temmelig fremragende Personlighed, om vi end ikke kjende stort til hans politiske og administrative Virksomhed. Det er forresten merkeligt ved de Breve, som deels siges at være skrevne af ham selv, deels ere beseglede af ham og saaledes skrevne under hans Opsigt, [..]mlig at Sproget er usedvanligt godt og reent for de Tider, uden de [..]lers saa hyppige Svecismer [1]). Skulde man heraf slutte, at han overhoved har søgt at holde svensk Indflydelse borte og støttede sig til samt [..]a en vis Maade stod i Spidsen for det Parti, der betragtede Unionen med ugunstige Øjne og helst vilde have den ganske opløst, men i Mangel deraf saa løs som muligt? Dette er saa langt fra at være usandsynligt, at det meget mere passer ganske med hele Aanden i den Agitation, der fremkaldte den Foranstaltning, som nu bragte ham Cantslerværdigheden, og som nødsagede Drottseten, der vist var saa svensksindet [..] unionell som muligt, til at træde af.

Det kunde maaskee ansees som et Tegn paa det samme antiunionelle Partiets Overhaand efter Haakons Tronbestigelse, at vi ogsaa nu finde [..] af dets ypperste Repræsentanter, Hr. Sigurd Hafthorssøn, i Be[..]delse af Syssel og saaledes anvendt som kongelig Embedsmand, medens [..] under Kong Magnus, som vi have seet, ikke opnaaede dette og [..]des altid maa have været betragtet af denne med Ugunst eller Mis[..], skjønt han forøvrigt paa Grund af sin Byrd og sine store Besid[..]r ikke kunde udelukkes fra Kongens Raad. Vi finde ham nemlig nu [..] Sysselmand paa søndre Hedemarken [2]). Han nævnes vel ikke ud-

først som Provst ved Mariekirken den 10de Febr. 1353 (Dipl. N. II. 315). Da der ingensteds er Tale om nogen Provst i Mellemtiden efter Arne Aslakssøns Død ved Curien, der sikkert indtraf ganske eller umiddelbart før 30te Mai 1351, da Sigfrid udnævntes til Biskop i Stavanger (s. o. S. 511), er det at formode, at Peter er bleven udnævnt til Provst strax efterat Budskabet om Arnes Død var kommet til Norge, altsaa hen i 1351. Man har intet Brev, hvor han nævnes som Cantsler, eldre end 8de Januar 1358 (Dipl. N. II. 338), men da man overhoved ikke har nogen Forordninger eller større Kongebreve af Kong Haakon eldre end denne Dag, hindrer dette ikke, at hans Udnævnelse til Cantsler kan være skeet tidligere, naar dette forresten, hvad der i nærværende Tilfelde ikke kan negtes, er det overvejende sandsynlige. Thi at han i enkelte Breve af 1356 og 1357 (som D. N. IV. 374, 385, I. 350) alene kaldes Provst til Mariekirken, gjør intet til Sagen, da disse Breve kun vedkom hans Embede som saadan, og da han i Breve af samme Slags, udstedte efter den Tid, da han med Vished vides at være Cantsler, ligefuldt vedblev alene at benævnes Provst o. s. v. (D. N. II. 358. IV. 412, o. fl.)

[1]) F. Ex. i den store Retterbot for Østerdalen af 1358, der i det følgende vil blive omtalt.

[2]) Brev af 25de Mai 1358, udstedt af Lagmanden paa Oplandene og Thord Jonssøn, Hr. Sigurd Hafthorssøns Lensmand. (Dipl. N. II.) [illegible] Sys-

trykkeligt som saadan førend i Mai 1358, men heraf følger ikke, at h ej kan have været udnævnt tidligere, især da der fra Tiden mellem 13 og 1358 ej engang forefindes Breve fra Hedemarken af den Beskaffe hed, at der kunde blive Anledning til at omtale Sysselmanden; da nu er rimeligst, at alle saadanne nye Udnævnelser fandt Sted nærm efter Kong Haakons Tronbestigelse, bør man vel ogsaa nærmest henf Hr. Sigurds Udnævnelse til den Tid. Vi finde ham i Bergen gan kort Tid efterat Kong Magnus og sandsynligviis ogsaa Kong Haak havde været der [1]), ligesaa en anden af Norges yngre Magnater, Hr. Jo Brynjulfssøn, saa at derved den Formodning opstaar, at de begge og maas mange andre havde overværet Hyldingen og deeltaget i de Forhandling som gik forud for denne, ligesom derved den Formodning bestyrkes, at de F andringer i Sysslernes Besettelse, som den nye Konge fandt for godt at gj skete ved samme Lejlighed. Men Hr. Sigurd Hafthorssøn var nu vel og Norges rigeste og megtigste Mand. Hans Svoger, den unge Hr. Bjarn Erlingssøn, om hvem intet mere erfares, siden han deeltog i Toget Rusland 1350—51, var død kort efter dette, formodentlig i 1353, før F deren, og havde paa det Yderste bedet denne om at lade Systeren In geborg, der var gift med Hr. Sigurd, faa hele Giske-Godset. De Anmodning havde Hr. Erling opfyldt, idet han ved sit Brev, da Nes i Raumsdalen 24de Januar 1354, skjenkede hende forlods af sit endnu uskiftede Gods Giske med alle Lunnender, Ekne, Hafstein, Ed ver, Eggever, Laxefiske, med Korn, Bo og Heste og alt andet smaat o stort, der havde tilhørt Gaarden fra eldre og nyere Tider, bedende Kon Magnus og alle andre gode Mænd i Landet, at de vilde forsvare hen i Besiddelsen af denne Gave, hvis mod Formodning Nogen vilde paata den. Og skulde det vise sig, at hans øvrige Svigersønner eller Døtt ikke vilde godkjende dette, da skulde Ingeborg have Fjerdings- og Tiend Gave af hele det uskiftede Bo [2]). Ej længe efter døde Hr. Erlin ifølge de islandske Annaler i 1355, og da det lader til, at de øvrige A vinger ej gjorde nogen Vanskeligheder, succederede Sigurd saaledes til de rige Gods, der foruden Hovedgaarden Giske, der i sig selv ikke var sto indbefattede en Mængde underliggende Gaarde paa Sunnmøre. Endt dere erfarer man af senere Breve, at Fru Ingeborg ogsaa maa have arv Bjarkø og Bjarkøgodset paa Haalogaland, Slegtens anden Ættegaar

sel har været søndre Hedemarken, sees deraf, at Brevet vedkommer Gaar Themben i Skogabygden (Stange Prestegjeld).

[1]) Han nævnes som Medbesegler af et Skjøde, dateret Bergen 16de Nov. 13 udstedt af Peter Haakonssøn til Hr. Jon Brynjulfssøn, Dipl. N. I. 345.

[2]) Dipl. N. II. 323.

og maaske endnu mere [1]); det er imidlertid ikke vist, om Sigurd og Ingeborg fik dette umiddelbart ved Hr. Erlings Død, eller senere, thi flere af dennes Døttre døde kort efter, saa at derved nye Skifter kunne have været foranledigede. Saaledes fortælle de islandske Annaler, at Fru Sigrid Erlingsdatter døde i 1356 [2]), og det er allerede ovenfor (S. 80), omtalt, at denne Sigrid neppe kan have været Datter af nogen anden end Hr. Erling. I 1358 omkom ligeledes Fru Gyrid Erlingsdatter og hendes Mand Hr. Eiliv Eilivssøn ved et ulykkeligt Tilfælde paa Søen [3]), og de efterlod vel en Datter Margrete, men det er ikke sagt, at denne arvede til alle Møderens Besiddelser, idetmindste maa hun vel som et forældreløst Barn være kommen under Hr. Sigurds Formynderskab [4]). Hovreim-Godset gik sandsynligviis til Otte Reymar eller Romer, hvis Hustru Gerthrud formodentlig ogsaa var en Datter af Hr. Erling. Men uagtet var Hr. Sigurd nu bleven en af de største Godsejere ogsaa i det nordlige og vestlige Norge, hvor han forhen ikke havde haft Besiddelser, og med de nye Erhvervelser tillagte hvad han før havde i den østlige og sydlige Deel af Landet, hvilket i 1353 ogsaa var blevet forøget med nye Ejendomme paa Raumarike, Hedemarken, Hadeland og ..., med Laxefiske i Soknedal, — Arvegods efter Hr. Sigurd Erlendssøn [5]) — maa han, saavidt skjønnes, have været rigere end nogen anden ... i hele Riget. Endelig sees han siden ogsaa at have faaet Ejendomme i Vermeland, hvad nu Anledningen dertil kan have været [6]).

Af andre Mænd, der ved Kong Haakons Tronbestigelse kom i Skuddet er det vanskeligt at paapege nogen enkelt, mere fremragende. Det er allerede forhen omtalt, at man ved de nye Embedsbesettelser, der ... at have fundet Sted mellem 1350 og 1356, som oftest ikke godt ... vide, om de ere en Følge af, at Mandedøden havde gjort Embederne

[1]) Vi see nemlig Hr. Sigurd og Fru Ingeborg som Besiddere af og boende paa Bjarkø i 1367, Dipl. N. II. 394, 395. Maaskee de dog ikke fik det førend efter Fru Herdiis Thorvaldsdatters Død 1364, forudsat at denne var gift med Hr. Bjarne Erlingssøn.

[2]) Isl. Annaler ved 1356, Udg. S. 288.

[3]) Smst., ved 1358, S. 294. Der staar kun simpelthen: „Hr. Eiliv Eilivssøn og Fru Gyrid druknede", men de nærmere Omstændigheder derved oplyses ikke.

[4]) At Margrete var Eilivs og Fru Gyrids Datter, oplyses af hende selv i et Brev af 1422 (Dipl. N. I. 683), hvor hun kundgjør, at hun og Sigurd Jonssøn (Dattersøn af Fru Ingeborg Erlingsdatter og Hr. Sigurd Hafthorssøn) vare beslegtede paa den Maade, at Fru Ingeborg og hendes Moder Fru Gyrid vare Fuldsyskende. Hun kalder sig her selv Margrete Eilivsdatter.

[5]) Dipl. N. I. 284, s. o. S. 394.

[6]) See Dipl. N. III. S. 308; man seer heraf, at en „Hustru Elin og Arnthor Peterssøn" havde overladt ham Gaarden Aamot i Vermeland, men Brevet er sikkert meget senere end 1359, hvortil det er henført.

ledige, eller om de forrige Indehavere endnu levede, men havde maattet gjø
Plads for andre paa Grund af Tronskiftet [1]). Ogsaa veed man om de
nye Embedsmænd ikke stort andet, end hvad de heed, og man erfarer derfor hel-
ler ikke noget om, hvad de udrettede, saa at det kun er af liden Intere
at holde nærmere Regning med dem. En af de Sysselmænd, der bl
i Embedet, og som saaledes maa have staaet sig godt med den unge Ko
og hans Omgivelser, var Hr. Agmund Finnssøn i Rygfylke. Men h
var saa mægtig, at det neppe engang vilde lade sig gjøre at styrte ham,
man end nok saa meget kunde have ønsket det. Imidlertid synes det, som
han, og det maaskee endog allerede i længere Tid, ved Siden af sin S
sel i Rygfylke ogsaa tillige var Sysselmand i Indre Sogn, eller man
snarere antage, at han har haft Overbestyrelsen eller været Hirdstjore
hele Gulathingslagen eller den største Deel deraf. Thi i Aaret 1359 næ
Joseph Karlhovedssøn paa Kaupangr som hans „Ombudsmand", ikke „L
mand„ i Udførelsen af Sysselmands-Forretningerne [2]) i Indre Sogn,
allerede i et Pavebrev af 1350 nævnes Hr. Agmund som henhørende under B
gens Diøcese, medens han nogle Aar senere siges at henhøre under Sta
gers [3]), hvor han egentlig hørte hjemme, saa at man kan slutte, at
snart opholdt sig paa et, snart paa et andet Sted. Dette faar n
ved sit Værd; det er idetmindste heel rimeligt, at det saaledes forholdt
thi vi have allerede seet Hr. Agmund Guthormssøn indtage en lig
Stilling i østre Viken, og sandsynligviis Hr. Ivar Agmundssøn li
i Tunbergs Fehirdsle og Skienssysel.

56. Begivenheder paa Island og i Skatlandene.

Der nævnes ikke stort om hvad der tildrog sig i Norge i de n
mæste Aar efter Kong Haakons Regjerings-Tiltrædelse. De Begiven
der, der nu fulgte Slag i Slag paa hinanden i Sverige, og som en
med Unionens fuldkomne Opløsning, optog saaledes Kongernes og
ogsaa Høvdingernes Opmerksomhed, at man neppe foretog sig synderl
af Betydenhed i selve Landet; de fremmede Chronister have alene Ø
for hvad der skete i Sverige, og de islandske Annaler dvæle i denne T
næsten ikke ved andre Anliggender end Øens egne, neppe af anden Gru

---

[1]) See ovf. S. 514, 515.

[2]) Dipl. N. I. 363.

[3]) I det Confessionale, der blev ham tilstaaet i Juli 1350, s. o. S. 553, siges
at være „Bergensis dioecesis", derimod kaldes han i et lignende af 13
s. o. S. 555 „Stavangrensis dioecesis". Og i dette Stykke tage Carl
Skrivere vist ikke Feil.

fordi der virkelig var lidet eller intet at berette om Tildragelser i Norge. ville derfor ogsaa et Øjeblik vende os fra Hovedlandet til dets Bilande Skatlande, navnlig **Island**, og gjenoptage den afbrudte Traad af Fortælgen om de voldsomme Gjæringer og politiske Storme, som foruroligede Den lang Rekke af Aar ved Midten af Aarhundredet og forstørstedelen frembtes ved Misgreb af de geistlige og verdslige Herrer, som Ligegyldighed er kortsynet Politik bragte Magthaverne i Norge til at sende Islendingerne i Halsen. Vi have seet, at (S. 308) Island i Aaret 1343 fik tvende skoper paa een Gang, **Jon Sigurdssøn**, en islandsk Munk, til Skaallt, og den stavangerske Chorbroder **Orm Aslakssøn** til Hole. De begge myndige og voldsomme, men det var dog især Orm, som nu i lang Rekke af Aar blev Islendingernes Anstødssteen og maaskee Hovedsagen til de fleste Uroligheder. Biskop Jon begyndte, som vi have t, med at lade tre Munke i Thykkebø Kloster sette i Jærn, fordi de, som heder, havde banket sin Abbed Thorlak og ført et løsagtigt Levnet. samme gjorde ogsaa Biskop Orm med tre Munke i Madrevalle ster, men han synes ikke at have kunnet anføre saa gyldige Grunde, det heder kun, at han fængslede dem for de Aarsager, han selv angav. blev ogsaa mere forhadt end Jon, mest, som det synes, for sin lhed med sin Kirkes Gods og de Udpresninger, hvori han derfor gjorde sig skyldig, hvilket vare saa meget mere følelige paa denne Tid, Island hjemsøgtes af Uaar og megen anden Nød. Biskop Jon gav imidlertid i dette Stykke ej meget efter. Samme Aar, som Biskoperne til Landet (1343), vendte ogsaa, som det ovenfor er nævnt, Hr. **kim Thorsteinssøn** tilbage, nu i Egenskab af Hirdstjore over hele Verlandet, Sønderlandet og Østerlandet lige til Helkunduheiden, med ndighed til at indsette Lagmænd baade nordenfor og søndenfor. Biperne, fortælles der, vedbleve at være haarde mod Læge og Lærde. det anføres som Exempel paa Biskop Orms Ødselhed og utilladelige gang med sin Biskopsstols Gods, at han endog gjorde et kostbart yllup paa Hole for en af sine Yndlinger[1]) og udstyrede ham, da var fattig, med mange Penge, der hørte Biskopsstolen til. Biskop n holdt streng Efterregning med de Riigmænd, der havde Kirker i Varægt, saavelsom med mange andre, „der tyktes ham at have faret urigt frem". Han holdt tillige, siges der, i de sidste Dage af Juni 1344 mme paa Skaalholt det første Diøcesanconcilium „paa norsk Viis", visiterede Vestfjordene om Sommeren. Men det var netop disse hyppige sitationer, hvorover Islendingerne nu især klagede, og hvorved Bisko-

[1]) Isl. Annaler. Personerne, som giftedes, heed Bratt og Oddny, men der nævnes ikke mere om dem.

endnu i samme Aars Begyndelse som Drottsete i Kongens Navn havde udgivet og beseglet en Stevning til Østerdølerne, der uretteligen havde tilegnet sig et Vand og nogle Skove, tilhørende Kronen, om at møde i Oslo for Kongens Foged og Lagmanden, m. flere, ja endog saa sildigt som den 18de Juni, ligeledes i Kongens Navn, som Drottsete, havde udstedt et Forbud mod, at Kongens Forkjøbsret tilsidesattes i Bergens Fehirdsle [1]). Dog see vi Hr. Orm allerede Aaret efter optræde som Kong Magnus's Drottsete og Sysselmand paa Vestfold [2]), formodentlig derfor og som Hirdstjore og Befalingsmand paa Tunsbergshuus, det vil da vel sige, at han nu var den, som i Magnus's Navn skulde raade over hans Deel af Riget, saa ofte og saa længe som Kongen var i Sverige. I Drottsetens Sted sees derimod den unge Kong Haakon at have antaget en **Cantsler** til Seglbevarer og Raadets Formand, og da denne Cantsler tilligemed Raadet, som vi skulle erfare, i en Rekke af Aar stod ved hans Side som medvirkende i de fleste Regjeringshandlinger af nogen Vigtighed, maa man vel formode, at en Cantslers Udnævnelse har paa Grund af Kongens Ungdom udtrykkelig været forlangt af Høvdingerne ved Hyldingen, og at der saaledes i Virkeligheden ikke skete anden Forandring, end at Cantsleren nu fik den Myndighed, som Drottseten før havde udøvet, mest af den Grund, at efter den nu herskende Sedvane kunde en fast Drottsete alene staa ved Siden af en **umyndig** eller hyppigt fraværende Konge, en Cantsler derimod ogsaa ved Siden af en **myndig**, medens man dog kunde nedlægge saa stor Magt i hans Hænder, at han blev den virkelige Regent, saa længe Kongen, hvorvel efter Loven myndig, dog endnu i sig selv var et Barn. I Valget af Cantsler holdt Haakon, eller den, der ledede hans Skridt, sig den Bestemmelse efterrettelig, som bød, at Embedet skulde være forenet med Provstdømmet over Mariekirken i Oslo, thi den nye Cantsler blev Hr. Peter **Erikssøn**, der havde været Provst ved denne Kirke formodentlig lige siden Arne Aslakssøns Død i 1351 [3]). Det maa formodentlig have

formode, at „secreter" er Skrivfejl for drottseti? Brevet er kun aftrykt efter en Papirafskrift, formodentlig endog temmelig ny, og Originalen findes ikke. Men der skulde dog meget til at læse Drottsete saaledes fejl, og det passer aldeles med Forholdene, at Orm umiddelbart efter Hyldingen var uden Drottsetetitel.

[1]) Dipl. N. II. 1355. Norges gl. L. III. S. 174. Det første Brev er dateret Oslo 21de Jan. 1355, da Kong Magnus var i det østlige Sverige; det andet fra Agvaldsnes den 18de Juni, da Kongen var i Skaane. Høsten forud (d. 27de October) havde Hr. Orm ligeledes som Drottsete i Kongens Navn afsendt et Skib fra Bergen til Grønland (see nedenfor).

[2]) Brev af 5te Decbr. 1357, Drabsforhør fra Sandsverv, indberettet af Hr. Orms Ombudsmand.

[3]) I de hidtil forefundne Regnskaber fra hin Tid forekommet Hr. Peter allere-

et en temmelig fremragende Personlighed, om vi end ikke kjende stort hans politiske og administrative Virksomhed. Det er forresten merke- ved de Breve, som deels siges at være skrevne af ham selv, s ere beseglede af ham og saaledes skrevne under hans Opsigt, lig at Sproget er usedvanligt godt og reent for de Tider, uden de s saa hyppige Svecismer [1]). Skulde man heraf slutte, at han over- ed har søgt at holde svensk Indflydelse borte og støttede sig til samt en vis Maade stod i Spidsen for det Parti, der betragtede Unionen ugunstige Øjne og helst vilde have den ganske opløst, men i Man- deraf saa løs som muligt? Dette er saa langt fra at være usand- ligt, at det meget mere passer ganske med hele Aanden i den Agita- t, der fremkaldte den Foranstaltning, som nu bragte ham Cantsler- rdigheden, og som nødsagede Drottseten, der vist var saa svenskfindet unionell som muligt, til at træde af.

Det kunde maaskee ansees som et Tegn paa det samme antiunionelle rties Overhaand efter Haakons Tronbestigelse, at vi ogsaa nu finde af dets ypperste Repræsentanter, Hr. **Sigurd Hafthorssøn**, i Be- delse af Syssel og saaledes anvendt som kongelig Embedsmand, medens under Kong Magnus, som vi have seet, ikke opnaaede dette og des altid maa have været betragtet af denne med Ugunst eller Mis- , skjønt han forøvrigt paa Grund af sin Byrd og sine store Besid- ler ikke kunde udelukkes fra Kongens Raad. Vi finde ham nemlig nu Sysselmand paa søndre Hedemarken [2]). Han nævnes vel ikke ud-

først som Provst ved Mariekirken den 10de Febr. 1353 (Dipl. N. II. 315). Da der ingensteds er Tale om nogen Provst i Mellemtiden efter Arne Aslakssøns Død ved Curien, der sikkert indtraf ganske eller umiddelbart før 30te Mai 1351, da Sigfrid udnævntes til Biskop i Stavanger (s. o. S. 511), er det at formode, at Peter er bleven udnævnt til Provst strax efterat Budskabet om Arnes Død var kommet til Norge, altsaa hen i 1351. Man har intet Brev, hvor han nævnes som Cantsler, eldre end 8de Januar 1358 (Dipl. N. II. 338), men da man overhoved ikke har nogen Forordninger eller større Kongebreve af Kong Haakon eldre end denne Dag, hindrer dette ikke, at hans Udnævnelse til Cantsler kan være skeet tidligere, naar dette forresten, hvad der i nærværende Tilfelde ikke kan negtes, er det overvejende sandsynlige. Thi at han i enkelte Breve af 1356 og 1357 (som D. N. IV. 374, 385, I. 350) alene kaldes Provst til Mariekirken, gjør intet til Sagen, da disse Breve kun vedkom hans Embede som saadan, og da han i Breve af samme Slags, udstedte efter den Tid, da han med Vished vides at være Cantsler, ligesaaldt vedblev alene at benævnes Provst o. s. v. (D. N. II. 358. IV. 412, o. fl.)

[1]) F. Ex. i den store Retterbot for Østerdalen af 1358, der i det følgende vil blive omtalt.

[2]) Brev af 25de Mai 1358, udstedt af Lagmanden paa Oplandene og Thord Jonssøn, Hr. Sigurd Hafthorssøns Lensmand. (Dipl. N. II.). At da hans Sys-

trykkeligt som saadan førend i Mai 1358, men heraf følger ikke, at han ej kan have været udnævnt tidligere, især da der fra Tiden mellem 1355 og 1358 ej engang forefindes Breve fra Hedemarken af den Beskaffenhed, at der kunde blive Anledning til at omtale Sysselmanden; da det nu er rimeligst, at alle saadanne nye Udnævnelser fandt Sted nærmest efter Kong Haakons Tronbestigelse, bør man vel ogsaa nærmest henføre Hr. Sigurds Udnævnelse til den Tid. Vi finde ham i Bergen ganske kort Tid efterat Kong Magnus og sandsynligviis ogsaa Kong Haakon havde været der [1]), ligesaa en anden af Norges yngre Magnater, Hr. Jon Brynjulfssøn, saa at derved den Formodning opstaar, at de begge og maaskee mange andre havde overværet Hyldingen og deeltaget i de Forhandlinger, som gik forud for denne, ligesom derved den Formodning bestyrkes, at de Forandringer i Sysslernes Besettelse, som den nye Konge fandt for godt at gjøre, skete ved samme Lejlighed. Men Hr. Sigurd Hafthorssøn var nu vel ogsaa Norges rigeste og megtigste Mand. Hans Svoger, den unge Hr. Bjarne Erlingssøn, om hvem intet mere erfares, siden han deeltog i Toget til Rusland 1350—51, var død kort efter dette, formodentlig i 1353, før Faderen, og havde paa det Yderste bedet denne om at lade Systeren Ingeborg, der var gift med Hr. Sigurd, faa hele Giske-Godset. Denne Anmodning havde Hr. Erling opfyldt, idet han ved sit Brev, dateret Nes i Raumsdalen 24de Januar 1354, skjenkede hende forlods af al sit endnu uskiftede Gods Giske med alle Lunnender, Ekne, Hafstein, Selver, Eggever, Laxefiske, med Korn, Bo og Heste og alt andet smaat og stort, der havde tilhørt Gaarden fra eldre og nyere Tider, bedende Kong Magnus og alle andre gode Mænd i Landet, at de vilde forsvare hende i Besiddelsen af denne Gave, hvis mod Formodning Nogen vilde paatale den. Og skulde det vise sig, at hans øvrige Svigersønner eller Døttre ikke vilde godkjende dette, da skulde Ingeborg have Fjerdings- og Tiende-Gave af hele det uskiftede Bo [2]). Ej længe efter døde Hr. Erling, ifølge de islandske Annaler i 1355, og da det lader til, at de øvrige Arvinger ej gjorde nogen Vanskeligheder, succederede Sigurd saaledes til dette rige Gods, der foruden Hovedgaarden Giske, der i sig selv ikke var stor, indbefattede en Mængde underliggende Gaarde paa Sunnmøre. Endvidere erfarer man af senere Breve, at Fru Ingeborg ogsaa maa have arvet Bjarkø og Bjarkøgodset paa Haalogaland, Slegtens anden Ættegaard,

---

sel har været søndre Hedemarken, sees deraf, at Brevet vedkommer Gaarden Themben i Skogabygden (Stange Prestegjeld).

[1]) Han nævnes som Medbesegler af et Skjøde, dateret Bergen 16de Nov. 1355, udstedt af Peter Haakonssøn til Hr. Jon Brynjulfssøn, Dipl. N. I. 345.

[2]) Dipl. N. II. 323.

maaske endnu mere [1]); det er imidlertid ikke vist, om Sigurd og In-
…rg fik dette umiddelbart ved Hr. Erlings Død, eller senere, thi flere
…ennes Døttre døde kort efter, saa at derved nye Skifter kunne have
…et foranledigede. Saaledes fortælle de islandske Annaler, at Fru
…rid Erlingsdatter døde i 1356 [2]), og det er allerede ovenfor (S.
…), omtalt, at denne Sigrid neppe kan have været Datter af nogen anden
Hr. Erling. I 1358 omkom ligeledes Fru Gyrid Erlingsdatter og
…es Mand Hr. Eiliv Eilivssøn ved et ulykkeligt Tilfælde paa Søen [3]),
…de efterlod vel en Datter Margrete, men det er ikke sagt, at denne
…rede til alle Møderens Besiddelser, idetmindste maa hun vel som et
…dreløst Barn være kommen under Hr. Sigurds Formynderskab [4]).
…reim-Godset gik sandsynligviis til Otte Reymar eller Rømer, hvis
…ru Gerthrud formodentlig ogsaa var en Datter af Hr. Erling. Men
…agtet var Hr. Sigurd nu bleven en af de største Godsejere ogsaa i
…nordlige og vestlige Norge, hvor han forhen ikke havde haft Besid-
…er, og med de nye Erhvervelser tillagte hvad han før havde i den
…ige og sydlige Deel af Landet, hvilket i 1353 ogsaa var blevet for-
…t med nye Ejendomme paa Raumarike, Hedemarken, Hadeland og
…er, med Laxefiske i Soknedal, — Arvegods efter Hr. Sigurd Erlends-
…[5]) — maa han, saavidt skjønnes, have været rigere end nogen anden
…d i hele Riget. Endelig sees han siden ogsaa at have faaet Ejen-
…me i Vermeland, hvad nu Anledningen dertil kan have været [6]).

Af andre Mænd, der ved Kong Haakons Tronbestigelse kom
…kuddet er det vanskeligt at paapege nogen enkelt, mere fremragende.
…er allerede forhen omtalt, at man ved de nye Embedsbesettelser, der
…at have fundet Sted mellem 1350 og 1356, som oftest ikke godt
…vide, om de ere en Følge af, at Mandedøden havde gjort Embederne

---

[1]) Vi see nemlig Hr. Sigurd og Fru Ingeborg som Besiddere af og boende paa Bjarkø i 1367, Dipl. N. II. 394, 395. Maaskee de dog ikke fik det førend efter Fru Herdiis Thorvaldsdatters Død 1364, forudsat at denne var gift med Hr. Bjarne Erlingssøn.

[2]) Isl. Annaler ved 1356, Udg. S. 288.

[3]) Smst., ved 1358, S. 294. Der staar kun simpelthen: „Hr. Eiliv Eilivssøn og Fru Gyrid druknede", men de nærmere Omstændigheder derved oplyses ikke.

[4]) At Margrete var Eilivs og Fru Gyrids Datter, oplyses af hende selv i et Brev af 1422 (Dipl. N. I. 683), hvor hun kundgjør, at hun og Sigurd Jonssøn (Dattersøn af Fru Ingeborg Erlingsdatter og Hr. Sigurd Hafthorssøn) vare beslegtede paa den Maade, at Fru Ingeborg og hendes Moder Fru Gyrid vare Fuldsyskende. Hun kalder sig her selv Margrete Eilivsdatter.

[5]) Dipl. N. I. 284, s. o. S. 394.

[6]) See Dipl. N. III. S. 308; man seer heraf, at en „Hustru Elin og Arnthor Peterssøn" havde overladt ham Gaarden Aamot i Vermeland, men Brevet er sikkert meget senere end 1359, hvortil det er henført.

ledige, eller om de forrige Indehavere endnu levede, men havde maat Plads for andre paa Grund af Tronskiftet [1]). Ogsaa veed mar nye Embedsmænd ikke stort andet, end hvad de heed, og man erfarer de ler ikke noget om, hvad de udrettede, saa at det kun er af liden at holde nærmere Regning med dem. En af de Sysselmænd, i Embedet, og som saaledes maa have staaet sig godt med den un og hans Omgivelser, var Hr. Agmund Finnsson i Nyfylke. var saa mægtig, at det neppe engang vilde lade sig gjøre at styrte man end nok saa meget kunde have ønsket det. Imidlertid synes det han, og det maaskee endog allerede i længere Tid, ved Siden af sel i Nyfylke ogsaa tillige var Sysselmand i Indre Sogn, eller snarere antage, at han har haft Overbestyrelsen eller været Hirdst hele Gulathingslagen eller den største Deel deraf. Thi i Aaret 135 Joseph Karlhovedsøn paa Kaupangr som hans „Ombudsmand", ik mand„ i Udførelsen af Sysselmands-Forretningerne [2]) i Indre allerede i et Pavebrev af 1350 nævnes Hr. Agmund som henhørende u gens Diocese, medens han nogle Aar senere siges at henhøre under gers [3]), hvor han egentlig hørte hjemme, saa at man kan slutte snart opholdt sig paa et, snart paa et andet Sted. Dette faar ved sit Verd; det er idetmindste heel rimeligt, at det saaledes for thi vi have allerede seet Hr. Agmund Guthormssøn indtage en Stilling i østre Viken, og sandsynligviis Hr. Ivar Agmundss i Tunbergs Fehirdsle og Skienssyssel.

56. Begivenheder paa Island og i Skatlandene.

Der nævnes ikke stort om hvad der tildrog sig i Norge i meste Aar efter Kong Haakons Regjerings-Tiltrædelse. De B der, der nu fulgte Slag i Slag paa hinanden i Sverige, og med Unionens fuldkomne Opløsning, optog saaledes Kongerne ogsaa Høvdingernes Opmerksomhed, at man neppe foretog sig af Betydenhed i selve Landet; de fremmede Chronister have a for hvad der skete i Sverige, og de islandske Annaler dvæle i næsten ikke ved andre Anliggender end Øens egne, neppe af ande

---

[1]) See ovf. S. 514, 515.

[2]) Dipl. N. I. 363.

[3]) I det Confessionale, der blev ham tilstaaet i Juli 1350, f. o. S. 553 at være „Bergensis dioecesis", derimod kaldes han i et lignend f. o. S. 555 „Stavangrensis dioecesis". Og i dette Stykke to Skrivere vist ikke Feil.

fordi der virkelig var lidet eller intet at berette om Tildragelser i Norge. ville derfor ogsaa et Øjeblik vende os fra Hovedlandet til dets Bilande Skatlande, navnlig Island, og gjenoptage den afbrudte Traad af Fortællen om de voldsomme Gjæringer og politiske Storme, som foruroligede Øen lang Rekke af Aar ved Midten af Aarhundredet og forstørstedelen frem-ites ved Misgreb af de geistlige og verdslige Herrer, som Ligegyldighed r kortsynet Politik bragte Magthaverne i Norge til at sende Islendingerne Halsen. Vi have seet, at (S. 308) Island i Aaret 1343 fik tvende skoper paa een Gang, Jon Sigurdssøn, en islandsk Munk, til Skaal-t, og den stavangerske Chorbroder Orm Aslakssøn til Hole. De r begge myndige og voldsomme, men det var dog især Orm, som nu i lang Rekke af Aar blev Islendingernes Anstødssteen og maaskee Hovedsagen til de fleste Uroligheder. Biskop Jon begyndte, som vi have t, med at lade tre Munke i Thykkebø Kloster sette i Jærn, fordi de, som heder, havde banket sin Abbed Thorlak og ført et løsagtigt Levnet. t samme gjorde ogsaa Biskop Orm med tre Munke i Madrevalle oster, men han synes ikke at have kunnet anføre saa gyldige Grunde, i det heder kun, at han fængslede dem for de Aarsager, han selv angav. n blev ogsaa mere forhadt end Jon, mest, som det synes, for sin lelhed med sin Kirkes Gods og de Udpresninger, hvori han derfor n gjorde sig skyldig, hvilket vare saa meget mere følelige paa denne Tid, t Island hjemsøgtes af Uaar og megen anden Nød. Biskop Jon gav i imidlertid i dette Stykke ej meget efter. Samme Aar, som Biskoperne i til Landet (1343), vendte ogsaa, som det ovenfor er nævnt, Hr. im Thorsteinssøn tilbage, nu i Egenskab af Hirdstjore over hele Ve-landet, Sønderlandet og Østerlandet lige til Helkunduheiden, med ndighed til at indsette Lagmænd baade nordenfor og søndenfor. Bi-perne, fortælles der, vedbleve at være haarde mod Læge og Lærde. det anføres som Exempel paa Biskop Orms Ødselhed og utilladelige gang med sin Biskopsstols Gods, at han endog gjorde et kostbart yllup paa Hole for en af sine Yndlinger [1]) og udstyrede ham, da i var fattig, med mange Penge, der hørte Biskopsstolen til. Biskop n holdt streng Efterregning med de Riigmænd, der havde Kirker i Va-lægt, saavelsom med mange andre, „der tyktes ham at have faret urig-it frem". Han holdt tillige, siges der, i de sidste Dage af Juni 1344 mme paa Skaalholt det første Diøcesanconcilium „paa norsk Viis", visiterede Vestfjordene om Sommeren. Men det var netop disse hyppige sitationer, hvorover Islendingerne nu især klagede, og hvorved Bisko-

[1]) Isl. Annaler. Personerne, som giftedes, heed Bratt og Oddny, men der nævnes ikke mere om dem.

perne fornemmelig synes at have betynget Bønderne med sine store Følger, for hvilke der skulle skaffes Kost og Ridesskyds med mere. Biskop Orm synes hjemme i Norge som pavelig Collector at være bleven saa gammel i alskens Indkrævnings- og Inddrivnings-Forretninger, at han ogsaa som Biskop ikke beskjeftigede sig med stort andet, naar man undtager; at han i 1344 lod den hellige Biskop Gudmunds Been optage „for Jertegns Skyld“, hvorved det skal have viist sig, at den Dug, hvori de i 30 Aar havde ligget indsvøbt, siden de sidst bleve vaskede, var uforraadnet og reen [1]). Forresten tales der fremdeles om Drab, om Affættelser af Klosterforstanderne og om andre Tegn til Uvæsen. I 1344 kom den føromtalte Chorsbroder Aslak (Arnesson) tilbage til Island, men denne Gang med kongelig Myndighed. Det siges dog ikke hvad hans Ærende var, men da vi see baade Biskop Orm og Fuldmegtige for Biskop Jon saavelsom Hr. Grim Thorsteinsson og flere andre anseede Lægmænd i det følgende Aar tilligemed Sira Aslak selv at drage til Norge, maa man næsten formode, at han har haft Befaling til at indstevne dem til Norge for at faa de Tvistigheder bilagte, der havde reist sig mellem Biskoperne og Lægmændene. Tillige maa han fra Erkebiskopen have haft det Hverv fremdeles at visitere, og at indkalde Biskoperne til det Provincialconcilium, som i September samme Aar skulde holdes i Bergen. Biskop Jons Fuldmegtige vare den oftere omtalte Sira Runulf, der ogsaa havde været brugt af hans Formænd i lignende Sendelser, og Presten Sira Einar Havlidesson. Det er ovenfor (S. 451) viist, at alligevel hverken de eller Biskop Orm kom til at overvære Mødet, hvad der nu kan have været Aarsag dertil, da i alle Fald Sira Aslak selv kom tidsnok til at deeltage i Forhandlingerne. Aarsagen, hvorfor Biskop Jon selv blev hjemme, var maaskee især den, at han laa i Strid med den ansete Gisle Philipsson i Hage og havde excommuniceret ham den 29de Juni 1344; det kom til Forliig mellem dem, medens de Andre vare i Norge. Ingen af disse kom tilbage førend i 1346, imidlertid sendtes en Islænding, Gudmund Snorresson, ud som Sysselmand, der siges ikke hvor. De til Norge indstevnte Herrer saavelsom Biskop Orm have vist været beordrede at møde lige for Kongen selv og hans Cantsler Arne for her at faa sit Mellemværende bilagt, og Biskop Orm maa ved denne Lejlighed ganske været gaaet af med Seiren, thi vi see, at han i Oslo den 10de Marts 1346 fik et i de gunstigste og mest omfattende Udtryk affattet Beskyttelsesbrev af Kongen, medens denne derimod tog Hirdstjornen fra Hr. Grim Thorsteinsson og beskikkede ham alene til Lagmand paa

---

[1]) Jertegnet bestod vel netop heri, at Dugen var heel og reen. Herom, saavel som om alt dette, vedkommende Island, see Isl. Ann. Udg. S. 280—288.

rdlandet, medens han derimod udnævnte den forrige Gulathingslag-
id **Holte Thorgrimssøn** til Hirdstjore over hele Øen, med udtrykke-
Paalæg om, at han skulde have Indseende med de kongelige Ejen-
ime. Ligeledes udnævntes til Lagmand paa Sønderlandet Jon Thor-
isssøn, visstnok ogsaa en Nordmand, forhen Lagmand i Rygfylke, medens
forrige Lagmand Thord Eyjulfssøn gik af: altsammen Tegn paa,
just det, hvorover de indfødte Islendinger især klagede, nemlig
Nordmænd sattes til Bestyrere, ved Biskop Orms Forestillinger maa
e blevet fastholdt i endnu større Udstrekning end før, og at Klagemaalene
blevne erklærede uberettigede og utilbørlige. I Varnadarbrevet er-
ær Kongen, at han, Gud og hans Moder Jomfru Maria og alle
ige Mænd til Ære, tager sin Ven Biskop Orm, hans Svene, som
dagligen holder paa sin Kost, hans Jorder, Gaarde, Skibe, o. s. v.,
alt det Gods, som han og hans Kirke lovligt eje eller ejende vorde udi
id og Løsøre, i Guds Vold og sin kongelige Beskyttelse, forbydende
ver, af hvad Stand eller Stilling han monne være, at gjøre ham
r Kirken eller hans Svene m. m. nogen vrang Paagang, saafremt
ikke vil udsætte sig for Kongens Vrede og strenge Refselse, og for
fældes til Brevebruds-Bod, 8 Ertoger og 13 Mkr., samt svare den
urettede fuld Erstatning og Halvdelen dertil paa Grund af dette Brevs
ækelse. Derhos har han gjort den Bestemmelse, at Biskop Orm
selv nyde og tage **enkelte Sagøre** af sine daglige Svene med
tagelse af Aleigemaal, Thegngilde, Brevebrud og Fredkjøb. Alle og
iver, fornemmelig Sysselmænd, Lagmænd, laandgangne Mænd og
gelige Ombudsmænd, tilholdes at skaffe Biskopen ufortøvet Ret, hvor
gjelder, baade med Hensyn til hans Gjeldsfordringer og alt andet,
det befales dem paa det strengeste, uden mindste Vanskelighed at betale
inden fire Maaneder fra Paakrævningen alt, hvad de retteligen
de ham til et Beløb af ti Mkr. eller derover, saafremt de ikke ville
e 4 Mkr. i Brevebrud og endda ligefuldt udrede Gjelden [1]). Med
Brev vendte Orm tilbage til Island og følte sig vel nu saa tryg,
han vovede at gaa endnu videre end før. Begge Biskoperne, berettes
„bleve saa haarde mod Folk i Landet og udpressede saaledes Penge
dem, at man neppe tyktes at kunne holde det ud". Og allerede paa
første Althing efter hans Tilbagekomst, i 1347, forenede Nordlen-
jefjerdingens Lægmænd sig om at gjøre aabenbar Modstand. De er-
ærede, at de vilde have den gamle Sedvane overholdt og ikke vilde
af nogen nye Paafund af ham, eller andre Slags Omreiser, end man
gammel Tid var vant til, og de fastsatte en sterk Pengebod for hver

[1]) Finn Jonssons isl. Kirkehistorie, I. p. 431.

den, som ikke holdt fast ved dette. Derhos forfattede de endnu paa Althinget efter selve Hirdstjoren Holtes Raad et Klagebrev til Kong Magnus, hvori de nøje udviklede hvad der var den gamle Skik, som de ønskede overholdt, med Biskopernes Visitatsreiser og Antallet af deres Følge, idet de bad Kongen paa det indstændigste at give sin Bekræftelse herpaa. Tolv Bønder fra Nordlandet satte sine Segl derunder [1]). Hele Almuen erklærede sig siden enig deri paa tre Thing, formodentlig Leidarthing, der holdtes umiddelbart efter Althinget. Orm merkede nu, at han var gaaet for vidt, og tilbød sig paa Hegranes Leidarthing at ville lade det blive ved det Gamle, med enkelte Undtagelser. Men man var saa opbragt paa ham, at man ikke engang vilde høre hvad han sagde, og Bønder og Almue svarede ham kun med Skrig og Negtelser. Da fandt Orm det raadeligst at drage over til Norge for at forsvare sig for Kongen og søge Hjelp hos ham, og Jon, der var næsten ligesaa forhadt i sit Biskopsdømme, fulgte med ham paa det samme Skib, saa at der den paafølgende Vinter (1347—1348) ingen Biskop var i Landet. Det maa dog ikke have lykkets Orm i Løbet af Vinteren at finde Kong Magnus, uagtet denne før Juul kom til Baagahuus og i Februar holdt et Høvdingemøde i Oslo. Siden blev der endnu mindre Udsigt dertil, da Kongen om Vaaren vendte tilbage til Sverige, og om Sommeren gjorde sit første Tog til Rusland. Men det lader til, at Orm ikke vovede sig tilbage til Island, førend han enten havde faaet Kongen i Tale og erhvervet yderligere Bistand hos ham, eller hans Biskopsdømmes Indbyggere var blevne noget mildere stemte for ham, thi han forblev indtil videre i Norge og overtalte, efter hvad man maa formode, sin Collega Jon til at reise over med Brev fra ham og søge at megle Fred for ham med Nordlendingerne under hans Fraværelse. Jon reiste ogsaa om Sommeren 1348 og begav sig endnu samme Høst til Holar, hvor han stevnede Bønderne til Things. De indfandt sig talrige, og han lod formodentlig Biskop Orms Brev oplæse for dem. Men de vilde aldeles ikke vide af noget Forliig, uden naar de beholdt sine gamle Friheder, heller ikke vilde de have ham til Megler eller Voldgiftsmand. Jon vendte derfor med uforrettet Sag hjem til Skaalholt og blev kort efter syg og døde (12te December 1348). Efterretningen om hans Død kom naturligviis ikke til Norge førend ud i det følgende Aar, og til hans Efterfølger valgtes da, som det forhen er nævnt, **Gyrd Ivarssøn**, Abbed ved Jonsklostret i Bergen, altsaa atter en Nordmand. Men den store Mandedød, som kort efter indtraf, foraarsagede, at han ikke kunde blive

[1]) Her tales og om et Brev fra en Prest Erik Thorsteinssøn, som Jon havde med, men det siges ikke, hvo denne var.

dviet førend i det følgende Aar, og da der i 1350 ikke gik noget Skib
a Norge til Island, kom han ikke ud til sit Sæde førend i 1351,
aat Island følgelig i halvtredie Aar var uden Biskop, da Orm frem-
les opholdt sig i Norge [1]. Imidlertid var det endelig lykkets Orm, un-
r Kongens Ophold i Bergen 1350, da Regjeringsforandringen fandt
Sted, at tale sin Sag for ham og stemme ham ganske til sin Fordeel,
i Kongen lod et meget skarpt Brev udgaa til Bønderne i Hole
istopsdømme (2den Juni 1350), hvori han yttrede, at gode Mænd nu
ps havde berettet for ham og hans Raad, hvor utilbørligt man havde
ret frem, og viist sig ulydige mod Guds og Kirkens Ret, idet de
vde gjort Stempling imod deres Kirkes Formand, hans kjære Ven
iskop Orm, og vilde understaa sig at give Regler for hans Reise og
tallet af hans Følge, naar han skulde udføre sine Embedssysler. Da
ette, siger Kongen videre, ej kunde taales, bød ham dem alle og enhver
i vise Biskop Orm og andre lærde Mænd, hans Ombudsmænd, al den
ydighed, som Hole Kirke og dens Formænd havde nydt, lige indtil denne
enighed begyndte, og særskilt indstevntes Benedict Kolbeinssøn, hans
Søn Kolbein, og 6 andre Bønder til at møde for Kongen selv eller Drott-
ten og stande til Rette efter Landets Love, samt see Sagen afgjort af
rkebiskopen og Kongen, eller Drottseten og Rigsraadet, om Kongen ej
var i Landet. Undlod de det, skulde de straffes som Landraademænd [2].

Med dette Brev til sin Betryggelse vovede endelig Orm i det føl-
ende Aar at vende tilbage til Island, hvor han nu ogsaa atter havde
Collega ved Siden. Men at Nordlendingerne endnu ikke tabte Mo-
t, sees deraf, at Orm endog satte en af de Indstevnte, Kolbein Be-
dictssøn, i Bann og lod fire af hans Svene føre som Fanger til
ole og lægge i Lænker for at tvinge dem til at underkaste sig en streng
enitens. Dette bevægede dog Kolbein til at gaa til Forliig med Bi-
open, og de øvrige Indstevnte gave ligeledes forsaavidt efter, som de
terkom Kongens Stevning og i 1352 drog over til Norge. Men mu-
gtviis havde de ogsaa Haab om at faa Kongen omstemt ved at frem-
ille Sagen anderledes for ham, end Biskopen hidtil havde gjort. Og
tte skal virkelig være lykkets dem, thi i det følgende Aar, siges der,
m de hjem med Kongebrev om, at Kongen ej vilde tillade Biskoperne
t paatvinge Indbyggerne nye Skikke, og at Biskop Orm skulde løse de
rige af sine Modstandere, som han havde bannsat. Dog var de For-
le, som de havde opnaaet, neppe saa store, som de gav dem ud for.

---

[1] Om Biskops Orms Deeltagelse i Højtideligheden ved Gyrds og flere Biskopers Indvielse ved Biskop Salomon, s. o. S. 410.

[2] Finn Jonssøns isl. Kirkehistorie I. S. 433.

Kongens Brev af 1350 viser, at Orm maa have paastaaet, at han netop holdt sig til og vilde have gjennemført, hvad der var gammel Sedvane, saaat et Forbud mod at indføre nye Skikke ikke egentlig havde stort at betyde. Og derimod seer man, at Kongen i 1353, samme Aar, som de Indstevnte vendte tilbage, lod udgaa et Brev til Islendingerne, der indeholdt den Beskyldning mod dem, at de søgte at besvige Kronen for dens retmæssige Indtægter. Det heed nemlig her, at "gode Mænd saavel fra Norge som Island havde angivet for ham, at Bønder og megtige Mænd i Landet baade norden- og sydentil vare blevne Biskopernes Gods og Penge skyldige, baade for Ager og Tiendesvig, hvorfor Kirkens Forstandere havde anklaget dem, uden at dog nogen Dom var falden, da man svigagtigt havde villet unddrage Kronen den Halvdeel af Boden, som skulde tilfalde den;" da han nu ikke kunde finde sig i en saadan Ulydighed, bød han alle og enhver, der havde betalt Bøder til Biskoperne eller deres Ombudsmænd for de nævnte Forseelser, inden tre Maaneder fra dette Brevs Forkyndelse ogsaa at betale ligesaameget til Hirdstjoren paa Kronens Vegne, eller stille ham Sikkerhed for Betalingen, naar de ikke i Lagmandens Nærværelse kunde bevise, at de intet skyldte Kronen; i manglende Fald skulde de svare Brevebruds-Straf, 8 Ertoger og 13 Mkr. Og derhos bød han Hirdstjoren at stevne Enhver, der ikke vilde underkaste sig dette Bud, med tolv Maaneders Varsel til at møde paa Baagahuus for ham selv og der at stande til Rette. Udstedelsesdagen mangler vel paa dette Brev, men da det er givet paa Baagahuus, hvor Kongen opholdt sig med sit Raad i Mai Maaned, er det sandsynligst, at det er udstedt der [1]), og det er endog heel rimeligt, at de indstevnte Islendingers Sag netop har været behandlet og afgjort paa dette Raads-Møde, hvor saavel Erkebiskopen, der skulde være med at paadømme den, som Drottseten vare tilstede, foruden tre andre Biskoper og flere verdslige Herrer. Saaledes er det ogsaa høist rimeligt, at det sidstnævnte Kongebrev var et af dem, som de til Norge indstevnede Islendinger selv bragte med sig, da de drog hjem igjen. Rigtig tilfreds med Afgjørelsen maa Orm dog ikke have været, siden han i 1354 atter drog til Norge. Hans Bestræbelser gik nu, som man seer, ud paa at faa udvirket en kongelig Befaling om, at den Christenret, eller de Christenrets-Bestemmelser, der gjaldt paa Sønderlandet, fornemmelig med Hensyn til Tiende og Visitatser, ogsaa skulde udstrækkes til hans Biskopsdømme, og deraf maa

---

[1]) Finn Jonssons isl. Kirkehist. I S. 535. Vistnok var Kongen paa Baagahuus ogsaa i November 1353 (Dipl. N. IV. 364), men der nævnes da intet om, at Raadet var hos ham, og det er rimeligere, at han hørte de Indstevnte i dettes Nærværelse.

an slutte, at der fremdeles havde været Strid mellem ham og hans iocesanfolk om disse Punkter. Han opnaaede hvad han vilde, et Kongen under sit Ophold i Bergen om Høsten 1355, kort efterat iakon havde faaet Kongenavn, lod udgaa en Skrivelse til Indbyggerne Hole Bispdømme, hvori det heed, at da Biskop Orm havde klaget er, at flere Mænd i hans Biskopsdømme ej vilde udrede den pligtige ende af Helligdagsveide og andre Gjenstande, og ikke vilde tillade ham holde Visitation efter Christenretten, paabød herved Kongen, der ikke alte, at nogen Mands, og allermindst Kirkens og dens Formænds Ret krænkes, at de skulde udrede Tiende hvert Aar efter Landets Lov og Christenretten og svare Biskopen Visitation og Rideskyds, som Lovbogen bød; igemaade, at den Christendomsret, der gik paa Sønderlandet, skulde jelde over hele Landet, og at ingen maatte understaa sig at søge Ret efter ogen anden Lov end den, alt under Brevebrudsstraf, nemlig Bod af 8 Ertoger og 13 Mkr., for hver den, som ej rettede sig herefter, eller som mod irkens Frihed og Ret ulejligede Hole Biskop, der desuden skulde nyde Udretteshod dobbelt efter Lov og Dom samt de eldre ham tilstaaede arnadarbreve [1]). Det er dette Brev, dateret 18de October 1355, der beseglet af Hr. Orm Eysteinssøn i Egenskab af kongelig Secretær, ledes som det ovenfor er nævnt. Ved den Christenret, der her nævs, kan man alene tænke paa den yngre af Arne, der i Tidens Løb havde et Hevd paa Sønderlandet, ja endog, som Biskop Gyrd udtrykkeligt ytde i en Skrivelse af 1354 [2]), var bleven vedtaget over hele Skaalholts Bispsdømme, uagtet det, saavidt vides, egentlig kun var den eldre Christret, der der havde lovlig Gyldighed, da hverken Arnes, eller Erbiskop Jons i Norge nogensinde havde faaet kongelig Bekræftse. Men ligesom mange Bestemmelser af Jons Christenret dog i dens Løb var blevne anvendte og havde faaet Hevd, hvor de eldre rske Christenretter enten vare ufuldstændige eller endog stridende mod digere Concilstatuter og kirkelig Vedtægt, saaledes var det formodentl gaaet paa samme Maade med den derefter af Arne formede Christret paa Island. Biskop Orm havde ikke den Tilfredsstillelse, strax

---

[1]) Finn Jonssens isl. Kirkehistorie I. S. 436.

[2]) I denne Skrivelse af 1354 paaberaaber saaledes Gyrd sig baade „gammelt og nyt Lovmaal" med Hensyn til den Bestemmelse, at Tiende af Jordegods skulde svares i det Sogn, hvor Godset ligger", (den samme Bestemmelse, som ogsaa Orm holdt fast ved i 1347), og citerer ordlydende et Sted i Arnes Christenret, Cap. 14 (þeim er rétt tiundar heimta sem á jörðu býr), med den Bemerkning, at det siges i den Christenret, „som har været samtykket baade af Lærde og Læge over hele Skaalholts Biskopsdømme". Finn Jonssøns K. Hist. II. S. 109. Jfr. dog Keyser, den Norske Kirkes Historie II. S. 357.

at kunne bringe denne Skrivelse til Island, thi i Aaret 1355 gik der heller ikke noget Skib derover. I det følgende Aar synes han dog at være vendt tilbage, men kun for at dø; han afgik nemlig ved Døden paa Hole den 1ste November 1356 [1]), medens Biskop Gyrd i Skaalholt var udenlands, saa at Øen nu atter en Vinter var uden Biskop.

Biskop Gyrd i Skaalholt synes at have været en ret ivrig og driftig Mand, der flittigt bereiste sit vidtløftige District og holdt godt Indseende med Biskopsstolens, samt overhoved med Kirkernes, Gods og Rettigheder. Men om han viiste ligesaamegen Iver i at fremme Gudsfrygt og kirkeligt Liv blandt de til hans aandelige Forsorg anbetroede Menigheder, derom nævnes intet. Ved sin Ankomst forefandt han Broder Eystein Asgrimssøn som Official eller Bestyrer af Biskopsstolen i Vacancen, den samme som Biskop Jon i sin Tid havde ladet sette i saa streng Forvaring, men som sidenefter endog af denne selv maa være tagen til Naade igjen. Det lader til, at den anseede og talentfulde Eystein ogsaa i den første Tid efter Gyrds Ankomst havde megen Indflydelse hos denne. Dette saa man i en Strid, som de begge havde med den kongelige Hirdstjore, og som snarere synes at have været Eysteins end Biskopens. I den 1348 eller 1349 afdøde Holte Thorgrimssøns Sted [2]) beskikkede Kongen nemlig til Hirdstjore over det hele Land samt Sysselmand over Districtet østenfor Thjorsaa med Østfjordene en vis Olaf Bjarnessøn, der kom ud til Øen i 1352. Da denne i 1353 havde ladet en Mand fængsle for en Forbrydelse, befriede Guthorm Asgrimssøn, kaldet Eldjarn, der sandsynligviis endog var en Broder af Eystein, Fangen med Magt af Fængslet; Hirdstjoren anklagede igjen Guthorm paa Althinget, fik ham dømt til Døde og lod ham henrette. Herom, siges der, opstod en stor Strid mellem Biskop Gyrd og Broder Eystein paa den ene, og Hirdstjoren paa den anden Side. Endelig blev der paa et talrigt Møde i Skaalholt stiftet etslags Forliig mellem dem den 19de Juli, men Olaf Hirdstjore, siges der, drog strax efter over til Norge med de Beviisligheder

[1]) Isl. Annaler, Udg. S. 288. Det er dog her ej ret klart, om Orm døde paa Hole eller ej; i nogle Haandskrifter staar der kun „Andabiz Ormr biskup Aslaksson", i andre andabiz Ormr biskup Aslaksson á Hólum, og dette „á Hólum" kunde til Nød ogsaa tages, som om det ej gik paa „andabiz" og betegnede Stedet, hvor han døde, men kun paa „biskup" og alene betegnede hans Biskopsstol. Saavel Finn Jonssøn (l. c.) som Espolin (Íslands Árbækr) have derfor antaget, at han døde i Bergen. Men herved er det dog at merke, at ingensteds, hvor Orm tidligere omtales i Annalerne, benævnes han anderledes end „Ormr biskup", da det var unødvendigt at betegne ham som Biskop paa Hole, efterat det engang var sagt, at han var bleven indviet dertil; Tillægget á Hólum synes derfor alene at kunne betegne Dødsstedet.

[2]) Hans Død omtales i Annalerne under begge Aar, første Gang med det Tillæg, „at faa beklagede den".

r, han i den nysnævnte Sag havde kunnet skaffe, sandsynligvis for
lage til Kongen [1]). Heraf blev der dog intet, eller om det skete,
der intet ud deraf. De er endog muligt, at Kongen gav hans Mod-
dere fuldkommen Ret, thi han synes at have fratraadt Hirdstjore-Em-
t, det være sig nu frivilligt eller paa Kongens Bud, og besluttede deri-
Aaret efter i Følge med den ovennævnte Sysselmand Gudmund
orresøn at gjøre en Pillegrimsferd til St. Jago di Compostella.
sejlede fra Norge paa et Handelsskib, men det gik under med alle
, der vare ombord. Man faar af hiin korte Beretning det Indtryk,
det egentlig var den urolige Broder Eystein, som vilde Hirdstjoren til
s og tage Hevn for Guthorm, og at Biskopen kun efter hans Over-
lse tog Deel i Striden. Siden blev dog Forholdet mindre godt imellem
og endte med formeligt Fjendskab, som det i det Følgende skal vises.
Kong Magnus, der i denne Tid trykkedes saa haardt af alskens
ngeforlegenheder, greb nu blandt sine andre Forholdsregler ogsaa til den
mislige og fordærvelige, at han **bortforpagtede Øens Indtægter**
en vis Tid. I Aaret 1354, da Olaf Bjarnesøn enten allerede
omkommen paa Søen, eller idetminste havde fratraadt Hirdstjore-Em-
t, kom **Ivar Vigfussøn** af Holm, sedvanligviis kaldet **Ivar Holm** [2]),
til Island med det kongelige Budskab, at han havde **lejet** hele Lan-
med Skatter og Skylder paa **tre Aar** og derhos var udnævnt til
dstjore for samme Tid. En anden Beretning lyder saaledes, at han
e **kjøbt** Skatterne og alle kongelige Sager (Sagøren) for tre Aar.
ledes er det endog ikke usandsynligt, at Kongen for at faa flere Penge
engang har solgt eller rettere pantsat Indtægterne for tre Aar mod en
Sum engang for alle, som Ivar Holm har vidst at skaffe ham, og som
kan være vis paa ikke paa langt nær svarede til Afgiftens virkelige Total-
b, medens det derimod nu var Ivar Holms Fordeel i disse tre Aar
dbringe Indtægterne til det højst mulige Beløb, det vil sige udsuge
let saa meget som muligt, hvilket ogsaa var ham saa meget lettere,
han selv var beklædt med Hirdstjore-Embedet, og der saaledes ikke
ham nogen overordnet Embedsmand ved Siden, som kunde see ham
Fingrene. Men lignende Foranstaltninger med Island blev des-

[1]) Isl. Ann. Udg. S. 284. Denne Begivenhed staar i Udgaven henført til 1351, uagtet det udtrykkeligt nedenfor sees, at Olaf ikke kom til Island førend i 1352. Men de samme Haandskrifter, der omtale Olafs Ankomst, henføre udtrykkeligt Guthorm Asgrimssøns Henrettelse og deraf følgende Tvist til 1353.

[2]) Han kaldes udtrykkeligt Ivarus de Holm, altsaa Ivar af Holm, i det Brev, hvorved den pavelige Nuncius Guido de Croix i 1364 indsatte ham til Undercollector af de pavelige Indtægter, Dipl. N. III. 339.

værre fra denne Tid af ikke sjeldne, og det lader til, at Kong Magn
idet han forbeholdt det for sig selv ved Delingen med sin Søn, i Ord
egentligste Forstand har betragtet Landet som et Skatland og intet an
Dog maa man til Kongens Undskyldning sige, at slige Pantsetninger
Landskaber eller enkelte Stæder eller Distrikter i hiin Tid hørte
Dagens Orden og ikke fremstillede sig for nogen af Parterne, ej eng
for vedkommende Indbyggere, i det forhadte Lys, hvori vi nu betra
det. Man seer ogsaa, at Islendingerne ikke gave Kong Magnus, n
heller sine egne Høvdinger Skylden for alt, hvad de under hans Re
ringstid maatte døje, og at de tvertimod havde Hengivenhed for ham
betragtede hans Foretagender i det bedste Lys. Denne Ivar Holm,
nu blev Hirdstjore, var tre Aar forud bleven udnævnt til Sysselm
ver Vestfjordene og Sønderlandet indtil Thjorsaa og var kommen
til Landet i samme Skib som Biskop Gyrd. Han maa saaledes i 1
eller 1353 være vendt tilbage til Norge, snarest i det sidste Aar, s
tidigt med Olaf Bjarnessøn, hvem han maaskee har bidraget til at f
ved Hirdstjore-Embedet for selv at faa det. Det er ikke usandsynligt,
Ivar kan have været en Sønnessøn af den Ivar Jonssøn Holm,
i 1307 bragte kongelige Retterbøder til Island og i 1312 nævnes
Herretitel [1]).

Det er ovenfor omtalt, at Island var heldigt nok til at gaa
for den store Mandedød, der hjemsøgte Norge og det øvrige Eur
Dog slap det ikke ganske for smitsomme Sygdomme, thi i Aaret 1
udbrød paa Sønderlandet en **Bylde- eller Koppe-Sygdom** (bólnasó
der anrettede saa store Ødelæggelser, at ikke de eldste Folk kunde eri
noget lignende. I Strøget mellem Hviitsleggshvamm og Botnsaa
Borgarfjorden døde over 400 Mennesker, ligesaa i Floen og ved Ol
Det følgende Aar gik Sygdommen paa Nordlandet og angreb na
hvert eneste Menneske yngre end 40 Aar, og mange eldre, ja den f
tes endog paa nyfødte Børn, ved hvis Fødsel Moderen døde. Der t
ogsaa om andre Plager, fornemmelig af sterk Frost; især var Vint
1347—48 saa haard med Snee og Iis, at ingen kunde mindes n
saadant, Havet frøs rundt om Landet, saa at man godt kunde ride u
om det fra Nes til Nes. I 1350 var der sterk Frost endog om S
sommeren. Det Aar maa have været slemt, da der heller ikke kor
eneste Skib fra Norge, og saaledes al Tilførsel manglede. Blandt a
var der saadan Mangel paa Viin, at man maatte ophøre med at l
Messe i Annexkirker og Bedehuse. Samme Aar skete der et Ild-
brud af Hnappafells-Jøklen paa Østerlandet, der ødelagde hele det

[1]) See ovenfor, IV. 2. S. 365, jfr. isl. Annaler, Udgaven 182, 202.

de Lille-Hered og ledsagedes af et saadant Mørke, at man ikke kunde Vej for sig midt paa Dagen. Overhoved synes dette at have været meget ulykkelig Periode for Øen.

Om den formodentlig mere og mere hensygnende Coloni paa Grønd berettes der fremdeles meget lidet. Communicationen mellem dette ne Land og Norge maatte være heel sjelden og ringe, naar Erkebi- Paal, som vi have nævnt, i Aaret 1343 kunde indvie Jon Skalle Biskop paa Grønland, medens Biskop Arne endnu levede. Dette rede man vel i 1346, da, som det fortælles, Knarren kom fra Grønd i god Behold med overmaade meget Gods [1]). Dette Skib, Knarren, t, som det synes, et kongeligt Skib, udrustet for Kongens Regning, man skulde næsten tro, at det nu var saagodtsom det eneste, der unholdt Forbindelsen mellem Landene. Det rige Udbytte af Ladningen 1346 har maaske bidraget noget til, at Kongen og Dronningen i deres stament Aaret efter betænkte Kirken paa Garde med 100 Mkr. Peninger, kostbare Kirkeklæder [2]). Mandedøden i Norge har vel foranlediget fuldkommen Afbrydelse af al Forbindelse mellem Grønland og Norge i nogle Aar, især efterat Kong Magnus i 1348 havde fornyet det te Forbud mod, at udenlandske Kjøbmænd handlede paa Skatlandene og ge nordenfor Bergen [3]). Det er saaledes meget muligt, at „Knarren", r at være kommen til Norge med sin rige Ladning i 1346, ikke af- til Grønland igjen førend i 1354, da Kong Magnus eller rettere ottseten i hans Navn forordnede i Bergen, seent om Høsten [4]), at

[1]) Isl. Annaler 1346, Udg. S. 276. Grønlandske historiske Mindesmerker, III. S. 14. Om det Skib fra Grønland, der i 1347 blev forslaaet fra Markland til Island, er ovenfor talt, S. 314.

[2]) See ovenfor S. 485.

[3]) See ovenfor S. 479.

[4]) Kong Magnus's Brev herom er meddelt i Grønlands hist. Mindesmerker III. S. 121 efter en nyere dansk og meget slet og forvirret stilet Paraphrase, da Originalen desverre er tabt. Indholdet lader sig dog godt forstaa, men Dateringen er noget tvivlsom. Brevet er nemlig dateret „Bergen Mandag efter Simons og Judæ Dag i Kong Magnus's 36 Regjeringsaar, og beseglet af Drottseten Orm Eysteinssøn". Dette skulde saaledes være 1354, da Simons og Judæ Dag er 28de October. Herved er rigtignok at merke, at vi ellers ikke af noget Brev eller nogen Optegnelse erfare, at Kongen eller Drottseten har været i Bergen om Høsten 1354, hvorimod det er vist, som vi have seet, at de var der den 18de October 1355. Imidlertid er der heller ikke noget Brev, som vidner om, at enten Kongen eller Drottseten ikke var der i October 1354; om Kongen høre vi intet mellem 9de August 1354, da han var paa Baagahuus, og 9de Decbr. 1354, da han var i Uppsala; om Drottseten høre vi ligeledes intet fra han var hos Kongen paa Baagahuus i August 1354, og til han udstedte Forordningen til Østerdølerne i Kongens

den atter skulde afgaa derhen, og satte til Høvedsmand over den Paal Knutssøn fra Onarheim, der i 1345 havde været Ombudsmand i Bergen for hans Moder Hertuginden, og i 1347 og 1348 Gula-things-Lagmand, givende ham fuld Raadighed til at antage i Skibets Besetning hvem han vilde, baade haandgangne Mænds og andre Mænds Svene, og tilføjede, at Kongen gjorde dette til Guds Ære og til Sjælebod for sig selv og sine Fedre, der i sin Tid havde indført Christendommen paa Grønland, som han heller ikke nu vilde lade forfalde. Forresten veed man intet om, hvorvidt denne Expedition kom istand, eller om dens Udfald.

Over Forholdene paa Orknøerne og Hjaltland i denne Tid hviler der et næsten uigjennemtrængeligt Mørke. Vi have seet, at den svenske Magnat Hr. Erngisl Sunesøn i 1353 havde faaet Titel af Jarl som Svigersøn af den sidste Jarl Malise af Stratherne, men om han blev Jarl over alle Orknøerne eller kun en Deel af dem, ligesom mange af de tidligere Jarler, er uvist. Det heder nemlig, „at han i Kraft af sin Hustrus Arveret fik en Deel af Orknøernes Land" [1]), og dette kan forstaaes baade om Jarldømmet eller Regjeringen, og om den blotte Ejendomsret til Jarlegodset. Det første synes at være det rimeligste, men hvorledes det da forholdtes med den øvrige Deel, bliver en Gaade. Man kan kun formode, at Kongen midlertidigt har ladet den bestyre af en Befalingsmand eller Hirdstjore i sit Navn, indtil de øvrige Arvinger, samtlige Dattersønner af Malise Jarl, og om hvis Tilværelse man neppe kunde være uvidende, vilde fremstaa og bevise sine Adkomster, eller at han virkelig har haft den Tanke at benytte sig af Lejligheden til at inddrage Øen under Kronen. En saadan Befalingsmand eller Hirdstjore finde vi idetmindste senere paa Øerne, førend det endnu var afgjort, hvem den egentlige Jarleverdighed skulde tilfalde [2]). Desuden var samt-

Navn fra Oslo i Januar 1355, saa at der er intet i Vejen for, at han om Høsten kan have været i Bergen, især da der ej staar tilføjet, at han beseglede Brevet i Kongens Nærværelse. Men „Mandag efter 28de October" maa være urigtigt, da det er 3die November, som aldeles bestemt vilde have været kaldet „Mandag efter Allehelgensdag". Man maa altsaa her antage, at den skjødesløse Afskriver eller Oversætter har skrevet „Mandag efter" istf. „Mandag før", og at Udstedelsesdagen er 27de October. Paal Knutsøn kaldes „Powell Knudsson paa Anarm", dette „Anarm" er aabenbart Onarheim, da vi see af Dipl. N. VI. 316, at han i 1347 kjøbte halve Thveit i Onarheim.

[1]) Det orkn. Slægtsdiplom i Symbolæ ad hist. ant. rer. norv. p. 24.

[2]) See Forligsbrevet af 25de Mai 1369, (Dipl. V. l. 404), hvoraf man erfarer, at Haakon Jonsson paa den Tid maa have været kongelig Befalingsmand paa Orknøerne. Sidenefter ville vi see Alexander af le Ard udnævnt, ikke

Dattersønner af Malise Jarl endnu mindreaarige, thi endog den,
aa ansees for at være den eldste af dem, Alexander af le Ard,
Moder var Mathilde, Datter af Malises første Egteskab, nævnes
trykkeligt førend tyve Aar senere [1]), og af et Brev, som hans Værge i
and skrev til Orknøingerne i 1355 for at sikkre ham hans Ret-
er, og som i det Følgende vil blive omtalt, seer man ganske be-
at han da endnu maa have været et Barn [2]). Som Lagmand
Orknøerne 1338 og maaskee senere nævnes en **Sigurd Sighvats-**
der formodentlig var en Søn af den Sighvat Kolbeinssøn [3]), der i
beklædte det samme Embede, og som synes at have hørt hjemme i
ved Bergen, et Bevis paa, at man til Lagmænd helst valgte indfødte
mænd. Forøvrigt erfarer man af senere Breve, at Biskopen paa
e, Viljam, med sine Tilhængere laa i en stadig Opposition, ja
i aabenbar Strid med de kongelige Befalingsmænd. Dette kan
ærmest forklares deraf, at Biskopen, saavelsom Størstedelen af Øens
eskab, samlige Skotter, har været misfornøjet over den Myndighed,
e norske Herrer nu atter begyndte at udøve paa Øen. Thi i over halv-
hundrede Aar, ligesiden Harald Madadssøns Tid, havde Jarlerne
af skotsk Herkomst, og deres skotske Omgivelser formodentlig været
ådende, hvorimod nu en Tidlang Magten forblev hos de konge-
Befalingsmænd, der vel ogsaa for største Delen omgav sig med Nord-
og støttede sig til, samt forsvarede den norske, sikkert al-
noget fortrykte, Hovedbefolkning, medens derimod de mange skotske
r, der allerede under Jarlernes Beskyttelse havde faaet Fodfeste i
t, og som bevidst eller ubevidst stræbede efter at denationalisere det og
det fra Norge til Skotland, sluttede sig til Biskopen og Geistlig-
Saadan var idetmindste Sagernes Stilling der paa Øerne nogle

---

til Jarl, men kun til Befalingsmand med Ret til at oppebære en Deel af de kongelige Indtægter, indtil han faar bevilst sin Ret til Jarledømmet. Dipl. N. II. 437.

[1] See ovf. S. 318. Muligt, at Alexander af le Ard var fremtraadt tidligere, thi Forleningsbrevet af 1375 er vel nærmest udstedt, fordi Kong Haakon først efter Faderens Død i 1375 var bleven den egentlige Overlehnsherre over Øerne, men i alle Fald høre vi ham ej før omtalt, og de to andre Dattersønner af Malise, Henrik Sinclair og Malise Sparre, fremtræde endnu senere.

[2] Vi antage nemlig, som det paa sit Sted skal vises, at denne unavngivne Arving efter Malise Jarl, hvorom der her handles, var Alexander af le Ard.

[3] Munkelivsbogen S. 65, jfr. 111, 138, 155. Man seer heraf, at Sighvat Kolbeinssøn, førend han blev Lagmand, boede i eller ved Bergen (1300, 1321) og tilligemed sin Broder Olaf Lang havde Jordegods i Egnen. Ogsaa Sigurd Sighvatssøn var i 1338 i Norge.

Aar senere [1]). Af Sproget i Brevskaber, der fra den Tid ere levnede, man bedst, hvor sterk allerede Denationaliseringen maa have været. er ikke usandsynligt, at Øernes Løsrivelse fra Norge allerede t være skeet i den forvirrede Tid, der begyndte lidt efter Kong Haal Tronbestigelse og hindrede Kongerne i at tænke paa stort andet end svenske Anliggender, hvis ikke heldigvis de særegne Omstændigheder indtrufne, som vi her have omtalt, og som saaatsige opfriskede det n Herredømme, saaledes at dette Landskab endnu i et Aarhundrede kunde vares for den norske Krone.

Om **Hjaltland** ved Delingen i 1355 kom til at lyde under Magnus eller ej, er, som vi allerede have yttret, noget tvivlsomt, det udtrykkeligt siges, at det i 1350 blev forbeholdt ham; imidlertid det dog, som om idetminste eet af de paa Hjaltland efter 1355 stedte Breve, der endnu forefindes, maatte have været dateret efter Magnus's Regjeringsaar, hvis han da virkelig var vedbleven at Landsherre; men da de nu regne alle efter Kong Haakons Tiltræd tid, maa man vel, som sagt, formode, at Øerne ved Haakons Tr stigelse bleve lagte til dennes Deel og under Bergens Fehirdsle. øvrigt nævnes der intet om, hvorledes det blev bestyret, og af b Man seer kun, at Hjaltland i 1360, og saaledes vel ogsaa i 1355, en egen Lagmand [2]). Af det forhen omtalte saakaldte Saude-Brev, elle store Forordning, som Hertug (senere Kong) Haakon i 1298 udgav for øerne, skulde man slutte, at disse og Hjaltland da havde fælles Lagmand, som det udtrykkeligt siges, at Hr. Sigurd Lagmand paa Hjaltland da var til Færøerne [3]). Man erfarer imidlertid ikke, om denne Foranstaltning ge stod ved Magt. De fleste Breve, som vi for denne Periode hav Hjaltland, vedkomme fornemmelig den føromtalte Fru **Herdiis T valdsdatter**, hvis Fader Hr. Thorvald Thoresson af Paps havde Sysselmand eller kongelig Befalingsmand paa Hjaltland, og tillige nok den rigeste Godsbesidder der paa Øerne. Vi have tillige seet, at Søn **Thorvald Thorvaldssøn** i Aaret 1330 fik pavelig Dispensa til at egte Ösa, Datter af Hr. Haakon Thoressøn, og det er ikke u synligt, at han blev Faderens Eftermand i Syslen. Han kunde for Ald Skyld gjerne have levet paa den Tid, da Haakon blev Konge, men da ingensteds hører ham omtale, og man heller ikke erfarer, at han eft sig Børn, er det sandsynligst, at han er død barnløs ikke mange Aa ter Giftermaalet, og at hans Syster Herdiis arvede ham. Det er

[1]) See det føromtalte Forligsbrev i 1369.

[2]) Brev af 3die Marts 1360, Dipl. N. III. 310. Den her nævnte Lagman Hallstein Thorsteinssøn.

[3]) Norges gamle Love III. S. 33.

viist, at Herdiis, som først var gift med Fehirden Svein Sigurds- , efter al Sandsynlighed blev gift med Bjarne Erlingssøn i 1344, at hun ved hans Ophøjelse til Ridderverdigheden fik den Titel af te, som vi senere see hende tillagt. Hermed passer det da ogsaa godt vi i den nærmeste Tid efter Hr. Bjarnes Død (der indtraf formodentlig 353, s. o. S. 620), nemlig i Aaret 1355, finde hende paa Hjaltland, jeftiget med deels at afhænde, deels at tilkjøbe sig Jordegods. Saa- s aftraadte hun den 10de Aug. 1355 paa sin Fedrenegaard Paps arden Ey (Uya) til en Mand, af hvis Arvinger hun nogle Aar senere den kjøbe tilbage [1]), og den 14de April 1355 kjøbte hun en heel d Jordegods paa forskjellige Steder i Øerne. Man erfarer af Kjø- revet herom, at hun holdt sin egen Prest eller Huuscapellan, et Tegn at hun levede paa en stor Fod [2]). Formodentlig reiste hun strax efter have faaet sine Anliggender ordnede tilbage til Norge, idetmindste see i 1360 en Fuldmegtig optræde paa hendes Vegne: et Tegn paa, at a da ikke selv var i Øerne [3]). Hun havde sikkert ogsaa store Besid- ker i Norge; navnlig maa man, under Forudsetningen af, at hun havde ret gift med Bjarne Erlingssøn, antage, at hun beholdt Bjarkø efter s Død, saa længe hun levede, og at det først ved hendes Død, der raf 1364, kom i Sigurd Hafthorssøns Hænder.

Den Omstændighed, at Hjaltland siden Kong Sverres Tider ikke ger stod under Orknø-Jarlerne, men umiddelbart under de norske ger selv, bidrog øjensynligt meget til, at Skoterne her fik langt min- Indpas, end paa Orknøerne, og at Sprog og Nationalitet holdt r Stand imod det skotske Væsen. Thi medens man, som nys nævnt, rknø-Breve allerede finde en sterk Brydning mod det skotsk-engelske, ere hjaltlandske endnu lige saa reent norske som de bedste fra Norge selv, renere end de mange, hvis Sprog allerede røbe en Paavirkning af svenske. Det seer heller ikke ud til, at den ringere Geistlighed talte ige Skotter i sin Midte; de fleste Prester paa Hjaltland, man finder alte, have norske Navne, og stundom bleve de og ansatte lige fra rge af, som f. Ex. i 1321, da Erkebiskop Eiliv udnævnte Prester

[1]) Dipl. N. I. 340, jfr. III. 310. Dette Brev af 10de Aug. 1355 dateres endnu efter Kong Magnus's Regjeringsaar. Dersom man havde kunnet forudsette, at man paa Hjaltland nøje vidste Dagen, naar Haakon skulde hyldes, vilde vi heraf kunne slutte, at denne da endnu ej var tagen til Konge. Men da en saadan Forudsætning er højst usandsynlig, afgiver Brevet intet Bevis.

[2]) Denne Huuscapellan heed Jon Knutssøn, „Fru Herdises Prest". Desforuden nævnes i samme Brev en Sigvalde Halfdanssøn, Kirkeprest i Paps.

[3]) Dipl. N. III. 310. Denne Fuldmegtig var netop den nysnævnte Prest Sigvalde Halfdanssøn til Paps.

til Raudarthings og Thveitathings Kirker, som Bisskop Wiljam havd
ladt i rette Tid at besette, hvorfor Udnævnelsen tilkom Erkeb
Saadant som dette, er vist oftere indtruffet. De, som Eiliv ud
vare bergenske Geistlige ¹), og overhoved synes det, hvad ogsaa
genheden gjør rimeligt, at Bergen var det Sted i Norge, hvormed H
'sær stod i Forbindelse. Det erfares endog, at Hjaltland efter et
Løfte af Indbyggerne, for at deres Land skulde være frugtbart, s
aarlig Afgift til St. Sunnivas Alter i Bergen af Meel, kaldet S
Meel ²). Men ellers stod vistnok den kirkelige Bestyrelse af Hjalt
der Archidiaconen, der upaatvivleligt enten udvalgtes af Capitlet i Ki
eller maaskee umiddelbart udnævntes af Biskopen, og denne Prælat
for vistnok stedse eller fordetmeste en Skotte. I 1360 nævnes som
con en Wiljam Jonsson af Buchan, der endnu findes i Embedet 13(
maaskee allerede var udnævnt ved den Tid, vi her nærmest have

57. Kong Magnus's Strid med sin Søn Erik. Uroligheder i
Kong Haakon trolovet med Kong Valdemars Datter Margr

Vi vende nu tilbage til Kongerne og maa atter med
gjentage, at Begivenhederne i Sverige nu optog den meste Opme
saa at der lidet eller intet meldes om, hvad der foregik i Norge, ja
vore egne Breve tie stille om, hvad den unge Konge og hans R
toge sig fore. Kong Magnus ilede strax efter sit føromtalte
Bergen tilbage til Sverige, hvor vi allerede i December 1355 fi
i Stockholm, og hvor han forblev i hele Aaret 1356, fornemm
holdende sig paa den østlige Kant ⁴), og optagen af alle de S
der, der nu udbrød mellem hans Søn Erik og hans Yndling

¹) Saml. VI. S. 502. De saaledes udnævnte Prester heed Thorkel H
og Herbrand. Muligt, at den første oprindeligt har været fra O
Navnet Haanev var hyppigt.

²) Suhm, XIII. S. 368. Naar der tales om „Frugtbarhed", synes de
man nærmest maatte have tænkt paa rigt Fiskeri.

³) See det nysnævnte Brev af 1360, Dipl. N. III. 310, samt Forlige
D. N. I. 404. I 1391 var der en Archidiaconus ved Navn Walt
chan, maaskee Brodersøn af denne, D. N. II. 525.

⁴) Kongen og Benedict Algotsson var den 8de Decbr. 1355 i Stockh
N. III. 287, ligeledes finde vi Magnus i Stockholm den 21de og
Den 21de Marts var han i Uppsala (ved Markedet?), den 1ste Apr
Dom paa Thorsharg (Thorshella), den 13de Mai var han atter i
den 2den Juli formodentlig i Ljodhuus (D. N. II. 332), den 2
Stockholm, den 18de Septbr. i Arboga, den 28de i Stockholm, lig
Octbr. og 15de Novbr.

[B]enedict, eller rettere ham selv, der gjorde Yndlingens Sag til sin [eg]en. Skade, at vi heller ikke om denne Sag have nøjere Efter[ret]ninger, og navnligen ikke vide, hvorledes Fjendskaben først brød ud. [S]aa meget seer man kun, at Erik var skinsyg paa Benedict formedelst [hans] store Magt og Anseelse, han havde tilrevet sig, og at han, lidet [sønl]igt stemt mod Faderen, og kjendelig paavirket og opsat imod ham, [saa]vel maaskee af Kong Valdemar, med hvis Søsterdatter han var trolo[vet], som af Hertug Albrecht og de misfornøjede svenske Stormænd, støttede [sig] til disse og laante dem sit Navn at dække sig med, da de nu om[sider] begyndte en aabenbar Fejde, hvortil de allerede længe, som det [sy]nes, havde søgt en bekvem Lejlighed. Det kan heller ikke slaa Fejl, at [Ko]ng Haakons Tronbestigelse i Norge har foranlediget Erik, og med et [saa]dant tilsyneladende Ret, til at fordre en lignende Forfremmelse for sit Ved[ko]mmende i Sverige; han og mange maatte vel finde det utilbørligt, at [ha]n, den eldste af Sønnerne, skulde være uden Kongenavn og Forleninger, [me]dens den yngre baade havde Kongenavn og saagodtsom et heelt Konge[ri]ge, og naar en Undersaat allerede havde faaet Hertugtitel og dertil [fo]rholdsmessigt store Dele af Sverige i Forlening. Herom synes [St]riden mellem Erik og hans Fader oprindelig, og fornemmelig, at [ha]ve drejet sig. Erik havde allerede foreløbigt været hyldet som vor[den]de Konge paa Morathing 1344; han havde i Bergen 1350 været [ind]i Kongesædet med Haakon, og derfor maa man formode, at han nu [i] Vaaren 1356 er fremkommen med en bestemt Fordring paa, at [Fa]ngen skulde give ham virkelig Kongetitel og tilstaa ham passende For[len]inger, men at Magnus enten reent ud har afslaaet dette eller vægret [sig] ved at opfylde det i saadan Udstrækning, som Erik og hans Tilhæn[ge]re fordrede. Vi see Erik mod Slutningen af Aaret, og fremdeles der[eft]er, at kalde sig Konge, udtrykkeligen sigende, at han var valgt af Folket [ti]l, og efter hele Rigets gamle Ret, med Samtykke af alle Sveriges [M]ænd, var dømt til Konge. Hermed kan han maaskee sigte til den [for]eløbige Hyldning i 1344, som ovenfor er berørt (S. 301), men det [er] ogsaa muligt, at der skete noget saadant, da Kong Magnus i Marts [1]356 opholdt sig i Uppsala. Thi at de svenske Krøniker ikke vide at [for]tælle om noget saadant, har lidet at betyde, da de just ved denne Tid [er] saa overhaands mangelfulde. Paa denne Tid maa det og have været, [at] Erik holdt Bryllup med sin Festemø Beatrix af Brandenburg og [der]ved endmere fandt sig foranlediget til at fordre Kongetitel og egne [Fo]rleninger [1]). Hvad der nu forresten er skeet eller ikke skeet, da er

[1]) Tiden, da Erik holdt Bryllup, kjendes ikke med Sikkerhed; man seer kun af et Brev, han udgav i Stockholm den 25de Octbr. 1356, at det var højtideligholdt en Tid forud (jam dudum), Lagerbring III. 424.

det tydeligt nok, at Erik ikke paa langt nær opnaaede hvad han ønsked og at hans Fader ikke engang har villet tilstaa ham Kongetitlen, s han dog fra denne Tid af antog i alle offentlige Acter, og som ing uden Faderen synes at have gjort ham stridig [1]). Man erfarer ligelede at han gav sin paafølgende fiendtlige Optræden mod Faderen et Udseende, s om han alene vilde befri Landet for den uverdige Yndling. Dennes Ha lemaade synes og at have været heel egenmegtig og skikket til at sætte o Blod, ligesom det og maatte vække Forargelse, at Kongen dyngede alle mul Herligheder paa ham, med Tilsidesættelse af sin eldste Søn. Ikke no at han havde faaet Halland og Finland, gav Kongen ham Skaane bestyre, efterat den forrige Befalingsmand, Hallsteen Petersøn, uvist hv for, var fratraadt, og i denne Egenskab tog han ikke i Betænkning at be legge eller inddrage den nys forud afdøde Erkebiskop Peters efterladte G medens dennes udvalgte Eftermand Jakob Nikolasøn om Høsten 1355 nede i Avignon for at hente sin Bekræftelse hos Paven. Kongen, heder de rigtignok Skylden derfor. Den rette Sammenhæng torde vel alene være at da Erkebiskop Peter havde været en af de føromtalte Selvskyldnere det store Laan, og Kongen enten allerede havde faaet Melding om pavelige Kammerretsdom af 24de October 1355, der forpligtede til at betale Laanet tilbage med en Maaneds Frist under Banns Tr eller han i alle Fald maatte være belavet paa et saadant Udfald af Pro sen, ansaa han sig berettiget til at seqvestrere Erkebiskopens efterl Gods, der ifølge Gjeldsbrevets udtrykkelige Lydelse heftede for Laa ligesaavel som hele Erkestolens Indtægt; et Seqvester, hvorved han s taget endog ligesaameget varetog Kammerets, som sin egen Tarv. hører heller ikke, at Johan Guilaberti ved sin Ankomst til Sverig følgende Aar i nogen Maade ankede derover eller drog Kongen til svar derfor, om det end var naturligt, at Erkebiskop Jakob, da han tilbage med Pallium, blev forbittret og sluttede sig til Hertugens Fiender

[1]) Det er allerede ovenfor omtalt, at uagtet Erik selv altid kaldte sig Konge, fi man aldrig, at Kong Magnus selv har givet ham denne Titel, men at han a kaldte ham „sin Førstefødte", medens han derimod efter 1355 stedse kald Søn Haakon Konge. Saaledes f. Ex. netop i Forliget til Jønkøping 1 hvor Fredsmeglerne, Hertug Albrecht og Grev Adolf, i Intimationen be baade Magnus og Erik som Konger, Erik endog desforuden som „Herr Skaane", medens Kongen selv kun kalder Erik sin „primogenitus", ha derimod „dei gratia Norvegiæ rex". Det maa altsaa heraf sluttes, hvorban nu end den af Erik vaaberaabte Hylding og Kongedømmelse ha ret beskaffen, saa har Kongen ikke villet ret anerkjende den.

[2]) Om denne Tilbragelse fortælles der kun i det danske Chron. af 1357, S r. D. VI. Der staar, at det biskopelige Gods (bona episcopalia) af

jsaa fra de tydske Stæder hørtes Klagemaal over Hertug Benedict; de værede sig til Kongen over, at deres Borgere, naar de besøgte Kongens ger og Lande, tyngedes med nye og uvante Toldpaalæg m. m., og) ham især formaa Hertug Benedict til at lade dem nyde sine gamle iheder uforkrænkede [1]).

Den aabenbare Tvist mellem Kong Magnus og hans Søn Erik | sin Begyndelse om Høsten 1356. Et Forsøg til at megle mindeligt rlig mellem dem lader til at have fundet Sted ved Midsommertider i dhuus, hvor baade Kong Magnus og Erngisl Jarl, der stod paa ks Parti, synes at have været tilstede, og hvor Erngisl derfor maa- t endog har mødt som Eriks Fuldmegtig [2]). Men de paafølgende Be- nheder vise noksom, at Forsøget, om det har fundet Sted, var for- ves. Kong Magnus vendte tilbage igjen til Stockholm, og Erik begav fort efter, formodentlig i September, til Kong Valdemar i Danmark, is unge Frues Morbroder, neppe i anden Hensigt end at beklage sig r sin Fader og bede Valdemar om Hjelp imod ham. Valdemar tog ligt imod ham og viiste ham megen Ære; man kan heller ikke tvivle

tugen „aldeles confiskeredes" (omnino sunt confiscata). Dette kan dog neppe tages i anden Betydning end ovenfor fremsat, især da den, der har nedskrevet Beretningen, aabenbart viser sig som Hertugens affagte Fjende. „Bona episcopalia" er desuden tvetydigt; det kan betegne Erkebiskopens private Efterladenskab, eller Biskopsstolens Gods. Men begge Dele heftede ifølge Gjeldsbrevet for Laanet. Der siges ellers ikke, naar det skete; man seer kun, at det maa have været en god Stund efter Kongernes Møde i Helsingborg den 24de Juni, og snarere seent om Høsten, medens Kong Magnus var i Bergen. Dette passer og dermed, at Erkebiskop Jacob ej kom hjem med Pallium førend 1356.

[1]) See Lappenbergs Sartorius II. S. 430, og Lagerbring III. S. 422. Brevet, der findes i Concept i det rostokske Archiv, mangler Aarstal, men er dateret 1ste August, formodentlig 1356, da Klagen over Hertugen meft vel angaar ham som Befalingsmand over Skaane. Og disse Klagemaal have vel formodentlig dannet det ostensible Paaskud til, at Hertug Albrecht tog aabenbart Parti med Erik Magnussøn.

[2]) See Folke Jonssøns Gjeldsbrev, dateret Ljodhuus d. 2den Juli 1356, (Dipl. N. II. 332), hvorved han tilstaar at være Kong Magnus skyldig 200 Mkr. Peninger, at betale paa Opfordring, dog saaledes at heraf skulde afgaa, hvad en Ride-Hest kostede, der skulde overlades til Erngisl Jarl. Heraf maa man slutte, at baade Kongen og Erngisl have været sammen i Ljodhuus, og at der tillige har været private Pengesager omhandlede mellem dem. Ellers kunde man, naar man med Styffe (Bidrag zc. S. XII) antager, at Eriks Bryllup med Beatrix ej fandt Sted førend om Sommeren 1356, ikke finde det usandsynligt, at det har staaet i Ljodhuus ved de Tider, og at dette har været Anledningen saavel til Kongens som Jarlens Nærværelse. Men da maa man og antage, at Striden mellem Kongen og hans Søn først efter den Tid tog sin Begyndelse.

paa, at han gav ham Medhold og opmuntrede ham til at gjøre Opstand skjønt han ikke aabenbart tog hans Parti, men snarere gav sig Mine at være Magnus's Ven og virke til hans Bedste. Fremdeles seer man af det følgende, at Erik enten personligt eller ved fortrolige Udsendinge har gjort Aftale med Hertug Albrecht af Mecklenburg, der formodentlig anstillede sig, som om han vilde varetage Stædernes Interesser mod Hertugen, og at Albrecht har tilsagt ham sin Hjelp i den forestaaende Feide. Da Erik var kommen tilbage, kastede han aabenbart Stridshandsken, idet han den 17de October 1356 fra Kalmar lod udgaa en almindelig Opfordring til hele det svenske Folk om at staa ham bi mod Benedict, som han kaldte sin og Kronens Fjende, med store Klager over den Skade, som Landet for hans Skyld havde lidt, idet saamange Borge og Landskaber, der tilhørte Kronen, vare blevne afsondrede derfra, — uden dog, som man seer, at kunne paaberaabe sig andet end dette, at Benedict havde faaet uforholdsmessigt store Forleninger. Selv giver han sig her, maaske for første Gang, Kongetitel, idet han endog kalder sig „Svea og Gøta Konge og Herre over Skaane". Derimod kalder han Benedict Algøtssøn hverken Hertug eller Herre [1]). Ej længe efter drog Erik til Halland og beleirede Vardberg, Benedicts Hovedborg, og til Erik sluttede sig ej alene Erngisl Jarl, flere Biskoper og mange verdslige Herrer, men ogsaa Hertug Albrecht, der med en tydsk Krigshær var dragen over til Skaane og tillige havde faaet Grev Adolf af Holsten, Hertug Johans Søn, i Følge med sig [2]). Mod denne Styrke kunde Benedict ikke staa sig, men tog Flugten, der siges ikke hvorhen, og Vardberg faldt i Eriks Hænder. Kong Magnus synes vel at have gjort et Forsøg paa at komme sin ...

---

[1]) Brevet er meddeelt hos Lagerbring, III. S. 429. At dette var hans første aabenbare Skridt paa Oprørsbanen maa sluttes deraf, at han ikke beseglede det med „det Segl, han hidtil havde brugt;" han havde altsaa endnu ikke faaet noget Kongesegl ferdigt.

[2]) Vardbergs Beleiring og Hertugens Forjagelse omtales i Kroniker, medd. Scr. R. Sv. I. S. 29, 58 (ogsaa Scr. R. D. I. 390); den sidste Begivenhed ogsaa i Chron. af 1357, Scr. R. D. VI. 530. Vi finde Erik ved eller paa Vardberg den 27de Decbr., da de Forleningsbreve, som strax herefter skulle omtales, bleve udstedte, og de Herrer, som medbeseglede disse, vare altsaa, om just ikke tilstede, da Beseglingen bagefter kunde erhverves, dog i alt Fald ham gunstige; det var Erkebiskop Jacob af Lund, Erkebiskop Peter af Upsala, Biskoperne Nikolai af Linkøping, Magnus af Vesteraas, Thyrgil af Strengnes, Heming af Aabo, Thomas af Vexsiø, Erngisl Jarl, Nikolas Thuresson, Ketil Glysing, Gotstav Arvidsson, Johannes Christinessen og flere Andre. Endnu den 28de October havde Kong Magnus mottaget af Erkebiskop Peter og Biskop Thomas noget over 1231 Mkr. sv. som den ham tilkommende Halvdeel af Fireaarstienden fra deres Dioceser, altsaa havde de da endnu ikke erklæret sig for Erik.

ing til Hjelp, thi det heder i de islandske Annaler, at han havde Le- ing til Elven i 1356, og vi finde ham strax efter Nytaar i Ljodhuus, ngiven af flere Herrer, hvoriblandt ogsaa Nordmændene Jon Hafthors- n og Orm Eysteinssøn, der formodentlig have ført de norske Krigsfolk ham, hvilke den islandske Annalist her nærmest maa have haft for je[1]). Men Kongen med Rigets megtigste Mænd og en fremmed Hær od sig var ej istand til at frelse Benedict, og Erik optraadte i sit vermod aldeles som Herre i Landet, idet han „til Belønning" for det enskab og den trofaste Hjelp, Hertug Albrecht havde viist ham i at vinde hans Rige, Sveriges Krones Besiddelser, der saa uforsvarligt re bortgivne, og i Forventning om hans fremdeles Bistand, overdrog m Skanør og Falsterbo Slotte samt et tilstødende Kirkesogn paa tolv r, og med alle kongelige Rettigheder, paa en enkelt Afgift nær, og hos forlenede begge hans Sønner, Henrik og Albrecht, arveligt med ngdømmet søndre Halland samt de to tilhørende Hereder af Skaane[2]). e viser noksom, at Eriks Klage over, at hans Fader uforsvarligt de adsplittet Kronens Besiddelser, alene var et Skalkeskjul, thi nu gav han selv lignende Forleninger, og det endog til Arv, hvad dog gnus hidtil ikke havde gjort, ej engang til Hertug Benedict. Der es om, at Kong Valdemar sendte en af sine Mænd, Bo Falk, til us i Ærende til Kong Magnus, men at Erik fik ham opsnappet, for- dentlig i Farvandet udenfor Varberg[3]); heraf skulde man slutte, hvad e ogsaa af de følgende Begivenheder bekræftes, at Valdemar, der aaben- t helst saa, at begge Fyrster stode nogenlunde med lige Kræfter over hinanden, for at de desto bedre kunde svække hinanden indbyrdes og vist desto lettere at ligge under for ham, nu frygtede for, at Erik de ganske faa Overhaand, og derfor paa en selv for Erik og Hertug brecht mistænkelig Maade nærmede sig Magnus. Hvorledes dette nu rholdt sig, saa maatte Kong Magnus bekvemme sig til ej alene at ne Underhandlinger med sin Søn og slutte en Stilstand samt Trygd d ham i Ljodhuus, men ogsaa at undergive Tvistens Afgjørelse til rtug Albrecht og Grev Adolf som Voldgiftsmænd og Dommere, idet gge Parter forpligtede sig paa Forhaand til at adlyde og rette sig efter

[1]) See isl. Annaler, Udg. S. 288. Naar det her heder, at Kongen havde Le- ding ude til Elven, kan Annalisten neppe have meent en udelukkende af svenske Krigsfolk bestaaende Udrustning, men maa nærmest have haft de Tropper for Øie, der ogsaa afgik fra Norge.

[2]) Styffe, Bidrag, No. 17, 18, S. 25—32.

[3]) See Chron. af 1357, Scr. R. D. VI. 530: „Erik fik Overhaand over Benedict og jagede ham af Landet. Bo Falk, der fulgte til Skibs for at søge hans (visnok Eriks) Fader i Kong Valdemars Ærende, blev fangen af ham".

deres Kjendelse. Brevet, hvori Kongen og hans Søn vedtog denne Forpligtelse, er dateret den 14de Januar 1357, og som Med-Forlovere satte elleve Herrer af begge Partier sine Segl for Acten, af hvilke fem, nemlig Jon Hafthorsson, Orm Eysteinssøn, Andres Nicolassøn, Throtte Petersson, Hallsteen Peterssøn, maa have staaet paa Kong Magnus's Side, da de øvrige sex var Kong Eriks Tilhængere, nemlig Niklas Arnbjornson, Nikolas Thuresson, Magnus Nikolassøn, Jon Thorgotssøn, Karl Ulfsson og Laurents Karlsson [1]). Stilstands-Acten, ... nu er tabt, men hvori der udtrykkeligt maa have været bestemt en ... da Dommen skulde afsiges, var formodentlig af samme Datum og beseglet af de samme Forlovere. Imidlertid seer man, at Erik og Hertug Albrecht optraadte i de østlige Egne af Landet som Herrer [2]), medens Kong Magnus neppe kom længer østover end til Skara, men opholdt sig fremdeles i Egnene ved Elven, deriblandt ogsaa paa Baagahus [3]). Dog erfarer man af den endelige Dom, at der ogsaa under Stilstanden forefaldt enkelte Fjendtligheder mellem begge Parter. Den 28de April blev Voldgiftskjendelsen afsagt og det endelige Forliig afsluttet i Minoriterklostret i Jønkøping, hvor Kong Magnus og formodentlig ogsaa hans Søn Erik vare personligt tilstede. Kongen maatte underkaste sig højst ydmygende Vilkaar. Der skulde, saaledes lød de, herefter være ubrødelig Fred mellem Kong Magnus og hans Tilhængere paa den ene Side og hans Søn Erik og dennes Tjenere og Hjelpere, navnlig Erkebiskop Jakob og de øvrige Biskoper, samt Erngisl Jarl, paa den anden; Kongen skulde aldrig i sine Lande, Slotte eller Befæstninger modtage eller taale Hr. Benedict Algotssøn eller hans Broder Hr. Knut Algotssøn, eller Hr. Arnbjørn Munaanssøn [4]), eller andre hans Tilhængere; ...

---

[1]) Styffe, Bidrag No. 19, S. 33. At Stilstand sluttedes med en bestemt ... sees af det endelige Forlig og ligger i Sagens Natur.

[2]) Den 4de April gav Erik et Varnadarbrev for Vreta Kloster, dateret paa ... (Dalin II. 522); og den 15de April overlod Hertug Albrecht i Skeninge Klostret i denne Stad paa sin Hustrus Vegne den Deel af Godserne ... og Farthæs i Halland, som han havde at fordre efter sine Halvbrødre Haakon og Knut Porse.

[3]) Den 28de Februar udstedte Magnus et Varnadarbrev for en Nicolas ... til Spanga, dateret fra Vik, formodentlig etsteds i Vermeland, (Lagerbring III. 558); den 21de Marts var han i Skara; den 28de Marts gav han fra Baagahus en Anordning, vedkommende en Retssag i Vermeland (D. N. ... S. 249). At flere, hvoriblandt den nysnævnte Hr. Andres Nikolassøn, bleve fangne under Stilstanden, sees af den endelige Forligsakt.

[4]) Hvad dette er for en Hr. Arnbjørn, der i den paa Latin forfattede Forligsakt kaldes Dominus Abernus Monamusson, vides ikke. Af Fadernavnet Monam, Monan eller Munaan skulde man næsten slutte, at han har været en Nordmand, men heller ikke i norske Breve findes der noget om ham.

lde ikke tillade, at de med hans Vidende samlede sig eller holdt til i verige, Norge, Halland eller Skaane, ligesaalidt som han middelbart er umiddelbart skulde yde dem Bistand; handlede han herimod, og det lde bevises for det svenske Raad, da skulde Medforloverne og hans rige Mænd kunne sætte sig fjendtligt derimod og tage Eriks Parti, til der raadedes Bod derpaa, uden at han selv var berettiget til at ge det ilde op, og hvis Benedict, Knut, Arnbjørn eller nogen af deres rige Tilhængere blev fangen, da skulde Kong Magnus aldrig hevne t. Kongen overlod efter modent Overlæg og med Raadets Samtykke Søn Erik Landskaberne Skaane med Øen Hveden, Bleking, Lister, dre-Halland, Østergøtland, Kalmars Fogderi, Verend, Njudung, køpings Fogderi, Visingsø og hele Smaaland undtagen Finnveden, alle Østerlandene, nemlig Finnland eller Aabo's Bispsdømme, Slotte, Befæstninger og alt Tilbehør, forbeholdende sig selv Stock- med Tilliggelser, hele den Deel af Svithjod, der kaldtes „Ovanskogs", rkeland, Helsingland, Gottland, Øland, Vestergøtland, Dalsland, meland, Nordre-Halland og Finnveden, ligeledes med Slotte og an- Tilbehør. Borgene i de føromtalte, Kongen forbeholdte, Landskaber, nemmelig Vardberg, skulde bestyres til Nytte og Vern for Sveriges e og ikke overgives til andre end Erik som hans lovlige Efterfølger, er dennes Sønner, om han fik nogen, eller hvis Erik døde uden at lade Sønner, til Kong Haakon, der da med det svenske Raads mtykke ogsaa skulde efterfølge Kongen paa Sveriges Trone, og de, nu eller herefter udnævntes til Befalingsmænd paa samme Slotte, de udstede en skriftlig Revers i dette Øjemed. Fra disse Slotte de heller ikke Erik eller hans Deel af Riget eller hans Tilhængere befriges r forulejliges, men derimod forsvares og understøttes; det samme skulde vendt skee fra Eriks Side. Hverken Kongens eller Eriks Slotte skulde erdags uden paa Sveriges gamle Raadsherrers Forlangende pantsettes er afhændes. Eriks Tilhængere skulde uhindret faa beholde sine endomme og Godser beliggende i Kongens Deel, og omvendt Kongens lhængere i Eriks. De Pantsettelser, som Kongen allerede havde gjort de Erik tilfaldne Landskaber, og omvendt de, som Erik havde gjort i ongens, skulde staa ved Magt, indtil Landskabets nuværende Herre ind- lede dem. Den ene af Parterne havde ikke at blande sig i, om nogen den andens Deel begik en Forbrydelse og forfaldt i Straf, men havde ne Besiddelser i begges Dele og dømtes fredløs, skulde begge deel- e i Confiscationen. Dersom der mellem Eriks Undersaatter opstod saa lskelige Sager, at de ikke kunde afgjøres af ham og hans Raadsherrer, skulde de henskydes til Afgjørelse af Kongen og de gamle Raad givere hele Riget, som til en højere Domstols. Alle Breve og Privilegier,

udstedte til Dronning Blanche angaaende hendes Morgengave, skulde
ved Magt. Begge Voldgiftsmændene forsømte heller ikke Lejlighede
at sørge for sin egen Fordeel. De tilkjendte sig selv efter Hertu
Ingeborg af Øland, der ej længe forud maa have været afgaaet ved
den, alt hvad der ved hendes Død var paa Borgholms Slot og
Øen, undtagen hvad der var anvendt til Slottets Nytte eller hvad
i sit Testament havde bortskjenket[1]), hvorimod hendes Moder Dro
Isabelle, der endnu levede, skulde faa hendes Kostbarheder og G
andenstedds i Sverige, som hun var arveberettiget til. Fremdeles be
de, at Kong Magnus skulde overgive alle Breve og Privilegier,
Kongen af Danmark havde udstedt angaaende Skaane, til fire Bi
og fire blandt de fornemste af det svenske Raad, der skulde opbevar
til Kongernes og hele Rigets Nytte. Heraf skulde man altsaa
at disse Breve ikke vare fordærvede eller udleverede til Kong Vald
som enkelte have paastaaet. Al den Skade, der af den ene Part va
føjet den anden i Mellemtiden efter Oprettelsen af Stilstanden i Ljod
skulde godtgjøres efter Vurdering af udvalgte Mænd fra begge S
og begge Parters Mænd og Tjenere, fangne under Krigen, hvori
Kongens Cantsler (Johan Karlsson, Provst i Linkøping) skulde
paa fri Fod, saavelsom de, der vare fangne under Stilstanden, n
Ridderen Andres Nikolasson, og deres gode Ejendomme gives de
bage eller erstattes dem efter hine udvalgte Mænds Dom. Va
Gaard i Østergotland skulde den af Kongerne have, der kunde bev
bedre Ret til den[2]), og hvad Gods Kong Magnus for sine Penge
kjøbt i samme Landskab, skulde han beholde. Endelig skulde alle

---

[1]) Her bruges den Talemaade, at de nævnte Ting skulde „ubeskaaret gje
og overleveres dem" (integre restitui et etiam assignari), hvilket synes
tyde, at disse Herrer havde en vis Ret dertil, som om de skulde have
Penge til Hertuginden eller hun paa anden Maade havde været dem f
tet. Heller ikke indsees det, hvorledes de ellers, om de end vare nok sa
skammede, skulde finde paa at tilkjende sig noget af hendes Efte
skab. Men der findes ingen nærmere Oplysning om denne Sag.
Hertuginden var død, vides ikke. Man har kun et Brev af Kong M
dateret Stockholm den 23de Februar 1356, hvorved han bekræfter en a
skeet Gave af Jordegods, og hvori han kalder hende „carissima mat
stra", men ikke med Tillæget „bonæ memoriæ", hvorfor man maa
at hun da endnu var i Live, men laa paa sit Yderste og havde gjort
stament Hendes Moder, Dronning Isabelle, døde ifølge de isl. Ann
294 i Aaret 1358.

[2]) Det er besynderligt nok, at Klostret paa Vadstena her ikke omtales
eneste Ord, thi det var dog allerede idetmindste bestemt, at Klostret de
anlegges, og Kong Magnus havde testamenteret en Mængde Penge d
o. S. 478.

ygere af Øst-Landene (Finnland m. m.) ligesom forhen uhindret kunne handle sine Varer i Stockholm [1]). Kong Magnus maatte endvidere 1ste Mai strax efter udstede særskilt Forpligtelsesbrev til Hertug Al- cht paa 12000 Mk. svensk og for den Sum give ham Anviisning i Kron-Indtægterne for tre Aar af Kobberberget, Talarne og tre reder i Fjadrundaland, under Forløfte af sex Raads-Medlemmer [2]).

Saaledes var nu ogsaa Sverige bleven deelt mellem Fader og Søn, esom Norge, og det er tydeligt nok at see, at Erik, der havde de fleste mægtigste Hovdinger i Landet paa sin Side, spillede Mester ved ftet, thi det var Landets største og bedste Stykker, der tilfaldt ham. an fandt det vel endog i sin Orden, at ligesom Haakon havde faaet meste af Norge, skulde Erik have det meste af Sverige. Begge Konge- er tilsammen udgjorde altsaa nu i Virkeligheden **trende særskilte Ri- **, af hvilke Magnus's laa i Midten, paa begge Sider af Rigsgrænd- . Dets vestlige og nordvestlige Grændse var først den nuværende ændse mellem Bratsbergs og Nedenes Amter; derpaa gik den over dangervidden til Sammenstødet mellem Haddingdal og Numedal, sluttede denne med Sandsverv og Eker til Dramsfjorden, gik der- over til Borgesyssel indtil Rigsgrændsen og faldt sidenefter sammen denne. Øst- eller rettere Sydostgrændsen begyndte ved Ethra Aa, derfra i Nordost til Vetteren og siden gjennem denne til den nord- le Ende, hvorfra den vendte sig østover, samt over Kolmorden til Braa- n, og fulgte derpaa Østersøen og Botnhavet indtil Begyndelsen af rrbotn, eller Grændsen mellem Finnland og Helsingeland [3]). Hvad laa vestenfor og nordenfor hiin foromtalte Nordostgrændse, tilhørte ng Haakon, med Undtagelse af Island, der forblev under Magnus's jhed; hvad der laa søndenfor og østenfor den sidstnævnte Sydøstgrændse,

---

[1]) Denne Voldgiftskjendelse med Kong Magnus's deri indtagne Forpligtelse er aftrykt i Anhanget til Hadorphs Udgave af Riimkreniken 2det B. S. 41—51. Men der maa ogsaa have existeret et Exemplar med Eriks Forpligtelse; ligeledes savnes i Aftrykket Omtale af Medforlovere og Medbeseglere, der dog ikke kunne have manglet. Blandt disse var idetmindste, som man maa formode, Biskoperne Nikolas af Skara og Thorgils af Strengnes, Nikolas Arnbjørnssøn, Gotstav Arvidsøn, Nikolas Thuresson, Throtte Peterssøn, Anund Sture, Magnus Gislesen og Jon Hjerne, da det er vist, at de vare tilstede.

[2]) Styffe, Bidrag, No. 20, S. 34. Hereder̃ne vare Simbohundare, Thorstuna og Aashundare, og det bestemtes, at hvad der af Indtægten for hvert oversteg 4000 Mrk., skulde afdrages paa Capitalen. Medforloverne og Medbeseglerne paa dette Brev vare netop de nysnævnte Biskoper og verdslige Herrer.

[3]) Denne Grændse, hovedsagelig regnet fra Ulutskræ, angives paa flere Steder, hvoriblandt ogsaa Dipl. N. III. 395.

Finnland uberegnet, tilhørte Erik, med Undtagelse af Øland og Gottland, der ligeledes forblev i Kong Magnus's Besiddelse.

Det er ikke usandsynligt, at ogsaa Kong Haakon har været tilstede ved dette Møde og deeltaget i Forhandlingerne, saaledes at man, om man havde Rigsacten fuldstændig, vilde have fundet hans Navn som den fornemste af Medforloverne. Vi see nemlig, at han neppe tre Uger efter var sammen med sin Fader og sin Broder Erik paa et Raadsmøde i **Lund**, hvor Erkebiskopen af Uppsala og fem andre Biskoper saavelsom ti verdslige Raadsherrer vare tilstede, og hvor formodentlig flere af de Anliggender bleve ordnede, som Delingen gjorde det nødvendigt at tage under en nærmere Behandling[1]). Det synes og saa meget mere at have været i sin Orden, at Kong Haakon tog Deel i alle disse Forhandlinger, som han i selve Forliigs-Acten, saavidt vides for første Gang, nævnes som **fremtidig Tronfølger i Sverige** i Tilfælde af Eriks Afgang uden Sønner, ja endog som antagen dertil med Raadets Samtykke, saa at han følgelig i høieste Maade var interesseret i disse Anliggender, og hans udtrykkelige Godkjendelse af de her bestemte Punkter ikke kunde undværes.

Ifølge Forliigsacten skulde Kong Magnus og hans Søn Erik gjensidigt tilgive dem, der i denne Feide havde været imod dem. Blandt disse var og, som vi have seet, Erngisl Jarl, der ligesom de fleste øvrige svenske Stormænd havde taget Eriks Parti, og hvem derfor ogsaa Kong Magnus, idetmindste indtil Videre, havde frataget Jarldømmet og ladet dets Indtægter seqvestrere. Nu derimod maa man antage, at han fik det tilbage igjen, saameget mere som vi senere finde ham, idetmindste tilsyneladende, i god Forstaaelse baade med Kong Magnus og Kong Haakon. Imidlertid havde dette Seqvester givet Anledning til, at der paa den før omtalte Alexander de le Ard's, Malise Jarls eldste Dattersøns, Vegne fremsattes Fordringer paa Jarldømmet. Den skotske Magnat Duncan

---

1) Brev af 18de Mai i det sv. Rigsarchiv. Dette Brev indeholder, at Kong Magnus til Vederlag for det ofte omtalte Hamar eller Hamars Gods i Nordhalland, som Hertuginde Ingeborg havde overladt Skeninge Kloster, og til Liqvidation af 700 Mrk., som Løsning for det af hende pantsatte Farthes, overdrog Klostret nogle af sine nysnævnte Godser i Østergøtland, at beholde saalænge, indtil Voldgiftsmænd havde afgjort, om endmere burde tilskydes. Brevet er beseglet af Kongen selv, hans Sønner Erik og Haakon, Erkebiskop Peter, Biskoperne Nikolas i Linkøping, Nikolas i Skara, Magnus i Vesteraas, Thyrgils i Strengnes, Thomas i Vegsjø, Hr. Nik. Arnbjørnssøn, Hr. Nik. Thuressøn, Hr. Ketil Glysing, Hr. Gøtstav Arvidssøn, Hr. Laurents Karlssøn, Hr. Benedict Philipssøn, Hr. Throtte Peterssøn, Hr. Magnus Nikolassøn, alle Riddere, Jon Christinessøn og Nik. Magnussøn, Svene. Det er utænkeligt, at alle disse Herrer skulde være komne sammen for dette ubetydelige Anliggendes Skyld. Det maa have været langt vigtigere Sager, hvorom de raadslog med Kongerne.

ersson lod udgaa et Manifest til Øernes Indbyggere, at han havde ise Jarls rette og lovlige Arving i sin Varetægt, og da denne havde ridelig Ret til Jarldømmet, hvis Indtægter, som han erfarede, vare le seqvestrerede paa Kongens Befaling, vilde han herved have Orkn-erne anmodede om, at de ikke vilde tillade, at noget af samme Ind-er førtes bort, førend hiin lovlige Arving var bleven dem forestillet, et med det første skulde skee; i modsat Fald vilde han kræve dobbelt ıtning af dem baade for sig og Arringen, naar han nu snarest mu-ıdfandt sig paa Orknø; idet han dog forresten ogsaa vilde svare Kongen Ret, som ham tilkom. Dette gav han dem at betænke og raadede til at opføre sig fornuftigt, saa at de ikke gave enten ham eller Arv-n Aarsag til at bruge haardere Fremferd mod dem. Da Orkn-erne havde modtaget dette truende Manifest, lod de strax den 25de ember i deres fælles Navn skrive et Brev til begge Konger, hvori ıdtog Manifestet og anholdt om, at man vilde tage Forholdsregler mod Fare, som truede dem [1]). Hvad Kongerne foretog i den Anledning, ikke; sandsynligviis er Truselen neppe kommen til Udførelse, da der længer var Anledning til at paastaa Arvingens Ret varetaget, naar ;ill havde faaet Jarldømmet tilbage og Seqvestret var ophevet.

Man skulde have troet, at Erik og hans Tilhængere nu havde opnaaet, de vilde, og udpresset nok Afstaaelse af Kong Magnus, men de belbart følgende Begivenheder vise, at Enden var ikke endda, og at nus, for at faa Fred, maatte gjøre endnu flere Indrømmelser. Sa-var den, at den Hjelp, Erik havde faaet af Hertug Albrecht, var saare dyr, og at han ikke godt paa egen Haand kunde rede sig ud Forpligtelser, han i den Anledning havde paataget sig. Saaledes te han endnu under sit Ophold i Lund (den 24de Mai) udstede sin ıligtelse til, i Løbet af Sommeren at skaffe de endnu manglende Be-ıger paa Forleningsbrevet med søndre Halland, og lade det overle-til Hertug Albrecht eller Fuldmægtig inden førstkommende 6te Oc-paa Skanør eller andensteds [2]), og to Dage efter maatte Hr. Nikolas ressøn med syv andre af hans fornemste Tilhængere i Malmø paa Begne tilsammen forbinde sig til at betale nogle mecklenburgske smænd en Sum af lidt over 510 Mk. brendt i Erstatning for nogle

---

1) Dipl. N. II. 337. At den unavngivne Arving maa have været Alexander af le Ard er allerede ovenfor (S. 635) nævnt, og der kunde vel heller ikke være nogen anden, da de øvrige vilde være for unge dertil, baade Henrik Sinclair og Malise Sparre; den sidste blev vel desuden opdragen i Sverige.

2) Styffe, Bidrag, No. 21, S. 36. Hvorvidt Lehnsbrevet udleveredes til den bestemte Dag, vides ikke, men at det udleveredes, seer man deraf, at det med sine Segl endnu findes i det storhertugelige mecklenburgske Archiv.

Heste, som de havde mistet i den sidste Fejde, under Forpligtelse til at holde Maning i Lund, hvis Betaling ej skete til den 16de October, og des-foruden erstatte Fordringshaverne det Udlæg, de maatte have, eller det Tab, de maatte lide ved at skulle kræve dem personligt [1]). Dette viser noksom, at Albrecht og hans Adelsmænd maa have været brydsomme Forbundne, og at han ikke nøjede sig med de store Fordele, han allerede havde op-naaet. Deels for at opdrive Penge hertil og formodentlig meget andet, deels vel ogsaa for at tage sine nye Forleninger i Besiddelse, var det for-modentlig, at Erik om Sommeren drog over til Finnland, medens Magnus blev tilbage i Halland eller deromkring [2]). Da Erik om Høsten var kommen tilbage fra Finnland, lod han, uden at man kan see med hvad Ret, visse opnævnte Mænd blandt Indbyggerne i Uppland og andre af hans Faders Besiddelser beordre til at møde i Arboga, og forandrede siden denne Bestemmelse derhen, at de skulde indfinde sig i Vesteraas for at lade sig føre af Finvid Ragnarson, en af hans Mænd, til Arboga, hvor denne skulde sige dem nærmere, hvad de havde at gjøre. Denne sidste Befaling [3]) er udstedt den 21de Oktbr. fra Vesteraas, der laa i hans Faders Landsdeel, og han indskjærper endydermere de Opnævnte „at fare spageligen frem i hans Lande", som om disse Landskaber skulde tilhøre ham. Altsaa maa han have optraadt, som om han var Herre derover, hvad nu end Hensigten med Udskrivningen af denne Samling har været, om det var for at begynde en ny Fejde, eller for at tiltvinge sig en Skat. Der er Tegn til, at Erik ogsaa udførte andre Regjeringshandlinger i disse Landskaber, ...

---

1) Styffe, Bidrag, No. 22, S. 38. Summen angives til 510 Mrk., 10 ... 2 Skilling.

2) Man finder Kong Magnus i Fjeraas i Halland d. 3die Juni, og Sommeren i Viborg i Finnland d. 15de August, i Aabo den 7de September (Porthan i Juusten. S. 260). Porthan anfører S. 466 ogsaa et Brev, der siges at være udstedt af Magnus i Aabo den 8de Sept. 1357, men det er tydeligt, at Aaret er fejlskrevet for 1347. At Magnus var paa Baagahuus eller idetmindste ventedes der først i September 1357, maa man næsten slutte af Dipl. N. I. 350, hvorom mere nedenfor.

3) Den er aftrykt hos Lagerbring, III. 438. Da der i denne Befaling hedder, at de allerede til Arboga opnævnte Folk skulle indfinde sig i Vesteraas, er det klart, at der er udgaaet en tidligere Befaling til dem om at møde frem i Arboga. Befalingen er udstedt til Indbyggerne „i Upplandene og sydheid;" det sidste maa betyde „Syd for Heden eller Heiden", og det kunde maaskee være et Spørgsmaal, om ikke dette Udtryk staar i Modsætning til „Ovan-skogs"; i saa Tilfælde har Erik alene meent Indbyggerne søndenskogs og ikke af Upplandene (Folklandene ved Mælaren), der lød under ham, og saaledes ikke henvendt Befalingen til andre end sine egne Undergivne. Men han har dog befalet dem at møde frem i Arboga og Vesteraas, der tilhørte hans Fader.

n han, og ikke Faderen, var deres rette Herre[1]). Overhoved seer man, Forholdet mellem Fader og Søn atter var spendt. Tilsidst maatte Magnus virkelig bekvemme sig til at indgaa et nyt Forliig, hvorved han idlertidigt forøgede Eriks Besiddelser, hvad enten det nu var, fordi rik antog en truende Stilling, og Magnus følte sig for afmægtig til ⁚ kunne gjøre ham Modstaud, eller det virkelig, som det i Afstaaelses-revet heder, skete „af faderlig Medlidenhed med Sønnens Kval, Bekymmer og Gjeld". Han overlod ham paa henved to Aar, eller til Michelsdag 1359, Stockholm med alle Oplandene oven Skogs, undtagen lerike og Gaarden Konungsnes, paa det Vilkaar, at Indtægterne skulde les ligt imellem dem, og Halvdelen af hvad Bønderne udredede anendes til Betaling af Eriks Gjeld, Halvdelen til Erstatning af hvad Magnus havde udgivet. Døde Kongens Moder, eller hjemfaldt der Pant ler Lehn til Kronen, eller indløstes, skulde Indkomsterne ogsaa heraf les ligt mellem Fader og Søn. Kun med deres fælles Samtykke ulde nye Forleninger, Pantsettelser eller Afbændelser finde Sted, eller agmænd og Heredshøvdinger udnævnes. Erik maatte ikke opbyde Konns Mænd til Krigsferd, undtagen naar der skete almindeligt Opbud til igets Vern. Forøvrigt skulde Jonkøpings-Forliget bestaa uforandret, gammel Uenighed og Mistanke paa begge Sider skulde ophøre, og is nogen ny opkom, skulde den bilægges af to Mænd paa Kongens, g to Mænd paa Eriks Side. Dette nye Forliig er dateret den 22de lovember 1357, uden at Stedet navngives; man skulde formode, at det r etsteds paa Grændsen mellem begges Besiddelser, som i Jønkøping ler deromkring[2]).

Nu var da for en kort Tid Freden nogenledes gjenoprettet mellem Fader og Søn. Men aldeles venskabelig var det ej, og kunde det vel eller ikke være mellem dem. Kong Magnus søgte i et nærmere Forund med Kong Valdemar en Modvegt mod Eriks, Meklenburgernes g Magnaternes Overvold i Sverige, og man seer, at der maa have æret plejet livlige Underhandlinger derom mellem begge Konger lige den den Tid, da Varbberg beleiredes. Det falder derfor igjen af sig lv, at Erik og Hertug Albrecht sluttede sig til Valdemars Fjender og lerede den 9de Januar 1358 tilligemed flere andre forbundne Fyrster ndte ham en Krigserklæring[3]). Kong Valdemars Stilling var paa

[1]) F. Ex. hans Stadfæstelse af Faderens Gavebrev til Vorfrubergets Kloster i Anledning af den russiske Piges Indsettelse, dateret Strengnes den 23de October 1357.

[2]) Et Udtog af Brevet findes hos Suhm XIII. 355. Men besynderligt nok omtales det slet ikke af Lagerbring, uagtet det berøres af Dalin, II. S. 518.

[3]) See Fortsættelsen af det danske Chron. af 1357, i Michelsens og Asmussens Archiv für Gesch. Schleswig, Holst. u. Lauenburg, II. S. 215.

denne Tid noget betænkelig, thi om Vaaren 1357 var den lan
Gjæring i Jylland omsider udbrudt i en alvorlig Opstand, so
saa udbredte sig til Fyn, og Oprørerne understøttedes saavel af
stenske Grever som af Hertug Valdemar [1]). Dog havde Kon
demar med megen Klogskab organiseret Forsvaret og allerede vund
Fordele over sine Fiender; det var aabenbart at forudsee, at han,
have ydmyget dem, vilde vende sig mod Skaane under Paaskul
komme Magnus til Hjelp, og deraf kan man forklare, at Erik c
tug Albrecht hastede saa med at slutte sig til hans Fienders Tal.
Skridt fremkaldte en tilsvarende Bevægelse fra Kong Magnus's
thi i Begyndelsen af Marts see vi ham nede i Skaane, ja endo
siddelse af Helsingborg Slot, som han dog formodentlig Aare
ifølge Forliget til Jønkøping havde maattet overgive til Erik el
nes Tilhængere [2]). Der maa altsaa have fundet virkelige Fiendt
eller fiendtlige Demonstrationer Sted, og Helsingborg maa enten
eller Magt være kommen i Magnus's Vold. Desuagtet sees
Erik, det være sig nu af Mangel paa Penge og Folk eller a
Aarsager, ikke selv tog personlig Deel i Krigen, men holdt sig den
Tid af Aaret oppe i Sverige [3]), overladende Byrden af den hel

[1]) Herom see nysnævnte Chr. i Michelf. og Asm. Archiv II. S. 214 f

[2]) Der findes et Brev af Kong Magnus, dateret Helsingborg 6te Mar
dag efter Oculi, 3die Søndag i Faste), hvori han gjør et Jordeb
Hr. Throtte Petersson; ligeledes udsteder han den 4de Marts fra Hel
et Beskyttelsesbrev for Stralsunderne (Lappenbergs Sartor., II. S. 4
han virkelig havde Helsingborgs Slot i sin Vold sees deraf, at ha
ved Sammenkomsten med Erik i Lund forpligtede sig til under vis
gelser at give det tilbage (skulum wi hánum Helsingborgs b
áter andwarda). Dog see vi ogsaa af et Brev, som Hr. Nikolas T
udstedte, at denne Mand, Eriks Tilhænger, samme Dag var i Hel
Mon han altsaa da dagthingede med Kongen just paa den Dag om
Overgivelse? Den 10de April var han borte derfra, i Vestervik, l
paa Eriks Vegne afhændede Jordegods. Ved hiint Document af 6
bortbyttede han Jordegods til sin Maag (Svigersøn) Anund Hen
der synes at have været en Søn af Heming Hemingsson, Dronnin
ches Foged i Vermeland. Skulde maaskee denne Forbindelse have g
noget mere vaklende i sin Troskab mod Erik, helst da denne sands
har ladet ham og de øvrige Forlovere i Stikken med Hensyn til den
burgske Gjeld? Det skulde forresten synes af et Brev, som Kongen
Hertuginde Ingeborg udstedte i Skeninge den 5te Februar, og hvo
skjenkede Klostret alt sit Gods i Bjelbo mod at holde hendes Forældr
des Mænds, hendes Sønners og hendes egen Aartid, som om ogsaa
da havde været der, saa langt inde i Eriks Landsdeel, siden Brevet
beseglet af ham. Men man kan ikke slutte noget bestemt herfra, da h
kan være senere tilføjet, som det i de Tider ofte skete.

[3]) Den 23de og 27de Mai samt 4de Juni var Erik i Stockholm, lige
August.

Hertug Albrecht, der vel ogsaa i Midten af August Maaned 1358 med stor Hær kom til Skaane for derfra at drage over til Sjæland, men ndt, at Kong Valdemar havde gjort saa gode Forsvarsanstalter der, at Angreb ej var at tænke paa, og derfor afstod fra sit Forehavende, sendte endog en af sine Medforbundne, Hertug Barnim af Stettin, er til Valdemar for at dagthinge om en Stilstand, der sluttedes med n Aftale, at der senere skulde holdes et Fredsmøde i Stralsund. Her, es der, underkastede flere af Herrerne, Hertuger og Grever — men t nævnes ikke hvilke — sig Valdemar og aflagde ham Hylding, lige- m det ogsaa bestemtes, at han skulde have en personlig Sammenkomst d jydske Herrer ved Nyborg. Her vilde han dog, maaskee af Frygt r Forrædere, ikke personligt indfinde sig, men sendte sin Søn og nogle ndre i sit Sted, hvilke udvirkede, at Befuldmegtigede fra Jyderne fulgte m under Leide til Slagelse for her at underhandle med Kongen. enne synes ikke engang oprigtigt at have ønsket Fred under nærværende mstændigheder, thi han lod længe vente paa sig, og, da han endelig n, lille Juulaften, forelagde ham dem Betingelser, som de fandt saa arde, at de i Harme forkastede dem og vendte tilbage efterat have sagt Stilstanden med 8 Dages Varsel [1]).

Valdemar havde vel i det Hele taget været heldig mod sine Fjen- r, men det seer dog ud til, at hans stolte Holdning for en Deel grun- de sig paa det nøjere Forbund, hvori han nu var kommen med Kong agnus, og den Sikkerhed, han havde for, ikke at blive faldt i Ryg- n fra Skaane af, siden Nøglen til dette Landskab, Helsingborgs Slot, r i Kong Magnus's Hænder. Dennes Stilling var ogsaa umiskjen- ligt bedre end forhen. Det er tydeligt at see, at Tingene gik tungt for Erik, at denne ikke høstede synderlige Fordele af sin Opstand. Den 9de October atte han i Lund udstede Gjeldsbreve ogsaa til de holstenske Hertuger, et paa 00, et paa 3000 Mk. br., at udbetale inden Udgangen af 1361 [2]). ligt at flere af hans Tilhængere havde forladt ham; dette var idet- indste Tilfældet med en af de nærmeste, Erkebiskop Jakob i Lund, med em han skal være kommen i Uenighed om Øen Bornholm, eller om andre kestolen tilhørende Besiddelser, ja han havde endog ladet ham sætte t [3]), saaat dette endog meget muligt kan have været det Paaskud, som

1) Chron. i Asm. og Mich. Archiv S. 219. 220.

2) Scr. r. D. VII. p. 353.

3) Som Aarsag til Uvenskabet opgiver Magnus Matthiæ (series episc. p. 51) en Tvist om Bornholm; Svaning, at der tvistedes om Erkestolens Indtægter. Den rette Grund var vel, at han vilde sikre sig mod, at Erkebiskopen tog Parti med Valdemar. (Suhm XIII. 375). Om Fængslingen fortælles der i det danske Chr. af 1389, Scr. r. D. VI. 533, og der siges den at have fundet Sted 1358 i Aaos (Aahuus ved Helgeaa), hvilket vist ogsaa er ganske rigtigt, især da Hvitfeld i sin Bispekrønike betegner Dagen, den 5te Februar.

Magnus tog til at begynde aabenbare Fjendtligheder og med d
Iver drive Underhandlingerne med Kong Valdemar, med det Resul
nu virkelig en Trolovelse mellem Kong Haakon og Valdemars
Margrete blev aftalt. Kong Haakon, der i Begyndelsen af Aaret
gjort en større Rundreise paa Oplandene, hvorom der i det fø
skal blive talt, kom selv i October 1358 personligt ned til Vardb
og det er ikke usandsynligt, at han bragte sin Fader nogen Hjelp
aftaltes, at han, hans Fader og Moder i Julen skulde besøge
Valdemar i Kjøbenhavn, og i den Anledning var det ogsaa, at
Valdemar skyndte sig saa tilbage fra Mødet med de jydske
i Slagelse. Men Kong Magnus kunde dog ikke indfinde sig
bestemte Tid[2]). Eriks Anliggender synes at have optaget ham.
første Dage af December saa nemlig Erik sig nødt til personligt
give sig til ham, som da opholdt sig i Lund, og indgaa et nyt F
hvorved han underkastede sig den Kjendelse, som denne den 2den
efter Paaske i det følgende Aar skulde affige i Helsingborg, og g
skop Nikolas af Linkøping, Erngisl Jarl og Hr. Nikolas Th
Fuldmagt til paa sine Vegne at afgjøre det fornødne med Kong
nus, Dronning Blanche, Kong Haakon og Erkebiskop Jakob an
Slotte, Landskaber o. s. v. Som dem, der med Magnus skul
indbegrebne i dette Forliig og saaledes betragtedes som Medfo
i Fejden mod Erik, nævnes udtrykkeligt Dronning Blanche, Kon
kon, og fornemmelig „vor kjære Broder Kong Valdemar af Da
hans Tjenere og Hjelpere". Kongen lovede paa sin Side, at na
havde afsagt denne Kjendelse, og Erik vilde efterkomme den, skul
inden 8 Dage give ham Helsingborg tilbage, og hvis Kongen døde
hiin bestemte Dag, skulde den, der førte Befalingen paa Slottet
Navn, ligeledes overlade det til Erik. Tolv af Magnus's Mænd,
blandt ni Riddere, beseglede Brevet med ham[3]). Da dette Forli
saa sildigt istand som 10de December, er det let forklarligt, at

Chr. Nicolai Archiepiscopi (Scr. r. D. VI. 530) taler og derom, men
urigtigt Aaret til 1359. Sandsynligviis var Jakob endnu fangen d. 1
1358, da Eriks Kantsler Markus, Chorsbroder i Linkøping, i denne S
Fuldmægtig for Henrik Biscop, den pavelige Inddriver, forkyndte h
foromtalte Dom af 1355 og paalagde ham at betale sin Andeel af
Laan under Banns Straf. Samtid. Copi i det vaticanske Archiv.

[1]) Den 23de Oktober see vi Haakon medbesegle et Brev, hvorved Kon
nus i Vardberg pantsatte Gaarden Aranes til Peter Duva.

[2]) Dette siges udtrykkeligt i det ofte anførte Chron. l. c. p. 220; vel
ikke, at Kong Haakon ventedes, men da vi af Brevene see, at han
hos Faderen, falder dette af sig selv.

[3]) Huitfeldts Udgave af Riimkroniken, 2det Blad, S. 32.

rbindelse dermed staaende Forhandlinger ogsaa i de følgende Dage kan
ve opholdt Magnus saa længe, at det var umuligt for ham at ind-
de sig hos Kong Valdemar i Juledagene. Det er endog ikke saa usand-
ligt, at han har holdt sin Bestemmelse, at trolove Haakon med Kong
ldemars Datter, hemmelig for Erik og dennes Mænd, og at han
for helst vilde see dem borte og hjemdragne til det øvre Sverige,
end han skred til Udførelsen. Erik dvælede heller ikke længe dernede,
allerede i Januar var han i Søderkøping, og i Februar og Marts
Stockholm [1]). Strax efter Eriks Bortreise, det maa have været i
uar eller Februar 1359, drog Magnus med sin Dronning og Kong
kon over til Kjøbenhavn, og her blev den skjebnesvangre Trolovelse
raaet, uagtet Margrete endnu kun gik i sit syvende Aar. Men Haa-
n var heller ikke mere end atten Aar gammel, og Afstanden mellem
n i Alder var saaledes ikke saa uforholdsmessigt stor. Da dette Skridt
rede i og for sig var en fjendtlig Demonstration mod Erik, og det
ledes ikke var at vente, at denne nu længere vilde respectere det sidst
tede Forliig, faldt det af sig selv, at Magnus og Valdemar raadslog
hvorledes de paa bedste Maade kunde verge sig mod ham og hans
n Hertug Albrecht. Men det er af de faa og ringe Efterretninger,
ere os levnede om disse Raadslagninger, øjensynligt, at den listige
demar har benyttet sig af Magnus's og Dronning Blanches bittre
emning mod Erik og de svenske Høvdinger til at optænde deres Harme
ledes, at de glemte baade hvad de skyldte Riget og Familieforhold.
gnus, der, som der fortælles, saa sig foragtet og haanet af sin Søn,
det vil da vel sige, at Valdemar skildrede Forholdet saaledes — bad
demar om Hjelp og lovede i saa Fald at indrømme ham Helsing-
rgs Slot [2]). Dette var det, hvad Valdemar vilde, og hvad han i
nge Aar havde stundet efter. Helsingborgs Slot var Nøglen til
kaane, og naar han først havde faaet det i sin Vold, var Skaane hans,
han stod ved Maalet. Han var saa ivrig paa at faa denne Plan
ført, at han, som man kan see, øjeblikkeligt samlede Krigsfolk og satte

---

[1]) Breve af Erik i det sv. Rigsarchiv, daterede Søderkøping d. 24de Januar, Stockholm d. 2den Febr., Enkøping d. 15de Febr. Vesteraas d. 17de Febr.

[2]) Saaledes i Fortsættelsen af Chr. af 1357, (Michels. & Asmuss. Archiv I. c. S. 221), det eneste sikkre og samtidige, man har om denne Sag. Messenius's Beretning (III. 19), at Brevene paa Skaane ved denne Leilighed blev brændt, ligesom tilfældigviis ved Vaade-Ild, er kun en Gjentagelse med Variation af den tidligere Beretning om Seglenes Smeltning, og vistnok uhjemlet; mere torde vel derimod Huitfelds Beretning (S. 539) have for sig, at Valdemar skjenkede Magnus to Sogne paa Hisingen, thi det er forhen (S. 573) viist, at Magnus kan have pantsat disse 1352.

over til Skaane[1]). Det lader dog til, at Magnus, da han kom til nogen Besindelse, begyndte at angre sine overilede Løfter, og at han i alle Fald ikke ved strax at oplade Helsingborg til Valdemar eller tage virksomt Deel i hans Krigsforetagender aabenbart vilde vise sig som den første til at bryde den med Sønnen nys sluttede Fred. Dette var formodentlig Aarsagen, hvorfor Valdemar først rettede sine Bevægelser mod den østlige Deel af Skaane og mod Bleking, hvor han indtog Sølvesborg tilligemed andre Slotte[2]). Men Mangel paa Proviant nødsagede ham, besynderligt nok, til snart at vende tilbage igjen, og da denne Mangel, som vanskeligt kunde have opstaaet, hvis Magnus havde understøttet ham efter Aftale, er et Tegn paa, at denne har været aldeles uvirksom, kan man let forstaa, at Valdemar kunde nære nogen Uvilje og Mistanke til ham, og, som det heder, „for dog ikke at vende tomhændet tilbage“ førte to af Magnus's egne Krigsmænd fangne med sig til Sjæland og lod dem strengt bevogte. Han vilde vel i deres Personer idetmindste have en Sikkerhed for Opfyldelsen af Kongens Løfte om Helsingborg. Men Magnus, afskrækket herved, tænkte nu mindre end nogensinde paa at opgive Slottet. Imidlertid havde ogsaa Erik samlet en talrig Hær af Frelsemænd og Bønder, med hvilken han i Begyndelsen af April rykkede ind i Skaane og erobrede de af Valdemar tagne Slotte tilbage[3]). Magnus og Haakon synes ikke at have gjort nogen

---

[1]) Det maa have været allerede i Febr. eller Marts, siden Chr. af 1357 udtrykkeligt beretter, at Valdemar var dragen hjem, førend Erik kom med Hær til Skaane, og dib var han allerede kommen før 13de April, see nedenfor. Kongens Besøg hos Valdemar og Trolovelsen maa altsaa være [illegible] Januar 1359.

[2]) Saaledes det nysnævnte Chronicon. Valdemar maa have gjort Begyndelsen med Malmø, da man har et Brev dateret 1ste Mai fra en Borger i denne Stad, Matthæus Merr, til Raadet i Lübeck, hvori han klager over, at da Valdemar med en heel Mængde Folk (cum magna turba populorum) var kommen til Skaane, havde Brevskriveren betroet en Lübecker, Hans [illegible]hof, en Pakke Varer at gjemme, for at Fjenden ej skulde røve dem, men Pakken var forkommet. Lappenbergs Sartorius II. 464.

[3]) Allerede før 2den Marts havde Erik begyndt at udskrive Tropper, thi ved Brev, dateret fra Stockholm denne Dag, fritog han Vorfrubergets Klosters Bønder og Lejlændinger fra „den nys raabegyndte Udskrivning“ (Br. i [illegible] Rigsarchiv). Den 4de Marts laante Nic. Thuresson paa hans Vegne [illegible] Mk. Pen. af Gudheems Kloster (sammesteds). Den 13de April udstedte han „fra sin Hær i Skaane“ Beskyttelsesbrev til Lübecks, Rostocks, og mange flere tydske Stæders Borgere, hvori det heder, at han i disse Dage var kommen med sin Hær til Skaane, at det gjorde ham ondt at høre, at nogle af hine Borgere, der med sine Varer var ankommen til Skaane, havde lidt Afbrænding, hvorfor han herved tog dem i sin Beskyttelse, strengeligen forbydende Enhver at gjøre dem Fortred. (Lappenbergs Sartorius II. 463). Hans Hær

ere Skridt for at standse hans Fremgang, men holdt sig, saavidt
n kan see, roligt i Helsingborg [1]). Thi efter som Sagerne stod
atte de nu helst ønske Forliget gjenoprettet. Der blev ogsaa sluttet
Forliig, men man erfarer hverken, hvorledes Vilkaarene lød, eller
r og hvor det blev indgaaet. Aarsagen er vel den, at da Erik saa
t efter døde, tabte det strax al Betydning. Formodentlig blev det ind-
et i Mai Maaned, og paa et eller andet Sted i Nærheden af Helsing-
g. Vilkaarene kunne ikke have været synderlig fordeelagtige for Mag-
, uagtet han dog beholdt det sidstnævnte Slot, thi der fortælles, at
rik nu blev saa overmodig, at han endog forgreb sig mod Gud og
en". Dette bestod rigtignok kun deri, at han gav Befaling til, at
e Flygtninger, der havde søgt Fristed i en Kirke, skulde dræbes,
 man ikke kunde faa dem slæbt ud derfra, lod sætte Ild paa den,
 at den brandt op med alle Helligdomme og en heel Mængde Folk.
ne Beretning lader formode, at Erik efter Forliget med Haardhed
 forfulgt og straffet dem, der havde taget Parti imod ham. Men,
r Beretningen til, „hans Mangel paa Ærbødighed mod Gud blev ikke
affet, thi ej længe efter bortrykkedes baade han selv, og hans Hustru
 Barn, af en braad og ynkelig Død" [2]). Disse pludselige Dødsfald
e strax en sterk Mistanke mod Dronning Blanche, at hun skulde
e ladet ham forgive. I de islandske Annaler heder det, at Erik døde
Gift, og hans Hustru i Barselseng med Tvillinger. Den svenske
mkrønike paastaar endog, at Blanche med Kongens Samtykke forgav
e Erik og Beatrix, og at Erik paa sit yderste skulde have sigtet hende
 sin Morderske [3]). Det kan ikke negtes, at hans Død kom meget

kaldtes ifølge det danske Chronicon „Knubbehæren", maaskee rettere „Klub-behæren", fordi Bønderne muligtviis for størstedelen ej havde andre Vaaben end Klubber. At Erik erobrede Slottene tilbage, ligger, som det synes, i Krønikens Ord, „at han efter Forliget med Faderen „omstyrtede alt hvad Valdemar havde gjort;" dette var ikke muligt, hvis der laa dansk Besætning i Slottene. Ligeledes siges der, at hans Hær fortærede de faa Forraad, som de Danske havde levnet. Det seer overhoved mere ud til, at de Danske have ilet tilbage af panisk Skræk for „Klubbehæren", end af Mangel paa Proviant.

1) Den 6te April fornyede de i Forening paa Helsingborg Stilstanden med Lübeck. Dipl. N. III. 303.

2) Det danske Chron. l. c. S. 222.

3) Isl. Annaler, Udgaven S. 296, hvor dog tre Haandskrifter urigtigt henføre Eriks Død til 1360, to til 1361, og to rigtigt til 1359. Der staar her alene, at han blev forgiven (eitradr) i Sverige, uden at der siges af hvem. Rimkrønikens Ord (Scr. R. Sv. I. 2. S. 55), ere disse: „thå förgaf hon med beggja thera råde Erik, som konung i Sverike var, och hon sjelf til werldene bar, som han i sitt ytersta sade, at modren honom thet gjordt hade." Dette har igjen Ericus Olai varieret paa sin Maade (Scr. R. Sv. II. S. 105), og fra ham er det igjen gaaet over til andre nyere Forfattere.

belejligt for Kong Magnus, og at Blanche vel heller ikke har synderligt tilovers for ham, men det synes dog næsten utroligt, a skulde kunne have begaaet en saa unaturlig Forbrydelse, især da ellers ikke finder Spor af nogen Grumhed eller særdeles Ondsta hende; hun var maaskee letsindig og forfængelig, men uden sikker viis kan man dog ikke antage, at hun skulde have stræbt fin egen efter Livet. Den danske Kronike, der aabenbart er samtidig, giv engang mindste Antydning til noget saadant, og dens Ord tyder bart kun paa en pestartet Sygdom. En saadan yttrede sig just ved Tider, fornemmelig i 1360, nemlig Smaakopperne, der især l Børn og derfor kaldtes **Barnedøden** [1]). Den kunde vel allered taget sin Begyndelse i 1359 og blandt sine første Offre have bortrykk og hans Hustru, førend man endnu havde lært den nærmere at og derfor øjeblikkelig satte den i Forbindelse med den forargelige som saa længe havde hersket mellem ham og Forældrene. Dette e mindste en højst rimelig Forklaringsmaade af Oprindelsen til dette der siden har været gjentaget af senere Forfattere, ja endog være en højst vilkaarlig og af Luften greben Forbindelse med Blanches givne Kjærlighedshistorie med Benedict Algotsson, for hvilken de allerede ovenfor nævnt, ikke findes Spor af Hjemmel. Eriks Dø være indtruffen i Juni eller først i Juli, og formodentlig meden endnu opholdt sig i Skaane [2]). Allerede den 25de Juli havde R som da var forsamlet i Telge, modtaget Efterretning derom fra K For denne bortryddede Eriks Død unegteligt alle Vanskeligheder første, thi da Kongen underrettede Raadet om, at alle de Landskab havde tilhørt Erik, nu faldt tilbage til ham, vovede de ikke at frem med nogen Protest, men sendte Biskop Nikolas af Linkøping, Jarl og Throtte Petersson til ham med Bøn om, at han vilde be Tid og et Sted i den mellemste Deel af Riget, hvor han kunde med dem og Rigets Mænd forat raadslaa om og afgjøre, „hv Kronen og Riget samt hele Sveriges Almue kunde bevares og o des“. Dette var altsaa en fuldkommen Underkastelse. I Anlednin udskrev Kongen [3]) et Rigsmøde i Kalmar til den 13de October,

---

[1]) Chron. i Scr. R. Sv. I. 29, ved 1360.

[2]) Der findes endnu i det svenske Rigsarchiv et Domsbrev, udgivet af Er sedagen den 9de Juni, men som desværre mangler Stedsangivelse. Ha falder altsaa mellem 9de Juni, og saamange Dage før den 25de J udfordredes for det af Kongen udsendte Sendebud til at naa Søder sidstnævnte Dag. Den 3die Mai var han i Klakkethorp i Skaane og derfra en ny Skatte-Udredsel. (Dipl. i sv. Rigsarchiv.)

[3]) Brevet er dateret Lund den 29de August 1359. Det bekræftes ha

uden Raadet ogsaa udvalgte Affendinger af Landalmuen, Kjøbsteds- :gerne og Geistligheden skulde forsamle sig, samt desuden enhver anden Rigets Mænd, der for Landets eller sit eget Bedste vilde indfinde sig. ugen havde gjerne, lagde han til, valgt et andet Sted længere oppe i det, end Kalmar, dersom han der havde anseet sig ret sikker. Altsaa ede han dog ikke rigtig Freden. Med Hensyn til Hertug Albrecht, rede han endelig, behøvede man ej at have nogen Betænkelighed, saa nogen deraf tog Anledning til at udeblive, da det for hans Vedkom- nde skulde have sit Forblivende ved Bestemmelserne i den forrige Dag- ning. Sagen var nemlig den, at han selv nys (den 17de August) e sluttet Forbund med ham imod Kong Valdemar[1]). Thi da han ede under sidste Fejde var bleven misfornøjet med denne, og nu efter ens Død ikke mere trængte til hans Hjelp, nærmede han sig atter recht, der, idetmindste saa længe han selv endnu laa i Krig med Valde- r, fandt det nyttigt at have Magnus til Allieret[2]). Magnus ede her at hjelpe Hertugen mod Kong Valdemar baade til Lands og nds med hele sin Magt, ikke at indlade sig i noget Forliig med ham, n at Hertugen deeltog deri, og ikke at gjøre Hertugen ansvarlig for Uheld, han selv maatte have, m. m. Der findes intet, som oplyser, Magnus virkelig tog Deel i Krigen. Man veed ikke engang, Mødet i Kalmar blev holdt[3]). Derimod see vi, at Kong Mag- s i Søderkøping i Østergøtland den 18de November 1359[4]) git en Dagthingning med Sveriges Prælater og Høvdinger og ud- te en Forsikring, hvilken ogsaa Dronning Blanche og Kong Haakon eglede, og hvis Hovedindhold var: at Hertug Benedict fremdeles skulde re ganske udelukket fra Sverige, da Rigets Mænd havde beviist og ndeles vilde bevise, at han var „forvunden og udsvoren med Rigets

til Rigsdagen skulde møde 4 Almuesmænd af hver Lagsaga, visse Mænd fra hver Kjøbstad, og to Chorsbrødre med Biskopen fra hver Kathedralkirke.

[1]) Styffe, Bidrag No. 23, S. 30. Tractaten er dateret Falsterbod den 17de August 1359.

[2]) Albrecht havde imidlertid hjulpet de holstenske Grever i at bemegtige sig Femern, see det danske Chr. l. c. S. 223.

[3]) Der tales ingensteds i de forhaandenværende Krøniker og Brevskaber om et saadant Møde som virkelig afholdt, men paa den anden Side gives der heller intet Brev, som viser, at Magnus ikke til den bestemte Tid kan have været i Kalmar. Man har nemlig intet Brev fra ham i Tiden mellem den nys- nævnte 29de August, da han skrev hiint Brev i Lund, og den 5te December, da han maaskee med Dronning Blanche var i Tunsberg (Dipl. N. II. 355).

[4]) Forsikringsbrevet er aftrykt hos Hadorph, S. 32—34.

dentlig i Paasken (9de April) opholdt sig paa Baagahuus; thi vi have ovenfor seet, at han sandsynligviis var tilstede ved Fredsslutningen i Jønkøping den 28de April, og at han i alle Fald tre Uger derefter var sammen med sin Fader og sin Broder i Lund. Formodentlig var han endnu fremdeles i August og September sammen med Faderen paa Baagahuus[1]. Derefter hører man intet fra ham førend i Begyndelsen af det følgende Aar, da han den 22de Januar i Oslo stadfestede og udvidede den Stads Privilegier[2], hvorom nærmere nedenfor, og siden, ledsaget af Cantsleren, Provst Peter Eriksson, gjorde en Reise paa Oplandene, maaskee endog drog videre om i Riget. Den 8de Februar var han i Gudbrandsdalen, hvor han gjorde en Bestemmelse med en Gaard, henlagt til det kongelige Capell paa Steig, der nedenfor skal omtales[3]. 22de Februar var han kommen til Nes paa Raumarike, hvor han udstedte en særdeles vigtig og udførlig almindelig Retterbot for det afsides liggende **Østerdalen**[4], om hvilken vi i det følgende skulle tale udførligere, og hvori han selv udtrykkeligt siger, at han da havde været oppe i Landskabet. Da slige Foranstaltninger, som de to nu omtalte, ... test plejede at være Følgen af Forestillinger, gjorte af Vedkommende ... Kongen paa Stedet selv, kan man næsten med Sikkerhed slutte, at han, da han den 8de Februar var paa Faaberg, kom fra de øvrige Egne ... Gudbrandsdalen, og at han fra Faaberg har taget Vejen over Hedemarken til den sydligste Deel af Østerdalen (Elverheim) samt derfra gjennem Soløer og Oodalen er kommen til Nes paa Raumarike. Endelig finde vi ham den 16de Marts i Tunsberg, bevilgende Skiens By visse Friheder[5]. Denne Regjeringsact, som han udøvede i og ... kommende sin Faders Deel af Landet, staar upaatvivleligt i Forbindelse med en højst merkelig Begivenhed, om hvilken vi desverre savne nær...

---

[1]) Dette bestyrkes af det ovenfor omtalte Brev, D. N. I. 350, der er et Vidnesbyrd om, at Provst Peter Erikssøns Lensmand (i dennes Egenskab ... Sysselmand paa Follo) den 30te August lod oplæse Kong Haakens Br..., hvorved denne med en Maaneds Varsel stevnede Thyrik paa Hove til at møde paa Baagahuus „for vor Herre Kongen“. Hermed synes nu vist Kong Magnus at være meent, da der vel ellers vilde have staaet „for sig“; ... da Indstevningen, der formodentlig skete ved Haakon, fordi den vedkom... Mand i hans Landsdeel, maa være skeet efter Faderens Anmodning, ... man Indtrykket af, at Haakon paa den Tid opholdt sig hos denne.

[2]) Norges gl. Love III. S. 176. Forordningen er beseglet af Cantsleren Pr... Peter; dette er den første Gang, vi hidtil have fundet ham nævnt i ... Egenskab.

[3]) Dipl. N. II. 338.

[4]) Originalen, endnu utrykt, i det norske Archiv.

[5]) Norges gl. Love, III. S. 170.

terretninger, og som derfor altid vil blive gaadefuld, hvis ikke nøjere hidtil ukjendte Oplysninger uformodet skulde fremkomme.

Det berettes nemlig i de islandske Annaler, for Aaret 1358, at r. **Orm Eysteinssøn** blev sat i Fangetaarn, og for 1359 eller 1360, han paa Kongens Befaling blev henrettet [1]). Man erfarer ligeledes senere Brevskaber, at Kong Magnus inddrog hans Gods [2]). Altsaa han været dømt og straffet som **Landraademand**. Men hvori stod da hans virkelige eller foregivne Højforræderi? Herom nævnes ikke, og vi ere kun overladte til Gjetning. Nærmest ligger det da vist- at antage, at hvad der nu forefaldt, kunde kaldes etslags Sidestykke de Begivenheder, der i 1287 styrtede Alf Jarl fra sin Højde i den ste Elendighed. Det vil nedenfor nærmere blive omtalt, hvorledes ikke støde paa en eneste Regjeringshandling af Kong Haakon, ej en- lig foretagen i hans Navn, førend i 1358, just som Hr. Orm styr- es; her ligger det da nær, at han, ligesom Hr. Alf, ikke godvillig villet givet sin store Magt fra sig og har følt sig saa meget tryggere enne Trods, som Kong Magnus havde gjengivet ham **Drottsete-Vær- digheden**, og, som det lader, overdraget ham Hirdstjornen over sine Be- siddelser i Norge, eller idetmindste over Tunsbergshuus med Fehirdsle Vestfold og Grønafylke), medens han selv var fraværende i Sverige [3]). da han derved seent eller tidligt maatte optræde som Kong Haa- kons erklærede Modstander, synes det ogsaa at have været en uund- gaaelig Følge af dette Forhold, at han har indladt sig i Stemplinger med Kongesønnen Erik i Sverige, eller med Hertug Albrecht, eller flere af de misfornøjede svenske Herrer, ja at han maaskee endog har pønset paa at spille Tunsbergshuus i Fjendernes Hænder. Han havde store Ejendomme i Elvesyssel, hvor han vel ogsaa ofte og i læn- gere Tider opholdt sig, og der var saaledes Lejlighed nok for ham og

---

1) Isl. Annaler for 1358, Udg. S. 294, og for 1359 eller 1360, S. 296. Der staar vistnok paa første Sted "Eysteinn Ormssunr", men det er klart, at dette alene kan være en Skriv- eller Trykfejl for „Orms Eysteinssunar", især da dette Navn skrives rigtigt paa det andet Sted, hvor Henrettelsen omtales.

2) Man seer dette af Kong Magnus's Brev af 27de Marts 1362 (Dipl. N. II. 368), hvorved han skjenker en af sine Svene de Haver (Græsgaarde) i Tunsberg, som nu tilhørte ham, men som Orm havde kjøbt af Fru Margrete Brynjulfsdatter. Altsaa havde Kongen inddraget endog hvad Hr. Orm havde kjøbt for sine egne Penge.

3) Dette sees af det forhen omtalte Brev af 5te Decbr. 1356 (Dipl. N. I. 349), hvorved Hr. Orms Ombudsmand i Sandsverv paa Vestfold indberette et Drabsforhør til Kong Magnus, og hvor Orm, der Aaret forud, som vi have seet, alene kaldes Kong Magnus's Secretær, udtrykkeligen kaldes „hans Drottsete i Norge". Han var altsaa baade Kongens Drottsete, det vil sige Repræsentant, samt Seglbevarer, og tillige Befalingsmand over Vestfold.

de svenske Herrer til at komme sammen og oplægge Raad med hinanden. I saa Fald maa han rigtignok have opgivet al Forbindelse og Venskab med Benedict Algotsson, om der overhoved har været nogen nærmere Forbindelse mellem dem, men ogsaa det var tænkeligt og kunde maaskee endog bidrage til at forklare Kongernes store Forbittrelse paa ham. Formodentlig har da Kong Haakon, ved Efterretningen om hans forræderske Stemplinger, i Hast begivet sig til Tunsberg og sat sig i Besiddelse af Tunsbergshuus, det være sig nu ved Magt eller List, og paa samme Maade faaet ham selv i sin Vold, enten dette nu skete i Tunsberg eller andetsteds i Viken [1]); han har ladet ham sætte i Fangetaarn, da han vel neppe paa egen Haand kunde lade ham dømme og afstraffe, men maatte vente dermed, indtil Kong Magnus selv kom til Norge eller bestemte, hvorledes der skulde forholdes; og imidlertid har han paa Faderens Vegne overtaget Bestyrelsen af dennes Landskaber, indtil nærmere Foranstaltninger desangaaende kunde treffes. Saaledes forklares unegtelig bedst Haakons Optræden i Tunsberg og Skiensfyssel som midlertidig Landsherre [2]). Hr. Orm nævnes endnu som Drottsete i en offentlig Act vedkommende det [...] Laan, udstedt i Linkøping den 11te Marts 1358 [3]). Den 16de var det, som vi have seet, at Kong Haakon i Tunsberg bevilgede Skiens Borgere hine Friheder, altsaa maa det vel have været omtrent paa samme Tid, at Hr. Orm blev greben og fængslet, hvis forresten det af [...] ovenfor antagne er rigtigt. Kong Magnus var sidst i Mai 1358 paa Baagahuus, hvor han den 29de atter forlængede Stilstanden med [...] beck paa et Aar [4]), men hans Ophold der var sikkert kortvarigt, da han i den Tid maa have været optagen af Underhandlingerne med Kong [...]

---

[1]) Da Kong Haakons Frihedsbrev for Skien kun er beseglet med hans Secret, maa man antage, at han ej har anseet sig berettiget til at bruge sit [...] Storsegl; s. n. S. 673.

[2]) Naar man hermed sammenligner de Dateringer efter Haakons Regjeringstiltrædelse i Breve fra Magnus's Landsdeel, der ovenfor S. 613, 614 [...] anførte, vil man omtrent kunne see, hvor længe denne hans første midlertidige Bestyrelse af disse Landskaber varede, nemlig fra 1358 til Udgangen [...] 1362, altsaa netop i den Tid, da Magnus var saa beskjeftiget med de [...] Anliggender (see nedenfor), at han vist ikke godt kunde overtage Regjeringen i Norge.

[3]) Nemlig den føromtalte Act, hvorved Eriks Cantsler Markus forkyndte Erkebiskop Jakob af Lund Kammerretsdommen af 1355 i Linkøping; her nævnes Orm Drottsete udtrykkeligt som en af de endnu levende Selvskyldnere. Maaskee var Orm nok allerede var fængslet paa den Tid, men ikke saa tidligt, at man kunde vide Besked derom i Linkøping. Man maa dog have vidst det i det vestlige Thelemarken den 18de Marts, siden hiint Drabsforhør fra Aaseland (s. o. 631) af dette Datum er henvendt til Kong Haakon.

[4]) Lappenbergs Sartorius II. S. 453.

nar og Forberedelserne til den nye Fejde med Erik. Siden kom Kong aakon, som vi vide, selv til sin Fader paa Vardberg, fulgte ham til kaane, deeltog i det nye Forliig med Erik i Lund, reiste derfra med aderen over til Kjøbenhavn og trolovede sig med Margrete Valdemarsåtter, forblev siden hos sin Fader i Skaane under Valdemars og Eriks rigstog i dette Landskab og deeltog i Mødet i Søderkøping. Han vendte ledes ej tilbage førend i November 1359. Kong Magnus selv kom i le Aaret 1359 neppe til Norge. Der findes vel et i hans Navn udstedt ndsvistbrev for en Drabsmand i Thelemarken, dateret Tunsberg den December 1359 [1]), men der siges ikke udtrykkeligt, at han selv, men kun hans Dronning Blanche var nærværende ved Beseglingen, og da man senere netop finder et paa lignende Maade i hans Navn udstedt og Dronningens Nærværelse beseglet Brev, ved hvis Udferdigelse det er godtsom vist, at han ej var tilstede [2]), er man ogsaa berettiget til at tte, at han heller ikke var nærværende, da hiint Brev udstedtes, meget mere som vi allerede den 5te Januar 1360 finde ham i Stockm, hvorhen han vel til Nød kunde være kommen fra Tunsberg i Meltiden, men fra hvis Omegn det dog ej er rimeligt, at han sidst i November de have gjort en Snar-Reise til Tunsberg for allerede sidst i December vende tilbage til det østlige Sverige, hvor han havde nok at tage vare [3]). n maa altsaa have sendt Dronningen i Følge med Kong Haakon til rge med sit Segl og Fuldmagt til at afgjøre alle Regjeringssager i ham tildeelte Landskaber paa hans Vegne; og af flere Breve, der efter ne Tid ere udgivne vedkommende disse Landskaber, skulde man forde, at Blanche fremdeles har beholdt etslags Overbestyrelse deraf, idetndste af Navn, medens den egentlige Bestyrelse sees at have været roet Kong Haakon, naar Magnus selv ej var tilstede [4]). Vi erfare

[1]) Dipl. N. II. 355.

[2]) Landsvistbrev, dat. Tunsberg 1ste Juli 1363 (Dipl. N. II. 372); den 5te Juli var Kongen nede i Halland, paa Aas Kloster (Lagerbring III. 467); det er ikke sandsynligt, at han i de mellemliggende tre Dage var dragen fra Tunsberg til Halland, især da han neppe drog den hele Vej til Søs.

[3]) See Domsbrev i det svenske Rigsarchiv, forhen anført. Der findes ligeledes et andet Domsbrev af Magnus, udstedt i Arboga den 25de Januar, og et Mandat af Ørebro den 29de; overhoved sees det, at han i hele den første Deel af 1360 opholdt sig i Sverige, og det er virkelig den største Sandsynlighed for, at han umiddelbart efter Mødet i Kalmar, eller hvor nu dette Møde blev holdt, og det der indgaaede Forliig med afdøde Eriks forrige Tilhængere er dragen til Mælar-Landskaberne for paany at tage dem i Besiddelse og ordne Et og Andet i den Anledning.

[4]) De efter denne Tid udstedte, endnu existerende Breve, hvori Blanche nævnes, ere disse: af 29de September 1361, hvor hun tilsammen med Kongerne Mag-

ligeledes, at Blanche efter denne Tid opslog sin Hovedresidens paa Tun
bergshuus, og at hun maaskee slet ikke mere kom til Sverige, maask
især paa Grund af det Folkesnak, der, hvad enten det nu havde sin Ri
tighed eller ej, var opkommet og udbredt i Sverige blandt Sønnen Eri
talrige Tilhængere om, at hun skulde have ladet ham rydde af Veien,
som nok kunde gjøre hende Opholdet der saa ubehageligt, at hun fan
det bedst at blive aldeles borte derfra og tage sit Tilhold i Norge, hv
Rygtet maaskee endnu ikke ret var naaet frem, og hvor man vel hel
ikke fæstede saa megen Tiltro dertil, eller i alle Fald formedelst hend
Søns Kong Haakons Indflydelse, og fordi Erik der ingen Tilhænge
havde, bedømmede hende meget mildere end i Sverige, hvor Flerhed
idetmindste blandt Høvdingerne havde holdt med Erik og sikkert be
gede hans Død [1]).

Den nærmere Bestemmelse, som Kong Magnus nu tog med Hen
til sine Besiddelser i Norge, maa altsaa have bestaaet deri, at **Bestyr
sen** deraf overdroges til **Dronning Blanche og Kong Haakon i Fo
ning**, saaledes at hun residerede paa Tunsbergshuus, havde hans Sø
i sit Verge og var berettiget til at udføre de løbende Regjeringsha
linger i hans Navn, medens dog Kong Haakon var **den egentlige R
gent**, og ligeledes, naar han selv var tilstede, berettiget til at udstede Kon
brev i sit eget Navn, saa at endog Dateringen midlertidigt regnedes

---

nus og Haakon samt flere geistlige og verdslige Herrer paa Baagahuus be
lede det føromtalte Gavebrev af Audun Hestakorns Gods til Otto Ro
(Dipl. N. II. 365); Kong Magnus's Gavebrev paa Orm Eysteinssøns fe
Haver i Tunsberg, dateret Stockholm d. 27de Marts 1362, og medbe
af Blanche; det føromtalte Landsvistbrev af 1ste Juli 1363, beseg
Tunsberg i hendes Nærværelse, det vil sige udstedt af hende i Kongens Na
(Dipl. N. II. 372); Kong Magnus's Brev af 7de Januar 1364 til Fehir
paa Tunsbergshuus m. fl. om at optage Inventarium over hendes Efte
denskaber. (Dipl. N. III. 335.) Man seer ganske bestemt af hine Breve,
hun nu paa en Maade var bleven optagen i Landsstyrelsen, thi hvorfor sk
ellers hendes Medbesegling nu være nødvendigere end før? Man seer lige
des af de anførte Landsvistbreve, udstedte af hende under Kongens Frav
saavelsom af den Omstændighed, at hun alene medbeseglede Brevet paa
Tunsbergske Haver, at denne hendes Styrelses-Myndighed netop gjaldt Tu
berg og Tunsbergs Fehirdsle: begge Landsvistbrevene vedkomme neml
Skienssyssel. Om Kong Haakons midlertidige Myndighed over Kong Ma
nus's Landsdeel er allerede ovenfor talt.

[1]) Efter 1359 finder man ikke Dronning Blanche omtalt i svenske Breve. H
nævnes som medbeseglende hiint kongelige Gavebrev af 1362, der udsted
i Stockholm, men det siges ikke, at „de begge" vare hos (Dipl. N. II. 36
altsaa er det nok muligt, at hendes Segl er senere tilføjet; i alle Fald
dette have været et kort Besøg. At hun havde sit egentlige Tilhold
Tunsbergshuus sees deraf, at hendes Indbo der forefandtes, saa at Kon
maatte give Fehirden der Befaling til at optage Registratur derover.

ns Regjerings-Aar, og Norge altsaa nu i Virkeligheden kunde siges være gjenforenet under een Konge. Men det er ikke usandsynligt, at me Bestemmelse egentlig først er tagen efter Hertug Benedicts Drab 1360, og at det oprindeligt har været Meningen at overdrage ham nsbergshuus med Tunsbergs Fehirdsle, hvor han maaskee allerede var stede og i Virkeligheden udøvede den Myndighed, hvortil Dronningen nte sit Navn, men at man for det første kun vilde see Tiden lidt an vente, indtil den oprørte Stemning hos de Svenske nogenledes havde t sig[1]).

Hr. Orm Eysteinssøns Henrettelse henføres deels til 1359, deels 1360[2]). Formodentlig skete den ved Juletider 1359—60, da Blanche, vi have seet, nys var kommen til Tunsberg, sandsynligviis ledsaget fin Søn Kong Haakon, der ligesom hun selv havde været tilstede ved ødet i Søderkøping den 18de November, og hvem vi i alle Fald finde unsberg den 5te Februar 1360, saa at der er al Rimelighed for, at har ledsaget sin Moder paa den hurtige og besværlige Vinterreise fra Østergøtland, gjennem Landskaber, hvor Folket maaskee var yderst ragt paa hende, og hvor hun saaledes neppe engang vilde have været er uden en saadan Beskyttelse. Om Orms Henrettelse meldes ikke et, end at han blev „halshuggen efter Kongernes Befaling". Altsaa han være bleven dømt til Døden som Landsforræder og hans Gods draget. Dog synes det, som om Inddragningen ikke har været fuld-ndig, idetmindste opføres mange Aar senere flere Aargange af Tien- som gammel Gjeld, hvilket han (det vil da vel sige hans Bo) skyldte Mængde Kirker i Elvesyssel, og herom synes der ej at kunne have ret Tale, hvis alt Godset var confiskeret, med mindre Meningen var l, at Kronen skulde svare til Gjelden, som paadragen allerede medens . Orm levede[3]). Man erfarer ogsaa, at han efterlod en Søn ved

---

1) Forsikringsbrevet af Søderkøping nævner udtrykkeligt om Land og Huus, der skulde være under Hertug Benedict; det er vanskeligt at vide, hvad „Huus" eller Slot dette skulde være, naar det ej var Tunsbergshuus, da Slottene i Ranafylke laa for nær ved Sveriges Grændse.

2) Af Annalerne have to Haandskrifter (Flats- og Skaalholts) 1360; to, eller rettere eet (da de sees at have fælles Kilde) 1358, og eet (Lag-mands) 1359; men herved er at merke, at hine trende ogsaa henføre Kong Eriks Død til 1360, saaat de dog angive samme Aar for Orms Henrettelse som for denne, og at hine tvende, der nævne 1358, ere yderst daarlige, saaat de endog omtale Eriks Død under 1351. Det sidstnævnte Haandskrift har der-imod ogsaa Eriks Død rigtigt angiven. Under alle Omstændigheder har man ej paa Island erfaret Orms Henrettelse førend 1360.

3) Denne Optegnelse findes i Tillægget til den saakaldte „Røde Bog" eller For-tegnelse af Kirkegodset i Oslo's Diœcese omkring 1400. Der opgives her, at

Navn Eystein, hvem han allerede i sit levende Live skjenkede alt sit Gods i Stangenes, hvilket saaledes undgik Inddragningen; men at Eystein ogsaa arvede mere end dette, sees deraf, at han kunde give sin Hustru det altsammen til Morgengave [1]). Formodentlig har man da ikke gjennemført Confiskationen i sin hele Strenghed, men af Naade ladet Sønnen beholde noget af Fædrenegodset. Hvis Hertug Benedict har været tilstede under denne Proces, saa tyder det rigtignok ikke paa noget synderligt Venskab mellem ham og Orm, at han ikke ved sin Indflydelse søgte at frelse dennes Liv. Men det er vel at merke, at hvis et saadant Venskab eller en nærmere Forbindelse forhen havde bestaaet, da maatte det være Orm, som først havde brudt den ved et Forhold, der i den Grad maa have vakt Kongernes Forbittrelse, at de, som man tydelig kan see, med ubønhørlig Strenghed søgte hans Død. Har der nu desforuden været aabnet Hertug Benedict Udsigt til at blive hans Eftermand i Sysslen eller Statholderskabet, da forklarer dette end mere, hvorfor han ej kom ham til Hjelp, om der ellers overhoved for ham var nogen Lejlighed dertil.

De faa Foranstaltninger med Hensyn til Lovgivningen og Rigsstyrelsen, der ere os levnede fra Kong Haakons første Regjeringsaar, vidne om en rosverdig Bestræbelse hos ham eller den, der egentlig styrede under ham (formodentlig Cantsleren) efter at ramme Folkets Tarv og rette paa flere Mangler, ligesom ogsaa den Reise, han foretog i 1358, synes at vise, at han personligt ønskede at undersøge Forholdene for desbedre at kunne afhjelpe Misligheder. Det kan ikke betvivles, at dersom vi havde fuldstændigt alt, hvad der i dette Aar eller rettere dette Halvaar er udgaaet af Forordninger og andre administrative Bestemmelser, vilde det ikke være noget ubetydeligt Antal. Men merkeligt er det, at denne hans Virksomhed ikke begynder førend med 1358, og at der ikke engang findes saa meget som et Landsvistbrev fra ham i Tiden fra hans Regje-

---

følgende Kirker havde tre Aargange Tiende til Gode som gammel Gjeld af Hr. Orm: Eikrikevik, Haukaas, Herekstad, Bevse, Maggarjodr, Kistarjodr, Lyng, Grindarjodr, Aukland, Audsmaal, Noreim, Solberg, Spikkarjodr, Holte, Jorland, Karlaby, Yttraby, Klauvadal, Steinkirkja, Valle, Langeland, Myklaby, Thorpe, Stodle, Rjodr, Thegneby og Bernfjarddal, den sidste „efter hans og hans Moder Ragnas Arvinger". Dette er, paa nogle faa nær, alle Kirkerne mellem Gudmaren og Elven.

[1]) Vidnesbyrd herom af 1366 (Dipl. N. II. 389). Da dette Brev nu er i det danske Geheimearchiv og saaledes i sin Tid har været i det norske kongelige Archiv, maa det vel have været udstedt i Anledning af Inddragningen, forat godtgjøre, at Kronen ingen Ret havde til Stangenesgodset, der nu var i Orms Svigerdatters Besiddelse.

ltiltrædelse i August 1355 og indtil Begyndelsen af 1358 [1]). Dette
ikke alene grunde sig i den tilfældige Omstændighed, at de muligt-
udgivne Breve og Forordninger kunne være tabte. Der maa have
t en særegen Aarsag dertil. Alene hans Ungdom kan ikke have været
jen, ligesaalidet som hans Fraværelser hos Faderen i Sverige, om de
kke have været hyppigere, end vi af de forhaandenværende Oplysnin-
kunne paapege; thi Cantsleren maatte, ligesom han sidenefter gjorde,
: have udstedt Breve i hans Navn. Derfor maa man næsten for-
, hvad der ovenfor er antydet, at Orm Eysteinssøns Fald har staaet
jen Forbindelse hermed; at denne maaskee, engang i Besiddelse af
ten, og paany ophøjet til Drottsete af Kong Magnus, har lagt den
Konge Hindringer i Vejen for at gjøre sin Myndighed gjeldende,
: derved etslags Mellemrige er opstaaet, som vedvarede, indtil Kong
on i Begyndelsen af 1358 fik Magten i Hænde og Hr. Orm strax
paa en saa voldsom Maade blev styrtet.

Kong Haakons første bekjendte Forordning [2]), nemlig en Fornyelse
aderens Friheds- og Rettigheds-Brev for Oslo (see ovenf. S. 455),
nerkelig, fordi den Ord til andet gjentager de fleste Bestemmelser i
, og navnlig dem, over hvilke der nys var blevet klaget saa sterkt
Rostock, fordi de sigtede til at hindre de saakaldte „gjestkomne Mænd"
it vinde Fordelen fra Byens bosatte Borgere ved Udsalg i Smaat,
jøb af hinanden indbyrdes, Bissekræmmeri paa Landet og Forprang.
ia havde disse Klager ikke hjulpet. Aarsagen kan maaskee have væ-
et spendte Forhold, hvori Hertug Albrecht, Rostocks Skytsherre paa
Tid, stod med Kong Magnus og følgelig med Kong Haakon. For
yens Borgere nedsattes derimod den i det forrige Frihedsbrev fast-
Bod for Vagtforsømmelse fra fire Mkr. til 12 Ører. Endvidere
det Borgerne indskærpet at holde sig alle de Bestemmelser efterrette-
som Lagmanden, Raadmændene og Gjaldkyren fastsatte og bekjendt-
e paa Bymøde, naar de ej streed mod Loven. Dette var vel en
nstaltning, som Kongens hyppige Fraværelser i Sverige gjorde nød-

1) Den eneste Undtagelse kunde være den, som omtales i hiint Vidnesbrev af 30te August 1357, hvorved to Mænd paa Follo erklære, at de hiin Dag paa Aas hørte Provst Peters Lensmand, (nemlig i Sysslen paa Follo, der laa til Mariekirken), Lodin Hallkelssøn oplæse Kong Haakons Brev, hvorved han „selv for sig stevnede Thryrik paa Hove med en Maaneds Varsel for vor Herre Kongen paa Baagahuus". Men da Udtrykket her synes at vise, at det ej var for Haakon, men for Magnus, at hiin Thryrik indstevntes, og at Haakon, som formodentlig just da var hos Faderen, alene har udført et ham af Faderen givet Hverv, (Dipl. N. I. 350), bliver dette i allefald ikke at betragte som nogen vigtigere Regjeringshandling.

2) Norges gl. Love III. S. 176—178.

vde udstedt; han bød derfor, at alle de, der tilegnede sig hine
er, under Brevebruds Straf og Kongens Unaade inden to Maa-
lde møde for Kongens Foged og Lagmand i Oslo samt de
om disse maatte nævne i Dom med sig, for at faa deres paa-
let undersøgt og paakjendt, ligesom ogsaa fire navngivne Mænd
es som Vidner, ligeledes under Brevebruds Straf [1]). Det er
nligt, at den Opmerksomhed, der her blev Østerdalen til Deel,
følge af den Forbindelse, hvori Norge nu var kommen med Sve-
sær med det tilgrændsende Vermeland, Dronningens Livgeding,
Landskabet maaskee oftere kom til at blive bereist eller idetmindste
Især er det rimeligt, at det netop var hine Undersøgelser om
Rettigheder til visse Skove og Fiskevand, som nu i 1358
ong Haakon derhen.

Frihedsbrev, som Kong Haakon i 1358 udgav for Skien, eller
r Indbyggerne af hele Skiens Sysel, da han i Faderens
er Hr. Orms Fald havde Bestyrelsen, gaar ud paa, at de her-
de uhindret i Staden selv kunne tilvirke Malt, kjøbe og selge
t andre Varer og handle med Hardsteen, saaledes som gammel
Brug havde været [2]). Handelen med Hardstene (Brynestene fra
) var meget gammel der, som vi allerede have seet i Kong Sver-
rie (s. o. III. S. 165, 173), hvor der fortælles, at Heklun-
Slaget i Norefjorden 1184 kastede med Hardstene, som de havde
sig fra Skien. Dette er det første Frihedsbrev, man kjender
n. Det blev kun beseglet med Haakons Secret, da han her
aadte midlertidigt i Faderens Fraværelse, og hans eget Rigs-
r ej kunde anvendes; det var desuden vistnok hos Cantsleren i
revet blev siden fornyet, eller rettere sagt, et aldeles ligelydende
t af Kong Magnus den 5te October 1365 [3]), som det i det
l omtales: et tydeligt Tegn paa, at Kong Haakons Brev
es som midlertidigt gjeldende. Derimod bekræftede han dem

I. 327. De indstevnte Vidner vare Bjørn paa Grodasetr (Grønneset
Leif paa Trysil, Aasmund paa Mo (uvist hvor) og Thoralv paa
(Sorhuns i Trysil). Falndalsfogen maa være Dalen langs
Faln-Elven, der ved Falnnes forener sig med den fra Trysil kom-
Elv og danner Vestre-Dalelven; Hermundsvatn er det nuværende
eller Hermund Sø, strax østenfor Faln-Elven, og forbunden med
ved en kort Aa, der falder i denne strax søndenfor Falnnes. Begge
i Serna Sogn.
Love, III. S. 178, No. 90.
S. 187, No. 98.

begge i et Brev af 26de November 1371, som det paa sit Sted nærmere skal vises [1]).

I Februar 1360, da Kong Haakon opholdt sig i Tunsberg, som vi ovenfor have seet, sandsynligviis strax efter Hr. Orm's Henrettelse, udgav han ogsaa for Bergen en Forordning, hvori han indskjerpede den kongelige Forkjøbsret, eller egentlig fornyede den i Faderens Navn udgivne Forordning af 19de Juni 1355 [2]). Her betegnes dog de Gjenstande noget nærmere, som skulde falbydes den kongelige Ombudsmand før end nogen Anden: det var Tømmer, Tagspaan, Ved og andre lignende Sager. Han stadfestede her ogsaa alle de tidligere Breve, som hans Fader og han selv før havde udgivet om Kongsgaardens Bygninger, hvad enten de handlede om Islandsfarere, Sekkegjeld eller andet. Men disse Breve ere nu ej længer til. Ogsaa dette Brev blev formodentlig kun indseglet med Secretet, skjønt Cantsleren maaskee var tilstede, thi et andet Brev, som Kongen udgav samme Dag, paa samme Sted, og under samme Beseglingsformel („innsiglat oss sjálfum hjáverandum") vides med Vished ej at være beseglet med Storseglet, men med Secretet. Dette Brev angaar netop Cantsleren og hans Ret til at udstede Kongebreve. Det bemyndiger Hr. Peter Eriksson, der her kun kaldes Provst ved Mariekirken, til paa Kongedømmets Vegne og med Capitlets Raad at bortbytte Jordegods, tilhørende Mariekirken, mod andet, der laa beqvemmere og fordeelagtigere, hvad enten det var henlagt til Kirkens Vedligeholdelse eller til Provstedømmet, eller til Præbenderne, samt til at udstede Stadfestelsesbreve derpaa i Kongens Navn, saa længe han har Indseglet [3]).

De fem første af Kong Haakons Regjeringsaar ere forøvrigt mærkelige ved flere høitstaaende og fremragende Personers Død. Hr. Erling Vidkunnssøn døde, som det er nævnt, i 1355, skjønt uvist om før eller efter Haakons Tiltrædelse; hans Datter Sigrid Aaret efter. I 1358 døde Enkedronningen Isabelle, meget alderstegen, mindst henved 78 Aar gammel, ligeledes Biskop Sigfrid i Oslo, og Hr. Jon Brynjulfsson, samt endelig Hr. Eiliv Eilivsson og hans Hustru Fru Gyrid, de to sidste tvende ved en Ulykke paa Søen. I Bergen var der 1356 en stor Dødelighed, sandsynligviis en pestartet Sygdom. Den kan maaskee have forvoldt enkelte af disse Dødsfald [4]). Sigfrid efterfulgtes paa

[1]) Sammesteds, S. 189, No. 100.
[2]) Sammesteds, S. 179, No. 91.
[3]) Dipl. N. II. 358, aftrykt efter en Vidisse af s. Aar (No. 360), hvor det udtrykkeligt anføres, at Kongens Brev var beseglet med Secretet.
[4]) Isl. Annaler Udg. S. 288, 294.

o's Bispsstol af **Hallvard Bjarnessøn,** hidtil Erkeprest[1]). Det her, som saa ofte i denne Tid: Capitlet udvalgte ham, uagtet Paven Sigfrids Udnævnelse havde forbeholdt sig Provisionen, naar Erke-n næste Gang blev ledig, og Hallvard modtog Valget, begav sig til en, der, „formodende at Capitlet og han ikke havde været vidende hiin Reservation", vistnok erklærede Valget ugyldigt, men udnævnte ligefuldt Hallvard ved Provisionsbrev af 23de October 1359 til Biskop nbefalede ham ved de sedvanlige Skrivelser til Capitlet m. fl., til biskopen og til Kong Haakon. Ifølge Hallvards egen Ansøgning tes det ledige Erkeprest-Embede med den strengnesiske Chorsbroder ande Stephanssøn, der dog kun meget kort beklædte dette Embede, han overhovedet nogensinde tiltraadte det[2]). Samtidigt synes den e nævnte Arne, Færøernes Biskop, at have været ved Curien og fin Udnævnelse.

Johannes Guilaberti tredie Gang som pavelig Nuncius og Collector i en. Kong Magnus kræves for de laante Penge, settes i Bann, men faar Excommunicationen udsat.

I al denne Tid, da Kong Magnus havde saa mange Bekymringer af den med sin Søn Erik og dennes Tilhængere, havde han ved Siden f ogsaa den Ubehagelighed at blive strengere og strengere plaget med d om Tilbagebetaling af det store pavelige Laan, under Trusel om ommunication, som tilsidst ogsaa virkelig paafulgte, og hvis Suspen- Kong Magnus kun med Nød, som det lader, udvirkede ved den eles Yndest, i hvilken han stod hos Paven. Men da dette staar i nøjeste Forbindelse med Collectorie-Anliggendet, og Nuncien Johan abertis Virksomhed i Norden under sit tredie Besøg der, maa vi a nærmere betragte og følge denne. Johannes var, som det oven-er nævnt, kommen til Sverige om Høsten 1356 med Breve til gen og Dronningen, hvori disse paa det indstændigste, men dog me-

[1]) Regest. Innoc. VI. commun. an. 7. fol. 52. p. 65. Han kaldes her ved Feil-skrift Havardus. Han omtales som Erkeprest meget ofte i Breve fra den Tid.

[2]) Provisionsbrevet af 2den Jan. 1360; Reg. Innoc. VI. Cod. chart. I. XXII. (an. 8) fol. 77. vs. Ogsaa Hallvards Supplicationsrolle af samme Dag, hvoraf man saaledes kan see, at han den 2den Juli 1360 endnu var i Avig-non. Han anholdt her blandt andet om, i Betragtning af den Afgang i Antallet af Geistlige i hans Diocese, som Pesten og Krigen havde bevirket, at maatte ordinere endeel „Skolarer", dog ej under 20 Aar, til Prester, hvad her og bevilgedes.

get venskabeligt, anraabtes om at betale Laanet tilbage, samt med lignende, mere eller mindre strenge, til begge Trottseterne, Erkebiskop Peter og Biskop Thomas, men ved Siden deraf ogsaa med Affkrift af hiin Dom af 24de October 1355, hvorved Kongen og Selvskyldnerne samt deres Arvinger under Banns Straf forpligtede sig at betale, samt med Bre til tre lübeckske Prælater om at forelægge Kongen endnu en yderste Frist, og, hvis Betaling heller ikke da fulgte, strax at skride til Excommunicationens Forkyndelse. Der stod i Commissoriet, at de, eller hvo af dem som dertil opfordredes, strax skulde sætte sig i Bevægelse, og, efter have manet Debitorerne tre Gange efter hinanden om at betale inden Maaneders Frist, skride til Executionens Forkyndelse, hvis Betaling e ikke skete. Altsaa var det vel Meningen, at ingen af Executorerne sk foretage sig noget, førend Nuncien udtrykkeligt opfordrede dem d Den af de tre Prælater, der paatog sig Hvervet — thi det var nok, een gjorde det, — var Chorsbroderen **Henrik Biscop**, der siden spillede en temmelig fremragende Rolle i disse Forhandlinger.

Johannes Guilaberti fandt, som han selv siden berettede for P ven [1]), den venligste Modtagelse hos Kongen, og det kan de nok hende, at han har gjort alt hvad der stod i hans Magt for at handle Kongen med Lempe og ikke gaa ham altfor hvast paa Klingen denne Tid, hvor han havde saa mange andre Plager og Bekymringer men holde Truslens Udførelse saa længe tilbage, som det passende lade sig gjøre. For det første synes han at have haft travlt med M tagelsen af de indkomne Collectionspenge. Den 17de September var i Linkøping og modtog der af Biskop Nikolaus Rumaskatten for de Aar 1354—1356, saavelsom af **Fireaarstienden** hvad der var ind met, nemlig ikke fuldt 680 Mk. svensk [2]). Det siges i alle de over di Udbetalinger oprettede Documenter, at Fireaarstienden, der som bek skulle betales i to Terminer aarligt i de fire Aar, alene for de fire fi Terminer, altsaa de to sidste Aar, vedkom det pavelige Kammer. Alts

---

[1]) Denne taler nemlig udtrykkeligt derom i sit senere Brev til Kongen af 1 Mai 1360, see nedenfor Side 686.

[2]) Rumaskatten beløb sig til 128 Mkr. 5 Ører 2 Pen. svensk Conrant, og Fire aarstienden nøjagtigt til 679 Mkr. 5 Ør. 2 Ert. sv. C. Alt hvad vi her meddele om hele denne Indkrævning i Sverige og Norge, er hentet fra en det pavelige Archiv opbevaret, omtrent samtidig, Affkrift af de originale Q teringsbreve. Ogsaa af Originalerne til disse findes nogle faa, (de skulde nemlig udferdiges in duplo, for at et Expl. kunde forblive hos vedkommende Biskop, og et nedlægges i det pavelige Archiv), men disse Originaler ere m ilde medfarne og tildeels ulæselige.

er man heraf, at der ved denne Tiendes Halvering mellem Kongen og t pavelige Kammer var gjort den Foranstaltning, at Kongen fik alt, vad der kom ind i de fire første Terminer, Kammeret alt hvad der kom d i de fire sidste. Og saaledes havde Kong Magnus formodentlig erede faaet en stor Deel af hvad han skulde have, ligesom vi ville see, han endnu fremdeles fik noget mere. Fra Linkøping begav Nuncien til Uppsala for at modtage den i 1351 afdøde Erkebiskop Hemings lige Gods, som allerede Pave Clemens havde ladet legge Beslag paa forbeholdt det pavelige Kammer, formedelst Gjeld til dette [1]), og som hans Efterfølger Erkebiskop Peter, Biskop Thomas af Vegsjø, og rsbroderen i Strengnes Byrge Gregoriussøn paa Pavens Befa- havde registreret og overleverede. Denne Forretning medtog flere ge (11te og 12te October, 3die November), thi Efterladenskabet op- aredes deels i Uppsala, deels paa de to erkebiskopelige Gaarde Arnø Karlaby, hvor man maatte begive sig hen, og imidlertid modtog ncien den 16de October i Stockholm Rumaskatten for de tre sidste r, og 185 Mkr. i Fireaarstiende af Biskop Magnus i Vesteraas [2]). n nysnævnte 3die November, da Regnskabet over Erkebiskop Hemings ds afsluttedes paa Karlaby, modtog Nuncien ogsaa de foreskrevne etalinger af Erkebiskop Peter, nemlig Rumaskatten af Uppsala Dio- for de tre sidste Aar, Restancer af Toaarstienden, 151 Mkr., og i aarstiende for de fire sidste Terminer lidt over 619 Mkr. [3]). Nun- blev nu i længere Tid i Stockholm eller nær derved; den 19de mber afsluttede han der sit Regnskab med Biskop Thyrgils i Streng- der betalte saavel Rumaskat som den hidtil ikke erlagte Toaars- e, 300 Mkr., og Fireaarstiende, lidt over 295 Mkr. [4]). Den 16de

[1]) Denne Gjeld angives ikke udtrykkeligt, men man skulde af enkelte Antydninger formode, at den var paabragen for Restancer af Toaarstienden. Egentlig havde allerede Joh. Guilaberti under sit forrige Ophold i Sverige foretaget Beslaglæggelsen og ladet optage Inventarier over Effecterne; disse bleve nu paany verificerede, og de Effecter, der befandtes med Rette at kunne kaldes den afdøde Erkebiskops Privat-Ejendom, overleverede til Nuncien.

[2]) Summen var nøjagtigt: Rumaskat 35 Mkr. 5 Ør. 14 Pen. sv. P., af frivillige Gaver i Kirkeblokken 10 Mkr., og i Fireaarstiende 185 Mkr. 2 Ør. sv. P.

[3]) Summerne vare nøjagtigt: Rumaskat 102 Mkr. 1 Ør. 2 Pen. sv.; Toaarstiende 151 Mkr. 3 Ør. 1 Ertog, hvortil dog egentlig kom 130 Mkr., som Erkebiskop Heming havde skyldet, og som man havde liqvideret i hans Bo, samt 14 Mkr., som Decanen i Uppsala, Sigfrid, der siden blev Biskop i Skara, ligeledes havde været skyldig; Fireaarstiende 619 Mkr. 3 Ør. 1 Ertog.

[4]) Summerne var nøjagtigt: Rumaskat 63 Mkr., og 295 Mkr. 3 Ører 1 Ertog i Fireaarstiende, samt 300 Mkr., deels i Restancer paa Toaarstiende, deels

December modtog han, fremdeles i Stockholm og paa det kongelige
Regnskab af Biskop Thomas i Wegsjø, der foruden Rumaskat bet
Mkr., indkomne af frivillige Gaver i Kirkeblokkene, og lidt over 72
i Fireaarstiende [1]). Ikke lang Tid forud, (den 28de October)
Kongen af Erkebiskop Peter og Biskop Thomas modtaget 1231
12 Ør. 1 Ertog sv. Pen. af den ham tilkommende Andeel af Fir
tienden [2]). Da Kongen paa denne Tid selv var i Stockholm,
sandsynligt, at Nuncien netop nu forkyndte ham Dommen og satt
en Frist, inden hvilken Betalingen skulde være skeet, hvis han ej
udsette sig for Excommunication. Man hører nu en Tidlang in
Nuncien, der formodentlig ej har kunnet foretage sig synderli
Grund af Krigen, som nu udbrød mellem Kongen og hans Søn
og som derfor vel har holdt sig rolig i det øvre Sverige, hvor
saa gjenfinde ham den 17de November 1357, da han i Minorit
ret i Stockholm modtog nogle Penge, som en Chorsbroder i U
var skyldig i Annater. Han har altsaa ej været ledig, men gjor
han efter Omstændighederne kunde for at inddrive Restancer af forsk
Slags. Kort efter begav han sig vestover for at drage til Nor
der fortsætte sine Opkrævninger. Den 12te December 1357 var
Skeninge og modtog der en liden Sum i Annater; den 19de
1358 gjestede han Biskop Nikolas af Skara paa hans Gaard Se
og modtog her foruden Rumaskat og et ubetydeligt Beløb indkom
villige Gaver henved 730 Mkr. i Fireaarstiende, samt den hele T
tiende, 1459½ Mkr., der dog liqvideredes i et tidligere for meget opp
Beløb; [3]) desforuden modtog han Annatpenge af et Par Chorsbrødre
er ikke usandsynligt, at Aarsagen, hvorfor Nuncien just nu reiste til No
søgte at undgaa at støde sammen med Kongen, var den, at han, som ma

---

for de fire første Terminer af Fireaarstienden. Hvorledes det hæng
men med dette sidste, er vanskeligt at forstaa, da jo Kongen skulde hav
der indkom for de første Terminer. Men maaskee tog Nuncien det me
gens Samtykke i Afdrag paa hans Gjeld.

[1]) Summerne vare nøjagtigt: Frivillige Gaver i Kirkeblokkerne 5 Mkr. 6
Rumaskat 19 Mkr. 1 Ør. 3 Pen. — Fireaarstiende 72 Mkr. 1 Ør.
sv. P.

[2]) Qvittering i det svenske Rigsarchiv.

[3]) Summerne vare nøjagtigt; Rumaskat 47 Mkr. ½ Øre sv. P. Fr
Gaver i Kirkeblokkene 11½ Mk. Fireaarstiende 729 Mkr. 6 Øre
aarstiende 1459 Mkr. 4 Ører. Dertil kom, heder det, 136 Mkr.
første Terminer af Fireaarstienden, men som tilligemed Toaarstiend
liqvideret i hvad der forhen beviisligt var formeget oppebaaret i fo
Restancer af Seraarstienden. Ogsaa her maa der vel siges det sam
hine første Terminer af Fireaarstienden, som ovenfor.

n endelig havde maattet anmode Executorerne om at skride ind og tillige iødet den pavelige Kammer-Ret Melding om Sagernes Stilling, samt opmuntret den til at tage de nødvendige Forholdsregler, under hvilke Omstændigheder det maatte være mindre behageligt for ham at være nær tilstede. Dette maa nemlig være skeet ved Juletider, thi den 30te Mai 1358, ikkun noget over fem Maaneder derefter, udstedte Kammer-Auditoren en Skrivelse til Erkebiskoperne og Biskoperne af Köln, Mainz, Bremen, Lübeck, Schwerin, Ratzeburg, Verden, Lund, Uppsala, Linkøping, Vesterås, Strengnes, Skara, Aabo, Roeskilde, Ribe, Slesvig, Odense, Viborg, Aarhuus og Vegsjø, om at da han nu forgjeves havde ladet Kongen første, anden og tredie Gang paaminde om at betale Gjelden, var denne derved forfalden under den i saa Fald bestemte Excommunication, og det paalagdes herved hine Erkebiskoper og Biskoper, paa alle Søndage og Festdage, under Klokkeringning samt tændte og siden slukkede Lys, at erklære ham excommuniceret, indtil nærmere Befaling indløb om at holde op dermed [1]). Chorsbroderen Henrik Biscop, den af de tre Executorer, der besørgede Forretningerne, maa saaledes omtrent ved Juletider, efter Nunciens Anmodning, have fremstillet sig for Kongen, medens denne opholdt sig i Halland eller Skaane, og der have oplæst Dommen samt fordret Betalingen inden fire Maaneder, hvis Kongen ikke vilde udsætte sig for Excommunicationsstraffen, og Nuncien maa formodentlig samtidig have tilskrevet Kammerretten om at have hiin Skrivelse rede, hvis Betalingen efter de fire Maaneders Forløb ej paafulgte. Derhos erfarer man, at Henrik Biscop, som formodentlig havde vanskeligt for at komme til Erkebiskop Jakob i Lund, der paa denne Tid befandt sig i Linkøping som Erik Magnussøns Fange, overdrog dennes Cantsler, Chorbroder Markus af Linkøping, at oplæse Dommen for ham. Dette skete den 1ste Marts 1358, ved hvilken Lejlighed Markus overdrog til Jakob, formodentlig i hans Egenskab af Primas for Sverige, ogsaa at besørge Dommen forkyndt for de øvrige Selvskyldnere, da han selv, som han sagde, havde formeget at bestille med Kong Eriks Forretninger, til at han kunde vinde Tid dertil. Heraf seer man forresten, at Henrik Biscop da endnu ikke havde naaet at forkynde Dommen og forelægge den yderste Frist for andre end Kongen selv [2]). Naar Skrivelsen fra Curien om

---

[1]) Originalbrev i det pavelige Archiv.

[2]) Den forhen omtalte, samtidige Copi i det pavelige Archiv. Det kunde ved første Øiekast synes noget underligt, at Cantsler Markus gav Erkebiskop Jakob en saadan Commission, naar denne var fangen, men man maa dog antage, at han ikke egentlig holdtes i Fængsel, og meget godt fra sit Opholdssted i Linkøping kunde omsende skriftlige Paamindelser eller Gjenparter af de ham forelæste Acter.

at forkynde Kongen excommuniceret ikke udstedtes førend den 30te Mai, kan man neppe have hørt noget til dens Virkninger i Norden [illegible] langt hen paa Sommeren, om den iøvrigt nogensinde blev sat i [illegible] eller affendt fra Curien, thi paafaldende er det, at den endnu ligger i det pavelige Archiv, og man skulde saaledes nok kunne formode, at [illegible] af en eller anden Grund er bleven holdt tilbage, indtil den var bleven overflødig. Men hvorledes nu end dette forholder sig, da er det [illegible] vist, at Kongen blev excommuniceret. Spørgsmaalet er kun, om [illegible] skete ifølge Auditorens Skrivelse og paa den af ham antydede Viis, [illegible] paa en anden, mindre iøjnefaldende Maade, f. Ex. alene ved Henrik [illegible] scop. Dette skulde man, naar man seer hen til det paafølgende, [illegible] for rimeligst. Underligt er det forresten, at der ej findes Spor til, [illegible] Nuncien har blandet sig i Striden mellem Kong Magnus og hans [illegible] ved at optræde som Megler. Det eneste, hvoraf man maaskee [illegible] skulde kunne gjette noget saadant, er, at da han den 12te December 13[illegible] var i Skeninge, havde Erik den 8de været i Norrköping, ej langt [illegible] fra, saa at de rimeligviis havde stødt sammen, samt at man ej [illegible] derefter end den 5te Februar finder Kong Magnus og hans Moder [illegible] Skeninge [1]). Dette kunde maaskee udtydes som en Art af Forsøg [illegible] en Sammenkomst under Nunciens Megling, men der er i alle Fald [illegible] kommet noget synderligt ud deraf.

I April 1358 var Nuncien kommen til Oslo, hvor han den 2[illegible] i Domkirkens Sacristi og i Overvær af Biskop Sigfrid og Abbed [illegible] i Hovedø samt Broder Magnus Jonsson, en Prædikebroder fra [illegible] kilde, opgjorde Regnskab med Biskop Haavard af Hamar. Denne i[illegible] talte: i Rumaskat for de fire Aar 1354–1357 31 Mk. 2 Ert. 3 [illegible] norsk; i Fireaarstiende 360 Mkr. norsk [2]). Fra Oslo maa han [illegible] dragen til Søs lige til Stavanger, hvor han var den 23de Mai [illegible] et Kammer paa Bispsgaarden opgjorde Regnskab med Biskop Bo[illegible] i Overvær af Prest og Landprovst Audun paa Stodle samt nogle [illegible] Nunciens Følge [3]). Botulf indbetalte i Rumaskat for de fem Aar 135[illegible] —1357 18 Mkr. norsk Courant [4]), deels i Kalve- og Lammeskind, [illegible]

[1]) Alt dette fremgaar af, hvad der ovenfor er fremstillet i Beretningen [illegible] Feiden mellem Magnus og Erik.

[2]) Det tilføies her udtrykkeligt, at alle hine Merker i norsk Courant vare li[illegible] med den nu gjældende svenske Myntfort.

[3]) Der staar „Audueno Curato et præposito rurali in Stadhum (der [illegible] sentlig maa læses Stadhlum) Johanne de Reppre filio Andree de Repp[illegible] quondam, et Johanne Corneti, famulis domini nuncii, Bergensis, Tor[illegible] censis et Cameracensis dioecesium. Man seer saaledes, at Provst [illegible] hørte til Bergens Stift.

[4]) Een Mark af denne siges her udtrykkeligt at svare til tre Sh. Sterling.

norsk Smaamynt; i Afdrag paa Restancer af Treaarstiende 4 Mk. 2 rer 2 Ertoger norske Penge og i Fireaarstiende 198 Mk. 6 Ører 2 toger 1 Pen. norsk [1]). Fra Stavanger reiste Nuncien videre til Ber. l, hvor han en Dag i Juli [2]), og i Overvær af Predikebrødrene ke Ivarssøn og Valter, samt Guthorm Haraldssøn Prest til Marie- ken, modtog Opgjør af Biskop Gisbrikt samt hans Chorsbrødre Odd- r Thorsteinssøn og Helge Hallsteinssøn, der i Rumaskat for de 6 r 1353—1358 betalte 215 Mk. 1 Øre i de nu casserede kobberblan- ide Myntsorter, kaldte Gunnarspening og Flosepening [3]), 19 Sh. 8 Sterling, beregnet til 6 Mk. 4 Ør. 12 Pen.; 4 gamle franske ild-Écus af Kong Philips, beregnede til 4 Mk. 4 Ører, samt 4 emontesiske Guldgylden, beregnede til 4 Mk. norsk Courant. Alle ise Penge havde i sin Tid været hævede af en afgangen Chorsbroder af Simonssøn. Dernæst betalte de, fremdeles i Rumaskat, hævet for fire Aar 1353—1357 af Chorsbroder Sigurd Ivarssøn, 85 Mk. 6 rer 2 Ertoger norsk Courant; 21 Mk. 6 Ør. i den nu casserede svenske ynt [4]), beregnet til 14 Mk. 4 Ører; i smaa norske Penge, sedvanligt ldet Skeppeninger, 5 Mkr., fremdeles 13 Sh. 2 Pen. Sterl., bereg- t til 4 Mk. 3 Ører 3 Pen. norsk Courant. Endelig betalte de hvad horsbroderen Erlend Jonssøn havde hævet for Aaret 1357, nemlig 32 k. 2 Ør. norsk Courant og 2 Sh. 7 Pen. Sterl. beregnede til 7 k, samt 4 Ører 1½ Ertog i Skeppeninger, beregnede til det samme i værende norske Courant. For de 4 Aar 1349, 1350, 1351 og 1352 de daværende Abbed Arnulf i Hovedø og Ingjald, nu Prior samme- ds, modtaget Opgjør. Endvidere betalte Biskopen og Chorsbrødrene Restancer paa Treaarstiende 5 Mk.; og som endnu ubetalte Fordrin- opstilledes 72 Mk. hos Magister Capellarum, 6 Mk. hos Presten Fane, og 3 Mk. hos Presten til Herdla, hvilke disse Geistlige som

---

1) Heri, siges der, var iberegnet 6 Mkr. brendt Sølv, to Écus, en keiserlig, en af forhenværende Kong Philip af Frankrige, begge tilsammen regnede for 18 Ører 2 Ertoger; samt 2 piemontesiske Gylden, tilſ. for 2 Mkr., og 9 Pd. 9 Sh. 6 Pen. Sterling, regnede for 63 Mkr. 4 Ert.

2) Dagen er ikke angiven, men det maa have været allerførst i Juli, siden han endnu den 24de samme Maaned kunde være tilbage i Oslo efterat have lagt Veien om Nidaroos.

3) Disse Slags casserede (reprobata) Pengesorter siges at være cuprea, d. e. af Kobber, hvilket neppe betegner, at de vare Kobberpenge, men alene at de vare sterkt blandede med Kobber.

4) Om denne svenske Myntsort heder det, at den før gik ligt og til samme Cours, som den endnu brugelige norske; man seer, at den siden regnedes ⅓ mindre. Dette maa da være den Myntsort, der var afskaffet fra 22de Februar 1354 af. (se ovenf.)

kongelige Klerker fordrede sig fritagne for at betale. Af frivillige Gaver i Kirkeblokken var der indkommet 1½ Mk. norsk Courant, 3 Sh. 1 Pen. Sterling, beregnet til 1 Mk. 6 Pen. norsk, og 1⅓ Øre casseret svensk Mynt, beregnet til 2 Ertoger 6 Pen. norsk Courant. Endelig betaltes i Fireaarstiende 512 Mk., 3 Ører norsk Courant, hvori iberegnet 19 Mk. casseret svensk Mynt, der, omendskjønt den var ¼ ringere i Verdi, end den nu gængse norske Courant, dog blev tagen i Betaling som jevngod dermed, fordi Collectorerne edeligen godtgjorde, at de havde modtaget den, førend Cassationen var bleven bekjendtgjort i Byen; samt 6 Pd. Sterling, beregnet til 40 Mk. norsk Courant. Hertil kom et Legat, som en af Bergens Indbyggere havde givet til det hellige Lands Befrielse, nemlig 10 Mk. 6 Ør. 2 Ert. 6 Pen. norsk Courant, hvori iberegnet 21 Sh. 4 Pen. Sterl., beregnede til 7 Mk. 2 Ert. 6 Pen. norsk, og en Sølvskee vejende 1⅓ Ør., beregnet til 6 Ør. norsk. Fra Bergen begav Nuncien sig sandsynligviis til Nidaroos, hvor han, fremdeles i Juli Maaned [1]), gjorde Afregning med Erkebiskopen og Capitlet, eller dettes Repræsentant Chorsbroder Haakon Aamundessøn, i Domkirkens Sacristi, og i Overvær af Predikebroderen Nikolas samt den i Oslo boende franske Kjøbmand Johan Leblanc [2]) og Andres Sigurdssøn, den hamarske Biskops Tjener. Der betaltes i Rumaskat, samlet af hiin Chorsbroder Haakon i Aarene 1353—1357, 73 Mk. norsk gangbar Smaamynt, hvori iberegnet 4 Sh. 2 Pen. Sterling, samt en liden Sølvskee, beregnet til 5 Sh. Sterling, og 23 Mk. i casserede svenske Penge, der gjaldt ⅓ mindre end deres paalydende Verdi. Fremdeles betaltes i Fireaarstiende, samlet af Chorsbroder Haakon og hans Collega Lodin Petersøn 973 Mk. 1 Ør. 6 Pen. norsk Courant, heri iberegnet 11 Sh. 3 Pen. Sterling, samt omtrent 300 Mk. casseret svensk Smaamynt. Fra Nidaroos er Nuncien da formodentlig dragen over Land, maaske ledsaget af hiin Andres Sigurdssøn, til Oslo, hvor han endnu den 24de Juli i Domkirkens Sacristi og i Overvær af flere Predikebrødre, hvoriblandt Nikolas, Biskop Sigfrids Broder [3]), modtog Regnskab af Bisko-

---

[1]) Ogsaa her er Maanedsdagen udeladt. Det maa vel have været omtrent ved den 12te.

[2]) Han kaldtes derfor ogsaa „Francés“ d. e. „français“; der staar: Johannes dictus Leblanc, aliàs Francés, mercator et habitator Osloensis.

[3]) Der staar nemlig: præsentibus religiosis veris fratribus Thorberno lectore, Nicolao germano domini Episcopi, Magno Johannis, Johanne de Olstate (eller Obstate), Osloensis, Bergensis, Roskildensis et de Carmis, (Cammis, Caminis?) conventuum ordinis prædicatorum. Thorbjørn Lector var altsaa fra Conventet i Bergen, Nicolaus, Biskopens Broder, fra Oslo, Magnus Jensøn var fra Roskilde og Johan af Olsted eller Obsted maaskee fra Camin.

for Rumaskat og Fireaarstiende. I Rumaskat betaltes for de sex
fra 1352 til 1357 inclusive 239 Mk. 7 Ør. 6 Pen., og i Fire-
tiende 1075 Mk. 2 Ert. 2 Pen. Fremdeles Annater af den Præ-
e under Oslo Kirke, der efter Erkebiskop Paal var bleven overdra-
til Sira Thore Gunnarsøn, 30 Mk. norsk, samt en Sølvskaal med
yldt Fod, vejende 19½ Øre, og et Stykke Guldbrokade, vurderet for
Guldgylden, testamenteret af Sira Eiliv, Prest ved St. Andreas Kirke
slo, i Hjelp til det hellige Land. Hermed vare hans Opkrævninger
Norge denne Gang sluttede. I Rumaskat havde han modtaget noget
720 Mk. norsk, i Fireaarstiende lidt over 3119 Mk., tilsammen
ent 3840 Mk., hvilket tillagt de ovennævnte Smaasummer kan reg-
paa det nærmeste for 3900 Mk.; efter den angivne Cours af 3 Sh.
ling for 1 Mk. norsk Courant udgjør altsaa dette 585 Pd. Ster-
hvilken omtrent svarer til det Tidobbelte i vore Penge: just ingen
delig Sum at bringe hjem til den pavelige Kasse [1]).

Nuncien begav sig nu atter til Sverige, hvor han i September
med befandt sig paa Stockholms Slot. Da Kongesønnen Erik sam-
t var der, tyder dette saaledes paa en venskabelig Forbindelse og
e Forhandlinger mellem dem, og det torde ikke være saa usandsynligt,
Nuncius idetmindste har forsøgt paa at tilvejebringe en bedre For-
dse mellem ham og Faderen. Aarsagen, hvorfor Nuncien nu opholdt
i Stockholm, synes forøvrigt at være den, at han endnu ikke havde
taget Indbetalingerne fra Aabo Bispedømme. Disse synes heller
at være indkomne: der findes ingen Qvittering enten for Rumaskat
Fireaarstiende derfra, men alene for Annater, indbetalte af et Par
te Chorsbrødre. Ogsaa fra nogle andre Chorsbrødre i Strengnes
Uppsala, modtog Nuncien ved samme Lejlighed Annatpenge. Det
Beløb af den i Sverige nu indkomne Fireaarstiende var omtrent
0 Mk., altsaa ikke saa stort, som det fra Norge, men det maa erin-
, at intet var indkommet fra Finnland, og at maaskee ogsaa allerede
t var indbetalt tidligere. Beløbet for begge Riger tilsammen var
des omtrent 5700 Mk. eller 855 Pd. Sterling, svarende til det
obbelte i vore Tider, altsaa et temmelig tarveligt Udbytte. Da nu
s dette Beløb kun ligger indenfor Grændserne af den Halvdeel af
aarstienden, som tilfaldt Paven, maa det ansees for vist, at Kongen
sin Part idetmindste har faaet ligesaa meget, om ikke noget mere;

[1]) Man seer her fremdeles, at Oslo Bispestol, om ikke i sig selv var den største og indtægtsrigeste for Biskopen, dog var den, der indeholdt de fleste og bedst lønnede geistlige Embeder. Forholdet mellem alle fem Bispestole kan efter de angivne Summer betegnes som: Oslo 11, Nidaros, 10, Bergen 5, Hamar 4, Stavanger 2.

stort mere kan det dog heller ikke have været, og saaledes tør man vel antage, at de Pengesummer, der ved denne Tiende er kommen i Kongens Hænder, ikke have oversteget 6000 Mk. svenske Penge eller 900 (9000) Pund Sterling, svarende til 4050 (40500) Speciedalere. Denne Sum, der desuden indkom stykkeviis, kan ikke have forslaaet langt.

Efter denne Tid hører man ikke noget til Johannes Guilaberti, førend om Vaaren 1360, da han befandt sig ved Curien, og der var Tale om at sende ham paany til Norden, saaledes som det strax nedenfor skal omtales. Han maa vel saaledes være vendt tilbage til Avignon enten endnu om Høsten 1358, eller, hvad der er det sandsynligste, efter Erik Kongesøns Død om Sommeren 1359, da man vanskeligt kan antage, at han forlod Norden førend han havde oppebiet Udfaldet af Striden. Paa den Tid maa baade Kong Magnus, og de øvrige endnu levende Selvskyldnere have været løste i Bann, uden at der dog findes Spor til at det blev iagttaget, endmindre til hvad der af senere Historieskrivere har været paastaaet, at Rigerne for den Sags Skyld bleve belagte med Interdict, skjønt vi rigtignok ville see, at dette senere idetmindste holdtes i Baghaanden, trods en Constitution af Pave Bonifacius den 3de, ifølge hvilken Interdict ej maatte forkyndes paa Grund af Gjeldssager [1]). Der er senere gjort store Ophævelser over at Kongen saaledes, som det heder, trodsede Excommunicationen. Men om her virkelig nogen Trods har fundet Sted, vilde Brøden snare have været de excommunicerede Bispers, end Kongens, og Paven vilde ikke fremdeles have vedblevet at behandle Kongen med saa megen Lempe, ja endog at tilskrive ham med

[1]) At Kongen excommuniceredes, erfares noksom allerede af det Pavebrev af 18de Mai 1360, som vi strax her nedenfor komme til at omtale. At de øvrige Selvskyldnere deelte Skjebne med ham, siges udtrykkeligt i et Document denne Sag angaaende af 21de Juli 1363, der ligeledes i sin Tid vil blive omtalt. Der staar nemlig „at Auditoren Johannes Maurelli excommunicerede saavel Kongen, som Medskyldnerne, blandt dem ogsaa Biskop Nikolas af Skara i Egenskab af Biskop Sigges Efterfølger. Af disse geistlige Medskyldnere levede endnu den 22de Marts 1364, da en betydelig Afbetaling fandt Sted, Erkebiskop Peter og Biskoperne Nikolas af Skara, Nikolas af Linkøping, Thyrgils af Strengnes, Heming af Aabo, og Magnus af Vesteraas. Om Excommunicationen tales der i Riimkrøniken, og der anføres som Grund, „at Kongen handlede mod Kirkens Frihed"; dette er, som man seer, urigtigt. Ericus Olai (Scr. r. Sv. II.) kommer Sagen noget nærmere, ved at angive, at han havde hævet de Penge, der tilhørte det apostoliske Kammer; her sigtes, som man seer, til Laanet, men Sandheden kommer dog ikke frem, hvad enten nu Forfatteren ej har kjendt den eller med Flid fordulgt den. Derhos tillegger han, at Riget belagdes med Interdict, hvilket i alle Fald ej skete førend senere, da Henrik Biscop i 1360 havde faaet Fuldmagt dertil, see nedenfor. Den ovenomtalte Bonifacius d. 8des Constitution (Extravagantes VIII. C. 2) siger udtrykkeligt, at intet Interdict kan paalægges formedelst Gjeld i Penge.

a umiskjendelig Velvillje, som vi ville erfare af de Skrivelser, vi strax nefter komme til at omtale. Den rette Sammenhæng torde nok være n, at Johannes Guilaberti selv, og Henrik Biscop, der enten fulgte m til Curien, eller indtraf omtrent samtidigt med ham, baade før deres reise fra Norden have indrømmet alle Vedkommende en midlertidig nstand med Excommunicationens Iverksettelse, indtil de havde foredra- Sagen for Paven, og derhos strax ved deres Ankomst til Avignon e gaaet i Forbøn for Kongen om at Fristen endnu i nogen Tid maatte længes. Dog er det ikke usandsynligt, at de misfornøjede og stridige ormænd, hvis Betragtningsmaade af Forholdene egentlig er den, der aler sig i Riimkrøniken og i Ericus Olai's Krønike, og som allerede s at have gjort sig gjeldende hos Fru Birgitta[1]), der under sit nu- rende Ophold i Rom neppe kjendte Sagens rette Sammenhæng, siden de benyttet hiin over Kongen svævende Bannsettelse som et vigtigt Paa- d til at svigte den Troskab, de skyldte ham.

Paa sin Reise til Curien, maaskee hos Henrik Biscop i Lübeck eller leds i denne Stad, synes Johannes Guilaberti at have nedlagt alle Penge, han førte med sig fra Norden, nemlig hine 5700 Mk. svenskt er norsk Courant, og dertil henved 900 Mk. i Rumaskat, Annater o. v., tilsammen omtrent 6600 Mk. svenskt norsk Courant eller henved 00 Gylden. Thi i de pavelige Kammer-Regnskaber findes antegnet, den føromtalte Kjøbmand fra Asti, Antonio Malabayla, den 15de Mai 60 modtog af den pavelige Skatmester 10000 Guldgylden i rede Penge, 6000 i en Anvisning paa den pavelige Collector for Sverige og Norge, skulde udbetale ham dem i Tydskland[2]). Denne Collector kan ikke være jen anden end Henrik Biscop, der just i dette Erende reiste til Norden.

Imidlertid, maaskee førend Johannes Guilaberti og Henrik Biscop nu var komne til Avignon i 1359, havde Pave Innocentius beslut- at sende et nyt Sendebud, Klerken **Egghard af Basdaw** fra Ver- is Biskopsdømme, til Sverige og Norge. Idetmindste udferdigedes

[1]) See Revel. St. Birgittæ, Extravag. Cap. 80. En, siger hun, skal gaa til Kongen, (s. o. S. 180) og bebreide ham flere Ting, blandt andet „at det er tvivlsomt, om han har den rette Tro, siden han, forbuden Kirken, dog ligefuldt er traadt ind i Kirker, og har hørt Messe". Dette har igjen aabenbart Ericus Olai benyttet (Scr. r. Sv. II. 107) og varieret.

[2]) Miscellanea Cameralia 1341—1365 i det pavelige Archiv fol. 141. Der staar at Antonio M. skulde modtage hine 6000 Gylden „in partibus Alamaniæ" af Collectorerne for Sverige og Norge. Den sedvanlige Cours i de Tider var, at en Gylden gik lige med 1 Mkr. Penninger af det Slags, hvoraf der gik 5 paa 1 Mk. brendt; men da det nu ved dette Laan udtrykkeligt var bestemt, at en Mark brendt skulde regnes til 6 Mk. Pen., maa man for at finde Forholdet først dividere hine 6000 med 6, og siden multiplicere med 5; dette gjør egentlig 5500, men da denne Regning kun er omtrentlig, bliver Differencen ikke af Betydenhed.

der Pas og Anbefaling for ham til alle geistlige og verdslige Her[…] paa hans Vej den 8de Septbr. 1359 [1]). Men der findes ingen Spor at han har været i Norden, saa at det vel kan være, at denne Send[…] er bleven indstillet, efterat Johan Guilaberti og Henrik Biscop imidlertid ankomne. Man fandt det formodentlig mest hensigtsmæssigt at sende d[…] Omkring 18de Mai udferdigedes deres Instruxer og Følgebreve. I[…] lertid var det dog maaskee alene Henrik Biscop, hvem det egentlige[…] drivningsverk nu overdroges, uagtet Johannes Guilaberti fremdeles [...]tes Collector. Thi kun om ham er der Tale, hvor der handles om communicationens Forkyndelse eller Udsettelse. Johannes Guila[…] Hovedhverv synes det nemlig at have været, i Forening med [...] Biscop at forestaa Lunds Erkestol. Erkebiskop Jacob var, det vi[…] hvorledes, kommen paa fri Fod, men havde tilladt sig flere Vilk[…] heder og aldeles forsømt sine kirkelige Forretninger, saa at det [...] heder om ham, at han ikke som Erkebiskop sang en eneste Messe [2]). [...] synes endog som om han strax efter sin Frigivelse begav sig til [...]holm, formodentlig fordi han der følte sig mere sikker. Paven erk[…] ham derfor suspenderet, indsatte Johannes Guilaberti samt Henrik B[…] til midlertidige Bestyrere af Erkestolen og paalagde derhos den fi[…] indstevne Erkebiskopen for Curien, paa Grund af hans voldelige og [...]sende Fremferd mod Provsten i Lund, Nikolas Axelssøn [3]). Me[…] var altsaa vel den, at Johannes Guilaberti for det første skulde [...] sin Bolig i Lund, medens Henrik Biscop drog videre.

Det fornemste af de Breve, som Henrik Biscop bragte med en pavelig Skrivelse til Kong Magnus af 18de Mai 1360, h[…] denne fik Udsettelse af Excommunicationen indtil **det følgende Paaske.** I dette Brev roste Paven ham særdeles for den Gjes[…] og Beskyttelse, som hine to Sendebud havde nydt hos ham. „D[…] nys" skrev han, „med glade Miner berettet os om den kongelige mildhed og Beskyttelse, hvormed du understøttede dem selv, deres og deres Gods". Dette har vel bidraget meget til at stemme [...]

[1]) Innocent. VI Archetyp. epist. an. 7.

[2]) Dette sidste fortælles i Erkebiskop Nikolaus's Krønike. I den pavelig[…] velse om hans Suspension heder det, at han som oftest var fravære[…] sit Sæde og forsømte dets Styrelse. Fraværelsen synes dog ifølge d[…] anførte at have været for en stor Deel ufrivillig.

[3]) Regest. Innocent. VI. Secreta ann. 8 fol. 28. Brevet om Stevning 19de Mai. Det heder her, at han paa selve Domkirkegaarden i Lund den Kirkens Fredhelligt havde med væbnet Haand og Voldsanvendelse[…] gribe Nikolaus Axelssøn, der endog tillige var pavelig Nuncius, sa[…] ham fremdeles fangen. Samme Dag udferdigedes der Skrivelser til [...]lige Prælater i Norden og Tydskland om ved Kirkerne at publicere di[…] føjninger. Jfr. Bzovii Annales. XII. 1274.

fligt for Kongen, men desuden havde denne nu virkelig faaet afbetalt et, om end ikke saa meget, thi Gjelden, der tidligere beløb sig til over 00 Guldgylden, angives nu kun til 15000, og der siges udtrykkeligt, Kongen havde afbetalt endeel. Dette maa vel altsaa være skeet ved p af hans Andeel af Fireaarstienden, og naar vi nys have seet annes Guilaberti modtage denne paa enkelte Steder for nogle af de e Terminer, da have vi heri maaskee netop disse Afbetalinger. „Det de os ondt at høre", skriver Paven, „at du formedelst altfor silbig aling har paadraget dig de apostoliske Straffedomme, og at disse ere ne offentlig forkyndte over dig; men formedelst din Trones kongelige nds, for hvilken vi med Rette have venskabeligt Hensyn, suspendere ed førnævnte Henrik de samme Domme indtil førstkommende Paaske vor særdeles Naade, hvilken vi og gjerne, min Søn, udstrakte videre dig og dine, hvis ikke den umaadelige Byrde af Udgifter, der paa- er os for de al Verden bekjendte Krige vedkommende Kirkens Land- er, altfor meget trykkede os. Derfor bede og formane vi dig alvor- , at du formedelst den Ærbødighed, du skylder Gud og det apostoliske de, samt formedelst din kongelige Trones Herlighed foranstalter Resten Summen ufortøvet udbetalt, saaledes at Gjelden kan faa en Ende, at det apostoliske Sæde kan føle sig opfordret til yderligere Gunst- isninger, hvorom, samt om hvad dermed staar i Forbindelse, førnævnte rik vil kunne underrette dig med ligesaa stor Troværdighed, som om hørte det af vor egen Mund" [1]). Hvad dette var for Gunstbeviis- er, vides ikke; formodentlig var det dog kun enkelte af de sedvanlige lige Indrømmelser eller Fritagelser, hvorpaa man i hine Tider satte megen Priis. Samtidigt skrev Paven ogsaa til Dronningen saavel- til de svenske Biskoper, foreholdt dem alvorligt deres Forpligtelser, bad dem indstændigt om at opfylde dem samt at faa Kongen til at e sin Pligt. „Da vi", siger han, „trykkede af Byrderne ved Kri- i Lombardiet, altfor meget, — vi tilstaa det ugjerne — trænge el til hine Penge, som til endnu flere, bede og formane vi dig ind- ldigt, at du ved dig og Dine anbringer saa virksomme Forestillinger Kongen og dem af hans Mænd, som du finder det tjenligst, at e Summer kunne faaes tilbage fra ham; ellers maa du have for , at da du engang har gjort denne Gjeld til din egen, vil den ufor- t, uden at træde nogen Ret for nær, blive krævet af dig" [2]). Men

[1]) Secret. Innocent. ann. 8 fol. 26. Brevet findes ogsaa i Orginalconcept, i Archetyp. epist. Innoc. VI. ann. 7.

[2]) Dette Brev findes alene i Concept, nemlig i Innoc. VI. archetyp. epist. ann. 7. Ved dette Sted, der handler om at ordentlig Betaling forventes, er der tilføjet i Margen af den, der corrigerede Conceptet: „attende: non penas".

at det dog nu var Pavens Hensigt, at forsøge de yderste Tvangsmidle
seer man deraf, at Henrik Biscop ved Skrivelse af samme Dag virkel
fik Fuldmagt til at paalægge saavel Sverige, som Norge og Skaa
kirkeligt Interdict, uden at Pave Bonifacius's eller andre Bestemmel
heri skulde gjøre nogen Hindring. „Da vi", siger Paven, „have i en
de vigtigste Anliggender prøvet fuldkommen Tiltro til din Conduite,
myndige vi dig herved, af Grunde, som vi mundtligt have forklaret di
til, naar det tykkes dig hensigtsmessigt, hvilket vi overlade til din eg
Samvittighed at afgjøre, at belægge Rigerne med kirkeligt Interdi
simpelthen eller kun til en Tid, og tillige til at hæve det, trods v
Forgænger Bonifacius's og andre modsatte Bestemmelser [1]).

Ej længe efter reiste Henrik Biscop afsted, efterat han ogsaa
sig selv havde faaet endeel Begunstigelser af Curien [2]). Johannes Gu
laberti kom neppe mere til Norden. Thi det er vist, at han døde v
Curien enten i det samme, eller i det følgende Aar, og da man ej m
hører til ham i de nordlige Lande, er det sandsynligt, at han ikke
gang tiltraadte nogen Reise derhen, men at han formedelst Sygdom el
Alderdomsfragbed er bleven tilbage i Avignon, og der afgaaet ved D

Dette kan enten betegne et udtrykkeligt Forbud mod at nogen Strafecla
indføres eller og næsten det Modsatte: en Erindring om at en saadan n
vendig Clausul her ej var indført. Det første er dog det sandsynligste.

[1]) Secret. Innoc. VI., ann. 8. fol. 27.

[2]) For det første nemlig, at han ogsaa under sin Fraværelse i Norden ma
nyde Indtægterne af sine geistlige Embeder, uagtet han ikke kunde besørge d
Dette blev ham tilstaaet ved Bevilgning af 24de Mai 1360. Men desf
findes ogsaa en heel Supplicationsrolle bevilget af Paven den 17de J
derefter, og indgiven af „Collectoren i Sverige, Norge og Danmark", ang
ende Besættelsen af flere ved langvarig Ledighed under Curien devolver
Beneficier, og som indeholder flere Begunstigelser, tilstaaede Henrik Bis
Man skulde et Øjeblik endog næsten kunne antage, at Ansøgningerne vare i
givne af ham selv, men ved nærmere Betragtning viser det sig dog, at F
fatteren maa have været Johannes Guilaberti, thi Henrik Biscop omtal
som en fra ham forskjellig Person. Ansøgeren anholder om, at disse Be
ficier maa overdrages til visse herefter nævnte Personer, der kunde ber
dem for, at deres Indtægter skulle usurperes af Lægfolk, og hvoraf flere en
baade havde staaet Collectoren bi i Sverige, og fremdeles kunde staa h
bi. Først og fremst ansøges for Henrik Biscop, Pavens Capellan, Bacca
Lovkyndighed og bevandret i den canoniske Ret, samt nu affendt til Kon
af Sverige, om et Canonicat med Præbende i Lund. Blandt andre paa de
Maade begunstigede maa vi nævne „Johannes de Alto", der i Sverige sk
arbeide i Pavens Anliggender, og som nu fik et Canonicat med Præbend
Lund, samt en vis Johan Rudolfssøn, der skulde erholde den ovenfor omta
til Erkeprest i Oslo udnævnte Stigande Stephanssøns hidtil nydte Be
cium, Ivinala i Finland, naar Stigande var kommen i rolig Besiddelse
Erkeprest-Embedet. Innoc. VI. Reg. Suppl. ann. 8. fol. 127.

n. Det sidste, man hører fra ham, er fra 17de Juni 1360[1]). Om enrik Biscops Virksomhed i Norden erfares der heller ikke stort for t første. Det kan alene sluttes af senere Brevskaber, at han har haft re Forhandlinger med Kongen og de svenske Prælater om den Sag, at han, omendskjønt Betalingen endnu gik i noget Langdrag, saa at endog stundom var nødt til, idetmindste at true med Excommunication, ndom vel og for en kort Tid at forkynde den, dog ikke fandt det nødvdigt, at skride til Interdict, og at Kongen fremdeles blev i den bedste rstaaelse med Curien. Men for det første havde dog Kongen nu Fred til Paaske 1361, og derved var allerede meget vundet.

Kong Valdemar erobrer Skaane, som Kong Magnus maa lade ham beholde. Forbittrelse herover i Sverige.

Det er imidlertid ikke saa usandsynligt, at den nye pavelige Nuncius en allerførste Tid efter sin Tilbagekomst til Norden ikke engang vovede ind i Sverige. Thi han forefandt der Krigsluen paany tændt, og det de ej have været mere end rimeligt, om han for det første betænkte noget, og afventede Tingenes Gang, inden han gjestede det urolige d, hvor man desuden nu neppe havde Sands for at høre, hvad han havde rebringe. Kong Valdemars Planer til Skaanes Gjenerhvervelse mede sig mere og mere sin Modenhed, hvor ugunstige end Omstændderne synes at være dertil, da Jydernes Opstand neppe nogensinde heftigere end nu. Men han havde desuagtet truffet sine Forøregler saa klogt, at Byttet allerede var ham temmelig sikkert. Hvad fenere paafulgte, sammenholdt med hvad vi allerede før have seet, ker uvilkaarligt den Formodning, at der fremdeles var en hemmelig rstaaelse, et listigt Spil aftalt mellem ham og Hertug Albrecht, uanat denne nu for ganske nyligt havde staaet paa Magnus's Side. n paa hvad Maade og i hvilken Udstrækning disse underfundige Inguer bleve drevne; om egentlig alle tre Fyrster søgte at overliste hinden indbyrdes, og at det alene kan betragtes som en tilfældig eller af ebliffets Forhold fremkaldt Combination, at Albrecht og Valdemar, da det gjaldt, vare fælles om at slaa sig til Ridder paa Magnus,

[1]) See den her strax ovenfor omtalte Supplicationsrolle. Han maa være død en temmelig god Stund før den 30te October 1361, thi da fik Bromold, Erkebiskop i Riga, sin Ansøgning bevilget om at hans Frænde Nikolas af Tisenhusen, kunde faa Provision paa Decanatet i Dorpat efter ham (s. o. S. 564.) Det heder her udtrykkeligt, at Johannes Guilaberti var død ved Curien.

eller om dette ligesaavel senere som tidligere var Aftalen mellem de trods alle mellemkommende Hindringer, endog aabenbare Fejder, det lader sig nu ikke afgjøre. Saa meget er kun vist, at Magnus blev et O for disse Fyrsters overlegne Statskløgt og for sine egne Mænds M gel paa Loyalitet.

Planen synes nu at have været den, ved forstilte Freds- eller F liigs-Underhandlinger at hale Tiden ud og berolige Kong Magnus, dens Valdemar i al Stilhed gjorde sine Forberedelser for at kunne v færdig at slaa til, naar det udfordredes. Gjenstanden for Underha lingerne var de Fordringer, som den ulykkelige Fejde mellem Kong Ma nus og hans Søn havde givet baade Valdemar og Albrecht et S Ret til at fremsætte, og hvis Ikkeopfyldelse de kunde betragte som ca belli. Valdemar havde faaet Tilsagn om Helsingborg, Albrecht pa Erstatning for de Tab, han under Krigen havde lidt. Endnu i Fe 1360, medens Valdemar laa i Jylland, lod denne opsætte et Udk et Forliig med Kong Magnus, ifølge hvilket deres Mellemværende sk afgjøres af fire Mænd, opnævnte fra hver Side, og hvis disse ikke kunde blive enige, da af tvende andre, nemlig Hertug Erik af Saxen Valdemars, og Grev Henrik af Holsten paa Magnus's Side[1]). Albrecht af Mecklenburg vilde blive den første og fornemste af de Dommere som Magnus skulde opnævne, er let at indsee. For Ojeb ket kom vel ingen saadan Overeenskomst istand, men der underhandl dog paa dette Grundlag, og Hertug Albrecht havde det især ove tes travlt med at gaa imellem begge Parter som Megler. I April han sig give Lejdebrev af Kong Magnus, for at kunne komme til rige med flere Fyrster og Herrer, og der at underhandle[2]). Imid skyndte Valdemar sig at indgaa Forliig med de holstenske Grever[3]) stille de misfornøjede jydske Adelsmænd tilfreds ved kloge og beti Eftergivelser, idet han paa et Danehof i Kalundborg den 31te Mai stedte en udførlig og fuldstændig Haandfestning[4]). Endog i denne tes der om „de Landskaber, som med Guds Hjelp herefter maatte erhverves"; et Beviis nok paa, at Skaanes Gjenerobring nu var net. Og derpaa foretog han de meest omfattende Krigsrustninger. boerne og Klostermændene maatte paa egen Bekostning udruste S og stille dem til hans Disposition. I Hast havde han en stor

[1]) Suhm, III. S. 835. Man seer tydeligt, at dette kun er et Concept, i engang Huller til Seglremmer findes anbragte.

[2]) Styffe, Bidrag etc. No. 24. S. 41.

[3]) Naar Forliget sluttedes, vides ikke nøjagtigt, see Suhm XIII. 401, jfr. H Gesch. Valdemars. S. 401.

[4]) Suhm, XIII.

llet, hvormed han, vistnok omtrent ved Midten af Juni Maaned, satte r til Skaane, ledsaget af sin Søn Christopher, der nys var udnævnt Hertug af Laaland, Hertug Erik af Saxen, og maaskee flere andre ster — idetmindste kom de senere til —, og underlagde sig nu, som det sy i meget stor Hast det aabne Land, og besatte flere Stæder, navnlig mø, saa at han allerede den 10de Juli, da han netop havde begyndt beleire Helsingborg, kunde rose sig af „at Gud nu havde forhjul ham til Skaane, hans rette Arveland" [1]).

[1]) Om Valdemars Udrustninger see Chr. af 1363 i Asmuss. og Mich. Archiv. I. c. 225. At det forøvrigt maa være gaaet saaledes til, som her ovenfor antydet, idetmindste hvad Tiden angaaer, skjønt Skaanes Indtagelse ellers pleier at henføres til en noget silbigere Tid af Aaret, er af flere Omstændigheder indlysende. For det første siges det udtrykkeligt i Erkebiskop Nikolas's Biskopskrønike (Scr. R. D. VI. S. 630), at Kong Valdemar begyndte Helsingborgs Beleiring den 9de Juli (in profesto Canuti regis & martyris), og Erkebiskop Nikolas havde selv været et samtidigt Vidne til disse Begivenheder. Desuden findes der endnu i Lübecks Archiv et af Kong Valdemar udstedt og med hans Segl forsynet Sikkerhedsbrev for de (hanseatiske) Kjøbmænd, der vilde besøge hans Land (d. e. Skaane), dateret „foran Helsingborg Slot Fredag før St. Margrete-Aften 1360", hvori det udtrykkeligt heder, „at eftersom Gud nu havde forhjulpet ham til hans Arveland Skaane, saa havde han efter Samraad med sine Frænder og Venner, saavelsom de Høvedsmænd og andre Mænd, der nu laa i Felten med ham og vare hos ham, besluttet følgende" o. s. v. Brevet er aftrykt i Lappenbergs Sartorius II. 476. Fredag før St. Margrete kan enten være 10de eller 17de Juli, alt eftersom man regner St. Margrete-Dag til 13de eller 20de Juli. Nu er det vel saa, at man i alle norske og svenske, samt de fleste danske Kalendarier kun finder den sidstnævnte Dag helliget St. Margrete, medens derimod alle tydske, idetmindste nordtydske, have hendes Navn ved den 13de; men da dette Brev er skrevet paa Plattydsk, altsaa af en tydsk Secretær, bør man antage, at han ogsaa har regnet Dagen paa tydsk Viis, saameget mere som der i den Beretning, der samtidigt blev opsat af en rostocksk Gesandtskabsnotar, og som vi strax efter komme til at omhandle, tales om St. Margretedag paa en Maade, der tydeligt viser, at dermed menes den 13de Juli. Men sæt endog, at hiin Udstedelsesdag er den 17de og ikke den 10de Juli; Forskjellen gjør lidet til Sagen, og Valdemar betragtede sig alligevel endnu i Juli som Skaanes Herre, hvis Erobring saaledes gaar forud for Beleiringen af Helsingborg, og kan heller ikke være skeet i en saadan Haandevending, at den ej idetmindste maa have medtaget en tre eller fire Uger, altsaa taget sin Begyndelse endnu i Juni. Vi ville strax nedenfor see, at Valdemar den 4de Juli var i Malmø, altsaa havde han vel da besat denne Stad. Naar Styffe i sine „Bidrag" S. XXVII, XXIX, antager, at hiin Angivelse i Biskopskrøniken, at Helsingborgs Beleiring begyndte den 9de Juli, er urigtig, og at man heller i dets Sted burde sætte den 10de August, da har han formodentlig ikke bemerket det nysanførte Brev, der er uimodsigeligt. Hans Hovedgrund, at Valdemar ifølge den nysnævnte Gesandtskabsberetning havde Stædernes Borgermestre til Bords hos sig i Kjøbenhavn den 9de, og den 10de sendte dem Bud, at han skulde paa Jagt, bliver af mindre Vegt, naar man betænker den korte Afstand mellem

Efterretningen herom maatte ikke være lidet overraskende for K Magnus, der, saaledes som det allerede er nævnt, havde opholdt i Mælar-Egnene den hele Vinter, ivrigt beskjeftiget med at stifte Ret og sørge for Landets indre Rolighed, vistnok i den Formodning, at jydske Opstand gav Valdemar for meget at bestille til at han saa skulde kunne staa med en stor Hær i Skaane. Endnu i Paasketiden Magnus i Stockholm, og da var ogsaa hans Søn Kong Haakon men til ham, thi det foromtalte Leidebrev for Hertug Albrecht, Magnus udstedte, er dateret fra Stockholm 4de Dag Paaske, den April, og medbeseglet af Kong Haakon. Men aldrig saasnart fik de om, hvad Valdemar havde taget sig til, førend de ilede ned til S med saa stor en Styrke, som de i Hast kunde faa samlet, thi Valdemar umuligt kan have begyndt Fiendtlighederne førend midt i finde vi dog begge Kongerne allerede den 28de Juni i Lund, og da maa have været omgivne af en Krigsmagt, kan skjønnes alene at det paa denne Tid, da Valdemars Hær formodentlig allerede havde meste Deel af Skaane inde, kunde være muligt for dem at ophold saa langt inde i Landskabet, som i Lund, ja at endog Hertuginde borg paa samme Tid opholdt sig hos dem [1]). Vi ville ogsaa se gisl Jarl og flere kongelige Høvedsmænd en Maaneds Tid derefter ligge under Vaaben i Skaane [2]). Kongernes Ankomst maatte vel Valdemar noget i sit Erobringsløb, og det lader til, at han i nogen Tid lod Krigsforetagenderne hvile, om han end ikke slutte formelig Stilstand. At heller ikke Magnus og Haakon strax op ken om at gjøre ham Modstand, seer man deraf, at de netop nysnævnte 28de Juni i Lund indgik et Forbund med Grev Holsten, hvorved denne tilsagde dem sin Tjeneste mod en aarlig

---

Kjøbenhavn og Helsingborg, der gjorde det muligt for ham i faa Ti komme frem og tilbage. Ogsaa Chronisten af 1363 antyder, at Val var brudt ind i Skaane en god Stund førend Magnus kom til.

[1]) Der findes i det sv. Rigsarchiv et Brev, udstedt af Hertuginde Ing Lund den 28de Juni, hvorved hun qvitterer sin Foged Laurents Ingeb søn for alt hvad han paa hendes Vegne havde oppebaaret af Daars, hendes Besiddelser i øvre Sverige. Dette er, saavidt vides, den sidste man finder hende nævnt. Hun levede neppe længe efter den Tid.

[2]) See Leidebrevet for Hertug Albrecht af 13de August, Styffe, Bidrag, 24. S. 42, og udstedt af Erngisl Jarl, Magnus Nikolassøn, Fjallar Gotskalk Skarpenberg. Det lyder paa, at han skulde kunne besøge Rygnabro, hvilken de altsaa maa have holdt besat som et vigtigt Punkt (nemlig paa Hovedlandeveien fra Halland), og i hvis Nærhed de lebes maa have ligget, følgelig som Krigshøvedsmænd. Jfr. Styffe, Bi S. XXIX.

...els endog skulde hæves af Tolden ved Skanør og Falsterbod, lige... Kongerne ogsaa udstedte Gjeldsbrev til ham for 100 Mk. Sølv, skulde betales enten paa Mynten i Lund eller et andet sikkert Sted [3]). ...maa da saaledes endnu have haft Haab om at vinde Skaane tilbage. ... dette Haab glap visselig snart. Valdemar havde øjensynligt faaet ...taget, og Befolkningen selv synes at have været ham gunstigt stemt. ...nus, der i denne Tid var saa haardt presset af de pavelige Penge... kan ikke have haft Midler til at hverve fremmede Tropper i til...keligt Antal, og paa nogen synderlig Hjelp af Frelsemændene i hans Rige, der skulde danne Kjernen af hans Hær, var der neppe at ... Regning, thi deels vare de ej forpligtede til at følge ham længer til Landemæret — det vil sige det egentlige Sveriges, hvortil Skaane ...rte —, deels vare de ham fremdeles kun lidet gunstige, ja maatte ...ndog nu være dobbelt mistænkelige mod ham, da der er al Sand...hed for, at han atter havde Benedict Algotssøn hos sig. Der be... nemlig, at denne just i det samme Aar blev dræbt paa Rygnaholm, ... ganske nær ved Rygnabro, hvor de nysnævnte Hovedsmænd idet... senere paa Sommeren laa; ja efter en sildigere, ikke usand... Beretning, der dog mangler positiv Hjemmel, skal endog flere af ...terne, „med Erngisl Jarl og Marsken Karl Ulfsson i Spidsen", ...æret hans Banemænd [4]). Hvorledes nu end Sammenhængen her...

---

[3]) Herom udstedtes tvende Breve, begge aftrykte i Schl. Holst. Lau. Urkunder... samling, II. S. 240, 241, det sidste ogsaa i Scr. r. D. VII. S. 352. End... ...vldere udstedtes et tredie Brev, hvorved Kongen overtog Erik Magnussøns Gjeldsforpligtelser til de holstenske Grever, s. o. S. 653.

[4]) Benedicts Drab paa Rygnaholm omtales kort og godt i Chr. af 1389, Scr. r. D. VI. 533. Det er Messenius (Scondia XII. 195) som har den udførligere Beretning om at Drabet skete ved Erngisl og maaskee Karl Ulfsson. Ganske kan dette ej være grebet ud af Luften, og han maa vist have haft noget positivt for sig, kun er Spørgsmaalet, om han ikke her, som saa ofte, har behandlet blotte Gisninger, grundede paa en vilkaarlig Combination af Data, der i sig selv ej staa i Forbindelse med hinanden, som historiske Visheder, og ej alene berettet dem som notoriske Facta, men og deraf udledet andre Slutninger, som han da igjen har berettet med samme Sikkerhed, og altid uden at anføre nogen Kilde. Nu er det, som vi have seet, aldeles vist, at Erngisl Jarl laa ved Rygnabro i August 1360; at ogsaa Karl Ulfsson i denne Tid var nede i Skaane, sees deraf, at han tilligemed Erngisl Jarl nævnes som Medbesegler i et af de nys nævnte Breve vedkommende Grev Adolf af Holsteen, der udstedtes i Lund den 28de Juni, og at han da ogsaa var med ved Rygnabro, er idetmindste sandsynligt, skjønt han rigtignok ikke blev Marsk førend under K. Albrecht. Altsaa er det unegteligt meget muligt, at det med Benedicts Drab gik saaledes til, som Messenius siger. Men det kan ogsaa ligesaa gjerne være muligt, at Messenius paa en eller anden Maade har erfaret de nævnte Herrers Nærværelse ved Rygnabro, og strax egenmægtigt sat den i

med har været, om Benedict virkelig har opholdt sig hos Kongen, villet snige sig til ham, er bleven greben, indsat paa Rygnaholms og derpaa aflivet — under alle Omstændigheder maatte dette dog ondt Blod paa begge Sider og lamme den gjensidige Tillid mellem K og hans Mænd. Dog seer man, at Kong Magnus begav sig til singborgs Slot og formodentlig selv overtog Forsvaret, medens derimod ej hører tale om Haakon, saa at man næsten maa formo han skyndte sig tilbage, enten til Sverige eller Norge, maaskee for at flere Tropper, og komme sin Fader til Hjelp[1]).

Men forinden noget saadant kunde skee, var allerede Skaane u kaldeligt tabt. Der var begyndt Underhandlinger, og Magnus, de understøttet af sine Egne, med ringe Udsigter til Hjelp andenstedsfr trykket af alskens Forlegenheder, maatte snart tabe Modet. De egt Underhandlinger mellem Magnus og Valdemar aabnedes og ledede det synes, af Hertug Albrecht, der i det Øjemed fik Lejdebrev for sin Søn Henrik af Valdemar, dateret fra Malmø den 4de Juli 13 Men imidlertid var Valdemar selv allerede traadt i Underhandlinge Hansestæderne, hvis mangehaande Handelsforbindelser med Skaane gjøre det til en betænkelig Sag for dem at see dette Landskab skifte og hvilke han derfor ved allehaande gode Løfter maatte see til at lige, saa at de ej gjorde fælles Sag med Magnus. Han havde ladet dem anmode om at sende Befuldmægtigede til Kjøbenhavn raadslaa med ham, og Stæderne havde strax været villige dertil. germestrene fra Wismar, Rostock, Stralsund og Greifswald ank Kjøbenhavn allerede i de sidste Dage af Juli, de fra Lübeck en Tid sildigere, netop som Valdemar var over i Malmø[3]). Da han

Forbindelse med Benedicts Drab paa Rygnaholm. Og er det saa, da Historien om hans Giftermaal med og Forskydelse af Karl Ulfssøns en ny og ligesaa lidet hjemlet Gisning. Saameget bliver vel altid ri at da Benedict blev dræbt paa Rygnaholm, og endeel af Magnus's ger laa ved Rygnabro, er Benedicts Drab hovedsageligt at tilskriv men som Aarsag dertil behøver man ikke at gjette paa nogen særegen gjerrighed fra Jarlens Side, thi det Had, som alle de svenske St nærede til Benedict, forklarer det tilstrækkeligt, og desuden var han Forliget til Søderkøping erklæret fredløs i Sverige.

[1]) Man hører intet til Haakon for hele den øvrige Deel af 1360, og ej Sommeren 1361, da vi finde ham i Bergen.

[2]) Lejdebrevet er aftrykt i Rostocks Wöchentl. Nachrichten f. 1754, No. 53. Dette Brev viser saaledes, at Kong Valdemar allerede den 4 maa have været Herre over Malmø, forend han begyndte Belejrin Helsingborg.

[3]) Hvad der her berettes om disse Underhandlinger, er taget af en højst lig Beretning, opsat af en Skriver, der ledsagede de rostockske Borgerm

n 7de Juli, kom til Kjøbenhavn, bad han dem undskylde, at Tiden nu r ham for knap, til at han kunde raadslaa med dem i denne Stad, men modede dem om at ville umage sig med ham til Helsingborg, hvortil og vare villige. Han skulde nemlig, som vi vide, just nu begynde ottets Beleiring. Imidlertid havde han dem dog den 9de hos sig til rds, og handlede foreløbigt med dem om flere Anliggender, navnligt de Privilegier og Fribeds-Breve, der nu maatte blive at udstede, og hvilke de enedes mellem sig om at ville betale 1000, ja lige indtil 00 Mk. lybsk, om han fordrede det. Det var den samme Dag, der n, som vi have seet, regnedes for den, paa hvilken Helsingborgs Be-ing tog sin Begyndelse, hvad enten nu Kongen selv et Øieblik var ver og gav sine Befalinger, eller det skete i hans Navn. Den føl-de Dag lod han Borgermestrene anmode om, ufortøvet at forføie sig Helsingør, hvilket ogsaa skete, og nogle Dage efter begav de sig ogsaa r til Helsingborg, efterat have modtaget et Sikkerhedsbrev fra Kong gnus, som Valdemar selv overbragte dem. I Følge med Valdemar saavel Hertug Albrecht, som nogle svenske Riddere, der gave deres egster for Sikkerhedsbrevet: et Tegn paa, at Underhandlingerne nu a vare i Gang mellem Fyrsterne [1]). Men den Omstændighed,

som udførligt meddeler, hvad der passerede og forhandledes mellem dem og Kongen fra deres Ankomst den 26de Juni til den 19de Juli. Den er aftrykt i Lappenbergs Sartorius XIII. 415—420. Den dreier sig vistnok mest om Stædernes Anliggender, men indeholder dog ogsaa meget, der kaster Lys paa de øvrige Forhandlinger, og især paa Kong Valdemars Bevægelser, hvilke i denne Tid netop ere saa vigtige at kjende, for at faa noget Lys i Sammenhængen med Skaanes Indtagelse. Vi see saaledes, at den 23de Juni, Dagen efter Rostockernes Ankomst, var Kong Valdemar ikke i Skaane, men i Nestved; det er altsaa rimeligt, at Magnus og Haakons Ankomst til Skaane har bragt ham til at vende tilbage til Sjæland paa nogle Dage, for at skaffe flere Tropper eller Krigsfornødenheder til Veje.

[1]) Den nærmere Sammenhæng berettes saaledes: Thorsdagen den 9de Juli havde Kongen Borgermestrene til Bords. Fredagen den 10de havde de selv en Sammenkomst i Minoriterklostret, hvor der blandt andet raadsloges om nogle trykkende Bestemmelser, som de tydske Kjøbmænd i Bergen havde vedtaget. Samme Dag efter Middag sendte Kongen dem Bud, og bad dem undskylde, at han nu reed paa Jagt, men lovede næste Dag, Løverdag, til Middagstid at komme tilbage til Kjøbenhavn. Men om Aftenen i Mørkningen, kom der en Tjener og bad dem ufortøvet følge efter Kongen til Helsingør. Altsaa var han ej reden paa Jagt, men til Helsingør, for at sætte over til Helsingborg, og det er et Spørgsmaal, om ikke endog Ordene „at ride paa Jagt", kun var et af hans sædvanlige spøgende Udtryk, og at han meente at „drage i Felten". Borgermestrene begav sig ufortøvet til Helsingør, og der findes nu ingen Optegnelse førend fra Tirsdagen den 14de Juli, da Kong Valdemar, som ovennævnt, kom over til Helsingør, med Sikkerhedsbrevet fra

at et Sikkerhedsbrev, udstedt af Magnus med Forløfte af hans Mænd, ansaaes nødvendigt, viser, at hans Krigsstyrke dog heller ikke kan have været saa ganske ubetydelig, eller indskrænket til Helsingborg alene. Strax efter Borgermestrenes Ankomst til Helsingborg anmodede Kongen dem om at tage Deel i Underhandlingerne, høre hvad han havde at forebringe og at besvare, og give ham deres Raad. De svarede først, at da deres Stæder havde Fred med Kong Magnus, vilde det stride mod deres Ære, om der i deres Nærværelse forhandledes noget, der røbede Uvilje mod ham eller kunde bringe ham Skade. Men da Kongen erklærede, „at han ikke opfordrede dem til noget Ondt, til Krig eller Uvenskab", men alene til Fredens Gjenoprettelse, gave de villigt sit Samtykke. Man seer tydeligt nok, at det alene kom dem an paa at bevare det ydre Skin, og i saa Henseende at have deres Samvittighed frelst, thi at denne saakaldte „Fred" netop var et stort Onde for deres Ven Magnus, da den gik ud paa at skille ham ved nogle af hans bedste og største Besiddelser, synes ikke at have anfegtet dem stort. De ønskede helst Fred under hver Omstændighed, for at Stædernes Handelsrørelse ikke skulde lide nogen Standsning, og Valdemar som Herre over Skaane og de vigtige Markeder ved Skanør var nu en mere betydende Person i deres Øine end Magnus. For denne var der saaledes ingen Udsigt til at faa nogen Hjelp fra den Kant, om han maaskee et Øjeblik havde gjort sig Haab derom. Desuden søgte Valdemar udtrykkeligt at forebygge noget saadant, thi saasnart han havde modtaget Borgermestrenes Løfte, lod han dem forelægge et Hefte, der indeholdt Afskrift af en Mængde offentlige Documenter, og udpegede dem blandt disse den tidligere Fredstractat mellem ham og Stæderne, hvorved enhver af Parterne forbandt sig til, ikke at staa den andens Fjender bi, idet han sagde: „der see I selv, at der mellem os allerede er besvoren og dagthinget Fred". Tillige lovede han at være beredt til at opfylde, hvad de maatte forlange af ham, og formodentlig har han ved denne Lejlighed overrakt dem et Brev, udstedt og dateret den 10de Juli, udenfor Helsingborg Slot, hvorved han efter Samraad med sine Venner, Frænder, Høvedsmænd og Raadgivere, der nu laa i Feldten med ham, lovede „de menige Kjøbmænd og Stæder", fornemmelig de

---

Kong Magnus. At Borgermestrene nu drog over til Helsingborg, siges i udtrykkeligt, men det forstaaes af sig selv, thi det var den oprindelige Aft og de havde alene ventet paa Sikkerhedsbrevet. Allerede Dagen efter Kongen dem kalde til sig, som det siges, i Klostret, nemlig det Kloster i Helsingborg, hvor han under Belejringen havde opslaaet sin Bolig; og hvor retningen slutter, nemlig d. 19de Juli, heder det, at Kongen „sejlede o til Helsingør og bad dem at følge med"; altsaa maa de da have v i Helsingborg.

Lübeck, der besøgte hans Land (Skaane) med Fred og Kjøbmands-b, og ej vilde skade ham eller hans, eller paa anden Maade forbrød at ville „hege og skjerme dem“, saa at de skulde være sikkre og lige“ for ham og hans, og alle, der adlød ham[1]). Den følgende ig (Thorsdag den 16de Juli), lod Valdemar dem atter kalde til sig og derrettede dem nu om, at han ved de nu stedfindende Underhandlinger vde fremsat endeel Ankeposter mod Kong Magnus, hvis Rigtighed ne i Førstningen havde benegtet, men at han siden, bragt til Besin-se og bedre Erkjendelse af Hertug Albrecht og Andre, der vare for-ssede om Ankeposternes Rigtighed, var kommen til ham i Klostret fra Slot, og havde erkjendt deres Rigtighed, hvorpaa Sagens Afgjørelse r bleven overladt til Voldgiftsmænd, fire paa hver Side, nemlig paa ldemars Biskop Magnus af Børglum, Hertug Erik af Saxen, Stig dersøn og Bo Falk; paa Magnus's Hertug Albrecht, Nikolas Abra-msøn (Arnbjørnssøn?), Andres Nikolassøn og Jon Christinessøn. o Dage efter drog Kongen over til Helsingør, ledsaget af Borgermestrene, r nu formodentlig anbefalede sig, efterat Kongen havde lovet dem at afgjøre res Hovedanliggende, Erhvervelsen af et udførligere Frihedsbrev[2]), naar n nu næste Gang samledes med sit Raad, nemlig den 29de Juli. d at henskyde Sagens Afgjørelse til hine aatte Mænd fulgte man atlig det Udkast til Fredsslutning, som Kong Valdemar allerede om teren forud havde ladet opsætte. Man veed ikke nøjagtigt, hvorledes mmen lød, eller naar den afsagdes, men kun saa meget, at Magnus atte opgive Helsingborgs Slot, skjønt „paa mange Betingelser“, uden man dog kjender disse[3]). Det er imidlertid ikke saa vanskeligt at

---

1) Det er dette merkelige Brev, som vi allerede ovenfor have omtalt, og hvor Kong Valdemar allerede den 10de Juli, i Felten udenfor Helsingborgs Slot, udtrykkeligt siger, „at Gud nu havde forhjulpet ham til hans Arveland Skaane“.

2) Udkast til et saadant Frihedsbrev, samt derhos og til en Forsonings- og Fredstraktat mellem Kong Valdemar og Stæderne findes i det rostockske Archiv, og er aftrykt i Lappenbergs Sartorius II. S. 480—482. Der findes imidlertid ingen virkeligt udstedte, beseglede Breve af saadant Indhold, hvilket ogsaa lader sig forklare deraf, at Valdemar saa snart efter kom i Fejde med Hansestæderne og kaldte sine Løfter tilbage.

3) Saaledes udtrykker det paalidelige Chron. af 1357—63 sig (Asmussens og Michelsens Archiv I. c. S. 225.) Dets Ord ere disse: „Valdemar samlede en stor Hær, drog ledsaget af sin Søn Christopher med væbnet Haand ind i Skaane, og belejrede mandeligen Helsingborgs Slot, idet endelig Magnus, Sveriges Konge, kom og seende at han ej var istand til at staa ham imod, opgav frivilligt (libere) Slottet paa mange Betingelser (eller maaskee rettere „efter mange foreløbige Underhandlinger“: Textens Ord ere: multis condi-

gjette sig til, hvorledes det Hele nogenledes har gaaet for sig. Naar Valdemar, som han selv fortalte de tydske Borgermestre, havde fremsat flere Ankeposter mod Magnus, da maa den vigtigste af disse have været den, at Magnus forholdt ham Helsingborgs Slot, som han tidligere havde forpligtet sig til at overlade ham; og naar det, som han ogsaa sagde til dem, lykkedes Hertug Albrecht at overbevise Magnus om Rigtigheden af hans Fordringer, saa følger heraf, at Magnus især ved Albrechts Forestillinger eller Trusler lod sig aftvinge Løftet om at opgive Slottet. Albrecht har da formodentlig deels bedet ham betænke den farlige, næsten hjelpeløse Tilstand, hvori han befandt sig, deels ogsaa fremsat sine egne Fordringer paa Erstatning siden forrige Krig med saadant Eftertryk, at Magnus neppe havde noget andet Valg end at give efter. Der er imidlertid saagodtsom fuld Vished for, at Magnus ikke overgav Slottet til Valdemar, med hvem han nu neppe vilde eller kunde forlige sig, **men derimod til Albrecht**, for at beholde og forsvare det midlertidigt, enten til Sikkerhed for hine selvsamme Fordringer, eller som upartisk Fredsmegler, indtil et endeligt Forliig kunde komme istand, og at Albrecht siden overlod det til Valdemar, paa flere for ham selv højst fordeelagtige Betingelser, men ganske vist tvertimod Kong Magnus's Ønske og sit eget Løfte til denne. Thi ej upaalidelige tydske Chronister tale udtrykkeligt om noget saadant [1]), og Albrecht selv lod to Aar efter tvende Biskoper udstede en bekræftet Affkrift af hiint Brev af 1350, hvorved Kong Valdemar lovede at betale ham 10000 Mark Sølv, naar han kunde skaffe ham Helsingborgs Slot [2]); da det nu heraf er klart, at han betragtede denne Forpligtelse som indtraadt og bestaaende for Valdemar — thi ellers vilde han ikke fundet det Umagen værd at lade Brevet fornye — maa han ogsaa fra sin Side have anseet Betingelsen opfyldt; med andre Ord, han erklærede egentlig herved selv, at han vilde betragtes som den, der havde bragt Helsingborg i Valdemars Hænder. Saavidt man kan skjønne, har Magnus, kort efter at han havde bekvemmet sig til at henskyde Sagens Afgjørelse under 8 Dommere, altsaa formodentlig omkring den 18de Juli, da Kong Valdemar, som det lader, veltilfreds

---

tionibus interjectis). Det er imidlertid at merke, at Textens Ord egentlig efter den rette latinske Construction skulde antyde, at det var Valdemar, som ikke kunde gjøre Modstand og derfor opgav Slottet, men dette maa alene skrives paa den slette Latinitets Regning.

[1]) Dette vil sees strax nedenfor, hvor Detmars, Corners og Cranz's Udsagn nærmere omtales, og det er meget muligt, at det samme netop antydes ved de „multæ interjectæ conditiones", hvorom det ovenanførte Chronicon taler.

[2]) See ovenfor S. 496, 497. Vidimationen af 3die Septbr. 1362 omtales i Styffe Bidrag S. 18, jevnfør S. XXIX, XXX.

de tilbage til Helsingør, overgivet Slottet til Hertug Albrecht, og d sine egne Krigsmænd trukket sig et Par Mile længere mod Nord, Rygnabro ved Engelholm, hvor han for det første lod dem blive til-ge forat hindre Fjenden fra at trænge ind i Halland, medens han selv e op til det øvre Sverige, maaskee for at sikre sig Forsterkning, om den lde behøves. Der gives nemlig Breve, som vise, at Kong Magnus i de ste Dage af August var heelt oppe i Østergøtland og Sødermanland [1], dens derimod Erngisl Jarl med flere Krigshøvdinger laa ved Rygna-, saaledes som det ovenfor er nævnt, og tilstod den 13de August paa ngerne Magnus's og Haakons Vegne Hertug Albrecht et Par Da-Lejde til at besøge dem og vende tilbage til Helsingborg [2]. Det heraf klart, at Magnus endnu ikke betragtede Krigen tilendebragt, n alene midlertidigt afbrudt ved en Vaabenhvile, og hans Besøg i det re Sverige, hvorfra han allerede i September var kommen tilbage til lland [3], kan saaledes neppe have haft anden Hoved-Hensigt end den s antydede. Imidlertid vedblev Underhandlingerne ved Helsingborg, og drejede sig nu ikke mere om Stridsspørsmaalet mellem Magnus og ldemar, men derimod om Valdemars og Albrechts eget Mellemværende, om dennes Forhold til andre tydske Fyrster: med andre Ord, om de tingelser, paa hvilke han var villig at overlade Valdemar Slottet. n 10de August sluttedes der tvende Tractater mellem Albrecht og Her-

---

[1]) Styffe anfører (Bidrag S. XXVIII.) et Brev, som Magnus udstedte i Ske-ninge Mandag efter „de syv Brødres Dag" (Septem fratrum); og forklarer denne Benævnelse ganske rigtigt ved „Syvsoverdagen", der ellers kaldes „septem dormientes" 27de Juli, hvorved Mandagen derefter bliver 3die August, da den 10de Juli, som ellers i den romerske Kalender kaldes Syvbrødreda-gen, i de nordiske var Knut Konges Dag, og vi desuden have seet, at Mag-nus Mandagen derefter, eller den 13de Juli, var i Helsingborg. Den 7de August udstedte Magnus et Brev paa Konungsnes, en ogsaa ovenfor omtalt Kongsgaard, beliggende paa Færinge-Øen i Mælaren. Altsaa var han i de Egne allerede fra Begyndelsen af August, medens hans Mænd laa ved Ryg-nabro.

[2]) Dette Brev (udstedt af Erngisl Jarl, Magnus Nikolassøn, Fjallar Pikk og Gotskalk Skarpenberg), er allerede ovenfor omtalt; Originalen findes i det storhertugelige Archiv i Schwerin, og det er aftrykt i Styffes Bidrag, No. 25, S. 42. Det er udstedt af hine Krigsmænd i begge Kongerne Magnus og Haakons Navn, og gjelder for Albrecht og hans Ledsagere. Det maa være dette Brev, hvortil Suhm sigter, naar han (XIII. 423) siger, at den 13de August udstedtes sikkert Lejde for Albrecht og hans Søn Henrik af Kon-gerne Magnus og Haakon samt de svenske og norske Stænder, uden at han dog anfører, hvorfra han har det; han lægger ligeledes til, at Valdemar, Christopher og Hertug Erik udstedte et lignende Lejdebrev.

[3]) Magnus udstedte den 25de September 1360 paa Vardberg et Pantebrev til Peter Dave for 600 Mrk. Sølv, Styffe, Bidrag S. XXX.

tug Erik af Saxen, fornemmelig angaaende Grevskabet Schwerin, og en anden mellem Valdemar selv, Hertug Erik, Hertug Valdemar af Slesvig m. fl. paa den ene og Albrecht, Churfyrsterne af Brandenburg og Saxen m. fl. paa den anden Side, hvori Valdemar og hans Søn Christopher blandt andet forbandt sig til, hvis det Gode ej kunde hjelpe, at staa Albrecht og hans Sønner af al Magt bi til at faa Erstatning af den svenske Krone for hvad Skade de havde lidt i den sidste skaanske Krig[1]). Allerede her seer man Albrecht at optræde ikke som Magnus's Ven, eller idetmindste som den upartiske Voldgiftsmand, men som den strenge, ja endog fjendtlige, Fordringshaver. Imidlertid tales der dog ikke i disse Tractater, og kunde der ikke tales om Helsingborgs Overgivelse til Valdemar, eller om de yderligere Fordele, Albrecht derved skulde opnaa, thi denne Sag var af en altfor delicat Natur til at kunne gjøres til Gjenstand for almindelige Forhandlinger. Den maa have været afgjort ved en hemmelig Overeenskomst mellem Valdemar og Albrecht alene. Men saameget synes vist, at de bleve enige om at bedrage ej alene Magnus, men ogsaa Valdemars gamle Ven og Frænde, Hertug Erik. Valdemar, forteller den paalidelige Detmar, „dagthingede mellem Hertugerne Albrecht og Erik saaledes, at denne skulde overlade Albrecht Slottet Plaue, imod at Albrecht overlod ham Gadebusch, hvilket siden skulde ombyttes med Boitzenburg; og Hertug Erik aftraadte følgelig Plaue, men fik hverken Gadebusch eller Boitzenburg, derimod fik Kongen Helsingborg for denne Dagthingnings Skyld, og saaledes blev den gode Hertug Erik bedragen"[2]). Da Albrecht endnu den 20de September var i Helsingborg, er det sandsynligt, at han har ventet med Overgivelsen af Slottet til Valdemar, indtil han fik Efterretning om at hans Mænd havde besat Plaue, og at han da i al Stilhed har ladet Valdemar besætte Slottet. Dette faar man og nærmest ud af den gamle tydske Forfatter Cranz's Ord, naar han siger, at Valdemar fik Helsingborg

[1]) Udtog af disse Tractater ere meddelte hos Suhm, XII. 420—423. Den ene (mellem Albrecht og Erik) er trykt hos Scheidt vom deutschen Adel, S. 40 —416.

[2]) For Tydeligheds Skyld meddele vi her Detmars Ord i sin Helhed: Darna deghedingede de konink van Denemarken Woldemer twisschen hertoghen Alberte van Mekelenborch unde hertoghen Eriken van Sassen, dat h. Erik scholde deme van Mekelenborch Plawe antworden, unde de van Mekelenborch scholde eme Godebuz weder antworden: dat scholde he beholden so langhe, dat he eme Boytzeneborch antworde. De hertoge van Sassen antworde Plawe van sik in des van Mekelenborch hant, men eme wart der slote nên, weder Godebuz edder Boytzeneborch, men deme koninghe wart Helsingeborch dorch desser deghedinge willen: aldus wart de gode hertoghe Erik van Sassen bedroghen. — Corner (Eccard I. S. 1103), gjentager Detmars Ord, men har urigtigt Aarstallet 1361.

Albrecht for sin Umag, paa et andet derimod, at Valdemar tog det i Albrechts Befalingsmand, forbittret over at Hertugen sveeg sit Løfte Hertug Erik [1]). Thi denne Overgivelse af Slottet ved Hertug Alecht for egen Fordeels Skyld var en saa skammelig Sag, at han, or meget han end satte sig ud over alle Ærlighedshensyn, dog neppe nde være bekjendt at lade den skee anderledes end ved en forstilt Overmpling ved Valdemars Mænd. Nogen Dom er under disse Omstænjheder neppe bleven afsagt, ligesaa lidet som nogen Fred kom istand; ertimod see vi nu netop Valdemar at underkaste sig de øvrige skaanske lotte og modtage Adelsmændenes Troskabseed, medens Magnus, der rmodentlig var kommen til Halland for at afvente Dommen, nu ilede bage til det østlige Sverige for at gjøre hvad Forberedelser han kunde et Krigstog mod Valdemar i Løbet af det følgende Aar [2]).

Paa denne Maade synes det ifølge de paalideligste Efterretnnger at være gaaet til med Skaanes Tilbage-Erobring, og vi ve dvælet udførligere derved, end det egentlig med Hensyn til Norges aliggender kunde synes nødvendigt, fordi denne Begivenhed danner etgs Vendepunkt i Kong Magnus's Historie, der heller ikke er uden ndflydelse paa Norges Skjebne, og fordi den har fremkaldt saa mange arde og krænkende Domme over Kongens Ferd og dynget saa megen tjendsel over hans Navn, at det endog maa ansees som en simpel Retrdigheds-Handling at stille Sagen i sit rette Lys, og frigjøre ham i Beskyldinger, af hvilke de fleste ved nærmere Undersøgelse af de rette rhold sees at være forhastede og falske, og heller ikke fremsatte af ntidige Chronister [3]). Den lempeligste af disse Beskyldninger er den, han lod sig overliste af Valdemar, der, som det heder, erhvervede kaane ved List og Svig, misbrugende Magnus's Enfoldighed. Denne eskyldning medfører unegtelig paa en vis Maade Sandhed; Magnus) sig virkelig overliste saavel af Valdemar, som især af Hertug Albrecht, n Spørsmaalet er om en anden i hans Sted vilde have været stort klo-

[1]) Det første siger Corner i sin Saxonia l. IX. 30. p. 175, tilføiende, at Albrecht havde faaet Helsingborg af Kongen (hvilken Konge?) fordi han havde tjent ham i Krig; det sidste i Dania (I. VII. c. 37. p. 175).

[2]) I Chr. af 1357—63 (l. c.) heder det, at Valdemar, efterat have faaet Helsingborgs Slot, ogsaa fik Adelsmændenes Borge, og at disse Adelsmænd selv bad ham om Tilgivelse og hyldede ham frivilligt; kun Slottet Lindholm erhvervede han deels ved Trusler deels ved en stor Sum Penge.

[3]) Vi have her seet hvad Chron. af 1357—63 berette; ogsaa Erkebiskop Nikolaus, der var samtidig med Begivenheden, taler i sit Chron. alene om at Valdemar med Magt indtog Skaane (Scr. r. D. VI. 531). Chron. af 1389 (Scr. r. D. VI. 533) siger ogsaa kun, at Valdemar med sterk Haand erholdt Skaane og Slottet Helsingborg ved Magnus's Resignation.

gere; for en Mand af Ære maatte det idetmindste være vanskeligt at tænke sig Muligheden af saamegen Svig og Underfundighed, som den, der her fandt Sted. Denne Beskyldning er fremsat i et Chronicon, der synes at være nedskrevet omkring 1415 [1]). I et andet, omtrent samtidigt dermed, men nedskrevet i Visby, heder det, at Valdemar deels ved Trusler, deels ved Løfter fik Magnus til at aftræde ham Skaane for intet, uden at høre sit Raad, og at han ligeledes tilbød ham at tage Gotland, om han kunde [2]). At den sidste Beskyldning er aldeles usand, ville vi i det følgende see, og den første fortjener derfor heller ikke nogen Tiltro. Vi finde herefter ingen Bedømmelse over Kongens Ferd, førend Riimkrøniken ved Midten af det 15de Aarhundrede overdynger ham med Smædeord, men meddeler tillige hele Begivenheden saa forvirret og stridende mod Tidsfølgen, at den alene derved viser sig fuldkommen uvederheftig. Den lader nemlig Magnus og Valdemar besvogre sig indbyrdes ved Giftermaalet mellem Haakon og Margrete, og ved denne Lejlighed aftale saavel, at Valdemar skulde faa Skaane m. m. frit igjen, som endog at han siden skulde fare til Gotland og straffe Indbyggerne, fordi de ej vilde yde Magnus tilstrækkelig Skat; men dette lader den, vel at merke, først efterat der allerede var afgaaet et Gesandtskab fra Sverige for at aftale det Giftermaal mellem Kong Haakon og en holstensk Fyrstedatter, hvorom der i det følgende vil blive Tale: derved falder det Hele bort, og man kan alene undskylde Forfatteren med at denne Fremstilling af Sagen paa hans Tid var bleven saa almindelig, at han selv festede Lid dertil [3]). Efter Riimkrøniken følger Ericus Olai, der vel retter paa hiin chronologiske Fejl, men dog fortæller det Hele yderst forvirret. Han siger, at Valdemar lokkede Magnus til Samtaler med sig, og deels ved Smiger, deels ved Trusler fik ham til at gjøre Afkald paa Skaane m. m., samt udlevere ham Adkomstbrevene, uden at forlange Kjøbesummen tilbage, medens derimod Valdemar lovede at være Magnus behjelpelig med at styrte de svenske Raadsherrer i Fordærvelse, hvilket var Magnus's ivrigste Ønske; saaledes overgav han Skaane, hvorved der opstod en grundet Mistanke om at begge Konger havde forbundet sig om at udrydde Raadsherrerne. Ligeledes overlod han, heder det, Øland og Gotland til Valdemar. Ved denne Leilighed tales der og om Benedict Algøtssøns Ophøjelse. Det er tydeligt at see, at han ikke veed mere om Sagen, end hvad han har fundet for sig i Riimkrøniken og de nysanførte, kortfattede Krøniker [4]).

[1]) Scr r. S. I. 58.

[2]) Sammestedѕ, S. 44.

[3]) Scr. r. Sv. I. 2. S. 56. Herom mere i det følgende.

[4]) Scr. r. Sv. II. S. 107.

am have igjen de følgende Historieskrivere fulgt i Hovedsagen, om end hver for sig kunne have fremstillet Sagen paa sin egen Maade. un en eneste Stemme har, saavidt vides, blandt de eldre Historieskrivere udtalt Mistanke mod Beskyldningerne, og antydet Sagens rette ammenhæng [1]).

Det er imidlertid sikkert nok, at der allerede samtidigt, idetmindste andt et vist Parti i Sverige, har opstaaet et heftigt Skrig mod Kong lagnus som den, der af Svaghed, ja endog ved at spille under Dekke ed Rigets argeste Fjende, lod de Landskaber, hvis Erhvervelse havde ftet saa mange Opofrelser, fravindes Riget og falde i denne Fjendes ender [2]). Men det lader dog ikke til, at dette Skrig blev almindeligt, rend Magnus atter, som vi ville see, havde kastet sig i Valdemars rme, og sluttet sig nøjere til ham end nogensinde, thi da først synes an at have givet formeligt Afkald paa Skaane, som Valdemar hidtil n i Kraft af Erobringens Ret havde besiddet. Man holdt sig neppe a meget op over at Magnus ikke kunde staa sig mod Valdemars Overmagt, m at han siden selv godkjendte Erobringen og frasagde sig Ret til Landkberne. Det kan heller ikke negtes, at Magnus her kom til at staa i meget ubehageligt Lys, og at de, der ikke nøje kjendte Sagens Sammenhæng, men bagefter lagde sammen alt, hvad de havde seet siden Erik gyndte Opstanden, kunde komme til at drage Slutninger, der i høj rad gjorde en saadan Mistanke, som den her omtalte, sandsynlig. Det r et yderst uheldigt, utilgiveligt Skridt af Magnus, at han, for at faa en støtte mod sin Søn Erik, indgik hiint Forbund med Valdemar, og rkelig lovede ham Helsingborg. Deraf udspandt sig den hele Ulykke. t Magnus, som vi have seet, næsten øjeblikkeligt angrede dette Løfte, han derved endog kom paa en spendt Fod med Valdemar, at han efter nge Evne gjorde denne Modstand, da han med Overmagt brød ind i Skaane, for at tiltvinge sig Løftets Opfyldelse, at han siden, som vi ille see, saa langt fra at nedlægge Vaabene, tvertimod beredede sig paa n alvorligere Kamp mod Valdemar — alt dette glemte man, da han paay forbandt sig med denne; da heed det, at han den hele Tid havde pillet under Dække med ham, at han med Flid havde ladet ham indtage Skaane, da opfriskedes vel ogsaa Talen om at Dronning Blanche havde rgiftet sin Søn, og alt dette, sagde man, skete for at nedtrykke og øde-

---

[1]) Nemlig Laurentius Petri, i hans svenske Historie, Scr. r. Sv. II. S. 97. Han anfører denne for Magnus gunstige Forklaring med Tillæg, at ogsaa andre „äro ock wid thenne meningen, att detta alt skall wara dichtat in på Konung Magnus ut af hans afwundsmän". Altsaa holdt der sig dog ved Siden af de vrange Beskyldninger ogsaa en retfærdigere Anskuelse af Sagen.

legge Raadet og Frelsemændene, da det jo egentlig var dem, og ikke Erik selv, fra hvem Opstanden oprindeligt var udgaaet. Men hvad var det vel, som atter bragte Magnus til at kaste sig i Valdemars Arme? Det var, som vi paa sit Sted nærmere ville see, intet andet end de Stempl- plinger, der fremdeles dreves af de samme Aristokrater, som havde Ma- den saa fuld af Beskyldninger imod ham, og som — der kan ej være mindste Tvivl derom — understøttedes eller idetmindste begunstigedes af Hertug Albrecht. Jo mere man betragter denne rænkefulde Mands Færd, des mere træder han frem som Kong Magnus's og Sveriges onde Aand, som den egentlige Ophavsmand til alle Ulykker. Vi see ham allerede henved ti Aar forud indgaa et hemmeligt Forbund med Valdemar om at skaffe ham Helsingborg; vi see ham siden, under forstilt Venskab for Magnus, og med frek Tilsidesættelse af indgaaede Forpligtelser, at ud- denne Plan, og derpaa kræve sin Løn; vi see ham endnu under Op- det i Helsingborg, da Magnus, i Tillid til hans Ærlighed, havde begivet sig til det øvre Sverige, besøge de Høvdinger, som Magnus havde efterladt ved sin Krigshær, altsaa vel for at underhandle med dem personligt og und- haanden vinde dem for sig; vi see ham endelig faa Aar efter i Forbund m- flere af de selvsamme Høvdinger om at støde Magnus fra Tronen, og be- den med hans egen Søn Magnus. Behøver man vel stort bedre Vidnesbyrd om at han den hele Tid har haft dette Maal for Øje, at hans Be- belser uafladeligt have gaaet ud derpaa, at han gjennem alle sine m- haande Vendinger og tilsyneladende Omskiftninger af Parti, dog [illegible] har søgt at udføre denne Plan, uden Hensyn til Ret eller Sandhed, Frændskab eller Venskab? Og naar man seer de samme Stormænd, [illegible] siden forbandt sig med ham, netop at være de verste til at bebrejde Mag- nus Skaanes Tab, og dertil endog for en stor Deel at knytte deres H- Anke imod ham, ihvorvel mange, eller de fleste af dem, dog unegt- selv havde været tilstede, da Landet erobredes, og meget godt maatte [illegible] vide, hvorledes dette egentlig gik til; — kan man vel da tilbageholde F- modningen om, at der, istedetfor at have været noget aftalt Spil mellem Magnus og Valdemar, som de paastod, tvertimod lige siden Underhand- lingerne ved Helsingborg og Rygnabro har været en hemmelig Aftale [illegible] et forræderskt Forbund mellem dem selv og Hertug Albrecht [1]), og at de [illegible]

[1]) Dette sees allerbedst af Fru Birgittas Yttringer i det oftere citerede Cap. [illegible] af Tillægsbogen (extravagantes) af hendes Aabenbaringer. Her fremsætt- flere haarde Beskyldninger mod Kongen, blandt hvilke denne „at han var Kr- nens Ransmand, og Forræder mod sine egne Tjenere og Undersaatter, s- han frivilligt havde overgivet i deres verste Fjenders Hænder med hele Skaan- Birgitta, som da var i Rom, dømte naturligviis kun efter hvad hendes Ve- ner havde fortalt hende, mundtligt eller skriftligt.

saa ofte plejer at skee, for at faa Beskyldningen for hemmelige og 'æderske Stemplinger vendt fra sig selv, have kastet dem over paa ıg Magnus, og dette med saa meget mere Held, da han, mødende de og Uredelighed paa alle Kanter, næsten ikke havde noget andet g end at fornye det tidligere Forbund med Valdemar[1]). Meget af ;, som vi her kun have antydet, for ej at foregribe Fortællingens afølge, vil i det Følgende blive nærmere omhandlet. Her have vi e strax forsøgt at vise, hvorledes denne indviklede og i flere Henseen- gaadefulde Sag forekommer os at kunne bedst og rimeligst forklares. ıedmanden for det Hele er og bliver Hertug Albrecht, og Fru Bir- havde stor Ret, da hun i sin Tid advarede Kongen mod at drage ind i Landet og give ham Besiddelser[2]).

Da Valdemar havde fuldendt Skaanes Erobring, vendte han sig ıa mod Halland, og havde allerede ved Aarets Udgang underlagt sig søndre Deel deraf. Nordre Halland blev endnu nogle Aar i ıg Magnus's Hænder, og det er vel endog ikke saa usandsynligt, at ldemar for det første ikke har gjort noget Forsøg paa at indtage det, det i længere Tid end de øvrige Landskaber, hvorom der nu var ørsmaal, havde ligget under svensk Herredømme, og formodentlig nu ıg betragtedes som et fuldkommen svensk Landskab. Søndrehalland ıe derimod endog efter Afstaaelsen til Magnus været affondret der- som et eget Lehn under de unge Porser, og der er vel endog et ørgsmaal, om ikke allerede disse, da de i 1346 var hos Valdemar at faa Sagen om Estland afgjort, havde ladet sig overtale til under- ıden at overdrage ham deres Ret til hiint Landskab mod anden Godt- else, og at alene deres Død, der indtraf saa kort derefter, har gjort andring i denne Aftale. Men ogsaa Hertug Albrecht havde nu, som ıide, Fordring paa Søndre-Halland, da Erik Magnussøn i Decem-

[1]) Man maa dog altid have for Øje, at vi her tale om Tiden før Kong Haa- kons Giftermaal, eller rettere førend Stormændene i Sverige tillod sig at ville paatvinge ham en Hustru og derved noksom lagde deres Stemplinger med Albrecht for Dagen, som det i det følgende skal vises. Thi en anden Sag var det, da de netop ved disse Stemplinger neppe havde overladt ham andet Valg, end at søge Valdemars Venskab og Beskyttelse. Da forholdt det sig visnok unegtelig saa, at Magnus gjorde Valdemar Indrømmelser, og maaskee gav etslags frivilligt Afkald paa de sydligere Landskaber, men vel at merke efterat Valdemar allerede factisk var bleven deres Herre, og derfor be- høvede han dog ikke tidligere, under Erobringen selv, at have været i Ledtog med ham.

[2]) Det er allerede ovenfor (S. 495) viist, hvorledes Fru Birgitta advarede Kong Magnus mod „en stor fremmed Herre", der ikke kan være nogen anden end Hertug Albrecht.

der 1357 havde forlenet hans Sønner Henrik og Albrecht dermed, det er ingenlunde usandsynligt, at Valdemar fornemmelig under dette S stud har sat sig i Besiddelse deraf, og at Albrecht ved „de mange I thingninger", hvorom Detmar taler, har overført sin Ret paa ham, i andre Fordele. Vist er det, at Valdemar allerede den 7de Januar 1 udfærdigede Privilegier for Halmstad [1]), med andre Ord, optrådte som Landets Herre; lignende Breve udstedte han noget tidligere Malmø, og lidt senere for andre skaanske Byer. Saaledes oppe han ikke nogen formelig Afstaaelse fra Magnus. Denne vedblev paa sin Side fremdeles i sin Kongetitel at kalde sig Skaanes Herr tilkjendegav derved noksom sin Hensigt, endnu ikke at opgive sin R det i sin Tid saa dyrt og møjsommeligt erhvervede Landskab.

61. Kong Valdemar herjer Øland og Gotland og brandskatter Visby. gerne Magnus og Haakon forbinde sig med Hansestæderne imod ham svenske Raadsherrer bringe en Trolovelse til Veje mellem Haakon og Henriks Syster. Stædernes uheldige Tog til Helsingborg. Kulde Kongerne og Hansestæderne.

Kong Valdemars Erobringsplaner indskrænkede sig ikke til S og de tilliggende Landskaber alene, men de strakte sig ogsaa langt t til Dele af det svenske Rige, hvortil han ikke kunde paaskyde endo ringeste Skygge af Ret, uden den, der tillod enhver krigførende at tage saa meget fra sin Modstander, som han formaaede. Han nemlig hverken mere eller mindre end at underlægge sig Øerne Øla Gotland. Det maa fornemmelig have været Staden Visbys rige S der lokkede ham. Krigen med Magnus frembød ham nemlig en I hed til at plyndre eller brandskatte den, som han ellers vanskeligt kunne faa, og som han derfor maatte benytte. Vel var det at for at han derved vilde komme i Fjendskab med Hansestæderne, til hvis bund Visby hørte, men saavidt man kan see var Valdemar belavet paa. Han havde smigret dem og givet dem de bedste Løfter, for rolige dem og holde dem i Uvirksomhed, saa længe han endnu var med at erobre Skaane, for at de ej skulde være ham hinderlige men da han først var sikker paa sit Bytte, tog han ikke i B ning at bryde med dem ligesaa godt først som sidst. Saavidt kan skjønne, maa han allerede umiddelbart efter Undertvin

[1]) See Richardsons Hallandia S. 126—129 jvfr. Suhm XIII. 437. At nus endnu i 1363 havde Nordrehalland, sees af hvad Lagerbring ler III. 467, foruden af andre Data, der paa sit Sted ville blive omt

Skaane, hvor han forblev til Begyndelsen af Sommeren [1]), have
et Forberedelser til Toget, hvis Hensigt ogsaa Kong Magnus
s at have anet. Thi denne, der henimod Juul var vendt tilbage til
øvre Sverige, drog endnu i Hjertet af Vinteren, ej længe efter
taar 1361, over til Estland, neppe i anden Hensigt, end at forsøge,
han kunde faa Ridderne og Stæderne i Lifland overtalte til at
re fælles Sag med sig imod Valdemar, ved at skildre dem de Tab
Ulemper, som ogsaa de vilde lide, hvis det lykkedes Valdemar at be-
gtige sig et saadant Middelpunkt for den østersøiske Handel, som
tland og Visby. Og endog under sit Ophold her i Estland lod han
Staden Hapsal den 13de Februar udgaa et Brev til Autoriteterne i
sby, hvorved han befalede dem at sørge for at holde det sedvanlige
tal Krigsfolk og Skibe i Beredskab, for, saa snart de opfordredes af
ottseten Nikolas Thuressøn, at kunne rykke ud til Rigets Forsvar [2]).
t seer dog ikke ud til, at Magnus udrettede stort, enten ved sin Reise
r sin Skrivelse. I Marts var han atter hjemme i Sverige, og lod
ogsaa her et almindeligt Krigs-Opbud udgaa [3]) idet han fremde-
advarede Gotlendingerne ved en Skrivelse fra Stockholm af 1ste
ai, i hvilken han meldte dem at han havde bragt i Erfaring, hvor-
es nogle af hans Uvenner, til hans og hele Rigets Skade, hemmeligt
de Raad op om at anfalde Øen, saasom den laa dem saa nær, med
sterk Krigsmagt; hvorfor han bad dem at være paa sin Post og holde
gt baade Nat og Dag [4]). Men det hjalp altsammen ikke. Man skulde

[1]) Det er ovenfor nævnt, at Valdemar den 7de Januar 1361 var i Halmstad. Den 22de Febr. stadfæstede han Privilegierne for Staden Væ i denne Stad selv: den 1ste, 7de, 14de og 21de Marts, 5te April og 29de Mai var han i Lund, udøvende forskjellige Regjeringshandlinger, see Suhm XIII, 409, 410.

[2]) Brevet er aftrykt i Strelows Guthilandiske Chronica S. 163, 164, formodentlig efter Originalen, som paa hans Tid maaskee endnu fandtes i Visbys Raadstue-Archiv. Den 17de December 1360 var Magnus i Ørebro, den 3die Jan. 1361 i Skeninge, ifølge Breve i det sv. Rigsarchiv.

[3]) Man har Breve fra Magnus, daterede Stockholm den 4de Marts, Gran i Upland d. 7de Mai, Stockholm 31te Mai, Konungsnes 3die Juni, Vesteraas 11te Juni, og Stockholm 3die Juli. I dette sidste fritager han St. Klara Klosters Underhavende for den nys paabudne Udskrivning, altsaa sees heraf, at en Udskrivning havde fundet Sted i Løbet af Mai eller Juni.

[4]) Ogsaa dette Brev er aftrykt hos Strelow, S. 166. Suhm (XII. 432) har vist fuldkommen Ret, naar han mener, at Strelow urigtigt har læst amicis, hvor der staar inimicis, saa at Magnus paa den Maade kommer til at sige at „nogle af hans Venner hemmelig lagde Raad op mod ham og Riget". Saaledes kunde han ikke have udtrykt sig, om han endog her ikke meente Valdemar, eller hidtil havde betragtet ham, eller dem, han sigtede til, som sine Venner, thi i det Øjeblik, de pønsede paa hans og Rigets Skade, som han siger, vare de hans Uvenner, og desuden er Talemaaden „quidam de nostris inimicis" sedvanlig ved slige Lejligheder.

have troet, at Hansestæderne havde været paa sin Post og vilde have grebet til Vaaben i Tide, forat forekomme Valdemar, men det lader til, at de endnu ikke troede ham dumdristig nok til at vove et aabenbart Brud. Imidlertid var han færdig med sine Udrustninger, og drog allerede i Juli afsted med en veldig Hær og Flaade, først til Øland, hvor han herjede og erobrede tilligemed Slottet Borgholm, siden til Gotland, hvor han i flere Trefninger slog Bønderne, der søgte at gjøre ham Modstand, tvang Visby til Overgivelse, udpressede en overordentlig stor Brandskat, men plyndrede de riigtsmykkede Kirker og Klostre, saa at han skal have ført store Skatte med sig som Krigsbytte, da han efter mere end en Maaneds Ophold paa Øen drog bort igjen. Over begge de erobrede Øer indsatte han danske Fogder, og tilkjendegav derved noksom sin Hensigt at ville lægge dem til det danske Rige. Den samme Hensigt lagde han for Dagen ved — rigtignok først efterat have givet Staden et Knæk, som den aldrig skal have forvundet — at udgive et Stadfestelsesbrev paa Staden Visbys gamle Friheder og tilstaa dens Borgere samme Rettigheder i Danmark, som de andre danske Stæders Borgere[1].

Der findes ikke Tegn til, at der fra Magnus's og de svenske Herrers Side blev lagt Valdemar saameget som et Halmstraa i Vejen under hele dette Krigstog. Alt tyder hen paa, at den gjensidige Misforstaaelse og Mistillid mellem ham og Høvdingerne nu havde naaet den Høide, at al Handlekraft paa begge Sider lammedes. Ogsaa Kong Haakons Forhold i denne Tid er gaadefuldt. Man skulde have ventet at finde ham enten længst øster i Norge, beskjeftiget med Krigsrustninger for at komme sin Fader til Hjelp, eller endog i det sydlige Sverige, i Spidsen for en norsk Hærstyrke. Men i dets Sted finde vi ham, ledsaget af Cantsleren, i Bergen, beskjeftiget med Lovgivnings-Sysler, som om han enten slet ikke vidste noget af, hvad der i denne Tid foregik i Sverige og Danmark, eller som om det var ham ligegyldigt og slet ikke vedkom ham[2]). Og dog skete der just i denne Tid Ting, der ej alene i høiest

1) Om dette Tog, see yderligere Lagerbring III. S. 469—473, og Suhm XIII S. 443 fgg. Det berettes korteligt i Chr. af 1357—63, l. c. S. 225. Visby-Annalerne (Scr. r. D. I. 259) vise, at Valdemar landede paa Gotland d. 21de Juli, altsaa maa han have besøgt Øland i Midten af Maaneden og have tiltraadt Toget i dens Begyndelse. Den sidste Sejr, Valdemar vandt over Øboerne, skete den 27de Juli, som det udtrykkeligt er anført paa et Kors, Valdemar lod opreise paa Valpladsen. Han forblev ifølge de samme Visby-Annaler paa Øen indtil 28de August.

2) Den 15de Juni stadfestede Kong Haakon Bergens Privilegier, saavelsom Hanseaternes Friheder i Staden, N. gl. Love III. S. 160; den 18de Juni gav han en Anordning om Stadens Kjøbmænds Ret til at sejle overalt i Riget og til Skatlandene (sammestedes S. 181 (Dipl. N. IV.); og den 23de Juni stadfestede han Munkeliv Klosters Privilegier (Munkelivsbogen S. 9, 10). Ved alle disse Breve heder det, at de indsegledes af Cantsleren i Kongens Nærværelse

de vedkom ham, men hvorved endog ...
...et, der nu øjensynligt havde taget Ledelsen ...
vis hemmelige Samvirken med Hertug Al...
..., at Kong Haakons Trolovelse med Mar...
...er, skulde hæves, og at han i dets Sted skulde ...
Elisabet, en Søster af Grev Henrik i Holsten ...
...erom synes at være gjort i Februar, ved Fastel...
...r ikke Sammenhængen dermed [1]). Et Gesandtskab ...
...sherrer, hvoriblandt Erngisl Jarl, Benedict Philips...
og maaskee flere, der tidligere havde staaet paa Eriks ...
i, afgik siden ved Midsommerstid til Holsten, og ...
...ons Navn et Forbund med Henrik, hvorved Haakon forpligte...
... tage Jomfru Elsebe, som han allerede havde „haandtroet", ...
Henrik og hans Broder Nikolas skulde til Sikkerhed for de Penge, ...
...nus skyldte dem (maaskee paa Grund af det tidligere Gjeldsforhold ...
...edelst de gode Tjenester, de ventede sig af dem, stille dem Kalmar Slot ...
...eri samt Mynten sammesteds til Pant, indtil Pengene vare betalte. ...
... det, lovede Haakon med sin Faders Samtykke, og med Erkebiskop...
...s, samt Biskoperne Thyrgils's og Nikolas's (af Skara) Raad, og
... det skee, at Haakon ej tog Elsebe til Egte, og Greverne derved
... nogen Skade, da skulde begge Konger holde dem skadesløse og alle
... Mænd i Sverige og Norge skulde hjelpe Greverne og vende
...il dem med Slotte og Lande, indtil al deres Skade og Bekost...
...var dækket [2]). Med andre Ord, Gesandterne lovede i begge Kon...
Navn, at hvis Trolovelsen blev brudt, skulde de opsige Kong Mag...
...deres undersaatlige Troskab og i hans Sted tage Grev Henrik til
...e [3]). Da Kong Haakon paa denne Tid var i Bergen, er det højst

---

[1]) I Brevet af 29de Juni heder det nemlig at Haakon allerede havde „haandtroet" Elsebe, og hos Corner (rigtignok under 1362), at Elsebe var bleven bortfestet til Haakon ved Fastelavnstider; men Corner har ofte urigtige Aarstal.

[2]) Brevet findes endnu i Original i det danske Geheime-Archiv; det er aftrykt hos Suhm, XIII. 337, og i Schl. Holst. Lauenb. Urkunden, II. S. 242, No. 194. Datum er tydeligt nok, men desverre angives ikke Udferdigelses-Stedet, der dog maa have været etsteds i Holsten eller Nordtydskland, siden det er skrevet paa Tydsk. Kongens store norske Rigssegl hænger endnu ved, tilligemed syv andre Segl.

[3]) Saaledes er ogsaa dette Tilsagn bleven forklaret af Krantz, (Svecica V. 30, S. 315, Saxonia IX. 32 p. 253) og Corner (hos Eccard, II. 1104, 1105), og vi ville see, at Riget virkelig skal være blevet Grev Henrik tilbudet, da Kongerne havde frafaldt Overeenskomsten.

sandsynligt, at han ikke havde mindste Anelse om at dette Gesandt-skab afgik, og at man udstedte Breve i hans Navn, hvorved der paa-bandtes ham Forpligtelser af saa stor Vigtighed. Formodentlig har man da her benyttet en af de Blanketter, han havde meddeelt til den paa-tænkte Forbundstractat med Stæderne (see nedenfor) og man har er-holdt Magnus's Samtykke, hvad enten denne nu for Øieblikket virkelig var saa forbittret paa Valdemar, at han gjerne gav det, eller det er blevet ham aftrodset, medens derimod Haakon maaskee netop ved at holde sig saa langt borte fra Sverige og Krigsskuepladsen tilkjendegav, at han ikke ønskede at bryde med Valdemar, men heller iagttage etslags Neu-tralitet.

Valdemars Tog til Gotland rev endelig Sløret fra Hansestædernes Øjne, og de saa nu tydeligt nok, at hans venskabelige Tilnærmelse mod dem havde været forstilt. Formodentlig tog han ogsaa allerede nu Ma-sken ganske af, idet han, som det i Detmars Krønike heder, „begyndte at forfølge Kjøbmændene, og ikke holdt sine Løfter og Breve, hvilke han før havde givet dem om Friheder i Skaane" [1]). Endnu i Mai havde de aftalt det nærmere om at sende ham 4000 Mk. lybsk for at erholde disse Frihedsbreve, og fordeelt Bidraget dertil mellem sig [2]). Men sidst i Juli eller først i August, som Budskabet om Valdemars Landgang paa Gotland og Angreb paa Visby kunde have naaet Stæderne, og det vel ogsaa netop i den Anledning, forsamlede deres udvalgte Raadmænd sig i Greifswalde, og besluttede den 1ste August, at indtil Maanedens Udgang maatte ingen af Stædernes Kjøbmænd, der sejlede gjennem Øresund eller andensteds, bringe Varer til den danske eller skaanske Kyst, under Straf paa Liv og Gods, medens derimod i den samme Tid baade Krigs- og Levnetsmidler skulde kunne udføres fra deres Havne for Sveriges og Norges Kongers Regning, men ingen for Kongen af Danmark; der maatte ikke sendes Skibe til Skaane, uden for at bortbringe de Stædernes Borgere tilhørende Gods, som der maatte forefindes, og disse Skibe maatte ikke være ladte med Varer, men alene være forsynede med den nødvendige Proviant for Mandskabet paa Frem- og Tilbage-Reisen; viiste det sig, at de trods dette Forbud havde indladt Varer, skulde disse strax aflades, og hverken Skipper eller Skibsfolk faa nogen Løn

[1]) Detmar, S. 284. Denne er ellers her noget uordentlig i Aars-Angivelsen; han henfører det sidstnævnte til 1362 (hvad der dog maaskee paa en Maade kan forsvares, da den egentlige Krig først da begyndte) og omtaler derimod Valdemars Gotlandstog under 1360.

[2]) Brev af 19de Mai 1361, Lappenbergs Sartorius II. S. 490.

[3]) Sammesteds S. 490, 491. Da selve disse Artikler ere daterede den 1ste August (Petri ad vincula), maa de Deputerede have samlet sig mindst een

lte er det første aabenbare Tegn paa at Stæderne nu betragtede Valde-
: som deres Fiende, og sig selv allerede som halv om halv paa Krigs-
med ham. Og til samme Tid spore vi ogsaa en større Driftighed
ong Magnus's Udrustninger. Penge, som han altid manglede, fik
ved at laane 4400 Mk. sv. af nogle for det pavelige Kammer ind-
lede Penge, formodentlig Rumaskat og Restancer paa de udskrevne
nder, der endnu ikke vare krævede af Pavens Udsendinger, men laa
er Bispernes Forvaring. Disse havde ogsaa i Førstningen Be-
keligheder ved at tilstaa ham Laanet, men besluttede sig dog dertil, da
igen gav dem Pantebrev paa 88 Skippund Kobber af hvad der ud-
ites af Kobberberget, skjønt rigtignok kun med Prioritet efter Hertug
recht og en anden Fordringshaver (15de August 1361)[1]). Strax
r afgik der Gesandter fra Sverige til Lübeck for at slutte Forbund
i Stæderne mod Valdemar i begge Kongers Navn. Disse Gesandter
e Biskop Nikolas af Linkøping, Erngisl Jarl, Nikolas Thuressøn
ottsete, Jon Hjerne, Peder Bonde, Benedict Philipssøn, Bo Jons-
, Anund Hemingssøn, Thorkil Erngislssøn, Arnvid Gøtstavssøn og
f Ulfssøn, de fleste hørende til det mod Kong Magnus fjendtligt stemte
ti, men som var saa megtigt, at det vel neppe havde været muligt for Kon-
at vælge Andre. Flere af dem havde, som vi have seet, nys været med at
r Giftermaalstractaten med de holstenske Grever. De fik med sig et heelt
Blanketter, forsynede med begge Kongers Segl, en Tillid, som disse neppe
e dem med sin gode Vilje og som de heller ikke fortjente. Vistnok blev
dem forbudet at give Brevene fra sig, førend de havde været forelagte
igerne til Ratification[2]), og man medgav dem derhos en Instruction,
nøje foreskrev, hvorvidt de kunde gaa i deres Løfter og Indrøm-
er, ligesom det og før deres Reise i en Raadssamling udtrykkeligt
bestemt, at de ingen Fuldmagt skulde have til at pantsette Slotte
: Landskaber. Men det viiste sig snart, at de ikke ansaa sig bundne

to Dage forud, som 30te eller 31te Juli; man kan da forestille sig, at der netop er kommen forskjellige Ilbud til Stæderne om Valdemars Angreb paa Visby, og at Borgermestrene øjeblikkeligt have forsamlet sig paa det dertil for alle beleiligst liggende Greifswalde. Mere end et Par Dage behøvede nemlig ikke en hurtigsejlende Skude for at komme fra Visby til Lübeck, og var den afgaaet fra Gotland den 25de, kunde nok Borgermestrene allerede den 31te være i Greifswalde.

1) Brev i sv. Rigsarchiv; hos Suhm, XIII. 446, aftrykt i Langebeks Afhandl. om Bergverker i Norden, Khavnske Vid. Selsk. Skr. VII. 321.

2) Egentlig staar der, som det nedenfor vil sees, at de først efterat have været forelagt Kongerne skulde „ingrosseres", det vil egentlig sige reenskrives; Meningen bliver den samme; Fuldmagten og Seglene vedkom kun de foreløbige Udkast til Tractaten.

ved noget af disse Forbehold. Det besynderligste ved dette Gesandtskab var, at det ogsaa skulde handle i Kong Haakons Navn, altsaa paa Norges Vegne, uagtet der ikke var en eneste Nordmand deriblandt, med mindre man vil regne Erngisl Jarl til en halv Nordmand, fordi han var Jarl af Orknø og saaledes vel ogsaa havde Sæde i det norske Raad. Men Kong Haakon dulgte siden heller ikke for, at han alene af Ungdoms Uerfarenhed havde ladet sig forlede til at sette sit Segl for disse Blanketter, og beklagede det oprigtigt. Gesandterne kom først til Lübeck, hvor de den 22de August udgav det første Brev i Kongernes Navn, nemlig en Erklæring om, at da Stadens Magistrat havde saa ofte vist sig velvillig og velsindet mod dem og deres Forfædre, erklærede de herved, med sine tro Mænds Samtykke, alle de Tvistigheder, som hidtil kunde have hersket imellem dem paa den ene og Lübeckerne paa den anden Side, for aldeles ophørte og bilagte. Herpaa var endnu intet at klage, om det end klinger noget besynderligt, at Kongernes Segl siges at være vedhængte „med deres fulde Vidende og efter Befaling" [1]). Men derpaa begav Gesandterne sig til Greifswalde, hvor Befuldmegtigede samledes fra alle Hansestæderne ved Østersøen og mange andre Stæder, for at raadslaa og enes med om Betingelserne for det Forbund, der nu skulde indgaaes. Dette Forbund kom ogsaa istand den 9de September, men paa Betingelser, der stod i **ligefrem Strid mod Fuldmagten**. Kongerne Magnus og Haakon erkjendte herved, at de havde forbundet sig med Stæderne Lübeck, Wismar, Rostock, Stralsund, Greifswalde, Anklam, Stettin og Kolberg, og forpligtede sig til at understøtte dem med 2000 Ridere og Svene, med Skibe og alt hvad dertil behøvedes, imod Kongen af Danmark og hans Hjelpere samt alle dem, der havde røvet eller herefter røvede eller gjorde Ondt paa Søen, navnlig paa Skaane, Gotland og Øland. I den Anledning, heder det, satte de Stæderne til Sikkerhed Slottet **Baagahuus** med Marstrand og øvrige Indtægter, samt alt hvad dertil havde hørt fra gammel Tid, for deres Omkostninger med at udruste Skibe og Krigsfolk, eller ved at udløse dem fra Fangenskab, eller hvad Skade de maatte lide paa de Skibe, de kjøbte eller hyrede. Kongerne skulde være ferdige til at begynde Felttoget med den førstkommende Mortensdag, og da bekrige Danekongen, og tilføje hans Skibe og Folk Skade; hvad de da vandt, skulde deles efter Mandtal. Hvis de i Forening angreb Skaane, da skulde Kongen istedetfor Baaga-

---

[1]) Lappenbergs Sartorius, II. S. 491. Originalen findes i det lübeckske Archiv. Her regnes Marstrand som et Slags Tilbehør til Baagahuus; dette er egentlig ogsaa Tilfældet i Brevet af 1353 om Dronningens Morgengave.

s lade dem faa Varbergs Slot med Tilbehør[1]), saafremt de ikke er vilde beholde det første. Anvendte de større Bekostning paa disse tte, end de indbragte, da skulde dette legges til Krigsomkostningerne, vendt skulde et muligt Overskud af Slottenes Indtægter fradrages se. Lykkedes det dem at erobre Skaane, da skulde Kongen overlevere 1 Slottene Helsingborg, Skanør og Falsterbod med Tilhørende, Lund d Mynten, samt Markedet paa Falsterbod, Skanør og i Malmø med Tolden i Skaane, undtagen hvad der var pantsat til en tidligere Fordrings- er, medens Kongen skulde beholde Lindholm, Trelleborg, Ystad, Aa- s og Symreshavn m. m.; naar Stæderne fik de nysnævnte skaanske ddelser, da skulde de tilbagegive Varberg eller Baagahuus, men be- de hine indtil de havde faaet alle sine Krigsomkostninger betalte; da først de de tilbagegive Helsingborg og to Aar efter alt det øvrige. Blev n af disse Slotte siden belejret af Fjenden, skulde Kongerne komme n til Hjelp, blev det dem fravundet, skulde de holde dem skadesløse. de Kongerne siden, efter Overlæg med Stæderne, drage fjendtligt ind det egentlige Danmark, og de der vandt nogen Fordeel, skulde denne es efter Mandtal; angreb den danske Konge nogen af Stæderne selv, de Kongerne komme dem til Hjelp med al deres Magt, og ingen d indgaa, førend alt var bragt til Ende. Saa længe de levede, de de ikke blive nogen af Stædernes Fjender. De skulde ikke pant- e Skaane uden med Stædernes Samtykke, og disse skulde være nær- st til at beholde Landskabet, om de vilde. Blev Skaane ikke indtaget, de Stæderne dog beholde hine førstnævnte Slotte, indtil alt deres Udlæg r godtgjort. Derimod forpligtede Stæderne ved deres Fuldmegtige sig at holde disse samme Betingelser, og ligeledes ingen Fred at slutte, indtil var tilendebragt; Lübeck skulde udruste 6 Kogger og 6 Skuder med 0 bevæbnede Mænd og Krigsmaskiner; Stralsund og Greifswalde til- mmen ligesaa meget, Kolberg, Stettin og Anklam ligesaa[2]), i alt de de skaffe 2000 Mand, ligesom Kongerne, være ferdige til at be- nde Toget Mortensdag, og da drage til Skaane, Øland og Gotland for tilbageerobre dem, imod at faa de dem tilsagte Slotte overleverede; naar de de faaet sine Udlæg godtgjorte, skulde de levere Slottene tilbage; døde idlertid en af Kongerne, skulde de levere dem til den anden, og døde ge Kongerne, til Erkebiskopen af Uppsala samt Biskoperne af Streng-

---

1) Heraf seer man tydeligt, at Kong Magnus endnu havde Varbergs Slot in- de, altsaa endnu ikke havde mistet Nordrehalland. For Stæderne gjaldt det, seer man, at have et fast Punkt saa nær ved Skaane som muligt.

2) Af Krigsmaskiner nævnes her „Werk" og „Blider"; ved de første forstodes maaskee Kanoner, som paa den Tid allerede kjendtes. Mere herom nedenfor.

nes, Linkøping og Skara, samt sex Riddere og Svene, som Bisperne dertil udkaarede af Raadet. Ligelydende Exemplarer af denne Overeenskomst udferdigedes i Kongernes Navn til alle de forbundne Stæder, og Stæderne gav igjen hver for sig deres Gjenbreve, ligesom de forbød al Handel med Danmark, og udskrev hos sine egne Borgere den saakaldte Pundtold til Krigsstyr [1]).

Desforuden udstedte Gesandterne, ligeledes i begge Kongers Navn, nye og meget udstrakte Fribedsbreve for Stædernes Borgere i begge Riger. Der tilsagdes dem herved sikker Frem- og Tilbage-Reise til og fra Rigerne, til Lands og Vands, og uhindret Ret til at handle med sine Varer, naar de betalte ordentlig Told; bleve de røvede i Rigerne eller paa Vejene did, da skulde Kongen forfølge Røverne, som om det havde været deres eget Gods, indtil fuld Erstatning var givet; paa Markederne i Skaane udvidedes de tydske Kjøbmænds Friheder. Kom de til nogen By i Norge, skulde de som tidligere betale i Told et Pund af bedste Slags Kornvarer, som de havde i Ladningen, udtagen af den saakaldte Fluur eller fiint Hvedemeel, men være fritagne for al anden Afgift, navnlig en Told, som Kong Haakon den 5te havde paalagt, og som herved aldeles afskaffedes. Naar en hanseatisk Kjøbmand kom til Sverige eller Norge, skulde han kunne føre sine Varer over Land fra Hav til Hav, og uhindret seile med dem til Vesterhavet, hvor han vilde. Salt skulde de i begge Riger kunne selge til Indfødte eller Fremmede saa meget de vilde, men ikke mindre til hver enkelt Kjøber, end et Skippund, og deraf skulde de ikke erlegge nogen Told. De skulde [illegible] seile til og ind i Nevafloden og videre, samt overalt ellers i Kongernes Riger og Lande, og der drive deres Handel. Hvis de havde ført Varer til Rigerne, som de ikke kunde faa afsat, da skulde de kunne føre dem ud igjen mod Toldafgift. Meenedere eller ærelose Mænd, eller letfærdige Kvinder skulde ikke kunne føres som Vidner mod Kjøbmændene i dem vedkommende Retssager. Alle eldre Privilegier, tilstaaede Stædernes Borgere, skulde forblive i Kraft [2]).

---

[1]) Tractaten er aftrykt i Cassel's Samml. Ungedruckter Urkunden S. 419, og meddeelt i Uddrag hos Suhm XIII. 450—452, men enkelte Feil ere indløbne, navnlig at der blandt de Mænd, der i Tilfelde af begge Kongernes Afgang skulde modtage Slottene, nævnes Bispen af Stavanger istedetfor Bispen af Strengnes. Stædernes Gjenbreve m. m., ere trykte i Lappenbergs Sartorius S. 493 fgg. Stædernes Reces om Pundtold m. m. er trykt hos Cassel S. 428.

[2]) Fribedsbrevet er trykt i Dreyers Specimen S. 124, samt hos Thormod Torvesen, Hist. N. IV. 489, og Willebrandt, Hans. Chr. III. 24, samt meddeelt i Uddrag hos Suhm, XIII. 450—452.

Ved at gjennemlæse disse Acter maa man især forundres over — n kunde næsten sige den Frekhed, hvormed Gesandterne tog sig til at e Løfter og indgaa Forpligtelser, vedkommende Norge, uagtet der ikke ndtes en eneste Nordmand i deres Midte. Ja man kan gjerne e, at det her fornemmelig gik ud over Norge, thi de Slotte, som æderne fra først af skulde have til Sikkerhed for deres Krigsomkost-nger, indtil de kunde faa de saa meget attraaede skaanske Slotte i sin esiddelse, vare norske, og ved Siden af de Friheder, som Kjøbmændene i Skaane, der endnu ej var erobret, og hvor det slet ikke var vist, om sse Friheder nogensinde vilde blive til Virkelighed, fik de i Norge Ind-mmelser, som i dette rolige og lydige Land øjeblikkeligt kunde træde i Kraft. r Sveriges Vedkommende indrømmedes saaledes i Virkeligheden næsten et, eller saare lidet, for Norges overmaade meget, og det efterat Kong akon nys forud i Bergen havde bekræftet de Friheder, som Stæderne til havde nydt. Vel var det saa, at Haakon, som vi have seet, havde eret uforsigtig nok til at lade sit Segl sette under de Blanketter, Fa-ren medgav Gesandterne, og vistnok hørte Baagahuus og Marstrand Dronningens Morgengave og den Deel af Norge, der egentlig var dtaget fra Kong Haakons Regjering, og stod under Kong Magnus; n alligevel var det dog en himmelraabende Uret, at disse svenske Mænd, n at tælle en eneste Nordmand iblandt sig — hvis ikke de maaskee, som gt, for Øjeblikket lod Erngisl Jarl gaa for en saadan — pantsatte rske Slotte og bevilgede Handelsrettigheder i Norge. Men dette er e det eneste, om end maaskee det første, Exempel paa, at det ved slige lligheder, hvor der sluttedes Tractater i de fælles Unionskongers Navn, rnemmelig gik ud over Norge.

Ifølge Gesandternes Instrux skulde nu Overeenskomsten først fore-gges Kongerne til Ratification, inden disses Forpligtelsesbreve udle-eredes. Men herom brød ikke Gesandterne sig. De udleverede uden idere de nu med disse Forpligtelses-Artikler udfyldte, af Kongerne be-eglede Blanketter, og modtog i deres Sted Stædernes Gjenbreve. Kong aakon vidste saaledes ikke, hvad de havde lovet i hans Navn; ja han fik det e engang for det første at vide, thi Gesandterne gjemte endog Stæder-s Gjenbreve bort for ham, at han ej skulde faa dem at see: i den rad var de sig bevidste at have handlet utilbørligt og overtraadt deres uldmagt [1]). Man skulde næsten tro, at de have handlet ligesaa med

[1]) Dette siger Kong Haakon udtrykkeligt, i de senere Forhandlinger paa Baaga-huus 1379. Hans Ord ere følgende: „Vor Herre Fader overlod disse sine Gesandter under Confidens og Troskab sine Pergamentsbreve, ogsaa, desverre, forsynede med vort Segl, saasom vi dengang vare uerfarne og ej havde naaet Modenhedens Aar. Dette skete for at de, naar de vare blevne enige om

Trolovelsesacten, og at Haakon heller ikke for det første erfoor, hvad der stod i den.

Mod Slutningen af September vare begge Kongerne, Erkebiskop Olaf, Biskoperne i Oslo, Bergen, Hamar og Stavanger, begge Hafthorssønnerne og Hr. Agmund Finnssøn, altsaa de ypperste af Raadets gejstlige og verdslige Medlemmer, forsamlede paa Baagahuus, neppe i anden Hensigt, end at overlægge om disse Anliggender, og afgjøre, hvorvidt man kunde godkjende de Forpligtelser, som Gesandterne maatte have indgaaet for Norges Vedkommende[1]). Thi at de havde modtaget Blanketterne og saaledes ogsaa etslags Fuldmagt fra Haakon, kunde nu ej være ubekjendt. Hvad Besked Gesandterne have bragt, og hvad de have fundet for godt at melde, vides ikke; med Magnus regnede de det vist ikke saa nøje, men med Haakon og de norske Rigsraader var det en anden Sag. Havde de givet Stæderne Tilsagn om Baagahuus og Marstrand, saa maatte de dog nævne noget derom, for at forberede Vedkommende paa at Stæderne med det første vilde fordre Løftet opfyldt, hvis det ellers ikke var deres Mening, at den kongelige Befalingsmand underhaanden skulde aabne Portene for Stædernes Krigsfolk. Hvad der nu forhandledes eller ej — saa meget er vist, at Baagahuus ej blev aftraadt, og at de Tropper, som Lübeck og Stralsund med stor Bekostning havde udrustet og affendt, for at tage Slottet i Besiddelse, maatte vende tilbage med uforrettet Sag[2]). Dette vakte naturligviis

Forbunds-Betingelserne, skulde siden kommen til vor Fader og os, og vi først lade Brevene ingrossere; men ikke under nogen anden Form eller Be-gelse udlevere dem. Nu derimod gav de dem fra sig, ingrosserede efter egen Villie, og udleverede dem til Stæderne; men Stædernes Gjenbreve gj- de saaledes, at vi ikke engang fik dem at see. Heraf viser det sig, at de indgik disse Dagthingninger mere til vor Faders og vor Skade, end til nogen Nytte og Gavn."

[1]) Dipl. N. II. 365. Dette Brev, dateret 29de Septbr. 1361, indeholder den Skjenkelse af Audun Hestakorns Gods til Otto Rømer efter Algot Benedictssøn, hvorom der forhen er talt, og som vi og i det efterfølgende komme til at omtale nærmere, og det er medbeseglet af alle de ovenfor nævnte Personer. Men det er let at begribe, at disse ikke i dette Øjemed alene vare komne langvejs fra til Baagahuus. Øjemedet har aabenbart været at raadslaa om de Forhandlinger, der nu vare i Gang.

[2]) See Stædernes Indlæg af 1370 i Lappenbergs Sartorius II. S. 686. „De klage", heder det, „over, at da de sendte deres Bud for at modtage Baagahuus Slot, bleve de heri skuffede, fordi det samme Slot med Tilbehør ej blev dem overgivet, skjøndt dog Lübeckernes Gesandter i denne Legation havde tilsat 600 Mrk. og de stralsundske ligesaameget". Her tales vel kun om Gesandter, men det er klart, at disse ogsaa maatte have Tropper med til at besætte Slottet. Desuden vilde der imodsat Fald ikke være medgaaet 1200 Mk. til denne Expedition, som det i Klagen foregaves.

en Misnøje hos Stæderne, og maatte udøve en hemmende Virkning Krigsrustningerne. Der blev heller ikke foretaget noget Krigstog i Aar, saaledes som Aftalen først lød, og sandsynligviis er Tiden t hen med gjensidige Bebrejdelser og Forklaringer. I Sverige maa og have herſket megen Uro og Forvirring, siden det heder, at Kong gnus den 11te November i Sønnen Haakons Navn blev sat fast paa mar Slot[1]). Ifølge den Krønike, der beretter dette, men dog ej er tidig med Begivenheden, skulde dette være skeet paa Haakons egen Be- ng, og efter Overlæg med Raadsherrerne. Dette kan dog, om det s forholder sig saa, neppe have været alvorligt meent fra Haakons e, da han stod paa en intet mindre end god Fod med Raadsherrer- og derimod altid viiste sin Fader sønlig Kjærlighed og Ærefrygt. arere er det skeet for et Syns Skyld, og maaskee endog efter melig Aftale med Faderen, da dette maaskee var det eneste Middel til hindre et aabenbart Oprør af Raadsherrerne, der vist nok fremdeles beidedes af den snedige Hertug Albrecht. Kong Haakons Plan var nbart den, at holde gode Miner med Herrerne, indtil Opstan- for det første var forebygget, og han havde sikkret sig selv Tronføl- i Sverige, der ifølge Forliget i Jønkøping tilkom ham, naar hans der Erik døde uden at efterlade sig Børn. Dette kunde alene skee ed at han tilsyneladende sluttede sig til Herrerne, og ved deres lp blev valgt til Konge. Rigsraadet sees ogsaa at have anerkjendt e hans Ret, der siges rigtignok ikke mod hvilke Indrømmelser fra s Side; thi allerede først i November, kalder Haakon sig „Sveriges ste", og udførte siden kongelige Regjeringshandlinger, uagtet han u ikke havde andet end sit norske Secret at besegle med[2]). Den e Februar 1362 opnaaede Haakon virkelig at blive valgt til

---

[1]) See de visbyske Minoriters Annaler af 1412, Scr. r. Sv. I. p. 44. Scr. r. D. I. 259. Der staar: „Da Gotland og Øland vare undertvungne, satte Sveriges Adelsmænd sig op imod Kong Magnus, især fordi hans Søn Kong Haakon med Faderens Samtykke, men tvertimod Rigsraadernes Løfte, egtede Margrete, Kong Valdemars Datter; hvorfor Kong Haakon sluttede sig til Rigsraaderne, tog sin Fader tilfange i Kalmars Sognekirke Mortensdag, og satte ham paa Slottet, men frigav ham fra samme Fangenskab, rørt af Angergivenhed, paa Christi Himmelfartsdag". Alt dette fortælles under Aaret 1361, men omfatter ogsaa 1362, da det næste Aar, som udtrykkeligt derpaa anføres, er 1363. Men man seer letteligt, hvor forvirret og uchronologisk Beretningen er, siden Magnus's foregivne Fængsling settes efter Haakons Giftermaal, og som begrundet derved.

[2]) Brev af Haakon, dat. Vimmerby d. 2den Novbr. 1361, i det sv. Rigsarchiv, og hans Stadfestelsesbrev paa Skeninge Klosters Ret til noget Jordegods, dateret Skeninge 6te Dag Juul (30te Decbr.) 1361, Lagerbring III. 483.

Sveriges Konge i Uppsala, med alle Biskopernes og de ti
Raadsherrers Samtykke [1]. Ved denne Lejlighed var ogsaa
Magnus selv tilstede, og da var han i alle Fald fri, om de
virkelig har sin Rigtighed med, at han nogensinde var fængsle
den eneste Krønike, som beretter dette, lægger til, at Haakon
gergivenhed satte ham paa fri Fod Christi Himmelfartsdag, alts
Mai 1362; men da der findes et Domsbrev, udstedt af M
Søderkøping den 20de Marts, var han idetmindste allerede da i
og fuld Udøvelse af sine kongelige Rettigheder. Og der haves endn
et Brev til Indbyggerne i Uppsala Biskopsdømme, skrevet af Ko
kon i Ljodhuus den 27de April, hvori han forkynder, at da han
Fader nu her i Ljodhuus vare blevne forligte med hinanden
alt Fiendskab ogsaa ophøre mellem deres Mænd indbyrdes.
Krøniken kan fare med Tant i sin Beretning om Magnus's I
kan man heller ikke synderligt stole paa, hvad den beretter om han
sling. Og hvad der gjør denne Beretning endnu mere mistæn
den Omstændighed, at Kalmar Slot og By paa denne Tid m
været i Grev Henriks Besiddelse, saa at det er lidet sandsynligt,
kon skulde have villet lade sin Fader indsette der, og ligesaa li
synligt, at Grev Henrik havde sluppet ham løs, naar han fø
faaet ham i sin Magt. Af det nysnævnte Brev seer man dog
der har været en Fejde, eller Antydninger til en Fejde mellem M
Tilhængere og Raadet, og at Haakon for en kort Tid gjort
Sag med dette, enten af en Svaghed, som han strax angre
for et Syns Skyld, for at erhverve Kronen. Usandsynligt
heller ikke, at Dronning Blanche har haft nogen Deel i Ro
Gjenoprettelse, da man erfarer, at hun i Marts dette Aar
sig i Stockholm [2]. Hvorom alting er, saa seer man, at der
tes Rolighed og den gode Forstaaelse nogenledes var oprettet om
1362, saa at man atter kunde begynde at tænke paa Krigen mod I

[1] Brevet, opbevaret i det sv. Rigsarchiv, omtalt hos Lagerbring III. 483
hos Suhm XIII 840, handler egentlig om at optage Finlands Lagm
Deeltagerne i Kongevalget, men Kongen siger her udtrykkelig, at den
melse vedtoges „med Kong Magnus's og Raadets Samtykke", paa s
som han valgtes til Sveriges Konge. De samme havde da naturligvi
foranstaltet Valget. Brevet er medbeseglet af Kong Magnus, E
Biskoperne i Linkøping, Skara, Strengnes, Vesteraas, Aabo og Ve
gift Jarl, Nikolas Thuresson, Benedict Philipsson, Karl Ulfsson
Gotskav Arvidsson, Magnus Gislesson, Narve Ingevaldsson, Ridd
Gotskavsson og Bo Jonsson, Evene, Uppsala St. Sigfrids Da
Mænd vare altsaa tilstede ved og samtykte i Valget.

[2] Dipl. Norv. II. 368. jfr. ovf. S. 366.

saa Hansestæderne vare blevne formildede, formodentlig ved Løfter Skadesløsholdelse, fordi de ikke fik Baagahuus; Forbundet var ydermere blevet tiltraadt af Bremen, Hamburg og Kiel, og Tiden, man skulde være færdig til at begynde Fjendtlighederne, var bleven sat til Midfaste Søndag eller 27de Marts [1]). At begynde Krigen saa tidligt, synes dog Aarstiden at maatte forbyde, men at der imidlertid Hansestædernes Side blev arbeidet alvorligt paa Krigsrustningerne, r man deraf, at Staden Bremen netop paa selvsamme Midfaste Søn- j sluttede Contract med nogle tydske Herremænd, hvorved disse forplig- e sig til for en vis Sold at tjene paa Raadets Kogge mod Kong ldemar [2]). Noget senere sendte Kong Magnus og Haakon Ridderen rmann v. Vitzen til Lübeck for at kjøbe Levnetsmidler og leje Skibe deres Regning; da rede Penge manglede, maatte Ridder Hermann i ngens Navn den 1ste Mai udstede et Gjeldsbrev til Lübecks Raad og d paa henved 200 Mk. lybsk, deels, som det anføres i Gjeldsbrevet, flere Slags Spise- og Drikkevarer, deels ogsaa for fem Krigsskibe, udrustedes til Kongernes Brug, og hvoraf de tre betroedes til Grev rik, de to til Grev Adolf. Brevet blev siden til ydermere Sikker- forsynet med Forløfte og Besegling af Biskop Nikolas af Linkøping, gist Jarl, Nikolas Thuressøn, Johan Hjerne, Peter Bonde, Bene- Philipssøn, Karl Ulfssøn, Bo Jonssøn og flere Herrer [3]), kort, samme Mænd, der Aaret forud havde sluttet Forbundstractaten, og nu atter bleve sendte ned, eller maaskee rettere tiltvang sig at blive te ned, med Breve og mundtlig Besked, for i Kongernes Navn at ode Stæderne om, allerførst at vende sig mod Helsingborg, og begynde

---

[1]) Dette sees deraf, at i den Gjenpart af Tractaten, der vedkommer Bremen, Hamburg og Kiel, og som forresten har samme Datum som de øvrige, nemlig 9de Septbr. 1361, af den heel naturlige Grund, at alle de ovenomtalte Blanketter vare udfærdigede paa denne Dag, er Tiden, da man skulde være færdig, bestemt til Midfaste Søndag istedetfor Mortensdag. Lappenbergs Sartorius, II. S. 493.

[2]) Sammesteds, S. 500.

[3]) Sammesteds S. 500, 501. Brevet er vistnok dateret Lübeck den 1ste Mai, men dette er formodentlig kun Dagen, da Herrmann v. Vitzen sluttede Laanet, og heraf følger ikke, at hine Herrers Besegling skete samtidigt. Vi ville i det følgende see, at Kong Magnus den hele Sommer forgjeves ventede deres Tilbagekomst, og derfor er det vistnok sandsynligst, at de først senere indtraf i Lübeck og satte sine Segl til det allerede oprettede Document. Den 17de Juni var Biskop Nikolas, og, som det synes, ogsaa Hr. Nikolas Thuressøn, i Kalmar, ifølge et Brev af denne Dag, opbevaret i det sv. Rigsarchiv, hvorved Biskopen afhænder noget Jordegods til Hr. Nikolas. Da var de altsaa endnu ikke afreiste fra Sverige, men stode formodentlig paa Reisen. Dog er det ikke sagt, at alle reiste, forbi deres Segl sattes under Documentet.

Belejringen af dette Slot, om end Kongerne ikke strax vare der tilstede, da de med det allerførste skulde indfinde sig i Spidsen for det belovede Antal Tropper. Det var formodentlig ogsaa efter Overlæg med disse Gesandter, at Overanførselen over Toget, som det fortælles, betroedes Grev Henrik[1].

Imidlertid gik det dog kun seent med Krigsrustningerne, da det ikke lader til at Stædernes Flaade stak i Søen førend sidst i Mai eller først i Juni[2]. Men den Krigsmagt, som de da omsider havde faaet bragt sammen, var efter de Tiders Forhold usedvanlig stor. Hvis hver enkelt Stads Contingent var nøje den samme, som man Aaret forud havde aftalt, da har den samlede Flaade udgjort 27 Kogger og 25 mindre Skibe med 2730 væbnede Mænd. Men det lader til, at idetmindste Lübeck har grebet sig endnu mere an, thi Stadens gamle Chronist, Detmar, angiver, at Staden (hvis Contingent kun var 600 Væbnede) havde i alt 1500 Mand dagligt at bespise, og senere paastod Stæderne, at de havde sendt 1000 Mand over det aftalte Antal. Detmar siger ogsaa udtrykkeligt, at Folket fra Stæderne var „over al Maade talrigt“[3]. Imidlertid havde ogsaa Kong Magnus, saavidt man kan see, rykket i Feldten, ja havde maaskee haft et Sammenstød med Kong Valdemar i Halland. Thi i de første Dage af Juni havde han opslaaet sin Lejr ved Vardberg, og det lader endog til, at han ved denne Lejlighed havde faaet Hjelpetropper fra Norge, siden Jemtelands Sysselmand, Nikolas Djakn, var hos ham og hjalp ham med et Pengelaan af 350 Mk. svensk, hvorfor Kong

---

[1]) Dette siges udtrykkeligt i Chron. af 1357—63, l. c. S. 226.

[2]) Suhm, XIII. 463 mener, at Toget ej skete førend i Juni, da det paafølgende Søslag angives at have fundet Sted d. 8de Juli. Imidlertid er dette, som det vil sees, just ikke saa sikkert, og man maatte snarere holde sig til den Omstændighed, der strax nedenfor vil blive omtalt, at Kong Magnus, der den [illegible] Juni laa ved Vardberg, den 22de og 29de var atter i Vestergøtland, [illegible] ogsaa til den allerede ovenfor omtalte Kjendsgjerning, at Biskop Nikolas og Hr. Nikolas Thuressøn, der var, blandt de Sendebud, der skulde anmode Stæderne om at rette det første Angreb paa Helsingør, og saaledes vel maatte have indfundet sig i Lübeck førend Flaaden endnu afgik, eller idetmindste have gjestet Flaaden førend denne endnu havde naaet Øresund, ikke var afreiste fra Kalmar den 17de Juni. Men man seer af Hertug Albrechts Qvitteringsbrev af 4de Juni 1362 (Suhm XIII. 463), at Wismarerne allerede da havde gjort Fanger. Og det er, som sagt, vel heller ikke saa vist, om alle de, der beseglede Brevet, ogsaa forlod Sverige. — Det maa her bemerkes, at Detmar (S. 285) urigtigt henfører Toget til 1363.

[3]) Detmar, l. c. S. 285. Om Contingenten, s. o. S. 731. Dog hedder det i Recessen af 27de Juli 1363 (Lappenbergs Sartorius II. S. 527), at Antallet paa de Væbnede, Bremerne iberegnede, var i alt kun 2700 Mand efter Bestemmelsen.

Godtgjørelse overlod ham tvende, formodentlig i Nordrehalland lig- e, Gaarde [1]). Det er i og for sig ikke usandsynligt, at Kong Val- ir har truet med at angribe Vardberg, ja maaskee endog allerede nu t et Tog ind i Nordrehalland, og at Magnus saaledes har maattet paa sin Post for at møde ham. Men den megtige hanseatiske Flaa- Ankomst i Øresund maatte under alle Omstændigheder nødsage Val- ir til for det første at opgive alle Forsøg paa at trænge videre frem Norden, og saaledes er det let at forstaa, hvorledes det kunde gaa at Magnus den 22de Juni kunde være i Varnheem i Vestergøtland, en 29de atter i Ljodhuus. Hans Nærværelse i Halland var nemlig or det første nødvendig, og han er maaskee ilet tilbage, deels for at paa- e Krigsrustningerne, deels ogsaa for at møde Gesandterne, naar de, som ventede, snart kom tilbage, da han netop af dem ventede sig den største md. Der var ogsaa udgaaet Udbud til de norske Sysselmænd, navnlig Agmund Finnssøn, men de synes ej at have forhastet sig [2]). Stædernes igt synes i Førstningen at have været den at angribe Kjøbenhavn, il de ansaa sig sterke nok uden Bistand af Kong Magnus. Men Bud- t, som Gesandterne medbragte fra Kongerne, bestemte dem til at vende sig Helsingborg, uagtet de, som de siden paastode, ikke havde Styrke nok a een Gang baade at beleire Slottet til Lands og forsvare Adgangen øsiden [3]). Men de stolede trygt paa, at Kongerne om en føje Tid vilde

---

Br. af 4de Juni i det sv. Rigsarchiv. Magnus overlader her Hr. Nikolas Djakn de af Hr. Throtte Pedersson kjøbte Ejendomme Limberg og Svenstorp som Godtgjørelse for 350 Mk. Sv., hvormed denne troligt havde hjulpet Kongen i Lejren ved Vardberg.

Hr. Agmund var endnu ikke dragen afsted d. 20de Juni, Dipl. N. II. 370.

Det heder først hos Huitfeld, (S. 526), siden ogsaa hos Suhm (XIII. 363), at Stædernes Flaade først beleirede og plyndrede Kjøbenhavn, hvor de gjorde rligt Bytte, men bleve angrebne og slagne d. 8de Juli af Hertug Christopher, som her fik sit farlige Saar, samt at Flaaden da først vendte sig mod Helsingborg. Her paaberaabes fornemmelig Gerdes's lybske Krønike (p. 46.) Men hverken Detmar (og den ham følgende Corner) eller Chron. af 1357—63 veed det mindste om denne Plyndring af Kjøbenhavn 1362; ligesaalidet nævnes noget derom i de Indlæg, som Kong Haakon og Stæderne udvexlede med hinanden i 1370, og hvor Krigsforetagenderne ere saa omstændelig angivne, at en saa vigtig Begivenhed som Kjøbenhavns Plyndring umuligt kunde have været forbigaaet. Tvertimod sige Stæderne endog (Lappenbergs Sartorius II. S. 692) „at deres Flaade, ankommen til Øresund, vilde have været sterk nok til at kunne beleire Kjøbenhavn, men at den, efter Kongernes Ønske, overbragt ved Gesandterne og Breve, vendte sig mod Helsingborg.“ Dette er et udtrykkeligt Vidnesbyrd om, at Kjøbenhavn denne Gang blev uantastet. Fortællingen om at Staden plyndredes i 1362 maa saaledes hidrøre fra en Forvexling af det Tog, der skete i dette Aar, med det senere af 1368, hvorved visselig Kjøbenhavn blev plyndret, see nedenfor, jevnf. Suhm XII. 613.

komme dem til Undsetning. Haabet gik dog ikke i Opfyldelse. Stædernes Krigshøvdinger ventede og ventede, men ingen Konger kom, og Kongerne ventede ligesaa forgjeves paa at Gesandterne skulde komme tilbage. De samme Stormænd, der havde været saa hidsige paa at begynde Krig og i at paabyrde Kongerne hine Forpligtelser mod deres Villie eller i det mindste uden deres Fuldmagt eller Samtykke, viiste sig langt fra s ivrige, da det gjaldt at opfylde Forpligtelserne. Saavidt man kan s fandt de bedre sin Regning ved at ligge nede i Holsten og knytte d egenmægtigt sluttede Trolovelse endnu fastere, end at ile tilbage til Sv rige, for at staa deres Konger bi. Thi St. Jakobs-Dag, den 25 Juli, skulle de paa Slottet Pløn i Holsten, allerede have højtideligh Copulations-Acten per procurationem, som det heder, saaledes at Her mann v. Vitzen forestillede Kong Haakons Person, og Bruden bortg af sin Broder Grev Henrik (der saaledes da heller ikke var ved Flaad og Grev Adolf, hvorhos de Aaret forud indgangne Sikkerheds-Forpl telser paany bleve indgaaede i en endnu strengere og mere bind Form [1]). Imidlertid laa Stædernes Flaade og Krigsmagt for H singborg, og beskød Slottet nok saa ivrigt med sine Krigsmaskiner, bl hvilke der sandsynligviis ogsaa var nogle Kanoner. Men da Kong ikke efter Bestemmelsen indfandt sig, kunde de intet synderligt udrette;

---

[1]) Dette fortælles udførligt hos Corner (Eccard II. 1105), som her ud vils maa have haft et Dokument for sig, hvilket vi nu ej kjende. Han at Bruden stod mellem sin Broder Henrik og Grev Adolf, og copulerede Hermann v. Vitzen, der forestillede Kong Haakons Person. Corner her endog udtrykkeligt Magister Eilhard Schonevelts Chronica, der nu mere er til. Han tilføjer S. 1105, at det blev aftalt, at hvis Gifter gik overstyr ved Henriks Brøde, skulde denne ej alene tilbagegive Ka men ogsaa betale 60000 Mk. brendt; var derimod Kong Magnus Aarsagen at det ej kom istand, skulde alle Vasaller og Høvdinger i Sverige med de Slotte, Lande og Underhavende stille sig fra Kong Magnus, og underkaste Henrik som deres lovmessige Herre. Uagtet Corner her kun nævner Herm v. Vitzen, er det dog aabenbart, at de øvrige nysnævnte Gesandter maa h været tilstede eller i Nærheden, og faaet Acten istand, thi Kong Haakon s udtrykkeligt i sin Forestilling af 1370, at Aarsagen, hvorfor han og h Fader ej kunne komme Stædernes Krigsmænd til Hjelp ved Helsingborg, den, at de først maatte oppebie de Gesandters Tilbagekomst, der tidligere ha sluttet Alliancetractaten af 1361, men at netop de samme Gesandter lod længe vente paa sig: altsaa var de i Lübeck eller Holsten just omkring 25de Juli, da Beleiringen allerede for længst maa have været begyndt. desuden have vi nys seet dem at besegle det af Hermann v. Vitzen paa K gernes Vegne udstedte Gjeldsbrev af 1ste Mai; den Slutning ligger saal nær, at ligesom Herman v. Vitzen ved begge Leiligheder repræsenterede H kons Person og havde hans Fuldmagt, saaledes var ogsaa Gesandterne ve begge Leiligheder tilstede som de, der egentlig bestemte hvad der skulde ske og sanctionerede hvad der var skeet. Det er dog vistnok en Feiltagelse, naar Sv (XIII. 466) nævner Erkebiskopen af Uppsala som en af Gesandterne.

e ikke engang efterlade tilstrækkeligt Mandskab ombord paa Skibene
at bevogte disse. Ogsaa Grev Henrik var, som vi have seet, efter al
lelighed fraværende, for at fremme Giftermaals-Anliggendet. Og
llertid benyttede Valdemar sig af Lejligheden, kom sejlende med sine
be, og angreb den slet forsvarede hanseatiske Flaade med et saadant
d, at han bemægtigede sig tolv store Kogger fulde af Levnetsmidler,
ben og mange andre Slags Krigsfornødenheder, og drog bort med
, uden at de Tydske kunde hindre det. Dog havde han det store
ld, der efter Detmars Mening endog mere end opvejede Sejren, at
s eneste Søn Hertug Christopher blev saa farlig saaret af et Kaste-
ven — maaskee en Kanonkugle — at han fra den Dag aldrig fik sin
se igjen, og døde Aaret efter, som det nedenfor vil blive omtalt[1]).
ederne gav siden deres Borgermester Johan Wittenborg, der førte
rcommandoen i Grev Henriks Fraværelse, Skylden for Nederlaget,
de ham ved Hjemkomsten i Fængsel, anlagde Sag imod ham, og fik
senere dømt fra Livet. Tydskernes Stilling ved Helsingborg blev nu heel
k. Kong Valdemar blev fremdeles liggende med sin Flaade i Ore-
, og sperrede ganske Adgangen for dem til at faa Forsterkning hjemme-
de hørte endnu intet fra de forbundne Konger, og da de omsider
g mistvivlede om at slippe bort med Livet, hvis det skulde vare saa-
ved[2]), maatte de bekvemme sig til at indgaa etslags Capitulation,
vis Betingelser vi kun kjende disse, at der blev indgaaet en Vaaben-
: og taget en Dag, som det heder, indtil de første Dage af Novem-
da Gesandter baade fra Stæderne og Danmark skulde samles i
ock for nærmere at underhandle om Fred eller Stilstandens For-
gelse[3]). Imidlertid havde Kongerne, da de omsider saa, at Herrerne

---

[1]) Detmar, l. c. Chron. af 1357—63 siger kun, at Valdemar fangede nogle af Belejrerne til Lands, andre ombord paa Skibene, og dræbte endeel, men tog tilsidst alle deres Skibe. Dette er dog vistnok en Overdrivelse. Stæderne udtrykte sig i deres Remonstrationsskrivelser af 1370 kun saaledes derom, at deres Folk „af Fjenderne bleve slagne og fangne og leed uendelige Tab paa Skibe, Gods“ m. m. — Cranz (Vandalia l. 8. cap. 37 p. 199) siger at det var en „bombarda“, hvoraf Christopher blev saaret, dog nævne de samtidige Krøniker intet derom; det er dog slet ikke usandsynligt at man da kjendte Ildvaaben i Nordtydskland og Danmark, da de allerede havde været anvendte i Slaget ved Cressy i Frankrige 1346, og man desuden har et Brev, udstedt 25de Juni 1372 af den bekjendte jydske Ridder Erland Kalf, hvor „Byskrwd“ (d. e. Bøsse-Krud) udtrykkeligt nævnes, see Suhm XIII. 870. Jvfr. Grams Afhandling i Kh. Vid. S. Skrifter. I 253. Dagen, da dette Slag fandt Sted, angives af Magnus Matthiæ til 18de Juli, uvist med hvad Hjemmel.

[2]) Dette siges udtrykkeligt i Stædernes Indlæg af 1370, Lappenbergs Sartorius II. 639.

[3]) At det saaledes gik til, sees ved at sammenholde Stædernes Udsagn i det

været dem lovet, og
endog forgreb sig paa
Lodin Eivindssøn, paa
begge Kongerne den 2
riblandt Biskop M
søn, Hr. Benedict
Breve, som Kongerne
fuld Magt, hvilke
rige Artikler af Fo
nu skulde være i f
nde Slotte nær [2]).
dslaaet om de for
r at disse idetmind
ld ikke at være kom
ovember tilskrev beg
klagede over, at de
m fra Søderkøping,
orledes de herefter
nmark, og bad dem
elde dem, hvad de i
gjøre [3]). Men da
ad det blev skrevet
Ende. Thi den 6
Stæder Lübeck,
nsestæders Vegne
e Moltete, Høved
lstand paa noget
om udferdiget. D
ene Side, og Ko
Stæder af den ty
stand til og med H
34). I denne Tid
mellem begge Par

[1]) Lappenbergs Sart
[2]) Sammestebs, S. 5
Indlæggene af 137
keligt, at Stædern
af 7. Nov. 1362,
Stædernes Gesandt
den Antagelse være

en nærmere Dagthingning mellem Herrerne samt Stæderne og Kongerne skulde finde Sted næste Valdborgsdag (7de Mai 1363). Kongerne af Sverige og Norge skulde vedtage denne Overeenskomst inden næste Helligtrekongersdag [1]) mellem Halmstad og Lagaholm, Hertugen af Slesvig og hans Søn inden 6te December paa Fyn, Grev Henrik og hans Broder Claus ligesaa, Grev Adolf inden samme 6te Decbr. paa Femern, Hertug Erik af Saxen inden 6te Januar i Lübeck, og alle de andre tydske Herrer, der enten vare eller vilde være Danekongens Hjelpere og deltage i Dagthingningen, inden Juul i Damgarten. Med Fikke Moltcke gav 9 andre Riddere og Svene, hvoriblandt ikke færre end fex Moltcker, deres Forløfte, og paa Stædernes Vegne de ti Raadmænd deres foreløbige Forløfte, indtil Ratificationsbrevene kunde udfærdiges; disse skulde inden Juul være udverlede i Rostock; Fikke Moltcke skulde da have overleveret Kong Valdemars, forsynet med hans og hans Søns, Erkebiskop Niels af Lunds, to andre Biskopers, og tretten Ridderes Segl, og Raadmændene skulde ligesaa udlevere Stædernes, forsynede med deres Segl. Umiddelbart derpaa afgik Hr. Fikke Moltcke, ledsaget af et Sendebud fra Rostock, til Kong Magnus, for at melde ham den sluttede Overeenskomst, fra Lübeck blev skrevet om den samme Sag til de vestlige Stæder, fra Stralsund til de østlige, og fra Wismar til Bergen [2]). Den 16de November udstedte fem Stæder Lübeck, Hamburg, Rostock, Stralsund og Greifswalde Bekjendtgjørelse af Overeenskomsten, og samme Dag udgav Kong Valdemar fra Vordingborg en lignende Bekjendtgjørelse, ledsaget af en Erklæring om at ville overholde den, beseglet af ham, hans Søn, tre Biskoper og tretten Riddere, hvoraf de fleste vare de samme, som nævnte i Stilstandsbrevet [3]).

Efterretningen om denne Stilstand blev just ikke modtagen med Glæde af alle Vedkommende. Raadmændene i Visby skrev den 1[illegible] December [4]), at de havde hørt, hvorledes der først skulde være sl[illegible]

---

[1]) Saaledes staar det i Huitfelds danske Paraphrase af denne Overeenskomst. [illegible] denne Tidsfrist var sat for Kongerne, sees af Kong Magnus's Brev derom [illegible] 21de Decbr. 1362. Dog findes denne Frist ej anført i den hos Lappenberg aftrykte Copie.

[2]) Lappenbergs Sartorius, II. S. 503—506.

[3]) Huitfeld, S. 529. Lappenbergs Sartorius II. S. 507. Stilstanden omtal[es] ogsaa i Chronicon af 1357—63, Asmussens & Mich. Archiv I. c. S. 2[illegible]

[4]) Lappenbergs Sartorius, II. S. 513. Man seer af denne Skrivelse, at [illegible] Visby havde betalt sin sedvanlige Krigscontingent eller Pundtold, et Tegn at Staden dog nu maa være kommet noget til Kræfter efter Brandskatningen, [illegible] at endog Stockholm (det vil sige de tydske Kjøbmænd i denne Stad) havde forbundet sig dertil, men at denne Told da endnu ej var indkommen. Tolden fra Visby var dennegang indbetalt til Borgholms Slot.

Kaabenhvile, siden en Stilstand med Danekongen, og udbad sig nær- Underretning derom; de haabede, at Stæderne ej vilde lade dem i ken, hvilket ej alene vilde blive til Skade for dem selv, men ogsaa den hele Hanse. De preussiske Stæder klagede den 18de December[1]) at uagtet de havde betalt sin Contingent til Øresunds Fredning eres Godses Bevaring, var det dog blevet plyndret af Danekongen hans Tilhængere, og efter Fjendtlighedernes Ophør endog indført dført i Stædernes Havne, uden at blive anholdt; den sidst afslut- Stilstand havde allerede været forkyndt for en Maaned siden, uden havde modtaget officiel Underretning derom, hvilket de tog meget op, og haabede at faa klækkelig Forklaring derover. Imidlertid vilde erlade det til Stædernes Bestemmelse, om de selv burde forlige sig Danekongen for en Tid eller for stedse; de havde endnu flere danske er, og omvendt var der flere preussiske Fanger i Danmark. Ende- dløb Brev fra Kong Magnus, dateret Skara den 21de December [2]), hvori han meldte, at han havde faaet Stædernes Skrivelse om den tede Stilstand, og at han, om han ønskede at indsluttes deri, maatte degive Danekongen sin Vedtagelse deraf inden førstkommende 6te ar mellem Lagaholm og Halmstad. Denne Vedtagelse, skrev han, han intet imod at meddele, og skulde ufortøvet sende Gesandter til Valdemar i den Anledning, uanseet at Valdemar efter Stilstan- Indgaaelse havde tilføjet ham stor Skade, men han bad dog om, at Stæderne vilde vise sig velvillige og oprigtige, naar det gjaldt ans og hans Lands Velfærd, og han haabede, at hvis Danekongen ikke holde de indgangne Stilstande, eller fremdeles tilføjede hans Lande Mænd Skade, da vilde Stæderne yde ham virksom Hjelp og gjengjelde kongen Lige for Lige. Iøvrigt forundrede han sig over, at Stæ- ikke efter Løfte havde villet tillade ham ved sine Mænd at udføre de tsmidler, som han havde ladet opkjøbe hos dem, og bad dem der- u ikke længer at lægge nogen Hindring i Vejen for dem, som han den Anledning sendte. Saaledes seer man, at Forstaaelsen mellem de ede var intet mindre end god, og at Kong Magnus især havde Grund anse sig brøstholden, da Stæderne ej alene ved den hastige Sepa- stand havde behandlet ham uærbødigt og uforbindtligt, havde slaaet den af ham, og derved gjort Danekongen det muligt, at tilføje ham den , hvorover han klagede, men ogsaa ved det nysomtalte Forbud mod sel af Levnetsmidler viist sig formeligt fjendtlige imod ham, og det dog snarest af egennyttige Hensyn, da det lader til, at de paa den

---

[1]) Sammesteds, S. 510.

[2]) Sammesteds, S. 513.

Maade vilde sikkre sig Betalingen af det føromtalte Laan og andre Gjeldsposter. Kongerne havde derimod paa sin Side redeligt opfyldt sin Forpligtelse, at overlade dem Borgholm og Øland, der paa denne Tid allerede havde tydsk Besetning [1]).

62. Tilnærmelse mellem Kongerne Magnus og Haakon og Danekonge. De forbinde sig med ham, og Haakon egter hans Datter Margrete.

Kong Magnus og hans Søn Haakon maatte under disse Omstændigheder føle sig meget ilde tilmode. Sveriges mægtigste Mænd ... om ikke deres aabenbare, saa dog idetmindste deres hemmelige Fiender, handlede underfundigt mod dem, trodsede deres Myndighed, paabyrdede dem Forpligtelser, som de selv ikke med en Finger lettede dem at overholde, indviklede dem i Krige, uden at yde dem den pligtige Hjelp, ... gav dem dog Skylden for det uheldige Udfald. Kongernes Allierede Hansestæderne, vare nu ligeledes snarere at betragte som deres Fiender. Krigen havde ikke skaffet dem den Erstatning og Oprejsning, som de ventede, men snarere Skam og Skade, og uagtet den hele Alliance og Krigsplan var opgjort mellem dem og de svenske Raadsherrer, uden at spørge Kongerne ad, eller idetmindste uden at rette sig efter deres Ønske, lagde de dog Kongerne til Last, at Krigen ikke blev ført med bedre Held. Det maatte være aabenbart for enhver, der nærmere betragtede Forholdene, at baade Høvdingerne i Sverige og Stædernes ledende Mænd behandlede Kongerne som Skue-Figurer, der alene vare til for at laane sit Navn, og som ikke selv maatte have nogen Vilje, men paa hvilke man dog ... berettiget til at dynge alt Ansvar og al Skyld for, hvad der gik galt. En saadan Tilværelse maatte være dem uudholdelig, om de end kun ... sad en Gnist af Æresfølelse. Og til hvem skulde de vende sig om Raad og Bistand? Deres andre Allierede, de holstenske Grever, vare jo ... i den inderligste Forstaaelse med de svenske Raadsherrer. Hertug Albrecht havde i den sidste Tid, siden sit diplomatiske Mesterstykke ved Helsingborg, iagttaget et venskabeligt Forhold med Valdemar og overholdt streng Neutralitet for sit eget Vedkommende, omendskjønt hans Stæder Wismar og Rostock havde deeltaget i Krigen [2]). Til ham nyttede

[1]) Dette sees deels af det nysanførte Brev fra Visby, hvor det heed, at ... tolden var bleven erlagt til „Huset paa Øland“; deels af Stædernes ... dat. 1ste Januar 1363, der blandt andet indeholder dette, at man var bl... enig om, at Hr. Johan Giessouwe skulde bibeholde Commandoen over B... holm, indtil næste St. Hans, Lappenbergs Sartorius II. 508.

[2]) Den 4de Juni var Hertug Albrecht med sine Sønner i Vordingborg, modtog her af Kong Valdemar et Afdrag paa den Medgift, som Hertug H...

:for ikke at nærme sig, og desuden maatte vel Kongerne nu have faaet inene op for hans Troløshed. Det kunde synes heel naturligt, at Kon- rne allerede for længe siden havde begivet sig til Norge, kastet sig i Nord- endenes Arme, og opfordret dem til at yde Hjelp. Thi Norge var i e Fald roligt, og Indbyggerne sine Konger hengivne; det havde heller ke endnu, saavidt man kan see, haft nogen Ulempe af Krigen. Man seer sfaa tydeligt nok af hvad der siden fandt Sted, at Kongerne maa have ift dette for Øje. Men det kunde dog alene have været som den aller- erste Udvej, da de derved maatte opgive Haabet om at gjenvinde lagt og Anseelse i Sverige, anderledes end med væbnet Haand, og paa maatte de dog i det længste betænke sig. Krigen selv var neppe ulair i Norge; vi vilde ellers upaatvivlelig have seet flere norske bdinger deeltage deri. I dets Sted synes de nu, uagtet Ledingsbud r udgaaet til dem, at have nølet og været lunkne, medens de rimod sidenefter, som vi ville see, vare nok saa ivrige, da det ldt at gjøre Stæderne al den Fortred de kunde. Tydskernes masselser vare nemlig saa store i Norge, at Nordmændene ej de andet end være forbittrede paa dem, og betragte en Forbindelse d dem, især naar den endog skulde medføre nye Privilegier, som en ng. Kong Haakon selv klagede ej mange Aar senere over, at de ske Kjøbmænd, der kom til Norge, og især de, der opholdt sig i rgen, vedtog sig imellem nye Statuter og Bestemmelser, der ligefrem d imod Lovene og Privilegierne, til Kronens Skade, navnlig denne, naar en af dem havde forurettet den anden, søgte man underhaanden bringe et Forliig istand for at unddrage Kronen det skyldige Sagefald, at Manddrabere og andre grove Forbrydere iblandt dem ligeledes derhaanden sendes bort paa deres egne Skibe, for at man derved kunde aa at betale Bøder til Sagsøgeren og Thegngilde m. m. til Kongen. ed andre Ord, de lagde an paa, som det heed, „at dræbe ned Kon- ns Ret", det vil sige, at bedrage Kronen for det lovlige Sagefald, ilket i de Tider, da Sagefaldet udgjorde en af de vigtigste Indtægter, e havde lidet at betyde. Endvidere havde de uden Kongens Samtykke

havde faaet med Kongens Datter Ingeborg, hvori de ogsaa afqvittede 1000 Mkr. for de Fanger, som Wismarerne allerede havde taget (Suhm XIII. 462); den 10de August modtog han ligeledes et Afdrag i Vordingborg og udstedte Qvit- tering derfor i Nykjøbing den 15de (Suhm XIII. 468, Grams Forbedringer S. 219); og i Brev af 28de Juli 1366 lover Valdemar ej at gjøre nogen Fordring paa Erstatning af Hertug Albrecht for den Skade, som Hertugens Stæder Rostock og Wismar havde tilføjet ham ved Belejringen af Helsing- borg, skjønt han da var i „synderligt Venskab" med Hertugen. Styffe, Bi- drag No. 32. S. 55.

optaget nye Stæder til Medlemmer af Hansen, for at udstrække Privilegierne ogsaa til dem, og de havde derhos bestemt sig selv imellem, at Varer, tilhørende Kongernes Undersaatter, ej maatte indlades paa Skibe, hvori de havde sine egne Varer, for at hine ikke skulde nyde nogen Deel af Gevinsten. Fremdeles solgte og kjøbte de, hvor de landede, i smaa Partier, Klæde, f. Ex. alneviis, uagtet dette var dem udtrykkeligt forbudt [1]). I Marts 1362, endog førend Krigen var begyndt, da begge Konger vare samlede i Stockholm, klagede de, i et Stadfæstelsesbrev, som de da lod udgaa paa Tunsbergs Privilegier, over „at Tydskerne og de Udlendinger, som seile til Tunsberg, dristede sig til at holde Kjøb og Salg med Indenlandske og Udenlandske, andre end dem som Byen beboede, og som havde Forkjøbsret til alle Varer; at disse samme Tydskere solgte alle de Varer, de indførte, i Smaat, en Næring, hvoraf Høkere og Bodkoner pleiede at føde sig, og at de endelig havde taget sig til Vane at opkjøbe levende Naut, Sviin og Sauder baade i By og Bygd, hvorved de tog Næringen fra Slagtehandlerne" [2]). Alle disse Klager, der naturligviis kun ere Gjenlyd af de Klager, som fra Bergen og Tunsberg vare indløbne til Kongerne, vise noksom, hvor lidet populair en Alliance med Tydskerne maatte være i Norge, og hvor forbittret man der maatte være paa de svenske Herrer, der egenmægtigt havde sluttet denne Alliance, og dertil endog understaaet sig at udvide Stædernes Privilegier, og give dem Løfte om et af Norges vigtigste Slotte. Det er altsaa let at forstaa, at Kongerne ikke kunde gjøre Regning paa nogen Sympathier i Norge, naar de lod udgaa en Opfordring til at gribe til Vaaben mod Hansestædernes Fjender, og dette Forhold forklarer os ogsaa hvad der ellers synes uforklarligt, at Nordmændene røbede saa liden Interesse for Krigsforetagenderne i 1362. Krigen maatte forekomme dem, hvad den og i Virkeligheden var, som en Krig mellem Kong Valdemar og Stæderne, ikke mellem Valdemar og deres egne Konger, og det var allerede store Ting, naar de holdt sig rolige, og ikke ligefrem tog Parti med Danekongen, hvis Vaaben de sikkert ønskede al mulig Fremgang, og hvis Datters Giftermaal med Kong Haakon de visstnok var saa langt fra at have noget imod, at de snarere meget mere maa have været yderst harmfulde over de svenske Raadsherrers egenmægtige Bestræbelser for at faa ham gift med den holstenske Grevedatter. Desuden havde Dronning Blanche nu meget at sige i Norge, og hendes Forkjærlighed for Dane-

[1]) See Kongens Indlæg af 1370, Lappenbergs Sartorius 695 II. Vi gjenkjende her de gamle Klager over at Kjøbmændene „digtede sig nye Love og Setninger".

[2]) Norges gl. Love III. S. 182. Brevet er dateret 20de Marts.

jen og en Forbindelse med Danmark er ikke vanskelig at øjne. Hun de, som det ovenfor er meldt, i den sidste Tid, i alle Fald under Urolig-erne om Vaaren 1362, været i Sverige hos sin Mand og Søn, sand-ligviis for at gjenoprette det gode Forhold mellem dem, hvilket mulig-s endog væsentligst skyldes hende, og hun havde i den Tid betroet det konge-:Segl og den dermed følgende Myndighed til Fehirden paa Tunsbergshuus, ine Eivindssøn, saavidt man kan see en dygtig og paalidelig Mand. :n da Kongerne siden i den bedste Forstaaelse med hinanden vendte tilbage de vestlige Egne, fulgte hun ganske vist med, for atter at begive sig til nsberg, og det er højst sandsynligt, at Vægringen ved at oplade Baaga-s Slot til Stædernes Krigshøvdinger fornemmelig skyldes hende, af s Morgengave-Besiddelser Baagahuus med Marstrand udgjorde en af vigtigste Dele[1]). Der kunde altsaa neppe være Tale om, at søge en Støtte hos Nordmændene til Fordeel for Hansestæderne, de svenske vdinger, og de holstenske Grever. Men derimod kunde Kongerne nok :e temmelig sikker paa Medhold hos Nordmændene, om de brød med ι, forligede sig med Valdemar, og knyttede den afbrudte Forbindelse) ham paany. Og sandt at sige, synes de nu næsten ikke at have haft ;et andet Valg. Mødende Mistænkelighed, Trods og Frekhed hos svenske Stormænd, Smaalighed og Nærgaaenhed hos Stæderne, Kulde Underfundighed hos de nordtydske Fyrster, og selv med Rette uvillige at hengive sig som blotte Dukker i hine herskesyge Stormænds Haand godkjende alle deres Anmasselser, den eneste Betingelse under hvilken kunde gjøre Regning paa deres Bistand: hvad Udvej havde de da vel, m at bryde overtvert, og stille sig paa den Side, som var Nordmæn-le behageligst?

Alt dette indsaa vist ingen bedre end Kong Valdemar selv, og kan n da vel tvivle om, at han benyttede den første Lejlighed, der frembød

---

[1]) Dronning Blanche nævnes som nærværende og medbeseglende i Stockholm d. 20de Marts, da Kongerne Magnus og Haakon skjenkede Rane Eivindssøn nogle Gaarde paa Vestfold, for den store Tjeneste han havde gjort dem ved at bygge (reparere) Tunsbergshuus og udrette andre ham overdragne Hverv, Suhm XIII. 844. Ligeledes nævnes hun som nærværende og medbeseglende, da Kong Magnus den 27de Marts i Stockholm gav sin Sven Lemmich v. Bokem de Haver i Tunsberg, der havde tilhørt Hr. Orm. Dipl. N. II. 368. At hun endnu den 27de April 1362 ej var kommen tilbage til Tunsberg, maa man slutte deraf, at et denne Dag fra Tunsbergshuus i Kong Magnus's Navn udstedt Landsvistbrev er baade skrevet og beseglet af Rane Eivindssøn (Dipl. Norv. II. 368); denne Rane nævnes som Fehirde i Tunsberg 18de Septbr. 1360 (Dipl N. IV. 411), men man hører ham ikke oftere omtale som Seglbevarer, altsaa var vel denne hans Function i 1362 kun midlertidig.

sig, til at holde Kongerne disse Ting for Øjnene, tilbyde dem Forlig og Venskab, og vinde dem for sig? En saadan Lejlighed var just n for Haanden, da Kongerne Magnus og Haakon, som vi have seet, ifølge selve Stilstandstractaten skulde møde ham eller hans Befuldmægtigede etsteds mellem Halmstad og Lagaholm for at tilkjendegive sin Tiltrædelse. At det var Magnus's Hensigt, i den Anledning idetmindste at sende Gesandter til Danekongen, er allerede nævnt; men det Brev, hvori han meldte dette til Stæderne, er dateret Skara den 21de December, efterat han den 3die havde været i Vesteraas, og altsaa endnu i de østlige Egne af Sverige; han var saaledes da paa Reisen vestover, og agtede sig ved idetmindste til Ljodhuus, eller maaskee endog til Vardberg; om han end ikke ligefrem havde til Hensigt, selv strax at begive sig til Danekongen, er det dog tydeligt, at han ønskede at være i Nærheden, for personlig at tage Deel i Underhandlingerne, om det skulde behøves [1]). Paa den anden Side skrev Stædernes Deputerede, der Nytaarsdag samledes i Stralsund, den 9de Januar til Grev Henrik, og yttrede blandt andet, at de vidste, hvorledes han hidtil ikke havde kunnet faa Stilstanden bekræftet med Kongen af Danmark, fordi denne var borte, og ikke havde givet sine Befalingsmænd nogen Forholds-Ordre [2]). Her bliver det da høist sandsynligt, at Kong Valdemar paa den Tid havde begivet sig til Skaane eller Halland, eller ogsaa maaskee længere nordover, for at have en personlig Sammenkomst med Magnus, og at de allerede her ere blevne enige om de Skridt, der kort efter bleve foretagne. Valdemars Forestillinger maatte nu ogsaa have saa meget større Vegt, som hans lykkelige Stjerne havde givet ham det kraftigste Middel i Hænde til at hindre hans Datter Margretes Medbejlerinde fra at faa Kong Haakon til Egte. De holstenske Grever, der formodentlig ikke vovede at sende deres Søster til Sverige saa længe Krigsurolighederne varede og de danske Skibe beherskede Søen, havde endelig langt ud i December ladet hende afreise, og den 17de var hun sejlet ud af Traven, ledsaget af Ridder Herrmann v. Witzen med flere andre, formodentlig for at gaa til Kalmar, der for Tiden var i hendes Broder Grev Henriks Verge [3]). Men Modvind drev Skibene ind til en Kyst, der tilhørte Erkebiskopen af Lund, det være sig nu den

[1]) Det er ikke usandsynligt, at han, da han skrev dette Brev, allerede var i hemmelig Forstaaelse med Valdemar, og at han med Flid tilføjede Klagen over at Stæderne ikke vilde lade de for hans Regning opkjøbte Levnetsmidler passere, for derved ligesom at begrunde sin Overgang paa Kong Valdemars Side.

[2]) Lappenbergs Sartorius II. S. 509. Sandsynligvis havde Greverne selv forimeldt Stæderne dette, og deres Brev herom maa være skrevet flere Dage før den 9de Januar.

[3]) Corner, l. c. p. 1105.

ianske eller snarere den bornholmske. Erkebiskopen af Lund, Nikolas,
havde efterfulgt den i Januar Aaret forud afdøde Jakob, var en
a af Valdemar, eller fandt det idetmindste fordeelagtigst at holde sig
Vens med ham; han havde for ganske nylig faaet Bornholm med
nershuus, det bestandige Tvistens Eble mellem Kongerne og Erkebi-
erne, sig overdraget, mod den Forpligtelse, at det altid skulde staa
igen aabent, og at han ikke skulde antage nogen anden Befalingsmand
over, end en, paa hvem Kongen kunde stole [1]. Han viiste sig nu
r rede til at gjøre Kong Valdemar en Gjentjeneste, idet han indtil Videre
t Jomfru Elsebe fast, skjønt med tilsyneladende Artighed, angivende, idet-
dste senere, som Grund dertil, at han derved vilde forebygge den Synd
Gud og Egteskabsloven, som fandt Sted, hvis hun egtede Kong Haa-
saasom Trolovelsen mellem denne og Margrete var bleven sluttet med
stor Højtidelighed i Overvær af Erkebiskopen, Biskoper, andre Geist-
og Lægmænd, at om Margrete end var død førend Egteskabet kunde
byrdes, var dog allerede ved hiin Trolovelse et saadant Svogerskab
aaet mellem Haakon og hendes Moders Syskendebarn Jomfru Elsebe,
disse ej kunde komme i Egteskab med hinanden. Han havde endyder-
e selv været en af Vidnerne ved Haakons og Margretes Trolovelse [2].
Kong Valdemar ikke undlod at benytte sig af dette heldige Tilfælde,
taar sig af sig selv, og om han aldrig før havde tænkt paa at kom-

---

[1] See Hvitfeld, S. 547, Suhm, XIII. 473.

[2] Saaledes fortælles Sagen i det danske Rigsraads Brev til Stædernes Deputerede ved Hansedagen i Nykjøbing d. 7de til 11te Mai 1363 (Lappenb. Sart. II. 521). Der er mange forskjellige Beretninger herom; der fortælles hyppigst, at K. Valdemar selv skulde have ladet hende anholde og føre til en af sine Slotte o. s. v.; men at de alle ere urigtige, sees af dette selvsamme Brev, der udtrykkeligt omtaler Jomfru Elsebe som endnu (i Mai 1363) værende under Erkebiskopens Forvaring. Erkebiskopen havde fuldkommen Ret, naar han paastod, at Haakons Trolovelse med Margrete var en væsentlig Hindring for hans Giftermaal med Elsebe. Thi efter de kanoniske Love var der allerede ved Trolovelsen opstaaet et Svogerskab, som hindrede Egteskab mellem den ene Part og den andens Slægtninger i de sedvanlige forbudne Led. Nu var der mellem Margrete og Elsebe et dobbelt Slegtskab. Elsebes Fader Grev Gerhard var en Broder til Dronning Heilvigs Moder Agnes, altsaa var Elsebe og Heilvigs Datter Margrete beslegtede, efter den kanoniske Regnemaade, i 2det og 3die Led. Og tillige vare de beslegtede i 3die og 4de, da Elsebe, Datter af Sophia af Werle, Datter af Richiza, Syster til Kong Valdemars Fader Kong Erik Eriksøn, stammede i tredie Led fra dennes Fader Kong Erik Christophersøn, og Margrete i fjerde. Nu var det vel saa, at en pavelig Dispensation kunde have hævet Hindringerne, men en saadan var ikke erhvervet. Den formelle Ret var her saaledes ganske paa Erkebiskopens Side, især da han selv havde været en af Medforloverne ved den første Trolovelse.

me personligt sammen med Kongerne Magnus og Haakon, maatte dette m være ham magtpaaliggende jo før jo heller. Hvor de mødtes, eller hvor ledes Forhandlingerne mellem dem bleve drevne, er ikke bekjendt, men Resultatet deraf saa meget mere. Det er dog let at indsee, hvad Valdemar har forestillet Kongerne. Foruden at erindre dem om den tidligere Overeens komst, maa han have gjort dem det indlysende, at de svenske Høvdinger ved deres egenmegtige og selvraadige Ferd havde gjort sig til deres og Rigets Fjender, saaat det endog i Rigets egen Interesse var nødvendig at bryde med dem; Svogerskabet med de holsteenske Grever vilde blive ligesaa fordærveligt som det med Mecklenburgerne allerede havde vist sig at være; hans egen Søn Hertug Christopher leed af en ulægelig Sygdom, saaat han neppe havde lang Tid at leve i, og ved hans Død vilde Margrete sandsynligviis erholde, om ikke den danske Trone, saa dog en Deel af Riget, hvilket i alle Tilfelde aabnede Udsigter til at gjenforene Skaane med Sverige paa nemmeste Maade. Kongerne vare neppe vanskelige at overtale. Forbindelsen knyttedes paany, og det er i højeste Maade sandsynligt, hvad en senere Forfatter beretter, at Kongerne Magnus og Haakon forpligtede sig til, at aftræde Halland, Skaane og Bleking til Margrete som hendes Morgengave, og gav Valdemar Brev derpaa; thi for det første kostede denne Afstaaelse mindre end enhver anden, da Valdemar allerede havde det meste deraf i sin Magt, for det andet aabnede dette den sikkreste Udsigt til at erhverve disse Landskaber tilbage, især da det vel og maa ansees sandsynligt, at Valdemar paa sin Side lovede, at Margrete ved hans Død skulde beholde dem som Medgift [1]). At han tillige har tilsagt Kongerne sin Bistand mod de svenske Stormænd, Hansestæderne og de holstenske Grever, der nu vilde styrte sig over ham i Forbittrelse, falder af sig selv. Da det for Valdemar maatte være yderst magtpaaliggende at smede medens Jærnet var varmt, er det ikke usandsynligt, hvad de islandske Annaler berette, at Brylluppet mellem Kong Haakon og Margrete allerede stod paa Vardbergshuus [2]).

---

[1]) At Magnus gav Margrete Skaane (herved menes vel og Halland og Bleking) til Morgengave, siges af Olaus Petri (Chron. S. 136) og har meget for sig; det torde vel ogsaa netop være denne Omstændighed, som har bevæget Rimkrøniken til at sætte Skaanes Afstaaelse efter Haakons og Margretes Bryllup. Den formelige Afstaaelse synes dog ikke at have fundet Sted førend hen i 1364, thi indtil da vedblev Magnus at kaldes „Skaanes Konge", see Dipl. N. II. 380, Brev i sv. Rigsarchiv af 14de Jan. 1364, jvfr. Brev af 18de April 1354, see nedenfor.

[2]) Isl. Annaler ved 1363 (Udg. S. 312) „Kong Magnus befriede Thorstein Eyulfsson paa Vardbergshuus i Halland, i hans Søn Haakons Bryllup med Margrete Valdemarsdatter, og gjorde ham qvit for alle Sager og Regnskaber". Thorstein Eyjulfsson havde, som vi nedenfor nærmere ville see, været

ltet forudsætter, at Valdemar enten allerede havde hende med sig, han kom sammen med Kongerne, eller strax lod hende hente. Den vanlige Beretning er ellers den, at Kongerne Magnus og Haa-l og Dronning Blanche begav sig til Danmark, og at Brylluppet jtideligholdtes i Kjøbenhavn Søndag efter Paaske, den 9de April [1]). De andske Annaler omtale vel ogsaa denne Højtidelighed, men kun som et t „Hof", det vil sige en stor Hoffest [2]). Begge Beretninger kunne ske meget godt forenes saaledes, at det egentlige Bryllup stod i al lhed paa Vardbergshuus, hvor man i den Hast neppe kunde have t de nødvendige Anstalter til nogen Højtidelighed, men at Festlighe-le holdtes i Kjøbenhavn, og at man maaskee indtil da har holdt Gif-taalet hemmeligt. Vist er det, at dette var bekjendt i de første Dage Mai [3]). Formodentlig skjønnede man dog allerede strax, hvorledes

Hirdstjore i Nordfjerdingen paa Island, og med flere Eyfjordinger sat sig op mod Biskop Jon af Hole; de begav sig i 1362, formodentlig efter Indstev-ning, over til Norge, og landede paa Haalogaland, hvor Sysselmanden lod flere iblandt dem, hvoriblandt Thorstein, fængsle og sende til Kongen; sand-synligvis blev han da senere indsat paa Vardbergshuus. Beretningen er i sig selv saa rimelig, at den fortjener Tiltro, især da Thorstein Aaret efter kom til Island og kunde have berettet Sagen for Einar Havlidesson, der selv skrev Annaler, om just ikke dem, hvorfra Beretningen er tagen.

[1]) Saaledes Chron. af 1357—63. Asm. & Mich. Archiv, l. c. S. 226.

[2]) Isl. Annaler l. c. ved 1364. Det er merkeligt nok, at disse Annaler hen-føre den store Hoffest til 1364, og Bryllupet til 1363; thi da Festen i alle Fald fandt Sted 1363, skulde man følgelig slutte, at Bryllupet efter Forfatterens Mening holdtes 1362. Men dette stemmer med hvad der be-rettes i flere Annaler, (saaledes i dem af 1430 (Scr. r. Sv. I. 29), de vis-byske Minoriters Annaler (sst. S. 44), Annalerne af 1415 (sst. 58). Og dog have de samme Annaler ganske rigtigt Albrechts Udnævnelse til Konge i 1363. Her kan altsaa ingen egentlig Fejlskrift have fundet Sted, og dette bestyrker saaledes de islandske Annalers Udsagn. Bryllupet holdtes derfor maaskee endnu inden Udgangen af 1362, og Valdemar maa, saasnart han fik det Budskab, hvorom Kong Magnus taler i sit Brev af 21de December 1362, eller maa-skee endog før, over Hals og Hoved have ilet Magnus og Haakon imøde til Vardberg, og faaet Bryllupet bragt istand.

[3]) Den 7de Mai og de følgende Dage holdtes nemlig den Hansedag i Nykjøbing, hvor de Deputerede modtog det føromtalte Brev fra det danske Raad, og i dette Brev heder det, „at nu, siden Egteskabet er stiftet mellem Kongens Søn af Sverige og Kongens Datter af Danmark, haabes der at Erkebiskopen nok vil give Jomfru Elsebe fri, og dertil vil man hjelpe efter bedste Evne". Vi ville her ej lade uomtalt, at Corner (p. 1105) lader Kong Valdemar om Sommeren 1363 tilsige et stort Hof i Roeskilde og Bryllupet der fejres. Men baade Annalerne af 1363 og de islandske Annaler henlegge Festen til Kjø-benhavn, og dette er vist derfor ogsaa det rigtigste. Man seer dog i alle Fald heraf, at man slet ikke var paa det Rene med, hvor Bryllupet egent-lig stod.

Udfaldet vilde blive, da man erfarede, at Jomfru Elsebe var bleven an-holdt. Allerede den 24de Januar bad de holstenske Hertuger Stæderne om at formane Kong Valdemar til at vedtage Stilstanden med dem (dette var nemlig endnu ikke skeet), og om at faa deres Søster sat i Frihed [1]). Den 23de April vedtoges der paa Stædernes Hansedag i Wismar, at Kong Magnus skulde paamindes eller advares, „for det Tilfælde at han befandt sig hos Kongen af Danmark" [2]). Altsaa vidste man idetmindste in-gen Besked om, at begge Konger nu vare forliigte og nøie forbundne. Det er ogsaa let at indsee, at en Sag som denne ikke længe kunde holdes hemmelig.

Den danske Kongedatter, som saaledes var bleven forenet med Norges Konge, var endnu ikke mere end lidt over ti Aar gammel; Gifter-maalet kunde derfor endnu ikke paa lang Tid fuldbyrdes [3]). Men det er ikke usandsynligt, at hun efter de Tiders Skik og Brug blev over-ført til Kong Haakon for at opdrages i Norge eller Sverige. Der for-tælles endog, at hun fik en svensk Hovmesterinde, nemlig den hellige Fru Birgittes Datter, Fru Mærete, der først havde været gift med Sigvid Ribbing, og siden egtede Hr. Knut Algøtsøn, hvorved hun kom til at opholde sig den meste Tid i Norge (Knut Algøtsøn var nemlig med sin Broder Yndlingen Benedict Algøtsøn bleven dømt fredløs i Sverige) og at Fru Mærete, der ogsaa havde sin egen Datter Ingegerd Knutsdatter hos sig, ofte lod dem begge to smage eet og samme Riis [4]). Beretningen er

---

[1]) Lappenbergs Sartorius, II. S. 513.

[2]) Sammesteds, S. 518.

[3]) Margrete var, som det ovenfor (S. 587) er viist, fød i 1353, formodentlig om Vaaren; hun var altsaa paa den Tid, da Bryllupet holdtes, neppe 10 Aar gammel. Naar Giftermaalet fuldbyrdedes, vides ikke, thi hvad der staar i enkelte Haandskrifter af de islandske Annaler, at Haakon fik Margrete 1359, er kun en Skrivfeil; det er tydeligt at see, at der her menes Bryllupet 1363. Deres første Barn, Olaf, blev ej født forend i 1370 eller 1371, da Margrete var 17 eller 18 Aar gammel.

[4]) See Abbedisse Margretes Chronicon, udg. af Benzelius p. 10. Der staar: „sidhan fru Mæreta fik Hr. Knut Algøtsøn, thå war hennes warilse mykit i Norghe, før thy at the slåkten war mykit rik oppå gods bådhe i Swerike oc Norghe oc Hallandh. Oc om then tima war . . . . Håkon konunger i Norghe, oc han fik konung Waldemars dotter af Danmark, som heet drotning Margareta, hvilken thå war mykit ungh, swå som om 12 åra, oc thå war fru M. hofmesterinna, oc i samma tima hafde når sik sina eghna dotter jomfru Ingegerdh Knutzdottor; oc hände thet ofta att drottningen oc syster Ingegerdh fingho bådha af eno riise, oc hafdo kårliken omgängilse sin immellom i barndoms tima". Dette er, som sagt, heel sandsynligt, thi da Knut Algøtsøn, som vi vide, var erklæret fredløs med sin Broder Benedict, er det høist rimeligt, at han idetmindste efter Brudbet mellem Haakon og de svenske Ro-

selv ikke usandsynlig, og stemmer godt med, hvad man ellers veed om n strenge Opdragelse paa de Tider. Jomfru Elsebe af Holsten, som rmodentlig ud paa Sommeren blev sendt tilbage igjen, tog sig saa nær den Tort, der var overgaaet hende, at hun gik i Kloster[1]).

Dronning Blanche levede ikke længe efter denne Bryllupsfest. Hun de mod Udgangen af Aaret, formodentlig i Tunsberg. Der opstod en et Rygte om at hun skulde have faaet Gift ved Bryllupsgildet, ovelsom Hertug Christopher, Fru Herdiis Thorvaldsdatter, der havde fulgt Dronningen til Danmark, og maaskee flere Gjester. Det er sikt nok, at Hertug Christopher døde den 11te Juni, og at Fru Hers var død lidt før den 26de September. Men disse Dødsfald traf dog saa længe efter hiin Hoffest den 9de April, at de vanske kunne have været Virkningen af nogen der skeet Forgiftelse, selv om saadan skulde have været forsøgt. Men hvo skulde vel have forsøgt ? Valdemar kan dog ikke tænkes at have villet forgive sin egen Søn, r Haakon sin egen Moder. Desuden er det temmelig vist, at Her Christopher døde af Følgerne af det Saar, som han havde faaet i aget udenfor Helsingborg. Men vi have allerede seet Exempler paa, r snar man i hine Tider var til at antage ethvert pludseligt eller rraskende Dødsfald for bevirket ved Gift. Uagtet der maaskee laa aneder imellem de nysnævnte tre Dødsfald, saa er det dog muligt, Mange erfarede dem saa godt som paa een Gang, og det laa da temlig nær, at sætte dem i Forbindelse med den store Hof-Fest, især da yllupet mellem Haakon og Margrete var Mange en Torn i Øjnene, sikkert ikke faa allerede paa Forhaand spaaede, at intet godt kunde komme

naten ofte opholdt sig i Norge med sin Hustru. Thi det kan gjerne være, som Beretningen melder, at Fru Mærete ej blev Margretes Hovmesterinde førend denne var 12 Aar gammel, eller i 1365; og sandsynligvüs er den unge Dronning endog sat i Kost hos hende, indtil hun blev voxen og flygtede til Kongen. Men det er tillige højst rimeligt, at Mæreta fornemmelig havde sit Tilhold i Dalsland og at Dronningen blev opdragen der. — Om Mæreta og hendes Slegtskabsforhold er der ovenfor talt, S. 394, 591.

[1]) Det gamle holstenske Chronicon i Leibnitz's Accessiones S. 45 siger, at dette Kloster var Elten (i det Klevisske), og at hun blev Abbedisse der. Dette har meget mere for sig, end hvad der sedvanlig berettes, at hun gik i Vadstena Kloster, der paa den Tid endnu ikke var indrettet, og i hvis Nekrologier hun heller ikke findes omtalt. Crantz (Dania lib. 7. cap. 39) vil endog vide, at Kong Magnus efter sin Hustrus Død trolovede sig med hende, hvilket dog strider mod al Sandsynlighed, med mindre man skulde antage, at den listige Kong Valdemar har givet sig Mine af at ville indlede en saadan Forbindelse, for derved at vinde Grev Henrik for sig.

ndsagningen af Gjemmerne, der, besynderligt nok, ikke gik for sig
Februar 1365, bragte ingen store Rigdomme for Dagen. Det
man forefandt, vare forskjellige Stykker kostbart Tøj og Klæd=
nemlig to Stykker stribet Fløjel, tolv Alen langt, et Stykke
løjel, 8 Alen langt, et „Hedenstykke“ med Guld og blaa Ind=
. 6 Alen, et hvidt Stykke Baldakin, hvoraf allerede noget var
, nogle kostbare Messe= og Altarklæder, et Par Bordknive og
vskeer i et „Huus“, en ligen Bolle med Sølvlaag, et lidet Skriin,
e Smaragder, halvaattende Ores Vegt Pariserfilke og ti Dokker
ilke; endeel Kryderier, „et Par Borddugе, som ofte havde været
det, og et Par Liinlagen, som ofte havde været i Sengen“, samt

---

III. 335), er dateret fra Jønkøping. Mere end en Maaneds Tid kan ej an=
ges at have gaaet hen fra den Tid, da Kongen modtog Dødsbudskabet, og
ntil han skrev Brevet. Vndet fik han altsaa rimeligviis først i December, og
i det Sted, hvor Blanche døde, er det maaskee afgaaet først i November.
ette gjør det sandsynligt, at Blanches Død faldt i Løbet af Septbr. eller
ctober 1363. At hun var død før den 4de October 1363, kan maaskee slut=
s deraf, at Erik Ketilssøn da kalder sig Marsk i Vermeland, see nedenfor
. 750. Ogsaa Christopher, skjønt han døde tidligere end de andre to, døde
g fortidligt til at Giften fra Bryllupsgildet kunde have slaaet ham ihjel,
i man maa dog vel stole paa Angivelsen i den roeskildske Gavebog (Scr.
D. III. 272) der udtrykkeligt siger, at han døde den 11te Juni. Huitfeld
evner endog St. Bernhards=Dag, den 20de August, og oversetter hine Ord
Chr. af 1363 „at han laa syg i flere Uger“ (infirmitate captus per aliquot
ptimanas) med „han laa nogle Uger forbistret“, hvilket igjen har været
rklaret som om han var afsindig. Ericus Olai har intet derom, ligesaalidet
iimkrøniken. Olaus Petri (S. 138) siger, at Blanche døde „nogen Tid før
ler efter“ (Brylluppet), men veed intet om Gift at fortælle. Messenius
rimod har som sedvanligt givet sin Phantasi og sin vilkaarlige Combina=
onslyst frit Løb. I den føromtalte Margrete af Vadstenas Chronicon tales
: om Cecilia, Fru Birgittas Datter, der fik den i Lægekunsten kyndige Lau=
ts Johanssøn til Egte. Nu fortæller Messenius (Scondia T. 3. S. 21,
og T. 12. S. 198, 199), at Valdemar for at skaffe Svigersønnen og
eren hurtigere Adgang til den svenske Trone, ved Bryllupsfesten bibragte
us, Blanche og deres Følge Gift i rigeligt Maal, at Blanche døde,
lev begraven ved Benedict Algotssøns Side i Sorø, og at ligeledes
Christopher kom til at drikke af samme Bæger, hvorved han først blev
og efter faa Aars Forløb døde, medens derimod Magnus frelstes ved
ge Læge Laurents Johanssøn, hvilken han til Belønning gav Cecilia's
siden dennes forrige Festemand ligeledes var død af hiin Gift. Da=
537) gjentager naturligviis det meste heraf. Lagerbring (III. 487) og
X III 486) veed, uvist hvorfra, at Blanche blev begraven i Ringsted.
vel hverken begraven i Ringsted, som hine, eller i Sorø, som Mes=
- men i Tunsberg, med mindre hun om Høsten atter var bragen til
hvilket dog er lidet troligt, eftersom hendes store Segl fandtes blandt
ferlabenskaber i Tunsberg, see det nedenfor omtalte Inventarium.

et Fodklæde hvori Skjolde (Vaabenskjolde) vare indvævede, og endelig hendes store Segl[1]). Det var det Hele. Deraf skulde man just ikke slutte til saa stor Ødselhed og Pragtsyge hos hende. Alligevel har hun været beskyldt derfor, saavelsom for saa mange andre endnu værre Fejl og Forbrydelser. Men disse Beskyldninger findes ikke fremsatte i noget samtidigt Skrift. Endog i St. Birgittas Aabenbarelser tales der kun om Verdslighed og Forfængelighed, men ikke mere. Blanche havde vist sine Fejl, og det meget store. Hun kom fra Egne, hvor Omgangstonen vistnok var meget friere, Hang til Forlystelser langt større, og Midlerne til at tilfredsstille denne Hang langt rigeligere end i Norden; hun har maaskee altfor hensynsløst søgt at gjennemføre det samme Slags Liv blandt sine nordiske Omgivelser, og derved gjort mange Anstød og vakt Forargelse, men derfor behøver ikke hendes Hjerte at have været slet, og hendes Sæder at have været fordærvede, som senere Historieskrivere have paastaaet. Det er kun ligefrem en Retfærdighedspligt, at frigjøre hendes Minde for disse hæslige Pletter, som Partiskhed, Ensidighed og Enfoldighed have sat derpaa, men som for den skarpere historiske Kritik, der nøjere drøfter Enkelthederne, enten falde ganske bort, eller svinde ind til Ubetydeligheder.

63. Forbittrelse over Haakons Giftermaal. Et mægtigt Parti i Sverig overdrager Kongeverdigheden til Albrecht Albrechtsøn af Mecklenburg.

Det er let at forstaa, at Efterretningen om Kong Haakons Giftermaal med Margrete og Kongernes Forbindelse med Valdemar vakte umaadelig Forbittrelse hos det Parti blandt de svenske Stormænd, der hidtil havde haft Magten i Hænde. Nu heed det naturligviis, at Altsammen var forud aftalt, Eriks Død, Skaanes Erobring, Herjningen af Øland og Gotland; Magnus, heed det, var en Forræder mod sit eget Land, og havde især gjort det til sin Opgave at bringe hine Herrer i Fordærvelse. At Magnus nu ogsaa, med Valdemars Bistand i Ryggen, ikke længer dulgte sin Harme mod dem, eller fandt det nødvendigt at behandle dem med den Varlighed, som før, er aabenbart. Der tales endog om, at han jagede flere af dem, hvoriblandt Biskop Nikolas af Linkøping,

[1]) Inventariebrevet opbevares ligeledes i det svenske Rigsarchiv, og er aftrykt i Dipl. N. III. 344. Det er udstedt af Fehirden Peter Nikolassøn, Lagmanden i Tunsberg Berg Hermundssøn, og to andre Mænd, og vidner om at Ingemund Ragnvaldssøn og Hallvard Djakn, hvilke Kong Magnus ved Befallingen af 7de Januar 1364 havde beordret til denne Forretning i Forening med Fehirden, toge til sig af Dronningens Fadebur de derefter opregnede Effecter.

eten Nikolas Thuresson, Bo Jonsson, Karl Ulfsson af Tofta, Ulfsson af Ulfaasa, Erik Karlsson og Benedict Philipsson, i Landsfyheb, og at disse Herrer over Gotland begav sig til Hertug Albrecht, e fandt en venlig Modtagelse og Beskyttelse. Dette sattes rigtignok i ıbelse med den føromtalte korte Uenighed mellem Magnus og hans Haakon, og med Magnus's foregivne Fængsling i Kalmar, som nne, strax han kom paa fri Fod, hevnede sig ved at jage de for= Ophavsmænd til Fængslingen bort, og der ere ogsaa andre Om= ıheder, som vise, at Beretningen ikke i alle Dele kan være rigtig [1]).

---

[1]) Beretningen om hine Herrers Forjagelse findes allerførst i de visbyske Minoriters Chron. af 1412, Scr. r. Sv. I. 44; og det heder der udtrykkeligt, at Kong Magnus, saasnart han var kommen paa fri Fod, drev dem ud af Riget om Hovedmænd for hans Fængsling, at de opholdt sig Vinteren over paa Gotland, som da var Danmark underkastet, og kom strax efter Paaske til Hertug Albrecht i Wismar. Riimkrøniken (l. c. S. 56) beretter først, at flere svenske Herrer skulde ledsage Jomfru Elsebe fra Tydskland til Sverige, og agde ud med hende fra Rostock, meget mandsterke, at Kong Valdemar fangede dem med Jomfruen, men at Albrecht efter et 14 Ugers Hærtog til Sjælland tvang Valdemar til at frigive dem; at disse Herrer tilligemed de tolv af Raadet, der havde sagt god for Giftermaalet, begav sig til Magnus, gjorde ham Forestillinger og bebrejdede ham Skaanes Afstaaelse, men at Kong Magnus fordrev dem alle, tilsammen 24, hvorfra de begav sig til Rostock, og hine Tolv derfra til Mecklenburg, til Hertugen, med en Strikke om Halsen, erklærende at de gav sig i hans Vold som Løftesmænd, men at han svarede, at de havde handlet som ærlige Mænd, tog dem i sin Beskyttelse, anviiste dem Bolig paa sit Slot Schwerin, og lod ligeledes de i Rostock Tilbageblevne komme til sig, og behandlede dem vel. Derefter, heder det, gjorde Valdemar sit Tog til Gotland, som allerede forud havde været aftalt mellem ham og Magnus. Enhver seer lettelig, hvor forvirret alt dette er. Ericus Olai Scr. r. Sv. II. S. 108) fortæller det samme, i Forbindelse med Visby=Munkenes Beretning, og afviger kun deri, at han ikke har Anachronismen om Gotlandstoget. At Sammenhængen ej kan være saadan, som her berettet, kjønner man let allerede efter hvad ovenfor er meddeelt. Magnus kan ikke have jaget hine Høvdinger i Landflygtighed strax efterat han var bleven forligt med sin Søn i 1362, thi vi have seet, at de fleste her nævnte Høvdinger sendtes som Gesandter til Holsten og Stæderne om Sommeren 1362, med mindre man vil regne denne Sendelse selv som Landflygtigheden, hvilket og er en Urimelighed; Herrerne bleve ikke fangne af Valdemar, ligesaalidt som de samtidige Kilder melder noget om Albrechts foregivne Hærtog paa Sjæland; Benedict Philipsson, en af de foregivne Landsforviiste, udstedte 1ste Febr. 1363 et Brev i Strengnes (Styffe, Bidrag S. XXXIV. Not.), og Karl Ulfsson af Tofta kaldte sig endnu i Septbr. 1363 Lagmand i Uppland, og opholdt sig i Sverige (sammestebs). Derfor er det sandsynligst, at Kong Magnus ikke har proklameret nogen formelig Fredløsheds=Erklæring, og at Herrerne heller ikke var saa længe borte, som hine Beretninger angive, men at de paa egen Haand ere dragne til Hertug Albrecht, for at underhandle med ham om Magnus's Affettelse, at de maaskee endog have gjort hyppigere Rei=

Men nogen Sandhed maa dog vel ligge til Grund, thi at Kong Magnus paa forskjellige Maader lagde sin billige Harme mod de ham fiendtlige Herrer for Dagen, er dog baade i og for sig aldeles naturligt, og desuden er det vist, at han idetmindste gjorde dette mod Biskop Nikolas af Linkøping, der, skjønt forhen Kongens Cantsler, synes at have været deres Formand. Thi om Sommeren 1363 anholdt Magnus uden Videre hos den nye Pave, **Urbanus den 5te**, om, at Nikolas paa Grund af sine Stemplinger mod ham og andre Forbrydelser maatte blive afsat fra sit Embede, og at Paven i hans Sted vilde udnævne Prædikebrodren **Gottskalk Falkdal**, der var pavelig Pønitentiarius, men nu, af hvad Grund, opholdt sig hos Kongen, og var hans synderlige Ve[n]. Paven svarede vel dertil, at han ikke kunde removere Nikolas fra h[ans] Kirke uden gyldig beviist Grund, og at en bestemt Anklage maatte fre[m]settes, efter hvilken han da var beredt at gjøre, hvad Retten fordre[de]; men ikkedestomindre fik Magnus kort efter sin Villie frem uden et s[aa]dant Retssøgsmaal, som Paven antydede; thi allerede i Marts 1364 fo[r]flyttede Paven Biskop Nikolas, uden at spørge ham, ja endog, som de[t] synes, ganske uden hans Vidende, til Knins Bispestol i Kroatien, og ud[]nævnte virkelig Gottskalk til Biskop i Linkøping. Denne Udnævnelse k[om] dog ej for det første Gottskalk synderligt til Gode, da Nikolas ignorerede Fo[r]flyttelsen, og vedblev som før at bestyre Linkøpings Bispestol [1]). Men nogen egentlig Forviisning eller Fredløsheds-Erklæring behøvedes ikke ei[n]gang her, for at bringe Kong Magnus fornemste Modstandere til at forla[de] Riget for en Tid, thi det var jo lovet paa deres Vegne, at i Tilfælde af Festemaalet med Jomfru Elsebe blev brudt, skulde alle Kongens Mænd b[aade] i Sverige og Norge vende sig fra Magnus og Haakon med Slot og La[nd] og give sig under Grev Henrik af Holsten, og saaledes var der Anledni[ng] nok for alle dem, der ansaa sig, eller gav sig en Mine af at anse[e sig] bundne herved, — det vil sige for alle dem, der ikke ønskede at blive Kongern[e] Magnus og Haakon troe, — til at drage over til Nordtydskland og de[r]

ser frem og tilbage, og at Riimkrønikens Forfatter maaskee har haft enkelte Omstændigheder ved et eller flere af disse Besøg for Øje.

[1]) Gottskalk Falkdal omtales som pavelig Pønitentiar og Kongens gode Ven i et Anbefalingsbrev for Nuncien Guido de Cruce (hvorom senere), af 13de Septbr. 1363 (Regest. Urban. V. Secr. ann. I. f. 253); men allerede ved Brev af 1ste Septbr. 1363 gav Paven hiint ovenfor meddelte Svar paa Kong Magnus's Ansøgning om Nikolaus's Affettelse (Celse Bullar. S. 129). Provisionsbrevet for Gottskalk til Linkøpings Bispestol, hvori ogsaa Nikolaus's Forflyttelse („i hans Fraværelse") til Knin i Kroatien eller Slavonien omtales, er dateret 6te Marts 1364 (Reg. Urbani V. cod. chart. T. 8, f. 147). Knin kaldes i latinske Breve Tinia, og Bispestolen Tiniensis. Magnus's Ansøgning maa vel have været indgiven om Sommeren eller Vaaren.

ægge Raad op med Fyrsterne mod sine retmæssige Konger. At saa-anne Raad bleve oplagte, derom vidner noksom hvad der strax efter kete, og der er al Sandsynlighed for, at der har været plejet Under-andlinger mellem de Misfornøjede i Sverige og de nordtydske Fyrster ele Sommeren, ja at de have været drevne med saa liden Forsigtighed, t Magnus og Haakon just deraf have fundet sig foranledigede til saadanne vorligere Demonstrationer mod Herrerne, som vi have seet Exempler a i deres Fremferd mod Biskop Nikolas. Kun savne vi desverre nær-ere Efterretninger derom. Ifølge en sildigere, men ikke usandsynlig eretning henvendte virkelig flere af dem [1]) sig til Grev Henrik med lbud om at modtage den svenske Krone[2]), men han afslog Tilbudet, ad enten han nu ikke fandt Vilkaarene tiltalende nok, eller mistvivlede t at Foretagendet vilde krones med Held: da først, heder det, skulle have henvendt sig til Hertug Albrecht. Men formodentlig var der dre, som allerede fra først af havde staaet i Forbindelse med Hertug brecht, og den hele Transaction ligner temmelig sterkt et forud aftalt pil. Albrechts Sønner hørte desuden gjennem deres Moder Hertuginde phemia til den svensk-norske Konge-Ætt. Den eldste af disse, Henrik, r imidlertid allerede gift med Kong Valdemars eldste Datter [3]), og det

---

[1]) Corner nævner dem, l. c: Biskop Nikolas af Linkøping, Biskop Thomas i Vegsjø, Karl Ulfsson af Tofta, Nikolas Thuresson og Erik Karlsson; Crantz gjentager dette i Svecia I. V. cap. 30.

[2]) Messenius (Scondia III. S. 22, XII. S. 200) fortæller, og flere nyere Forfattere have efter ham ligeledes berettet, at de Svenske allerførst tilbød Hr. Israel Byrgesson Sveriges Trone. Dette er aldeles urigtigt. Israel var, som vi vide, død allerede i 1351, see ovenfor Side 526. Messenius's Fortælling grunder sig alene paa det af os ovenfor (S. 488) omtalte Sted i St. Birgittas Aabenbaringer (VI. 95) hvor det heder, at Israel anmodedes om at paatage sig Rigets Styrelse. Han har ikke vidst, at der her kun handledes om at blive „Generalembedsmand", hvilket Embede Israel netop indehavde under Kongens første Krigstog til Rusland (see Kongens Brev fra Lidnhavn af 4de Juni 1348); han har ligeledes ikke vidst, at Israel omtales som død allerede i 1352, og nu har han paa sin sedvanlige Viis sammensmedet hiin Fortælling, som han fremfører med ligesaa stor Tilforladelighed, som om han havde fundet den i samtidige Kilder. Han har endog overseet, eller ikke villet see, at der paa hiint Sted i Aabenbaringerne udtrykkeligt siges, at det var Kongen selv, som anmodede Israel om at paatage sig „den høieste Verdighed i Rigsstyrelsen", hvilket ligefrem udelukker Muligheden af noget Valg som Medkonge. Dalin (II. 538) har naturligviis grebet disse Opdigtelser med begge Hænder.

[3]) Hans Giftermaal maa have fundet Sted lidt før 1362, siden der var Tale om de ovenfor omtalte Medgifts-Udbetalinger. At Henrik var deres eldste Søn, maa man især slutte deraf, at der var Tale om at gifte ham før end Albrecht, ellers er der nogen Tvivl derom, see Kønigsfeldts geneal. Tabel-

var netop enhver Forbindelse med Valdemar, man skyede; han var des- uden af en alvorlig og bestemt Charakter, der neppe vilde hengive sig som et viljeløst Redskab i det svenske Aristokraties Haand. Formodentlig ønskede vel heller ikke Hansestæderne nogen Konge paa Sveriges Trone, som havde Udsigt til, ogsaa dermed at forene den danske. Alle disse Grunde have ventelig bestemt de svenske Herrer til at foretrække Hertugens anden Søn, Albrecht, der endnu var ganske ung, og som vist allerede da gav de ønskeligste Tegn til, at han vilde lade de andre raade med sig [1]). Der er ingen Tvivl om, at ogsaa Hansestæderne have deltaget i disse Underhandlinger, hvis Resultat, om det gik efter Ønske, saa væsentligt vilde forandre Forholdene i Norden til deres Fordeel; men der nævnes lidet eller intet derom i de ellers saa udførligere Optegnelser, man har om Forhandlingerne paa Hansedagene i denne Tid, og Alt tyder hen paa, at den største Forsigtighed og Hemmelighedsfuldhed har været iagttaget. Ved Hansedagen i Lübeck i Juni Maaned aftaltes et Forbund mellem Hertug Albrecht og de holstenske Greve paa den ene, samt Stæderne paa den anden Side, hvorved hine Fyrster forbandt sig til, **i de paatænkte Krige** at tjene med 1200 Riddere og Svene, og Stæderne med ligesaa mange, samt dertil 600 af den ringere Klasse, hvorhos Stæderne skulde betale Fyrsterne 1200 Mk. brendt Sølv, og skaffe dem det nødvendige Antal Skibe, store og smaa, samt lønne deres Søfolk og skaffe Krigsmaskiner m. m.; dette Forbund sluttedes, siges der, mod „de principale Herrer" og alle deres Hjelpere, og skulde vedvare et Aar fra næste Helligtrekongersdag, dog vilde Stæderne gjerne forbeholde sig, inden det Aars Udgang at kunne slutte Separatfred, imod at betale Hertugen og Greverne 600 Mk. i Erstatning for deres Umage og Omkostninger. Men om dette Punkt kunde man ikke blive enig, og derfor udsattes den endelige Afgjørelse til næste Sammenkomst [2]). Ved den

---

ler, 2den Udgave S. 174. Hvor det visbyske Chronicon opregner Hertugens Sønner (Scr. r. Sv. I. 44. Scr. r. D. I. 259) nævnes dog Albrecht foran Henrik, og kaldes endog strax efter „den ældste Søn".

[1]) Henrik viiste sig idetmindste senere meget streng mod Rolighedsforstyrrere og Røvere, saaat at endog fik Tilnavnet Hængeren (suspensor), fordi han lod saa mange Voldsmænd afstraffe.

[2]) Lappenbergs Sartorius, II. S. 522, 523. Den foreslaaende Krig nævnes her kun korteligen „guerræ de quibus est intentio", og de Herrer, mod hvilke den skulde føres, „domini principales". Det er aabenbart, at man her med Flid undgik at nævne noget Navn, saavelsom nærmere at betegne Krigen, forbi man ikke ønskede at noget væsentligt skulde blive bekjendt derom. Stædernes Mening, siges der her, var, at om de sluttede Separatfred, og betalte Herrerne 600 Mk. brendt i Erstatning, skulde Forpligtelsen til at fø

kunde man maaskee alene have meent den, der paany skulde begynde, den sidste Stilstand, der netop varede til Helligtrekongersdag 1364, udløben; men de nysnævnte Fyrsters Deeltagelse synes dog at om, at man havde noget mere i Sinde, nemlig den Krig, som gaaeligt vilde opstaa, naar Planen, at overdrage Sveriges Krone unker Albrecht, sattes i Verk. Dog nævnes der ved næste Hanse-der holdtes i Wismar den 25de Juli, intet om denne Sag, med re det skulde være dette, at Spørgsmaalet om at sende Bud til ige skulde opsettes til næste Møde, der skulde holdes i Stralsund [1]. hører man her ej derom. Derimod har man et Brev fra Hr. las Thuresøn til Hertug Albrecht og hans Søn Albrecht, dateret tar den 9de September 1363 [2]), hvori han omtaler de Indrømmelser, skulde blive ham til Deel af disse Fyrster, „saasnart de med Guds opnaaede den tilsigtede Stilling i Sverige“, nemlig at de skulde fte alle de Breve og Privilegier, som han retteligen kunde bevise at angaaende Viborg Slot i Finnland [3]) og andre Pant, saaat de kunde ubrødeligen ved Magt. Saa forsigtigt udtrykte man sig. Men man desuagtet af Brevets Indhold, at „den Stilling“, som begge Al-ter skulde indtage i Sverige, ikke var nogen anden end den, at den af dem skulde være Konge, den anden den egentlige Herre i Søn-Navn. Paa at de skulde efterkomme disse Forpligtelser havde Bo søn og et Par andre Herrer givet deres Forløfte, og det er egent-om Contra-Sikkerhed for at disse skulde være fritagne for Forløftet, Fyrsterne havde opfyldt deres Tilsagn, at Hr. Nikolas udstedte Brev. Men Nikolas kan ikke have været den eneste blandt de mis-øjede Herrer, der lod sig give saadanne Forsikkringer. Snarere vi her kun et af de mange Breve af lignende Indhold, som ugen og hans Søn have udstedt til svenske Herrer, og det er til-keligt til, at vi deraf kunne danne os en Forestilling om, hvorledes

Krigen ligefuldt vedblive for disse. Herimod protesterede Herrerne, som rimeligt kunde være, og meente, at naar den ene Part kunde slutte Separatfred, saa skulde den anden ogsaa kunne gjøre det. Der blev nu debatteret herom, og Spørsmaalet stillet i Bero til førstkommende Jakobsmesse (25de Juli); i Mellemtiden skulde det staa enhver Part frit at dagthinge med Fjenden, eller handle som han fandt fordeelagtigst. I Sandhed et slaaende Exempel paa Hansestædernes Penge-Overmod!

[1]) Lappenbergs Sartorius II. S. 528.

[2]) Styffe, Bidrag No. 26. S. 43.

[3]) Det er ovenfor omtalt, at Hr. Nikolas Thuresøn foruden at være Drottsete ogsaa var Lagmand i Finnland; i denne Egenskab var det vel ogsaa at han havde Viborg Slot i Forlening.

disse Underhandlinger bleve førte, og det Uvejr forberedt, der skuld
ned over Magnus's og hans Søns Hoveder.

Man behøver vel ikke at søge Aarsagen til den Hemmelighed,
med disse Forberedelser skete, i nogen anden Omstændighed, end de
de Herrer i Sverige, der stod i Ledtog med Hertug Albrecht, førs
skede at sikkre sig mod al Fare fra Modpartiets Side, førend de
aabenbart Oprør, og at det derhos maatte være dem fordeelagtigst,
Slaget rammede deres Modstandere saa uventet som muligt. Men
dog hænde, at der endnu har været en Betragtning med i Spillet.
Valdemar agtede mod Høsten at foretage en længere Udenlandsreise.
vilde først hilse paa Keiser Karl den 4de i Tydskland og overvære
Bryllup, men siden drage videre til Pavehoffet, og maaskee besø
franske Konge [1]). Allerede i August havde han faaet Lejdebrev fr
seren, hvorom han derfor maa have anholdt endnu i Juli Maane
saaledes kan hans Hensigt neppe have været ubekjendt. Nu kun
ikke andet end være overmaade ønskeligt for de Forbundne, at ha
vel borte, førend de skrede til Udførelsen af deres Forehavende,
saaledes havde en megtig Fjende mindre. Thi han kunde neppe have
at komme Magnus og Haakon til Hjelp, om disse bleve angreb
for hans Øjne. Ja det var endog heel sandsynligt, at han, o
havde Nys om de Planer, som forberededes, maatte have anseet de
vendigt at opsette sin Reise, for at være ved Haanden, om noge
paa. Derfor maatte det ogsaa være saa meget mere magtpaalig
at holde Alting godt skjult, indtil han var vel afsted. Imidle
unegteligt hans Bortreise under disse Omstændigheder højst besv
og uforklarlig. Det synes hartad utroligt, at ikke han, en saa k
snu Mand, skulde have haft nogen Anelse om, hvad der var i
og om han end intet bestemt vidste, maatte han dog af det allerede
faldne kunne skjønne, at et farligt Uvejr drog op over hans Sví
De Anliggender, hvorfor han reiste til Udlandet, vare slet ikke saa
ferende, at han for deres Skyld behøvede at forlade sit Rige und
kritiske Forhold. Ogsaa hans Samtid studsede allerede noget de
og den lübeckske Chronist Detmar siger endog, at han reiste „for A
Skyld; han saa Søstæödernes Alvor og sine egne Mænds Utrosta
torde ikke blive i sit Rige" [2]). Heri gjør nu vistnok Detmar ham

[1]) Om Valdemars Reise see især Grams Forbedringer i Kjøbnske Vid.
Skrifter IV. S. 119—144, jvfr. Suhm, XIII. S. 509 fgg. Jevnfø
Schiern i Afhandlingen „om en paatænkt Landgang i England af Ko
demar Atterdag", Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie 18
350, 351.

[2]) Detmar, Udg. S. 280. Detmar tilføjer og, at han tog en veldig P

n noget mistænkelig bliver dog hans Bortreise netop paa denne Tid, n om han med Flid vilde holde sig borte, naar Uvejret brød løs, for slippe fra at tage noget Parti. Den Lunkenhed, han i den første d efter Hjemkomsten viiste for sin Svigersøns Sag, bestyrker denne tagelse, ligesom det og er vist, at der om Høsten underhandledes mel- Valdemar og Stæderne, uden at det dog kom til noget bestemt Re- at. Valdemar reiste over til Pomern sidst i October, begav sig der- til Krakau, hvor han overvar Keiserens Bryllup, fulgte ham siden Prag, reiste derfra i Januar over Köln og Flandern ned til Avig- , hvor han indtraf den 26de Februar 1364, og kom neppe hjem nd om Sommeren 1364 [1]), da Sverige allerede var i fuldkommen gstilstand.

Kongerne Magnus og Haakon synes dog hverken at have været ende om de Planer, der smededes imod dem, eller at have lagt Hæn- e ganske i Skjødet. Dette beviser allerede det Skridt, de foretog d Biskop Nikolas af Linkøping. Naar de ligefrem beskyldte ham for rste Stemplinger, saa lagde de derved noksom for Dagen, at de vidste, aadanne Stemplinger vare i Gjere. Hvorvidt de ogsaa, som den anførte Beretning melder, erklærede de fornemste af deres Modstan- fredløse, faar staa ved sit Verd. Om de ikke gjorde det paa den , hiin Beretning angiver, er det dog høist rimeligt, at de gjorde det re. Imidlertid var det ikke alle, der forhen havde holdt med hans n Erik og siden deeltaget i de utilbørlige Underhandlinger med Hanse- erne og de holstenske Grever, som nu deeltog i Stemplingerne med klenburgerne. Flere af dem bleve virkelig Kongerne tro, idetmindste en Tid; i alle Fald lader det saa af de sparsomme Oplysninger, vi

med, som blev røvet fra ham i det] Markiske, og derfor turde det nok være muligt, at D. har i enkelte Stykker forverlet denne Valdemars Reise, med den anden, han foretog i 1368, hvor noget saadant hendte ham, og hvor han virkelig kunde siges at forlade sit Land af Frygt, især da Detmar intet har om denne anden Reise. Dog fortæller D. ganske rigtigt, at Kongen i Fastetiden 1364 kom til Paven i Avignon.

[1]) I det første Brev man har fra Valdemar efter hans Tilbagekomst, og overhoved som det første Tegn paa, at han var kommen tilbage, har man henført hans Brev af 29de August 1364 (Suhm XIII. 526.), men det er umuligt andet end at han da allerede i længere Tid maa have været hjemme. Og det i hans Navn udferdigede Stilstandsbrev af 22de Juni 1364 (hvorom nedenfor), der sedvanligviis angives at være udstedt i hans Fravær, synes virkelig langt rimeligere at være udferdiget af ham selv; saaledes rykkes hans Hjemkomst saa meget længer op. — Der findes endnu i de pavelige Supplikationsregister flere Ansøgningsroller fra Valdemar, indgivne til Paven under hans Ophold i Avignon, og bevilgede af denne.

nu have. Blandt dem maa vi først og fremst nævne Erngisl Jarl. Han havde været med baade at indgaa Haakons Festemaal med Jomfru Elsebe, og siden med at slutte Forbundstractaten, og dog finde vi ham ikke førend flere Aar herefter bestemt paa Mecklenburgernes Side, hvad nu Aarsagen dertil kan have været, om det var Hensyn til egen Fordeel, eller Betænkeligheder ved at sette en Udlending paa Sveriges Trone. Blandt Deeltagerne i Festemaalscontracten var Throtte Petersøn; han havde længe været og vedblev fremdeles at være Kongernes Tilhænger, og derfor er det besynderligt nok at see ham som en af dem, der saaatsige lovede Grev Henrik Rigerne, hvis Festemaalet blev brudt; men han har maaskee ikke engang været tilstede ved Transactionen, og sat sit Segl under paa Forhaand, i Tillid til de Andres Loyalitet[1]). Blandt dem, der sluttede Forbundstractaten, nævnes Jon Erngislsøn Hjerne og Thorkil Erngislsøn, med Tilnavnet Barun; de holdt ligeledes med Magnus og Haakon, og om dem gjelder derfor maaskee ogsaa det samme, som om Throtte Petersøn. Foruden dem nævnes mange andre mægtige Mænd som Kongernes Tilhængere, f. Ex. den føromtalte Jon Christinessøn, der forhen havde været upaalidelig nok, Fjellar Piik, Nanne Arnbjørnsøn (Sparre), Magnus Sture, ej at tale om Knut Algotssøn, Hertug Benedicts Broder, og først og fremst Erik Ketilssøn, kaldet Puke, der synes at have været Partiets fornemste St[...] Der var saaledes endog i Sverige selv ikke ringe Vanskeligheder [...] Mecklenburgerne og deres Tilhængere at overvinde, naar den unge [...] brecht skulde settes paa Tronen. Men hertil kom nu, at hele R[...] blev Kongerne tro. I Norge kjendte man lidet eller intet til alle [...] forfærdelige Fejl, som det svenske Oppositionsparti troede at finde [...] Kong Magnus. Man var der Kongerne hengiven, og hvis man der [...] den sidste Tid havde været misfornøjet, da var det snarere over Allian[...] cen med de forhadte Tydskere, end fordi Kongerne nu stod i Begreb med at bryde den. Man vidste vel der neppe engang Beskeed om, at [...] svenske Herrer ogsaa paa Nordmændenes Vegne havde lovet, at Kongernes Mænd med Slot og Land skulde vende sig til Hertug Henrik, hvis Festemaalet med hans Syster blev brudt. Denne Nordmændenes Fast[...] holden ved Kongerne kan man vel ogsaa for en stor Deel tilskrive, [...] de halvsvenske og halvnorske Herrer, der havde Besiddelser i begge Riger,

[1]) Erngisl Jarl nævnes i Indlæggene mellem Kong Haakon og Stæderne 1370 som en af dem blandt hans Undersaatter og Tilhængere paa Øen, ... havde lidt Tab paa Gods, medens Stæderne havde Øland (Lappenberg Sartorius, II. S. 697). At Throtte Petersøn og de øvrige Mænd, som ... herefter nævne, holdt med Haakon i 1364, sees af forskjellige Breve, og ... her i det følgende fremgaa.

[…]ve dem tro. Af dem fandtes der nu flere. Erngisl Jarl selv maa [p]aa en vis Maade regnes dertil; han kunde i alle Fald være sikker paa [at] have sit norske Lehn i Orknøerne, hvis han vendte sig mod Landets [lovl]æssige Konger, sine Lehnsherrer. Ogsaa Knut Algøtssøn maa nu [reg]nes til denne Klasse. En anden brav Mand, der i denne Tid snart [optr]æder som Nordmand, snart som Svensk, og som maa ansees for en Kongernes fornemste Støtte, var Ridderen Hr. **Narve Ingevalds[søn]**. Hans eget Navn røber norsk, hans Faders Navn svensk Herkomst; [ri]mdentlig var hans Fader svensk, og gift med en norsk Hustru, hvis [Fad]er eller nærmeste Frænde har hedet Narve, og med hvem han har [fåe]t Ejendomme i Norge. Han nævnes allerførst, saavidt vides, som af de svenske Raadsherrer, der var tilstede ved Kong Haakons Valg [til] Sveriges Konge i Februar 1362; mod Slutningen af sin Levetid [fore]kommer han derimod som norsk Høvding og Rigsraad. Kong Mag[nus] havde inden Midten af 1363 udnævnt ham til Foged i Finnland, [eller] Befalingsmand paa Aabo Slot[1]). Man skulde formode, at denne [Ud]nævnelse just nu havde fundet Sted, fordi Magnus ved at overdrage [Be]falingen og det vigtigste Slot til en paalidelig Mand, ønskede at sikkre Finnland, som Hr. Nikolas Thuressøn søgte at fralisle ham. Af [nors]k Herkomst paa fedrene, men svensk paa mødrene Side var **Ulf Jons[sø]n**, der havde betydelige Besiddelser i Vermeland, og fra denne Tid af [fore]kommer at nævnes i offentlige Forhandlinger ved Siden af sin Fader [Hr]. Jon Hafthorssøn, der ogsaa, ligesaavel som Broderen Hr. Sigurd [Ha]fthorssøn, havde Ejendomme hiinsides den svenske Grændse[2]). Knut

1) Et Brev fra ham, som „Foged i Finnland", datæret Aabo Slot Trinitatissøn-dag (altsaa 28de Mai) 1363 findes aftrykt i Porthan ad Juusten. S. 168. Som Høvding der 1364 og 1365 nævnes han i Breve, aftrykt hos Bunge, Liv-Est-Kurl. Urk. Buch, 1000, 1006. Om han var af Rømer-Ætten, som enkelte paa Grund af Navnet „Narve" have antaget (see N. Saml. IV. S. 549 ff. 569 ff. 571), er vel meget usikkert.

2) Ulf Jonssøn nævnes som virksomt indgribende i Begivenhederne, og som Ridder og Rigsraad ej førend ved 1369, men for at opnaa disse Verdigheder maa han allerede have naaet en vis Alder; det er derfor ikke usandsynligt at han er den samme Ulf Jonssøn, der ved 1360 kjøbte Jordegods paa Vestfold (Dipl. Norv. III. 321). Fra Ulf Jonssøn nedstammede siden den megtige svenske Ætt, som man har kaldet Ætten Roos til Ervalla. At han tillige-med Faderen Hr. Jon Hafthorssøn havde stor Magt i Vermeland, sees af en i det sv. Rigsarchiv opbevaret Dom, udstedt 29de Marts 1397 af Lagmanden i Vermeland Agmund Hatt, hvorved han tilkjender Decanus-Embedet i Skara endeel Jordegods i Frykshered, som Hr. Jon Hafthorssøn og hans Søn Hr. Ulf Jonssøn i mange Aar havde siddet inde med mod Lov og Ret. Jevnfør ogsaa Peter Ulfssøns Arveskifte efter sin Farfader Hr. Jon Hafthorssøn, Dipl. Dalekarl. Suppl. p. 43.

Algøtssøn havde ligeledes Ejendomme baade i Vermeland og Dalsland. Vi ville i det Følgende møde flere unge anseede Mænd, sandsynligvis fra Vermeland, Dal eller Vestergøtland, der ved Giftermaal i norske Æt-ter, især Giske-Ætten, selv fik Besiddelser i Norge og bleve halve Nord-mænd. Denne Omstændighed, at saa mange mægtige Nordmænd ell Halv-Nordmænd havde Besiddelser i disse Egne, saavelsom ogsaa at Vermeland, Dalsland og Ljodhuus Fogderi, altsaa en betydelig Deel a Skara's Bispsdømme, hørte til de Landskaber, som vare henlagte ti Dronning Blanches Morgengave eller Livgeding, bidrog vist ikke lidet ti at sikkre Kong Magnus Herredømmet derover og Indbyggernes Trosk Thi i Tidens Løb maatte disse have vænnet sig til at betragte sig na mere forbundne med Indbyggerne i de tilgrændsende norske Landskaber, e med deres svenske Landsmænd. Ved Dronning Blanches Død synes M nus at have draget Omsorg for, at overdrage Befalingen over disse La skaber og de dertil hørende Slotte til Mænd, paa hvilke han trygt ku stole. I Vermeland nævnes saaledes fra October 1363 **Erik Ketil søn**, ej alene som dets Styrer, men ogsaa som Marsk, en Titel, der synes at kunne have gjeldt for Vermeland alene, men maaskee har an det hans Stilling ved Kong Magnus's Hof overhovedt[1]). — Med **Ba gahuus** var der en egen Sammenhæng, som ej ganske lader sig oplys Befalingsmand der i Dronning Blanches sidste Tid var **Lodin Eivin søn**[2]), hvilken vi i 1369 gjenfinde som Høvedsmand paa Tunsberg huus. Men fra 1363 til 1366 havde Hertug **Erik** af **Saxen** det sin Verge, formodentlig paa Kong Valdemars Vegne, og det endog ledes, at Kongerne ej kunde faa det tilbage, uden at give Vard istedet: en Aftale, der maa staa i Forbindelse med Margretes Gif maal og Skaanes Afstaaelse. Hertug Erik lod Slottet bestyre af d føromtalte **Gottskalk Skarpenberg**, der nu stod i hans, men tidlige havde staaet i Magnus's Tjeneste, da han nævnes blandt de Krigshø dinger, der om Sommeren 1360 laa ved Rygnabro[3]). — Fehirde og Be lingsmand paa Tunsbergshuus blev i 1363 den nys omtalte **Peter Ni**

---

[1]) Hr. Erik Ketilssøn nævnes som Marsk i Vermeland allerede i et Brev 4de Octbr. 1363 i det sv. Rigsarchiv. Siden ville vi finde ham særdeles hyppigt nævnt som en af Kongens ivrigste Tilhængere. Man tillægger ham Familienavnet Puke.

[2]) I Kong Haakons Indlæg mod Stæderne af 1370 heder det, at Lodvig Ei vindssøn for 8 Aar tilbage (altsaa i 1362) var Befalingsmand paa Baag huus og da havde Ubehageligheder med Stæderne, vistnok i Anledning af disse ej fik Fæstningen overgivet, see o. S. 725.

[3]) Lappenbergs Sartorius II. S. 528. 553. 688.

ssøn, der saaledes afløste Rane Eivindsøn, som hidtil havde beklædt me Post, ja endog forvart Kong Magnus's Segl. Maaskee er han just a denne Tid afgaaet ved Døden, da det ellers er vanskeligt at begribe, orfor Kongen nu lod ham afløse af en anden, efter at han nylig havde viist n saa megen Tillid og udtrykkeligt belønnet ham „for den gode Tjeneste, n havde viist ham ved Opbygningen af Tunsbergshuus og andre for ngen udførte Hverv"; maaskee har han selv ønsket at trække sig tilbage. vrrester vides ej, hvo denne Peter Nikolassøn var, om det var en ensk eller Norsk; men man seer, at Kongen maa have haft megen Til- til ham. Usandsynligt er det ej, at han var den samme Mand af e Navn, som siden blev Sysselmand i Rygfylke [1]). — Over Elfsborgs ot, der først ved denne Tid nævnes, og som derfor først ganske nylig have været opført, men som sees at have traadt i Stedet for det :ige Ljodhuus Slot som Hovedbefæstningen i dette Fogderi, nævnes **Peter Porse**, der formodentlig har været en Slægtning af Hertug at (maaskee en uegte Søn af ham) som Høvding [2]). — Om Nordre- lland, der vel ikke hørte til Dronningens Besiddelser, men dog hørte den samme Klynge af Landskaber, der kunde siges at danne Kong gnus's særskilte Rige — om dette ogsaa nu fik en ny Befalings- nd i **Thorkil Erngislsøn Barun**, eller han allerede tidligere havde et Hovedsmand paa Vardberg og Foged i Nordrehalland, vides ikke; t er det kun, at han nævnes i denne Egenskab fra 1363 af og i de ende Aar, saa længe Nordrehalland blev i Magnus's Besiddelse [3]). lte af disse Befalingsmænd vare saa samvittighedsfulde i at forsvare e Borge, at de endog kunde beskyldes for Egenmegtighed og Selv- ldighed, da de sidenefter, da Kong Magnus var bleven fangen, som

---

[1]) Peter Nikolassøn nævnes blandt flere i Bergen tilstedeværende anseede Mænd i Brev af 3die Decbr. 1376 (Dipl. N. III. 507) siden som Sysselmand i Rygfylke i Brev af 18de Octbr. 1390 (ssteds I. 527), og som „Armiger" i Tunsberg 1398, N. Saml. IV. 580. Det er i alle Fald sandsynligt, at dette var den samme Mand af dette Navn, som var Fehirde i Tunsberg 1364, 1365.

[2]) See det foromtalte Indlæg l. c., dog nævnes han sammen med Axel Ketilssøn, uden at man rigtigt kan see, hvo af dem der var Befalingsmanden paa Slottet. Imidlertid synes Peter Porse at have været den fornemste. Der var denne Tid baade en Magnus og en Peter Porse, men den første stod paa Albrechts Parti, den anden, Peter, var en Svigerfader af Bo Jonssøn, Albrechts Tilhænger, der havde været gift med hans i 1361 afdøde Datter Margrete; men der var opstaaet Tvist mellem dem, og saaledes er det ej saa usandsynligt, at Peter slog sig til det modsatte Parti. At Ljodhuus laa i Elfsborgs District, sees af Fredsslutningen til Aalholm mellem Valdemar og Albrecht 1366, see nedenfor.

[3]) Lappenbergs Sartorius l. c. fornemmelig S. 687. Dipl. N. III. 346.

det paa sit Sted skal omtales, ikke vilde lystre Kong Haakons Befalin-
ger, ja Thorkil vilde neppe engang tilstede ham Adgang paa Slottet.
Aarsagen hertil kan dog maaskee ogsaa ligge deri, at de selv have hat
nogen Panterettighed til disse Slotte — hvad Elfsborg angaar, da er
det endog vist, at det saaledes forholdt sig [1]) — thi det synes næsten,
som om i disse Tider de fleste Befalingsmænd paa Slotte tillige vare
Panthavere. Dette faar nu staa derhen; her kunne vi alene holde os
ved den Kjendsgjerning, at Kongen i denne kritiske Tid lader til
have taget særegne Forholdsregler for at sikkre sig de vigtigste Græn
Slotte.

En vigtig Forandring, der sandsynligviis ogsaa stod i Forbind
med de nys skildrede Tildragelser og politiske Forhold, var den,
Provst Peter Eriksøn **ophørte at være Cantsler.** Han nævnes
lig ikke mere som saadan efter 1363 [2]), og allerede i Begyndelsen
1365 see vi en anden Mand indsegle de kongelige Breve, ja endog
stede dem i Kongens Navn, medens Peter, der levede til hen i 1370
kun fører Titel af Provst til Mariekirken, og aabenbart intet mere ha
med Cantslerforretningerne at bestille. Aarsagen til denne Afskedig
kjendes ikke, men det ligger temmelig nær at antage, at han har
nogen Skyld i den uforsigtige Meddelelse af Storseglet paa de saa m
misbrugte Blanketter, og at han overhoved har været noget mis
for at helde til Tydskernes Side. Sandsynligviis er han bleven a
diget om Sommeren 1364. Der blev nemlig da (den 28de Aug
fikkert ved hans egen Foranstaltning, taget en offentligt bekræftet Af
af hiin Forordning af 1314, der knyttede Cantsler-Embedet til
Provstedømme, og han vilde vel bruge denne Afskrift som et Middel
at forebygge, at Cantsler-Embedet overdroges til nogen anden [3]).
kelig blev der heller ikke for det første udnævnt nogen Cansler, men Em
det i sig selv blev dog besat, og hans Eftermand udøvede en Cantslers
Myndighed, om han end kun førte den beskedne Titel af „Kongens Kle
Denne Mand, der med Tiden skulde gribe virksomt ind i Norges poli

---

[1]) I sit Indlæg af 370 siger Kong Haakon udtrykkeligt (Lappenbergs Sartor
II. 690) at han omkring 1365 ej kunde faa Elfsborg i sin Besiddelse igj
uden at indløse det for fuld Betaling.

[2]) Det sidste Brev, hvori vi hidtil have fundet ham nævnt som Cantsler,
Barnabarbrevet for Einar Hallsteinssøn af 22de Februar 1363, Dipl Norv.
378. Det er udstedt i Oslo, i Kong Haakons Navn og under hans
Segl.

[3]) Dipl. Norv. I. 384.

erhold, og som sandsynligviis allerede nu ikke udøvede ringe Indfly-
lse, var den svenske Geistlige, **Vinalde Henriksøn**, fra Østergøtland.
an var en af de mange svenske Geistlige, der fik Ansettelse i Norge
ar efter Mandedøden formedelst den Mangel paa Prester, som da her-
ede. Biskop Salomon havde overdraget ham alle de Sognekirker, der
a paa den store Ø Thjorn i Elvesyssel. Disse Kirker bestyrede han
nuved tolv Aar, og havde vel imidlertid haft Lejlighed til at blive
ndt med Kongerne og vinde deres Yndest og Tillid, thi om Sommeren
363 søgte de begge for ham hos Paven om at han maatte faa et Ca-
nicat i Oslo, hvilket ogsaa blev bevilget den 6te August samme Aar.
ette skete visnok alene for at faa ham til Oslo og lade ham overtage
styrelsen af det kongelige Cancelli. Han opgav nu ogsaa hine Sogne-
ker og havde formodentlig allerede i Begyndelsen af 1364 tiltraadt sit
Embede. Vi ville siden see, hvorledes han steeg fra den ene Ver-
ed til den anden, indtil han blev Erkebiskop [1]).

Kongerne vare saaledes dog nogenledes forberedte paa at verge sig
d det Angreb, der forestode dem, skjønt de vel aldrig kunde gjøre sig
ab om, at hindre deres Modstandere fra at trænge ind og sætte sig
i den østre Deel af Landet, thi her havde de fleste misfornøjede Her-
deres Besiddelser og desuden var det faste Kalmar i Grev Henriks
[2]). Hertug Albrecht synes alene at have ventet paa Kong Valde-

[1]) At Vinalde Henriksøn strax efter flere Presters Død i den store Pest fik Sognekirkerne paa Thjorn af Biskop Salomon, siger han selv i et Vidnesbyrd, han senere som Erkebiskop udstedte om Kaldsrettigheden dertil (Saml. IV. 580). Dette var vel altsaa i 1351, og han siger i det samme Brev, at han ti og flere Aar forestod disse Kirker. Der findes et Brev af ham, udstedt ved Valle Kirke paa Thjorn d. 3die Mai 1360, hvor han kalder sig „Prest paa Thjorn", Dipl. N. III. 312, (han skriver sig her forresten V. Henzason). Kongernes Ansøgning for ham om Canonicatet i Oslo findes i en lang Supplikationsrolle for dem, bevilget af Pave Urban V. d. 6te August 1363; her kaldes han udtrykkelig „Prest fra Linkøpings Biskopsdømme". (Reg. Suppl. Urban. V. ann. I. p. 5 fol. 16). Merkeligt nok ansøgte og fik Kong Haakon ved samme Lejlighed et Beneficium for hans Eftermand i Bestyrelsen af det norske Cancelli, Henrik Henriksøn, som allerede da var Kongens svenske Cantsler, og Sogneprest til Thorstuna i Uppsalas Diøcese; han blev nu Chorsbroder i Uppsala. Det tidligste Brev, hvori vi hidtil have fundet Vinalde som Seglbevarer, er Kong Haakons Indskærpelse af at udrede Olafsskot, dat. Oslo 26de April 1365 (Norges gl. Love III. 186, Dipl. N. IV. 448). Dette Brev er udstedt i Kongens Navn, skjønt denne da neppe var tilstede. Dette og flere lignende vise, at han var i fuld Udøvelse af Cantslerforretningerne. I islandske Annaler (Udg. S. 316) staar der ogsaa for 1366, at der udtoges Brev hos Sira Vinalde, „som da bevarede Kongens Segl".

[2]) At Henrik virkelig havde Kalmar i sin Besiddelse allerede siden Pintsen 1361, sees af Johann Hoygings Qvittering til Greverne for Indtægten af den ham

mars Afreise fra Pomern for at sette sit Foretagende i Værk. Til de første Dage af November brød Valdemar op fra Pomern for at begive sig til Krakau, og allerede den 10de November[1]) sejlede Albrecht med sin Søn, den unge Kronprætendent, og en betydelig Krigsstyrke, fra Warnemünde ved Rostock, hemmeligen understøttede — idetmindste paastod Kong Haakon det sex Aar senere — af Hansestæderne med Levnetsmidler og andre Fornødenheder, sandsynligviis ogsaa med Penge. De landede først ved Kalmar, hvor de saaledes ingen Hindring mødte, og formodentlig fandt al mulig Bistand. Den 29de ankom han til Stockholm, der strax aabnede sine Porte for ham, og hvor den unge Albrecht allerede Dagen efter (den 30te November) blev hyldet af Stadens Borgerskab, der for det meste bestod af Tydskere, som deres „rette og lovlige Herre, med hvilken de med Troskab og Lydighed ønskede baade at leve og dø, og aldrig ved nogen Lejlighed at skilles fra ham"[2]). Derpaa berammedes et Rigsmøde i Uppsala til Midten af Februar, hvortil Alle, hvem Spørsmaalet om Kongeskiftet kunde vedrøre, indstevnedes til at møde. Der indfandt sig ogsaa, berettes der, baade Rigs-Embedsmænd og Raadsherrer tilligemed andre Høvdinger og Adelsmænd, men det er let at forstaa, at det ej kan have været Andre end dem, der holdt med Mecklenburgerne. At Magnus og Haakon udeblev, var naturligt, men desuagtet skred man til at procedere mod dem in contumaciam. Anklagerne, ifølge hvilke de efter Lovens Medfør skulde have forbrudt sin Ret til Tronen — de samme Anklageposter, vi allerede saa ofte have havt Lejlighed til at omtale, fornemmelig Skaanes Tab og Kong Magnus's slette Levnet, foregivne uforsonlige Had mod Raadsherrerne, hans „Kjætteri" og Foragt for Excommunicationen ikke at forglemme — bleve fremsatte og Affettelsesdommen blev forkyndt af Karl Ulfsson af Tofta, som Tiundalands Lagmand førte Ordet, i Paahør af alle de forsamlede Herrer og en talrig Allmue, som formodentlig især det store Marked, der holdtes paa denne Tid, havde bragt sammen. Umiddelbart derpaa

igjen pantsatte Mynt sammesteds, fra nysnævnte Tid, dateret 2den ... 1365; see Schl. Holst. Lau. Urk. B. II. No. 209.

[1]) Dagen — in profesto S. Martini, Mortensaften — anføres udtrykkelig af Corner S. 1105, som her er den eneste Kilde; det er derfor ubegribeligt at Suhm (XIII. 513) og efter ham andre, have henført Albrechts Afreise til 18de November. Riimkrøniken og Er. Olai ville vide, at han først landede paa Gotland og lod sin Søn hylde der. Det er ikke usandsynligt, men Corner veed intet derom. Snarest synes det ellers at maatte være skeet paa Vejen fra Kalmar til Stockholm.

[2]) Hyldingsbrevet, dateret 30te November 1363, findes i det schwerinske Archiv og er trykt i Styffes Bidrag No. 27. S. 44.

algtes **Albrecht Albrechtssøn** af Mecklenburg til **Sveriges Konge**, hyldedes ved Mora Stene (den 15de Februar 1364)[1]). Den hele Akt aabenbart været tumultuarisk og saa uformelig, som muligt. For første manglede sikkert over en Trediedeel af Herrerne, for det andet tte man forud vide, at Kongerne Magnus og Haakon ikke kunde er- e de oprørske Herrers Competens til at indstevne dem eller nogen n for Rigsmødet, og saaledes endog af denne Grund ikke kunde af- Møde, om de end havde kunnet vove det for sin Sikkerheds Skyld. elig er det vel at merke, at ifølge Sveriges Love var en Udlending ikke ng valgbar til Tronen. Lovløsheden, Vilkaarligheden og Uretten var saaledes ganske paa de oprørske Herrers og Mecklenburgernes Side. Albrecht stod dog nu ved sit Maal, til hvilket han i saa mange utrætteligt havde stræbet, uden at endse Løfter og Forpligtelser, ndskab eller Venskab. Han maatte vel vide, at hele Sverige ikke ed var vundet, og at der vilde forestaa hans Søn en haard Kamp, n han vandt det, om det overhoved nogensinde lykkedes ham at vinde Men han havde erhvervet sig en Adkomst til aabenlyst at stræbe Herredømmet over Riget, der idetmindste i Manges Øjne syntes ig, og dermed var allerede det Vigtigste udrettet. Fra nu af kunde ved Siden af sine listige Intriguer bruge Vaabenmagt, og de nys faldne Krigsbegivenheder maatte give ham grundet Haab om, heri at e Mester.

---

[1]) Udførligst er Beretningen herom hos Corner (l. c.), der synes at have haft gode Kilder, hvilke nu desværre ere tabte. Dog maa det være en Fejl, naar han siger, at Rigsmødet traadte sammen ved Uppsala Søndagen Reminiscere, det vil sige 2den Søndag i Faste, der i 1364 var den 18de Februar, thi der gives ikke mindre end trende Breve om Ulvavads Mølle i Uppland, udstedte, det ene af Drottseten Nikolas Thuresøn, det andet af Karl Ulfssøn til Tofta, og det tredie af Kong Albrecht selv, alle daterede St. Sigfrids Dag eller 15de Februar; og da Albrecht her fører Kongetitel, samt ved at bekræfte Dommen udfører en Regjeringshandling, er det klart, at han da allerede maa have været valgt og hyldet til Konge. Da nu ogsaa Haakon blev valgt og hyldet St. Sigfrids Dag den 15de Februar, er det sandsynligst, at denne svenske Nationalfestdag ved begge Lejligheder valgtes til Hyldingsdag. Ericus Olai, der her synes at haft bedre Kilder, opregner Klagepunkterne, der nu ogsaa bleve de Punkter, hvorpaa Affettelsesdommen grundede sig. Blandt dem nævner han allerførst denne, „at han var excommuniceret og kjettersk, siden han, allerede i fem Aar offentligt excommuniceret og alvorligt paaminedet og advaret, intet brød sig derom, ildesindet mod den kirkelige Magt". Da meente dog Paven anderledes, der fremdeles behandlede ham med den største Forekommendhed.

64. Krig om Sveriges Krone mellem Kongerne og Mecklenburgerne ved Gaata. Kong Magnus tages til Fange.

Den nye svenske Parti-Konges Velde strakte sig endnu ikke la Riget, og naaede i hele det første Aar neppe udenfor Egnene om Mælaren samt Østergøtland, om det endda naaede saa langt, thi i Trosa i Sødermanland kunde Kongernes troe Tilhænger Hr. T Petersson endnu den 3die August holde Retsething i Kong Ha Navn [1]). Heller ikke erkjendtes Albrecht endnu paa lang Tid af staterne som Sveriges Konge. Hansestæderne understøttede ham vel meligt, og begunstigede ham ved at forbyde al Tilførsel til de T Riget, der endnu tilhørte de retmæssige Konger, medens derimod de den til alle de Landskaber, der erklærede sig for Albrecht. Al vovede de ikke andet end at give Magnus og Haakon Titel af Sv og Norges Konger, og derimod benævne Albrecht alene „Hertug Alb Søn", da de den 22de Juni fornyede Stilstanden med Danmar tre Aar. De retmæssige Konger forberedede sig til at gjøre al Modstand. Kong Magnus, der tilbragte Julen i Jønkøping le Vaaren det ved en Vaade-Ild afbrendte Arevalla Slot i Vesterg istandsette, „da han hver Dag kunde vente sig et Angreb derpaa Fiender", og udskrev dertil en Skat af Indbyggerne i Nærhe Kong Haakon, der samtidigt med Mecklenburgernes Landgang havde i det østlige Sverige, formodentlig i den Hensigt at gjøre ham Mo om det var muligt, og som endnu ved Paasketid det følgende Aar Jønkøping [2]), begav sig nu til Norge, formodentlig for der at kalde til Vaaben og gjøre Anstalter til at komme sin Fader til Hjelp.

---

[1]) Brev i det sv. Rigsarchiv, see Styffe, Bidrag S. XXXVIII.

[2]) Kong Magnus's Brev af 18de April 1364 til Bønderne i Vilstaberei stedt fra Greda Kirke i Vestergøtland, opbevares nu i det svenske Rigs Tids-Samlingen No. 61. Han paabød dem her „til Slottets Reparat Forsyning at skaffe tolv „Orer" Byg og tre Skippund Flesk, samt hvert Stykke Kvæg, og derhos hver „Fullgerd" (der vel omtrent svarer til e i Norge) 1 Pund Smør, alt efter Reqvisition af hans kjære Mænd mar Ragnvaldssøn og Benedict Arvidssøn inden 8 Dage. Denne In Ragnvaldssøn er den samme, hvem han den 7de Januar næstforud fra køping havde overdraget at undersøge Dronning Blanches Fadebuur i ning med to andre Mænd.

[3]) Den 30te Novbr. 1363 udgav Haakon Varnadarbrev for Vreta Kloster Horns Kirke i Østergøtland (Lagerbring III. 506), den 27de Marts, Paaskedag, bortskjenkede han i Jønkøping Gods til Nikolas Benedict (jfr. S. 508).

ndgik imidlertid den 24de April en kort Stilstand, kun paa. lidet over
:e Uger, med Mecklenburgerne og Grev Henrik, der altsaa maa have
ret i Følge med dem [1]); om Fjendtlighederne derefter fornyedes, eller
■ der overhoved kom til noget egentligt Sammenstød, vides ikke; men
ft er det, at Magnus, overladt til sig selv, noget efter Midtsommer
nødt til at indgaa en ny og temmelig ufordeelagtig Stilstand med
ng Albrecht og hans Fader, Grev Henrik og de øvrige tydske Fyr-
, der ledsagede dem, i Jønkøping, hvorved Fjendtlighederne indstilledes
den øvrige Deel af Aaret, medens Mecklenburgerne bleve i Besid-
e af den østlige Deel af Landet, Smaaland iberegnet. Magnus skal
denne Lejlighed have erklæret, at han gjerne vilde have sluttet Fred
stedse og erkjendt Albrecht for Sveriges Konge, naar denne vilde
: ham beholde Vestergøtland (formodentlig ogsaa Vermeland og Dal)
Livstid, og at alene Haakons Fraværelse var Aarsag i, at denne
d ikke kom istand. Stilstanden siges at have været sluttet indtil den
jende Sommer, og en ny Sammenkomst da at have været berammet
at indgaa en endelig Fred, men Fjendtlighedernes Fornyelse inden
aterens Ende, hvorom der strax herefter vil blive handlet, synes at
dsige det [2]). Dog ansaa Hertug Albrecht sin Søns Stilling nu saa

---

[1]) Styffe, Bidrag No. 28, S. 45. Stilstanden sluttedes af fire Mænd paa hver Side, paa Magnus's, Fjellar Biik, Laurents Bjørnsøn, Geritslaf v. Slawestorp og Arnd v. Bitzen; paa Mecklenburgernes af Karl af Tofta, Gotskalk v. Tzulow, Lüder Letzow og Volrad v. Tzule. Stilstanden skulde gjelde til næste Søndag over tre Uger, altsaa til 19de Mai. Originalen, fuldt beseglet, findes i Archivet i Schwerin.

[2]) Om denne Stilstand fortæller Gorner, S. 1107, og han pleier med Hensyn til disse Begivenheder at være vel underrettet. Dog klinger det noget utro-ligt, naar han lader Magnus uopfordret sige i Alles Paahør: „Kjære Fetter Albrecht, siden det nu er kommet saavidt, under jeg ingen hellere Riget end dig, da du ved Fødselen er ligesaa nær dertil som min Søn Haakon; han er Søn af en Broder, du af en Syster; der er nok af Riget for os begge to; lad mig beholde Vestergøtland saa længe jeg lever, og behold du det øvrige; naar jeg er død, kan du faa Altsammen". Dette Forslag, tilføjer han, hørte alle paa med Bifald, men Haakons Fraværelse hindrede Afslutningen af en endelig Fred. At der dog virkelig holdtes en Sammenkomst i Jønkøping mellem Magnus og Mecklenburgerne den 26de Juli, sees af det Brev, der er aftrykt i Dipl. N. V. 249, samt Styffes Bidrag No. 29, S. 46, indeholdende, at Lindorm Æskilsøn havde her i Jønkøping klaget for Kong Albrecht, i Nærværelse af Kong Magnus, Hertug Albrecht, og andre Fyrster, Herrer og Adelsmænd over, at to af Erngisl Jarls Mænd paa dennes Befaling havde taget ham (Lindorm) til Fange, røvet hans Gods, og tvunget ham til at stille Sikkerhed for Udbetaling af en stor Pengesum, uagtet han var gaaet i Kloster og havde deelt sine Ejendomme mellem sine Arvinger og Nydale Kloster; Albrecht bød derfor, at Erngisl skulde sette ham paa fri Fod, tilbage-give ham det ranede Gods, og ikke plage ham med hiin Pengefordring, un-

sferd, som for nogen Tid siden lovstridigt var bleven dem paalagt
nes Befalingsmand, Magnus Gregoriussøn, og som nu udtrykke-
jekaldtes [1]). Man seer dog altsaa, at Kongen stadigt havde Krigen
og det er højst sandsynligt, at Breve af mere krigersk Indhold
t udgivne til andre Dele af Riget. Forresten synes det som
lingsmændene paa Slottene i Viken og Halland betragtede Kon-
:nskabelige Forbindelse med Danmark som et Tegn til, strax at
ynde Fjendtligheder med de tydske Stæder, hvis Spillen under
:d Kongernes Modstandere neppe var forbleven en fuldkommen Hem-
Allerede paa Hansedagen i Wismar ved Jakobsmessetider 1363
der over, at Gottskalk Skarpenberg havde fra Baagahuus over-
:alvsund og plyndret fire Kogger fra Kampen og en fra Harder-
ori stralsundske Kjøbmænd havde meget Gods [2]); nu var det rig-
egen Sag saavel med Gottskalk som Kampen, der i længere Tid
aet i et spendt Forhold til Riget [3]); men samme Aar tog Thor-
islsøn paa Vardberghuus i Vardbergs Havn ved Geetkjerr et
r syntes at have tilhørt en af de østersøiske Stæder, og om
1364 tog han atter et [4]). Det er alligevel heel besynderligt,
kke erfarer det mindste om, hvad de mægtige norske Høvdinger
sig til. Thi Forholdene og Stemningen kunde nu umuligt læn-
saadan, som i Unionens første Tider. Man var nu bleven vant til
en; de mægtigste og indflydelsesrigeste Mænd i Norge havde Besid-
Sverige at forsvare, som de vilde komme til at tabe, dersom hele
ldt i Mecklenburgernes Hænder. Det synes derfor, som om de dog
ave foretaget noget, raadslaaet med Kongen og holdt Sammen-
Men man erfarer intet derom. De daglige Forretninger gik
l, som om man levede i den dybeste Fred. Hr. Sigurd Haf-
laa hele Sommeren 1363 hjemme paa Giske, og kjøbte Jorde-

———

[1] Haakons Brev fra Oslo, hvorved han skjenker Provst Peter Dykren
), der siden Mandbøden havde ligget øde, er dateret 18de August 1364,
V. II. 384, Brevet fra Oslo til Jemtlendingerne den 29de August,
gl. Love III. 185, og Brevet fra Tunsberg om Mariekirkens Rettig-
n 22de September, Dipl. N. II. 250. Sammenhængen med den Le-
, som førstfilt omtales i Brevet til Jemteland, og figes at være paa-
agnus Gregoriussøn, kjendes ikke. Det synes dog næsten ubegribeligt
us Gregoriussøn, en af Sveriges Stormænd, skulde vove at blande
lands Anliggender. Han nævnes som Høvding over Dalarne 1354—57.

[2] es Sartorius II. 528.

[3] edenfor blive omtalt, hvorledes Kong Haakon i 1366 sluttede Stil-
Kampens Borgere, med hvilke han forud havde staaet i spendt
ipl. Norv. V. 254.

[4] s Sartorius II. p. 687.

gods, og havde formodentlig sidenefter mest travlt med at sikre (ven efter Fru Herdiis Thorvaldsdatter, i hvilket Øjemed han end en Thingsvidne-Akt lod godtgjøre, at hun var hans fjødelige E barn, og at han var arveberettiget efter hende [1]). Ja det tør v hende, at denne Arv gav Anledning til nogen Kulde mellem (Kongerne, da man seer, at ogsaa de tilegnede sig noget af hende ladenskaber; de fik nemlig den 14de Januar 1363 en Ansøgn Paven bevilget, der gik ud paa, at det maatte tillades dem at og dotere et nyt Cistercienserkloster af endeel af hendes Arvego hun paa sit Yderste havde bestemt til dette Øjemed, og som ell være Kongerne selv tilfaldet [2]). Sammenhængen hermed kjenl saa meget mere som Klostret aldrig kom istand, og da Sigurd H søn senere optræder som Fru Herdises Universalarving, er det h ligt, at Kongerne have ladet den hele Fordring fare. Hr. Sig strax efter Befalingsmand i Bergen, og viiste sig her, som vi ivrig paa Kongernes Bedste.

Men hvad nu end de norske Høvdinger toge sig til eller seer man dog af hvad der fulgte paa, at Kong Haakon, om enl fik en Hærstyrke bragt paa Benene. Stæderne havde imidlertid, allerede er nævnt, ved Midsommerstider sluttet en treaars Stilst Kong Valdemar, eller maaskee rettere med det danske Rigsraal Navn [3]): saaledes stod baade Danmark og Stæderne nu idetmi syneladende udenfor Striden. Ud paa Høsten 1364 drog Kong formodentlig efter Overlæg med sine fornemste geistlige og Raadsherrer, som i August samledes med ham i Stockholm [4]),

---

[1]) Dipl. N. I. 379, 380. II. 375. Jvfr. ovenfor, S. 738.

[2]) Regest. Suppl. Urbani V. ann. 2. p. 1. fol. 158. Man kan ikk om alt Fru Herdiis's Gods er meent, eller kun en Deel deraf, de dog vel det rimeligste. Ligeledes findes der ingen Oplysning om, det kunde gaa til, at Fru Herdiis's efterladte Gods devolverede til

[3]) Stilstandsbrevet og de dertil hørende Akter findes udførligt i L Sartorius II. 550—562. Stilstandsbrevet selv (S. 557) er udstel Valdemars Navn, og uagtet det heder, at der er blevet dagthinget Vegne af Hertug Barnim af Stettin samt flere danske Raadsherr deraf igrunden slet ikke, at han selv var fraværende, thi det var meget sedvanligt ved slige Dagthingninger, at en Konge gav vi Fuldmagt til at underhandle paa sine Vegne, og derpaa selv ratifice eenskomsten. Sandsynligt er det i alle Fald, at Valdemar var kon inden 22de Juni 1364. Jvfr. ovf. S. 747.

[4]) Dette sees af et Brev i det sv. Rigsarchiv, udstedt af Kong Albrecl holm den 22de August til bedste for Linkøping Kirke, der havde Tab under Krigen, i Overvær af Erkebiskopen, Biskoperne af E Vesteraas og Vegsjø, Ridderne Nikolas Thuresson, Gotskav Arvids

ad, som Hr. Nikolas Thuresøn i Egenskab af Lagmand og Hø=
nd paa Viborgs Slot havde søgt at vinde for Mecklenburgerne,
og at kunne udrette noget mod Hr. Narve Ingevaldsøn [1]). Al=
der før sin Afreise havde udnævnt Karl Ulfsøn af Tofta til sin
og betroet ham Stockholms Slot med tilhørende Lehn [2]), det vil
›erdraget ham Forsvaret af Mælar=Landskaberne i sin Fraværelse,
'e allerede i October at belejre Narve Ingevaldsøn i Aabo, men
paa flere Maaneder dette Slot indtaget [3]), uagtet han, som det

---

emar Eriksøn, Benedict Philipsøn, Karl Ulfsøn af Tofta, Magnus Gisles=
ın, Lidvard Haraldsøn, Erik Karlsøn, og Svenerne Nikolas Jonsøn Lag=
ıand i Østregetland, Bo Jonsøn, Haakon Algøtsøn, Finvid Finvidsøn og
jolke Jonsøn. De fleste af disse fulgte formodentlig ogsaa med til Finnland.

ette kan sluttes af et Brev, der meddeles i Bunge, Liv=Esth= u. Kurl.
rk. Buch, II. 721 (No. 1006). Magistraten i Reval tilskriver her Narve
ngevaldsøn til Svar paa et fra ham indløbet Brev, hvori han havde bedet
:m, ikke i nogetsomhelst at understøtte eller begunstige Hr. Nikolas Thures=
ın, saameget mere som der jo mellem Staden og Kongerne Magnus og
aakon samt Hr. Narve selv ikke vidstes at herske andet end oprigtigt Ven=
ab. Magistraten svarede ham, at den var Kongerne og ham uendeligt for=
ınden og vilde gjerne være enhver af deres og hans Venner og Tjenere til
ıjelp, men de havde heller ikke noget udestaaende med Nikolas Thuresøn, og
vis han i sine Forretninger kom til Reval, da kunde de ikke anstendigtviis
egte ham Adgang; deres Stad var fri, og enhver havde Ret til at komme
g gaa for at kjøbe eller selge. Dog skulde de ikke under nogen Omstændig=
ed understøtte ham mod Kongerne. Heraf maa man slutte, at Hr. Nikolas
ar søgt at tilvende sig Hjelp fra Reval og andre estlandske eller liflandske
Stæder. Brevet er udateret, men maa tilhøre Tiden kort før Albrechts An=
›mst til Finnland.

Karl Ulfsøns Brev af 14de Novbr. 1364, hvori han erkjender at han har mod=
ıget Slottet, og lover at forsvare det. Dette er det første hidtil opdagede
Brev, hvori Karl Ulfsøn kalder sig Marsk; i April 1364 fører han endnu
kke denne Titel, altsaa er det sandsynligt, at Albrecht ved sin Afreise til
Finnland udnævnte ham dertil. I det Brev af 20de April 1365, som vi strax
edenfor komme til at omtale, kalder han sig ogsaa „Marskalk i Sverige og
Foged i Stockholm".

Der findes en Mængde Breve, udgivne af Albrecht „ved Aabo Slot", lige
ra 6te October 1364 til 26de Juni 1365; i al den Tid havde han saaledes
elejret Slottet uden at kunne indtage det. Den 5te Septbr. var han endnu
Stockholm (Brev i det svenske Rigsarchiv), altsaa maa han i Løbet af denne
Maaned eller først i October være dragen derover. At han blokerede Slot=
et strengt, sees af en Skrivelse fra ham til Revals Magistrat, der ligeledes
r aftrykt i ovennævnte „Urkundenbuch" S. 719 (No. 1004), men som her
urigtigt er henført til 1364. Albrecht udtaler her (ved Aabo, 29de April),
in Harme over at Magistraten havde vovet at tilskrive hans Fjende Hr.
Narve et Brev om Udleveringen af nogle Fad Osmund=Jærn, der tilhørte
revalske Borgere. (Denne Skrivelse, dateret 20de Marts, findes ligeledes i
samme Samling, S. 716).

lader, blokerede det meget strengt. Under denne langvarige Belej tilsatte Hr. Nikolas Thuressøn Livet [1]).

Men imidlertid havde Kongerne Magnus og Haakon faaet sa en Hær, som der siges, baade i Norge og de dem endnu lydige Del Sverige, hvorhos de ogsaa skulle have faaet Understøttelse fra Danmar Kun er det ilde, at Navnene paa de fornemste Høvdinger i Hæren meddeles. Det har sandsynligviis været de fleste af de forhen om og navnlig af dem, der havde Besiddelser i begge Riger. Noget Ledi Udbud fra Norge er neppe skeet, især da der her ej var Tale om Se men det maa fornemmelig have været Sysselmændenes Huustropper, udgjorde Hovedstyrken. Der er ingen Grund til at antage, at S som Hafthorssønnerne, som Hr. Agmund Finnssøn og andre, ik skulde have været med eller idetmindste indkaldte til Leding. Ag Finnssøn havde idetmindste været indkaldt til det korte Krigstog al i 1362. Fra Sverige maa Erik Ketilssøn, Fjellar Piik, Peter S Thorkil Barun o. fl. have bragt Kongerne Tropper, og det er højst sandsynligt, at Hr. Erik som Marsk førte Overbefalingen. H ledes det forholdt sig med de foregivne Hjelpetropper fra Danmar heel uvist; det var i sig selv ikke saa urimeligt, om Valdemar s støttede sin Svigersøn, men det vil af det Efterfølgende sees, at just nu viiste sig temmelig lunken for hans Sag, og saaledes skulde snarere tro, at det har været enkelte danske Høvdinger, der paa Haand kom Kongerne til Hjelp. Kongerne synes uden mindste Mo at have trængt frem til Arboga. Herfra lod de den 27de Februar udgaa en Proclamation, hvori de opfordrede alle gode Mænd i Up Erkebiskopsdømme til at komme og yde dem den Bistand, som Pligt Fedrelandets Frelse fordrede. „Det var alle bekjendt", sagde de "h des udenlandske Herrer af Rovlyst og med Vold havde fortrængt de deres Rige; de vare nu komne for at vinde det tilbage og bringe det Skik, det før var; alle Undersaatterne burde vide, at de vare Kong

[1]) De visbyske Minoriters Chron. Scr. r. Sv. I. S. 46. Der staar her, Nikolas hemmeligt blev dræbt af Borgens Besetning. Formodentlig v ved et Udfald. Det maa være skeet før Slottets Indtagelse, thi i Ko brechts Brev af 26de nævnes Sune Haakonssøn som Hovedsmand pa borg Slot.

[2]) Chron. af 1412 (Scr. r. Sv. I. 45) siger kun, at Hæren samledes i S Riimkrøniken siger, at Kongen sendte Bud baade til Norge og Danma samlede en sterk Hær; Ericus Olai siger, at Hæren samledes baade fra Danmark og den Kongen undergivne Deel af Sverige. Muligt at mark" kun er en senere, uhjemlet, Tilsetning. Riimkrøniken omtaler rigt Hæren, som om den hovedsageligt bestod af Nordmænd.

baarne Mænd, og at Kongerne vare deres Herrer, og med Lov og
t komne til Riget. Kongerne vilde herved bekjendtgjøre, at uanseet
rledes man havde behandlet dem, saa havde de dog nu, Gud til Ære,
relandet til Støtte og for at bevare Tungens Eendrægtighed i Sverige,
ket alle den Naade, som vilde søge dem, og modtage den. Tvivlede
en herpaa, da skulde efter Kongernes Raads Raad gjensidig Sikkerhed
Gisler blive stillet. Men dem, som ikke søgte eller modtog denne deres
ade, nødsagedes de til at hjemsøge med Brand og Rov, som dem, der
Avindskjold mod deres rette Herre: en Haardhed, hvortil de kun
nødtvungne og med største Sorg" [1]). Hvad Proclamationen udret-
, vides ikke, men de rykkede videre frem til Vesteraas, formodentlig
at gaa lige løs paa Stockholm, medens Marsken Karl Ulfsøn drog dem
løde fra denne Stad med den Krigsmagt, som han imidlertid havde
t samlet [2]), og som vel neppe var saa stor, som Kongernes, men
rt langt mere at lide paa; thi i Følge med ham var flere af de
erfarne mecklenburgske Herrer med deres Mænd, navnlig Raven v.
rnekow, hvilken Hertug Albrecht havde efterladt som Befalingsmand
r Nykøpings Slot og Lehn, og som lader til at have været den,
hvilken Hertugen især stolede, og som egentlig ledede Partiets Krigs-
tagender [3]). De naaede lige frem til Eenkøping, og forbi denne
d til Grændsen af Vestmanland, førend de mødte Kongernes Hær,
laa i Vesteraas og paa de nærmeste Gaarde under Drik og Sviir,

---

[1]) Brev i det sv. Rigsarchiv af 27de Februar 1364. Det er udstedt og besegllet af begge Konger, og henvendt til „Erkebiskopen af Uppsala, samt Ridderskab og Klerker i hele Erkebiskopsdømmet". Formodentlig have de ogsaa udstedt ligelydende, nu tabte, Proclamationer til Indbyggerne i Vesteraas og Strengnes Biskopsdømmer. Lagerbring omtaler dette Brev II. S. 514.

[2]) At Karl Ulfsøn havde Overanførselen, idetmindste af Navn, fulgte allerede af hans Embede som Marsk; det sees af et Brev, han siden udstedte d. 20de April, aftrykt i Dipl. Norv. III. 345. Han bekjendtgjør herved at have overdraget sin Underlagmand Bjørn Nikolassøn noget Jordegods i Grans Sogn østenfor (Eenkøping), som han nu havde faaet (formodentlig i Løsevenge) af sin Herres (Albrechts) rette Fjende Magnus Nikolassøn, hvilket Jordegods skulde være Erstatning for den Hest, Marsken tog fra samme Bjørn til sin Herres Gavn, da de nu sidst i Fasten drog mod Kongerne Magnus og Haakon, og „kivede med dem ved Gaata". At Albrecht selv var med i Slaget, er alene en nyere Tilsetning; de eldre Beretninger tale kun om Albrechts Mænd; han kunde desuden umuligt være der, da han paa den Tid laa for Aabo.

[3]) See Styffe, Bidrag, S. 62—118, især S. 103, hvor Raven Barnekow opregner og verdsetter alle de Heste, han og hans Folk havde tabt i Krigen; her siges det, at i Slaget mod Kong Magnus mistede hans Bueskytter 1 Hest, hans Tjener 2 Heste, han selv een, og Hr. Raven den yngre een.

troende formodentlig, at der endnu ingen Fare var paa Ferde, og o
kunde hvile sig ud efter den lange Marsch i Snee og Vinterkulde. !
gerne havde saaledes ikke paa langt nær alle sine Folk tilstede, d
spurte, at Fjenderne nærmede sig[1]). De skyndte sig imod dem med
mange, som de i Hast kunde faa sammen, og stødte paa dem i en
Skov ved Gaata i Nærheden af Østensbro, den 3die Marts 136
Her blev der kæmpet hidsigt fra begge Sider, og mange skulle
faldne; men Udfaldet var let at forudsee. Kongernes Tropper vare
synligviis allerede i Forvirring førend Kampen begyndte, og kun
neppe engang i Antal maale sig med de krigserfarne Fjender; disse i
derfor, og Kong Magnus blev tagen til Fange; ogsaa Kong H
skal med Nød og Neppe være undkommen[3]). Imidlertid synes d
ikke strax at have lykkets Seierherrerne at fortrænge Kong Haak
Mælar-Egnene. Endog med Kong Magnus's Fangenskab kan d

---

[1]) De visbyske Minoriters Chr. taler kun om at „mange bleve tilbage i
aas, da Magnus rykkede ud". Riimkrøniken er udførligere, og forta
Nordmændene laa i Vesteraas, sang og drak, medens Magnus leed Ne
ved Gaata, see nedenfor Note 3.

[2]) Østensbro, nær ved Nykvarn, ligger i Bjørkstad Sogn i Vestmanla
den yderste Grændse mod Upland, lidt vestenfor Enkøping. Dagen for
angives noget forskjelligt; Chron. af 1430 (Scr. r. Sv. I. 29) har 3die
ligesaa Chr. af 1415 (sammesteds 58), og et Par andre Chronica (sam
S. 66, 95), der dog taabeligt nok tilføie „paa St. Matthiædag", der
Februar. Ogsaa Riimkrøniken og Er. Olai have 3die Marts. (Rii
ken betegner vel Dagen som „Mandag efter Hvidesøndag", men ved
søndag" forstaaes her ikke Pinds, men 1ste Søndag i Faste, Invocavit, e
tydske Benævnelse, „Weiße Sonntag", dominica in albis). De visby
noriters Chr. (ssteds S. 45) have St. Lucius's Dag, 4de Marts. R
viis er Slaget begyndt den 3die Marts, og Forfølgelsen af de Fl
fortsat den 4de. De isl. Annaler (Udg. S. 314) omtale ogsaa Slag
enkelte henføre det urigtigt til 1366.

[3]) Man har ingen eldre Beretninger om dette Slag, end dem der find
nysomtalte smaa svenske Chronica, der samtlige ere skrevne et Par C
tioner senere. De gaa alle ud paa, at Magnus blev fangen og
Stockholm, og at flere faldt; et lægger til, at Haakon med Nød og
undkom. Riimkrøniken veed nærmere Besked: „Winet monde i Wester
smaka, ty kunne somme Nordmänn ey thädan raka; the kwodo fast oc
sig kåta, medan konungen tappade striden i Gåta, swå kommo ther
farande inn mest med blå oc blodnga kinn, oc hwar flydde som mest
Swenske rände efter, både gripa och slå; the fingo thå ett annat li
skyndade hwar af staden ut, somme ridu oc somme til foto, harnisk og
mest efterloto". Ericus Olai har omtrent det samme. Meget af det
være rigtigt. Magnus Matthiæ og yngre Forfattere have ladet Haak
saaret, men derom vide de eldre Kilder intet at fortælle, ligesaa lid
at han „afkastede Broen".

m neppe forklares anderledes, end at Levningerne af Kongernes Hær,
rnemmelig Vestgøterne og Vermelændingerne under Erik Ketilssøn,
ve indtaget saa faste Stillinger efter Slaget, og gjort Miner til et
a haardnakket Forsvar, at Seierherrerne have seet sig nødt til at slippe
Magnus løs mod behørig Sikkerhed, for desto bedre at kunne dagthinge
ed dem, og at der tillige for det første er indgaaet en Stilstand; at
er saaledes først har været dagthinget i Arboga, siden i Vesteraas, hvor-
ed Kongen nok var tilstede, men uden at kunne føre Ordet paa sine
Mænds Vegne, saasom han var Fange; at disse Underhandlinger have
foranlediget Raven Barnekows og hans Mænds hyppige Ophold i Thors-
urg, der var Overfartssted til Vesteraas m. m., og som de maaskee
ndog for Sikkerheds Skyld holdt besat; at Kong Haakon imidlertid begav
ig til Danmark for at forsøge sin Lykke hos Kong Valdemar, og Kong
Magnus siden endog gjorde en Skyndereise til Norge, for om muligt at
ydrive Hjelp til Løsepenge, samt at han endelig, da dette ikke lykkedes,
g det tegnede sig til at Krigen igjen vilde fornyes, indfriede sit Æres-
rd og begav sig tilbage til sine Fjender, der nu først satte ham i Fæng-
l. Denne Forklaringsmaade er saa meget rimeligere, som man netop
ylig havde seet Exempel paa en lignende Ordholdenhed hos Kong Jo-
an af Frankrige, da denne var ført fangen til England efter Slaget
ed Maupertuis 1356, men sat paa fri Fod igjen efter Freden i Bretigny
360, imod at hans Søn Ludvig af Anjou og flere andre fornemme
anske Herrer blev tilbage i England som Gisler for, at enten de for
am bestemte, store Løsepenge skulde erlegges, eller at han selv atter skulde
dstille sig i Fangenskabet. Ludvig undveeg mod sit givne Ord til

---

han havde tilbagegivet Slottet i Haab om at det vilde hjelpe til Kongens Befrielse, og at Gerhard Snakenborg allerede i October 1366 stod i Underlinger med Kong Albrecht om denne Overgivelse, sees af Kong Albrechts Gavebrev paa Aaranes Gaard til Gerhard den 9de October 1366, om det end ikke udtrykkeligt nævnes. Altsaa var det tidligere end 9de October 1366, at Magnus overdrog ham Arevall. Man skulde snarest have gjettet paa, at denne Overdragelse fandt Sted førend Magnus endnu havde indstillet sig i Fangenskabet, men det gaar vel ikke an, siden der tales om „den yderste Mangel og Lænkers Tvang" (extrema mendicitatis et ferri necessitas) og siden det udtrykkeligt siges, at Johan og Godekin af Plesse, to af de mecklenburgske Herrer i Albrechts Tjeneste, vare nærværende ved Overdragelsen. Det er ikke usandsynligt, at Magnus's Tilbagegang i Fangenskabet skete i Marts 1366, og at han sandsynligvis netop har faaet et Aars Frihed, siden vi see, at der i Tunsberg, hvor han nylig havde været, og hvor man saaledes maatte vide nøie Beskeed baade om hans Fangenskab og Varigheden af hans Frihed, endnu den 15de Marts 1366 regnede Aarstallet efter Magnus's Regjeringsaar, (Dipl. N. IV. 454) medens man under hans Fangenskab regnede efter Haakons. Formodentlig har Magnus da endog tilbragt Julen hjemme i Norge

et Brev, udstedt af Kong Magnus den 23de April 1365, hvori qvitterer Thorkell Erngislsøn for rigtigt Regnskab over Indtægterı Vardbergshuus Lehn fra 1ste Mai 1364 [1]); vel anføres ikke St hvor Brevet er udgivet, men det er klart, at det ikke kan være givı Fangetaarnet i Stockholm, hvor hans Mænd vist ikke kunde komm ham for at aflægge Regnskab, men at han enten har modtaget R skabet paa selve Vardbergs Slot, eller, hvad der er rimeligere, etste Vestergøtland eller Nærike, hvor hiine føromtalte Vestgøter vare for lede. Kort efter Michelsdag var Hr. Raven atter i Thorsharg, sejlede over til Vesteraas, mod Slutningen af October var hans der, og imidlertid havde Kong Magnus endog været i **Tunsberg**, ti kjende ikke mindre end tvende Breve af ham, udgivne i Tunsberg, som det udtrykkeligt heder, beseglede i **hans Nærværelse**, det ene d den 5te, og det andet den 14de October 1365 [2]). Sidenefter hører ikke paa lang Tid til Magnus, førend vi finde ham som Fange Stockholms Slot, eller idetmindste i Mecklenburgernes Vold i Løb 1366, da han, som han selv siger „i den yderste Nød baade form Mangel og ved sine Lænker" overdrog Slottet Arevall til sin Tje mand Gerhard Snakenborg paa det Vilkaar, at han skulde tilbag ham det naarsomhelst han fordrede det, i Fængsel eller ikke [3]). All

---

en Skyndereise over til Vestmanland; Kong Haakon var den 8de Juni A (Dipl. Norv. I. 386). Altsaa bliver her ingen anden Konge tilbage at paa, end Magnus.

[1]) Dipl. N. III. 346.

[2]) Norges gl. Love III. S. 187, og Dipl. N. II. 385. I det første be Kongen ordlydende det Brev for Skiens og Skienssyssels Mænd, som Haakon havde udgivet den 16de Marts 1358 (see ovenf.); Originalen f i Skiens Archiv 1751, og blev da afskrevet af Langebek, hvis Afskrift, me tegning herom, findes i det danske Geh. Archiv; det er siden brændt i E Brand 1777. Det andet er en Tilladelse for Indbyggerne af Sandin Sk paa Vestfold, at bygge eller kjøbe et mindre Landevernsskib end forhen, da mængden var saa betydeligt aftagen. Originalen til dette forefindes en det Danske Selskabs Samling i Kjøbenhavn, og Kongens Secret hænger ved. Dateringen i dem begge er aldeles klar og tydelig, og giver ikke m Anledning til Tvivl; det ene er dateret Søndag efter Michelsmesse, d det første Vinterdag, begge i Kongens 47de Regjeringsaar. Man ka her gjette paa en Skrivfejl istedetfor 37te (altsaa 1355), thi xl kan i Gange forverles med xxx; desuden var Kongen i October 1355 ikke i berg, og endydermere antyder han i Brevet af 14de October Mulighed Ledingsbud i Løbet af et Aar; det passer altsaa ganske til de dav Forhold.

[3]) Brev af 16de Jan. 1367 i det sv. Rigsarchiv, trykt i Styffes Bidra 35, S. 59. Kongen fritager her Gerhard Snakenborg for al Dadel

an neppe forklares anderledes, end at Levningerne af Kongernes Hær, ornemmelig Vestgøterne og Vermelændingerne under Erik Ketilssøn, ave indtaget saa faste Stillinger efter Slaget, og gjort Miner til et a haardnakket Forsvar, at Sejerherrerne have seet sig nødt til at slippe Magnus løs mod behørig Sikkerhed, for desto bedre at kunne dagthinge ed dem, og at der tillige for det første er indgaaet en Stilstand; at r saaledes først har været dagthinget i Arboga, siden i Vesteraas, hvor- d Kongen nok var tilstede, men uden at kunne føre Ordet paa sine ænds Vegne, saasom han var Fange; at disse Underhandlinger have anlediget Raven Barnekows og hans Mænds hyppige Ophold i Thors- rg, der var Overfartssted til Vesteraas m. m., og som de maaskee dog for Sikkerheds Skyld holdt besat; at Kong Haakon imidlertid begav til Danmark for at forsøge sin Lykke hos Kong Valdemar, og Kong agnus siden endog gjorde en Skyndereise til Norge, for om muligt at drive Hjelp til Løsepenge, samt at han endelig, da dette ikke lykkedes, det tegnede sig til at Krigen igjen vilde fornyes, indfriede sit Æres- d og begav sig tilbage til sine Fjender, der nu først satte ham i Fæng- l. Denne Forklaringsmaade er saa meget rimeligere, som man netop lig havde seet Exempel paa en lignende Ordholdenhed hos Kong Jo- n af Frankrige, da denne var ført fangen til England efter Slaget d Maupertuis 1356, men sat paa fri Fod igjen efter Freden i Bretigny 360, imod at hans Søn Ludvig af Anjou og flere andre fornemme nske Herrer blev tilbage i England som Gisler for, at enten de for n bestemte, store Løsepenge skulde erlegges, eller at han selv atter skulde stille sig i Fangenskabet. Ludvig undveeg mod sit givne Ord til

han havde tilbagegivet Slottet i Haab om at det vilde hjelpe til Kongens Befrielse, og at Gerhard Snakenborg allerede i October 1366 stod i Underlinger med Kong Albrecht om denne Overgivelse, sees af Kong Albrechts Gavebrev paa Aaranes Gaard til Gerhard den 9de October 1366, om det end ikke udtrykkeligt nævnes. Altsaa var det tidligere end 9de October 1366, at Magnus overdrog ham Arevall. Man skulde snarest have gjettet paa, at denne Overdragelse fandt Sted førend Magnus endnu havde indstillet sig i Fangenskabet, men det gaar vel ikke an, siden der tales om „den yderste Mangel og Lænkers Tvang" (extrema mendicitatis et ferri necessitas) og siden det udtrykkeligt siges, at Johan og Godekin af Plesse, to af de mecklenburgske Herrer i Albrechts Tjeneste, vare nærværende ved Overdragelsen. Det er ikke usandsynligt, at Magnus's Tilbagegang i Fangenskabet skete i Marts 1366, og at han sandsynligvis netop har faaet et Aars Frihed, siden vi see, at der i Tunsberg, hvor han nylig havde været, og hvor man saaledes maatte vide nøie Besked baade om hans Fangenskab og Varigheden af hans Frihed, endnu den 15de Marts 1366 regnede Aarstallet efter Magnus's Regjeringsaar, (Dipl. N. IV. 454) medens man under hans Fangenskab regnede efter Haakons. Formodentlig har Magnus da endog tilbragt Julen hjemme i Norge

Frankrige, og Kong Johan viiste sig nu saa samvittighedsfuld, at virkelig i Januar 1364 vendte tilbage til England, hvor han tre M neder efter døde. Denne Begivenhed var i friskt Minde. Frankrige det Land, hvorpaa hele det vestlige Europas Øjne hvilede som Rid lighedens Hjem, og Kong Johan selv satte sin Ære i at gjelde Europas første Mønster paa en egte Riddersmand. Kong Ma havde saa meget mere Grund til at iagttage Kong Johans Ferd Opmerksomhed, som han ved sit Egteskab med Blanche var komm Svogerskab med ham, og sandsynligviis underholdt mange Forbind med ham og hans Hof, hvorom vi nu ikke have nogen Efterretn Hvor let kan man ikke under saadanne Omstændigheder forklare sig baade Sejerherrerne have frigivet Magnus omtrent paa samme B gelser, som den engelske Konge frigav Johan, og at Magnus har lignet Johan i Ordholdenhed? Men Sejerherrerne efterlignede ikke engelske Konge og hans Søn i Maaden, hvorpaa deres høje Fang handledes. Thi medens Johan modtoges med de største Æresbeviisni og snarere behandledes som en Overherre, end som en Fange, er altfor vist, at Magnus indsattes i det fasteste Taarn paa Stockh Slot, og idetmindste en Tidlang endog sluttedes i Lænker[1]).

65. Kong Haakon fortsætter Krigen. Kong Valdemar tager Parti ham. Mecklenburgerne bringes i Knibe. Svigagtigt Fredsfordrag til Aal

Kong Magnus's Tilfangetagelse maatte vistnok være et haardt for alle hans Venner og en stor Vinding for det mecklenburgske P men det er alligevel tydeligt at see, at hverken Kong Haakon eller øvrige Tilhængere derfor tabte Modet. De havde endnu faste St ger og Slottene i den mellemste og vestlige Deel af Landet, og S mændene vaklede ikke i deres Troskab. Kong Haakon synes efter S at have begivet sig lige til Norge[2]), deels for at gjøre Anstalt

---

[1]) I det nysnævnte Brev selv taler Magnus udtrykkeligt om „Jærn" o „Baand", fra hvilke han, under Udstedelsen, der foregik i den store St paa Slottet, var befriet, men formodentlig alene midlertidigt. Klimkr taler udtrykkeligt om „bojor", og at han blev indsat i Hovedtaarnet (nen) paa Stockholms Slot. Dog legger det til, at han blev holdt ge Mad og Drikke.

[2]) Hvorvidt den allerede forhen omtalte, af Haakon den 26de April 1 Oslo udstedte og af Vinalde Henriksson beseglede Forordning om Ol og Hallvardsskot er givet, medens Haakon selv opholdt sig i Oslo, uvist, da der ikke udtrykkeligt tilføjes, at han var nærværende, men

de Udrustninger, deels vel ogsaa for at overtage Bestyrelsen over de Land-
ker, som hørte til hans Faders Deel. Heri maatte det nu være ham
stor Hinder, at Baagahuus stod under Kong Valdemars eller Hertug
riks Forføjning. Det var saa langt fra, at Befalingsmanden, Gott-
alk Skarpenberg, rettede sig efter Kongens Bud, at han endog tillod sig
øve Voldsomheder mod Indbyggerne og Kongens Ejendomme i Nærheden.
en Gottskalk maa ogsaa have været en mere end almindeligt voldsom
uregjerlig Mand, ret en egte tydsk Røverridder, thi endog de islandske
naler vide at fortælle om hans Røverier i Norge. Blandt andre
ndrede han flere Islendinger [1]). Kong Magnus's Nærværelse i
rge om Høsten 1365 og sandsynligviis den paafølgende Vinter har
ulstee bidraget til at rette paa Sagen.

Af den Omstændighed, at der siden denne Tid og under hele Magnus's
ngenskab ogsaa i Tunsbergs Fehirdsle dateredes efter Haakons Re-
eringsaar, og ikke efter Magnus's, kan man slutte, at denne formeligt
a have overdraget Regjeringen derover til Haakon for den Tid, Fan-
nskabet maatte vare, og vi ville paa sit Sted see, hvorledes der i 1366
saa blev udsendt nye Hirdstjorer til Island i Kong Haakons Navn, og
ndbyggerne tagne i Troskabseed til ham [2]). Kong Magnus har formo-
ntlig allerede selv indledet den Transaction, som vi nedenfor komme til
omtale nærmere, hvorved Kong Valdemar eller Hertug Erik tilbagegav
agahuus mod at faa Vardberg i Stedet, thi om Sommeren 1366
e vi Vardberg i Valdemars Besiddelse, og Hr. **Narve Ingevalds-**
som Befalingsmand paa Baagahuus, medens man ikke hører mere
Gottskalk Skarpenberg førend vi i Begyndelsen af 1368 finde ham
ndt de Herremænd i Jylland, der da forbandt sig med Hertug
brecht og de holstenske Grever imod Kong Valdemar. Den Til-
, som Kongerne herved viiste Hr. Narve, fortjente han vistnok fuld-
mmen formedelst sit tappre Forsvar af Aabo Slot. Det er tydeligt

---

Tillæg plejede nu sjelden at skee uden naar der beseglebes med Secretet, og Forordningens Indhold synes rigtignok at forudsette en umiddelbar Befaling fra Kongen.

[1]) Kongen siger om Gottskalk i Indlæggene af 1370 (l. c. S. 690): „Gottskalk plyndrede endog os selv og andre fra Baagahuus Slot, og brændte vore Jorder, hvilket vi endog gjerne havde gjengjeldt ham, hvis vi havde kunnet det". I de islandske Annaler (Udg. S. 314) staar der for 1364: „Gottskalk, en tydsk Mand, begyndte Ran i Norge" o. s. v. At det er Skarpenberg, kan der ej være Tvivl om. En af de plyndrede Islendinger, Nikolas Broddesson (af Flatatunga), var ellers et slet Subject, som det i det følgende vil sees.

[2]) Isl. Annaler for 1366 (Udg. S. 314, 316).

nok, at han ej har opgivet dette uden dreven af den yderste Nød, paa de hæderligste Vilkaar. Idetmindste seer man, at han selv ikke i Fangenskab, og saaledes formodentlig maa have betinget sig fri Afm med Besætningen [1]).

At Kong Haakon under disse Omstændigheder henvendte sig ti Svigerfader Kong Valdemar om Bistand, var naturligt. Men V mars Holdning ligeoverfor de krigførende Parter havde siden hans komst været mildest talt tvetydig. Den 1ste Februar gav han H Albrecht Lejdebrev til Jylland med et stort Følge [2]); der synes at være plejet Underhandlinger imellem dem, hvad de nu kunde dr om; ligeledes lod han ivrigt underhandle med Hansestæderne [3]) om e vende Fred. Det er forresten ikke saa besynderligt, om han nu fr en ny Krig med Hansestæderne, og ønskede at forebygge den St ning i alle Handelsforhold, der vilde opstaa af en Fejde med Men i Begyndelsen af Sommeren 1365 begav Kong Haakon sig t Danmark. Der nævnes vel intet om hans Hensigt med denne Reise, faa alene bestemt Underretning derom af et Brev, som han den 8d lod udgaa fra Aalborg til Abbederne i Munkelivs og Lyse Klostr hvorom vi i det følgende komme til at handle nærmere [4]); men at Øjemed har været at opsøge Valdemar for personligt at overtale ham rekke sig en hjelpsom Haand, og at dette er lykkets ham, derom ku saa meget mindre tvivle, som vi strax efter see Valdemar alvorligt l paa at staa ham bi baade med diplomatiske Kunstgreb og med V magt. Rigtignok seer det ogsaa ud til, at Valdemar har benytt ligheden til at iagttage sin egen Fordeel og aftvinge Haakon Løftet o Gebets-Afstaaelser. Først og fremst erfarer man, at det lykkedes Val at sikkre sig Fred med de holstenske Grever, eller snarere endog

---

[1]) Da Kong Albrecht var kommen tilbage til Sverige inden 27de Septb ogsaa Slottets Overgivelse og Narves Hjemkomst til Norge have fund før den Tid.

[2]) Suhm, XIII. 554, efter Rudloffs meckl. Gesch. II. p. 472. Suhm heraf, vistnok rigtigt, at Valdemar paa den Tid befandt sig i Jylland.

[3]) See Stædernes Recess paa Hansedagen i Lübeck 25de Mai 1365, Lappe Sartorius II. 568.

[4]) Kong Haakons Brev fra Aalborg af 8de Juni 1365, Dipl. Norv. Derhos kan man, som vi ogsaa her strax nedenfor omtale, med te Visshed slutte til Haakons Nærværelse i Danmark af de to unde August og 1ste September af Paven bevilgede Supplicationsroller. ningerne selv maa have været affendt saa lang Tid forud for ex dem, som man behøver til at reise fra Jylland til Avignon, og i ikke have været stort over 14 Dage.

nmelige Bistand i den forestaaende Feide. Den 7de Juli sluttedes der Forliig mellem ham og Greverne Henrik og Nikolas, hvorved der emtes, at der skulde være fast og evigt Venskab mellem dem, og idt andre Punkter ogsaa dette blev vedtaget, „at hvis Greverne eller s Mænd vilde hjelpe Kongen af Sverige eller Norge udenfor Dan- ks Rige og Holsten, da skulde dette staa dem frit, og dermed skulde e Forliig ikke være brudt"; iligemaade, „at hvis Greverne eller s Mænd kunde faa Vardbergshuus i sin Vold, da skulde de strax ı Argelist overgive det, saasnart de dertil opfordredes". Thi un- Benævnelsen „Kongen af Sverige eller Norge" kan her ikke for- es nogen anden, end Magnus og Haakon [1]). Meningen er aaben- t den, at Grev Henrik skulde deeltage i Striden, paa den Betingelse Vardberghuus skulde overlades ham til Sikkerhed for hans Omkost- jer. Men hvorledes Valdemar har baaret sig ad med at vinde Grev rik for sig, eller idetmindste skille ham fra Forbundet med Mecklen- gerne, oplyses ikke. Der maa noget være forefaldt mellem ham og e, der vakte hans Misnøje. Maaskee følte han sig brøstholden med ham givne Panterettighed i Øen Gotland, som han neppe nogen- e fik i sin Besiddelse. Maaskee at Mecklenburgerne endog under et r andet Paaskud havde taget Anledning til at besette Kalmar, — thi

---

[1]) Originalen til denne Forliigsact skal ifølge Suhm XIII. 557 findes i det danske Geh. Archiv, men han meddeler det dog kun efter Huitfeldts Oversettelse (Huitf. S. 536—538), og den er heller ikke andetsteds aftrykt i Original, hvilket er meget ilde, da vi saaledes ikke kunde faa den Oplysning om nogle tvivlsomme Udtryk, som vi saa høiligt kunde ønske. Ordene „Kongen af Sverige eller Norge" har nemlig sedvanligviis været forstaaet som om Albrecht meentes ved den første, og som om det altsaa kunde staa Henrik frit at understøtte Albrecht eller Haakon, hvem han vilde. Men det er dog ikke rimeligt at Valdemar allerede nu skulde have tilladt, at man gav Albrecht denne Titel; og man seer desuden tydeligt, hvad der bestyrkes saavel af det venskabelige Forhold mellem Kong Haakon og de megtige jydske Herremænd, Haakons Ansøgninger til Paven legger for Dagen, som af den Omstændighed, at vi virkelig ej finde Grev Henrik som activ Deeltager i Kampen mod Kong Valdemar og Haakon førend efter Aalholmerforligets Opløsning, at det her gik ud paa Foranstaltninger, der sigtede til Mecklenburgernes Skade, men hvormed Valdemar og Henrik dog ikke undlod at sørge paa det Bedste for sin egen Fordeel, ligesom de vel heller ikke af Hjertet meente hinanden det godt, eller havde nogen Tillid til hinanden. Det er endog høist rimeligt, at Haakon selv og hans Faders Raadgiver Biskop Gottskalk vare tilstede ved Forhandlingerne, see S. 772. Men sel endog, hvad der forekommer mig aldeles utroligt, at Albrecht her skulde være meent, saa ligger der alene i det frie Valg, der tilstedtes Henrik, en Antydning af at han efter Behag kunde understøtte Haakon og Magnus, og Forliigsactens Betydning bliver ligefuldt omtrent den samme. Den viser sig ganske bestemt som en Følge af Haakons Nærværelse hos Valdemar.

det er temmelig vist, at de Aaret efter havde det inde [1]) — og at Valde-
mar underhaanden har tilbudt sig at skaffe ham det tilbage, hvis det ved
forenede Kræfter lykkedes ham at erobre det, men at han imidlertid til-
sagde ham Vardberg til Sikkerhed. Vi ere her saa meget mere paa det
uvisse, som de senere sig udviklende Forhold gjorde, at en Aftale som
denne, om den end var truffen, ej kunde komme til Udførelse.

Kort efter kom ogsaa Freden mellem Valdemar og Hansestæderne
istand. Stædernes Borgermestre og Raadmænd bekjendtgjorde dette alle-
rede den 30te September. Valdemar gav sin Erklæring derom paa
Nykjøbings Slot den 22de November [2]). Ved denne Lejlighed var ogsaa
Titulærbiskopen af Linkøping Broder Gottskalk Falkdal tilstede. At han
i denne Tid opholdt sig i Danmark som befuldmægtiget Agent for Kong
Magnus og Haakon, og for nærmere at aftale Planen for det forestaaende
Felttog med Valdemar, kan der ej være Tvivl om. Han var selv paa
det højeste interesseret i, at denne Sag fik Fremme, thi alene derved
kunde han gjøre sig Haab om at komme i Besiddelse af den Biskopsstol,
hvortil Paven havde udnævnt ham [3]). Kong Haakon selv synes ogsaa

---

[1]) Man seer dette tydeligt nok af den Bestemmelse i Kalholmsfordraget 1366, h
foreskriver, at K. Albrecht og Hertugen efter ½ Aars Forløb skulde indfinde si
Kalmar, og Valdemar i Slottet ved Bryms, for yderligere at befæste Fred
her er det nemlig aabenbart, at enhver af Fyrsterne skulde begive sig til
ham selv tilhørende Slot, for at mødes paa Halvvejen; Bryms tilhørte Va
demar, altsaa tilhørte Kalmar Hertugen, og desuden maatte vel Henrik paa
eller anden Maade have været nævnt, hvis Kalmar endnu havde tilhørt h
Belejringen af Kalmar Slot, der fandt Sted 1366 ved danske og norske Kr
folk under Erik af Saren og Kong Haakon, vilde ligefrem stride mod f
liget i Kolding, hvis Kalmar havde tilhørt Henrik. Endog i 1370, efte
han forlængst havde taget Parti med Hertugen, og egtet hans Datter (h
ket ej kan være skeet før, men snarere ikke ubetydeligt senere end 1365,
Suhm XIII. 567) see vi nogle af Hertugens Mænd i Besiddelse af Dele
Kalmars Lehn, Styffe, Bidrag S. 127—130.

[2]) Stædernes Bekjendtgjørelse af 30te Septbr. er aftrykt i Lappenbergs Sa
torius II. 574 af 22de Novbr. efter Originalen i Lübecks Archiv, hos Su
XIII. 847, og den af ham samme Dag udferdigede Bekjendtgjørelse om Stæ
dernes Friheder i Skaane, i Lappenbergs Sartorius II. 575. Bekjendtgjørel
sen af 30te Septbr. 1365 er hos Willebrandt S. 37, Pontanus hist. Dan. l
492, Huitfeld S. 529 og Suhm XIII. 505, samt maaskee paa flere Steder,
urigtigt henført til 1363.

[3]) Gottskalks Nærværelse sees deraf, at han er en af dem, der medbeseglede Ko
Valdemars nysnævnte Frihedsbrev. Blandt dem nævnes ogsaa Biskop Be
tram af Lübeck, og han var netop en af de tre Executorer, som Paven lige
en af ham kort efter hans Udnævnelse til Biskop (6te Marts 1364) indgiv
Ansøgningsrolle havde under 20de Marts samme Maaned beskikket til at in
sette ham paa Biskopsstolen og ved Trusel om geistlige Straffe tvinge ha

ngere Tid at være forbleven i Danmark, hvorfra han endog i sit, Hustrus og sin Faders Navn sendte Ansøgninger til Paven om gunstigelser for flere danske Geistlige og Adelsmænd, blandt dem Stig dersøn, Nikolas Lembeke, Benedikt Anefeld, og Nikolas Eriksøn, sammen henhørende til det Parti af jydske Herremænd, der baade før de reist sig, og tre Aar senere reiste sig fjendtlig mod Kong Valde-:, men som stod i den venskabeligste Forbindelse med de holstenske ver [1]). Man maa saaledes formode, at han har gjort alt hvad der i hans Magt for at vinde disse og hans Tilhængeres Velvilje. ar han kom tilbage til Norge, vides ikke, kun seer man, at det maa e været før October Maaneds Begyndelse, thi da og hen i Novem-[2]) synes han at have været i Bergen, formodentlig deels for at paa-e Krigsrustningerne, deels ogsaa for at holde Styr paa de dervæ-e tydske Handelsmænd, der i denne Tid paa Grund af det spendte hold mellem Kongen og Hansestæderne lade til at have opført sig st uforskammet og øvet megen Vold, uden at endog Hr. Sigurd thorsøn, der i Begyndelsen af dette eller i Løbet af det foregaaende : var bleven Befalingsmand der, kunde faa Bugt med dem. Kongen ede siden over, at da han sidst var i Bergen — det synes netop at

---

Modstandere til at vige. De to øvrige Executorer vare Erkebiskopen af Lund og Biskopen af Roeskilde. (Regest. Suppl. Urban. V. ann. 2. p. 2. fol. 5).

[1]) Sammesteds, ann. 3. p. 2. fol. 195. 217. Den første Supplicationsrolle angaar Lægmændene, og merkeligt nok nævnes ogsaa K. Magnus her som en af Medansøgerne, hvilket ogsaa antyder, at han har befundet sig i Frihed, om ikke tilsammen med Haakon i Danmark. De Herrer, for hvem Haakon og Margrete søge, ere Stig Andersøn med Hustru Tove, Nikolas Offesøn og Johanna, Nikolas Eriksøn (der skrives altid Eyson) og Sophia, Lage Offesøn og Cecilia, Detlev Mauc og Elisabeth, Laurents Freggersøn og Liva, Jens Ebbesøn og Margrete, af Aarhuus, Børglums, Slesvigs og Lunds Diocesser. Kong Magnus's Candidater vare Nikolas Lembeke og Berta, Jens Nilssøn og Margrete, Benedict Anefeld og Katharina, Detlev Stampe og Ida, af Aarhuus og Odenses Diocesser.

[2]) Der er to Breve, indeholdende Afgjørelse af Ejendomstrætter paa Voss, udstedte i Haakons Navn i Bergen d. 6te October og 6te Novbr. 1365, og beseglede af Vinalde Henriksøn (Dipl. N. VI.); vistnok staar der ikke udtrykkeligt, at Haakon var tilstede, men der er heller intet, som forbyder at antage, at han i den Tid var paa den Kant, helst da han desuden, som ovenfor bemerket, i Indlæggene af 1370 udtrykkeligt taler om de Ulovligheder, som Tydskerne begik „under hans forrige Ophold i Bergen", hvortil man ved nøje at gjennemgaa alle Oplysninger om de Steder, hvor han opholdt sig fra 1365 til 1370, ej kan finde nogen anden Tid i disse Aar. Desuden er det i sig selv rimeligt, at de Voldsomheder, hvorover han klager, netop ere de, som foregik i Anledning af Striden med Sigurd Hafthorsøn 1364 eller 1365.

have været denne Gang — gik Kjøbmændene med Baaben, hvilket var forbudet i Byerne, og der bleve Folk dræbte om Natten, uden at man kunde faa Drabsmændene opspurte. Ligeledes klagede han over, at Kjøbmændene, som meente at have Fordring paa Skadeserstatning hos Hr. Sigurd Hafthorssøn, havde i en bevæbnet Trop steget over Muren til Kongsgaarden, stormet ind til Hr. Sigurd selv, og tvunget ham til at indgaa paa alt, hvad de fordrede, uagtet han tilbød sig at svare for Lov og Ret; at de Dagen efter med Vold havde slæbt en af hans Tjenere ud af et Kloster, og halshugget ham, samt derpaa ved Tru om at opbrænde baade Bispsgaarden og den hele By tvunget Bisp til at give dem Absolution, og Raadmændene til at felde saadan D over hiin Voldsgjerning, som de foreskrev [1]). Kongens Indskriden v neppe uden Virkning, skjønt det er tydeligt at see, at han skiltes fra d med megen Uvilje, og at han udtrykkeligt vægrede sig ved at fo deres Privilegier, som han i 1361 kun midlertidigt havde bekræftet [2]).

Der var fra denne Tid, kan man sige, erklæret Krig mel de kongelige Befalingsmænd og Hansestædernes Skibe, hvor de tr sig, og disse bleve nu opbragte eller plyndrede paa mange Ste ved Kysten. At Gottskalk Skarpenberg, medens han endnu hav Baagahuus inde, plyndrede et stralsundsk Skib i Kalvsund, og tog 14 Lester Sild, kan maaskee ikke egentlig regnes som Norge ved mende. Men samme Aar opbragte den norske Konges Vasaller, siges ikke hvilke, et andet tydsk Skib ved „Sudrviderholm". Vintren, i Begyndelsen af 1366, tog Hr. Peter Porse tilligemed Ketilssøn i Skardeholm ved Nessund et tydsk Skib; om Sommeren, 24de Juli 1366, tog Hr. Narve tilligemed Hr. Peter Fleming og Ketilssøn i Marstrands Havn en Skibsladning med Meel og Malt, tilhørte tre lybske Borgere, der med denne agtede sig fra Aalborg Bergen. Dagen efter tog Hr. Narve sammesteds en anden Skibs ning. I de følgende Aar tales der om yderligere Kaperier, h Kongen selv, og Hr. Agmund Finnssøn deeltog [3]). Det er aaben

---

1) Lappenbergs Sartorius, II. 696.

2) Endnu paa Hansedagen i Stralsund den 24de Juni klagedes der fra Ber over, at Kongen endnu ikke havde bekræftet de af hans Fader og hans gængere givne Privilegier. Jvfr. ovf. S. 708, Not. 2.

3) Lappenbergs Sartorius, II. 687. 688. 690, jvfr. 592. og Dipl. N. III. 352. Denne her omtalte Hr. Peter Fleming, altsaa vel en Flamlender, at have været bosat i Norge. Af Brevet i Dipl. Norv. IV. 461 sees, han i en Tid før December 1366 havde Gaarden Huseby i Oslo Bygsel af Biskop Hallvard.

at Hanseaternes Stilling i Bergen var meget mislig. Allerede ved Hansedagen i Stralsund den 27de Marts 1365 blev der paa Rostocker-nes Vegne skrevet til Hr. Sigurd Hafthorssøn og de tydske Oldermænd i Bergen, rimeligviis for at faa Uenigheden bilagt. Paa Hansedagen i Lübeck den 24de Juni 1366 blev der skrevet nye Breve til Hr. Sigurd Hafthorssøn om at erstatte den Skade, han havde tilføiet flere af Kjøbmændene, (i Mellemtiden havde formodentlig de ovenomtalte Voldsomheder fundet Sted), saavelsom til Oldermændene i Bergen, om at hindre at nogen kjøbslog eller har Omgang med ham eller hans, førend han havde givet den forlangte Erstatning. Dog skrev man samtidigt ogsaa et andet Brev til Oldermændene og Kjøbmændene, hvori det tilkjendegaves dem, at der indløb idelige Klager over den Ustyr, de begik i Staden, og at de derfor nu til Kjøbmandens egen Nytte og Fremme havde forordnet visse Bestemmelser, der skulde gjelde i tre Aar; deriblandt forekomme disse Bud, at Alle og Enhver skulde vogte sig for slig Ustyr, at hvo som forbrød sig i saa Henseende, skulde bøde efter Landsloven; skete der Manddrab, skulde Oldermændene og de dertil beskikkede Kjøbmænd tinge Manddraberen Fred under 100 Sh. Engelsk, og bestemme en Dag til mindeligt Forliig, eller hvis dette ej kom istand lade Retten have sin Gang; blev der da fastsat en Pengebod, skulde de to Tredie-dele tilfalde Byen og den tredie Oldermændene til Kjøbmændenes Behov; holdt Nogen Samlinger eller gjorde Stemplinger, hvorved Kjøbmændene kunde komme i Fortred, da skulde det straffes saaledes, at man huskede det til en anden Gang, og ingen Skipper maatte bringe en saadan Forstyrder bort[1]). Saaledes lader det dog til, at der nu var paakommet Stæderne nogen Skrek, og at de fandt det raadeligst at tage Rev i Sejlene. Det følgende Aar, ligeledes paa en Hansedag i Lübeck den 24de Juni (1367) da man forøvrigt særskilt tilskrev Kong Haakon, Olaf, Biskoperne Botulf og Gisbrikt, Hr. Agmund Finnssøn og Hafthorssønnerne om at skaffe Erstatning for de begangne Kaperier, fandt man det ogsaa nødvendigt at lade en ny Advarsel udgaa til Oldermændene og Kjøbmændene i Bergen. Her forekomme disse merkelige Udtryk, som skulde betegne Udstrækningen af den Insolens, disse Kjøbmænd viiste mod Nordmændene. „Vi beder Eder alvorligt“, heder det, at I holde Fred og Enighed med Nordmændene, **og ikke ansee dem for altfor enfoldige og ynkelige** (nimis simplices aut exiles). Da vi desuden vide, at der blandt Eder findes flere letsindige og løstungede Mennesker, byde og befale vi Eder at holde slige Folk i Tøjle, saa at de ikke fremføre ærekrænkende eller usømmelige Ord mod Fyrster, Herrer, eller an-

[1]) Sammesteds S. 567. 584. 585. 592.

dre gode Mænd, hvoraf Fortred kunde opstaa. Vover nogen det, og der klages derover til os, ville vi straffe ham saa exemplarisk, at andre tage sig vare. Men søger forresten hos Kongen og hans Mænd paa bedst mulig Viis at udvirke, at de omtalte Skibe og Ejendele tilbagegives, og melder os hvorledes det gaar Eder"[1]). Den gjensidige Forbittrelse var dog nu allerede for sterk til at disse velmeente Advarsler kunde hjelpe.

Imidlertid var Kong Albrecht (i Juli, August eller September 1365) kommen tilbage til Sverige[2]) efterat have underkastet sig Aabo Slot og dermed formodentlig hele Finnland. I den følgende Deel af Aaret synes det at have været temmelig stille. Muligt at der endnu, saa længe Kong Magnus var paa fri Fod, underhandledes om Betingelserne for hans Udløsning. Det er idetmindste heel sandsynligt, thi andet Øjemed kunde der ikke være med hans midlertidige Frigivelse. Men da disse Underhandlinger, hvordan de nu have været førte, ikke ledede til noget Resultat, saasom Betingelserne formodentlig vare saa overdrevne, at hans Søn og Kong Valdemar fandt bedre sin Regning ved at lade det komme an paa Krigslykken, og Magnus saaledes maatte vende tilbage i Fængslet, hvor den haarde Behandling, som nu blev ham til Deel, sikkert er at tilskrive Kong Albrechts og dennes Raadgiveres Ærgrelse over de skuffede Forventninger — da brød Krigen ud igjen, og det endog med megen Heftighed. Men desverre er det kun yderst faa, mangelagtige og usammenhængende Beretninger, vi have om denne Krig. Man veed kun, at en dansk Hær under Hertug Erik af Saxen og formodentlig ogsaa ledsaget af norske Tropper under Kong Haakon, brød ind i Sverige ved Pintsetider, og underlagde sig i Hast hele den vestlige Deel af Smaaland tilligemed de tilstødende Herreder af Vestergøtland[3]).

---

1) Sammesteds, S. 592.

2) Der haves et Brev fra Kong Albrecht, dateret Stockholm 27de Septbr. 1365. Mellem dette og det før omtalte af 26de Juli 1365, udenfor Aabo Slot, er endnu intet Brev opdaget.

3) Dette seer man fornemmelig af Tractaten til Aalholm, hvorom nedenfor. De Hereder, som i denne blev afstaaede til Valdemar, maa han have erobret, altsaa Verend og Finnveden i Smaaland, Kinds- og Marke-Hered i Vestergøtland. Finnveden havde Valdemar maaskee i sin Besiddelse allerede fra 1362. Kong Haakons Nærværelse paa Toget nævnes ikke udtrykkeligt, ligesaalidet som Valdemars: muligt at de begge vare med, muligt og at ingen af dem deeltog; med Sikkerhed vides intet. Der er dog intet Brev af dem fra den Tid, udstedt andensteds, eller rettere, der findes intet Brev fra dem lige fra Nytaar til Udgangen af Juni 1366. Har Valdemar været med, maa han dog være dragen hjem for de Underhandlingers Skyld, hvorom der i det følgende tales, og Haakon, der d. 30te Juni var i Kjøbenhavn (Dipl. N. V.

ige, og lover at opretholde ham som saadan, ja endog at tvinge Haa- med Magt til at antage de for ham saa ydmygende og ufordeelagtige dsbetingelser, medens derimod han selv sørger paa det omhyggeligste fin egen Fordeel, og for at sikkre sig og sit Rige den varige Be- else af de Landskaber, som han kunde siges mere at have erobret fra kon, end fra Albrecht, da sikkert kun den mindste Deel af dem før gen havde været i dennes Vold.

Der bestemtes ved denne Tractat først og fremst: a) at Valdemar de beholde Gotland med Visby, hele Verend og Finnveden med til- ende Slotte, Elfsborgs Slot med tilhørende Hered, dog Ljodhuus ra undtaget, hvis det hørte til Heredet, Halvdelen af Hisingen, Kinds- Marke-Hered samt hvad Landskaber og Slotte han for øvrigt havde i Besiddelse allerede før afvigte Pinds, da Fejden begyndte; og at alt e skulde tilhøre Valdemar og hans Arvinger og Efterkommere, og for se tillægges Danmarks Rige [1]); b) at Albrecht derimod skulde beholde de øvrige Dele af Sverige, og at Valdemar og Danmarks Rige med deres Magt skulde styrke og forsvare ham i Besiddelsen deraf mod kensomhelst, der gjorde ham den stridig; Hertugen og hans Sønner de ligeledes beholde det hele Hertugdømme Mecklenburg, Grevskabet werin, og Herskabet Rostock, og Danmarks Konge forsvare dem i

[1]) De nysnævnte Landskaber i Vestergøtland og Smaaland vare saaledes de, som Valdemar eller hans Mænd eller maaskee, naar det kommer til Stykket, Kong Haakon selv og Hertug Erik af Saxen inden Vintsen 1366 deels havde erob- ret, deels forud havde i sin Besiddelse. Og disse sidste udgjorde vistnok det meste, eller idetmindste ligesaameget som de erobrede Landskaber, thi Største- delen af Vestergøtland maa allerede før Krigen have været i Haakons Hæn- der, med mindre man maa antage, at de af Kong Albrecht udsendte mecklen- burgske Krigsmænd, da de trængte frem lige til Ljodhuus, ogsaa ved samme Lejlighed besatte det øvrige af Vestergøtland, saa at det maatte erobres til- bage. Det er ikke usandsynligt, at noget saadant har fundet Sted, og at Val- demar har behandlet det, som man i nyere Tider behandler Skibe, der, efter at have været erobrede af Fjenden, men siden befries af Krigsskibe fra det Land, hvortil de selv høre, tilfalde Besætningen paa disse som god Prise, ikke deres egne oprindelige Ejere. Gotland var vel ikke saa tidligt blevet erobret, thi efter al Rimelighed blev det taget umiddelbart før Tractaten sluttedes, som det i det følgende skal vises. Hvad den omtalte Halvdeel af Hisin- gen angaar, da menes herved Tuve og Lundby Herreder, der, som bekjendt, hørte til Vestergøtland, og saaledes udgjorde en Deel af Ljodhuus's eller nu Elfs- borgs Lehn. Retten til dem havde oftere været Gjenstand for Tvist mellem Norge og Sverige; Kong Valdemar Byrgessøn havde i sin Trængselstid endog afstaaet dem til Kong Magnus Haakonssøn 1276 (Becker: ældste Ar- chivregistraturer I. S. 75), men denne Afstaaelse havde da ej længer Kraft. Det er aabenbart denne Afstaaelse, som Huitfeld ved en Misforstaaelse har henført til Kong Valdemar Christophersøn og Magnus Eriksøn; og saaledes kunne vi herved berigtige, hvad derom ovenfor S. 573 er yttret.

Besiddelsen deraf, ligesom da og Kong Albrecht omvendt forpligtedes til at forsvare Valdemar i de nysnævnte til ham afstaaede Besiddelser; c) Kong Albrecht, hans Fader og hans Brødre lovede for sig selv, for sine Arvinger, for hele Sveriges Rige samt for alle Deres, at Kong Valdemar skulde beholde **Halland med Vardberg**. d) Hvis Kong Valdemar herefter vandt Slotte eller Landskaber i Sverige eller Mecklenburg, da skulde han overgive dem til Kong Albrecht eller til Hertugen, eftersom de vare beliggende, eller ogsaa bryde Slottene ned; det samme skulde Kong Albrecht eller Hertugen gjøre, om de fik Slotte eller Lande i de Kong Valdemar afstaaede Besiddelser i sin Vold; navnlig skulde de overlevere Elfsborg til Valdemar i god Stand, om dette faldt i deres Hænder. e) Til førstkommende Kyndelmisse skulde alle de her indgaaede Forpligtelser fra begge Sider være opfyldte, og samme Dag skulde Kong Albrecht, hans Fader, og hans Brødre med deres Løftesmænd indfinde sig i Kalmar, og Kong Valdemar ligeledes i det nybyggede Slot ved Bryms[1]), for da fra begge Sider og med begge Rigers Raad at komme sammen og overlægge om en evig Fred mellem Sverige og Danmark. f) Kong Albrecht lovede, at han **ikke skulde slippe Kong Magnus løs** af sit **Fængsel**, førend han havde givet Kong Valdemar og Danmarks Rige saadanne Forsikkringer om Afkald paa de nysnævnte Landskaber, og en at holde denne Overeenskomst, at Kong Valdemar, hans Arvinger, og hans Rige dermed kunde være betryggede; samt at han **ikke skulde indgaa noget Forliig med Haakon i de første to eller tre Aar, forend denne vedtog de samme Bestemmelser**, og gav Kong Valdemar betryggende Sikkerhed paa de til denne aftraadte Slotte og Lande; vilde Kong Haakon ingen saadan Sikkerhed give, og der heraf blev Krig mellem bam og Kong Albrecht, da skulde Kong Valdemar og Kong Albrecht **med al sin Magt staa hinanden bi mod Kong Haakon**, indtil han opfyldte det forlangte. g) Der skulde være en evig Fred mellem Kong Valdemar og Kong Albrecht, og begge deres Riger, som ingen af Parterne skulde kunne opsige, og opstod der nogen Uenighed imellem dem, da skulde gode Mænd af begge Riger dømme derover, og Freden ligefuldt vedblive uforstyrret. h) Sikkerhed for alle disse Artiklers ubrø-

---

[1]) Dette Slot laa ved Brymse-, Brømse- eller rettere Brimse-Aaen, der danner Grændsen mellem Bleking og Smaaland (Møre), altsaa lige til 1658 dannede Grændsen mellem Danmark og Sverige. Ved at passere den over Aaen førende Bro, Brymse- eller Brømse-Broen, kom man saaledes fra det ene Rige i det andet. Paa dette Sted holdtes derfor ogsaa ofte diplomatiske Sammenkomster; den bekjendteste er den, som ledede til Fredsslutningen i 1645, der endog har Navn efter hiin Grændsebro: „Brømsebrofreden“.

ige Overholdelse skulde fra begge Sider stilles ved Forløfte og Beseg-
j af Erkebiskoperne, Biskoperne, alle Capitler og Abbeder, alle Kirke-
standere, der tillige vare Prælater, hele Rigsraadet, 50 af de bedste
ddere og Svene, og ti af de bedste Kjøbstæder i hvert af Rigerne,
it for Kong Albrechts Vedkommende ogsaa af hans Fader og Brø-
[1]).

Saaledes lyde Hovedbestemmelserne i denne besynderlige Tractat.
r findes nogle andre, mindre væsentlige, som vi have forbigaaet.
an skulde tro, naar man gjennemlæser dem, at en saadan Tractat
uligt kunde være bleven afsluttet, og at Documenterne aldrig have
steret. Men de baade have existeret, og existere endnu, tilforladeligt
l. den af Valdemar udstedte Gjenpart, med hans Segl endnu hæn-
nde derved, i det mecklenburgske Archiv, og den, som Hertugen udfer-
digede i Kong Albrechts Navn, med Hertugens og hans to andre
'nners Segl, i det danske; begge formodentlig aldeles i den Stand,
l hver af Parterne bragte dem hjem fra Aalholm. Nogen mere hjer-

---

1) Disse Artikler findes, som det ogsaa ovenfor i Texten strax efter anføres, i de tvende Hoved-Documenter, som begge Parter udstedte til hinanden, og som endnu forefindes i sin oprindelige Stand, Valdemars i det mecklenburgske, Hertugens i det danske Archiv. De ere ogsaa begge trykte, Hertugens i Bilagene til Grams „Forbedringer“ l. c. S. 233, og Valdemars i Styffes „Bidrag“ N. 31, S. 49. Det forstaar sig af sig selv, at efter de Tiders Skik ere de ikke ganske ligelydende, idet nemlig eensidige Forpligtelser for den ene Part kun findes indført i det af denne udstedte Brev, som Sikkerhed for Modparten. Hvad der saaledes her er fælles for begge Exemplarer, er egentlig kun Tilsagnet om Freden, om Mødet til følgende Aars Kyndelsmisse, og Erklæringen om de egentlig svenske Landskaber og Slotte, som Valdemar skulde beholde. Artiklerne om at Vardberg og Halland garanteredes Valdemar, og at Magnus skulde holdes fangen o. s. v. findes følgelig kun i Mecklenburgernes Brev, medens Valdemar i dets Sted kun har Forpligtelsen til at understøtte Albrecht mod Haakon, hvis denne er gjenstridig, indtil han vedtager Artiklerne. Derhos indeholder hans Brev næst forud en Artikel, der næsten synes at staa i Modsigelse med hiin, og som formodentlig alene er indtagen for et Syns Skyld, nemlig at han overhoved er pligtig at søge Kong Albrechts, hans Faders og Brødres Bedste i alle Dele og mene ham det troligt baade i Sverige og udenfor, „undtagen i Norge“. Thi umiddelbart efter følger Artiklen om at tvinge Haakon til at antage Freden. Styffe, (Bidrag S. XLII) mener, at de særegne Artikler, som findes i Mecklenburgernes Brev til Valdemar, kunne ansees for hemmelige, og at de ikke indtoges i Valdemars Brev, fordi dette skulde forelægges det svenske Raad, og Artiklerne derved let kunde blive bekjendte for Haakon. Dette synes os dog ikke nødvendigt at antage, thi egentlig var jo alle Artiklerne hemmelige, som det nedenfor vil sees, og hvad Valdemars Brev indeholdt, var allerede i og for sig compromitterende nok, om Haakon erfarede det. Aarsagen til at disse Artikler ej ere indtagne i Albrechts Brev, er sikkert kun den ovenanførte.

telsøs og forræderſk Fremgangsmaade, end den, Valdemar her tillod sig mod Haakon, kan man neppe forestille sig; han ej alene lod sig afstaa Landskaber og Slotte, der med Rette tilhørte ham og hans Fader, men tilsagde endog hans Medbejler varigt Venskab, gik ind paa at forstærke denne Medbejler mod ham selv, og betingede sig koldblodigt, at hans Fader skulde holdes fangen indtil ogsaa han havde bekvemmet sig til at indrømme, hvad man forlangte. Men ved Siden deraf synes der endog at være noget overmaade eenfoldigt i hans Falskhed. Thi hvor skulde han vel for Alvor kunne tro, at det svenske Raad, der allerede havde lagt saadan Forbittrelse for Dagen over Skaanes Afstaaelse, skulde have villet gaa ind paa de endnu langt større Indrømmelser, som denne Tractat foreskrev i Kong Albrechts Navn? Eller hvorledes skulde vel endog Kong Albrecht selv have vovet at indvilge deri? Og endnu mere: kunde Hertug Albrecht selv mene det oprigtigt, eller kunde Valdemar tro, at han meente det oprigtigt, naar han forbandt sig til at faa sin Søn til at gjøre Afstaaelser, der maaskee vilde vække saadan Forbittrelse, at han mistede det nyserhvervede Rige? Kunde han endog vove at forelægge det svenske Raad en slig Tractat til Besegling? Det Hele er en Gaade, og man fristes halv om halv til at gjette paa, at begge Parter egentlig kun have søgt at overliste hinanden; at Albrecht fornemmelig har søgt at vinde Tid, og holde Valdemar oppe med gode Løfter, som han ikke tænkte paa at opfylde, medens han tillige havde et Document i sin Haand, som han i Nødsfald kunde bruge for at sætte Splid mellem ham og Haakon, naar han lod denne faa det at see, medens Valdemar paa sin Side ligeledes troede at have et Document, som han i Nødsfald kunde bruge til at compromittere Albrecht for det svenske Raad, men som ogsaa under visse Omstændigheder kunde være ham eller hans Efterfølgere vigtigt som Adkomstbrev, hvorfor han endog faa Maaneder efter lod tage en bekræftet Copi deraf, saaledes som nedenfor vil blive omtalt[1]. Det er heller ikke den ringeste Besynderlighed ved denne Tractat, at saavel den foregivne Udsteder Kong Albrecht, saaledes som det allerede ovenfor er nævnt, som ogsaa Kong Haakon, hvis Vee og Vel den saa væsentligt angik, ej alene vare fraværende, men endog, som det synes, aldeles uvidende om, hvad den enes Fader, den andens Svigerfader forehandlede paa Aalholm. Haakon havde den 30te Juni været i Kjøbenhavn[2]), og var da maaskee paa Vejen til Gotland, som først ved den

[1]) Man sammenligne hermed Grams ypperlige Bemærkninger ved denne Tractat i hans ofte omtalte „Forbedringer", l. c. S. 161—164.

[2]) At Visby ved Midtsommertider 1366 endnu ikke var erobret, men man skul

› kan være kommet i Valdemars Besiddelse, og hvis Erobring sand-
ligviis netop skete ved Haakon, hvilken vi kort efter ville finde paa de
samme Kanter, beskjeftiget med at beleire Kalmar, og tilbagevinde
and med Borgholm [1]). Ikke engang en Stilstand synes at have væ-
afsluttet, eller Fjendtlighederne i Sverige indstillede, saa længe disse
Derhandlinger stod paa. Ja der forudsættes endog, at der fremdeles
[illegible] vindes Slotte og Landskaber i Kong Valdemars Navn; altsaa
[illegible] endog Hertug Erik, eller de danske Krigere, som nu laa paa
Øland eller Øland, og agtede sig mod Kalmar, ikke vide et Ord om,
om de endog indtog denne sidste Stad, var det alene for strax efter at
e den tilbage til Kong Albrecht, og deres hele Møje skulde saaledes være
rfledig, saafremt Tractaten opnaaede Ratification. Det er altsaa øjen-
ligt, at Transactionen for det første skulde blive den dybeste Stats-
mmelighed endog for Kong Albrecht, indtil man troede at have fundet
belejlige Tid til at rykke frem med den, og formodentlig har det
et den fælles Aftale, at man fra begge Sider, dog især fra Hertugens,
[illegible] sondere Gemytterne, hvorvidt det overhoved var raadeligt, at offent-
gjøre den eller det var sandsynligt, at den vilde blive ratificeret. Vi
[illegible] ogsaa see, at hiint belejlige Øjeblik neppe nogensinde kom, og at
vedblev at være en Hemmelighed, saa at idetmindste Kong Haakon
[illegible] nogensinde havde den Ærgrelse at erfare dens Tilværelse, medens de
itiske Forhold, som strax efter udvikledе sig, fra begge Sider ophævede
rsmaalet eller endog den blotte Tanke om dens Ratification.

Ved Siden af det dobbelte Hovedbrev, hvis Indhold vi her have
deelt, udstedte Valdemar og Hertugen ogsaa gjensidigt nogle andre
idre Forsikringsbreve, af hvilke det merkeligste er et, hvori Mecklen-
gerne fritog Valdemar fra Forpligtelse til at udbetale hine 10000 Mk.
ndt, hvorom der i det Foregaaende oftere har været Tale. For-
gtelsen, indgaaet ved Svig, traadte i Kraft ved Svig og ophæve-
nu igjen ved Svig; men Sagen fik kun den Vending, som om
ldemar havde en Contrafordring paa Albrecht for den Skade, dennes
ader Rostock og Wismar havde tilføjet ham ved Helsingborg 1362,
som nu liqvideredes mod hiin. Der bestemtes endvidere, at de Fan-
e, der paa begge Sider vare gjorte siden Pints, skulde settes paa fri
d. Fremdeles bestemtes det, at Hertug Erik skulde være fri for alt

deraf at det sendte en Deputeret til Hansedagen i Lübeck den 24de Juni s. A. (Lappenbergs Sartorius II. S. 576); men efter den Tid nævnes det ej mere som deeltagende i Hansestædernes Forhandlinger.

[1]) Kong Haakon indgik den 30te Juni i Kjøbenhavn en Stilstand med Kampen, (Dipl. Norv. V. 254).

Ansvar for hvad han og hans Mænd nu havde gjort i Sverige. En-
delig garanterede Valdemar ogsaa Kong Albrechts Arvinger Besiddelsen
af de til ham afstaaede Landskaber, medens Hertugen udtrykkeligt lovede,
at Kong Albrecht til næste Kyndelmisse, altsaa ved den forestaaende Sam-
menkomst, skulde besegle saavel det egentlige Fridebsbrev, som alle de
øvrige, der nu i hans Navn vare udstedte. Det falder af sig selv, at
der ogsaa først da kunde være Tale om at faa de øvrige Medbeseglinger
eller Ratificationer fra svensk Side [1]).

Imidlertid vedblev Feiden i Sverige som før, uden at nogen la-
synes at have haft den mindste Anelse om, hvad der foregik paa Ak-
holm. Hertug Erik af Saxen og Kong Haakon belejrede Kalmar. Ved
denne Lejlighed var det, at Haakon fik Borgholm med Oland i
sin Magt. Stæderne havde oftere foreslaaet ham og hans Fader at
indløse dette Slot, som det lader til de i Længden fandt meget byrde-
fuldt og bekosteligt at have i Forsvar, saa endog at de enkelte Stæ-
der, der tourviis skulde overtage Byrden, ideligt søgte at skubbe den
fra sig. Det var nu Greifswaldes og Stettins Tour, og de syntes
at have fordret nogen overordentlig Hjelp dertil paa Hansedagen i Lü-
beck 1366, thi det blev her bestemt, at ingen saadan Hjelp skulde tilstaaes
dem, men at man derimod skulde beordre Hr. Frederik Suderland, som
nu havde Befalingen over Slottet for hiine Stæders Regning, at han
skulde blive der indtil Michelsdag, da han skulde afløses af Gregor Swer-
thing paa Rostocks Vegne; forlod han det før, eller indtraf der imidler-
tid noget galt, maatte dette komme de to Stæder til Ansvar. Før
endnu inden Swerthing kom, havde Hertugen af Saxen truet med at tage
Slottet med Magt, hvis det ej overgav sig med det gode, og Frederik
Suderland havde da fundet det raadeligst, heller at overgive det til Kong

[1]) Af de her omtalte Breve findes nu i det danske Archiv følgende: a) Mek-
lenburgernes Brev om Fangernes Frigivelse, b) deres Brev om Afkald paa
Fordringen af de 10000 Mk.; c) deres Løfte om at skaffe Ratification paa
Hovedbrevet, samt ogsaa paa de øvrige, hvoriblandt et, der ej findes i nogen
af de tvende Archiver, men som maa have været nedlagt i det saxen-lauen-
burgske, nemlig det Brev, der fritager Hertug Erik af Saxen for al Bastand.
Disse tre Breve er ligeledes trykte hos Gram, sammesteds S. 232, 238, som
No. 34, 37 og 35. Alle ere forsynede med Hertugens og hans Sønners
Segl. I det mecklenburgske Archiv findes: a) Valdemars Garanti for Kong
Albrechts Efterkommere til Sveriges Rige; dette mangler Segl; b) Valde-
mars Brev om, at han nu, siden den ham af Grev Adolf af Holsten, som
Mellemmand mellem ham og Hertugen, tildømte Erstatning af 10000 Mk. er
betalt, ej længer vil gjøre nogen Fordring paa Erstatning for den Skade
Hertug Albrechts Stæder Rostock og Wismar havde tilføjet ham ved Helsing-
borg. Dette Brev har Valdemars Secret. Begge ere aftrykte i Styffes
Bidrag som No. 33 og 32, S. 57, 55.

aakon, mod Løfte om at denne siden skulde sende fire Riddere til Stæ-
rne for at berigtige Sagen med dem [1]. Dette røber forresten, at
r heller ikke mellem Hertug Erik og Kong Haakon har været nogen
nsidig Tillid eller fuldkommen god Forstaaelse: Haakon havde vel for-
nge siden merket, at Erik søgte at tilvende Kong Valdemar eller sig
d alle Erobringer. Det lykkedes dem vel ikke at indtage Kalmar, men
res Fremgang forresten synes dog nu at have ængstet Kong Albrecht
de svenske Herrer lidt, især da det lader til, at de danske Befa-
ngsmænd i Verend og Finnveden gjorde Miner til at ville trænge frem
er Holaveden til Østergøtland. Thi den 28de September sendte Kong
lbrecht, der da befandt sig i Linkøping, Raven Barnekow og Bo Jons-
n med endeel andre Krigsmænd til det nys gjenopførte Slot Humla-
rg, for, som det heed, at forsvare saavel dette og Rigets Grændser,
m Riget selv overhoved, men medgav dem derhos særskilt Fuld-
gt til at gjøre Aftale med Kong Valdemar, Kong Haakon, eller dem
disses Befalingsmænd, som de dertil maatte befuldmægtige, om Stil-
nd og andre Ting, der kunde være Riget til Nytte [2]. Om disse
rrer virkelig aabnede slige Underhandlinger, og med hvad Udfald,
s ikke, men saameget synes vist, at en Art af Stilstand blev indgaaet,
d enten det nu skete paa denne, eller paa en anden Maade; thi Kong
kon var allerede den 2den October tilbage paa Baagahuus [3], og
n hører den hele Vinter ikke noget om yderligere Fjendtligheder. Dog
Kong Albrecht i Vinterens Løb Lejlighed til at gjøre en vigtig Ero-
ng uden Sverdslag. Det er allerede ovenfor berettet, at Kong Magnus
la Nød havde betroet Tydskeren Gerhard Snakenborg Arevalla Slot.
ed ham satte Kong Albrecht sig i Forbindelse, og skjenkede ham den 9de
tober „paa Grund af de Tjenester, han i Fremtiden skulde gjøre ham

[1]) Om alt dette, fornemmelig de borgholmske Anliggender, see Lappenbergs Sartorius II. S. 530, 547, 548, 549, 562, 565, 566, 578, 580, 581, 582, 588, 690. At Borgholms Overgivelse fandt Sted ikke længe før den Tid, da Swerting skulde overtage Commandoen, sees deraf, at denne allerede havde begyndt at forberede sig dertil, og indgav endog Fordring paa Erstatning for hvad han i den Anledning havde udlagt. Sammesteds S. 588.

[2]) Dipl. Norv. III. 351. Humlaborg, hvis Navn siden fordrejedes til Rumlaborg, laa paa den Bispen af Linkøping tilhørende Gaard Humlarums Mark, ved Hunskvarns-Elvens-Udløb i Vetteren, en Fjerdingvej østenfor Jønkøping. Den var altsaa nu paa en Vis at ansee som Grændsefæstning. Kong Albrecht havde nys ladet den istandsætte eller sandsynligst fra nyt af opbygge, og tilstod i Juli 1367 Bispen af Linkøping Erstatning for, at man herved havde benyttet sig af hans Besiddelser. Lagerbring III. 524.

[3]) Han skjenkede da Laurents Bjørnsson, der siden var Høvedsmand paa Baagahuus, Havldsfors paa Dal „for hans Troskabs Skyld“. (Dipl. N. VI.)

selv og Riget", Gaarden Aaranes i Kinnehereb, hvilken han som Kong Magnus's private Ejendom havde inddraget under Kronen. Dens Tjeneste var hverken mere eller mindre end at overgive det ham betroede Slot[1]). Sagen havde, som det lader, et saa hæsligt Udseende for den bestukne Forræder, at man for at opretholde hans Ære maatte faa den fangne Konge til at udstede et Brev, hvori han, „i den store Spisesal paa Stockholms Slot", og i Overvær af Hertug Albrecht og flere tydske Herrer samt Biskop Nikolas og Karl Ulfsson Marsk, „fri for Lænker, skjønt ikke for Fangenskab", erklærede, at han selv havde fordret Slottet tilbagegivet, i Haab om derved at vinde sin Frihed, samt at Gerhard derfor under samme Haab havde givet det tilbage, hvorfor det var saa langt fra, at han nu eller senere vilde bebreide ham for dette Skridt, at han tvertimod altid vilde være ham taknemlig for den Troskab og Velvilje, han havde viist, og stedse sige, at han i dette Stykke havde handlet som en brav og tro Tjener[2]). Denne saakaldte Tilbagegivelse til Magnus, der her engang vover at kalde sig mere end Norges Konge, besegler alene med norske Segl, og giver derimod sin Medbejler Titel af Sveriges Konge, betyder naturligviis intet andet, end en Overgivelse til Mecklenburgerne, og det varede heller ikke længe, førend disse lod Slottet tage i Besiddelse, thi den 16de Januar blev dette Brev udferdiget, og den 2.. sendte Hertug Albrecht Folk derhen[3]). Om Kong Magnus's Frigivelse høres derimod ikke et Ord, og hvad derom yttredes i Brevet, var nok alene et Mundsvejr. Det hele Brev er sandsynligviis forelagt ham ferdigtskrevet til Besegling. Desuden var nu Hertugen kommen til Sverige, saavidt man kan see ved Nytaarstider[4]), og han havde jo givet Tilsagn om at Magnus skulde blive holdt fast indtil han havde gaaet ind paa de Betingelser, man fordrede.

Imidlertid nærmede den Dag sig, da Hertugen og Kongen ifølge Tractaten paa Aalholm skulde drage til Kalmar, for at møde Kong Valdemar. At han i den Hensigt var kommen til Sverige, kan neppe betvivles, og det er ligeledes vist, at han ved den Tid virkelig reiste med sin Søn Kongen til Kalmar, hvorfra de først en Maaneds Tid derefter ...

---

[1]) Styffe, Bidrag, No. 34. S. 58.

[2]) See herom ovf. S. 767.

[3]) Sammesteds No. 35, S. 59, jvfr. S. 88.

[4]) Af Raven Barnekows Regnskaber sees det, at Kong Albrecht med sin ... den 1ste Januar (der her, besynderligt nok, ej kaldes circumcisio ..., men feria quinta ante epiphaniam) „vendte tilbage" med sin Fader ... Breta. Derimod tales der ikke før den Tid, endog anden Juledag, nogl... Hertugen, uagtet Kongen nævnes Juleaften (Styffe, Bidrag S. 83, ... Altsaa er vel Hertugen indtruffen ved Nytaarsdagstider.

bage[1]). Men der er ingen Tegn til, at hele Raadet fulgte med, som
estemmelsen var, end mindre til at der har været Tale om nogen Ra-
tification. Nogle Prælater og Raadsherrer fulgte vel med til Kalmar,
mlig Bisskop Nikolas af Linkøping, Bisskop Magnus af Vesteraas,
enedict Philipssøn og Bo Jonssøn[2]), men disse vare kun en liden
eel af Raadet; deres Nærværelse var ogsaa i andre Henseender nød-
ndig; det er ikke engang afgjort, om Hertugen havde indviet dem i,
ad der var i Gjere; og desuden, om saa var, da var det en ganske
den Sag at betro sig til enkelte paalidelige Tilhængere, end til en heel
ængde. Valdemar gjorde ikke engang en Mine til at ville indfinde sig,
timod begav han sig til Pomern, hvor han den 25de Januar i Stral-
id lod optage en Notarial-Afskrift af Hertug Albrechts aalholmske Ho-
)brev, bekræftet saavel med Hertug Vartislavs som Stadens Segl;
n maa altsaa allerede have vidst, at Sammenkomsten ikke vilde lede til
get Resultat, men alligevel villet sikkre sig et Document, der maaskee med
den kunde komme ham til Gode[3]). Brevene henligge endnu, som sagt,
i Dag idag i det danske og det mecklenburgske Archiv, ganske i samme
lstand som da Valdemar og Albrecht skiltes fra hinanden paa Aalholm,
danske Gjenparter uden andre Segl end Valdemars, de mecklenburgske
m andre end Albrechts og hans to Sønners. Ratificationen er saa-
les ganske vist ej alene ikke paafulgt, men Hertug Albrecht har sand-
ligviis endog ved sin Ankomst til Sverige overtydet sig om at det ikke
jang var raadeligt at nævne noget om Sagen for de svenske Herrer,
de rimeligviis vilde blive altfor opbragte derover. Desuden er det
st sandsynligt, at de Fordele, som Kong Albrecht nys havde vundet,
Forbindelse med den truende Stilling, som vi ville see at Hansestæ-
ne allerede havde begyndt at antage mod Valdemar, forekom Hertugen
aabne saa gode Udsigter til at erhverve fordeelagtigere Vilkaar end de
holmske[4]), ja maaskee endog til ganske at knuse Valdemars Overmagt,

---

[1]) At Hertugen og Kongen vare i Kalmar den 5te Februar, sees af deres Brev til de holstenske Grever, hvorom nedenfor; at de d. 28de Febr. eller Faste-lavns Søndag kom tilbage til Nykøping fra Kalmar, sees af Barnekows Regnskaber, Styffe, Bidrag S. 97.

[2]) Dette sees af det nysomtalte Brev til Holsterne, hvilket er beseglet af de fire nævnte Herrer.

[3]) Grams Forbedringer l. c. S. 164. 165. Man kunde vel sige, at Valdemar med en gunstig Vind kunde komme fra Stralsund til Brymsebro i Tiden fra 25de Januar til 2den Februar, men det er dog libet sandsynligt, at han, naar han agtede sig derhen, ikke da heller skulde have reist den lige Vej did over Land, istedetfor først at gaa til Stralsund og derfra forsøge en ved Vinter-tid højst usikker Søreise til Bleking.

[4]) Messenius (Scondia III. 24 og III. p. 202, 203) veed her atter at supplere

at han fandt det klogest at ignorere den hele Transaction, og neppe engang til sin Søn Kong Albrecht har nævnt et Ord derom, medens Valdemar paa sin Side af de samme Grunde nu maatte finde det dobbelt nødvendigt at sikkre sig sin Svigersøn Kong Haakons Venskab, og derfor dobbelt utilraadeligt at lade Forhandlinger, der røbede hans Troløshed imod ham, komme til offentlig Kundskab. Saaledes kan man da vel antage, at de bebudede Forhandlinger ved Kalmar og Brøms ikke fandt Sted. Kong Albrecht og hans Fader havde ligefuldt Ærende i Kalmar, thi det lader til, at de der have haft en Sammenkomst med de holstenske Grever[1]), der nu igjen begyndte at slutte sig til Valdemars Fjender, og som formodentlig ej vare lidet virksomme i at organisere den

---

de historiske Actstykker med en tilsynueladende authentisk og tilforladelig Beretning. Han siger nemlig, „at det var saa langt fra, at de Svenske samtykkede i denne aalholmske Tractat, at de meget mere paa denne Tid gjorde en stor Opstand mod Albrecht, og kaldte Kong Haakon til Hjelp". Dette har virkelig gjort Enkelte noget tvivlsomme om, hvad de her skulde tro; de have tænkt sig Muligheden af at Messenius dog maaskee her kan have haft Actstykker, som vi ej længer kjende. Men gjennemgaar man nøje, hvad Messenius anfører, saa seer man, at han her aldeles ikke har haft nogen anden Kilde end Huitfeld, hvilken han ogsaa citerer. Huitfeld meddeler (S. [illegible] 540) en Oversættelse af den mecklenburgske Gjenpart af Hoveddocumentet, saadan som den endnu forefindes i det danske Archiv. Huitfeld nævner efter sin Viis intet om, at den der kun er forsynet med de tre Mecklenburgeres Segl, har aabenbart ingen Forestilling om at ikke Kong Albrecht selv var tilstede paa Aalholm og tvivler ikke et Øieblik om at Documentet baade udstedt af ham, og har fuldkommen Gyldighed. Umiddelbart derpaa meddeler han det Klagebrev over Mecklenburgerne fra Almuen i Upland, som Olaus Petri meddeler (S. 141) uden at anføre noget Aar, og som Huitfeld saaledes urigtigt faar ind ved 1367 istedetfor ved 1371, hvor det rettest hører hjemme, som det i det følgende skal omtales. Heraf danner nu Messenius sin Combination. Messenius er ligesaa overbeviist som Huitfeld om, at Kong Albrecht selv var paa Aalholm. For sin Beretning om „de Svenskes" Protest mod Tractaten har han ingen anden Hjemmel end dette sidstomtalte Brev, som dog ikke har det mindste dermed at skaffe. At „de Svenske" undlod at indfinde sig i Kalmar, viser sig saa meget mere at være hans egen Opfindelse, som det er tydeligt, at han endog har sammenblandet Raadsherrerne, der skulde møde i Kalmar, og som ikke tænkte paa at gjøre Opstand, med den misfornøjede Almue, fra hvem Opstanden udgik. At formodentlig hverken Kong Albrecht eller Raadsherrerne endog fik Tractatbrevet at see, derom har han ikke haft nogen Anelse, ligesaalidet som om at Huitfeld har sat Klagebrevet fire Aar for tidligt. Men de af Huitfeld meddelte urigtige Data have dog været ham nok til deraf at forme en tilsynueladende plausibel Fortælling.

[1]) Den 5te Februar 1368 fik Greverne i Kalmar Anviisning paa 100 Skippund Kobber aarligt af Kobberberget til Liqvidation i deres Fordring paa 3500 Mk. br. (formodentlig Resten af den Gjeld, hvorfor Gotland var dem pantsat) Dipl. Dalekarl. I. 34.

store Coalition, der endnu i dette samme Aar dannede sig imod ham. Paa denne Viis maatte da alt, hvad der var bestemt ved Mødet paa Kalholm, ansees som dødt og magtesløst, og Krigstilstanden vedblev som hidtil.

86. Hansestædernes fjendtlige Stemning mod Norge og Danmark. Stor Coalition mellem dem, de jydske Herremænd, de holstenske Greven og Mecklenburgerne imod begge Riger.

Vi have allerede ovenfor viist, hvorledes Norge paa denne Tid allerede kunde siges at være i Fejde med Hansestæderne, for saavidt som norske Sysselmænd eller Befalingsmænd opbragte deres Skibe, og de tydske Kjøbmænd i Bergen, deres vigtigste Tilholdssted, stod paa en fjendtlig Fod med Sysselmanden, Hr. Sigurd Hafthorssøn: et Forhold, som formodentlig ogsaa gjentog sig i de andre Byer, hvor Tydskerne pleiede at ferdes, især da Kong Haakon allerede siden sit Ophold i Bergen 1361 havde lagt den bestemte Villie for Dagen, at opretholde de indenlandske Kjøbmænds og Borgeres Rettigheder lige over for Udlændingerne. Denne Hensigt udtaler sig især i den Forordning, han med sin Fader udgav fra Stockholm i Marts 1362 til Bedste for Tunsbergs Borgere, og hvor Kongerne fremsatte de skarpe Klager over Udlændingernes Tiltag og Unoder, som vi allerede ovenfor S. (129, 130) have anført. Med Danmark var Forholdet uagtet den nys sluttede Fred maaskee endnu mere spendt. Allerede paa Hansedagen i Rostock lidt før Juul 1366 indkom der et Brev fra de preussiske Stæder, hvorved disse ligefrem opfordrede de øvrige til at indgaa en **almindelig Coalition** mod Danmarks og Norges Konger; herpaa indlod de sig vel ikke for Øjeblikket, svarende, at da der før var Krig, havde de preussiske Stæder, uagtet opfordrede til at tage Deel deri, undslaaet sig, hvorfor man havde indgaaet en Tractat, som man nu ikke vel kunde bryde; dog blev der fra samme Hansedag skrevet til flere af Tractatens Medforlovere, og disse bleve her gjorte opmerksomme paa flere Krænkelser af Tractatens Bud, hvori Kongen skulde have gjort sig skyldig, samt anmodede om at tale ham til Rette[1]). Paa den næste Hansedag, der ligeledes holdtes i Rostock, i Mai 1367, blev der handlet om den samme Sag, og der blev meldt, at Kongen af Danmark vel havde erklæret sig villig til at dagthinge med de preussiske Stæder paa den Hansedag, der skulde holdes i Stral=

---

[1]) Lappenbergs Sartorius, II. 589. 590.

selv og Riget", Gaarden Aaranes i Kinnehered, hvilken han som Kong Magnus's private Ejendom havde inddraget under Kronen. Denne Tjeneste var hverken mere eller mindre end at overgive det ham betroede Slot [1]). Sagen havde, som det lader, et saa hæsligt Udseende for de bestukne Forræder, at man for at opretholde hans Ære maatte faa den fangne Konge til at udstede et Brev, hvori han, „i den store Spisesal paa Stockholms Slot", og i Overvær af Hertug Albrecht og flere tydske Herrer samt Biskop Nikolas og Karl Ulfsøn Marsk, „fri for Lænker, skjønt ikke for Fangenskab", erklærede, at han selv havde fordret Slottet tilbagegivet, i Haab om derved at vinde sin Frihed, samt at Gerhard-dessuden under samme Haab havde givet det tilbage, hvorfor det var saa langt fra, at han nu eller senere vilde bebreide ham for dette Skridt, at han tvertimod altid vilde være ham taknemlig for den Troskab og Velvilje, han havde viist, og stedse sige, at han i dette Stykke havde handlet som en kj... og tro Tjener [2]). Denne saakaldte Tilbagegivelse til Magnus, der her engang vover at kalde sig mere end Norges Konge, beseglet alene med det norske Segl, og giver derimod sin Medbejler Titel af Sveriges Konge, betyder naturligviis intet andet, end en Overgivelse til Mecklenburgerne, og det varede heller ikke længe, førend disse lod Slottet tage i Besiddelse, thi den 16de Januar blev dette Brev udferdiget, og den ... sendte Hertug Albrecht Folk derhen [3]). Om Kong Magnus's Frigivelse høres derimod ikke et Ord, og hvad derom yttredes i Brevet, var ... nok alene et Mundsvejr. Det hele Brev er sandsynligviis forelagt ... ferdigskrevet til Besegling. Desuden var nu Hertugen kommen til ...rige, saavidt man kan see ved Nytaarstider [4]), og han havde jo ... givet Tilsagn om at Magnus skulde blive holdt fast indtil han ... gaaet ind paa de Betingelser, man fordrede.

Imidlertid nærmede den Dag sig, da Hertugen og Kongen ifølge Tractaten paa Aalholm skulde drage til Kalmar, for at møde Kong Valdemar. At han i den Hensigt var kommen til Sverige, kan neppe betvivles, og det er ligeledes vist, at han ved den Tid virkelig reiste med sin Søn Kongen til Kalmar, hvorfra de først en Maaneds Tid derefter kom...

---

[1]) Styffe, Bidrag, No. 34. S. 58.

[2]) See herom ovf. S. 767.

[3]) Sammesteds No. 35, S. 59, jvfr. S. 88.

[4]) Af Raven Barnekows Regnskaber sees det, at Kong Albrecht med sin Fa... den 1ste Januar (der her, besynderligt nok, ej faldes circumcisio domi... men feria quinta ante epiphaniam) „vendte tilbage" med sin Fader ... Breta. Derimod tales der ikke før den Tid, endog anden Juledag, noget ... Hertugen, uagtet Kongen nævnes Juleaften (Styffe, Bidrag S. 93, 9... Altsaa er vel Hertugen indtruffen ved Nytaarsdagstider.

bage[1]). Men der er ingen Tegn til, at hele Raadet fulgte med, som estemmelsen var, end mindre til at der har været Tale om nogen Raication. Nogle Prælater og Raadsherrer fulgte vel med til Kalmar, mlig Biskop Nikolas af Linkøping, Biskop Magnus af Vesteraas, enedict Philipsøn og Bo Jonsøn[2]), men disse vare kun en liden eel af Raadet; deres Nærværelse var ogsaa i andre Henseender nødndig; det er ikke engang afgjort, om Hertugen havde indviet dem i, ad der var i Gjere; og desuden, om saa var, da var det en ganske den Sag at betro sig til enkelte paalidelige Tilhængere, end til en heel ængde. Valdemar gjorde ikke engang en Mine til at ville indfinde sig, imod begav han sig til Pomern, hvor han den 25de Januar i Stralid lod optage en Notarial-Afskrift af Hertug Albrechts aalholmske Hobrev, bekræftet saavel med Hertug Vartislavs som Stadens Segl; n maa altsaa allerede have vidst, at Sammenkomsten ikke vilde lede til get Resultat, men alligevel villet sikkre sig et Document, der maaskee med den kunde komme ham til Gode[3]). Brevene henligge endnu, som sagt, i Dag idag i det danske og det mecklenburgske Archiv, ganske i samme lstand som da Valdemar og Albrecht skiltes fra hinanden paa Aalholm, danske Gjenparter uden andre Segl end Valdemars, de mecklenburgske n andre end Albrechts og hans to Sønners. Ratificationen er saaes ganske vist ej alene ikke paafulgt, men Hertug Albrecht har sandligviis endog ved sin Ankomst til Sverige overtydet sig om at det ikke gang var raadeligt at nævne noget om Sagen for de svenske Herrer, de rimeligviis vilde blive altfor opbragte derover. Desuden er det st sandsynligt, at de Fordele, som Kong Albrecht nys havde vundet, forbindelse med den truende Stilling, som vi ville see at Hansestæne allerede havde begyndt at antage mod Valdemar, forekom Hertugen aabne saa gode Udsigter til at erhverve fordeelagtigere Vilkaar end de holmske[4]), ja maaskee endog til ganske at knuse Valdemars Overmagt,

---

[1]) At Hertugen og Kongen vare i Kalmar den 5te Februar, sees af deres Brev til de holstenske Grever, hvorom nedenfor; at de d. 28de Febr. eller Fastelavns Søndag kom tilbage til Nykøping fra Kalmar, sees af Barnekows Regnskaber, Styffe, Bidrag S. 97.

[2]) Dette sees af det nysomtalte Brev til Holsterne, hvilket er beseglet af de fire nævnte Herrer.

[3]) Grams Forbedringer l. c. S. 164. 165. Man kunde vel sige, at Valdemar med en gunstig Vind kunde komme fra Stralsund til Brymsebro i Tiden fra 25de Januar til 2den Februar, men det er dog lidet sandsynligt, at han, naar han agtede sig derhen, ikke da heller skulde have reist den lige Vej did over Land, istedetfor først at gaa til Stralsund og derfra forsøge en ved Vintertid højst usikker Søreise til Bleking.

[4]) Messenius (Scondia III. 24 og III. p. 202, 203) veed her atter at supplere

selv og Riget", Gaarden Aaranes i Kinneheredh, hvilken han som Magnus's private Ejendom havde inddraget under Kronen. Tjeneste var hverken mere eller mindre end at overgive det ham h Slot [1]). Sagen havde, som det lader, et saa hæsligt Udseende f bestukne Forræder, at man for at opretholde hans Ære maatte f fangne Konge til at udstede et Brev, hvori han, „i den store Spise Stockholms Slot", og i Overvær af Hertug Albrecht og flere tyds rer samt Biskop Nikolas og Karl Ulfsson Marsk, „fri for Lænker, ikke for Fangenskab", erklærede, at han selv havde fordret Slottet givet, i Haab om derved at vinde sin Frihed, samt at Gerhard under samme Haab havde givet det tilbage, hvorfor det var saa fra, at han nu eller senere vilde bebreide ham for dette Skridt, tvertimod altid vilde være ham taknemlig for den Troskab og Velvil havde viist, og stedse sige, at han i dette Stykke havde handlet som og tro Tjener [2]). Denne saakaldte Tilbagegivelse til Magnus, de engang vover at kalde sig mere end Norges Konge, besegler alene norske Segl, og giver derimod sin Medbejler Titel af Sveriges betyder naturligviis intet andet, end en Overgivelse til Mecklenbu og det varede heller ikke længe, førend disse lod Slottet tage i delse, thi den 16de Januar blev dette Brev udferdiget, og den sendte Hertug Albrecht Folk derhen [3]). Om Kong Magnus's Fr høres derimod ikke et Ord, og hvad derom yttredes i Brevet, v nok alene et Mundsvejr. Det hele Brev er sandsynligviis forela ferdigtskrevet til Besegling. Desuden var nu Hertugen kommen rige, saavidt man kan see ved Nytaarstider [4]), og han havde givet Tilsagn om at Magnus skulde blive holdt fast indtil han gaaet ind paa de Betingelser, man fordrede.

Imidlertid nærmede den Dag sig, da Hertugen og Kongen Tractaten paa Aalholm skulde drage til Kalmar, for at møde Kong mar. At han i den Hensigt var kommen til Sverige, kan neppe les, og det er ligeledes vist, at han ved den Tid virkelig reiste Søn Kongen til Kalmar, hvorfra de først en Maaneds Tid deref

---

[1]) Styffe, Bidrag, No. 34. S. 58.

[2]) See herom ovf. S. 767.

[3]) Sammesteds No. 35, S. 59, jvfr. S. 88.

[4]) Af Raven Barnekows Regnskaber sees det, at Kong Albrecht med s den 1ste Januar (der her, besynderligt nok, ej kaldes circumcisio men feria quinta ante epiphaniam) „vendte tilbage" med sin F Breta. Derimod tales der ikke før den Tid, endog anden Juledag, Hertugen, uagtet Kongen nævnes Juleaften (Styffe, Bidrag S. Altsaa er vel Hertugen indtruffen ved Nytaarsdagstider.

re Coalition, der endnu i dette samme Aar dannede sig imod ham. a denne Viis maatte da alt, hvad der var bestemt ved Mødet paa lholm, ansees som dødt og magtesløst, og Krigstilstanden vedblev n hidtil.

. Hansestædernes fjendtlige Stemning mod Norge og Danmark. Stor alition mellem dem, de jydske Herremænd, de holstenske Grever og Mecklenburgerne imod begge Riger.

Vi have allerede ovenfor viist, hvorledes Norge paa denne Tid erede kunde siges at være i Fejde med Hansestæderne, for saavidt som rske Sysselmænd eller Befalingsmænd opbragte deres Skibe, og de ske Kjøbmænd i Bergen, deres vigtigste Tilholdssted, stod paa en ndtlig Fod med Sysselmanden, Hr. Sigurd Hafthorssøn: et Forhold, n formodentlig ogsaa gjentog sig i de andre Byer, hvor Tydskerne jede at ferdes, især da Kong Haakon allerede siden sit Ophold i Ber- 1361 havde lagt den bestemte Villie for Dagen, at opretholde de denlandske Kjøbmænds og Borgeres Rettigheder lige over for Udlen- gerne. Denne Hensigt udtaler sig især i den Forordning, han med i Fader udgav fra Stockholm i Marts 1362 til Bedste for Tuns- gs Borgere, og hvor Kongerne fremsatte de skarpe Klager over Ud- dingernes Tiltag og Unoder, som vi allerede ovenfor S. (129, 130) ve anført. Med Danmark var Forholdet uagtet den nys sluttede Fred ukkee endnu mere spendt. Allerede paa Hansedagen i Rostock lidt før ul 1366 indkom der et Brev fra de preussiske Stæder, hvorved disse efrem opfordrede de øvrige til at indgaa en **almindelig Coalition** mod anmarks og Norges Konger; herpaa indlod de sig vel ikke for Øje- ket, svarende, at da der før var Krig, havde de preussiske Stæder, gtet opfordrede til at tage Deel deri, undslaaet sig, hvorfor man havde gaaet en Tractat, som man nu ikke vel kunde bryde; dog blev der samme Hansedag skrevet til flere af Tractatens Medforlovere, og se bleve her gjorte opmerksomme paa flere Krænkelser af Tractatens d, hvori Kongen skulde have gjort sig skyldig, samt anmodede om at e ham til Rette[1]). Paa den næste Hansedag, der ligeledes holdtes i stock, i Mai 1367, blev der handlet om den samme Sag, og der blev ldt, at Kongen af Danmark vel havde erklæret sig villig til at dag- age med de preussiske Stæder paa den Hansedag, der skulde holdes i Stral-

---

1) Lappenbergs Sartorius, II. 589. 590.

at han fandt det klogest at ignorere den hele Transaction, og neppe en-gang til sin Søn Kong Albrecht har nævnt et Ord derom, medens Valdemar paa sin Side af de samme Grunde nu maatte finde det dobbelt nødvendigt at sikkre sig sin Svigersøn Kong Haakons Venskab, og derfor dobbelt utilraadeligt at lade Forhandlinger, der røbede hans Troløshed imod ham, komme til offentlig Kundskab. Saaledes kan man da vel antage, at de bebudede Forhandlinger ved Kalmar og Brøms ikke fandt Sted. Kong Albrecht og hans Fader havde ligefuldt Ærende i Kalmar, thi det lader til, at de der have haft en Sammenkomst med de holstenske Grever [1]), der nu igjen begyndte at slutte sig til Valdemars Fjender, og som formodentlig ej vare lidet virksomme i at organisere den

de historiske Actstykker med en tilsyneladende authentisk og tilforladelig Be-retning. Han siger nemlig, „at det var saa langt fra, at de Svenske samtykkede i denne aalholmske Tractat, at de meget mere paa denne Tid gjorde en stor Opstand mod Albrecht, og kaldte Kong Haakon til Hjelp". Dette har virkelig gjort Enkelte noget tvivlsomme om, hvad de her skulde tro; de have tænkt sig Muligheden af at Messenius dog maaskee her kan have haft Act-stykker, som vi ej længer kjende. Men gjennemgaar man nøje, hvad Messenius anfører, saa seer man, at han her aldeles ikke har haft nogen anden Kilde end Huitfeld, hvilken han ogsaa citerer. Huitfeld meddeler (S. 5[illegible] 540) en Oversættelse af den mecklenburgske Gjenpart af Hoveddocumentet, saadan som den endnu forefindes i det danske Archiv. Huitfeld nævner [illegible] sin Viis intet om, at den der kun er forsynet med de tre Mecklenburgeres Segl, har aabenbart ingen Forestilling om at ikke Kong Albrecht selv v[illegible] tilstede paa Aalholm og tvivler ikke et Øieblik om at Documentet baade [illegible] udstedt af ham, og har fuldkommen Gyldighed. Umiddelbart derpaa med[illegible] han det Klagebrev over Mecklenburgerne fra Almuen i Upland, som Ol[illegible] Petri meddeler (S. 141) uden at anføre noget Aar, og som Huitfeld saal[illegible] urigtigt faar ind ved 1367 istedetfor ved 1371, hvor det rettest hører hjem[illegible] som det i det følgende skal omtales. Heraf danner nu Messenius sin Combination. Messenius er ligesaa overbeviist som Huitfeld om, at Kong Albrecht selv var paa Aalholm. For sin Beretning om „de Svenskes" Protest [illegible] Tractaten har han ingen anden Hjemmel end dette sidstomtalte Brev, [illegible] dog ikke har det mindste dermed at skaffe. At „de Svenske" undlod at ind[illegible] sig i Kalmar, viser sig saa meget mere at være hans egen Opfindelse, [illegible] det er tydeligt, at han endog har sammenblandet Raadsherrerne, der [illegible] møde i Kalmar, og som ikke tænkte paa at gjøre Opstand, med den mis[illegible] nøjede Almue, fra hvem Opstanden udgik. At formodentlig hverken Kong Albrecht eller Raadsherrerne endog fik Tractatbrevet at see, derom har [illegible] ikke haft nogen Anelse, ligesaalidet som om at Huitfeld har sat Klagebrevet fire Aar for tidligt. Men de af Huitfeld meddelte urigtige Data have [illegible] været ham nok til deraf at forme en tilsyneladende plausibel Fortælling.

[1]) Den 5te Februar 1368 fik Greverne i Kalmar Anviisning paa 100 Skippund Kobber aarligt af Kobberberget til Liqvidation i deres Fordring paa 350[illegible] Mk. br. (formodentlig Resten af den Gjeld, hvorfor Gotland var dem pant-sat) Dipl. Dalekarl. I. 34.

Coalition, der endnu i dette samme Aar dannede sig imod ham. denne Viis maatte da alt, hvad der var bestemt ved Mødet paa)olm, ansees som dødt og magtesløst, og Krigstilstanden vedblev hidtil.

Hansestædernes fjendtlige Stemning mod Norge og Danmark. Stor .ition mellem dem, de jydske Herremænd, de holstenske Grever og Mecklenburgerne imod begge Riger.

Vi have allerede ovenfor viist, hvorledes Norge paa denne Tid ede kunde siges at være i Fejde med Hansestæderne, for saavidt som ke Sysselmænd eller Befalingsmænd opbragte deres Skibe, og de 'e Kjøbmænd i Bergen, deres vigtigste Tilholdssted, stod paa en)tlig Fod med Sysselmanden, Hr. Sigurd Hafthorssøn: et Forhold, formodentlig ogsaa gjentog sig i de andre Byer, hvor Tydskerne de at ferdes, især da Kong Haakon allerede siden sit Ophold i Ber- 1361 havde lagt den bestemte Vilje for Dagen, at opretholde de ılandske Kjøbmænds og Borgeres Rettigheder lige over for Udlen- :rne. Denne Hensigt udtaler sig især i den Forordning, han med Fader udgav fra Stockholm i Marts 1362 til Bedste for Tuns- s Borgere, og hvor Kongerne fremsatte de skarpe Klager over Ud- ngernes Tiltag og Unoder, som vi allerede ovenfor S. (129, 130) anført. Med Danmark var Forholdet uagtet den nys sluttede Fred ke endnu mere spendt. Allerede paa Hansedagen i Rostock lidt før l 1366 indkom der et Brev fra de preussiske Stæder, hvorved disse :em opfordrede de øvrige til at indgaa en **almindelig Coalition** mod marks og Norges Konger; herpaa indlod de sig vel ikke for Øje- et, svarende, at da der før var Krig, havde de preussiske Stæder, et opfordrede til at tage Deel deri, undslaaet sig, hvorfor man havde aaet en Tractat, som man nu ikke vel kunde bryde; dog blev der samme Hansedag skrevet til flere af Tractatens Medforlovere, og : bleve her gjorte opmerksomme paa flere Krænkelser af Tractatens , hvori Kongen skulde have gjort sig skyldig, samt anmodede om at ham til Rette [1]). Paa den næste Hansedag, der ligeledes holdtes i ock, i Mai 1367, blev der handlet om den samme Sag, og der blev t, at Kongen af Danmark vel havde erklæret sig villig til at dag- je med de preussiske Stæder paa den Hansedag, der skulde holdes i Stral-

[1]) Lappenbergs Sartorius, II. 589. 590.

sund ved Midsommertider, men at han desuagtet, medens dette hans
meldtes hine Stæder, havde tilføiet deres Borgere stor Skade i
fratage dem Skibe og Gods. Der besluttedes derfor, at enhver
indtil denne Hansedag skulde afgjøre for sig selv, om den ønskede at
sig til Preusserne, og isaafald give sine Deputerede Fuldmagt d
gaaende, samt til at vedtage, at Ingen indtil videre maatte besøge
mark og bringe Varer did. Ligeledes blev det allerede nu beslutte
indtil hiint Møde ingen af Stæderne maatte tillade Nogensomhe
føre Vaaben eller Bryggerkar til Danmark eller Norge[1]). Nye .
rier fra norsk Side vare nemlig i friskt Minde. Vi have al
nævnt om Hr. Narves Kaperier ved Marstrand om Sommeren :
Kong Haakon oplyste siden derom, at det ene af de tagne Skibe
tilhørte Staden Lübeck, men var ladet i Wismar, var blevet tilbag
Skipperen og alene Ladningen anholdt, fordi den var mecklenburgsk
dom, og det andet Skib, der kom fra Aalborg, blev tilbagegivet ell
stattet Vedkommende paa Kong Valdemars Forestilling[2]). Men
bruar 1367 havde Thorkel Barun og Bonde Wiik atter opbragt et
og derfra udtaget 49 Lester Øl, hvilket Stæderne paastod var skee
Kong Haakons udtrykkelige Befaling, skjønt han rigtignok selv erk
det Modsatte. Omtrent samtidigt tog Hr. Agmund Finnssøn ved
dasund 16 Lester Øl, noget Lerred, Kjød og Sild fra en lübecksk
ger, angivende som Grund, at disse Varer vare indladede i et fje
Skib, det vil sige tilhørende en af de mecklenburgske Stæder, hvis
Kong Haakon udtrykkeligt havde advaret Lübeckerne mod at fragte,
de ønskede sine Varer uantastede, da Ladningen i slige Skibe vild
betragtet som fjendtligt Gods[3]). Her var saaledes allerede det
Spørsmaal paa Bane, der sidenefter har forvoldt saa mange Trvi

---

[1]) Sammesteds, S. 596.

[2]) Sammesteds, S. 690.

[3]) Sammesteds, S. 687, 688, jvfr. S. 690. Om de førstnævnte Kaperie
det: „Item Aar 1367 ved Kyndelmissetider tog Kong Haakon med si
faller i Stromesse et Skib, tilhørende Peter Böghen, og de bortto
49 Lester Øl. Hovedmænd for dette vare Thorkel Barun og Hr.
Wilk". Altsaa seer man, at Kong Haakon selv betragtedes som Gje
mand. Men han svarede selv hertil, „at Opbringelsen af Peter B
Skib ej var skeet efter hans Ordre eller Villie, at Ladningen allere
deelt (mellem Opbringerne) inden han fik Sagen at vide, at han hav
til Skibets Ejere, at han vilde erstatte dem Godset, men at de ik
vente saa længe, og drog bort med hans Fjender, da disse havde ligg
kring Baagahuus" (hvorom i det følgende); og herom vidste en lübeck
Vested, som da var hos ham. Hvor hiint „Stromesse" er at søge,
med Vished.

Forviklinger, nemlig hvorvidt frit Skib skulde gjøre frit Gods. ad der bidrog til Forviklingen, var det ubestemte Forhold, hvori æderne endnu stod til hinanden indbyrdes, saavelsom til de fremmede igter. Disse, og navnlig de nordiske Konger, betragtede endnu ikke ederne som en samlet Magt, men alene som hørende til de Lande vilke de laa, og deres Forbindelse kun som midlertidig. De norske iger havde egentlig kun underhandlet med Lübeck, til denne Stads rgere havde de oprindeligt givet Privilegierne, og de øvrige Stæder, t flere, snart færre, snart den ene, snart den anden, havde sluttet til disse Underhandlinger, og faaet de fleste af Privilegierne udvidede sig. Men det var dog fremdeles egentlig kun Lübeckerne, med hvilke norske Konger og Nordmændene stod i uafbrudt og umiddelbar Beelse. Wismarerne og Rostockerne betragtede de som mecklenburgske dersaatter, og deres Skibe og Gods som lovlig Prise, saa længe Krimed Sverige og Mecklenburgerne varede, medens Stæderne, derimod ijsynligt vilde have det derhen, at idetmindste de fem principale Stæder Østersøen i Udlandets Øjne skulde betragtes som en politisk Eenhed, og e godt af den samme Frihed og Sikkerhed, som var tilstaaet Lübeck. af opstod øjensynligt de fleste Knuder. Naar Nordmændene opbragte be fra Wismar og Rostock som mecklenburgske, meente Stæderne at samme Skibe skulde have været respecterede som hanseatiske. Her var ia Forholdet langt anderledes tvivlsomt end ved Lübeck, thi denne var virkelig rigsumiddelbar Fristad, uden nogen særskilt Overherre; Wis: og Rostock derimod vilde paa een Gang være selvstændige Republiker og klenburgske Stæder, eftersom det var fordeelagtigst at kunne henskyde snart under den ene, snart under den anden Kategori: paa saadanne kre Distinctioner kunde man fra norsk Side ikke indlade sig. Endre svævende var Forholdet mellem de vestlige Stæder, der ogsaa reges til Forbundet, og de østlige. Staden Kampen ved Zuydersøen er Exempel derpaa. Den havde i den forrige Krig, da Hansestæderne e forbundne med Kongerne Magnus og Haakon mod Valdemar, spilen meget mislig Rolle. Dens og flere andre vestlige Stæders Skibe lde da have ligget i Øresund for at beskytte Handelsskibene, indtil de ke Skibe kom, men i dets Sted sluttede de hemmeligt en Stilstand Valdemar og reiste hjem; og denne havde derved saa meget lettere at overfalde og slaa de tydske Skibe, da de kom. Herover bleve de ke Stæder forbittrede og anmodede nu selv Kongerne om at erklære npen og flere Zuydersø-Stæder Krig[1]). Denne Krig var vel mest

[1]) See Kong Haakons Indlæg af 1370. Lappenbergs Sartorius, II. 697.

en Krig paa Papiret, men den maatte dog give Anledning til de
penske Kjøbmænds Udelukkelse fra Norge, saa længe den varede, i
vedvarede lige til Sommeren 1366, da Kong Haakon under sit L
i Kjøbenhavn den 30te Juni indgik en Stilstand med Kampens B
paa ubestemt Tid, og med tretten Ugers Opsigelse paa begge
hvilken de af Kampen skulde forkynde paa Baagahuus, men imi
frit kunne besøge hans Lande[1]). Imidlertid vedvarede det spendt
hold mellem Kampens og de østersøiske Stæders Borgere, saa a
af de førstnævnte endog fratog lübeckske og andre Stæders Kj
Gods i en norsk Havn[2]). Her var det saaledes vanskeligt for d
for staaende at vide, hvad de havde at holde sig til, om Stæderne
lig kunde ansees for en samlet Magt, eller ej.

Paa Mødet i Stralsund indfandt der sig ganske rigtigt S
fra Kong Valdemar med Anmodning om at Stæderne vilde sen
sandter til ham i Danmark for at underhandle med ham selv om
stedfindende Tvistemaal. Der blev dem svaret, at de tilstedeværen
puterede ej paa egen Haand kunde bestemme dette, men de maat
afhandle Sagen med deres respective Raad, og skulde afgive Sv
paa om en Maaneds Tid. Imidlertid anmodede de Kongens
om at formaa deres Herre til at erstatte den Skade, han nys pa
Maader havde tilføjet Stæderne. Men Forbudet mod at føre Va
Bryggerkar til Danmark og Norge blev forlænget indtil næste M
under samme Forbud blev ogsaa Jærn, Staal, Humle, og Silde-Tøn
begrebne. Man vilde paa den Maade deels hindre Indbyggerne fra
sig de nødvendige Vaaben, deels berøve dem Redskaberne til at bj
uden Tydskerne i Ølbrygning og Sildesalteri. Ligeledes indfan
sig en Udsending fra Oldermændene og samtlige Kjøbmænd i
med Klage over, at Kong Haakon endnu ikke havde bekræftet de
Fader og sine Forfædre givne Privilegier; han meldte ogsaa, h
ligeledes stod i et ham medgivet Brev, at Kong Haakon og hans
røvede deres Gods, og at de overalt forfulgtes; de bad derfor
Stæderne vildt have dem i sin Erindring, hvis det var deres
at dagthinge med Kongen og hans Raad, men hvis man skulde
at der var noget Galt paa Ferde, som kunde komme dem til
maatte man endelig i Tide varskoe dem derom, og hvis det ikk
lade sig gjøre gjennem Øresund, da idetmindste over Flandern pa

---

1) Dipl. Norv. V. 254.

2) Dette erfares deraf, at der ved Hansedagen i Stralsund den 24de Ju
vedtoges, at der skulde negotieres om Erstatning for det skete Ran. Lap
Sartorius II. 598.

Bekostning. Man seer altsaa, at Tydskerne i Bergen have fun- lspecterne yderst truende. Alle disse Anmodninger besluttede man e at efterkomme. Endelig bestemtes det, at tre af de tilstedeværende iterede skulde drage til Preussen, for nærmere at høre, hvordan havde tænkt sig at indrette den foreslaaede Coalition, men fremfor og for at udvirke, at samtlige Stæder kunde enes om at bringe det n, at deres Kjøbmænd i dette Aar endnu som før kunde besøge mark og Skaane, samt at en Dag bestemtes til Vintren, hvor man nere kunde raadslaa om Skibsfarten til næste Sommer. Det var ꞉ette samme Møde, at man sendte de føromtalte Forestillinger til g Haakon og Norges mægtigste Mænd, samt derhos Advarselsskri- n til Oldermændene og Kjøbmændene i Bergen [1]).

Paa det følgende Møde, der holdtes i Stralsund ved Jakobsmesse- (25—29de Juli) blev Stædernes Deputerede enige om, at da de ꞉rhedsbreve, Kong Valdemar havde tilstillet dem, i flere Henseender utilstrækkelige og utilfredsstillende, kunde man ikke endnu vove paa nde ham Gesandter, derimod besluttede man at sende den lübeckske ꞉r, Mag. Johan Fritze, der skulde forestille ham dette, og bede ham hvis det virkelig var hans alvorlige Mening at underhandle, da selv nde en sikker Bedækning over til Stralsund, for at ledsage Gesand- , som der vilde oppebie den, til Danmark. Imidlertid maatte In- besøge enten Skaane eller det øvrige Danmark, Borgholm, Øland hele Norge, førend der var kommen Beskeed tilbage fra Kongen. ꞉os skulde enhver Stad lade dem af sine Borgere, der allerede be- t sig i Skaane eller Danmark, vide, at de inden 14de September e at forføje sig derfra, og bringe alt sit Gods med sig hjem. Ende- ꞉edtoges det efter Preussens Forslag, som formodentlig de nysnævnte ndinger havde medbragt, at der til Mortensmessetider skulde holdes ørre Møde i **Köln**, (hvor ogsaa Deputerede fra Stæderne ved Nord- havde lettere for at indfinde sig), men at man dog forud skulde an- e de samme preussiske Stæder om at samles til et foreløbigt Møde tralsund eller Greifswalde lidt før Michelsdag, for at man der kunde om, hvad der skulde forhandles paa Generalmødet i Köln [2]).

Mod Slutningen af August fandt den omhandlede Sammenkomst ꞉m Danekongen og Gesandter fra Stæderne virkelig Sted. Den : August var disse hos ham paa Falsterbod, hvorhen han da for- ꞉ntlig har ladet dem bringe under Bedækning. Men de Forhand-

---

[1]) Sammesteds, S. 595—599. 592.

[2]) Sammesteds, S. 599—601.

linger, som her holdtes, førtes med saa stor Bitterhed fra Sider, at der ej kunde være stort Haab om Fredens Bedligeh Da Stæedernes Deputerede — de lübeckske Udsendinger Borg Jakob Plesków og Magister Johan Fritze synes at have ført O klagede over alle de Forurettelser, som Stæderne havde lidt siden slutningen, svarede Kongen ikke videre derpaa, men kom med nogl Klagemaal over Lübeckerne, og gav at forstaa, at de kun slet hav sine beseglede Løfter. Da man svarede ham, at Lübeckerne havd sine Ord og Breve som brave Folk, sagde han, at det havde befundet; han vilde helst møde med dem for Keiseren, men derpa de ej villet indlade sig. Hertil svaredes, at havde han noget at den Anledning, skulde de gjerne foredrage det for deres respective Mere blev der ej talt derom den Dag, og Kongen reed til Dagen efter foredrog Gesandterne sine Klager for Kongens Ra meente, at der burde bestemmes en Frist til at indkalde og personl de kongelige Fogder, over hvilke der klagedes; naar Stæderne Kongen og hans Raad for, hvad der ej var sandt, saa var det i end billigt, at de fralagde sig det. Den følgende Dag kom Raads igjen og havde Hertug Erik af Saxen med sig, og disse foreslog Kongens Vegne, at Sagen enten skulde indstevnes for Keisere underkastes uvillige Mænds Voldgift. Herom kunde de Deputer paa egen Haand fatte nogen Bestemmelse, men vedtog kun for at der skulde holdes et nyt Møde paa Falsterbod 14 Dage efter dag, og Bestemmelsen her afgives; godkjendte Stæedernes Raad skulde Kongen underrettes derom en Maaned forud. Derpaa Deputerede tilbage til Stralsund, og enedes, før de skiltes ad, faa det vedtaget, hvor og naar det foreløbige Møde med de p Befuldmægtigede skulde finde Sted, hvis de, som det synes, havd imod at indfinde sig i Rostock eller Stralsund, samt tillige, at hv idetmindste skulde sende een Deputeret til Köln. Man synes næ rede heraf at kunne slutte, at de Deputerede alene af Høflighed at undgaa al videre Discussion have givet de danske Raadsherr ubestemte Tilsagn om det nye Møde paa Falsterbod, som det ne deres Mening at bringe istand, og som visselig heller ikke fandt

Men imidlertid havde der ogsaa paa en anden Kant været paa at reise farlige Fjender mod Kong Valdemar. De jydske havde aldrig været Valdemar ret gunstige. De havde nylig aabenbar Opstand mod ham, og hvorvel de vare blevne nogenlun

---

[1]) Sammesteds, II. S. 602—604.

de ved Haandfestningen i Kalundborg, saa var dog Stemningen mod n i Jylland endnu intet mindre end god. Fremfor alt var der opaet en stor Forbittrelse over den Strenghed, hvormed Valdemar søgte tilbagevinde til Kronen alt det denne tilhørende Jordegods, som i den ige Tid, da Holsterne herskede, var kommet i private Mænds Besidse, enten ved Gave, eller som Pant: en Adkomst, der vistnok ikke i selv var gyldig, og som Valdemar paa Retterthingene derfor ogsaa underkjendt, men naturligviis til stor Harme for de megtige Besidre[1]). Naar man ellers gjennemgaar Navnene paa de jydske Herrer i a Tid, finder man desuden saamange tydske, at man her tydeligt kan Virkningen af den lange Forbindelse, hvori Landskabet havde staaet ed Holsten, og lettelig kan begribe, at de holstenske Grevers Indflydelr her maatte være langt større, end ønskeligt kunde være. Heraf undd heller ikke den virksomme Grev Henrik at benytte sig. At der meln ham, Mecklenburgerne og de jydske Herrer i Løbet af Sommeren idt mange hemmelige Underhandlinger Sted, hvori ogsaa Stæderne derhaanden toge Deel, derom kan man ikke tvivle, naar man erfarer givenhedernes senere Gang. Grev Henrik havde paa denne Tid, askee i dette selvsamme Aar, egtet Hertug Albrechts Datter, Enke efter dvig den Romer af Brandenburg, og dette gav ham endmere Anledig til at virke i Forening med ham. Ogsaa til den preussiske Højster havde han henvendt sig, formodentlig om det samme, og det endog d saa stor Forsigtighed, at de Sendebud, der fra Hansedagen i Juni 367 afgik til Preussen, udtrykkeligt fik det Hverv at udforske Højmesteren a Grevens og Hertugens Hensigter, samt tillige meddele ham, hvad sse Herrer allerede havde udviklet for enkelte af Stæderne om den Sag, r nu var paa Bane. Svaret maa have været tilfredsstillende, thi ej enge efter finde vi Stæderne i de ivrigste Underhandlinger med de samme errer, medens Greven paa sin Side neppe var mindre virksom i Jylnd, og heller ikke mindre Hertug Albrecht i Sverige, hvilken nu ganske dførte sig som Herre der, og allerede om Vaaren eller ved Sommerens egyndelse havde formaaet de svenske geistlige og verdslige Herrer til at e en Krigshjelp, der for enhver, der veed, hvor haardnakket de stod a sin Skattefrihed, og med hvilket uforsonligt Had de forfulgte Kong agnus, fordi han søgte at indskrænke den, synes næsten utrolig. De dtog nemlig i et Aar fra Begyndelsen af Mai at afgive Halvdelen af

[1]) Gram, i sine Forbedringer l. c. S. 167, nævner udtrykkeligt, at der endnu havdes Breve, der bevidne, at sligt er overgaaet Hr. Stig Andersson, Hr. Nikolas Lembeke, Hr. Nikolas Eggesson, Paal Glob o. fl., allesammen Hovedmænd for den paafølgende Opstand.

alle sine Indkomster for dette Aar, kun med Undtagelse for de Ga som de selv beboede: en Opoffrelse fra Herrernes Side, der neppe forklares anderledes end af deres uudslukkelige Had mod Magnus i forbindelse med deres Frygt for at komme under den strenge og hensynsløse Kong Valdemars Velde [1]). I Begyndelsen af October, da I terede fra de østersøiske Stæder endnu engang efter Aftale kom sammen for at forberede det Nødvendige med Hensyn til det forestaaende Generalmøde i Köln, vare Underhandlingerne med Holstens og Mecklenburgs Fyrster allerede saa vidt fremskredne, at der blev fattet den udtrykkelige Beslutning, at hvis de preussiske og de sydvestlige Stæder paa Generalmødet ej vilde have noget med disse Fyrster at bestille, da skulde man svare dem, at de jo dog selv tidligere havde givet de østersøiske Stæders Sendebud Fuldmagt til at underhandle med dem, og at man nu „var gaaet saa dybt", at man ej længer kunde drage sig tilbage, ligesom det og i sig selv ikke var rimeligt, at man vilde komme nogen Vej med dem [2]). Det er af det paafølgende tydeligt, at Fyrsterne og de ... Adelsmænd nu alene oppebiede et enskeligt Resultat af det ... Møde i Köln, for aabenlyst at slutte sig til Stæderne og i Fen... med dem at begynde en Krig, af hvilken de ventede sig de overor... ligste Fordele.

Kong Albrecht og hans Fader havde imidlertid ogsaa fortsat K... operationerne i Sverige, forsaavidt som de i længere Tid, ligefra A... til langt hen i November, beleiredе **Borgholms** Slot. Det ble... sidst indtaget, skjønt man hverken veed naar eller hvorledes. San... ligviis skete dette dog, siden Beleiringen var langvarig, ved Capitula... især da nu Vintren nærmede sig, og Tilførsel blev vanskeligere. H... Albrecht havde forinden allerede begivet sig over til Tydskland, for... sonligt at underhandle med Stæderne, og saa at sige lægge den ... Haand paa Organisationen af den store Coalition mod Danmark ... Norge. Han havde til den Ende forsynet sig med en Fuldmagt fra ... Søn, Kong Albrecht, til ogsaa at handle paa hans Vegne [3]).

---

[1]) Styffe, Bidrag, No. 38, 39. S. 118, 119.

[2]) Lappenbergs Sartorius II. S. 604, 605. Dette Møde holdtes ikke, som ... var bestemt, i Greifswalde eller Stralsund, men i Rostock, og ej før ... 6te October. Heller ikke vare Deputerede fra de preussiske Stæder ... stede, hvad nu Aarsagen dertil kan have været.

[3]) Allerede den 31te August udstedte Kong Albrecht et Brev „udenfor Borgh... Slot, hvorved han skjænkede Hr. Erik Karlssøn det Gods paa Øland, ... havde tilhørt Hr. Anund Hatts Enke, „der havde valgt sig sit Tilhold ... hans Fiender". Dette Gods havde hun sandsynligviis faaet af Hertu... Ingeborg af Øland. Kong Haakon klagede siden over at Kong Albrecht

Det store **Møde i Köln** blev afholdt til den berammede Tid. Her
ledes, den 11te Novbr. Affendinger fra de vendiske Stæder Lübeck,
stock, Stralsund og Wismar, fra de preussiske Stæder Kulm, Thorn
Elbing, og fra de nederlandske Stæder Kampen, Harderwyck, Ellen-
g, Amsterdam og Briell. De Stæder, der lode møde, havde Fuld-
gt fra de andre, der ingen Deputerede sendte. Her blev der nu, den
e November, altsaa efter meget korte Forhandlinger, vedtaget, „at
medelst den mangfoldige Uret og Skade, som Danmarks og Norges
nger havde gjort mod Kjøbmændene, **vilde de være deres Fjender,
hjelpe hinanden troligen** ved at udruste Skibe og Krigsfolk". An-
et og Styrken af disse bestemtes saaledes, at de vendiske og liflandske
æder skulde stille ti Kogger, hver med 100 velbevæbnede Mand; de
preussiske Stæder fem Kogger, formodentlig med samme Bemanding;
mpen een Kogge og to Rhinskibe med 150 Mand; de øvrige Stæ-
: ved Zuydersøen saavelsom Amsterdam, Stavern, Harderwyck og Dor-
cht hver en Kogge med 100 Mand; Stæderne i Zeeland to Kogger
) 200 Mand. Alle disse nederlandske Skibe skulde være sejlferdige
næste Palmesøndag, for med første føjelige Vind at sejle til Øresund,
ı først samles i Marstrand og der oppebie hinanden for at kunne
: tilsammen ind ad Sundet. De vendiske og preussiske Stæder skulde
ledes være sejlferdige til Paaske for at samles ved „Gheland"[1], og
ra gaa til Øresund, for der at forene sig med de nederlandske, hvor-
r alle Skibene skulde blive tilsammen i een Flaade og adlyde Høveds-
ndenes Befaling, indtil disse gav dem Orlov, under Livs og Godses
tabelse. Ingen af Stædernes Borgere maatte søge de tvende Kon-
s Lande med Kjøbmandsskib, eller tilføre dem Harnisk eller Levnets-
ler, under Fredløsheds Straf. Det bestemtes nøje, hvor stort Krigs-

---

ledes bortskjenkede Gods, tilhørende hans Mænd, paa denne Ø. — Fuldmagten for Hertug Albrecht er ligeledes dateret „i Hæren udenfor Borgholms Slot" den 16de November, altsaa var Slottet da endnu ej erobret, men dets Overgivelse maa vel have været ventet med det første, siden Hertugen troede at kunne reise derfra. Fuldmagten, der efter Originalen i det lübeckske Archiv er trykt i Lappenbergs Sartorius II. S. 612, og som tillige lyder paa Kong Albrechts Broder Henrik, indeholder den besynderlige Erklæring, at Kong Albrecht inden næste Aars St. Hansdag vil ratificere, hvad Faderen vedtager paa hans Vegne.

[1]) Hvad der skal forstaaes under dette Navn, som skrives saaledes i Aftrykket hos Lappenberg (Sartorius II. 607), er vanskeligt at sige. Saameget seer man nok, at det er et Sted i Østersøen, lige tilgængeligt for de østligste og vestligste Steder, og som heller ikke kan have ligget langt fra Indløbet til Øresund. Maaskee det kun er en Feillæsning for „Sjæland".

styr eller saakaldt Pundgjeld enhver enkelt Kjøbmand skulde udrede bestemtes endvidere, at de fra Preussen, Kampen, Zuydersøen, og Zeeland skulde ingen Bidrag eller Kost have af Kongen af S Hertug Albrecht, Grev Henrik, eller nogen af Herrerne, og o Herrer vandt noget Land eller Slot, da skulde hine ej dermed be hvorimod de vendiske Stæder skulde kunne tilthinge sig noget af Herrer; kunde de vendiske Stæder formaa dem til at hjelpe sig, de forbinde sig med dem fra førstkommende Paaske paa et Aar, gen af Parterne forsone sig med Fjenden paa egen Haand. forbandt alle Stæderne sig indbyrdes til at holde sammen og ikk Forliig, førend der var skeet dem alle lige Ret af begge Ko hvis et saadant Forliig kom istand, men Kongerne atter angr Stæderne med Urette, da skulde alle de andre Stæder komme Hjelp, men den særegne Feide, nogen enkelt Stad kunde have gerne, den kunde den siden afgjøre paa egen Haand, og dagthing gaaende paa eget Æventyr. Dette Forbund skulde vedvare i efter at de vare forliigte med Kongerne, og de forsamlede Ra lovede paa sine respective Stæders Vegne, og paa sin Ære og holde det, og at det skulde straffes paa det Høieste, om Ro det [1]). Dagen derefter skiltes de ad, og Magistraten i Köln p ved Circulærskrivelser at underrette de Stæder, der ingen D havde sendt, om de fattede Beslutninger [2]).

Saaledes var da dette merkelige og farlige Forbund slut om det end kun var indgaaet for en kortere Tid og i et særs med, dog bidrog saa meget til at give den tydske Hansa Fasthed gere Sammenhold. Hertil havde de enkelte Stæder, eller vis per af dem, handlet med paa egen Haand, nu traadte de f Gang op som en samlet Enhed. Man regnede i alt over 77 som Deeltagere [3]). Vare nu end mange af disse Landstæder, og kun des ikke afgive nogen umiddelbar Bidrag i Skibe og Søkrigere, de dog skaffe betydelig Pengehjelp. Forbundet var derfor visst

[1]) Lappenbergs Sartorius II. 606—610.

[2]) Circulær-Skrivelsen, addresseret til Braunschweig, Hildesheim, M Hameln, Hannover, Lüneburg, Bremen, Stade, Hamburg, Kiel, Gre Anklam, Stettin, Neustargard, Kolberg, Riga, Dorpat, Reval og P dateret 22de Novbr. 1367. Sammesteds S. 612.

[3]) Antallet 77 forekommer i det bekjendte Smædevers, hvormed Kong skal have besvaret Stædernes Feidebrev. Huitfeld, som urigtigt om kölnske Förbund under 1364 (S. 532), angiver Tallet at være 77, regner dem derpaa enkeltviis, og naar man optæller Navnene, bl hele Sum 80.

at indjage endog megtigere og modigere Fyrster end Kong Valdemar Skræk, om end ikke hertil kom, at dette Forbund allerede var saagodtsom tiltraadt af en veldig Fraction af hans egne Undersaatter og de megtigste blandt hans Nabofyrster.

Det var imidlertid ingen let Sag, at organisere et Forbund, der omfattede Stæderne lige fra Schelden til den finske Bugt. Endnu var der meget at tage vare paa og bringe istand, og det maatte skee i en Hast. Man maatte desuden være betænkt paa at sikre de Borgere af Stæderne, der opholdt sig i Fjendeland, som i Skaane og i Norge, mod Overlast af Indbyggerne, naar Krigen erklæredes. Om alt dette holdt de østersøiske Søstæders Deputerede en Raadslagning i Lübeck den 8de December, da de vare komne tilbage fra Köln. Det bestemtes her blandt Andet, at man skulde tilkjendegive de tydske Kjøbmænd i Norge, hvad der var besluttet, samt at de, om der kom nogen Flaade fra Zuydersøen, trygt kunde betro sig og sit Gods til den; til Kjøbmændene i Bergen skulde der sendes Bud med fire Kjøbmandsskibe, at de skulde holde sig ferdige til at romme Byen med alt deres Gods næstkommende Paaske, at de dertil fik tage Skibe, hvor de kunde; man vilde imidlertid hjemme paa bedste Maade see til at skaffe tomme Skibe, som kunde sendes op til dem; i samme Øjemed tillodes det Rostock og Stralsund at sende et Lesters Skib til Tunsberg. Til Keiseren skulde der sendes Klager over Kong Valdemar, og Stædernes Feidebreve til denne skulde endtlige være indleverede i Lübeck til næste Midfaste Søndag (19de Marts). Der skulde tillige underhandles med Hertug Albrecht om et Forliig med dem af Kampen, og disse saavelsom de øvrige fra Zuydersøen paatog sig mellem sig at handle om de i Norge opbrendte Skibe. Her sigtes der formodentlig til den Tvist, som nys havde været mellem Kampen og de tydske Stæder, og som maa have staaet i den nøjeste Forbindelse med den Stilstand, der Aaret forud var sluttet mellem Kampen og Kong Haakon. Uagtet Staden havde sendt Deputerede til Mødet, maatte dog rimeligviis først hiin Strid bilegges og det venskabelige Forhold til Norge afbrydes, førend Stadens samlede Raad kunde godkjende Tiltrædelsen til det store Forbund. Nytaarsdag skulde man samle sig atter i Rostock for at bringe de respective Stæders Ratification af de kølnske Forbundsartikler [1]).

Ved det berammede Møde i Rostock bragte de Deputerede den enstemmige Besked, at deres Stæder vilde blive ved det sluttede Forbund, og iagttage de kølnske Artikler. Formodentlig have de

---

[1]) Lappenbergs Sartorius II. S. 166.

nederlandske Stæder samtidigt holdt et lignende Møde og ved det samme. Man enedes nærmere om hver enkelt Stads Skib Troppe-Contingent, og besluttede ligeledes, at der skulde kunne lejes i Flandern for at gaa til Bergen og bringe de derværende Kjøbm og deres Gods i Sikkerhed. Flandern var nemlig neutralt, og dets kunde saaledes, selv efter Krigens Erklæring, have Adgang til N Paa lignende Maade skulde Rostockerne istedetfor et tyve Lesters Skib sende to, hvert paa tolv, et til Oslo og et til Tunsberg. Det e resten besynderligt nok, og tyder paa, at man enten forudsatte en ot tes Humanitet fra norsk Side, eller at Tydskerne allerede maa hav let Mester i Stæderne, naar man saaledes i god Ro kunde raadslaa skaffe Kjøbmændene og deres Gods bort, uden at frygte for, at Nor dene skulde legge Hindringer i Vejen, tilegne sig deres Gods som Bytte, og anholde dem selv som Krigsfanger eller Gisler. De Enge Flandrerne skulde iøvrigt varskoes om ikke at besøge Norge og Da eller bringe dem Vaaben og Fødevarer. Sagen var nok egentlig d man frygtede, at disse Nationers Kjøbmænd kunde benytte sig af tilstanden for at tilvende sig den indbringende Handel. Der blev truffet andre særlige Foranstaltninger til Forbundets Befæstelse og rydelsen af enkelte Vanskeligheder, der ideligt synes at have r formedelst Deeltagernes Mængde og forskjellige Vilkaar. Charakt og betegnende de Pengehensyn, som altid ledede disse snue og fo Handelsmænd, er den Bestemmelse, som blev tagen angaaende For med Fyrsterne. Der skulde meldes dem, at man ønskede, at en der var aftalt med Danekongen til Kyndelsmisse, maatte blive holdt da skulde han udbetale Stæderne en stor Erstatningssum". Mening altsaa den, at de vilde lade som ingenting var, og forebygge at mar fik noget Nys om, hvad der var paaferde, indtil de havde hans Penge; siden kunde det bryde løs! Jyderne skulde Fyrster at holde i Ro indtil Paaske. Og hvis Fyrsterne havde Betænkeli ved at indgaa Forbundet alene paa eet Aar, stemte Lübeck, Wismar stock og Stralsund for at det skulde indgaaes paa tvende; de øvrig puterede vovede ikke at afgjøre dette paa egen Haand [1]).

Ej længe efter blev Forbundet mellem Fyrsterne indbyrdes, som imellem dem og de misfornøjede jydske Herrer, formeligt indg **Wismar**, den 25de Januar. Dette Forbund gik ikke ud paa mindr at **erobre hele Danmarks Rige** og dele det mellem Erobrerne. mindste betegnedes dette som en Mulighed. I den egentlige Forb traktat heed det, at Fyrsterne og de jydske Herrer paa Grund a

[1]) Lappenbergs Sartorius II. S. 613—616.

gen Uret, som Kong Valdemar havde gjort og fremdeles gjorde dem en deres Skyld, havde forbundet sig med hinanden indbyrdes i en tro fast Forbindelse og Hjelp med Liv og Gods og al Magt, og med nner og Krigsmænd, som de kunde faa i Ledtog med sig, mod Kong ldemar, og mod Kongen af Norge saavelsom alle deres Hjelpere, og lde ingen enkelte af de Forbundne forlade de øvrige eller indgaa nogen d uden deres Vilje. Kong Albrecht i Sverige skulde inden St. nsdag have forbundet sig med dem, og stille Borgen derfor ved Mænd Breve. Blandt de tolv jydske Herrer, der her optræde som Deelere i Forbundet, nævnes Stig Andersøn, Nikolas v. Lembeke, Benet v. Anefeld, Anders Offesøn, Nikolas Glob, og Gottskalk Skarberg, der altsaa nu, siden han havde maattet frasige sig Baagahuus lot, havde slaaet sig til Valdemars Fjender og saaledes heller ikke nger har kunnet staa i Hertug Eriks Tjeneste. Man skulde næsten , at han er bleven forbittret over, ikke at være sat til Høvedsmand Vardbergshuus, da dette i Stedet for Baagahuus blev overladt til ldemar. Men ved Siden af Forbundstractaten indgik Fyrsterne, blandt lke ogsaa Kong Albrecht opføres som om han havde været tilstede, særegen Overeenskomst med hinanden indbyrdes om Delingen af Fan, Bytte og Erobringer. Med Hensyn til det sidste afgjordes det, alt hvad der maatte erobres i Skaane, og i Landene mellem Skaane Sverige (altsaa Halland og Bleking), Gotland og de øvrige til samme dskaber hørende Øer, skulde tilfalde Kong Albrecht; Hertugen af cklenburg skulde have alle Erobringer i Sjæland, Møen og Falster d tilhørende Øer; Greverne af Holsten alt hvad man tog i Jylland, en og Langeland med tilhørende Øer. Norge blev her ikke nævnt, enbart af den Grund, at Fyrsterne ikke havde til Hensigt at krige Norge, men at overlade dette til Stæderne[1]).

Dette Forbund blev enten strax tiltraadt af Stæderne, eller ogsaa Dage efter, paa et Møde i Lübeck den 2den Februar, det samme, rtil ogsaa Affendinger fra Kong Valdemar skulde indfinde sig for at dle om Erstatningssummen. Foreningen blev indgaaet af de vendiske æder paa to Aar, af de preussiske og nederlandske paa eet Aar, eller ere for hine fra førstkommende Fastelavn til Paaske 1370, for disse samme Fastelavn til Paaske 1369. Der indfandt sig vel Ge=

---

[1]) Forbundstractatens mecklenburgske Gjenpart er trykt i Pötkers Sammlung Meckl. Urkunden, III. 19; den holstensk=jydske i Schl. Holst. Lauenb. Urk. II. S. 277. Delingstractaten er aftrykt hos Pötker l. c. S. 21, derefter i Grams Forbedringer, l. c. S. 167, sidst i Schl. Holst. Lauenb. Urk. II. S. 276.

sandter fra Danmark, men det lader ikke til at disse havde andet E
end at faa en ny Dag bestemt til Erstatningsspørsmaalets nærmer
gjørelse. Dette Tilbud vilde Stæderne naturligviis nu ikke modtag
de danske Gesandter truede med at Kongen vilde „klage for Pave,
Herrer, Fyrster og Venner". Stæderne svarede at ogsaa de maatte
for Herrer, Fyrster og Venner" over at Kongen fratog dem Sl
Gods under Fred og Trygd; om de gjengjeldte det samme,
saaledes angerløse. Nogen nærmere Underretning om at et farli
greb forberededes, synes dog Gesandterne endnu ikke at have faaet,
Foretagendet umuligt længer kan have været hemmeligt, saame
som der allerede synes at have været indledet Underhandlinger m
tug Erik af Saxen om et fredeligt Forhold mellem hans tydske
delser og de Forbundne [1]). Ligeledes blev der paa dette Møde
et Brev til Oldermændene og Kjøbmændene i **Bergen**, hvorved
disse tilkjendegivet, at de ifølge Stædernes fælles Beslutning havde
Livs og Godses Fortabelse at gjøre sig færdige til at **forlade By**
kommende Paaske eller i det allersildigste til St. Valdborgs Da
Mai), med de Skibe, de dertil kunde faa. Lübeck, Wismar,
Stralsund og Greifswalde vare komne overeens om, at skaffe S
Veje, og sende dem, ligesaavelsom til dem, der havde „Comp
Oslo og Tunsberg, men paa deres eget Eventyr. De havde
første at slutte sig til den zuydersøiske Flaade, der samlede sig
strand for at gaa til Øresund, og ej at skilles derfra, forend
Flaader vare forenede, dog skulde det ikke være dem formeent at
Flandern eller England. Endelig skulde Enhver forsyne sig m
Vaaben til at beskjerme sig med [2]). Til de tydske Oldermænd og
mænd i Brügge blev der iligemaade skrevet, at ingen af dem
seile til Sundet og Østersøen, forend efterat den store zuydersøiske
var afseilet; dog skulde det være de Kjøbmænd, der plejede at
Bergen, tilladt, allerede i Fastetiden, før den store Flaades Afga
bringe nogle tomme Pramme til denne By, for at føre Kjøbm
med deres Gods derfra til Øresundsflaaden; de af dem, der hav
delsfeller i Tunsberg eller Oslo, kunde paa deres eget Eventyr
Skibe til at bortbringe dem [3]). Paa to følgende Møder, i Grei
len den 27de Februar, og i Rostock den 10de Marts, blev der
vedtaget flere særdeles Foranstaltninger. Paa det første fremlagdes

[1]) Lappenbergs Sartorius II. 616, 617.
[2]) Sammesteds S. 641.
[3]) Sammesteds, S. 640.

Frihedsbrev, udstedt af Kong Albrecht for de tydske Stæder med nsyn til Skaane, der skulde træde i Kraft, naar dette Land faldt i s Hænder [1]), og paa det sidste bleve Skibshøvedsmændene udnævnte [2]). e Dage forud, den 12te Marts, afgav de jydske Herrer, til hvilke nu aa flere, der ikke nævnes i den første Tractat, havde sluttet sig, en rklæring om at ville staa Hertug Henrik af Jylland og hans Medhere bi til at forsvare deres Privilegier, og ikke slutte Fred med ldemar uden Hertugens Samtykke, og førend de havde skaffet ham ngeland. Saaledes seer man, at ogsaa denne Fyrste, der i Aaret 1364 efterfulgt sin Fader Hertug Valdemar, og hvem man ellers kun hører get lidet til, havde sluttet sig til den store Coalition [3]). Hermed vare Forberedelserne færdige. Fejdebrevene, der skulde være indleverede i beck til den 19de Marts, bleve formodentlig kort efter oversendte til ng Valdemar.

Hansestædernes Krig med Danmark og Norge. Ufordeelagtige Fredsslutninger.

Hansestædernes Krigserklæring synes, merkeligt nok, at være komtemmelig uventet paa Kong Valdemar. Eller om han end havde nogen Anelse om at der var et fjendtligt Foretagende i Gjere mod , har han dog neppe forestillet sig, at Fjenderne vare saa mange og farlige. Og allermest maa den jydske Adels Opstand have foruroliget , thi han kunde ikke vide, hvor vidt dens Forgreninger strakte sig, om den ej ogsaa vilde udbrede sig til andre Dele af Riget. Kort at , han fandt det raadeligst at forlade Landet, hvad enten han nu ikke e sig ret sikker i sit eget Rige, eller troede at kunne gjøre større on ved at søge Hjelp hos tydske Fyrster. Med en stor Skat Penge Kostbarheder drog han lige under Paasken i al Stilhed over til Pom, derfra til Brandenburg, hvor en stor Deel af hans Rigdomme ve ham fratagne — man veed ikke ret hvorledes — opholdt sig ogsaa Tid i Bayern, og kom ikke tilbage, førend efter fire Aars Forløb [4]).

---

[1]) Idetmindste bestemtes det paa foregaaende Møde i Lübeck, at et saadant skulde fremlegges, Lapp. Sart. II. S. 616.

[2]) Sammesteds, S. 617—621.

[3]) Huitfeldt, S. 542, Suhm XIII. 608, Originalbrevet, hvoraf Huitfeldt leverer Uddrag, lader til at være tabt.

[4]) Om Valdemars Reise til og Ophold i Tydskland, see fornemmelig Grams „Forbedringer" S. 168—179. Vi opholde os ikke synderligt derved, da hans Foretagender i Tydskland ere Norges Historie aldeles uvedkommende. Det er

Før sin Afreise beskikkede han Drottseten Henning v. Putbusch, en af sine ældste og paalideligste Tjenere, til „Rigets Høvedsmand", og gav ham og Rigsraadet Fuldmagt til at underhandle og gjøre Forlüg med Stæderne. Om der ogsaa blev sendt Fejdebrev til Kong Haakon i Norge, er uvist, men det synes rimeligt, med mindre at Stæderne alle rede betragtede sig som værende i Feide med ham. Forøvrigt kom Krigs erklæringen meget ubelejligt for de tydske Kjøbmænd i Bergen, der fandt det yderst betænkeligt at drage bort, og heller vilde, at man ikke skulde have ladet det komme til saadanne Yderligheder. Det lader desuden til, at den egentlige Befaling til dem, om at have rømmet Byen inden 1ste Mai, kom noget vel sildigt, saa at de ikke fik tilbørlig Frist. Man har endnu Concepten til et Brev, som de i den Anledning tilskrev eller vilde tilskrive Raadet i Lübeck, sandsynligviis medens de, efterat have forladt Bergen, laa med Flaaden i Øresund. Heri beklagede de sig høiligen. „Eders Agtbarhed skal vide", skrev de, „at vi have faaet Eders Brev, hvori I befalede os at rømme Norge St. Valdborgs Dag. Dette Eders Brev kom os umaadeligt hastigt paa, uden nogen somhelst foregaaende Advarsel; og I maa vide, at vi have lidt en stor og drabelig Skade; vi maatte nemlig give de Skibe, der førte Kjøbmændene fra Landet, og som vare fragtede i Flandern og England, halvfjerdetusinde Mk. lybsk, og endda havde vi ikke mere at afskibe end vore egne Personer, og maatte seile tomhændede fra Landet, medens der allerede var en Mængde Varer undervejs til Bergen, ikke mere end 20 Mile borte, hvilke Kjøbmændene nu ikke kunde afvente formedelst Eders strenge Befaling. Allerede heri er der skeet Kjøbmændene en Skade af mindst 30000 Mk. lybsk, og endda er dette en ubetydelig Skade imod den anden, vi have lidt, idet vi have maattet rømme Landet; mangen Mand har mistet alt sit Gods, Mange det halve, og de

allerede ovenfor nævnt, at Detmar (og efter ham Corner) sandsynligviis forverler hans tidligere Reise til Tydskland 1363 med denne. En enkelt Annalist vil vide, at Kongen reiste bort af Frygt for at blive forgivet. At han vistnok blev overrasket, og neppe ventede en saa farlig Krig saa snart, synes man at kunne slutte deraf, at han om Sommeren 1367 havde aftakket en heel Deel tydske Krigsfolk, som han havde havt i sin Tjeneste fra det foregaaende Aars Michelsdag. Gram, l. c. 166, Suhm, XIII. 591. Derimod, om det er sandt, hvad der almindeligviis fortælles, at Kong Valdemar ved Modtagelsen af Stædernes 77 Fejdebreve skulde have svaret med de haanlige Ord: „Seven unde seventy Hensen" o. s. v. da maa det i alle Fald været skeet forend han erfarede at Jyderne og de holstenske og mecklenburgske Fyrster vare med i Forbundet. Vistnok henføres dette Svar af Annalisten (Scr. r. D. VI. 228) til Krigen i 1361, men dertil passer det ej, thi det var ikke da, at alle de 77 eller rettere 80 Stæder forbandt sig imod ham. Dagen for hans Afreise angives at være Skjertorsdag den 6te April.

ade er os saa uudholdelig, at vi ikke nogensinde kunde faa klaget tilde derover for Gud og Eder. Derhos maatte vi give Slip paa vore ivilegier og al den Rettighed, som vi havde af Kongen, og som har let de hæderlige Mænd, Eders Forfedre, meget Arbeide og Kjøbmans meget Gods. Til al denne Skade kommer ogsaa den, som vi lide af, at de Engelske og Flamske og andre Folk, der ikke bryde sig om Bud, seile til Bergen og tilvende sig det Gods og det Kjøbdskab, som Eders Borgere og Kjøbmanden plejede at nære sig af. forsikkre Eder herved om, at hvis I ikke med Eders vise Raad hindre , da staar det ikke til at forvinde i vort og vore Efterkommeres [1]). Heraf seer man baade, hvor fordeelagtig denne bergenske Hanmaa have været for Stæderne, og hvor humant dog i det Hele taget kerne maa have været behandlede i Norge, thi saavidt man af dette kan skjønne, havde Tydskerne i Bergen intet imod at blive der, g under Krigen, og frygtede mere den hovedkulds Bortreise, end de Forholdsregler, som Nordmændene maatte kunne tage imod dem. lertid erfarer man dog af de senere Forhandlinger, at Kongen og Befalingsmænd nu, efterat Kjøbmændene havde forladt Bergen, Beslag paa ej alene deres efterladte Gods, men ogsaa deres udeunde Gjeldsfordringer, der saaledes i Kongens Navn maa have været rdrede af vedkommende Debitorer, forsaavidt man kjendte dem, men af dog mange synes at have benyttet Lejligheden til aldeles at unde sig al Tilbagebetaling.

Den første Efterretning om det Angreb, der forberededes, synes i Norge at have faaet af nogle Breve, som Hr. Agmund Finnsendnu om Vintren, ved Helligtrekongerstider, forefandt i et Skib, tilhørte nogle stralsundske og greifswaldske Borgere. Han anholdt

[1]) Denne Concept findes i det lübeckske Archiv, ej i Brevform, og heller ikke dateret, saaat man ej med Vished kan vide, om et Brev af dette Indhold virkelig er sendt. Men Hovedsagen er her, at et Brev af saadant Indhold blev sendt. Af Begyndelsen skulde det synes som om det blev skrevet St. Valdborgs Aften, og at Skrivelsen, der beordrede dem at rømme Bergen inden St. Valdborgs Dag, heller ikke var kommen før. Men dette maa være en Unøjagtighed eller Dunkelhed i Udtryksmaaden. Thi af Brevets Indhold seer man tydeligt, at det er skrevet efterat allerede Rømningen havde fundet Sted, og sandsynligviis endog ved Marstrand. Ogsaa de islandske Annaler omtaler Tydskernes Rømning af Bergen med de Ord: „Tydskerne i Landflygtighed fra Bergen for Kong Haakon". Men Aaret angives forskjelligt i de forskjellige Haandskrifter; Flatøannalerne, der som oftest feile, have 1370, Lagmands- og Skaalholts-Annalerne 1369, og nogle Papiirshaandskrifter, der dog som oftest have Aarstallene rigtigt, og som slutte sig til Ann. regii, hvor disse høre op, 1368. (Udg. S. 320).)

det, som han siden angav, for at tage sig til Rette over Greifswalderne, der havde ladet en af hans Tjenere halshugge, og siden ej vilde skaffe ham Ret, uagtet hans gjentagne Klager; han fandt her Breve, skrevne til England og andre Steder, „hvorved de forbandt sig med Kongens Fjender til dennes store Skade og Fortred". Og derfor tog Hr. Agmund alt Godset saavel Kjøbmændenes, som Skippernes [1]). Men dette blev blodigt hevnet, da de nederlandske Krigsskibe til den bestemte Tid ankom udenfor Norges Kyster. De betegnede sin Vej med Ødeleggelser. De lagde først til ved Agder, østenfor Lindesnes, og ødelagde med Ild og Sverd femten Kirkesogne. Derfra sejlede de over Folden til Marstrand, det aftalte Bestemmelsessted, hvor de brendte Byen med Kastellet, Klostret og Kirken, Øen Thjorn og andre Øer. De løb siden ind i Elven, brendte Byen Kongehelle, alle Bygninger paa Baagaholmen udenfor Slottet, tilligemed nogle Skibe, som tilhørte Kongen, og tre Kirkesogne paa Hisingen. De vovede sig endog lige op til Ljodhuus, der atter var faldet i Kong Haakons Hænder, brendte Byen og Slottet og en Mængde Gaarde — man regnede i Alt 200 — paa begge Sider af Elven [2]). Paa samme Tid sejlede den østersøiske Flaade efter Bestemmelsen ind i Øresund, og indtog den 2den Mai Kjøbenhavn, som de plyndrede tilligemed Slottet, og søgte strax ved Forsænkninger at stoppe Indløbet til Havnen. Ligeledes bemegtigede de sig Helsingør, Nykjøbing paa Falster, Falsterbod og Skanør i Skaane, samt Øerne Amager og Hveden. Sjæland herjedes vidt og bredt, samt formodentlig ogsaa de nærliggende mindre Øer, og man maa antage, at Foreningen af begge Flaader nu gik for sig uden Hinder [3]). Samtidigt havde b…

[1]) Kongens Indlæg af 1370, Lappenbergs Sartorius II. 691.

[2]) Isl. Annaler (Udg. S. 316); Kongens Indlæg af 1370, Lappenbergs Sartorius II. S. 697, 698. Annalerne have urigtigt Aaret 1367 istedetfor 13…, forøvrigt stemme de paa det nøjagtigste med Kongens Angivelse. I det… findes ogsaa Skaden, som anrettedes ved Herjningen, beregnet i Penge. Ø… leggelsen paa Agder anslog Kongen til en Skade af 12000 Mk. brendt; … i og ved Marstrand til over 10000 Mrk. br., den ved Baagahuus til 8… Mkr. br., og den i Ljodhuus samt mellem Ljodhuus og Baagahuus til 16… Mkr. br. Den hele Skade var saaledes 46000 Mkr. br. eller 30666 £ … hvilket svarer til det tidobbelte nuomstunder eller over 300000 £ … 1,350000 Spdlr.

[3]) Detmar, S. 292, hvor Aaret dog urigtigt er angivet til 1369; de islandske Annaler for 1368 (Udg. S. 318) Corner, S. 1114, jvfr. Hansedags-Recess af 24de Juni 1368, Lappenbergs Sartorius II. 622, 623. Jvfr. Suhm XIII. 613. Det er allerede forhen (S. 521) vist, at Huitfeldt og flere med ham urigtigt henføre Kjøbenhavns Indtagelse og Plyndring til 1362, eller rettere lader den skee to Gange.

ng Albrecht sat sig i Bevægelse i Sverige, og de holstenske Grever Jylland. Albrecht erobrede ej alene den Deel af Smaaland tilbage, Kong Valdemar havde underkastet sig i 1366, men ogsaa det meste Skaane, hvor han lod sig hylde, antog Titlen af „Herre til Skaane", udferdigede i Falsterbod den 25de Juli de belovede Privilegier for æderne, medens han tillige efter Aftale ratificerede Forbundstractaten d Danmark[1]). De holstenske Grever beleirede Skanderborg tillige= d flere andre Slotte, og trængte lige op til Aalborg, som de ud paa sten indtog[2]). Helsingborg modstod dog en Tid lang saavel Kong Al= chts, som sidenefter ogsaa Stædernes Angreb. Heller ikke lykkedes Kong Albrecht at indtage Halland, uagtet han i August viiste sig for Vardberg. Endogsaa Kinds Hered i Vestergøtland blev frem= les i de Danskes Magt. Endnu ved Krigens Ende var der danske ælingsmænd paa Vardberg, Lagaholm og Øresteen, medens Hertug ik af Saxen endnu siden Krigen i 1366 havde Opensteen og Falken= g[3]). Men alligevel havde de Forbundnes Fremgang været over= tes. „Tydskernes Herredømme", siger de islandske Annaler, „gik Jylland og hele Daneveldet".

Under disse Omstændigheder fandt Kong Haakon det klogest, at erhandle om Stilstand. Stædernes Flaade maa have været ham for tig. Et Ledings=Udbud fra Norge vilde nu ikke længer kunne have

[1]) Lappenbergs Sartorius II. S. 649—652.

[2]) Huitfeldt, S. 543. jvfr. Suhm XIII. 625. Jevnfør Lappenbergs Sartorius II. 665.

[3]) Helsingborgs Beleiring omtales i de islandske Annaler. At det endnu ikke var indtaget i Juli 1369, sees af Recessen af 13de Juli 1369, Lappenbergs Sartorius II. 662, Om Albrechts Tog til Halland tales der leilighedsviis i de isl. Annaler (S. 318); der fortælles om den føromtalte Islending Thorstein Eyjulfsson, at han paa en Reise til Kongen (der staar Kong Magnus, men det maa være Haakon, som menes) blev fangen af Tydskerne i Norge, og ført til Lübeck, hvor han blev holdt i det strengeste Fængsel til Olafsvake (29de Juli): derpaa blev han frigiven, men i Skaane atter fangen af Hertug Henrik (af Mecklenburg) og bragt til Lund; dog frigav Kong Albrecht ham og lod ham undløbe nær ved Vardbergshuus i Halland. Heraf seer man, at Albrecht laa udenfor dette i August Maaned. Men at han ej fik det indta= get, sees deraf, at endnu ved Underhandlingerne i 1369 og 1370 omtales en dansk Høvding her, saavelsom paa Lagaholm og Øresteen (ved Øre=Sø og Viska=Aa, strax hinsides Hallands Grændse mod Kinds Hered i Vestergøtland); lige= ledes seer man, at Hertug Erik den yngre af Saxen 1376 overgav til Dronning Margrete Opensteen og Falkenberg, samt Lagaholm, hvilket sidste han maa have tilbyttet sig (Scheidt, vom deutschen Adel, S. 368.) Rigtignok nævnes i 1370 ingen Befalingsmand paa Helsingborg, saaat man deraf maaskee skulde slutte, at dette Slot dog tilsidst var erobret.

skaffet den respect-indgydende Krigsmagt til Veje, som i tidligere Dage, thi Ledingsvæsenet i Norge, der endnu var i sin gamle Skik, svarede ikke længer til de Fremskridt, som andenstedes vare gjorte i Skibsbyggeriet og Skibenes Udrustning, og det var saa langt fra, at Ledingsskibene nu vare flere og større end før, at de snarere endog, siden Mandedøden, vare færre og mindre. Kong Magnus havde saaledes selv nylig, forend han indstillede sig i sit Fangenskab, tilladt Indbyggerne af Sandins Skibrede paa Vestfold at bygge sig et mindre Landvernskib end før, paa Grund af Affolkning[1]), og man kan neppe tvivle paa, at flere lignende Tilladelser have været givne. Vi ville derfor ogsaa snart see, at man ganske forlod det hele System. Dette var desuden allerede forladt af dem; hvis Skibe forhen udgjorde Kjernen af den kongelige Krigsstyrke: Sysselmændene og Hirdmændene; de holdt ikke længer egne Krigsskibe; dette, kan man sige, var ophørt med Lendermandsverdigheden, og Hirdtropperne, forsaavidt de fandtes, bestode nu kun af Landtropper, med hvem man ikke skulde udrette stort mod de fjendtlige Skibe, der landede hist og her, hvor man mindst ventede det, og formodentlig havde herjet fra sig, førend der kunde komme Krigsstyrke nok tilstede for at jage dem bort. Derhos har vel Kong Haakon nu især været optagen af de svenske Anliggender, og Længselen efter at befrie sin Fader. Man veed ikke engang rigtigt, hvor han var, eller hvad han tog sig til i hele den første Halvdeel af 1368. Sandsynligviis har han vel opholdt sig paa eller ved Baagahuus, eller maaskee endog i Vestergøtland. Allerede i Juni synes det, som om han har gjort Stilstandsforslag, thi Stæderne gave paa Hansedag i Lübeck den 29de Juni sine Befalingsmænd den Ordre, at om noget saadant fra hans Side blev foreslaaet, da skulde de henvise ham til Kong Albrecht. Imidlertid blev dog ej længe derefter en kort **Stilstand** sluttet indtil det følgende Aars Paaske. Paa Hansedagen i Wismar den 10de August blev det bestemt, at enhver af de Deputerede skulde melde dette for sine Medborgere, med de Tillæg, at man i denne Tid ikke maatte gjøre Kongen eller hans Undersaatter nogen Fortræd, men at dog al Skibsfart til Norge fremdeles var forbudt, og at man tillige skulde melde dette til Kjøbmændene i Flandern og England. Der aftaltes og, som man af Forhandlingerne paa det samme Møde kan see, en Sammenkomst i Oresund mellem Kong Haakon og Affendinger fra de tydske Befalingsmænd; kunde man da end ikke bringe noget venskabe-

[1]) Brevet er i det foregaaende omtalt S. 766; Kongen bevilgede her, at man istedetfor et Skib, hvis Kjøl var 20 Alen langs Græsset som før „medens der var Folk nok", nu maatte lade sig bygge et med 16 eller 17 Alen lang Kjøl. Dipl. N. II. 385.

t Forliig til Veje, skulde man idetmindste see til at faa sluttet en tilstand og Trygd til en vis Tid, og faa Skadeserstatning fastsat for Tab, som Kjøbmændene havde lidt i Norge; lykkedes dette, skulde r til Forlovere kun antages gode og troverdige Mænd, og for den rste Deel Nordmænd. De tydske Underhandlere skulde især holde fast d den gamle Klage, at Kongen i den forrige Krig med Danmark ikke avde efterkommet sine Forpligtelser, ligesom og at han, efterat have overdt dem Borgholm til Erstatning, dog siden havde frataget dem dette lot igjen[1]). Om Kong Albrecht var med i disse Underhandlinger, des ikke. Efter Forbundsartiklerne skulde man vente det, men man r dog ogsaa, at Stæderne sidenefter sluttede Fred uden at han deeltog i. Der tales forøvrigt ikke om nogen Krigsforetagender mellem Norge Sverige i al den Tid, Stilstanden varede. Albrecht var meest beskjefet med at befeste sit Herredømme i Skaane, hvor han opholdt sig endnu t i September tilligemed sin Fader og sine Brødre, idet han fremdeles gav Privilegier og saaledes udøvede alle en Konges Rettigheder[2]).

Hvor betænkeligt Kong Haakon og hans Raadgivere i denne Tid dt Norges Stilling at være, seer man bedst deraf, at han udnævnte :. **Agmund Finnssøn** til **Drottsete** i Norge. Hr. Agmund nævnes erførst i dette Embede om Sommeren 1366, og formodentlig er saales hans Udnævnelse nærmest foranlediget af Kong Magnus's Fangenab, og maaskee besluttet i Samraad med denne og Kong Haakon[3]). e Angreb, der allerede da truede, og nu havde overgaaet Norges Kyr, og som hvert Øjeblik kunde fornyes, krævede større og omhyggeligere ilsyn endog paa de Steder, man hidtil havde anseet for temmelig kre, end Kongen selv alene kunde overtage, især naar han tillige skulde skjeftige sig med de svenske Anliggender, og frelse sin Fader af Fannskabet. I Mands Minde havde man neppe haft Krig eller Feide andends, end i det højeste ved Rigsgrændsen. Men nu var Vestlandet blevet msøgt med Ild og Sverd, Bergen selv truedes; blandt Indbygne paa de Kanter, der i saa lang Tid aldrig havde seet nogen Fjende

---

1) Lappenbergs Sartorius II. S. 625, 627, 629, jvfr. S. 696.

2) Kong Albrechts Bekræftelse af Lübeck, Rostock, Stralsund og Wismars Rettigheder i Skaane er dateret Falsterbod 29de Septbr. 1368, og af samme Dag og Sted er hans Faders og Brødres Erklæring, at ogsaa Greifswalde skulde nyde de samme Fordele. Suhm, XIII. 626.

3) Det første Brev, hvori vi finde Hr. Agmund nævnt som Drottsete, er i et Brev udstedt i Bergen den 28de Juli 1366 af Biskop Alf i Grønland, der her skriftlig meddeler et Vidnesbyrd, som han, sandsynligviis umiddelbart forud, havde besvoret for Erkebiskopen, Biskop Gisbrikt og Hr. Agmund Drottsete i Norge. (Munkelivsbogen S. 12.)

i sine Bygder, maa Forskrækkelsen have været stor, og deres eneste Beroligelse maa have været den, at Kongen havde overdraget en mere udstrakt Myndighed til en af de dygtigste og mest anseede Mænd paa de Kanter, for at han kunde lede Forsvaret og i Kongens Fraværelse overtage hans Forretninger, især da man vel ogsaa tænkte sig Muligheden af at Communicationen til Søs, der i de Tider var den vigtigste, mellem Østlandet og Vestlandet kunde blive aldeles afskaaren. En saadan Mand var Hr. Agmund Finnssøn, allerede forhen Sysselmand i Ryfylke; han var højbyrdig, riig og mægtig, stod i stor Anseelse; og havde, som det lader, arvet sin Faders og sin Farbroders Kraft og Dygtighed, og synes derhos stedse at have viist Kongen og Kongehuset ubrødelig Troskab. At hans Hverv nærmest var at værne om det vestlige Norge og forestaa det som kongelig Statholder, medens Haakon selv forbeholdt sig at styre det østlige og varetage de svenske Anliggender, synes af flere Omstændigheder at fremgaa, men heraf følger ikke, at han jo ogsaa under Kongens Fraværelse i Sverige eller Danmark kunde optræde som hele Rigets Forstander. Det Hverv, som de tidligere Drottseter i Norge stundom havde, ogsaa at være Seglbevarere, og at kunne udstede Breve i Kongens Navn, synes imidlertid ikke at have været ham betroet, idetmindste ikke i den Udstrækning, som Tilfældet var med hans nærmeste Forgængere. Hans Stilling lignede mere de svenske Drottseters [1]). Som den fornemste Befalingsmand under Hr. Agmund, og næsten som etslags Vicestatholder, maa Hr. Sigurd Hafthorssøn i Bergen betragtes [2]). I Nidaros udnævntes formodentlig kun nogle faa Aar senere Kongernes tro Mand Otte Svaalessøn Rømer til Hirdstjore og Fehirde; idetmindste nævnes han ej længe efter i denne Egenskab. Hans Formand, Reidar Jonssøn, med Tilnavnet Darre, den første, som kjendes af denne M., blev, som der fortælles, i 1369 dræbt i Jemteland, formodentlig ved et

[1]) I de endnu tilstedeværende Kongebreve, som Hr. Agmund har beseglet som Drottsete under Kong Haakon, findes der ingen bestemte Spor til at han ogsaa har forvaltet Kongeseglet, end mindre at han har udstedt Breve i Kongens Navn. See f. Ex. Dipl. Norv. II. 410, 412. Ja man har jo endog et Kongebrev beseglet af Vinalde den 23de Septbr. 1366 (Dipl. N. II. 388), kun et Par Maaneder efterat Hr. Agmund nævnes som Drottsete. Det er dog muligt, at denne i en kort Tid før sin Fratredelse i 1370 havde Seglet, see nedenfor.

[2]) Da Kongen f. Ex. bekjendtgjorde Stilstanden i 1369, henvendte han den om Bekjendtgjørelse derom, der nærmest var bestemt for Raadet og hans Ombudsmænd m. fl., først til Erkebiskoperne og Biskoperne, dernæst til Hr. Agmund Finnssøn Drottsete og Hr. Sigurd Hafthorssøn, samt efter dem til de øvrige Riddere, Sysselmænd, Fehirder, Ombudsmænd og øvrige Undersaatter. Her nævnes saaledes kun Hr. Agmund og Hr. Sigurd udtrykkeligt; ikke engang Hr. Jon Hafthorssøn bliver særskilt nævnt. Dette tyder unegteligt paa at Sigurd indtog en overordnet Stilling næstefter Agmund.

ammenstød med svenske Streifkorps, hvorom ingen nærmere Efterret-
ig er os levnet. Det sandsynligste er, at Otte Rømer umiddelbart
efter fulgte ham i Embedet[1]).

I Forbindelse med Hr. Agmunds Udnævnelse til Drottsete staar
t upaatvivleligt, at Kong Haakon, ligesom hans Oldefader fordum ved
08, **tilbagekaldte** under sig og Kronen alle hidtil forundte **Sysler**
er **Privilegier**, bortsatte **Pant** eller bortforlenede **Krongodser**. Vi
nde denne Foranstaltning alene af en Erklæring, som Kongen lod ud-
a i Oslo den 30te November 1368 til Bedste for Mariekirken, hvis
ne eller hvis Tjenestemænds Ejendomme, Sysler og Privilegier ikke skulde
derforstaaes under denne Tilbagekaldelse, som han „af forskjellige
runde" havde fundet nødvendig[2]). Vi savne enhver nærmere Under-
ning om, hvilke disse „forskjellige Aarsager" vare, og paa hvad Maade
er i hvilken Udstrækning Inddragningen blev gjennemført. Man skulde
mode, at Kongen herved har søgt saaatsige at rense sit Sysselmænds-
Beitslemænds-Personale, idet han vel ved nye Breve gjenudnævnte,
saa beholdt dem, til hvem han havde Tillid, og derimod stillede sig ved
øvrige. Men af de endnu forhaandenværende Breve er det umuligt
see, hvorvidt der virkelig i Aarene omkring 1368 skete nogen almindelig
mbytning af kongelige Ombudsmænd. Man erfarer kun, at Hr. Narve
gevaldssøn omtrent paa denne Tid er bleven afløst i Befalingen paa
agahuus af **Laurents Bjørnssøn**[3]), hvilket dog kan ikke have været
nogen Mistanke til Hr. Narve, hvilken vi fremdeles finde som Raads-
re, og en af Kongens højtbetroede Mænd. Ligeledes findes fra 1369
Hallvard Jonssøn som Fehirde i Oslo, men det er ikke vist, om han ej
ævntes før 1368, thi hans Formand Amund Eivindssøn omtales ikke
er 1363[4]). At Hr. **Vinalde Henrikssøn** i Tiden mellem 1366 og 1369
jik fra Cantslerbestillingen, vil nedenfor blive omtalt. Man kan heller ikke
dage Spor af nogensomhelst Klage, Misfornøjelse, Uro eller andre saadanne
ningsyttringer og Bevægelser, der pleje at gaa forud for eller ledsage

---

[1]) Det første Brev, hvori vi have fundet ham under denne Titel, er fra April 1361, Dipl. N. V. 264. Om Reidar Darres Drab fortælle de isl. Annaler (1) Udg. S. 320 At Reidar Darre, Fader til Jon Reidarssøn Darre, er den samme Reidar Jonssøn, der 1358 nævnes som Fehirde i Nidaroos, (Dipl. N. V. 226) kan der ej være nogen Tvivl om, især da vi ogsaa see ham i Aaret 1362 udøve en overordnet Myndighed paa de Kanter, (Isl. Annaler S. 304), jevnf. nedenfor).

[2]) Dipl. N. II. 402.

[3]) Han nævnes som Høvedsmand paa Baagahuus ved Stilstandsunderhandlingerne i Mai 1368, og siden som Høvedsmand paa Arevall, see nedenfor.

[4]) Dipl. N. II. 373. V. 489. II. 417.

Foranstaltninger af den Natur. Muligt, at man vilde opdage dem, hvis flere Breve vedkommende Regjeringen og dens Ombudsmænd fra de Tider vare levnede, men de yderst faa, som endnu ere tilbage, give ingen Oplysning derom, og vi ere saaledes alene overladte til Gjetning. At Kongen maa have været misfornøjet med eller haft Mistanke til flere af sine Ombudsmænd og Veitslemænd, maa ansees som vist, og det er heller ikke saa usandsynligt, at hans og hans Faders Modstandere i Sverige ogsaa have søgt at indvirke paa de norske Stormænd, og faaet enkelte af dem over paa sin Side. Men at Antallet af disse ej kan have været stort, og at maaskee de fleste beholdt sine Sysler og Forleninger, overhoved at den hele Reduction ej kan have haft saa meget at betyde, og med største Lethed har gaaet for sig, det maa man slutte af den Omstændighed, at man hverken i Breve eller andre Optegnelser, navnligt i de islandske Annaler, hører mere om den. Maaskee har den ogsaa været etslags Finans-Operation, hvorved Kongen vilde skaffe sig Midler til Krigens Fortsettelse. Endelig er det muligt, at denne Reduction har staaet i Forbindelse med en Forandring i **Ledingsvæsenet**, hvorom man ligeledes intet nærmere erfarer, men som var saa radical, at den umuligt har kunnet være gjennemført uden Folkets Samtykke paa Rigsmøde eller Lagthingene, idet nemlig **Udrustning af Krigsmænd til Hest** sattes i Stedet for den nu mindre tjenlige Udrustning af Ledingsskibe. Vi ville nedenfor see, hvorledes Kong Haakon allerede i 1370 paabød en saadan Udrustning, hvorved fem Bønder skulde udruste den 6te med en god Hest, Vaaben og Kost[1]). Det er umuligt, at en saadan Forandring kan være skeet ved et slet og ret Magtsprog af Kongen. Vel kunde han sige, at han raadede over Ledingens Anvendelse; men Maaden, hvorpaa den skulde anvendes, var nu engang lovbestemt; den nye Udrustning maatte, idetmindste i Førstningen, være kostbarere og byrdefuldere for Bønderne end den gamle, og i alle Fald synes den at maatte have krævet mange Forberedelser, og Omordning af Bestemmelserne om Udredning af Kost, Udnævnelse af Befalingsmænd, Samlings- og Tjeneste-Tid, o. s. v. Forandringen var visselig nødvendig, naar man ikke vilde see sig nødt til, i de fleste Fejder at maatte leje fremmede Tropper, og den er et Beviis paa Kongens og Raadets roesværdige Bestræbelser for at undgaa dette Onde, men det er dog et stort Spørsmaal, om den Krigsstyrke, man derved fik paa Benene, havde stort mere at betyde, end Ledingstropperne fordum. Den er ogsaa i og for sig et paatageligt, og sørgeligt Tegn paa, at det nu var forbi med Norges gamle Velde til Søs. Men ilde er det, at man skal savne alle nærmere Oplysninger om en saa vigtig

[1]) Dipl. N. I. 412, jevnfør nedenfor.

Reform. At den strakte sig til alle Dele af Landet, er neppe troligt; Beboerne af de vestlige Kystfylker kunde umuligt forpligtes til at udrede Bøttere, der skulde gjøre Krigstjeneste udenfor Landet. Det føromtalte Opbud vedkom nærmest Baagahuus Fogderi eller Elvesyssel, og man seer, at det tillige strakte sig til Oplandene og Oslo's Fehirdsle [1]. Det tør være muligt, at Reformen ej har naaet videre end disse Distric-ter, hvis Beskaffenhed og Beliggenhed gjorde den befalede Udrustning lettere for dem. Det er heller ikke saa usandsynligt, at idetmindste en lignende Maade at gjøre personlig Leding paa allerede fra gammel Tid fandt Stede paa Oplandene, hvis Indlands-Beliggenhed gjorde det umuligt, at Udfarebaalkens Bestemmelser i Landsloven om Ledingsskibe og deres Bemanding der kunde gjøres gjeldende, uagtet de med den hele Baalk vare uforandret optagne ogsaa i de for Eidsivathinget indrettede Exemplarer af Kong Magnus Haakonssøns Landslov. Der er al Grund til at antage, at man der i Praxis endnu fulgte de Bestemmelser om Ledingen, der fandtes i den gamle Sevslov, men som nu med denne selv desverre ere tabte.

Imidlertid vare nu heller ikke alle de forbundne Stæder lige hidsige paa at fortsætte Striden. Det ligger i Sagens Natur, at Stæder, beliggende saa langt fra hinanden, og i saa mange forskjellige Lande, ogsaa maatte have heel forskjellige Interesser, og at et Krigsforbund imellem dem ikke kunde blive langvarigt. Dette viiste sig paa den næste Hansedag, som holdtes i Lübeck efterat Stilstanden med Norge var bleven bekjendtgjort, nemlig den 8de October, og hvortil et usedvanligt stort Antal Deputerede havde indfundet sig. Her skulde der nemlig handles om Krigens Fortsettelse til næste Aar. Det er nemlig allerede omtalt, at medens de vendiske Stæder havde forbundet sig med Fyrsterne paa to Aar, havde de preussiske og nederlandske alene indgaaet Forbundet paa et Aar, og der var derfor nu Spørsmaal om, hvorvidt de sidste vilde længe Tiden i Liighed med hvad hine havde vedtaget. Men hertil svarede de zuyderøiske, for hvilke fremdeles Kampen førte Ordet, at de ingen Fuldmagt havde til at bestemme noget derom og kunde saaledes ikke Samtykke give, saamegetmere som de antog, at andre Sendebud fra deres Stæder allerede vare undervejs; imidlertid skulde de foredrage Sagen for deres respective Raad, og lovede at indfinde sig og give Svar paa et Møde, der skulde holdes i Lübeck næste Midfaste Søndag (11te Marts). De fra Preussen kunde ikke engang give nogen Bestemmelse derom, men lovede kun at tale derom til Magistraterne hjemme. De vendiske Stæder derimod, som havde forbundet sig paa to Aar, og som rimeligt ogsaa vilde have den største Fordeel af Krigens heldige Ud-

[1] Dipl. II. 417.

gang, besluttede eenstemmigt at forlænge Pundgjelds-Ydelsen endnu et heelt Aar, at Kjøbenhavns Slot fremdeles skulde holdes besat, og at alle de Borgere af hver enkelt Stad, som efter det første Tog havde faaet Hjemlov, skulde indfinde sig til Hæren igjen i de sidste Dage af October. De bestemte ogsaa, at da man havde bragt i Erfaring, hvorledes Kong Valdemar lod sig store Skatte og Pengesummer tilsende fra Danmark, skulde enhver Stad i sit Buursprog bekjendtgjøre, at Enhver, der kunde faa fat paa disse Penges Overbringer, skulde selv faa beholde dem. Og endelig blev der i samtlige Stæders Navn skrevet en Opfordring til Borgerne i Visby om at vende tilbage under den svenske Krone. Men i hiint Svar, som de zuyderſøiske Befuldmægtigede gav, laa egentlig allerede en Tilkjendegivelse af, at deres Stæder helst søgte at drage sig ud af Striden, thi ellers havde det været en let Sag, at bevæge dem til at samtykke i en Forlængelse af Forbundstiden. Det forholdt sig ganske rigtigt saaledes, at nye Gesandter fra de nederlandske Stæder vare i Vente, men det kunde neppe være de Deputerede ubekjendt, at disse Gesandter netop havde det Ærende, at underhandle med Kong Haakon om en Separatfred. Og det var saaledes af Udfaldet af disse Underhandlinger, at det Svar, som de nederlandske Stæder skulde give paa næste Midfastesøndag, var afhængigt [1]).

Disse Gesandter ventede man til Norge henimod Midten af November. Den 11te November gav Kong Haakon fra Tunsberg sin Raadsherre og Drottsete Hr. Agmund Finnsson Fuldmagt til at meddele dem det fornødne Lejde. Han betegnede dem her som „Ambassadører og Sendebud fra Raadmændene, Scheppens og Kjøbmænd i Kampen, Harderwyck og de øvrige Stæder og Byer ved det vestlige Hav", der nu for at opnaa Fredens Gode vilde indfinde sig hos ham. Det overlodes Hr. Agmund selv at bestemme Tiden, hvortil, og Maaden hvorpaa denne Grid skulde tilstaaes. At dette overdroges Hr. Agmund, har sin naturlige Grund deri, at Gesandterne, der kom vestenfra, sandsynligviis først vilde lande paa Vestkanten i Norge. Dog er det ikke usandsynligt, at Hr. Agmund ogsaa har faaet Fuldmagt til at underhandle med dem paa Kongens Vegne, og at det saaledes ikke engang var Meningen, at de skulde begive sig til Østlandet [2]).

Men enten maa disse Underhandlinger dog ikke have fundet Sted,

---

[1]) Lappenbergs Sartorius S. 629—633. Af den Bestemmelse, der vedtoges om at opsnappe de Penge, Kong Valdemar lod sig tilsende, sees det, at han saaledes ved nye Pengeforsendelser hjemmefra søgte at raade Bod paa det Tab, han nys havde lidt i Brandenburg.

[2]) Dipl. N. V. 259.

de maa kun have ledet til Mundhuggerier og sat endnu mere ondt end før, thi vi ville see, at de zuydersøiske Gesandter paa Mødet ølgende Midfastesøndag virkelig forlængede deres Stæders Deelta i Krigsforbundet endnu paa et halvt Aars Tid, medens de hansea- Skibe, maaskee endog de samme, der bragte Gesandterne, under Stilstanden begik de største Voldsomheder, understøttede af flere ænd, der forenede sig og kom dem til Hjelp, da Hr. Ag- i Nærheden af Karmtsund var i Begreb med at anholde dem :affe dem efter Fortjeneste. Den nærmere Sammenhæng her- :r desværre ingensteds berettet; det heder kun i den Klage, som n siden førte derover, at flere hanseatiske Kjøbmænd slog sig sam- ned hans Fjender ved Karmtsund, mod Drottseten, og forsvarede nme Fjender, over hvilke han godt vilde have kunnet faa Ret, hvis ke hine Kjøbmænd vare komne dem til Hjelp. Den sandsynligste e at forklare dette paa er den, at enten Gesandterne selv, ærgerlige t Drottseten ikke har villet gaa ind paa deres Fordringer og at s ingen Fred kom istand, ved Bortreisen have tilladt sig Vold- der, som Drottseten ansaa sig forpligtet til at forebygge eller straffe, g at andre fjendtlige Krigsskibe ere komne til Kysten og i deres nod have opført sig utilbørligt. I alle Fald er det klart, at Drott- er bleven hindret i at udføre sin Pligt af nogle tilkommende tydske lsskibe, som kom Kystfartøjerne til Hjelp, og at der saaledes fore- n Fegtning, hvori Hr. Agmund kom til kort, men at Fjenderne ndlod at betragte hans Indskriden som et Fredsbrud, og hevnede at øve de forfærdeligste Voldsgjerninger langs hele Kysten lige aen Sira til Bergen. Saaledes opbrændte de Kongsgaarden paa gsnes, saavelsom flere Gaarde ved Karmtsund, der deels tilhørte n, deels Private. Paa Øen Selbjørn [1]) satte de Ild paa en Skov, hørte Kongen, og ødelagde alle de Sælehuse, der vare opførte til for de fattige Reisende langs hele Landet fra Karmtsund til Ber- et, som Drottseten nys havde ladet opføre ved Karmtsund, rev de g tog med sig. De brændte flere Bygder i Soknedal, paa Jederen, densteds i Ryfylke; nogle Kjøbmandsskibe løb ind til Eikunda- borttog de nye Husebygninger paa Gaarden Thengs, og brendte nle. De synes især at have været begjerlige efter disse Bygnin- I Sole Kirkesogn [2]) tog de saa mange Huse med sig, at hele Byg-

---

[1]) Selbjørn (Salbirne), kaldes nu sedvanligvis Selbøen, og Indsejlingen til Bjørne- og Korsfjorden mellem den og Bømlen kaldes Selbøfjorden.

[2]) Sole nævnes ikke udtrykkeligt, men det staar at det var det samme Herred (contracta), hvortil Bønderne Simon af „Lerlende" (Letlende? Littleland?) og Jon af Rott hørte.

den var ganske øde, og Skaden ansloges til 600 Mk. brendt. Til Bergen kom der ti Skuder, som lagde ind til Kongsgaarden og søgte at sette Ild paa den; da dette mislykkedes, brød de den, som det heder, hvilket dog vel ikke er anderledes at forstaa, end at de forsøgte derpaa, og at de fik enkelte af Ydermurene nedbrudte. De forgreb sig ogsaa paa enkelte Personer. Da Sole Kirkesogn ødelagdes, tog de trende Bønder til Fange, og dræbte dem siden hemmeligt; de kom idetmindste aldrig tilbage. Ligeledes fangede de to af Drottsetens Tjenere, og berøvede dem alt hvad de havde; paa hiint Tog til Bergen mishandlede og udplyndrede de en Bonde fra Thysess. Ogsaa til Viken synes disse Voldsomheder at have strakt sig, thi en vis Nikolas Peterssøn, der var i Tjeneste hos Gaute Erikssøn, Sysselmand i den sydvestlige Deel af Oslo-Syssel, og som skulde drage ind til St. Hallvards-Kirke, blev ganske nær ved Oslo kastet overbord fra et tydsk Skib, og man saa ham aldrig mere; et Skib, der førte endeel Gods, tilhørende Kongen og Lodin Eivindssøn paa Tunsbergshuus, blev taget, og Styremanden med hele Mandskabet halshugget. I Bergen blev Erkebiskopens Broder dræbt af de tydske Skrædere. Hvad der fra Kongens Side skete for at raade Bod paa dette, eller holde Voldsmændene i Age, vides ikke. Formodentlig lod der sig i denne Vintertid ikke gjøre stort derved [1]. Men af de senere Forhandlinger erfares det, at Sendebud til Norge saavel fra Lübeck, som fra de preussiske Stæder bleve satte fast, og at den lübeckske Borgermester Hermann af Osenbrügge (Osnabrück) selv maatte drage til Norge maaskee i den Anledning [2]. Det er ikke usandsynligt, at der har været Repressalier i Anledning af de begangne Voldsomheder.

Høsten og Vinteren gik hen, som det synes, uden videre Krigsforetagender fra nogen af Siderne. Hertug Albrecht var tildeels beskjæftiget med Fejder i Tydskland, som det ikke er usandsynligt at Kong Ha-

---

[1]) See Kongens Indlæg af 1370, Lappenbergs Sartorius II. 696—698. Ogsaa her beregnes Skaden overalt i Penge. Ødeleggelserne ved Karmtsund, Agvaldsnes, Selbø og langs Bergensleeden anslaaes til 2000 Mk. brendt, de paa Jederen, i Sognedal og Ryfylke til 1000 Mk. brendt, Skaden i Sole Hered, som ovenfor anført, til 600 Mk. brendt Ligeledes nævnes enkelte Privatpersoner, der lede Overlast. Kongens Tjener Jon Rodze fik sine Ejendomme ødelagte, og Skaden ansloges til over 200 Mkr. brendt, ligeledes brændte man hans Huus ved Karmtsund til en Verdi af 40 Mk. brendt. Endlelf Haraldssøn i Ryfylke mistede Gods til 40 Mks. Verdi, foruden Skoven, Niklas Olafssøn leed et Tab af over 40 Mk. brendt. De to Bønder, der bleve bortførte og hemmeligt dræbte, var de ovennævnte, Simon af Lerlende og Jon af Rott.

[2]) See Lappenbergs Sartorius II. S. 661.

ır har faaet tilvejebragt imod ham ¹). Saavel i Danmark som i 'ge var man kommen til den Overbeviisning, at det var raadeligst :atte Fred, endog med Opoffrelser. Det danske Raad maatte befrygte, en fortsat Krig vilde hele Landet omsider falde i Tydskernes Vold. g Haakon maatte ønske at faa frie Hænder til atter at kunne legge n Kraft paa Faderens Befrielse, og Norges Indbyggere have vel ı tilfulde følt Ulemperne af en Tilstand, der truede deres Kyster med leggelser, og afskar den sedvanlige Tilførsel af udenlandske Nødven-:dsartikler; thi vel heed det, at de Flamske og Engelske benyttede sig ejligheden til at føre sine Varer til Norge, men det var ikke et liks Verk at bringe Handelen til at gaa andre Veje, end den, nu i mere end et Aarhundrede havde været den sedvanlige, og den Tilførsel kunde vel neppe erstatte den regelmæssige fra Tydskland, med alle sine Ulemper for Norge dog nu engang var den, hvortil yggerne havde vænnet sig. Paa Hansedagen i Lübeck ved Midfaste), hvor Deputerede saavel fra de preussiske og liflandske, som fra derlandske Stæder samlede sig med de vendiske, var der allerede Tale Fredsunderhandlinger med Norge, idet der bestemtes, at der fra ck skulde sendes Gesandter til Norge med Fuldmagt til at bringe debud derfra med tilbage under Lejde, for at underhandle med dem. edes vedtoges der et Møde med Kong Valdemar i Demmin til 15de l, medens Hertug Albrecht og Grev Henrik befuldmegtigede Stæ-e til, naar Paasken var over, at meddele Gesandter fra Hertugen af burg og Saxen Lejde til at drage til Danmark og hente danske Raads-er med sig, ligeledes for Underhandlingers Skyld. Altsaa maa idetmindste fra norsk Side været givet tilkjende, at man ønskede en ængelse af Stilstanden. Da Deputerede fra de vendiske Stæder, saa-Kulm, Elbing og Kampen den 3die Mai atter samlede sig i Wolgast, ndt sig her en Gesandt fra Kong Haakon, der nævnes ikke hvilken, modtog et Brev, hvorved det overlodes til ham selv, om han

¹) Der tales i denne Tid om en Fejde mellem Albrecht af Mecklenburg og de forpommerske Hertuger Wartislav og Bugislav, (Detmar, ved 1368, S. 291,) ligeledes om et Angreb paa Mecklenburg af Hertug Magnus af Braunschweig, hvis Datter i 1369 var bleven gift med Hertug Erik den yngre af Saxen, (dennes Fader, den ofte omtalte Hertug Erik, Kong Valdemars stadige Forbundsfælle, var da just død i Kalundborg). (Detmar, sammesteds). Henrik af Mecklenburg, Albrechts Søn, klagede til Hansedagen i Stralsund, October 1369, over at Lüneburgerne i Hertug Eriks Lejr og Territorium, endogsaa i og udenfor Ratzeburg, brendte og plyndrede saavel hans, som Grev Henriks Landskaber (Lappenbergs Sartorius II. 664). I 1369 gjorde ogsaa Markgrev Otto af Brandenburg et Angreb paa Mecklenburg.

efter den gamle Aftale vilde afgive Møde i Øresund eller ved Haren[1]). Stilstanden var egentlig allerede udløben ved Paaske, den 1ste April, men uden at dog Fjendtlighederne endnu synes at have været fornyede. Kong Haakon valgte ingen af Delene, men besluttede i et Raadsmøde paa Baagahuus den 19de Mai, hvor Bisperne af Oslo og Hamar, Hr. Jon Hafthorssøn og flere andre Riddere og Svene vare tilstede, at sende Gesandter lige til Tydskland. Formodentlig var dette dog skeet efter Overlæg med de tydske Sendebud, maaske netop den føromtalte Borgermester Hermann v. Osenbrügge. Til Gesandter valgte han den svenske Ridder Hr. Fjellar Piik, Excantsleren Provst Peter Erikssøn, Laurents Bjørnssøn, Høvedsmand paa Baagahuus, og Gaute Erikssøn, og meddelte dem den behørige Fuldmagt til at indgaa Trygd og Stilstand paa hvilkensomhelst Tid de maatte bestemme; til Sikkerhed blev Fuldmagtsbrevet ogsaa beseglet af de øvrige tilstedeværende Herrer[2]). Det lader dog ikke til at Gesandterne strax kom afsted, hvad der nu kan være kommet i Vejen, thi der tales intet om deres Nærværelse eller overhoved om Underhandlinger med Norge paa en Hansedag, der holdtes i Lübeck den 13de Juli. Men hvilke Hindringer der nu end kunne være indtraadte, maa de dog i Sommerens Løb være blevne fjernede, thi ej længe efter hiin Hansedag, den 3die August, blev **Stilstanden afsluttet** i Lübeck, Bekjendtgjørelsen derom udstedt saavel af Stædernes Befuldmegtigede som af de føromtalte norske Gesandter, paa Fjellar Piik nær. Stilstanden blev indgaaet med alle Stæderne fra bemeldte Dag indtil næste Aars St. Hansdag, dog saaledes, at der imidlertid til førstkommende Pints skulde holdes et Møde paa Baagahuus mellem Kongen og hans Raad paa den ene Side, og Deputerede fra Stæderne paa den anden, for at slutte en endelig Fred; og kom endog saadan Fred da ej istand, saa skulde dog alle Borgere og Kjøbmænd i Stæderne med deres Tjenere nyde fuldkommen Fred i Norge et heelt Aar fra hiin St. Hansdag 1370 til den paafølgende; de skulde ogsaa i den Tid nyde alle de Friheder og Privilegier, der nogensinde havde været dem forundte af Kongen selv, hans Fader og hans Forfedre, ligesom ogsaa Kongen skulde erstatte Kjøbmændene de ved deres Bortflytning udestaaende Fordringer, hvilke Kongen eller hans Undergivne havde tilegnet sig. Dette var Betingelser, som vistnok maa kaldes haarde, men dog i sig selv ikke var anderledes end man maatte vente sig dem under de nærværende Omstændigheder. Ved Gesandternes Hjemkomst blev derfor ogsaa Stilstands-Overeenskomsten fuldstændig ratificeret af Kong Haakon ved tvende Breve, som han den 5te September

---

[1]) Sammesteds, S. 660, 661.

[2]) Brevet er aftrykt efter Originalen i det lübeckske Archiv hos Lappenb. S. 67[illegible]

skedte fra Bjorlande paa Hisingen, eet til sine Undersaatter i Almindelighed, og et andet særskilt til Drottseten, Hr. Sigurd Hafthorssøn og øvrige Riddere, haandgangne Mænd og Ombudsmænd rundtom i Ri-. Han bekjendtgjorde her, saavel at Stilstanden var sluttet til næste rs Midtsommer, som at der skulde holdes et endeligt Fredsmøde paa agahuus til førstkommende Pints, ligesom han og paabød den betin- Trygd for de tydske Borgere og Kjøbmænd, der maatte besøge rge, bekræftende midlertidigt deres Friheder og befalende Fehirder og re Ombudsmænd at gjengive dem deres Gods, samt overhoved at paa- at deres Tab blev dem erstattet. Uheldigviis have vi ikke Stæder- Gjenbreve om denne Stilstand, hvoraf vi kunne see, om ikke ogsaa e paatog sig nogen Erstatning. Dog skulde man formode at dette ej skete, i vi ved de paafølgende Fredsunderhandlinger netop ville see Kongen igtigt opregne de forskjellige Erstatningskrav. Den almindelige Be- dtgjørelse beseglebes ogsaa af de tilstedeværende Raadsherrer, Biskop lvard i Oslo, Hr. Jon Hafthorssøn, Hr. Jon Thoraldessøn, Hr. Jonssøn, Provst Peter Erikssøn, Laurents Bjørnssøn, Befalings- d paa Baagahuus, Lodin Eivindssøn paa Tunsberghuus, Gaute ssøn, Alf Haraldssøn, Kolbjørn Ketilssøn, Baard Eivindssøn, og rik Michelstorp [1]). Ved den næst paafølgende Hansedag i Stralsund 21de October kunde man saaledes bekjendtgjøre for alle de Kjøbmænd, plejede at besøge Bergen, at de nu uhindret kunde fare paa denne Stad Aar fra næste Mortensdag at regne. Det vil nemlig erindres, at det aftalt, at om end ingen endelig Fred kom istand, skulde Stilstanden det frie Handelssamkvæm dog vedvare eet Aar efter Stilstandens Ud-. Man tilskrev ligeledes Oldermændene i Bergen, at de skulde be- le Borgerne af Deventer, Ellburg og Zütphen ganske som deres Landsmænd, og vedtog at Lübeck og de preussiske Stæder af den mne Pundgjeld skulde bestride Omkostningerne ved de forrige Ge- ters Reise til Norge og deres Ophold der som Fanger. Men des- den blev der givet en Anordning for alle de tydske Kjøbmænd, der dt sig i Bergen, hvori der alvorligt paalagdes dem at overholde Ro Orden, og ikke overskride deres Privilegiers Grændser. Der gjento- her, hvad der allerede tidligere var skrevet fra Hansedagen i Juni 1366, v. S. 775) om Ustyr, ulovlige Samlinger m. m., men med flere betimelige og nyttige Tillæg, saa at man dog kan see, at det nu Stædernes alvorlige Vilje, at Kjøbmændene i Bergen skulde holde Landets Love og Kongens Forordninger efterrettelige, og ikke ved

[1]) Ogsaa disse Breve ere efter Originalerne aftrykte hos Lappenberg S. 672, 673.

Uskyrlighed og Anmasselser give Anledning til nye Ubehageligheder. „; gen", beder det blandt andet, „maa befatte sig med at kjøbe Vrag ; skibbrudent Gods, heller ikke maa den ene Tydsker af den anden kjøbe M Malt eller andet Gods til et ringere Beløb end for 100 Sh. eng Ingen Kjøbmand, Skipper, Kjøbmandssvend eller Skibsmand maa b Vaaben, under Bod af 20 Sh. engelsk, med mindre han særdeles m behøve det, og da skal han bede om Tilladelse dertil af Kjøbmændenes Ø standere, som da ej ville negte ham den". Det er kun et Spørsm om denne Tilladelse blev meddeelt med behørig Forsigtighed [1]).

Ej længe efter, den 30te November, blev en virkelig Fred sl med Danmark, og som det synes efter meget kortvarige Underhandlin da der endnu paa Hansedagen den 21de October raadsloges om For dets Fornyelse og Krigens Fortsettelse til næste Aar, og hvorledes i Danmark vilde „brende, røve, tage Skibe og gjøre Skade som man kunde". Men vi have rigtignok seet, at der ved Hansedagen den Marts havde været Tale om en Sammenkomst med danske Gesan saavelsom om en anden med Kong Valdemar den 15de April, og he kan meget have været udrettet. Fra dansk Side udstedtes Fr brevene af Rigsforstanderen Henning v. Putbusch og 24 Riddere Raadsherrer, hvoraf de fleste vare Befalingsmænd paa kongelige Sl Disse havde, som det heder, med Kong Valdemars Vilje, Samtykk Bud, og deres egen fri Vilje, samt med det menige Riges Raad thinget denne evige „Fred og Forligelse". Da Brevene ere udste Stralsund, maa man saaledes antage at de danske Herrer have be sig derhen. Ved denne Fredsslutning blev for det første det Fril brev ordlydende bekræftet og gjentaget, som Kong Albrecht nys havde stedt, og hvilket naturligviis var affattet ganske saaledes som Stæd havde foreskrevet det. De heri indeholdte Friheder og Rettigheder deels de samme, som allerede forhen var Stæderne bevilgede, deels flere nye og heel betydelige, navnlig at al Sild, der førtes til Søs nem Øresund, skulde være aldeles toldfri, og at der alene af S skulde svares en ringe Afgift, ligesom overhoved Tolden ogsaa andre Artikler nedsattes betydeligt. Men den vigtigste og for Dan mest ydmygende Indrømmelse var, at Stæderne til Erstatning for Skade, de havde lidt i Aarene næst før denne Krig, skulde nyde to Trediedele, og Kongen alene beholde een Trediedeel, af alle de Ind ter, der faldt i Skanør, Falsterbod, Malmø og Helsingborg i 16 og at de, for at de kunde nyde disse Indtægter i Fred, skulde

---

[1]) Lappenbergs Sartorius II. S. 666—678.

mme Aar have de nysnævnte fire Stæder med tilliggende Hereder i esiddelse; og til Sikkerhed igjen for, at Kongen vilde forsvare dem i ne Besiddelse, stilledes Vardbergshuus med alt hvad dertil hørte til res Raadighed i de 16 Aar, hvorfor Befalingsmanden, Konrad Molte, der selv var en af Underhandlerne, maatte give sin Forsikkring paa, han, eller hans Søn efter ham, i al denne Tid skulde holde det Stæne til Hænde. Kong Valdemar skulde besegle disse Artikler med sit re Segl, **saafremt han vilde blive ved sit Rige**, og ikke **overdrage tte til en anden Herre** i Forening med de Bisper, Riddere og vene, som Stæderne vilde have dertil paa Danmarks Vegne. Vilde ng Valdemar i sin Levetid **sette en anden Herre til Riget**, da lde de Herrer, som udstedte Fredsbrevene, ikke tilstede det uden med æderne Samtykke, og denne Tronfølger skulde med sit store Segl tilligemed de Bisper, Riddere og Svene, som Stæderne vilde have, gle dem deres Friheder. Paa samme Maade skulde der forholdes, naar ngen døde [1]). Mere ydmygende Betingelser kan man neppe tænke sig, Nøden i Danmark maa sikkert have været stor, siden Rigsraadet vemmede sig til at gaa ind derpaa. Imidlertid var denne Fredsslutg endnu kun foreløbig, thi de tydske Underhandlere erklærede at de kunde indgaa paa nogen særdeles Fred, førend de havde talt med andre forbundne Herrer og deres respective Raad. Ligeledes mangle endnu Kong Valdemars Erklæring og Besegling. Herom blev der ogsaa handlet paa den næste Hansedag, der holdtes i Stralsund den Mai 1370 [2]). Man blev der enig om at besegle Fredsbrevet, og bestede, formodentlig paa Grund af at Kong Valdemar nu var længere te, at Stædernes Breve til Kongen først skulde dateres fra Michels 1370, og da være tilstede i Stralsund for at leveres til Kongen, naar ne havde leveret sit Ratificationsbrev, beseglet med sit store Segl. Men e hindrede dog ikke, at der allerede d. 24de Mai udvexledes foreløbige dsbreve [3]), aldeles af samme Indhold som de nys omtalte, med de fornævnte danske Raadsherrer, saavelsom Erkebiskopen af Lund og to andre skoper, der i det Øjemed atter havde begivet sig til Stralsund. Kun andredes Tiden, hvori Stæderne skulde nyde de skaanske Indtægter og de de skaanske Slotte samt have Pant i Vardberg, til femten Aar, modentlig fordi man regnede, at eet Aar af de sexten nu allerede paa nærmeste var hengaaet. Udvexlingen af Ratificationsbrevene fandt

---

[1]) Suhm, XIII. 857.

[2]) Lappenbergs Sartorius II. 675—677.

[3]) Sammesteds, S. 678—684.

vel ikke Sted til den bestemte Tid, men drog sig hen til langt ud i det følgende Aar; alligevel bleve Fredsbetingelserne allerede nu satte i Kraft, eller rettere de vare det allerede fra den første Overeenskomst i November 1369, saa at man kan regne, at Freden mellem Danmark og Stæderne nu endelig var gjenoprettet. Besynderligt nok er det, at man hører saa lidet til de forbundne Fyrster ved disse Underhandlinger, uagtet jo baade Stæderne havde forpligtet sig til, ikke at slutte nogen Separatfred, og Kong Albrecht desuden ifølge Forbundstractaten havde Fordringer paa Skaane, hvis Slotte og Hereder nu bleve stillede til Stædernes Disposition. Man maa næsten formode, at Hertug Albrecht har fundet det raadeligst, at give sit Samtykke til Separatfreden, siden der endog Pintsedag den 2den Juni blev oprettet en egen Overeenskomst mellem det danske Rigsraad og Staden Rostock [1], hvorved det bestemtes, hvor vidt Rostockerne skulde kunne gaa i at understøtte deres retmæssige Herrer, Hertugerne af Mecklenburg, i Krigen mod Danmark, uden at det skulde ansees som et Fredsbrud. Hertugen havde vel indseet, at de vidtudstrakte Planer, som man havde lagt til Danmarks Erobring og Sønderlemmelse, ej kunde lade sig udføre, og fandt det vel ogsaa under Kong Valdemars fremrykkede Alder, og især nu, da det maaskee kunde være et Spørgsmaal, hvorvidt han nogensinde kom tilbage til Landet, eller da han i Fald maatte tænke paa at bestemme sin Efterfølger, raadeligst at antage en fredeligere Holdning imod Danmark for at berede sin unge Sønnesøn, der tillige var Valdemars Dattersøn, Vej til Tronfølgen. Desuden var han vel formeget beskjeftiget med Feiden mod Brandenburg til at kunne udrette synderligt paa andre Kanter. I det følgende Aar blev der virkelig sluttet Fred og Overeenskomst om Tronfølgen mellem Valdemar og Hertug Henrik [2], og formodentlig var der allerede hemmeligt indledet Underhandlinger derom, da Stæderne indgik Freden. Men med Holsterne og de jydske Herrer vedvarede Fejdetilstanden endnu.

Imidlertid nærmede Pintsen sig, da det berammede endelige Fredsmøde skulde holdes paa Baagahuus mellem den norske Konge og Raad samt Stædernes Befuldmægtigede. Begge Parter indfandt sig til den bestemte Tid, den 2den Juni [3]). Med Kongen fulgte Biskoperne af Stavanger, Oslo og Hamar, saavelsom Titulærbiskopen af Linkøping, Bror Gottskalk, Agmund Drottsete, Erik Ketilssøn Marsk, Ridderne J[illegible]

[1]) Sammestedes, S. 702.

[2]) Suhm, XIII. 690.

[3]) At Kongen og Raadet da indfandt sig, eller idetmindste ikke stort senere, lader sig skjønnes deraf at de vidtløftige Forhandlinger vare tilendebragte inden den 1ste Juli.

lgislsøn Hjerne, Narve Ingevaldssøn, Ulf Holmgeirssøn og Ulf
ssøn[1]), Svenerne Haakon Jonssøn, Hermann af Owen, Gaute
'ssøn, Lodin Eivindssøn, Henrik Michelstorp, Kolbjørn Ketilssøn,
nd Philipssøn af Losna, Otte Rømer og Gerhard Kind, altsaa en
vanlig Mængde af Raadsherrer, blandt hvilke vi ved Siden af de
ske, der udgjorde det største Antal, ogsaa finde enkelte Svenske: et
n paa at Kongen førte denne Krig ikke i Egenskab af Norges
ge alene, eller ogsaa, at den Deel af Sverige, som han endnu
e i sin Besiddelse, nu næsten regnedes som eet med Norge. Paa
dernes Vegne mødte for Lübeck, Stralsund, Hamburg, Bremen og
vrige vendiske og liflandske Stæder de lübeckske Raadmænd Hermann
'senbrügge og Gerhard af Attendorn, samt den stralsundske Bur-
Plotze, for de preussiske Stæder Johan Volmesten af Elbing, for
pen og de øvrige Stæder i Utrechts Diøcese tvende Scheppens af
pen, Goswin Lodekinssøn og Eberhard Böze, for de zeelandske Stæ-
Hugo af Lockim, for Briell Simon Frederiksson, for de hollandske
in Coppenson, for de frisiske Henrik af Heirden, for Zütphen og
urg Gerhard v. Brincke, for Stavern Arnold Henriksson, og for
enter Johan Pawemund. Der blev nu holdt langvarige Debatter
erlet vidløftige Indlæg, hvori enhver af Parterne udførligt frem-
de Besværelser, han meente at kunne gjøre over den anden, og her-
gik man endog saa langt tilbage i Tiden, som fra Forbundet mellem
gen og Hansestæderne i 1361, hvilket Forbund, som vi vide, begge
er gjensidigt beskyldte hinanden for at have misligholdt, idet Kong
on og hans Fader ikke efter Aftale indfandt sig ved Helsingborg,
Stæderne havde sluttet Separatstilstand med Kong Valdemar. Det
være altfor trættende, her at gjennemgaa den hele Skriftverling,
da de paaankede Facta allerede i det foregaaende ere omhandlede.
er tilstrækkeligt at anføre, at Stædernes Klageskrifter egentlig kun
ves af de vendiske Stæder tilligemed Hamburg og Bremen, da det
n var dem, der havde indgaaet hiint Forbund af 1361; disse Ind-
ere ogsaa rettede baade mod Kong Magnus og Kong Haakon, siden
undet sluttedes i begges Navn. Begge Parter gjorde Fordring paa
eeserstatning. Navnlig verdsatte Kongen, som vi have seet, alle de
æggelser, Stædernes Skibe i den sidste Krig og Stilstand havde an-
paa Norges Kyster[2]). Imidlertid kom det dog efter en Maaneds

[1]) Denne Ulf Jonssøn, allerede nu Ridder, var Jon Hafthorssøns Søn og Stamfader til den svenske Ætt, der siden kaldtes Roos til Ervalla. Han maa ej forverles med den anden Ulf Jonssøn, af den svenske Ætt Blaa, der ogsaa var Kong Haakons Tilhænger, og Rigsraad, men endnu ej Ridder.

Lappenbergs Sartorius II. S. 684—699.

Underhandling til Fred eller rettere til en forlenget Stilstand. :
bestemtes, at Stilstanden og det uhindrede, fredelige Samkvem mel
Norge og Stæderne for det første skulde vedvare til næste Aars
Hansdag, paa hvilken et nyt Fredsmøde som det nærværende ligele
skulde holdes paa Baagahuus, og derefter skulde den under alle Omst
digheder vedvare i de fire paafølgende Aar [1]). Saaledes sluttedes
egentlig paa fem Aar eller til Sommeren 1375, og Afgjørelsen af
statningsspørsmaalene m. m. henstødes til det næste Møde i 1371. I
for Stæderne Rostock og Wismar blev der med Hensyn til deres un
saatlige Stilling til Hertug Albrecht indtaget en Clausul omtrent af sa
Indhold, som vedtoges for Danmarks Vedkommende. I Ratificati
brevet, som Kongen udstedte samme Dag, og som beseglebes af de e
nævnte Raadsherrer, gjentog Kong Haakon udtrykkeligt Bekræftelse
de Frihedsbreve, som tidligere havde været Stæderne forundte [2]). S
dernes Ratificationsbreve bleve senere udstedte [3]). Formodentlig

---

1) Stædernes Fredsbrev er aftrykt hos Lappenberg, S. 699—701. At d
det følgende Aars St. Hansdag skulde holdes et nyt Fredsmøde nævnes i
de forhaandenværende Fredsdocumenter med udtrykkelige Ord, men det l
allerede deri, at Stilstanden siges først at være sluttet til næste St. H
og siden paa fire Aar derefter, thi ellers kunde man ligesaa godt stra
sagt indtil St. Hans 1375; det var, som vi allerede have seet
Exempler paa, ved Dagthingninger i den Tid Sedvane, først at fastsett
gen til den næste Sammenkomst, og derpaa en vis Tid efter denne, i h
Stilstanden skulde vare, selv om ingen Fred kom istand, saa at man o
fra den blotte Omstændighed at en saadan foreløbig Termin angives
slutte at denne Termin var bestemt til en ny Fredscongres, om endog
ikke er udtrykkeligt angivet. I nærværende Tilfelde have vi dog end
Par Data at støtte os til; thi for det første staar der i Stædernes F
brev, hvor hiin foreløbige Termin, førstkommende St. Hansdag, n
umiddelbart derefter: „saaledes som man ellers (eller „særskilt") er ko
overeens om (quemadmodum alias fuit placitatum), hvilket viser at de
været oprettet et eget, nu tabt, Document om den Sag, hvor Sammenkomste
have været berammet; for det andet seer man af de to lübeckske Raadm
Skrivelse, der er optagen hos Lappenberg S. 703, men, som vi ne
skulle vise, der urigtigt er henført til 1370 istedetfor til 1371, at K
og hans Raad netop i dette Aar ventede paa Stædernes Gesandter t
Møde hvortil de St. Hansdag skulde have indfundet sig paa Baaga
Dog kan man maaskee slutte af de Forhandlinger paa Hansedagen i S
sund i Mai og Juni 1371, som Suhm omtaler XIII. 684, at idet
Stæderne ikke ansaa Samlingsstedet som aldeles sikkert aftalt og
halv om halv ventede Kongen ned til sig.

2) Lappenbergs Sartorius II. 703, 704.

3) Greifswaldes Ratification er saaledes dateret 30te September 1370, Di
III. 368. Sandsynligvis ere de øvrige af samme Datum, og indleveret
samme Tid som det var bestemt at Fredsbrevene til Danmark skulde in
res, nemlig St. Michels Dag, s. ovenf.

ia enkelte hemmelige eller mundtlige Aftaler været gjorte, f. Ex. at Sigurd Hafthorssøn, der var kommen i et saa fiendtligt Forhold Tydskerne i Bergen, at man maatte befrygte idelige Sammenstød paa hvis han vedblev at være Hirdstjore der, skulde forflyttes; thi vi : ham allerede Aaret efter som Sysselmand paa Raumarike, en Stil-, der ikke kan have været saa anseelig, som hiin [1]). Men for Fre- Skyld var en saadan Forflyttelse vistnok nødvendig.

Saaledes var da omsider denne langvarige og for Norge ødelæg- e Krig tilendebragt, thi vi ville i det følgende see, at Freden nu virkelig til at vedvare. I Sammenligning med de Betingelser, som Dan- k maatte underkaste sig, kan man vistnok sige at Norge slap vel der- det blev dog ikke sønderlemmet, behøvede ikke at afstaa den mindste t til de overmodige Handelsmænd. Men Hovedvilkaaret var dog ygende nok. Thi det Handels-Aag, som Landet havde søgt at af- , maatte det atter tage paa sig, og takke dertil, og man kan lettelig ibe, at om Tydskerne forhen havde været overmodige og tøjlesløse i ge, maatte deres Overmodighed og Tøjlesløshed nu ikke kjende nogen endser, trods ethvert nok saa strengt Advarselsbrev fra Stæderne; thi triumferede nu som Sejrherrer, og det var lagt for Dagen, at Nor- Folk idetmindste ikke for Øjeblikket besad Kraft og Sammenhold nok varigt at holde dem Stangen. Det var ogsaa en uheldig Om- ndighed, at Kongen havde Krigen med Sverige at føre, og den søn- Pligt, Faderens Befrielse, at opfylde. For dette Øjemed maatte, efter de Tiders Begreber, alle andre Hensyn settes til Side. Han tte, koste hvad koste vilde, skaffe sig frie Hænder til at fortsette Kri- mod Mecklenburgerne i Sverige med størst mulige Eftertryk. Dan- ks Ydmygelse maatte betage ham alt Haab om at kunne faa nogen erstøttelse derfra, og han maatte derfor endog prise sig lykkelig ved aa Stædernes farlige Kaperkrig tilendebragt uden større Indrømmel- end dem, hvori han nu samtykkede. Men at han ikke havde opgivet alt b om at faa Overhaand igjen, og om atter at kunne indskrænke Hansea- es Velde i Landet, kan man allerede slutte deraf, at han ikke indgik bestandig Fred. Thi intet havde vel været Stæderne kjærere, end en saadan strax var bleven indgaaet og en efter al Sandsynlighed tholdsmessig stor Erstatning tilstaaet dem, medens de havde Over-

[1]) Den 19de Juni finde vi Hr. Sigurd med to kongelige Hirdmænd og begge Lagmændene for Oslo og Hamar paa Eidsvold, altsaa paa Eidsiva Thing, Dipl. N. II. 418, udstedende Vidisse af en kongelig Forordning: det er altsaa tydeligt, at han her optræder som Sysselmand. Den 6te Juli sees han at selge Jordegods paa Raumarike, Dipl. N. III. 372.

magten. Men det maa have været Kongen og hans Raadgivere, som foretrak at henskyde den endelige Afgjørelse i Fremtiden, i Haab om bedre Tider og gunstigere Forhold.

68. Fortsat Krig med Sverige. Fredsslutning ved Stockholm. Kong Magnus frigiven. Foreningen mellem Rigerne definitivt opløst.

Kong Haakon og Kong Albrecht stod nu ene lige overfor hinanden, og skulde udkæmpe Striden om Sveriges Krone og Kong Magnus's Befrielse uden fremmed Hjelp. Ikke engang af sin Fader kunde Albrecht nu vente synderlig Bistand. Hertug Albrecht var for meget optaget med sine egne Anliggender. Sønnens Stilling i Sverige var saaledes ingenlunde misundelsesverdig. Den egentlige Herre var Hertugen, ej alene fordi han ved sin faderlige Myndighed, sin Alder og sin Klogskab beherskede Sønnen, naar han var tilstede, men ogsaa fordi han, deels for at sikkre sig Indflydelse, deels for at faa de Omkostninger godtgjorte, som han havde haft for at bringe Sønnen paa Sveriges Trone, havde ladet sig vigtige Slotte og store Besiddelser overdrage som Pant, hvilke han igjen, efter de Tiders Skik, overdrog som Pante-Lehn til mecklenburgske Riddere, og det hendte da endog, at disse igjen paa lignende Maade overlod dem til andre Landsmænd. Paa denne Viis var Landet opfyldt af og udstykket mellem mecklenburgske Herrer, der betragtede sig og sine Besiddelser som Sveriges Konge uvedkommende, omgave sig med tydske Krigsfolk, og dannede en udenlandsk Magt i Staten, til Harme for de indfødte Stormænd, hvis Indflydelse derved forringedes, og til Plage for Almuen, der trykkedes og udsugedes af de fremmede Herrer [1]). Selv omgav ogsaa Kongen sig fortrinsviis med Tydskere. Vel kunde han ikke aabenbart sætte sig ud over de vedtagne Styrelsesformer, eller ignorere de indfødte Adelsmænd, der havde sat ham paa Tronen og ligesaa let kunde afsette ham igjen, idetmindste naar de atter indkaldte Kong Haakon; han maatte vel altid i vigtigere Anliggender raadføre sig med sit svenske Raad, og overdrage de vigtigste Statsembeder til dets Medlemmer; men det er dog umiskjendeligt, at det egentlig var hans tydske Omgivelser, der ledede hans Skridt, og at Sverige var paa god Vej til at blive et Lydrige under Mecklenburg. Misfor-

[1]) En fortrinlig Skildring af disse Forhold, hvortil jeg derfor kun behøver at henvise Læseren, hvis han skulde ønske nærmere Oplysning derom, findes i Styffe's Fortale til hans her ofte paaberaabte „Bidrag", S. XLVIII—LV, jevnfør ogsaa XCV—CII.

elsen herover, især blandt de ringere Klasser, der leed saa utrolig erlast ved Tydskernes Udpresninger, steeg til en farlig Gjæring, og Albrecht nu tillige ved Stilstandene, som Hansestæderne havde sluttet, uden Allierede, fandt han eller hans Raadgivere det selv ønskeligt at ie Fredsunderhandlinger med Kong Haakon. Krigen havde overed, som det synes, i den sidste Tid ej været ført med synderlig Iver, de eneste Antydninger, vi finde til at nogen Krigsoperationer skete i det forløbne Aar, er den forhen omtalte Beretning om den throndhjemske irde og Befalingsmand Reidar Darres Drab i Jemteland, thi det r os slutte til at et Streiftog har været foretaget lige til dette fjerne ke Landskab, enten fra Dalarne, eller fra Helsingeland, maaskee af ien Barnekow selv, i Liighed med dem, han foretog i 1366, og at dar med Hjelpetropper fra det Throndhjemske er ilet de indtrængende nder imøde. Ja det er endog ikke saa usandsynligt, at dette Anligde har kaldet Kongen selv til Throndhjem, thi den 28de Marts var i Nidaroos, og udgav der en Forordning, hvorom der i det følgende blive Tale [1]). De isl. Annaler tale om en Treaars Fred eller Stilstand, i allerede i 1369 blev sluttet mellem Haakon og Albrecht, men dette er nok kun en chronologisk Fejltagelse. Da Fredsmødet paa Baagahuus dtes mellem Kong Haakon og de hanseatiske Sendebud, søgte ogsaa Kong recht at benytte sig af denne Lejlighed til at aabne Underhandlinger Kong Haakon under Stædernes Megling, og sendte fra Ørebro den Mai 1370 Biskop Nikolas i Linkøping, Biskop Nikolas i Skara, Karl sson, Benedict Philipsson og Bo Jonsson, som han i 1369 havde ævnt til sin Generalembedsmand, til Ljodhuus, med Fuldmagt til at hinge med Kong Haakon og Stæderne, lovende paa Forhaand at ville dele sin Ratification paa, hvad de aftalte [2]). Om nu virkelig ogsaa hanseatiske Gesandter eller nogle af dem strax efter Tilendebringelsen Fredsunderhandlingerne med Kong Haakon den 1ste Juli fulgte ham Ljodhuus, for at deeltage i Underhandlingerne med de svenske Herrer. es vel ikke med Vished, men det er dog heel sandsynligt; thi at han begav sig derhen med sit Raad, er vist nok [3]). Men Underhand-

[1]) Norges gl. Love, III. S. 188. Forordningen er beseglet „i hans Nærværelse".

[2]) Dipl. Norv. VI.

[3]) Dette seer man deraf, at Kong Haakon, i den Befaling, han den 19de Juli lod udgaa til Indbyggerne i Baagahuus Fogderi om at ruste sig og holde sig færdige til Opbrud, udtrykkeligt siges at han nu nys i Ljodhuus tilligemed sit Raad havde samtykt med sine egne og Rigets Fjender i Sverige om en Dagthingning til næste Laurentsvake, og en Stilstand til 14 Dage derefter.

lingerne ledede ikke til andet, end at en ny Dag blev tagen til først-kommende Laurentsvake (10de August), og en Stilstand indgaaet, der skulde vedvare indtil 14 Dage derefter; til hiin Dag skulde Kongens Befuldmægtigede „ride op til Sverige“, og dagthinge „med Kongens og Rigets Fjender“ om Kong Magnus's Udløsning og Fred mellem Rigerne. Altsaa var Stedet, hvor der skulde underhandles, og som ikke udtrykkeligt angives i de Breve, der om denne Sag endnu forefindes, heelt oppe i det øvre Sverige. Saasnart Kongen var kommen tilbage til Baagahuus, den 12te Juli, udnævnte han sine Sendebud, aatte i Tallet, nemlig Hr. Jon Hafthorssøn, Hr. Erik Ketilssøn, Hr. Jon Hjerne, Laurents Bjørnssøn, Haakon Jonssøn, Henrik Michelstorp, Kolbjørn Ketilssøn og Ulf Jonssøn (Blaa), og gav dem behørigt Fuldmagtsbrev, beseglet af de tre ovennævnte Biskoper, Drottseten, Hr. Narve, Lodin Eivindssøn og Gaute Erikssøn[1]). Men da han vilde være rede til, strax at aabne Fjendtligheder eller modtage en fjendtlig Hær, hvis denne Dagthingning ikke havde bedre Udfald end den foregaaende, lod han kun faa Dage efter, den 19de Juli, fra Marstrand, Befalinger udgaa til Almuen idetmindste i de nærmeste Fylker om at holde sig krigsfærdig Nat og Dag, for paa første Bud at kunne drage ned til Kongen og samle sig under hans Banner. Det er i dette Krigs-Udbud, at den Forandring i Ledingspligtens Opfyldelse, som vi ovenfor have omtalt, allerførst vides at have været gjort gjældende. „Vi byde Eder“, heder det, „at I er tilrede med Eders Hest og Vaaben til Rigets Vern og Eders egen Fred og Frelse, saa at hver fem Bønder udruste den sjette med en god Hest, Vaaben og Kost, og sidder saaledes ferdige Nat og Dag til at fare syd til os, naar I faa nærmere Bud. Vore Ombudsmænd og Sysselmænd byde vi at nevne de Mænd og Heste til denne Ferd og Rigets Vern, som de under sin Eed og Redelighed ansee for de tjenligste, og vi byde dem, der blive opnevnte, enten til at fare eller til at skaffe Heste og Vaaben, at holde sig vore Ombudsmænds Tilsagn efterrettelige, saafremt enhver af dem, der i en for Landet saa magtpaaliggende Sag som denne unddrager sig fra at opfylde sin Pligt, ikke vil lide den Straf derfor, som Loven foreskriver for alle dem, der hindre Kongens Krigsferd. Men skulde en saa stor Hær — som Gud forbyde — angribe Landet, at hele Almuen behøves, da skal der opskæres Hærør og sendes om baade til Lands og Vands, efter Lovens Bud, og da skulle alle være rede til at vende sig did, hvor det mest behøves, under den af Loven bestemte

---

[1]) Fuldmagtsbrevet er meddeelt i Paraphrase hos Huitfeldt, S. 548, Suhm, XIII. 674.

:af" [1]). Til Tegn paa, at ogsaa Raadet samtykkede i disse Befalin-
. blede Brevene medbeseglede af Erkebiskopen, der imidlertid ogsaa var
men til Kongen, af Biskoperne i Oslo og Hamar, samt af Drottse-
i de øvrige Biskopers og mange andre gode Mænds Nærværelse [2]).
n synes endog at maatte antage, at et virkeligt **Rigsmøde** har været
)t her, for at raadslaa om den bedste Maade til at befrie Kong Mag-
, der nu allerede sad fangen paa femte Aar.

Man erfarer intet nærmere om disse Underhandlinger, men at de
ledede til noget tilfredsstillende Resultat, sees noksom deraf at Kri-
fornyedes i det følgende Aar. Det er dog af flere Omstændigheder
usandsynligt, at Stilstanden mellem Haakon og Albrecht fornyedes
en kort Tid. Men imidlertid havde Kong Haakons Sendebud,
raf Fleerheden vare svenske, haft den bedste Lejlighed til, personligt at
e Stemningen i Sverige at kjende, og af egen Erfaring at overtyde sig
den Utilfredshed og Gjæring, som herskede især blandt de ringere
isser. De Begivenheder, som fulgte strax efter, gjør det ingenlunde
ndsynligt, at de benyttede Lejligheden til at ophidse Gemytterne end
re, raade Almuen til at gjøre Opstand, og til ogsaa at bearbeide og
de enkelte af de fornemme og mægtige Mænd, navnlig den urolige Biskop
ikolas af Linkøping, hvilken vi ej længe efter ville see at optræde som
ng Albrechts Modstander. Kong Haakon tilbragte endog et Par
aaneder i eller ved Baagahuus, beskjeftiget, som man maa antage, med
rberedelser til det forestaaende Krigstog, hvis Uundgaaelighed nu maa
e været indlysende. Dog synes allerede enkelte fjendtlige Sammen-
) mellem Tilhængerne af begge Partier at have fundet Sted. I Oc-
er befalede Kong Haakon, under sit Ophold i Dragsmark, Marsken
. Erik Ketilssøn og Ulf Jonssøn at gribe og for Kongens Ret at

[1]) Dipl. N. II. 410. Brevet er vel kun henvendt til Indbyggerne i Baagahuus Fogderi (Lehn), men man kan saameget mindre tvivle om at lignende, nu tabte, Breve ere udgaaede til andre Landskaber, som dette Brev selv paa hiin Henvendelse nær har en fuldkommen almindelig Charakter (der tales om „Sysselmænd og Ombudsmænd" o. s. v.) og desuden det Brev af Kong Haakon til Bønderne paa Raumarike, Ringerike, Hadeland og Oslo Fehirdsle af 16de Mai 1371, hvori der handledes om deres Undladelse af at gjøre Udfareleding (sst. 417), aabenbart sigtes til det samme Paabud.

[2]) Siden Erkebiskopen først nu nævnes som nærværende, er det tydeligt at han ej kan have deeltaget i Forhandlingerne paa Baagahuus og siden i Ljodhuus, da hans Besegling i saa Fald ej havde kunnet mangle. Han er formodentlig kommen for seent afsted, og har neppe truffet Kongen førend i Marstrand, hvor han enten er ankommen med Skibslejlighed fra Oslo, eller paa sit eget Skib heelt fra Nidaroos. Dette kunde maaskee bedst forklare, hvorfor han ej er indtruffen i rette Tid.

indbringe en Sven Bassesøn, formodentlig en Svensk, og hans Følge-svene, der imod Rigets Ret og Kongens Brev havde fanget og bundet hans Tjenere. Ligeledes forbød han under Fredløsheds Straf Indbyggerne i Vermeland og fra Dal at huse eller hjelpe ham. Denne Sven Bassesøn maa saaledes vel have været en mægtig Mand i Vermeland eller paa Dal, som nu var gaaet over paa Kong Albrechts Parti[1]. Længer ud paa Høsten var Kongen i Oslo, sandsynligviis fordi hans unge Dronning Margrete da ventede sin Nedkomst, og han havde ogsaa den Glæde, at hun i Adventstiden, omkring 1ste December, fødte ham Sønnen **Olaf**[2]. Men i Begyndelsen af det følgende Aar finde vi ham langt inde i Vestergøtland, ja endog i Besiddelse af Axvalla Slot med tilliggende District, som tre Aar forud var faldet i Mecklenburgernes Hænder, men hvor nu Laurents Bjørnsøn, der før havde været Høvedsmand paa Baagahuus, førte Befalingen. Om Kong Haakon først nu gjorde denne vigtige Erobring, eller Slottet allerede i 1369 var faldet i hans Hænder, vides ikke[3]. Derved var hele Vestergøtland atter kommen i Kong Haakons Besiddelse, paa de Dele nær, som de Tydske endnu havde inde, og han kunde drage sine Tropper sammen lige paa Grændsen af Nærike, naar han skulde tiltræde det Tog, han forberedede.

Men imidlertid var den Gjæring, der allerede længe havde hersket blandt Opsvearne, brudt ud i **aabenbar Opstand**. De havde endog l…

---

[1]) Dipl. N. I. 407. 407. Begge Breve ere skrevne paa een Dag, men det første bestemt for hans norske Undersaatter, paa Norsk, og det andet, henvendt til Indbyggerne i Vermeland og Dalsland, paa Svensk. Det er ikke uden Interesse at see, hvorledes Sprogforskjelligheden her nøje er iagttaget.

[2]) Olafs Fødsel henføres i Chron. af 1415 (Scr. r. Sv. S. 58) til 1371, ligeledes i det af 1430 (sstds S. 29). Men de bedste islandske Annaler angive 1370 som hans Fødselsaar, og at dette er det rette sees deraf, at Olaf allerede omtales i det Forliig af 14de August 1371, som Hertug Henrik af Mecklenburg sluttede med Kong Valdemar (Suhm XIII. 691); thi naar Olaf var fød ved Adventstider, som Chron. af 1415 angiver, og som der ej synes at være Grund til at betvivle, kunde han saaledes ikke være fød i 1371. Dette bestyrkes ogsaa deraf, at vi see Haakon, der ellers i denne Tid paa Grund af det fjendtlige Forhold til Sverige mest opholdt sig ved Elven, den 1… November i Oslo (Dipl. N. II. 412), thi det var upaatvivleligt for at være tilstede hos sin Hustru, naar hun fødte sit Barn. At Olaf fødtes i Oslo, siges udtrykkeligt i de islandske Annaler. Snarest har det vel dog været paa Akershuus, hvor Hoffet og Dronningen havde sit Hovedtilhold, men som nævnedes til Oslo.

[3]) Den 15de Februar 1371 udgav Laurents Bjørnsøn, som Høvedsmand paa Arevall, en Befaling til nogle af Fogderiets Indbyggere, og Kong Haakon selv udstedte fra Aaranes den 28de Febr. en Befaling til Vermlendingerne. Styffe, Bidrag, S. XVI.

udgaa en Opfordring til alle deres Landsmænd søndenfor Tiveden Kolmorden om at gjøre fælles Sag med dem, og udtalte her i de ceste og mest uforbeholdne Udtryk, deres Forbittrelse mod Tydskerne og ng Albrecht. „Vi klage“, skrev de, „for Gud og alle hans Hellige, e gode Christne, Konger, Høvdinger, Herrer og Stæder, over den d og Uret, Trældom og Umildhed, som I og vi og hele Sveriges mue har taalt af de tydske Mænd siden Hertugen af Mecklenburg og s Søn Hr. Albrecht, der skulde være vor Konge, fik Magt over os; klage af vor højeste Nød, som vi nok kjende og kunne bevise hvor vi le, og som vi ofte have forestillet Hr. Albrecht, som vor Konge skulde e, men som er en ret Meeneeder, og med sin Fader en ret Forræder Sveriges Rige, og hos hvem vi heller ingen Hjelp eller Lise have faaet, aabenbart er over hele dette Land, og aabenbart skal være saa vide i Christendommen naar; og affige vi os herved førnævnte Hr. Alcht, hans Fader, og alle Tydskerne over hele Sverige, hvilke have ilde handlet baade til Liv og Lemmer, og ville vi holde os under d og hans Moder Jomfru Maria og Rigets hellige Skytspatroner, it under den ærlige og gode Herre Kong Magnus, uanseet at er fangen, hvilken vi ville hjelpe af den Vaande med al vor Magt, have det Haab til Gud, at vi med ham skulle blive under Ret og . Med alle dem, der gjør fælles Sag med os, ville vi gladeligen e og dø, dem derimod som modstaa os og ikke hjelpe os, ville vi neds og fordærve, og agte lige ved de Tydske, saa længe en af os er i e. Vil Rigsraadet sætte sig i Spidsen for os, da tage vi gjerne derid, ville de ikke, da skal Skylden være deres, om end Skaden er baade s og vor“ [1]). At Udbruddet af denne Opstand virkelig var fremldet ved de Sendebud, der forrige Aar paa Kong Haakons Vegne de været oppe i Sverige og dagthinget, har man saa meget mere und til at tro, som vi nu finde flere af dem, nemlig Hr. Erik Ketilsselv, Ulf Jonssøn (Blaa), og Henrik Michelstorp, i Spidsen for surgenterne. Foruden dem finde vi flere af Kong Magnus's gamle hængere, som Fjellar Piik, Axel Ketilssøn, Knut Algøtssøn og flere rdmænd eller Halv-Nordmænd, af dem, der havde Besiddelser i begge ger, og hvis Nationalitet saaledes paa en Maade var svævende, som : Ulf Jonssøn, Søn af Hr. Jon Hafthorssøn, Ulf Holmgeirssøn, Oddssøn, Anund Hatt, Alf Haraldssøn, Baard Eivindssøn. I

[1]) Denne merkelige Skrivelse, som meddeles allerførst af Olaus Petri (S. 141), i umiddelbart Sammenhæng med Kong Haakons Tog til Stockholm 1371, men forresten uden Aarstal, er af Messenius og andre urigtigt henført til 1367, uagtet der fra den Tid ikke findes Spor af nogen Opstand mod Albrecht.

Spidsen for dem alle nævnes Biskop Nikolas af Linkøping. Blandt de øvrige var der maaskee flere, som tidligere havde hyldet Kong Albrecht. Denne havde begivet sig over til Tydskland, formodentlig for at undgaa den truende Fare og søge Hjelp hos sin Fader [1]). Opstanden maa have grebet overmaade hurtigt om sig, thi endnu i November 1370, da Kong Albrecht var i Søderkøping, lader det til at alt var roligt, medens allerede i den første Halvdeel af April en heel Insurgenthær nærmede sig Stockholm, og slog Leir ved Gedsviken, kun lidt over en Miil derfra. Marsken Karl Ulfsson, Benedict Philipsson, Bo Jonsson og mange andre af Kong Albrechts Raadsherrer og Tilhængere vare inde i Staden. At de alvorligt frygtede en Beleiring, sees noksom deraf, at de tilligemed nogle af Stadens fordeelmeste tydske Borgere paa de øvriges Vegne begave sig ud i den fiendtlige Leir, for ved Underhandlinger at afvende Faren. Det lykkedes dem ogsaa den 15de April at bringe en Overeenskomst til Veie, ifølge hvilken der skulde være en Stilstand mellem begge Partier til førstkommende Pints (25de Mai) og siden efter i fire Uger fra Opsigelsesdagen. Om endog Kong Albrecht eller hans Fader før Tidens Udgang kom til Stockholm, skulde dog Stilstanden overholdes, og Kong Magnus imidlertid behandles hæderligt og mildt, og ikke bringes bort fra Stockholm enten til Lands eller til Vands [2]).

---

[1]) I Overeenskomsten af 15de April staar der udtrykkeligt, at Kong Albrecht var dragen af Landet, og at han og hans Fader samt deres Hjelpere maatte vild kunde komme tilbage inden Stilstandens Udgang.

[2]) Det herom oprettede Document, der endnu findes i det svenske Rigsarchiv, er aftrykt i Styffes Bidrag, No. 44, S. 131—133. Det er her af megen Interesse, at merke sig Navnene paa de Herrer, der her fra begge Sider optraadte som Contrahenter, thi man faar derved en god Oversigt over, hvilke der stod paa Magnus's og hvilke paa Albrechts Parti; blandt de første, der her handlede i Egenskab af svenske Mænd, ville vi siden møde ikke faa, der senere spillede en betydelig Rolle i Norge, og om de endnu ikke vare, saa dog siden bleve Nordmænd. Som Repræsentanter for Insurgenterne eller Magnus's Tilhængere nævnes Biskop Nikolas af Linkøping, Hr. Erik Ketilsson, Nanne Arnbjørnsson (Sparre), Jon Uddsson (i norske Breve Oddsson, Oddesson), Magnus Sture, Knut Algotsson, Byrge Thuresson, Ulf Jonsson (Jon Hafthorssons Søn), Ulf Holmgeirsson, Ragnvald Philipsson, Fjellar Plik, alle Riddere, og følgende Svene: Ulf Jonsson (Blaa), Axel Ketilsson, Tubbe Eriksson, Bengt Eivindsson, Jon Gregorinsson, Klement Petersson, Peter Israelsson, Benedict Nikolasson, Gynter, Peter Brodersson, Jon Martinsson, Anund Hall, Thure Eriksson, Gotstav Laurentsson, Abraham Andresson, Olaf Sveinsson, Alf Haraldsson, Henrik Michelstorp. Paa Albrechts Side optrede Ridderne Karl Ulfsson, Magnus Gislesson, Benedict Philipsson, Stephan Ulfsson, Anund Jonsson, Benedict Nikolasson, Magnus Haakonsson, Nikolas Gedde, Steen Benedictsson, Bo Boson, og Svenerne: Bo Jonsson Generalembedsmand, Arnvid Gotstavsson, Finnvid Finnvidsson, Magnus Finnvidsson, Magnus

Aarsagen, hvorfor Insurgenterne gik ind paa denne Stilstand [illegible] ifor strax at skride til en Beleiring, var maaskee den, [illegible] k ventede sig noget heldigt Udfald af den, hvis den skulde [illegible] ug, da en stor Deel af Hæren formodentlig bestod af „[illegible] Karle", som det i Stilstandsbrevet heder, og disse vel [illegible] almodighed til at ligge længe i Feldten. Desuden haabede [illegible] ne udrette mere, naar Kong Haakon viiste sig i Spidsen for [illegible] r. Det kunde synes rimeligt, at han personligt havde [illegible] urgenterne, der vilde have hans Fader paa Tronen igjen. [illegible] end, der hørte til hans nærmeste Omgivelser, som Erik Ketilssøn, Jonssøn, Fjellar Piik o. fl. kunde være med paa Toget, var [illegible] mindste for Tidens Skyld intet i Veien for at han selv havde sat sig Spidsen, især da han i Slutningen af Februar, netop paa den Tid, man maa antage, at Hæren samledes, opholdt sig saa langt øster som Varanes i Vestergøtland. Man maa derfor antage, at han er bleven age, fordi han endnu ikke havde faaet det tilstrækkelige Antal Tropper lede. Thi han havde virkelig ladet Breve udgaa om at de i hans forrige eve omtalte Krigsmænd nu skulde fare afsted, men Bønderne paa Raumrike, Hadeland, Ringerike og Oslo Fehirdsle havde undladt at adlyde, at den Styrke, der indfandt sig hos ham, neppe var tilstrække. Han ilagde dem derfor ogsaa efter sin Tilbagekomst til Elven ved Brev, udstedt i Ljodhuus, den 16de Mai, en Bod af ½ Mk. Penin: for hver Fuldgjerde-Bonde, og ¼ Mark for hver Halvgjerde-Bonde, udrede til Fehirden i Oslo Hallvard Jonssøn, og dette var dog kun Formildelse af den lovbestemte Straf, som han paa gode Mænds bøn eftergav, imod at de for Eftertiden viiste sig villigere til at komme hans Udbud [1]). Man maa imidlertid formode, at Insurgen-es Anførere fremdeles beholdt de Stillinger og faste Pladse, som de ved lstandens Afslutning indtog, og saaledes var dog Arbeidet meget letfor Kong Haakon, naar han engang blev færdig med sine Udrustier.

Disse bleve nu vel ogsaa ivrigt paadrevne. Men imidlertid foreden Fredscongres med Stædernes Gesandter, som ved den sidste

---

Borse, Harald Karlssøn, Harald Kase, Folke Nikolassøn, Magnus Kase, Benedict Jonssøn, Stephan Stangenberg, Magnus Throttessøn, Byrge Ulfssøn, Peter Ribbing, Nikolas Ketilssøn, Christopher Michelstorp, Steen Bossøn. Af hine finde vi senere Erik Ketilssøn, Jon Oddssøn, Ulf Holmgeirssøn, Ulf Jonssøn, Gynter (af Wedhousen), Alf Haraldssøn, Jon Martinssøn, Benedict Nikolassøn som norske Raadsherrer eller Sysselmænd.

[1]) Dipl. N. II. 417.

Tractat var berammet at skulle finde Sted paa Baagahuus ved St. Hans-dags Tider. Denne Dag faldt Kongen maaskee paa Grund af Udrustningerne mindre belejlig, thi allerede i Pintsedagene (v. 25de Mai) sendte han Biskop Gottskalk ned til Stralsund, hvor Stædernes Raadmænd da forsamlede sig til Hansedag, med Forslag om at en ny Dag til Underhandling om en evig Fred maatte blive fastsat til den 8de Septembr. Hertil svarede Stæderne, hvis Deputerede denne Gang vare forsamlede i Stralsund mere end fer Uger, at dette ej lod sig gjøre, fordi de Bud, som de isaafald maatte sende ham, allerede var beskikkede til Dagthingning med andre Herrer paa samme Tid; de spurte derimod om Mødet ikke kunde blive berammet til førstkommende 15de August eller 14 Dage før. Men til den Tid, svarede Broder Gottskalk, vilde Kongen være langt borte i Sverige, og have saa mange vigtige Ting fore, at han umulig vilde kunne indfinde sig til noget Møde. De Deputerede bad derfor om, at Mødet heller maatte opsettes til næste Aars 1ste Mai, paa Baagahuus eller et andet Sted. Alt dette blev meldt Kongen ved en egen Gesandt og et Brev, dateret den 24de Juni, som var affattet i saadeles ærbødige og høflige Udtryk, og i hvis Begyndelse det heed, at de egentlig havde ventet ham ned til Stralsund, men for det Tilfælde at han ikke kom, havde villet sende Gesandter til Baagahuus — da Gottskalk kom med det nysomtalte Ærende[1]). Hiin Gesandt medbragte og beseglede Stilstandsbreve fra Stæderne, med Anmodning til Kongen, om at maatte faa det Brev tilbage, som Sendebudene Aaret forud havde afgivet, og som altsaa kun var at betragte som midlertidigt, da det var udstedt i alle Stædernes Navn, medens disse sidste vare udstedte af hver Stad for sig. Biskop Gottskalk var imidlertid, som det synes, vendt tilbage uden bestemt Besked, og Kong Haakon maa have staaet i den Formening, at Stæderne dog ønskede at lade det blive ved den første Aftale, nemlig at Mødet skulde holdes førstkommende St. Hansdag paa Baagahuus, thi han begav sig derhen med Erkebiskop Olaf og sine øvrige Raadsherrer, ventende paa de tydske Gesandter. Dog er det vel muligt, at han og hans Raadsherrer neppe havde indfundet sig saa nøjagtigt, hvis han ikke, hvad man maa formode, tillige skulde raadslaa med dem og sine andre Mænd om det forestaaende Felttog. Men endnu inden hiint Brev kunde have naaet ham, sendte han Biskop Gottskalk atter ned til Stralsund; denne ankom her den 1ste Juli, og meldte, at Kongen med Erkebiskop Olaf og hans Raads-

[1]) Suhm (efter Referatet af Hansedagens Forhandlinger i Recessus Hans. XIII. 684, 685.

ne forgjeves havde ventet paa at Gesandter fra Stæderne de indfinde sig hos ham paa Baagahuus, som det var bestemt, at han heller ikke var bleven underrettet om et Møde, som nys e været aftalt med danske Raadsherrer, og som nu strax skulde es i Vordingborg. Tagende dette som en Tilkjendegivelse fra Kong kons Side om at han maaskee ønskede at være tilstede ved denne mmenkomst, lod de forsamlede Raadmænd Biskop Gottskalk strax seile ge med fuldstændig Underretning om Aftalen, udtalende det oprig- Ønske, at Kongen, om muligt, personligt vilde indfinde sig paa dingborg, eller at han ogsaa skriftligt vilde melde dem, hvor det vilde ham beleiligst at modtage dem, thi da skulde de gjerne komme til ham. alt dette underrettede siden de lübeckske Raadmænd Jakob Pleskow og nann v. Osenbrügge, Stadens Deputerede ved Mødet, deres Raad n Skrivelse, dateret fra Stralsund den 7de Juli, ferdige til med første ige Vind at afgaa til Vordingborg[1]). Naar man ellers hører om

---

[1]) Dette Brev, der mangler Aarstal, er aftrykt efter hvad der maa antages for Originalen, der opbevares i Lübecks Archiv, hos Lappenberg, Sart. II. S. 705, 706. Men det er der urigtigt henført til 1370. At 1371 er det rette Aar, lader sig med fuldkommen Sikkerhed godtgjøre. Det er nemlig skrevet i Stralsund af Raadmændene Jakob Pleskow og Hermann v. Osenbrügge, Mandag efter Aattendedagen efter Petri og Pauli Messe, altsaa Mandagen efter 6te Juli, og strax i Begyndelsen af Brevet heder det, at Hr. Gottskalk var ankommen Tirsdagen forud, med den Besked, at Kongen forgjeves havde ventet dem paa Baagahuus ved St. Hansdagstider. Men nu see vi af de Breve, som udferdigedes angaaende Stilstanden af 1ste Juli 1370, at en af de lübeckske Befuldmegtigede, som da befandt sig paa Baagahuus og nævnes allerførst blandt Udstederne af Stædernes Frihedsbrev, netop var Hermann v. Osenbrügge (Lappenbergs Sartorius II. 699) og at en af de Herrer, der beseglede med Kongen og saaledes ogsaa da deeltog i Forhandlingerne paa Baagahuus, var Biskop Gottskalk. Hvis nærværende Brev var af 1370, vilde paa den Maade baade de lübeckske Raadmænd og Gottskalk have været paa Baagahuus og i Stralsund paa samme Tid, ja Gottskalk endog saagodtsom paa en og samme Dag, da hiin føromtalte Tirsdag i 1370 falder paa 2den Juli. Raadmanden kunde vel, om han den 1ste Juli havde været paa Baagahuus, og var reist til Tydskland umiddelbart derefter, uden først at begive sig til Ljodhuus (hvad man dog næsten maa antage at Gesandterne gjorde), være ankommen til Stralsund inden 7de Juli, men han og hans Collega sige jo selv, at de slet ikke havde været i Norge, og at Kongen allerede d. 24de Juni forgjeves havde ventet dem paa Baagahuus. Altsaa kan der her ikke være Tale om 1370. Men der kan heller ikke være Tale om noget senere Aar end 1371, da Erkebiskop Olaf var død inden dette Aars Udgang. — Besynderligt nok er det ellers, at de lübeckske Raadmænd kalde Erkebiskopen Nicolaus istedetfor Olaus. De have vel troet, at dette Navn, ligesom det tydske Claus, kun var en Forkortning af Nicolaus.

disse idelige Frem- og Tilbage-Ferder af Biskop Gottskalk, mellem Baagahuus og Stralsund, da ligger den Formodning nær, at han ikke havde med Hansedagen alene at bestille, men at han og skulde underhandle med Hertug Albrecht og hans Søn Kongen om Kong Magnus's Befrielse, og den Rolle, han spillede en Maaneds Tid senere, giver god Grund til at antage, at han ved Siden deraf ogsaa har taget sin egen Fordeel i Agt, og tilbudt hine Fyrster at skaffe dem bedre Betingelser, end de under værende Omstændigheder egentlig kunde vente, naar de vilde hjelpe ham til at komme i Besiddelse af den Biskopsstol, hvortil Paven havde til[illegible] det ham, og i hvilken de nu ej kunde ønske at opretholde hans Medbejler Biskop Nikolas, der havde sat sig i Spidsen for Insurgenterne.

Naar Stæderne i det Erende, de medgav Biskop Gottskalk til Kong Haakon, udtalte det Ønske, at han vilde overvære Mødet paa Vordingborg, da havde de neppe noget Haab om at dette vilde skee, thi Gottskalk havde allerede underrettet dem om, at han ved Begyndelsen af August vilde være langt inde i Sverige, og da de nok maatte kunne vide, at der her var Tale om et Krigstog, maatte de ligeledes kunne begribe, at det umiddelbart før dette vilde være ham en Umulighed at begive sig ned til Danmark, om endog for nok saa kort Tid. Om hans Udrustninger vides forresten intet. Man synes at maatte antage, at han [illegible] har faaet et tilstrækkeligt Antal Tropper fra Norge, og at flere af Sysselmændene, som Hr. Jon Hafthorssøn, Hr. Agmund Finnssøn, o[illegible] hoved flere af de ved Mødet paa Baagahuus forsamlede Herrer, [illegible] det nærmeste de samme, som var der Aaret forud, deeltog i Toget [illegible] deres Huustropper. Det er vist, at Hr. Jons yngre Søn Ha[illegible] Jonssøn ledsagede Kongen[1]). Desforuden maa man antage, at [illegible] eller de fleste Herrer, som vare dragne mod Stockholm i Spidsen [illegible] Insurgenthæren, fremdeles opholdt sig i Nærheden, og forenede sig [illegible] Kong Haakon; det var idetmindste Tilfældet med Hr. Erik Ketilssøn [illegible] begge Ulf Jonssønnerne[2]). Derimod blev Hr. Sigurd Hafthorssøn ik[illegible] med, ja han havde ikke engang været tilstede ved Mødet paa Baagahuus, og tilbragte nu den Tid, Krigstoget gik for sig, i Oslo, meget syg. Erkebiskop Olaf vendte ligeledes tilbage til Oslo, hvor han kort efter afgik ved Døden[3]).

Allerede først i August stod Kong Haakon med sin Hær for[illegible]

---

[1]) Dette sees deraf, at han den 24de August, kort efter Fredsslutningen, var m[illegible] at besegle et Brev i Stockholm, hvorved Ridderen Leek Offradssøn pantsatt[illegible] Jordegods i Vestergøtland til Hr. Erik Ketilssøn.

[2]) Ogsaa disse Mænd beseglede det nysnævnte Brev.

[3]) Dette, saavelsom Sigurd Hafthorssøns Sygdom, erfares af et Brev fra Kongens Klerk, Henrik Henrikssøn, hvorom mere siden. Den 6te Juli var Sigurd paa Raumarike, altsaa ikke hos Kongen. (Dipl. N. III. 372).

tockholm, og forskandsede sig paa Norrmalm [1]). Enkelte Sammen-
d og Fegtninger mellem hans Hær og Forsvarerne af Staden have
modentlig fundet Sted, idetmindste blev der gjort Fanger [2]). Kong
brecht var imidlertid kommen tilbage eller kom idetmindste strax
er, maaskee ledsaget af nogle mecklenburgske Krigsfolk, men ikke af sin
der, der fremdeles var optagen af sine egne Anliggender i Tydskland.
ns Stilling var heel betænkelig, thi Folket hadede ham, og havde
gsraadet fulgt den ovenfor omtalte Opfordring, som var udgaaet fra
-Svearne, vilde det have været forbi med hans Kongedømme. Men
var paa den anden Side at forudsee, at om Magnus atter kom til
ret ved Insurgenternes Hjelp, da vilde de mægtige Herrer blive nødte
at give Slip paa mange af de Fordele, som de saa utilbørligt havde
endt sig paa deres øvrige Medborgeres Bekostning. Vel vidende dette,
rimeligviis følgende de Raad, som hans Fader allerede ved hans Af-
e fra Tydskland havde medgivet ham, viiste Kong Albrecht sig villig
at overlade saagodtsom hele sin kongelige Myndighed i Raadets Hæn-
, naar han kun fik beholde Kongenavnet; og forinden endnu noget
eliig mellem Kongerne var kommet istand, afgav han den 9de
gust en Forskrivning, hvorved han, erkjendende, at han ikke havde
de saa streng Ret over sine Mænd, som han burde, overlod til Rigs-
det saavel alle de Slotte og Landskaber, han nu selv indehavde, som
i, han herefter maatte faa indløst fra sin Fader eller paa andre Maader
de erhverve. Med andre Ord, han overdrog næsten al Magt til Raadet,
skulde bestaa af Erkebiskopen, de sex Biskoper, og tolv verdslige Herrer,
som i Tilfelde af enkelte Medlemmers Frafald kunde supplere sig selv.
indt de tolv Herrer, hvis Navne udtrykkeligt anføres i Forskrivnin-
, var ogsaa fire af dem, som Aaret forud havde været Kong Haa-
s Sendebud, nemlig Hr. Erik Ketilssøn, Hr. Jon Hjerne, Ulf Jons-
og Laurents Bjørnssøn [3]). Om man havde optaget disse Herrer
Medlemmer af Raadet uden at spørge dem ad, for derved at vinde

---

[1]) Der findes et Brev af Kong Haakon, dateret Lejren udenfor Stockholm 2den August. Lagerbring III. 537.

[2]) Dette sees af det nysnævnte Brev vedkommende Ridderen Leef Offradssøn, sammenholdt med et andet, som Kong Albrecht udstedte tre Dage senere. Den 24de August pantsatte Leef Offradssøn sit fædrene og mødrene Gods i Vestergøtland til Hr. Erik Ketilssøn; den 27de erkjendte Kong Albrecht at skylde ham 300 Mkr. brendt for hans Fangenskab og den Skade han paa Kongens Vegne havde lidt, og pantsatte ham derfor noget Gods i Vestmanland. Altsaa var Leef Offradssøn tagen til Fange af Hr. Erik Ketilssøn, og løskjøbte sig ved at afstaa sit Arvegods.

[3]) Hadorphs Riimkrønike, 2. D. S. 35—37.

disse idelige Frem- og Tilbage-Ferder af Biskop Gottskalk, mellem Baaga-huus og Stralsund, da ligger den Formodning nær, at han ikke havde med Hansedagen alene at bestille, men at han og skulde underhandle med Hertug Albrecht og hans Søn Kongen om Kong Magnus's Befrielse, og den Rolle, han spillede en Maaneds Tid senere, giver god Grund til at antage, at han ved Siden deraf ogsaa har taget sin egen Fordeel i Agt, og tilbudt hine Fyrster at skaffe dem bedre Betingelser, end de under nu-værende Omstændigheder egentlig kunde vente, naar de vilde hjelpe ham til at komme i Besiddelse af den Bispopsstol, hvortil Paven havde til-det ham, og i hvilken de nu ej kunde ønske at opretholde hans Medbej-ler Biskop Nikolas, der havde sat sig i Spidsen for Insurgenterne.

Naar Stæderne i det Ærende, de medgav Biskop Gottskalk til Kong Haakon, udtalte det Ønske, at han vilde overvære Mødet paa Vording-borg, da havde de neppe noget Haab om at dette vilde skee, thi Gott-skalk havde allerede underrettet dem om, at han ved Begyndelsen af Au-gust vilde være langt inde i Sverige, og da de nok maatte kunne vide at der her var Tale om et Krigstog, maatte de ligeledes kunne begribe at det umiddelbart før dette vilde være ham en Umulighed at begive sig ned til Danmark, om endog for nok saa kort Tid. Om hans Udru-ninger vides forresten intet. Man synes at maatte antage, at han har faaet et tilstrækkeligt Antal Tropper fra Norge, og at flere af Sy-selmændene, som Hr. Jon Hafthorssøn, Hr. Agmund Finnssøn, og hoved flere af de ved Mødet paa Baagahuus forsamlede Herrer, det nærmeste de samme, som var der Aaret forud, deeltog i Toget m deres Huustropper. Det er vist, at Hr. Jons yngre Søn Ha Jonssøn ledsagede Kongen [1]. Desforuden maa man antage, at eller de fleste Herrer, som vare dragne mod Stockholm i Spidsen Insurgenthæren, fremdeles opholdt sig i Nærheden, og forenede sig Kong Haakon; det var idetmindste Tilfældet med Hr. Erik Ketilssøn begge Ulf Jonssønnerne [2]. Derimod blev Hr. Sigurd Hafthorssøn med, ja han havde ikke engang været tilstede ved Mødet paa Baagahuus, tilbragte nu den Tid, Krigstoget gik for sig, i Oslo, meget syg. Erkebisk Olaf vendte ligeledes tilbage til Oslo, hvor han kort efter afgik ved Døden [3].

Allerede først i August stod Kong Haakon med sin Hær

[1] Dette sees deraf, at han den 24de August, kort efter Fredssluttningen, var med at besegle et Brev i Stockholm, hvorved Ridderen Leek Offradssøn pantsat Jordegods i Vestergøtland til Hr. Erik Ketilssøn.

[2] Ogsaa disse Mænd beseglede det nysnævnte Brev.

[3] Dette, saavelsom Sigurd Hafthorssøns Sygdom, erfares af et Brev fra Kon-gens Klerk, Henrik Henrikssøn, hvorom mere siden. Den 6te Juli var Si-gurd paa Raumarike, altsaa ikke hos Kongen. (Dipl. N. III. 372).

Stockholm, og forskandsede sig paa Norrmalm [1]). Enkelte Sammen-
ød og Fegtninger mellem hans Hær og Forsvarerne af Staden have
modentlig fundet Sted, idetmindste blev der gjort Fanger [2]). Kong
Albrecht var imidlertid kommen tilbage eller kom idetmindste strax
ter, maaskee ledsaget af nogle mecklenburgske Krigsfolk, men ikke af sin
ader, der fremdeles var optagen af sine egne Anliggender i Tydskland.
ans Stilling var heel betænkelig, thi Folket hadede ham, og havde
igsraadet fulgt den ovenfor omtalte Opfordring, som var udgaaet fra
-Svearne, vilde det have været forbi med hans Kongedømme. Men
var paa den anden Side at forudsee, at om Magnus atter kom til
ret ved Insurgenternes Hjelp, da vilde de mægtige Herrer blive nødte
at give Slip paa mange af de Fordele, som de saa utilbørligt havde
endt sig paa deres øvrige Medborgeres Bekostning. Vel vidende dette,
rimeligviis følgende de Raad, som hans Fader allerede ved hans Af-
e fra Tydskland havde medgivet ham, viiste Kong Albrecht sig villig
at overlade saagodtsom hele sin kongelige Myndighed i Raadets Hæn-
, naar han kun fik beholde Kongenavnet; og forinden endnu noget
rliig mellem Kongerne var kommet istand, afgav han den 9de
gust en Forskrivning, hvorved han, erkjendende, at han ikke havde
dt saa streng Ret over sine Mænd, som han burde, overlod til Rigs-
det saavel alle de Slotte og Landskaber, han nu selv indehavde, som
, han herefter maatte faa indløst fra sin Fader eller paa andre Maader
de erhverve. Med andre Ord, han overdrog næsten al Magt til Raadet,
skulde bestaa af Erkebiskopen, de sex Biskoper, og tolv verdslige Herrer,
som i Tilfelde af enkelte Medlemmers Frafald kunde supplere sig selv.
ndt de tolv Herrer, hvis Navne udtrykkeligt anførtes i Forskrivnin-
var ogsaa fire af dem, som Aaret forud havde været Kong Haa-
s Sendebud, nemlig Hr. Erik Ketilssøn, Hr. Jon Hjerne, Ulf Jons-
og Laurents Bjørnssøn [3]). Om man havde optaget disse Herrer
Medlemmer af Raadet uden at spørge dem ad, for derved at vinde

---

[1]) Der findes et Brev af Kong Haakon, dateret Lejren udenfor Stockholm 2den August. Lagerbring III. 537.

[2]) Dette sees af det nysnævnte Brev vedkommende Ridderen Leef Offradssøn, sammenholdt med et andet, som Kong Albrecht udstedte tre Dage senere. Den 24de August pantsatte Leef Offradssøn sit fedrene og mødrene Gods i Vestergøtland til Hr. Erik Ketilssøn; den 27de erkjendte Kong Albrecht at skylde ham 300 Mrk. brendt for hans Fangenskab og den Skade han paa Kongens Vegne havde lidt, og pantsatte ham derfor noget Gods i Vestmanland. Altsaa var Leef Offradssøn tagen til Fange af Hr. Erik Ketilssøn, og løskjøbte sig ved at afstaa sit Arvegods.

[3]) Hadorphs Rimkrønike, 2. D. S. 35—37.

[illegible] meget fordeelagtigere Vilkaar, eller om man [illegible] Underhandlinger med dem saavelsom de øvrige [illegible] [illegible] Hær, og Betingelserne for Kong Albrechts [illegible] [illegible] kan man kalde den, allerede forud var [illegible] [illegible] med Bestemthed sige. Man kan dog vel [illegible] [illegible] at der i den lange Tid, som de mod Albrecht [illegible] [illegible] i Nærheden af Stockholm, har fundet [illegible] [illegible] hemmeligt, mellem flere af dem, og Herrerne [illegible] [illegible] paa begge Sider virkelig er kommen til [illegible] [illegible] begge Kongers og det fortrykte Folks Interesser for [illegible] meget større Fordele. Dog maa enkelte af dem [illegible] Beskyldning at have nedladt sig til en [illegible] [illegible] Hr. Erik Ketilssøn, hvilken vi fremdeles ville [illegible] Side som hans tro Tilhænger, uden at indtage den [illegible] som var ham tiltænkt, og hvortil han saaledes [illegible] med sit Vidende og Samtykke[1]). [illegible] samvittighedsfulde Mænd, som ham. [illegible] Underhandlinger mellem begge Partiers Hovdi[illegible] [illegible] Albrecht Muligheden af at erhverve taalelig[illegible] [illegible] til at opnaa sit ivrigste Ønsk[illegible] [illegible] Biskop Gottskalk. Der haves endnu et [illegible] Brev, dateret den 4de August, men u[illegible] [illegible] medbragt af Kong Albrecht, i [illegible] [illegible] in blanco, hvorved Hertugen lover [illegible] [illegible] til at komme i Besiddelse a[illegible] [illegible] med at Biskop Gottskalk skal dagthinge pa[illegible] [illegible] mellem dem og Kong Haakon om alt hvad der er dem [illegible] og om Kong Magnus's Frigivelse[2]). Da Gottskalk efter no[illegible]

---

[1] I det [illegible] Pantebrev, udstedt af Hr. Leek Offradssøn, kal[illegible] Hr. Erik Ketilssøn „Sveriges Riges Marsk“, medens Karl Ulfs[illegible] 1371 ikke mere fører denne Titel. Heraf seer man, at Modpartie[illegible] vinde ham, har ladet Kong Albrecht udnævne ham til dette Embede [illegible] Kong Magnus havde overdraget ham, men som han ikke [illegible] modtaget.

[2]) Brevet er aftrykt i Styffe's Bidrag som No. 45, S. 133, men [illegible] dagen er urigtigt angiven til 17de April; i Brevet selv staar nem[illegible] „mandages na sunte Peters dage, dy in dem Oste kummet“, og „Oegst“, „Oostmaent“, er August Maaned, see Pilgrams Kalendar 178, 179; Petersdag i „Oost“ eller August er saaledes Petri ad [illegible] 1ste August. Den 17de April 1371 var desuden en Thorsdag, [illegible] vides, forekommer der heller ikke nogen St. Peters Dag strax forud [illegible] ved denne Flytning af Brevets Udstedelse fra April til August, [illegible] lejringstiden, bortfalder den i Fortalen til samme Verk. S. LVIII. [illegible]

lig kom i Besiddelse af Biskopsstolen, og Biskop Nikolas maatte sin Tilflugt til Norge, kan man neppe tvivle paa, at Gottskalk efter e Evne har opfyldt hiint Vilkaar, der formodentlig allerede har været t under hans Besøg i Tydskland kort forud.

Under disse Omstændigheder er det let at forstaa, at de Betingelser, paa Freden faa Dage efter — den 14de August — blev sluttet lem Kongerne, ikke var saa fordeelagtige for Haakon, som man med syn til den Fremgang, han havde gjort, kunde vente. Kong Mag- blev vel frigiven, men Haakon maatte forbinde sig til, inden 8 Dage e næste St. Hans Dag at udbetale en Løsningssum for ham af 000 Mk. Sølv, hvorfor 60 Riddere og Svene af Norge gik i Bor-. Magnus skulde for sin Livstid beholde Indtægterne af Skara kopsdømme, det vil sige Vestergøtland, Dalsland og Vermeland; men slet, som det heder, det vil sige Frelsemændene eller Herrerne i disse dskaber, skulde lyde under Kong Albrecht. Forresten skulde Magnus lade Kong Albrecht alt Riget frit" med al den Ret, han havde til mme [1]). Det vil altsaa sige, at han skulde frasige sig enhver Fordring Riget. Efter nogle Dages Ophold i eller ved Stockholm, hvor-er idetmindste Herrerne af begge Partier, om ikke Kongerne selv, om-es med hinanden nok saa venskabeligt [2]), tiltraadte begge Kongerne, er og Søn, Tilbagetoget, og allerede den 10de September, da de komne til Ørebro, lod Kong Magnus udgaa Brev til Bønderne i danger og paa Voss, samt rimeligviis ogsaa til de fleste andre Land-er i Kong Haakons Deel af Norge, om at de vilde unde ham en

---

Antagelse, at Gottskalk har faaet Brevet under sit Ophold i Tydskland. Derimod er det højst sandsynligt, at han underhaanden har gjort en Aftale med Hertugen om at megle paa en ham fordeelagtig Maade, og at Hertugen derfor har medgivet sin Søn dette Tilsagnsbrev, for at han ved Stockholm kunde overlevere det til Gottskalk, der visnok ledsagede Kong Haakon paa Toget som hans Capellan og politiske Raadgiver, (hvad der ogsaa bekræftes af Hr. Henrik Henrikssøns Brev af 14de August, hvorom nedenfor). Og dette er vel ogsaa Grunden til, at Brevet mangler Dateringssted. Hertug Albrecht var ganske vist ikke i Stockholm den 4de August, og ligesaalidet er det rimeligt, at Gottskalk da var i Tydskland, især da han, som vi have seet, allerede før den 24de Juni kunde fortælle de forsamlede Raadmænd i Stralsund, at Kongen mellem 1ste og 15de August vilde være langt inde i Sverige.

1) Tractaten kjendes kun i Udtog af Olaus Petris Historie (S. 143); han har formodentlig endnu haft Originalen.

2) Dette seer man af Hr. Leek Offradssøns foromtalte Pantebrev, der er beseglet af Herrer, hørende til begge Partier, nævnte om hinanden, nemlig Erngisl Jarl, Jon Hjerne, begge Ulf Jonssønnerne, Steen Benedictssøn, Erik Karlssøn, Benedict Philipssøn, Arvid Gøtstavssøn, Finnvid Finnvidssøn, Haakon Jonssøn, Abraham Andressøn.

rik Biscop sat sig i Bevægelse, og faaet Kong Magnus, Dronning Blanche og Medforloverne til at love hurtig Betaling; den 26de Februar 1362 skrev Paven til Henrik Biscop, at siden Kongen, Dronningen og Medforloverne nu vare rede til at betale Gjelden, kunde han, eftersom han fandt det tilraadeligt, løse dem fra Excommunication, naar de betalte Halvdelen strax, og Resten inden et Aar, ellers skulde han excommuniere dem paany [1]). Besynderligt nok angives Gjelden her og i flere af de følgende Breve, denne Sag vedkommende, til 25196 Mk. 1 Ore 1 Ert. svenskt, medens den tidligere angaves til 15000 Gylden eller omtrent 20000 Mk. sv. Man skulde nesten formode, at de 4400 det pavelige Kammer tilhørende Mk. sv. vare regnede med, som Kongen den 15de August 1361 havde laant af de svenske Biskoper til Krigens Førelse, og derfor sat 88 Skippund Kobber af Kobberberget i Pant. Meget blev formodentligt tilvejebragt derved, at ogsaa Cautionisterne maatte betale. Saaledes haves et Brev, udstedt i Stockholm den 21de Juli 1363 af Biskop Nikolas af Skara, Sigges Efterfølger, hvorved denne, som nu havde betalt endeel af Gjelden, og derfor ønskede at absolveres for Excommunicationen samt faa Henstand med det øvrige, overdrog Biskopen af Strengnes at handle paa hans Vegne i saa Henseende [2]). Og strax derefter, i Lenkøping den 24de August 1363, udstedte Erkebiskop Peter, Biskop Magnus af Vesteraas, Biskop Thyrgils af Strengnes paa egne og Biskopen af Skaras Vegne, Biskop Thomas af Vegsjø, og Provst Byrge Gregoriussøn i Uppsala et Forsikringsbrev til Henrik Biscop, hvorved de forbandt sig til at udbetale Resten af hiin Gjeld, hvoraf 5000 Gylden eller [illegible] Mk. som det heed, allerede var betalt [3]). Imidlertid var Pave Innocentius den 6te død den 12te September 1362, og efterfulgtes af Urbanus den 5te, som ved Bulle af 25de Juli 1363 forkyndte Korstog mod Bernabo Visconti og andre Gibelliner i Øvreitalien, og til Bestridelse af Omkostningerne derved samtidigt paalagde Geistligheden en ny Treaars-

---

heder her udtrykkeligt, at Guido var udnævnt til Nuncius for Danmark, Sverige og Norge. Innocentius VI. Archetyp. epis. ann. 9. 10. No. 165. Guido var den 18de Marts næst forud bleven udnævnt til Rector ved Sognekirken „de Exsociis" under Mirepoix Biskopsstol; den 12te September 1359 var han udnævnt til bestandig Vicar ved Sognekirken i Marillac under Rhodez Biskopsstol.

[1]) Gelses Bullarium S. 127.

[2]) Original i det pavelige Archiv. Nicolas var udnævnt til Biskop i Skara den 27de Juni 1356, hans umiddelbare Formand var Laurentius, udnævnt 27de Juli 1354 efter Sigge.

[3]) Gelses Bullarium S. 128, 129.

Tiende[1]), hvilken skulde betales i tvende halvaarlige Terminer, Allehelgensdag og Paaske, første Gang Allehelgensdag 1363. Han tilbagekaldte derpaa Henrik Biscop, saavelsom alle andre Sendebud, Collectorer og Commissærer, der endnu paa Pavestolens Vegne maatte findes i Norden, og udnævnte ved Bulle af 6te August 1363 den føromtalte Guido de Cruce til sin Nuncius og Collector for Danmark, Sverige og Norge, med Ordre og Fuldmagt til at inddrive og oppebere alt hvad Pavestolen der maatte have til Gode, af hvad Navn nævnes kunde[2]). Ved Buller af 9de September paalagde han Henrik Biscop at udbetale til Guido, hvad han maatte have inddrevet, og denne at modtage det[3]). Anbefalingsskrivelserne for Guido bleve udferdigede i Løbet af September Maaned, og det viser, hvor meget den ofte omtalte Broder Gottskalk Falkdal, der siden blev udnævnt til Biskop af Linkøping, maa have haft at sige hos Kong Magnus, at Nuncien fandt det nødvendigt at lade sig give en særskilt Anbefaling til ham, der endogsaa udferdiges tidligere end de øvrige; den er nemlig dateret den 13de September, medens disse øvrige ere daterede den 21de[4]). En af dem er stilet til Erkebiskopen af Lund, andre til Erkebiskoperne i Norden m. fl.; Erkebiskop Olaf i Nidaros blev udtrykkeligt gjort opmerksom paa, at Rumaskatten i hans Provins længe havde henstaaet uindkrævet, og at Nuncien derfor skulde anvende særdeles Omsorg paa dens Inddrivelse. Endnu maa der dog have været mangt og meget, som hindrede Nuncien fra at komme afsted, thi den 4de October udferdigedes der en pavelig Skrivelse til ham, hvorved han, i Betragtning af at han nu ikke vilde kunne ankomme til sit Bestemmelsessted før Allehelgensdag, den første Termin til den nye Treaarstiende, ja neppe endog før Paaske 1364, bemyndigedes til at forlænge disse Terminer i tre Maaneder[5]). Den 22 Marts 1364 var Nuncien i Brügge, hvor han paa denne Dag erkjendte at have modtaget af den italienske Vexeleer Lorenzo Spinelli, af de gamle Albertiners Handelshuus, den føromtalte Sum, 5000 Guldgylden eller 1000 Mk. br., som Henrik Biscop havde anviist, saavelsom 776½ Guldgylden for Gjeld, hvori Erkebiskop Hennings og Johan Guilabertis Bo stod til det pavelige Kammer, og som havde været deponeret i Lübeck[6]). Om Sommeren

[1]) Raynaldus, Ann. eccl. 1363. § 4, jevnfør Theiners Hungaria sacra. II. S. 56.

[2]) Dipl. N. III. 331 IV. 439.

[3]) Indtagne i Guidos Qvittering fra Brügge af 22de Marts 1363, see nedenfor.

[4]) Regest. Urbani V. Secret I. fol. 253, 254.

[5]) SammestedS.

[6]) Originalqvittering i det pavelige Archiv.

hvilken ogsaa beklædte det i 1373 [1]), og saaledes umuligt kan have været Magister Capellarum lige siden 1342. Til den langvarige Strid mellem Magister Capellarum og Biskopen hører man intet mere, med Undtagelse af den nysnævnte Antydning til, at Chorsbrødrene ved Domkirken maa have taget Biskop Benedict det meget ilde op, at han havde udvidet Apostelkirkens Rettigheder; men om de virkelig fik den af ham gjorte Forføjning omstyrtet, som de tilføjede Ord antyde, erfares ikke. Det er forøvrigt øjensynligt, at Apostelkirken og dens Provsts Verdighed som de kongelige Capellers Forstander havde tabt meget af sin Anseelse og var aldeles blevet overfløjet af Mariekirken i Oslo, der sikkert nu var meget rigere, og hvis Geistlige, paa selve Forstanderen nær, allerede siden 1300 endog havde haft højere Rang end Apostelkirkens; der vides nemlig intet om, at dennes Præbendatchorsbrødre havde Ridders Rang og følgelig Herretitel, som Mariekirkens. Og hvad dennes Provst angaar, da gav Cantsler-Embedet, som han i Reglen skulde beklæde, ham i Virkeligheden langt anden Betydning og Indflydelse, end Magister Capellarum udøvede ved sin halvbiskopelige Verdighed. Imidlertid have vi seet, at Kongerne nu stundom undlod at besette Cantsler-Embedet. **Hr. Peter Eriksson**, hvilken vi finde som Provst ved Mariekirken fra 1353 af, beklædte Cantsler-Embedet fra 1355 eller idetmindste fra 1358 af indtil 1364, men mistede det igjen fra dette Aar af, og det endog, som det næsten skulde synes, mod sit Ønske, uden dog derfor, som det lader, at have tabt noget i Kongens Naade eller Tillid, thi han fik fordeelagtige Bevillinger for sig og Kirken, og Kongen betroede ham i 1369 det vigtige Hverv at drage til Tydskland som Formand for det Gesandtskab, der skulde underhandle om Stilstand med Stæderne. Det sidste, man har fra Peter Erikssøns Haand, eller overhoved hører fra ham, er fra 24de Januar 1370, da han opholdt sig paa Hamar og skjenkede sin Frænde og Sven Nisse Bjørnssøn endeel Jordegods og rede Penge, som det synes i Anledning af dennes forestaaende Giftermaal [2]). Men dette var ikke som noget Testament, eller fordi han følte Døden nærme sig, tvertimod yttrede han udtrykkeligt i Gavebrevet, at han endnu haabede at modtage flere Beviser paa Nisses Huldskab og Troskab. Dog levede han ikke længe efter og døde formodentlig endnu i det samme Aar, thi allerede i Januar det følgende Aar 1371 omtales han som død [3]). Kong Haakon begunstigede Mariekirken ikke mindre end

---

[1]) Hr. Thorstein nævnes som Provst ved Apostelkirken i Brev af 28de Juli 1366, Munkelivsbogen S. 12, og i Brev af 23de Juli 1373, Dipl. N. III. 384.

[2]) Dipl. N. IV. 493.

[3]) Sammesteds, III. 371.

[illegible]ke for Aarene 1357—62[1]). Under sit Ophold i Tunsberg havde han [illegible] Conferens med Kong Haakon angaaende det allerede før omtvistede [illegible]rsmaal, hvorvidt de kongelige Capeller og Klerker skulde være fri[illegible]ne for at betale Pavetiende, og han skal have erkjendt, at de ej dertil [illegible]re forpligtede, thi Aaret efter, da Kong Haakon var i Danmark (s. o. S. [illegible]0) lod denne fra Aalborg den 8de Juni udgaa et Brev til hine Abbe[illegible]; og de øvrige af Nuncien beskikkede Undercollectorer i Norge, hvor[illegible] han under Trusel af at miste deres Friheder og Privilegier forbød [illegible] at kræve Tienden af disse Capeller eller Personer, paaberaabende udtrykkeligt hiin Erkjendelse af Nuncien[2]). Guido synes nu at [illegible]re opholdt sig i Sverige indtil hen i 1367, beskjeftiget med især at kræve Rumaskatten, medens der ikke erfares, at han fik noget af den [illegible]e Treaarstiende. Den 22de Juli 1366, altsaa endog efterat Kong [illegible]agnus var tagen til Fange, modtog han i Uppsala af Erkebiskop Pe[illegible] 844 Mk. sv. i Afdrag paa hans og Dronning Blanches Gjeld. [illegible]aaledes stod der nu neppe saa meget tilbage. Fuldstændigt blev vel [illegible]elden neppe nogensinde betalt, thi ellers vilde ikke Gjeldsbrevene og [illegible] tilhørende Adkomstbreve endnu den Dag idag findes i det pave[illegible] Archiv; men i de Beretninger og oplysende Documenter, der fra den [illegible]ere levnede os, høre vi dog ikke mere om den. Magnus's Fangen[illegible]og Afsettelse i Sverige — hvortil, som vi have seet, hans Excommuni[illegible]on endog havde været anført som Grund, uagtet Paven ikke betragtede [illegible] som excommuniceret — den langvarige Krig, flere af Cautionister[illegible] dødelige Afgang: alt dette tilsammen bidrog vel til at det pavelige [illegible]mer omsider satte denne Gjeldspost blandt de uerholdelige. Forresten [illegible]e vi intet videre om, hvorledes Kong Magnus og Haakon, hans [illegible]n og Arving, affandt sig med Cautionisterne, der havde maattet be[illegible]e. Strax efter at være sluppen ud af Fangenskabet, den 27de Sep[illegible]tber 1371, pantsatte Magnus med Haakons Samtykke Kongsgaarden [illegible]ranes i Vestergøtland til Biskop Nikolas af Skara for et før Fan[illegible]gskabet af denne erholdt Laan paa 1000 Mk. sv. Maaskee dette har [illegible]ret Biskopens Cautionsudlæg. Isaafald har Kongen maattet udstede flere [illegible]e Gjelds- og Pantebreve[3]).

---

[1]) Celses Bullarium S. 129. At Guido var i Tunsberg September 1365, kan sluttes af Kong Haakons Brev, som omtales her næst nedenfor, thi Kongen siger her, at Guido var personligt sammen med ham i Tunsberg, nu kan dette alene have været i 1364, da Guido efter dette Aar ej mere var i Norge, og den eneste Tid, Kong Haakon i Løbet af 1364 opholdt sig i Tunsberg, var i September, da han den 22de stadfæstede Mariekirkens Rettigheder, Dipl. N. V. 250.

[2]) Dipl. N. I. 386.

[3]) See ovenfor, S. 380.

At de pavelige Tiende-Indsamlere i Norge gik temmelig stærkt til Verks, maa man formode deraf, at Kongen fandt det nødvendigt, udtrykkeligt, og det endog uden at vente til han kom hjem fra Danmark, at lade hiint Forbud udgaa til dem mod at ulejlige hans Capeller og Klerker med Tiendekrav, hvilket de, efter hvad der var ham berettet, skulde have i Sinde. Men dette Forbud har rimeligviis forebygget det. Om Indkrævningen paa Island vides ikke mere end at Ivar af Ho[illegible] efter sin Udkomst til Island 1364 lod de ham af Guido medgivne Pavebreve den Sag vedkommende oplæse i Skaalholt [1]. Imod Slutningen af 1367 vendte Guido efter al Sandsynlighed tilbage til Frankrige, og afgik ej længe efter ved Døden [2]. Hans Virksomhed i Norden bragte neppe stort Udbytte for de pavelige Kasser.

70. Tildragelser inden den norske Kirke under Krigsaarene.

Vi have nu fulgt de politiske Begivenheder, hvori Norge og dets Konger umiddelbart tog Deel under de Rystelser, der endte med Unionens Opløsning; det er her nødvendigt, ogsaa at betragte de samtidige Forhold og Tildragelser i Landet selv saavelsom i Bilandene, forsaavidt som de sparsomme Efterretninger, som derom ere os levnede, tillade os at danne os en Forestilling derom. Her træde os først de kirkelige Forhold imøde. Norges Biskoper — det vil sige de i Landet selv — vare i 1360, foruden Erkebiskop Olaf, Haavard paa Hamar, Gisbrikt i Bergen, Botulf i Stavanger, og Hallvard i Oslo. Af disse vare Erkebiskopen og Gisbrikt fra Mandedødens Tider, Botulf ej meget yngre, Hallvard fra 1359. De havde alle haft at kæmpe med de Ulemper, som Følgerne af den store Dødelighed havde medført, deels i Forringelse

---

[1]) Isl. Annaler, Udg. S. 318. Beretningen staar her under Aaret 1369, men det antydes, at tre Codices henfører den under 1365, en under 1364, en under 1367, en under 1368. Paa den rigtige Sammenhæng faar man i den forvirrede Udgave ej ordentligt Rede, men da det tilføjes, at Ivar havde faaet Brevene af Guido, som da var „nykommen til Norge", er det klart, at 1364 eller i det det seneste 1365 maa være det Rette. Guido havde vel neppe udnævnt Ivar til sin Undercollector og overdraget ham Brevene, hvis han ej netop havde staaet reiseferdig. I 1366 udnævntes nye Hirdstjorer (Ann. S. 316).

[2]) Guido nævnes senest i Sverige d. 6te Juli 1367 (Celses Bullar. S. [illegible]); i 1368 synes han at være reist hjem, siden Bernard Andreæ fra Nismes, den 30te Marts 1368, i en Qvittering for modtaget Treaarstiende i Ribe Stift, siger, at han af Guido er beskikket til Subcollector i hans Sted for Provincia de Dacia, tilligemed Biskop Magnus af Ribe (Suhm XIII. 632). Guido omtales som død i Buller af 1372.

eres Indtægter, deels og fornemmeligt, i den store Mangel paa Pre-
hvorom man kan gjøre sig nogenlunde Forestilling, naar man erfa-
at Throndhjems Bispedømmes Geistlige, der forhen bestod af om-
t 300 Personer, i 1371 strax efter Erkebiskop Olafs Død kun bestod
40, tildeels gamle og affældige [1]). I denne havde Anledning Bisperne,
vi have seet, maattet henvende sig til Paven om Tilladelse til at
ige Personer, der ellers med Hensyn til Alder og Herkomst ikke uden
stilt Dispensation kunde antages, ligesom ogsaa mange Svenske bleve
itte. Men om deres øvrige Virksomhed erfare vi ellers lidet eller
t. Efter det Provincialcollegium, som Erkebiskop Olaf holdt i 1352,
s der ikke mere om noget andet saadant, uagtet man dog maa antage at,
have været holdt; vi finde vel undertiden alle Bisperne samlede,
nlig den 29de September 1361 paa Baagahuus, da Kong Magnus
Dronning Blanche overdrog Otte Rømer det audunske Gods i Nord-
d [2]), men det synes altid kun at have været som Medlemmer af Raa-
og ved Raadsmøder i politiske Øjemed, ikke i blot og bart kirkelige
liggender. Dog er det meget muligt, at der ved slige Sammenkom-
, navnligt den her nævnte, ogsaa er blevet holdt særskilt Provincial-
cilium, skjønt intet nævnes derom, og ingen Statuter derfra fore-
ies.

I Slutningen af Aaret 1363 eller i Begyndelsen af 1364 — sand-
ligt det sidste — døde Biskop Haavard i Hamar. Til hans Efter-
er udnævnte Paven ved Provision den til Prest ordinerede Predike-
der **Magnus Slangesthorp**, den 29de Mai 1364 [3]). Han siges
gammel Bispsfortegnelse at være af dansk Herkomst [4]), og dette
rkes ogsaa af hans Tilnavn, der aabenbart betegner ham som fød
hjemmehørende i den sjælandske By Slangethorp, nu Slangerup.
der i Provisionsbrevet for ham ikke staar det mindste om, at han
n selv var valgt af Capitlet, eller at nogen anden var valgt, og
lget casseret, men kun at Paven ved at erfare hans Formands Død
beholdt sig Besettelsen, for at Kirken ikke skulde staa længe vacant,
a man antage, at han ved sin Udnævnelse har været nærværende ved
rien; da dette forudsetter en vis Grad af Indflydelse ved denne, ligger
temmeligt nær at antage, at han har været Pønitentiar for den danske
nge og Provins, d. e. for hele Norden. Thi disse Pønitentiarer
gtes gjerne blandt Predikebrødrene, og vi have allerede haft to Exemp-

---

1) Dipl. Norv. V. 268.
2) Dipl. Norv. II. 365.
3) Reg. Urban. cod. chart. T. 8 (ann. 2) fol. 161.
4) Nemlig i Huitfeldts Bispskrønike: der staar: „Magnus Daaus".

hvilken ogsaa beklædte det i 1373[1]), og saaledes umuligt kan have været Magister Capellarum lige siden 1342. Til den langvarige Strid mellem Magister Capellarum og Biskopen hører man intet mere, med Undtagelse af den nysnævnte Antydning til, at Chorsbrødrene ved Domkirken maa have taget Biskop Benedict det meget ilde op, at han havde udvidet Apostelkirkens Rettigheder; men om de virkelig fik den af ham givne Forøgning omstyrtet, som de tilføjede Ord antyde, erfares ikke. Det er forøvrigt øjensynligt, at Apostelkirken og dens Provsts Værdighed som de kongelige Capellers Forstander havde tabt meget af sin Anseelse og var aldeles blevet overfløjet af Mariekirken i Oslo, der sikkert var meget rigere, og hvis Geistlige, paa selve Forstanderen nær, allerede siden 1300 endog havde havt højere Rang end Apostelkirkens; der vides nemlig intet om, at dennes Præbendatchorsbrødre havde Ridders Rang og følgelig Herretitel, som Mariekirkens. Og hvad dennes Provst angaar, da gav Cantsler-Embedet, som han i Reglen skulde beklæde, ham i Virkeligheden langt anden Betydning og Indflydelse, end Magister Capellarum udøvede ved sin halvbiskopelige Værdighed. Imidlertid have vi seet, at Kongerne nu stundom undlod at besætte Cantsler-Embedet. **Hr. Peter Eriksson**, hvilken vi finde som Provst ved Mariekirken fra 1353 af, beklædte Cantsler-Embedet fra 1355 eller idetmindste fra [illegible] af indtil 1364, men mistede det igjen fra dette Aar af, og det endog, som det næsten skulde synes, mod sit Ønske, uden dog derfor, som det lader, at have tabt noget i Kongens Naade eller Tillid, thi han fik [illegible] deelagtige Bevillinger for sig og Kirken, og Kongen betroede ham i 1369 det vigtige Hverv at drage til Tydskland som Formand for det Gesandtskab, der skulde underhandle om Stilstand med Stæderne. Det sidste, man har fra Peter Erikssons Haand, eller overhoved hører fra ham, er fra 24de Januar 1370, da han opholdt sig paa Hamar og skjenkede sin Frænde og Sven Nisse Bjørnssøn endeel Jordegods og rede Penge, som det synes i Anledning af dennes forestaaende Giftermaal[2]). Men dette var ikke som noget Testament, eller fordi han følte Døden nærme sig, tvertimod yttrede han udtrykkeligt i Gavebrevet, at han endnu haabede at modtage flere Beviser paa Nisses Huldskab og Troskab. Dog levede han ikke længe efter og døde formodentlig endnu i det samme Aar, thi allerede i Januar det følgende Aar 1371 omtales han som død[3]). Kong Haakon begunstigede Mariekirken ikke mindre end

[1]) Hr. Thorstein nævnes som Provst ved Apostelkirken i Brev af 28de Juli [illegible], Munkelivsbogen S. 12, og i Brev af 23de Juli 1373, Dipl. N. III. 384.

[2]) Dipl. N. IV. 493.

[3]) Sammesteds, III. 371.

ns Fader; derom vidner en heel Række af Breve, hvorved han søgte at rne om og tildeels udvide dens Rettigheder. Saaledes fik Provst eter i 1360 Bemyndigelse til skadesløst at bortbytte Kirkens Jorde-ds mod andet, nærmere og nyttigere; 1364 stadfæstede Kong Haakon ed sin Faders Samtykke alle af dem og deres Forfædre givne Privile-er for Kirken; den 24de Januar 1367 irettesatte han fra Akershuus ønderne i den ydre Skibrede paa Follo, fordi enkelte af dem viiste sig rsømmelige i at betale Vaar- eller Høst-Ledingen til Chorsbrødrene, g bød dem herefter at indbetale den ordentligt under fire Marks Straf Brevebrud, heri ej beregnet, hvad de havde at udrede til Provst Peter, res Sysselmand; den 30te November 1368 bekjendtgjorde han fra slo, at den almindelige Tilbagekaldelse under Kongedømmet af alle ysler, Pant og Privilegier, som han af forskjellige Aarsager havde fun-t fornøden, ej skulde gjelde Mariekirken; navnlig maatte ingen forholde n Høst- og Vaar-Ledingen af Varna Skibrede i Borgesyssel. Den de November 1370 skjenkede han paa Akershuus til Marie-Altaret i nme Kirke Gaarden Fjeld i Røysebygden paa Ringerike med alt Til-gende til en daglig Messe for sin Moders, sin afdøde Broder Kong iks, og for sin egen Sjæl [1]). En Erhvervelse, som Mariekirken synes have gjort under Kong Haakon, forsaavidt man ej finder den omtalt ligere, er Syslen i Haddingdal med Hemsedal. Den omtales aller-st i 1365, og det er vanskeligt nok at vide, hvad der kan have bevæ- Kongen til at skjenke Kirken denne afsidesliggende Syssel, der ikke gang hørte til Oslo's Diœcese, og som Provsten og Capitlet maatte e bestyre ved en Ombudsmand [2]). Ogsaa personligt prøvede Hr. eter Eriksson Kongens Gavmildhed, thi den 17de August 1365 forærede ngen ham og hans Arvinger den Deel af Gaarden Oykren i Oslo-red, der havde ligget øde siden Mandedøden [3]). Og paa Kongens mhyggelighed overhoved for, at hans Capeller og Capellgeistlighed ej ejligedes med Tiendekrav til det pavelige Kammer have vi nylig seet eviis. Meget bidrog vel ellers til Forkjærligheden for Mariekir-i Oslo, at denne Stad nu lige siden Kong Haakon den 5tes Tider r at ansee som Kongernes Hovedresidens, og Kirken saaledes som deres dige Hofkirke.

Om Klostrene, deres Personale og deres Virksomhed hører man i denne Tid lidet eller intet. Man seer kun, at Gaver og Testamenter Klostrenes Bedste fremdeles oprettedes, medens enkeltes Velstand dog

[1]) Dipl. N. II. 358. V. 250. II. 410. II. 411.
[2]) Dipl. N. IV. 452. III. 378.
[3]) Sammesteds, II. 384.

neppe var saa stor som tidligere, da der oftere end forhen tales om Salg af Jordegods. Aarsagen var formodentlig Affolkningen og Vanskeligheden ved at finde Lejere eller Forpagtere. Erkebiskop Olafs Eftermand som Abbed i Nidarholmens Kloster, Hallvard, var kort efter Mandedøden saa fattig, at han ikke kunde betale Servitspengene, 15 Mk. brendt, men maatte 1356 udstede Gjeldsbreve derfor til Johan Guilaberti[1]. Abbeden i Hovedø Kloster derimod, Arnulf, var af Paven selv udnævnt til Collector og tog til Undercollector Munken Ingjald Jonssøn af sit eget Kloster, der siden blev Prior. Arnulf døde før 1358, thi i dette Aar var en Jon Abbed i Hovedø[2]. Ved at gjennemlæse flere af de os fra denne Tid levnede Testamenter faar man det Indtryk, at Klosterne her i Landet ikke nu nød fuldt saa megen Yndest og Anseelse som de sekulære Kirker, thi der er ingen Tvivl om, at disse betænktes meget rigeligere.

Kongernes Forhold til Kirken var forøvrigt stedse det kjærligste; de viiste den den største Hengivenhed, vernede ivrigt om dens Rettigheder og betænkte den med rigelige Gaver[3]. Derfor viiste Curien sig ogsaa bestandig venlig og eftergivende mod dem. Vi have seet, hvorledes Pave Innocentius den 6te anvendte al mulig Skaansel i at indkræve det betydelige Laan, der havde staaet saa længe hen, og at den Excommunication, der efter Sigende skulde have været udtalt over Kong Magnus og hans Dronning, for det første blev udsat, og siden, om den endog blev proklameret og hvilede en Stund ved Kongens Hoved, dog hverken blev langvarig eller gjorde nogen Forskjel i den Venlighed, hvormed Paven kom ham i Møde, om end hans misfornøjede svenske Undersaatter derimod hentede et af sine Paaskud for at afsette ham fra Regjeringen. Kong Haakon arvede sin Faders Yndest ved Curien. Saasnart Pave Urban den 5te var bleven kronet den 6te November 1362, skyndte han sig med

---

[1]) Originalbrev i det pavelige Archiv.

[2]) See ovenfor, S. 680.

[3]) Kong Magnus's og Dronning Blanches Testamente er allerede omtalt. De fleste Capitler og Klostre have sandsynligvils faaet udstedt Bekræftelsesbreve paa deres Rettigheder og Friheder efter Kong Haakons Tronbestigelse, og især taget Anledning dertil, naar Kongen eller Cantsleren paa hans Vegne vare tilstede. Saaledes fik Munkelivs Kloster Bekræftelsesbrev den 23de Juni 1361 under Kongens Nærværelse i Bergen (Munkelivsbogen S. 9—10); og Chorbrødrene i Nidaros benyttede sig af Hr. Vinalde Henrikssøns Nærværelse med Storseglet i Septbr. 1366 til at lade sig Bekræftelse meddele paa de dem af Haakon Magnussøn og Magnus Erikssøn meddeelte Privilegier (Dipl. N. II. 383). Under Kong Haakons Regjering, 1365, indskjerpedes ved en i hans Navn af Hr. Vinalde udstedt og beseglet Forordning de ældre Bestemmelser om Olafsskot og Hallvardsskot d. e. de aarlige Afgifter til St. Olaf og St. Hallvard. N. gl. Love III. 185.

rskilte Skrivelser, udstedte Dagen efter, at melde ham saavelsom Euro-
as øvrige Fyrster sin Ophøjelse [1]). Vi have allerede seet, hvorledes
:re Andragender fra Kong Haakon, til Bedste for danske Geistlige og
egmænd, og indgivne sandsynligviis under hans Ophold i Danmark
i Sommeren 1365, bleve bevilgede. Ligeledes fik Kong Valdemar
der sit Ophold ved Curien under 5te Marts 1364 bevilget for Kong
aakon og Dronning Margrete tilligemed flere andre Fyrster og Herrer,
oriblandt Hertug Henrik af Mecklenburg og hans Hustru Ingeborg,
:rtug Erik af Saxen, og Hertug Valdemar af Slesvig fuld Synds-
tiladelse i deres Dødsøjeblik og Ret til at lade holde Messe for sig
d et flyttbart Altar, saavelsom paa Steder, der ellers vare underkastede
keligt Interdict [2]). Man kunde letteligt tænke sig, at den sidste Tilla-
lse for Kong Haakons Vedkommende nærmest sigtede til det Tilfælde, at det
nterdict, hvormed der var truet i Anledning af Gjelden, virkelig var ble-
t forkyndt, men slige Tilladelser hørte i de Tider til dem, som Konger
, Fyrster uden nogen særskilt Anledning, men kun for muligt paakom-
ende Tilfælde, lode sig meddele, saa at man ikke deraf tør drage nogen
stemt Slutning.

Vi faa forøvrigt af disse sparsomme Efterretninger, der er os lev-
le om den norske Kirke i de første tyve Aar efter Mandedøden, den
ieskjendelige Forestilling om, at den havde seet sine bedste Dage, og
den nu næsten befandt sig i en søvnlignende Tilstand. Endog den
ette Mangel af Efterretninger vidner herom. Hvis det Liv og den
rksomhed havde herstet, som i det foregaaende Aarhundrede, ja endog
der Erkebiskoperne Eiliv og Paal, vilde der dog have været noget at
:ette; man havde dog erfaret om Provincialconcilier, om enkelte Bi-
pers kraftige Optreden under politiske Forhold, hvor en saadan Op-
:den kunde være saa naturlig. Men Biskoperne forholdt sig tavse og
irksomme, ligesom deres underordnede Geistlighed. De synes alene at
ve haft sine Kirkers og sine egne økonomiske Fordele for Øje, og
ar vi finde deres Navne i offentlige Acter, da er det kun som samtyk-
nde Raadsherrer. For en stor Deel tør vel Affolkningen formedelst
Mandedøden og den Lammelse, der ved denne kom over Folket i det Hele
let, have været Aarsagen, men meget maa vel ogsaa have ligget i Kir-
byrernes egen Mangel paa Duelighed og Virksomhedsaand. Og heri
rer man tydeligt de fordærvelige Følger af de avignonske Pavers Po-
k, ved umiddelbar Indgriben i de enkelte Kirkeprovindsers Styrelse,
hemme Metropolitanerne og omsider ogsaa Lydbiskoperne i deres lov-

[1]) Regest. Urb. V. Secr. ann. I. f. 9.
[2]) Regest. Supp. Urb. V. ann. 2. p. fol. 21. 22.

lige Virksomhed, og derved betage dem Interessen for deres Kald. En saadan Fremgangsmaade kunde vel endog tilsidst gjøre de dygtigste og nidkjæreste Mænd lunkne og ligegyldige; men endnu mere maatte man vente sig dette af de mange Prælater, der alene havde et paveligt Magtsprog at takke for sin Ophøjelse, og hvoraf flere endog, som vi have seet, vare fremmede, uden Kjendskab til Forholdene i den Kreds, hvor de skulde virke, og sikkert ogsaa uden mindste Interesse for andet, end at sikkre sig et sorgfrit, behageligt Liv, og forøge sin private Formue. Disse Ulemper sporedes i den hele romersk-katholske Christenhed paa denne Tid, thi overalt holdede Curien hiin fordærvelige Politik og drev Uvæsenet endnu videre, da det kirkelige **Schisma** begyndte, og den ene Modpave kappedes med den anden om at skaffe sig Tilhængere ved at bestille dem ved Prælaturer og Beneficier. Men i det affidesliggende, tyndt befolkede Norge maatte Følgerne blive saa meget mere følelige og iøjnefaldende, jo mindre Liv og Handlekraft der rørte sig hos Folket overhovedet.

71. Kongernes Reiser og forskjellige Opholdssteder. Deres Familieforhold. Dronningerne Blanche og Margrete. Anseede Embedsmænd.

Om Kongernes og Kongehusets Medlemmers private Liv og personlige Virken i de nu gjennemgaaede Aar gives der ogsaa kun sparsomme Efterretninger. Krigen og de svenske Anliggender overhoved optog Kongerne saaledes, at de vel i det Hele taget mere vare i Sverige end Norge, og uagtet Oslo vel maatte betragtes som den egentlige Residents i det sidste Rige, medførte dog Omstændighederne, at Kongerne oftere eller ligesaa ofte, opholdt sig paa Baagahuus, hvorfra de i faa Timer kunde komme til Ljodhuus i Vestergøtland, og heller ikke havde saa langt til Vardberg i Halland. Mellem disse tre Stæder bevægede især Kong Magnus sig hyppigt. Det er her ikke uden Interesse at kaste et kort Tilbageblik paa hans og hans Søn Haakons Opholdssteder fra 1355 af, efterat de havde været i Bergen, og Haakon var bleven hyldet som Norges Konge. Om Haakon erfarer man intet i hele 1356 og Begyndelsen af 1357, og saaledes maa han vel da have holdt sig stille i Norge, formodentlig i Oslo. Magnus derimod var allerede i December 1355 i Stockholm og holdt sig der, under ubetydelige Smaareiser i de nærmeste Landskaber, Størstedelen af 1356, og indtil Sønnen Eriks Opstand nødte ham til at drage sydefter; han var da i Januar 1356 i Ljodhuus, i Marts deels i Vestergøtland, deels paa Baagahuus, sluttede i April Forliget i Jønkøping, og tilbragte derpaa, som det synes, Resten af Aaret deels i Skaane, deels i Halland. Kong Haakon, som vel fremdeles havde opholdt sig i Oslo, var formodentlig ogsaa tilstede i Jønkø-

3 og var i alle Fald strax derefter med sin Fader i Skaane, men be- sig endnu inden Aarets Udgang tilbage til Norge, thi paa Vinter- et i Begyndelsen af 1358 gjorde han den Reise med Peter Cantsler Oplandene, hvorom der er talt. Men længer ud paa Aaret (i Octo-) begav han sig til sin Fader, som da opholdt sig paa Vardberg ef- at have tilbragt den meste Tid af Sommeren deels i Skaane, deels i Baagahuus. Vinteren tilbragte Magnus og Haakon tilsammen i 'aane, og det var i Januar eller Februar 1359, at de var over paa æland, og Haakon trolovedes med Margrete Valdemarsdatter. I 'aane blev de, som det synes, fremdeles indtil efter Kong Eriks Død, Haakon ledsagede sin Fader til Mødet i Søderkøping (Novbr. 1359), ırfra han i Følge med sin Moder reiste lige til Norge og kom end- i December til Tunsberg, hvor de sandsynligviis tilbragte Julen 59—1360. Nu hører man igjen en Tidlang intet fra Haakon, førend Sommeren 1361, da han var i Bergen, medens hans Fader i nuar samme Aar var i Østergøtland, i Februar over i Estland, og i følgende Maaneder i Mælar-Egnene, indtil begge Konger om Høsten n sammen paa Baagahuus. Derfra fulgtes de ad til det østlige Sve- e, hvor den forgivne Uenighed skal have fundet Sted imellem dem. I bruar 1362 vare de i Uppsala, hvor Haakon valgtes til Sveriges nge, og begav sig sidst i April til Ljodhuus. Krigen med Danmark dt dem nu begge i det mellemste Sverige og tildeels i Halland; den e September underhandlede de med Stæderne i Søderkøping og over- dem Borgholm; mod Slutningen af October vare de tilsammen i ockholm og synes derpaa begge at have begivet sig til Halland, hvor sandsynligviis underhandlede med Kong Valdemar, og hvor Haakons Margretes Bryllup paany aftaltes og Vielsen maaskee endog fandt ed, skjønt baade Magnus, Haakon og Dronning Blanche siden efter, ıasken 1364, kom til Kjøbenhavn, og Bryllupshøjtidelighederne her blev ldte i April Maaned. Ud paa Høsten samme Aar døde Dronning lanche, formodentlig i Tunsberg, medens Kongerne fremdeles bleve i erige, især det østlige, hvor siden ogsaa Opstanden og Kong Albrechts komst udkrævede deres Nærværelse[1]). I Midten af 1364 var Mag-

[1]) I Norges gl. Love III. 184 findes der en af Magnus og Haakon tilsammen i Bergen udgiven og i begges Nærværelse beseglet Forordning, dateret Fredag for Gregoriusmesse i Haakons 9de Aar, altsaa 8de Marts 1364. Men det er umuligt, at Kongerne da kunde være i Bergen, allermindst Haakon, som den 27de Marts var i Jønkøping, see ovf. S. 756, Not. 3. Dateringen maa saaledes være fejlagtig, skjønt Tallet IX. (niende Aar) findes i alle Haandskrifterne. Det er dog et stort Spørsmaal, om de ikke alle stamme fra eet og det samme Haandskr., hvor Fejlen allerede har været. Det er ikke usandsynligt, at man skal læse XIX eller nitjánda istedetfor IX eller niunda, og at Aaret saaledes bliver 1374.

eldre Syster Ingeborg den danske Trone nærmest. Da Ingeborg va
med Haakons Søskendebarn, Henrik af Mecklenburg, kom saaledes
her, ved Spørsmaalet om den danske Tronfølge, Euphemias og h
Broder Magnus's Linjer til at staa fjendtligt imod hinanden, liges
havde staaet i Sverige, men med anderledes Udfald, thi i det
Spørsmaal blev Magnus's Linje ej alene den sejrende, men denne
hjalp den ogsaa til at gjenvinde, hvad den havde tabt i Sverig
ganske at fortrænge Mecklenburgerne fra Sveriges Trone og Indfly
Nordens Anliggender. Det er en bekjendt Sag, og det vil ogsaa
Følgende udførligt blive viist, at denne Fremgang fornemmeligen f
Margretes Klogskab og Dygtighed. Men disse hendes sjeldne E
der traadte først frem for Lyset i en senere Periode, da hun havde
modnere Aar. Uagtet der ej kan være nogen Tvivl om, at hun
tidligt røbede store Evner, og at Samtiden og hendes nærmeste O
ser har kunnet fortælle mange Træk af hende, der noksom bebudede
hun engang i Tiden vilde blive, ere dog ingen af dem opbevarel
hendes hele Barndom og Ungdom hviler i næsten fuldkomment
indtil hun med eet optræder som den kraftige og forstandige Herst
Hun var, som vi have seet, ved sit Giftermaal, der paa Grund
politiske Forhold maatte skee før den rette Tid, kun lidet over
gammel, altsaa ganske et Barn; og vi have seet, at hun fulgte sin
til Norge for der at opdrages. Det er imidlertid ikke ganske vist, o
strax fulgte med ham, eller det skete et Par Aar senere. I den
Beretning, som ovenfor er omtalt, heder det, at hun var omkrin
Aar, da Kong Haakon fik hende, og hun fik Fru Mæreta Ulfsdat
sin Hovmesterinde; dette kunde synes at antyde, at hun ej kom til
kon førend i 1365, og enkelte af de islandske Annaler omtale lig
ej førend under 1365 eller 1366, at Kong Haakon „fik Margrete
marsdatter"[1]). Da nu Kong Haakon var nede i Danmark b
1365 og 1366, og vi navnlig ved den første Lejlighed finde Ma

---

[1]) Isl. Ann. S. 314, 316. Ved den grændseløse Forvirring med Hensyn til
tallene, som hersker i den trykte Udgave af Annalerne, er det her umu
see, om det endog er en og samme Begivenhed, der er henført til førs
Aar. De Papirshaandskrifter, der er betegnede med F og I, og som
ligvis have Aarstallene rigtige, mene her visselig Bryllupet, naar de
Aaret 1363 udtrykke sig saaledes: „Kong Haakon fik Margrete o. s. v.,
deres „Hof" i Kjøbenhavn". Men naar det tillige anføres, at Haa
terne A, F og G have Angivelsen „Kong Haakon fik Margrete o. s. v."
Tillæget om „Hoffet" i Kjøbenhavn, for 1366, saa skulde man heraf slu
F, efter først at have haft den længere Notits for 1363, siden har den
for 1366, og at det saaledes virkelig er to Begivenheder, som det sigt
nemlig først det egentlige Giftermaal, og derpaa Margretes Overgivelse ti

første Gang nævnt ved hans Side i de Ansøgninger, han derfra gav til Paven, bliver det ikke saa usandsynligt, at han da først hen- hende til sig, og at dette endog har staaet i nogen Forbindelse med Overdragelse af Vardbergs Slot til Kong Valdemar, som kort efter dt Sted. Disse Par Aar mere eller mindre gjøre dog lidet til Sa- . Hun kom dog saa tidligt til Norge, at hendes hele Udvikling fra rn til voxen Kvinde først kan siges at være foregaaet ved Kong Haa- s Hof, eller i Fru Mæretas Huus, deels i Norge, deels i Sverige; vorte saaledes op og udviklede sig alene under norske og svenske Om- elser, og hendes hele Væsen og Personlighed, endog hendes Sprog, maa ved have antaget Præget af den halv norske, halv svenske Nationalitet, som var eget for de norsk=svenske Kongers Hof og formodentlig det hele Aristo- ie især deleshed i Norge. Man maa i Sandhed kalde det en merkelig betydningsfuld Tilskikkelse, at den Fyrstedatter, som siden forenede Norden under sit Herredømme, skulde være dansk af Fødsel, men e opdragen og modtage sin egentlige aandelige Udvikling i Norge og erige. Var nogen Kvinde kaldet til at udføre et saadant Verk, maatte t vel være hende. Men i denne hendes første Ungdomstid, og saa længe es Fader levede, og der saaledes ingen Anledning var for hende til ribe ind i Danmarks Anliggender, hører man, som sagt, kun lidet nde. Efterat hendes Opdragelse var fuldendt, og hun indtog Plad- ved sin Mands Side som regjerende Dronning, synes hun at have fit stadige Tilhold i Oslo, eller vel snarere paa Akershuus, der nu den egentlige Hofborg, men betragtedes som hørende til denne Stad [1]. fødte hun mod Slutningen af 1370, altsaa i sit attende Aar, sin n Olaf til Verden. Om hans Fødsel gik der det Sagn, som en af slandske Annaler har opbevaret, nemlig at Kong Olaf den hellige aabarede sig for hende under Smerterne og talte saaledes til hende: n du vil overstaa denne Sygdom, da skal Kong Haakon sverge den , at han skal holde den Lov, som den hellige Kong Olaf holdt, og r Drengen er syv Aar gammel, skal han bringes til Nidaroos, og n skal der oplæres" [2]. Da disse Ord vare talte, heder det, vaag-

kon. Og følgelig kan det heller ikke være andet end det sidste, som A og G mener, medens det er tvivlsomt, hvad N, der har 1364, og I, der har 1365, sigte til.

[1] Dette sees, foruden af hvad der her nedenfor anføres, ogsaa af Margretes fra Akershuus til Kong Haakon skrevne Brev, der er trykt i Dipl. N. I. 409, og der gisningsviis henført til 1370, men som vistnok rettere bør henføres til et senere Aar, da Dronningen selv havde overtaget den egentlige Hofstyrelse i l Kongens Fravær, hvilket vi ej finde Spor af i 1370.

[2] Isl. Annaler, Udg. S. 322, jvfr. ovenfor S. 830.

nede Dronningen, men blev ikke forløst, førend Kongen havde
Eeden. Uagtet der er liden Sandsynlighed i, at Kongen og Dron
saaledes som dette Sagn antyder, skulde ligesom have helliget sin fø
(og, som det siden viiste sig, eneste) Søn til St. Olaf, og beste
til den geistlige Stand — thi det ligger næsten i Ordene[1]) ·
dog forsaavidt nogen Sandhed ligge til Grund derfor, som S
øjensynligt ikke kan være blevet opkaldt efter nogen anden end S
Norges Nationalhelgen; hverken Kongen eller Dronningen havd
nu levende eller nylig afdød Frænde, der heed Olaf, og selv om
han kunde paavises, vilde dog Kongens og Dronningens Fed
været nærmere til at opkaldes. Ved at give Sønnen Navnet L
tydede saaledes Forældrene idetmindste, at de stillede ham under S
Varetægt og haabede i ham at see Stamfaderen til en ny norsk
Æt: et Haab, der dog ikke skulde gaa i Opfyldelse.

Ogsaa i Aaret 1371, under Kong Haakons Feldtog i (
residerede Dronning Margrete paa Akershuus. Den Mand, so
lertid synes at have besørget baade en Fehirdes og Cantslers Fo
ger, var den svenske Klerk **Henrik Henriksson**, forhen Sogne
Thorstuna i Uppsala's Diøcese og Kong Haakons svenske Cantl
1363, da Kongerne Magnus og Haakon, maaskee fra Danmark a
om flere Begunstigelser for sig og andre Personer hos Pavestole
ogsaa et Canonicat i Oslo bevilget for Vinalde Henriksson og et
sala for Henrik Henriksson. Det var allerede da deres Hensigt
Vinalde til Norge og ansette ham ved det norske Cancelli, thi
seet, at Kongen allerede det følgende Aar overdrog ham Cantsl
ningerne, og formodentlig fik han vel ogsaa strax et Canonicat ve
Kirken, siden han fra den Tid af stedse kaldes „Herr Vinalde".
Hr. Provst Peter Eriksson da var død, vilde vel Hr. Vinal
være bleven Cantsler, men Peter levede, som vi have seet, ind
1370, og imidlertid ophørte ogsaa Vinalde at bestyre Cantsler-C
Man finder idetmindste intet af ham beseglet Kongebrev yngre en
og han sees ikke at have deeltaget i Fredsunderhandlingerne i 13
1370. Faa Aar efter finde vi ham ogsaa slet og ret som Cho

[1]) Der staar: „ok skal hánum þar kenna", og ved Udtrykket „kenn
ellers altid den geistlige Oplærelse. Men af en saadan Oplærelse
vistnok ikke aldeles bestemt, at han endelig skulde blive geistlig, u
som Kong Haakon Haakonsson blev det. Muligt, at der alene
Gjenoptagelsen af den Skik, der siden synes at have været ufravig
Kong Sverres Dynasti, at den vordende Konge fik Klerkeoplærel
Kong Haakon selv, for at gjøre Nordmændene besmere til Pas, ha
at ville følge den.

Mariekirken i Oslo, med hvilket Beneficium han dog fremdeles for-
bt Canonicatet ved Domkirken i Oslo samt et andet ved Christkirken
lidaroos[1]). Man skulde næsten formode, at Drottseten nu for en
Tid har afløst ham som Seglbevarer, idetmindste var han i 1370
Kongen og beseglede med ham. Men dette varede i alle Fald ikke
gere end til dette Aars Udgang, thi efter 1370 ophørte Hr. Agmund
være Drottsete[2]), og allerede 1371 finde vi Henrik Henriksson som
glbevarer. Denne havde sandsynligviis allerede efter Kong Albrechts
ning forladt Uppsala og Sverige, hvor han nu som Kong Haakons
Tjener ej længer havde noget blivende Sted, og begivet sig til Norge.
han da strax kom til at gjøre Tjeneste i Cancelliet som kongelig Klerk,
t, kan man sige, saagodtsom af sig selv, siden han allerede havde været
naaskee fremdeles var Kongens Cantsler for de svenske Anliggender.
ledes er det højst rimeligt, at Kongen strax umiddelbart efter Provst
ers Død 1370 gjorde ham til Provst ved Mariekirken, da vi ej længe
finde ham i dette Embede[3]). Og endelig erfare vi, at Kongen
ede ham Seglet strax førend han tiltraadte Toget til Sverige. Men
t Brev, som Henrik sidenefter, den 15de August, skrev til Kongen,
man, at han i Førstningen gjorde Vanskeligheder ved at paatage sig
e Hverv, og at Kongen tog ham dette meget unaadigt op. „Kjære
re", skrev han, „I sagde mig paa Sveinaby inden Eders Afreise,
jeg skulde besegle de Breve, som Eders Naade forordnede, men Da-
efter, da I reiste bort, var I saa unaadig imod mig, at jeg ikke

---

[1]) Brev af 1365 i Dipl. N. V. 280. 2. 388. Vinalde havde formodentlig da ogsaa faaet Kirkerne paa Thjorn tilbage, som han selv beretter i et Brev af 1398, aftrykt i N. Samll. IV. 580. At han ej blev Provst til Mariekirken og Cantsler, synes at antyde en temporær Unaade hos Kongen.

[2]) Det sidste Brev, hvori vi finde Hr. Agmund benævnt Drottsete, er af 14de Novbr. 1370, Dipl. N. II. 412. Derefter forekommer han ikke førend i et Brev af 23de Juli 1373 og nævnes her slet og ret Ridder. Dipl. N. III. 384. Formodentlig afgik han fra Drottsete-Embedet i 1371, paa Grund af de Forandringer, som da foretoges.

[3]) Han nævnes allerførst som Provst i Mariekirken den 17de April 1372 (Dipl. N. III. 378). Da nu Provst Peter var død i 1370, maa han have været hans umiddelbare Eftermand, og da Kongen tilbød ham Seglet om Sommeren 1371, er det sandsynligt, at han forud havde udnævnt ham til hiin Prælatur, der dog ikke længe kunde staa ubesat. I sidstnævnte Brev omtales han, som om han allerede en Tid havde været i Embedet. I det Brev til Kongen af 15de August 1371, som strax her nedenfor skal omhandles, undertegner han sig „Henrik Presbyter" (Prest), hvilket ikke hindrer Antagelsen af, at han allerede da var Provst, thi ved hiin Titel antyder han kun sin geistlige Grad.

torde tale til Eder eller ulejlige Eder; dog bad jeg siden Gottskalk[1], at foresporge sig hos Eder, om Eders Mening var, at jeg skulde have fuld Myndighed som de andre af Eders Klerker, hvem I have betr dette Hverv, have haft; og dette, kjære Herre, gjorde jeg, fordi jeg vidste mig Embedet mindre voxen, deels ogsaa gjerne vilde vide, hv der var mig lovligt at gjøre, og hvad ikke. Men siden Gottskalk br mig et saa uvenligt Svar tilbage, skal jeg holde mig derfra og ikke fatte mig med noget, som ej maatte være mig tilladeligt og sømmeli for Gud, for Eder, og for alle gode Mænd; dog vilde jeg gjerne b Eders Naade om et blidt Svar". Saavidt man heraf kan see, h Henriks Betænkeligheder, uagtet han ogsaa foregav beskeden Mistillid fine egne Evner, mest reist sig deraf, at han ikke var vis paa, h vidt hans Myndighed skulde strække sig, eller egentlig slet ikke har at befatte sig dermed, naar han ikke skulde have en Cantslers hele My dighed, hvilken Kongen derimod netop ikke synes at have villet be ham. Imidlertid angrede Henrik allerede, som man tydeligt kan see, han paa denne Maade havde gjort sig kostbar, thi i det samme B skrev han endvidere: „jeg beder Eder for Guds Døds og Eders Heders Skyld, at I ej vil være ublid paa mig for nogen min D skabs Skyld, eller noget uoverlagt Ord; har jeg haft et huldt H til Eder, saa lader mig nu nyde Eders Naade derfor; gjører mig høj og saa lav i Eders Tjeneste, som Eders Naade finder for godt" Sagen var vel den, at Henrik gjerne strax vilde blive virkelig Cant og maaskee fandt det under sin Verdighed saaledes at besørge Can forretningerne paa det Uvisse og indtil Videre, hvorved Kongen t kan sees at have fundet sig mere betrygget, end ved at udnævne en Cantsler, som han siden maaskee vilde have Vanskelighed ved at blive med, om han skulde ønske det. At den godmodige Konge tog Hen Undskyldninger for Fyldest og atter skjenkede ham sin Naade og Ti

---

[1]) Denne Gottskalk kan ikke være nogen anden end Biskop Gottskalk, og vi f saaledes heraf Bestyrkelse paa, hvad der ovenfor er antaget, at han ledsag Kongen paa Toget til Stockholm. I Brevet staar der efter „Gottskalk" nu næsten udslettet Ord, der næsten kunde læses „Biscop". Svelnaby, Sveneby, ligger i Kvilde Hered i Ranrike. Formodentlig havde Henrik l saget Kongen til Mødet paa Baagahuus i Juni 1371.

[2]) Brevet, skrevet paa Papiir og temmelig afbleget, findes endnu blandt de loiske Breve i den arnamagnæanske Samling. Aaret angives ej, men da Henrik begynder Brevet med at fortælle endeel Nyheder, (hvilke vi i det gende komme til at omtale), og den første af disse er Erkebiskopens Død Dag forud (den 14de August), er det saaledes vist, at det er skrevet den 1 August 1371.

deraf, at han ogsaa senere betroede ham Seglet, men Cantsler blev
ıxik dog ikke i Kongens Levetid, og saavidt man kan skjønne, fik han
:r ikke Seglet, uden naar Kongen var fraværende [1]). Det er forøv-
det samme Brev, af hvilket vi erfare, at Hr. Henrik ogsaa maa have
Oslo Fehirdsle og Akershuus Slot saavelsom Hirden under sin
lyrelse. Han underretter her Kongen om flere Udbetalinger og Vare-
ıveringer, han havde ladet gjøre til forskjellige Hirdmænd; han melder,
Hirdmanden Holte Gunnarssøn ej havde seet sig istand til at sende
et Malt, som man trængte til, og at han derfor havde maattet lade
ıte halvfemte Mk. brendt for med Pengene at kjøbe Øl til Dronnin-
· siden Malt ej var at faa, m. m. Saadanne Forretninger kunde
ikke have besørget, naar han ej tillige var Fehirde, og Kongen maa
overdraget ham dette Embede paa samme Tid, som han tilbød ham
let, siden hans Formand i Embedet, Hallvard Jonssøn, beklædte det
u i Mai 1371 [2]).

De øvrige kongelige Befalingsmænd siden Kong Haakons Tronbe-
lse, det være sig Hirdstjorer, Fehirder, Sysselmænd eller andre Om-
ımænd, have vi allerede i det foregaaende lejlighedsviis omtalt, for-
dt de nævnes i de gamle Optegnelser, hvilket rigtignok er meget
ıomt og ufuldstændigt. Man veed saaledes ikke nøje, hvo der afløste
Sigurd Hafthorssøn som Sysselmand eller Hirdstjore i Bergen.
Borgesyssel maa man antage, at Hr. Jon Hafthorssøn var Befa-
smand, thi han havde nu temmelig stadigt sin Bolig der, og en
ıd af hans Anseelse kunde man vel ej forbigaa til denne Verdighed.
ıa hans Søn, Haakon Jonssøn, var allerede Sysselmand, først
obyggelagen [3]), og siden, som vi nedenfor nærmere skulle see, paa
ıs. Hvo der blev Befalingsmand paa Baagahuus, og saaledes Sys-
ınd i Elvesyssel, efter Laurents Bjørnssøn, der i 1371 kom til
ıall og siden blev Lagmand i Vestergøtland, vides ikke. I 1368
ıe Fehirden Hallvard Jonssøn ogsaa haft Oslo Syssel, eller idet-
ıste en Deel deraf, nemlig Myrebvarv (Røken) og Hudreim; den
ne Syssel havde Gaute Erikssøn haft i 1367, uden dog, som det
s, at have været Fehirde [4]). Som Sysselmand paa Thotn fore-
mer i 1358 og 1361 Ingjald Guthormssøn, der boede paa Gaar-
Do og er bleven mest bekjendt af, at han var gift med en naturlig

---

[1]) See Breve af 1374, Dipl. N. III. 402. II. 444.

[2]) Dipl. N. II. 417. Ogsaa i 1375 synes han at have haft Fehirde-Forretnin-
ger, see Dipl. N. II. 440, 441.

[3]) Dipl. N. IV. 474. Aaret for dette Brev er ikke bestemt angivet.

[4]) Dipl. N. IV. 468. 396.

Datter af Hr. Sigurd Hafthorssøn, som det i det følgende skal
les [1]). Paa nordre Hedemarken nævnes i 1364 **Andres Joar**
hvo der var paa søndre eller det egentlige Hedemarken vides ik
Gudbrandsdalen indehavdes Sysslen sandsynligviis allerede i Krigen
af den anseede **Hallvard Alfssøn** paa Sundbu i Vaage, der dog
i 1364 udtrykkeligt nævnes som Sysselmand. Hvorledes **Reidar**
søn (Darre) i Nidaros afløstes af **Otte Rømer** som Hirdstjor
hele det Throndhjemske, er allerede ovenfor omtalt. I Jemteland
blev, som det synes, den før omtalte **Nikolas Peterssøn Djekn**
under Kong Haakons Regjering, uagtet der fremdeles indkom Klag
ham. Allersidst omtales han i 1362, skjønt ej udtrykkeligt som
selmand i Jemteland. — I Sogn nævnes 1361 en **Olaf Ulfss**
hvilken forresten intet vides [2]). I Skienssyssel nævnes **Ketil**
leikssøn i 1362 og 1364, han er saaledes formodentlig komn
ter Aste Bergulfssøn; siden blev han Sysselmand i Tunsberg [3]).
Lagmænd, hvis Navne kjendes fra Mandedøden af og indtil
findes fordetmeste allerede omtalte ovenfor (S. 514). Hertil ka
føjes, at i Bergen, hvor **Gunnar Hjarandessøn** nævnes som
mand allerede i 1361, sees denne i 1363 at være bleven afløst
seph Karlshovedssøn fra Kaupangr i Sogn, men var i 1366
Embedet, som han nu tillige forenede med Gulathingets Lagstol,
han kaldte sig „Gulathings og Bergens Lagmand". Han beklædt
lang Tid begge Embeder, som ogsaa under hans Eftermand ved
være forenede [4]). I **Tunsberg** var **Berg Hermundssøn**, en
Hermund Bergssøn Klerk, Lagmand i Aarene 1365—1380. Han
at have hørt hjemme i Borgesyssel, der hørte til hans Lagdømm

Foruden de her nævnte Embedsmænd forekomme ogsaa andre,
Riddere og Hirdmænd, anvendte af Kongen i særskilte Hverv. D
være for vidtløftigt at omtale dem alle, og vi ville strax i det fø
hvor de anseede Ætter og deres Medlemmer omhandles, komme

---

[1]) Sammestedѕ II. 274. III. 320. IV. 389.

[2]) Sammesteds, I. 370.

[3]) Sammesteds, VI. og II. 380.

[4]) Dipl. N. IV. 426. II. 375. II. 386.

[5]) Han nævnes uden Embedstitel allerede i 1358, nærværende i La
Thelemarken, (Dipl. N. I. 359); maaskee han da var kgl. Hirdmand.
Lagmand i Tunsberg nævnes han først den 22de Febr. 1365 (Dipl.
343), og sidst d. 21de Febr. 1380 (ssteds V. 316). Hans Fader, H
Bergssøn, nævnes 1352 (ssteds II. 311). Bergs Hustru blev beg
Glymelma (Glemminge) Kirke, Biff. Eyst. Jordebog fol. 10. H
skyldte Rode Kirke i Borgesyssel endeel Tiende.

me flere af dem. I det foromtalte Brev fra Hr. Henrik Henriksson
mes blandt saadanne Ombudsmænd en Hr. Olaf, der synes at have
t meget at sige, en Agmund Mat, Laurents Sunesson, Abraham An-
sson, Algot Gunnarsson, Nikolas Petersson, Karl Gamalsson. Af
Sølv (halvfemte ledige Mk.), som han lod mynte, og som han
de faaet i Smaastykker af Holte Gunnarsson, fik Hr. Olaf Pengene
at kjøbe Øl for til Dronningen, fremdeles 8 ledige Mark af noget
et Sølv, Holte havde sendt, nogle Guldsager, sendt af den for-
nævnte Agmund Mat, og en Deel Klæde til flere af de ovennævnte
mænd, ligeledes til at dække Laurents Bjørnssøns Gjeld. Denne Hr.
f synes saaledes at have været Hirdstjore i Oslo, men hans fædrene
en anføres ikke, og derfor kan man ikke vide, hvo han egentlig var [1]).
re af de nævnte Herrer vare svenske, som endog Navnene vise; Abra-
Andresson omtales desuden udtrykkeligt som en af Insurgenthærens
rere ved Overeenskomsten i Fedsvik, og Laurents Bjørnsson var
Befalingsmanden paa Baagahuus, som nu var kommen til Arevall. Det
ej usandsynligt, at Nikolas Petersson var den forhenværende Sysfel-
d i Jemteland. Holte Gunnarsson nævnes hyppigt og synes at
staaet i den nøjeste Forbindelse med Hr. Sigurd Haftorsson. I
3 var han paa Fron i Gudbrandsdalen med at udstede Vidnesbyrd
Hr. Sigurd Haftorssons Erhvervelse af Hr. Sigurd Eldjarns Gods
Raumarike; 1363 vidnede han paa Giske om et Gaardekjøb, Hr.
urd Haftorsson gjorde paa Søndmøre, i 1367 var han paa Bjarkø
kjøbte i Hr. Sigurds Navn en Part af Senjen, i 1370 den 14de
var han med endeel andre Hirdmænd i Bergen som Meddommer
Arvesag, og i 1371 var han ved Forvaltsmestertider paa Eidsivathinget
Hr. Sigurd og endeel andre Hirdmænd [2]). Sandsynligviis har
da paa den Tid, Brevene blev skrevne, været Hr. Sigurds Ombuds-
d og Lensmand i Sysslen paa Raumarike, saa meget mere som Sig-

---

1) Det er formodentlig den Hr. Olaf, der gav 1 Mk. Bool i Sørestad i Vaale Sogn til Laurentskirken i Tunsberg. Biskop Eysteins Jordebog fol. 100.

2) Dipl. N. I. 294. 379. 394. II. 409. 415. I 1362 var Helte i Oslo og udstedte der Vidnesbyrd om en Gave af Jordegods til Domkirken. Helte var gift med en Kvinde eller Kværneig, maaske Bergthorsdatter af Familien Belt og gav med hende 4 [illegible] Markebol i Lerken ved Skeidsmo Kirke til Michaels Alter i Oslo Domkirke. Han eiede og en Part i Gaarden Slotlandsegg (nu Skotlegg) i samme Sogn, som han tilbyttede sig af Skeidsmo Kirke med Lerken for at kunne bestyre dette til hiint Alter (Biskop Eysteins Jordebog fol. 135, 155). Den ovenfor nævnte Karl Gamalsson hørte til de fornemme Ætlinger i Elverum, Sønner af Gamal Pulse, der havde Jordegods i Vaale, Stenkirke og Langelands Sogne. (Biskop Eysteins Jordebog fol. 2. 152.

Datter af Hr. Sigurd Hafthorsson, som det i det følgende skal omtales [1]). Paa nordre Hedemarken nævnes i 1364 **Andres Ivarsson**; hvo der var paa søndre eller det egentlige Hedemarken vides ikke. I Gudbrandsdalen indehavdes Syslen sandsynligviis allerede i Krigens Tid af den anseede **Hallvard Alfsson** paa Sundbu i Vaage, der dog først i 1364 udtrykkeligt nævnes som Sysselmand. Hvorledes **Reidar Jonsson** (Darre) i Nidaroos afløstes af **Otte Rømer** som Hirdstjore over hele det Throndhjemske, er allerede ovenfor omtalt. I Jemteland vedblev, som det synes, den før omtalte **Nikolas Petersson Djekn** ogsaa under Kong Haakons Regjering, uagtet der fremdeles indkom Klager over ham. Allersidst omtales han i 1362, skjønt ej udtrykkeligt som Sysselmand i Jemteland. — I Sogn nævnes 1361 en **Olaf Ulfsson**, om hvilken forresten intet vides [2]). I Skienssyssel nævnes **Ketil Vigleiksson** i 1362 og 1364, han er saaledes formodentlig kommen efter Aste Bergulfsson; siden blev han Sysselmand i Tunsberg [3]). De **Lagmænd**, hvis Navne kjendes fra Mandedøden af og indtil 1371, findes fordetmeste allerede omtalte ovenfor (S. 514). Hertil kan alene føjes, at i Bergen, hvor **Gunnar Hjarandesson** nævnes som Lagmand allerede i 1361, sees denne i 1363 at være bleven afløst af **Joseph Karlshovedsson** fra Kaupangr i Sogn, men var i 1366 atter i Embedet, som han nu tillige forenede med Gulathingets Lagstol, saa at han kaldte sig „Gulathings og Bergens Lagmand". Han beklædte nu i lang Tid begge Embeder, som ogsaa under hans Eftermand vedblev at være forenede [4]). I **Tunsberg** var **Berg Hermundsson**, en Søn af Hermund Bergsson Klerk, Lagmand i Aarene 1365—1380. Han synes at have hørt hjemme i Borgesyssel, der hørte til hans Lagdømme [5]).

Foruden de her nævnte Embedsmænd forekomme ogsaa andre, baade Riddere og Hirdmænd, anvendte af Kongen i særskilte Hverv. Det vilde være for vidtløftigt at omtale dem alle, og vi ville strax i det følgende, hvor de anseede Ætter og deres Medlemmer omhandles, komme til at

---

[1]) Sammesteds II. 274. III. 320. IV. 389.

[2]) Sammesteds, I. 370.

[3]) Sammesteds, VI. og II. 380.

[4]) Dipl. N. IV. 426. II. 375. II. 386.

[5]) Han nævnes uden Embedstitel allerede i 1358, nærværende i Lagardal i Thelemarken, (Dipl. N. I. 359); maaskee han da var kgl. Hirdmand. Som Lagmand i Tunsberg nævnes han først den 22de Febr. 1365 (Dipl. N. III. 343), og sidst d. 21de Febr. 1380 (ssteds V. 316). Hans Fader, Hermund Bergsson, nævnes 1352 (ssteds II. 311). Bergs Hustru blev begraven i Glymelma (Glemminge) Kirke, Bisk. Eyst. Jordebog fol. 10. Hans Beskyldte Rode Kirke i Borgesyssel endeel Tiende.

nævne flere af dem. I det føromtalte Brev fra Hr. Henrik Henrikssøn nævnes blandt saadanne Ombudsmænd en Hr. Olaf, der synes at have haft meget at sige, en Agmund Mat, Laurents Sunessøn, Abraham Andressøn, Algøt Gunnarssøn, Nikolas Peterssøn, Karl Gamalssøn. Af det Sølv (halvfemte lødige Mk.), som han lod mynte, og som han havde faaet i Smaastykker af Holte Gunnarssøn, fik Hr. Olaf Pengene til at kjøbe Øl for til Dronningen, fremdeles 8 lødige Mark af noget andet Sølv, Holte havde sendt, nogle Guldsager, sendt af den føromtalte Agmund Mat, og en Deel Klæde til flere af de ovennævnte Mænd, ligeledes til at dække Laurents Bjørnssøns Gjeld. Denne Hr. Olaf synes saaledes at have været Hirdstjore i Oslo, men hans fedrene Navn anføres ikke, og derfor kan man ikke vide, hvo han egentlig var [1]). Flere af de nævnte Herrer vare svenske, som endog Navnene vise; Abraham Andressøn omtales desuden udtrykkeligt som en af Insurgenthærens Anførere ved Overeenskomsten i Sedsvik, og Laurents Bjørnssøn var Høvedsmanden paa Baagahuus, som nu var kommen til Arevall. Det er ej usandsynligt, at Nikolas Peterssøn var den forhenværende Sysselmand i Jemteland. **Holte Gunnarssøn** nævnes hyppigst og synes at have staaet i den nøjeste Forbindelse med Hr. Sigurd Hafthorssøn. I 1353 var han paa Fron i Gudbrandsdalen med at udstede Vidnesbyrd om Hr. Sigurd Hafthorssøns Erhvervelse af Hr. Sigurd Eldjarns Gods paa Raumarike; 1363 vidnede han paa Giske om et Gaardekjøb, Hr. Sigurd Hafthorssøn gjorde paa Søndmøre, i 1367 var han paa Bjarkø og kjøbte i Hr. Sigurds Navn en Part af Senjen, i 1370 den 14de Mai var han med endeel andre Hirdmænd i Bergen som Meddommer i en Arvesag, og i 1371 var han ved Botulfsmessetider paa Eidsivathinget med Hr. Sigurd og endeel andre Hirdmænd [2]). Sandsynligviis har han da paa den Tid, Brevene bleve skrevne, været Hr. Sigurds Ombudsmand og Lensmand i Syslen paa Raumarike, saa meget mere som Sig-

---

[1]) Det er formodentlig den Hr. Olaf, der gav 1 Mk. Bool i Syrestad i Vaale Sogn til Laurentskirken i Tunsberg. Biskop Eysteins Jordebog fol. 100.

[2]) Dipl. N. I. 284. 379. 394. II. 409. 418. I 1362 var Holte i Oslo og udstedte der Vidnesbyrd om en Gave af Jordegods til Domkirken. Holte var gift med en Ronnog eller Rannveig, maaskee Bergthorsdatter af Familien Bolt og gav med hende $4^1/_2$ Markebool i Løyken ved Skeidsmo Kirke til Michels Altar i Oslo Domkirke. Han ejede og en Part i Gaarden Skotlandsegg (nu Skolsegg) i samme Sogn, som han tilbyttede sig af Skeidsmo Kirke med Løyken for at kunne bortgive dette til hiint Altar (Biskop Eysteins Jordebog fol. 135, 186). Den ovenfor nævnte Karl Gamalssøn hørte til de saakaldte Bulsunger i Elvesyssel, Sønner af Gamal Bulse, der havde Jordegods i Valle, Steenkirke og Langelands Sogne. (Biskop Eysteins Jordebog fol. 2. 152).

torde tale til Eder eller ulejlige Eder; dog bad jeg siden Gottskalk[1]), at forespørge sig hos Eder, om Eders Mening var, at jeg skulde have saa fuld Myndighed som de andre af Eders Klerker, hvem I have betroet dette Hverv, have haft; og dette, kjære Herre, gjorde jeg, fordi jeg deels vidste mig Embedet mindre voxen, deels ogsaa gjerne vilde vide, hvad der var mig lovligt at gjøre, og hvad ikke. Men siden Gottskalk bragte mig et saa uvenligt Svar tilbage, skal jeg holde mig derfra og ikke befatte mig med noget, som ej maatte være mig tilladeligt og sømmeligt for Gud, for Eder, og for alle gode Mænd; dog vilde jeg gjerne bede Eders Naade om et blidt Svar". Saavidt man heraf kan see, have Henriks Betænkeligheder, uagtet han ogsaa foregav beskeden Mistillid til sine egne Evner, meest reist sig deraf, at han ikke var vis paa, hvor vidt hans Myndighed skulde strække sig, eller egentlig slet ikke har ønsket at befatte sig dermed, naar han ikke skulde have en Cantslers hele Myndighed, hvilken Kongen derimod netop ikke synes at have villet betroe ham. Imidlertid angrede Henrik allerede, som man tydeligt kan see, at han paa denne Maade havde gjort sig kostbar, thi i det samme Brev skrev han endvidere: „jeg beder Eder for Guds Døds og Eders egen Heders Skyld, at I ej vil være ublid paa mig for nogen min Daarskabs Skyld, eller noget uoverlagt Ord; har jeg haft et huldt Hjerte til Eder, saa lader mig nu nyde Eders Naade derfor; gjører mig saa høj og saa lav i Eders Tjeneste, som Eders Naade finder for godt"[2]. Sagen var vel den, at Henrik gjerne strax vilde blive virkelig Cantsler, og maaskee fandt det under sin Værdighed saaledes at besørge Cantsler-forretningerne paa det Uvisse og indtil Videre, hvorved Kongen tydelig kan sees at have fundet sig mere betrygget, end ved at udnævne en virkelig Cantsler, som han siden maaskee vilde have Vanskelighed ved at blive af med, om han skulde ønske det. At den godmodige Konge tog Henriks Undskyldninger for Fyldest og atter skjenkede ham sin Naade og Tillid,

[1]) Denne Gottskalk kan ikke være nogen anden end Biskop Gottskalk, og vi see saaledes heraf Bestyrkelse paa, hvad der ovenfor er antaget, at han ledsagede Kongen paa Toget til Stockholm. I Brevet staar der efter „Gottskalk" et nu næsten udslettet Ord, der næsten kunde læses „Biscop". Sveinaby, nu Sveneby, ligger i Kville Hered i Ranrike. Formodentlig havde Henrik ledsaget Kongen til Mødet paa Baagahuus i Juni 1371.

[2]) Brevet, skrevet paa Papiir og temmelig afbleget, findes endnu blandt de originale Breve i den arnamagnæanske Samling. Aaret angives ej, men da Henrik begynder Brevet med at fortælle endeel Nyheder, (hvilke vi i det følgende komme til at omtale), og den første af disse er Erkebiskopens Død Dagen forud (den 14de August), er det saaledes vist, at det er skrevet den 15de August 1371.

...s deraf, at han ogsaa senere betroede ham Seglet, men Cantsler blev ...tril dog ikke i Kongens Levetid, og saavidt man kan skjønne, fik han ...ler ikke Seglet, uden naar Kongen var fraværende [1]). Det er forøv... det samme Brev, af hvilket vi erfare, at Hr. Henrik ogsaa maa have ... Oslo Fehirdsle og Akershuus Slot saavelsom Hirden under sin ...styrelse. Han underretter her Kongen om flere Udbetalinger og Vare-...leveringer, han havde ladet gjøre til forskjellige Hirdmænd; han melder, ... Hirdmanden Holte Gunnarssøn ej havde seet sig istand til at sende ...get Malt, som man trængte til, og at han derfor havde maattet lade ...nte halvfemte Mk. brendt for med Pengene at kjøbe Øl til Dronnin-...n, siden Malt ej var at faa, m. m. Saadanne Forretninger kunde ...n ikke have besørget, naar han ej tillige var Fehirde, og Kongen maa ... overdraget ham dette Embede paa samme Tid, som han tilbød ham ...eglet, siden hans Formand i Embedet, Hallvard Jonssøn, beklædte det ...nu i Mai 1371 [2]).

De øvrige kongelige Befalingsmænd siden Kong Haakons Tronbe-...igelse, det være sig Hirdstjorer, Fehirder, Sysselmænd eller andre Om-...udsmænd, have vi allerede i det foregaaende lejlighedsviis omtalt, for-...vidt de nævnes i de gamle Optegnelser, hvilket rigtignok er meget ...lsomt og ufuldstændigt. Man veed saaledes ikke nøje, hvo der afløste ... Sigurd Hafthorssøn som Sysselmand eller Hirdstjore i Bergen. ...Borgesyssel maa man antage, at Hr. Jon Hafthorssøn var Befa-...gsmand, thi han havde nu temmelig stadigt sin Bolig der, og en ...nd af hans Anseelse kunde man vel ej forbigaa til denne Verdighed. ...aa hans Søn, Haakon Jonssøn, var allerede Sysselmand, først ...Robyggelagen [3]), og siden, som vi nedenfor nærmere skulle see, paa ...nus. Hvo der blev Befalingsmand paa Baagahuus, og saaledes Sys-...mand i Elvesyssel, efter Laurents Bjørnssøn, der i 1371 kom til ...spall og siden blev Lagmand i Vestergøtland, vides ikke. I 1368 ...de Fehirden Hallvard Jonssøn ogsaa haft Oslo Syssel, eller idet-...indste en Deel deraf, nemlig Myrehvarv (Røken) og Hudreim; den ...mme Syssel havde Gaute Eriksson haft i 1367, uden dog, som det ...es, at have været Fehirde [4]). Som Sysselmand paa Thotn fore-...mmer i 1358 og 1361 Ingjald Guthormssøn, der boede paa Gaar-...n Do og er bleven mest bekjendt af, at han var gift med en naturlig

[1]) See Breve af 1374, Dipl. N. III. 402. II. 444.

[2]) Dipl. N. II. 417. Ogsaa i 1375 synes han at have haft Fehirde-Forretninger, see Dipl. N. II. 440, 441.

[3]) Dipl. N. IV. 474. Aaret for dette Brev er ikke bestemt angivet.

[4]) Dipl. N. IV. 468. 396.

Datter af Hr. Sigurd Hafthorsson, som det i det følgende skal vi les [1]). Paa nordre Hedemarken nævnes i 1364 **Andres Ivars**| hvo der var paa søndre eller det egentlige Hedemarken vides ikke. Gudbrandsdalen indehavdes Sysslen sandsynligviis allerede i Krigens af den anseede **Hallvard Alfsøn** paa Sundbu i Vaage, der dog i 1364 udtrykkeligt nævnes som Sysselmand. Hvorledes **Reidar I**søn (Darre) i Nidaros afløstes af **Otte Rømer** som Hirdstjore hele det Throndhjemske, er allerede ovenfor omtalt. I Jemteland blev, som det synes, den før omtalte **Nikolas Peterssøn Djekn** i under Kong Haakons Regjering, uagtet der fremdeles indkom Klager ham. Allersidst omtales han i 1362, skjønt ej udtrykkeligt som selmand i Jemteland. — I Sogn nævnes 1361 en **Olaf Ulfsøn** hvilken forresten intet vides [2]). I Skienssyssel nævnes **Ketil Leiksøn** i 1362 og 1364, han er saaledes formodentlig komme ter Aste Bergulfssøn; siden blev han Sysselmand i Tunsberg [3]). **Lagmænd**, hvis Navne kjendes fra Mandedøden af og indtil 1 findes fordetmeste allerede omtalte ovenfor (S. 514). Hertil kan føjes, at i Bergen, hvor **Gunnar Hjarandesøn** nævnes som mand allerede i 1361, sees denne i 1363 at være bleven afløst af **seph Karlshovedsøn** fra Kaupangr i Sogn, men var i 1366 al Embedet, som han nu tillige forenede med Gulathingets Lagstol, s han kaldte sig „Gulathings og Bergens Lagmand". Han beklædte lang Tid begge Embeder, som ogsaa under hans Eftermand vedbl være forenede [4]). I **Tunsberg** var **Berg Hermundssøn**, en S Hermund Bergssøn Klerk, Lagmand i Aarene 1365—1380. Han at have hørt hjemme i Borgesyssel, der hørte til hans Lagdømme [5]

Foruden de her nævnte Embedsmænd forekomme ogsaa andre, Riddere og Hirdmænd, anvendte af Kongen i særskilte Hverv. Det være for vidtløftigt at omtale dem alle, og vi ville strax i det følg hvor de anseede Ætter og deres Medlemmer omhandles, komme t

---

[1]) Sammesteds II. 274. III. 320. IV. 389.

[2]) Sammestedś, I. 370.

[3]) Sammestedś, VI. og II. 380.

[4]) Dipl. N. IV. 426. II. 375. II. 386.

[5]) Han nævnes uden Embedstitel allerede i 1358, nærværende i Lager Thelemarken, (Dipl. N. I. 359); maaskee han da var kgl. Hirdmand. Lagmand i Tunsberg nævnes han først den 22de Febr. 1365 (Dipl. N 343), og sidst d. 21de Febr. 1380 (smsteds V. 316). Hans Fader, Her Bergssøn, nævnes 1352 (smsteds II. 311). Bergs Hustru blev begrav Glymeima (Glemminge) Kirke, Biſk. Eyſt. Jordebog fol. 10. Han skyldte Rode Kirke i Borgesyssel endeel Tiende.

vne flere af dem. I det føromtalte Brev fra Hr. Henrik Henriksson vnes blandt saadanne Ombudsmænd en Hr. Olaf, der synes at have 't meget at sige, en Agmund Mat, Laurents Sunesson, Abraham Ansson, Algøt Gunnarsson, Nikolas Petersson, Karl Gamalsson. Af : Sølv (halvfemte lødige Mk.), som han lod mynte, og som han ode faaet i Smaastykker af Holte Gunnarsson, fik Hr. Olaf Pengene at kjøbe Øl for til Dronningen, fremdeles 8 lødige Mark af noget det Sølv, Holte havde sendt, nogle Guldsager, sendt af den før:talte Agmund Mat, og en Deel Klæde til flere af de ovennævnte ænd, ligeledes til at dække Laurents Bjørnssøns Gjeld. Denne Hr. af synes saaledes at have været Hirdstjore i Oslo, men hans fedrene vn anføres ikke, og derfor kan man ikke vide, hvo han egentlig var [1]. ere af de nævnte Herrer vare svenske, som endog Navnene vise; Abram Andresson omtales desuden udtrykkeligt som en af Insurgenthærens fører ved Overeenskomsten i Edsvik, og Laurents Bjørnsson var vedsmanden paa Baagahuus, som nu var kommen til Arevall. Det ej usandsynligt, at Nikolas Petersson var den forhenværende Sysselnd i Jemteland. **Holte Gunnarsson** nævnes hyppigst og synes at e staaet i den nøjeste Forbindelse med Hr. Sigurd Hafthorsson. I 53 var han paa Fron i Gudbrandsdalen med at udstede Vidnesbyrd Hr. Sigurd Hafthorssøns Erhvervelse af Hr. Sigurd Eldjarns Gods ı Raumarike; 1363 vidnede han paa Giske om et Gaardekjøb, Hr. gurd Hafthorsson gjorde paa Søndmøre, i 1367 var han paa Bjarkø kjøbte i Hr. Sigurds Navn en Part af Senjen, i 1370 den 14de ai var han med endeel andre Hirdmænd i Bergen som Meddommer n Arvesag, og i 1371 var han ved Botulfsmessetider paa Eidsivathinget d Hr. Sigurd og endeel andre Hirdmænd [2]. Sandsynligviis har i da paa den Tid, Brevene bleve skrevne, været Hr. Sigurds Ombudsnd og Lensmand i Syslen paa Raumarike, saa meget mere som Sig-

---

[1]) Det er formodentlig den Hr. Olaf, der gav 1 Mk. Bool i Syrestad i Vaale Sogn til Laurentskirken i Tunsberg. Biskop Eysteins Jordebog fol. 100.

[2]) Dipl. N. I. 284. 379. 394. II. 409. 418. I 1362 var Holte i Oslo og udstedte der Vidnesbyrd om en Gave af Jordegods til Domkirken. Holte var gift med en Ronnog eller Rannveig, maaskee Bergthorsdatter af Familien Bolt og gav med hende 4½ Markebool i Løyken ved Skeidsmo Kirke til Michels Altar i Oslo Domkirke. Han ejede og en Part i Gaarden Skotlandsegg (nu Skolsegg) i samme Sogn, som han tilbyttede sig af Skeidsmo Kirke med Løyken for at kunne bortgive dette til hiint Altar (Biskop Eysteins Jordebog fol. 135, 186). Den ovenfor nævnte Karl Gamalsson hørte til de saakaldte Bulsunger i Elvesyssel, Sønner af Gamal Bulfe, der havde Jordegods i Balle, Steenkirke og Langelands Sogne. (Biskop Eysteins Jordebog fol. 2. 152).

urd da var meget syg, og det maa være fra Raumarike og i Sigurds Navn, at han havde foranstaltet de Indbetalinger til Oslo Fehirdsle, hvorom Brevet melder. En anden Hirdmand, der ogsaa nævnes hyppigt, og som sendtes snart hid, snart did, var **Thorgaut Jonssøn**, der synes at have haft hjemme i Borgesyssel, men derhos haft ikke ubetydelige Besiddelser paa Raumarike, og i Oslo Syssel, og paa Vestfold [1]). Han nævnes allerførst i 1353, og da var han i Dronning Blanche's Tjeneste. I Februar 1358 beskikkedes han med Lagmanden paa Oplandene Sigurd Erikssøn og fire andre Hirdmænd til at dømme paa Njardarhov paa Ringerike mellem en af deres Kamerater, Eiliv Thorbjørnssøn, og en Kone, som han uretteligen havde ladet fængsle. I 1369 nævnes han mellem de Raadsherrer, der paa Akershuus beseglede Fuldmagten for de Gesandter, der da sendtes til Tydskland, og i 1370, den 14de Mai, i Bergen, var han med Lagmanden og fire andre Hirdmænd kongelig beskikket Dommer i en Ar-sag mellem Munaan Stumpes Sønner og en Fru Margrete. Kort efter blev han, som vi ville see, Hirdstjore paa Island, hvorfra han vendte tilbage i 1373; endnu i 1380 finde vi ham som Vidne ved Delegang paa Myrehvarven. Hans og Holte Gunnarssøns Liv afgive saaledes gode Exempler paa, hvorledes Hirdmændene bleve anvendte i forskjellige Kanter af Landet. Af den nysomtalte Eiliv Thorbjørnssøns Fremferd see vi ogsaa, hvilken Myndighed de kunde tiltage sig, og hvor haardt de stundom maa have behandlet Bønderne. Thi uagtet han ikke var Syselmand, havde han dog ladet hiin Kone fængsle og [illegible]

---

[1]) Af hans opbevarede Seglastryk sees, at han maa have tilhørt den Æt, der senere kaldtes „Smør". I 1359, i Tunsberg, kjøbte han 1 Mk. Bool i Fiskeim paa Eiker. (Dipl N. IV. 397). I 1370, den 17de Marts, paa Ra[illegible] i Asker hos Hr. Jon Thoraldessøn, lod han sig for Gjeld pantsette 2½ Mk. Bool i Kraakebøl i Gausdal (sstds II. 405). Han skjenkede 1 Øres B[illegible] Vinjarval paa Raumarike til Sudreims Kirke, og for hans og hans Hustru thruds Sjæl gav deres Svigersøn Benedict Nikolassøn med Samtykke af Hustru Ulfhild paa Bjordsin 3 Øres Bool i østre Auta til Nype Kirke (Bisk. Eysteins Jordebog f. 79, 204). Hans Bo skyldte Tiende til Rode og Nype Kirker (sst. f. 10). Altsaa maa man vel antage, at hans egentlige Hjem var paa disse Kanter. At de ovenomtalte Meddommere, der nævnes i de paaberaabte Breve, vare Hirdmænd, siges vel ej udtrykkeligt, men man kan see det af den blotte Omstændighed, at de vare Meddommere, thi Sager mellem Hirdmænd skulde, som det ovenfor er viist, alene paadømmes af Hirdmænd. Overhoved kan man være temmelig sikker paa, at de fleste Mænd, der nævnes som Udstedere af de mange opbevarede Breve fra de Tider, det vil sige som Vidner ved den Act, der herved constateredes, vare Hirdmænd, naar det ej udtrykkeligt siges, at de kun vare Lagrettesmænd. Idetmindste gjelder det den, der nævnes først, og man kan endog være aldeles sikker derpaa, naar de nævnes før en Sogneprest, altsaa indtog Rang over ham.

:t en Kappe fra hende; og at alt ...
han blev dømt til at betale hende ...
open tilbage. Ulykken var, som de ...
ndighed og Pligt til at stride ind ikke ...
derved kom til at yttre sig temmelig vilkaa...
aa hyppige Klager over Hirdmændene og deres ...
ne selv oftere maatte stride ind, f. Ex. Konge ...
ot af 18de December 1332, strax efterat han ...

Det ligger i Sagens Natur, at alle Sysselm... falingsmænds Poster besattes med Riddere eller Hird... ngen ikke dertil valgte Geistlige, hvilket idetmindste me... re var Tilfeldet. Og Hirdmændene vare da igjen ... lpere. Gjennem disse Organer var det, at Landet re... udnævntes vel vanskeligt nogen til Lagmand, som ikke ... dmand, thi allerede den Anseelse, Embedet medførte, gjorde ... sige nødvendigt. For at kunne blive Lagmand maatte man ... age en Stilling i Samfundet, i hvilket det var uundgaaeligt ... dmand. Man kan vel trygt antage, at de meest anseede og formu... nder i enhver Bygd, fornemmelig de, der hørte til gamle ... gter, havde ladet sig optage blandt de haandgangne Mænd. ... ed blev, som vi allerede tidligere have antydet, Kongens Magt over... mlig, thi naar enhver af de indflydelsesrigeste Mænd rundt om i ... det stod under hans særdeles Befaling og var knyttet til hans ... son, kunde de øvrige ikke have stort at sige. Man seer tillige, at ...sspørsmaal mellem Mand og Mand nu som oftest afgjordes ved ...mandens Orskurder, eller ved Lagmandens og fem Hirdmænds Dom, ...r en Hirdmand var Part i Sagen. Det vil sige, at Lagmanden ...jorde det egentlige Retsspørsmaal, hvorimod det factiske ved Sagen, ... de særskilt opstaaende Vurderings- og Erstatnings-Spørsmaal, af... ...des af faste svorne Lagrettesmænd, som han selv opnævnte. Kun ...nere stevnede man nu, som det lader, til selve Lagthinget, uagtet Lag...gets større Mængde end forhen gjorde dette lettere. Dog mang...der ikke Exempler paa slige Lagthingsstevninger og Laghingsdomme. ...ledes feldte Eivind Asbjørnsson, Lagmand i Rygfylke, tilligemed hele ...retten den 22de Juni i Stavanger en Lagthingsdom om Gaarden ...den paa Agder; Tiden, hvori den affagdes, viser, at dette Lagthing i ...vanger nu var det, der for Beboerne af Rygfylke og Agder traadte iste...or Gulathing og forhen boldtes paa Agvaldsnes[1]). Den 27de Mai ...1 paastevnedes paa Vors en ved Lagrettesmænds Dom hjemme i

[1]) Dipl. N. III. 275.

Bygden allerede afgjort Sag til Gulathing. Denne Sag er forsaavidt merkelig, som den kaster noget Lys paa det vanskelige Spørsmaal, hvorledes Retssager ellers plejede at afgjøres hjemme i Bygderne, og hvorom Loven tier, da den egentlig forudsetter det som bekjendt og kun giver Valget, om man vilde have dem afgjorte paa den sedvanlige Maade, eller ved Lagmanden. Her seer man, at ved Spørsmaalet om, hvor meget Ingebjørg Simonsdatter paa sit Barns Vegne skulde betale Hallstein Josteinssøn i Godtgjørelse for Bestyrelsen af Finne-Godset paa Vors, og hvormeget Barnet selv skulde have, maatte Hallstein indstevne Ingebjørg for Lagthinget og Lagmanden for at faa hende til at efterkomme Dommen samt tilsvare andre Fordringer [1]). Det skulde deraf synes, som om en saadan hjemme affagt Dom alene kunde bestemme en Fordrings Gyldighed eller Størrelse, men ikke i Regelen medførte Executions-Kraft. Og derfor var det vel i saadanne Tilfelde, hvor den anden Part fad Hjemthingsdommen overhørig, at Stevning til Lagthinget var nødvendig. Sjeldnere stevnedes vel Sagerne umiddelbart derhen, naar de ej vare særdeles vigtige eller angik meget anseede Personer. Man seer ellers, at idetmindste Lagmændene og Sysselmændene fremdeles vare tilstede paa de aarlige Lagthing, saaledes som det i Loven var foreskrevet, og at ligeledes flere Riddere og Hirdmænd samledes der. Men disse have rimeligviis haft særdeles Forretninger der, enten i det Offentliges eller i sit eget Anliggende, og man savner Efterretning om, hvorvidt endnu den egentlige Almue repræsenteredes ved nogen talrig Forsamling. De Klager, der allerede for mange Aar tilbage gjentoges, over at man forsømte at søge Lagthinget, og at endog Nevningsmændene stundom udebleve, lade os med temmelig Sikkerhed antage, at det dermed var meget daarligt bevendt, og at Lagthingene nu ikke engang var en Skygge af hvad de havde været for et Par hundrede Aar tilbage. Allerede Spaltelsen af de tre eller fire store Lagthing til 8 mindre maatte bidrage til at betage dem deres Charakter af Provincialforsamlinger, og de vare forlængst blevne til blotte dømmende Anstalter, hvor i det højeste ved Siden af Retssagerne enkelte Bygde-Anliggender bleve afgjorte, men som ikke længer greb ind i Lovgivningen eller Styrelsen. Det Styrelsesprincip, som Sverre havde opstillet og hans Efterkommere conseqvent gjennemført, bar saaledes allerede sine skadelige Frugter, idet Folket paa en Tid, da det just gjaldt at være paa sin Post og vaage over Landets Rettigheder, ja Selvstændighed under Unionen, tvertimod med dets Ligegyldighed for de offentlige Anliggender synes at have overladt dette

---

[1]) Dipl. N. I. 317. 321. 325.

Kongen og de Stormænd, der herskede i hans Navn, medens ogsaa se, allerede for en stor Deel beslægtede og besvogrede med fremmede tter, ja endog allerede tællende Udlendinger i sin Midte, neppe vare nnemtrængte af nogen synderlig Patriotisme i den Betydning, hvori nuomstunder tage Ordet, eller havde nogen klar Forestilling om es Pligt at hevde Fedrelandets Interesser lige overfor de andre nde og Riger, der kunde staa under den samme Konges Herre-mme. Med den hos dem nu indgroede Forestilling, at „Kongen var taten", fulgte ogsaa heel naturligt den, at denne Konges øvrige Be-delser ogsaa hørte til samme Stat, og man betragtede derfor nu rmeland og Dalsland og indtil 1366 sikkert ogsaa Nordre-Hal-nd som en Deel, om ikke egentlig af Norge, saa dog af Kongeriget, orfor man ogsaa seer vermelandske Herrer uden Videre optagne i Kon-ns norske Rigsraad [1]).

Hvad der nu særdeles meget maa have bidraget til denne Svekkelse af tionalaanden under Foreningen med Sverige, var upaatvivleligt Residen-s Forlæggelse til Oslo, Tunsberg eller Baagahuus, hvorved Østlan-, eller Viken og Oplandene, blev den fornemste, toneangivende Deel af idet, medens Thrøndelagen og Gulathingslagen sank ned til at blive idesliggende Provinsdistricter. Thi det var egentlig kun i disse, for-nmelig Thrøndelagen, hvor den norske Nationalfølelse rørte sig kraf-t, eller saa at sige havde sit rette Hjem. Det var egentlig kun der, or Befolkningen fra først af kunde siges at være aldeles reen og ublan-t norsk. I Oplandene og Viken var den mere eller mindre blandet d den, der boede i de tilgrændsende Dele af Gøtaland; dens Livsvil-ir og Leveviis, endog dens Mundart eller idetmindste Udtalen var mere reensstemmende med dennes: Overgangen var næsten umerkelig. Viken Oplandene havde desuden, førend Norge samledes til eet Rige, været gt nærmere forbundet med de gøtiske Nabolandskaber end med det rdenfjeldske. De havde udgjort Dele af Dane- eller Svea-Veldet, og havde kostet en Kamp af henved 170 Aar at faa dem saa nøje for-idne med det Nordenfjeldske, at de herefter kunde siges at udgjøre eet

[1]) Som et Exempel herpaa kan et Brev anføres, hvilket Hr. Sigurd Hafthorssøn skrev til Lagmanden i Vermeland, Byrge Djekn, om nogle ham der tilhørende Ejendomme, og som i Dipl. N. I. 308 er henført til 1359, men snarere er yngre end Dronning Blanches Død 1363, siden der tales om Hr. Erik Ketilssøn som Landskabets Bestyrer. Han klager her over, at man havde fradømt ham en ham overladt Gaard, Aamoot, uden at han selv eller Ombudsmand var tilstevnet, som „ret norsk og vermsk Lov forbrede". Her tales ikke om „svensk Lov", men alene om vermsk, som om Vermeland kun var et Appendix til Norge.

Rige med dette. Trods Harald Haarfagers Herkomst og Udgang fra Østlandet var dog dette egentlig blevet erobret af og fra Throndelagen, thi aldrig saasnart havde han sat sig i Besiddelse af denne, førend han erklærede den for sit Riges Hoveddeel; derfra erobrede han de øvrige Kystlandskaber, hvis Besiddelse siden satte hans Ætlinger istand til at gjenvinde Østlandet, da dette gjentagne Gange faldt fra for at slutte sig til det Rige, hvortil det tidligere havde hørt; og det var hovedsageligt fra Throndhjem af, at deres Fylker bleve gjenvundne for Norge[1]. Nu maa man vistnok antage, at i den lange Tid, Riget havde bestaaet selvstændigt og udgjort en Eenhed, al Erindring om at have tilhørt og end mere al Længsel efter at tilhøre noget andet Rige end Norge var ganske udslettet hos Østlandets Indbyggere, ligesom de ogsaa forlængst havde Skriftsprog og Institutioner tilfælles med de øvrige Nordmænd; men det var dog umuligt, at de, især i de Tider, hvor Sprogene laa hinanden nærmere, skulde have følt sig saa fremmede lige overfor Gøter og Daner, som Thrønderne eller Vestlendingerne, og naar nu Thrøndelagen og Vestlandet ophørte at udøve den politiske Indflydelse som forhen, maatte Følgen ogsaa blive, at Østlandet droges nærmere hen til de Grændse-Landskaber, med hvilke det nu efter saa lang Tids Forløb atter havde faaet fælles Konge. Og formedelst den næsten viljeløse Afhængighed, hvormed man over hele Riget hengav sig under Kongemagtens Styrelse, kom nu ogsaa det Nordenfjeldske til at rette sig efter den fra Hoffet og Østlandet angivne Tone. Dette maa man nøje have i Erindring for ret at kunne forstaa den følgende Tids Begivenheder. Mange sammenstødende Omstændigheder havde gjort, at den egentlige norske Nationalfølelse var svækket, og, idetmindste hos de Toneangivende, saagodtsom afløst af en dunkel Forestilling om at tilhøre en større, fælles nordisk National-Eenhed.

Det var en Følge af Foreningen med Sverige, det hyppigere Samkvæm med Danmark og Tydskland, og de Forandringer, der havde gjort sig gjeldende i Krigsvæsenet, at nu ogsaa enkelte Forandringer i de kongelige Ombudsmænds Stilling, tildeels endog i deres Benævnelse, gjorde sig gjeldende. For det første spillede de faste Slotte en større Rolle

---

[1]) Olaf den hellige gik vel, som Harald Haarfager fordum, ud fra Østlandet, fordi han der egentlig hørte hjemme, men nogen rigtig Magt fik han ikke over det, førend han havde underkastet sig Thrøndelagen og sat sig fast der. Hans Forgængere Haakon den Gode og Olaf Tryggvessøn gik begge ud fra Thrøndelagen, ligesaa hans Søn Magnus den gode, og det var fra Thrøndelagen, at han selv siden virkede som Helgen til at holde Norges enkelte Landsdele sammen og styrke Nationalfølelsen.

hidtil. Under Slottene lagdes som Tilbehør en vis Deel af Om-
n, et eller flere Hereder, der bestyredes, og hvis Indtægter hævedes
Slottets Befalingsmand, og naar et Slot bortforlehnedes eller pant-
s, forstod det sig af sig selv, at ogsaa Districtet fulgte med. Sve-
bestod nu paa denne Viis næsten alene af slige Slotslehn, der ikke
rettede sig efter den gamle Landskabs-Inddeling, men snart vare
dre, snart maaskee ogsaa større, eller indbefattede Hereder af to til-
ndsende Landskaber [1]); og medens man tidligere havde plejet at kalde
ttets Befalingsmænd „Høvedsmænd", paa Latin Capitanei, optog
nu fra Tydskerne Benævnelsen „Vogt", „Foget", en Forvanskning
et latinske Advocatus, og det tilliggende District kaldtes „Fogetie",
gderi" (Vogtei), paa Latin Advocatia. Denne Benævnelsesmaade
ndte nu ogsaa at anvendes hos os, og først om det nærmeste Grændse-
Baagahuus, med den tilliggende Sysel, Elvesysel, der nu ofte i
elle Breve kaldtes „Baagahuus Fogetie". Siden finder man ogsaa
samme Benævnelse brugt om Akershuus med tilliggende Oslo-Sys-
og tildeels om Tunsbergshuus med tilliggende Tunsbergssysel,
Størstedelen af Vestfold. Heldigviis, kan man sige, fandtes der
egentlig flere Slotte end disse i Norge, thi de øvrige Befæstninger,
endnu maatte forefindes, fortjente neppe dette Navn. Men ogsaa i
ler, hvor ingen Slotte fandtes, eller hvor i alle Fald Syslen ikke
evntes efter det saakaldte „Huus" (f. Ex. Valdensø-Huus i Borge-
el) begyndte dog Almuen at kalde Syselmændene „Fogeder", navn-
i Grændse-Districterne [2]). Kun i det Nordenfjeldske synes ikke denne
rogbrug at være bleven indført, derimod brugte man der Navnet
get" eller „Byfoget" istedetfor det eldre „Gjaldkere", hvilket især

---

[1]) En Levning heraf er det endnu i Sverige, at Landshøvdingdømmerne kaldes Lehn og ikke nøjagtigt rette sig efter Landskabs-Inddelingen, ligesom de ogsaa, idetmindste tidligere, benævnes efter det Slot, hvor Landshøvdingen antoges at residere, f. Ex. Skaraborgs Lehn, Kronoberg (nu sedvanligt Vegsjø) Lehn, Malmøhuus Lehn, o. s. v, og det i 1658 fra Norge vundne Baagahuus, sedvanligt udtalt Bohuus, Lehn. I Norge er ogsaa Benævnelsen „Akershuus Amt" (forhen Lehn), „Bergenhuus Amt" en Levning af det samme.

[2]) Baagahuus Sysel eller Elvesysel kaldes i det ovenfor (S. 829) omtalte Udbudsbrev af Kong Haakon „Baagahuus Fogeti"; noget senere (see f. Ex. Dipl N. III. 498) kalder Hr. Agmund Bolt sig „Foged paa Akershuus", og i et Brev af 1425, hvor Almuen i Skaun i Borgesysel opregner de tre sidste Syselmænd, kalder den dem alle „Fogder". Benævnelsen „Foged" var dengang uadskillelig fra Begrebet om et Slot og fast Befætning, de saakaldte „Borgere", hvorfor ogsaa allerede i den gamle Borger-Rett (s. o. IV. I. S. 444) Commandanten kaldes „Foged", hvilket Ord dog skrives fólgeti (udtalt fóguti).

kan sees af en Retterbot, som Kong Magnus fra Varberg den 21de Mai 1343 udgav om Foged-Embedet i Bergen, under hvilket han alene mener Gjaldkyre-Embedet, siden det medførte Oppebørselen af Sagefaldet i Forening med Raadmændene¹). En anden meget uheldig Skik, som man optog efter Exempel fra Nabolandene, var den at bortforlehne Slotte, og saaledes i Norge ogsaa Sysler uden Slotte, til Pant for Pengefordringer, som Modtageren havde til Gode hos Kronen, saaledes at han oppebar alle Indtægterne eller endeel af dem, indtil han havde faaet fuld Betaling. Derved unddroges Kronen ej alene en betydelig Deel af dens Indtægter, men, hvad der var værre, ogsaa meget af dens Magt, thi det laa i Sagens Natur, at den under saadanne Omstændigheder ej kunde udøve det Tilsyn med Befalingsmandens Forvaltning, som den burde; Befalingsmanden kunde ej afsettes, forend han havde faaet Sit, og i den trygge Bevidsthed om et saadant Fæste kunde denne des lettere tillade sig Undertrykkelser og udsuge Bønderne, hvilket vel ogsaa som oftest var Tilfeldet²). Imidlertid synes der endnu saadan Overdragelse af Pante-Lehn at have været meget sjelden i Norge, i Sammenligning med Sverige og Danmark, hvor den allerede længe kan siges at have været det sedvanlige, og hvor de store Panthavere igjen pantsatte de enkelte Besiddelser til Andre, saa at der opstod uendelige Forviklinger, og et Lehn ofte ikke kunde udløses uden efter Forhandlinger med hele Rækker af Over- og Under-Panthavere, den ene efter den anden³). I Norge var det, som vi allerede have seet under Kong Magnus's Regjering, desforuden sedvanligt, at der i visse store Landsdele indsattes Overbefalingsmænd eller saakaldte Hirdstjorer. Vi have paa denne Viis seet Hr. Agmund Guthormsson som Hirdstjore i Viken, Otte Rømer og sandsynligviis Formanden Reidar Jonsson Dan som Hirdstjore i Throndhjem, og Hr. Sigurd Hafthorsson som Hirdstjore i Bergen, ligesom ogsaa Overbefalingsmændene paa Island kaldtes

---

¹) N. gl. Love III. 162.

²) Vi have f. Ex. allerede seet, hvilket Uvæsen Gottskalk Skarpenberg begik, da han havde Baagahuus inde i Hertug Eriks Navn, og Kong Haakon klagede selv over, at han i den Tid intet havde at sige over Baagahuus og Varberg.

³) Et af de bedste Exempler herpaa har man i de af Styffe i hans „Bidrag" No. 41, 42, meddelte Breve af 29de Septbr. og 19de November 1370, hvorved de mecklenburgske Brødre Johane og Fikke Ummereise først modtoge Stokholms Slot, Vesterwik og Tjust af Hertug Albrecht som Pant for 1000 Mk. brendt, og derpaa igjen pantsatte dem til Henneke Bützow for 850 Mk. brendt. Det maa erindres, at allerede Hertug Albrechts Ret til dem alene hidrørte fra Pantsettelsen.

rdstjorer. Den egentlige Udstrækning og Begrændsning af Hirdstjo-nes Magt og Myndighed er ikke fuldkommen bekjendt, og det kan hel-ikke tydeligt sees, om de tillige vare Sysselmænd i det District, or de residerede. Dette synes dog at falde af sig selv, især da man r, at Hirdstjornen stundom var forenet med Fehirdslen, hvilken idet-ndste efter Kong Haakons Tiltrædelse var uadskillelig fra Befalingen er det Slot eller den Kongsgaard, efter hvilken Fehirdslen benævn-s [1]). Men da Hirdstjorerne vare et Slags kongelige Statholdere og aledes havde større Districter under sig, lod de, saavidt man kan skjønne, Sysler, som de selv ikke kunde overtage, bestyre ved Vice-Sysselmænd, : kaldtes „Ombudsmænd", til Forskjel fra Lensmændene, som Syssel-ændene havde under sig. Det ligger i Sagens Natur, at disse Hird-rer i Norge vare fornemme, højt anseede Mænd. Det er ikke usand-ligt, at Hr. Jon Hafthorssøn havde denne Titel for Borgesyssel og Deel af Viken, der ej laa under Baagahuus. Egentlig var det aa den samme Stilling, som Drottseterne Orm Eysteinssøn og Ivar mundssøn havde indtaget i Tunsbergs Fehirdsle, ja endog allerede . Thore Haakonssøn, skjønt Titlen endnu ikke lod til at være almin-lig. Og det er heller ikke usandsynligt, at Otte Rømers Fader Hr. aale Jonssøn beklædte det samme Embede i Nidaroos før Reidar rre, siden han holdt „Ombudsmænd" paa Haalogaland. Men merke-t er det ved Benævnelsen „Hirdstjore", at den nu ganske havde tabt Betydning af „Hofmand af højere Rang" og var gaaet over til at ive en Embedstitel uden Hensyn til Hofrangen, thi medens man ifølge irdskraaen for at høre til Hirdstjorernes Tal mindst maatte være Skut-vein eller Ridder, kunde man nu udnævnes til Hirdstjore uden at de opnaaet Ridderverdigheden [2]).

---

[1]) Tidligere, f. Ex. under Kong Magnus's Mindreaarighed, finde vi Fehirden og Sysselmanden at være forskjellige Personer, f. Ex. i 1328 (Dipl.N. II. 165), hvor Hr. Finn Agmundssøn var Sysselmand, Svein Sigurdssøn Fehirde i Bergen. Men at Fehirden siden tillige var Befalingsmand, sees allerede af Otte Rømers Exempel, ligeledes deraf at Hallvard Jonssøn, Fehirde i Oslo, ogsaa var Sysselmand i Oslo Syssel, Dipl. N. IV. 489, jvfr 469.

[2]) I Hirdskraa Cap. 24 staar der udtrykkeligt: „Skutilsveinerne ere nærmest Merkesmanden i Ravnbod og al Ret inden Hirden, thi de hede med Rette Hirdstjorer tilligemed Lendermændene, Stallarne og Merkesmanden". Og dog seer man, at Otte Rømer blev Hirdstjore i Throndhjem uden at have Herretitel, altsaa uden at være Ridder, ligesaa Thorgaut Jonssøn paa Island og flere andre. Her havde saaledes Benævnelsen „Hirdstjore" faaet en anden Betydning, nemlig „Overstatholder", uagtet Anledningen dertil aabenbart var den, at en saadan Overstatholder antoges at staa i Hofrang over de mange af Sysselmændene, der endnu ikke vare Riddere.

Det er ligeledes forhen berørt, at Kong Haakon lige fra den Tid, da han tiltraadte Regjeringen, søgte at ophjelpe de indfødte Byborgere i deres Næringsdrift og forsvare dem mod de Fremmedes Overgreb, indtil den uheldige Krig og paafølgende Fredsslutning med Tydskerne nødte ham til at bekræfte Tydskernes Privilegier og saaledes i mange Dele at give efter, hvor han fremdeles havde ønsket at kunne gjøre Modstand. I 1358 bekræftede han saaledes, som vi have seet, sin Faders Frihedsbrev for Oslo, hvor det udtrykkeligt forbødes de „gjestkomne Mænd" at selge Varer, de indførte, anderledes end i større Partier, eller at øve Landprang, og hvor det foreskreves, at hverken Indenlandske eller Udenlandske maatte faa Borgerskab i Oslo uden med Gjaldkerens og Raadmændenes Samtykke [1]). I 1361 stadfestede Kongen midlertidigt Bergens Privilegier og navnlig Hansebrødrenes, og gav ligeledes Bergens Borgere Frihed til at seile overalt i Norge og paa Skatlandene, hvor Loven forresten tillod det [2]). I Marts 1362 stadfestede og udvidede begge Konger tilsammen Tunsbergs Privilegier [3]) og søgte navnlig ligeledes her at indskrænke de udenlandske Kjøbmænd i deres Bestræbelser for at trænge de indenlandske ganske ud af Markedet ogsaa hvad Smaahandelen angik. Af dette Stadfestelsesbrev skulde det synes, som om Tunsbergerne havde forsøgt eller vilde forsøge at indrette Bryggerier, hvorved Indførelsen af tydsk Øl blev overflødigt, og som om Kongerne havde villet ophjelpe denne Næring; thi de gave dem for det første Tilladelse til at kjøbe Byg til Maltning i Byen selv; for det andet skjænkede de dem en Plads til at opføre Kjolner og Maltningshuse ovenfor den saakaldte Bardegaard og østenfor Barde-Badstuen, hvor hver som der selv ikke allerede ejede den fornødne Tomt udenfor Byen, fik en Byggetomt af 196 Alen i Qvadrat. Ogsaa i Skien tillod Kong Haakon, som vi have seet, Indbyggerne at gjøre Malt og handle med andre Varer efter gammel Skik, hvilken Tilladelse hans Fader siden, i den korte Tid han efter sit Fangenskab endnu var fri paa sit Æresord, ordlydende bekræftede. Af Hansestædernes Forhandlinger og andre Oplysninger erfarer man, at ligesom Lübeck blandt de tydske Stæder var den, hvis Borgere havde taget sig fast i Bergen, saaledes spillede Rostock

---

ger i Norge stadfæstet"; ligeledes citeres udtrykkeligt det Bud i Kong Magnus's Landslov (VII. 60), der foreskriver, at „Elger skulle have Fred for de Mænd, som paa Skier løbe", hvilken Artikel netop ikke forekommer i den gamle Frostathingslov.

[1]) Norges gl. Love III, S. 126—179.

[2]) Sammesteds, 180, 181.

[3]) Sammesteds, S. 182.

Stralsunds Borgere omtrent samme Rolle i Østlandets Stæder, Slo og Tunsberg, om end ikke i saa stor Maalestok. Det var for- dentlig gjennem denne Forbindelse med Rostock, der i Middelalderen r saa bekjendt for sin Ølbrygning, at ogsaa de norske Borgere paa landet tildeels lærte Tydskerne Kunsten af, især da ogsaa mange ind- ite Tydskere bosatte sig der for stedse, egtede norske Kvinder, og i ens Løb ganske bleve Nordmænd med norske Interesser lige over for m af deres Landsmænd, der kun dannede „Compagni" med de store ndelshuse hjemme, det vil sige vare blotte Factorer for disse. Men an seer ogsaa, at Hansestædernes Borgere med ængstelig Skinsyge søgte hindre Nordmændene fra at drive denne Syssel i nogen større Ud- kning. Da Krigen var nær ved at begynde, og saaledes Communica- nen mellem Norge og Tydskland snart vilde afbrydes, var det en af første Gjenstande for deres Omsorg at forbyde al Indførsel til Norge Humle og Bryggerkar. De vilde ikke, at Nordmændene i Afsperrel- tiden skulde lære at hjelpe sig selv og for Fremtiden kunne overtage ndets egen Forsyning med denne Drikkevare. Og de opnaaede vist aa, hvad de ønskede, da der ej er Spor af, at denne Bedrift senere m til nogen videre Udvikling i Tunsberg eller Oslo.

Nidaroos havde hidtil været den By, hvor Udlendingerne sammen- ngsviis havde lidet eller intet Tilhold, men nu synes ogsaa her idet- ste Haandverksstanden at have optaget mange Tydskere, maaskee og hovedsageligt at have bestaaet af disse; thi under sit Ophold i ondhjem i Marts 1370 fandt Kong Haakon det nødvendigt at ud- ve en særegen Forordning om Skomagerne i Nidaroos og Bergen, rved det bestemtes, hvormeget de skulde yde til Kronen, og hvilke heder de skulde nyde [1]. Man seer af denne Forordning, at Kongen og kjendeligt tog sig af dem og søgte at ophjelpe dem. Han gav nemlig fri for alle sedvanlige Tolde, Skatter og Tyngsler, som sselmænd eller andre kongelige Ombudsmænd ellers kunde fordre, bestemte i dets Sted, at de to Gange aarligt, Søndag efter Mid- e og St. Hansdag, skulde betale den kongelige Ombudsmand en Af- t af 10 Mrk. norsk; heller ikke skulde de sagsøges paa anden Maade ved Taksetning i Kongsgaarden for den kongelige Ombudsmand og manden. De skulde altsaa betragtes som hørende under Kongsgaar- s Jurisdiction og staaende under Kongens særdeles Beskyttelse. Nu es det vel ikke her udtrykkeligt, at disse Skomagere vare Tydskere, men t senere Kongebrev kaldes de saaledes, og da desuden Skomagerne i ergen vare Tydskere, og de i Throndhjem regnes ganske under lige

[1] Forordning af 20de Marts 1370, Norges gl. Love III. S. 188.

Vilkaar med disse, kan man ikke tvivle om, at de ligeledes have va samme Nation. Desuden angives Afgiften, de skulde erlægge, Gange ti Mkr., hver paa tre Skilling, en Regning, som ikke havde nødvendig for Nordmænd. Ligeledes haves der endnu en Qvit som Otte Rømer i Egenskab af Hirdstjore og Fehirde udstedte til magerne i Throndhjem for den første Afgiftstermin af 1371, i lyder Summen paa ti Skilling Grot, det vil sige 10 Sous Gros nois, af hvilke hver enkelt udgjorde 3 Sh. engelsk, og som saaledes svarede til de fastsatte 3 Mk. norsk [1]). Det havde vel ikke været vendigt her at angive Summen i en udenlandsk Myntsort, naar i kommende Afgiftsydere selv havde været Udlendinger. Det er ellers ligt nok, at Nordmændene selv skulde forstaa sig saa lidet paa de uundværlige Haandverk, at man endog ved særegne Begunstigelser faa fremmede Arbeidere til at øve det i Landet. Men saaledes virkeligt, thi i det senere Kongebrev (af 1376), hvorom der nys og som indeholder en Taxt, hvorved man var kommen overeens m yttrer Kongen ligefrem, at de „vare nyttige for Almuen ved der arbeide og Skosalg", og han fritog dem endydermere i tyve Aa Vaabengang [2]). Men Haandverksdriften og Kunstfliden stod endnu paa et meget lavt Trin blandt Nordmændene og var vel derne udelukkende i Udlendingernes Haand, medens den paa Lan skrænkede sig til den for hver enkelt Families Tarv nødvendige flid. I Bergen tales der saaledes ogsaa om de tydske Skræde under den sidste Krig med Stæderne havde gjort fælles Sag tydske Handelsmænd, ja endog dræbt en Broder af Erkebiskop Det er derfor tydeligt nok, at man nu i Norge baade med He Handel og Haandverksdrift ej længer paa nogen Maade kunde de Fremmede, men var ganske afhængige af dem, og at disse ogsaa i Bevidstheden om deres Uundværlighed lagde saa meget Overmod for Dagen.

I de Klagemaal, som Kong Haakon ved Forhandlinger Baagahuus i 1370 fremsatte over Tydskerne i Bergen, er ogsa at de vragede Kongens Mynt. Dette var et meget almindeligt maal baade her og andenstedes, saalænge Regjeringerne fulgte den kortsynede Politik at slaa daarlig Mynt som en Finans-Operation. Politik vedvarede endog i Europas mest oplyste Lande, mange breder efter den Tidsalder, med hvilken vi her beskjeftige os, og

1) Dipl. Norv. V. 264.

2) Forordning af 1377, N. gl. L. III. S. 200.

3) See ovf. S. 86. I Nidaroos sees ogsaa Skomagerne at have en somheder i et af de nærmeste Aar før 1376, N. gl. L. III. S. 196,

at forundre sig over, at man hos os ej havde forstaaet at tilegne fornuftigere Begreber. Det er allerede forhen nævnt, at de myntede ige, der mod Slutningen af det foregaaende Aarhundrede forholdt sig l det rene Sølv eller engelske Sterlinger som 1 til 3, allerede i de ste Tiaar af det 14de Aarhundrede og formodentlig under Rigsraads-jeringen var sunkne til en Gehalt af 1 til 4. Da var de dog endnu e bedre, end den gangbare svenske Mynt, hvis Gehalt forholdt sig som til 5, indtil, som vi have seet, i Aaret 1340, da det ogsaa for Nor-s Vedkommende blev bestemt, at der skulde slaaes ny Mynt til denne igere Gehalt. Men imidlertid var, som man maa slutte af Forhand-lingerne om det store Laan, Kong Magnus i 1351 optog af den pave-e Kasse, Gehalten af den svenske Mynt sunket endnu dybere, nemlig som til 6, og dette har maaskee været Aarsagen til, at der i Sverige i Be-ndelsen af 1354 blev slaaet en ny Mynt, der skulde gjelde fra 22de bruar dette Aar, medens den forrige i Omløb værende Mynt blev lseret (reprobata). Uheldigviis savner man dog nærmere Efterretning denne nye Mynts Gehalt; det eneste, man synes at kunne antage, at den maa have været noget bedre. Ogsaa ved samme Tid maa der Norge have været foretaget en ny Myntforandring, da der allerede ved Udbetaling af Pavetiende og Rumaskat, der i 1353 skete til Johan-s Guilaberti, tales om den Myntsort, kaldet Gunnarspeningen, r nu var afskaffet, og hvorved man neppe kan mene nogen anden end Penge, der bleve slagne i Bergen 1340 under Opsigt af den davæ-nde Fehirde Gunnar Hviit. Ligeledes siges der i de Qvitteringsbreve, n Johannes Guilaberti udstedte ved sin sidste Indkrævningsreise i Norge 358, at flere af de i Rumaskat indkomne Summer indeholdt Penge af nu casserede sterkt kobberblandede Myntsorter, nemlig Gunnarspenin-n og Flosepeningen, ved hvilken sidste man formodentlig har forstaaet na Bracteater. Myntforandringen i Norge synes at have haft til nsigt at fastholde det eldre Forhold imod Sterling, saaledes at 3 Sh. erling svarede til een myntet Mark, det vil sige, at een Mark Ster-g (⅔ Pund Sterling) svarede til 4½ Mk. norsk. Derved kom nu vist-t den norske Pening i Vegt til at forholde sig til den engelske som til 6¾, men det er vel at merke, at denne saakaldte vejede Pening ikke r den, der udmyntedes. Thi sedvanligviis regnede man i Norge endog temmelig smaa Summer ikke efter Tal, men efter Vegt [1]), det vil e, at man, uden at tælle de enkelte Smaamynter, tilvejede hinanden ummerne, hvorved man da regnede efter Mark, ⅛ Mark eller Øre,

[1]) I de pavelige Nunciers Regnskabsbog for 1328 staar der udtrykkeligt: „i Norge vejes Smaapengene, men tælles ikke" (parva moneta non computatur sed ponderatur).

$\frac{1}{24}$ Mark eller Ertug og $\frac{1}{240}$ Mark eller Pening, og det er denne Pening, der saaledes kom til at svare til lidt mere end en Sjettedeel af den engelske; den myntede Pening derimod udgjorde 1½ vejet Pening eller $\frac{1}{160}$ af den vejede Mark, og svarede saaledes virkelig til 4½ engelske Pence. Men det er let at indsee, at dette gav Anledning til megen Forvikling og Forvirring, især da der ogsaa var Penge i Omløb af de eldre Myntsorter. Saaledes angives allerede i de pavelige Collectorers Regnskab for 1327 og 1328 Forholdet mellem myntede Penge og Sølv noget forskjelligt for hvert af de fem Biskopsdømmer; i Johan Guilbertis Regnskaber af 1351 tales der om den „større Mark", der gik paa Vestkanten og forholdt sig til den sedvanlige som 9 til 8, og endelig, som det er nævnt, i Regnskaberne for 1358 om casserede Myntsorter, blandt hvilke, foruden Gunnarspeningen og Flosepeningen, ogsaa en tredie, kaldet **Skevpeningen** (skefpeningr). Denne Usikkerhed foranledigede, at man som oftest ved Kjøb og Salg samt ved Landskyldsberegning bestemte de Summer, hvorom der var Spørsmaal, efter det i forrige Aarhundrede gjeldende Coursforhold, hvorved 3 Mk. Peninger svarede til 1 Mk. brendt eller reent Sølv. Dette Coursforhold eller „Auralag" kaldtes det „**forngilde**" (d. e. „fordum gjeldende"), saa at man altsaa ved en forngild Mark forstod ⅓ Mk. brendt eller 8 Ertuger. Man regnede saaledes ved Angivelse af Pengesummer, endog i indenlandsk Mynt, paa fire forskjellige Maader: a) efter Marken og dens Underafdelinger i **brendt** eller **reent**, stundom ogsaa kaldet lødigt Sølv [1]), b) efter den **forngilde** Mark o. s. v., eller Trediepart af den brendte Mark; c) efter Marken i **norske Peninger**, i 1330 omtrent ¾, siden omtrent ⅗ og mindre af den forngilde Mark; — alle disse tre Regnemaader efter Vegten; og endelig d) efter norske **talte** Peninger, men kun som Skillemynt; disse Peninger forholdt sig til Vegtpeningerne som 3 til 2. Ved Dom af 16de Februar 1348 blev det bestemt, at ogsaa Kongens Visøre og Leding paa Hedemarken og Raumarike skulde erlegges efter det forngilde Auralag overalt, hvor Landskylden ellers regnedes derefter: det vil sige, at hvor Visøren f. Ex. oprindelig var ansat til en Øre, der skulde der nu betales ⅓ Øre brendt, medens man formodentlig siden 1340 alene havde betalt ⅛ Øre brendt ifølge det ved fastsatte Forhold, hvorved vistnok den øjeblikkelige Fordeel, Finansoperationen maaskee havde bragt, snart var opvejet. Thi vel havde rigtignok ved samme Lejlighed en tvungen Cours, ligesaa god som den foregaaende,

[1]) Sedvanligviis var ogsaa „engelske Penge" herved eenstydigt, men i Midten af det 17de Aarhundrede var ogsaa disse bleven lidt ringere; i 1345 regnede man saaledes 5 Sh. 4 Pence engelsk paa en Mark forngild, d. e. ⅓ Mark brendt (Dipl. N. II. 267), medens det egentlig kun skulde være 4 Sh. 5⅓ Pence.

...ret paabuden, saaledes at en Laup Smør fremdeles skulde selges for ...Mk.; og denne Foranstaltning var saa meget mere voldsom, som man ...ved vilde tvinge Coursen tilbage til den forngilde Cours af 1 til 3, i den oprindelige Priis paa Smør var 1 Mk. brendt for 9 Lauper, ...a 1 Mk. forngild for 3 Lauper, medens man i det højeste kunde ...e gaaet til 2½ Laup for Marken (efter Coursen 1 til 4), og det rette ...hold vilde have været 1⅘ Laup for Marken (efter 1 til 5)[1]. Men ...laa derfor i Sagens Natur, at denne tvungne Cours ikke kunde over...des, og at Kongens Kasse snart maatte faa Uhensigtsmessigheden af ...n Myntforandring at føle. Den nye Mynt, som udgaves i Aarene ...353 eller 1354, var vel i sig selv kun lidet bedre end den foregaaende, ...n dog formodentlig saa vidt bedre, at man med etslags Skin af Ret ...de paabyde en tvungen Cours af 1 Mk. = 3 Sh. Sterling, men hvil...k Cours det formodentlig var, som Tydskerne i Bergen, og sikkert med ...d Ret, ej vilde erkjende. Men hvilke de Foranstaltninger vare, der med ...nsyn til denne Myntforandring fandt Sted, derom savne vi Underret...ng. Fra Kongerne Magnus's og Haakons Tid har man forresten ...en større Mynter med Billede og Legende, der med Sikkerhed kan ...egges nogen af dem; man har alene endeel smaa Bracteater, der i ...t højeste kun ere forsynede med Begyndelsesbogstaver, der antyder ...det, hvor de ere myntede (som B, O, T, ɔ: Bergen, Oslo, Tuns...berg), men som forresten ere af simplest mulige Præg og aldeles ikke an...ve Kongens Navn, under hvilken de ere myntede[2]. Om Tydskerne i Bergen under saadanne Omstændigheder ikke fandt det bekvemt eller fordelagtigt at modtage og bruge den indenlandske Mynt, er ikke at for...dre sig over. Men det lader dog til, at denne Vragen er skeet paa en ...re end almindeligt iøjnefaldende og fornærmelig Maade. Kjøbmændene i Bergen, siger Kongen i sit sidste Indlæg ved Fredsunderhandlingerne 1370, „vragede overhovedet (generaliter, hvilket maaskee endog kan be...ke efter fælles Overeenskomst) vor Mynt, som vi have ladet udgive ...r hele Rigets Raad, men tog derimod for fuld Cours fremmede Myntsorter, nemlig lübeckske og stralsundske, hvori det viser sig, at der skeet os en temmelig stor Uret og Vold"[3]. Da Kongen siden, i 1371, bestemte de fremmede Skomageres Afgift i Nidaroos og Bergen 20 Mkr. hver paa 3 Skilling aarligt, tilføjedes der udtrykkeligt „i norske ...ninger, saadanne som da (d. e. til enhver Tid) slaaes paa vor Stedje" ...e. Ambolt, Myntverksted), og herved betegnede han noksom, at han

---

[1] N. Saml. V. S. 149, 150, sammenl. ovenfor IV. 2. S. 668.

[2] See herom „Schive, Norges Mynter etc." S. 94, fgg.

[3] Lappenbergs Sartorius II. S. 699.

ikke vilde vide af nogen fremmed Myntsort, medens han dog ved at angive Summen efter Coursen mod engelske Penge selv lagde for Dagen, at man for de norske Penges Vedkommende ikke kunde regne paa nogen stadig Cours.

Af Kong Haakons Breve og Anordninger vedkommende enkelte Indretninger og private Personer er der kun faa levnede i Forhold til dem, som man veed, at han maa have udgivet, thi efter de Tiders Skik skulde idetmindste ethvert Kloster, enhver Corporation have et Varnadarbrev, hvorved enhver Forulempelse, der tilføjedes samme Indretning, underkastedes Brevbruds Straf af enten 8 Ertoger og 13 Mkr. eller 4 Mkr. Man kan være temmelig vis paa, at der neppe var noget Kloster eller Domkapitel i Norge, som ej kunde fremvise saadant Brev fra Kong Haakon, men der er kun faa af dem levnede, og vi see af dem, at de som courante Bevilgninger udstedtes i Kongens Navn, medens han selv var fraværende, af Cantsleren eller den, der besørgede Cantslerens Forretninger; saaledes f. Ex. den 23de September 1366 for Domcapitlet i Nidaroos af Vinalde Henriksøn, medens Kongen var i Sverige. Man finder ogsaa, at private Personer paa denne Maade vare tagne i Kongens Vern, saaledes f. Ex. en vis Einar Hallsteinssøn; om hvilken forøvrigt intet vides, ved et Brev af 22de Februar 1360, udstedt i Oslo af Provst Peter som Cantsler, og i Kongens Navn, men uden at der nævnes et Ord om, at Kongen var tilstede. Varnadarbrevet lyder paa Einar, hans Kone og hans Børn, med Jorder, Skoge, Møller, Boligsteder, Fiskevand og alt andet Gods, som de eje og ejende vorde, o. s. v., og byder alle, der skylder ham Penge, inden to Uger efter Brevets Bekyndelse at betale disse, under 4 Mkr. Straf, i Brevbrud, alt saaledes efter en staaende Formular, der med faa Forandringer altid anvendtes[1]). Et Exempel paa, hvorledes Kongen eller Raadet og Cantsleren ved umiddelbar Indskriden afgjorde private Sager, indeholdes i et Brev, udstedt af Kongen eller idetmindste i Kongens Navn, samt beseglet af Vinalde Henriksøn i Bergen den 6te November 1365, hvorved han nedsætter en Dom af sex Mænd, alle paa Voss, hvoriblandt Kongens Ombudsmand Eiliv Sigurdssøn, og de øvrige maaskee Hirdmænd, til at dømme mellem Bonden Valthjof paa Rogn og Presten Sira Jon paa Tvildeland, hvilken sidste havde klaget for Raadet over, at Valthjof havde afstænget Vandet for ham, saa at hans Kverner ej kunde gaa[2]). Af lignende

[1]) Dipl. N. I. 378.

[2]) Dipl. N. VI. De beskikkede Mænd vare Arnfinn Hallborssøn, (der her nævnes foran Eiliv, der var kongelig Ombudsmand, og saaledes maa idetmindste have været Hirdmand), Eiliv Sigurdssøn, Erling paa Rott, Arnbjørn Gautessøn, Erling paa Gerdeshval, Odd paa Berg. I en verificeret Afskrift

eskikkelsesbreve maa der have været en stor Mengde, da der findes
ange Domme, netop affagt ifølge en saadan. Men slige Breve, lige-
m Landsvistbreve, hørte ogsaa til de courante Sager, der kunde afgjøres
Cantsleren i Kongens Fraværelse.

Forøvrigt har man ingen paalidelige Efterretninger fra denne Tid,
m fra de tidligere, fornemmelig fra Kong Haakon Haakonssøn, om Ar-
ider, foretagne inden Landet selv til dets Nytte, eller til visse Steders
orskjønnelse. Der vides ikke at kunne paavises nogen større og vigtig
ygning, som er bleven opført i denne Tid, nogen By, som er bleven
lagt, noget Havne- eller Kanal-Anlæg, som er udført. Der tales, som
have seet, om betydelige Arbeider paa Christkirken i Nidaroos, men
se Arbeider fortsattes egentlig uophørligt, thi ganske ferdig blev denne
rke neppe nogensinde, og saavel dens store Udstrækning, som den Man-
paa Soliditet, hvormed den var bygget, ej at tale om de Uheld,
r fra Tid til anden rammede den, gjorde uafladelige Reparationsarbei-
r nødvendige. Vi have ligeledes viist, at der tales om betydelige For-
næster, som Rane Eivindssøn, i den Tid han var Fehirde og Høveds-
and paa Tunsbergshuus, nemlig ved 1360, indlagde sig ved at istand-
ette — eller, som det egentlig staar — at bygge denne Borg. Men
t faldt af sig selv, at slige vigtige Borge nødvendigviis maatte holdes
ordentlig Stand, og at dette stundom medførte Arbeider af noget større
dstrækning, kan ikke betragtes som Tegn paa nogen større Grad af
retagelses-Aand hos Regjeringen. Kong Haakons sidste Indlæg ved
orhandlingerne paa Baagahuus 1370 viser, at der paa den Tid, da
dsterne herjede Kysterne, stod Sælehuse langs hele Leeden fra Karmt-
nd til Bergen, til Bedste for fattige Reisende, og at et af dem nys
r blevet opført af Drottseten (see ovenf. S. 815). Heraf kan man
g ikke med Bestemthed slutte, at denne velgjørende Indretning skyldes
ong Haakon, thi Sælehusene kunne have været oprettede under tidligere
onger, og alene af og til have været fornyede, og en saadan Indret-
ng ligner mere Kong Eysteins Foretagender for over halvtrediehundrede
ar tilbage, end hvad der skete under de følgende Konger, med Undta-
lse af Kong Haakon Haakonssøn.

73. Folkets Kaar. Tildragelser i enkelte Dele af Landet. Stæderne.

Hvad Folkets Livsvilkaar og ydre Tilstande angaar, da støder man
jennem hele Kong Haakons Regjeringstid ideligen paa Tegn til den Lam-

---

dette Brev, ved Eiliv og Arnfinn, dateret 10de Novbr., kalder den første sig Kongens Ombudsmand paa Voss.

melse, som Mandedøden havde frembragt. Flere Exempler derpaa ere allerede anførte; navnlig have vi seet, hvor sterkt Geistlighedens Personale var aftaget, og deraf kan man danne sig en Forestilling om den Afgang, som maa have fundet Sted ogsaa blandt den øvrige Deel af Befolkningen. Man seer ogsaa, at denne Mandedød endog har dannet et Merkepunkt i Tiden, fra hvilken man ofte i de sedvanlige borgerlige Forhandlinger regnede Aarene, især hvor der var Tale om Hevd, da sandsynligviis paa mange Steder den strax før Mandedøden levende Slegt var døet saaledes ud, at man ikke kunde føre Vidner længer op og derfor maatte lade sig nøje dermed. Saaledes f. Ex. lod Provst Peter ved Mariekirken i Oslo i October 1356 føre Vidne om, at Vaalbekken og Møllebekken ved Gaarden Stein paa Ringerike, som en vis Ingulf Eivindssøn nu vilde tilegne sig, havde ligget til denne Gaard femten Aar før Mandedøden. Biskop Gisbrikts første Visitatsferd i Sogn 1358 kaldes her sedvanligviis hans første Visitats efter den store Mandedød [1]). Men denne var nu ikke den eneste ødeleggende Epidemi, som havde raset i Norge under Kong Magnus's og Haakons Regjering. I Aarene 1359 og 1360 kom der ogsaa over hele Norden, Danmark, Sverige og Norge, saavelsom Østersø-Landene, en ny Landfarsott, som i vore eldre Skrifter sedvanligviis benævnes **Barnedøden** og antages at have været **Smaakopperne**, siden den, efter Navnet at dømme, fornemmeligen synes at have bortrykket Børn. Men ogsaa mange Voxne bleve upaatvivleligt dens Offer, og blandt dem, som ovenfør (S. 658) nævnt, Kongesønnen Erik og hans Hustru Beatrix med hendes nyfødte Børn. At den maa have anrettet ikke ubetydelige Ødelæggelser i Norge, seer man deraf, at der i den blev skjenket store Gaver til Kirken, ligesom i den egentlige Mandedød [2]), deels deraf, at den nævnes ved Siden af denne som den yngre og mindre Mandedød, i Modsætningen til den eldre og større. Ja man maa vel endog antage, at Benævnelsen „Store Mandedøden", hvormed Sotten 1349—50 sedvanligviis betegnes, netop hentyder til denne mindre, men dog altid haarde Landfarsott i 1360 [3]). I Nordtydskland rasede denne Sott saa forferdeligt mellem Pints og Michels-

[1]) Dipl. N. IV. I. 353. III. 567. Ogsaa i Brev af 6te Mai 1371 (Dipl. N. I. 411) føres der Vidner om, hvo der ejede en Deel af søndre Askvik i Hels Sogn i Fryaalen i Land.

[2]) I Biskop Eysteins Fortegnelse over Kirkegodset i Oslo's Discese tales der om Gaarde, skjenkede til Kirker „i barnadaudanum eftir stóran dauða".

[3]) Dipl. N. IV. 464. Ved dette Brev, dateret Soolberg i Ramnes Sogn, stadfestedes en Gave af Jordegods paa Ringerike (2 Ørebool i Horheim), som en Olaf Blaasare havde givet til St. Hallvards Kirke i Oslo under „den første Død" (i fyrra daudanum).

ag 1360, at man ifølge Detmars Vidnesbyrd intet lignende havde seet den den store Død, og at paa mange Steder neppe hvert tiende Menneske blev i Live. I Lübeck døde paa et eneste Døgn den 10de August 2500 Mennesker [1]). Sygdommen kom ogsaa til Rusland, men andsede ved Pleskov [2]). Endelig hjemsøgtes Norge i 1371 af en ødeleggende Smittsott, for hvilken Nabolandene merkeligt nok, synes at være leven forskaanede. „En stor Mandedød og Drepsott gik over hele Norge“, staar der i de islandske Annaler [3]). Især skulde man tro, at denne Sott var meget ondartet i Oslo, thi i det oftere omtalte Brev, som Hr. enrik Henriksson skrev herfra til Kong Haakon den 15de August 1371, der det strax i Begyndelsen: „jeg maa melde Eder, at Erkebiskopen af hrondhjem døde igaar Nat her i Oslo; Hr. Sigurd (Hafthorsson) mmer ikke af Sengen for Øjeverk; og Fru Ingeborg (Erlingsdatter) rmoder jeg ikke kan undslippe, og har man her intet andet at agte, d at bære dødt Folk til Jorden“. Paa Vestkanten kaldtes denne ott ligefrem „Mandedøden“, hvilket ligeledes betegner den som meget ebende; saaledes afgave ved 1380 to Lagrettesmænd paa Vos deres dnesbyrd om, at de i Mandedøden, da Elin Viljamsdatter (s. o. S. 12 samt nedf.) døde, var tilstede paa Finnen og saa der hendes og hendes Land Botulf Eindridessøns Sønner Eindride og Samson levende og [4]). Ogsaa denne Sygdom maa vistnok tages i Betragtning med en virkende Aarsag til den overvettes Afgang paa de geistlige Personer, Throndhjems Diøcese mod Slutningen af 1371, som ovenfor nævnt, i Alt havde flere end fyrretyve Prester, medens den tidligere havde ved trehundrede. Saaledes havde Landet neppe kommet sig af den e Sygdom, førend den anden begyndte, medens dens Kyster tillige msøgtes af Ufred. Tilstanden kan derfor kun have været maadelig, mange Gaarde eller Jordstykker maa have henligget udyrket af Mandl paa Folkehjelp. At anstille nogen Beregning over Folkemængdens tørrelse paa denne Tid vilde vel være en Umulighed, men naar man tænker, at Norge endog henved halvtrediehundrede til trehundrede Aar mere ikke kan have haft stort over 450000 Indbyggere [5]), kan man

[1]) Detmar Udg. S. 276.

[2]) See Ilmoni, Bidrag til Nordens Sjukdomshistoria, I. S. 184, 185.

[3]) Isl. Annaler, Udg. S. 324. Beretningen er her henført under 1373, men de fleste og paalideligste Haandskrifter (hvoriblandt de før omtalte, betegnede F. og I) have 1371.

[4]) Dipl. N. I. 462. Der staar vistnok ikke udtrykkeligt, i hvilken „Mandedød“ Elin døde, men da hun levede endnu i 1365 (Dipl. N. I. 375), kan der alene være Tale om den sidste.

[5]) See T. Aschehougs Afhandling i Langes „Norsk Tidsskrift“, II, S. 305 fgg.

neppe antage, at Folketallet i 1371 oversteeg 350000, og hvis det, som man maa formode, før den store Mandedød var lidt over en Million, bliver dog den gamle Angivelse nogenlunde rigtig, ifølge hvilken Folkemængden ved Mandedøden (man maa her rigtignok regne alle de tre „Mandedøder", 1349—50, 1359—60 og 1371) skulde være reduceret til en Trediedeel af hvad den forhen var.

At selve Folkelivet under saadanne Forhold maatte tabe sin Friskhed, Foretagelsesaanden lammes, og en vis Mathed og Døsighed ruge over den hele Befolkning, var altsaa vel uundgaaeligt, om end ikke ogsaa den politiske Umyndighed, hvori Folket nu sank dybere og dybere ned, bidrog Broderparten til at kvæle Livsfriskheden. Denne sørgelige Tilstand giver sig paa mange Maader tilkjende i de os opbevarede historiske Beretninger og Actstykker, saa faa og lidet indholdsrige de end ere. Endog den blotte Ikketilværelse af Beretninger, hvor de før ej pleiede at savnes, taler her tydeligt nok. Vi see Bønderne uberedvillige til at gribe til Vaaben for Fedrelandets Forsvar; vi see de fremmede Kaperskibe ustraffet herje Norges Kyster, hvor de i tidligere Dage vilde have mødt væbnede Langskibe i hver eneste Fjord; vi see Byernes indfødte Borgere med en vis mat Resignation finde sig i det fremmede Handelsaag, og neppe engang ved de allergroveste Fornærmelser af de overmodige Tydskere, der betragtede dem som „eenfoldige Stakler", at tage Mod til sig og sette haardt mod haardt; skeer noget saadant, da udgaar det fra de kongelige Befalingsmænd, som de øvrige Borgere og Bønder lode tænke og handle for sig, uden selv at tage Haand i med, som i gamle Dage. Endog til de forhen temmelig hyppige Drabssager, der tildeels mindede os om Livet i den gamle Sagatid, hører man nu sjeldnere; dette kan vel paa en vis Maade betragtes som et Tegn paa større Civilisation og mindre Raahed hos Folket, men for en Deel kan man dog antage det for et Tegn paa den almindelige Mathed og Mangel paa Livsfriskhed, thi Civilisationen stod i disse bedrøvelige Tider neppe paa et højere Trin end ved Aarhundredets Begyndelse, og i det følgende Aarhundrede, da Folket igjen begyndte at komme noget til Kræfter, begynde atter Drabssagerne at blive hyppigere. Det er fremdeles Skienssyssel, og især Thelemarken, hvorfra de forekomme. Vi have saaledes en Beretning fra Aste Bergulfssøns Lensmand, Ivar Arnessøn, dateret Skien den 23de August 1354, om et Drab, begaaet paa Gaarden Bergar i Medalheims Sogn, men uden Omstændigheder, der her fortjene nogen særdeles Omtale [1]). Mere merkelig er den næste, indsendt til

[1]) Dipl. N. I. 341.

ag Magnus den 1ste Juli 1356 fra Kleppen i Heitradal af en anden
Afste Bergulfssøns Lensmænd; den tyder hen paa etslags Fejde, eller
angvarigere fiendtligt Forhold. En vis Arne Nikolassøn, fortælles der,
ı i 1355 til en anden Bonde, Ketil Ormssøn, der bød ham at drikke.
ne, der synes at have været en Slagskæmpe af det egte Slags, sva-
e: „jeg skal drikke, hvad enten du vil eller ej", og hugg med det
ıme efter Ketil, som fik kastet sig til Side, saa at Hugget kom i
)len. Skjerthorsdag 1356 opsøgte Arne atter Ketil, som da var hos
nden Salve Steinssøn paa Brekke; Arne løb imod Ketil med løftet
eedøxe, og Ketil stod op imod ham, men Salve fik Arne bragt ud,
dens Ketil blev inde; Arne blev nu den hele Nat udenfor og raabte
ham, at han skulde komme ud, men maatte omsider forføje sig bort
d uforrettet Sag. Men Fredagen i den paafølgende Uge mødtes de
er i en Skov mellem Aslaugseid og Ylen; da var Ketil Angriberen
gav Arne tre Øxehug, eet mellem Skuldrene, eet paa Armen og eet
ı Foden, medens Ketils Broder Asslak ligeledes hugg ham tre Hugg,
driblandt eet paa Foden, saa den gik af, og Arne døde. Morgenen
er lyste de begge Viiglysning, og Lensmanden indstillede dem i sin
dberetning til at nyde Landsvist, saasom Drabet var uoverlagt [1]).
mme Aar anmeldte Drottseten Hr. Orm Eysteinssøns Ombudsmænd
Sandssverv et Drab, der forefaldt paa Elfteleid i Anledning af nogle
nærmelige Ord, som en vis Olaf Audunssøn havde sagt til en Anund
nessøn [2]). Merkeligt er det, at ogsaa Geistlige undertiden gjorde sig
ldige i Drab. Den 12te September 1358 sendte Presten paa Brugga-
g i Thelemarken formodentlig i Egenskab af Provst eller kirkelig Om-
dsmand [3]), tilligemed tre andre Mænd fra Eid i Lagardal en Ind-

---

[1]) Sammesteds, II. 331.

[2]) Sammesteds, I. 349. De fornærmelige Ord anføres i Brevet, men ere vanskelige at forstaa, idetmindste er det vanskeligt at see, hvad fornærmeligt der er i dem. Olaf heder det, kaldte Anund „furtsnakkar" og sagde til ham, da han kom til Elfteleid: „hví snakkar þú hér, Anundr". Endvidere fortælles det, at Olaf løb op og bad Anund vove en Dyst med ham, om han var Søn af en Kone og ikke en Hestepande (mararenni), derhos hævede han sin Øxe og Bukler i Vejret „saaledes, som han skulde henge".

[3]) Der er flere Exempler paa, at Presterne paa Bruggaberg (nu kaldet Brunkeberg) tillige vare Provster i den Deel af Thelemarken, der laa til Hamars Diocese. Provsterne vare i kirkeligt Henseende ganske hvad Sysselmændene var i verdsligt, fornemmelig Skat-Indkrævere. Vi have saaledes endnu et Brev af 19de November 1361, hvorved Biskop Gisbrikt i Bergen beskikkede en vis Kalf Baardssøn til Provst i Vinje og Uppheim paa Vors; han overdrager ham, heder det, Provstedømmet i hine Distrikter „til at søge alle mindre kirkelige Sager, som Biskopen ikke selv skulde overtage" (Dipl. N. II. 366).

beretning til Kong Haakon om, hvorledes det gik til, at Presten Guthorm Thorlaugssøn dræbte en vis Thore Rolfssøn, rigtignok kun til Selvforsvar, efter at være fornærmet og mishandlet af hans Fader i sit eget Hjem. Beskrivelsen over dette Slagsmaal er temmelig udførlig og giver et ret charakteristisk Billede af, hvor vildt det endnu stundom kunde gaa til i hine afsides Fjeldegne. Olafsvakedagen 1358 kom Thore Rolfssøn, hans Fader Rolf og hans Broder Aasmund til Sira Guthorm, der boede paa Aa i Højdalsmo. Guthorm bød dem strax Mad og Drikke, og da Rolf nu bad ham om at maatte faa en Ljaa, gav han ham den. Rolf bad ham derpaa selge ham et Reeb. Guthorm svarede, at han ej plejede at selge Reeb, men heller vilde forære ham et, og kastede det i hans Fang. Derover blev Rolf vreed, tog en Steen, der laa paa Arnen, og vilde slaa Presten med den, men blev tagen fat og holdt fast af de Tilstedeværende. Sira Guthorm gik nu ud, men kom strax efter ind igjen; Rolf løb da imod ham og skød ham. „Skyd mig ikke", sagde Guthorm, „thi jeg vil ikke skyde dig". Da tog Rolf fat med den ene Haand i Brystaabningen paa Guthorms Kjortel, med den anden i hans Hoved, idet Guthorm for at verje sig greb et Stykke Træ og slog ham dermed over Armen. Rolf bad nu sine Sønner komme sig til Hjelp, sigende at begge Armene vare af paa ham; strax løb Thore Rolfssøn op og gav Sira Guthorm et Hugg for Brystet, og et andet i Armen, medens Aasmund Rolfssøn slog ham paa Haanden med en Øx, saa at Blodet sprang ud. Sira Guthorm agede sig imidlertid baglængs op paa Pallen, greb Øxen og gav Thore et saadant Hugg med den, at han døde. Kong Haakon, eller rettere Hr. Peter Cantsler i hans Navn, gav siden, ved Brev af 5te August 1359, Sira Guthorm Landsvist til førstkommende 15de Mai, paaleggende Sysselmanden, sandsynligviis Ketil Vigleikssøn, at tage Prov om Drabet m. m.; han havde saaledes ikke villet lade sig nøje med det af Sira Arne optegnede[1]). — Samme Aar, den 15de Marts 1359, indberettede Thrond Reidarssøn, Lensmand i Thelemarkens Vestdale, fra Aaselands-Thinget i Moo om et Drab, som der i Nærheden havde fundet Sted, men hvorom Beretningen intet merkeligt indeholder[2]). I 1364 indberettede Sysselmanden

[1]) Dipl. N. I. 359, 364. Det kunde ved første Øjekast synes besynderligt, at Kongen forlanger Prov optaget efter allerede at have faaet Beretningen fra Provsten, men naar man har for Øje, at et saadant Prov egentlig skulde optages af Sysselmanden og Beretning udstedes af ham, da bliver det forklarligt nok, at Kongen eller rettere Peter Cantsler ikke har villet ladet det bero med hvad Provst Arne i saa Henseende havde gjort.

[2]) Dipl. N. V. 230.

il Vigleiksson fra Hviteseid i Thelemarken om et der forøvet Drab [1]. re Drabsberetninger fra disse Aar kjendes ikke, og det er, som sagt, st merkeligt, at de alle ere fra Skienssyssel. Det vidner umiskjende t om, at der her raadede større Vildhed end andensteds, og dette be- :ftes ogsaa af hvad Biskop Eystein i Oslo endnu tredive Aar senere rede i et Hyrdebrev til Thelebønderne, „at Manddrab desverre hend- der hyppigere end i noget andet Bygdelag" [2]. Men paa den anden de viser det ogsaa, at den Djervhed og Stridbarhed, der forhen var National-Egenskab hos det hele Folk, og som, foredlet af Culturen og et af en viis Styrelse, vilde kunne have gjort Landet om ikke megtigt, dog uangribeligt for Fremmede og sikkret dets Uafhængighed, nu levede tilbage i Thelemarkens afsides Fjelddale og her udartede til Raahed og Vildhed, der maaskee ikke engang i vore Tider fuldstæn- t er udryddet.

Stæderne i Norge maatte paa denne Tid frembyde et besynderligt 1ue ved de mange Udlendinger, som der deels boede og havde nedsat , deels ferdedes i længere Tider. Meest opfyldt i saa Henseende var :urligviis Bergen, hvor ej alene de lübeckske Handelhuses Factorer)de sit Tilhold, men ogsaa andre tydske Kjøbmænd, Skippere og ibsfolk den hele Vaar og Sommer altid i Mængdeviis vare tilstede, lens deres Skibe opfyldte Vaagen, og desforuden den hele Mængde Haandverkere i de indre Dele af Byen omkring Vaagsbunden bestod Tydskere, ej at tale om de tydske Mænd af andre Livsstillinger, der de giftet sig med norske Kvinder og vare blevne norske Undersaatter. store Gaarde paa Bryggen tilhørte vel endnu de norske Ætter, i s Besiddelse de forhen havde været, eller deres Arvinger, som kun ejede Rum og enkelte Stæder til Tydskerne; men sandsynligt er det), at Tydskerne nu havde faaet saa fast Fod her, at det vilde have ret vanskeligt at faa dem ud for den Huus-Ejer, der maatte ønske , og der var allerede længe Tale om Bebyggelser over paa Stranden,)r man maa antage, at de mere anseede Mænd, der fandt det ubehage- t at dele Huus med de tydske Kjøbmænd og daglig have den neppe) Stilhed eller under tækkelige Former drevne Handelsbedrift omkring og lige for sine Øjne, søgte sig Boliger, naar det var dem muligt. aledes have vi allerede seet, at Hr. Hauk Erlendssøn beboede den saa-)te Audunargaard, der formodentlig havde tilhørt Audun Hugleiksson, at ligeledes Erkebiskopsgaarden laa paa den anden Side af Vaagen.

---

[1] Sammesteds, II. 389.

[2] See Biskop Eysteins Brev af 1395, aftrykt i Munchs & Ungers oldn. Læse- bog S. 133—136.

Da Tydskerne, som vi ville see, senere hen virkelig ganske fortrængte den norske Befolkning fra Østsiden af Bryggen og selv bleve Ejere af Gaardene, kan man ikke tvivle paa, at de allerede nu stræbede hen til dette Maal, medens Nordmændene gradeviis mere og mere bleve trængte over paa Stranden. I det Store skete dette ikke førend henimod Midten af det følgende Aarhundrede, thi de Afbrydelser, som endnu af og til fandt Sted i Handelsforbindelsen mellem Norge og Stæderne, kunde heller ikke andet end stundom ganske tilintetgjøre og at standse den gjorte Fremgang i dette Fortrængelsessystem, saa at man for en stor Deel maatte begynde fra nyt af. En saadan Standsning maa især Krigsforholdet 1368—1370 have frembragt. Thi om man end ikke kan tage Annalernes Ord, „at de Tydske bleve udjagede fra Bergen", bogstaveligt, da det er umuligt andet, end at mange ere blevne tilbage, især af dem, der havde taget sin Bopæl der, saa maa dog en stor Oprippen have fundet Sted, og idetmindste synes Bryggen for en kort Tid at have været renset for de anmassende Fremmede. Men det varede jo rigtignok ikke længe, før end de atter kom tilbage igjen. At nu ogsaa Nidaroos, trods sin meget affides Beliggenhed og overvejende klerikale Charakter, havde faaet en tydsk Haandverksstand, er nys omtalt. Stavanger var paa denne Tid endnu ikke nogen egentlig Kjøbstad, men alene etslags Flekke, som Biskopsstolen og formodentlig de nye Fiskerier i Nærheden oprindeligt havde kaldt til Live. Om Udlendingerne handlede der, saa maatte dette ansees betragtes som „Fjordekjøb" og Landprang, der var sterkt forbudet; imidlertid har der vel ogsaa her blandt Haandverksklassen ikke været faa Tydske. Fra Stavanger fandtes der langs hele Kysten ingen By, før end man kom til Skidan eller Skien. Af de nys anførte kongelige Bevilgninger for Indbyggerne af Byen og dens Omegn skulde man antage, at den meste Handel, som her fandt Sted, bestod i Salg af Kornvarer, især Malt, til Beboerne af det store Opland, Thelemarken og Grenland; forøvrigt hører man ikke om anden Udførsel derfra, end den af de bekjendte eidsborgske Brynestene eller Hardstene, der endnu komme fra samme Egn. Det kan først have været Trælasthandelen, som gav Skien sin egentlige Fremvext; før den Tid var den vel endnu mere en Art af Flekke, opstaaet ved Klostrets og Herresædet Bratsbergs Nærhed, samt tillige ved Beliggenheden paa det øverste Sted, hvortil Skibe, der kom ind fra Havet gjennem Grenmar, kunde gaa op. Tunsberg og Oslo derimod maa for sin Tid have været anseelige Stæder, der næsten kunde sammenlignes med Bergen, og som foruden ved den sterke Samfersel med Udlandet og de mange Udlendinger, som stadigt opholdt sig der, nu tillige som hyppige Opholdssteder for Kongen og Hoffet, og især Oslo som den egentlige Hoved- og Residensstad maa have udviklet

re Liv og Pragt end de øvrige Stæder i Landet. Thi her samledes saa, med Hoffet og Regjeringen, stadigt eller idetmindste hyppigt de gtigste og indflydelsesrigeste Mænd, om de end havde deres Hjem paa dre Kanter af Landet, og her var Geistligheden meer end almindeligt ig og glimrende; i Oslo var nemlig Mariekirkens Capitel nu maaskee t rigeste, og i alle Fald det fornemste, i Norge; desforuden fandtes r selve Domkirkens Capitel, der ogsaa var meget riigt, og de to rige loster, Nonneklostret og Cistercienserklostret paa Hovedøen. Det er alrede nævnt, at det især var Stæderne Rostock og Wismar, der handle med Oslo og Tunsberg og her underholdt Forbindelser lige dem, m Lübeckerne underholdt i Bergen. Til Hamar, oppe i Landet, og ongehelle, nede ved Elven, hører man i denne Tid saagodtsom aldeles tet. Hamar var vel endnu fremdeles kun en Biskopsflekke, ligesom tavanger, hvad ogsaa den ikke sjeldne Benævnelse Biskopshamar noksom er; Kongehelle synes at have tabt al Betydning, siden Baagahuus og e længer Ragnhildarholmen var det kongelige Slot og Residensen paa se Kanter. End mindre veed man om Vedø, Borgund og Kaupangr. t Vedø og Borgund endnu i 1384 vare etslags Handelspladse, sees en Anordning, som i dette Aar udstedtes; men her nævnes rigtignok aa Vaagen i Nordland, saaat det ej er afgjort, om de vare stort beligere end dette Fiskerleje. Vedø nævnes ogsaa oftere i Breve; den dog neppe have været aldeles ubetydelig, thi der omtales flere Kir, som Korskirken, Peterskirken, Mariekirken, og enkelte Gaarde, endog Kongsgaard [1]). Kaupangr havde derimod, som det synes, allerede tabt By-Charakter og var blevet et Herresæde i Karlshoveds og hans n Josephs Besiddelse, medens dog enkelte nærliggende Gaarde med y-Navne mindede om, at her havde været en By [2]). I Borgund ttales endog i det følgende Aarhundrede trende Kirker [3]). Idetheletat synes det dog, som om Byerne i hine Tider, naar man fraregner n Omstændighed, at alle Huse rimeligviis vare af Træ, og faa eller gen tækkede med Tegl, men alene med Tørv, ikke have haft et saa nseeligt Udvortes, som man ellers skulde kunne være tilbøjelig til at atte af det ringe Folketal og den ubetydelige Handelsrørelse. Thi usene til hver Gaard vare baade mange og store og indtog sikkert et e ubetydeligt Areal. I Søstæderne indeholdt Gaardene altid store Jaldbodrum i den Deel, som vendte til Bryggerne, vidtløftige Rum til

[1]) Dipl. N. I. X. 285, 361, II. 280, III. 341, 399, o. fl.; Gaarde, som omtales, er Bjarnegaarden, maaskee opført af Bjarne paa Giske, og Blyfotsgaarden.

[2]) Disse Navne ere „Brasegaarden", „Skollegaarden", s. o. S. 410.

[3]) See Hist.-geogr. Beskrivelse over Norge i Middelalderen, S. 47.

Udleje i den øvre Deel, tilligemed den saakaldte Skytningsstue, der synes at have været uadskillelig fra enhver fuldstændig Gaard, og saa endelig Overværelser eller Loft, som de kaldtes, hvilke man maa antage vare smukkest og hyggeligst indrettede, da sandsynligviis Ejerne selv der havde sit Tilhold. Husene vare vistnok i den Tid overalt byggede saaledes, som man endnu finder de gamle Gaarde ved Bryggen i Bergen byggede, eller de fleste Gaarde i Kirkevaag paa Orknø, efter nordtydsk Mønster, med Gavl-Enderne til Gaden, og lange, smale Gaardsrum, hvorfra man kunde gaa fra Bryggerne til de øvre, med Bryggerne ligeløbende Stræder, der i visse Mellemrum afbrødes ved brede Almenninger. I de Byer, hvor denne Indretning formedelst Beliggenheden ej ganske kunde anbringes, som f. Ex. Skien, har man dog vist søgt at komme den saa nær som muligt. Betydelige Stæder synes derhos at have været optagne af Haver; idetmindste omtales slige Haver (Grasgarðar) oftere; vi erfare f. Ex. af Brevskaber, at Drottseten Hr. Orm Eysteinssøn kjøbte nogle Haver i Tunsberg af Fru Margrete Brynjulfsdatter, hvilke siden ved Inddragningen af hans Gods blev Kronens Ejendom, og som Kongen i 1362 forærede sin Sven Lemmich v. Bokem. Og endelig optoge store Strækninger af Kirker, Klostre og andre dertil hørende Bygninger, der sedvanligviis var store og opførte med Pragt og Soliditet og maa have givet Byerne, hvortil de hørte, eller i hvis Nærhed de laa, et Udseende af Vidtløftighed og Stadselighed, hvorom vi nu ikke saa let kunne gjøre os en Forestilling, og som for den, der ikke nærmere kjendte Forholdene, maatte vække Formodninger om, at Staden, han saa for sig, var større og folkerigere, end han ved nærmere Undersøgelse fandt den at være. Saaledes havde man i Nidaroos, uagtet den egentlige By i sig selv neppe bestod af mere end de Par Gader langsmed Bryggen, mellem Skibekrogen og Kongsgaarden, for det første den prægtige Domkirke øverst ved Elven, med den vidtløftige Erkebiskopsgaard og Prædikerklosteret paa den ene, Chorsbrødre-Gaarden med Skolen o. s. v. paa den anden Side; i Nærheden, ved Elven, Kongsgaarden, der ligeledes maa have været anseelig og fremragende; strax nedenfor denne Korskirken, end længer nede Mariekirken, og Olafskirken, med hvilken nu Minoriterklosteret var forbunden; ved Skibekrogen Clemenskirken med tilhørende Bygninger; paa Øren Gildeskaalerne, længer vestligt, paa Ilen Hospitalerne, foruden de øvrige Kirker, som hist og her i Byen reiste sine Spiir, og endelig, hiinsides Elven, Bakke Kloster ved dens Udløb, og Elgeseter med sine vidtløftige Bygninger lige overfor Domkirken, medens Nidarholmens Kloster hævede sig ude i Fjorden. Staden har saaledes vistnok i den Tid, skjønt i sig selv langt ubetydeligere end nu, haft et stateligere og prægtigere Udseende. Det samme gjelder mere eller mindre

aa de øvrige Byer. Bergen bestod vel, strengt taget, ikke af mere
) den ubetydelige Deel, der ligger paa Østsiden af Vaagen og i Vaags-
nden. Men fremme paa Holmen reiste sig en heel Klynge af store
ragtbygninger, Christkirken med Bispsgaarden og Chorsbrødregaar-
ne, Kongsgaarden, af hvis fordums Pragt der endnu ere anseelige
vninger, med Apostelkirken, formodentlig den skjønneste Spidsbue-Byg-
ng i Landet, og Predikerklostret med Kirke; for dem, der sejlede ind
l Staden, maatte disse Bygninger allerede i lang Afstand vise sig og
ve Staden et festligt, storartet Præg. Længer indad øjnede man Taar-
ne af de øvrige mange Kirker; paa Nordneset hævede det vidtløftige,
sikkert ogsaa prægtige Munkeliv Kloster sig med sin Kirke, og læn-
e inde Jonsklostret saavelsom de anseelige Privatbygninger; indenfor
aagsbunden var Nonneklostret, der vist ogsaa hørte til Stadens Pragt-
gninger. Trods sin ringere Udstrækning og Folkemængde har Bergen
ledes dog maaskee i hine Tider nok seet vel saa anseelig ud, som nu-
stunder[1]). **Stavanger** derimod er en af de Byer, som man maa an-
ge mindst har forandret sit Udseende, thi af hvad der gav den sit Præg,
omkirken med Bispsgaarden og de øvrige tilhørende Bygninger, staa
tmindste de to første endnu, og forøvrigt var Byen sikkert heel ube-
delig. **Skien** maa i hine Tider have haft et langt tarveligere Ud-
ende end nu; thi hvad der nu især giver den sit meste Præg af Vel-
nd og Driftighed, de lange Rækker af Sagbrug henover Øerne, vare
ej til, ligesaalidet som Øen mellem Gimsø og Byen kan have været
boet, da Øerne selv ikke, som nu, vare forbundne med Broer over
sserne, men al Forbindelse mellem begge Sider af Elven hovedsage-
fandt Sted et godt Stykke ovenfor disse, til Vands, i Nærheden af
t under Klostret hørende Hakasteins Kirke, hvorfor ogsaa dette Over-
rtssted kaldtes Hakasteins-Faret. Heller ikke er det sandsynligt, at
aden har udgjort stort mere end en eneste Gade fra Vest mod Øst,
er mellem Lunde og Bratsbergskleven langs Vejen, der førte fra Fa-
forbi Elvens nordligste Bugt op til Gaarden Bratsberg, fordum
ag Eilivssøns og Gregorius Dagssøns Odelssæde, nu, som det synes,
ysselmandens Residens, skjønt en betydelig Deel deraf vel ogsaa tilhørte
ostret. Denne paa Højden liggende Gaard med tilhørende Capel og
rmodentlig andre anseelige Bygninger har formodentlig i de Tider været
t mest fremtrædende Sted af Byens Omgivelser, og dernæst Klostret paa
n smukke Gimsø. Om **Tunsberg** maaskee i og for sig ikke i hine
ider var betydeligere end nu, saa maatte allerede det sterke, af flere

[1]) Om de enkelte Gaardes og Kirkers Navne i Nidaros og Bergen see Hist. geogr. Beskr. over Norge S. 33—41.

Konger udvidede, Tunsbergshuus med Michaelskirken oppe paa det høje Slotsberg, saavelsom flere anseelige Kirker og Præmonstratenserklostret have givet Staden et ganske andet og mægtigere Udseende end nuomstunder[1]). Derhos var formodentlig og Stadens Havn om Sommeren opfyldt af Skibe, især fremmede; Kongen og Hoffet opholdt sig ofte i Byen, Dronning Blanche residerede saagodtsom stadigt der i hendes sidste Leveaar; mange Riddere og Hirdmænd havde der næsten stadig Bopæl: alt dette maa have bidraget til at give Staden et Præg af Livlighed og Anseelse, som den nu ikke paa langt nær har, eller nogensinde vil kunne faa. Om Oslo vilde det samme have gjeldet for et halvt Aarhundrede tilbage, førend de Udvidelser og Forskjønnelser af Christiania vare begyndte, som Stadens Ophøjelse til et selvstændigt Riges Hovedstad umiddelbart eller middelbart har medført; men om endog Staden med dens Omgivelser nu i det Hele taget maa have et anseeligere og mægtigere Præg end i hine Tider, er det dog et stort Spørsmaal, om den ikke i Afstand, skjønt sammentrængt paa et mindre Rum, faldt mere i Øjnene. Thi der fandtes ikke faa Bygninger, der sikkert maa have været store og prægtige. Først ved Indsejlingen Akershuus Slot og Hovedøens Kloster, dernæst i Staden selv Hallvardskirken med de vidtløftige tilhørende Bygninger og det nærliggende Predikerkloster; Kongegaarden med den tilhørende Mariekirke, der ogsaa i sit Ydre maa have været pragtfuld, efter den Forkjærlighed at dømme, hvormed Kongerne altid omfattede den, og den Rundhaandethed, hvormed de skjenkede den rige Gaver. Dertil komme alle de øvrige mange Kirker, Minoriterklostret hiinsides Elven og Nonneklostret længst mod Nord. Husene selv var formodentlig ogsaa her store og vidtløftige, om end kun af Træ, fordeelte i den egentlige Hovedgade eller Øvrestrædet, fra Geitabru til Nonneklostret, og det i en spids Vinkel derfra udgaaende Ørestræde, der førte til Saxegaarden og Øren med Kongsgaarden og Mariekirken. Ogsaa Omegnen var vel bebygget og opdyrket, og Havnen, ligesom Tunsbergs, ganske vist om Sommeren opfyldt af mange Skibe, fornemmelig udenlandske. — Om Hamars Udseende i hine Tider veed man saa meget bedre Besked, som der endnu findes en Beskrivelse derover. Den smukke Domkirke med den tilhørende Biskopsgaard udgjorde ogsaa her Stadens fornemste Prydelse; forøvrigt maa man antage, at Byen selv, hvis Udstrækning var temmelig stor, var meget opfyldt af Frugthaver, thi Frugtavl og Mostpresning skal have været Indbyggernes fornemste

[1]) Michaelskirken var tidligere Præmonstratensernes Klosterkirke, indtil disse fik Olafskirken med Olafsklostret nede i Byen, og hiin blev et af de kongelige Capeller.

svej. — Om **Sarpsborgs** Tilstand vides saagodtsom intet. ig kan Byen neppe have været; imidlertid nævnes dog tvende Olafskirken og Nikolaskirken, og enkelte Gaarde med tilhørende Den tilliggende Bymark eller Borgar-Gjerdet var deelt i kker; den meste Deel deraf laa, som det synes, under Olafskirken, Deel var allerede, som vi have seet, af Kong Haakon overladt ıfthorssøn med den kongelige Gaard i Byen, der skjenkedes ham, øvrige, eller i allefald det meste deraf, tilbyttede Hr. Jon sig Olafskirken mod Jordegods i Eidsbergs Sogn [1]). Om **Konge**ke havde et ringere og daarligere Udseende end hundrede Aar tidsaa det idetmindste ikke bedre ud, da der ikke findes Tegn til, at udvidet eller forskjønnet med en eneste anseelig Bygning. Derfarer man, at Egnen om Baagahuus Slot var sterkt bebygget, den nordre Elvebred, eller den forrige Gaard Baage med sine Afdelinger, Skyrbaage, Kalvsbaage o. fl., samt formodentlig :t gamle Solberg, som maa have ligget noget vestligere, nærmere :lle. Saaledes stræbede Byen allerede nu, kan man sige, at nærme ttet, under hvis Vern man maaskee følte sig tryggere, skjønt det i 1368 kunde hindre de nederlandske Krigsfartøjer fra at anıre Ødeleggelser her, endog paa selve Baagaholmen, lige under s Mure [2]). **Marstrand** kan endnu i denne Tid blot have været ig, da den ikke engang havde en egen Sognekirke, men hjalp sig osterkirken, og forresten sognede under den nærmeste Kirke paa Ellers tales der ved denne Tid ogsaa om andre Handelspladse e, der endog besøgtes af Fremmede, hovedsageligt, som man maa for den nu svagt begyndende Trælast-Udførsels Skyld. Saaledes **Koparviken** ved Dramns-Elvens Udløb i Dramns-Fjorden, maa betragtes som den første Begyndelse til Staden Drammen. des Breve, som vise, at der her blev leveret Tømmer til fremandelsmænd, og det er ikke usandsynligt, at disse endog selv bee ovenfor liggende Egne for at slutte Handel med Bønderne eringen af et vist Qvantum Trælast til Indskibning paa Lade[3]). Dette var idetmindste senere Tilfeldet i Thelemarken og de

[1]) ee Biskops Eysteins Jordebog fol. 199. Her heder det, hvor de Ejendomme pregnes, som tilhørte Olafskirken i Borg: „I Jadar i Eidsbergs Sogn 6)rers Bool, som gaves af Hr. Jon Hafthorssøn; dette fik Kirken i Vederag for Borgargjerde og Vestergaarden, hvori Kirken før ejede det halve".)m Nikolaskirken heder det fol. 200, at den ejede en Lykke i Borgargjerdet, aldet Peterslykken. Saaledes seer man, at Borgargjerdet var inddeelt i flere ykker.

[2]) S. ovf. S. 206. Jfr. ovf. S. 393.

[3]) Allerede i 1340 omtales Koparviken som et Sted, hvor der udskibedes Tøm-

nærmeste Egne, og Tegn dertil findes allerede i de Tider, vi her have for os, thi **Kaupmannsnes** (nu Kopmansnes eller Komnes) i Sandsverv øverst paa Vestfold, ved Logen, kan alene have faaet sit Navn deraf, at Kjøbmænd plejede at komme sammen og handle der paa Stedet, og et enkelt, endnu opbevaret, Brev derom viser, at en af disse Kjøbmænd endog var en Udlending [1]). Imidlertid maa det ansees som et Held for den efter Mandedøden og ved den almindelige Lammelse i alle Forhold sikkert heel forarmede Landbefolkning, at idetmindste fremmede Handelsmænd opsøgte dem for at afkjøbe dem deres Tømmer, som ellers kun vilde have været dem saagodtsom en død Skat, og at derved en ny Indtægtskilde aabnedes dem, hvor ringe den end i Førstningen kan have været. Thi saavidt man kan see af de forhaandenværende Breve, var den sædvanlige Landbonæring forresten ikke i mindste Maade gaaet frem, men stod ved det samme Punkt, som for hundrede Aar tilbage.

74. Anseede Ætter og deres Medlemmer.

Af de fornemme og mægtige Ætter, hvis Medlemmer vi i det forløbne Tidsrum lejlighedsviis ere komne til at omtale, var den ældste og mest anseede, nemlig **Bjarkø- og Giske-Ætten**, nu at betragte som uddød i lige nedstigende Linje. Egentlig kunde vel dette allerede siges ved Nikolas Peterssøns Død i 1264, men Hr. Bjarne Erlingssøn, som da blev Ættens Hoved og egtede hans Datter, hørte dog allerede selv dertil og forenede alt dens Gods under sin Besiddelse; ved Hr. Erling Vidkunnssøns Død i 1355 derimod blev Godset adsplittet mellem hans Svigersønner, af hvilke den fornemste, **Hr. Sigurd Hafthorssøn**, al fik Ættens oprindelige Odel, Giske og Bjarkø, men uden dog saaledes

mer. I et Brev af dette Aar, dateret fra Gløbesgaarden i Tunsberg den 17de Juni, bevidnede to Mænd, hvorledes Halle paa Hakevik gik i Borgen for Loden paa Holte, at denne skulde i Koparvik levere en Ketil Andunssøn 100 Sperrer af 16 Alens Længde og 6 Tylfter Fladved til 8de September (Dipl. N. V. 137). Inden 1388 var Koparviken endog blevet et Toldsted, thi da Dronning Margrete i dette Aar forlenede Benedict Nikolassøn med Eiker m. m., fik han og heriblandt „Koparviken i Dramn med Skibstolden og de Kongskjøb, som der kunne falde“ (Dipl. N. I. 511).

[1]) Ved Brev af 31te Januar 1364 vidne to Mænd i Sandssverv om et Salg af en Gaard i Sandin Sogn (Vestfold) til en Henze i Krakken. Navnet viser ham at være en Udlending, og Tillægget som Beboer af en Bygaard, enten i Oslo eller Tunsberg. Hans Tilstedeværelse paa Kaupmannsnes kan saaledes neppe have været i anden Hensigt end at drive Handel. — Om alle disse her nævnte Byer see fremdeles „Histor. geogr. Beskr. over Norge i Middelalderen“, S. 27—48.

gaa ind i den, som Bjarne Mardssøn fordum, da han selv allerede
rte til en Æt. der nu var Arnmødlinge-Ætten sideordnet i Anseelse,
| som havde sin egentlige Hjem paa en ganske anden Kant af Landet.
et er allerede nævnt (s. S. 620), at Hr. Erlings eneste Søn, Hr.
jarne, døde før Faderen, og selv tog det Løfte af ham, at han skulde
erdrage Gifte-Godset til Systeren, Fru Ingeborg, medens derimod Stovr-
ı-Godset kom til Rømer-Slegten, sandsynligviis med Otte Rømers Hustru
rthrud, der, saavidt man kan see, var en Datter af Hr. Erling; ligeledes
det omtalt, at en tredie Datter, Sigrid, der var gift med Hr. Eiliv Eilivs-
, omkom med denne paa Søen 1358, efterladende sig en Datter,
ırgrete, og at Ingeborg, eller hendes Mand Hr. Sigurd, ogsaa fik
arkø med tilliggende Gods, uvist dog om samtidigt med Giskø, eller
st efter Fru Herdiis Thorvaldsdatters Død 1363; vi have nemlig
aa viist, at Hr. Bjarne efter al Rimelighed var gift med Fru Herdiis
orvaldsdatter, der havde de rige Besiddelser paa Hjaltland, og at
ıfthorssønnerne som hendes Syskendebørn paa mødrene Side var hen-
s nærmeste Arvinger, og virkelig fik hendes efterladte Ejendomme.
et er imidlertid en besynderlig Omstændighed, som vi ovenfor have
apeget, nemlig at Kongerne kort efter hendes Død fik en Ansøgning
s Paven bevilget, der gik ud paa intet mindre, end at de maatte op-
tte et Cistercienserkloster af en Deel af hendes Efterladenskab, som hun
d havde bestemt til dette Øjemed, og som ellers skulde have tilfaldt
ı (s. o. S. 760). Thi det er ubegribeligt, hvad Ret Kongerne skulde
'e haft til hendes Gods, naar de ikke formeligt havde aftvunget hende
Erklæring derom paa hendes Dødsseng. Heller ikke kom noget saa-
t Kloster istand, og det var sandsynligviis for at sikkre sig i dette
ıseende, at Hr. Sigurd i September 1363, formodentlig strax efter
des Død, lod Lagmanden i Bergen, Joseph Karlshovedssøn, optage et
ingsvidne om, at Hr. Sigurds Fader Hafthor Jonssøn og Fru Her-
s Moder Fru Ragnhild Jonsdatter vare kjødelige Syskende og Sig-
d saaledes hendes rette Arving[1]). Her møder imidlertid atter den
synderlighed, at kun Sigurd, ikke Jon, omtales, som om denne ikke
lde have det mindste med Arven at skaffe; men man maa formode, at
. Jon har ladet optage et lignende Thingsvidne paa sin Kant, og at
te i Tidens Løb er tabt. Thi saa meget er vist, at de begge ar-
e hende, og det er endog ikke usandsynligt, at Hr. Jon Haf-
rssøns Søn, **Haakon Jonssøn**, der i Aaret 1369 opholdt sig paa
knø som kongelig Ombudsmand[2]), og som, efter hvad man kan see,

[1]) Dipl. N. II. 375.

[2]) Dipl. N. I. 308. Herom mere i det følgende, hvor Begivenhederne paa Orknøerne komme til at omtales.

havde tilbragt længere Tid der, netop overtog dette Embede for ogsaa at kunne have Tilsyn med det Gods, som paa Hjaltland var tilfaldet hans Fader og Faderbroder [1]).

Saaledes var altsaa nu de store Ættegodser, som Hr. Erling Vidkunnssøn havde samlet under eet, atter komne paa forskjellige Hænder, nemlig Bjarkø- og Giskø-Godset til Hr. Sigurd Hafthorssøn, Stovreim-Godset til Otte Rømer, og det øvrige — formodentlig Strøgods —, til Margrete Eilivsdatter af Naustdal, der endnu kun var et Barn. Men Hovedmassen, Arnmødlingernes eldgamle Odel, var dog samlet i Hr. Sigurd Hafthorssøns Hænder, og da disse store Ejendomme saaledes forenedes med dem, som han allerede efter Faderen havde paa Østlandet, navnlig Sudreimsgodset, og som ligeledes vare heel betydelige, kan der ikke være nogen Tvivl om, at han i Rigdom paa Jordegods langt overtraf alle andre Magnater i Norge. Man erfarer forøvrigt af de, Sigurd vedkommende, Breve, som endnu ere i Behold, at han, ligesom Svigerfaderen og formodentlig alle de mægtige Herrer paa den Tid, stedse søgte at forøge sine Besiddelser ved at kjøbe mere og mere Jordegods. Saaledes erhvervede han i Aaret 1367 en Sjettedeel i Senjen, hvilket nu lagdes til Bjarkø-Godset [2]). Den Omstændighed, at alle de uhyre Ejendomme, han arvede efter sin Svigerfader, fordetmeste laa paa Nord- og Vestkanten af Norge, gjør at han efter 1355 mere maa regnes blandt Rigets nordenfjeldske Magnater, end blandt de østlandske. Vi have seet, hvorledes Hr. Sigurd Hafthorssøn i de første Aar af Kong Haakons Regjeringstid var Sysselmand paa Hedemarken og derpaa, mellem 1364 og 1370, Sysselmand eller snarere Hirdstjore i Bergen, hvor han havde mange Ubehageligheder med Tydskerne, samt endelig fra 1371 Sysselmand paa Raumarike, efter al Sandsynlighed forflyttet did ved Fredsslutningen, paa Grund af de nys nævnte Ubehageligheder. Det er ligeledes nævnt, at han ikke deeltog i Forhandlingerne paa Baagahuus 1371, eller i Krigstoget til Stockholm, men derimod opholdt sig i Oslo paa samme Tid, som Epidemien rasede i denne Stad, og selv maatte holde Sengen for Ojenveel,

---

[1]) At baade Jon og Sigurd Hafthorssøn arvede Fru Herdises hjaltlandske Gods, siges udtrykkeligt i Hr. Agmund Finnssøns Brev af 8de October 13[illegible], Dipl. N. I. 366. Der synes forøvrigt ogsaa at have været anmeldt Fordringer fra tydske Kjøbmænd i Fru Herdises Bo; saaledes haves der et Brev, udstedt i Tunsberg 1372 af begge Kongerne, om at den lübeckske Raadmand Hermann af Osenbrügge ikke paa Fru Herdises Vegne havde udbetalt Bilke Gottskalk mere end fem Gylden.

[2]) Dipl. N. I. 394. Holte Gunnarssøn var ved denne Lejlighed hans Ombudsmand.

dens hans Hustru Fru Ingeborg var saa syg, at Hr. Henrik Hen-
sføn i sit Brev til Kongen af 15de August endog mistvivlede om, at
n vilde komme derfra med Livet. Hun kom sig dog, og saavel hun
a hendes Mand levede mange Aar derefter [1]). Men Hr. Sigurd
r nu allerede til Aars og nævnes fra 1379 af, da han som Rigs-
adsmedlem var tilstede ved et Møde i Marstrand, sjelden eller aldrig i
entlige Forhandlinger, saa at man maa antage, at han har draget sig
bage fra det offentlige Liv og tilbragt sine sidste Aar i Rolighed paa
e Godser, i Nydelsen af sine store Riigdomme [2]). Han og hans Hu-
u Fru Ingeborg havde tvende Børn, Sønnen **Haakon** og Datteren
gnes. Denne sidste blev senere gift med **Jon Martinsføn**, hvilken
allerførst finde nævnt som en af de Herrer, der under Opstanden mod
ng Albrecht i 1371 stod i Spidsen for Insurgenthæren og sluttede
ilstanden ved Edsviken. Han var saaledes efter al Rimelighed svensk
Fødsel, hvilket ogsaa bestyrkes deraf, at han ejede Jordegods i Dals-
d. Men da Vermeland og Dalsland, som vi have seet, under Kong
brechts Regjering forblede Kong Magnus og hans Søn Haakon troe
saaledes kom i en saa nøje Forening med Norge, at dets Indbyg-
re betragtedes som norske Undersaatter og enkelte af de fornemste, som
. Erik Ketilsføn, endog optoges i det norske Rigsraad, blev ogsaa
n Martinsføn, idetmindste efter sit Giftermaal med Jomfru Agnes,
iske betragtet som Nordmand og synes ogsaa selv i Tidens Løb at
e betragtet sig som saadan, især da de Ejendomme, han fik med sin
stru i Norge, sandsynligviis vare langt anseeligere end dem, han selv
e i Dalsland. Hans Giftermaal med Agnes skete forøvrigt, efter
d man maa antage, neppe førend henved 1381, og saaledes senere end
Tidsrum, vi her have behandlet [3]). Sigurds og Ingeborgs Søn

[1]) Hr. Sigurd levede endnu i 1386, see Dipl. N. I. 501, og Fru Ingeborg nævnes endnu som levende i et Brev af 26de Marts 1400. Dipl. Norv. II. 562. Derimod maa Hr. Sigurd være død før 1393, thi da optræder Jon Martinsføn som hans Arving og Herre til Sudreims-Godset, see Biskop Eysteins Jordebog fol. 79, sammenholdt med fol. 183. Paa første Sted staar nemlig, at Jon Martinsføn afhændede „nylig" til Sudreims Kirke noget Gods i samme Sogn, som Hr. Sigurd dertil havde skjenket, paa andet, at den Fortegnelse over Kirkegodset i Raumarikes Provsti, hvori denne Oplysning findes indført, paabegyndtes i November 1393. Altsaa skulde man heraf slutte, at Hr. Sigurd kort Tid forud var død, og Svigersønnen, Jon Martinsføn, nys havde tiltraadt Arven efter ham.

[2]) Dipl. N. II. 386. Var Hr. Sigurd født ved 1315, som er det seneste Aar, man kan antage (see ovf. S. 155), da var han i 1371 sex og femti Aar gammel.

[3]) Om Jon Martinsføns Deeltagelse i Toget 1371 f. o. S. 832. I 1380 kjøbte han Jordegods i Ør Sogn i Dalsland (Dipl. I. N. 464), ligeledes i 1382 (sammesteds II. 470, 477); men da det seneste af de Breve, der handle om

Haakon, Hovedarvingen til Faderens store Besiddelser, var formodentlig yngre end Agnes, da han, saavidt vides, ikke omtales førend i 1378. Men foruden disse Børn, havde Hr. Sigurd ogsaa en uegte Datter, ved Navn **Cecilia**, der synes at have været født før hans Giftermaal med Ingeborg Erlingsdatter, og som blev gift med en anseet Mand paa Hedemarken, **Ingjald Guthormssøn**, der boede paa Gaarden Os i Vangs Sogn paa Hedemarken, og i Aaret 1361 var Sysselmand paa Thoten, sandsynligviis ved Svigerfaderens megtige Indflydelse [1]).

Hvad Hr. **Jon Haftorssøn** angaar, da spillede han, uagtet han var den ældre af Brødrene, ingen saa fremragende Rolle som Hr. Sigurd, hvilket vel deels maa tilskrives hans længere Ophold i Sverige, deels ogsaa at Sigurd ved sit Giftermaal med Hr. Erlings Datter baade erhvervede megtigere Familieforbindelser og større Rigdomme. Imidlertid hørte dog ogsaa Jon øjensynligt til de rigeste og megtigste Mænd i Landet. Da han, som det ovenfor er nævnt, synes at have haft sit stadige Tilhold i Borgesyssel, deels paa Huseby i Onse, deels paa Borgergjerde ved eller i Sarpsborg, ligger den Antagelse nær, at han var Hirdstjore i dette Landskab, hvortil desuden han og Broderen ansaa sig at have nogen Ret. Da han var eldre end Sigurd, og formodentlig ogsaa meget tidligere gift, vare ogsaa hans to Sønner, **Ulf** og **Haakon**, aabenbart meget eldre end Sigurds Søn Haakon, hvilket kan sluttes deraf, at de indtog anseelige Stillinger længe førend man hører noget om den sidste. Ulf var allerede Rigsraad og Ridder under Stilstandsforhandlingerne paa Baagahuus 1369, hvori ogsaa hans Fader deeltog (see o. S. 819), og siden deeltog han med Kong Magnus's øvrige Tilhængere i Toget mod Stockholm, samt Conventionen i Eedsviken, om Aaren 1371. Hans Broder Haakon ledsagede siden Kongen paa Toget i samme Aars August Maaned, der endte med Kong Magnus's Befrielse af Fangenskabet. Det er allerede nævnt og vil sidenefter yderligere blive omtalt, hvorledes han før den Tid havde været paa Orknø, formodentlig

disse Kjøb, er dateret fra Sudreim den 16de November 1382, maa man antage, at han da allerede var gift med Jomfru Agnes og opholdt sig hos Svigerfaderen. I 1383 kjøbte han Gods i Vermeland, men Brevet derom er dateret fra Oslo (Dipl. N. II. 480, jvfr. 549); men i 1384 see vi ham kjøbe Jordegods i Sudreims Sogn paa Raumarike, et Tegn paa, at han da allerede var bosat her, skjønt Svigerfaderen endnu levede (Dipl. N. I. 485, II. 385). Sidenefter forekommer han alene i Norge, og synes ganske at have forladt Sverige. Hans Vaaben var en Stjerne i et Skjold, af samme Udseende som den, der ellers tillægges Ætten Gyldenstjerne. Ellers antages hun af flere, men neppe med Grund, for at have været af Rømer-Ætten.

[1]) Ingjald Guthormssen nævnes først i 1346, uden nogen Embedstitel, (Dipl. N. II. 274); som Sysselmand paa Thotn forekommer han i Brev af 4de August 1361, Dipl. N. III. 320.

igenskab af kongelig Sysselmand, og end tidligere havde indtaget samme illing i Robyggelagen, eller de øvre Opland af Agder. At Hr. Jon fthorssøn maa have betragtet de Besiddelser, han fik med sin Hustrue Sverige, som sine største og fornemste Ejendomme, maa man slutte af, at hans eldste Søn Hr. Ulf, uagtet han vistnok var norsk Rigs-d og lejlighedsviis nævnes ved norske offentlige Forhandlinger, dog enbart havde sit Hovedtilhold i Sverige og siden fuldkommen optraadte n svensk Magnat og Stamfader til en svensk Ætt, der benævnes til ervalla, et Gods, han formodentlig har erhvervet ved Giftermaal[1]). t er saaledes tydeligt nok, at Faderen maa have bestemt ham sine nske Ejendomme, og Haakon derimod sine norske.

Næst Hafthorssønnerne, hvis nøje Frændeskab med den kongelige milie maatte stille dem højt over alle, eller de fleste andre, Familier Landet, var neppe nogen mere anseet end **Hr. Agmund Finnssøn**, r i længere Tid, som vi have seet, beklædte Drottsete-Verdigheden, og em vi ligeledes i et latinsk Document finde benævnt baro regni Norgiæ, ligesom Hr. Jon Hafthorssøn. Om hans Fremtræden og Virk-nhed er der allerede ovenfor talt saa udførligt, at vi ikke her behøve dvæle synderligt derved. Foruden sin Stilling som Drottsete og Hird-re paa Vestlandet synes han lige fra 1347 af, eller maaskee endog rede fra Faderens Død af, at have haft Sysselen over Rygfylke, hvor s Ættegaard Hestbø laa. Hans Hustru, Katharina Knutsdatter, es at have været svensk og af St. Birgittas Ætt[2]). Hr. Agmunds ndomme synes alle at have ligget i Rygfylke og Hørdeland.

En Ætt, der i denne Tid mere og mere begyndte at gjøre sig gjældende ndt de første i Landet, var den allerede ovenfor omtalte Ætt **Bolt**, og det n Merkelighed ved den, at den tillige er en af de norske Ætter, der aller-

[1]) Som Hr. Ulf Jonssøns Hustru opgives Mæreta Ulfsdatter. Gervalla ligger i Nærike.

[2]) At Fru Katharina var af svensk Herkomst, maa sluttes deraf, at der i Breve, vedkommende hendes Efterladenskab, udtrykkeligt siges, at hendes Syster heed Ramborg Knutsdatter (Dipl. N. I. 493, 614); og Navnet Ramborg var paa den Tid kun brugeligt i Sverige. Man maa derfor antage, at denne Katharina var en Datter af Hr. Knut Algotssøn og Mæreta, St. Birgittas Datter, siden det i Abbedisse Margretas „Chronicon de S. Birgitta" udtrykkeligt heder, at Fru Mæretas og Hr. Knuts anden Datter „heed Fru Katharina Knutsdatter og blev gift i Norge", samt at Dronning Margrete siden, da Katharina var bleven Enke, satte hende til Hovmesterinde hos den nygifte Dronning Philippa (1406). Den eneste Betænkelighed, der kunde stille sig mod denne Antagelse, er den, at Fru Katharina maa mindst have været 30 Aar yngre end Hr. Agmund, og at hiin Krønike ej omtaler nogen Syster af hende ved Navn Ramborg. Men disse Omstændigheder danne dog ingen absolut Hindring for Antagelsen; vi ville ialfald nedenfor (S. 911) see, at Knut og Mæreta havde flere Døttre, end hiint Chronicon omtaler.

først brugte et staaende Familienavn. Hidtil havde man ikke seet dette uden ved Ætten **Dans** eller **Krøkedans**, der nu var uddøet, eller som man idetmindste ikke hørte mere til; paa denne Tid derimod, som vi her have for os, finde vi højst fire eller fem Ætter med faste eller idetmindste hyppigt anvendt Tilnavn, nemlig **Bolt, Darre, Rømer, Smør** og **Stumpe**. Bolte-Ætten synes oprindeligt (s. o. S. 389) at have haft sit Hjem i det Throndhjemske, hvor den ovenfor nævnte Haakon Agmundssøn hørte hjemme; men en anden Linje af Ætten sees ogsaa at have haft sit Tilhold i Borgesyssel, hvor vi i Slutningen af det os foreliggende Tidsrum finde en **Bergthor Kolbeinssøn Bolt**, og hans Søn **Agmund Bergthorssøn**, der siden spillede en meget betydelig Rolle. Denne Linjes egentlig Odel og Ættegaard synes at have været **Thumn**, men den havde ogsaa flere Ejendomme andensteds, navnlig paa Follo og i Oslo-Syssel. Da nu, som vi have seet, Hr. **Agmund Guthormssøn**, der i 1335 var Hirdstjore, boede paa Thumn, maa man antage, at ogsaa han hørte til den samme Ætt og Linje, hvad ogsaa Navnet „Agmund", der saa hyppigt forekommer i denne Ætt, bestyrker. Bolternes stadige Vaabenmerke, som de førte i sit Segl, var et efter Længden tvedeelt Skjold med en halv Lilje til Højre og to Bjelker eller Sperrer til Venstre. Da nu dette Vaabenmerke ogsaa førtes af **Alf Haraldssøn**, der i Mai 1369 som Medlem af Rigsraadet deeltog i Underhandlingerne paa Baagahus og i 1371 nævnes som en af Anførerne for den svenske Insurgenthær, men sidenefter optraadte som en af Norges fornemste Magnater, bliver det saagodtsom afgjort, at ogsaa han hørte til Bolternes Ætt, og det samme maa man vel ogsaa sige om den med ham samtidige **Hallvard Alfsøn**, der ejede Sundbu i Vaage i Gudbrandsdalen og var Sysselmand i dette Landskab, men om hvem det med Vished vides, at han havde Odelsret til Thumn [1]). Ættens egentlige Blomstringstid tilhører dog først det 15de Aarhundrede.

---

[1]) At Hr. Agmund Guthormssøn boede paa Thumn, er ovenfor nævnt, S. 180 og 417, jvfr. Brev af 3die October 1353, Dipl. N. IV. 363. Af Biskop Eysteins Jordebog sees, at han skjenkede 8 Markebool i søndre Henin paa Raumarike til Oslos Biskopsstol, 3 Ør. b. i Midby i Hobals Sogn til Skedjuhovs Kirke i Viken, 1 Ør. b. i Kaatarud i Rygge til Rode Kirke i Borgesyssel, hele Gaarden Kolstad i Aalnes, 12 Ør. b. til Tune Kirke sammesteds, for Tiende, og at hans Arvinger skyldte Rode Kirke, til hvis Sogn han egentlig hørte, fire Aargange Tiende. Altsaa havde han Besiddelser i de nævnte Landskaber. Agmund Bergthorssøn nævnes allerførst, tilligemed Bergthor Kolbeinssøn, der formodentlig har været hans Fader, i 1370, paa Vaaler i Borgesyssel (Dipl. N. IV. 498); siden forekommer han meget ofte, som det i det følgende vil sees, og var en af Norges fornemste Mænd; hans egentlige Hovedsæde var Throndstad i Hudreim i Oslo Syssel, men omsider blev han Ejer af Thumn, der i nogen Tid synes at være kommen ud af Ætten; først fik han,

I en vis Forbindelse med Ætten Bolt, men som nu ikke tilfulde paavises, var Ætten **Stumpe**, der ogsaa havde sit fornemste Til- d i Borgesyssel. Vi finde der i Aarhundredets anden Halvdeel en **aakon Munaanssøn Stumpe**, der tilsidst blev Ridder og var gift d **Elin Bergsveinsdatter**, en Syster af Gunhild Bergsveinsdatter, :. Agmund Bergthorssøns Hustru [1]). Ogsaa denne Ætt havde Odels- til en Deel af Thumn, og altsaa maa den paa den ene eller den den Side have havt Stamfader tilfelles med Bolterne. Det er saale- meget sandsynligt, at Hr. Haakon Munaanssøn var en Søn af **Mun- n Agmundssøn**, for hvis Børns Arv Hr. Agmund Guthormssøn, rdstjoren i Viken, den 3die October 1353 aflagde Regnskab, netop paa aarden Thumn [2]); denne Omstændighed, at vi her atter finde det i lte-Ætten hyppigt forekommende Navn Agmund, og tillige at Agmund uthormssøn, nu selv Besidder af Thumn, her optraadte som Verge for unaans Børn, altsaa vel i Egenskab af nærmeste Frænde, bestyrker rmodningen, at Ætten Stumpe og idetmindste den søndenfjelske Linje Ætten Bolt var paa det nøjeste beslægtede, ligesom ogsaa, at Hird- ren Hr. Agmund Guthormssøn maa have hørt dertil. At Munaan mundssøns Børn tillige maa have staaet under Dronning Blanches egne Varetægt, kan sluttes deraf, at da Hr. Agmund Guthormssøn agde hiint Regnskab for deres Gods, skulde egentlig Hirdmanden Thor- at Jonssøn have modtaget det paa Dronningens Vegne. Dette lader mode, at Munaan Agmundssøn havde staaet i Dronningens Tjeneste, været en særdeles Yndling af hende. Herved ledes vi igjen til at ke paa hiin Hr. Arnbjørn Munaanssøn, der i Forliget til Jønkøping vnes som en af Hr. Benedict Algøtssøns nærmeste Venner, og som

---

som Sysselmand i Borgesyssel, Nordre Thumn 1393 af en Gyrid Hallvards- datter i Drabsbøder (Dipl. N. II. 537), siden indgik han Overeenskomst med Alf Haraldssøn om at faa det øvrige, som da (1399) synes at have tilhørt en Jon Thorgilssøn; i 1403 afstod Hallvard Alfssøn til Sunddu ham sin Odelsret til Thumn, og i 1405, efter flere andre Forlig, synes endelig hele Godset at være kommet i hans Besiddelse. (Dipl. N. II. 537. III. 559. 563. 566. II. 584. V. 441). Hans Brødre heed Kolbein og Sigurd (Dipl. N. V. 359. IV. 769); han skrev sig ikke sjelden ligefrem „Agmund Bolt", men dog fordetmeste „Agmund Berdorssøn" eller „Bergthorssøn". Hans Hustru var Gunhild Bergsveinsdatter, Syster af Elin Bergsveinsdatter, der var gift med Hr. Haakon Stumpe. For sin Fader Bergthor skjenkede han 1 Mk. B. i Austby i Vestby Sogn til Oslos Biskopsstol. (Eysteins Jordebog f. 124). For Kolbein skjenkede han 8 Laupers Land i Løyken i Kvandsherred i Valders, ligeledes til Biskopsstolen, (sammestedes).

[1]) Dette sees af Biskop Eysteins Jordebog, fol. 53. 51. 90.

[2]) Dipl. N. IV. 363, s. o. S. 582, Note 3.

derfor tilligemed ham skulde være forviist fra Sverige [1]). Navnet Munaan, der fornemmelig tilhører Oplandene og tildeels Viken, er saa sjeldent, at man virkelig er berettiget til at formode et Frændskab mellem alle dem, som bare det; og hvis Arnbjørn har været Munaan Agmundssøns Søskendebarn, vides det ret godt at forklare, hvorledes denne sidstes Børn kunde være kommen under Dronningens særdeles Opsigt. Det samme Navn leder ogsaa Formodningen paa et Frændskab mellem disse Bolter og Hr. Munaan Baardssøn, der levede omkring 1320; med Munaan Biskopssøn, der i Aarene 1240—50 var Kong Haakon Haakonssøns Sysselmand paa Hedemarken, og endelig med hiin Munaan Agmundssøn, der i 1137 faldt paa Krokaskogen, og hvis Fader Agmund var en Søn af Orm Eilivssøn Jarl og Finn Arnessøns Datter Sigrid [2]). Den her ovenfor først omtalte Haakon Munaanssøn Stumpe synes at have besiddet store Godser, ej alene paa Østlandet, men ogsaa paa Vestlandet, hvilke sidste var hans Arv efter Moderen, Elin Ragvaldsdatter, der hørte til den anseede Familie, som førte Tilnavnet Smør. Det eldste bekjendte Medlem af denne Familie var Hr. Jon Ragnvaldssøn, en af de gamle Lendermænd og Magnater fra Aarene omkring 1280, hvilken vi i det foregaaende oftere have haft Anledning til at omtale. Jons Sønner vare Ragnvald og Hallvard, Hallvards Søn heed Jon og vil i det følgende blive omtalt; Jon havde Sønnerne Otte, Jon og Haakon, af hvilke Otte skal have været Raadsherre ved 1340, samt den ovennævnte Datter Elin, der blev gift med Munaan (Agmundssøn?) Stumpe [3]). Elin og Munaan havde Børnene Haakon, Ragnvald og Ragnhild, hvilke saaledes formodentlig var de samme, der

1) See ovenfor S. 644.

2) See ovenf. III. S. 901, 914, 947, 952, 962, IV. I. S. 8. 10. 29. 31. 140; II. S. 451, 783. Paa Navnet „Munaan" udenfor Østlandet, have vi kun et Exempel i Munaan Gautssøn paa Aznes, III. S. 123, 163, IV. I. S. 4. 476, m. fl. St., — men dette Navn er formodentlig kun ved Opkaldelse kommet til at anvendes. Ellers forekommer Navnet Munaan kun paa Østlandet. Saaledes Munaan Aalessøn, Kong Sigurd Munds Halvbroder, see ovenfor II. S. 812.

3) Herom, som overhoved om Ættens hele Slægtskabsforhold, kunne udførligere Oplysninger erholdes i N. Samll. VI. S. 592—594, hvortil vi saaledes henvise. Dog er det vistnok neppe rigtigt, naar det der antages, at Haakon Stumpes Fader Munaan var en Søn af en Thorleif. Munaan Thorleifssøn og hans Hustru Gudrid Haraldsdatter levede endnu i 1364—1369 (Dipl. N. III. 338. IV. 427, I, 455. IV. 588), altsaa samtidigt med, eller strax efter Haakon Munaanssøn. Vistnok ejede ogsaa Munaan Thorleifssøn Thumn, som han i October 1370 solgte til Presten paa Vaaler, og saaledes hørte han vel til Ætten, men hans Besiddelse af Gaarden var sikkert kun midlertidig, uden Odel.

i 1353, altsaa vel kort efter Munaans Død, stode under Hr. Agmund Guthormssøns Vergemaal og Dronning Blanches særdeles Beskyttelse. Jon Ragnvaldssøn døde i den store Mandedød uden at efterlade Børn. Haakon Ragnvaldssøn var gift med Margrete Viljamsdatter, sædvanligviis kaldet Hustru Margrete i Staften [1]) — saaledes kaldtes nemlig en Gaard, som hun og formodentlig hendes Fader ejede i Bergen —; ligeledes ejede Haakon Ragnvaldssøn den saakaldte Ceciliegaard over paa Stranden i samme By. Ved Jons Død [2]) skulde hans Ejendomme efter den rette Arvegang tilkomme hans Søskende eller deres Børn; men i dets Sted bemægtigede Hustru Margrete sig den hele Arv efter Ragnvald Smør og Sønnen Jon, saaat hun sad inde ej alene med den Arvepart efter Jon, der skulde tilfalde Munaan Stumpes Børn, men ogsaa disse Moders umiddelbare Lod efter Faderen. At dette kunde skee, kom formodentlig deraf, at Munaan Stumpes Børn og Enke levede paa Østlandet og saaledes ikke godt kunde varetage sine Interesser i eller ved Bergen. Men endelig opstod en Proces, idet Haakon Munaanssøn paa sin og sine Brødres Ragnvalds Begne sagsøgte Hustru Margrete til Udlevering af det Arvegods, hvormed hun saa længe havde siddet inde. Som sædvanligt ved slige Lejligheder, hvor det indtraf mellem Personer af Hirdmands- eller Ridder-Klassen, udnævnte Kongen en Dom af [illegible] Sagen. [illegible]

[1]) Dipl. N. I. [illegible]

[2]) [illegible]

Ejendomme, men ogsaa under Eed at erstatte dem alle de Landskylder, som hun havde oppebaaret i den Tid, hun ulovligt havde haft Ejendommen i sin Besiddelse [1]). De senere Ætlinger af den her omtalte Slægt **Smør** spillede siden en betydelig Rolle blanet Norges Magnater [2]).

Om Ætten **Rømer** eller **Reymar** er der tildeels allerede talt. Vi have seet, at det første af dens Medlemmer, som nævnes i Breve eller andensteds, **Hr. Svaale Alvesøn**, var Sysselmand paa Haalogaland eller rettere Hirdstjore i Throndhjem og Nordland i Aarene 1350 til 1362, da han døde (see ovenfor S. 406). Samme Aar overlod begge Kongerne Sønnen **Otte Rømer**, „der fra Barndommen havde tjent dem længe og vel", alt Audun Hugleiksøns forrige Gods i Nordfjord m. m., paa det Vilkaar, at hvis han fik Børn med sin Hustru Gerthrud, da skulde alt dette Gods blive i Ætten som dens rette fedrene Odel; men blev han barnløs, og Gerthrud overlevede ham, da skulde hun saa længe hun levede have Halvdelen deraf; efter hendes Død skulde det altsammen falde tilbage til Kronen. At Gerthrud var en Datter af Hr. Erling Vidkunnsøn, og at Otte med hende fik Stovreim-Godset i Nordfjord, Hr. Erlings mødrene Arv og Odel, er forhen nævnt; og sandsynligviis var denne Omstændighed, at han allerede med sin Hustru havde faaet saa store Besiddelser i Firdafylke, Aarsagen til, at Kongerne ogsaa skjenkede ham saa meget andet Gods i samme Fylke, nemlig for at han saa muligt skulde kunne have sine Besiddelser samlede. Siden blev han, som vi ligeledes have seet, Hirdstjore og Fehirde i Throndhjem ligesom Faderen, og forenede ligeledes dermed Sysslen paa Haalogaland. Hans fornemste Fremtræden og Virksomhed falder dog mest i en noget senere Tid, end den vi her have for os. Man skulde ellers formode, at ogsaa denne Ætt var beslægtet med Bolterne, da Otte Rømer omtrent fører det samme Vaaben [3]).

Otte Rømers Syster **Margrete**, sedvanligviis kaldet Margrete Reymarsdatter, blev gift med den allerede flere Gange omtalte **Gaute Eriksøn**, der førte en Galt i sit Vaaben og derfor af senere Genealogister siges at høre til Ætten Galte eller Galtung. Gaute Eriksøn hørte oprindelig hjemme paa Vestlandet eller havde idetmindste Besiddelser der, hvor han ogsaa var beslægtet med de sidste Medlemmer af Smør-Ætten (s. o. S. 403), men han opholdt sig dog mest paa Østlandet, og dette maatte vel endog den senere og længste Tid af hans Liv betræffe

[1]) Dipl. N. II. 140.

[2]) Om Ætten Smør see forøvrigt Munthe i N. Saml. IV. S. 592–597.

[3]) Nemlig det efter Længden tvedeelte Skjold, med den halve Lilje til Højre og de to Bjelker (Bolterne have mest Sperrer) til Venstre.

es som hans egentlige Hjem. Han var overordentlig riig paa Jordegods; foruden Stedje i Sogn, der sees at have været i hans Eje, besad eller erhvervede han ogsaa meget Jordegods i Søndhordeland og Hardanger, foruden hvad han ogsaa havde paa Østlandet [1]). Vi have allerede seet, at han ved 1367 havde Sysel paa Hudreim, altsaa rimeligviis var Befalingsmand paa Akershuus og Syselmand i Oslo Sysel, at han 1369 var Medlem af Rigsraadet og sendtes som Gesandt til Tydskland, samt derpaa deeltog i Stilstands-Underhandlingerne paa Baagahuus; nogle faa Aar senere var han Fehirde paa Tunsbergshuus og Syselmand paa Vestfold; endelig, men sildigere end det Tidsrum, hvormed vi her beskjeftige os, var han i mange Aar lige til sin Død Syselmand eller Hirdstjore i Skidusysel [2]). Margrete Rømersdatter var forresten ikke hans første Hustru. Han havde tidligere været gift med en Ingegerd, der synes at have været en Datter af Hr. Knut Algotsson og Mæreta, St. Birgittas Datter, skjønt disse ogsaa havde en anden Datter af samme Navn, den bekjendte Ingegerd Knutsdatter, der blev opdraget hos Moderen sammen med Dronning Margrete og siden blev i Vadstena Kloster, hvor hun blev Abbedisse [3]). Maaskee var da Gautes Hustru Ingegerd en meget eldre Syster af Nonnen og død før dennes Fødsel, saa at hun blev opkaldt efter hende. Denne Forbindelse synes ogsaa at have skaffet ham Besiddelser i Vestergøtland, som han siden skjenkede til Vadstena Kloster. Om ham vil der i det Følgende blive handlet udførligere.

Det er muligt, at Rømer-Ætten ogsaa var besvogret med den

---

1) Om Gaute Eriksson, see det ovenciterede Sted tilligemed N. Saml. IV. 555.

2) I Biskop Eysteins Jordebog fol. 32 staar der udtrykkeligt, at Hr. Gaute Eriksson gav 8 Lauvers Land i Berghuus i Hjurebø i Saudehered (Grenland) for sin Hustru Margrete Reymarsdatters Gravsted ved Gimsø Kloster.

3) Dette fremgaar af et Gavebrev til Vadstena Kloster, der findes i det svenske Rigsarchiv, udstedt af Gaute Eriksson den 17de Juni 1387 paa Gimsø; han var altsaa allerede da Syselmand i Skien. Han skjenker her det Gods i Vestergøtland, som Hr. Knut Algotsson havde sat ham i Pant, nemlig Vemsø, Litheem og Forhirde m. m., til Vadstena Kloster, i Sjælebod for sig selv, for sin første Hustru Ingegerd og hendes Moder Fru Mæreta Ulfsdatter, og for sin anden, da levende Hustru Margrete Rømersdatter. Fru Mæreta Ulfsdatter kan neppe være nogen anden end Knut Algotssøns Hustru Mæreta, Datter af St. Birgitta og Hr. Ulf Gudmarssøn. Herpaa tyder ogsaa den Forbindelse, hvori han endog ifølge selve dette Brev stod med Knut Algotssøn. At den her nævnte Ingegerd ej kunde være Nonnen eller Abbedissen, fremgaar noksom deraf, at denne ikke døde førend 1412 (Diarium Vadstenense, Scr. R. Sv. I. S. 131). Forøvrigt er Forholdet dunkelt nok og bliver vel aldrig rigtigt opklaret.

ovenfor (S. 407) omtalte **Losna-Ætt**, nemlig saaledes at Erlend Philips-søn paa Losna egtede en anden Søster af Otte Rømer; imidlertid skulde man snarere tro, at Erlends Hustru var af Slinde-Ætten (s. o. S. 408). Erlend Philipssøn nævnes allerførst som en af de Hirdmænd, Kongen i Mai 1370 beskikkede til at dømme i Sagen mellem Brødrene Haakon og Ragnvald Stumpe og Hustru Margrete Viljamsdatter. Maaskee var han allerede da Fehirde i Bergen, hvilket Embede han senere i flere Aar beklædte. Han var riig paa Jordegods, som det allerede er nævnt, og det vidner fordeelagtigt om hans Selvstændighedsfølelse og ædle Stolthed, at han aldrig vilde modtage Ridderverdigheden, skjønt Kongerne selv tilbød ham den; han kaldtes saaledes af Islendingerne Erlend Bonde lige til sin Død [1]). Der fortælles ogsaa om ham, at han altid havde Forkjærlighed for Islendingerne, troede dem bedre end andre norske Mænd og havde dem gjerne i sin Tjeneste. Erlend Philipssøn havde tvende Børn, om hvilke der i det følgende oftere vil blive Tale, Eindride, der blev en af Norges mest formaaende Mænd, og Sigrid, der egtede Haakon Sigurdssøn til Gifte.

Den ovenfor (S. 411, 412) omtalte **Finne-Ætt** paa Voss ved blev ogsaa i den sildigere Deel af Aarhundredet at være mægtig og anseet. Dog var den nu smeltet sammen med den paa samme Sted omtalte **Hvamms-Ætt** paa Sogn. Det er nævnt, at Besidderen af Gaarden Finnen henimod Midten af Aarhundredet var Erik Erlendssøn, kaldet Bokke, der døde lidt før 1349, efterladende et eneste Barn, som han havde haft med Ingebjørg Simonsdatter, og som nu blev hans Arving. Da dette Barn, som det synes, kort efter døde, blev Ingebjørg selv Ejer af Godset. Ingebjørg var da, saavidt man kan see, enten allerede Enke efter, eller endnu gift med en vis Viljam; det sidste kan maaskee helst antages, da vi finde, at Ingebjørgs Datter med Viljam, Elin, endnu i hendes levende Live, og formodentlig efter Viljams Død, blev Ejerinde af Finnen. Elin egtede **Botulf**, en Søn af Eindride Botulfssøn paa Hvamm i Borgund m. m. (s. o. S. 410), og derved kom Finne-Godset i dennes Eje. Dette maa have været før Aar 1364, i hvilket Aar vi allerede finde Botulf som Besidder af Finnen [2]). Imidlertid giftede ogsaa Svigermoderen Ingebjørg sig atter med en Eilif Brynjulfssøn, og i den Anledning sluttedes der den 28de Mai 1365 mellem begge Egtepar, nemlig Botulf og Elin paa den ene, og Eilif og Ingeborg paa den anden Side, et Skifte i Overvær af Biskop Gisbrikt, da denne nysnævnte Dag visiterede paa Vossevangen, saavelsom

---

[1]) Isl. Annaler ved 1407, Udg. S. 382.

[2]) See Br. af 26de Febr. 1364, Dipl. N. I. 383.

Halldor Duuk, Jon Prest paa Vangen og Bjørn paa Hakestad [1]). Ifølge dette Skifte overlod Botulf og Elin Ingeborg endeel Jordegods i Harđanger, nemlig to Mmbool i Spilde i Graven, 4 Mmbool i Teige, i Jondals Sogn, tilligemed Eblegaarden paa Hausthveit i Ullensvangs Sogn; derhos overlod de hende til Brug for Livstid Gaarden Tole i Vikøers Sogn. Altsaa seer man, at de foruden Besiddelserne paa Vors og i Sogn ogsaa havde Gods i Hardanger. Botulf synes at have været en meget anseet Mand i sin Egn, og han nævnes i mange Breve fra den Tid. Hans Hustru Elin Viljamsdatter døde allerede i den store Epidemi, som hjemsøgte Norge i 1371, og som ovenfor er omtalt, efterladende to Sønner, Eindride og Samson. Herom blev der ni Aar senere optaget et lovformeligt Vidnesbyrd paa Vossevangen, idet to Mænd, Arnfinn Halldorssøn og Odd Agmundssøn, bevidnede, at de i den Mandedød, hvori Elin Viljamsdatter døde, saa hendes og Botulfs tvende Sønner friske og levende paa Finnen efter Moderens Død [2]); de vare saaledes berettigede til Arv efter hende. Men formodentlig døde ogsaa disse kort efter, eller i samme Epidemi, thi der tales ikke mere om dem, medens derimod deres Fader Botulf Eindridessøn, der i mange Aar overlevede Elin, ogsaa herefter optræder som Ene-Ejer af Finnen og alt det øvrige Ætte-Gods. Botulf egtede derpaa **Aasa Haavardsdatter**, af den anseede Rogne-Slegt paa Vors, en Datter af Haavard Hallessøn paa Røtin, og Broderdatter af Odd Hallessøn paa Rogn (s. o. S. 12). Paa denne Maade kom ogsaa en Deel af Rogne-Godset til den allerede forud saa rige Ætt, hvis Medlemmer derfor i det følgende Aarhundrede optraadte med endnu større Anseelse end hidtil og omsider ved Giftermaal kom i den nøjeste Forbindelse med Giske-Ættens daværende Repræsentanter [3]). Herom vil der paa sit Sted blive udførligere handlet.

Der fandtes naturligviis endnu mange andre anseede og megtige Ætter i Norge, hvis Medlemmer nævnes i Breve og offentlige Forhandlinger fra denne Tid, men det vilde lede til altfor stor Vidtløftighed, om vi her udførligt vilde omtale deres Slegtskabsforhold og Besiddelser, især da de nødvendige Oplysninger derom allerede meddeles paa

[1]) Dipl. N. I. 385.

[2]) Dipl. N. I. 462. Her staar der vel ikke udtrykkeligt, at „Mandedøden", i hvilken Elin afgik, var den i 1371, men da Elin nævnes som levende i Breve efter den store Mandedød i 1349—50, f. Ex. i det nys ovenfor meddelte Skiftebrev af 1365, er det klart, at der her ikke kan være Tale om nogen anden Epidemi end den af 1371.

[3]) Om disse Ætter, see forøvrigt Munthe i N. Saml. III. S. 591 fg.

de Steder, hvor vi have omtalt eller fremdeles komme til at omtale dem. Det er ellers allerede i de her gjennemgaaede Tidsrum kjendeligt, og vil i det følgende end mere blive indlysende, hvorledes disse personalhistoriske Forhold, de anseede Slegters Opkomst eller Aftagen, deres indbyrdes Forbindelser ved Giftermaal mellem Medlemmerne, og de store Godsers Samling under faa megtige Ejeres Besiddelse, er af større og mere indgribende Vigtighed for Norges Historie, end for de fleste andre Landes paa den Tid.

75. Begivenheder paa Orknøerne, Hjaltland og Island.

Om Forholdene paa **Orknøerne** i Tidsrummet siden Kong Haakons Tronbestigelse vides der ikke stort mere, end vi allerede have meddeelt, (s. o. S. 634), nemlig at den svenske Herre **Erngisl Sunesson** i Vaaren 1353 fik Titel af „Jarl over Øerne", som han dog efter den Tid neppe nogensinde betraadte, og at den skotske Høvding **Duncan Andersson** i 1357 lod udgaa et Manifest til Orknøernes Indbyggere, hvori han som Værge for Malise Jarls rette Arving (nemlig hans Dattersøn **Alexander de le Ard**) forbød dem at lade nogen af Landets Indtægter gaa ud af Landet, samt at Almuen paa Øerne i den Anledning tilskrev Kongerne Magnus og Haakon og bad om deres Hjelp herimod (s. o. S. 648, 649). Det er forhen antydet, at denne Skrivelse maaskee kunde være bevirket ved den Omstændighed, at Kongerne, efter hvad man maa antage, under Feiden med Kong Erik og hans Tilhængere havde frataget Erngisl, som en af disse, hans Jarldømme og Indtægterne deraf; men hvis han ifølge Forliget i Jønkøping fik dem tilbage, maatte vel ogsaa Spørsmaalet om Alexander de le Ards Rettigheder for det første bortfalde. Det er imidlertid heel sandsynligt, at Erngisl's egen Ret til Jarldømmet ligeledes bortfaldt, om ikke samtidigt, saa dog meget kort Tid derefter; thi allerede i December 1360 skjenkede han noget Jordegods paa Øland til Nonneklostret i Kalmar til Sjælebod for sig selv og sine tvende Hustruer Mæreta og Annot [1]), ved hvilken Lejlighed han ogsaa omtaler den sidste saaledes, at man maa antage, at hun allerede var død; da det nu var med hende, at han havde faaet Jarldømmet, og det ikke lader til, at de havde Børn sammen, fulgte heraf, at Jarldømmet selv, eller hans Deel deraf, faldt til de andre Arvinger. Alligevel beholdt Erngisl Jarletitlen til sin Død 1392 [2]), uagtet han dog stundom ogsaa slethen kaldte sig

---

[1]) Brev i det sv. Rigsarchiv. Her siges det vel ikke udtrykkeligt, at Annot var død, men hun omtales under eet med hans forrige, afdøde Hustru.

[2]) Erngisl Jarl døde ifølge Vadstena-Dagbogen den 2den August 1392, Scr. r. Sv. I. 107.

Ridder. Han egtede efter Annots Død den ansede Enke Ingeborg, en Datter af Magnus Gudmarssøn, som forhen havde været gift med Ridderen Benedict Thuressøn, og han er fra denne Tid indtil sin Død 1392 Orknøerne ganske uvedkommende, over hvilke Kong Haakon længe før den Tid forføjede til Bedste for Malise Jarls Dattersønner, først Alexander de l'Ard, og siden Henrik St. Clair, som det i det følgende skal vises. Imidlertid lader det til, at Kongerne have ladet Øerne bestyre ved Befalingsmænd, nemlig først Thomas St. Clair, siden den forhen omtalte **Haakon Jonssøn**, Søn af Jon Hafthorssøn. Flere Omstændigheder tyde ogsaa hen paa, at det gik temmelig uroligt til paa Øerne, formodentligt fordi de mange og mægtige Frænder af Stratherne-Ætten i Skotland ved Magt søgte at komme sine Slægtninger, Malise Jarls Dattersønner, til Hjelp og sætte dem i Besiddelse af Jarldømmet, medens igjen de norske Kongers Befalingsmænd og Tilhængere søgte, saavidt de formaaede, at hindre dem deri. Den 18de November 1367, ved Parlementet i Scone, udstedte Kong David Bruce af Skotland Breve til sine Befalingsmænd i Invernefs og Katanes om at kundgjøre i hans Navn, at Ingen, af hvad Stand og Stilling han saa var, maatte understaa sig paa nogensomhelst Maade at betræde Orknøernes Land eller løbe ind i deres Havne uden som Reisende eller i fredelige Handels- eller andre Erender, under Straf af at miste alt, hvad de, der forbrød sig imod den kongelige Majestæt, kunde miste [1]). Det er her let at skjønne, at Stratherne-Ættens Clansmænd og Tilhængere enten havde truet med et Krigstog til Orknøerne for at indsette Alexander de le Ard i Jarldømmet, eller at de allerede havde begyndt at herje, eller overhoved at bringe den Trusel i Udførelse, som Duncan Anderson for faa Aar tilbage siden havde fremført, og at Kong David har ladet dette Forbud udgaa efter Forestillinger fra det norske Hof. At der desuagtet virkelig blev ført en alvorlig Feide paa Øen, og at Biskop Villjam, selv skotsk af Fødsel, understøttede sine Landsmænd og overhoved ved Vold og andre utilladelige Midler søgte at skaffe disse Magten til Skade for de indfødte Øboere af norsk Herkomst og de norske Konger, derom faar man en temmelig utvetydig Forestilling af en Forliigsact, som endnu er til, sluttet i Kirkevaag den 25de Mai 1369 mellem Biskop William paa den ene og Haakon Jonssøn paa den anden Side under Megling af 24 geistlige og verdslige Mænd, blandt hvilke Archidiaconen William af Buchan og fer andre Geistlige, efter Navnet at dømme af skotsk Herkomst, og et overvejende Antal af norske Lægmænd: et Beviis nok paa, hvilket Indpas Skoterne allerede

[1]) Dipl. N. III. 358.

havde faaet i Landet[1]). Begge Parter, Biskopen og Haakon, forbandt sig edeligt til at overholde de Vilkaar, som disse 24 Herrer fastsatte, nemlig: at Biskopen skulde udbetale til Haakon paa Kongens Vegne 14 Nobler (Rosenobler) samt saa meget Smør, som Biskopen havde beslaglagt; Haakon skulde gjøre med disse Penge m. m., som han vilde og kunde svare for Kongen; de Mænd, som Biskopen havde ladet gribe og fængsle til Ransagelse af deres foregivne Forbrydelser, skulde han udlevere til Haakon, saavelsom deres Gods og det Gods, Haakon selv ejede, hvad enten det var taget fra Lægmænd og Lærde baade i Orknøerne og Hjaltland, hvorimod Haakon og hans Mænd igjen skulde tilbagegive det Gods, de havde taget fra Biskopens Mænd; Biskopen og de fornemste Mænd i Orknøerne og Hjaltland skulde være først og fremst i alle Raad, vedkommende Kongen, Kirken og Almuen, efter Lov og Landsskik, og Biskopen skulde have gode indenlandske Mænd i Orknøerne og Hjaltland til at tjene sig, saaledes som andre Biskoper i Norges Rige. Biskopen og hans Mænd skulde frit og uhindret af Haakons Mænd nyde den kirkelige Jurisdiction, der tilkom ham, men hvis han eller de herefter forbrød sig mod Haakons Mænd eller omvendt, da skulde de bøde derfor efter Lov og Landsskik, uden at dette Forliig derved skulde ansees for brudt. Biskopen og hans Klerke, Lægmænd og Landboer skulde være skadesløse for Haakon og hans Mænd og omvendt Haakons Mænd og Landboer for Biskopens. Biskopen og Haakon skulde være hinandens Venner i alle rette Erender, saa længe de levede, og den af dem, som brød Forliiget, skulde betale en Bod af 100 Pund Sterling og sende en Pilegrim til Rom. Forliigsacten blev udferdiget i to Exemplarer med den saakaldte Indentur. Heraf fremgaar tydeligt nok, at Biskopen og hans Tilhængere ej alene havde søgt at trænge Skoter ind i de indflydelsesrigeste Stillinger paa Øerne, til Skade for Nordmændene og deres Konge, og overhoved gaaet frem med megen Voldsomhed, men at de derhos ogsaa havde ligget i Privatfeide

---

[1]) Dipl. N. I. 404. Det er ikke uden Interesse her at lære de 24 Herrers Navne at kjende; de vare: Sira William af Buchan, Archidiaconus, Sira Walter af Buchan, Chorsbroder i Orknø, Sira Jon Proktur, Sira Richard af Rolfsø, Sira Christen af Teyn, Sira Christen af Sandø, Sira William Wood, — altsaa alle af skotsk Herkomst; dernæst Thomas Arland, Fergus af Ross, Henry Williamssøn, Jon af Orknø, William Storm, Jon af Bothwell, Jon Robertsson, Adam af Infre, Gudbrand Andressøn, Sigurd af Paplay, Jon Sinclair, Patrick Calder, Duncan af Karinkors, Bob Skinner, William Irwine, Jon af Dunray, Olaf Skutt. Blandt disse 18 Lægmænd er der kun tvende, Gudbrand Andressøn og Olaf Skutt, som have utvetydigt norsk Navn, alle de øvrige have skotske.

d. Haakon Jonsson, der som en af Fru Herdises Arvinger selv havde re Besiddelser paa Øerne og formodentlig derhos ogsaa varetog sin ders og sin Farbroders Interesser. Skade, at vi ikke vide mere om ne Feide, som man snarest synes at kunne kalde en Nationalitetsfeide i Øerne. Haakon Jonsson vendte strax efter tilbage til Norge, hvor finde ham allerede den følgende Sommer[1]). Men der er flere Spor at Urolighed fremdeles vedblev.

Biskop Villjam synes overhoved at have været en vrang og urolig and, der ikke altid var i den bedste Forstaaelse endog med sin egen lighed. Der findes endnu et Pavebrev af 12te Marts 1372 til omas Withardson, Chorsbroder i Orknø, hvoraf man erfarer, at op Villjam for flere Aar tilbage først affatte William Wood[2]), som beklædede Archidiaconatet i Hjaltland, fra dette Embede, og udnævnte ans Sted dertil den nysomtalte William af Buchan, som han strax Investitur derpaa ved Ring, men siden, da det kom til Stykket, gevel ikke vilde give ham Brev derpaa, saa at William ikke kunde e i lovlig Besiddelse deraf, hvorimod Biskopen overdrog det til en Johan Fule, der kaldte sig en Geistlig fra Schwerins Bispedømme da virkelig havde det inde. William af Buchan maatte omsider hen-de sig til Paven om Hjelp, og denne overdrog ved hiin Skrivelse omas Withardson at undersøge Sagen og med samme Autoritet, som det var skeet af Paven selv, at afsige Dom og bestemme, hvad der de skee[3]). Formodentlig er Udfaldet blevet til William af Buchans

---

1) Haakon Jonsson var nemlig en af de Raadsherrer, som ved Platfelid 1370 deeltog i Mødet paa Baagahuus, see ovenfor S. 823. Af Suhm XIII. 683 skulde man fristes til at antage, at Kongen af Skotland den 18de October 1370 gjentog sit nys omtalte Forbud i en strengere Form, men det forholder sig dog ikke saa; det Forbud, som her omtales, er det samme, som han allerede forhen S. 436 har anført, nemlig det af 1367, kun med den Forskjel, at det paa første Sted anføres efter Originalvidissen af 1426, paa andet Sted efter Huitfelds og Th. Torvesøns unøiagtige Referater i hiins Danmarks Historie S. 549 og dennes Orcades S. 174. Men ogsaa paa første Sted er Aaret urigtigt angivet, nemlig 1360 istf. 1367. Hvorledes Huitfeld paa det andet Sted har faaet Datum til 18de October istedetfor 18de November, er ubegribeligt.

2) Denne William Wood nævnes i Forliget af 1369 simpelthen som Geistlig, og William af Buchan derimod som Archidiaconus, hvoraf man kan see, at den sidstes Udnævnelse til dette Embede ligger før dette Aar. Men naar der i et af Brevene vedkommende Fru Herdises Gods allerede i 1360 omtales en Hr. William Jonsson Archidiaconus af Hjaltland (Dipl. N. III. 310), da maa vel dette være William Wood. Man faar ellers heraf Bestyrkelse paa, at der ikke var to Archidiaconater i Orknøernes Bispedømme, men at Archidiaconen i dette var den saakaldte Erkedjakn paa Hjaltland.

3) Reg. Gregor. XI. Cod. Chart. T. XV. (ann. 2.) fol. 493 verso.

Fordeel. Biskopens Stridighed og Urolighed var det vel, som siden endog kostede ham Livet, da han, som vi i det følgende ville see, blev dræbt i Aaret 1382 eller 1383.

Imidlertid vare formodentlig ogsaa de øvrige Dattersønner og Arvinger af Malise Jarl voxede til. De vare **Henrik af St. Clair** og **Malise Sperra**. Af disse var den sidste et meget uroligt Hoved; han var, som vi allerede have seet, paa fædrene Side af svensk Herkomst og formodentlig nær beslægtet med Erngisl Jarl. Naar han allerførst traadte frem, vides ikke; men man erfarer kun senere om ham, at han gjorde Fordring paa Jarldømmet, vakte mange Uroligheder, og navnlig tilegnede sig Fru Herdiis Thorvaldsdatters efterladte Jordegods, uvist med hvad Ret. Dog ligger sandsynligviis dette udenfor vort nærværende Tidsrum. Ogsaa Henrik af St. Clair optraadte først senere. Men hans Ætt havde allerede faaet Fodfeste paa Øerne, thi i Aaret 1364 omtales en **Thomas af St. Clair** som den norske Konges Sysselmand (ballivus) paa Øerne, altsaa formodentlig som Haakon Jonssøns umiddelbare Formand; og ligesaa, i Forbindelse med ham, en Alexander af St. Clair[1]). Denne Familiens Fodfeste paa Øerne maa have været en Følge af Villjam St. Clairs, Henriks Faders, Giftermaal med Malise Jarls Datter. Siden blev den, som vi ville see, den herskende Ætt paa Øerne.

Til Begivenhederne paa **Færøerne** i det herombhandlede Tidsrum kjender man slet intet. Paa **Island** herskede det fremdeles megen Forvirring og Uro. Det er nævnt, at Kong Magnus i 1354 havde bortforpagtet hele Øen med Skatter og Skylder for tre Aar til **Ivar Holm**, med Titel af Hirdstjore, medens der saagodtsom ingen Biskop var i Landet, da Biskop Orm paa Hole endnu samme Aar drog over til Norge, og Gyrd i Skaalholt Aaret efter. Tilstanden paa Landet synes at have været sørgelig. Foruden at han og hans Mænd sikkert udsugede det, saa godt de kunde, herskede der ogsaa i 1355 en skrækkelig Frost, der varede næsten til Midtsommerstider, og ikke et Skib kom til Island. Efter

1) Brev, dateret Kirkevaag 22de Jan. 1364, indført i „Registrum Aberdonense", I p. 107. Det er et Skjøde eller Afstaaelsesbrev, udstedt af „Bernardus de Rowle, dominus de Foleroule in civitate de Kirkwaw" af hele Gaarden eller Jorden „Foleroule" (der vel altsaa maa ligge paa Orknø) til „hans Herre" Hugo af Ros, Herre til Fylorth. Blandt Vidnerne nævnes de tvende Sinclairer, derhos ogsaa en Euphemia af Stratherne, „en af Arvingerne efter afgangne Malise Jarl af Katanes". Hun var rimeligviis en af hans Datterbørn og sandsynligviis nærmest hørende til Huset Ros, hvor Navnet Euphemia var meget brugeligt; Hugo af Ros, der i Brevet omtales, var maaskee en Søn af Villjam af Ros og Malises Datter Isabella, i. e. S. 318.

) Haakon Jonssøn, der som en af Fru Herdises Arvinger selv havde 'e Besiddelser paa Øerne og formodentlig derhos ogsaa varetog sin ders og sin Farbroders Interesser. Skade, at vi ikke vide mere om ne Feide, som man snarest synes at kunde kalde en Nationalitetsfeide Øerne. Haakon Jonssøn vendte strax efter tilbage til Norge, hvor finde ham allerede den følgende Sommer[1]). Men der er flere Spor at Uroligheden fremdeles vedblev.

Biskop Villjam synes overhoved at have været en vrang og urolig nd, der ikke altid var i den bedste Forstaaelse endog med sin egen kklighed. Der findes endnu et Pavebrev af 12te Marts 1372 til omas Withardson, Chorsbroder i Orknø, hvoraf man erfarer, at kop Villjam for flere Aar tilbage først afsatte William Wood[2]), som beklædede Archidiaconatet i Hjaltland, fra dette Embede, og udnævnte ans Sted dertil den nysomtalte William af Buchan, som han strax Investitur derpaa ved Ring, men siden, da det kom til Stykket, gevel ikke vilde give ham Brev derpaa, saa at William ikke kunde mme i lovlig Besiddelse deraf, hvorimod Biskopen overdrog det til en Johan Fule, der kaldte sig en Geistlig fra Schwerins Biskopsdømme da virkelig havde det inde. William af Buchan maatte omsider henvende sig til Paven om Hjelp, og denne overdrog ved hiin Skrivelse omas Withardson at undersøge Sagen og med samme Autoritet, som det var skeet af Paven selv, at affige Dom og bestemme, hvad der de skee[3]). Formodentlig er Udfaldet blevet til William af Buchans

---

1) Haakon Jonssøn var nemlig en af de Raadsherrer, som ved Plintfeild 1370 deeltog i Mødet paa Baagahuus, see ovenfor S. 823. Af Suhm XIII. 683 skulde man fristes til at antage, at Kongen af Skotland den 18de October 1370 gjentog sit nys omtalte Forbud i en strengere Form, men det forholder sig dog ikke saa; det Forbud, som her omtales, er det samme, som han allerede forhen S. 436 har anført, nemlig det af 1367, kun med den Forskjel, at det paa første Sted anføres efter Originalvidissen af 1426, paa andet Sted efter Huitfelds og Th. Torvessøns unøiagtige Referater i hiins Danmarks Historie S. 549 og dennes Orcades S. 174. Men ogsaa paa første Sted er Aaret urigtigt angivet, nemlig 1360 istf. 1367. Hvorledes Huitfeld paa det andet Sted har faaet Datum til 18de October istedetfor 18de November, er ubegribeligt.

2) Denne William Wood nævnes i Forliget af 1369 simpelthen som Geistlig, og William af Buchan derimod som Archidiaconus, hvoraf man kan see, at den sidstes Udnævnelse til dette Embede ligger før dette Aar. Men naar der i et af Brevene vedkommende Fru Herdises Gods allerede i 1360 omtales en Hr. William Jonssøn Archidiaconus af Hjaltland (Dipl. N. III. 310), da maa vel dette være William Wood. Man faar ellers heraf Bestyrkelse paa, at der ikke var to Archidiaconater i Orknøernes Biskopsdømme, men at Archidiaconen i dette var den saakaldte Erkediakn paa Hjaltland.

3) Reg. Gregor. XI. Cod. Chart. T. XV. (ann. 2.) fol. 493 verso.

i Nidaroos valgte ham til Holes ledigblevne Stol; men da det ikke stod i Erkebiskopens Magt at løse ham fra det Baand, der bandt ham til Gardes Bispestol, men Pavens egen Afgjørelse dertil udfordredes, maatte han i det Øjemed drage ned til Curien, medbringende Erkebiskopens Anbefaling. Han tiltraadte Reisen i 1356, men kom ikke tilbage førend i 1357[1]). Han kunde nemlig, fortælles der, ikke strax faa nogen Afgjørelse af Paven; men omsider blev det ham lovet, at de nødvendige Breve skulde sendes til Flandern hvor han kunde udløse dem mod Penge. Han begav sig da, heder det, til Flandern og forefandt og udløste virkelig et paveligt Brev, der dog ikke var nogen Beskikkelse for ham, men kun en efter den sedvanlige Formular affattet Fuldmagt for Erkebiskopen til at sette en duelig Person paa Hole Bispestol, og enten selv eller ved en anden Biskop at meddele ham den biskopelige Vielse. Har det sin Rigtighed med dette Brev, da maa Paven denne Gang have villet afholde sig fra at gribe ind i Erkebiskopens Myndighed ved nogen umiddelbar Provision, især da Jon allerede var valgt, og Bispestolen han saaledes sikkret. Ved sin Tilbagekomst til Bergen lod Jon tage en verificeret Copi af Brevet, under to Abbeders Segl, thi da han allerede før var indviet, behøvede han ikke nu nogen særegen Vielse. Derimod gav Erkebiskopen ham kun sit Brev paa Bispestolen og bekræftede ham i dens Besiddelse. Efterretningen herom bragte allerede strax i 1357 Broder Eystein Asgrimsøn af Thykkebø og den throndhjemske Chorsbroder Eyjulf Brandsøn til Island; de kom nemlig da, som det i det følgende nærmere skal omtales, til Landet, udnævnte til Visitatorer af Erkebiskopen. De meldte, hvad de selv maatte have seet, at Biskop Jon var kommen tilbage fra Curien, og at Erkebiskopen, efter Pavens specielle Mandat, havde givet ham Hole Bispestol og højtideligt lyst Confirmationen derpaa i Christkirkens Chor. Jon selv kom ikke over til

[1]) Her, og i det følgende ved disse Begivenheder, følge vi den Tidsregning, der antydes i de Haandskrifter af de isl. Annaler, der i Udgaven betegnes med F, II, I, og som stadigt ligger et Aar forud for den, der ellers i Udgaven opføres som den rette, og som sedvanligviis plejer at følges. Men at denne fejlagtigt ligger et Aar tilbage, sees især deraf, at Biskop Jon Skalles Ankomst til Island henføres til 1359; thi der gives Breve af Biskop Jon, meddeelte i Finn Jonssens Kirkehistorie II. 206, 207, som ere udstedte paa Thingeyre den 31te Mai 1359; da man nu af den Omstændighed, at Jon holdt sin første Messe Allehelgensdag, tydeligt kan skjønne at han ankom til Island seenhøstes, er det klart, at dette maa have været om Høsten 1358. Derved rykkes ogsaa de øvrige Begivenheder et Aar frem, eller saaledes som Aaret angives i hine ovennævnte Haandskrifter. Det er ogsaa rimeligere, at Jon, som disse have det, allerede i 1356, strax efter Biskop Orms Død, begav sig til Curien, end at han skulde have ventet et Aar dermed.

var af Holm, hvis Tid var ude i 1357, men som ikke forlod Lande
rend i 1358, fulgte fire Hirdstjorer, der ligesom han havde forpagte
andet med dets Indtægter paa tre Aar, nemlig Arne Thordssøn og
Indres Gislessøn for Øster- og Sønderlandet, og Jon Guthorms-
n Skraaveiva samt Thorstein Eyjulfssøn for Vester- og Nord-
ndet. Disse fire vare indfødte Islendinger, og man havde maaske
erved troet at imødekomme Folkets indstændige Ønsker, men det viste
g, at Landet var endnu mindre tjent hermed end ved at faa en Nord-
tand til Bestyrer, thi denne stod dog i Reglen udenfor Partierne, me-
ens de islandske Hirdstjorer, selv forbundne med Partiernes Hoveder ved
Slegtsskabs- og Venskabs-Baand, styrtede sig lige ind i Partistriden,
i endog feidede mod hinanden indbyrdes. De fire Hirdstjorer seilede
ra Norge i 1357, men Vinden førte Skibet til Hjaltland, hvor de
aatte tilbringe Vintren og saaledes ikke kom til Island førend i 1358.
er blev der snart Urolighed og Forvirring. Saavidt man kan see,
gte Thorstein Eyjulfssøn, der selv hørte hjemme paa Urde i Svarva-
rdalen, at tilrive sig Eneherredømmet paa Nordlandet og at have op-
dset Nordlendingerne mod sin Collega Jon Skraaveiva, der vistnok
gsaa var en daarlig Person, og alene under sit Vinterophold paa Hjalt-
nd bar sig saa ilde ad, at „Hjaltlendingerne dømte ham til Norge un-
r Kongens Misknud“ [1]). Da Jon i 1359 kom til Nordlandet, sam-
de Nordlendingerne sig imod ham, 300 Mand sterke, ved Thveraa i
efterhoop og tvang ham til at vende tilbage. I det følgende Aar
refaldt der paa selve Althinget et Slagsmaal mellem Arne Thordssøn
Jon Skraaveiva's Mænd, hvorved flere af den førstes Parti bleve
ardt saarede.

Til denne Forvirring kom nu ogsaa alvorlige Uroligheder inden
irkens Omraade. Det er forhen nævnt, at Biskop Orm i Hole døde
n 1ste November 1355, førend Biskop Gyrd af Skaalholt var kommen
bage fra en Reise til Norge, saa at der om Vintren 1355—1356
gen Biskop var tilstede i Landet. Den forhen omtalte Jon Eriks-
n Skalle, der i 1343 ved en Feiltagelse var bleven indviet til Biskop
a Grønland, besluttede nu at legge sig ud for at faa Hole Biskops-
ol. Vel var, som man maa antage, Biskop Arne paa Grønland død
1349, og saaledes intet i Veien for, at Jon kunde tiltræde denne Bi-
opsstol, men formodentlig havde han endnu ikke erfaret hiint Dødsfald
g maatte vistnok ansee det ønskeligt snarest muligt at komme ud af den
behagelige Mellemtilstand, hvori han nu befandt sig som indviet Biskop
den Biskopsdømme. Det lader endog til, at Erkebiskopen og Capitlet

---

[1]) Isl. Ann. Udg. S. 293, Noten.

i Nidaroos valgte ham til Holes ledigblevne Stol; men da det ikke stod i Erkebiskopens Magt at løse ham fra det Baand, der bandt ham til Gardes Biskopsstol, men Pavens egen Afgjørelse dertil udfordredes, maatte han i det Øjemed drage ned til Curien, medbringende Erkebiskopens Anbefaling. Han tiltraadte Reisen i 1356, men kom ikke tilbage førend i 1357[1]). Han kunde nemlig, fortælles der, ikke strax faa nogen Afgjørelse af Paven; men omsider blev det ham lovet, at de nødvendige Breve skulde sendes til Flandern hvor han kunde udløse dem mod Penge. Han begav sig da, heder det, til Flandern og foresandt og udløste virkelig et paveligt Brev, der dog ikke var nogen Beskikkelse for ham, men kun en efter den sedvanlige Formular affattet Fuldmagt for Erkebiskopen til at sette en duelig Person paa Hole Biskopsstol, og enten selv eller ved en anden Biskop at meddele ham den biskopelige Vielse. Har det sin Rigtighed med dette Brev, da maa Paven denne Gang have villet afholde sig fra at gribe ind i Erkebiskopens Myndighed ved nogen umiddelbar Provision, især da Jon allerede var valgt, og Biskopsstolen han saaledes sikkret. Ved sin Tilbagekomst til Bergen lod Jon tage en verificeret Copi af Brevet, under to Abbeders Segl, thi da han allerede før var indviet, behøvede han ikke nu nogen særegen Vielse. Derimod gav Erkebiskopen ham kun sit Brev paa Biskopsstolen og bekræftede ham i dens Besiddelse. Efterretningen herom bragte allerede strax i 1357 Broder Eystein Asgrimssøn af Thykkebø og den throndhjemske Chorsbroder Eyjulf Brandssøn til Island; de kom nemlig da, som det i det følgende nærmere skal omtales, til Landet, udnævnte til Visitatorer af Erkebiskopen. De meldte, hvad de selv maatte have seet, at Biskop Jon var kommen tilbage fra Curien, og at Erkebiskopen, efter Pavens specielle Mandat, havde givet ham Hole Biskopsstol og højtideligt lyst Confirmationen derpaa i Christkirkens Chor. Jon selv kom ikke over til

[1]) Her, og i det følgende ved disse Begivenheder, følge vi den Tidsregning, der antydes i de Haandskrifter af de isl. Annaler, der i Udgaven betegnes med F, II, I, og som stadigt ligger et Aar forud for den, der ellers i Udgaven antages som den rette, og som sedvanligvis plejer at følges. Men at denne fejlagtigt ligger et Aar tilbage, sees især deraf, at Biskop Jon Skalles Ankomst til Island henføres til 1359; thi der gives Breve af Biskop Jon, meddeelte i Finn Jonssøns Kirkehistorie II. 206, 207, som ere udstedte paa Thingøre den 31te Mai 1359; da man nu af den Omstændighed, at Jon holdt sin første Messe Allehelgensdag, tydeligt kan skjønne at han ankom til Island seenhøstes, er det klart, at dette maa have været om Høsten 1358. Derved rykkes ogsaa de øvrige Begivenheder et Aar frem, eller saaledes som Aaret angives i hine ovennævnte Haandskrifter. Det er ogsaa rimeligere, at Jon, som disse have det, allerede i 1356, strax efter Biskop Orms Død, begav sig til Curien, end at han skulde have ventet et Aar dermed.

'r Kongens Afgjørelse, men Smid vilde ikke høre noget derom, beholdt m i Fangenskab og lod ham henrette umiddelbart før Althinget. Ef-r dettes Ende reed Smid og begge Lagmændene Jon Skraaveiva og rm Snorresøn nord i Landet med 35 væbnede Mænd for at gribe g affstraffe de fornemste Bønder, der havde staaet i Spidsen for Reis-ingen mod Jon og Biskopen; han lyste dem allerede paa Forhaand tlæge og brugte, siges der, ogsaa andre krænkende Udladelser imod dem. an kom ned fra Fjeldet i Eyjafjorden. Men Eyjafjordingerne havde oldt Øje med ham, samlede sig sammen og drog mod ham heel mand-erke, anførte af Thorstein Eyjulfssøn og Benedict Kolbeinssøn. De af ham paa Gaarden Grund, den 8de Juli 1361, omringede Huset, hvori an var, angreb ham, siges der, inde i Skaalen, og fik efter en hidsig amp taget ham, Jon Skraaveiva og sex andre af hans Mænd af age. Der fortælles, at han blev dræbt med jærnbeslagne Kolver: han ar saaledes maaskee været ifort en saa sterk Rustning, at han ikke kunde ammes af Hugg eller Stik. Man berømmede forresten den Kjekhed, vormed han forsvarede sig, derimod skal Jon Skraaveiva have viist sig eel modløs, ligeledes Orm Lagmand, der slap ind i Kirken og siden k Grid. Af Nordlendingerne faldt der sex Mand [1]). Det var nu mere ad nogensinde nødvendigt for disses Høvdinger at drage til Norge for t retfærdiggjøre sig, og Thorstein Eyjulfssøn, Presten Thorstein Halls-n med to andre Geistlige, og Olaf Peterssøn sejlede endelig afsted paa t lidet Skib, som de havde kjøbt af Munkene paa Þveraa. De kom kkeligt over til Haalogaland, men Hirdstjoren i Throndhjem m. m., eidar Jonssøn Darre, lagde strax Beslag paa deres Skib og Gods g lod dem selv føre som Fanger ned til Kongen. Dette maa under den orudsetning, at Kampen paa Grund stod i Juli 1361, have været i eptember samme Aar, netop som Kong Magnus opholdt sig paa eller ved aagahuus. Thorstein Eyjulfssøn blev indsat paa Vardbergs Slot, og an maa antage, at de øvrige Fanger deelte hans Skjebne [2]). De ensad noget over et Aars Tid, og imidlertid døde Thorstein Hallssøn,

---

[1]) Striden stod Fredag før St. Hansdag. Var Aaret 1361, som er det sand-synligste, bliver det 18de Juni, var det 1362, bliver det den 17de. Anna-lerne (S. 306) meddele en Vise herom, digtet af en vis Snjolv, der synes at have været et Øjevidne; her tales udtrykkeligt om Thorsteins, Benedicts og Smids Tapperhed og om Jons og Orms Feighed. Jon, fortælles der, søgte at frelse sig ved at krybe ud gjennem „Kamars-Øjet".

[2]) At de bleve indsatte paa Vardbergshuus, maa man slutte deraf, at det var her, hvor Kong Magnus frigav Thorstein. Det er ogsaa her, hvor det ud-trykkelig tilføjes, at Frigivelsen skete i Kong Haakons og Margrete Valde-marsdatters Bryllup, og det er allerede ovenfor viist, at den Antagelse, at Brylluppet stod paa Vardbergshuus, har meget for sig.

Einar Havlidessøn og alle Prester i Skagafjorden samt heelt vester til Rutafjorden. Forvirringen var stor og forargelig. Biskopen suspenderede alle de opsetsige Prester fra deres Messe-Embede, men de lærede sig ikke derom, tog med Magt hans Forkyndelsesbreve fra de Sendebud, som bragte dem, endog fra Prester, og tillod sig andre Voldsomheder mod hans Tilhængere.

Imidlertid vare de nys omtalte fire Hirdstjorer komne til Landet, og Thorstein Eyjulfssøn, der efter Jon Guthormssøns Fraværelse synes at have været Eneherre paa Nordlandet, tog aabenbart, som man kan see, Parti med Eyfjordingerne imod Biskop Jon. Andres Gislessøn var allerede i 1358 draget over til Norge. Sandsynligviis var det de uheldige Resultater af de sidste islandske Hirdstjorers Ferd, som nu atter bestemte Kong Magnus eller hans Raadgivere til at sette en Nordmand til Hirdstjore over Landet. Dette var **Smid Andressøn**, uvist af hvilken Ætt; han havde ogsaa forpagtet Landet paa tre Aar, men det maatte ansees som en Fordeel, at han ene havde Hirdstjornen uden at dele den med nogen anden. Han kom til Landet i 1360 og medbragte, som der siges, mange Kongebreve. Blandt disse var der formodentlig ogsaa en Indstevning til Thorstein Hallssøn, Thorstein Eyjulfssøn og flere af de mest opsætsige blandt Nordlendingerne, om at komme over til Norge og stande til Rette, thi der siges, at begge Thorsteinerne kjøbte tilsammen et Skib for at drage over til Norge og virkelig tiltraadte Reisen, men bleve drevne tilbage af Modvind, saa at de den følgende Vinter maatte opholde sig paa Island. Arne Thordssøn og Smid Andressøn nærmede sig hinanden i Førstningen nok saa venligt og baadt, som det heder, sit Venskab med fast Aftale; men dette blev dog ikke af langvarighed. Jon Skraaveiva blev derimod udnævnt til Lagmand, et Tegn paa, at Smid og Regjeringen i Norge gav ham sit Medhold mod Nordlendingerne. Om Vaaren 1361 søgte Smid at stifte Forliig mellem disse og Biskop Jon og indfandt sig i dette Øjemed ved et Møde paa Hole den 4de April tilligemed Officialen i Skaalholt (Biskop Gyrd var nemlig død), men intet Forliig kunde komme istand. Smid Andressøn begyndte derfor at gribe til strengere Forholdsregler. Arne Thordssøn, med hvem han ved sin Ankomst havde indgaaet et saa nøje Venskab, drog han til Ansvar, fordi han to Aar forud havde ladet en til Døden dømt Voldsmand henrette [1]), og kastede ham i Fængsel. Arne henstod sig un-

[1]) Dette var en Markus Barkad, der med sin Hustru og to Sønner overfaldt en Bonde, Orm, i hans Huus, hvor da nogle greb Orm og holdt ham fast, medens Markus mishandlede ham. Derefter blev Markus, Konen og Sønnerne dømt til Døde paa Lambø-Thing af tolv Mand og henrettet ifølge Dommen efter Arne Hirdstjores Foranstaltning. Isl. Ann. Udg. S. 298.

Kongens Afgjørelse, men Smid vilde ikke høre noget derom, beholdt
i Fangenskab og lod ham henrette umiddelbart før Althinget. Ef-
dettes Ende reed Smid og begge Lagmændene Jon Skraaveiva og
n Snorressøn nord i Landet med 35 væbnede Mænd for at gribe
ıfstraffe de fornemste Bønder, der havde staaet i Spidsen for Reis-
ıen mod Jon og Biskopen; han lyste dem allerede paa Forhaand
ge og brugte, siges der, ogsaa andre krænkende Udladelser imod dem.
ı kom ned fra Fjeldet i Eyjafjorden. Men Eyjafjordingerne havde
t Øje med ham, samlede sig sammen og drog mod ham heel mand-
e, anførte af Thorstein Eyjulfssøn og Benedict Kolbeinssøn. De
ham paa Gaarden Grund, den 8de Juli 1361, omringede Huset, hvori
var, angreb ham, siges der, inde i Skaalen, og fik efter en hidsig
np taget ham, Jon Skraaveiva og sex andre af hans Mænd af
ie. Der fortælles, at han blev dræbt med jærnbeslagne Kølver: han
saaledes maaskee været iført en saa sterk Rustning, at han ikke kunde
mes af Hugg eller Stik. Man berømmede forresten den Kjekhed,
rmed han forsvarede sig, derimod skal Jon Skraaveiva have viist sig
modløs, ligeledes Orm Lagmand, der slap ind i Kirken og siden
Grid. Af Nordlendingerne faldt der sex Mand¹). Det var nu mere
nogensinde nødvendigt for disses Høvdinger at drage til Norge for
retfærdiggjøre sig, og Thorstein Eyjulfssøn, Presten Thorstein Halls-
med to andre Geistlige, og Olaf Peterssøn sejlede endelig afsted paa
idet Skib, som de havde kjøbt af Munkene paa Thveraa. De kom
eligt over til Haalogaland, men Hirdstjoren i Throndhjem m. m.,
dar Jonssøn Darre, lagde strax Beslag paa deres Skib og Gods
lod dem selv føre som Fanger ned til Kongen. Dette maa under den
udsetning, at Kampen paa Grund stod i Juli 1361, have været i
itember samme Aar, netop som Kong Magnus opholdt sig paa eller ved
agahuus. Thorstein Eyjulfssøn blev indsat paa Varbergs Slot, og
ı maa antage, at de øvrige Fanger deelte hans Skjebne²). De
sad noget over et Aars Tid, og imidlertid døde Thorstein Hallssøn,

¹) Striden stod Fredag før St. Hansdag. Var Aaret 1361, som er det sandsynligste, bliver det 18de Juni, var det 1362, bliver det den 17de. Annalerne (S. 306) meddele en Vise herom, digtet af en vis Snjolv, der synes at have været et Øjevidne; her tales udtrykkeligt om Thorsteins, Benedicts og Smids Tapperhed og om Jons og Orms Feighed. Jon, fortælles der, søgte at frelse sig ved at krybe ud gjennem „Kamars-Øjet".

²) At de bleve indsatte paa Varbergshuus, maa man slutte deraf, at det var her, hvor Kong Magnus frigav Thorstein. Det er ogsaa her, hvor det udtrykkelig tilføjes, at Frigivelsen skete i Kong Haakons og Margrete Valdemarsdatters Bryllup, og det er allerede ovenfor viist, at den Antagelse, at Brylluppet stod paa Varbergshuus, har meget for sig.

men Thorstein Eyjulfsson og Olaf benaadedes siden fuldkommen, da Kong Magnus holdt sin Søns Bryllup med Margrete Valdemarsdatter. Vel siges dette udtrykkeligt kun om Thorstein, men af hvad der senere berettes, seer man, at Benaadningen blev dem begge til Deel; saavel Thorstein som Olaf Petersson fik nemlig ej alene sin Frihed, men bleve begge udnævnte til Hirdstjorer og Sysselmænd, Thorstein paa Sønderlandet og Østlandet, Olaf paa Nordlandet og Vestlandet; derhos beskikkede Kong Magnus Thorstein til Lagmand i de to sidstnævnte Fjerdinger og overdrog ham Fuldmagt til at beskikke en Lagmand paa Sønderlandet [1]). Hvad der bevirkede dette pludselige Omslag i Kongens Sindelag, nævnes ikke; formodentlig maa han dog have indseet, at Smid Andresson og Jon Skraaveiva havde forløbet sig. Maaske det ogsaa bidrog noget hertil, at Biskop Jons Sag nu stod kjendeligt slettere end før. I 1361, kort efter den mislykkede Forligsprøve, drog han over til Norge og tilbragte Vintren i Throndhjem, men fik, siges der, ingen Bistand hos Erkebiskop Olaf. Sammenhængen hermed er gaadefuld, da Erkebiskopen dog selv havde udvalgt ham til Biskop. Man har neppe andet at gjette paa, end at Erkebiskopen nu selv havde begyndt at mistænke det Brev, Jon overbragte ham fra Paven, for at være uegte. Saa meget er vist, at der ikke findes noget saadant Brev indført i de pavelige Regester fra den Tid, der dog ellers just for de Aar ere meget fuldstændige. Men nogen sikker Slutning kan man dog ikke drage heraf, da det viser sig, at endog de fuldstændigste Regester ikke indeholde alle fra Curien udgaaede Breve.

Ogsaa i Hole Biskopsdømme havde der været Ufred og Uorden. Den forhen omtalte, talentfulde Munk Eystein Asgrimsson var især Aarsag deri. I Aaret 1354 drog Biskop Gyrd til Norge, og kort efter ham Broder Eystein, uvist i hvad Ærende. Gyrd kom tilbage i 1356, men Eystein ikke førend i 1357 og var da af Erkebiskopen beskikket til at visitere paa Island i hans Navn, i Forening med den throndhjemske Chorsbroder Eyjulf Brandsson, der var i Følge med ham. Saadanne Visitatorer plejede altid at komme Biskoperne til Ulejlighed og deres Sendelse altid at afstedkomme Ubehageligheder. Saaledes gik det ogsaa her. Mellem Biskop Gyrd og Visitatorerne begyndte der strax nogle smaa Knubberier, der siden gik over til aabenbart Fjendskab. Der kan neppe være nogen Tvivl om, at Broder Eystein havde benyttet sit Ophold i Norge til at indynde sig hos Erkebiskopen paa Biskop Gyrds

---

[1]) Thorstein Hallsson og hans Kammerater; altsaa vel de Geistlige, døde, siges der i de isl. Annaler S. 304, samme Aar; Thorstein Hallsson den 14de April (sst. S. 304).

Bekostning. Tilstanden paa Island beskrives i denne Tid som heel sørgelig. Visitatorerne, heder det, „fore rundt Landet paa Kirkens Vegne, og de fire Hirdstjorer paa Lægmændenes, krævende og tagende Penge fra Lærde og Læge, saa meget de kunde faa; dette maatte Landsfolket taale, og betyngedes svarligt med saadan Afdrætt". Visitatorerne indsatte igjen den afsatte Abbed Arngrim i hans Embede, uden at agte paa hans daarlige Lov og hans Kloster-Løfte. Spendingen mellem dem og Biskop Gyrd gik omsider saa vidt, at Broder Eystein digtede Nid om Biskopen, som denne tog sig meget nær; Eystein stevnede derhos Biskopen ind for Erkebiskopen, medens denne satte ham i Bann. De beredede sig nu begge til at drage over til Norge, men bleve dog inden Afreisen ganske forligte (1358); Eystein siges der, faldt til Fode og digtede af Angergivenhed endog det yndige Kvad Lilja for ligesom at udsone den Brøde, han før havde begaaet ved at digte en Nidvise om Biskopen. Det er af religiøst Indhold, handler om Syndefaldet, Christi Sendelse, Død og Opstandelse, derpaa om Forfatterens egen Skyld og Brøde, og slutter med at paakalde Christi Naade og Jomfru Marias Bistand, hvorved han især priser hendes Herlighed og Velde. Digtet ansees med Rette for en af Norrønaliteraturens ypperste Frembringelser og vilde vel paa den Tid neppe kunne være strevet af nogen Nordmand, saaledes havde nu Sandsen for den gamle nationale Digtekunst tabt sig i Norge, og Sproget selv tildeels forandret sig [1]). Som Tegn paa Venskabets Gjenoprettelse beskikkede Gyrd Broder Eystein til sin Official paa Vesterlandet, medens han selv allerede det følgende Aar (1359) sejlede afsted paa et lidet Handelsskib. Dette kom imidlertid ikke længer end noget udenfor Vestmannaøerne, da det sank med alt Godset. De, der vare ombord, frelste sig med Nød og Neppe paa en liden Baad, og heldigviis drev ogsaa en Kiste i Land til Eyrebakke, indeholdende Biskopens Embedsdragt og hans Kirkes brendte Sølv. Aaret efter (1360) drog Gyrd atter afsted paa et Skib, kaldet Olafssuden, der tilhørte en Orm lange, og som Aaret forud var ankommet til Hvalfjorden paa Island, ladet med meget og kosteligt Gods; det var et af de største Skibe, som nogensinde var komne til Øen. Med Biskopen indskibede sig Helge Thordssøn, Abbeden til Jonskirken i Bergen og saaledes Biskop Gyrds Eftermand i Abbed-Embedet og fordums Klosterbroder — han var formodentlig affendt i Anledning af Sagen med Broder Eystein [2]) — fremdeles fem Prester, Skibets Ejer Orm lange, og mange andre anseede Mænd, i Alt 90. Men til Skibet hørte man ikke mere,

---

[1]) Digtet er aftrykt i Finn Jonssons isl. Kirkehistorie II. S. 398—446.

[2]) Naar Abbed Helge var kommen til Island, angives ikke. Formodentlig var det Aaret forud.

og man antog almindeligt, at det i de Nordstorme, som blæste lige fra den 10de August til 14de October, var forliist under Færøerne med alle dem, der vare ombord. Saaledes var da Skaalholts Bispsstol atter ledig. Broder Eystein, der ogsaa drog afsted, men paa et andet Skib, var noget heldigere. Han landede efter en haard Overreise ved Haalogaland, da Folkene ombord allerede vare nær ved at vansmægte formedelst Vandmangel. Eystein kom ved Kyndelmissetider til Throndhjem og fik som Regulær-Augustiner sit Tilhold i Elgeseters Kloster, men døde lidt efter Midfaste endnu samme Aar [1]).

I Gyrds Sted udnævntes nu til Biskop i Skaalholt en **Thorarin Sigurdssøn**, om hvem intet forresten vides [2]). Han kom til Island den 30te September 1362, og ifølge med ham Biskop Jon, som atter vilde forsøge at komme i Besiddelse af sin Bispsstol, men uden at medbringe yderligere Beviisligheder, saaat Eyfjordingerne viiste sig ligesaa opsætsige mod ham som før. Dog erkjendtes han af de Fleste i den vestlige Deel af Bispsdømmet. Saaledes stod det hen nogle Aar, uden at det var ham muligt enten fra Paven selv eller fra Erkebiskopen at erhverve tilstrækkelige Beviisbreve, hvad nu Aarsagen dertil kan have været. Imidlertid bestyredes Landet af **Thorstein Eyjulfssøn** og **Olaf Peterssøn** som Hirdstjorer fra 1363 til 1365, da Kong Magnus blev tagen til Fange og overdrog midlertidigt Herredømmet over Island til sin Søn Kong Haakon. Denne beskikkede nye Hirdstjorer, den forhen omtalte **Orm Snorressøn** Lagmand, og **Andres Gislessøn**, der ogsaa tidligere havde været Hirdstjore. Det lader ikke til, at de kom ud førend i 1366 [3]). Landet blev nu, heder det, **tildømt Kong Haakon**, det vil

---

[1]) Det er, saavidt vides, antaget af Flere, at Broder Eystein virkelig var optagen som Munk i Elgeseters Kloster. Men der er intet i de isl. Annaler, den eneste Kilde, hvad disse Tildragelser angaar, som berettiger til denne Antagelse. Thi at han, da han, formodentlig syg efter den haarde Overreise til Norge, ved Ankomsten til Throndhjem søgte hen til det Kloster, til hvis Orden han hørte, og der fandt Optagelse og Pleje til sin Død, er noget, som faldt af sig selv, uden at han derfor behøver tidligere at være optagen i Conventet. Maaskee man har støttet sig til Annalernes Ord, at han kom „heim“ til Elgeseter, som om dette var hans rette Hjem. Men Ordet „heim“ betegner i denne Forbindelse sedvanligviis kun „til selve Gaarden eller Huset“, uden at antyde, at den Ankomne hørte hjemme der. Forresten er det at merke, at Flato-Annalerne, der somoftest anføre Aarstallene urigtigt, ikke omtale Broder Eysteins Død førend under 1365 (isl. Ann. S. 316).

[2]) Finn Jonssøn siger i sin isl. Kirkehistorie II. S. 116, uden at angive nogen Hjemmel, at Thorarin var en Nordmand. Vi have ikke kunnet finde noget Sted, som bestyrker det.

[3]) I Annalerne, Udg. S. 316, staar der først, at „Orm, Andres, Thorgeir Egilssøn og Magnus Jonssøn kom ud med Velde over det hele Land“, strax efter

, at Indbyggerne ved de nye Hirdstjorers Foranstaltning svore ham
ıskabseed. Disse Hirdstjorer medbragte et Brev, udstedt i Kongens
ın af Sira Vinalde, der da bestyrede Cantsler-Embedet, hvorved det
lagdes enhver Lægmand i Hole Bispsdømme at erkjende Jon Eriks-
som retmesßig Biskop, under Brevebruds Straf, 8 Ert. og 13 Mer.
Dette hjalp dog heller ikke. Da bekvemmede Jon sig endelig til
drage til Paven for at skaffe sig den nødvendige Bekræftelse i sin
digbed. Da Pave Urban den 5te siden Juni 1367 opholdt sig i
kestaten, maatte Jon begive sig lige til Italien. Men den
ge Reise lønnede sig, thi han fik virkelig det Bekræftelsesbrev, han
aaede. Han skal være kommen tilbage i 1370 eller 1371, og
underkastede endelig Eyfjordingerne sig, saa at han fra denne Tid
en Modstand fandt. Imidlertid var Biskop Thorarin i Skaalholt
rede afgaaet ved Døden. Hans Dødsaar angives forskjelligt, til
34, 1368, 1369; det første er det sandsynligste. Den sidste Vinter,
levede, var der ikke mindre end tre Biskoper paa Island, da Biskop
ne af Færøerne om Sommeren 1363 blev dreven af Storm til Is-
) paa en Reise til Norge og opholdt sig den paafølgende Vinter hos
orarin [1]).

at „Orm og Andres havde Hirdstjornen over alt Landet". Formodentlig var de to andre Sysselmænd under dem.

[1]) Isl. Annaler, Udg. S. 294—320. Aarstallene ere fremdeles i denne Udgave saa forvirret anførte, at man paa mange Steder neppe kan finde Rede deri og vilde være ganske paa det Uvisse, naar man ikke heldigviis havde enkelte sikkre Data andetsteds fra at holde sig til. Først og fremst ere de fleste Aarstal, der anføres som de rette og principale, fremdeles eet Aar for meget. Saaledes henføres Biskop Gyrds sidste Reise og Død til 1361, og Thorarins Ankomst til 1363. Men af et Brev, som Finn Jonsson anfører II. S. 814, udstedt af Snorre Thorleifsson (Kynge) i Egenskab af Biskopsstolens Bestyrer den 27de October 1360, sees det, at Gyrd da allerede havde forladt Landet og rimeligviis var omkommen; han omkom nemlig, som vi have seet, under Stormene mellem 10de August og 14de October. Der haves endnu en Overeenskomst mellem ham og Biskop Jon, udstedt i Skaalholt, da de begge vare her tilsammen, den 20de Juli 1360, ligeledes meddeelt af Finn Jonsson II. 208. Af Thorarin anføres to Breve (sst. S. 118, 119), det ene udstedt paa Eyre i Skutilsfjord 18de August 1363, det andet udstedt to Dage derefter, i Vatnsfjorden. Da nu Thorarin, som vi have seet, ankom til Island Dagen efter Michelsdag, altsaa 30te September, kan dette ikke være 30te September i det samme Aar 1363, men maa være Aaret forud, 1362. Ligeledes omtales Kong Haakons Bryllup under 1364, medens F har rigtigt 1363, Magnus's Fangenskab under 1366, medens F har 1365. Herved berettiges vi til overhoved, endog hvor intet bestemt Udsagn af F anføres, at angive Aarstallet et Aar ringere end i Udgaven, naar ingen særegne Omstændigheder forbyde det. Tidsregningen stiller sig da saaledes: Biskop Orms Død 1355, Biskop Gyrds Udkomst til Island og Jon Skalles Reise til Curien 1356. De fire Hirdstjorers Udkomst 1357, ligesaa Brøder Eysteins og Eyjulf

Det er allerede omtalt, hvorledes den pavelige Nuncius Guido de Cruce under sit Ophold i Norge 1364 ogsaa gjorde Anstalter til at faa allehaande Restancer, der skyldtes det pavelige Kammer, opkrævede ogsaa paa Island, idet han udnævnte den forrige Hirdstjore, Ivar af Holm, til Undercollector. Ivar ankom samme Aar og lod Pavebrevene, han medbragte, oplæse i Skaalholt, men man hører intet om, hvilken Fremgang Sagen havde [1]). Ivar forlod Island igjen 1369 og døde 1371, dersom Aarene ellers ere rigtigt angivne.

Til Biskop i Skaalholt i Thorarins Sted udvalgtes Oddgeir Thorsteinsson, Chorsbroder ved Christkirken i Bergen. Han maa have været en af de mere anseede blandt sine Colleger, da han i August 1351 mødte som Fuldmægtig for Bergens Capitel ved Provincialconcilet i Nidaroos tilligemed Botulf Asbjørnsson, der senere blev Biskop i Stavanger, (s. o. S. 549); derhos var han i flere Aar pavelig Undercollector (s. o. S. 681). Tiden for hans Ankomst til Island angives ligeledes forskjelligt: 1366, 1368, 1369, 1370; det første Aarstal er aabenbart det rette. Han synes at have hørt til de virksommere blandt Oens Biskoper og beklædede sit Embede temmelig længe, henved femten Aar, uagtet han vist allerede var en gammel Mand, da han kaldtes dertil.

Der var imidlertid Søgsmaal i Gang angaaende Striden paa Grund og Smid Andressøns Drab. Tylfter-Eder bleve aflagte derom paa Althinget 1367, men man erfarer ikke af hvad Indhold. Formodentlig var det i den Anledning og paa Grund af nogle kongelige Stevningsbreve,

---

Brandssøns; Jon Skalles Udkomst 1358, Smid Andressøns 1360, Biskop Gyrds Død samme Aar, Forligsprøven paa Hole 1361, Kampen paa Grund samme Aar, ligesom Biskop Jons Reise til Norge; Thorstein Eyjulfssøns Reise til Norge 1362, om dette ikke allerede skete 1361, og at han og de øvrige hensade et Aar paa Island. Biskop Thorarins Udkomst samme Aar. Thorsteins og Olafs Udkomst som Hirdstjorer 1363; Kong Haakons Hylding og Andres Gislessøns samt Orm Snorressøns Udkomst 1366; saavidt man kan see, omtaler egentlig F disse Begivenheder under dette Aar, medens Flatøannalerne henfører Andres Gislessøns Udkomst til 1367. Enkelte Begivenheder anføres endog et Aar for sildigt; saaledes Guido de Cruces Ankomst til Norge, der skete 1364, og Ivar Holms Komme til Island som Collector, der fandt Sted enten 1364 eller 1365 (s. o. S. 844) under 1369, da dog F, H og I have 1365, N 1364, ligesom Biskop Thorarins Død. 1364 er vel her det rette Aarstal for begge Dele. Dette sees bedst deraf, at Guido de Cruce omtales som „nyankommen". Biskop Jons Romerreise henføres af de fleste til 1369, af nogle til 1370, af Flatøannalerne til 1371, hans Hjemkomst til 1370, 1371, 1372. Den rette Tid er vel 1369—70.

[1]) Det var, som man tydeligt kan skjønne, i denne Anledning, at tvende Præster paa Hole den 15de Mai 1365 afgave Vidnesbyrd om, at Seraarstienden fra dette Biskopsdømme forlængst var betalt, see Finn Jonssons isl. Kirkehist. II. S. 195, jvfr. ovf. S. 179.

læstes paa Hyldingsthinget 1366 [1]). Hirdstjoren Andres Gisles-
velsom Thorstein Eyjulfssøn og flere reiste samme Aar over til
Thorstein var hos Kongen, det siges ikke i hvilket Erende. Paa
reisen, i Mai 1368, var han saa uheldig at blive opsnappet af
le Krigsfartøjer, som just paa den Tid foruroligede Norges Ky-
han blev ført som Fange til Lübeck, og holdtes der i strengt
l indtil Olafsmesse. Han gav sig, fortælles der, et andet Navn,
til Gud og alle Helgener om Frelse, og virkelig blev han fri-
f Raadet i Lübeck. Men paa Tilbagevejen blev han atter fangen
ne af Hertug Henrik af Mecklenburg og bragt til Lund, dog
: Kong Albrecht ham atter Friheden, idet han lod sine Mænd
ıam løs i Nærheden af Vardberg. Den følgende Vaar, 1368,
n tilbage til Island, beskikket til Lagmand over hele Landet. I
eskikkedes en **Vigfuus Jonssøn** til Hirdstjore over hele Øen, men
:ar efter, førend han endnu havde forladt Norge. I hans Sted
tes da Hirdmanden **Thorgaut Jonssøn**, som vi allerede ovenfor
ntalt, og som formodentlig ikke kom ud førend i 1371, da han
mmeren 1370 endnu var i Norge [2]). Det følgende Aar blev der
ort Thing i **Spjaldhage** i Eyjafjorden angaaende Smid Andres-
rab, hvorved ogsaa mange Sønderlendinger vare tilstede, og ende-
gdes der Dom i Sagen paa samme Aars Althing, hvorved det
for Ret, at Smids Drab kunde affones med Pengebod og saa-
'ke var halsløs Gjerning [3]).

---

følge lögsögumannatal &c. S. 67 lod Teit Paalssøn og Orm Snorres-
n paa Althinget 1366 oplæse nogle Breve fra Kong Magnus, hvorved Flere
evnedes over til Norge, Arnamagn. Brevsaml. Fasc. 2, No. 15.

sl. Annal. S. 322. Her omtales Vigfuus Jonssøns Udnævnelse efter Thor-
ıuts Ankomst, men da Thorgaut var i Embede indtil 1373, er det tydeligt,
t Vigfuus maa have været udnævnt før ham. Desuden tales der kun om
igfuus's Udnævnelse, men ikke om Thorgauts Ankomst, og hiin sættes ud-
ykkeligt i samme Aar som Kongesønnen Olafs Fødsel 1370, den skete
.tsaa i dette Aar. Da vi i Mai 1370 finde Thorgant i Bergen (Dipl. N.
409), er det ej usandsynligt, at hiin ved denne Lejlighed har faaet sin Ud-
rvnelse til Island, og at Vigfuus inden den Tid var død. Derfor er det
ndsynligt, at Thorgaut allerede kan være kommen ud om Høsten 1370.
un faa Linjer nedenfor har man i Udgaverne af Annalerne et andet Exem-
:l paa, at en senere Begivenhed omtales før end en tidligere, idet Biskop
acobs Indvielse til Biskop i Bergen omtales under 1372, og hans Formand
enedicts under 1373; men Benedict indviedes dog 1370 og Jacob 1372.

er staar: „Var Smiðr urskurðaðr bótamaðr af þorsteini Eyjulfssyni á
þingi". Dette oversettes i Udg. af Annalerne S. 325 saaledes, at Thor-
:in dømte Smid at kunne bødes, det vil sige kjendte for Ret, at hans Drab
nde affones med Pengebod. Men da Thorstein selv havde været en af An-

Lagmændene paa Øen havde fremdeles hurtigt vexlet. Blandt de merkeligste af dem maa vi her nævne den oftere omtalte Orm Snorresøn, der var Lagmand paa Sønder- og Øster-Landet 1359—1 Jon Skraaveiva, der, som vi have seet, blev Lagmand paa Nord og Vesterlandet efterat have mistet Hirdstjoraen og dræbtes i S Kampen 1361, samt endelig Thorstein Eyjulfssøn, der ligeledes sin Hirdstjoretid flere Gange var Lagmand, paa Nord- og Vesterl fra 1362 til 1366, over hele Landet fra 1369 til 1370, og over der- og Øster-Landet 1371 [1]). I 1363 kom Nikolas Broddessøn Flatatunge, der havde været i Norge, tilbage som Lagmand, uagtet faa Aar forud havde været i Kirkens Bann; men endnu samme blev han paa Althinget overbeviist om at være Landraademand, hvorledes. Han maatte da igjen over til Norge, hvor han med Islendinger, der formodentlig vare paa samme Skib, havde det Uh blive plyndret af den voldsomme Gottskalk Skarpenberg paa Baagø dog maa det være lykkets ham at udvirke Benaadning, da han l mange Aar efter; men han endte omsider med at blive henrettet for Misdæder [2]). Dette, med saa meget andet, tyder kjendeligt hen paa de vigtige Embeder paa Øen uddeeltes af Magthaverne i Norge med høist uforsvarlig Sorgløshed, og Landets Bestyrelse maa derfor været saa daarlig, som det vel er muligt. Islendingerne have fuld Ret, naar de kalde dette en Trængselstid for Landet.

Om Colonien paa Grønland vide vi i hele denne Tid intet a end at Broder Alf, Munk i Munkelivs Kloster, indviedes til Bisp Garde i 1365, hvorved Erkebiskopen, der formodentlig forrettede idetmindste tilstedede Vielsen, unegteligt lagde for Dagen, at han ansaa Erikssøn for lovligt stilt fra denne Biskopsstol og følgelig retm Biskop til Hole. Alf havde endnu ikke forladt Norge i Sept 1366, saasom han da i Biskop Gisbrikts, Agmund Drottsetes og I stein Capell-Magisters Nærværelse afgav Vidnesbyrd om nogle Ter der tilhørte Klostret; men i 1368 kom han til sit Sæde, hvor der 19 Aar, altsaa siden 1349, ikke havde været nogen Biskop [3]). De

førerne for hans Drabsmænd, synes det ikke rimeligt, at han paa den affagde Dom i sin egen Sag. Stedet burde maaskee heller oversettes saal „der kjendtes for Ret, at Thorstein kunde afsone Emlds Drab ved Penge

[1]) Lögsögumannatal &c. S. 63. fgg.

[2]) Isl. Annal. S. 296, 312, 314, 326, 333.

[3]) Isl. Annal. S. 314, 318, samt Munkelivsbogen S. 12. Der siges ikke trykkeligt, at Alf var Munk i Munkelivskloster, men det kan sluttes af Benævnelse Broder og af den Omstændighed, at hans Vidnesbyrd hørte gaaende Klostrets Ejendom.

saa hans Formand Arne være død, hvis han ikke er den samme Arne, n omtrent paa den Tid kom til Færøerne (s. o. S. 557). Nogen rt paa Grønland var der vel, men højst ubetydelig. I 1367 udru- des fra Island en Knarr derhen, men paa Tilbagereisen 1369 forliiste t med alt Godset ved Norges Kyst, og kun Folkene reddedes [1]). Over- ved sporer man ogsaa i dette Stykke, som i alt Andet, den Magtløs-), der nu hvilede over Nordmændene og forberedede den politiske Umyn- ghedstilstand, hvori de efter faa Generationer nedsank, saaledes som vi det Følgende ville erfare.

Ogsaa **Finmarken** regnedes nu, fornemmelig efter Delingen 1355, sædvanligviis til de saakaldte Skatlande. Om Tilstanden der i det Tids- m, vi nu have behandlet, veed man saa godt som intet andet, end at te Landskab idelígt var udsat for herjende Anfald af Russer og Kare- , hvis Indbrud sikkert vare langt flere og hyppigere end de faa, som islandske Annaler omtale. Saaledes omtales i et Document fra denne), at Lengjuviks Kirke blev opbrendt af Karelerne, en Begivenhed, rom Annalerne intet indeholde. Omstændighederne vare derfor ikke idre end gunstige for Landets Colonisering ved Nordmændene og Chri- dommens Udbredelse; imidlertid lader det dog til, at de saa kaldte tmænd eller norske Colonister ikke vare saa sjeldne, og det var vel :deleshed for deres og de nærmest boende Haalogalendingers Skyld, at n overhoved fandt det nødvendigt at forsvare Finmarken mod Russer Kareler, og at Vargøhuus Slot blev holdt vedlige, hvorom der, som have seet, var Tale i 1340. Men hvorvidt der blev gjort klækkelige :ridt til de egentlige Finners Omvendelse til Christendommen, er vel stort Spørsmaal. Deres Nomadetilstand maatte visselig gjøre dette get vanskeligt, og nogen udtrykkelig Beretning om Missionærers Ud- delse haves ikke, ligesom man heller ikke finder Kirker østligere belig- de end Tromsø og Lengjuvik omtalte; overhoved er det vel altfor l, at alle Omvendelsesforsøg snarere skete med Ild og Sverd, end d det Gode, og at der var en stadig Krig mellem dem og Bumæn- ne [2]). Vi have vel seet, at Kong Haakon den 5te virkelig ej alene gte at beskytte Finnerne mod de kongelige og biskopelige Ombudsmænds ardhed, men ogsaa ved visse Lettelser at lokke dem til at lade sig istne. Men denne Mildhed var neppe af Langvarighed. Derfor kunde

---

[1]) Isl. Ann. S. 316, 320.

[2]) At de hedenske Finner betragtedes som Fjender, der med Vaabenmagt skulde tvinges eller udryddes, seer man af flere pavelige Buller, navnlig den af 10de Februar 1323, hvorved der lovedes Syndsforladelse til dem, som forsvarede Landet imod disse „Korsets Fjender“.

det heller ikke være synderlig bevendt med Christendomsprædikningen iblandt dem, og at de i det Hele taget befandt sig i det tykkeste Vankundighebs og Hedendoms Mørke, kan man endog slutte fra den ej stort bedre Tilstand, hvori de vare endnu kun for et Par hundrede Aar siden. En tydsk Forfatter fra det 14de Aarhundrede, Johan af Winterthur (ved Zürich) har meddeelt en charakteristisk Beretning om Finnernes Hedendom og Vankundighed, hvilken han formodentlig havde hørt af en af de schwabiske Krigere, der i 1342 (s. o. S. 273) havde været med Frederik v. Lochen i Danmark. Engang, fortæller han, brød Hedningerne, der stod under den norsk-svenske Konges Herredømme (altsaa Finnerne) ind i en Kirke, just som der holdtes Messe, og en af dem rev endog den indviede Hostie ud af Haanden paa den for Alteret staaende Prest. Da denne yttrede stor Bedrøvelse herover, sagde en af de andre Hedninger til den, som havde taget Hostien: „giv ham dog sin lille Tærte (tortula) igjen, over hvis Tab han græmmer sig saa forfærdeligt" [1]). Dette, der altsaa ved Rygtet eller ved en eller anden reisende Geistlig ogsaa var blevet bekjendt i Danmark, viser i alle Fald, at mange af Finnerne aldrig havde seet eller hørt Tale om nogen christelig Gudstjeneste. Forholdene vare ogsaa nu, under de idelige Grændsekrige og Rigets Kraftløshed, ugunstigere end nogensinde for Oplysningens og Christendommens Fremme iblandt dem.

75. Videnskaber, Literatur og Kunst.

At under de nys skildrede Forhold det videnskabelige Liv og Literatur ej engang paa Island synderligt kunde trives, er let at forstaa. I Norge maa alt literært Liv overhoved, og fornemmelig al Syslen med fædrelandsk Literatur, ganske ansees som ophørt. Det er vel endog et stort Spørgsmaal, om man nu engang læste de Skrifter i Landssproget, som fandtes, og det i ikke ringe Mængde, fra tidligere Dage, da de udgjorde Indlings-Literaturen. Thi der er meget, som tyder hen paa, at de ganske vare lagte paa Hylden, og at man i det høieste læste nogle faa Helgenhistorier og oversatte Helte-Æventyr, samt svenske eller danske Riim-

[1]) See Eccards Scr. I. 1913. Suhm, der meddeler dette (XIII. S. 67), har her aldeles misforstaaet Forfatteren, idet han siger, at det var Frederik v. Lochens Folk, der, medens han stod Kongen af Danmark bi imod de Svenske, brød ind i Kirken o. s. v. Der staar udtrykkeligt: „Omtrent ved denne Tid, da nogle fornemme Schwaber under Fr. v. Lochen stod Kongen af Danmark bi mod Kongen af Norge og Sverige, hendte det sig, at Hedninger, under den ene af disse Kongers Herredømme, brød ind i Kirken o. s. v." At der ved disse Hedninger menes Finner under Kong Magnus's Herredømme, kan der ej være nogen Tvivl om.

maner og Kæmpeviser, men lod de gamle Konge- og Heltesagaer ligge og saaledes endog tabte den forhen saa udbredte Kundskab i Fedrelandets Historie. Paa Island var det dog forsaavidt bedre, som man dog der, hvad talrige Afskrifter endnu vidne om, fremdeles afskrev de gamle ypperlige Sagaer, (hvoraf flere derved endog reddedes fra Undergang), ja endog bearbeidede dem i nye Redactioner, saaledes som den forhen (S. 308) omtalte Abbed **Berg Sokkesøn** i Tveraa Kloster (1325—c. 1350), der samlede og redigerede den vidtløftige Olaf Tryggvesøns Saga efter det Mønster, som Snorre Sturlasøn allerede havde givet i sin Bearbeidelse af Olaf den Helliges Saga. Berg skal ogsaa have forfattet flere Helgensagaer. Endvidere optegnede flere Islendinger i Annaler de Aar efter Aar forefaldende Begivenheder, og det ej alene dem paa Island, men tildeels ogsaa de vigtigste Tildragelser i Norge. Blandt dem, der beskjeftigede sig hermed, maa vi især nævne den oftere omtalt **Einar Havlidesøn**, fød 1306, Søn af den anseede Prest Havlide Steinsøn. Indviet til Prest 1331 af Biskop Jon Halldorsøn beklædte han mange vigtige geistlige Embeder i sit Fedreland, var oftere i Vacancer Bestyrer af Hole Bispsstol, besøgte Curien i 1345, stod under Jon Skalles Strid med Eyfjordingerne ivrigt paa Biskopens Side, og døde i en høj Alder 1393 [1]). Han synes i den længste Deel af sit Liv at have ført Annaler, og om man vel ikke har hans oprindelige Optegnelser, kan man dog tydeligt see, at de ligge til Grund for flere senere Annal-Haandskrifter, og hvad der saaledes skriver sig fra ham, udgjør disses bedste og paalideligste Indhold. Det maa derhos ansees saagodtsom aldeles vist, at han er Forfatteren af Biskop Laurentius's Saga. Om den talentfulde Munk **Eystein Asgrimssøn**, Forfatteren af det skjønne Digt Lilja, have vi nys ovenfor talt. I Norge derimod findes der, som sagt, ikke Spor af literært Liv, uden for saa vidt som den højere og lærdere Geistlighed, der sedvanligviis havde studeret udenlands, i Orleans, Paris eller Bologna, syslede med den canoniske Ret og erhvervede ej ubetydelige Kundskaber deri, saavelsom i den Tids Theologi. Decretalerne eller Brudstykker deraf, Pandecterne, canonistiske Afhandlinger og theologiske Smaaskrifter ere saaledes de fleste Bøger, som man ved Inventarier over norske Geistliges Efterladenskaber finder opførte i deres Bogsamling. Som Exempel kunne vi anføre Fortegnelsen paa nogle Bøger, som Biskop Botulf i Stavanger den 2den Februar 1370 skjenkede til Biskopsgaarden for en Gudrun Hallsteinsdatters Optagelse som Proventkvinde sammesteds. Han siger selv udtrykkeligt, at det var de Bøger, som han ejede, førend han blev Biskop. Det var Decretalerne med

[1]) See om ham især Finn Jonssens Kirkehistorie I. S. 591 flgg.

Apparat, Innocentius den 4des canoniske Compendium, Decretet med Apparat, en Sextus (d. e. sjette Bog af Decretalerne) med Apparat, og med et Udtog af 4de Bog, samt flere lignende [1]). Under disse Omstændigheder var det dog al Ære værd, at Landssproget forsaavidt blev holdt ved Magt, som de Udlendinger, der ved Provision ansattes i geistlige Embeder i Norge, idetmindste stundom, efter hvad vi have seet, maatte godtgjøre deres Kundskab i det norske Sprog, og at ligeledes alle offentlige Documenter i Reglen bleve skrevne paa Norsk.

Ogsaa Kunstfærdigheden i Landet synes at have staaet meget tilbage. Vi have allerede seet, at de fleste Haandværkere vare Udlendinger, og at der ikke er Tale om større Bygnings-Arbeider fra denne Tid. Nationen laa aabenbart i Dvale. Hvorledes den efterhaanden sank end dybere, indtil den i det øvrige Europas Øjne saagodtsom ganske udslettedes af Folkenes Række, vil det blive vor Opgave i det Følgende at fremstille.

[1]) Dipl. N. IV. 494. See ogsaa Dipl. N. II. 468, hvor en throndhjemsk Chorsbroder i sit Testament bortgiver „alle sine store og smaa Bøger", der tilhøre den civile og og kirkelige Ret, saavelsom en Bibel, et theologisk Compendium, og nogle juridiske Formularbøger.

Chronologisk Register.

		Side.
	Mai. Afleverelse af Inventariet paa Baagahuus og Akershuus . . .	241
	10de Mai. Kong Magnus anmoder Lübekkerne om at sende Underhandlere til Bergen . . .	269
	20de Mai. Rædsomt Udbrud af Hekle-Fjeldet paa Island . . .	310
	Juni. Kong Valdemar beleirer Kalundborg . . .	276
	22de Juni. Kong Magnus i Sigtuna . . .	240
	23de Juni. Hertug Valdemar af Jylland fornyer Byttet af Sønderjylland mod Nørrejylland . . .	265
	26de Juni. Erkebiskop Paal udskriver Provincialconcilium fra Bruney . .	333
	Botulf Andressøn Hirdstjore paa Island . . .	306
	Juli. Lübekske Sendebud i Bergen . . .	270
	28de August. Kong Magnus i Kalmar . . .	240
	1ste Septbr. Stilstand ved Kalundborg mellem K. Valdemar og de holst. Grever .	265
	30te November. Kong Magnus i Kalmar . . .	240
	Kalundborger-Stilstanden forlænget . . .	273
1341—1342.	Juul. Kong Magnus i Kalmar . . .	240
1342.	18de Januar. Erkebiskopen udskriver et nyt Provincialconcilium til 1ste August .	273
	13de Febr. Kong Magnus i Skeninge. Raadsmøde . . .	240. 273
	17de Febr. Grev Johan af Holsten indgaar Forbund med Lübekkerne mod en Grev Henrik . . .	273
	3die Marts. Kong Magnus i Jønkøping . . .	241
	25de April. Pave Benedict den 12te død . . .	316
	Krig mellem Kong Valdemar og Stæderne paa den ene og Kong Magnus samt Holsterne paa den anden Side. Bjarne Erlingsøn paagriber Lübekkerne i Bergen	273
	7de Mai. Clemens den 6te Pave . . .	316
	9de Juni. Kong Magnus paa Vardberg . . .	241
	26de Juni. K. Valdemars Tropper overvinde Holsterne og de Svenske ved Kjøbenhavn	274
	Angreb af de Indfødte paa Colonien i Grønland, Vestbygdens Beboere drage bort	314
	August. Kong Valdemar beleirer atter Kalundborg . . .	275
	Strid mellem Syselmændene Jon Hallsøn og Arnor Thordsøn paa Island .	306
	13de Octbr. Stilstand mellem Grev Henrik og Lübekkerne . . .	278
	November. Fredsmøde i Vordingborg mellem Kong Magnus og Valdemar (?) .	276. 277
	Sigurd Hafthorsøn egter Ingebjørg Erlingsdatter . . .	290
	Biskoperne Haakon i Bergen og Erik i Stavanger døde . . .	334
1342—1343.	Juul. Kong Magnus paa Vardberg (?) . . .	277
1343.	27de Jan. Pave Clemens den 6te udst. Bulle *Unigenitus* om Jubelaar i 1350	473
	18de Marts. Hr. Finn Agmundsøn for sidste Gang omtalt . . .	291. 356
	21de Marts. Dom om Veiarbeidets Fordeling paa Vors . . .	356
	24de Mai. Stilstand i Reval mellem Danske og Svenske . . .	273
	23de Juni. Fredscongres i Helsingborg. K. Magnus, K. Valdemar, m. fl. tilstede	273
	Hr. Bjarne Erlingsøn sandsynligviis gift med Herdiis Thorvaldsdatter . .	281. 636
	Hr. Grim Thorsteinssøn Hirdstjore paa Island efter Botulf Andressøn . .	305. 633
	17de Juli. Fredsslutning mellem Kong Magnus og Stæderne i Helsingborg .	280—281
	2den August. Foreløbigt Forliig mellem K. Magnus og K. Valdemar . .	282—283
	15de August. Raadsmøde paa Vardberg. Haakon Magnussøn foreløbigt bestemt til Norges Konge og Erik til Tronfølger i Sverige . . .	291—294
	Jon Sigurdsøn indviet til Biskop i Skaalholt, Orm Aslaksøn til Biskop i Hole, Haavard til Biskop paa Færøerne, Guthorm til Biskop i Stavanger, Thorstein til Biskop i Bergen, Jon Skalle til Biskop i Grønland . . .	308. 336
	7de Septbr. Biskop Orm kommer til Island . . .	308. 336
	9de Septbr. Kong Magnus bekræfter i Vardberg Stædernes ældre Privilegier .	306. 336
	20de Septbr. Biskop Jon kommer til Island . . .	308. 336. 623
	26de Septbr. Kong Valdemar slagen ved Flaskemølle . . .	276
	30te Septbr. Pave Clemens d. 3die udskriver et Korstog mod Tyrkerne og paabyder en ny Treaarstiende . . .	450
	18de November. Fredsslutning i Vardberg mellem K. Magnus og K. Valdemar	285. 289
	1ste December. Stilstanden mellem de holstenske Grever og Stæderne forlænget	287
	Kong Valdemar indtager Kalundborg . . .	287
	Erngisl Jarl gift med Annot af Stratherne . . .	318. 594
1344.	29de Januar. Fred til Næstved mellem Kong Valdemar og Grev Johan af Holsten, Siøborg afstaaet til Kongen . . .	286
	Marts. Hirdmændene Agmund Nikolassøn og Thorgils Smidsøn bereise Borgesyssel forat efterspore Kronens Indtægter . . .	439

Side.

30te August. Pave Clemens bekræfter Arne Einarsson som Erkebiskop i Nidaros . . . 478
16de Septbr. Kong Magnus i Lagaholm 465. 475
Decbr. Kong Valdemar drager til Preussen og videre til Jerusalem . . . 461
1347. 12te Januar. Hafthorssønnernes Ret til Borgesyssel fradømmes dem paa Raadsmøde i Oslo 441. 475
23de Januar. Kong Magnus i Linkøping 473
14de Febr. Kong Magnus i Falun, opgiver sin Reise til Jemteland . . . 380
8—20de April. Kong Magnus holder svensk Raadsmøde i Ørebro . . . 474
28de, 29de April. 2den Mai. Kong Magnus i Vermeland 475
25de Mai. Kong Magnus og flere svenske Herrer i Ljodhuus 475
27de Mai. Kong Magnus i Vegsjø 476
Juni. Kong Valdemar atter i Danmark 461
Begyndelsen af Juli. Nordlendingerne paa Island forene sig paa Althinget mod Biskop Orm 625
Begge de islandske Biskoper drage til Norge 625
8de Juli. Kong Magnus ved Jarlsø, anordner om Leding og Landvernsskibe i det nordlige Norge 476
15de Juli. Kong Magnus og Dronning Blanche gjøre deres Testament for Norge i Ljodhuus 478
23de Juli. Kong Magnus i Ørebro 480
30te Juli. Kong Magnus i Stockholm 480
August. Kong Magnus opfordrer Russerne til at sende en Mand for at afholde en theologisk Disputation med en svensk Geistlig 479
21de August. Kong Magnus i Kirkesund i Finnland 481
1ste, 2den Septbr. Kong Magnus i Aabo 481
8de Septbr. Dom over de Jemtelendinger, der havde klaget over Sysselmanden 377
3die Octbr. Kong Magnus i Stockholm 481
19de Decbr. Kong Magnus paa Baagahuus 482
1347—1348. Juul. Kong Magnus paa Baagahuus 483
1348. 16de Febr. Kong Magnus holder Høvdingemøde i Oslo. Dom om Bisærens og Ledingers Udbetaling i forngilde Øre 483
18de—20de Febr. Kong Magnus giver i Oslo flere Forordninger . . . 485
14de April. Kong Magnus i Grenna ved Linkøping 486
28de April. Pave Clemens udnævner Viljam af Pareto til Nuncius i Norden . 535
Biskop Jon reiser tilbage til Island 626
4de Juni. Kong Magnus seilferdig til Rusland i Lidubavn. Hr. Israel Byrgesson Generalembedsmand i Sverige 485. 486
Juni. Kong Magnus seiler til Nevafloden, Krig med Rusland 489
24de Juni—6te August. K. Magnus beleirer og indtager Noteborg, drager tilbage 489
8de Juli. Fyrst Albrecht af Mecklenburg ophøies til Hertug . . . 491
22de Juli. Forliig mellem Kong Valdemar og de holstenske Grever . . . 493. 567
15de August. Russerne begynde at beleire Noteborg 489
20de Septbr. Biskop Thomas paa Sydersøerne død 513
Holte Thorgrimsson, Hirdstjore paa Island, død 620
Biskop Haavard paa Færøerne død 315
1ste Decbr. Pave Clemens beskikker Peter af Gent til Nuncius i Norden . 538
12te Decbr. Biskop Jon i Skaalholt død 626
1348—1349. Juul. Kong Magnus i Stockholm 490
1349. 22de—29de Febr. Kong Magnus i Oslo. Forhandlinger om Pavetienden . 491
24de Febr. Russerne gjenerobre Noteborg 489. 490
1ste Marts. Kong Magnus forordner i Oslo om Lagmandsembedet i Oslo . 493
Russerne herje Haalogaland indtil Bjarkø 490
13de April. Kong Magnus paa Baagahuus 494
25de April. Kong Magnus i Helsingborg. Sammenkomst med Danekongen . 495
10de Mai. Kong Magnus i Alvastra 497
Juni. Kong Magnus i Stockholm 497
20de Juli. Rigsmøde i Norge 493. 497
25de Juli. Kong Valdemar drager til Tydskland for at understøtte Markgreve Ludvig af Brandenburg mod den falske Valdemar 496
26de Juli. Kong Magnus i Vesteraas 497
1ste August. Kong Magnus i Strengnes 497
9de August. Kong Magnus i Nykøping 497
September. Den store Mandedød i Bergen. Biskop Thorstein død . . 499. 503
25de—29de Septbr. Kong Magnus i Ljodhuus 497. 505

Side.

14de Juli. Kong Magnus i Marstrand, giver Fuldmagt til at indløse sine i Lübeck pantsatte Kroner 567. 574
1ste August. Sammenkomst paa Baagahuus mellem K. Magnus og Grev Henrik af Holsten. Giftermaal aftalt mellem Henrik og en Niece af Dronning Blanche 571
Sammenkomst i Ljodhuus mellem Kong Magnus og Kong Valdemar . . 572. 573
30te August. Kong Magnus i Grenna 575
11te Septbr. Kong Magnus i Jønkøping 576
17de Septbr. Kong Magnus i Stockholm 576
4de Octbr. Kong Magnus i Ørebro 576
14de Octbr. Biskop Sigfrid af Stavanger forflyttet til Oslo, Peter af Linkøping udn. til Erkebiskop i Uppsala, Provst Nicolaus i Linkøping til Biskop sammesteds [illegible]
6te—9de November. Kong Magnus i Nykøping . . . . . [illegible]
5te December. Kong Magnus i Skara . . . . . . [illegible]
6te December. Pave Clemens den 6tes Død . . . . . [illegible]
30te Decbr. Innocentius den 6te kronet som Pave . . . . . [illegible]
1352—1353. Juul. Kong Magnus paa Baagahuus eller i Ljodhuus . . . [illegible]
1353. 8de Jan. Pave Innocentius beskikker Raimund af Galance til Nuncius i Norden [illegible]
10de Febr. Kong Magnus paa Baagahuus . . . . . . [illegible]
Marts (?) Kong Valdemars Datter Margrete født . . . . . [illegible]
2den Mai (?) Erngisl Sunesson udnævnt til Jarl i Orkno . . . . 595. [illegible]
6te Mai. Kong Magnus paa Baagahuus. Raadsmøde. Dronning Blanches Morgengave ombestemmes. Stilstand med Stæderne. Islendingerne tilholdes at yde Tiende . . . . 579. 580. [illegible]
18de Juli. Joh. Guilaberti i Oslo, Regnskab aflagt for Indkrævningen i Norge [illegible]
26de August. Kong Magnus i Jonkøping . . . . . . [illegible]
29de August. Kong Magnus i Elvinge . . . . . . [illegible]
Høst. Johan Guilaberti hjemkommen til Avignon . . . . . [illegible]
16de November. Ludvig af Namur tjener i Kongens Tjeneste paa Baagahuus . [illegible]
15de Decbr. Kong Magnus i Helsingborg. Sammenkomst med Hertugen af Mecklenburg og Grev Henrik af Holsten . . . . . . [illegible]
Hr. Bjarne Erlingsson død . . . . [illegible]
1354. 8de Januar. Gyrd Atlesson udnævnt til Biskop i Stavanger . . . [illegible]
19de Januar. Kong Magnus holder Retterthing i Stockholm . . . [illegible]
25de Januar. Joh. Guilaberti atter i Sverige, tilskriver Biskopen af Linkøping [illegible]
19de Febr. Kong Magnus i Gestrekeland . . . . . . [illegible]
22de Febr. En ny Mynt indført i Sverige 601
23de Marts. Kong Magnus ved Spange i Uppland . . . . . [illegible]
26de April. Kong Magnus i Stockholm . . . . . . [illegible]
16de Juli. Kong Magnus i Ørebro . . . . . . [illegible]
26de Juli. Kong Magnus paa Baagahuus . . . . . . [illegible]
2den August. Byttecontract mellem Kong Magnus og Erkebiskop Olaf paa Baagahuus. Kastelle Kloster . . . . [illegible]
9de Aug. Familietractat paa Baagahuus mellem K. Magnus og Hertug Albrecht [illegible]
29de Septbr. Sammenkomst i Helsingborg mellem K. Magnus og K. Valdemar . [illegible]
Biskop Orm paa Hole drager atter til Norge . . . . . . [illegible]
Ivar Vigfusson Holm Hirdstjore paa Island for 3 Aar 631
1355. Joh. Guilaberti tilbage til Curien 602
Vaar. Skrækkelig Frost paa Island . . . . [illegible]
24de Juni. Sammenkomst i Helsingborg mellem K. Magnus og K. Valdemar . [illegible]
Benedict Algotsson Hertug i Finland og Halland 589. 590
21de Juli. Kong Magnus, Erngisl Jarl. Orm Drottsete m. Fl. i Helsingborg . 610
15de August. **Haakon Magnusson** tiltræder Regjeringen som myndig. Visse Landskaber forbeholdte Kong Magnus. Orm Eysteinsson ophører at være Drottsete for hele Riget. Peter Eriksson Provst og Cantsler . 609. 610. 612. 617. [illegible]
7de Octbr. Botulf Asbjørnsson udnævnt til Biskop i Stavanger . . 555
24de October. Dom af Kammerretten i Avignon, hvorved K. Magnus under Excommunications Straf tilpligtes at betale det af de pavelige Penge erholdte Laan . . . . [illegible]
Novbr. Paven sender Joh. Guilaberti tredie Gang til Norden . . . 603
8de December. Kong Magnus i Stockholm . . . . . . [illegible]
Hr. Erling Vidkunnsson død . . . . [illegible]
1356. 21de, 23de Febr. Kong Magnus i Stockholm . . . . . . [illegible]
25de Febr. Paven tilskriver K. Magnus og Dronningen om at tilbagebetale Laanet [illegible]
21de Marts. Kong Magnus i Uppsala . . . . [illegible]

Side.

Side

Mai—Juli. Kong Haakon sender Biskop Gottskalk som Underhandler til Hansedagen i Stralsund 834

Thorgaut Jonssen kommer som Hirdstiore til Island 929

Juli—August. Kong Haakon drager med en Hær mod Kong Albrecht . . 836. 837

August. Stor Smittsott i Norge 839. 913

14de August. Erkebiskop Olaf død i Oslo 851

14de August. Fredsslutning i Stockholm. Kong Magnus frigiven. Unionen opløst 839. 840

Henrik Henriksson faar Rigsseglet 862

Biskop Benedict i Bergen død 850

1372. Stort Møde i Spjaldhage paa Island, samt Dom paa Althinget angaaende Smid Andressons Drab 926

Slægt-Tavler.

1.

Kongeætten i Norge og Sverige.

Haakon V. N. K. † 1319.

- 1. m. N. N.
  - 1. Agnes, g. m. Hr. Hafthor Jonsson.
    - 1. Hr. Jon Hafthorsson, g. m. Birgitte Knutsdatter.
      - Hr. Ulf Jonsson til Ervalla.
      - Haakon Jonsson.
    - 2. Hr. Sigurd Hafthorsson, g. m. Ingebjørg Erlingsdatter.
      - Agnes, g. m. Hr. Jon Martinsson.
      - Haakon Sigurdsson til Giske.
- 2. m. Dronning Euphemia.
  - 2. Ingeborg, f. 1301, † c. 1360, g. m. 1. Hertug Erik Magnusson i Sverige, † 1318, g. m. 2. Hertug Knut Porse til Halland m. m. † 1330.
    - 1. K. Magnus Eriksson, f. 1316, g. 1335 med Blanche af Namur.
      - Erik, K. i Sverige † 1359, g. 1356 m. Beatrix af Brandenburg, † 1359.
      - Haakon VI. K. i Norge, g. 1363 med Margrete Valdemarsdatter af Danmark.
        - Olaf, f. 1370.
    - 1. Euphemia, † c. 1370, g. m. Hertug Albrecht af Mecklenburg.
      - Henrik (Suspensor), Hertug i Mecklenburg, g. m. Ingeborg Valdemarsdatter af Danmark.
      - Albrecht, K. i Sverige 1363.
    - 2. Haakon Porse, Knut Porse, Hertuger i Halland, †† 1350.

2.

Konge-Ætten i Danmark.

- **Valdemar II D. K.**
  - **Abel, D. K. † 1252.**
    - Valdemar, Hertug af Jylland, † 1257.
      - Valdemar, Hertug af Jylland, † 1312.
        - Erik, Hertug af Jylland, † 1325, g. m. Agnes af Holsten.
          - Valdemar, Hertug i Jylland, 1326—1330 D. K., † 1364.
            - Henrik, Hertug af Jylland, † 1375.
          - Heilvig, g. m. K. Valdemar i Danmark.
      - Erik, Herre til Langeland, † 1310.
  - **Christopher I. D. K. † 1259.**
    - **Erik, D. K. † 1286.**
      - **Erik, D. K.** † 1319, g. m. Ingeborg Magnusdatter af Sverige.
      - **Christopher, D. K.** † 1332, g. m. Euphemia af Pomern, † 1330.
        - Erik, udn. K. † 1332, g. m. Elisabeth af Holsten.
        - Otto.
        - Margrete g. m. Markgreve Ludvig af Brandenburg.
        - **Valdemar, D. K.** 1340, † 1375, g. m. Heilvig af Slesvig.
          - Christopher, † 1363.
          - Margrete, † 1350.
          - Ingeborg, g. m. Hertug Henrik af Mecklenburg.
          - Margrete, f. 1353, g. 1363 m. K. Haakon i Norge.
            - Olaf, f. 1370.
      - Richiza, g. m. Nikolas af Werle.
        - Sophie, g. m. Grev Gerhard af Holsten, † 1340.
          - Henrik, Greve af Holsten, g. m. Ingeborg af Mecklenburg.
          - Nikolas.
          - Elisabeth, trolovet 1362 m. K. Haakon i Norge.

3.

Orknø-Jarlernes Ætt.

Magnus af Angus, Jarl af Orknø og Katanes, † c. 1320,
g. m. Katharina, † efter 1329, see IV. B. 2. D. Slegttavle 5.

Isabella, g. m. Malise, Jarl af Stratherne, † 1333.

Malise af Stratherne, Jarl af Orknø og Katanes, gift med
1. Johanna af Menteith, 2. en Datter af Hugo, Jarl af Ross.

1. Mathilde, g. m. Wayland af le Ard.	2. Annot, g. m. Erngisl Suneson, Jarl af Orknø 1353.	2. Datter, g. m. Guthorm Sperra.	3. Datter, g. m. Sir William Sinclair.	4. Datter, g. m. Reginald Chene.
Alexander af le Ard, Hirdstjore paa Orknø.		Malise Sperra.	Henrik af St. Clair, Jarl af Orknø 1379.	

4.

Giske- og Stovreim-Ætten.

Hr. Erling Vidkunnsson, Drottsete, † 1355. g. m. Elin, Datter af Hr. Thore Haakonsson, see IV. B. 2. D. Slegttavle 2.

Hr. Bjarne, † 1354, formodentlig g. m. Herdis Thorvaldsdatter, Enke efter Svein Sigurdsson, † 1363.	Ingebjørg til Giske og Bjarkø, g. 1312 med Hr. Sigurd Hafthorsson.	Gyrid, g. 1347 med Hr. Elliv Ellivsson, † 1356.	Sigrid, g. m. Hr. N. N. † 1356.	Gerthrud til Stovreim g. m. Otte Svaalesson Romer.	Elin.
	Agnes, g. m. Jon Martinsson. Haakon Sigurdsson til Giske.	Margrete.			

5.

Sudreim-Ætten.

Jon Ivarsson Raud.

- Ivar, † 1309.
- Hr. Hafthor, † 1320, g. m. Agnes, Kong Haakons Datter.
  - Hr. Jon Hafthorsson, g. m. Birgitte Knutsdatter.
  - Hr. Sigurd Hafthorsson, 1. g. m. N. N. 2. g. m. Ingebjørg Erlingsdatter.
    - 1. Cecilie, g. m. Ingjald paa Do.
    - 2. Agnes, g. m. Jon Martinsson.
    - 2. Haakon til Giske, g. m. Sigrid Erlendsdatter af Losna.
- Ragnhild, g. m. Hr. Thorvald Thoresson af Hjaltland.
  - Thorvald, g. 1330 m. Æsa, Datter af Hr. Haakon Thoresson.
  - Herdis † 1363, g. m. 1. Svein Sigurdsson, † 1336, 2. (formod.) med Hr. Bjarne Erlingsson, † 1354.

6.

Hestbo-Ætten.

Agmund til Hestbo.

- Hr. Finn til Hestbo, † c. 1342, g. m. Gudrun Sæbjørnsdatter.
  - Hr. Agmund Finnsson, Drottsete, 1365—1370, g. m. Katharina Knutsdatter.
- Hr. Ivar Rova, Drottsete 1334, † c. 1350.

7.

Nogle svenske Ætter.

Byrge Petersson (Brahe) til Finnstad, Lagmand i Uppland, g. m. Ingeborg.

- Israel, Lagmand, Generalembedsmand, † 1351.
  - Mæreta, g. m. 1. Sigvid Ribbing, — 2. Hr. Knut Algotsson.
    - 1. Peter Ribbing.
    - 1. Arvid Ribbing.
    - 1. Ingegerd g. m. Gaute Eriksson.
    - 2. Ingegerd, Abbedisse i Vadstena.
    - 2. Katharina g. m. Hr. Agmund Finnsson.
    - 2. Ramborg.
  - Karl til Ulfaasa, Lagmand i Nærike, † 1372.
- St. Birgitta, † 1373, g. m. Hr. Ulf Gudmarsson.
  - Byrge, St. Katharina, o. fl.
- Katharina, g. m. Magnus Gudmarsson, Broder af Hr. Ulf.
  - Ingeborg, g. m. 1. Benedict Thuresson (Bjelke). — 2. Erngisl Jarl . . . .
    - 1. Thure Benedictsson.
    - 1. Stern Benedictsson.

Jon (Baat).

- Peter, Befalingsmand paa Viborg Slot c. 1323, 1324.
  - Erngisl, Jarl paa Orknø 1353, g. m. 1. Mæreta, — 2. Annot af Stratherne og Orknø, — 3. Ingeborg Magnusdatter.
- Sune, Lagmand i Tioherad.
  - Christina g. m. Hr. Ulf Arnbjornsson (Sperra eller Sparre).
    - Hr. Karl Ulfsson af Tofta.

Rettelser.

15 i Texten Linje 20 f. o. „den 28de" læs „den 23de August".

18 i — — 4 f. n. „den 28de" l. „den 29de".

43 i — — 13 f. o. „Agmund" l. „Anund".

46 i — — 1 f. n. „Regjering" l. „Begjering".

47 i — — 10 f. o. „Kaalholtske" l. „Kaalholtsk".

58 i — — 8 f. o. „konpligte" l. „kongelige".

67 i Noterne — 6 f. n. staar: „10de Februar l. „7de Marts".

70 i — — 23 f. n. efter „Ravn", indskydes: jfr. *Dipl. Sv.* 2659. 2859.

71 i Texten, — 8 f. n. „Fiender" l. „Finner".

73. Til Not. (2) kan tilføies, at ved Skrivelse fra Stockholm af 16de Octbr. 1324 meldte Peter Jonsson til Raadet i Lübeck, at Freden med Russerne var sluttet. Lübecks Urk. B. S. 704.

75 i Noten, Linje 16 f. n. „derfor" l. „derfra".

77 i — — 1 f. n. „Sammesteds" l. „Reg. Joh. XXII.

— i — — 6 f. n. „Erkebiskop" l. „Erkeprest".

78 i — — 1 f. n. See Langes Klosterhistorie, *sp.* 417 *Reg. Joh.* XXII. *sp.* 487.

79 i — — 3 f. n. „2516" l. „2576".

97 i Texten Linje 5 f. n. „½ Ml." l. „1½ Ml".

98 i — — 8 f. n. „14de August" l. „11te August".

101 i — — 17 f. o. „Eivinderik" l. „Eivindarvik".

103 i — — 1 f. o. „16" l. „17"

134 i — — 5 f. n. „Alternativ" l. „Alverstrin".

135 i — — 14 f. o. „Thoresson" l. „Thorvaldsson".

142 i Noten, — 2 f. n. „1324" l. „1334".

150 i Texten, — 5 f. n. „sandt" l. „finde".

159 i Noten, — 1 f. n. „1333" l. „1339".

170 i — — 7 f. n. „Erkebiskopen" l. „Biskopen".

173 i — — 2 f. n. „Bertrand" l. „Bernard".

181 i — — 1 f. o. „1344" l. „1346".

186 i Texten — 6 f. n. „Litauner" l. „Litauer".

— i — — 3 f. n. „strax" l. „nogen Tid".

208 i Noten, — 2 f. o. („maaskee Hr. Ivars Hustru") l. („Hr. Finns Svigermoder).

204 i — — 5 f. n. „7de Juli" l. „27de Juli".

239 i — — 6 f. n. „Folls" l. „Follo".

245 i Texten, — 4 f. n. „Gunnar" l. „Gunnar Hvit".

246 i — — 1 f. n. „8de September" l. „7de Septbr".

247 i Noten, — 4 f. n. „1ste Marts" l. „1ste Juli".

266 i Texten — 5 f. o. „og i Stedet" l. „og han i Stedet".

272 i — — 1 f. o. „Vaaren" l. „Vinteren".

276 i — — 14 f. o. „Stilstandsforedrag" l. „Stilstandsfordrag".

280 i — — 2 f. o. tilføies „17de Juli".

300 i Noten, — 12 f. o. „2den Juni" l. „2den Juli".

301 i — — 2 f. o. „6te Septbr." l. „6te Decbr."

308 i Texten, — 12 og 11 f. n. „1ste August" l. „1ste Aug. 1342".

309 i — — 12 f. n. „Helgefall" l. „Helgafell".

318 i — — 8 f. o. „Den ene, gift" l. „Den ene, Annot, gift".

— i — — 1 f. n. „alt Følgende" l. „det Følgende".

335 i — — 1 f. n. „1353" l. 1343".

344 i — — 1 f. o. „Presten" l. „Fehirden".

367 i — — 12 f. n. „Bratsbeeg" l. „Bratsberg".

384 i Noten, — 3 f. o. „Gere" l. „Gerde".

385 i Texten, — 1 f. o. „Eidesmurene" l. „Eidesmyrene".

415 i Noten, — 6 f. o. „*Generoius*" l. „*Generosus*".

Side 428 i Noten, Linie 18 f. o. „Sigurdsson" l. „Sigvaldesson".

— 424 i — — 14 f. o. „Dagsligningen„ l. „Dagthingningen".

— 432 i — — 20 f. o. „Giske" l. „Gisle".

— 463 i Texten, — 13 f. o. „Canonicus" l. „Chorsbroder".

— 480 i Noten, — 5 f. n. „6857" l. „6856".

— 490 i Texten, — 9 f. o. „Bjorlo" l. „Bjarko".

— 491 i Noten, — 6 f. n. „Loker" l. „Loken".

— — i Texten, — 5 f. n. „Norge" l. „Oslo".

— 493 i — — 16 f. o. „23de Juli" l. „20de Juli."

— 496 i — — 14 f. n. „Albrecht" l. „Albrechts Søn Henrik".

— 503 i — — 1 f. n. „Irland" l. „Island".

— 503 i — — 10 f. o. „Oslo" l. „Oslo og Hamar".

— 533 i Noten, — 6 f. o. „1331" l. „1351".

— 534 i Texten, — 17 f. o. „1359" l. „1350".

— 542 i — — 15 f. o. „1253" l. „1353".

— 543 i Noten, — 5 f. o. „Ivar" l. Idar".

— 544 i Texten, — 19 f. o. „1351" l. 1352".

— 557 i — — 16 f. o. „1365" l. 1368".

— 569 i Noten, — 11 f. n. „*Laxtare*" l. „*Lætare*".

— 575 i Texten, — 4 f. o. „Stænderne" l. „Stæderne".

— 578 i Noten, — 6 f. n. „1350" l. „1353".

— 579 i — — 5 f. n. „Dragsmark" l. „Vadstena".

— 589 i Texten, — 13 f. o. „9de August" l. „8de Septbr."

— 599 i — — 6 f. n. „8de Febr." l. „8de August".

— 607 i — — 17, 18 f. o. „Executionens" l. „Excommunicationens".

— 608 i — — 5 f. o. „November" l. „September".

— — i Noten, — 1 f. n. „3die November" l. „17de September."

— 630 i Texten, — 1 f. o. „1355" l. 1354".

— — i — — 2 f. o „heller" udelades.

— 636 i — — 6 f. n. „Osa" l. „Æsa".

— 637 i — — 20 f. o. „1364" l. „1363".

— 647 i Noten, — 2 f. n. „Ulutstræ" l. „Ulutræst".

— 668 i — — 8 f. n. „Bernfjarddal". l. „Bernfjorddal".

— 684 i Texten, — 7 f. n. „Bonifacius d. 3die" l. „Bonifacius d. 8de".

— 688 i — — 5 f. o. „have i en af" l. „have en i".

— 693 i — Notetallene [3]) og [4]) rettes til [1]) og [2]).

— 700 i Noten, — 1 f. o. „Suhm XII." l. „Suhm XIII."

— — i — — 2 f. o. „S. 40" l. 410".

— 708 i — — 5 f. n. „160" l. „180".

— 723 og 24 i Texten L. 1 f. n. og L. 1 f o. „da de omsider saa, at Herrerne slet ikke vendt l. „da de omsider fik høre, at Herrerne vare vendte tilbage".

— 726 i Texten, Linje 2 f. o. „7de Mai". l. „1ste Mai".

— 757 i Noten, — 4 f. o. „Letzow" l. „Lützow".

— 765 i Texten, — 8 f. n. „Vestergoterne" l. „Vestgoterne".

— 811 i Noten, — 2 f. n. „1368" l. „1369."

— 815 i Texten, — 7 f. n. „Landet" l. „Leeden".

— 818 i — — 5 f. o. „Baagahuus" l. „Akershuus".

— 827 i — — 14 f. o. „28de Marts" l. 20de „Marts".

— — i — — 20 f. o. „holdtes" l. „skulde holdes".

— 844 i — — 13 f. n. „som Hirdstjore" udgaar.

— 848 i — — 4 f. o. „Falkendal" l. „Falkdal".

— 855 i — — 5 f. n. „1356" l. „1357".

— 857 i — — 5 f. n. „1364" l. 1363".

— 907 i — — 9 f. o. „Hr. Haakon" l. „Haakon".

— 908 i — — 5 f. n. „Jon havde" l. „Ragnvald havde".

— — i Noten, — 9 f. n. „VI" l. „IV".

— 910 i Texten, — 9 f. o. „Samme Aar" l. „Aaret forud".

— 911 i — — 5 f. n. „Maaskee var hun og kun en Stifdatter af Hr. Knut, og fød tas første Egteskab med Sigvid Ribbing.

— 924 i — — 13 f. n. „Hole" l. „Skaalholts".

— 929 i — — 12 f. o. „1368" l. „1369".

— 936 i — — 18 f. n. „Krigsuhyret" l. „Krigsstyret".

Det norske Folks Historie.

